

ಮೈಗೇದಸಂಹಿತೆ

ಭಾಗ ೨ಂ

ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ನಾಲ್ಕು, ಐದು ಮತ್ತು ಅರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು
 ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೩೩-೪೭ ಮತ್ತು
 ಅರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೧-೨೮

Karnatak Sahitya Mandira.
 Market, DHARWAR.
 (Mysore State)

ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ವೇದರತ್ನಮಾಲಾ

ಸಂಖ್ಯೆ—೨೦

RIG-VEDA

ಸಾ ಯ ಣ ಭಾ ಸ್ಯ ಸ ಮ ಃ ತಾ

ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ

(ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾರ್ಥಾನುವಾದವಿವರಣೆಗಳೊಡನೆ)

ಭಾಗ—೨೦

ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ನಾಲ್ಕು, ಐದು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು

ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೬೩—೮೭

ಮತ್ತು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ೧—೨೮

*Translated with Exhaustive and Critical Notes
with Explanations*

by

Asthana Mahavidwan

H. P. VENKATA RAO,

Editor.

Printed at
SREE SHARADA PRESS,
MYSORE.

1953

Published by the gracious permission of

His Highness

Sri Jayachamarajendra Wodeyar Bahadur,

G.C.B., G.C.S.I., Maharaja of Mysore.

ಯದುವಂಶಶಯಃ ಪಾರಾವಾರಸುಧಾಕರರೂ ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯವೈದಿಕವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕರೂ
ಮೈಸೂರು ದೇಶವನ್ನಾಳುವ ಧರ್ಮಪ್ರಭುಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ
ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್,
ಜಿ. ಸಿ. ಬಿ., ಜಿ. ಸಿ. ಎಸ್. ಐ. ರವರು.

ವೇದಪ್ರಕಟನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿತವಾಗಿರುವ
ವೇದವಿಮರ್ಶನವಿದ್ಯನ್ಮಂಡಲಿ

Translator & Editor :

ಆಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್ H. P. ವೆಂಕಟರಾವ್

ಸಹಾಯಕ ವಿದ್ಯನ್ಮಂಡಲಿ

1. ಬ್ಲಿ ಶ್ರೀ|| G. N. ಚಕ್ರವರ್ತಿ M.A.
Professor of Sanskrit. St. Philomina's College, Mysore.
2. ಬ್ಲಿ ಶ್ರೀ|| ಜಿ. ವಿಷ್ಣು ಮೂರ್ತಿ ಭಟ್ಟರು, ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಾಕರಣವಿದ್ವಾನ್,
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಶಾಲಾಲಾ, ಮೈಸೂರು.
3. ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾನ್ ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| H. ಗಂಗಾಧರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಜ್ಯೋತಿಷ ವಿದ್ವಾನ್
ಮತ್ತು ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು.
4. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| ಶ್ರೀನಿವಾಸಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಋಗ್ವೇದ ಘನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು
5. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| ಹಿಟ್ಟವಳ್ಳಿ ಬಿಳಿಗಿರಿರಂಗಾಚಾರ್ಯರು, ಶ್ಲೋಕವಿದ್ವಾನ್.
6. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| ಹಿಟ್ಟವಳ್ಳಿ ದೇವರಭಟ್ಟರು, ವಿದ್ಯಾಪೀಠಾಧ್ಯಾಪಕರು.
7. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್, M.A., B.T., ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ವಾನ್.
8. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| S. ರಂಗನಾಥನ್, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ವಾನ್, ಆರಮನೆ ಸರಸ್ವತಿ ಭಂಡಾರ.
9. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| ಪುತ್ತೂರು ಅನಂತಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರ್, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ವಾನ್,
Govt. Oriental Research Institute, Mysore.
10. ಬ್ಲಿ|| ಶ್ರೀ|| S. ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ರಿಟೈರ್ಡ್ ಸಂಶೋಧಕರು.
Govt. Oriental Research Institute, Mysore.

ಪೀಠಿಕೆ .

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವು ಮುಗಿದು ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ೨೮ ಸೂಕ್ತಗಳು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿವೆ. ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಮುಖ್ಯಭುಷಿಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದರೂ ಸಪ್ತವಧಿ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬೃಹದ್ದೇವತಾಕಾರರು ಸಪ್ತವಧಿನಾಮದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಪಠಾಶ್ವಿನಾನಿ ಗರ್ಭಾರ್ಥಂ ಪಂಚಚೋರಪನಿಪತ್ ಸ್ತುತಿಃ |
 ಸಪ್ತ ಕೃತ್ವಾಪರಾಧಾನ್ವೈ ನಿಫಲೇ ದಾರಸಂಗ್ರಹೇ ||
 ಋಷಿಃ ಕೃತೋಽಶ್ವಮೇಧೇನ ಭಾರತೇನೇತಿ ವೈ ಕ್ರುತಿಃ |
 ತಮಷ್ಟಮೇಽಪರಾಧೇ ತು ವೃಕ್ಷದ್ರೋಣ್ಯಾಂ ಸ ಸಾರ್ಥಿವಃ ||
 ಯಬೀಸೇ ಹ ವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಸ್ಯನ್ನಂ ರಾಶ್ತ್ರಾ ನ್ಯಧಾರಯತ್ |
 ಸೋಽಶ್ವಿನಾನಿತಿ ಸೂಕ್ತೇನ ತುಷ್ಠಾವರ್ಷಿಃ ಶುಭಸ್ತುತಿಃ ||
 ತಾ ತಂ ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಮುದ್ಧೃತ್ಯ ಚಿಕ್ರತುಃ ಸಫಲಂ ಪುನಃ |
 ತೃಚಿಃ ಸ್ತಸ್ಮೈವ ಗರ್ಭಾರ್ಥಂ ಸ್ವಪತಸ್ತಸ್ಯ ಗರ್ಭವತ್ ||
 ಯಥಾ ವಾತ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯೇ ತ್ವಶ್ವಿಭ್ಯಾಮಿತರೇ ತ್ವಚ್ಛಾ |
 ಸ್ತವತಾಮಪಿ ಗರ್ಭಾಣಾಂ ದೈವ್ಯಂ ತದನುಮಂತ್ರಣಮ್ ||
 ಭಾವವೃತ್ತಂ ತು ತದ್ವಿಶ್ವಾತ್ಪ್ರಥಾ ರೂಸಂ ಹಿ ದೈಕ್ಯತೇ |
 ಚರಾಯುಗರ್ಭತದ್ವಾಭ್ಯಾಮೇತದ್ರೂಪಂ ಹಿ ದೈಕ್ಯತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೮೨-೮೬)

೫ ನೇ ಮಂಡಲದ ೨೮ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ೫ ರಿಂದ ೯ ನೇ ಮಂತ್ರದವರೆಗೆ ಗರ್ಭವು ಸ್ತುತಿ ಸುಖಪ್ರಸವವಾಗಲು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಋಕ್ಸೂಕ್ತಗಳ ಗರ್ಭಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಸಾಯಣರು ೨ ರಿಂದ ೯ ರವರೆಗಿನ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳ ಮಾತ್ರ ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭರತವಂಶಸ್ಥನಾದ ಅಶ್ವಮೇಧನಂಬ ರಾಜನ ಪತ್ನಿಯು ಸಂತತಿಯಿಲ್ಲದವಳಾಗಿದ್ದು ರಿಂದ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲು ಸಹಾಯಕನಾಗುವಂತೆ ಈ ಋಷಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿದಾಗ ಏಳು ಸಲವೂ ಇವನ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಆಗ ಪುನಃ ಎಂಟನೆಯ ಸಲ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. **ಸಪ್ತವಧಿ** ಎಂದರೆ ಏಳು ಸಲ ಸತ್ಪುರಹಿತನಾದನು. ಎಂಟನೆಯ ಸಲವೂ ಇವನ ಪ್ರಯತ್ನವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಲು ಇವನನ್ನು ವೃಕ್ಷದ್ರೋಣಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳದೊಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದನು. ತಾನೇ ವೃಕ್ಷದ್ರೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆಗ ಆ ಋಷಿಯು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು **ಅಶ್ವಿನಿ** (೫-೮೨) ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ಆಗ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಆ ಹಳ್ಳದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಅವನಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಪಾದನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. **ಯಥಾ ವಾತಃ** (೫-೮೨-೨ ರಿಂದ ೯) ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದಾರಂಭವಾಗುವ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳೂ ಗರ್ಭದಿಂದ ಶಿಶುವು

ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸುಲಭವಾದ ಅನಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸತಕ್ಕ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿರುವವು. ಕೇವಲ ಆ ಸಂಧರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಸಕಲವಿಧವಾದ ಗರ್ಭವೂ ಸ್ರವಿಸಿ ಸುಲಭವಾದ ಪ್ರಸವನಾಗಲು ಸಹ ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಪರಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಸೂಕ್ತದ ವಿಷಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಯಣರು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಕಥಾವಿಷಯವು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾಗಿದೆ. (ಋ. ಸಂ. ೫-೭೮-೫ ಸಾ. ಭಾ. ಸೀರಿಕಾ)

ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯ ದಾಯಾದರು ಅವನನ್ನು ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೆ ಬೀಗಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟರು. ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹಗಲಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಅವನು ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಾ ಬಹಳ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಹಳ ಕಾಲದ ದುಃಖದಿಂದ ಕೃಶನಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಅವರು ಬಂದು ಇವನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಇವನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಾವು ಅದ್ವೈಕರಾದರು. ಇವನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನಿದ್ದು ಬೆಳಗಾದಮೇಲೆ ದಾಯಾದರ ಭಯದಿಂದ ಪುನಃ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹೀಗೆ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯೊಡನಿದ್ದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಥಾವಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಕೃತಜ್ಞ ತಾಪೋರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿದನು (೫: ೬) ಎಂದು ಸಾಯಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ, ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಗೂ ಸಾಯಣರು ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಯಣರ ವಿವರಣೆಯಂತೆ ೫-೬ ನೇ ಮಂತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಬಂಧನೋಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಠಿತವಾದವು. ಉಳಿದ ಎಂದರೆ ೭, ೮, ೯ ಈ ಮೂರು ಮಂತ್ರಗಳೂ ಸಹ “ ಗರ್ಭಸ್ತಾವಿಣೀ ಮಂತ್ರಗಳು ” ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೆಂದೂ, ಈ ಮೂರೂ ಸಹ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಗರ್ಭವು ಸ್ರವಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಸುಖಪ್ರಸವನಾಗಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಾಗ ಪಠಿತವಾದವು ಎಂದೂ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಂತ್ರವು ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯ ಪಿತೃವಾದ ಅಶ್ವಿನಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿವೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಂತ್ರದ ವಿಷಯವೇ ಬೇರೆ ಮತ್ತು ೫ ಮತ್ತು ೬ ನೇ ಮಂತ್ರಗಳವಿಷಯವೇ ಬೇರೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಅವೆರಡೂ ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಬುಷಿಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ದೀನಕಾದ ಯಾಚಕನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (ನಾಥಮಾನೇವ ಯೋಷಾ) ಅಲ್ಲದೇ, ೫ ನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾತನೆಯನ್ನನುಭವಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ (ಯೋನಿಃ ಸೂಷ್ಯಂತ್ಯಾ ಇವ). ಈ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಒಬ್ಬಳೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅಜೋಹವೀರ್, ನಾಥಮಾನಾ ಎಂಬ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಯಾರೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಖಚಿತಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಅಜೋಹವೀರ್ನಾಸ್ತಾ ಕರಾ ವಾಂ ಮದೇ ಯಾಮಸ್ಪುರುಭುಜಾ ಪುರಂಧಿಃ |

ಶ್ರುತಂ ತಚ್ಚಾಸುರಿವ ವಧ್ರಿಮತ್ಯಾ ಹಿರಣ್ಯಹಸ್ತಮಶ್ರಿನಾವದತ್ತಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೩)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಧ್ರಿಮತಿಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭವು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ವಧ್ರಿಮತಿಗೆ ಪುತ್ರಸಂತಾನವನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಇತರ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

“ ಪುತ್ರಂ ನರಾ ವಧ್ರಿಮತ್ಯಾ ಅದತ್ತಂ ” (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೭-೨೪);

“ ಶ್ರುತಂ ಹವಂ ವ್ಯಸಣಾ ವಧ್ರಿಮತ್ಯಾಃ ” (ಋ. ಸಂ. ೬-೬೨-೭);

“ ಯುವಂ ಹವಂ ವಧ್ರಿಮತ್ಯಾ ಅಗಚ್ಛತಂ ” (ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೯-೭)

ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ನಾಥಮಾನಾ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಭಕ್ತಳೂ ಸ್ತುತಿಕರ್ತಳೂ ಆದ ಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬುದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ನಾಥಮಾನಾಃ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರೆಂಬರ್ಥವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. (೧-೧೧೮-೧೦; ೧-೧೧೮-೭ ಇತ್ಯಾದಿ). ಈ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವಧ್ರಿಮತಿಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರೆಂದಿದೆಯೇ ವಿನಹ, ಅವಳಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸಪ್ತವಧ್ರೀ, ವಧ್ರಿಮತೀ ಎಂಬ ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ದಂಪತಿಗಳೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ಪ್ರಕೃತವಾದ ಎಂದರೆ, ೫-೭೮ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ೧ ರಿಂದ ೩ ನೇ ಮಂತ್ರದ ವರೆಗೆ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ೪ ರಿಂದ ೬ ನೇ ಮಂತ್ರದ ವರೆಗೆ, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖಪ್ರಸವದಿಂದ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೆನೆದು ಈಗ ತಾನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಈ ಸಪ್ತವಧ್ರಿ ಯಾರೆಂದರೆ— ಇವನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅತ್ರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖತಪ್ತನಾಗಿದ್ದ ಯಾವ ಅತ್ರಿಮುನಿಯನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಋಬೀಷದಿಂದ (ಹಳ್ಳ) ಬಿಡಿಸಿದರೋ ಅವನೇ ಈ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಯುವವ್ಯುಜೀಸಮುತ ತಪ್ತಮತ್ರಯ ಓಮನ್ಯಂತಂ ಚಕ್ರಥುಃ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯೇ ||
(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೯-೯)

ಅಂತಮತ್ರಯೇ ಗೃಹಂ ಕೃಣಾತಂ ಯುವವೃತ್ತಿನಾ | ಅಂತಿ ಪದ್ಯೂತು ನಾಮವಃ ||
(ಋ. ಸಂ. ೮-೭೩-೭)

ಪ್ತ ಸಪ್ತವಧ್ರಿರಾಶಸಾ ಧಾರಾಮಗ್ನೇರಶಾಯತ | ಅಂತಿ ಪದ್ಯೂತು ನಾಮವಃ ||
(ಋ. ಸಂ. ೮-೭೩-೯)

ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯೆಂಬುದು ಅತ್ರಿಗೆ ವಿಶೇಷಣಪದವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಸಪ್ತವಧ್ರಿ ಮತ್ತು ಅತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು, ಯಾವುದು ವ್ಯಕ್ತದ್ರೋಣಿಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದೆಯೋ ಅದೇ ಋಬೀಷನೆಂದೂ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯವು ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿದೆ. ಎಂದರೆ ಭೂಮಿಯ ಸುಳಿಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿರತಕ್ಕ ಮರದ ಅಳವಾದ ಘೋಟೆರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅಂಧಕಾರ, ಉಷ್ಣ ಎರಡು ಗುಣಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾದ ಊಹೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ.

ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಮತ್ಸ್ಯಗಳು ಇವನಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟವು. ಆಗ ಸಹಾಗ್ನಿಯು ಮೀನುಗಳನ್ನು ಶರಿಸಿದನು. ಪುನಃ ಆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಂಗರಸನ್ನೇ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದನು. ಆಗಲೂ ಅರ್ಥವನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಭೃಗು, ಅಂಗರಸ್ತು ಮುಂತಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಅರ್ಥವನನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಸಿದರು. ಈ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತನಾದ ಅರ್ಥವನು ಅಧಿಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. (ಭೃತಂ ಜಪ್ತಾಲ ತೇಜಸ್ವೀ ತಪಸಾಸ್ಯಾಯಿತೈಶೀ). ಈ ಅರ್ಥವಾಂಗರಸನನ್ನು ನೋಡಿ ಪುನಃ ಅಗ್ನಿಯು ಭಯಪಟ್ಟು ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಭೀತಿಯಿಂದಿತು. ಆಗ ಪುನಃ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ಅರ್ಥವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅವನ ಮರೆಹೊಕ್ಕರು. ಆಗ ಅರ್ಥವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮುಳಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವಂತೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಅರ್ಥವನಿಂದ ಆಹೂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗ್ನಿಯೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂದು ಅರ್ಥವನ ಮಹಿಮೆಯು ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥವನ ಇತರ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಭಾವಾತಿಶಯಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಆದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಗೂ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಇಂತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಆದರ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ೬ ನೇ ಮಂಡಲದ ೨೭ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸೃಂಜಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸೃಂಜಯ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಅವರಗೂ ಇಂತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ದ್ವಯೋ ಅಗ್ನೇ ರಥಿನೋ ವಿಂತತಿಂ ಗಾ ವಧೂಮತೋ ಮುಭಾವ ಮಹ್ಯಂ ಸಮ್ರಾಟ್ |
ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಜಾಯಮಾನೋ ದಿದಾತಿ ದೂಷಾಶೀಯಂ ದಕ್ಷಿಣಾ ಪಾರ್ಥವಾನಾಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೨೭-೮)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಧನವಂತನೂ, ಚಯಮಾನನ ಪುತ್ರನೂ, ಸಮ್ರಾಟನೂ ಆದ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯು ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಉದಾರವಾಗಿ ದಾನಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯು ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸೃಂಜಯನೇ ಅಥವಾ ಬೇರೆವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. “ ಸೃಂಜಯಾಯ ತುರ್ವತಂ ಪರಾದಾತ ” (ಋ. ಸಂ. ೬-೨೭-೭) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೃಂಜಯನಿಗೂ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಇರುವ ಸಖ್ಯವು ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಸೃಂಜಯನೇ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯಾದರೆ, ಆಗ ಸೃಂಜಯಸಂಜ್ಞ ಕರಾದ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಇವನು ಪ್ರಭುವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ (೭) ದೈವನಾತ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸೃಂಜಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುವುದೇ ಅಥವಾ ಅವನು ಬೇರೆಯೆಂದರೆ, ಸೃಂಜಯರಲ್ಲಿ ದೈವನಾತ ಎಂಬುವನು ಪ್ರಭುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಯಂ ಯಃ ಸೃಂಜಯೇ ಪುರೋ ದೈವನಾತೇ ಸಮಿದ್ಯತೇ | ದ್ಯುಮಾ ಅಮಿತ್ರದಂಧನಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೪-೧೫-೪)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸೃಂಜಯನೆಂಬ ಪದವು ಅಂಕಿತನಾಮವಾಗಿದೆ. ದೇವನಾತನೆಂಬುವನ ಪುತ್ರನು ಸೃಂಜಯನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಸೃನುಯಾಜಿಯು ಎಂದು ಸಾಯಣರು ಅರ್ಥಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸೃಂಜಯವೆಂದೇ ತ್ವನ್ನನಾದ ದೈವನಾತ ಎಂಬ ಪುನಃನಿವರ್ಧನಮಾಡುವುದೇ ಸಹಜವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ,

ಇವರಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಅರ್ಥವೇದವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಅ. ವೇ. ೫-೧೯-೧) ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ತ್ರೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯವು(ತೈ. ಸಂ. ೬-೬-೨) ಸ್ವಂಜಯರು ತಮ್ಮ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಲೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ನಷ್ಟವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಸ್ವಂಜಯರ ದೇಶವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಭಟ್ಟಭಾಸ್ಕರರು ಮೇಲಿನ ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇಶವಿಶೇಷವೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಿವೋದಾಸರೊಂದಿಗೆ ಸಿಂಧೂನದಿಯ ಪಶ್ಚಿಮದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೆಂದು Hillebrandt ಮುಂತಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಶಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. Zimmer ಎಂಬುವನು ಸಿಂಧೂನದಿಯ ಮೂಲಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಎರಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೂ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಧಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರ ಮಿತ್ರರಾದ ತೃತ್ಯುಗಳು ಮಧ್ಯದೇಶಸರ್ತಗಳಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಂಜಯರು ಸಿಂಧೂನದಿಯ ಪೂರ್ವಪ್ರದೇಶವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳಲವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ ಈ ವಂಶದ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಚನೆ ಇದೆ.

**ದುಷ್ಪರೀತುರ್ಹ ಸೌಗ್ಂಸಾಯನಃ | ದಶಪುರುಷಗ್ಂರಾಜ್ಯಾದಪರುದ್ಧ ಅಸಿ ರೇವೋತ್ತರಸಮು
ಹ ಸಾಟವಂ ಚಾಕ್ರಗ್ಂ ಸ್ಥಪತಿಗ್ಂ ಸ್ವಂಜಯಾ ಅಪರುದುಧಾಃ ||**

(೮. ಬ್ರಾ. ೧೨-೯-೩-೧)

ಹತ್ತು ತಲೆವಾರಿಸಿಂವಲೂ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಪುಂಸಾಯನವಂಶಸ್ಥನಾದ ದುಷ್ಪರೀತವೆಂಬುವನು ಸ್ವಂಜಯರಿಂದ ಓಡಿಪಲ್ಲಟನು. ರೇವೋತ್ತರ ಪಾಟವ ಚಾಕ್ರಸ್ಥಪತಿಯರನ್ನೂ ಸ್ವಂಜಯರು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಬಿಟ್ಟೋಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಚಾಕ್ರಸ್ಥಪತಿಯು ದುಷ್ಪರೀತುವನ್ನು ಕಾಂತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನು.

**ಸ ಹೋವಾಚಿ | ದುಷ್ಪರೀತುಂ ಸೌಗ್ಂಸಾಯನಂ ಸೌತ್ರಾಮಣ್ಯಾ ತ್ವಾ ಯಾಜಯಾಸಿ
ಯದಿದಗ್ಂ ಸ್ವಂಜಯೇಷು ರಾಷ್ಟ್ರಂ ತತ್ತ್ವಯಿ ಧಾಸ್ಯಾಮೀತಿ ||**

(೯. ಬ್ರಾ. ೧೨-೯-೩-೨)

ನಾನು ನಿನಗಾಗಿ ಸೌತ್ರಾಮಣಿಯೆಂಬ ಯಾಗವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಫಲವಾಗಿ ಸ್ವಂಜಯರಿಂದ ಆಸಹ್ಯತವಾದ ರಾಜ್ಯವು ಪುನಃ ನಿನಗೆ ಒದಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಎಂದು ಸ್ವಂಜಯರ ವಿಷಯ ವೃತ್ತಾಂತವೂ ಇತರರೊಡನೆ ಅವರ ಹೋರಾಟವೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಸಾಯಣರ ಭಾಷ್ಯವು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಒಂದೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದೆಂದು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ದ್ವಿವನಾತ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದುಸಲ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೆಂದೂ ಇನ್ನೊಂದುಸಲ ಸ್ವಂಜಯನೆಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೂ ಸ್ವಂಜಯವಂಶಸ್ಥನಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀ ಚಾಯಮಾನಃ ಪ್ರಸ್ತೋತಶ್ಚೈವ ಸಾರ್ವಜಯಃ |

ಅಜಗ್ಮತುರ್ಭರದ್ವಾಜಂ ಜಿತೌ ವಾರಶಿಶ್ವಿಯುಧಿ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೪)

ಚಾಯಮಾನವುತ್ರನಾದ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೂ ಮತ್ತು ಸ್ವಂಜಯವುತ್ರನಾದ ಪ್ರಸ್ತೋಕನೂ ವಾರಶಿಖರಿಂದ (ವರಶಿಖರನೆಂಬ ಅಸುರನ ಪುತ್ರರಿಂದ) ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು.

ಅಭಿಗಮ್ಯೋಚತುಸ್ತೌ ತಂ ಶ್ವೇತಾದ್ಯಾಪ್ಯಾಯ ಸಾಮುನೀ |
ಯುಧಿ ವಾರಶಿಖೈರ್ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಾನಾಂ ವಿದ್ವಿ ವಿನಿರ್ಜಿತೌ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೫)

ಅಗ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ “ ಎಲೈ ಗುರುವೇ, ನಾವಿಬ್ಬರೂ ವಾರಶಿಖರಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿದ್ದೇವೆ.”

ಭವತ್ಪುರೋಹಿತಾನಾವಾಂ ಕ್ಷತ್ರಬಂಧೂನ್ ಜಯೇವಹಿ |
ಕ್ಷತ್ರಂ ತದಸಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಯಶ್ಚಾತಿ ಶಾಶ್ವತಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೬)

ನಿನ್ನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವು ಇತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತೇವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮವು ಎಂದುರು. ಅಗ ಭರದ್ವಾಜನು ಇವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಭರದ್ವಾಜನ ವಿಸಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ತೌ ತು ವಾರಶಿಖಾನ್ ಜಿತ್ವಾ ತತೋಽಭ್ಯಾವರ್ತಿಸಾಂರ್ಜಯೌ |
ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಗುರನೇ ದದತುರ್ವಿವಿಧಂ ವಸು ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೭)

ಅಗ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವಾರಶಿಖರರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ಭರದ್ವಾಜನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಈ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಅತಿಪ್ರಾಚೀನವೂ, ಅತಿಗಹನವೂ ಅತಿವಿಸ್ತಾರವೂ, ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ, ಮೂಲಭೂತವೂ ಆದ ಇಂತಹ ಮುಗ್ಧೀದಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಾನುವಾದಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು ಸಲಭವಾದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಂತಹ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪಂಡಿತಪಾಮರರಾದಿಯಾದ ಸಕಲ ಜನರೂ ಜ್ಞಾನಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಈಶ್ವರಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಲೆಂಬ ಘನವಾದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರರೂ, ವೇದವಿದ್ಯಾಭಿವಾನಿಗಳೂ, ಸ್ವಯಂಪಂಡಿತರೂ, ಪ್ರಜಾನುರಾಗಿಗಳೂ, ನೈವಭಕ್ತಿತತ್ಪರರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಜಿ.ಸಿ.ಬಿ., ಜಿ.ಸಿ.ಎಸ್.ಐ. ಮಹಾಪ್ರಭುನರ್ಯರೂ ಅವರ ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಬಹುದವ್ಯಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಉದಾರಶ್ರಯದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಕೋಟೆಯ ಸುಕೃತವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇಂತಹ ಉದಾರಮತಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುನರ್ಯರಿಗೂ, ಅವರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೂ ರಾಜಕುಮಾರಿಯರಿಗೂ, ಶ್ರೀಕಂಠದತ್ತಸ್ವಾಮಿಹರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಎಂಬ ಶುಭನಾಮಾಂಕಿತರಾದ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾಕೋಟೆಗೂ ಸಹ ವೇದಪುರುಷನಾದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಐಹಿಕ ಫಲಗಳಾದ ಅಯುರಾರೋಗೈಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಇತೋಽಪ್ಯುತಿಯವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು

ವಿಷಯನಾಮ ಸಂ|| ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಪೌರ್ಣಮಾಸೀ ಸೋಮವಾರ
ತಾ|| 30—3—1953

ಆನುವಾದಕ :

ಹೆಚ್. ಪಿ. ವೆಂಕಟರಾವ್,
ಆಸ್ಥಾನ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್.

ನಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು
ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು
ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವು

ಸೂಕ್ತಸಂಖ್ಯೆ

ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ

೩೩.	ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾವಧಿ ಎಂಬ ಅರವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	1
	ಪೀಠಿಕೆ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬ ದೇವತೆಗಳ ಪರಿಚಯ	1
	ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳು	3
	ವರುಣನ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ವಿಶೇಷಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳು	5
	ಮಿತ್ರನ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವರ್ಣನೆ	12
	ಉದಕತತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ವರುಣನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ	14
	ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗ ಮತ್ತು ಮುಷಿದೇವತಾ ಭಂದಸ್ಸುಗಳು	16
೩೪.	ವರುಣಂ ವೋ ರಿಶಾದಸಂ ಎಂಬ ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ	26
	ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗ, ಮುಷಿದೇವತಾಭಂದಸ್ಸುಗಳು, ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ಇತ್ಯಾದಿ	26
೩೫.	ಯಕ್ಷೀಕೇತ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	35
೩೬.	ಆ ಚಿಕಿತಾನ ಎಂಬ ಅರವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	42
೩೭.	ಬಳಿತ್ಥಾ ದೇವ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ	49
೩೮.	ಸ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ	55
೩೯.	ತ್ರಿ ರೋಚನಾ ಎಂಬ ಅರವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	61.
೪೦.	ಪುರೂಭುಜಾ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ	67
೪೧.	ಆ ನೋ ಗಂತಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	71
೪೨.	ಆ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣೇ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ	74
೪೩.	ಯದದ್ಯ ಸ್ತಃ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ	78
	ಪೀಠಿಕೆ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸ್ವಾಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ	78
	ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ	79

೧೪. ಕೊಪ್ಪೋ ದೇವೌ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 91
೧೫. ಪ್ರತಿ ಪ್ರಿಯತಮಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 103
- ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ 104
- ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ತ್ರಿಚಕ್ರ, ತ್ರಿಬರ್ಹಿ, ತ್ರಿಷಧಸ್ಥ, ತ್ರಿವಂಧುರ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ, ತ್ರಿಧಾತುನಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳ ವಿವರಣೆ 107
- ಮಧುವಿದ್ಯೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತಂದಸ್ತಾಮಿಗಳೂ, ಸಾಯಣರೂ ಹೇಳಿರುವ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವು 109
- ದಧೀಪಿಯುಷಿಯ ವೃತ್ತಾಂತ ಇತ್ಯಾದಿ 110
- ಚೈವನನೆಂಬ ವೃದ್ಧನಾದ ಋಷಿಯನ್ನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಯುವಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶತಪಥಬ್ರಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸ 117
೧೬. ಅ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿಃ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ 124
೧೭. ಸ್ರಾತರ್ಯಾವಾಣಾ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 131
೧೮. ಅತ್ತಿನಾನೇಹ ಗಚ್ಚತಂ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 137
- ಗೌರ, ಗವಯ ಎಂಬ ಮೃಗವಿಶೇಷಗಳ ವಿವರಣೆ 140
- ಅತ್ತಿಮುಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ನೋಡಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ ವಿಚಾರ 143
- ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯ ವೃತ್ತಾಂತ— ಈ ಋಷಿಯನ್ನು ಇವನ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ನೆಟ್ಟಿಗಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾದಿ 145
- ಗರ್ಭಸ್ತ್ರಾಬಿಷ್ಕಾಪನಿಷತ್ತೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಋಕ್ಯುಗಳು—ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸವವಾಗದಿದ್ದರೆ ಪರಿಸರ್ಜಕಾದ ಮಂತ್ರಕ್ರಮ ಇತ್ಯಾದಿ 149
೧೯. ಮದೇ ನೋ ಆದ್ಯ ಎಂಬ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 151
- ಪೀಠಿಕೆ— ಉಪೋದೇವತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಂಚಯ 151
- ಉಪೋದೇವತೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳ (ವಿಶೇಷಣ) ವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ 152
- ಇವಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಎಂಬ ಋಕ್ಯುಗೆ ಯಾಸ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ ನಿರ್ವಚನವು 153
- ಕರ್ಕಂಧು, ವಯ್ಯ ಎಂಬುವರನ್ನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸಿದ ವಿಚಾರ— ಈ ಸೂಕ್ತದ್ರಷ್ಟ್ಯವಾದ ಸತ್ಯೈಶ್ವನಾಃ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ವಯ್ಯ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಪುತ್ರನೆಂಬ ವಿಷಯ 156

ಸೂಕ್ತಸಂಖ್ಯೆ

ಫಲಿಸಂಖ್ಯೆ

೮೦. ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 168
೮೧. ಯುಂಜತೇ ಮನಃ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 175
 ಪೀಠಿಕೆ— ಸವಿತೃದೇವತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ 175
 ದ್ಯುಲೋಕ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಸೃಷ್ಟಿವಿಲೋಕಗಳ ಮೂರು ಆವಾಂತರ ಪ್ರಭೇದಗಳು 187
೮೨. ತತ್ಸವಿತುರ್ವರಣೇಮಹೇ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 188
 ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ವತಿಂ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿನ ವಿಶೇಷವಿನಿಯೋಗ 196
೮೩. ಅಚ್ಛಾ ವದ ತವಸಂ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 199
 ಪರ್ಜನ್ಯ ದೇವತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ 199
 ಆ ವೃಕ್ಷಾನ್ ಹಂತಿ ಎಂಬ ಋಕ್ವಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ಹೇಳಿರುವ ನಿರ್ವಚನದ ವಿವರಣೆ 206
೮೪. ಬಳಿತ್ಥಾ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 217
 ಸೃಷ್ಟಿವಿಯ ಎರಡುವಿಧ ರೂಪಗಳು 219
 ಈ ಸೂಕ್ತದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನಾಧಾರದ— ವರ್ಷಂತು ತೇ ವಿಭಾವರಿ ಎಂಬ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ 222
೮೫. ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೇ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 222
 ಪೀಠಿಕೆ— ವರುಣದೇವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ 222
೮೬. ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯಂ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 241
೮೭. ಪ್ರ ನೋ ಮಹೇ ಎಂಬ ಎಂಭತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 249
 ಈ ಮಂಡಲಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನಾಧಾರದ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಂತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಇತ್ಯಾದಿ 263
 ಆ ತೇ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿವೈತು ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟಸೂಕ್ತ (೫ ಋಕ್ಯುಗಳು) ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಸಹಿತ 264
 ಅಗ್ನಿ ದೈತು ಪ್ರಥಮೋ ದೇವತಾನಾಂ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟಸೂಕ್ತ (೫ ಋಕ್ಯುಗಳು) ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಸಹಿತ 265
 ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಪರಿಶಿಷ್ಟಸೂಕ್ತವು— ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವು (೧೫ ಋಕ್ಯುಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸಹಿತ) ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಋಕ್ವಿಗೂ ಋಷಿ ದೇವತಾ ಭದ್ರವಸ್ತುಗಳು, ಅಂಗನಾಪ, ಕರನಾಪ, ಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದ ಜಪ ಕ್ರಮಗಳು, ಸ್ಮರಣಮಂತ್ರ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯ, ಸೃಷ್ಟಿವಿಧರಾಚಾರ್ಯಭಾಷ್ಯ,

ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಷ್ಯಗಳು, ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ಭಾವಾರ್ಥಗಳು, ಆಯಾ .	
ಮಂತ್ರಗಳ ಜಪಕ್ರಮ, ಫಲಸ್ತುತಿ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ	
ಹೇಳಿರುವ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ಸಹಿತ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆ	267
ಮಂಡಲಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು	337
ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವು ಸಮಾಪ್ತವು.	

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲವು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಪೀಠಿಕೆ—ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತದ್ರಷ್ಟ್ಯಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು	339
ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟ್ಯನಾದ ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಯ ಪರಿಚಯ	340
೦. ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮಃ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	361
ಸೀಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ	362
ಮನೋತಾ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯ ವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ	362
ವ್ಯಂತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ	368
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.	

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು

೧. ತ್ವಂ ಹಿ ಕ್ಷೈತವತ್ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	381
೨. ಅಗ್ನೇ ಸಕ್ಷೇಷತ್ ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	397
೪. ಯಥಾ ಹೋತರ್ಮನುಷಃ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	408
೫. ಹುವೇ ವಃ ಸೂನುಂ ಎಂಬ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತ	419
ಸಹಸಃ ಸೂನುಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ವಿವರಣೆ	421
ಯುನಾನಂ ಯವಿಷ್ಯಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಅಗ್ನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿರುವ ವಿಚಾರ	421
೬. ಪ್ರ ನವ್ಯಸಾ ಸಹಸಃ ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	430
೭. ಮೂರ್ಧಾನಂ ದಿವಃ ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	439
ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ—ವೈಶ್ವನರಾಗ್ನಿಯ ಪರಿಚಯ	440
ವೈಶ್ವನರಾಗ್ನಿಯು ಯಾರು ? ಇವನು ಮುಷ್ಯಮಸ್ತಾ ನದೇವತೆಯೇ ?	440

ವೈಶ್ಯಾನರನೇ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂದು ಪೂರ್ವದ ಯಾಜ್ಞಕರ ಮತವು (ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಸಮಾಧಾನಗಳು)	442
ವೈಶ್ಯಾನರನೇ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯು, ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲ ಎಂಬ ಶಾಕಪೂಣಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಮತವು—ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಸಮಾಧಾನಗಳು	444
೮. ವೈಷ್ಣವ್ಯ ವೃಷ್ಣಃ ಎಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	466
೯. ಅಹಕ್ಕ ಕೃಷ್ಣಮಹಃ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ— ನಾಹಂ ತಂತು ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಜ್ಞಪರವಾದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಅದೇ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರವಾದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ	476 480 481
೧೦. ಪುರೋ ವೋ ಮಂದ್ರಂ ಎಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	489
೧೧. ಯಜಸ್ವ ಹೋತರಿಸಿತಃ ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	498
೧೨. ಮಧ್ಯೇ ಹೋತಾ ದುರೋಣೇ ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	507
೧೩. ತ್ವದ್ವಿಶ್ವಾ ಸುಭಗ ಸೌಭಗಾನಿ ಎಂಬ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	515
೧೪. ಅಗ್ನಾ ಯೋ ಮರ್ತ್ಯಃ ಎಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	523
೧೫. ಇನಾಮೂ ಸು ವೋ ಅತಿಥಿಂ ಎಂಬ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ— ಅತಿಥಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೃಗವಃ, ವೀತಹವ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಗ್ನೇ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರಣಯನಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಐತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ	530 533 535 557
೧೬. ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಎಂಬ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ— ಸೋಮಯಾಗದ ಸತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿವರಣೆ ಭರತನೆಂಬ ರಾಜನ ವಿಷಯ—ಇವನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ವರ್ಣನೆ—ಐತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ದಿವೋ ದಾಸನ ವಿಷಯ ಅಗ್ನಿಗೆ ಅಂಗಿರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥವು ಋಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪುಷ್ಕರದಿಂದ ಮುಳಿಸಿದ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾದಿ ದಧ್ಯಜ್ ಅಥವಾ ದೆಧೀಚಿಯುಷಿಯ ವೃತ್ತಾಂತ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಕವೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಾನುವಾದ ಇತ್ಯಾದಿ	562 564 568 570 577 580 597 615

ರುದ್ರನು ತ್ರಿಪುರಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯ—ಐತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ	625
ಅಗ್ನಿಮುಘನ ವೆಂಬ ಯಜ್ಞಾಂಗ ಕರ್ಮದ ವಿವರಣೆಯು—ಐತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ.	628

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವು.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಆರನೇ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು

ಆರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಪೀಠಿಕೆ	647
ಇಂದ್ರಶಬ್ದ ನಿರ್ವಚನ—ಯಾಸ್ಮರ ವಿವರಣೆಯಂತೆ	648
೧೭. ವಿಜಾ ಸೋಮಮುಖಿ ಎಂಬ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	650
ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದ ವರ್ಣನೆ.	666
ಇಂದ್ರನು ಪಶುಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿದ ವಿಷಯ,	667
೧೮. ತಮು ಸ್ವುಹಿ ಯಃ ಎಂಬ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	673
ವಲ ನೆಂಬ ಅಸುರನು ದೇವತೆಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಷಯ—	
ಪಣಿಗಳ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾದಿ.	680
ಶುಷ್ಕ ಎಂಬ ಅಸುರನ ವಿಷಯ.	686
ಶಂಬರ	687
ಪಿಪ್ಪು	687
ಧುನಿ ಮತ್ತು ಚುಮುರಿ	687
ಕುಶ್ಲ ಮತ್ತು ಅತಿಥಿಗೃಹನ ವಿಷಯ.	694
೧೯. ಮಹಾ ಇಂದ್ರೋ ನೃವತ್ ಎಂಬ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ—	699
ಅಮಿನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ.	701
ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ, ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ.	701
ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಹಾನ್ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣ; ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಐತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿರುವ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಈ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣ ಇತ್ಯಾದಿ.	702
ಈಶ್ವೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ, ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ	714

ಸೂಕ್ತ ಸಂಖ್ಯೆ

ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ

೨೦. ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 718
 ಯಜೀಷಿನ್ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ವಿವರಣೆ 721
 ಈತ್ಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಶುಷ್ಕನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ
 ವಿಷಯ 724
 ಯಜೀತ್ಸನ್ ಎಂಬುವನ ವಿಷಯ 728
 ವೇತಸು, ತುಗ್ರ, ದಶೋಣೆ, ತೊತುಜಿ, ಇಭ ಎಂಬ ಅಸುರರನ್ನು ಇಂದ್ರನು
 ಸೋಲಿಸಿದ ವಿಷಯ ಇತ್ಯಾದಿ 730
 ತುರ್ವಶ, ಯದು ಎಂಬುವರ ವಿಷಯ 735
 ದಭೀತಿಯ ವಿಷಯ 738
೨೧. ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 739
 ವಯುನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಯರ ನಿರ್ವಚನ 743
೨೨. ಯ ಏಕ ಇತ್ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 755
 ನಕ್ಷತ್ರದ್ವಾರ್ಥಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ 758
 ಅಸ್ಯುಧೋಯಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ, ಅರ್ಥವಿವರಣೆ 760
೨೩. ಸುತ ಇತ್ಸಂ ನಿಮಿಕ್ಲಃ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 770
೨೪. ವೃಷಾ ಮದ ಇಂದ್ರೇ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೆನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 784
 ವೃಷಸ್ಯ ನು ತೇ ಪುರುಹೂತ ವಯಾಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಯರು ಹೇಳಿರುವ
 ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ 788
೨೫. ಯಾ ತ ಊತಿರವಮಾ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 797
೨೬. ಶ್ರುಧೀ ನ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 810
೨೭. ಕಿಮಸ್ಯ ಮದೇ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 821
 ಸ್ಯಂಜಯನೆಂಬ ರಾಜನ ವಿಷಯ 831
೨೮. ಆ ಗಾವೋ ಅಗ್ನೌ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತ— 832
 ಸೂಕ್ತದ ಪೀಠಿಕೆ 832
 ನ ಶಾ ನಶಂತಿ ಮತ್ತು ನ ಶಾ ಅರ್ವಾ ಎಂಬ ಬುಕ್ಕುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ 838

ವಿಷಯ ಸೂಚಕ ಸಮಾಪ್ತವು.

ಸಂಕೇತಾಕ್ಷರಗಳ ವಿವರಣೆಯು.

ಅಥ. ಸಂ.—ಅರ್ಥವೇದಸಂಹಿತಾ
 ಅಪ. ಸೂ.—ಅಪಸ್ತಂಬಶ್ರುತಸೂತ್ರ
 ಅಪ. ಥ. ಸೂ.—ಅಪಸ್ತಂಬ ಧರ್ಮ ಸೂತ್ರ
 ಅಪ. ಪ. ಸೂ.—ಅಪಸ್ತಂಬ ಪರಿಭಾಷಾಸೂತ್ರ
 ಆ. ಸೂ. ಅಥವಾ ಆ.—ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರ
 ಉ. ಸೂ.—ಉಣಾದಿ ಸೂತ್ರ
 ಋ. ಸಂ.—ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ
 ಐ. ಆ.—ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕ
 ಐ. ಉ.—ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್
 ಐ. ಬ್ರಾ.—ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಛಾ. ಉ.—ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್
 ಜೈ. ಸೂ.—ಜೈಮಿನಿಯ ಪೂರ್ವಮಿನಾಂಸಾ ಸೂತ್ರ
 ಜೈ. ನ್ಯಾ. ಏ.—ಜೈಮಿನಿಯ ನ್ಯಾಯಮಾಲಾ ವಿಷ್ವರ
 ತಾ. ಬ್ರಾ.—ತಾಂಡ್ಯಮಹಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ತೈ. ಆ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಅರಣ್ಯಕ
 ತೈ. ಬ್ರಾ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ತೈ. ಸಂ.—ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾ
 ನಿ.—ನಿರುಕ್ತ, ನಿಘಂಟು
 ಪಾ. ಸೂ.—ಪಾಣಿನೀಯ ಸೂತ್ರ
 ಪಾ. ಶಿ.—ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ
 ಫಿ. ಅಥವಾ ಫಿ. ಸೂ.—ಫಿಟ್ ಸೂತ್ರ
 ಬ್ರ. ಸೂ.—ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ
 ಮ. ಛಾ.—ಮಹಾಭಾರತ
 ಮ. ಸ್ಮೃ.—ಮನು ಸ್ಮೃತಿ
 ಮೈ. ಸಂ.—ಮೈತ್ರಾಯಣೀಯಸಂಹಿತಾ
 ಯಾ. ಸ್ಮೃ.—ಯಾಜ್ಞ ವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿ
 ವಾ. ಸಂ.—ವಾಙಮನೀಯ ಸಂಹಿತಾ
 ವಾ. ಪು.—ವಾಯುಪುರಾಣ
 ವಿ. ಪು.—ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ
 ವೇ. ಸೂ.—ವೇದಾಂತ ಸೂತ್ರ
 ಶ. ಬ್ರಾ.—ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಸಾ. ಸಂ.—ಸಾಮನೇದ ಸಂಹಿತಾ ಇತ್ಯಾದಿ.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾಢ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನಶ್ನಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ಯುಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ಛೇದನತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಪಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತಾ

ಭಾಗ—೨೦

H ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ H

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವು.

ಸೂಕ್ತ—೩೩

ಪೀಠಿಕೆ

ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ.

ಈ ಮಂಡಲದ ೩೨ ನೇ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ೩೨ನೆಯ ಸೂಕ್ತದವರೆಗೆ ಇರುವ ೧೧ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತ್ರಾ
ವರುಣರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆ.
ಅನೇಕ ವೇಳೆ ವರುಣನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿದ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಿತ್ರನು ವರುಣರಿಗಿಂತನಾಗಿ
ಸ್ತುತನಾಗುವುದು ಅಪರೂಪ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಮಿತ್ರನು ಅಹರಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯೂ ವರುಣನು

ರಾತ್ರೈಭಿವಾನದೇವತೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ ಇಬ್ಬರ ಸಹಚರೈವೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾಯಣರು ೧-೮೯-೩ನೇ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾ “ ಅಹರಭಿವಾನಿನಂ ದೇವಂ | ಮಿತ್ರಂ ವಾ ಅಹರಿತಿ ತ್ವತೇಃ ” ಮಿತ್ರನು ಅಹಸ್ಸು ಎಂಬ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಅಹರಭಿವಾನದೇವತೆಯೆಂದೂ, ವರುಣನು ರಾತ್ರೈಭಿವಾನಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಿದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚ್ಛಾದನವಾದೂ ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ‘ ವ್ಯ ’ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ‘ ವರುಣ ’ ಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವತೆಯು ದುಷ್ಕರನ್ನು ತನ್ನ ಪಾಶದಿಂದ ಬಿಗಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯು ವರುಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದೆ. **ವ್ಯನೋತಿ ಪಾಶಕೃತಃ ಸ್ವಕೀಯೈಃ ಪಾಶೈರಾವ್ಯನೋತೀತಿ ರಾತ್ರೈಭಿವಾನಿದೇವೋ ವರುಣಃ | ತಸ್ಯಾಯತೇ ಚಿ-ವಾರುಣೇ ರಾತ್ರೀಃ |** (ಶೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೭-೧೦-೧ ಇತಿ)

೧-೧೪೧-೯ ನೇ ಮಂತ್ರಾರ್ಥದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ಸಹ ಇದೇ ನಿರ್ವಚನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ **ಅರ್ಯಮನು** ಈ ದೇವತಾದ್ವಯದ ನಡುವೆ ಸೇರತಕ್ಕವನೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಅರ್ಯಮಾ ಉಭಯೋರ್ಮಾರ್ಥವರ್ತೀ ದೇವಃ) ೧-೯೦-೧ನೇ ಮಂತ್ರದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ (ಅರ್ಯಮಾ ಅಹೋರಾತ್ರೈಭಿಭಾಗಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಸೂರ್ಯಃ) ಅಹೋರಾತ್ರವನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡತಕ್ಕ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಯಮನೆಂದು ಹೆಸರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುನಃ ೨-೩೮-೮ ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಯೋನಿಂ ಸ್ಥಾನಂ ನಿಮಿಷಿ ನಿಮೋಚೇ ಸವಿತುರಸ್ತಮಯೇ ಸತಿ ವಿಶ್ರಮಾರ್ಥಂ ಪ್ರಾಣೈಭ್ಯಃ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ವರುಣಸ್ಯ ರಾತ್ರೇರ್ನಿರ್ವಾದಕತ್ವಾತ್ |

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮವಾದನಂತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವವನೇ ವರುಣನು. ಇವನೇ ರಾತ್ರಿಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ವಾಹಕನು.

೧-೩೫-೧ ರಲ್ಲೂ **ಅಗ್ನಿ ಸವಿತ್ರ ಮತ್ತೂ ರಾತ್ರಿ** ಈ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವಿದೆ.

“ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನಾನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿದಾಯಕಿಯಾದ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ **ಸೂರ್ಯನೇ ಮಿತ್ರಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದೂ** ತಿಳಿಸಿದೆ. (ಮಿತ್ರತಬ್ಧಸ್ಯ ಸೂರ್ಯವಾಚಿತ್ವಾತ್ ಶೈ. ಸಂ. ಭಾ. ೧-೮-೧೬-೧) ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ **ವರುಣಪದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನೂ** ತಿಳಿಸುತ್ತಾ **ವರುಣತಬ್ಧಸ್ಯ ಅಂಧಕಾರದದಾವರ್ತಕವಾಚಿತ್ವಾತ್ | ಅಂಧಕಾರದಂತೆ ವಿಸ್ಮಯವನ್ನು ಪ್ರಾರೂಪವುಳ್ಳೋಣದರಿಂದ ವರುಣನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು** ವಿವರಿಸಿದೆ. **ಮೈತ್ರಂ ವಾ ಅಹಃ | ವಾರುಣೇ ರಾತ್ರೀಃ ||** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

(ಶೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೭-೧೦-೧)

ನ ವಾ ಇದಂ ದಿವಾ ನ ನಶ್ವಮಾಸೀದವ್ಯಾಕೃತಂ ತೇ ದೇವಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಬ್ರುವನ್ನಿದಂ ನೋ ವಿವಾಸಯತಮಿತಿ |

(ಶೈ. ಸಂ. ೬-೪-೮-೩)

ಮಿತ್ರೋ ಅಹರಣನಯದ್ವರುಣೋ ರಾತ್ರೀಂ ||

(ಶೈ. ಸಂ. ೬-೪-೮-೩)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳೆಂಬ ವಿಭಾಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅವ್ಯಾಕ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಮಿತ್ರಾವಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು ' ನೀವು ಅಹೋರಾತ್ರಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡುದರ ಮೇಲೆ ಮಿತ್ರನು ಅಹಸ್ಸನ್ನೂ, ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದರೆಂದು ಕೈತ್ತಿರಿಯಸಂಹಿತಾನಾಕೃತವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬುಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಸ್ತುತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ,

ಸ ಕ್ಷಪಃ ಪರಿಷತ್ಸಜೇ ನ್ಯೂಂ ಸೋ ಮಾಯಯಾ ದಧೇ ಸ ವಿಶ್ವಂ ಪರಿ ದರ್ಶತಃ |

(ಬು. ಸಂ. ೮-೪೧-೩)

ದರ್ಶನೀಯ ರೂಪವುಳ್ಳ ಇದೇ ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ದಿನವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಸಕಲವನ್ನೂ ಆಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದೇಶಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಬು ಸಂ. ೭-೮೭-೧ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ,

“ ಅಸ್ತಂ ಗಚ್ಛನ್ ಸೂರ್ಯ ಏವ ವರುಣ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಸ ಹಿ ಸ್ವಗಮನೇನ ರಾತ್ರೀರ್ವ ನಯತಿ ” ಅತ್ತಂಗತನಾಗತಕ್ಕ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ವರುಣನೆಂಬ ಹೆಸರು, ೭ನನು ತನ್ನ ಗಮನದಿಂದಲೇ ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂದು ಸಾಯಣರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆಯಂ ವೈ ಲೋಕೋ ಮಿತ್ರಃ | ಅಸೌ ವರುಣಃ |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೧೨-೯-೨-೧೨)

ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಮಿತ್ರನು, ದ್ಯುಲೋಕವೇ ವರುಣನು ಎಂದು ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇವರ ಗುಣವರ್ಣನವು ಅನೇಕರೀತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳು

ಬುಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಿಶೇಷಗುಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಯಜಮಾನರ ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಬಲ್ಲನೆಂದು ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

“ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗತಕ್ಕ ವರುಣನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡೆನು. ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರತಕ್ಕ ಅವನ ರಥವನ್ನು ಸಹ ನಾನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿದೆನು.” (ಬು. ಸಂ. ೧-೨೫-೧೮)

“ನಾನು ವರುಣನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸು ಅಗ್ನಿಯ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದಿತು.” (೭-೮೮-೨)

“ ಸ್ಥಿರಸಂಕಲ್ಪವುಳ್ಳವನೂ, ಮಹತ್ಸ್ಮರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವರುಣನು ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.” (೧-೨೫-೧೦)

“ತಾನು ಸ್ವರ್ಣಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೇ ಅಥವಾ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೇ ಸುತ್ತುವರೆಂದು ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆ.” (೧-೨೫-೧೩)

“ಯುಕ್ತಕರ್ತರಾದ ಯಜಮಾನರು ಯಾವ ವರುಣನ ಗೃಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವರೋ, ಆ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರದ್ವಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ.” (೭-೮೫-೫)

“ಸಹಸ್ರ ಅಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಿರತಕ್ಕ ಸ್ಥಿರವಾದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ವರುಣನು ಮಿತ್ರನೊಂದಿಗೆ ನಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರು” (ರಾಜಾನಾ; ಅದ್ವಯೋವಮಾನಾ)
(೨-೪೧-೫; ೫-೬೨-೬)

“ಜಗತ್ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ, ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುವುದೂ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಂಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಯೋರೂಪಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದೂ ಆದ ಉತ್ತಮವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಕುಳಿತು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ” (೫-೬೨-೮)

“ಈ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ, ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.
(೫-೬೨-೪, ೮; ೫-೬೩-೧)

“ವರುಣನು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಚಕ್ಷುಸ್ಸುಳ್ಳವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು”
(೧-೨೫-೫, ೧೬; ೮-೯೦-೨)

“ಇದೇ ವರುಣನು ಸಹಸ್ರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು (ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷುಸ್) (೭-೩೪ ೧೦)
ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಹೊಂಬಣ್ಣದ ದೂತನುಳ್ಳವನೆಂದು ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಹಿರಣ್ಯಸಕ್ಷಂ ವರುಣಸ್ಯ ದೂತಂ)
(೧೦-೧೨೩-೬)

ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಚಕ್ಷುಸ್ಸೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಚಕ್ಷುರ್ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವರುಣಸ್ಯ)
(೧-೧೫-೧; ೭-೬೩-೧; ೭-೬೧-೧; ೧೦-೩೭-೧)

ಆದಿತ್ಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲೇ ಸೇರಿದ ಅರ್ಯಮನೂ, ಮಿತ್ರಾವರುಣರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೂರಚಕ್ಷುಷಃ ಎಂದು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ಉದಾ: ೭-೬೬-೧೦)

“ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಅತಿಕುಶಲಕ್ರಿಯೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು.

“ವರುಣನು ರಾಜಾ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಅನೇಕೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ದೇವ ಮಾನವಾದಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಭುವು. ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಸಾರ್ವಭೌಮನು”

(೧-೨೪-೭, ೮; ೪-೧-೨; ೫-೪೦-೭; ೭-೬೪-೧; ೧೦-೧೦೩-೯; ೧೦-೧೩೩-೫; ೧೦-೧೩೩-೪)

“ಶ್ವಂ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ವರುಣಾಸಿ ರಾಜಾ ಯೇ ಚ ದೇವಾ ಅಸುರ ಯೇ ಚ ಮರ್ತಾಃ”

(೨-೨೭-೧೦)

“ಸಕಲ ಭುವನಗಳಿಗೂ ವರುಣನೇ ರಾಜನು. (ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಾ) (೫-೮೫-೩)

“ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಸ್ವಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಸಮ್ರಾಟ್ ಆಗಿದ್ದಾನೆ”

(೭-೮೭-೬; ೧-೨೫-೧೦; ೨-೮೬-೬; ೫-೮೫-೧; ೬-೬೮-೯; ೮-೪೨-೧)

“ ವರುಣನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಇತರ ಸಹಾಯಾಪೇಕ್ಷಿಯಿಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪ್ರಭುತ್ವವುಳ್ಳನನು (ಸ್ವರಾಟ್) (೨-೨೮-೧)

“ ರಾಜಾ, ಸಮ್ರಾಟ್, ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ವರುಣನಿಗೆ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ, ಮಿತ್ರಾವರುಣ ರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ.”

(೧-೨೧-೯, ೧-೨೩-೧-೪, ೧-೧೩೨-೧, ೫-೬೨-೬, ೫-೬೩-೨,೩,೫, ೫-೬೫-೨, ೫-೬೮-೨, ೬-೬೪-೨, ೮-೨೩-೩೦, ೮-೨೫-೪,೬,೮, ೮-೧೦೧-೨, ೧೦-೬೫-೫.)

ಶಕ್ತಿ, ಕ್ಷಾತ್ರವೀರ್ಯ, ಪ್ರಭುತ್ವ ಮುಂತಾದ ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣಗಳು ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳೆಂದು ಪ್ರಶಸ್ತಿಸಿದೆ. ಆದಿತ್ಯರೊಡಗೂಡಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

(೧-೨೪-೬, ೧-೨೫-೫, ೧-೧೩೬-೧, ೫-೬೬-೨, ೫-೬೭-೧, ೫-೬೮-೧,೬, ೬-೪೯-೧, ೬-೫೧-೧೦, ೬-೬೬-೫,೬, ೬-೩೪-೧೧, ೬-೬೪-೨, ೮-೨೫-೮ ೮-೬೬-೧, ೮-೧೦೧-೨.)

ಈ ಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ರುದ್ರಾಃ ಅಸುರಾಃ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಇವರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ಅಸುರಾ ತಾನಾರ್ಯಾ) ದಿವ್ಯ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಇವರು ಭಯಂಕರರು.

(೫-೭೦-೨, ೩, ೬-೩೬-೨, ೮-೨೫-೪, ೮-೨೭-೨೦, ೬-೬೫-೨.)

ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕ ಅಸುರ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ವರುಣ ಪರವಾಗಿಯೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (೧-೨೪-೧೪, ೨-೨೭-೧, ೮ ೮೫-೫, ೬, ೮-೪೨-೧), ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿಯೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಪದವು ವರುಣನ ಅತ್ಯಸಾಧಾರಣವಾದ ಗುಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವರುಣನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಯಿನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (೬-೪೮-೧೪; ೬-೨೮-೪; ೧೦-೯೦-೧೦; ೧೦-೧೪೭-೫). ಒಂದೆಡೆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಯಾ ಎಂದು ಮಿತ್ರಾವರುಣ ರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ. (೩-೬೧-೬; ೫-೬೩-೪)

ಈ ಅಸುರಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ, ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಧೃತವ್ರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವರುಣನ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ವಿಶೇಷಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳು.

ವರುಣನ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಾಗಿವೆ ಅನಂತವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ವರುಣನು ದ್ರಾವ್ಯಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅವುಗಳ ಧಾರಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವರುಣವ್ರತಗಳು ಅತ್ಯಸಾಧಾರಣವಾದವಾಗಿವೆ.

(೮-೪೨-೧)

ದ್ಯುಲೋಕ, ಪೃಥಿವೀ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ ಈ ವರುಣನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಇವನಲ್ಲಿಯೇ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ. (೬-೮೭-೫)

ಇದೇ ವರುಣನು ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕನೂ, ಸುವರ್ಣರೂಪನೂ ಆದ ಅದಿತ್ಯನನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. (೫-೮೫-೨; ೬-೭೦ ಗ; ೭-೮೬-೧; ೭-೮೭-೬; ೮-೪೧-೪, ೫, ೧೦)

ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಗಭೀರವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಾಯುವೇ ವರುಣನ ಉಸಿರು. (೭-೮೭-೨)

ಈ ವರುಣನು ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅನಂತವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಆದೇಶಾನು ವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾಲುವೆಗಳನ್ನು ತೋಡಿದ್ದಾನೆ.

(೧-೨೪-೮; ೨-೨೮-೪; ೭-೮೭-೧)

ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞಾಕಾಶಲ್ಯದಿಂದಲೇ ನದಿಗಳು ಅನಂತವಾಗಿಯೂ, ಅಖಂಡವಾಗಿಯೂ ಸಾಗರಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನ್ನು ತುಂಬಿ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರುವಂತೆ ಮಾಡಲಾರವು. ಆ ವರುಣನ ಆಜ್ಞೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಾವ ರೀತಿ ಸ್ಥಿರವಾದವೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದವು ಮತ್ತು ಅನುಲ್ಲಂಘನೀಯವಾದವು.

(೫-೮೫-೬; ೩-೫೪-೧೮)

ಸ್ಥಿರವಾದ ಪರ್ವತಗಳನ್ನಾ ಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ವರುಣನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನಿಂತಿವೆ.

(೨-೨೮-೮; ೧-೫೫-೬, ೧೦; ೧-೪೪-೧೪; ೧-೧೪-೧೯; ೨-೧-೪; ೮-೫೫-೨)

ಧೃತವ್ರತನಾದ ಈ ವರುಣನ ನಿಯಮನಗಳಿಂದಲೇ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಭಾ ಯುತನಾದ ಚಂದ್ರನೂ ಇವನ ವ್ರತಗಳ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಈ ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. (೧-೨೪-೧೦)

ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಲಿ, ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಹರಿಯತಕ್ಕ ನದಿಗಳಾಗಲಿ ಈ ವರುಣನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಕೋಪದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಅರಿಯಲಾರವು. (೧-೨೪-೬)

ಆದರೆ, ಇವನ ದೂತರು ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಲೋಕಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯಬಲ್ಲರು.

(೭-೮೭-೩; ೧-೨೪-೧೩; ೬-೬೭-೫)

ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಂಚಾರಗಳನ್ನೂ, ಸಾಗರಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ ದೋಣಿಗಳ ಸಂಚಾರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಅತ್ಯಂತ ದೂರಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ವಾಯುಗತಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಭೂತಳವಿಷ್ಣುದ್ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. (೧-೨೫-೭)

ವರುಣನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೇ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಸಹ ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಮಿಟುಕಿಸಲಾರದು. (೨-೨೮-೬)

ಮಾನವರ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ಅಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ಅವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತೆ ನೋಡಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ತತ್ಪ್ರತಿಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. (೭-೪೯-೭)

ನಸಿಷ್ಠಮುಷಿಗೆ ತತ್ಪ್ರವಹಿಸುವವನ್ನು ವರುಣನು ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೭-೮೭-೪)

ಆದರೆ ಇವನ ರಹಸ್ಯತತ್ವವನ್ನೂ ಮಿತ್ರನ ತತ್ವವನ್ನೂ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಅವಿವೇಕಿಯೂ ಆದವನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವರುಣನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವೂ ಸಹ ಅರ್ಥವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಬೃಹನ್ನೇಷಾಮಧಿಷ್ಠಾತಾ ಅಂತಿಕಾದಿವ ಪಶ್ಯತಿ |

ಯಸ್ಸಾನ್ಯನ್ಯತೇ ಚರನ್ನರ್ವಾಂ ದೇವಾ ಇದಂ ವಿಧುಃ ||

(ಅ ನೇ. ೪-೧೬-೧)

ಈ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿರುವವನೂ ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವರುಣನು ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಆಯಾ ಲೋಕಗಳ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ತಾನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ನೋಡಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಪುರುಷನಾದರೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆಕಾಡ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿದರೆ ಅದು ತಪ್ಪು. ದೇವತೆಗಳು ಎಲ್ಲಾ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುವರು.

ಯಸ್ತಿಷ್ಯತಿ ಚರತಿ ಯಕ್ಶ ವಂಚತಿ ಯೋ ನಿಲಾಯಿಷ್ವಾರತಿ ಯಃ ಪ್ರತಂಕಂ |

ದ್ವಾ ಸನ್ನಿಷದ್ಯ ಯನ್ಮಂತ್ರಯೇತೇ ರಾಜಾ ತದ್ವೇದ ವರುಣಸ್ತೃತೀಯಃ ||

(೪-೧೬-೨)

ಯಾವನು ನಿಂತಿರುವನೋ, ಯಾವನು ಸಂಚರಿಸುವನೋ, ಯಾವನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡುವನೋ, ಯಾವನು ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನೋ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವರುಣನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವನು. ಇಬ್ಬರು ಯಾರಾದರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಗುಪ್ತವಾದ ಸಂಚನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ವರುಣನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಅವರ ನಡುವೆ ಮೂರನೆಯವನಾಗಿ ಕುಳಿತು ಆ ಒಳ ಸಂಚನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಉತೇಯಂ ಭೂಮಿವರೂಣಸ್ಯ ರಾಜ್ಞ ಉತಾಸೌ ದ್ಯೌರ್ಬೃಹತೀ ದೂರೇ ಅಂತಾ |

ಉತೋ ಸಮುದ್ರೌ ವರುಣಸ್ಯ ಕೃಷ್ಣೇ ಉತಾಸ್ತಿಸ್ತೇ ಉದಕೇ ನಿಲೀನಃ ||

(೪-೧೬-೩)

ಈ ಪೃಥ್ವಿಯ ಅಡಳಿತವು ಪ್ರಭುವಾದ ವರುಣನಿಗೆ ಸೇರಿದುದು. ಅನಂತವಾದುದೂ ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ದ್ಯುಲೋಕವೂ ಇವನಿಗೇ ಸೇರಿದುದು. ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ ಸಮುದ್ರಗಳು ವರುಣನ ಜಠರಗಳು. ಈ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಈ ಕಾಸಾರದಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಉತ ಯೋ ದ್ಯಾವೃತಿಸರ್ವಾಪ್ತರಸ್ತಾನ್ತ ಸ ಮುಚ್ಯಾತ್ಯೈ ವರುಣಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ |

ದಿವಸ್ವತಃ ಪ್ರಚಿರಂತೀದಮಸ್ಯ ಸಹಸ್ರಾಶ್ವಾ ಅತಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಭೂಮಿಂ ||

(೪-೧೬-೪)

ಅಂತರಕ್ಷವನ್ನೂ ವಿಾರಿ ದಾಟಿಹೋಗತಕ್ಕವನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅವನೂ ಸಹ ಪ್ರಭುವಾದ ವರುಣನ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾರನು. ಅವನ ದೂತರು ಅಂತರಕ್ಷದಿಂದಿಳಿದು ಈ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರಾಶ್ವಾಸ್ಥಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅವರು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವಂ ತದ್ರಾಜಾ ವರುಣೋ ವಿಚಕ್ಷ್ಮೇ ಯದಂತರಾ ರೋದಸೀ ಯಶ್ಚರಸ್ತಾತ್ |

ಸಂಖ್ಯಾತಾ ಅಸ್ಯ ನಿಮಿಷೋ ಜನಾನಾಂ ಅಕ್ಷಾನಿವ ಶ್ಚಕ್ಷ್ಮೀ ನಿ ಮಿನೋತಿ ತಾನಿ ||

(೪-೧೬-೫)

ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿಗಳೆರಡರ ನಡುವೆ ಇರತಕ್ಕ ಸಕಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ವರುಣನು ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮಾನವರು ಕಣ್ಣುಮಿಟಕಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೂಜುಕಾರನು ದಾಳವನ್ನು ಎಸೆಯುವಂತೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವರುಣನು ನಿಸ್ಪೃಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಇವೆಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನ ದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಯೇ ತೇ ಪಾಶಾ ವರುಣ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತ ಶ್ರೇಧಾ ತಿಷ್ಠಂತಿ ವಿಸಿತಾ ರುತಂತಃ |

ಸಿನಂತು ಸರ್ವೇ ಅನ್ಯತಂ ವದಂತಂ ಯಸ್ಸತ್ಯೈವಾದೀ ಅತಿ ತಂ ಸ್ಯಜಂತು ||

(೪-೧೬-೬)

ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಏಕೇಳಾಗಿ ವಿಭಕ್ತವಾಗಿರುವುದೂ, ಮೂರುಮೂರು ಪ್ರಕಾಶಗಳಾಗಿರುವುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಪಾಶ ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಪುರುಷನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಬಂಧಿಸಲಿ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಪುರುಷನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಸಹ ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸದಿರಲಿ.

ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ, ವರುಣನು ಸಕಲ ಭೂತಗಳ ನಿಯತಿಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಹಸ್ರಾರು ವಿಧವಾದ ಪರಿಹಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಅಪರಿಮಿತವಾದುದೂ ಅಗಾಧವಾದುದೂ ಆದ ಔವರ್ಯಾತಿಶಯಗಳಿಂದ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

(೧-೨೪-೯)

ಪಾಶಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವಂತೆ ಪಾಪಪರಿಹಾರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

(೨ ೨೪-೫; ೫-೮೫-೨, ೮)

ಮಾನವರ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸದೆ ಅವರ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಯಾಚಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ
(ಮಾ ನ ಆಯಾಃ ಪ್ರನೋಷೀಃ | ಪ್ರ ಣ ಆಯೂಷಿ ತಾರಿಷತ್)

(೧-೨೪-೧೧; ೧-೨೫ ೧೨)

ಅಜ್ಞಾನಶಬ್ದದ ವರುಣನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಯಜಮಾನನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಬೇಡಿದೆ.

(೧-೨೫-೧)

ತನ್ನ ನಿಯಮವನ್ನು ಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಪಾಪವನ್ನೂ ಚರಿಸುವವರನ್ನು ತನ್ನ ಪಾಶದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಪುರ್ಣವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವನು ಎಂಬಂಶವು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

(೧-೨೪-೧೫; ೧ ೨೫-೨೧; ೬-೨೪-೪; ೧೦-೮೫-೨೪; ಅ.ವೇ. ೪-೧೬-೬)

ಪಾಶಯುಕ್ತರಾದ ಮಿತ್ರಾನುರೂಪರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ತುತರಾಗಿ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ:—೭-೭೫-೩ ನೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ತುತಿಯಿದ್ದು, ಅವರನ್ನು ಎವರುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಯಾವ ಮಾನವನೂ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಾರನು ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಇವರು ಅಸತ್ಯವಿರೋಧಿಗಳೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾನುರೂಪರೂ ಸಹ ಪಾಶಯುಕ್ತರೆಂದೂ ಅಸತ್ಯವ್ಯವಹಾರವುಳ್ಳವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವರೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. (೭-೮೪-೨)

ಕ್ರೂರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವನಾದರೂ ಸಹ ವರುಣನು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸತಕ್ಕ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಾಪಮಾಡಿದವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವನು. (೭-೮೭-೭)

ಅಮರ್ತ್ಯತ್ವವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (೮-೪೨-೨)

ಸುಕೃತ್ಯುಗಳು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಯಮನೊಂದಿಗೆ ಉಚ್ಚಾಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವರು, ಎಂಬ ಆಶಂಸನವಿರುತ್ತದೆ. (೧೦-೧೪-೭)

ಈ ರೀತಿ ವರುಣನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕ ಕರ್ಮಗಳೂ ಅವನ ಅಪಾರವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ಸಹ ವರುಣನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದುದೂ, ನೈತಿಕವಾದುದೂ ಆದ ಉಚ್ಚಾಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಉನ್ನತಸ್ಥಾನವು ಇತರ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಣೆ ವಾಗಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ನಾನು ಪ್ರಾಜ್ಞರನ್ನು ನಂಬಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ ” ಆ ಬುಹಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಏಕಕಂಠದಿಂದ “ ವರುಣನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕ್ರುದ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಈ ಪಾಪವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾರದಿಂದ ಬಿಡಿಸು.”

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಯಾವ ಪಾಪದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನೀನು ಆಗ್ರಹಗೊಂಡು ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನೂ, ನಿನ್ನ ಆರಾಧಕನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವಿಯೋ, ಆ ಮಹತ್ಪಾಪವಾವುದು? ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆಪ್ರತಿಹತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನನ್ನ ಆ ಪಾಪದ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು. ನಾನು ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅನಂತರ ನಿನ್ನ ಪೂಜಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.”

“ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ನಾವೇ ಸ್ವತಃ ಪಾಪವನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದರೆ, ಅದರಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸು, ಜೋರನು ಪಶುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮಾತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವನ್ಯಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಆತೃವುಳ್ಳ ಕರುವನ್ನು ರಜ್ಜುವಿನ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವಂತೆಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಪಾಪರೂಪವಾದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸು ”

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಈ ಪಾಪವನ್ನು ನಾವು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದುದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮೋಹದ ಫಲವೇ ಇದು. ಮಧ್ಯಪಾನ, ಕ್ರೋಧಪರವಶತೆ, ದ್ಯೂತವ್ಯಸನ ಇತ್ಯಾದ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ, ಕಾಮಾದಿವ್ಯಸನಗಳಿಂದಲೂ

ಈ ಪಾಪವನ್ನಾಚರಿಸಿದವು. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನೋಡವು ನಮ್ಮಿಂದ ಈ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಿರ್ದಿಯೂ ಸಹ ನಮಗೆ ಪಾಪಸಾಧಕವೇ ಆಗಿದೆ.”

(ಮು. ಸಂ. ೭-೮೬-೩ ರಿಂದ ೬)

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಗೃಹಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೋಗಗೊಳಿಸಬೇಡ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವೀರೈವುಳ್ಳ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿಡು ”.

“ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಚರ್ಮದ ಚೀಲದಂತೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನಡಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಯೆಯಿಡು ”

“ ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ನಿರ್ಮಲನೂ ಆದ ವರುಣನೇ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಶುದ್ಧವಾದ ಅಜ್ಞಾನವರ್ತಿಯಾಗಿರಲು ಶಕ್ತಿರಹಿತನಾಗಿ ಕೇವಲ ನನ್ನ ಅಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲ್ಲಂಘಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಶಕ್ತಿಯೇ ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ಈ ಪಾಪವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸು ”

“ ಉದಕಭರಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಾನು ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೀಗಿಸು ”

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ದಿವ್ಯ ಲೋಕವಾಸಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವುದರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನಮೂಲಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಮ್ಮನ್ನು ಆ ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು ಆ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಡ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿಡು ”.

(೭-೮೯-೧ ರಿಂದ ೫)

ಈ ರೀತಿ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಅದೇ ಋಷಿಯೇ ಬೇರೆಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೂ ವರುಣನಿಗೂ ಇರತಕ್ಕ ವೈತ್ರಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವರುಣನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ಪ್ರಕೃತ ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ವಿಷಯವಲ್ಲಿ ವರುಣನು ನಿರ್ದಯನಾಗಿರಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಅವನ ದಯೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾನೆ

“ ವರುಣನು ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ನಾವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು ಆ ವರುಣನ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದಲೇ ವಸಿಷ್ಠನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಜೀವಮಾನದ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಋಷಿತ್ವವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದನು ಮತ್ತು ತನಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸು ಲಭಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದಲೂ ಸಹ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ”

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂದಿದ್ದ ಆ ವೈತ್ರಿಯೆಲ್ಲಿ? ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇದ್ದ ಆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಭಾವವೆಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು? ಸ್ವತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನಾನು ಸಹಸ್ರದ್ವಾರಗಳಂತಕ್ಕ ನನ್ನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಯಾಚಕನಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ ”.

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನಿನ್ನ ಸುಕೃತ್ತಾಗಿದ್ದವನೂ, ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಂತ ಅಪುನಾಂದವನೂ, ನಿನ್ನ ವನೇ ಆಗಿದ್ದ ವನೂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದವನೂ ಆದ ಋಷಿಯು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು ನಿನ್ನ

ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಪಾಪದ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು (ನಾನೂ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಸೇರಿದವರೂ) ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ವರುಣದೇವನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ಪುಷಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡು.”

(೭-೮೮-೪)

ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಸಾಹಚರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅವರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು.

ವರುಣನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಯಾವ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆಯೋ, ಅದೇ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೈಸುತ್ತಿಸಿದೆ.

ಈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿಗಳನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದು ಅವುಗಳಿಗೆ ತಾವು ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕಾಶ ಮಾನವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿಗಳ ಒಡೆಯರಾಗಿ, ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.”

(೫-೬೨-೩, ೫-೬೯-೧, ೪, ೫-೬೩-೭, ೬-೬೭-೫, ೭-೬೧-೪, ೧೦-೧೩೨-೨)

ಈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ರಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಗೋಪಾ)

(೨-೨೭-೪, ೫-೬೨-೯, ೭-೫೭-೨, ೮-೨೫-೧, ೧೦-೧೨೬-೪)

ಈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಅಜ್ಞಾನವರ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಮಹತ್ತಾದ ಅಂತರಕ್ಷವೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

(೧೦-೬೫-೫)

ಅವರೇ ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರಾಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

(೫-೬೨-೩, ೫-೬೩-೧ ರಿಂದ ೩)

ಅವರ ದೇವತ್ವವು ದ್ಯುಲೋಕದ ವಿಶ್ವತಿಯನ್ನೂ ನದಿಗಳದೈರ್ಯವನ್ನೂ ಮೀರಿದುದಾಗಿದೆ.

(೧-೧೫೧-೯)

(ಅಧ್ಯಮನೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿದ) ಈ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಯಾವಂತಿ ಸುಕೃತ್ತುಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೋ, ಅದೇಂತಿ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ, ಅಸತ್ಯಜೀವನಕ್ಕೂ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ದುಷ್ಕರುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಿಗಳೂ ಆದ ಮಾನವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರರೂಪುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

(೧-೧೫೨-೧, ೭-೬೬-೧೩)

ಅಮರ್ತ್ಯರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ನಿರೋಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಇವರ ಸ್ಥಿರಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

(೫-೬೩-೭, ೫-೬೯-೪)

ಈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಅವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಮೂಢನಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನೂ ವಿವೇಕದಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಸರ್ವಜ್ಞರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

(೭-೬೦-೬, ೭)

(ಗೋಪಾಲಕನು) ಪಶುಗಳನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಅಂತರಕ್ಷದಿಂದಲೇ ಮಾನವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

(೭-೬೦-೩, ೯, ೧೬)

ಅವರು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕರೆಂದೂ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮರೆಂದೂ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕರೆಂದೂ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. (ಋತಾವ್ಯಧಾಃ; ಋತಜಾತಾ, ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ, ಋತಾವಾನಾ)

(೧-೨೮; ೧-೨೩-೫; ೧-೧೩-೪; ೨-೨೭-೪; ೫-೬೩-೧; ೫-೬೫-೨, ೫-೬೭-೪, ೭-೬೪-೨; ೭-೬೬-೧೩
೮-೨೩-೩೦; ೮-೨೫-೮)

ಅವರಿಬ್ಬರೇ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆದು ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೆ ಪತಿಗಳು (ಋತಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಷಸೃತೀ)

(೧-೨೩-೫)

ಇತರ ಅದಿತ್ಯರೊಡಗೂಡಿದ ಈ ಮಿತ್ರಾನುಣರು ಪಾಪಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ಅಪತ್ರವನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

(೨-೨೭-೪; ೭-೬೦-೫)

ಇವರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸದೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡತಕ್ಕ ಪುರುಷನು ಕ್ಷೋಭೆಯಿಂದ ನರಳುವನು.

(೧-೧೨೨-೯)

ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾಪದ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಇವರು ಅದಿತಿಯೊಡನೆ ಯಾಚಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

(೨-೨೭-೧೪)

ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಇವರನ್ನು ಆರೈಕುವನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ.

(೧೦-೧೨೬)

ಮಿತ್ರನ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವರ್ಣನೆ

ಮುಕ್ತಂಹಿತೆಯ ಮೂರನೆಯ ಮಂಡಲದ ೫ ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಗುಣವರ್ಣನೆಯಿರುವ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

“ಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಚೈರಿಸುತ್ತಾ ಮಾನವರನ್ನು ಅವರವರ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅವನು ದ್ವಾನಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವಕ್ಕೆ ಆಸರೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಕಣ್ಣನ್ನು ಸಹ ಮಿಟುಕಿಸದೆ ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಫೃತರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಈ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.”

“ಅದಿತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಿನಗೆ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಮಾನವನಿಗೆ ಅನ್ನವು ಲಭಿಸಲಿ. ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಮಾನವನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಲಿ, ಅಪಜಯವಾಗಲಿ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಸಮಾಪದಿಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ದೂರಪ್ರದೇಶದಿಂದಾಗಲಿ, ಅಂತಹ ಮಾನವನಿಗೆ ಆಪತ್ತೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ”

“ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ಮಿತ್ರನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಇವನೇ ಪ್ರಭುವು, ಇವನೇ ಶಕ್ತಿಯುತನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಜ್ಞನು. ನಾವು ಇವನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತಾಗಲಿ.”

ಮಾನವರಿಗೆ ಅವರವರ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನೂ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸುವನೂ, ಪೂಜಾಕರ್ತರನ್ನನುಗ್ರಹಿಸುವನೂ ಆದ ಈ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸಮಾಹಿಸಿ ಇವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು.”

“ ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಅಂತರಕ್ಷನನ್ನೂ ಮಾರಿಯತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ”

“ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತನೂ ಸಹಾಯಕನೂ ಆದವನೂ, ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಉಪಕಾರಿಯೂ ಆದ ಮಿತ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ನಿಷಾದಾದಿ (ಅಥವಾ ಗಂಧರ್ವಾದಿ) ಪಂಚಜನರೂ ಸಹ ಪೂಜೆಗಳನ್ನೆಸಗಿಸುತ್ತಾರೆ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಮಿತ್ರನನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯೊಂದರ ಒಂದು ಸೂಕ್ತವಿರುತ್ತದೆ.

(ಋ. ಸಂ. ೩-೫೯-೧ ರಿಂದ ೮)

ಮಿತ್ರಾವರಣರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ Roth ಎಂಬ ಜರ್ಮನ್ ಪಂಡಿತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

Journal of the German Oriental Society ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಂಡಿತನು ಮಿತ್ರಾವರಣರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

“ ಅದಿತ್ತರೇಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದ ದೇವತಾಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರಣರ ಸಂಬಂಧವು ಪರಸ್ಪರ ನಿಕಟವಾದುದು ವರಣನನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿತ್ರಾವರಣರನ್ನೇ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ಮಿತ್ರನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸೂಕ್ತವು ಕೇವಲ ಒಂದೇ. (೩-೫೯). ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಗುಣವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಸಹ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ವಿಶೇಷಣವೇ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಂಹಿತಾದಿಗಳ ಕೆಲವು ನಾಟ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಇವೆ. ಮಿತ್ರನು ಅಹಸ್ವಿಗೆಮೂಲವಾಗಿ ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪನು. ವರಣನು ಸಕಲ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಸಕಲಕಾಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ತೇಜೋರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಅಧಿಕವಾಗಿ ರಾತ್ಯಾಧಿ ದೇವತೆಯೆಂದೇ ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ವಸಿಷ್ಠಪುಷಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಒಂದು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ “ ಎಲೈ ವರಣನೇ, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು (ನೀನು) ಅಪ್ರತಿಹಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಮಿತ್ರನು ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಚೈತನ್ಯದಾಯಿಯಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೆ” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

(೭-೩೬-೨)

ಎಂದರೆ, ಅಹಸ್ವಿನ ತೇಜೋರೂಪವಾಗಿ, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಚೈತನ್ಯದಾಯಿಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನೂ, ಕಾಡ್ಯತಪ್ಪರತೆಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ, ಪ್ರಭುತ್ವವೂ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಪರಿಮಿತವಾದ ಅಧಿಕಾರ. ವರಣನು ರಾತ್ಯಾಧಿ ದೇವತೆಯೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದುದು ಮತ್ತು ಸರ್ವಕಾಲೀನವಾದುದು

“ ವರಣನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗತಕ್ಕ ಸೂರ್ಯನ ಸ್ವರೂಪನು” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪರಿಮಿತವಾದ ಸ್ವರೂಪವರ್ಣನೆಯಿದ್ದರೂ ಸಹ (೭-೮೭-೧, ಸಾ. ಭಾ), ಅದರಲ್ಲೂ ಸತ್ಯಾಂಶವಿದೆ. ವರಣನ ನಾಮವೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ, ಅವನು ಅಂತರಕ್ಷವ್ಯಾಪಿಯಾದ ತೇಜೋವಿಶೇಷವು. ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಅವನಲ್ಲೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಸ್ವರೂಪವು ಅನಂತ. ಇಂತಹ ಅನಂತಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾನವನ ಚಕ್ಷುಸ್ಸಾಗಲಿ, ಮಾನಸಿಕವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲಿ ಅರಿಯಲಾರವು. ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿರತಕ್ಕ ಈ ತೇಜಸ್ಸು ಅಹಸ್ವಿನ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಎಟುಕಲಾರದು. ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವರುಣನನ್ನು ಆವರಿಸಿದ್ದ ಮುಸುಕು ಮಾಯವಾಗಿ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವು ಕೊಂಚನಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲೂ, ಮೇಘದಲ್ಲೂ, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ನಡುವೆಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಇತರ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೂ ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಮಾತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ವರುಣನು ಮಾತ್ರ ಚಕ್ಷುಸ್ಸಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗುತ್ತಾನೆ ”

ಉದಕತತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ವರುಣನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ

ಬುಕ್ಕಂಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಸಾಗರಾದಿದೇವತೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಹ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನಿಗೂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಉದಕಕ್ಕೂ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನಿಗೂ ಉದಕಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಅವನ ಆಸಾಧಾರಣವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಈ ವಿವರಣೆಗಳು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

“ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರರಾದ ಎಲೈ ಪುಭುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸಿ ಮರುತ್ಪುಗಳು ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದಲೂ. ಆಗ್ನಿಯ ಸೃಥಿವಿಯಿಂದಲೂ. ವಾಯುವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದಲೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷವಾದ ಉದಕಗಳಿಂದ ವರುಣನೂ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ.”

(೧-೧೬೧-೧೪)

“ಅಂತರಿಕ್ಷವಾದವೂ, ಪ್ರವಹಿತಕ್ಕವೂ, ಯಾವ ಉದಕಗಳ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲುವೆಗಳು ಅಗದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೇ ಆವೂ, ಸ್ವಯಂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವೂ, ಸಾಗರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯತಕ್ಕವೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವೂ, ಸ್ವದ್ರವೂ ಆಗಿರತಕ್ಕವೂ ಆದ ಎಲೈ ಉದಕಗಳೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿರಿ.”

(೨-೪೯-೨)

“ಯಾವ ಉದಕಗಳ ಅಂತರ್ವರ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭುವಾದ ವರುಣನು, ಮಾನವರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯರೂಪವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಉದಕಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಿ.”

ಯಾವ ಉದಕಗಳ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ವರುಣಾದಿದೇವತೆಗಳು ಹರ್ಷಿಸುವರೋ, ಅಂತಹ ಉದಕಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಿ.

(೨-೪೯-೩, ೪)

“ಪ್ರಭುಗಳೂ, ಯಜ್ಞರಕ್ಷಕರೂ, ಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ ನದಿಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಇಲ್ಲಿ ದಯಮಾಡಿ ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಡಿ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ.”

(೨-೬೪-೨)

‘ಉದಕಗಳ ಅಂತರ್ವರ್ತಿಯಾದ ವರುಣನು’ ಎಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿರುವ ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ (೨ ೪೯-೩) ಉತ್ತವಾಗಿರುವ ಸಮುದ್ರವು ಅಂತರಿಕ್ಷವಾದ ಸಮುದ್ರವಾಗಿರಬೇಕು. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವರುಣನೇ ಸಮುದ್ರಸಂಬಂಧಿಯೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಉದಾಹೃತರಾಗಿರುವ ೨-೬೪-೨ ನೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಂಧುಸಂತೀ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸುರಿಸಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಅವರ ಸಿಂಧುಸಂತೀವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ೨-೪೯-೨ ನೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಯಾ ಆಪೋ ದಿವ್ಯಾ ಉತ ವಾ ಸ್ರವಂತಿ’ ಎಂಬ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಉದಕಗಳು ಸೃಥಿವೀಶ್ವನಾದ ಉದಕಗಳಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು Max Muller ಎಂಬ ಪಂಡಿತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಸಾಯಣರು

ವರುಣನನ್ನು ಸಮುದ್ರಪತಿ ಅಥವಾ ಸಿಂಧುಪತಿಯೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೀ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ೧-೧೬೧-೧೪; ೮-೬೯-೧೨ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ **ಜಲಾಭಿಮಾನೀ ದೇವಃ** ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೮-೪೧-೮ ರಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಅಂತರ್ಗತವಾದ ಸಮುದ್ರವೆಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (**ಅಸಿ ಚೈಃ ಸಮುದ್ರಃ**) ಇದರಂತೆಯೇ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

“ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ಅಗಾಧವಾದ ಆಳವುಳ್ಳ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಹೋಗಿಸೇರುವಂತೆ ನಿನ್ನ ದವಡಿಯೊಳಕ್ಕೆ ಸಪ್ತಸಿಂಧುಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ.” (೮-೬೯-೧೨)

ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮನು ವಾಸಮಾಡುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ವರುಣನೂ ಸಮುದ್ರದ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದೂ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದೆ (**ವನಾ ವಸಾನೋ ವರುಣಃ**). (೯-೯೦-೨)

ಉದಕಗಳ ಶಿಶುವಾದ ವರುಣನು ಮಾತೃರೂಪವಾದ ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಸತಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು (**ಅಪಾಂ ಶಿಶುಃ**)” ಎಂದು ವಾಜಪನೇಯಸಂಹಿತೆಯ ವಾಕ್ಯವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. (ವಾ. ಸ. ೧-೭)

ಅರ್ಧವೇದದಲ್ಲೂ ಸಹ ವರುಣನಿಗೂ ಉದಕಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

“ ಉದಕ ಮಧ್ಯದಿಂದ ವರುಣನೂ, ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಸೋಮನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಲಿ” (ಅ. ವೇ. ೩-೩-೩)

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ ನನಗೆ ದಿವ್ಯಸಿಕ್ತವಾದ ನೀನು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದೊಡನೆಯೇ, ಪ್ರವಾಹಗಳು ಉಸಿರಾಡುತ್ತವೆ.” (ಅ ವೇ. ೪-೧೫-೧೨)

“ ವರುಣನು ಉದಕಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯು. ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ವೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಗಳು.” (ಅ. ವೇ ೫-೨೪-೪)

“ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನಿನ್ನ ಹಿರಣ್ಯರೂಪವಾದ ಗೃಹವು ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ.” (ಅ ವೇ. ೭-೮೩-೧)

ಕೈತ್ತಿರಿಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಉದಕಗಳಿಗೂ ವರುಣನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

**ಅಪೋ ವರುಣಸ್ಯ ಪತ್ನೆಯ ಆಸನ್ನಾ ಅಗ್ನಿರಭ್ಯಧ್ಯಾಯಿತ್ತಾಸ್ಸ ಮುಭವತ್ತಸ್ಯ ರೇತಃ ಪರಾಪ-
ತತ್ತದಿಯ ಮುಭವದ್ಯದ್ವಿತಿತಿಯಂ ಪರಾಪತತ್ತದಸಾವಭವದಿಯಂ ನೈ ವಿರಾಡಸಾ ಸ್ವರಾಟ್ |**
(ಕೈ. ಸಂ. ೫-೫-೪-೧)

ಉದಕಗಳು ವರುಣನ ಪತ್ನಿಯರು. ಅಗ್ನಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಮೋಹಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂಯೋಗವನ್ನೂ ಪಡೆವನು. ಅವನ ರೇತಸ್ಸೇಚನವಾಯಿತು. ಪ್ರಥಮ ಸೇಚನದ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಸೇಚನದ ಫಲವಾಗಿ ಅಂತರಕ್ಷದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ **ವಿರಾಟ್**, ಅಂತರಕ್ಷವೇ **ಸ್ವರಾಟ್** ಎಂದಿದೆ. ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನನ್ನು ಸಾಗರಗಳಿಗೆ ಪತಿಯೆಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ.

Roth ಮತ್ತು Westergaard ಎಂಬುವರು ವರುಣನಿಗೂ ಉದಕಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಈ ಭಾವನೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿನಯಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪೀಠಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾವಿತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಿಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಆಶ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಋತಸ್ಯ ಸಪ್ತರ್ಚಿನಾನಾ ಜಾಗತಮಿತಿ | ಆಶ್ರೇಯೋಽರ್ಚಿನಾನಾ ನಾಮ ಋಷಿಃ | ಜಗತೀ ಛಂದಃ | ತುಪ್ಯಾದಿ ಪರಿಭಾಷಯಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ದೇವತಾ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಋತಸ್ಯ ಸಪ್ತರ್ಚಿನಾನಾ ಜಾಗತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅರ್ಚಿನಾನಾ ಆಶ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ಜಗತೀ ಛಂದಸ್ಸು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೩

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೩ ||

ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಪ್ತಿ—೭ ||

|| ಋಷಿಃ—ಅರ್ಚಿನಾನಾ ಆಶ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ||

|| ಛಂದಃ—ಜಗತೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಋತಸ್ಯ ಗೋಪಾವಧಿ ತಿಷ್ಠಥೋ ರಥಂ ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ ಪರಮೇ

ವ್ಯೋಮನಿ |

ಯಮುತ್ರ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಥೋ ಯುವಂ ತಸ್ಯ ವೃಷ್ಟಿರ್ಮಧುಮು-
ತ್ಪಿನ್ವತೇ ದಿನಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮತಸ್ಯೋ | ಗೋಪಾ | ಅಧಿ | ತಿಷ್ಠಃ | ರಥಂ | ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ | ಪರಮೇ | ವಿಸ್ತಮನಿ |
ಯಂ | ಅತ್ರ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಅವಘಃ | ಯುವಂ | ತಸ್ಮೈ | ವೃಷ್ಟಿಃ | ಮಧುಮತ್ | ಪಿಸ್ತತೇ |
ದಿವಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮತಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ಗೋಪಾ ರಕ್ಷಿತಾರಾ ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ ಯುವಾಂ ರಥಮಧಿ ತಿಷ್ಠಃ | ಆರೋಹಭೋಗ್ಯಸ್ಯದ್ಭಿಜ್ಜಮಾಗಮನಾರ್ಥಂ | ಕುತ್ರ | ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನಿ ನಿರತಿತಯ ಆಕಾಶೇ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಂ ಯುವಾವಾತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ಮೈಚ್ಛೇ ಯಂ ಯಜಮಾನಮವಘೋ ರಕ್ಷಃ ತಸ್ಮೈ ಯಜಮಾನಾಯ ವೃಷ್ಟಿಃ ಪರ್ಜನೋ ಮಧುಮದುದಕಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾತ್ಪಿಸ್ತತೇ | ಸಿಂಚತಿ | ವರ್ಧಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮತಸ್ಯೋ—ಉದಕಕ್ಕೆ | ಗೋಪಾ—ರಕ್ಷಕರಾದವರೂ | ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ ನೀವು | ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನಿ—ಅತ್ಯುಚ್ಯುಷ್ಪವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಅಧಿ ತಿಷ್ಠಃ—ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಅತ್ರ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಯಂ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅವಘಃ—ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರೋ | ತಸ್ಮೈ—ಆ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವೃಷ್ಟಿಃ—ಪರ್ಜನೆಯನ್ನು | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ | ಮಧುಮತ್—ರಸವತ್ತಾದ ಉದಕವನ್ನು | ಪಿಸ್ತತೇ—ಸುರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉದಕಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕರಾದವರೂ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಅತ್ಯುಚ್ಯುಷ್ಪವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೀವು ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಿ. ನೀವು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರೋ, ಆ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ ಪರ್ಜನೆಯನ್ನು ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ರಸವತ್ತಾದ ಉದಕವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Guardians of water, observers of truth, you ascend your car in the highest heaven : to him whom you, Mitra and Varuna, protect, the rain sends down the sweet (shower) from the sky.

| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು |

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣರ ಅಗಾಧವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಮತಸ್ಯೋ ಗೋಪಾ—ಈ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಮತಸ್ಯೋ ಗೋಪಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಕಸ್ಯ ರಕ್ಷಿತಾರಾ ಎಂದರೆ ಉದಕಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕರು ಎಂದು ಅರ್ಥ ವಿನಿರಣಿಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞ ಅಥವಾ

ಸತ್ಯವೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಜ್ಞದ ಅಥವಾ ಸತ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಕರು ಎಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ **ಋತ** ವೆಂದರೆ **ವರುಣಸ್ಯ ವ್ರತಂ**—ವಿಶ್ವನಿಯಮನಸಂಬಂಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು, **Universal laws**. ವಿಶ್ವದ ಅಥವಾ ಪ್ರಸಂಚದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗೊತ್ತಾದ ನಿಯಮದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಲು ವರುಣನ ಪ್ರತನೇ (laws) ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ವೃಷ್ಟಿ ವಿಸಯವಾಗಿ ಮಿತ್ರಾನರುಣರ ಸ್ತುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಋತಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಉದಕವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡುವುದೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ.

ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಣಾ—ಈ ಮಿತ್ರಾನರುಣರ ಕರ್ಮಗಳು ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಇತರರು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಪ್ರೇರಕರಾಗಿ ಅವುಗಳು ಸತ್ಯದಿಂದ ಎಂದರೆ ವಿಶ್ವನಿಯಮನದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಡುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ ||

ಸಮ್ರಾಜಾವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಘೋ ಮಿತ್ರಾನರುಣಾ ವಿದಥೇ ಸ್ವದ್ವೃಶಾಃ |
ವೃಷ್ಟಿಂ ನಾಂ ರಾಧೋ ಅನ್ಯತತ್ತ್ವಮಾಮಹೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ವಿ ಚರಂತಿ
ತನ್ಯವಃ || ೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಂರಾಜಾಃ | ಅಸ್ಯ | ಭುವನಸ್ಯ | ರಾಜಘಃ | ಮಿತ್ರಾನರುಣಾ | ವಿದಥೇ | ಸ್ವಃಸ್ವದ್ವೃಶಾಃ |
ವೃಷ್ಟಿಂ | ನಾಂ | ರಾಧಃ | ಅನ್ಯತತ್ತ್ವಂ | ಅಮಹೇ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ವಿ | ಚರಂತಿ | ತನ್ಯವಃ ||೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಸಮ್ರಾಜೌ ಸಮ್ರಾಜೌ ಸಮ್ರಾಜೌ ಯುನಾಮಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಘಃ | ಈಶಾಥೇ | ಸ್ವದ್ವೃಶಾ ಸ್ವಗೃಹ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾರೌ ಯುನಾಂ ವಿದಥೇಸ್ವದ್ವೃಷ್ಟೇ ಸಮ್ರಾಜಾವಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ನಾಂ ಯುನಾಂ ವೃಷ್ಟಿಂ ರಾಧೋ ಧನಂ ವೃಷ್ಟ್ಯಾಪ್ಯಂ ಧನಮನ್ಯತತ್ತ್ವಂ ಸ್ವಗೃಹಂ ಚೇಮಹೇ | ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಹೇ | ಯುವಯೋಶ್ಚನ್ನೋ ವಿಸ್ತೃತಾ ರಶ್ಮಯೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ವಿ ಚರಂತಿ | ವಿವಿಧಂ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ | ಅಥವಾ ವೃಷ್ಟಿಂ ಧನಮನ್ಯತತ್ತ್ವಂ ಚೇಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ—ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ಸಮ್ರಾಜೌ—ಪ್ರಭುಗಳಾವವರೂ | ಸ್ವದ್ವೃಶಾ—ಸ್ವಗೃಹ ವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವವರೂ ಆದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಬೈ ಮಿತ್ರಾನರುಣರೇ | ವಿದಥೇ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ |

ರಾಜಭಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ | ವೃಷ್ಟಿಂ—ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನೂ |
ಅಮೃತತ್ವಂ—ಮರಣರಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ | ಈಮದೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ | ತನ್ಯವಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ನಿಮ್ಮ
ರಶ್ಮಿಗಳು | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ವಿ ಚರಂತಿ—ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಭುಗಳಾದವರೂ, ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ,
ನೀವು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಾವು ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನೂ ಮರಣರಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ವಿಸ್ತೃತವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಶ್ಮಿಗಳು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Imperial rulers of this world, you shine, Mitra and Varuna, at this
sacrifice, the beholders of heaven : we ask of you the wealth (that is) rain,
and immortality, for your forms traverse earth and heaven.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸಮ್ರಾಜ್ಞಾ—ಸಮ್ಯಕ್ ರಾಜಮಾನಾ—ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಂಬರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.
ಸಮ್ರಾಟ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರಾಜಾಧಿರಾಜ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮ್ರಾಜ್ಞಾ ಉಗ್ರಾ ವೃಷಭಾ ದಿವಸೃತೀ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಿಚರ್ಷ-
ಣೀ |

ಚಿತ್ರೇಭಿರಭ್ಯೈರುಪ ತಿಷ್ಠಂಹೋ ರವಂ ದ್ಯಾಂ ವರ್ಷಯಂಹೋ ಅಸುರಸ್ಯ
ನಾಯಯಾ || ೩ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಂಽರಾಜ್ಞಾ | ಉಗ್ರಾ | ವೃಷಭಾ | ದಿವಃ | ಪತೀ ಇತಿ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ವಿಚರ್ಷಣೀ ಇತಿ
ವಿಚರ್ಷಣೀ |

ಚಿತ್ರೇಭಿಃ | ಅಭ್ಯೈಃ | ಉಪ | ತಿಷ್ಠಂಹಃ | ರವಂ | ದ್ಯಾಂ | ವರ್ಷಯಂಹಃ | ಅಸುರಸ್ಯ | ನಾಯಯಾ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಮ್ರಾಜೌ ಸಮ್ಯಗ್ರಾಜಮಾನಾವುಗ್ರೋದ್ಗೂರ್ಣಬಲೌ ವೃಷಭಾ ವರ್ಷಿತಾರೌ ದಿವೋ
ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಪತೀ ಸ್ವಾಮಿನೌ ಪೃಥಿವ್ಯಾಕ್ವ ಪತೀ ವಿಚರ್ಷಣೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾರೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ |
ಏವಂ ಮಹಾನುಭಾವೌ ಚಿತ್ರೇಭಿಶ್ಚಾಯನೀಯೈರಭೈರ್ಮಘೈಃ ಸಹ ರವಂ ಸ್ತೋತ್ರಮುಪ
ತಿಷ್ಠಥಃ | ಶಶ್ವಾತ್ ದ್ಯೌಂ ಚ ವರ್ಷಯಥೋಽಸುರಸ್ಯೋದಕನಿರಸಿತುಃ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ
ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಸಾಮಭೈರ್ಜನ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಮ್ರಾಜೌ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ | ಉಗ್ರಾ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ |
ವೃಷಭಾ—ವೃಷ್ಟಿಸೇಚಕರೂ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ | ಪತೀ—ಒಡೆಯರೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಪೃಥಿವಿಯ
ಪಾಲಕರೂ | ವಿಚರ್ಷಣೇ—ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ
ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಚಿತ್ರೇಭಿಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ಅಭೈಃ—ಮೇಘಗಳೊಡನೆ | ರವಂ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿ
ರೂಪವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಲು | ಉಪತಿಷ್ಠಥಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿರಿ (ಅನಂತರ) | ಅಸುರಸ್ಯ—ಶಕ್ತ
ನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನ | ಮಾಯಯಾ—ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ | ದ್ಯೌಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ವರ್ಷಯಥಃ—
ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ವೃಷ್ಟಿಸೇಚಕರೂ, ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ
ಒಡೆಯರೂ, ಪೃಥಿವಿಯ ಪಾಲಕರೂ, ಸಕಲವನ್ನೂ ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ,
ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಮೇಘಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿರಿ. ಅನಂತರ
ಶಕ್ತನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಸೇಚಕವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ.

English Translation

Imperial and mighty showerers, lords of heaven and earth, beholders
of the universe, you approach, Mitra and Varuna, with variegated clouds
to hear the sound (of your praises), and cause the sky to (send down) rain
by the power of the emitter of showers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾಯಾ ನಾಂ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ದಿವಿ ಶ್ರಿತಾ ಸೂರ್ಯೋ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರತಿ
ಚಿತ್ರಮಾಯುಧಂ |

ತಮುಭ್ರೇಣಿ ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ಗೂಹಠೋ ದಿವಿ ಪರ್ಜನ್ಯ ದ್ರಪ್ನಾ ಮಧುಮಂತ
ಈರತೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾಯಾ | ನಾಂ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ದಿವಿ | ಶ್ರಿತಾ | ಸೂರ್ಯಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಚರತಿ | ಚಿತ್ರಂ | ಆಯುಧಂ |
ತಂ | ಅಭ್ರೇಣಿ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ | ಗೂಹಠಃ | ದಿವಿ | ಪರ್ಜನ್ಯ | ದ್ರಪ್ನಾಃ | ಮಧುಮಂತಃ | ಈರತೇ ||೪||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ವಾರ್ಯಾ ದಿವಿ ಶ್ರಿತಾ | ಅಶ್ರಿತಾ | ಕೃಷಾ
ಯುವಯೋರ್ವಾರ್ಯೋಚ್ಯತೇ | ಸೂರ್ಯಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕೋ ಜ್ಯೋತಿರ್ದೀಪ್ಯಮಾನಶ್ಚಿತ್ರಂ
ಚಾಯನೀಯಮಾಯುಧಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಾಯುಧದೂಶ್ಚರತಿ | ಪರಿಭ್ರಮತ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಶತ್ರುಮಾರಕತ್ವಾ-
ದಾಯುಧಮುಚ್ಯತೇ | ತಂ ಸೂರ್ಯಮುಭ್ರೇಣಿ ಮೇಘೇನ ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ದಿವಿ ಗೂಹಠಃ | ಗೋಪಾಯುಧಃ |
ಹೇ ಪರ್ಜನ್ಯ ದೇವ ತ್ವಯಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾಭ್ಯಾಂ ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರೇರಿತೇನ ಮಧುಮಂತೋ ದ್ರಪ್ನಾ
ಈರತೇ | ಈರ್ಯಂತೇ | ತ್ವತ್ಪ್ರಪ್ತಾ ವಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಮಾಯಾ—ಆಸಾಧಾರಣವಾದ
ಶಕ್ತಿಯು | ದಿವಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಶ್ರಿತಾ—ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ (ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ) | ಸೂರ್ಯಃ—ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾದ
ಸೂರ್ಯನು | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಪ್ರಭಾರೂಪನಾಗಿಯೂ | ಚಿತ್ರಂ—ಅರ್ಕರ್ಷಕನಾಗಿಯೂ | ಆಯುಧಂ—
ನಿಮ್ಮ ಮಾಯಾರೂಪದ ಆಯುಧವಾಗಿಯೂ | ಚರತಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ | ತಂ—ಆ ಸೂರ್ಯ
ನನ್ನು | ಅಭ್ರೇಣಿ—ಮೇಘದಿಂದಲೂ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ—ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ | ದಿವಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಗೂಹಠಃ—
ಆಚ್ಛಾದಿಸುತ್ತೀರಿ | ಪರ್ಜನ್ಯ—ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವನೇ (ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ) |
ಮಧುಮಂತಃ—ಸ್ವಾದುರಪಚಿತವಾದ | ದ್ರಪ್ನಾಃ—ಉದಕಗಳು | ಈರತೇ—ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ಆಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಪ್ರೇರಕ
ನಾದ ಸೂರ್ಯನು, ಪ್ರಭಾರೂಪನಾಗಿಯೂ ಅರ್ಕರ್ಷಕನಾಗಿಯೂ, ನಿಮ್ಮ ಮಾಯಾರೂಪದ ಆಯುಧವಾಗಿಯೂ

ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸುಚರಿಸುತ್ತಾನೆ ಆ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೀವು ಮೇಘದಿಂದಲೂ, ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಚ್ಛಾದಿಸುತ್ತೀರಿ ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವನೇ, ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ, ಸ್ವಾದುರಸಭರಿತವಾದ ಉದಕಗಳು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Your device, Mitra and Varuna, is manifested in heaven, when the light (that is) the sun, your wonderful weapon, moves (in the firmament) : him you invest in the sky with cloud (and) with rain ; and (your) sweet drops, Parjanya, fall (at their desire).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ರಥಂ ಯುಂಜತೇ ಮರುತಃ ಶುಭೇ ಸುಖಂ ಶೂರೋ ನ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ

ಗವಿಷ್ಟಿಷು |

ರಜಾಂಸಿ ಚಿತ್ರಾ ವಿ ಚರಂತಿ ತನ್ಯವೋ ದಿವಃ ಸಮ್ರಾಜಾ ಪಯಸಾ ನ

ಉಕ್ಷತಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ರಥಂ | ಯುಂಜತೇ | ಮರುತಃ | ಶುಭೇ | ಸುಖಂ | ಶೂರಃ | ನ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಗೋಷ್ಠಿಷು |

ರಜಾಂಸಿ | ಚಿತ್ರಾ | ವಿ | ಚರಂತಿ | ತನ್ಯವಃ | ದಿವಃ | ಸಮ್ರಾಜಾ | ಪಯಸಾ | ನಃ | ಉಕ್ಷತಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಯುವಯೋರನುಗ್ರಹಾತ್ ಮರುತಃ ಶುಭ ಉದಕಾರ್ಥಂ ಸುಖಂ ಶೋಭನಾಕ್ಷದ್ವಾರಂ ರಥಂ ಯುಂಜತೇ | ಅಶ್ವೈರ್ಯೋಜಯಂತಿ | ಶೂರೋ ನ ಶೂರ ಇವ | ಸ ಯಥಾ ಯುದ್ಧಾರ್ಥಂ ರಥಂ ಯಾನಕ್ತಿ ತದ್ವತ್ | ಗವಿಷ್ಟಿಷು ಗನಾಮುದಕಾನಾಮೇಷಣೇಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷು ಚಿತ್ರಾ ಚಾಯನೀಯಾನಿ ರಜಾಂಸಿ ಲೋಕಾನ್ ತನ್ಯವಪ್ರತಾಪೇ ಮರುತೋ ವಿ ಚರಂತಿ | ವಿವಿಧಂ ಚರಂತಿ | ತನ್ಯತ್ಯೈಃ ಸಹಿತೌ ಹೇ ಸಮ್ರಾಜಾ ಯುವಾಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾಶ್ಚಯಸೋದಕೇನ ನೋಽಸ್ಮಾನುಕ್ಷತಂ | ಸಿಂಚತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾರುಣರೇ | ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಶೂರೋ ನ—
ವೀರನು ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಂತೆ | ಶುಭೇ—ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸುಖಂ—
ಸುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ | ರಥಂ - ತಮ್ಮ ರಥವನ್ನು | ಯುಂಜತೇ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು
ತ್ತಾರೆ | ತನ್ಯವಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ ಶರೀರಗಳುಳ್ಳ ಆ ಮೇಘಗಳು | ಗವಿಷ್ಟಿಷು—ಉದಕಸೇಚನದ
ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಚಿತ್ರಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ರಜಾಂಸಿ—ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ವಿ ಚರಂತಿ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ |
ಸಮ್ರಾಜಾ—ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪಯಸಾ—
ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು | ಉಕ್ಷತಂ—ಸುರಿಸಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ವೀರನು ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಂತೆ ಉದಕಾರ್ಥವಾಗಿ
ಸುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ತಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ಮರುತ್ತುಗಳು ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ
ಹರಡಿದ ಶರೀರಗಳುಳ್ಳ ಆ ಮೇಘಗಳು ಉದಕಸೇಚನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸು
ತ್ತವೆ. ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ನಮಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ.

English Translation.

The Maruts harness their easy-going chariot, Mitra and Varuna, for
(the emission of) water, as a hero (harnesses his war-car): their forms
traverse the different spheres to distribute the rain: do you, therefore,
supreme rulers, shed upon us water from heaven.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ನಾಚಂ ಸು ಮಿತ್ರಾವರುಣಾವಿರಾವತೀಂ ಪರ್ಜನ್ಯೈಶ್ಚಿತ್ರಾಂ ವದತ್ತಿಷ್ಟೀ-
ಮತೀಂ |

ಅಭ್ರಾ ನಸತ ಮರುತಃ ಸು ನಾಯಯಾ ದ್ಯಾಂ ವರ್ಷಯತಮರುಣಾಮು-

ರೇಪಸಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಾಚಿಂ | ಸು | ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ | ಇರಾವತೀಂ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ | ಚಿತ್ರಾಂ | ವದತಿ | ತ್ವಿಷ್ಠಿವತೀಂ |
ಅಭ್ರಾ | ವಸತ | ಮರುತಃ | ಸು | ಮಾಯಯಾ | ದ್ಯಾಂ | ವರ್ಷಯತಂ | ಅರುಣಾಂ | ಅರೇಪಸಂ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಯುವಯೋರನುಗ್ರಹಾತ್ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ಮೇಘಃ ಸು ಸುಷ್ಠಿರಾವತೀ-
ಮನ್ನವತೀಮನ್ನಸಾಧಿಕಾಂ ಚಿತ್ರಾಂ ಜಾಯನೀಯಾಂ ತ್ವಿಷ್ಠಿವತೀಂ ದೀಪ್ತಿಮತೀಂ ವಾಚಿಂ
ಗರ್ಜನಶಬ್ದಂ ವದತಿ | ಶಬ್ದಯತಿ ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ | ಮರುತಶ್ಚಾಭ್ರಾಭ್ರಾಣಿ ಮೇಘಾನ್ ಸು ಸುಷ್ಠು
ವಸತ ಆಚ್ಛಾದಯಂತಿ ಮಾಯಯಾ ಸ್ವಪ್ರಜ್ಞಯಾ | ಯುವಾಂ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೇನ ಮರುದ್ಭಿಶ್ಚ
ಸಹಾರುಣಾಮರುಣವರ್ಣಮರೇಪಸಮಸಾಸಾಂ ವೃಷ್ಟ್ಯವಿಘಾತಿನೀಂ ದ್ಯಾಂ ವರ್ಷಯತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ (ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ) | ಪರ್ಜನ್ಯಃ—ಪರ್ಜನ್ಯನು
ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಇರಾವತೀಂ—ಅನ್ನಸಾಧಕವಾದುದೂ | ಚಿತ್ರಾಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ |
ತ್ವಿಷ್ಠಿವತೀಂ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ | ವಾಚಿಂ—ಗರ್ಜನಶಬ್ದವನ್ನು | ವದತಿ—ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾನೆ |
ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಕೂಡ | ಮಾಯಯಾ—ತಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ಅಭ್ರಾ—ಮೇಘ
ಗಳನ್ನು | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ವಸತೆ—ಆಚ್ಛಾದಿಸುತ್ತವೆ (ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ) | ಅರುಣಾಂ—ಹೊಂಬಣ್ಣ
ವುಳ್ಳದ್ದೂ | ಅರೇಪಸಂ—ಕಲ್ಮಷರಹಿತವಾದದ್ದೂ ಆದ | ದ್ಯಾಂ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು | ವರ್ಷಯತಂ—
ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

|| ಛಂದಃ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಅನ್ನಸಾಧಕವಾದುದೂ,
ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ, ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಗರ್ಜನಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಕೂಡ
ತಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಆಚ್ಛಾದಿಸುತ್ತವೆ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ
ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಕಲ್ಮಷರಹಿತವಾದದ್ದೂ ಆದ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

English Translation.

The cloud, (through your will), Mitra and Varuna utters a wonderful
sound, indicative of radiance, and announcing (abundant) food : the Maruts
thoroughly cause the clouds with (their) devices, and (along with them),
you two cause the purple and faultless sky to send down rain.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧರ್ಮಣಾ ವಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಿಸಶ್ಚಿತಾ ವ್ರತಾ ರಕ್ಷೇಥೇ ಅಸುರಸ್ಯ
ಮಾಯಯಾ |

ಋತೇನ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ ವಿ ರಾಜಥಃ ಸೂರ್ಯಮಾ ಧತ್ಯೋ ದಿವಿ ಚಿತ್ರ್ಯಂ
ರಥಂ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧರ್ಮಣಾ | ವಿತ್ರಾವರುಣಾ | ವಿಸಶ್ಚಿತಾ | ವ್ರತಾ | ರಕ್ಷೇಥೇ ಇತಿ | ಅಸುರಸ್ಯ | ಮಾಯಯಾ |
ಋತೇನ | ವಿಶ್ವಂ | ಭುವನಂ | ವಿ | ರಾಜಥಃ | ಸೂರ್ಯಂ | ಆ | ಧತ್ಯಃ | ದಿವಿ | ಚಿತ್ರ್ಯಂ | ರಥಂ ||೭||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಿಸಶ್ಚಿತಾ ಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಯುನಾಂ ಧರ್ಮಣಾ ಜಗದ್ಧಾರಕೇಣ ವೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ-
ಲಕ್ಷಣೇನ ಕರ್ಮಣಾ ವ್ರತಾ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ ರಕ್ಷೇಥೇ | ಸಾಲಯಥಃ | ಅಸುರಸ್ಯ ಮೇಘಾನಾಂ
ನಿರಸಿತಃ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ಮಾಯಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಚ ಋತೇನೋದಕೇನ ಯಜ್ಞೇನ ವಾ ನಿಮಿತ್ತೇನ
ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ ಸರ್ವಂ ಭೂತಜಾತಂ ವಿ ರಾಜಥಃ | ವಿದೀಪಯಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೂರ್ಯಮಾ
ಸೂರ್ಯಂ ಚಿ ಚಿತ್ರ್ಯಂ ಪೂಜ್ಯಂ ರಥಂ ರಂಹಣಸ್ವಭಾವಂ ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ಧತ್ಯಃ | ಧಾರಯಥೋ
ಜಗದುಪಕಾರಾರ್ಥಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ ವಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ವಿಸಶ್ಚಿತಾ—ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ನೀವು | ಅಸುರಸ್ಯ—
ಬಲಯುತನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನ | ಮಾಯಯಾ—ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ | ಧರ್ಮಣಾ—
ನಿಮ್ಮ ವೃಷ್ಟಿವರ್ಷಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ವ್ರತಾ—ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ರಕ್ಷೇಥೇ—ಪಾಲಿಸುತ್ತೀರಿ |
ಋತೇನ—ಉದಕದಿಂದ | ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ—ಸಮಸ್ತ ಭುವನವನ್ನೂ | ವಿ ರಾಜಥಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತೀರಿ | ದಿವಿ—ದೃಶ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಚಿತ್ರ್ಯಂ—ಪೂಜ್ಯವಾದ | ರಥಂ—ರಥರೂಪನಾಗಿರುವ |
ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ಆ ಧತ್ಯಃ—(ಜಗದುಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ) ಧಾರಣಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ನೀವು ಬಲಯುತನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯ
ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ, ನಿಮ್ಮ ವೃಷ್ಟಿವರ್ಷಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ, ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತೀರಿ.

ಉದಕದಿಂದ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ. ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ರಥರೂಪದಲ್ಲೊಂದು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಜಗದುಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಧಾರಣಮಾಡಿದ್ದೀರಿ (ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದೀರಿ).

English Translation.

Sapient Mitra and Varuna. by your office you protect pious rites, through the power of the emitter of showers: you illumine the whole world with water: you sustain the sun, the adorable chariot in the sky.

ಅರವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ವರುಣಂ ವ ಇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಮರ್ಚನಾನಸ ಆರ್ಷಂ ಮೃತ್ವಾವರುಣಂ | ಪಂಕ್ತೈಂತಪರಿಭಾಷಯಾನುಷ್ಟುಭಂ | ಅಂತ್ಯಾ ಪಂಕ್ತಿಃ | ವರುಣಂ ಪಂಕ್ತೈಂತಂ ತ್ವಿತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು-- ವರುಣಂ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅರ್ಚನಾನಾ ಅತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾ ವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕು ಪಂಕ್ತಿಶ್ಲೋಕವು; ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಟುಪಾಂಶುಗಳಾಗಿವೆ. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ--ವರುಣಂ ಪಂಕ್ತೈಂತಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೪

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಖ್ಯೆ—೭ ||

! ಋಷಿಃ—ಅರ್ಚನಾನಾ ಅತ್ರೇಯಃ ||

! ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

! ಭಂವಃ—೧-೬, ಅನುಷ್ಟುಪ್ ೧-೭ ಪಂಕ್ತಿಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವರುಣಂ ವೋ ರಿಶಾದಸನ್ವಚಾಮಿತ್ರಂ ಹವಾಮಹೇ |

ಪರಿವ್ರಜೇವ ಬಾಹ್ವೋರ್ಜಗನ್ವಾಂಸಾಸ್ವರ್ಣರಂ || ೧ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ವರುಣಂ | ವಃ | ರಿಶಾದಸಂ | ಋಚಾ | ಮಿತ್ರಂ | ಹನಾಮಹೇ |

ಸರಿ | ವ್ರಜಾಽವ | ಬಾಹ್ನೋಃ | ಜಗನ್ಮಾಂಸಾ | ಸ್ವಃಽನರಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೋ ಯಾವಯೋರ್ಮಾಧ್ಯೇ || ವೃತ್ಯಯೇನ ಬಹುವಚನಂ || ರಿಶಾದಸಂ | ರಿಶಂತಿ ಹಿಂಸಂತೀತಿ ರಿಶಾಃ ಶತ್ರುವಃ | ತೇಷಾಂ ಪ್ರೇರಕಂ ಸ್ವರ್ಣರಂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯ ನೀತಾರಂ | ಏತದ್ವ್ಯವಹಿತಮಪ್ಯುಭಯತ್ರ ಸಂಬಧ್ಯತೇ | ಏವಂಏಧಂ ವರುಣಮುಕ್ತಲಕ್ಷಣಂ ಮಿತ್ರಂ ಚ ಋಚಾ ಮಂತ್ರೇಣ ಹನಾಮಹೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಾಃ | ಅಥಾವಯುತೋಚ್ಯತೇ | ವ್ರಜೇವ ಗೋಯೋಥಾನೀವ ಬಾಹ್ನೋರ್ಬಲೇನ ಸರಿ ಜಗನ್ಮಾಂಸಾ ಸರಿಗಚ್ಛಂತೌ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ |

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ) | ಬಾಹ್ನೋಃ—ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ | ಸರಿ—ತಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ರಜೇವ—ಗೋವಿನ ಹಿಂಗನ್ನೂ ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಗೋಪಾಲಕರಂತೆ | ಜಗನ್ಮಾಂಸಾ—ಹೋಗುತ್ತಿರುವ | ವಃ—ಸಿನ್ಮಗಳ ನಡುವೆ | ರಿಶಾದಸಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ | ಸ್ವರ್ಣರಂ—ಯಜಮಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವವನೂ ಆದ | ವರುಣಂ—ವರುಣನನ್ನೂ | ಮಿತ್ರಂ—(ಅದೇ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ) ಮಿತ್ರನನ್ನೂ | ಋಚಾ—ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ | ಹನಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೋವಿನ ಹಿಂಡನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಗೋಪಾಲಕರಂತೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವವನೂ ಆದ ವರುಣನನ್ನೂ ಅದೇ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

We invoke you, Mitra and Varuna, with this hymn; each the discomfiter of foes, the conductor to heaven, like (two herdsmen) driving, by (the strength of their) arms, the herds of cattle before them.

|| ಸಂಹಿತಾಃ ||

ತಾ ಬಾಹವಾ ಸುಚೇತುನಾ ಪ್ರಯಂತಮಸ್ತು ಅರ್ಚತೇ |

ಶೇವಂ ಹಿ ಜಾಯಂ ವಾಂ ವಿಶ್ವಾಸು ಕ್ಷಾಸು ಜೋಗುನೇ || ೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಬಾಹವಾ | ಸುಚೇತುನಾ | ಪ್ರ | ಯಂತಂ | ಅಸ್ತು | ಅರ್ಚತೇ |

ಶೇವಂ | ಹಿ | ಜಾಯಂ | ವಾಂ | ವಿಶ್ವಾಸು | ಕ್ಷಾಸು | ಜೋಗುನೇ || ೨ ||

|| ಕಾರುಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತೌ ಯುವಾಂ ಬಾಹವಾ ಬಾಹುನಾ ಸುಚೇತುನಾ ಸುಷ್ಕ ಪ್ರಜ್ಞಾತ್ರಾ | ಪ್ರಯಾಸ-
ಭೂಯಸ್ತ್ವಂ ಜಾನತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವೈಶ್ವಾತ್ಮೇವ ಜ್ಞಾತಾ ನ ಹಸ್ತಸ್ತಥಾಪಿ ತದ್ವರ್ಮಮತ್ರಾರೋಪ್ಯ
ಸ್ತೂಯತೇ | ಯದ್ವೈಶ್ವಾತ್ಮಾವಿತ್ಯೈವ ವಿಶೇಷಣಂ | ಸುಜ್ಞಾನಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಶೋಭನಹಸ್ತೇನಾಸ್ಮಾ
ಅರ್ಚತೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ಪ್ರಯಂತಂ | ಅಭಿಮತಂ ಸುಖಂ ಪ್ರಗಮಯಂತಂ || ಅಂತರ್ಭಾವಿ
ತನ್ಯಾರ್ಥೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ಯಮಿದರ್ಶನಕರ್ಮಾ ವಾ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ || ಪ್ರಯಂಚೈತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಜಾಯಂ
ಸ್ತುತ್ಯಂ ಶೇವಂ ಸುಖಂ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಸಂಬಂಧಿ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತಂ ವಾ ವಿಶ್ವಾಸು ಸರ್ವಾಸು
ಕ್ಷಾಸು ಭೂಮಿಷು ಜೋಗುನೇ | ಗಚ್ಛತಿ | ನ್ಯಾಪ್ನೋತಿ | ಅವತೇ ಗವತ ಇತಿ ಗತಿಕರ್ಮಸು ಪಾಠಾ-
ದಯಮಪಿ ಗತಿಕರ್ಮಾ | ಅಥವಾ ಜೋಗುನೇ ಸರ್ವತ್ರ ಶಬ್ದಯಾಮಾತ್ಮರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತಾ—ನಿವಿಬ್ಬರೂ | ಸುಚೇತುನಾ—ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ | ಬಾಹವಾ—
ನಿಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳಿಂದ | ಅರ್ಚತೇ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ | ಅಸ್ತು—ನನಗೆ | ಪ್ರಯಂತಂ—(ನನ್ನ
ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು) ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ | ಜಾರ್ಯಂ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ ಆದ |
ಶೇವಂ—ಸುಖವು | ವಿಶ್ವಾಸು—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಕ್ಷಾಸು—ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲೂ | ಜೋಗುನೇ ಹಿ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ಹರಡುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೇ ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಿವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಪಾತ್ರಾಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ನಿಮ್ಮ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ನನಗೆ ನನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡಿ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ ಆದ
ಸುಖವು ಸಮಸ್ತನಾದ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲೂ ಬಂಡಿತವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡುತ್ತದೆ.

English Translation.

Do you two, with discriminating hand, bestow upon me, your worshipper, (what I desire); for the desirable felicity (that is given by you) spreads through all lands.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯನ್ನೂ ನಮಶ್ಚಾಂ ಗತಿಂ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಯಾಯಾಂ ಪಥಾ |
 ಅಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಸ್ಯ ಶರ್ಮಣ್ಯಹಿಂಸಾನಸ್ಯ ಸಕ್ಷಿರೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ನೂನಂ | ಅಶ್ಯಾಂ | ಗತಿಂ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ಯಾಯಾಂ | ಪಥಾ |
 ಅಸ್ಯ | ಪ್ರಿಯಸ್ಯ | ಶರ್ಮಣಿ | ಅಹಿಂಸಾನಸ್ಯ | ಸಕ್ಷಿರೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯದಾ ನೂನಮಿದಾನೀಂ ಗತಿಂ ಗಮನಮಶ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಂ || ಯದ್ಯೋಗಾದನಿಘಾತಃ ||
 ತದಾ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಮಿತ್ರಭೂತಸ್ಯ ಪಥಾ ಮಾರ್ಗೇಣ ಮಿತ್ರಪ್ರಾಪಕೇಣ ಮಾರ್ಗೇಣ ಯಾಯಾಂ | ಗಚ್ಛೇಯಂ |
 ಮಿತ್ರೋ ನಯತು ವಿದ್ವಾನ್ | ಉಗ್ಧೇ. ೧-೯೦-೧ | ಇತ್ಯಾದಿಷು ಮಿತ್ರಸ್ಯೇಷ್ಟದೇಶಗಮಯಿತ್ಯತ್ತಂ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ | ನ ಕೇವಲಮಹನೇಕ ವಿವ ಗಂತಾ ಕಿಂತು ಶರ್ಮಣ್ಯಹಿಂಸಾನಸ್ಯಾಹಿ | ಅಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಸ್ಯ |
 ಮಿತ್ರಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಹಿಂಸಾನಸ್ಯಾಹಿಂಸತಃ | ಯತೋಽಯಮಹಂತಾತಃ ಪ್ರಿಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಯ
 ಶರ್ಮಣಿ ಸುಖೇ ಗೃಹೇ ಸ್ಥಾನೇ ವಾ ಸಕ್ಷಿರೇ | ಸಂಗತಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತ್—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಅಹಿಂಸಾನಸ್ಯ—ಹಿಂಸೆಯನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವವನೂ |
 ಪ್ರಿಯಸ್ಯ—ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನೂ ಆದ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಮಿತ್ರನ (ಮಿತ್ರನಿಂದ ದತ್ತವಾದ) | ಶರ್ಮಣಿ—
 ಸುಖದಲ್ಲಿ | ಸಕ್ಷಿರೇ—(ಸಕಲ ಸನ್ಮಂಗಳಗಳೂ) ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿವೆಯೋ (ಆದುದರಿಂದ) | ನೂನಂ—ಒಂದಿಂತ |
 ಗತಿಂ—ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಅಶ್ಯಾಂ—ಹೊಂದುವೆನು | ಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಮಿತ್ರನ | ಪಥಾ—ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ |
 ಯಾಯಾಂ—ನಡೆಯುವೆನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹಂಸೆಯನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡದವನೂ, ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನೂ ಆದ ಈ ಮಿತ್ರನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಸಕಲ ಸನ್ಮಂಗಳಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಖಂಡಿತ ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಾಮಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಮಿತ್ರನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವೆನು.

English Translation.

That I may now pursue the (right) direction, may I proceed by the path of Mitra, for all (good things) are aggregated in the happiness, (the gift) of that beloved and benignant (deity).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಪಥಾ—ಮಿತ್ರಧೂತಸ್ಯ ಮಾರ್ಗೇಣ ಮಿತ್ರಪ್ರಾಪಕೇಣ ಮಾರ್ಗೇಣ ಗಚ್ಛೇಯಂ | ಮಿತ್ರನಂತೆ ಪ್ರಿಯಕರವಾದ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರನನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವೆನು ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿ,

ಖುಜುನೀಶೀ ನೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ನಯತು ವಿದ್ವಾನ್ |
ಅರ್ಯಮಾ ದೇವೈಃ ಸಜೋಷಾಃ ||

(ಮು. ಸಂ. ೧-೯೦--೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಯನ್ನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಿರುವರು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಮಿತ್ರಾನರುಣೋಪಮಂ ಧೇಯಾವ್ಯಚಾ |

ಯದ್ಧ ಕ್ಷಯೇ ಮುಘೋನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ಚ ಸ್ಪೃರ್ಧಸೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯುನಾಭ್ಯಾಂ | ಮಿತ್ರಾನರುಣಾ | ಉಪಮಂ | ಧೇಯಾಂ | ಯಚಾ |

ಯತ್ | ಧ | ಕ್ಷಯೇ | ಮುಘೋನಾಂ | ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ | ಚ | ಸ್ಪೃರ್ಧಸೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ದಾತವ್ಯಮುಪಮಮುಪ ಸಮೀಪೇ ಮೀಯಮಾನಂ
ಧನಮ್ನುಚಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಸಾಧನೇನ ಭೇಯಾಂ | ಧಾರಯಾಮಿ | ಯದ್ಧ ಯತ್ಕಲು ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಸಕಾಶಾ-
ದಾಶ್ತಂ ಧನಂ ಮಘೋನಾಂ ಧನವತಾಮದಾತ್ಮಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ ಚಿ ಕ್ಷಯೇ ಗೃಹೇ ಸ್ತೂರ್ಧಸೇ
ಸ್ತೂರ್ಧನಾಯ ಭವತಿ | ಧನಿಕಾನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ ಚಿ ಧನಾಧಿಕೈವಿಷಯೇ ಸ್ತೂರ್ಧಾ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ |
ಅಪರಿಮಿತಂ ಧನಂ ಭವತೀತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ನಿಶ್ಚಯ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ (ನೀವು ಕೊಡುವ) |
ಯತ್ ಹ—ಯಾವ ಧನವು | ಮಘೋನಾಂ—(ಯಜ್ಞಕರ್ತರಲ್ಲದೇ) ಧನಿಕರಾಗುವವರ | ಕ್ಷಯೇ—
ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಸ್ತೂರ್ಧಸೇ—ಸ್ವರ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದೋ (ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೋ) | ಉಪಮಂ—
ಅಂತಹ ಧನವನ್ನು | ಋಚಾ—ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ | ಯುನಾಭ್ಯಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಂದ | ಭೇಯಾಂ—
ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ನಿಶ್ಚಯ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ. ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಗೆ ನೀವು ಕೊಡತಕ್ಕ ಧನವು, ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸದೇ ಕೇವಲ
ಧನಿಕರಾಗುವವರ ಧನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಧನಿಕರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ
ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಧನವನ್ನು, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ
ನಾನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ.

English Translation.

May I obtain from you, Mitra and Varuna, by my praise, such
wealth as to excite envy in the dwellings of the rich and the devout.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ಮಿತ್ರ ಸುದೀತಿಭಿರ್ವರುಣಶ್ಚ ಸದಸ್ಥ ಆ |

ಸ್ವೇ ಕ್ಷಯೇ ಮಘೋನಾಂ ಸಖೀನಾಂ ಚ ವ್ತುಧಸೇ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ನಃ | ಮಿತ್ರ | ಸುದೀತಿಭಿಃ | ವರುಣಃ | ಚಿ | ಸ್ತೂರ್ಧಸೇ | ಆ |

ಸ್ವೇ | ಕ್ಷಯೇ | ಮಘೋನಾಂ | ಸಖೀನಾಂ | ಚಿ | ವ್ತುಧಸೇ || ೫ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಮಿತ್ರ ತ್ವಂ ಚ ವರುಣಕ್ಕೆ ಸುದೀತಿಭಿಃ ಸುದೀಪ್ತಿಯುಕ್ತಾ ಯುವಾಂ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ
ಸದಸ್ಥೇ ಸಹಸ್ರಾನೇ ಯಜ್ಞ ಆ ಗಚ್ಛತೆಂ | ದ್ವಿತೀಯ ಆಕಾರೋಽನರ್ಥಕ ಆದರಾರ್ಥೋ ವಾ |
ಕಿಮರ್ಥಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಮಘೋನಾಂ ಧನವತಾಂ ಹವಿಸ್ತತಾಂ ಸಖೀನಾಂ ಚ ಯುವಯೋಃ
ಸಖಿಭೂತಾನಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಪ್ಲಯೇ ಗೃಹೇ ಸ್ವೇ ಸ್ವಕೀಯೇ ವೃಧಸೇ ವರ್ಧನಾಯ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ (ನೀನೂ) | ವರುಣಕ್ಕೆ—ವರುಣನೂ ಸಹ | ಮಘೋನಾಂ—ಹವಿಸ್ಸಿನ
ರೂಪದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ | ಸಖೀನಾಂ—ನಿಮ್ಮ ಸಖಿಭೂತರೂ ಅದ ನಮ್ಮ | ಸ್ವೇ ಪ್ಲಯೇ—ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿ
ವೃಧಸೇ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು | ಸುದೀತಿಭಿಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ಸದಸ್ಥೇ—
ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹಕ್ಕೆ | ಆ (ಗಚ್ಛತೆಂ)—ದಯಮಾಡಿರಿ.

॥ ಛಾಂದಸ್ ॥

ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ನೀನೂ ಮತ್ತು ವರುಣನೂ ಸಹ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ, ನಿಮ್ಮ
ಸಖಿಭೂತರೂ ಅದ ನಮ್ಮ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ
ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Come, Mitra, (come), Varuna, with your splendour to our assembly,
and augment (the prosperity) of the affluent (worshipper), and of (those
who are) your friends in their respective abodes

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಯುವಂ ನೋ ಯೇಷು ವರುಣಾ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬೃಹಚ್ಛಿ ಬಿಭೃಥಃ |

ಉರು ಕೋ ವಾಜಸಾತಯೇ ಕೃತಂ ರಾಯೇ ಸ್ತಸ್ತಯೇ || ೬ ||

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಯುವಂ | ನಃ | ಯೇಷು | ವರುಣಾ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಬೃಹತ್ | ಚ | ಬಿಭೃಥಃ |

ಉರು | ನಃ | ವಾಜಸಾತಯೇ | ಕೃತಂ | ರಾಯೇ | ಸ್ತಸ್ತಯೇ || ೬ ||

|| ಸಾದಾಂಭಾಭ್ಯಾಂ ||

ಹೇ ವರುಣಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಂ ಬೃಹತ್ ಬೃಹ್ಮ ಪರಿವೃಥಮನ್ನಂ ಚ ಯೇಷು ಸ್ತೋತ್ರೇಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷು ಬಿಭೃಥಃ ಧಾರಯಥಃ ಯಾನಾಭ್ಯಾಂ ಧೃತಮನ್ನಂ ಚ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ವಾಜಸಾತಯೇಽನ್ನಸ್ಯ ಲಾಭಾಯ ಯಜ್ಞಾಯ ವಾರಾಯೇ ಧನಾಯ ಸ್ವಸ್ತಯೇ ಕ್ಷೇಮಾಯ ಚೋರು ವಿಸ್ತರ್ಜಂ ಕೃತಂ | ಕುರುತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವರುಣಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಯೇಷು—ಯಾವ ನಮ್ಮ ಅದೇ ಸ್ತುತಿಗಳ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಬಲವನ್ನೂ | ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ (ಕೊಡಲು) ಬಿಭೃಥಃ—ಧರಿಸಿರಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಾಜಸಾತಯೇ—ಅನ್ನ ಲಾಭಕ್ಕೂ | ರಾಯೇ—ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಗೂ | ಸ್ವಸ್ತಯೇ—ಕಲ್ಯಾಣಲಾಭಕ್ಕೂ | ಉರು—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಕೃತಂ—ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನೀವು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನಮಗೆ ಕೊಡಲು ಬಲವನ್ನೂ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಧರಿಸಿರಿ. ನಮಗೆ ಅನ್ನ ಲಾಭಕ್ಕೂ, ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಗೂ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಲಾಭಕ್ಕೂ ನಮಗೆ ಅಧಿಕವಾದ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ.

: English Translation.

You, Mitra and Varuna, bring us strength and abundant (food) for (those praises) which (we offer): be largely bountiful to us in food, in riches, in prosperity.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾಧಿ ||

ಉಚ್ಛಂತ್ಯಾಂ ಮೇ ಯಜತಾ ದೇವಕ್ಷತ್ರೇ ರುಶದ್ಗವಿ |

ಸುತಂ ಸೋಮಂ ನ ಹಸ್ತಿಭಿರಾ ಪಡ್ಧಿಧಾರ್ವತಂ ನರಾ ಬಿಭೃತಾವರ್ಚ-

ನಾನಸಂ ||.೨. ||

‡ ಪದಪಾಠಃ †

ಉಚ್ಯಂತಾಂ | ಮೇ | ಯಜತಾ | ದೇವಪ್ರತೀ | ರುಶತ್ಯಗವಿ |

ಸುತ | ಸೋಮಂ | ನ | ಹಸ್ತಿಭಿಃ | ಆ | ಪರ್ಶ್ವಭಿಃ | ಧಾವತಂ | ನರಾ | ಬಿಭ್ರತಾ |

ಆರ್ಚನಾನಸಂ || ೬ ||

‡ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ †

ಉಚ್ಯಂತಾಮಾಪಸಿ | ಮೇ ಸೋಮಮಿತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಯಜತಾ ಯಜ್ಞವ್ಯಾ ರುಶದ್ಗವಿ ರೋಚಮಾನರಶ್ಮಾ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ದೇವಪ್ರತೀ | ದೇವಾನಾಂ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ಯಜ್ಞೇ ತದ್ದೇವಪ್ರತಂ | ತಸ್ಮಿನ್ನೇ ಮದೀಯಂ ಸುತಮಭಿಷುತಂ ಸೋಮಂ ನ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರಕೃರ್ಥೇ | ಇದಾನೀಂ ಹಸ್ತಿಭಿರ್ಹಸ್ತವದ್ಭಿಃ || ಹಂತೀರ್ಗತಿಕರ್ಮಣೋ ಹಸ್ತಶಬ್ದಃ || ಗಮನಸಾಧನಪಾದವದ್ಭಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪದ್ಭಿಃ ಪಾದವದ್ಭಿಶ್ಚ ಪಾದಚತುಷ್ಟಯೋಪೇತ್ಯೇರಶ್ಮಿರಾ ಧಾವತಂ ಆಗಚ್ಛತಂ ನರಾ ಹೇ ನೇತಾರೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ಉಚ್ಯಂತಾಂ—ಉಪಸ್ಥಾನ ಅವಿರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ | ರುಶದ್ಗವಿ—ಆದಿತ್ಯರಶ್ಮಿಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ (ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ) | ಯಜತಾ—ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ | ನರಾ—ನೇತ್ರಗಳೂ | ಆರ್ಚನಾನಸಂ—ಆರ್ಚನಾನಸನನ್ನು | ಬಿಭ್ರತಾ—ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪೋಷಿಸತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಮೇ—ನನ್ನ (ನನ್ನಿಂದ) | ಸುತಂ ಸೋಮಂ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸೋಮವನ್ನು ಚೈಸಿ | ಹಸ್ತಿಭಿಃ—ಹಸ್ತಗಳುಳ್ಳವೂ | ಪದ್ಭಿಃ—ಪಾದಗಳುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಆ ಧಾವತಂ—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.

‡ ಭಾವಾರ್ಥಃ †

ಉಪಸ್ಥಾನ ಅವಿರ್ಭಾವಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಆದಿತ್ಯರಶ್ಮಿಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಂದರೆ, ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಯಜನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವರೂ, ನೇತ್ರಗಳೂ ಆರ್ಚನಾನಸನಂಬ ನುಷಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪೋಷಿಸತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನನ್ನಿಂದ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸೋಮವನ್ನು ಚೈಸಿ ಹಸ್ತಗಳುಳ್ಳವೂ, ಪಾದಗಳುಳ್ಳವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ

English Translation.

Deities who are to be worshipped, at the sacrifice to the gods, at the (first) shining ray (of light) at dawn, behold my Soma libation poured out : hasten, with rapid steeds, leaders (of rites), propitious to Archanas

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಹಸ್ತಿಭಿಃ | ಹಸ್ತವದ್ಭಿಃ — ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಹಸ್ತಗಳೆಂದರೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಗಳಿರುವ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಎರಡು ಮುಂಗಾಲುಗಳು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು

ಅರವತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಶ್ಚಿ ಕೇತೇತಿ ಪದ್ಯಚಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ರಾತಹವ್ಯಸ್ಯಾತ್ರೇಯಸ್ಯಾರ್ಷಂ ನೈತ್ರಾವರುಣಂ | ಯಶ್ಚಿ ಕೇತ ಪಡ್ರಾತಹವ್ಯ ಇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಪಂಕ್ತ್ಯಂತಂ ತ್ವಿತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ ಪಂಕ್ತ್ಯಂತಪರಿಭಾಷಯಾನುಷ್ಠಭಂ | ಅಂತ್ಯಾ ಪಂಕ್ತಿಃ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಶ್ಚಿ ಕೇತ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಬುಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ರಾತಹವ್ಯ ಆತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಮುಷಿಯು ; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯ ಬುಕ್ಕು ಪಂಕ್ತಿಶ್ಚಂದಸ್ತವು. ಉಳಿದ ಬುಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಠುಪ್ಪಾಫಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯಶ್ಚಿ ಕೇತ ಪಡ್ರಾತಹವ್ಯಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ ೬೫

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೫ ||
ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೩ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಬುಕ್ತಂತ್ಯೆ—೬		
	ಮುಷಿಃ—ರಾತಹವ್ಯ ಆತ್ರೇಯಃ		
	ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ		
	ಛಂದಃ—೧-೫, ಅನುಷ್ಠುಪ್ಪಾಫ	೬. ಪಂಕ್ತಿಃ	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಶ್ಚಿ ಕೇತ ಸ ಸುಕ್ರತುವೇವತ್ರಾ ಸ ಬ್ರವೀಡು ನಃ |
ವರುಣೋ ಯಸ್ಯ ದರ್ಶತೋ ಮಿತ್ರೋ ವಾ ವನತೇ ಗಿರಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಚಿ ಕೇತ | ಸಃ | ಸುಕ್ರತುಃ | ದೇವತ್ರಾ | ಸಃ | ಬ್ರವೀಡು | ನಃ |
ವರುಣಃ | ಯಸ್ಯ | ದರ್ಶತಃ | ಮಿತ್ರಃ | ವಾ | ವನತೇ | ಗಿರಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸ್ತೋತಾ ಚಿಕೇತ ಜಾನಾತಿ ಸ್ತುತಿಂ ಯುವಯೋಃ ಸ ಸುಕ್ರತಃ ಸ ಏವ ಲೋಭನಕರ್ಮಾ ದೇವತ್ರಾ ದೇವೇಷು ಸ್ತೋತ್ರಮಧ್ಯೇ | ಯದ್ವಾ | ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯೇ | ಯುವಯೋರೇವ ಸ್ತುತಿಂ ಯಶ್ಚಿಕೇತ ಸ ಸುಕ್ರತುರಿತಿ | ಸ ಸುಕರ್ಮಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಬ್ರವೀತು | ಸ್ತುತಿಂ ಪರಮುಪದಿಶತು | ಯಶ್ಚ ದರ್ಶನೋ ದರ್ಶನೀಯೋ ವರುಣೋ ದರ್ಶನೀಯೋ ಮಿತ್ರೋ ವಾ ಮಿತ್ರಶ್ಚ | ವಾಶಬ್ರಶ್ಚಾರ್ಥೇ | ಗಿರೋಽಸ್ತದೀಯಾಃ ಸ್ತುತಿರ್ವನತೇ ಸಂಭಜತೇ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು | ದೇವತ್ರಾ—ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ | ಚಿಕೇತ—(ಮಿತ್ರ)ವರುಣರ ಪೂಜಾಕ್ರಮವನ್ನು) ಅರಿತಿರುವನೋ | ಸಃ—ಅವನು | ಸುಕ್ರತಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕಾರಿಯು | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ದರ್ಶತಃ—ದರ್ಶನೀಯರೂಪನಾದ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ವಾ—ಮತ್ತು | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನೂ | ವನತೇ—ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮಕಾರಿಯು | ನಃ—ನಮಗೂ | ಬ್ರವೀತು—ಆ ಉತ್ತಮವಾಗರ್ವವನ್ನು ಪದೀಶಿಸಲಿ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ಮಿತ್ರವರುಣರ ಪೂಜಾಕ್ರಮವನ್ನರಿ ತಿರುವನೋ, ಅವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕಾರಿಯು. ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ದರ್ಶನೀಯರೂಪನಾದ ವರುಣನೂ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ, ಅಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮಕಾರಿಯು ನಮಗೂ ಆ ಉತ್ತಮವಾಗರ್ವ ವನ್ನು ಪದೀಶಿಸಲಿ.

English Translation.

He who knows (how to honour you two), amongst the gods, is the performer of good works: let him communicate (that knowledge) to us, he of whom the graceful Varuna or Mitra accepts the laudation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ಹಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಾ ರಾಜಾನಾ ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್ತಮಾ |

ತಾ ಸತ್ಪತೀ ಋತಾವೃಥ ಋತಾವಾನಾ ಜನೇಜನೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಹಿ | ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಾ | ರಾಜಾನಾ | ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್ಯತಮಾ |

ತಾ | ಸತ್ವತೀ ಇತಿ ಸತ್ಯಪತೀ | ಯತ್ರವ್ಯಧಾ | ಯತ್ರನಾನಾ | ಜನೇಜನೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ಹಿ ತೌ ಖಲು ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಾ ಪ್ರಶಸ್ತತೇಜಸ್ವ್ಯ ರಾಜಾನೇಶ್ವರೌ ದೀರ್ಘಶ್ರುತ್ತಮಾ ದೂರದೇಶಾದಿಂದಲೇ ಆಹ್ವಾನನನ್ನ ಕೇಳಲು ಸಮರ್ಥರೂ | ತಾ ತೌ ಸತ್ವತೀ ಸತಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಸ್ವಾಮಿನಾವ್ಯತಾವ್ಯಧಾ ಯಜ್ಞಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ನಾ ವರ್ಧಯಿತಾರೌ ಜನೇ ಜನೇ ಸರ್ವೇಷು ಸ್ತೋತ್ರೈಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷ್ಯತಾನಾನಾ ಗಮನವಂತೌ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಚಸಾ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ | ರಾಜಾನಾ—ಪ್ರಭುಗಳೂ | ದೀರ್ಘ—ಶ್ರುತ್ತಮಾ—ದೂರದೇಶದಿಂದಲೇ ಆಹ್ವಾನನನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಮರ್ಥರೂ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ | ಸತ್ವತೀ—ಯಜಮಾನರ ಪಾಲಕರೂ | ಯತಾವ್ಯಧಾ—ಯಜ್ಞವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣರೂ ಆದ | ತಾ ಹ—ಅಜೀ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ಜನೇ ಜನೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾನವವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಯತಾನಾನಾ—ಸಂಚರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ, ಪ್ರಭುಗಳೂ, ದೂರದೇಶದಿಂದಲೇ ಆಹ್ವಾನನನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಮರ್ಥರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಯಜಮಾನರ ಪಾಲಕರೂ, ಯಜ್ಞವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣರೂ ಆದ ಅಜೀ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾನವವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

They two, verily excelling in radiance, royal (deities), who hear (invocators) from the greatest distance, lords of the virtuous, favourers of the sacrifice, are in movement (for the good of) each individual man.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ನಾಮಿಯಾನೋಽವಸೇ ಪೂರ್ವಾ ಉಪ ಬ್ರುವೇ ಸಚಾ |

ಸ್ವಶ್ಲಾಃ ಸು ಚೇತುನಾ ನಾಜಾ ಅಭಿ ಪ್ರ ದಾನೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ನಾಂ | ಇಯಾನಃ | ಅವಸೇ | ಪೂರ್ವ | ಉಪ | ಬ್ರುವೇ | ಸಚಾ |
 ಸುತಾಶ್ವಸಃ | ಸು | ಚೇತುನಾ | ವಾಜಾನ್ | ಅಭಿ | ಪ್ರ | ದಾವನೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ತೌ ಪೂರ್ವ ಪುರಾತನೌ ವಾಂ ಯುವಾವಿಮಿಯಾನೋ ಗಚ್ಛೆನ್ ಅವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಸಚಾ ಸದೋಪ ಬ್ರುವೇ | ಉಪೇತ್ಯ ಸ್ತಮಿ | ಸ್ವಶ್ವಾಸಃ ಸ್ವಶ್ವಾ ವಯಮಾತ್ರೇಯಾಃ ಸುಚೇತುನಾ ಶೋಭನ-ಪ್ರಜ್ಞಾನೌ ಯುವಾಂ ವಾಜಾನಭಿ ಅನ್ನಾನ್ಯಭಿಲಕ್ಷ್ಯ ಪ್ರ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ದಾವನೇ ದಾನಾಯ ಸ್ತಮ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಯದ್ವಾ | ಸ್ವಶ್ವಾಸಃ ಸಶ್ವಾ || ದ್ವಿತೀಯಾದ್ವಿವಚನಸ್ಯ ಜಸಾದೇಶಃ || ಉಪ ಬ್ರುವ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ | ಪೂರ್ವ—ಪುರಾತನರೂ ಆದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಇಯಾನಃ—ಸಮಾಪಿಸಿ | ಸಚಾ—ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ | ಉಪ ಬ್ರುವೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಸ್ವಶ್ವಾಸಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವರೂ | ಸುಚೇತುನಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ವಾಜಾನಭಿ—ಅನ್ನವನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿ | ದಾವನೇ—ಆ ಅನ್ನದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಪ್ರ—ಆತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ

ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಗಳೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ, ಪುರಾತನರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸಿ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉತ್ತಮವಾದ ಅಶ್ವವುಳ್ಳವರೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಆತಿಶಯವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Approaching you, ancient (divinities), I invoke you together for protection : possessed of good steeds, (we praise you) who are provident to give us food.

—॥॥॥—

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಿತ್ರೋ ಅಂಹೋಶ್ವಿದಾದ್ವರು ಕ್ಷಯಾಯ ಗಾತುಂ ವನತೇ |

ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಹಿ ಪ್ರತೂರ್ವತಃ ಸುಮತಿರಸ್ತಿ ವಿಧತಃ || ೪ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಮಿತ್ರಃ | ಅಂಹೋಃ | ಚಿತ್ | ಆತ್ | ಉರು | ಕ್ಷಯಾಯ | ಗಾತುಂ | ವನತೇ |

ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ಹಿ | ಪ್ರೃತೂರ್ವತಃ | ಸುಮತೀ | ಅಸ್ತಿ | ವಿಧತಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಿತ್ರೋ ದೇವೋಽಂಹೋಽಶ್ಚಿತ್ ಅಂಹಸ್ವತೋಽಪಿ ಸ್ತೋತುರಾದನಂತರಮೇವೋದೂರವೇ ಕ್ಷಯಾಯ ಗೃಹಾಯ ನಿವಾಸಾಯ ವಾ ಗಾತುಮುಸಾಯಂ ವನತೇ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಹಿ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ಖಲು ದೇವಸ್ಯ ಸುಮತೀ ಶೋಭನಬುದ್ಧಿಃ ಪ್ರತೂರ್ವತಃ ಪ್ರಕರ್ಷಣಾ ಹಿಂಸತೋಽಪಿ ವಿಧತಃ ಪರಿಚರತಃ ಶುಶ್ರೂಷಕಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಹಿ | ಭವತಿ ಖಲು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಂಹೋಽಶ್ಚಿತ್—ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ಮಾನವವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಆತ್—ಆವನು ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸಿದೊಡನೆಯೇ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರನು | ಉರು—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಕ್ಷಯಾಯ—ಗೃಹಕ್ಕೆ | ಗಾತುಂ—ನಿರ್ವಾಣಸಾಧನವನ್ನು (ಪ್ರವೇಶವಾರ್ಗವನ್ನು) | ವನತೇ—ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಪ್ರತೂರ್ವತಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸತಕ್ಕ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಮಿತ್ರನ | ಸುಮತೀ—ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯು | ವಿಧತಃ—ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವವನ ಮೇಲೆ | ಅಸ್ತಿ ಹಿ—ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ಮಾನವವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನು ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಮಿತ್ರನು ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಾರ್ಗವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸತಕ್ಕ ಮಿತ್ರನ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯು ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸುವವನಮೇಲೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

English Translation.

Mitra grants even to the sinful (worshipper) the (means of) repairing to his spacious dwelling: the favour of Mitra, the destroyer of foes, is (granted) to (his) adorer.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ವಯಂ ಮಿತ್ರಸ್ಯಾವಸಿ ಸ್ಯಾಮ ಸಪ್ರಥಸ್ತಮೇ |

ಅನೇಹಸಸ್ತೋತಯಃ ಸತ್ರಾ ವರುಣಶೇಷಸಃ || ೫ ||

|| ಪದಸಾಧಃ ||

ವಯಂ | ಮಿತ್ರಸ್ಯ | ಅವಸಿ | ಸ್ಯಾಮ | ಸಪ್ರಥಸ್ತನೇ |

ಅನೇಹಸಃ | ತ್ವಾಣಿತಯಃ | ಸತ್ವಾ | ವರುಣಶೇಷಸಃ || ಚ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಯಂ ಯಜಮಾನಾ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ದುಃಖನಿವಾರಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸಪ್ರಥಸ್ತನೇ ಸರ್ವತಃ ಪ್ರಥತನೇದ್ರವಸಿ ರಕ್ಷಣೇ ವಯಂ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ | ಕಿಂಚಾನೇಹಸೋದ್ರಪಾಪಾಸ್ತೋದ್ರತಯಸ್ತಯಾ ರಕ್ಷಿತಾ ವರುಣಶೇಷಸಃ | ಶೇಷ ಇತ್ಯಪತ್ಯನಾಮ | ವಾರಕಾಃ ಪುತ್ರಾ ಯೇಷಾಂ ತೇ | ತಾದ್ಯಶಾಃ ಸತ್ವಾ ವಯಂ ಸರ್ವೇ ಸದೈವ ಭವೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರ-(ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ) ವಯಂ--ನಾವು | ಅನೇಹಸಃ--ಪಾಪರಹಿತರಾಗಿಯೂ | ತ್ವೋದ್ರತಯಃ--ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೊಳಪಟ್ಟವರಾಗಿಯೂ | ವರುಣಶೇಷಸಃ--ವರುಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸತ್ವಜಿಗಳಾಗಿಯೂ (ಅಥವಾ ರಕ್ಷಿಸುವ ಪುತ್ರರುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ) | ಮಿತ್ರಸ್ಯ--ಮಿತ್ರನ | ಸಪ್ರಥಸ್ತನೇ--ಅತಿಪ್ರಭೂತವಾದ | ಅವಸಿ--ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮ--ಇರುವಂತಾಗಲಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ನಾವು ಪಾಪರಹಿತರಾಗಿಯೂ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೊಳಪಟ್ಟವರಾಗಿಯೂ, ವರುಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸತ್ವಜಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದು ಮಿತ್ರನ ಅತಿಪ್ರಭೂತವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May we ever be in the comprehensive guardianship of Mitra, and free from sin, enjoy, (Mitra), your protection, being at the same time the children of Varuna.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯುವಂ ಮಿತ್ರೇನುಂ ಜನಂ ಯತಥಃ ಸಂ ಚ ನಯಥಃ |

ನೂ ಮುಘೋನಃ ಪರಿ ಖ್ಯತಂ ನೋ ಅಸ್ಮಾಕನ್ಯುಷ್ಠೀಣಾಂ ಗೋಪೀಥೇ ನ ಉರುಷ್ಯತಂ || ೬ ||

|| ಪನಪಾಠಃ ||

ಯುವಂ | ಮಿತ್ರಾ | ಇಮಂ | ಜನಂ | ಯತಥಃ | ಸಂ | ಚ | ನಯಥಃ |

ಮಾ | ಮಘೋನಃ | ಪರಿ | ಖ್ಯುತಂ | ನೋ ಇತಿ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಋಷೀಣಾಂ | ಗೋಪೀಥೇ | ನಃ |
ಉರುಷ್ಯತಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಯುವಂ ಯುವಮಿಮಂ ಜನಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ಮಾಂ ಪ್ರತಿ ಯತಥಃ | ಗಚ್ಛಥಃ | ಅಗತ್ಯ ಚ ಸಂ ಚ ನಯಥಃ | ಸಂನಯಥಕ್ವ | ಕಾಮಾನ್ ಪ್ರಾಪಯಥಃ | ಯದ್ಯಾ | ಯತಥ ಇತ್ಯಂತರ್ಣೀತೇಣ್ಯರ್ಥೋಽಯಂ | ಅದನಿ ಯತಥಃ | ವ್ಯಾಸಾರೇಷು ಗಮಯಥಃ | ರಾತ್ರೌ ಚ ಸಂ ನಯಥಃ | ನಿರ್ವ್ಯಾಪಾರಂ ಕಾರಯಥಃ | ಮಘೋನೋ ದೇವಿರ್ವಕ್ಷಣಾನ್ನ ವತೋಽಸ್ಮಾನ್ಮಾ ಪರಿ ಖ್ಯುತಂ | ಮಾ ಪರಿತ್ಯಜತಂ | ನೋ ನ್ಯುವ ಋಷೀಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಪುತ್ರಾನಪಿ ಪರಿ ಖ್ಯುತಂ | ಕಿಂತು ಗೋಪೀಥೇ | ಗೌಃ ಸೋಮರಸಃ | ತಸ್ಯ ಪಾನಂ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ ಗೋಪೀಥೋ ಯಜ್ಞಃ | ತಸ್ಮಿನ್ನ ಉರುಷ್ಯತಂ | ರಕ್ಷತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಇಮಂ ಜನಂ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಯತಥಃ—ಬನ್ನಿರಿ | ಸಂ ಚ ನಯಥಃ—ಅವನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ | ಮಘೋನಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು | ಮಾ ಪರಿ ಖ್ಯುತಂ—ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಡಿರಿ | ಋಷೀಣಾಂ—ಋಷಿಗಳಾದ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮಗೆ | ನೋ—(ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು) ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡಿರಿ | ಗೋಪೀಥೇ—ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಉರುಷ್ಯತಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನೀವು ಈ ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಅವನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಿರಿ. ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಡಿರಿ. ಋಷಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡಿರಿ. ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

You come Mitra and Varuna, to this man, and guide him (to his desires): deny us not when we are rich (in offerings): (deny us not), who are (the sons) of Rishis: protect us in the presenting of the libation.

ಆರವತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆ ಚಿಕಿತಾನೇತಿ ಷಡ್ವಚಿಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ರಾತದವ್ಯಸ್ಯಾರ್ಷಮಾನುಷ್ಪುಭಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ |
ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಆ ಚಿಕಿತಾನಾನುಷ್ಪುಭಂ ತ್ವಿತಿ || ಅದ್ಯಸ್ತೈಚೋ ದಶರಾತ್ರೇ ಚತುರ್ಥೇಽದನಿ
ಪ್ರೌಗಚಸ್ತ್ರೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಆ ಚಿಕಿತಾನ ಸುಕ್ರತೂ ತ್ಯಮುಃ ವೋ ಅಪ್ರಹಣಂ |
ಅ. ೬-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ಚಿಕಿತಾನ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಅರು ಬುಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ರಾತದವ್ಯ ಅತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಬುಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾ
ವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ಅನುಷ್ಪುಪ್ಪುಭಂವಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಆ ಚಿಕಿತಾನಾನುಷ್ಪುಭಂ ತು ಎಂಬ
ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ತ್ಯವು ಎಂದರೆ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಬುಕ್ಕುಗಳು ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ
ಯಾಗದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನಸ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಬುಕ್ಕಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಪ್ರೌಗಚಸ್ತ್ರ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗ
ವಿರುವುದೆಂದು ಅತ್ರಲಾಯನಶೌತಸೂತ್ರದ—ಆ ಚಿಕಿತಾನಾ ಸುಕ್ರತೂ ತ್ಯಮುಃ ವೋ ಅಪ್ರಹಣಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರ
ದಿಂದ ವಿನೈತವಾಗಿರುವುದು (ಅ. ೬-೧೧)

ಸೂಕ್ತ—೬೬

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೬ ||

ಅನ್ವಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಬುಕ್ಕುಂಟು—೬ ||

1 ಬುಷಿ—ರಾತದವ್ಯ ಅತ್ರೇಯಃ ||

2 ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

3 ಭಂದಾ—ಅನುಷ್ಪುಪ್ಪು ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾರಃ ||

ಆ ಚಿಕಿತಾನ ಸುಕ್ರತೂ ದೇವೌ ಮರ್ತ ರಿಶಾದಸಾ |

ವರುಣಾಯ ಬುತಪೇಶಸೇ ದಧೀತ ಪ್ರಯಸೇ ಮಹೇ || ೧ ||

|| ಶವಶಾತಃ ||

ಆ | ಚಿಕಿತಾನ | ಸುಕ್ರತೂ ಇತಿ ಸುಕ್ರತೂ | ದೇವೌ | ಮರ್ತ | ರಿಶಾದಸಾ |

ವರುಣಾಯ | ಬುತಪೇಶಸೇ | ದಧೀತ | ಪ್ರಯಸೇ | ಮಹೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಚಿಕಿತಾನ ಜಾನನ್ ಸ್ತುತಿಂ ಹೇ ಮರ್ತ ಮನುಷ್ಯ ರಾತಹವ್ಯ ತ್ವಮಿತಿ ತಸ್ಯೈವ ಸಂಬೋಧನಂ | ಸುಕ್ತತೂ ಶೋಭನಕರ್ಮಾಣಾಂ ರಿಶಾದಸಾ ಹಿಂಸಕಾನಾಂ ಹಿಂಸಕಾ ದೇವಾವಾ | ಆಕಾರಯೇತಿ ಶೇಷಃ | ಆಹೂಯ ಚ ಯತಶೇಶಸೇ | ಶೇಶ ಇತಿ ರೂಪನಾಮ | ಯತಮುದಕಂ | ಉದಕನೇವ ರೂಪಂ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶಾಯ ವರುಣಾಯ ಪ್ರಯಸೇ || ಮತ್ಸರ್ಥೋ ಉಪ್ಯಶೇ || ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನವತೇ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಪೂಜ್ಯಾಯ ದಧೀತ | ದದ್ಯಾಃ | ಹವಿರಿತಿ ಶೇಷಃ | ದ್ವಿತಿರಿಯಾರ್ಥೇ ನಾ ಚತುರ್ಥೇ | ಮಹದ್ವಿವಿಧಧೀತ | ಮಹತೋಽನ್ನಸ್ಯ ಲಾಭಾಯೇತಿ ನಾಯೋಜ್ಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಿಕಿತಾನ—ಪೂಜಾಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ | ಮರ್ತ—(ಸ್ತುತಿ ಕರ್ತನಾದ) ಎಲೈ ಮಾನವನೇ | ಸುಕ್ತತೂ - ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತರೂ | ರಿಶಾದಸಾ - ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರೂ ಆದ | ದೇವಾ— ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು | ಆ—ಆಹ್ವಾನಿಸು | ಯತಶೇಶಸೇ—ಉದಕವೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ | ಪ್ರಯಸೇ—ಅನ್ನ ಭಾಗಿಯೂ | ಮಹೇ—ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ | ವರುಣಾಯ—ವರುಣನನ್ನು ದೈತಿಸಿ | ದಧೀತ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸಿರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

• ಪೂಜಾಕ್ರಮದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ತುತಿ ಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಮಾನವನೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮ ಕರ್ತರೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರೂ ಆದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸು ಉದಕವೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ವರುಣನನ್ನು ದೈತಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Man, endowed with intelligence, (adore) the two deities, the performers of good deeds, the destroyers of foes, offer (oblations) to the adorable acceptor of (sacrificial) food, to Varuna, whose form is water.

|| ಸಂಹಿತಾವಾರಃ ||

ತಾ ಹಿ ಕ್ಷತ್ರನುನಿಹೃತಂ ಸನ್ಯುಗಸುರ್ಯಂ ನೂಶಾತೇ |

ಅಥ ವ್ರತೇವ ಮಾನುಷಂ ಸ್ವರ್ಣ ಧಾಯಿ ದರ್ಶತಂ || ೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಶಾ | ಹಿ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಅವಿಹೃತಂ | ಸಮ್ಯಕ್ | ಅಸುರ್ಯಂ | ಆಶಾತೇ ಇತಿ |

ಅಥ | ವ್ರತಾಽಇವ | ಮಾನುಷಂ | ಸ್ಯಃ | ನ | ಧಾಯಿ | ದರ್ಶತಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶಾ ಹಿ | ಹೀತಿ ಹೇತು | ಯಸ್ಮಾತ್ತಾ ತಾ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಮವಿಹೃತಮಹಂಸ್ಯಮಸುರ್ಯಂ-
ಮಸುರವಿಘಾತಿ ಮಹದ್ಬಲಂ ಸಮ್ಯಗಾಶಾತೇ ನ್ಯಾಪ್ನುತಃ ಅಥ ಆಶೋ ಹೇತೋರ್ಮಾನುಷಂ
ಮನುಷ್ಯೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತಂ ವ್ರತೇವ ಕರ್ಮೇವ ತದೈಥಾ ಮನುಷ್ಯೇಷು ನಿಯತಂ ಸ್ವರ್ಣ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಸ
ಯಥಾ ದಿವಿ ದೈತ್ಯತೇ ತದ್ವದ್ವರ್ತತಂ ದರ್ಶನೀಯಂ ಬಲಂ ಧಾಯಿ | ಯಜ್ಞೇ ನಿಹಿತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಶಾ—ಅ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ಹಿ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಅವಿಹೃತಂ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ |
ಅಸುರ್ಯಂ—ಅಸುರನಾಶಕವಾದುದೂ ಅದ | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಬಲವನ್ನು | ಸಮ್ಯಕ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ | ಆಶಾತೇ—
ಹೊಂದಿದ್ದಾರೋ | ಅಥ—ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ | ಮಾನುಷಂ—ಮಾನವರಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತವಾದ | ವ್ರತಾ ಇವ—
ಕರ್ಮಗಳಂತೆಯೂ | ಸ್ಯಃ ನ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೂ | ದರ್ಶತಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ
ಶಕ್ತಿಯು | ಧಾಯಿ—(ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ) ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದೂ, ಅಸುರನಾಶಕವಾದುದೂ ಅದ ಬಲವನ್ನು
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಮಾನವರಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳಂತೆಯೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ
ಸ್ಥಾಪಿತನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ.

English Translation.

Inasmuch as you two are possessed of irresistible and Asura-subdu-
ing strength, therefore has holy sacrifice been established amongst men,
as the sun (has been placed) in the sky.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ವಾನೋಷ್ಣೇ ರಥಾನಾಮುರ್ವೀಂ ಗವ್ಯೋತಿಮೇಷಾಂ |

ರಾತಹವ್ಯಸ್ಯ ಸುಷ್ಟುತಿಂ ದದ್ಯುಕ್ನೋಮೈರ್ವನಾಮುಹೇ || ೩ ||

|| ಪದಸಾಠಃ ||

ತಾ | ನಾಂ | ಏಷೇ | ರಥಾನಾಂ | ಉರ್ವೀಂ | ಗವ್ಯೂತಿಂ | ಏಷಾಂ |

ರಾತದವ್ಯಸ್ಯ | ಸ್ವಸ್ವತುತಿಂ | ದಧುಕ್ | ಸ್ತೋಮೈಃ | ಮನಾಮಹೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ತಾ ತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ವಾಂ ಯುವಾಂ ರಥಾನಾವಃ ಸ್ತೋಮಾನಾಮೇಷಾಂ | ಪುರತೋ ವರ್ತಮಾನಾನಾಮರ್ವೀಂ ಪ್ರಭೂತಾಂ ಗವ್ಯೂತಿಮತಿವಿಸ್ತೃತಂ ಮಾರ್ಗಮೇಷೇ ಗಂತುಂ | ಮಾರ್ಗರಕ್ಷಣಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ || ತುಮರ್ಹೇಽಸೇನ್ವತ್ಯಯಃ || ತದರ್ಥಂ ವಾಂ ಮನಾಮಹೇ ಸ್ತುನೋ ರಾತದವ್ಯಸ್ಯ ಏಷೇ ರಾತದವ್ಯಸಂಬಂಧಿಭಿಃ ಸುಷ್ಪತಿಂ ಸುಷ್ಪತಿಭಿಃ ಶೋಭನಸ್ತುತಿಸಾಧನೈಃ ಸ್ತೋಮೈಃ ದಧುಕ್ ಧರ್ಷಕೌ ಯುವಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ) ಏಷಾಂ ರಥಾನಾಂ—ನಮ್ಮ ಈ ರಥಗಳಿಗೆ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಉರ್ವೀಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಗವ್ಯೂತಿಂ—ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಏಷೇ—ಸಂಚರಿಸಲು | ರಾತದವ್ಯಸ್ಯ—ರಾತಹವ್ಯನೆಂಬ ಬುಷಿಯ | ಸುಷ್ಪತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು | ಸ್ತೋಮೈಃ—ಅವನ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ | ದಧುಕ್—ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರೂ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಮನಾಮಹೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಏ ಶಾನ್ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಮ್ಮ ಈ ರಥಗಳಿಗೆ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾತಹವ್ಯನೆಂಬ ಬುಷಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅವನ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

We glorify you both, that your chariots may precede ours by a long distance; accepting the pious worship of Rathahavya with (his) praises.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ ||

ಅಧಾ ಹಿ ಕಾವ್ಯಾ ಯುವಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಪೂರ್ಭಿರದ್ವಿತಾ |

ನಿ ಕೇತುನಾ ಜನಾನಾಂ ಚಿಕಿಥೇ ಪೂತದಕ್ಷಸಾ || ೪ ||

|| ಶರಣಾಃ ||

ಅಧ | ಹಿ | ಕಾನ್ಯಾ | ಯುವಂ | ದಕ್ಷಸ್ಯ | ಪೂಂಽಭಿಃ | ಅದ್ಭುತಾ |

ನಿ | ಕೇತುನಾ | ಜನಾನಾಂ | ಚಿಕೇಥೇ ಇತಿ | ಪೂತದಕ್ಷಸಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧ ಅಹಿ ಚಿ | ಹಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ | ಕಾನ್ಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಪ್ರವೃದ್ಧಸ್ಯ ಮಮ ಪೂರ್ಭಿಃ ಪೂರಕೈಃ ಸ್ವವೈರ್ಹೇ ಅದ್ಭುತಾಮಹಾಂತಾನಾಶ್ಚರ್ಯಧೂತಾ ಸಂತಾ ಕೇತುನಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನೇನಾನುಕೂಲೇನ ಮನಸಾ ಜನಾನಾಂ | ಯಜಮಾನಾನಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ತೋತ್ರಂ ನಿ ಚಿಕೇಥೇ | ನಿತರಾಂ ಜಾನೀಥಃ | ಹೇ ಪೂತದಕ್ಷಸಾ ಶುದ್ಧಬಲೌ ಯುವಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರನವರೇ) ಅಧ—ಅಲ್ಲವೇ | ಕಾನ್ಯಾ—ಸ್ತುತ್ಯರ್ಥರೂ | ಪೂತದಕ್ಷಸಾ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ದಕ್ಷಸ್ಯ—(ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ) ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನನ್ನ | ಪೂರ್ಭಿಃ—ತೃಪ್ತಿಕಾರಕಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಅದ್ಭುತಾ—ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡವರೂ ಆದ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಜನಾನಾಂ—ಈ ಯಜಮಾನರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಸಹ | ಕೇತುನಾ—ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ | ನಿ ಚಿಕೇಥೇ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತು (ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳಿರಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರನವರೇ, ಸ್ತುತ್ಯರ್ಥರೂ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ತೃಪ್ತಿಕಾರಕಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡವರೂ ಆದ ನೀವು ಈ ಯಜಮಾನರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತು ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation.

Now, adorable and wonderful deities, (propitiated) by the former (praises) of (me, your) worshipper, do you, who are of pure vigour, consider with approving minds (the adoration) of these men

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಠಃ ||

ತದ್ವತಂ ಪೃಥಿವಿ ಬೃಹಚ್ಚೈವನುಷ ಯುಷೀಣಾಂ |

ಜ್ರಯಸಾನಾನವರಂ ಪೃಥ್ವಿ ಕ್ಷರಂತಿ ಯಾಮುಭಿಃ || ೫ ||

|| ಸವಪಾಶ. ||

ತತ್ | ಯತಂ | ಪೃಥಿವಿ | ಬೃಹತ್ | ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಜೇ | ಯಾಸೀಣಾಂ |
 ಜ್ರಯಸಾನಾ | ಅರಂ | ಪೃಥು | ಅತಿ | ಕ್ಷರಂತಿ | ಯಾಮೃದಭಿಃ || ೫ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ :

ಹೇ ಪೃಥಿವಿ ದೇವಿ ತ್ವಯಿ ತತ್ಸರ್ವೈರರ್ಥೈರಮಾನಶ್ಚೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಭೂತಮೃತ-
 ಮುದಕಮ್ಪಸೀಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಶ್ರವಣೇಂದ್ರಸ್ಯೈವಣೇ ಸತಿ ಜ್ರಯಸಾನಾ ಗಚ್ಛಂತಾ ||
 ಛಂದಸ್ಯಸಾನಚ್ ಶುಚ್ಯಭ್ಯಾಂ | ಉ. ೨-೮೬ | ಇತ್ಯಸಾನಚ್ ಜ್ರಯತೇರಪಿ ಭವತಿ | ಚಿತ ಇತ್ಯಂತೋ-
 ದಾತ್ತೇಃ | ಅರಮಲಮತ್ಯರ್ಥಂ ಪೃಥು ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಯಾಮುಭಿಗಮನೈರತಿ ಕ್ಷರಂತಿ | ಅತ್ಯರ್ಥಂ
 ವರ್ಷತೇ || ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಬಹುವಚನಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪೃಥಿವಿ—ಎಲೈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ | ಯಾಸೀಣಾಂ—ಋಷಿಗಳ | ಶ್ರವಣೇ—ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ
 ಮುಖ್ಯವಾದುದೂ | ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಅದ | ಯತಂ—
 ಉದಕವನ್ನು | ಜ್ರಯಸಾನಾ—ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಮಿತ್ರವರುಣರು | ಯಾಮುಭಿಃ—ತಮ್ಮ
 ಸಂಚಾರಗಳಿಂದ | ಅರಂ—ತೃಪ್ತಿಸಾಧನವಾಗುವಂತೆ | ಪೃಥು—ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ | ಅತಿ ಕ್ಷರಂತಿ—
 ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ

|| ಧನಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ, ಋಷಿಗಳ ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದುದೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ
 ಅದ ಉದಕವನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಮಿತ್ರವರುಣರು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ
 ತೃಪ್ತಿಕಾರಕವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Earth, in you is abundant water for the necessities of the Rishis : the
 two active (deities) dispense by their movements sufficiently copious (rain).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯದ್ವಿಮಾಯಚಕ್ಷಸಾ ಮಿತ್ರ ವಯಂ ಚ ಸೂರಯಃ |
 ವ್ಯಚಿಷ್ಟೇ ಬಹುಸಾಯ್ಯೇ ಯತೇನುಹಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯೇ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯತ್ | ನಾಂ | ಈಯ್ರಚಿಕ್ಷಸಾ | ಮಿತ್ರಾ | ವಯಂ | ಚ | ಸೂರಯಃ |

ವ್ಯಚಿಷ್ಯೇ | ಬಹುರಸಾಯ್ಯೇ | ಯತೇಮಹಿ | ಸ್ವರಾಜ್ಯೇ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಃ ||

ಹೇ ಈಯಚಿಕ್ಷಸಾ ವ್ಯಾಪ್ತದರ್ಶನಂ ಹೇ ಮಿತ್ರಾ ಮಿತ್ರಾವರಂಣಾ ನಾಂ ಯುನಾಂ ಯತ್ ಯೇ ವಯಂ ಚ ಸೂರಯಃ ಸ್ತೋತಾರ ಅ ಅಹ್ವಯಾಮಾಃ | ವ್ಯಚಿಷ್ಯೇತ್ಯಂತವಿಸ್ತೃತೇ ಬಹುಸಾಯ್ಯೇ ಬಹುಭಿರ್ಗಂಠೇನೈ ಬಹುಭೀ ರಕ್ಷತೇನೈ ವಾ ಸ್ವರಾಜ್ಯೇ ಸ್ವರಾಖ್ಯಾತ್ವಾಯ ಏವಂವಿಧರಾಜ್ಯಾಭಾಂ ಯತೇಮಹಿ | ಗಚ್ಯೇಮಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಈಯಚಿಕ್ಷಸಾ—ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಮಿತ್ರಾ—ನಲೈ ಮಿತ್ರಾವರಂಣರೇ | ಸೂರಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ | ಯತ್ ವಯಂ—ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತರೂ ಆದ ನಾವು | ಅ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತೇವೆ | ವ್ಯಚಿಷ್ಯೇ—ಅತಿ ವಿಪ್ರೃತವಾದುದೂ | ಬಹುಸಾಯ್ಯೇ—ಅನೇಕರಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ್ಪಡುವುದೂ ಆದ | ಸ್ವರಾಜ್ಯೇ—ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಪ್ರವೇಶಕರ್ತೃಗಿ | ಯತೇಮಹಿ—ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ವಿಶ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಲೈ ಮಿತ್ರಾವರಂಣರೇ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತರೂ ಆದ ನಾವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅತಿ ವಿಪ್ರೃತವಾದುದೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ್ಪಡುವುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಪ್ರವೇಶಕರ್ತೃಗಿ ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We and the devout (iuvoke) you, Mitra and Varuna, who are farseeing: may we proceed to your spacious and much frequented kingdom.

ಆರವತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬಳಿತ್ಥಾ ದೇವೇತಿ ಪಂಚರ್ಚನೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಬಳಿತ್ಥಾ ಪಂಚ ಯಜತ ಇತಿ | ಯಜತೋ ನಾಮಾತ್ರೇಯೇ ಋಷಿಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಪುಭಂ ತ್ವಿತ್ಯುಕ್ತ ಶ್ವಾದಿದಮಸ್ಯಾನುಷ್ಪುಭಂ | ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಬಳಿತ್ಥಾ ದೇವ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಬಳಿತ್ಥಾ ಪಂಚ ಜಗತಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಯಜತ ಆತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ಅನುಷ್ಪುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೬೭

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೫ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯುಚ್ಛಿ—೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಯಜತ ಆತ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

|| ಭಂದಃ—ಅನುಷ್ಪುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ಬಳಿತ್ಥಾ ದೇವ ನಿಷ್ಕೃತಮಾದಿತ್ಯಾ ಯಜತಂ ಬೃಹತ್ |

ವರುಣ ಮಿತ್ರಾರ್ಯಮನ್ವರ್ಷಿಷ್ಯಂ ಕ್ಷತ್ರಮಾಶಾಘೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬಟ್ | ಇತ್ಥಾ | ದೇವಾ | ನಿಷ್ಕೃತಂ | ಆದಿತ್ಯಾ | ಯಜತಂ | ಬೃಹತ್ |

ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ಅರ್ಯಮನ್ | ವರ್ಷಿಷ್ಯಂ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಆಶಾಘೇ ಇತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ದ್ಯೋತಮಾನ್ ಹೇ ಆದಿತ್ಯಾದಿತ್ಯೇಃ ಪುತ್ರಾ ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಅರ್ಯಮನ್ ಅರೀಣಾಂ ನಿಯಮಿತಮಿತ್ರ ದೇವ ಯುನಾಂ ಬಟ್ ಸತ್ಯಂ ನಿಷ್ಕೃತಮಾಧ್ಯಮಿತ್ಯೇತ್ಯಮಿದಾನೀಂ-

ವರ್ತಮಾನಪ್ರಕಾರೇಣ ಯಜತಂ ಯಜ್ಞವ್ಯಂ ಬೃಹದತಿಪ್ರವೃದ್ಧಂ ವರ್ಷಿಷ್ಯಂ ಪ್ರವೃದ್ಧತಮಂ ಕ್ಷತ್ರಂ
ಬಲಮಾಶಾಠೇ | ಅಶ್ನುವಾಠೇ | ಯದ್ವಾಯಮಾ ಸೃಥಗೇವ ನಿರ್ದೇಷ್ಟವ್ಯಃ | ದ್ವಿವಚನಂ
ಬಹುವಚನೀಕರ್ತವ್ಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ ||

ದೇವಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ | ಅದಿತ್ಯಾ—ಅದಿತಿ ಪುತ್ರರೂ ಆದ | ವರುಣ ಅರ್ಯಮನ್ ಮಿತ್ರ—
ಎಲೈ ವರುಣ ಅರ್ಯಮ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನಾಮಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೇ | ಇತ್ಯಾ—ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಬಹಿ—
ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ನಿಷ್ಕ್ಯುತಂ—ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲದುದೂ | ಯಜತಂ—ಪೂಜಾರ್ಹವಾದುದೂ | ಬೃಹತ್—
ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ | ವರ್ಷಿಷ್ಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರವೃದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಬಲವನ್ನು | ಆಶಾಠೇ—
ನೀವು ಹೊಂದಿದ್ದೀರಿ.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ, ಅದಿತಿಪುತ್ರರೂ ಆದ ಎಲೈ ವರುಣ, ಅರ್ಯಮ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನಾಮಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೇ,
ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ, ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲದುದೂ, ಪೂಜಾರ್ಹವಾದುದೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ, ಅತ್ಯಂತ
ಪ್ರವೃದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಬಲವನ್ನು ನೀವು ಹೊಂದಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Divine sons of Aditi, Mitra, Varuna, Aryaman, verily you are
possessed at the present time, of perfect, adorable, vast, exceeding strength.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯದ್ಯೋನಿಂ ಹಿರಣ್ಯಯಂ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ಸದಘಃ |

ಧರ್ತಾರಾ ಚರ್ಷಣೀನಾಂ ಯಂತಂ ಸುಮ್ಮಂ ರಿಶಾದಸಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯತ್ | ಯೋನಿಂ | ಹಿರಣ್ಯಯಂ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ಸದಘಃ |

ಧರ್ತಾರಾ | ಚರ್ಷಣೀನಾಂ | ಯಂತಂ | ಸುಮ್ಮಂ | ರಿಶಾದಸಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯಸ್ಮಾದ್ಧಿರಣ್ಯಯಂ ಹಿತರಮಣೀಯಂ ಯೋನಿಂ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಂ ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ
ಆ ಸದಥಃ ಆಗಚ್ಯಥಃ ತಸ್ಮಾಚ್ಚೈರ್ಷಣೀನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಧರ್ತಾರಾ ಧಾರಕಾ ಚಿ ಹೇ ರಿಶಾದಸಾ
ಹಿಂಸಕಾನಾಂ ಕ್ಷೇಸ್ತಾರಾ ಯುನಾಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ಸುಮ್ನಂ ಸುಖಂ ಯಂತಂ | ಕುರುತಮಿತ್ಯೇಥಃ ||

! ಪ್ರತಿಶದಾರ್ಥ ||

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಹಿರಣ್ಯಯಂ—
ಪ್ರಿಯಕರವೂ ಆಕರ್ಷವಾದುದೂ ಆದ | ಯೋನಿಂ—ಯಜ್ಞ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ | ಆ ಸದಥಃ—ನೀವು ಬರುವಿರೋ
(ಆಗ) | ಚೈರ್ಷಣೀನಾಂ—ಮಾನವರ | ಧರ್ತಾರಾ—ಧಾರಕರೂ | ರಿಶಾದಸಾ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರೂ ಆದ
ನೀವು | ಸುಮ್ನಂ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಂತಂ—ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನೀವು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಿಯಕರವೂ, ಆಕರ್ಷಕವೂ ಆದ ಯಜ್ಞಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ
ಬರುವಿರೋ ಆಗ ಮಾನವರ ಧಾರಕರೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕರೂ ಆದ ನೀವು ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

English Translation.

When you come, Varuna and Mitra, to the delightful place of
sacrifice, then, supporters of men, destroyers of foes, you bring felicity.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ಹಿ ವಿಶ್ವವೇದಸೋ ವರುಣೋ ಮಿತ್ರೋ ಅರ್ಯಮಾ |
ವ್ರತಾ ಪದೇವ ಸತ್ತಿರೇ ಪಾಂತಿ ಮರ್ತ್ಯಂ ರಿಷಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವೇ | ಹಿ | ವಿಶ್ವವೇದಸಃ | ವರುಣಃ | ಮಿತ್ರಃ | ಅರ್ಯಮಾ |
ವ್ರತಾ | ಪದಾವೇವ | ಸತ್ತಿರೇ | ಪಾಂತಿ | ಮರ್ತ್ಯಂ | ರಿಷಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಿಶ್ವೇ ಹಿ ಸರ್ವೇಽಪಿ | ಹೀತಿ ಚಾರ್ಥೇ | ವಿಶ್ವವೇದಸಃ ಸರ್ವವಿದಃ ಸರ್ವಧನಾ ವಾ ವರುಣೋ
ಮಿತ್ರೋಽಯಮಾ ಚೈತೇ ತ್ರಯಃ ಸರ್ವೇ ವ್ರತಾಸ್ತದೀಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಪದೇವ ಪದಾನೀವ
ಸ್ಥಾನಾನೀವ ಸತ್ತಿರೇ | ಸಂಗತಾ ಭವಂತಿ | ಅಗತ್ಯೇ ಚಿ ಮಾಂ ಮತ್ಯೇಂ ರಿಷೋ ಹಿಂಸಕಾತ್ಪಾಂತಿ | ರಕ್ಷಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವವೇದಸಃ—ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ | ವರುಣಃ ಮಿತ್ರಃ ಅರ್ಯಮಾ ಚ—ವರುಣ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮಾ
ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ | ವಿಶ್ವೇ ಹಿ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ | ವ್ರತಾ—ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು |
ಪದಾ ಇವ—ಅವರವರ ಸ್ವಸ್ಥಾನಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ | ಸತ್ತಿರೇ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ | ಮತ್ಯೇಂ -
ಯಜಮಾನನಾದ ಮಾನವನನ್ನು | ರಿಷಃ—ಹಿಂಸಕನಿಂದ | ಪಾಂತಿ—ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವಜ್ಞರೂ, ವರುಣ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮಾ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ನಮ್ಮ
ಯಜ್ಞಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅವರವರ ಸ್ವಸ್ಥಾನಗಳಿರುವಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು
ಯಜಮಾನನಾದ ಮಾನವನನ್ನು ಹಿಂಸಕನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

Mitra, Varuna, Aryaman, who are possessed of omniscience, are all associated at our rites, as if in (their respective) stations, and protect the worshipper from the malignant.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇ ಹಿ ಸತ್ಯಾ ಋತಸ್ತೃತ ಋತಾವಾನೋ ಜನೇಜನೇ |

ಸುನೀಥಾಸಃ ಸುದಾನವೋಽಂಹೋಶ್ಚಿದುರುಚಕ್ರಯಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ಹಿ | ಸತ್ಯಾಃ | ಋತಸ್ತೃತಃ | ಋತಾವಾನಃ | ಜನೇಜನೇ |

ಸುನೀಥಾಸಃ | ಸುದಾನವಃ | ಅಂಹೋಃ | ಚಿತ್ | ಉರುಚಕ್ರಯಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಂಋಷಾಃ ||

ತೇ ಹಿ ಋತು ಸತ್ಯಾಃ ಸತ್ಯಭೂತಾಃ ಸತ್ಯಭಲಾ ನಾ ಯತಸ್ಪೃಶ ಉದಕಸ್ವರ್ತೃಷ್ಯ ಕರ್ತಾರ ಯತಾನಾನೋ ಯಜ್ಞವಂತೋ ಜನೇ ಜನೇ ಸರ್ವೇಷು ಯಜಮಾನೇಷು ಸುನೀಥಾಃ ಸುನಯನಾಃ ಸುದಾನವಃ ಸುದಾನಾಃ | ಹೀತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಚೀ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಬಂಧನೀಯಃ | ಏವಂ ಮಹಾನುಭಾವಾ ವರುಣಾದಯೋಽಂಜೋಶ್ಚಿತ್ | ಚಿದಸ್ಯರ್ಥೇ | ಪಾಪಿನೋಽಪಿ ಸ್ಯಸ್ತೋತುರುರುಚಿಕ್ರಯಃ ಪ್ರಭೂತೇ- ಧನಾದಿಕರ್ತಾರಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತೇ ಹಿ—ಇದೇ ದೇವತೆಗಳು | ಸತ್ಯಾಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕರಾಗಿಯೂ | ಯತಸ್ಪೃಶಃ—ಉದಕವನ್ನು ಹಂಚುವವರಾಗಿಯೂ | ಯತಾನಾನಃ—ಯಜ್ಞರಕ್ಷಕರಾಗಿಯೂ | ಜನೇ ಜನೇ—ಸಕಲ ಮಾನವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ | ಸುನೀಥಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿಯೂ | ಸುದಾನವಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಗಳಾಗಿಯೂ | ಅಂಜೋಶ್ಚಿತ್—ಪಾಪಕರ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ (ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ) | ಉರುಚಿಕ್ರಯಃ—ಅವನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಉಪಕಾರಮಾಡುವವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

|| ಛಾನಾರ್ಥ ||

ಇದೇ ದೇವತೆಗಳು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕರಾಗಿಯೂ, ಉದಕವನ್ನು ಹಂಚುವವರಾಗಿಯೂ, ಯಜ್ಞರಕ್ಷಕರಾಗಿಯೂ, ಸಕಲ ಮಾನವವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ದಾನಿಗಳಾಗಿಯೂ ಪಾಪಕರ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

They verily are observers of truth, distributors of water, protectors of holy rites amongst men : guides in the right way, liberal donors : and benefactors even of the sinner (who worships them).

~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕೋ ನು ವಾಂ ಮಿತ್ರಾಸ್ತುತೋ ವರುಣೋ ವಾ ತನೂನಾಂ |

ತತ್ಸು ನಾನೋಷತೇ ಮತಿರತ್ರಿಭ್ಯ ಏಷತೇ ಮತಿಃ || ೫ ||

|| ಸದಪಾಃ ||

ಈ | ನು | ನಾಂ | ಮಿತ್ರ | ಅಸ್ತುತಃ | ವರುಣಃ | ನಾ | ತನೂನಾಂ |

ತತ್ | ಸು | ನಾಂ | ಆ | ಈಷತೇ | ಮತಃ | ಅತ್ರಿಭ್ಯಃ | ಆ | ಈಷತೇ | ಮತಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ತ್ವಂ ಚ ವರುಣೋ ವಾ ಕೋ ನು ಅಸ್ತುತಃ | ಸವ್ಯರಸ್ತುಯಮಾನಃ ಕೋಽಸ್ತಿ | ಉಭಾವಸಿ ಸ್ತುತ್ಯಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತನೂನಾಮಿತಿ ತ್ವತೀಯಾರ್ಥೇಷ್ವೀ | ತನುಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರಸ್ತುತ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ || ಅತ್ರ ಮಿತ್ರಶಬ್ದೇನ ಮಿತ್ರಸ್ಯೈಕಸ್ಯೈವ ಸಂಬೋಧನಂ ವರುಣೇಛಾಸ್ತಂತಃ | ಋಗ್ವೇ. ೫-೬೨-೬ | ಇತ್ಯತ್ರೇವಾತ್ರ ದ್ವಿವಚನಸೂಚಕಸ್ಯಾಕಾರಸ್ಯಾನಾಮ್ನಾನಾತ್ | ಲೋಕೇಷು ಬಹುಷು ಸಂನಿಹಿತೇಷ್ವೇಕಮೇವ ಸಂಬೋಧ್ಯ ಯುವಯೋರಿದಂ ಯುಷ್ಮಾಕಮಿದಮಿತಿ ಪ್ರಯುಂಜತೇ || ತತ್ತಸ್ಮಾತ್ ಯಸ್ಮಾತ್ಪರ್ವೇ ಸ್ತುವಂತಿ ತಸ್ಮಾತ್ | ತನೂನಾಮಿತ್ಯೇಕದ್ಭವಹಿತಮಪ್ಯುಕ್ತರತ್ರ ನಾ ಯೋಜ್ಯಂ | ತನೂನಾಮಲ್ಪಮತೀನಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಮತಃ ಸ್ತುತಿರ್ವಾಂ ಯುನಾಂ ಸುಷ್ಕ ಏಷತೇ | ಅಭಿಗಚ್ಛತಿ | ಅತ್ರಿಭ್ಯೋಽತ್ರಿಗೋತ್ರೇಭ್ಯೋಽಸ್ತುಭ್ಯಮಸ್ತದೀಯಮತಿರೇಷತೇ | ಆದರಾರ್ಥಂ ಪುನರ್ವಚನಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ (ನೀನಾಗಲಿ) | ನಾ—ಅಥವಾ | ವರುಣಃ—ವರುಣನಾಗಲಿ | ಈ—ಯಾರು | ತನೂನಾಂ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಅಸ್ತುತಃ—ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ | ತತ್—ಆದ್ದರಿಂದ | ಮತಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸು—ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಏಷತೇ—ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ | ಅತ್ರಿಭ್ಯಃ—ಅತ್ರಿಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಮ್ಮ | ಮತಃ—ಸ್ತುತಿಯು | ಏಷತೇ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂಡಿತ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೀನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ವರುಣನಾಗಲಿ, ಯಾರು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅತ್ರಿಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಂಡಿತ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Which of you, Mitra and varuna, has not been celebrated in (our) praise, for therefore do our thoughts tend towards you? the thoughts of the race of Atri tend towards you.

ಅರವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸಮಾಧಿ: ಸಂ ||

ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯೇತಿ ಸಂಚರ್ಚೆಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಮಾತ್ರೇಯಸ್ಯ ಯಜತಸ್ಯಾರ್ಷಂ
 ಗಾಯತ್ರಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಪ್ರ ವೋ ಗಾಯತ್ರಮಿತಿ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ
 ಸ್ವಾತಃಸವನೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಶ್ಚ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯ ಪ್ರ ಮಿತ್ರ-
 ಯೋರ್ವರುಣಯೋಃ | ಅ. ೫-೧೦ | ಇತಿ || ಅಭಿಷ್ಠನಪಡಹೇ ಪೃಷ್ಠ್ಯಪಡಹೇ ಚ ಸ್ತೋಮನಿಮಿತ್ರಾವಾ-
 ಸಾರ್ಥಮಿದಮಾದೀನಿ ದ್ವಿತೀಯವರ್ಜಿತಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತಥೈವ ಸೂತ್ರೀತಂ | ಪ್ರ ವೋ
 ಮಿತ್ರಾಯೇತಿ ಚತುರ್ಣಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ | ಅ. ೨-೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು. ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ
 ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಬುಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಯಜತ ಆತ್ಮೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಬುಷಿಯು;
 ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ವೋ ಗಾಯತ್ರಂ ಎಂದು
 ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಬುಕ್ಕುಜನು ಪಠಿಸುವ
 ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಏನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯ
 ಪ್ರ ಮಿತ್ರಯೋರ್ವರುಣಯೋಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಅಭಿಷ್ಠನಪಡಹ
 ಮತ್ತು ಪೃಷ್ಠ್ಯಪಡಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತೋಮನಾವಾಸಕ್ಕಾಗಿ (ಸ್ತೋಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ)
 ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ—ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು—ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳ ಏನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು
 ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯೇತಿ ಚತುರ್ಣಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
 (ಅ. ೨-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೬೮

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೬ ||

೧ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಬುಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೫ ||

೨ ಬುಷೀ—ಯಜತ ಆತ್ಮೇಯಃ ||

೩ ದೇವತಾ— ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

೪ ಭಂದಃ—ಗಾಯತ್ರೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯ ಗಾಯತ್ರ ವರುಣಾಯ ವಿಸಾ ಗಿರಾ |

ಮಹಿಕ್ಷತ್ರಾವೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮತ್ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ವಃ | ಮಿತ್ರಾಯ | ಗಾಯತ | ವರುಣಾಯ | ವಿಸಾ | ಗಿರಾ |

ಮಹಿಕ್ಷತ್ರಾ | ಯತಂ | ಬೃಹತ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮದೀಯಾ ಯತ್ಪಿಜೋ ವೋ | ಯೋಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಿತ್ರಾಯ ವರುಣಾಯ ಚ ವಿಸಾ
ನ್ಯಾಪ್ತಯಾ ಗಿರಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಪ್ರ ಗಾಯತ | ಸ್ತುತಿಂ ಕುರುತ | ಸ್ತುತ್ಯಾ ಸ್ತುವತೇತೇತತ್ಪ್ರಾಕಂ
ಸಚಿತೀತಿವತ್ | ಹೇ ಮಹಿಕ್ಷತ್ರಾ ಪ್ರಭೂತಬಲಾ ಯುನಾಮೃತಂ ಯಜ್ಞಂ ಬೃಹನ್ನಹದತಿಪ್ರಶಸ್ತಂ |
ಸ್ತುತ್ಯರ್ಥವಾಗಚ್ಚತಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಥವಾ ಮಹತ್ ಪ್ರಭೂತಮೃತಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೃಣುತಮಿತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೇ) | ವಃ—ನೀವು | ಮಿತ್ರಾಯ—ಮಿತ್ರನನ್ನೂ | ವರುಣಾಯ—ವರುಣನನ್ನೂ
ಉದ್ದೇಶಿಸಿ | ವಿಸಾ—ವ್ಯಾಪಕವಾದ | ಗಿರಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಪ್ರ ಗಾಯತ—ಆತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ
ಸ್ತುತಿಸಿರಿ | ಮಹಿಕ್ಷತ್ರಾ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ಬೃಹತ್—ಮಹತ್ತಾದ |
ಯತಂ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ (ದಯಮಾಡಿರಿ).

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೇ, ನೀವು ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ವರುಣನನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಆತಿಶಯವಾಗಿ
ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿರಿ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಮಹತ್ತಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Sing loud with lusty praise to Mitra and to Varuna ; (come), mighty
deities, to the great sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸನ್ರಾಜಾ ಯಾ ಘೃತಿಯೋನೀ ಮಿತ್ರಶ್ಲೋಭಾ ವರುಣಶ್ಚ |

ದೇನಾ ದೇವೇಷು ಪ್ರಶಸ್ತಾ || ೧ ||

|| ಸದಜಾಶಃ ||

ಸಂಽರಾಜಾ | ಯಾ | ಘೃತಯೋನೀ ಇತಿ ಘೃತೃಯೋನೀ | ಮಿತ್ರಃ | ಚ | ಉಭಾ | ವರುಣಃ | ಚ |
ದೇನಾ | ದೇವೇಷು | ಪ್ರೃಶಸ್ತಾ || ೨ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಯಾ ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚ | ಪರಸ್ಪರಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಚಿಶಬ್ದಃ | ಉಭೋಭೌ ಸಮ್ರಾಜಾ
ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಾಮಿನಾ ಘೃತಯೋನೀ ಉದಕಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕೌ ದೇನಾ ದ್ಯೋತಮಾನೌ ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯೇ
ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸ್ತುತ್ಯಾ | ತೌ ಗಾಯತೇತಿ ಪೂರ್ವತಾನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಾ—ಯಾವ | ಮಿತ್ರಶ್ಚ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಶ್ಚ—ವರುಣನೂ | ಉಭಾ—ಇವರಿಬ್ಬರೂ |
ಸಮ್ರಾಜಾ—ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳೋ | ಘೃತಯೋನೀ—ಉದಕಕ್ಕೆ ಉತ್ಪಾದಕರೋ | ದೇನಾ—
ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ಪ್ರಶಸ್ತಾ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹರೋ
(ಅಂತಹ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ದ್ವೀಶಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳೋ, ಉದಕಕ್ಕೆ ಉತ್ಪಾದಕರೋ, ಮತ್ತು
ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಅರ್ಹರೋ, ಅಂತಹ ಮಿತ್ರವರುಣರನ್ನು ದ್ವೀಶಿಸಿ
ಸ್ತುತಿಸಿರಿ.

English Translation.

The Mitra and Varuna, who are both sovereign rulers, originators
of the rain, eminent deities among the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ನಃ ಶಕ್ತಂ ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ನುಹೋ ರಾಯೋ ದಿವ್ಯಸ್ಯ |

ನುಹಿ ನಾಂ ಕ್ಷತ್ರಂ ದೇವೇಷು || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶಾ | ನಃ | ಶಕ್ತಂ | ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ | ಮಹಃ | ರಾಯಃ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ |
ಮಹಿ | ವಾಂ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ದೇವೇಷು || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶಾ ಶೌ ದೇವೌ ನೋಽಸ್ತದರ್ಥಂ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ಪೃಥಿವೀಸಂಬದ್ಧಸ್ಯ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ದಿವಿ ಭವಸ್ಯ ಚೇ
ಮಹೋ ಮಹತೋ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ಶಕ್ತಂ | ಸಮರ್ಥಾ ಭವತಂ | ದಾತುಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ದೇ ದೇವೌ
ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ಮಹಿ ಮಹತ್ಪ್ರಜ್ಞಂ ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಂ ದೇವೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಸ್ತುಮ ಇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

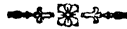
ಶಾ—ಅದೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು | ನಃ—ನಮಗೆ ದಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ—ಪೃಥಿವೀ
ಸಂಬಂಧವಾದುದೂ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ—ದ್ಯುಲೋಕಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ | ಮಹಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ ಆದ |
ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ | ಶಕ್ತಂ—ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ | ವಾಂ--ನಿಮ್ಮ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದ | ಕ್ಷತ್ರಂ—
ಬಲವು | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸ್ತುತ್ಯವಾದುದು

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅದೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ನಮಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕಾದ ಪೃಥಿವೀ ಸಂಬಂಧವಾದುದೂ,
ದ್ಯುಲೋಕಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ) ನಿಮ್ಮ
ಮಹತ್ತಾದ ಬಲವು ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸ್ತುತ್ಯವಾಗಿದೆ.

English Translation.

They two are able (to grant us) of great terrestrial and celestial
riches : great is your might among the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮತನ್ಮೃತೇನ ಸಸಂತೇಷ್ವಿರಂ ದಕ್ಷನಾಶಾತೇ |
ಅದ್ರುಹಾ ದೇವೌ ವರ್ಧೇತೇ || ೪ ||

|| ಪದಾರಾಃ ||

ಯತಂ | ಯತೇನ | ಸಪಂತಾ | ಇಷೀರಂ | ದಕ್ಷಂ | ಆಶಾತೇ ಇತಿ |

ಅದ್ವೈಹಾ | ದೇವಾ | ವರ್ಧೇತೇ ಇತಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯತೇನೋದಕೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ಯತಂ ಯಜ್ಞಂ ಸಂಪಂತಾ ಸ್ವತಂತಾವಿಷೀರನೇಷಣವಂತಂ ದಕ್ಷಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ಯಜಮಾನಂ ಹವಿರ್ವಾಶಾತೇ | ನ್ಯಾಪ್ತುತಃ | ಅದ್ವೈಹಾದ್ರೋಗ್ನಾರೌ ದೇವಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಯುನಾಂ ವರ್ಧೇತೇ | ಪ್ರವೃದ್ಧಾ ಭವತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತೇನ—ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕದಿಂದ | ಯತಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಸಪಂತಾ— ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುತ್ತಾ | ಇಷೀರಂ—ಕರ್ಮಕುಶಲನೂ | ದಕ್ಷಂ—ಶಕ್ತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನ್ನು | ಆಶಾತೇ— ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅದ್ವೈಹಾ—(ಯಜ್ಞಕರ್ತನಿಗೆ) ದ್ರೋಹವನ್ನೂ ಚರಿಸದಿರುವ | ದೇವಾ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ವರ್ಧೇತೇ—ನೀವು ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನರಾಗಿರಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೃಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ಉದಕದಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಕರ್ಮಕುಶಲನೂ, ಶಕ್ತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನ್ನು ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞಕರ್ತನಿಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನೂ ಚರಿಸದೇ ಇರುವ ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನೀವು ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನರಾಗಿರಿ.

English Translation.

Rewarding with rain the holy rite, they favour the zealous worshipper : benevolent deities, may you prosper.

|| ಸಂಹಿತಾನಾಶಾಃ ||

ವೃಷ್ಟಿದ್ಯಾವಾ ರೀತ್ಯಾಪೇಷಪ್ತೀ ದಾನುಮುತ್ಯಾಃ |

ಬ್ರಹಂತಂ ಗರ್ತಮಾಶಾತೇ || ೫ ||

‡ ಪದಪಾಠಃ ||

ವೃಷ್ಟಿದ್ಯಾವಾ | ರೀತೀತಾ | ಇಷಃ | ಪತೀ ಇತಿ | ದಾನುಮಶ್ಯಾಃ |

ಬೃಹಂತಂ | ಗರ್ತಂ | ಅಶಾತೇ ಇತಿ || ೫ ||

‡ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೃಷ್ಟಿದ್ಯಾವಾ | ವೃಷ್ಟಾರ್ಥಾ ದ್ಯಾಃ ಸ್ತುತಿಯೋಸ್ತೌ ವೃಷ್ಟಿದ್ಯಾವಾ | ಅಥವಾ ವೃಷ್ಟಿರ್ವರ್ಷಿಕಾ ದ್ಯೌರಂತರಿಕ್ಷಂ ಯಾಭ್ಯಾಂ ತೌ ಶಾದ್ಯಶೌ | ರೀತಾಸಾಂ || ರೀ ಗತಿರೇಷಣಯೋಃ || ರೀತಿಃ ಸ್ತಾಪ್ತಿಃ | ಸೈನಾಸಾಪ್ತಿರಭಿಮತಸ್ತಾಪ್ತಿಯೋಸ್ತೌ ಶಾದ್ಯಶೌ | ಇಷೋನ್ಯಸ್ಯ ಪತೀ ಸ್ತಾಮಿನಾ | ವೃಷ್ಟಿಪ್ರದಶ್ಯಾತ್ ಸ್ತಾಮಿತ್ವಂ | ದಾನುಮಶ್ಯಾ ದಾನವಶ್ಯಾಃ | ದಾತೃವೂಚಿತಯಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಏತದಿತ್ತಿರೇಷಣಂ | ಏವಂ ಮಹಾನುಭಾವಾ ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂತಂ ಗರ್ತಂ ರಥಮಾಶಾತೇ | ವ್ಯಾಪ್ನುತಃ | ಅಧಿಪತ್ನೋ ಯಾಗಾರ್ಥಂ ||

‡ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ವೃಷ್ಟಿದ್ಯಾವಾ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವವರೂ | ರೀತಾಸಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ | ದಾನುಮಶ್ಯಾಃ—ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಕ್ಕೆ | ಪತೀ—ಸ್ತಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಮಿತ್ರವರುಣರು | ಬೃಹಂತಂ—ಮಹತ್ತಾದ | ಗರ್ತಂ—ರಥವನ್ನು | ಅಶಾತೇ—ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ.

‡ ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವವರೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವವರೂ, ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸ್ತಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಮಿತ್ರವರುಣರು ಮಹತ್ತಾದ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Senders of rain from heaven, granters of desires, lords of sustenance suited to the liberal donors (of oblations), they ascend their spacious car.

ಅರವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶ್ರೀ ರೋಚನೇತಿ ಚತುರ್ಯಚಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಉರುಚಿಕ್ರಿರ್ನಾಮಾತ್ರೇಯ ಯುಷೀ | ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದೇ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ದೇವತಾ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಶ್ರೀ ರೋಚನಾ ಚತುಷ್ಟಮುರುಚಿಕ್ರಿರಿತಿ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಶ್ರೀ ರೋಚನಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಉರುಚಿಕ್ರಿರಾತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಶ್ರೀ ರೋಚನಾ ಚತುಷ್ಟಮುರುಚಿಕ್ರಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ ೬೯

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೬೯ ||

ಅಷ್ಟಕ - ೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೭ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೪ ||

|| ಯುಷೀ—ಉರುಚಿಕ್ರಿರಾತ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶ್ರೀ ರೋಚನಾ ವರುಣ ತ್ರೈರುತ ದ್ಯೌನ್ವೀಣಿ ಮಿತ್ರ ಧಾರಯಥೋ
ರಚಾಂಸಿ |

ವಾವ್ಯಧಾನಾವಮತಿಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯಾನು ವ್ರತಂ ರಕ್ಷಮಾಣಾವಜುರ್ಯಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶ್ರೀ | ರೋಚನಾ | ವರುಣ | ತ್ರೀನ್ | ಉತ | ದ್ಯೌನ್ | ತ್ರೀಣಿ | ಮಿತ್ರ | ಧಾರಯಥಃ | ರಚಾಂಸಿ |

ವಾವ್ಯಧಾನಾ | ಅವಮತಿಂ | ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ | ಅನು | ವ್ರತಂ | ರಕ್ಷಮಾಣಾ | ಅವಜುರ್ಯಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ಯುವಾಂ ತ್ರೀ ತ್ರೀಣಿ ರೋಚನಾ ರೋಚನಾನಿ ದ್ಯುಲೋಕಾನ್
ಧಾರಯಥ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಉಶಾನಿ ಚಿ ತ್ರೀನ್ದ್ರೋನ್ ದ್ಯೋತಮಾನಾನಂತರಿಷ್ಟಲೋಕಾನ್ನಾರಯಥಃ |
ತಥಾ ತ್ರೀಣಿ ರಜಾಂಸಿ ಭೂಲೋಕಾನ್ | ಕೀದೃಶಾ ಯುವಾಂ | ನಾವೃಥಾನಾಂ ವರ್ಧಮಾನಾಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ |
ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಂ | ತದೈತ ಇಂದ್ರಸ್ಯ | ಯದ್ವಾ | ಕ್ಷತ್ರಿಯಜಾತೀಯಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯಾಮುತಿಂ |
ರೂಪನಾಮೈತತ್ | ರೂಪಂ ವ್ರತಂ ಕರ್ಮ ಚಾಜುರ್ಯಮುಜೀರ್ಣಮುನಿರತಂ ವಾ ರಕ್ಷಮಾಣಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ | (ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ) ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ—ಬಲಶಾಲಿ
ಯಾದ ಇಂದ್ರನ | ಅಮುತಿಂ— ಸ್ವರೂಪವನ್ನು | ನಾವೃಥಾನಾಂ-- ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲೂ |
ಅಜುರ್ಯಂ—ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದ | ವ್ರತಂ— ಕರ್ಮವನ್ನು | ಅನುರಕ್ಷಮಾಣಾಂ—ನಿರಂತರವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ |
ತ್ರೀ ರೋಚನಾ—ಪ್ರಭಾಯುತವಾದ ಮೂರು ದ್ಯುಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ತ್ರೀನ್ ದ್ಯೋನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ
ಮೂರು ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನೂ | ಉತ— ಮತ್ತು | ತ್ರೀಣಿ ರಜಾಂಸಿ— ಮೂರು ಪೃಥ್ವೀಲೋಕಗಳನ್ನೂ |
ಧಾರಯಥಃ—ಧರಿಸಿದ್ದೀರಿ

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಇಂದ್ರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಕ್ಷಯರಹಿತವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ, ಪ್ರಭಾಯುತವಾದ ಮೂರು ದ್ಯುಲೋಕ
ಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಮೂರು ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮೂರು ಪೃಥ್ವೀಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ್ದೀರಿ.

English Translation.

Mitra and Varuna, you uphold the three realms of light, the three
heavens; the three regions (of the earth), augmenting the force of the
vigorous (Indra), and protecting the imperishable rite.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇರಾಂತೀರ್ವರುಣ ಧೇನವೋ ವ್ರಾಂ ಮಧುಮದ್ವಾಂ ಸಿಂಧವೋ ಮಿತ್ರ-
ದುಹ್ರೇ |

ತ್ರಯಸ್ತಸ್ಯ ವೃಷಭಾಸಸ್ತಿಸೃಣಾಂ ಧಿಷಣಾನಾಂ ರೇತೋಧಾ ವಿ ದ್ಯುಮಂತಃ ||

। ಪದಸಾಫಃ ॥

ಇರಾವತೀಃ | ವರುಣ | ಧೇನವಃ | ನಾಂ | ಮಧುಮತ್ | ನಾಂ | ಸಿಂಧವಃ | ಮಿತ್ರ | ದುಹ್ರೇ |
 ತ್ರಯಃ | ತಸ್ತುಃ | ವೃಷಭಾಸಃ | ತಿಸ್ತುಣಾಂ | ಧಿಷಣಾನಾಂ | ರೇತೋಧಾಃ | ವಿ | ದ್ಯುಮಂತಃ ॥ ೨ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ನಾಂ ಯಾವರೋರಾಜ್ಞಯಾ ಧೇನವೋ ಗಾವ ಇರಾವತೀಃ | ಇರಾ
 ಕ್ಷೀರಲಕ್ಷಣಾ | ತದ್ವತ್ಯೋ ಭವಂತಿ | ತಥಾ ಸಿಂಧವಃ ಸ್ಯಂದನತೀಲಾ ಮೇಘಾ ನದ್ಯೋ ವಾ
 ಮಧುಮನ್ಮಧುರಸಮುದಕಂ ದ್ಯುಹೇ | ದುಹಂತಿ | ತಥಾ ತ್ರಯಸ್ತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾ ವೃಷಭಾಸೋ
 ವರ್ಷಿತಾರೋ ರೇತೋಧಾ ಉದಕಸ್ಯ ಧಾರಕಾ ದ್ಯುಮಂತೋ ದೀಪ್ತಿಮಂತೋಽಗ್ನಿ ವಾಯ್ವಾದಿತ್ಯಾಸ್ತಿ-
 ಸ್ತುಣಾಂ ತ್ರಿಸಂಖ್ಯಾಕಾನಾಂ ಧಿಷಣಾನಾಂ ಸ್ಥಾನಾನಾಂ ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷದ್ಯುಲೋಕಾನಾಂ ಸ್ವಾಮಿನಃ
 ಸಂತೋ ವಿ ವಿಧಿಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ತಸ್ತುಃ | ತಿಸ್ತಂತಿ | ಯಾವಯೋರನುಗ್ರಹಾತ್ ತ್ರಯೋಽಸು
 ದೇವಾಸ್ತಿಸು ಸ್ಥಾನೇಷು ವರ್ತಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದ | ಧೇನವಃ—
 ಧೇನುಗಳು | ಇರಾವತೀಃ—ಕ್ಷೀರಭರಿತವಾಗಿವೆ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ | ಸಿಂಧವಃ—ನದಿಗಳು |
 ಮಧುಮತ್—ಮಧುರವಾದ ಉದಕವನ್ನು | ದುಹ್ರೇ—ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ | (ಆ ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ) ವೃಷ
 ಭಾಸಃ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರೂ | ರೇತೋಧಾಃ—ಉದಕವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವರೂ | ದ್ಯುಮಂತಃ—ಕಾಂತಿಯುತರೂ
 ಆದ | ತ್ರಯಃ—ಅಗ್ನಿ ವಾಯ್ವಾದಿತ್ಯರು | ತಿಸ್ತುಣಾಂ ಧಿಷಣಾನಾಂ—ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷದ್ಯುಲೋಕರೂಪವಾದ
 ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ (ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿ) | ವಿತಸ್ತುಃ—ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥ ॥

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದ ಧೇನುಗಳು ಕ್ಷೀರಭರಿತವಾಗಿವೆ. ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ
 ನದಿಗಳು ಮಧುರವಾದ ಉದಕವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಅದೇ ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ, ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕರೂ, ಉದಕಧಾರ
 ಕರೂ, ಕಾಂತಿಯುತರೂ ಆದ ಅಗ್ನಿ ವಾಯ್ವಾದಿತ್ಯರು ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷದ್ಯುಲೋಕರೂಪವಾದ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ
 ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Mitra and Varuna, the cows are full of milk through your (command) and the rivers yield through your (will) sweet water; through you the three radiant receptacles and showers of rain stand jointly in their three spheres.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತರ್ದೇವೀಮದಿತಿಂ ಜೋಹವೀಮಿ ಮಧ್ಯಂದಿನ ಉದಿತಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |
ರಾಯೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಸರ್ವತಾತೇಳೇ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ ಶಂ
ಯೋಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತಃ | ದೇವೀಂ | ಅದಿತಿಂ | ಜೋಹವೀಮಿ | ಮಧ್ಯಂದಿನೇ | ಉತ್ಸೌತಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |
ರಾಯೇ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಸರ್ವತಾತಾ | ಈಳೇ | ತೋಕಾಯ | ತನಯಾಯ | ಶಂ | ಯೋಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಹಮ್ನಃಃ ಪ್ರಾತಃ ಪ್ರಾತಃಕಾಲೇಽದಿತಿಮುಖಂಡನೀಯಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಜನನೀಂ ದೇವೀಂ
ದ್ಯೋತಮಾನಾಂ ಜೋಹವೀಮಿ | | ಅಹಯಾಮಿ | ತಥಾ ಮಧ್ಯಂದಿನೇ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೋದಿತೋದಿತಾ
ತತ್ಸಮ್ಯದ್ವಿಕಾಲೇ ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನೇ ಜೋಹವೀಮಿ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಾಂ ರಾಯೇ
ಧನಪ್ರಾಪ್ತಯೇ ಸರ್ವತಾತಾ ಯಜ್ಞ ಈಳೇ | ಸ್ತಾಮಿ | ಪುನಃ ಕಿಮರ್ಥಂ | ತೋಕಾಯ ಪುತ್ರಾಯ
ತನಯಾಯ ತತ್ಪುತ್ರಾಯ ಚ ಶಮರಿಷ್ಟತಮನಾಯ ಯೋಃ ಸುಖಸ್ಯ ಮಿಶ್ರಣಾಯ ಚೇಳ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥಃ ||

ದೇವೀಂ—ದೇವತಾತ್ಮಳೂ | ಅದಿತಿಂ—ದೇವನಾತೆಯೂ ಆದ ಅದಿತಿಯನ್ನು | ಪ್ರಾತಃ—ಪ್ರಾತಃ
ಸವನದಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಜೋಹವೀಮಿ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಉದಿತಾ—ಸೂರ್ಯನು ಮೇಲಕ್ಕೆ
ಬಂದಾಗ | ಮಧ್ಯಂದಿನೇ—ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನದಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ
ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | (ನಿಮ್ಮನ್ನು) ಸರ್ವತಾತಾ—ಯಜ್ಞದ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ | ರಾಯೇ—ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೂ
ತೋಕಾಯ—ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ತನಯಾಯ—ತತ್ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ (ಮೇಮ್ನುಗ್ನಗ ಗಿಯೂ) |
ಶಂಯೋಃ—ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ದುಃಖನಿವಾರಣೆಗಾಗಿಯೂ ಸಹ | ಈಳೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ದೇವತಾತ್ಮಳೂ, ದೇವನಾತೆಯೂ ಆದ ಅದಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾತಃಸವನದಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಸೂರ್ಯನು ಮೇಲಕ್ಕೆ
ಬಂದಾಗ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನದಕಾಲದಲ್ಲೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಜ್ಞದ
ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ತತ್ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು
ದುಃಖನಿವಾರಣೆಗಾಗಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I invoke the divine and bright Aditi at dawn, and at mid-day, when the sun is high : I worship you, Mitra and Varuna, at all seasons, for the sake of riches, for sons and grandsons, for prosperity and happiness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ಧರ್ತಾರಾ ರಜಸೋ ರೋಚನಸ್ಯೋತಾದಿತ್ಯಾ ದಿನ್ಯಾ ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ |
ನ ನಾಂ ದೇನಾ ಅಮೃತಾ ಆ ಮಿನಂತಿ ವ್ರತಾನಿ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಧ್ರುವಾಣಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ಧರ್ತಾರಾ | ರಜಸಃ | ರೋಚನಸ್ಯ | ಉತ | ಆದಿತ್ಯಾ | ದಿನ್ಯಾ | ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ |
ನ | ನಾಂ | ದೇನಾಃ | ಅಮೃತಾಃ | ಆ | ಮಿನಂತಿ | ವ್ರತಾನಿ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಧ್ರುವಾಣಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಯೌ ರೋಚನಸ್ಯ ರೋಚಮಾನಸ್ಯ ರಜಸೋ ಲೋಕಸ್ಯ | ಸ್ವರ್ಗಾಖ್ಯಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪಾಸಿ ಚ ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ರಜಸೋ ಯಾ ಯೌ ಧರ್ತಾರಾನಾದಿತ್ಯಾದಿತೇಃ ಪುತ್ರೌ ದಿನ್ಯಾ ದಿವಿ ಭವೌ ತೌ ಯುನಾಮಿಥ ಇತಿ ಪೂರ್ವತ್ರ ಸಂಬಂಧಃ | ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನಾಂ ಯುವಯೋರ್ಧ್ರುವಾಣಿ ವ್ರತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ದೇನಾ ಅನ್ಯ ಇಂದ್ರಾದಯೋಽಮೃತಾ ಅಮರಣಧರ್ಮಾಣೋಽಪಿ ನಾ ಮಿನಂತಿ | ನ ಹಿಸಂತಿ | ಯತೋ ಧ್ರುವಾಣ್ಯತ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಾ—ಯಾರು | ರೋಚನಸ್ಯ—ಪ್ರಭಾಯುತವಾದ | ರಜಸಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ | ಉತ—
ಮತ್ತು | ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ—ಪೃಥಿವೀಲೋಕದ | ಧರ್ತಾರಾ—ಧಾರಕರೋ ಅಂತಹ | ದಿನ್ಯಾ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ |
ಆದಿತ್ಯಾ—ಆದಿತಿಪುತ್ರರೂ ಆದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು | ಈಳೇ—ಸ್ತುತಿಪುತ್ರೇನ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಎಲೈ
ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಧ್ರುವಾಣಿ—ಸ್ಥಿರವಾದ | ವ್ರತಾನಿ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಅಮೃತಾಃ—
ನುರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ | ದೇನಾಃ—ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು | ನ ಆ ಮಿನಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾರು ಪ್ರಭಾಯತನಾದ ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವೀಲೋಕಕ್ಕೂ ಧಾರಕರೋ ಅಂತಹ ದೇವಾತ್ಮರೂ ಆದಿತಿಪುತ್ರರೂ ಆದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಿರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. (ವಿಾರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ)

English Translation.

I worship you two, divine Adityas, who are upholders of the celestial and terrestrial worlds: the immortal gods impair not, Mitra and Varuna, your eternal works.

ಅಪ್ಸತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರುರುಣೇತಿ ಚತುರ್ವಚಂ ಚತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಮುರುಚಿಕ್ರೇರಾವಂ ಗಾಯತ್ರಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ | ಪುರುರುಣಾ ಗಾಯತ್ರಂ ತ್ವಿತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಪೃಷ್ಠಾಭ್ಯುಭಯವಷಡಹಯೋಃ ಪ್ರಾತಃಸವನ ಆಸಾಸಾರ್ಥತ್ಯೇನೇವಮಪಿ ಸೂಕ್ತಂ ಪೂರ್ವಸೂಕ್ತೇನ ಸಹ ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯೇತಿ ಚತುರ್ವಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇದಿತಿ ಹ್ಯುಕ್ತಂ || ಚಾತುರ್ವಿಂಶಿಕೇಽದಪಿ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಶಸ್ತ್ರ ಅದ್ಯಸ್ತ್ಯಚಃ ಷಡಹಸ್ಯೋತ್ರಿಯಸಂಜ್ಞಕಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಪುರುರುಣಾ ಚಿದ್ಧ್ಯಸ್ತಿ ಸ್ತುತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ || ಅ. ೭-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪುರುರುಣಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಉರುಚಿಕ್ರಿಯಾತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು, ಗಾಯತ್ರೀಭದ್ರಾಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪುರುರುಣಾ ಗಾಯತ್ರಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪೃಷ್ಠಾ ಮತ್ತು ಅಭಿಷ್ಠವಷಡಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋನಾಭಿ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ಜತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವೂ ಇರುವುದೆಂದು—ಪ್ರ ವೋ ಮಿತ್ರಾಯೇತಿ ಚತುರ್ವಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ ಎಂದು ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾಗದ ಇಷ್ಟತ್ರನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನಸ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಪರಿಸರ್ಜಿಕಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಗೇಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ನೊಡಲತೃಚನನ್ನು (ಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳು) ಷಡಹಸ್ಯೋತ್ರಿಯಸಂಜ್ಞಕಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನವ್ರಾತಸೂತ್ರದ—ಪುರುರುಣಾ ಚಿದ್ಧ್ಯಸ್ತಿ ಸ್ತುತಿ ವಾಂ ಸೂರ ಉದಿತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೦

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೨೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಕ್ತಿ—೪ ||

|| ಋಷಿ—ಉರುಚಕ್ರಿ, ರಾತ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

|| ಭಂಡೇ—ಗಾಯತ್ರೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪುರೂರುಣಾ ಚಿದ್ಧೃತ್ಯೋ ನೂನಂ ವಾಂ ವರುಣ ।

ಮಿತ್ರ ವಂಸಿ ವಾಂ ಸುಮತಿಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪುರುರುಣಾ ಚಿತ್ ಹಿ ಅಸ್ತಿ ಅವಃ ನೂನಂ ವಾಂ ವರುಣ ।

ಮಿತ್ರ ವಂಸಿ ವಾಂ ಸುಮತಿಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ವಾಂ ಯಾವಯೋಃ ಪುರೂರುಣಾ ಚಿತ್ || ಅತ್ರ ಸೋಃ ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತ್ಯಾಕಾರಃ || ಪುರೋರಸಿ ಬಹು ಉರು ಬಹುತರಂ | ಅಥವಾ ಪುರು ಚಿ ತದುರು ಚಿ ಪುರೂರು | ಅತ್ಯಂತಮುರುತರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾದ್ಯಗವೋ ರಕ್ಷಣಂ ನೂನಂ ನಿಶ್ಚಯೇನಾಸ್ತಿ | ಹಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ | ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ವಾಂ ಯಾವಯೋಃ ಸುಮತಿಮನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಂ ವಂಸಿ ಸಂಭಜೇಯ | ಯಸ್ಮಾದ್ವೋಽಸ್ತಿ ತಸ್ಮಾದ್ವಂಸೀತಿ ಭಾವಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವರುಣ—ನಲೈ ವರುಣೇ | ಮಿತ್ರ—ನಲೈ ಮಿತ್ರನೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅವಃ—ರಕ್ಷಣವು | ಪುರೂರುಣಾ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿಯೂ | ನೂನಂ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ | ಅಸ್ತಿ ಹಿ—(ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ) ಇದ್ದೇ ಇದೆಯೋ (ಅಂತಹ) | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಸುಮತಿಂ—ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ವಂಸಿ—ನಾವು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣವು ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ, ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದೋ ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾವು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May I, Mitra and Varuna, enjoy your favour, through which there is assuredly protection.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ನಾಂ ಸಮ್ಯಗದ್ವಹ್ವಾಣೇಷಮಶ್ಯಾಮ ಧಾಯಸೇ |

ವಯಂ ತೇ ರುದ್ರಾ ಸ್ಯಾಮ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ನಾಂ | ಸಮ್ಯಕ್ | ಅದ್ವಹ್ವಾಣಾ | ಇಷಂ | ಅಶ್ಯಾಮ | ಧಾಯಸೇ |
ವಯಂ | ತೇ | ರುದ್ರಾ | ಸ್ಯಾಮ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅದ್ವಹ್ವಾಣಾ ಹೇ ಅದ್ರೋಗ್ವಾರೌ ತಾ ತೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ನಾಂ ಯುವಾಂ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ತಮ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಸ್ತೋತಾರೋ ವಯಮಿಷಮನ್ನಂ ಧಾಯಸೇ ಪಾನಾಯ ಭೋಜನಾಯಾಶ್ಯಾಮ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮ | ಹೇ ರುದ್ರಾ ದುಃಖಾದ್ವಾವಯಿತಾರೌ ರುದ್ರದ್ವಿದ್ರವಣೇಯೌ ನಾ ತೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ವಯಂ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮ | ಸಮ್ಯದ್ವಾ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ವಭೂತಾ ನಾ ಸ್ಯಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅದ್ವಹ್ವಾಣಾ—ನಮಗೆ ಕೆಡಕನ್ನಾ ಚರಿಸದೇ ಉಪಕಾರಮಾಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸಮ್ಯಕ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ | (ಸ್ತಮುಃ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ) | ಧಾಯಸೇ—ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಶ್ಯಾಮ—ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ | ರುದ್ರಾ—ಎಲೈ ದುಃಖನಾಶಕರೇ | ವಯಂ—ನಾವು | ತೇ—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾಗಿಯೇ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಮಗೆ ಕೆಡಕನ್ನಾ ಚರಿಸದೇ ಉಪಕಾರಮಾಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಸಾಧಕವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ದುಃಖನಾಶಕರೇ, ನಾವು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Benignant (deities), may we obtain from you, (who are) such (deities), food for our sustenance: May we, Rudras, be yours.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತಂ ನೋ ರುದ್ರಾ ಪ್ರಾಯುಭಿರುತ ತ್ರಾಯೇಥಾಂ ಸುತ್ತಾತ್ರಾ |

ತುರ್ಯಾಮ ದಸ್ಯೂನ್ತನೂಭಿಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತಂ | ನಃ | ರುದ್ರಾ | ಪ್ರಾಯುಭಿಃ | ಉತ | ತ್ರಾಯೇಥಾಂ | ಸುತ್ತಾತ್ರಾ |

ತುರ್ಯಾಮ | ದಸ್ಯೂನ್ | ತನೂಭಿಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ರುದ್ರೋಕ್ತರೂಪೌ ದೇವೌ ಯುನಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರಾಯುಭೀ ರಕ್ಷಣೈಃ ಪ್ರಾತಂ | ರಕ್ಷತಂ | ಉತಾಪಿ ಚ ಸುತ್ತಾತ್ರಾ ಶೋಭನೇನ ತ್ರಾಣೇನ ತ್ರಾಯೇಥಾಂ | ಸಾಲಯೇತಂ | ಇಷ್ಟಸ್ರಾಪ್ತ್ಯ-
ನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರಭೇದೇನ ಭೇದಃ | ಸ್ತೋತ್ರಾದಿವೈಕಲ್ಯಾಚ್ಚೈತ್ರೋರ್ವಾ ತ್ರಾಯೇಥಾಂ ಅಭಿಮತಪ್ರಾಪಣೇನ
ರಕ್ಷತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಯಂ ಚ ತನೂಭಿಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿಃ ಸಹಿತಾಃ ಸ್ವೀಯೈರಂಗೈರ್ವಾ ದಸ್ಯೂನ್ ಶತ್ರುನ್
ತುರ್ಯಾಮ | ಹಿಂಸ್ಯಾಮ ತರೇಮ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ರುದ್ರಾ—ದುಃಖನಿವಾರಕರಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪ್ರಾಯುಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆ
ಗಳಿಂದ | ಪ್ರಾತಂ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಸುತ್ತಾತ್ರಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಕರ್ಮಗಳಿಂದ |
ತ್ರಾಯೇಥಾಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಿ | ತನೂಭಿಃ—ನಾವು ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ | ದಸ್ಯೂನ್—
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ತುರ್ಯಾಮ—ಹಿಂಸಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ರುದ್ರರೂಪರಾದ ದೇವತೆಗಳೇ, (ಮಿತ್ರಾನುರೂಪರೇ) ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತಮವಾದ ರಕ್ಷಣ
ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಾವು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಹಿಂಸಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Protect us with your protections : preserve us with kind preservation :
may we, with our descendants, overcome the Dasyus.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಾ ಕಸ್ಯಾದ್ಭುತಕ್ರತೂ ಯಕ್ಷಂ ಭುಜೇಮಾ ತನೂಭಿಃ |

ಮಾ ಶೇಷಸಾ ಮಾ ತನಸಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಾ | ಕಸ್ಯ | ಅದ್ಭುತಕ್ರತೂ ಇತ್ಯದ್ಭುತಕ್ರತೂ | ಯಕ್ಷಂ | ಭುಜೇಮು | ತನೂಭಿಃ |

ಮಾ | ಶೇಷಸಾ | ಮಾ | ತನಸಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅದ್ಭುತಕ್ರತೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ್ಮಾಣಾ ವಯಂ ಕಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿನ್ ಯಕ್ಷಂ ಪೂಜಿತಂ ಧನಂ ಮಾ ಭುಜೇಮು | ಮಾ ಭುಂಜೀಮಹಿ ತನೂಭಿರಸ್ಮದೀಯೈರವಯವೈಃ | ಯುವಯೋರನುಗ್ರಹಾತ್ಸಮ್ಯದ್ಭಾವಯಮನ್ಯಯಾಚಿತಧನೇನ ಶರೀರಪೋಷಂ ನ ಕುರ್ಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಶೇಷಸಾಪತ್ಯೇನ ಸಹಿತಾ ಮಾ ಭುಜೇಮು | ತನಸಾ ಪೌತ್ರಾದಿನಾ ಸಹಿತಾ ಮಾ ಭುಜೇಮು | ಅಸ್ಮತ್ಕುಲೇ ನ ಕೇದಸಿ ಭುಂಜೀಮಹೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅದ್ಭುತಕ್ರತೂ — ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ | ಕಸ್ಯ — (ನೀವಲ್ಲದೇ) ಬೇರೊಬ್ಬನ | ಯಕ್ಷಂ — ಧನವನ್ನು | ತನೂಭಿಃ — ನಮ್ಮ ಶರೀರಗಳಿಂದ | ಮಾ ಭುಜೇಮು — ನಾವು ಅನುಭವಿಸದಂತಾಗಲಿ | ಶೇಷಸಾ — ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರೊಡನೆಯೂ | ಮಾ — ನಾವು ಅನುಭವಿಸುವು | ತನಸಾ — ಪೌತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆಯೂ | ಮಾ — (ಬೇರೆ ಧನವನ್ನು) ಅನುಭವಿಸುವು,

|| ಧಾರ್ವಾ ||

ಅದ್ಭುತಕರ್ಮಕಾರಿಗಳಾದ ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದ ಧನವಲ್ಲದೇ, ಬೇರೆ ಯಾರ ಧನವನ್ನೂ ಸಹ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಶರೀರಪೋಷಣೆಗಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳ ಭರಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಅನುಭವಿಸದಂತಾಗಲಿ

English Translation.

Workers of wonderful deeds, let us not depend upon the bounty of any other (than you), either in our persons, or with our sons and grandsons.

ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆ ನೋ ಗಂತಮಿತಿ ತೃಚಾತ್ಮಕಂ ಪಂಚಿದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬಾಹುವೃಕ್ತಸ್ಯಾತ್ರೇಯಸ್ಯಾರ್ಷಂ
 ಗಾಯತ್ರಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ | ಆ ನಸ್ತ್ಯಚಂ ಬಾಹುವೃಕ್ತ ಇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ಉಕ್ತಃ ಸೂಕ್ತವಿನ್ದಿ-
 ಯೋಗಃ || ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮೇ ಪ್ರಾತಃಸವನೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಶ್ಚೈದ್ರಯಮನುರೂಪಸ್ತ್ಯಚಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ
 ಚ | ಆ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನೋ ಗಂತಂ ರಿಶಾದಸಾ | ಅ. ೫-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು--ಆ ನೋ ಗಂತಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
 ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಬಾಹುವೃಕ್ತ ಆತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು ;
 ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು ; ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ--ಆ ನಸ್ತ್ಯಚಂ ಬಾಹುವೃಕ್ತಃ
 ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಸ್ಸವನ
 ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪರಿಸರ್ವೇಕಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಅನುರೂಪತೃಚವನ್ನಾಗಿ
 ಪರಿಸರ್ವೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ--ಆ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನೋ ಗಂತಂ ರಿಶಾದಸಾ ಎಂಬ
 ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೧

ಮಂದಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೨೧ ||

ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೯ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಖ್ಯೆ—೩ ||

|| ಋಷಿಃ—ಬಾಹುವೃಕ್ತ ಆತ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ||

|| ಭಂದಃ—ಗಾಯತ್ರೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಆ ನೋ ಗಂತಂ ರಿಶಾದಸಾ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ಬರ್ಹಣಾ |

ಉಷೇಮಂ ಚಾರುಮಧ್ವರಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ |

ಅ | ನಃ | ಗಂತಂ | ರಿಶಾದಸಾ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ಬರ್ಹಣಾ |

ಉಷೆ | ಇಮಂ | ಚಾರುಂ | ಅಧ್ವರಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ಹೇ ರಿಶಾದಸಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ಪ್ರೇರಕೌ ಯುನಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಿಮಂ
ಚಾರುಂ ಚರಣೇಯಮಧ್ವರಮಹಿಂಸಕಂ ಯಜ್ಞಮುಪಾ ಗಂತಂ | ಉಪಾಗಚ್ಛತಂ | ಕೀದೃಶೌ |
ಬರ್ಹಣಾ ಪರಿಬರ್ಹಣೌ ನಿಬರ್ಹಣೌ ಹಂತಾರೌ ಶತ್ರುಣಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ರಿಶಾದಸಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸುವವರೂ | ಬರ್ಹಣಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕರೂ ಆದ | ವರುಣ
ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣ ದೇವತೆಗಳೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಚಾರುಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ಇಮಂ
ಅಧ್ವರಂ—ಈ ಯಾಗಕ್ಕೆ | ಉಪ ಆ ಗಂತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸುವವರೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕರೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ
ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಈ ಯಾಗಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Mitra and Varuna, scatterers of foes, destroyers of enemies, come
to this our accessible sacrificee.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಹಿ ಪ್ರಚೇತಸಾ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ರಾಜಘಃ |

ಈಶಾನಾ ಸಿಸ್ಯತಂ ಧಿಯಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಹಿ | ಪ್ರಚೇತಸಾ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ರಾಜಘಃ |

ಈಶಾನಾ | ಸಿಸ್ಯತಂ | ಧಿಯಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರ ಹೇ ವರುಣ ಪ್ರಚೇತಸಾ ಪ್ರಕೃಷ್ಣಜ್ಞಾನೌ ಯುನಾಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ರಾಜಘಃ | ಸರ್ವಸ್ಯ
ಸ್ವಾನಿಸೌ ಭವಘಃ | ಹೀತಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ | ಹೇ ಈಶಾನಾ ಅಸ್ಮಾಕಮಿಶ್ವರೌ ಯುನಾಂ ಧಿಯೋಽಸ್ಮದೀ-
ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಿಸ್ಯತಂ | ಸ್ಯಾಯಯತಂ ಫಲೈಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ | ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ಪ್ರಚೇತಸಾ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ನೀವು | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೂ | ರಾಜಭಃ ಹಿ—ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೀರಿ | ಈಶಾನಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ನೀವು | ಧಿಯಃ—ನಮ್ಮ ಈ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ! ಸಿಹ್ಯತಂ—ಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರವರುಣರೇ, ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ನೀವು ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೀರಿ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಈ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರಿ.

English Translation.

Sagacious Mitra and Varuna, you reign over all; bestow fulness, lords, upon our ancient rites.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಪ ನಃ ಸುತಮಾ ಗತಂ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ದಾತುಷಃ |

ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪೀತಯೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಪ | ನಃ | ಸುತಂ | ಅ | ಗತಂ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರ | ದಾತುಷಃ |

ಅಸ್ಯ | ಸೋಮಸ್ಯ | ಪೀತಯೇ || ೩ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಸುತಮಭಿಷುತಂ ಸೋಮಂ ಪ್ರತಿ ಹೇ ವರುಣ ಹೇ ಮಿತ್ರ ಯುವಾಮುಪಾ ಗತಂ | ಉಪಾಗಚ್ಛೇತಂ | ದಾತುಷೋ ಹವಿದಾರ್ತುರ್ಮಮಾಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪೀತಯೇ ಶಾನಾಯ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ಮಿತ್ರ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ (ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಹ) | ದಾತುಷಃ—ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ನನ್ನ (ನನ್ನಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ) | ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮರಸದ | ಪೀತಯೇ—ಶಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುತಂ—ಹಿಂದಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಉಪ ಅ ಗತಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

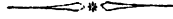
ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ನನ್ನಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ (ಒಧವಾ ಆಗುವ) ಈ ಸೋಮರಸದ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ನಮ್ಮ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation.

Come, Mitra and Varuna, to our effused libation, to drink of the soma juice of the offerer.

ಎವೃತ್ತಿರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣ ಇತಿ ತೃಚಾತ್ಮಕಂ ಮೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಬಾಹುವೃಕ್ತಸ್ಯಾರ್ಷಮೌಷ್ಣಿಹಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಂ | ಆ ಮಿತ್ರೈ ಔಷ್ಣಿಹಮಿತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ || ದಶರಾತ್ರೇ ತೃತೀಯೋಽಹನಿ ಪ್ರಲುಗ-ಶಸ್ತ್ರೇಯಂ ಮೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯ ತೃಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಆ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣೇ ವಯಮುತ್ಪಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಂ | ಅ. ೭-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು— ಆ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಐದನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಬಾಹುವೃಕ್ತ ಆತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು : ಮಿತ್ರಾವರುಣರು ದೇವತೆಯು ; ಉಷ್ಣಿಹಂಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಿತ್ರೈ ಔಷ್ಣಿಹಂ ಎಂದು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಮೂರನೆಯ ದಿನಸ ಪ್ರಲುಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ತೃಚಕ್ಕಾಗಿ (ಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳಿಗಾಗಿ) ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಆ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣೇ ವಯಮುತ್ಪಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ೭-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೨

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೫ || ಸೂಕ್ತ—೨೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯೆ—೩ ||

|| ಋಷಿಃ—ಬಾಹುವೃಕ್ತ ಆತ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ||

|| ಛಂದಃ—ಉಕ್ತಿಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣೇ ವಯಂ ಗೀರ್ಭಿರ್ಜುಹುವೋ ಅತ್ರಿವತ್ |

ನಿ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸದತಂ ಸೋಮಪೀತಯೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಮಿತ್ರೇ | ವರುಣೇ | ವಯಂ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಜುಹುವಾಃ | ಅತ್ರಿವತ್ |

ನಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಸದತಂ | ಸೋಮಪೀತಯೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಯಮಾತ್ರೇಯಾ ಮಿತ್ರೇ ವರುಣೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಯೋರರ್ಥಾಯ ಗೀರ್ಭಿರ್ಮಂತ್ರೈರಾ ಜುಹುವಾಃ ಅತ್ರಿವತ್ ಅಸ್ಮದ್ಗೋತ್ರಪ್ರವರ್ತಕೋಽತ್ರಿವ | ತಸ್ಮಾದ್ವೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣೌ ಸೋಮಪೀತಯೇ ಬರ್ಹಿಷಿ ನಿ ಸದತಂ | ನಿಷೇದತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥಃ ||

ವಯಂ—ಅತ್ರಿಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು | ಅತ್ರಿವತ್—ಅತ್ರಿಋಷಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ | ಮಿತ್ರೇ— ಮಿತ್ರನನ್ನೂ | ವರುಣೇ—ವರುಣನನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ | ಗೀರ್ಭಿಃ— ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ (ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ) | ಆ ಜುಹುವಾಃ—ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ | (ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ) ಸೋಮಪೀತಯೇ—ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ—ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ | ನಿ ಸದತಂ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ರಿಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನಾವು ಅತ್ರಿಯು ಸ್ತುತಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ವರುಣನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಅದೇ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation.

We invoke Mitra aud Varuna with hymns, like (our progenitor) Atri; sit down upon the sacred grass to drink the some libation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವ್ರತೇನ ಸ್ಥೋ ಧ್ರುವಕ್ಷೇಮಾ ಧರ್ಮಣಾ ಯಾತಯಜ್ಜನಾ |

ನಿ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸದತಂ ಸೋಮುಸೀತಯೇ || ೨ ||

|| ಋದಪಾರಾ ||

ವ್ರತೇನ | ಸ್ಥೋ | ಧ್ರುವಕ್ಷೇಮಾ | ಧರ್ಮಣಾ | ಯಾತಯತ್ಯಜನಾ |

ನಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಸದತಂ | ಸೋಮುಸೀತಯೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ಯುವಾಂ ಧರ್ಮಣಾ ಜಗದ್ಧಾರಕೇಣ ವ್ರತೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಯೋಗೇನ ಧ್ರುವಕ್ಷೇಮಾ ಸ್ಥೋ | ಅವಿಚಲಿತಸ್ಥಾನಾ ಭವಥಃ | ಯಾತಯಜ್ಜನಾ | ಯಾತಯಂತಃ ಕರ್ಮಸು ಪ್ರವರ್ತಯಂತೋ ಜನಾ ಋತ್ವಿಜೋ ಯಯೋಸ್ತೌ ಯಾತಯಜ್ಜನಾ | ಅಥನಾ ಯಾತಯಂತಃ ಶತ್ರುನಾ ಹಿಂಸಂತೋ ಜನಾ ಭೃತ್ಯಾ ಯಯೋಸ್ತೌ | ಶಿಷ್ಟಂ ಗತಂ ||

(ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ) ಯಾತಯಜ್ಜನಾ—ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಮುಕ್ತಿಗಾದಿಗಳುಳ್ಳ ನೀವು | ಧರ್ಮಣಾ—ಜಗದ್ಧಾರಕವಾದ | ವ್ರತೇನ—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮದಿಂದ | ಧ್ರುವಕ್ಷೇಮಾ—ಅಚಲವಾದ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಸ್ಥೋ—ಇದ್ದೀರಿ | ಸೋಮುಸೀತಯೇ—ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ—ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ನಿ ಸದತಂ—ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

|| ಛಾಂದೋ ||

ಎಲೈ ಮಿತ್ರಾವರುಣರೇ, ಸ್ತುತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಮುಕ್ತಿಗಾದಿಗಳುಳ್ಳ ನೀವು ಜಗದ್ಧಾರಕವಾದ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮದಿಂದ ಅಚಲವಾದ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಇದ್ದೀರಿ. ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

English Translation.

Steady are you in your functions, whom men animate by (their) devotion: come and sit down upon the sacred grass to drink the some libation.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ಮಿತ್ರಶ್ಚ ನೋ ವರುಣಶ್ಚ ಜುಷೇತಾಂ ಯಜ್ಞಮಿಷ್ಟಯೇ |
ನಿ ಬರ್ಹಿಷಿ ಸದತಾಂ ಸೋಮಸೀತಯೇ || ೩ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ಮಿತ್ರಃ | ಚ | ನಃ | ವರುಣಃ | ಚ | ಜುಷೇತಾಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಇಷ್ಟಯೇ |
ನಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ | ಸದತಾಂ | ಸೋಮಸೀತಯೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಿತ್ರಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚೋಭೌ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಯಜ್ಞಮಿಷ್ಟಯೇಽಭೀಷ್ಟಾಯ ಜುಷೇತಾಂ |
ಸೇನೇತಾಂ | ಆಗತ್ಯ ಚೆ ಬರ್ಹಿಷಿ ನಿ ಸದತಾಂ ನಿಷೀದತಾಂ ಸೋಮಪಾನಾಯ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರಶ್ಚ—ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಶ್ಚ—ವರುಣನೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞವನ್ನು |
ಇಷ್ಟಯೇ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ | ಜುಷೇತಾಂ—ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸೇವಿಸಲಿ | ಸೋಮಸೀತಯೇ—ಸೋಮ
ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ—ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ | ನಿ ಸದತಾಂ—ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರನೂ ವರುಣನೂ ಸಹ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸೇವಿಸಲಿ.
ಮತ್ತು ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

May Mitra and Varuna, accept with satisfaction our sacrifice;
come and sit down upon the sacred grass to drink the some libation.

~*~*~*~

ಎಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ.

ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಇಬ್ಬರು. ಒಬ್ಬನ ಹೆಸರು ದಸ್ರಾ ಎಂತಲೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಹೆಸರು ನಾಸತ್ಯಾ ಎಂತಲೂ ಹೇಳುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಆದರೂ ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಬೋಧನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನವಿದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಂಜ್ಞಾದೇವಿಯು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಗೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಯ ರೂಪದಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ತಿಳಿದು ತಾನೂ ಗಂಡುಕುದುರೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಅವಳದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೆಲವುಕಾಲ ಇದ್ದನೆಂದೂ ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಪುತ್ರರಾಗಿ ಜನಿಸಿದರೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮುಗ್ಧೀದದಲ್ಲಿ ಇವರ ವಿಷಯಕವಾದ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ. ಇವು ಬಹು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಇವರ ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವವು. ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ “ಅತ್ತಿನಾ ವೈ ದೇವಾನಾಂ ಭಿಷಜಾ” ಎಂದರೆ ಈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಗಳ ವೈದ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಹಿಂದೆ ಋಜುಶ್ರನೆಂಬುವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಅವ್ಯಾಜಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನನದಲ್ಲಿ ಮೇಕೆಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ವೃಕ (ತೋಳ) ರೂಪದಿಂದ ಬರಲು ಅವರಿಗೆ ನೂರು ಮೇಕೆಗಳನ್ನು ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಇವನ ತಂದೆಯು ಮಹಾಕೋಪದಿಂದ ಮಗನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳಿಸಿ ಕುರುಡನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ. ಬಳಿಕ ಋಜುಶ್ರನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅವರು ಇವನ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಇವನಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆಂದೂ ಈ ಮಂಡಲದ ೧೧೬ ನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ದೇವತೆಗಳ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಪರಾಕ್ರಮಗಳೂ, ಸಾಹಸಗಳೂ ೧೧೬-೧೨೦ ನೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮುಗ್ಧೀದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವಾಗ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವಾಗ ಕವಿ, ಹೋತೈ, ಗೃಹಪತಿ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಇಂದ್ರನ ವಿಷಯವಾಗಿ, ತತಕ್ರತು, ವೃತ್ರಘ್ನ, ಪುರುಹೂತ, ಚಿತ್ರಭಾನು, ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ, ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾಸತ್ಯಾ, ಶುಭಸ್ವತೀ, ನರಾ, ಪುರುಭುಜಾ, ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಇಂಥಹ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಯಾಯ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಮುಷಿಗಳೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಈಗ ನಮಗೆ ತೋರುವ ಅಥವಾ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು

ಸ್ವಸ್ವನಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಋಷಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವರೆಂದು ಈಗ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಕರಣಾನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ಅವಯವಾರ್ಥನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನಾವು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೂ ಹಿಂದಿನ ಋಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅರೀತಿಯಾಗಿತ್ತೇ ಎಂಬುವುದು ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಆ ಶಬ್ದಗಳು ಈಗ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅರ್ಥವು ಈಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಭುನಿಕಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುವ ಅರ್ಥವು ಹಿಂದಿನ ಋಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಅಶ್ವಿನೌ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ನಾಮನಾಚಕ ಎಂದರೆ ಸಿದ್ಧಿಷ್ಟರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವಯವಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅದರೂ ವೇದಾರ್ಥಯುಕ್ತ ಕಾರರು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ—ಅಶ್ವಃ ಅಸ್ಯಾಸ್ತೀತಿ ಅಶ್ವೀ ತೌ ಅಶ್ವಿನೌ—ಎಂದರೆ ಕುದುರೆಯುಳ್ಳವರು ಅಥವಾ ಕುದುರೆಯಮೇಲೆ ಸವಾರಿಮಾಡುವವರು ಎಂದರ್ಥ ಮಾಡಿರುವರು. ಈ ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅವಕಾರವಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ, ಅನೇಕ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ರಥವಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ಸಂಬೋಧನೆ ಮಾಡಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಕುದುರೆಯಮೇಲೆ ಕಾಳಿತು ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಮಂಜಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಅಶ್ವರೂಪದಿಂದ (ಕುದುರೆಯ ರೂಪದಿಂದ) ಇವು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಪತ್ನಿ ಯಾದ ಸಂಜ್ಞಾ ದೇವಿಯರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಅಶ್ವಿನೌ ಅಥವಾ ಅಶ್ವಿನೌ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅಶ್ವಿನೌ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೌ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ರೂಪಗಳೂ ದ್ವಿಸಚನಗಳು. ಇವು ಪ್ರಧನವಾ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು.

ಪೀಠಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಸಾಯಂಜಃ ||

ಷಷ್ಠೇನುವಾಕೇ ಪಂಚದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ಯದದ್ಯು ಸ್ಥ ಇತಿ ದಶರ್ಚೆಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತ-
ಮಾತ್ರೇಯಸ್ಯ ಪೌರನಾಮ್ನಿ ಆರ್ಷಮಾನುಷ್ಪಭಮಾಶ್ವಿನಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಯದದ್ಯು ದಶ ಪೌರ
ಅಶ್ವಿನಂ ತದಾನುಷ್ಪಭಂ ತ್ವಿತಿ | ತದಿತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದಿದಮಾದಿನಿ ಷಟ್ ಸೂಕ್ತಾನ್ಯಾಶ್ವಿನಾನಿ | ಅನುಷ್ಪಭಂ
ತ್ವಿತಿ ತುಶಬ್ದಾದಿದಮುತ್ತರಂ ಚ ದ್ವೇ ಅನುಷ್ಪಭೇ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕೇ ಅಶ್ವಿನೇ ಕೃತಾನಾನುಷ್ಪಭೇ
ಛಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚೇದಮಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಸೂಕ್ತೇ | ಯದದ್ಯು ಸ್ಥ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ | ಅ. ೪-೧೫ | ಇತಿ
ಸೂಕ್ತಿಕಂ ||

ಅನುವಾದವು—ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯದದ್ಯು ಸ್ಥಃ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಪೌರ ಆಶ್ವಿನೀಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು ; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು ; ಅನುಷ್ಪುಷ್ಪಾಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—
ಯದದ್ಯು ದಶ ಪೌರ ಅಶ್ವಿನಂ ತದಾನುಷ್ಪಭಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೌ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಲೋಕವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳೂ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತಾಕವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ; ಅನುಷ್ಪುಷ್ಪಂ ತು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತವೂ ಇದರ ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತವೂ ಅನುಷ್ಪುಷ್ಪಾಛಂದಸ್ಸವೆಂದು.

ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನಕೃತುಸಂಬಂಧವಾದ ಅನುಷ್ಠುಪ್‌ಛಂದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕು ಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂಕ್ತದ—ಯದದ್ಯೈ ಸ್ಥಃ ಇತಿ ಸೂಕ್ತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೩

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೩ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೧, ೧೨ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೧೦	
	ಯಜ್ಞಿ—ಪೌರ ಅತ್ರೇಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ	
	ಛಂದಃ—ಅನುಷ್ಠುಪ್	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯದದ್ಯೈ ಸ್ಥಃ ಪರಾವತಿ ಯದರ್ವಾವತ್ಯಶ್ವಿನಾ |

ಯದ್ವಾ ಪುರು ಪುರುಭುಜಾ ಯದಂತರಿಕ್ಷೇ ಆ ಗತಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಅದ್ಯೈ | ಸ್ಥಃ | ಪರಾವತಿ | ಯತ್ | ಅರ್ವಾವತಿ | ಅಶ್ವಿನಾ |

ಯತ್ | ವಾ | ಪುರು | ಪುರುಭುಜಾ | ಯತ್ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ | ಆ | ಗತಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರುಭುಜಾ ಬಹುಷು ಯಜ್ಞೇಷು ಭೋಕ್ತಾರಾವಧಿಕಂ ರಕ್ಷಿತಾರೌ ವಾ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಯದದ್ಯೈದ್ಯಾಸ್ವಿನ್ ಕಾಲೇ ಸರಾವತ್ಯೈಂತಂ ದೂರದೇಶೇ ದ್ಯುಲೋಕೇ ಸ್ಥೋ ಭವಥಃ | ಯದ್ವಾ | ಅರ್ವಾವತ್ಯೈರಣವತಿ ಗಂತುಂ ಶಕ್ಯೇ ಪ್ರದೇಶೇಽಂತಿಕೇ ಸ್ಥಃ | ಯದ್ಯದಿ ವಾ ಅಥವಾ ಪುರು ಬಹುಪ್ರದೇಶೇಷು ಸ್ಥಃ | ಯದದ್ಯೈಂತರಿಕ್ಷೇ ಸ್ಥಃ ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರವಸ್ತಾದದ್ಯಾ ಗತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪುರುಭುಜಾ—ಅನೇಕಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅದ್ಯೈ—ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀವು | ಯತ್—ಒಂದು ನೇಳೆ | ಪರಾವತಿ—ಅತಿದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಸ್ಥಃ—ಇದ್ದರೂ | ಯತ್—ಅಥವಾ | ಅರ್ವಾವತಿ—ಸಮೀಪ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ | ಯತ್ ವಾ—ಅಥವಾ ಒಂದು ನೇಳೆ | ಪುರು—ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ | ಯತ್—ಹಾಗಲ್ಲದೆ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಆ ಗತಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕ ಎಲ್ಲೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅತಿದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ; ಅಥವಾ ಸಮೀಪಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹಾಗಲ್ಲದೇ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿ.

English Translation.

Whether, Ashwins, you are at present far off, whether you are nigh, whether you are (straying) in many places, or whether you are in mid-air, do you, who partake of many offerings, come hither.

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥಃ ||

ಇಹ ತ್ಯಾ ಪುರುಭೂತಮಾ ಪುರೂ ದಂಸಾಂಸಿ ಬಿಭ್ರತಾ |
 ವರಸ್ಯಾ ಯಾಮ್ಯಧಿಗೂ ಹುವೇ ತುವಿಷ್ವಮಾ ಭುಜೇ || ೨ ||

|| ಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಹ | ತ್ಯಾ | ಪುರುಭೂತಮಾ | ಪುರು | ದಂಸಾಂಸಿ | ಬಿಭ್ರತಾ |
 ವರಸ್ಯಾ | ಯಾಮಿ | ಅಧಿಗೂ ಇತ್ಯಧಿಗೂ | ಹುವೇ | ತುವಿಷ್ವತಮಾ | ಭುಜೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ನೇತೇ ತ್ಯಾ ತೌ ಪುರುಭೂತಮಾ ಪುರೂಣಾಂ ಬಹೂನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಭಾವಯಿತ್ಯತಮೌ ಪುರು ಪುರೂಣಿ ದಂಸಾಂಸಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಬಿಭ್ರತಾ ಧಾರಯಂತೌ ವರಸ್ಯಾ ವರಣೀಯೋ-
 ವಧಿಗೂ ಅನ್ಯೈರಧೃತಗಮನಕರ್ಮಾಣೌ ಯಾಮಿ | ಉಸಾಗಚ್ಛಾಮಿ | ತುವಿಷ್ವಮಾ ಪ್ರಭೂತಮೌ
 ಭುಜೇ ಭೋಗಾಯ ಸಾಲನಾಯ ವಾ ಹುವೇ | ಅಹ್ಯಯಾಮಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪುರುಭೂತಮಾ— ಅನೇಕ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಗೌರವಿಸಿದವರೂ | ಪುರು— ಅನೇಕ
 ವಿಧವಾದ | ದಂಸಾಂಸಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಬಿಭ್ರತಾ— ಧರಿಸುತ್ತಿರುವರೂ | ವರಸ್ಯಾ— ಅದ್ವಿತರಾದವರೂ |
 ಅಧಿಗೂ— ಅಪ್ರತಿಪದವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವರೂ | ತ್ಯಾ— ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಇಹ—

ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಯಾಮಿ—ಸಮಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ | ತುವಿಷ್ಟಮಾ—ಅತಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಭುಜೇ—ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಹುವೇ—ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಗೌರವಿಸಿದವರೂ, ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಎಸಗಿರುವವರೂ, ಆದ್ಯತರಾದವರೂ, ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವರೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು
ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅತಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ
ದಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I approach you (to invite you) hither, you who are the encouragers
of many; (who are) the achievers of many (great) exploits, most excellent
and irresistible: I invoke you, who are most mighty, for protection.

—ॐ—

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಈ॒ರ್ಮಾ॒ನ್ಯದ್ವಪು॑ಷೇ॒ ವಪು॑ಶ್ಚ॒ಕ್ರಂ ರಥ॑ಸ್ಯ ಯೇ॒ಮಥುಃ॑ |

ಪ॒ರ್ಯಾ॒ನ್ಯಾ ನಾಹು॑ಷಾ ಯು॒ಗಾ ಮ॒ಹ್ನಾ ರ॒ಜಾಂ॑ಸಿ ದೀ॒ಯಥಃ॑ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಈ॒ರ್ಮಾ॒ | ಅ॒ನ್ಯತ್ | ವಪು॑ಷೇ | ವಪುಃ | ಚ॒ಕ್ರಂ | ರಥ॑ಸ್ಯ | ಯೇ॒ಮಥುಃ॑ |

ಪ॒ರಿ | ಅ॒ನ್ಯಾ | ನಾಹು॑ಷಾ | ಯು॒ಗಾ | ಮ॒ಹ್ನಾ | ರ॒ಜಾಂ॑ಸಿ | ದೀ॒ಯಥಃ॑ || ೩ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಯುವಾಂ ರಥಸ್ಯ ಯುಷ್ಮದೀಯಸ್ಯಾನ್ಯಚ್ಚಕ್ರಮೀರ್ಮಾ || ಅರ್ತೇರೀರ್ಮೇತಿ
ರೂಪಂ || ಗಂತರ್ಯಾದಿತ್ಯೇ ವಪುಷೇ ತಸ್ಯ ಶೋಧಾಯೈ ವಪುರ್ವಪುಷ್ಮತ್ ತೇಜೋವತ್ ಚಕ್ರಂ
ಯೇಮಥುಃ | ನಿಯಮಿತವಂತೌ ಸ್ಥಃ | ಅನ್ಯಾನ್ಯೇನ ಚಕ್ರೇಣ ಮಹ್ನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ
ನಾಹುಷಾ ಯುಗಾ | ನಹುಷಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ | ತೇಷಾಂ ಯುಗಾ ಯುಗೋಪಲಕ್ಷಿತಾನ್ ಕಾಲಾನ್
ಸ್ವಾತಂರಾದಿಸವನಾನ್ ಅಹೋರಾತ್ರಾದಿಕ್ರಮಾನ್ವಾ ರಜಾಂಸಿ ಲೋಕಾಂಶ್ಚ ಪರಿ ದೀಯಥಃ | ಪರಿಗಚ್ಛಥಃ |
ನ್ಯದಿತ್ಯೈಸ್ಯ ಮೂರ್ಧನಿ ಚಕ್ರಂ ರಥಸ್ಯ ಯೇಮಥುಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೩೦-೧೯ | ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎತ್ತೈ ಅತ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ) ಈವರ್ತಾ—ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಪುಷೇ—ಅವನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು | ರಥಶ್ಯು—ನಿಮ್ಮ ರಥದ | ವಪುಃ—ತೇಜೋಯುತವಾದ | ಅನ್ಯತ್ ಚಕ್ರಂ—ಒಂದು ಚಕ್ರವನ್ನು | ಯೇನುಥುಃ—ನೀವು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಿರಿ | ಅನ್ಯಾ—ಇನ್ನೊಂದು ಚಕ್ರದಿಂದ | ಮಹ್ಯಾ—ನಿಮ್ಮ ಮಹತ್ತ್ವದೊಡನೆ | ನಾಹುಷಾ ಯುಗಾ—ಮಾನವರ ಅಹೋರಾತ್ರಾದಿಕಾಲಗಳನ್ನು (ನಿಯಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ) ರಜಾಂಸಿ—ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲಾ | ಪರಿ ದೀಯೆಥುಃ—ಸುತ್ತಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎತ್ತೈ ಅತ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು ನಿಮ್ಮ ರಥದ ತೇಜೋಯುತವಾದ ಒಂದು ಚಕ್ರವನ್ನು ನೀವು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಿರಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಚಕ್ರದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮಹತ್ತ್ವದೊಡನೆ ಮಾನವರ ಅಹೋರಾತ್ರಾದಿಕಾಲಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀರಿ.

English Translation.

You have arrested one luminous wheel of (your) car for illumining the form (of the sun), whilst with the other you traverse the spheres (to regulate) by your power the ages of mankind.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತದೂ ಷು ವಾವೇನಾ ಕೃತಂ ವಿಶ್ವಾ ಯದ್ವಾಮನು ಸ್ವವೇ |
ನಾನಾ ಜಾತಾವರೇಪಸಾ ಸಮಸ್ಯೇ ಬಂಧುಮೇಯಥುಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ಉಂ ಇತಿ | ಸು | ವಾಂ | ಏನಾ | ಕೃತಂ | ವಿಶ್ವಾ | ಯತ್ | ವಾಂ | ಅನು | ಸ್ತವೇ |
ನಾನಾ | ಜಾತಾ | ಅರೇಪಸಾ | ಸಂ | ಅಸ್ಯೇ ಇತಿ | ಬಂಧುಂ | ಆ | ಈಯಥುಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿಶ್ವಾ ವ್ಯಾಪ್ತೌ ಯತ್ ಯೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ವಾಂ ಯುವಾಮನು ಸ್ವವೇ ಅನುಸ್ತವೇ ತದು | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಏನಾನೇನ ಪಾರೇಣ ಸು ಸುಷ್ಯ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಕೃತಂ ಸಂಪಾದಿತಂ ಭವತು | ನಾನಾ ಸೈಥಗೇವ ಜಾತಾ ಸಮದ್ಯಾವರೇಪಸಾಪಾಪಾಸ್ಯೇ ಅಸ್ಯೈ ಭ್ಯಂ ಬಂಧುಮನ್ತಂ ಧನಂ ವಾ ಸಮೇಯಥುಃ | ಸಮ್ಯಕ್ ಗಮಯಥುಃ | ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಯಚ್ಛತೆಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವಾ—ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಠನದಿಂದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅನುಷ್ಠಾನೇ—ಸ್ತುತಿ ಸುತ್ತಿರುವೆನೋ | ತದು—ಅದೇ ಸ್ತುತಿಯು | ಏನಾ—ಈ ಪೌರನಿಂದ ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಕೃತಂ—ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದೆ | ನಾನಾ—ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೇ | ಜಾತಾ—ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನೀವು | ಅರೇಪಸಾ—ಪಾಪರಹಿತರಾಗಿ | ಆಸ್ತೇ—ನಮಗೆ | ಬಂಧುಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸಂ ಆ ಈಯಥುಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಠನದಿಂದ ಈಗ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುವೆನೋ, ಅದೇ ಸ್ತುತಿಯು ಈ ಪೌರನುಸಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನೀವು ಪಾಪರಹಿತರಾಗಿ ನಮಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿ.

English Translation.

May the praise, universal (deities), wherewith I laud you, be agreeable to you, as offered by this (your worshipper); and do you, who are severally born, and free from blame bestow upon us food.

|| ೧೩ ||

ಆ ಯದ್ವಾಂ ಸೂರ್ಯಾ ರಥಂ ತಿಷ್ಠದ್ಧೃಷ್ಯದಂ ಸದಾ |

ಪರಿ ನಾಮರುಷಾ ವಯೋ ಘೃಣಾ ವರಂತ ಆತಪಃ || ೫ ||

|| ದಪಾಃ ||

ಆ | ಯತ್ | ನಾಂ | ಸೂರ್ಯಾ | ರಥಂ | ತಿಷ್ಠತ್ | ರಘುಸ್ಯದಂ | ಸದಾ |

ಪರಿ | ನಾಂ | ಅರುಷಾಃ | ವಯಃ | ಘೃಣಾ | ವರಂತೇ | ಆತಪಃ || ೫ ||

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ನಾಂ ಯುವಯೋಃ ಸದಾ ಸರ್ವದಾ ರಘುಸ್ಯದಂ ಶೀಘ್ರಗಂ ರಥಂ ಸೂರ್ಯಾ ಯುವಯೋಃ ಪಶ್ಚೀ ಯದ್ಯದಾ ಆ ತಿಷ್ಠತ್ ಅಸ್ತಿ ತವತೀ ತದಾ ನಾಂ ಪರಿ ವರಂತೇ | ಪರಿತೋ ವ್ಯಣ್ಣಂತಿ |

ಕೇ | ಅರುಷಾ ಆರೋಚಮಾನಾ ಘೃಣಾ ದೀಪ್ತಾ ಆತಪಃ ಅತಾಪನಾಃ ಶತ್ಕೃಣಾಂ ವಯೋಽಶ್ವಾಃ |
ಅಥವಾತಪ ಇತಿ ವಿಶೇಷ್ಯಂ | ವಯೋ ಗಂತಾರ ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಾ ಆತಪಃ ಸರ್ವತಸ್ತಾಪಯಿತ್ವೋ
ದೀಪ್ತಯಃ ಪರಿ ವರಂತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಸದಾ—ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ | ರಘೈಷ್ಯದಂ—
ನೇಗನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಸೂರ್ಯಾ—ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೂರ್ಯಿಯು | ಯತ್—
ಯಾವಾಗ | ಆ ತಿಷ್ಠತ್—ಹತ್ತಿ ಕೂಡುವಳೋ (ಆಗ) | ಅರುಷಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವೂ |
ಘೃಣಾ—ಜ್ವಲಿಸತಕ್ಕವೂ | ವಯಃ—ಕಂಪನಾತ್ಮಕವೂ ಆದ | ಆತಪಃ—ರಶ್ಮಿಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ
ಪರಿ—ಸುತ್ತಲೂ | ವರಂತೇ—ಆವರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನೇಗನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿ
ಯಾದ ಸೂರ್ಯಿಯು ಯಾವಾಗ ಹತ್ತಿ ಕೂಡುವಳೋ ಆಗ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವೂ, ಜ್ವಲಿಸತಕ್ಕವೂ, ಕಂಪ
ನಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ರಶ್ಮಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

When Surya has ascended your ever-easy moving car, then bright-
waving, resplendent rays (of light) encompass you.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸೂರ್ಯಯು ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಿಯು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಳು
ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹಿಂದೆ ಎಂದರೆ ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೯, ಪುಟ 365 ಮತ್ತು 471 ನೇ ಪುಟಗಳನ್ನು
ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯುನೋರತ್ರಿತ್ಯಕೇತತಿ ನರಾ ಸುಮ್ಮೇನ ಚೇತಸಾ |

ಘೃಣಂ ಯದ್ವಾನುರೇಶಂ ನಾಸತ್ಯಾಸ್ವಾ ಭುರಣ್ಯತಿ || ೬ ||

|| ಪವನಾಃ ||

ಯುವೋಃ | ಅತ್ರೀಃ | ಚಿಕೇತತಿ | ನರಾ | ಸುಮ್ಮೇನ | ಚೇತಸಾ |

ಘರ್ಮಂ | ಯತ್ | ವಾಂ | ಅರೇಪಸಂ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಅಸ್ಮಾ | ಭುರಣ್ಯತಿ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನರಾ ನೇಶಾರಾವತ್ಸಿನೌ ಯುವೋರ್ಯುರ್ವಯೋಃ | ಯುವಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತ್ರಿರಸ್ಮತ್ಪಿತೃತಾ
ಋಷಿಃ ಸುಮ್ಮೇನ ಸುಖೇನಾಗ್ನಿದಾಹೋಶಶಮರೂಪೇಣ ಹೇತುನಾ ಚೇತಸಾದರಯುಕ್ತೇನ ಮನಸಾ
ಚಿಕೇತತಿ | ಜಾನಾತಿ | ಸ್ತುತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸತಿ ದುಃಖೇ ಸುಖಮುಕ್ತೃತೇ | ದುಃಖಸ್ಯ ಕಃ ಪ್ರಸಂಗ
ಇತ್ಯತ ಆದ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾ ವಾಂ ಯುವಯೋರಾಸ್ಮಾಸ್ಯೇನ ತನ್ನಿಷ್ಟನ್ನೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ
ಘರ್ಮಂ ದೀಪ್ತಂ ದಹಂತಮಗ್ನಿಮಸುರೈಃ ಸ್ವದಾಹಾಯ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಮರೇಪಸಮಪಾಪಂ ಸುಖಕರಂ
ಭುರಣ್ಯತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾನ್ || ಭುರಣ್ಯತಿಗರ್ವಣಾರ್ಥ || ಅತ್ರೇರಗ್ನೇಃ ಸಕಾಶಾದ್ರಕ್ಷಣಂ ಹಿಮೇನಾಗ್ನಿಂ
ಘ್ರಂಸಂ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೧೧೬-೮ | ಯುವಸ್ಯ ಬೀಷಮುತ ತಪ್ತಮತ್ರಯೇ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೩೯-೯ |
ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸ್ಪಷ್ಟಂ ಪ್ರದರ್ಶಿತಂ ||

|| ೬ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ||

ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ |
ಅಸ್ಮಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಘರ್ಮಂ—ದಹಿಸತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅರೇಪಸಂ—ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಲ್ಲದೇ ಸುಖಕರ
ವಾಗಿ | ಭುರಣ್ಯತಿ—ಹೊಂದಿದನೋ (ಆಗ) | ನರಾ—ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅತ್ರೀಃ—
ಅತ್ರಿಯು | ಯುವೋಃ—ನಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು | ಸುಮ್ಮೇನ—ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದುದರಿಂದ (ಕೃತಜ್ಞತಾ
ಪೂರ್ವಕವಾದ) | ಚೇತಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ | ಚಿಕೇತತಿ—ಅರಿತನು.

|| ಸಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತುತಿಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಯಾವಾಗ ಅತ್ರಿಯು
ದಾಹಾತ್ಮಕವಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಾಕಾರಕವಲ್ಲದೇ ಸುಖಕರವಾಗಿರುವಂತೆ ಹೊಂದಿದನೋ, ಆಗ ನೇತೃಗಳಾದ
ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಅತ್ರಿಯು ಅನೀರಿಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು
ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅರಿತನು.

English Translation

Leaders (of rites), Atri recognized (your benevolence) with (a grateful)
mind on account of the relief (you afforded him), when, Nastyas, through
his praise of you, he found the (fiery) heat innocuous.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಉಗ್ರೋ ವಾಂ ಕಕುಹೋ ಯಯಿಃ ಶ್ರುಣ್ವೇ ಯಾನೋಷು ಸಂತನಿಃ |
ಯದ್ವಾಂ ದಂಸೋಭಿರತ್ತಿನಾತ್ರೀನರಾವನರ್ತತಿ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಗ್ರಃ | ವಾಂ | ಕಕುಹಃ | ಯಯಿಃ | ಶ್ರುಣ್ವೇ | ಯಾನೋಷು | ಸಂತನಿಃ |
ಯತ್ | ವಾಂ | ದಂಸೋಭಿಃ | ಅತ್ತಿನಾ | ಅತ್ತಿಃ | ನರಾ | ಅವನರ್ತತಿ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಗ್ರ ಉದ್ಗೂರ್ಣಬಲೋ ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಕಕುಹ ಉಚ್ಚ್ರಿತೋ ಮಹಾನ್ ಯಯಿ-
ರ್ಗಂತಾ ಸಂತನಿಃ ಸತತಂ ಗಚ್ಛನ್ ರಥೋ ಯಾನೋಷು ಗಮನೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ವಾ ಶ್ರುಣ್ವೇ |
ಶ್ರೂಯತೇ | ಹೇ ಅತ್ತಿನಾ ಹೇ ನರಾ ಯದ್ಯಸ್ಮಾದ್ವಾಂ ಯುವಾಂ ದಂಸೋಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿರತ್ತಿರಸ್ಮತ್ತಿತಾ-
ವನರ್ತತಿ ಅವರ್ತಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ತಿನಾ—ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಉಗ್ರಃ—ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು |
ಕಕುಹಃ—ಮಹತ್ತಾದದ್ದು | ಯಯಿಃ—ಗಮನಶೀಲವಾದುದು ಆದ | ಸಂತನಿಃ—ರಥವು | ಯಾನೋಷು—
ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಶ್ರುಣ್ವೇ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | ನರಾ—ಎಲೈ ನೇತೃಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ದಂಸೋಭಿಃ—
ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅತ್ತಿಃ—ನಮ್ಮ ಸಿತ್ಯವಾದ ಅತ್ತಿಯು | ಅವನರ್ತತಿ—ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

• || ಛಾಂದಸ್ ||

ನೇತೃಗಳಾದ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದು, ಮಹತ್ತಾದದ್ದು, ಗಮನ
ಶೀಲವಾದುದು ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ನೇತೃಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ
ನಮ್ಮ ಸಿತ್ಯವಾದ ಅತ್ತಿಯು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Your strong, lofty, moving, ever-progressing (car) has been renowned
at sacrifices ever since; Aswins, leaders (of rites), Atri was rescued by
your acts.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಧ್ವ ಊ ಷು ಮಧೂಯುವಾ ರುದ್ರಾ ಸಿಷಕ್ತಿ ಪಿಪ್ಪುಷೀ |

ಯತ್ಸಮುದ್ರಾತಿ ಸರ್ಷಫಃ ಸಕ್ವಾಃ ಪೃಕ್ಷೋ ಭರಂತ ವಾಂ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಧ್ವಃ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ಮಧ್ವಾಯುವಾ | ರುದ್ರಾ | ಸಿಷಕ್ತಿ | ಪಿಪ್ಪುಷೀ |

ಯತ್ | ಸಮುದ್ರಾ | ಅತಿ | ಸರ್ಷಫಃ | ಸಕ್ವಾಃ | ಪೃಕ್ಷಃ | ಭರಂತ | ವಾಂ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಧೂಯುವಾ ಮಧುರಸ್ಯ ಸೋಮಾದೇವಿಂಶ್ರಯಿತಾರೌ ಹೇ ರುದ್ರಾ ರುತ್ ಸ್ತುತಿಃ | ತಯಾ ದ್ರವಣೀಯೌ ರುದ್ರಪುತ್ರೌ ವಾ ವಾಂ ಮಧ್ವೋ ಮಧುರರಸೇನ ಸು ಪಿಪ್ಪುಷೀ ಸುಷ್ಪ ಪ್ಯಾಯಯಂತೀ ಸ್ತುತಿರಸ್ಮತ್ಕೃತಾ ಸಿಷಕ್ತಿ | ಸೇವತೇ | ಯದ್ಯದಾ ಸಮುದ್ರಾ ಸಮುದ್ರೈವಣಿಸಾಧನಾನ್ಯಂತರಿಕ್ಷಾಣ್ಯತಿ ಸರ್ಷಫಃ ಅತಿಪಾರಯಥಃ | ಯಜ್ಞಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಕ್ವಾಃ ಪೃಕ್ಷೋಽನ್ನಾನಿ ಪವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನಿ ವಾಂ ಭರಂತ | ಭಿಯಂತೇ ಯಜಮಾನ್ಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಧುಯುವಾ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರಣಮಾಡುವವರೂ | ರುದ್ರಾ—ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಸ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸಮುದ್ರಾ—ಅಂತರಿಕ್ಷವ್ರಾಂತಗಳನ್ನು | ಅತಿ ಸರ್ಷಫಃ—ನೀವು ದಾಟುವಿರೋ (ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರುವಿರೋ ಆಗ) | ಮಧ್ವಃ—ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸದಿಂದ | ಸು ಪಿಪ್ಪುಷೀ—ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾ | ಸಿಷಕ್ತಿ—(ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು) ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತದೆ | ಸಕ್ವಾಃ—ಪಕ್ಷಿವಾದ | ಪೃಕ್ಷಃ—ಅನ್ನಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಭರಂತ—ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಧುರವಾದ ಸೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರಣಮಾಡುವವರೂ, ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಸ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವಾಗ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಸೀಮಾಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ಬರುವಿರೋ ಆಗ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ಮಧುರವಾದ ಸೋಮರಸದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಸೇವಿಸುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಷಿವಾದ ಅನ್ನಗಳು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ವಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

English Translation.

Mixers of the Soma-juice, Rudras, (our) nutritious (adoration) bedews you well with the libation, when you traverse (the limits) of the firmament, and the prepared viands (of the sacrifice) support you.

॥ ಸಂಹಾರಾಶಃ ॥

ಸತ್ಯಮಿದ್ವಾ ಉ ಅಶ್ವಿನಾ ಯುನಾನಾಹುರ್ವಯೋಭುವಾ |
ತಾ ಯಾಮನ್ಯಾಮುಹೂತಮಾ ಯಾಮನ್ಯಾ ಮ್ನುಳಯತ್ತಮಾ || ೯ ||

॥ ಪದಕಾಶಃ ॥

ಸತ್ಯಂ | ಇತ್ | ವೈ | ಊಂ ಇತಿ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಯುನಾಂ | ಆಹುಃ | ಮಯೋಽಭುವಾ |
ತಾ | ಯಾಮನ್ | ಯಾಮುಹೂತಮಾ | ಯಾಮನ್ | ಆ | ಮ್ನುಳಯತ್ತಮಾ || ೯ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಯುನಾಂ ಸತ್ಯಮೀತ್ ಸತ್ಯಮೇವ | ನಾ ಇತಿ ಸಾದಪೂರಣಃ | ಮಯೋಭುವಾ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾರಾನಾಹುಃ ಪುರಾವಿದಃ | ತಾ ತೌ ಸುಖಕರತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ಯುನಾಂ ಯಾಮನ್ಯಾಂ ಯಾಮಹೂತಮಾ ಗಮನಾರ್ಥಂ ಭೃಶಮಾಹ್ವತವ್ಯಾ ಭವತಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಯಾಮನ್ಯಾ ಸ್ವದ್ಯಷ್ಟೇಽಸ್ಮದ್-ರ್ಥಾಗಮನೇ ನಾ ಮ್ನುಳಯತ್ತಮಾ ಚಾತಿಶಯೇನ ಸುಖಯಿತಾರೌ ಭವತಂ | ಆ ಕಾರಶ್ಲ್ಕಾರ್ಥೇ ||

॥ ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ॥

ಅಶ್ವಿನಾ—ನಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯುನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸತ್ಯಮೀತ್—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ಮಯೋಭುವಾ—ಸುಖಪ್ರದಾತ್ಯಗಳೆಂದು, ಆಹುಃ—ಹಿಂದಿನ ಋಷಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ | ತಾ—ಅಂತಹ ನೀವು | ಯಾಮನ್—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಯಾಮುಹೂತಮಾ—ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತ ರಾಗುತ್ತೀರಿ | ಯಾಮನ್—ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮ್ನುಳಯತ್ತಮಾ—ಅತ್ಯಂತ ಸುಖಪ್ರದರಾಗಿರಿ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ನಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸುಖದಾತ್ಯಗಳೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಋಷಿಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿದ್ದಾರೆ, ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರಿಯುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸುಖಪ್ರದರಾಗಿರಿ.

English Translation.

Truly have they called you, Aswins, the bestowers of felicity : such may you be when earnestly invoked to our sacrifice ; bountiful bestowers of felicity at our sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇನುಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ವರ್ಧನಾಶ್ಚಿ ಭ್ಯಾಂ ಸಂತು ಶಂತಮಾ |

ಯಾ ತಕ್ಷಾಮ ರಥಾ ಇವೋಚಾಮು ಬ್ರಹ್ಮ ನಮಃ || ೧೦ ||

|| ರಥಪಾಠಃ ||

ಇನುಾ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ವರ್ಧನಾ | ಅಶ್ಚಿ ಭ್ಯಾಂ | ಸಂತು | ಶಂತಮಾ |

ಯಾ | ತಕ್ಷಾಮ | ರಥಾನ್ ಇವ | ಅವೋಚಾಮು | ಬ್ರಹ್ಮ | ನಮಃ || ೧೦ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಥ ಸ್ತುತಿಂ ನಿಗಮಯತಿ | ಇಮೇಮಾನೀದಾನೀಂ ಕೃತಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಪರಿವೃಥಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾ-
ಣ್ಯಶ್ಚಿಭ್ಯಾಂ ವರ್ಧನಾ ವರ್ಧನಾನಿ ಸಮರ್ಧಕಾನಿ ಶಂತಮಾ ಸುಖತಮಾನಿ ಸಂತು | ಯಾ ಯಾನಿ ತಕ್ಷಾಮ
ಸಂಸಾದಯಾಮು ರಥಾನಿವ ಶಿಲ್ಪೀ ತದ್ಭತ್ತಕ್ಷಾಮ ತಾನಿ ಸಂತು | ವಯಂ ಬ್ರಹ್ಮತ್ ಪ್ರಭೂತಂ ಪ್ರಭೂತ-
ಫಲಪ್ರದಂ ನಮೋ ನಮಸ್ಕಾರೋಕ್ತೀಮವೋಚಾಮು ||

| ಸ್ತುತಿಪಾರ್ಥಃ |

ರಥಾನಿವ—ಶಿಲ್ಪಿಯು ರಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತೆಯು ಉ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ | ಯಾ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು |
ತಕ್ಷಾಮ—ನಾವು ನಿರ್ಮಿಸುವೆವೋ | ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಅಂತಹ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಅಶ್ಚಿಭ್ಯಾಂ—ಅಶ್ಚಿನೀ
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ | ವರ್ಧನಾ—ವೃದ್ಧಿಕಾರಕಗಳಾಗಿಯೂ | ಶಂತಮಾ—ಸುಖಕಾರಕಗಳಾಗಿಯೂ | ಸಂತು—ಅಗರಲಿ |
ಬ್ರಹ್ಮ—ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ | ನಮಃ—ನಮಸ್ಕಾರೋಕ್ತಿಯನ್ನು | ಅವೋಚಾಮು—ಪರಿಸುತ್ರೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಶಿಲ್ಪಿಯು ರಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ನಾವು ನಿರ್ಮಿಸತಕ್ಕ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ಅಶ್ಚಿನೀ
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕಗಳಾಗಿಯೂ, ಸುಖಕಾರಕಗಳಾಗಿಯೂ ಅಗರಲಿ. ನಾವು ಅಶ್ಚಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದೈಶಿಸಿ
ಪ್ರಭೂತವಾದ ನಮಸ್ಕಾರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಸುತ್ರೇವೆ.

English Translation.

May these praises exalting the Aswins be productive of happiness, the praises that we fabricate as (a wheelwright) a car: we proclaim aloud fervent adoration.

ಎವ್ವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಕೊಷ್ಟ ಇತಿ ದಶರ್ಚಿಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಪೌರಸ್ಯಾಷ್ವಂ | ಕೊಷ್ಟ ಇತ್ಯನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಪೂರ್ವತ್ರ ತುಶಬ್ದಾದಿದಮಪ್ಯಾನುಷ್ಟುಭಂ | ಅಶ್ವಿನಂ ತದಿತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತತ್ವಾತ್ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋಃ ಪೂರ್ವಸೂಕ್ತೇನ ಸಹೋಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಕೊಷ್ಟಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋತ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಪೌರ ಆತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಭಂವಸ್ತು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ ೭೪

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೪ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೩, ೧೪ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋತ್ಯುಂಹಿ—೧೦	
	ಋಷಿಃ—ಪೌರ ಆತ್ರೇಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ	
	ಭಂದಃ—ಅನುಷ್ಟುಪ್	

। ಸಂಹಿತಾಶ್ಲೋಕಃ ॥

ಕೂಷ್ಠೋ ದೇನಾವಶ್ವಿನಾದ್ಯಾ ದಿವೋ ಮನಾವಸೂ |

ತಚ್ಚೈವಥೋ ವೃಷಣ್ಣಸೂ ಅಶ್ವಿನಾವಾ ವಿನಾಸತಿ || ೧ ||

|| ಪದಸಾತಃ ||

ಕೂಸ್ಥಃ | ದೇವಾ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಅದ್ಯ | ದಿವಃ | ಮನಾವಸೂ ಇತಿ |

ತತ್ | ಶ್ರವಣಃ | ವೃಷಣಿಸೂ ಇತಿ ವೃಷಣ್ಯವಸೂ | ಆಶ್ರಿಃ | ನಾಂ | ಆ | ವಿನಾಸತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವಾ ಹೇ ಮನಾವಸೂ ಸ್ತುತಿಧನಾವಶ್ವಿನಾ ವ್ಯಾ ಸ್ಥಿನ್ಯಾಗದಿನೇ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾದಾಗತ್ಯ ಕೂಸ್ಥಃ || ವೃತ್ಯಯೇನೈಕವಚನಂ || ಕಾ ಭೂನೌ ತಿಷ್ಠಂತಾ ಸಂತಾ ತತ್ಸೋತ್ರಂ ಶ್ರವಣಃ | ಶ್ರವಣಃ | ಹೇ ವೃಷಣಿಸೂ ವರ್ಷಕಧನೌ ನಾಮುತ್ತಿರತ್ತೇಃ ಪುತ್ರ ಅ ವಿನಾಸತಿ | ಸರ್ವತಃ ಪರಿಚರತಿ || ಅಥನಾ ಕೂ ಇತ್ಯಸ್ಯ ನಿಪಾತಸ್ಯ ಸ್ಥ ಇತ್ಯಾಖ್ಯಾತೇನ ಸಹೇತಿ ಯೋಗವಿಭಾಗಾತ್ಸಮಾಸಃ | ಐಕಸ್ವಯಂ ಚಾಧ್ಯೇತ್ಯಸಮಯಸ್ಪಾಪ್ತಂ | ಅರಾ ಇವ | ಋಗ್ವೇ. ೫-೫೮-೫ | ಇತ್ಯತ್ರ ಯಥೇವಶಬ್ದಃ ಕೂಚಿಜ್ಜಾಯತೇ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೪-೫ | ಕೂಚಿತ್ಸಂತಂ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೯೩-೧೧ | ಇತ್ಯಾದಿವದತ್ತಾಪಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ || ಕ್ವ ಸ್ಥಿತಾ ಭವಣಃ | ಅತ್ರಿಯಂನಾಂ ಸ್ತುತಿ ತಂ ಶ್ರವಣಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಪರೂ | ಮನಾವಸೂ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಅಶ್ವಿನಾ— ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು | ಕೂಸ್ಥಃ— ಸೃಷ್ಟಿಯಮೇಲೆ ಸ್ಥಿತರಾಗಿ | ತತ್—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರವಣಃ—ಕೇಳಿ | ವೃಷಣಿಸೂ—ಸಂಪದ್ವರ್ಷಕ ರಾದ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಆಶ್ರಿಃ—ಅಶ್ವಿಪುತ್ರನು | ಆ ವಿನಾಸತಿ—ಸರ್ವತ್ರ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಛಾನಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಪರೂ, ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿತರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಂಪದ್ವರ್ಷಕರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಶ್ವಿಪುತ್ರನು ಸರ್ವತ್ರ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Divine Adityas, affluent in praise, descended this day from heaven upon the earth, hear that (laudation) which, liberal showerers (of benefits), Atri ever addresses to you.

ಕುಹ ತ್ಯಾ ಕುಹ ನು ಶ್ರುತಾ ದಿವಿ ದೇವಾ ನಾಸತ್ಯಾ |

ಕಸ್ಮಿನ್ನಾ ಯತಥೋ ಜನೇ ಕೋ ವಾಂ ನದೀನಾಂ ಸಚಾ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕುಹ | ತ್ಯಾ | ಕುಹ | ನು | ಶ್ರುತಾ | ದಿವಿ | ದೇವಾ | ನಾಸತ್ಯಾ |

ಕಸ್ಮಿನ್ | ಆ | ಯತಥಃ | ಜನೇ | ಕಃ | ವಾಂ | ನದೀನಾಂ | ಸಚಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಃ ||

ತ್ಯಾ ತೌ ದೇವಾ ದೇವಾ ನಾಸತ್ಯಾಶ್ಚಿನೌ ಕುಹ ಕುತ್ರ ತಿಷ್ಠತಃ | ನು ಅದ್ಯ ಕುಹ ಶ್ರುತಾ ಕುತ್ರ ಶ್ರುತಾ ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ನಿವಸತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ ದೇವಾ ಯುವಾಂ ಕಸ್ಮಿನ್ ಜನೇ ಯಜಮಾನ ಆ ಯತಥಃ | ಆಗಚ್ಛಥಃ | ಕಃ ಸ್ತೋತಾ ವಾಂ ಯುವಯೋರ್ನದೀನಾಂ ಸ್ತುತೀನಾಂ ಸಚಾ ಸಹಾಯಃ ಸ್ಯಾತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ತ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ | ದೇವಾ—ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಆದ | ನಾಸತ್ಯಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು | ಕುಹ—ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ | ನು—ಈಗ | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಕುಹ—ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಶ್ರುತಾ—ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ (ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನಿಗಳೇ) | ಕಸ್ಮಿನ್ ಜನೇ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಆ ಯತಥಃ—ನೀವು ಬರುತ್ತೀರಿ | ಕಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ನದೀನಾಂ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ | ಸಚಾ—ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ, ದೇವತಾತ್ಮರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಈಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ? ದ್ಯುಲೋಕದ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ? ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಬರುತ್ತೀರಿ ? ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ನಿಮ್ಮ ಪರವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕನಾಗುತ್ತಾನೆ ?

English Translation.

The divine Nasatyas, where are they? where are they heard of in heaven? to what worshipper do you come? who may be the associate of your praises?

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಕಂ ಯಾಥಃ ಕಂ ಹ ಗಚ್ಛಥಃ ಕನುಚ್ಛ ಯುಂಜಾಥೇ ರಥಂ |

ಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ರಣ್ಯಥೋ ವಯಂ ವಾಮುಶ್ವಸೀಷ್ಟಯೇ || ೩ ||

॥ ಪದಪಠಃ ॥

ಕಂ | ಯಾಥಃ | ಕಂ | ಹ | ಗಚ್ಛಥಃ | ಕಂ | ಅಚ್ಛ | ಯುಂಜಾಥೇ ಇತಿ | ರಥಂ |

ಕಸ್ಯ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ರಣ್ಯಥಃ | ವಯಂ | ವಾಂ | ಉಶ್ವಸಿ | ಇಷ್ಟಯೇ || ೩ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೋ ಯುವಾಂ ಕಂ ಯಜಮಾನಂ ಯಜ್ಞಂ ವಾ ಪ್ರತಿ ಯಾಥಃ | ಅಧ್ವಾನಮುಲ್ಲಂಘ್ಯ ಯಾಥಃ | ಕಂ ಹ ಕಂ ಚ ಪ್ರತಿ ಗಚ್ಛಥಃ | ಗತ್ವಾ ಚ ಕೇನ ಸಹ ಸಂಗತೌ ಭವಥಃ | ಕಂ ಚಾಚ್ಛಾಭಿ-
ಸ್ತಾಪ್ತುಂ ಯುಂಜಾಥೇ ಯೋಜಯಥೋ ರಥಮಶ್ವೈಃ | ಕಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಪರಿವೃಧಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ
ರಣ್ಯಥಃ | ರನೇಥೇ | ವಯಂ ಚ ವಾಂ ಯುವಾಮಿಷ್ಟಯೇ ಗಮನಾಯೈಷಣಾಯ ವೋಶ್ವಸಿ |
ಕಾಮಯಾಮಹೇ | ತಸ್ಮಾತ್ ಕಸ್ಯ ಚ ಯಾಗಂ ಪ್ರತಿ ನ ಗಂತವ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೋ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಕಂ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಯಾಥಃ—
ಹೊರಟದ್ದೀರಿ | ಕಂ ಹ—ಯಾವನಲ್ಲಿಗೆ | ಗಚ್ಛಥಃ—ಹೋಗುತ್ತೀರಿ | ಕಂ ಅಚ್ಛ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನ
ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಲು | ರಥಂ—ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು | ಯುಂಜಾಥೇ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸುತ್ತೀರಿ |
ಕಸ್ಯ—ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ | ರಣ್ಯಥಃ—ರವಿಸುತ್ತೀರಿ | ವಯಂ—
ನಾವು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಇಷ್ಟಯೇ—ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ | ಉಶ್ವಸಿ—ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ.

॥ ಭಾಷಾರ್ಥಃ ॥

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಹೊರಟಿದ್ದೀರಿ? ಯಾವ ಯಜ
ಮಾನನ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಲು ನಿಮ್ಮ ರಥಕ್ಕೆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹೂಡುತ್ತೀರಿ? ಯಾವ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ
ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರವಿಸುತ್ತೀರಿ? ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

To whom do you proceed? to whom do you repair? to (go to) whose
presence do you harness you car? by whose prayers are you gratified?
we are anxious for your arrival.

ಪೌರಂ ಚಿದ್ಧೃದಪುತ್ರಂ ಪೌರ ಪೌರಾಯ ಜಿನ್ನಫಃ |
ಯದೀಂ ಗೃಭೀತತಾತಯೇ ಸಿಂಹಮಿವ ದ್ರುಹಸ್ತದೇ || ೪ ||

|| ಪವಪಾಠಃ ||

ಪೌರಂ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ಉದ್ರಪುತ್ರಂ | ಪೌರ | ಪೌರಾಯ | ಜಿನ್ನಫಃ |
ಯತ್ | ಈಂ | ಗೃಭೀತತಾತಯೇ | ಸಿಂಹಂ | ಇವ | ದ್ರುಹಃ | ಸದೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪೌರ | ಇದಮಶ್ವಿನೋಃ ಸಂಬೋಧನಂ | ಪೌರೇಣ ಸ್ತುತ್ಯಶ್ಚೇನ ಸಂಬಂಧಾದಶ್ವಿನಾವಹಿ
ಪೌರೌ || ಉಭಯೋಶ್ಚಾಂದಸಮೇಕವಚನಂ || ಹೇ ಪೌರಸಂಬಂಧಿನಾವಶ್ವಿನೌ ಯುವಾಂ ಪೌರಂ |
ಚಿದಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಪೌರೇಣ ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ಸ್ತುರ್ಥ್ಯಮಾನಶ್ಚೇನ ಸಂಬಂಧಾನ್ವೇಘೋಽಪಿ ಪೌರಃ |
ತಮುದಪುತ್ರಮುದಕಸ್ಥಾನಕಂ ಮೇಘಂ ಪೌರಾಯ ಋಷಯೇ ಮಹ್ಯಂ ಜಿನ್ನಫಃ | ಪ್ರೇರಯಥಃ |
ಯದ್ಯಾ ಯುವಾಂ ಗೃಭೀತತಾತಯೇ ಗೃಹೀತಯಶ್ಚಿತ್ತಸಂತಾನಾಯ ಪೌರಾಯೇನೋನಂ ಮೇಘಂ
ಪ್ರತಿಗಚ್ಛೇಹೋ ದ್ರುಹೋ ದ್ರೋಹಸ್ಯ ಪದೇ ಸ್ಥಾನೇರಣ್ಯದೇಶೇ ಸಿಂಹಮಿವ | ಗರ್ಜಂತಂ ಪ್ರಬಲಂ
ಸಿಂಹಂ ಯಥಾ ಬಲಾಚ್ಚಾವಯಂತಿ ಶೂರಾಃ ತದ್ವಜ್ಜಿನ್ನಫ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪೌರಂ—ಪೌರನಿಗೆ ಘೋಷ್ಯರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀಬೇವತೆಗಳೇ | ಪೌರಾಯ—ಪೌರನಾಮಕನಾದ ನನಗಾಗಿ |
ಉದ್ರಪುತ್ರಂ—ಉದಕಭರಿತವಾದುದೂ | ಪೌರಂ ಚಿತ್—ಪೌರನಿಗೆ ಉಪಕಾರವಾದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೂ
ಆದ ಮೇಘವನ್ನು | ಜಿನ್ನಫಃ—ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ ಮತ್ತು ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸಿ | ದ್ರುಹಃ ಪದೇ—ಹಿಂಸಾಸ್ಥಾನ
ವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ | ಸಿಂಹಂ ಇವ—ಸಿಂಹವನ್ನು ಬೇಟೆಗಾರರು ಹೊಡೆದೊಡಿಸುವಂತೆ | ಯತ್ ಈಂ—
ಯಾವ ಅದೇ ಮೇಘವನ್ನು | ಗೃಭೀತತಾತಯೇ—ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ತೃಪ್ತವಾಗಿ ಬರು
ವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪೌರನಿಗೆ ಘೋಷ್ಯರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀಬೇವತೆಗಳೇ, ಪೌರನಾಮಕನಾದ ನನಗಾಗಿ ಉದಕಭರಿತವಾದುದೂ
ಪೌರನಿಗೆ ಉಪಕಾರಕವಾಗಿ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೂ ಆದ ಮೇಘವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ ಮತ್ತು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು
ಸುರಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿ. ಹಿಂಸಾಸ್ಥಾನವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗಾರರು ಸಿಂಹವನ್ನು ಹೊಡೆದಿಟ್ಟುನಂತೆ ಅದೇ
ಮೇಘವನ್ನು ನೀವು ತೃಪ್ತವಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿ ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿ.

English Translation.

You stripped off (his aged form) like a cuirass from the decrepid Chyavana, so that when you had rendered him again a youth, he attracted the desires of women.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ತಿ ಹಿ ನಾಮಿಹ ಸ್ತೋತಾ ಸ್ಮಸಿ ವಾಂ ಸಂದೃತಿ ಶ್ರಿಯೇ |
ನೂ ಶ್ರುತಂ ಮು ಆ ಗತಮವೋಭಿರ್ವಾಜಿನೀವಸೂ || ೬ ||

|| ಪವಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ತಿ | ಹಿ | ವಾಂ | ಇಹ | ಸ್ತೋತಾ | ಸ್ಮಸಿ | ವಾಂ | ಸಂದೃತಿ | ಶ್ರಿಯೇ |
ನು | ಶ್ರುತಂ | ಮೇ | ಆ | ಗತಂ | ಅವೋಭಿಃ | ವಾಜಿನೀವಸೂ ಇತಿ ವಾಜಿನೀವಸೂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ವಾಂ ಸ್ತೋತಾ ಪೌರೋಸ್ತಿ ಹಿ | ವರ್ತತೇ ಖಲು | ಹೇ ದೇವೌ ವಾಂ ಸಂದೃತಿ ಸಂದರ್ಶನೇ ಸಂನಿಧಾನೇ ಸ್ಮಸಿ | ಸ್ಮಃ | ಭವೇನು | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಶ್ರಿಯೇ | ನು ಅದ್ಯ ಮೇ ಮದೀಯಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುತಂ | ಶ್ರುಣುತಂ | ಶ್ರುತ್ವಾ ಆ ಗತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಕಿಂ ತೂಷ್ಣೀಂ ನೇತ್ಯಾಹ | ಅವೋಭೀ ರಕ್ಷಣೈಃ ಸಹ ವಾಜಿನೀವಸೂ ಅನ್ವವಸೂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಸ್ತೋತಾ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನು | ಇಹ ಹಿ—ಇಲ್ಲಿಯೇ | ಅಸ್ತಿ—ಇದ್ದಾನೆ | ಶ್ರಿಯೇ—ನಮ್ಮ ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಸಂದೃತಿ—ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿಯೇ | ಸ್ಮಸಿ—ನಾವು ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ನು—ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಮೇ—ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿ | ವಾಜಿನೀವಸೂ—ಅನ್ನ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರಾದ ನೀವು | ಅವೋಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಲೊಡನೆ | ಆಗತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

|| ಛಾಂದೋಗ್ಯಃ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ಪೌರನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಾವು ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತಾಗಲಿ. ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ. ಅನ್ನ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರಾದ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಲೊಡನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation

A glorifier of you both is here : may we be (retained) in your sight for the sake of prosperity : hear to day (my invocation) : come hither with your protections, you who are affluent in food.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾರಃ ||

ಕೋ ವಾ¹ನು²ದ್ಯೈ ಪು³ರು⁴ಣಾ⁵ಮಾ ವ⁶ನ್ನೇ⁷ ಮ⁸ರ್ತ್ಯಾ⁹ನಾಂ ||

ಕೋ ವಿ¹ಪ್ರೋ² ವಿ³ಪ್ರ⁴ವಾ⁵ಹ⁶ಸಾ ಕೋ ಯ⁷ಜ್ಞೈ⁸ರ್ವಾ⁹ಜಿನೀ¹⁰ವಸೂ || ೭ ||

|| ಸದಪಾರಃ ||

ಕಃ | ವಾಂ | ಅದ್ಯೈ | ಪುರುಣಾಂ | ಆ | ವನ್ನೇ | ಮರ್ತ್ಯಾ ನಾಂ |

ಕಃ | ವಿಪ್ರಃ | ವಿಪ್ರವಾಹಸಾ | ಕಃ | ಯಜ್ಞೈಃ | ವಾಜಿನೀವಸೂ ಇತಿ ವಾಜಿನೀವಸೂ || ೭ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಾಜಿನೀವಸೂ ಅನ್ನವಸೂ ವಾಂ ಯುನಾನುದ್ಯಾ ಸ್ಥಿನೀ ಪುರುಣಾಂ ಮರ್ತ್ಯಾ ನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕ ಆ ವನ್ನೇ | ಸರ್ವತೋ ಭಜತಿ | ಹೇ ವಿಪ್ರವಾಹಸಾ ವಿಪ್ರೈರ್ನೇಧಾವಿಭಿರ್ವಹನೀಯೈ ಕೋ ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವೀ ವನ್ನೇ | ಕೋ ಯಜಮಾನೋ ಯಜ್ಞೈರ್ವನ್ನೇ | ಅತ್ಯಂತವಿಲಂಬಮಸಹಮಾನಃ ಪುನಃ ಪುನರ್ಬ್ರೂತೇ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಾಜಿನೀವಸೂ—ಅನ್ನವೇ ಸಂಪತ್ತಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅದ್ಯೈ—ಈ ಯಾಗದ ದಿನ | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಪುರುಣಾಂ—ಅನೇಕರಾದ | ಮರ್ತ್ಯಾ ನಾಂ—ಮಾನವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ | ಕಃ—ಯಾವನು | ಆ ವನ್ನೇ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ | ವಿಪ್ರವಾಹಸಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿತರಾದ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಕೋ ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಯಾವ ಋಷಿಯು ಸ್ತುತಿ ಸಿ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಕಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನ್ನವೇ ಸಂಪತ್ತಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಾಗದ ದಿನ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಮಾನವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಯಾವನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ ? ಉತ್ತಮವಾದ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತರಾಗತಕ್ಕ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀ

ದೇವತೆಗಳೇ, ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಯಾವ ಋಷಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ? ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ?

English Translation.

Who among many mortals has this day (best) propitiated you? what wise man (has best propitiated you) who are revered by the wise? What (worshipper has best propitiated you) by sacrifice, you who are affluent in food?

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಆ ವಾಂ ರಥೋ ರಥಾನಾಂ ಯೇಷೋ ಯಾತ್ವತ್ವಿನಾ |

ಪುರೂ ಚಿದಸ್ಮಯುಸ್ತಿರ ಆಂಗೂಷೋ ಮರ್ತ್ಯೇಷು || ೮ ||

! ಪದಪಾಠಃ !

ಆ | ವಾಂ | ರಥಃ | ರಥಾನಾಂ | ಯೇಷಃ | ಯಾತು | ಅತ್ತಿನಾ |

ಪುರು | ಚಿತ್ | ಅಸ್ಮಯುಃ | ತಿರಃ | ಆಂಗೂಷಃ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು | ಆ || ೮ ||

! ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಅತ್ತಿನಾತ್ತಿನೌ ವಾಂ ಯುವಯೋ ರಥ ಏಕೋ ರಥೋ ರಥಾನಾಂ ಯೇಷ್ಯ ಇತರದೇವ-
ರಥಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇತಿಯೇನ ಗಂತಾ ಸನ್ ಆ ಯಾತು | ಕೀದ್ಯತಃ ಸನ್ | ಪುರೂ ಚಿದ್ವಹೂನ್ಯಪ್ಯಸ್ಮ-
ದ್ವಿರೋಧಿನಸ್ತೀರೋ ಹಿಂಸಕಸ್ತಿರಸ್ಯರ್ತಾ ವಾಸ್ಮಯುರಸ್ಮಾನ್ ಕಾಮಯಮಾನೋ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಸರ್ವೇಷು
ಯಜಮಾನೇಷು ಮಧ್ಯ ಆಂಗೂಷಃ ಸ್ತುತ್ಯಃ | ಆಕಾರಃ ಪೂರಣಃ | ಅಥವಾ ಆಂಗೂಷಃ ಸ್ತೋಮಃ |
ಸ್ತವೋಽಸ್ಮಯುರಸ್ಮಾನ್ ಬಲ್ವಿಯೋಕ್ತುಂ ಕಾಮಯಮಾನೋ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಮರ್ತ್ಯೈರಸ್ಮದೀಯೈ-
ರ್ಬಾತ್ಸಿಗ್ನಿಃ ಪ್ರೇರಿತಃ ಸನ್ | ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಾತ್ತಿನೋ ರಥಸ್ಯ ವಾ ಸ್ತುತಿರಾ ಸರ್ವತಃ ಪುರೂ ಚಿತ್
ಪುರೂಣ್ಯುಃ ತತ್ತುಬಲಾನ್ ತಿರಃ | ತಿರಸ್ಮರೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥ ||

ಅತ್ತಿನಾ—ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೇದೇವತೆಗಳೇ | ಪುರೂ ಚಿತ್—ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶಪ್ತಗಳನ್ನೂ ಸಹ |
ತಿರಃ—ಹಿಂಸಿತಕ್ಕದ್ದೂ | ಅಸ್ಮಯುಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದೂ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ |

ಅಂಗೂಷ್ಠಃ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದೂ | ರಥಾನಾಂ—ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ | ಶ್ರೇಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದೂ ಆದ | ವಾಂ ರಥಃ—ನಿಮ್ಮ ರಥವು | ಆ ಯಾತು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಅನೇಕಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಹಿಂಸಿತಕ್ಕದ್ದೂ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದೂ, ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದೂ, ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ.

English Translation.

May your car, Aswins, the swiftest of the cars (of the gods), come hither well-disposed towards us, the discomfiter of numerous (foes), glorified amongst men

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ಶಮೂಷು ವಾಂ ಮಧೂಯುನಾಸ್ಮಾಕಮಸ್ತು ಚಕ್ರೈತಿಃ |

ಅರ್ವಾಚೀನಾ ವಿಚೇತಸಾ ವಿಭಿಃ ಶೈನೇವ ದೀಯತಂ || ೯ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯಃ ||

ಶಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ವಾಂ | ಮಧುಯುನಾ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಅಸ್ತು | ಚಕ್ರೈತಿಃ |

ಅರ್ವಾಚೀನಾ | ವಿಚೇತಸಾ | ವಿಭಿಃ | ಶೈನೇವ | ದೀಯತಂ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಧೂಯುನಾ ಮಧುಮಂತೌ ವಾಂ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಚಕ್ರೈತಿಃ ಪುನಃಪುನಃ ಕರಣಂ ಯುನಾಭ್ಯಾಮರ್ಥಾಯ ಪುನಃಪುನಃ ಕ್ರಿಯಮಾಣಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಯುವಯೋರಾಗಮನಸ್ಯಾಭ್ಯಾಸೋನಾಸ್ಮಾಕಂ ಸು ಸುಷ್ಕುಶಮು ಸುಖಕರಮೇನಾಸ್ತು | ಭವತು | ಹೇ ಅರ್ವಾಚೀನಾರ್ವಾಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಾಂಚಿನೌ ಹೇ ವಿಚೇತಸಾ ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಜ್ಞೌ ಶೈನೇವ ಶೈನಾವಿವ ವಿಭಿರ್ಗಂತ್ಯಭಿರಶ್ವದೀಯತಂ | ಗಚ್ಛತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಧೂಯೆನಾ—ಮಧುಯುಕ್ತರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | **ನಾಂ**—ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | **ಚಿಕ್ಕೃತಿಃ**—ಪುನಃಪುನಃ ನಿರ್ಮಿತವೂ ಪರಿತವೂ ಆದ | **ಅಸ್ಮಾಕಂ**—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳು | **ಸು**—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | **ಶಮು** **ಅಸ್ತು**—ಸುಖಸಾಧಕವಾಗಲಿ | **ಅರ್ನಾಬೀನಾ**—ನಮ್ಮಭಿಮುಖವಾಗಿ ಇಳಿದು ಬರುವರೂ | **ವಿಚೇತಸಾ**—ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು | **ಶ್ಯೇನೇವ**—ಶ್ಯೇನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ | **ವಿಭಿಃ**—ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | **ದೀಯತಂ**—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮಧುಯುಕ್ತರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪುನಃಪುನಃ ನಿರ್ಮಿತವೂ ಪರಿತವೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸುಖಸಾಧಕವಾಗಲಿ. ನಮ್ಮಭಿಮುಖವಾಗಿ ಇಳಿದು ಬರುವವರೂ, ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು ಶ್ಯೇನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ವೇಗಗಾಮಿಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation.

May our repeated adoration of you two, who are desirous of the libation, be productive of felicity: descending to our presence, and exceeding in wisdom, travel with rapid (steeds), swift as to falcons.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಿನಾ ಯದ್ಧ ಕರ್ಹಿ ಚಿಚ್ಚುಶ್ರುಯಾತಮಿನುಂ ಹವಂ |

ವಸ್ವೀರೂ ಸು ನಾಂ ಭುಜಃ ಸ್ಯಂಚಂತಿ ಸು ನಾಂ ಸ್ಯಚಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಿನಾ | ಯತ್ | ಹ | ಕರ್ಹಿ | ಚಿತ್ | ಶುಕ್ರುಯಾತಂ | ಇಮಂ | ಹವಂ |

ವಸ್ವೀಃ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ನಾಂ | ಭುಜಃ | ಸ್ಯಂಚಂತಿ | ಸು | ನಾಂ | ಸ್ಯಚಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಯುನಾಂ ಯದ್ಧ ಯತ್ರ ಕರ್ಹಿ ಚಿತ್ ಸ್ಥಿತವಂತೌ ಭವಥಃ ತತ್ರೇಮಂ ನೋ ಹವನಾಹ್ವಾನಂ ಶುಕ್ರುಯಾತಂ | ಸ್ಯಣುತಂ | ಶುಕ್ರುಗಚ್ಛತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಮರ್ಥಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ವಸ್ತ್ರೇಃ ಪ್ರಶಸ್ತ್ಯಾ ಭುಜೋ ಧನಾನಿ ದವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಸು ಸುಷ್ಕ ವಾಂ ಯುವಾಂ ಪೃಂಚಂತಿ | ಮಿಶ್ರ-
ಯಂತಿ | ಪ್ರಾಪ್ನವಂತಿ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಕೀದೃಶೋ ಭುಜಃ | ವಾಂ ಯುವಾಂ ಸು ಸುಷ್ಕ ಪೃಚಿಃ
ಸಂಪರ್ಚನಾಃ | ಯುವಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನಂ ಕಾಮಯಮಾನಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವಾ ಸು ಪೃಚಿಃ ಸುಸಂಪ-
ರ್ಚನಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ವಸ್ತ್ರೇಭುಜೋ ವಾಂ ಸುಷ್ಕ ಪೃಂಚಂತಿ | ಸಂಪರ್ಚಯಂತಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯದ್ಧ ಕರ್ಮಿಣಿತ್—ನೀವು ಯಾವಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ
ಸಹ | ಇಮಂ ಹವಂ—ನನ್ನಿಂದ ಪರಿತವಾಗುವ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶುಶ್ರುಯಾತಂ—ಕೇಳಿ | ವಾಂ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸು ಪೃಚಿಃ—ಆದರದಿಂದ ಸೇರಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವು | ವಸ್ತ್ರೇಃ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುವೂ ಆದ | ಭುಜಃ—
ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸು—ಅತಿಶಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಪೃಂಚಂತಿ—ಬಂದು
ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಯಾವಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ನನ್ನಿಂದ ಪರಿತವಾಗುವ
ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸೇರಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವು, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೂ ಆದ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ
ಧನಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅತಿಶಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ.

English Translation.

Aswins, wherever you may be, hear this invocation : the excellent
sacrificial offerings, longing for your proximity, reach you.

ಎಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರತಿ ಪ್ರಿಯತಮಮಿತಿ ನವರ್ಚಿಂ ತ್ವತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಅವಸ್ಯುರ್ನಾಮಾತ್ರೇಯ ಋಷಿಃ |
ಸಂಕ್ತಿಶ್ಚಂದಃ | ಅಶ್ವಿನೌ ದೇವತಾ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಪ್ರತಿ ನವಾವಸ್ಯುಃ ಸಾಂಕ್ರಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ
ಅಶ್ವಿನೇ ಕ್ರತೌ ಸಾಂಕ್ರೇ ಛಂದಸ್ಸಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚೇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಪ್ರತಿ ಪ್ರಿಯತಮಮಿತಿ ಸಾಂಕ್ರಂ |
ಅ. ೪-೧೫ | ಇತಿ ಹಿ ಸೂಕ್ತಿಕಂ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರತಿ ಪ್ರಿಯತಮಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅವಸ್ಯುರಾತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು ; ಅಶ್ವಿನೀ
ದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು ; ಪಂಕ್ತಿಶ್ಚಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರತಿ ನವಾವಸ್ಯುಃ ಸಾಂಕ್ರಂ ಎಂದು

ಹೇಳಿರುವುದು. ಪಾತ್ರರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಪಂಕ್ತಿಶ್ಲೋಕದ ಸ್ಥಾನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರತಿ ಪ್ರಿಯತಮ ಮಿತಿ ಸಾಂಕ್ರಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೫

ಮಂಡಲ— ೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೫ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೫, ೧೬ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಪ್ಲೆ—೯	
	ಋಷಿಃ—ಅಪಸ್ವಿರಾತ್ರೇಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನೌ	
	ಛಂದಃ—ಪಂಕ್ತಿಃ	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ ಪ್ರಿಯತಮಂ ರಥಂ ವೃಷಣಂ ವಸುವಾಹನಂ |

ಸ್ತೋತಾ ವಾನುಶ್ವಿನಾವೃಷಿಃ ಸ್ತೋಮೇನ ಪ್ರತಿ ಭೂಷತಿ ಮಾಧ್ವೀ ಮನು
 ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರತಿ | ಪ್ರಿಯತಮಂ | ರಥಂ | ವೃಷಣಂ | ವಸುವಾಹನಂ |

ಸ್ತೋತಾ | ವಾಂ | ಅಶ್ವಿನೌ | ಋಷಿಃ | ಸ್ತೋಮೇನ | ಪ್ರತಿ | ಭೂಷತಿ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮನು | ಶ್ರುತಂ |
 ಹವಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ | ಏಕಃ ಪ್ರತಿಶಬ್ದೋಽನುವಾಹಃ | ವಾಂ ಯುವಯೋಃ ಪ್ರಿಯತಮಂ ರಥಂ
 ಸ್ತೋತಾ ಋಷಿರವಸ್ಯುಃ ಸ್ತೋಮೇನ ಪ್ರತಿ ಭೂಷತಿ | ಅಲಂಕರೋತಿ | ಕೀದೃಶಂ ರಥಂ | ವೃಷಣಂ
 ವರ್ಷಿತಾರಂ ಫಲಾನಾಂ ವಸುವಾಹನಂ ಧನಾನಾಂ ವಾಹಕಂ | ಅದೈಶಂ ರಥಮಾಗಮನಾಯ
 ಸ್ತೌತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಮಾತ್ ಹೇ ಮಾಧ್ವೀ ಮಧುವಿದ್ಯಾವೇದಿತಾರೌ ಮನು ಹವಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುತಂ
 ಕೃಣುತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಶ್ವಿನೌ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ವಾಂ—ನಿಮಗೆ | ಪ್ರಿಯತಮಂ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದುದು |
 ವೃಷಣಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದುದು | ವಸುವಾಹನಂ—ಧನಗಳನ್ನು ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಆದ | ರಥಂ—

ರಥವನ್ನು | ಸ್ತೋತಾ—ಅನಸ್ಯುವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳವನೂ ಸ್ತೋತ್ರವೂ | ಬುಷಿ—ಬುಷಿಯೂ ಆದ ನಾನು | ಸ್ತೋನೇನ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಪ್ರತಿ ಭೂಷತಿ—ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತೇನೆ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನರಿತ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನುಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾದುದೂ, ಕಾಮನರ್ಪಕವಾದುದೂ, ಧನಗಳನ್ನು ವಹಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ರಥವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರವೂ, ಬುಷಿಯೂ, ಅನಸ್ಯನಾಮಕನೂ ಆದ ನಾನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಧುವಿದ್ಯೆಯರಿತ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ.

English Translation.

The Rishi, your worshipper. Aswins, graces your beloved chariot, the showerer (of benefits), the vehicle of wealth, with praises : masters of mystic lore, hear my invocation.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಅವರ ರಥಕ್ಕೆ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳು ಇರುವುವೆಂದು ಋ. ಸಂ. ೧-೩೪ ನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

ತ್ರಿಚಕ್ರಃ ತ್ರಿವಂಧುರಃ ಮನಸಃ ಜವೀಯಾನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಚಕ್ರಃ, ತ್ರಿವಂಧುರಃ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕತ್ವವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ತ್ರಿಷು ವಿಕ್ರಮಣೀಷು ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವ್ಯಾಪಕತ್ವವೂ, ತ್ರೀಣಿ ಜಾನಾ ಪರಿಭೂಷಂತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕತ್ವವೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ತ್ರಿಚಕ್ರಃ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಗ್ನಿ, ವಿಷ್ಣು, ಸವಿತೃ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಇವರ ವರ್ಣನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾನವಾದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಅಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. Hopkins ಎಂಬ ಅಂಗ್ಲ ಪಂಡಿತನು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

A comparison with the abodes of other Vedic Deities who are said to traverse the whole Universe like Vishnu confirms the same view. One of these deities is ಸವಿತೃ. The second deity that traverses or measures the Universe is ಅಗ್ನಿ. He Has three stations. His light is spoken of as three-fold. Although these three stations do not seem to be always conceived alike, yet, one of them at any rate can be clearly identified with the third step of Vishnu. Agni sometimes represents the Sun in the Rig-Veda and Vishnu is also the same Sun under

a different name and the third or the hidden abode of Agni can therefore, be easily recognised as identical in character. The third Deity that traverses the Universe is the Aswins to whom the epithet ಪಂಚಸ್ is applied several times in the Rig-Veda The Aswins are said to have three stations and their chariot which is to go over both the worlds alike has three wheels one of which is represented as deposited in a cave or a secret place like the third step of Vishnu which is beyond the ken of mortals. This coincidence between the third stations of three different world-traversing Gods cannot be treated as accidental.

(J. A. O. S. Vol. 16. p. CXLIX to CL.)

ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ನೊದಲನೆಯದಾಗಿ—

೧. ಪೃಥಿವೀ, ದ್ಯುಲೋಕ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ ಅಗ್ನಿ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನಗಳು; ಎರಡನೆಯದಾಗಿ,

೨ ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಮೂರನೇ ಪಾದವೂ ಸಹ ಪುರುಷನಿಗೆ ಗಹನಾತೀತವಾದ ಲೋಕವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿರುವುವು. ಈ ಎರಡು ಅಂಶಗಳೂ ಸಹ ಗಮನಾರ್ಹವಾದವು. ನೊದಲನೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ,

ಪ್ರ ತದ್ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ತವತೇ ವೀರ್ಯೇಣ ಮೃಗೋ ನ ಭೀಮಃ ಕುಚಿರೋ ಗಿರಿಷ್ಠಾಃ |
ಯಸ್ಯೋರಸು ತ್ರಿಷು ವಿಕ್ರಮಣೇಷ್ವಧಿಕ್ಷಿಯಂತಿ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೫೪-೨)

ಯಸ್ಯ ತ್ರೀ ಪೂರ್ಣಾ ಮಧುನಾ ಪದಾನ್ಯಕ್ಷೀಯಮಾಣಾ ಸ್ವಧಯಾ ಮದಂತಿ |
ಯ ಉ ತ್ರಿಧಾತು ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಮೇಕೋ ದಾಧಾರ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೫೪-೪)

ತ್ರಿಣಿ ಜಾನಾ ಪರಿ ಭೂಷಂತೈಸ್ಯ ಸಮುದ್ರ ಏಕಂ ದಿನ್ಯೇಕಮಸ್ತು |
ಪೂರ್ವಾಮನು ಪ್ರ ದಿಶಂ ಸಾರ್ಥಿವಾನಾಮೃತೋನ್ಪ್ರಶಾಸದ್ವಿ ದಧಾಮನುಷ್ಯು ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೯೫-೩)

ಅಗ್ನಿಸ್ತ್ರೀಣಿ ತ್ರಿಧಾತೂನ್ಯಾ ಕ್ಷೇತಿ ವಿದಧಾ ಕವಿಃ |

ಸ ತ್ರೀರೇಕಾದಶಾ ಇಹ ಯಕ್ಷಚ್ಛಿ ಹಿಪ್ರಯಚ್ಛಿ ನೋ ವಿಪ್ರೋ ದೂತಃ ಪರಿಷ್ಕೃತೋ
ನ ಭಂತಾಮನುಕೇ ಸಮೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೮-೩೯-೯)

ತ್ರಿಣಿ ಪದಾನ್ಯಕ್ಷಿನೋರಾವಿಃ ಸಾಂತಿ ಗುಡಾ ಪರಃ |

ಕವೀ ಮತಸ್ಯ ಪತ್ನುಃಪಿರವಾಗ್ನೀವೇಚ್ಛಿಸ್ತರಿ ||

(ಋ. ಸಂ. ೮-೮-೨೩)

ಈ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ವೊದಲನೆಯ ಎರಡೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವ್ಯಾಪಕತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರಂತೆ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದವೂ, ಮೂರು ಸಂಖ್ಯೆಗಳುಳ್ಳವೂ ಆದ ಪದಗಳ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ಭೂತಜಾತಗಳೂ ನೆಲೆಸಿ ನಿಂತಿವೆ. ಮಧುರವಾದ ಅಮೃತದೊಡನೆ ತುಂಬಿದವೂ, ನಾಶರಹಿತವೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರು ಪಾದಪ್ರಕ್ಷೇಪಣಗಳೂ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಿತಜನರನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾದ ಅನ್ನ ದಾನದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವು ಕೆಳಭಾಗದ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಮೇಲುಭಾಗದ ಸಪ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಹೆದಿನಾಲ್ವು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಪೃಥಿವ್ಯಪ್ರೇಚೋರೂಪವಾದ ತ್ರಿಧಾತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆಂದು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದತ್ರಯದ ವ್ಯಾಪಕತ್ವದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಗ್ನಿಗೆ ಬಡಬಾಲನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂವೂ ಆದಿತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದೂ; ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಒಂದು ಹೀಗೆ ಮೂರು ಜನ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ಇದೇ ಅಗ್ನಿಯು ತ್ರಿಧಾತುಗಳನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯ ಲೋಕತ್ರಯವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಐದನೆಯ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಪಾದತ್ರಯದ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳ ಅನಾಸ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆಯೇ,

ಇದಂ ಹಿ ನಾಂ ಪ್ರದಿವಿ ಸ್ಥಾನನೋಕ ಇಮೇ ಗೃಹಾ ಅಶ್ವಿನೇದಂ ದುರೋಣಂ |

ಅ ನೋ ದಿವೋ ಬೃಹತಃ ಸರ್ವತಾದಾದ್ಯೋ ಯಾತಮಿಷಮೂರ್ಜಂ ವಹಂಶಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೫-೭೬-೪)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಪೃಥಿವೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮತ್ತು ದ್ಯುಲೋಕ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸಹ ಅನಾಸಸ್ಥಾನಗಳೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಈ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಂಶವನ್ನೂ ಸಹ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ೧-೧೫೪-೪ ನೇ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲೂ, ಅಗ್ನಿಯ ವ್ಯಾಪಕತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ೮-೩೯-೯ ನೇ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥವಂಚಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲೂ (೧-೧೫೩-೧) ತ್ರಿಧಾತು ವೆಂಬ ಪದವು ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪದವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಇವರೆಲ್ಲರ ತೃತೀಯಪಾದವು (ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನವು) ಗಹನಾತೀತವಾದ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿರುವುದೆಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಷ್ಣುರಿತ್ವಾ ಪರಮಮಸ್ಯ ವಿದ್ಯಾಚ್ಚಾ ತೋ ಬೃಹನ್ನಭಿ ಪಾತಿ ತೃತೀಯಂ |

ಆಸಾ ಯದಸ್ಯ ಪಯೋ ಅಕ್ರತ ಸ್ವಂ ಸಚೇತಸೋ ಅಭ್ಯರ್ಚಂತೈತ್ರ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧-೩)

ಕಂ ಇಮಂ ವೋ ನಿಣ್ಯಮಾ ಚಿಕೇತ ವತ್ಸೋ ಮಾತ್ಸ್ಯರ್ಜನಯಿತ ಸ್ವಧಾಭಿಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೯೫-೪)

ದ್ವೇ ಇದಸ್ಯ ಕ್ರಮಣೇ ಸ್ವರ್ಧ್ವಲೋಽಭಿಪ್ಯಾಯ ಮತ್ಸೋರ್ ಭುರಣ್ಣಿತಿ |

ತೃತೀಯಮಸ್ಯ ನಕಿರಾ ದಧರ್ಷತಿ ವಯಿಶ್ವನ ಪತಯಂತಃ ಪತತ್ತಿಣಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೫೫-೫)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಂನೆಯ ಸ್ಥಾನವೂ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೇ ಪಾದದ ಆಕ್ರಮಣವೂ ಯಾವ ಮಾನವನಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. “ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎರಡು ಪಾದಗಳನ್ನಿಡುವ ಭೂಲೋಕ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷಲೋಕಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾನವನು ಸ್ತುತಿಮಾಡಿ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಪಾದವನ್ನಿಡುವ ಲೋಕವನ್ನು ಯಾವ ಮಾನವನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ **ತ್ರಿಚಕ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ರಥದ** ಗತಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಗಹನಾತೀತವಾದ ಸಂಚಾರವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದೆ

ಯದಯಾತಂ ಶುಭಸ್ವತೀ ವರೇಯಂ ಸೂರ್ಯಾಮುಪ |

.. ಕ್ಷೈಕಂ ಚಕ್ರಂ ನಾಮಾಸೀತ್ತ್ವ ದೇಷ್ಟಾಯ ತಸ್ಥಥಃ ||

ದ್ವೇ ತೇ ಚಕ್ರೇ ಸೂರ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ ಋತುಧಾ ವಿದುಃ |

ಅಥೈಕಂ ಚಕ್ರಂ ಯದ್ಗುಹಾ ತದದ್ವಾತಯ ಇದ್ವಿದುಃ ||

(ಋ. ಸಂ ೧೦-೮೫-೧೫, ೧೬)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ರಥದ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗದೆ, ಕೇವಲ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವುದೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಆಸರ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎರಡು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಮೂರು ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಆದಿತ್ಯಸ್ವರೂಪರೇ ಎಂದೂ ಸಹ ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿದೆ. **ತ್ರಿಚಕ್ರಃ, ತ್ರಿಬರ್ಹಿಃ, ತ್ರಿಷಧ-ಸ್ಥಃ, ತ್ರಿವಂಧುರಃ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಃ, ಇತ್ಯಾದಿ** ವಿಶೇಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ ಅದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಕೃತವಾದ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ, **ತ್ರಿಧಾತು** ಶಬ್ದದಿಂದ ಅವರ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕತ್ವವು ಬೋಧಿತವಾಗಿದೆಯಾದುದರಿಂದ **ತ್ರಿಧಾತು** ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತ್ರಿಧಾತುನಾ—ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಸ್ಥಾನೋಪೇತೇನ | ಸುವರ್ಣರಜತಾಮೃಧಾತುನೋಪೇತೇನ ನಾರಥೇನ ಎಂದರ್ಥವಾಗಿದೆ. **ತ್ರಿಧಾತು** ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ **ತ್ರಯಾಣಾಂ ಧಾತುನಾಂ ಸಮಾಹಾರಸ್ತ್ರಿಧಾತು | ಸೃಧಿವ್ಯಪ್ತೇಜೋರೂಪಧಾತುತ್ರಯವಿಶಿಷ್ಟಂ | ಸೃಧಿವೀ, ಅಪ್ ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ಸು** ಈ ಮೂರು ಭೂತಗಳ ಸಮಷ್ಟಿತತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಸಾಯಣರು ಈ ಪದದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ,

ತಾಸಾಂ ತ್ರಿವೃತಂ ತ್ರಿವೃತಮೇಕೈಕಾಂ ಕರವಾಣೇತಿ ಸೇಯಂ ದೇವತೇನಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ದೇವತಾ ಅನೇನೈವ ಜೀನೇನಾತ್ಮಾನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ನಾಮರೂಪೇ ನ್ಯಾಕರೋತ್ |

(ಛಾ. ಉ. ೬-೨-೨-೩)

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ದಾಹರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ನ, ಅಪ್ ಮತ್ತು ತೇಜೋ ರೂಪಗಳ ತತ್ತ್ವತ್ರಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಧರಿಸಿದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಮಹತ್ತ್ವವು ಇಲ್ಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಸಾಯಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿವರಣೆಯು **ತ್ರಿಧಾತು** ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇರತಕ್ಕ ಅನೇಕ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು **ತ್ರಿಧಾತು ಕಾಲತ್ರಯಂ ಗುಣತ್ರಯಂ ನಾ; ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ವರ್ತಮಾನಗಳೆಂಬ ಕಾಲ** ತ್ರಯವೆಂದಾಗಲೀ ಅಥವಾ **ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ಸವೋರೂಪವಾದ ಗುಣಗಳೆಂದಾಗಲಿ ಅರ್ಧವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.**

ಅಗ್ನಿರಸ್ಮಿ ಜನ್ಮನಾ ಜಾತವೇದಾ ಘೃತಂ ಮೇ ಚಿಕ್ಷುರಮೃತಂ ಮು ಅಸನ |

ಅರ್ಕಸ್ತ್ರಿದಾತೋ ರಜಸೋ ವಿಮಾನೋಽಜಸ್ರೋ ಘರ್ನೋ ಹವಿರಸ್ಮಿ ನಾಮ ||

(ಮು. ಸಂ. ೩-೨೬-೭)

ಎಂಬ ಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಿದಾತು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಾಶಾನವ್ಯಾ ನಾತ್ಮನಾ ತ್ರಿದಾ ವರ್ತಮಾನೋಽರ್ಕೋಽಜನೇಯೋಽಯಃ ಪ್ರಾಣೋಽಸ್ತಿ ಸೋಽಪಿ ಅಹಮೇವಾಸ್ತಿ | ಪ್ರಾಣ, ಅಶಾನ ಮತ್ತು ವ್ಯಾನ ಈ ಮೂರು ರೂಪಗಳ ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವವೆಂದೂ,

ಯದ್ದೇವಾಃ ಶರ್ಮ ಶರಣಂ ಯದ್ಭದ್ರಂ ಯದನಾತುರಂ |

ತ್ರಿಧಾತು ಯದ್ಭರೂಢ್ಯಂ ತದಸ್ಮಾಸು ವಿ ಯಂತನಾನೇಹಸೋ ವ ಊತಯಃ ಸು ಊತಯೋ ವ ಊತಯಃ ||

(ಮು. ಸಂ ೮-೪೭-೧೦)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸತ್ತರಜಸ್ತಮೋ ರೂಪವಾದ ತ್ರಿಗುಣವೆಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ,

ಅ ಧರ್ಣಸಿಬ್ಬಹದ್ದಿವೋ ರರಾಣೋ ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ಗನ್ದೋಮುಭಿರ್ಹವಾನಃ |

ಗ್ನಾ ವಸಾನ ಓಷಧೀರಮೃಧ್ರಸ್ತ್ರಿದಾತುತ್ಯಂಗೋ ವೃಷಭೋ ವಯೋಧಾಃ ||

(ಮು. ಸಂ. ೫-೪೩-೧೩)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತ್ರಿದಾತುತ್ಯಂಗಳ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ತ್ರಿಪ್ರಕಾರತ್ಯಂಗಳವೆಂದು ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣ ವರ್ಣಜ್ವಾಲಃ | ಶುಕ್ಲ, ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಲೋಹಿತ ಎಂಬ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಉನ್ನತವಾಗಿಯೂ ಎದ್ದಿರುವ ಜ್ವಾಲೆಗಳುಳ್ಳವನು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದೆ.

ತ್ರಿರಾ ದಿವಃ ಸವಿತರ್ವಾರ್ಯಾಣಿ ದಿವೇದಿವ ಆ ಸುವ ತ್ರಿನೋ ಅಶ್ವಃ |

ತ್ರಿಧಾತು ರಾಯ ಆ ಸುನಾ ವಸೂನಿ ಭಗ ಶ್ರಾತರ್ಥಿಷಣೇ ಸಾತಯೇ ಧಾಃ ||

(ಮು. ಸಂ. ೩-೫೬-೬)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ತ್ರಿದಾತೂನಿ ಪಶುಕನಕರತ್ನ ಭೇದೇನ ತ್ರಿಪ್ರಕಾರಾಣಿ | ಶಶು, ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ರತ್ನ ಎಂಬ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಧನವೆಂದರ್ಥಮಾಡಿದೆ.

ತವ ತ್ರಿದಾತು ಪೃಥಿವೀ ಉತ ದ್ಯೌರ್ವೈಶ್ವಾನರ ವ್ರತಮಗ್ನೇ ಸಚಿಂ ತ |

ತ್ವಂ ಭಾಸಾ ರೋದಸೀ ಆ ತತಂಥಾಜಸ್ರೇಣ ಶೋಷಿಷಾ ಶೋತುಚಾನಃ ||

(ಮು. ಸಂ. ೭-೫-೪)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರನ ವ್ರತವನ್ನು ಮೂರುಲೋಕಗಳೂ ಸೇವಿಸುತ್ತವೆಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ತ್ರಿದಾತು, ಪೃಥಿವೀ ದ್ಯೌಃ ಎಂದು ತ್ರಿದಾತುವನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷ ಸರ್ವಾಯವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ.

ತಸ್ಯ ಯೋ ಯೋನಿರಾಶಯ ಆಸ | ತಮನು ಪರಾವೃತ್ಯ ಸಂಲುಪ್ಯಾಚ್ಚಿನ್ತ್ಯೇಷ್ವಿರಭವತ್ತ-

ದ್ಯದೇತಸ್ತನ್ನಾತಯೇ ತ್ರಿದಾತುರಿವ್ಯಷಾ ವಿದ್ಯಾ ತಸ್ಮಾತ್ತೈಧಾತವೀ ನಾಮ |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೫-೫-೫-೬)

ಅರ್ಥವರ್ಣಪುತ್ರನಾದ ದಧೀಚಿನೆಂಬ ಬುಷಿಗೆ ಮಧು ಎಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು (ಮಧುವಿದ್ಯಾ) ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿ, ಇದನ್ನು ನೀನು ಇತರರು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ತಲೆಯು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಆಸೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ದಧೀಚಿಮುಷಿಯ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನನುಗೆ ಮಧುವಿದ್ಯಾಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ದಧೀಚಿಮುಷಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ತಲೆಯು ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ನಿನಗೆ ಬೇರೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ನಾವು ಸೇರಿಸುತ್ತೇವೆಯಾದಕಾರಣ ಉಪದೇಶಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕುದುರೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರು. ಅವನು ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಇತಿಹಾಸವು ಸ್ತಂಭವಸ್ತುವಿ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದು.

ತದಿಂದ್ರೋ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವಜ್ರೇಣ ತಚ್ಚಿರೋ ಅಚ್ಚಿನತ್ | ಅಥಾಶ್ವಿನಾ ತಸ್ಯ ಸ್ಯಕ್ತೀಯಂ ಮಾನುಸಂ ಶಿರಃ ಪ್ರತ್ಯಧತ್ತಾಂ ||

ಇಂದ್ರನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ದಧೀಚಿಮುಷಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಆಕಾರದ ತಲೆಯನ್ನೇ ದಧೀಚಿಮುಷಿಯ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು ಎಂಬ (ಕಥಾ) ಇತಿಹಾಸದ ಭಾಗವು ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ಅಶ್ವಸ್ಯ ಶೀರ್ಷ್ಣಾ ನಾಂ ಈಂ ಯದುವಾಚೆ—ಯುಷ್ಮತ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಪ್ರತಿಹಿತೇನ ಶಿರಸಾ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಇವಾಂ ಮಧುವಿದ್ಯಾಂ ಯದಾ ಚಿ ಉಕ್ತವಾಃ | ಕುದುರೆಯ ತಲೆಯನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿಸಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ, ದಧೀಚಿಮುಷಿಯು ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನೂ ನೀವು ಅವನಿಗೆ ಒಂಭೂತಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವೆನು ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ದಧ್ಯಂಚ್ ಅಥವಾ ದಧೀಚಿ ಎಂಬ ಬುಷಿಯು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವನು. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳುವರು ಅರ್ಥವನೆಂಬುವನು ಪುತ್ರನಾದ ದಧ್ಯಂಚ್ ಎಂಬ ಬುಷಿಯು ಜೀವಿಸಿದ್ದಾಗ ಅವನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಅಸುರರು ಭೀತರಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವನು ಮೃತನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಅಸುರರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನು ಆ ಅಸುರರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಶಕ್ತನಾಗಿ ಆ ಬುಷಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದನು. ಬುಷಿಯು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ದ್ವಂದವನ್ನು ಕುಂತು—ಆ ಬುಷಿಯು ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಅವಶೇಷವಿದೆಯೇ ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಆಗ ಅವರು—ದಧೀಚಿಮುಷಿಯು ಒಂದಾನೊಂದುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಧುವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಕುದುರೆಯ ತಲೆ ಬುರುಡಿಯು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದೆಂದೂ, ಅದು ಸಹ ಎಲ್ಲಿರುವುದೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಆದನ್ನು ಹುಡುಕುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಲು, ಅವರು ಅದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವ ಶಯಾನಾವತೆ ಎಂಬ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇಂದ್ರನು ಆ ತಲೆಬುರುಡಿಯ ಮೂಳೆಗಳಿಂದ ಅಸುರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು ಎಂದರೆ, ಒಂಭತ್ತುಸಲ ತೊಂಭತ್ತು ಎಂಟನೂರು ಹತ್ತಾವರ್ತಿ ಅಸುರರ ಮಾಯಾಜಾಲ

ವನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತುಸಲ ತೊಂಭತ್ತು ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು—
 ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಮೊದಲು ಅಸುರರಿಗೆ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಮಾಯಾಭೇದಗಳಿ
 ದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ವರ್ತಮಾನ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು
 ಒಂಭತ್ತು ವಿಧಗಳಾದವು. ಮತ್ತೆ ಆ ಒಂಭತ್ತು ಮಾಯೆಗಳು ಉತ್ಸಾಹಾದಿ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ $೯ \times ೨ = ೧೮$
 ಆದುವು. ಮತ್ತೆ ಅವು ಸಾತ್ವಿಕಾದಿ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ $೧೮ \times ೩ = ೫೪$ ಆದುವು. ಈ ಎಂಭತ್ತೊಂದು
 ಮಾಯೆಗಳು ದಶದಿಕ್ಪುಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು $೫೪ \times ೧೦ = ೫೪೦$ ಅಥವಾ ಒಂಭತ್ತುಸಲ ತೊಂಭತ್ತು
 $೯ \times ೯೦ = ೮೧೦$ ಆದುವು. ಈ ವಿಧವಾದ ವೃತ್ತರೂಪರಾದ ಅಸುರರ ಮಾಯಾಜಾಲಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು ನಿರರ್ಥಕ
 ಗೊಳಿಸಿದನು ಎಂದು ವಿವರಿಸುವರು. (ಋ- ಸಂ ೧-೮೦-೧೬)

ಸ್ವಂದಸ್ತಾಮಿಯು ಬೇರೊಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು—ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಂಜರರಿಂಬ ಅಸುರ
 ರಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು
 ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಈ ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಲು ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು,
 ಬ್ರಹ್ಮನು—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ದಧ್ಯಜ್ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಇರುವನು. ನೀವು ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ.
 ಅವನು ಅಸುರರ ಸಂಹಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು ಎಂದನು. ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ
 ಮಾತಿನಂತೆ ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನೆಂದು ಅರಿತನಾಡಿದರು.
 ಆ ಋಷಿಯು ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಯೋಗಸಮಾಧಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು
 ವಿಸರ್ಜಿಸಿದನು ಆಗ ಆ ಋಷಿಯು ಮೂಳೆಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಈ ವಿಷಯವೇ
 ಈ ಋಕ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ಸ್ವಂದಸ್ತಾಮಿಯು ಹೇಳಿರುವರು. (ಋ. ಸಂ. ೧-೮೦-೧೬)

ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ತಲೆಯ ಕುದುರೆಯ ತಲೆಯ ಹಾಗಿದ್ದಿತೆಂದೂ, ಅದು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ
 ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಪ್ರತಿತಿ ಇರುವುದು ದಧೀಚಿಋಷಿಯು ಮೃತನಾದ ಮೇಲೆ ಕುದುರೆ ತಲೆಯಿಂದಿದ್ದ ಅವನ
 ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಹುಡುಕಿದನು. ಆದು ಒಂದು ಪರ್ವತದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಶರಣವಾಯಿತೆಂಬ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ
 ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಋ. ಸಂ. ೧-೮೪-೧೩ ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುವುದು.

ದಧೀಚಿಋಷಿಗೆ ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂದಸ್ತಾಮಿಯು ಒಂದು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಿ
 ಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಅಧರ್ವಣ ಪುತ್ರನಾದ ದಧೀಚಿಋಷಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಮಧುವೆಂಬ ಪಶುಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ
 ವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೋ ಕೂಡದೆಯೂ, ಹಾಗೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಹೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನ ತಲೆಯು
 ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದೆಂದೆಂದೇ ಹೇಳಿದನು. ಕೆಲವುಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಆ ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ
 ಬಂದು, ಇಂದ್ರನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು, ದಧೀಚಿಋಷಿಯು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು
 ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಲೆಯು ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದೆಂದು ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿರುವನು.
 ಆ ಭಯದಿಂದ ನಾನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನಲು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಡ, ನಿನ್ನ ತಲೆಯು ಬಿದ್ದು
 ಹೋದರೆ ಬೇರೆ ತಲೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುವುದೆಂದು. ದಧೀಚಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದರಿಂದ
 ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಶಿರಸ್ಸು ಬಿದ್ದುಹೋಗಲು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಒಂದು ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಂದು

ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಶಿರಸ್ಸು ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸಿನಂತಿರುವುದು ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಕ್ಷೀವಾನ್ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೨ ಮತ್ತು ೧-೧೧೭-೨೨ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು.

ಈ ಋಷಿಯು ಹೆಸರು ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ೧-೮೦-೧೬ ; ೧-೮೪-೧೩ , ೧-೮೪-೧೪ ; ೧-೧೧೬-೧೨ ; ೧-೧೧೭-೨೨ ; ೧-೧೧೯-೯ ಮೊದಲಾದ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ- ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತಾ ೫-೧-೪-೪ ; ೫-೬-೬-೩ ಕಾಶಕಸಂಹಿತಾ ೧೯-೪ , ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೪-೧-೫-೧೮ ; ೬-೪-೨-೩ ; ೧೪-೧-೧-೧೮ ; ೧೪-೧-೧-೨೦ ; ೧೪-೧-೧-೨೫ ; ೧೪-೧-೪-೧೩ ; ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ ೨-೫-೨೨ ; ೪-೫-೨೮ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

Wilson ಎಂಬ ಸಾಶ್ವತ್ಯ ಪಂಡಿತನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ—

We have here rather obscure allusions to a legend which was probably afterwards modified by the Puranas in which the name also occurs as Dadhicha. In the Mahabharata, Vana Parva, Vol. I, it is merely related, that the gods, being oppressed by the kalakeya Asuras, solicited from the sage Dadhicha his bones, which he gave them, and from which Twashtri fabricated the thunderebolt with which Indra slew Vritra and routed the Asuras. The legend of the text differs from this: Indra—having taught the sciences called Pravargya vidya and Madhu-vidya to Dadhyanch, threatened that he would cut off his head if ever he taught them to any one else. the Aswins prevailed upon him, nevertheless, to teach them the prohibited knowledge, and, to evade Indra's threat, took off the head of the sage, replacing it by that of a horse: Indra, apprized of Dadhyanch's breach of faith, struck off his equine head with the thunderbolt: on which the Aswins restored to him his own. The Pravargya vidya is said to imply certain verses of the Rik, Yajur, and Sama Vedas, and the Madhu-vidya the Brahmana.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅತ್ಯಾಯಾತನುತ್ವಿನಾ ತಿರೋ ವಿಶ್ವಾ ಅಹಂ ಸನಾ |

ದಸ್ರಾ ಹಿರಣ್ಯನರ್ತನೀ ಸುಷುಮ್ನಾ ಸಿಂಧುನಾಹಸಾ ನಾಧ್ವೀ ಮನು

ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅತ್ವಿ ಅಯಾತಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ತಿರಃ | ವಿಶ್ವಾಃ | ಅಹಂ | ಸನಾ |

ದಸ್ರಾ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ ಇತಿ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ | ಸುಸುಮ್ನಾ | ಸಿಂಧುವಾಹಸಾ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ |
ಮಮ | ಶ್ರುತಂ | ಹವಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಅತ್ಯಾಯಾತಂ | ಸರ್ವಾನ್ಯಜಮಾನಾನತಿಕ್ರಮ್ಯಾಗಚ್ಛಂತಂ | ಯಥಾವದಮ್ನಸಿರ್ವಿಶ್ವಾಃ
ಸರ್ವಾ ಅಸ್ಮದ್ವಿರೋಧಿಪ್ರಜಾಃ ಸನಾ ಸದಾ ತಿರಸ್ಕರೋಮಿ | ಅಥವಾಹಂ ತಿರಃ | ತಿರಃ ಸತ ಇತಿ
ಸ್ರಾಪ್ತಸ್ಯೇತಿ ನಿರುಕ್ತಂ | ೨-೨೦ | ಸ್ರಾಪ್ತಾ ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಕ್ರಿಯಾ ಯುಷ್ಮದೀಯಾ ಅನತಿವ್ಯೇಯ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸನಾ ಸನಾತನೌ ದಸ್ರಾ ಶತ್ರುಣಾಮುಪಕ್ಷಪಯಿತಾರೌ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ ಹಿರಣ್ಯರಥೌ
ಸುಸುಮ್ನಾ ಸುಧನೌ ಸಿಂಧುವಾಹಸಾ ನದೀನಾಂ ಪ್ರವಾಹಯಿತಾರೌ ವ್ಯಷ್ಟಿಪ್ರೇರಣೇನ | ತಾದೃಶೌ
ಯುನಾಮತ್ಯಾಯಾತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದಸ್ರಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕರೂ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವುಳ್ಳವರೂ | ಸುಸುಮ್ನಾ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ | ಸಿಂಧುವಾಹಸಾ—ನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕರೂ ಆದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಅತ್ಯಾಯಾತಂ—ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಯಜಮಾನರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೇ ದಯಮಾಡಿ |
ಅಹಂ—ನಾನು | ಸನಾ—ಯಾವಾಗಲೂ | ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನೂ | ತಿರಃ—ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ |
(ಅನರ್ಹನ ಮಾಡುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ) ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾದ ಅಶ್ವಿನಿಗಳೇ | ಮಮ—
ನನ್ನ | ಹವಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು (ಆಹ್ವಾನವನ್ನು) | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಶತ್ರುನಾಶಕರೂ, ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವುಳ್ಳವರೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಧನವುಳ್ಳವರೂ, ನದಿಗಳ ಪ್ರವಾ
ಹಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಯಜಮಾನರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೇ ದಯಮಾಡಿ.
ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಸ್ತ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ದೂರಮಾಡುವಂತೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ. ಮಧುವಿದ್ಯಾ
ಪಾರಂಗತರಾದ ಅಶ್ವಿನಿಗಳೇ, ನನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ

English Translation.

Passing by (other worshippers), come, Aswins, hither, so that I may
ever overcome all (adversaries): Dasras, riding in a golden chariot,

distributors of wealth, propellers of rivers, masters of mystic lore, hear my invocation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ರತ್ನಾನಿ ಬಿಭೃತಾವಸ್ತಿನಾ ಗಚ್ಛತಂ ಯುವಂ |

ರುದ್ರಾ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ ಜುಷಾಣಾ ವಾಜಿನೀವಸೂ ಮಾಧ್ವೀ ಮಮ-
ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ನಃ | ರತ್ನಾನಿ | ಬಿಭೃತೌ | ಅಸ್ತಿನಾ | ಗಚ್ಛತಂ | ಯುವಂ |

ರುದ್ರಾ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ ಇತಿ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ | ಜುಷಾಣಾ | ವಾಜಿನೀವಸೂ ಇತಿ ವಾಜಿನೀವಸೂ |
ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮಮ | ಶ್ರುತಂ | ಹವಂ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಸ್ತಿನಾ ನೋಽಶ್ಕಭ್ಯಂ ರತ್ನಾನಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಬಿಭೃತೌ ಧಾರಯಂತೌ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಾ ಆ ಗಚ್ಛತಂ | ಹೇ ರುದ್ರಾ ರುದ್ರಪುತ್ರೈ ಸ್ತುತೌ ವಾ ಹೇ ವಾಜಿನೀವಸೂ ವಾಜಿನಧನೌ ಯುವಾಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ ಹಿರಣ್ಯರಥೌ ಜುಷಾಣಾ ಯಜ್ಞಂ ಸೇವಮಾನ್ ಸಂತಾನಾ ಗಚ್ಛತನಿತಿ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತ್ಯಾದಿ ಗತಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ರುದ್ರಾ--ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ತನೀ--ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವುಳ್ಳವರೂ | ಜುಷಾಣಾ--ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸೇವಿಸುವವರೂ | ವಾಜಿನೀವಸೂ--ಅನ್ನಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರೂ ಆದ | ಅಸ್ತಿನಾ--ಎಲೈ ಅಸ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಯುವಂ--ನೀವು | ನಃ--ನಮಗೋಸ್ಕರ | ರತ್ನಾನಿ--ರತ್ನಗಳನ್ನು | ಬಿಭೃತೌ--ಹೊಂದಿ ದವರಾಗಿ | ಆ ಗಚ್ಛತಂ--ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿರಿ | ಮಾಧ್ವೀ--ಮಧುವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾದ ಎಲೈ ಅಸ್ತಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಮಮ--ನನ್ನ | ಹವಂ--ಸ್ತುತಿಯನ್ನು (ಆಹ್ವಾನವನ್ನು) | ಶ್ರುತಂ--ಕೇಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ರುದ್ರ ಪುತ್ರರೂ, ಸುನರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವುಳ್ಳವರೂ, ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸೇವಿಸುವವರೂ, ಅನ್ನಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮಗೋಷ್ಠರ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಮಧುವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ.

English Translation.

Come, Aswins, bring for us precious treasures : Rudras, riding in a golden chariot, propitiated (by sacrifice), affluent with food, masters of mystic lore, hear my invocation.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ರುದ್ರಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಹೇಗೆ ರುದ್ರ ಪುತ್ರರೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಭಾವ್ಯಕಾರರು ವಿವರಿಸಿಲ್ಲ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುಷ್ಪುಭೋ ವಾಂ ವೃಷಣ್ವಸೂ ರಥೇ ವಾಣೀಚ್ಯಾಹಿತಾ |

ಉತ ವಾಂ ಕಕುಹೋ ವ್ಯುಗಃ ಪೃಕ್ಷಃ ಕೃಣೋತಿ ವಾಪುಷೋ ಮಾಧ್ವೀ

ಮಮ ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೪ |

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುಷ್ಪುಭಃ | ವಾಂ | ವೃಷಣ್ವಸೂ ಇತಿ ವೃಷಣ್ವಸೂ | ರಥೇ | ವಾಣೀಚೀ | ಆರ್ಯಾಹಿತಾ |

ಉತ | ವಾಂ | ಕಕುಹಃ | ವ್ಯುಗಃ | ಪೃಕ್ಷಃ | ಕೃಣೋತಿ | ವಾಪುಷಃ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮಮ | ಶ್ರುತಂ |

ಹವಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೃಷಣ್ವಸೂ ವರ್ಷಧನೌ ವರ್ಷಿತಾರೌ ನಾ ವಸೂನಾಂ ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಸುಷ್ಪುಭಃ ಸುಸ್ತೋತುರ್ಮಮ ವಾಣೀಚೀ ವಾಗ್ರೂಪಾ ಸ್ತುತಿರ್ವಾಂ ಯುವಯೋ ರಥ ಆಹಿತಾ | ಸ್ಥಾಪಿತಾ | ಅಸ್ಥಾಭಿಃ ಕೃತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪಾಸಿ ಚಿ ವಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ಕಕುಹೋ ಮಹಾನ್ ವ್ಯುಗೋವ್ಯುಗಯಿತಾ ವಾಪುಷೋ ವಪುಷ್ವಾನ್ಯಜಮಾನಃ ಪೃಕ್ಷೋಽನ್ನಂ ಹವಿಃ ಕೃಣೋತಿ | ಕರೋತಿ | ತಸ್ಮಾನ್ನಮ ಹವಂ ಶ್ರುತಮಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವ್ಯವಸ್ಥಾಸೂ—ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ! ಸುಷ್ಪೃಭಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿ ಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ | ವಾಣೀಚೀ—ಸ್ತುತಿಯು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ರಥೇ—ರಥವನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಆಹಿತಾ—ನಿರ್ಮಿತವೂ ಪರಿತವೂ ಆಗಿದೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಮೃಗಃ—ಅರಸುವವನೂ | ಕಳುಹಂ—ವಿಶೇಷಗುಣವುಳ್ಳವನೂ | ವಾಪುಷಃ—ಮಾನವ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು | ಪೃಕ್ಷಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಕೃಣೋತಿ—ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯು ನಿಮ್ಮ ರಥವನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ನಿರ್ಮಿತವೂ ಪರಿತವೂ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಅರಸುವವನೂ, ವಿಶೇಷ ಗುಣವುಳ್ಳವನೂ ಮಾನವ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಧುವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ

English Translation.

Showerers of wealth, the praise of your worshipper is addressed to your chariot; (to it), as well as to you, does this distinguished, devoted, embodied (adorer) offer sacrificial food: masters of mystic lore, hear my invocation.

—ॐ—

|| ಸಂಹಿತಾನಾಡಃ ||

ಬೋಧಿನ್ಮನಸಾ ರಥೈಷಿರಾ ಹವನ್ಶ್ರುತಾ |

ವಿಭಿಶ್ಚೈವಾನಮಶ್ವಿನಾ ನಿ ಯಾಥೋ ಅದ್ವಯಾವಿನಂ ಮಾಧ್ವೀ ಮಮ

ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬೋಧಿತ್ಮನಸಾ | ರಥೈಃ | ಇಷಿರಾ | ಹವನ್ಶ್ರುತಾ |

ವಿಶಿಃ | ಚೈವಾನಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ನಿ | ಯಾಥಃ | ಅದ್ವಯಾವಿನಂ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮಮ | ಶ್ರುತಂ |

ಹವಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ಬೋಧಿನೈನಸಾ ಬುಧ್ಯಮಾನಮನಸ್ಥ ರಥ್ಯಾ ರಥಸ್ವಾಮಿನಾಽವಿಸಿರಾ ಶೀಘ್ರಗಂಠಾ ರೌ ಸನ್ಯರ್ಗಗಂಠವ್ಯಾ ವಾ ಹವನತ್ತುತಾ ಹವನಸ್ತೃ ಸ್ತುತೇಃ ಶ್ಲೋಕಾರೌ ಯುವಾಂ ವಿಭಿರಶ್ಚೈಕ್ಷ್ಮ್ಯವಾನಮೃಷಿ-
ಮುದ್ರಯಾವಿನಂ ಮಾಯಾರಹಿತಂ ನಿ ಯಾರಥಃ | ಯಥಾ ತಮೃಷಿಂ ಸ್ವಾಪ್ತವಂತೌ ತದ್ವನ್ನಾಂ ಪ್ರತಿ
ಪಥಿ ನಿ ಯಾರಥಃ | ನಿತರಾವಾಗಚ್ಛತಂ | ಪ್ರ ಚೈವಾನಾಜ್ಜುಜುರುಷೋ ವನ್ನಿಂ | ಋಗ್ವೇ. ೫-೭೪-೫
ಇತಿ ದ್ಯುಕ್ತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಬೋಧಿನೈನಸಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅರಿಯತಕ್ಕ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವ
ರಾಗಿಯೂ | ರಥ್ಯಾ—ರಥದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ | ಇಸಿರಾ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ | ಹವನತ್ತುತಾ—
ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳುವವರಾಗಿಯೂ | ವಿಭಿಃ—ನಿಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಅದ್ವಯಾವಿನಂ—
ಅನನ್ಯಮನಸ್ಸನಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ | ಚೈವಾನಂ—ಚೈವಾನಮೃಷಿಯಲ್ಲಿಗೆ | ನಿ ಯಾರಥಃ—
ಹೊರಟಿರಿ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನ
ವನ್ನು | ತ್ವತಂ—ಕೇಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅರಿಯತಕ್ಕ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ರಥಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿ
ಗಳಾಗಿಯೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ, ನಮ್ಮ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳುವವರಾಗಿಯೂ, ನಿಮ್ಮ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ
ಅನನ್ಯಮನಸ್ಸನಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚೈವನಮೃಷಿಯಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರಿ. ಮಧುವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾದ ಎಲೆ
ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ.

English Translation.

With mind attentive (to praise), riding in cars, swift-moving, listening
to invocations, you hastened with your steeds to the single-purposed
Chyavana : masters of mystic lore, hear my invocation.

|| ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ||

ಚೈವನವೇವ ಋಷಿಯು ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಶರೀರವು ನೆರೆತಕೂದಲು ಮತ್ತು ಸುಕ್ಕುಹಿಡಿದಿರುವ
ಶರೀರ ಇನ್ನೇ ನೊದಲಾವ ಮುಪ್ಪಿನ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ತುಂಬಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಈ ಋಷಿಯು ಪುತ್ರರೇ ನೊದಲಾದವರು
ಇವನನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಚೈವನಮೃಷಿಯು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ
ಅವರಿಂದ ತನ್ನ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಯೌವನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸವು ಇಲ್ಲಿ ಈ ಋಷಿ ನಿಂದ
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಂದಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬೇರೆಯ ವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಇತಿಹಾಸವು
ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಅತ್ರ ತತಸಥೇ—(ಶ. ಛಾ. ೪-೧-೫) ಅಧೀತಮಿತಿಹಾಸಮಾಚಕ್ಷತೇ | ಶರ್ಯಾತೋ ನಾಮ್
 ರಾಜಾ ಸಂಕ್ರೇದದ್ವಿಃ ಕೃತಾಸರಾಧಾಯ ಕುಪಿತಾಯ ಜೀರ್ಣಾಯ ಚೈವನಾಯ
 ಪ್ರತ್ಯಾಪತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಸುಕನ್ಯಾಂ ನಾಮ ಕನ್ಯಕಾಂ ದುಹಿತರಂ ದದೌ | ತಾಂ ತತ್ರಾನೀನಾಂ
 ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಅತ್ತಿನೌ ಪುನಃ ಪುನರೂಚತುಃ | ಕಿಂ ಕಿಂ ಜೀರ್ಣೀಕೃತರೂಪಂ ಕಾಮಯಸೇ |
 ಆವಾಂ ಸಂಭಜೇತಿ | ಸಾ ತೌ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ | ಯಸ್ತೈ ಮಾಂ ಹಿತಾ ಅದಾತ್ ನಾಹಂ ತಂ
 ಜೀವಂತಂ ಹಾಸ್ಯಾಮಿತಿ | ತದ್ವೃಷಿಜ್ಞಾತ್ಯಾ ಸುಕನ್ಯಾನುನಾಚ | ಯದಿ ತ್ವಾನೋತ್
 ಪುನರೇವಂ ಬ್ರೂಯಾತಾಂ ತತಸ್ತೈಮೇನೌ ಪ್ರತಿಬ್ರೂಯಾಃ | ಅಸರ್ವೌ ವಸುಸಮ್ಯದ್ಧೌ ಸಂತ್
 ಪತಿಂ ಮೇ ನಿಂದಥ ಇತಿ ತೌ ಯದಿ ತ್ವಾಂ ಪ್ರತಿಬ್ರೂಯಾತಾಂ ಕೇನಾಸರ್ವೌ ವಸುಸಮ್ಯದ್ಧೌ
 ಚೇತಿ ತತ ಏನೌ ಪ್ರತಿಬ್ರೂಯಾಃ ಪತಿಂ ಮೇ ಪುನಃ ಯುವಾನಂ ಕುರುತಂ | ಅಥ ವಾಂ
 ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿತಿ | ಸಾ ತೌ ತಥೋವಾಚ | ತಾನುತ್ತಿನೌ ಪ್ರತ್ಯೂಚತುಃ ಏತಂ ದ್ರವದವನತರತು
 ಆತೋ ಯತ್ ಕಾಮಯತೇ ತೇನ ವಯಸಾ ಯುಕ್ತ ಉತ್ತರಿಸ್ಯತೀತಿ | ಸ ಋಷಿಸ್ತಂ
 ದ್ರವದಮವತೀರ್ಯೋಕ್ತಶಾರ ಯುವಾಭೂತ್ಯೇತಿ | ತದೇತದಿತಿಹಾಸೇನೋಚ್ಯತೇ ಜುಜು-
 ರುಷೋ ನಾಸತ್ಯೇತ್ಯಾದಿನಾ ||

(ಶ. ಛಾ. ೪-೧-೫)

ಶರ್ಯಾತಿ ಎಂಬ ರಾಜನು ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯರು ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡು ಮುದುಕನಾದ
 ಚೈವನಋಷಿಗೆ ಸುಕನ್ಯಾ ಎಂಬ ತನ್ನ ಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡಿದನು. ಆ ಸುಕನ್ಯೆಯು ಚೈವನಋಷಿಯ
 ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ನೀನು (ಈ ಮುದುಕನನ್ನು) ಈ ಮುದುಕನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ
 ನನ್ನನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೋ ಎಂದು ಅನೇಕಸಾರಿ ಹೇಳಲು ಅವಳು ಅವಳು—ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಋಷಿಗೆ
 ದಾನಮಾಡಿದನು. ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದವನು ಜೀವಂತನಾಗಿರುವವರಿಗೂ ಅವನನ್ನು ನಾನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವು
 ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅವನ್ನು ಚೈವನಋಷಿಯು ಕೇಳಿ ಇವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಪುನಃ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದಾಗ ನೀವು
 ಸರ್ವಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲರಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡು ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು
 ಉತ್ತರವಾಗಿ ನಾವು ಧನಸಮೃದ್ಧರಾಗಿ ಹೇಗೆ ಇದ್ದೇವೆ ಎಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವರು. ಆಗ ನನ್ನ ಪತಿಗೆ
 ಯಾವನನ್ನು ಕೊಡಿಂ ಅನಂತರ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವೆನು ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಚೈವನಋಷಿಯು
 ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು. ಸುಕನ್ಯೆಯು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸಂಗಡ ಚೈವನಋಷಿಯು ಹೇಳಿದಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಿದಳು.
 ಅವಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ,

ನಿನ್ನ ಪತಿಯು ಈ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿದರೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ನಿನ್ನ ಪತಿಯು
 ಯಾವನುಳ್ಳವನಾಗುವನು ಎಂದು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ
 ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಯುವಕನಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಈ ಇತಿಹಾಸವು ಜುಜುರುಷೋ ನಾಸತ್ಯೇತ್ಯಾದಿನಾ ಎಂಬ
 ಋಷಿಪ್ರಿಂದ ಉತ್ತರವಾಗಿರುವುದು. ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದ ಚೈವನಋಷಿಯನ್ನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಯಾವನಂತನನ್ನಾಗಿ
 ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವು ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕಡೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು :—

ಯುವಂ ಚೈವಾನಂ ಜರಸೋಽನುಮುಕ್ತಂ ನಿ ಜೇದವ ಊಹಥುರಾಶುಮಶ್ವಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೭-೭೧-೫)

ಶ್ರು ಚೈವಾನಾಜ್ಜು ಜುರುಸೋ ವಪ್ರಿಮುಕ್ತಂ ನ ಮುಂಚಿಥಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೫-೭೪-೫)

ನಿಷ್ವೈಗ್ರ್ಯಂ ಸಾರಯಥಃ ಸಮುದ್ರಾತ್ಪನ್ನಶ್ಚೈವಾನಂ ಚಿಕ್ರಥುರ್ಯುವಾನಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೮-೬)

ಯುವಂ ಚೈವಾನಂ ಸನಯಂ ಯಥಾ ರಥಂ ಪುನರ್ಯುವಾನಂ ಚಿರಥಾಯ ತಕ್ಷಥಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೩೯-೪)

ಈ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಋ. ಸಂ. ೫-೭೪-೫ ; ೭-೬೮-೬ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿನಯವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆವಾಂ ನರಾ ಮನೋಯುಜೋಽಶ್ವಾಸಃ ಪುಷ್ಪಿತಪ್ಸವಃ |

ವಯೋ ವಹಂತು ಪೀತಯೇ ಸಹ ಸುಮ್ಮೇಭಿರಶ್ವಿನಾ ಮಾಧ್ವೀ ಮಮು

ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ವಾಂ | ನರಾ | ಮನೋಯುಜಃ | ಅಶ್ವಾಸಃ | ಪುಷ್ಪಿತಪ್ಸವಃ |

ವಯಃ | ವಹಂತು | ಪೀತಯೇ | ಸಹ | ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮಮು | ಶ್ರುತಂ |

ಹವಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ನರಾ ಕರ್ಮಣಾಂ ನೇತಾರಾ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ವಾಂ ಯುವಾಂ ಮನೋಯುಜೋ ಮನೋಮಾತ್ರೇಣ ಯುಜ್ಯಮಾನಾಃ | ಸುಶಿಕ್ಷಿತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪುಷ್ಪಿತಪ್ಸವೋ ವಿಚಿತ್ರದೂಷಾ ವಯಃ ಶೀಘ್ರಗಂತಾರೋಽಶ್ವಾಸೋಽಶ್ವಾ ಆ ವಹಂತು ಪೀತಯೇ ಸೋಮಪಾನಾಯ | ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ ಸಹ ಅಸ್ತುಭ್ಯಂ ದೇಯ್ಯಃ ಸುಷ್ಯೆಸ್ತು ತ್ಸಾಧನೈರ್ಧನಾದಿಭಿರ್ವಾ ಸಹ ವಹಂತು ||

| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ |

ನರಾ—ನೇತ್ರಗಳಾದ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮನೋಯುಜಃ—ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವೂ | ಪುಷಿಕಾಸ್ವನಃ—ವಿಚಿತ್ರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ | ವಯಃ— ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ | ಅಶ್ವಾಸಃ—ಅಶ್ವಗಳು | ವಾಂ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಸುಮ್ಮೇಭಿಃ ಸಹ—ನಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದವೂ ಸುಖಕರವೂ ಆದ ಧನಗಳೊಡನೆ | ಪೀತಯೇ—ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಆ ವಹಂತು— ಕರೆತರಲಿ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ದಾವಿಶಾರದರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿ.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ನೇತ್ರಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವೂ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದವೂ, ಸುಖಕರವೂ ಆದ ಧನಗಳೊಡನೆ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆತರಲಿ. ಮಧುವಿದ್ದಾವಿಶಾರದರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ.

English Translation.

Aswins, leaders (of rites), may your horses, harnessed at will, of wondrous beauty, and of rapid course, bring you hither with good gifts to drink (of the proffered beverage): masters of mystic lore, hear my invocation.

|| ಸಂಹಿತಾವಚಃ |

ಅಶ್ವಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಂ ನಾಸತ್ಯಾ ಮಾ ವಿ ವೇನತಂ |

ತಿರಶ್ವಿದರ್ಯಯಾ ಸರಿ ವರ್ತಿಯಾತನುದಾಭ್ಯಾ ಮಾಧ್ವೀ ಮಮ ಶ್ರುತಂ

ಹವಂ || ೭ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಅಶ್ವಿನಾ | ಅ | ಇಹ | ಗಚ್ಛತಂ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಮಾ | ವಿ | ವೇನತಂ |

ತಿರಃ | ತಿಶ | ತಿಯರ್ಯಯಾ | ಸರಿ | ವರ್ತಿಯಾ | ಯಾತಂ | ಅದಾಭ್ಯಾ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮಮ |

ಶ್ರುತಂ | ಹವಂ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾವಿಹಾಸ್ವಿನೈಜ್ಞ ಆ ಗಚ್ಛತೇ | ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾ ಮಾ ವಿ ವೇನತಂ | ವಿಗತಕಾಮಾ ಮಾ ಭವತಂ || ವೇನತಃ ಕಾಂತಿಕರ್ಮಾ || ಹೇ ಆದಾಭ್ಯಾಹಿಂಸ್ಯೌ ಪೂಜ್ಯೌ ಅರ್ಯಯಾರ್ಯೌ ಸ್ವಾಮಿನಾ ಯುವಾಂ || ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತ್ಯಾದಿನಾ ಸುಪೋ ಯಾಜಾದೇಶಃ || ತಿರಕ್ಶಿತ್ ಅಂತರ್ಹಿತಾ-ದ್ವಾರದೇಶಾದಪಿ ಯುವಾಂ ವರ್ತಿರಸ್ತದ್ಯಜ್ಞಗೃಹಂ ಪರಿ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಆ ಗಚ್ಛತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ನಾಸತ್ಯಾ— ಎಲೈ ನಾಸತ್ಯರೇ | ಮಾ ವಿ ವೇನತಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇರಬೇಡಿ | ಆದಾಭ್ಯಾ— ಅಹಿಂಸಿತರೂ | ಅರ್ಯಯಾ—ಪೂಜ್ಯರಾದ ಪ್ರಭುಗಳೂ ಆದ ನೀವು | ತಿರಕ್ಶಿತ್—ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಯಾದ ದೂರ ದೇಶದಿಂದಲೂ ಸಹ | ವರ್ತಿಃ—ನಮ್ಮ ಯಾಗಗೃಹಕ್ಕೆ | ಪರಿ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದರಾದ ಅಶ್ವಿನೀಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಎಲೈ ನಾಸತ್ಯರೇ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇರಬೇಡಿ. ಅಹಿಂಸಿತರೂ, ಪೂಜ್ಯರಾದ ಪ್ರಭುಗಳೂ ಆದ ನೀವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಯಾದ ದೂರದೇಶದಿಂದಲೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಯಾಗ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಮಧುವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ.

English Translation.

Aswins, come hither : Nasatyas, be not unpropitious : invincible lords, come from hidden (regions) to our sacrificial hall : master of mystic lore, hear my invocation.

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನೈಜ್ಞೇ ಆದಾಭ್ಯಾ ಜರಿತಾರಂ ಶುಭಸ್ತುತೇ |

ಅಸಸ್ಯಮಶ್ವಿನಾ ಯುವಂ ಗೃಣಂತಮುಪ ಭೂಷಣೋ ಮಾಧ್ವೀ ಮಮ

ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮಿನ್ | ಯಜ್ಞೇ | ಅದಾಭ್ಯಾ | ಜರಿತಾರಂ | ಶುಭಃ | ಪತೀ ಇತಿ |

ಅವಸ್ಯಂ | ಅತ್ತಿನಾ | ಯುವಂ | ಗೃಣಂತಂ | ಉಪ | ಭೂಷಥಃ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ | ಮಮ | ಶ್ರುತಂ
ಹವಂ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅದಾಭ್ಯಾ ಅಹಂಸ್ಯಾ ಹೇ ಶುಭಸ್ವತೀ ಉದಕಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿನಾವತ್ತಿನಾ ಯುವಂ ಯುವಾ-
ಮಸ್ಯನ್ಯಜ್ಞೇ ಜರಿತಾರಂ ಸ್ತೋತಾರಮವಸ್ಯಂ ಗೃಣಂತಂ ಸ್ತುವಂತಂ ಮಾಮುಪ ಭೂಷಥಃ |
ಉಪಪ್ರಾಪ್ತುತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅದಾಭ್ಯಾ—ಹಿಂಸಾರಹಿತರೂ | ಶುಭಸ್ವತೀ—ಉದಕಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಆದ | ಅತ್ತಿನಾ—ಎಲೈ
ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯುವಂ—ನೀವು | ಅಸ್ಮಿನ್ ಯಜ್ಞೇ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಜರಿತಾರಂ—ಸ್ತುತಿ
ಕರ್ತನೂ | ಗೃಣಂತಂ—ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನೂ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವನೂ | ಅವಸ್ಯಂ—ಅವಸ್ಯನಾಮ
ಕನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು | ಉಪ ಭೂಷಥಃ—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾದ
ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಹಿಂಸಾರಹಿತರೂ, ಉದಕಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನೀವು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ
ನಿರ್ವಾಪಕನೂ, ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವವನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ. ಮಧುವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದ
ರಾದ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿರಿ.

English Translation.

Invincible Aswins, lords of water, favour Avasyu, glorifying you at
this sacrifice : masters of mystic lore, hear my invocation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭೂದುಷಾ ರುಶತ್ಪಶುರಾಗ್ನಿ ರಥಾಯ್ಯೈತ್ವಿಯಃ |

ಅಯೋಜಿ ವಾಂ ವೃಷಣ್ಣಸೂ ರಥೋ ದಸ್ರಾವಮತೋರ್ಯ ಮಾಧ್ವೀ ನುಮು

ಶ್ರುತಂ ಹವಂ || ೯ ||

। ಪದವಾಃ ।

ಅಭೂತ್ | ಉಷಾಃ | ರುಶತ್ಕೃತಃ | ಆ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಧಾಯಿ | ಬುತ್ಪಿಯಃ |

ಅಯೋಜಿ | ನಾಂ | ವ್ಯವಣ್ಣಸೂ ಇತಿ ವ್ಯವಣ್ಣವಸೂ | ರಥಃ | ದಸ್ರ | ಅಮತ್ಯಃ | ಮಾಧ್ವೀ ಇತಿ |
ಮಮ | ಕ್ರುತಂ | ಹವಂ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಷಾ ವ್ಯುತ್ಪಿರಭೂತ್ | ಅಗ್ನಿಕ್ಲ ರುಶತ್ಕೃತುರ್ದೀಪ್ತಿಸತುಮಾನ್ | ಪ್ರಕಾಶಿತಹವಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ಅಥವಾ ಸತವಃ ಕಿರಣಾಃ | ರುಶದ್ವೃತ್ತಿಃ ಸನ್ ಅಧಾಯಿ | ವೇದ್ಯಾಮಧೀಯತ ಅಗ್ನಿರಾಹವನೀಯ
ಬುತ್ಪಿಯ ಬುಶಾ ಕಾಲೇ ಭವಃ | ಹೇ ವ್ಯವಣ್ಣಸೂ ಪ್ರದತ್ತಧನಾ ಹೇ ದಸ್ರ ನಾಂ ಯುವಯೋರಮ-
ತ್ಯೋರಮರಣಧರ್ಮಾಧ್ಯವೋ ರಥೋರಯೋಜಿ | ಅಶ್ವಿಯುರ್ಕೋ ಭವತ್ಪಿತ್ಯರ್ಥಃ || ಛಂದಸಿ
ಲುಜ್ಜಿ ಛಟ ಇತ್ಯನೇಕೇಷ್ಟರ್ಥೇಷು ಲುಜ್ ಭವತಿ ಇಹ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಯಾಂ || ಮಾಧ್ವೀ ಇತ್ಯಾದಿ ಗತಂ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ಅಭೂತ್—ಅವಿಭೂತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ | ಬುತ್ಪಿಯಃ—ಕಾಲಾನು
ರೂಪವಾಗಿ ಅವಿಭವಿಸುವವನೂ | ರುಶತ್ಕೃತಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು |
ಅಧಾಯಿ—ವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ವ್ಯವಣ್ಣಸೂ—ಧನಪ್ರದರೂ | ದಸ್ರ—ದರ್ಶನೀಯವಾದ
ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ಅಮತ್ಯಃ—ನಾಶರಹಿತವಾದ | ರಥಃ—
ರಥವು | ಅಯೋಜಿ—ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ | ಮಾಧ್ವೀ—ಮಧುವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆ
ಗಳೇ | ಮಮ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಅಹವನವನ್ನು | ಕ್ರುತಂ—ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಉಷೋದೇವಿಯು ಅವಿಭೂತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕಾಲಾನುರೂಪವಾಗಿ ಅವಿಭವಿಸುವವನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನ
ವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಧನಪ್ರದರೂ, ದರ್ಶನೀಯವಾದ
ರೂಪವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಿರವಾದ ರಥವು ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮಧುವಿದ್ಯಾ
ವಿಶಾರದರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ನನ್ನ ಅಹವನಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ.

English Translation.

The dawn has come: the Agni of the season, blazing with the
oblation, has been placed (upon the altar): showerers of wealth, subduers
of foes, your immortal chariot has been harnessed: masters of mystic lore,
hear my invocation.

ಎಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿರಿತಿ ಪಂಚರ್ಚಿಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭೂಮಿಸ್ತೋತ್ರೇರಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಸ್ತಿನಂ |
ಅತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಆ ಭಾತಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿರಿತಿ || ಪ್ರವರ್ಗ್ಯೇಭಿಷ್ಟವಾರ್ಥಮಿದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ
ಚ | ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿಗ್ರಾನ್ವಾಣೇವ | ಅ. ೪-೬ | ಇತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಅಸ್ತಿನೇ ಕೃತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ
ಭಂದಸ್ತಾಸ್ತಿನತಸ್ತ್ರೇ ಚೇದವಾದಿಕೇ ದ್ವೇ ಸೂಕ್ತೇ | ಸೂಕ್ತೌತೇ ಹಿ | ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿರಿತಿ ಸೂಕ್ತೇ |
ಅ. ೪-೧೫ | ಇತಿ || ಅಪ್ತೋರ್ಯಾಮೇ ಯೋತುರತಿರಕ್ತೋಕ್ತೌ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ |
ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿಃ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿನಾ ವಯಮಿತಿ ಪರಿಧಾನೀಯಾ | ಅ. ೯-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು
ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಪುಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಅತ್ರಿಭೌಮಃ ಎಂಬುವನು ಪುಷಿಯು
ಅಸ್ತಿನೇದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು, ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಭಾತಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಃ ಎಂದು
ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷ್ಟವಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿಗ್ರಾನ್ವಾಣೇವ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೬) ವ್ಯವಹಾರವಿರುವುದು.
ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ತಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮತ್ತು
ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿರಿತಿ ಸೂಕ್ತೇ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೫) ವ್ಯವಹಾರವಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಅಪ್ತೋರ್ಯಾಮವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಹೋತ್ಯವು ಪಠಿಸುವ
ಅತಿರಕ್ತೋಕ್ತೌವೆಂಬ ಮಂತ್ರಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ
ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿಃ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ಯ ಪತಿನಾ ವಯಮಿತಿ ಪರಿಧಾನೀಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೧೧) ವ್ಯವಹಾರ
ವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೬

ಮಂಡಲ— ೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೬ ||

ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೭ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಪುಕ್ಕಂಪ್ಪೆ—೫ ||

|| ಪುಷಿ—ಅಸ್ತಿಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಸ್ತಿನಾ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಆ ಭಾತ್ಯಗ್ನಿರುಷ್ವಾನುನೀಕಮುದ್ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ದೇವಯಾ ವಾಚೋ ಅಸ್ಥಃ |

ಅನಾಂಚಾ ನೂನಂ ರಥ್ವೇಹ ಯಾತಂ ಪೀಪಿನಾಂ ಸಮ್ಪ್ತಿನಾಘೂರ್ಮಮಚ್ಛ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಭಾತಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಉಷಸಾಂ | ಅನೀಕಂ | ಉತ್ | ವಿಸ್ತ್ರಾಣಾಂ | ದೇವ್ರಯಾಃ | ನಾಚಿಃ | ಅಸ್ತುಃ |
 ಅರ್ವಾಂಚಾ | ನೂನಂ | ರಥ್ಯಾ | ಇಹ | ಯಾತಂ | ಪೀಪೀವಾಂಸಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಘರ್ಮಂ | ಅಚ್ಚ ||೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಷಸಾಮನೀಕಮನೀಕಭೂತಃ | ಅನೀಕಂ ಮುಖಂ | ಉಷಸಿ ಪ್ರಬುಧ್ಯಮಾನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
 ತಾದ್ಯಕೋಽಗ್ನಿರಾ ಭಾತಿ | ದೀಪ್ಯತೇ | ಯದ್ವಾ | ಉಷಸಾಂ ಮುಖಮಾ ಭಾತಿ | ದೀಪಯತಿ | ಉಷ್ಣ-
 ಕಾಲೇ ಹ್ಯಗ್ನಿಯಃ ಪ್ರತಿಬೋಧ್ಯಂತೇ | ಕಿಂಚಿ ವಿಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಮೇಧಾವಿನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಣಾಂ ದೇವಯಾ
 ದೇವಕಾಮಾ ನಾಚಿಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣ್ಯುದಸ್ತುಃ | ಉತ್ಪ್ರಿಷ್ಠಂತಿ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಹೇ ರಥ್ಯಾ
 ರಥಸ್ವಾಮಿನಾವಶ್ವಿನಾವರ್ವಾಂಚಾಸ್ತದಭಿಮುಖಾಂಚಿನೌ ನೂನಮದ್ಯಾಸ್ತಿನ್ಯಾಗದಿನ ಇಹಾ ಯಾತಂ | ಕಂ
 ಪ್ರತಿ | ಪೀಪೀವಾಂಸಂ ಸ್ವಾಗ್ನೈಃ ಪರಿವೃಥಂ ಘರ್ಮಂ ಪ್ರದೀಪ್ತಂ ಯಜ್ಞಂ | ಯದ್ವಾ | ಪೀಪೀವಾಂಸ-
 ಮಾಸ್ವಾಯಿತಂ ವಸತೀವರೇಭಿಃ ಪ್ವರದ್ವೌಪಂ ಸೋಮರಸಂ | ಅಥವಾ ಘೃತಾದಿನಾ ಪೀಪೀವಾಂಸಂ
 ಘರ್ಮಂ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯಮಚ್ಯಾಭಿಲಕ್ಷ್ಯೇಹ ಯಾತಂ | ಪ್ರವರ್ಗ್ಯೇಽಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಉಷಸಾಂ—ಉಷೋದೇವಿಗಳ | ಅನೀಕಂ—ದಿವ್ಯಮುಖಗಳನ್ನು | ಅ ಭಾತಿ—
 ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ | ವಿಸ್ತ್ರಾಣಾಂ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಕವಿಗಳ | ದೇವಯಾಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು
 ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ | ನಾಚಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ಉತ್ ಅಸ್ತುಃ—ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿವೆ | ರಥ್ಯಾ—ರಥಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ |
 ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ನೂನಂ—ಈ ಯಾಗದಲ್ಲಿ | ಪೀಪೀವಾಂಸಂ—ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೊಡನೆಯೂ
 ಪುಷ್ಕಲವಾದುದೂ | ಘರ್ಮಂ—ಪ್ರದೀಪ್ತವಾದುದೂ ಅದ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಅಚ್ಚ ಅರ್ವಾಂಚಾ—
 ನಮಗಳಿಮುಖರಾಗಿ | ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಅಗ್ನಿಯು ಅವಿಭೂತನಾಗಿ ಉಷೋದೇವಿಗಳ ದಿವ್ಯಮುಖಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.
 ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಕವಿಗಳು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಥಕ್ಕೆ
 ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಪುಷ್ಕಲವಾದುದೂ,
 ಪ್ರದೀಪ್ತವಾದುದೂ ಅದ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನಮಗಳಿಮುಖವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation.

Agni lights up the face of the dawns: the devout praisers of the
 pious have risen up: therefore, Aswins, lords of the chariot, descending,
 come hither to-day to the splendid sacrifice, perfect (in all its parts).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಪ್ರ ಮಿಮೀತೋ ಗಮಿಷ್ಯಾಂತಿ ನೂನಮುತ್ಪನ್ನೋಪಸ್ತುತೇಹ |
ದಿನಾಭಿಪಿತ್ತೇನಸಾಗಮಿಷ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯವರ್ತಿಂ ದಾಶುಷೇ ಶಂಭವಿಷ್ಯಾ || ೨ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ನ | ಸಂಸ್ಕೃತಂ | ಪ್ರ | ಮಿಮೀತಃ | ಗಮಿಷ್ಯಾ | ಅಂತಿ | ನೂನಂ | ಅತ್ಪಿನಾ | ಉಪ್ಪಸ್ತುತಾ | ಇಹ |
ದಿನಾ | ಅಭಿಪಿತ್ತೇ | ಅವಸಾ | ಆಗಮಿಷ್ಯಾ | ಪ್ರತಿ | ಅವರ್ತಿಂ | ದಾಶುಷೇ | ಶಂಭವಿಷ್ಯಾ || ೨ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಅತ್ಪಿನಾ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಘರ್ಮಂ ನ ಪ್ರ ಮಿಮೀತಃ | ನ ಹಿಂಸ್ತಾಂ | ಕಿಂತು ಅಂತ್ಯಂತಿಕೇ
ಘರ್ಮಸಮೀಪೇ ನೂನಮಿದಾನೀಮಿಹ ಯಜ್ಞೇ ಗಮಿಷ್ಯಾ ಗಂತ್ಯತಮಾವಶ್ಯಿನಾಶ್ಚಿನಾವುಪಸ್ತುತೋಪ-
ಸ್ತುತೌ ಭವತಃ | ದಿನಾಭಿಪಿತ್ತೇ ದಿವಸಸ್ಯಾ ಭಿಪತನೇ ಪ್ರಾತಃಕಾಲೇನವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಸಹಾಗಮಿಷ್ಯಾಗಂ-
ತ್ಯತಮೌ | ಅವರ್ತಿಂ ಪ್ರತಿ ದ್ವಂದ್ವಭೂತೌ | ವರ್ತಿರ್ಜೀವನಂ | ತದಭಾವೋನವರ್ತಿಃ | ತದ್ಭುತಮನ್ಯಂ
ಯಥಾ ಭವತೆ ತಥಾಗಂತ್ಯತಮೌ | ಆಗತ್ಯ ಚ ದಾಶುಷೇ ಹವಿರ್ವತ್ಸವತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಶಂಭವಿಷ್ಯಾ
ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತಾರೌ ಭವತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ಪಿನಾ—ಎಲೈ ಅತ್ಪಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಸಂಸ್ಕೃತಂ—ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಈ ಘರ್ಮವನ್ನು |
ನ ಪ್ರ ಮಿಮೀತಃ—ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಡಿರಿ | ಇಹ ಅಂತಿ—ಈ ಯಜ್ಞಭಾಗದಲ್ಲಿ | ನೂನಂ ಈಗ |
ಗಮಿಷ್ಯಾ—ಬಂದವರಾಗಿ | ಉಪ್ಪಸ್ತುತಾ—ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ | ದಿನಾ ಅಭಿಪಿತ್ತೇ—ದಿವಸದ ಪ್ರಾರಂಭ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅವರ್ತಿಂ ಪ್ರತಿ—ದಾರದ್ರ್ಯ ನಿರೋಧಕವಾದ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ | ಆಗಮಿಷ್ಯಾ—
ಬಂದವರಾಗಿ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿರ್ವತ್ಸವದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಶಂಭವಿಷ್ಯಾ—ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿ.

| ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ಎಲೈ ಅತ್ಪಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಈ ಘರ್ಮವನ್ನು (ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವೆಂಬ ಯಜ್ಞವನ್ನು)
ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಡಿರಿ ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ. ದಿವಸದ ಪ್ರಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಾರದ್ರ್ಯ
ನಿರೋಧಕವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಂದವರಾಗಿ ಹವಿರ್ವತ್ಸವದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸುಖಕಾರಕರಾಗಿ.

English Translation.

Harm not, Aswins, the perfected (rite), but coming now most quickly, be glorified on this occasion : be present at the opening of the day, with protection against destitution, and be prompt to bestow happiness upon the donor (of the offering).

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಉತಾ ಯಾತಂ ಸಂಗವೇ ಪ್ರಾತರಹ್ಯೋ ಮಧ್ಯಂದಿನ ಉದಿತಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ।
ದಿವಾ ನಕ್ರಮವಸಾ ಶಂತಮೇನ ನೇದಾನೀಂ ಪೀತಿರಶ್ವಿನಾ ತತಾನ ॥ ೩ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಉತ | ಅ | ಯಾತಂ | ಸಂಗವೇ | ಪ್ರಾತಃ | ಅಹ್ನಃ | ಮಧ್ಯಂದಿನೇ | ಉತ್ಸಾಹತಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ |
ದಿವಾ | ನಕ್ರಂ | ಅವಸಾ | ಶಂತಮೇನ | ನ | ಇದಾನೀಂ | ಪೀತಿಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಅ | ತತಾನ ॥ ೩ ॥

। ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಹ್ಯೋ ದ್ವೇಧಾ ತ್ರೇಧಾ ಪಂಚಧಾ ಪಂಚದಶಧಾ ಸಮಾನಾ ವಿಭಾಗಾಃ ಸಂತಿ । ಇಹ ಪಂಚಧಾ ವಿಭಾಗ ಆತ್ಮಃ ॥ ಉತಾಪಿ ಜಾ ಯಾತಂ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಕದಾ | ಸಂಗವೇ ಸಂಗವಕಾಲೇ | ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ ಗಾವೋ ದೋಹನಭೂಮಿಂ ಯಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ಸ ಸಂಗವಃ | ರಾತ್ರೈಪರಕಾಲೇ ಹಿ ಗಾವೋ ವನೇ ಹಿಮ-ತ್ವಜಾನಿ ಭಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ಪುನರ್ದೋಹಾಯ ಸಂಗವೇ ಪ್ರತಿವಿವರ್ತಂತೇ | ತಥಾಃ ಪ್ರಾತಃಕಾಲೇಽಪಿ | ತಥಾ ಮಧ್ಯಂದಿನೇಽಹ್ಯೋ ಮಧ್ಯಕಾಲೇ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೋದಿಸೋದಿತಾವಭ್ಯುದಯೇತ್ಯಂತಪ್ರವೃದ್ಧಸಮಯೇ | ಅಪರಾಹ್ನ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಏತತ್ಸಾಯಾಹ್ನಸ್ಯಾಪ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಂ | ನ ಕೇವಲಮುಕ್ತೇಷ್ಟೇವ ಕಾಲೇಷು ಕಿಂತರ್ಹಿ ದಿವಾ ನಕ್ರಂ ಸರ್ವದಾ ಶಂತಮೇನ ಸುಖತಮೇನಾವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ಹವಿಷಾ ವಾ ನಿಮಿತ್ತೇನಾ ಯಾತಂ | ಕಿಮರ್ಥಮಾಗಮ್ಯತೇ ಪೂರ್ವಮೇವಾನೈವೋದೇವೈಃ ಸ್ವೀಕೃತತ್ಪಾತ್ ನೇತ್ಯಾಹ | ಇದಾನೀಮಪಿ ಪೀತಿಶರದೇವಾನಾಂ ಪಾಸಂ ನಾ ತತಾನ ನ ತನೋತ್ಕೃಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ವಿಹಾಯೀತಿ ಶೇಷಃ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

(ಎಚ್ಚೆ ಅಶ್ವಿನೀವೇವತೆಗೇ) ಸಂಗವೇ—ಗೋವುಗಳು ಕರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲೀ | ಪ್ರಾತಃ—ಪ್ರಾತಃ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲೀ | ಮಧ್ಯಂದಿನೇ—ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ಉದಿತಾ—

ಅಭ್ಯುದಯಕಾಲವಾದ ಸಾಯಂ ಸಮಯದಲ್ಲಾಗಲಿ | ದಿವಾ ನಕ್ತಂ—ಹಗಲು ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ | ತಂತನೇನೇ—ಸುಖಭರಿತವಾದ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ | ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ | ಇದಾನೀಂ—ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಪೀತೀ—ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ (ಆಹ್ವಾನವು) | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು | ನ ಆ ತತಾನ—ಇನ್ನಾವ ದೇವತೆಗೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿಲ್ಲ (ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಗೋವುಗಳು ಕರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸೂರ್ಯನ ಅಭ್ಯುದಯಕಾಲವಾದ ಸಾಯಂಸಮಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಹಗಲು ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಸುಖಭರಿತವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋಮಪಾನಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನವು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನಾವ ದೇವತೆಗೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿಲ್ಲ.

English Translation

Whether you come at the (milking time) of the cattle, at the dawn of day, at noon, when the sun is high, or by day or by night, (come) with felicitous protection: the drinking of the Soma has not now extended beyond the Aswins.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇದಂ ಹಿ ನಾಂ ಪ್ರದಿವಿ ಸ್ಥಾನಮೋಕ ಇಮೇ ಗೃಹಾ ಅಶ್ವಿನೇದಂ ದು-
ರೋಣಂ |

ಆ ನೋ ದಿವೋ ಬೃಹತಃ ಸರ್ವತಾದಾಧ್ಯೋ ಯಾತಮಿಷಮೂರ್ಜಂ
ವಹಂತಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇದಂ | ಹಿ | ನಾಂ | ಪ್ರದಿವಿ | ಸ್ಥಾನಂ | ಓಕಃ | ಇಮೇ | ಗೃಹಾಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಇದಂ | ದುರೋಣಂ |
ಆ | ನಃ | ದಿವಃ | ಬೃಹತಃ | ಸರ್ವತಾತ್ | ಆ | ಅಶ್ವಿಭ್ಯಃ | ಯಾತಂ | ಇಷಂ | ಊರ್ಜಂ | ವಹಂತಾ ||

|| ಸಾಯ.ಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ನಾಂ ಯುವಯೋಃ ಪ್ರದಿವಿ ಪುರಾಣಮಿದಂ ಹ್ಯೋಕೋ ನಿವಾಸಯೋಗ್ಯಂ ಸ್ಥಾನಮುತ್ತರವೇದ್ಯಾಖ್ಯಂ | ಅಥ ಸೌಮಿಕವೇದ್ಯಭಿಪ್ರಾಯೇಣಾಹ | ಇಮೇ ಗೃಹಾಃ ಪ್ರಾಚೀನವಂಶಾ-

ಜಯಃ | ಇದಂ ದುರೋಣಂ ದೇವಯಜನಗೃಹಂ | ನೋತ್ಯಸ್ತದರ್ಥಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾದ್ಭೃತಃ |
ಪರ್ವತಾತ್ ಪರ್ವತಲೋ ಮೇಘಾಜ್ಞೋತ್ಯಸಾಂ ಕಾರಣಾದಂತರಿಕ್ಷಾದಾ ಯಾತಂ | ಆಗಚ್ಛತಂ | ಕಿಂ
ತೂಷ್ಣೀಂ | ನ | ಇಪಮೂರ್ಜಂ ಚಾನ್ವಂ ಬಲಂ ಚ | ಬಲಸಾಧನಮನ್ವಂ ಸಾರಭೂತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ತಾದ್ಭೃತಂ ವಹಂತಾ ವಹಂತೌ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಇದಂ ಹಿ—ಈ ಪ್ರದೇಶವೇ | ವಾಂ—ನಿಮಗೆ | ಪ್ರದಿವಿ—
ಪುರಾತನವಾದುದೂ | ಹಿಂಚಿ—ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಆದ | ಸ್ಥಾನಂ—ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ | ಇಮೇ—
ಇವೇ | ಗೃಹಾಃ—ಗೃಹಗಳು | ಇದಂ—ಇದೇ | ದುರೋಣಂ—ಯಜ್ಞ ಸ್ಥಾನವು | ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ |
ಅದ್ಯಕ್ಷಿ—ಉದಕಪೂರಿತವಾದುದೂ | ಪರ್ವತಾತ್—ಮೇಘಾಜ್ಞೋತ್ಯಸಾದುದೂ ಆದ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ
ನಃ—ನಮಗೋಸ್ಕರ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಊರ್ಜಂ—ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ | ವಹಂತಾ—ಧರಿಸಿಕೊಂಡು
ಆ ಯಾತಂ—ಬನ್ನಿರಿ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಪ್ರದೇಶವೇ ನಿಮಗೆ ಪುರಾತನವಾದುದೂ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಆದ
ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಇವೇ ನಿಮ್ಮ ಗೃಹಗಳು, ಇದೇ ನಿಮ್ಮ ಯಜ್ಞ ಸ್ಥಾನವು. ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಉದಕಪೂರಿತವಾದುದೂ
ಮೇಘಾಜ್ಞೋತ್ಯಸಾದುದೂ ಆದ ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ನಮಗೋಸ್ಕರ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ.

English Translation.

This station, Aswins, is your ancient abode; these are your mansions, this your dwelling: come from the vast firmament, (overspread) by clouds (filled) with water, bringing to us food and strength.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ॒ಮ॒ಶ್ವಿನೋ॑ರ॒ವಸಾ॑ ನೂತ॒ನೇನ॑ ಮ॒ಯೋ॑ಭುವಾ॒ ಸುಪ್ರ॑ಣೀತೀ ಗಮೇಮು |
ಆ ನೋ॑ ರ॒ಯಿಂ ವ॑ಹತ॒ನೋತ॑ ವೀ॒ರಾ॒ನಾ ವಿಶ್ವಾ॑ನ್ಯನ್ಯತಾ ಸೌಭ॑ಗಾನಿ ||೫||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂ | ಅಶ್ವಿನೋಃ | ಅವಸಾ | ನೂತನೇನ | ಮಯೋಭುವಾ | ಸುಪ್ರಣೀತೀ | ಗಮೇಮು |

ಆ | ನಃ | ರಯಿಂ | ವಹತಂ | ಆ | ಉತ | ವೀರಾನ್ | ಆ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಅಮೃತಾ | ಸೌಭಗಾನಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಯಂ ಸಂ ಗಮೇಮ ಸಂಗಜ್ಞೇಮಾತ್ಪಿನೋರ್ನೂತನೇನಾವಸಾನಸ್ಯೈಕೈನೇನ ರಕ್ಷಣೇನ
ಮಯೋಭುವಾ ಸುಖಸ್ಯ ಭಾವಯಿತ್ಯಾ ಸುಪ್ರಣೇತೀ ಸುಪ್ರಣೇತಾ ಸುಷ್ಣಾಸಮನೇನ ಚ | ಅಪಿ
ವೈತೇ ಉಭೇ ಅವಸೋ ವಿಶೇಷಣೇ | ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣೇನ ಸಂ ಗಮೇಮ | ನೋದ್ಯತ್ಯಂ ರಯಿಮಾ
ವಹತಂ | ಉತ ವೀರಾನ್ ಪುತ್ರಾದೀನಾ ವಹತಂ | ಹೇ ಅಮೃತಾಮರಣಧರ್ಮಾಣಾಂ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸೌಭಗಾನಿ
ಸುಭಗತ್ಯಾನ್ಯಾ ವಹತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥ ||

(ವಯಂ—ನಾವು) | ಅತ್ಪಿನೋಃ—ಅತ್ಪಿನೋದೇವತೆಗಳ | ನೂತನೇನ—ನೂತನವಾದುದೂ |
ಮಯೋಭುವಾ—ಸುಖಕಾರಕವಾದುದೂ | ಸುಪ್ರಣೇತಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದುದೂ ಅದ |
ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ | ಸಂ ಗಮೇಮ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ | ಅಮೃತಾ—ಮರಣಧರ್ಮ
ರಹಿತರಾದ ಎಲೈ ಅತ್ಪಿನಿಗಳೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸೌಭಗಾನಿ—ಸನ್ಮಂಗಳಸಾಧಕವಾದ
ವಸ್ತುಗಳನ್ನು | ಆ ವಹತಂ—ತಂದುಕೊಡಿರಿ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಅ (ವಹತಂ)—ಒದಗಿಸಿರಿ |
ಉತ—ಮತ್ತು | ವೀರಾನ್—ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು | ಆ (ವಹತಂ)—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಪಿನೋದೇವತೆಗಳ ನೂತನವಾದುದೂ, ಸುಖಕಾರಕವಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದುದೂ
ಅದ ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ಎಲೈ ಅತ್ಪಿನಿಗಳೇ, ನಮಗೆ
ಸಮಸ್ತವಾದ ಸನ್ಮಂಗಳಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿರಿ. ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಿ. ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

English Translation.

May we be united with the Aswins by their special protection,
which is the source of happiness and guide to good: bestow upon us,
immortals, wealth and posterity, and all good things.

ಎವೃತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರಾತರ್ಯೋನಾಣೇತಿ ಪಂಚರ್ಚಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಮಾತ್ರೇಯಂ ತ್ರೈಸ್ವಭವಮಾತ್ಪಿನಂ |
ಪ್ರಾತರ್ಯೋನಾಣೇತಿ ಹ್ಯನುಕ್ತಾಂಶಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾತ್ಪಿನಶಕ್ತಿಯೋಃ ಪೂರ್ವಸೂಕ್ತೇನ ಸಹೋಕ್ತೋ
ವಿನಿಯೋಗಃ || ಅಪ್ಪೋರ್ಯೋನೇ ಮೈತ್ರಾವರುಣಾತಿರಿಕ್ತೋಕ್ತೈ ಇದಮೇವ ಶಸ್ಯಂ | ತಥಾ ಚ
ಸೂಕ್ತಿಕಂ | ಪ್ರಾತರ್ಯೋನಾಣಾ ಪ್ಲೇತ್ರಸ್ಯ ಪತೇ ಮಧುಮಂತಮೂರ್ಘಿಂ | ಅ. ೯-೧೧ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರಾತರ್ಯೋವಾಣಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡಲವ್ರಷ್ಟ್ಯನಾದ ಅತ್ರಿಯು ಋಷಿಯು; ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಪಪ್ತಾಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರಾತರ್ಯೋವಾಣಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶವ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ಆಪ್ತೋರ್ಯೋಮನೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಆತಿರಿಕ್ತೋಕ್ತೈವೆಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತ ಸೂತ್ರದ—ಪ್ರಾತರ್ಯೋವಾಣಾ ಫೇತ್ಯೈ ಪತೇ ಮಧುಮಂತಮೂರ್ಮಿಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೧೧) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ ೨೭

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೨೭ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೮ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೫	
	ಋಷಿ—ಅತ್ರಿ;	
	ದೇವತಾ—ಅಶ್ವಿನಾ	
	ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಪಪ್ತಾ	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತರ್ಯೋವಾಣಾ ಪ್ರಥಮಾ ಯಜಧ್ವಂ ಪುರಾ ಗೃಧ್ರಾತರರುಷಃ ಪಿಬಾತಃ |
 ಪ್ರಾತರ್ಹಿ ಯಜ್ಞಮುತ್ಪಿನಾ ದಧಾತೇ ಪ್ರ ಶಂಸಂತಿ ಕವಯಃ ಪೂರ್ವಭಾಜಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತಃ೧ ಯಾನಾನಾ | ಪ್ರಥಮಾ | ಯಜಧ್ವಂ | ಪುರಾ | ಗೃಧ್ರಾತ್ | ಅರರುಷಃ | ಪಿಬಾತಃ |
 ಪ್ರಾತಃ | ಹಿ | ಯಜ್ಞಂ | ಅತ್ರಿನಾ | ದಧಾತೇ ಇತಿ | ಪ್ರ | ಶಂಸಂತಿ | ಕವಯಃ | ಪೂರ್ವಭಾಜಃ ||೧||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮದೀಯಾ ಋತ್ವಿಜಃ ಪ್ರಾತರ್ಯೋವಾಣಾ ಪ್ರಾತರೇವ ಯಜ್ಞಗಂತಾರಾ ಪ್ರಥಮಾತ ಏವೇತರೇಭ್ಯೋ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಭಾವಿನಾ ಪ್ರಕೃತ್ವತಮಾ ವಾತ್ಪಿನಾ ಯಜಧ್ವಂ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಪ್ರಥಮಯಾಗ ವಿನಿಯೋಗ ಉಚ್ಯತೇ | ಗೃಧ್ರಾದಭಿಕಾಂಕ್ಷತೋಽರರುಷೋಽದಾತೂ ರಕ್ಷಪ್ರಭೃತೇಃ ಪುರಾ ಪೂರ್ವಂ ಪಿಬಾತಃ | ಪಿಬತಾಂ | ಅನಾಗತೌ ಕಥಂ ಯಷ್ಟುಂ ಶಕ್ಯಾಂತೈತ ಆದ | ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ

ಪ್ರಾತರ್ಹಿ ಯಜ್ಞಂ ದಧಾತೇ | ಧಾರಯತಃ | ಸಂಭಜತಃ | ಪೂರ್ವಭಾಜಃ ಪೂರ್ವಕಾಲೀನಾಃ
 ಕವಯೋನ್ಯನೂಚಾನಾ ಯಷಯಃ ಪ್ರಾತರೇವೈತ್ಯ ಪ್ರ ಶಂಸಂತಿ | ಯೇ ವಾ ಅನೂಚಾನಾಸ್ತೇ ಕವಯಃ |
 ಐ. ದ್ರಾ. ೨-೩೪ | ಇತಿ ಹಿ ನಿಗಮಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಥಮಾ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ | ಪ್ರಾರ್ಯಾನಾಣಾ—ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲೇ
 ಆಗಮಿಸುವ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಯಜ್ಞಧ್ವಂ—ಯಾಗವನ್ನಾಚರಿಸಿ | ಗೃಧ್ರಾತ್—ದುರಾಸ
 ಯುಳ್ಳವನೂ | ಅರರುಷೇ—ನಿರೋಧಕನೂ ಆದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗಿಂತಲೂ | ಪುರಾ—ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿಯೇ |
 ಪಿಬಾತಃ—ಅವರು ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು | ಪ್ರಾತರ್ಹಿ—ಪ್ರಾತಃಕಾಲ
 ದಲ್ಲಿಯೇ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞ ಭಾಗವನ್ನು | ದಧಾತೇ—ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ | ಪೂರ್ವಭಾಜಃ—ಪೂರ್ವಕಾಲೀನ
 ರಾದ | ಕವಯಃ—ಋಷಿಗಳೂ ಕೂಡ | ಪ್ರ ಶಂಸಂತಿ—ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲೇ ಆಗಮಿಸುವ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ
 ನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಯಾಗವನ್ನಾಚರಿಸಿ. ದುರಾಸೆಯುಳ್ಳವನೂ, ನಿರೋಧಕನೂ ಆದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವಭಾವಿ
 ಯಾಗಿಯೇ ಅವರು ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ. ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಯಜ್ಞ ಭಾಗವನ್ನು
 ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲೀನರಾದ ಋಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Worship the two who come first (of the gods) at dawn : let them
 drink before the greedy withholders (of the offering); for the Aswins
 verily claim the morning sacrifice : the ancient sages praised them
 (at dawn).

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತರ್ಯಜ್ಞಧ್ವಮಶ್ವಿನಾ ಹಿನೋತನ ಸಾಯಮಸ್ತಿ ದೇವಯಾ ಅಜುಷ್ಯಂ |
 ಉತಾನೋ ಅಸ್ತದ್ಯಜತೇ ವಿ ಚಾವಃ ಪೂರ್ವಃಪೂರ್ವೋ ಯಜಮಾನೋ
 ವನೀಯಾನ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಾತಃ | ಯಜ್ಞಧ್ವಂ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಹಿನೋತ | ನ | ಸಾಯಂ | ಅಸ್ತಿ | ದೇವ್ರಯಾಃ | ಅಜುಷ್ಯಂ |
 ಉತ | ಅನ್ಯಃ | ಅಸ್ಮತ್ | ಯಜತೇ | ವಿ | ಚ | ಅವಃ | ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಃ | ಯಜಮಾನಃ | ವನೀ-
 ಯಾನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮದೀಯಾಃ ಪುರುಷಾ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನೌ ಪ್ರಾತಃ ಪ್ರಾತರೇವ ಯಜಧ್ವಂ | ಪೂಜಯಧ್ವಂ | ಸ್ತುಧ್ವಂ | ಹಿನೋತ | ಪ್ರಹಿಣುತ ಹವೀಂಷಿ | ಸಾಯಂ ಸಾಯಂಕಾಲೇ ಹವಿದೇವಯಾ ದೇವಗಾಮಿ ನಾಸ್ತಿ | ನ ವಿದ್ಯತೇ | ದೇವಾ ನ ಸ್ವೀಕುರ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಜುಷ್ಯಮಸೇವ್ಯಂ ತದ್ಭವತಿ | ಪೂರ್ವಾನ್ದೋ ವೈ ದೇವನಾಮುತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಉತಾಸ್ಮದಸ್ಮತ್ಪ್ರೋಕ್ತಾನ್ಯಃ ಕೋಽಪಿ ಯಜತೇ ಯಜೇತ ಸೋಮೋನ ವಿ ಜಾವಃ ವಿತರ್ಪಯೇಚ್ಛ ಹವಿಸಾ | ಅತೋಽಸ್ಮಾಸ್ಸನ್ಯೇಷು ಚ ಮಧ್ಯೇ ಪೂರ್ವಃ ಪೂರ್ವೋ ಯಜಮಾನೋ ಯಃ ಪೂರ್ವಃ ಪೂರ್ವೋ ಯಷ್ಟಾ ಭವತಿ ಸ ವನೀಯಾನ್ ದೇವಾನಾಂ ಸಂಭಜನೀಯಃ ಸಂಭಾವ್ಯೋ ಭವತಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನಾ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಪ್ರಾತಃ—ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ | ಯಜಧ್ವಂ—ಪೂಜೆಯನ್ನರ್ಪಿಸಿ | ಹಿನೋತ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸಿ | ಸಾಯಂ—ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸು | ದೇವಯಾಃ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗಿ | ನ ಅಸ್ತಿ—ಇರುವುದಿಲ್ಲ | ಅಜುಷ್ಯಂ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸು ಸೇವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ | ಉತ—ಅಲ್ಲದೇ | ಅಸ್ಮತ್—ನಮಗಿಂತಲೂ | ಅನ್ಯಃ—ಬೇರೆಯ ಪುರುಷನು | ಯಜತೇ—ಒಂದು ವೇಳೆ ಪೂಜಿಸಿದರೂ | ವಿ ಜಾವಃ—ಅಥವಾ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿದರೂ (ನಮ್ಮಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಾಗಲಿ) | ಪೂರ್ವಃ ಪೂರ್ವಃ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಅರ್ಪಿಸಿದ | ಯಜಮಾನಃ—ಯಜಮಾನನು | ವನೀಯಾನ್—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸಿ. ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹವಿಸ್ಸು ಸೇವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೇ, ನಮಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯವನು ಒಂದುವೇಳೆ ಪೂಜಿಸಿದರೂ, ಅಥವಾ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸಿದರೂ ಸಹ ನಮ್ಮಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಾಗಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಯಜಮಾನನು ಈ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Worship the Aswins at early dawn ; offer them oblations : the evening is not for the gods ; it is unacceptable to them ; and whether it be

any other than ourselves who worships them or propitiates them, the worshipper who is foremost (in his devotion) is the most approved of.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಹಿರಣ್ಯತ್ವಜ್ಞಮಧುವರ್ಣೋ ಘೃತಸ್ತುಃ ಪೃಕ್ತೋ ವಹನ್ನಾ ರಥೋ ವರ್ತತೇ
ನಾಂ |

ಮನೋಜವಾ ಅತ್ತಿನಾ ನಾತರಂಹಾ ಯೇನಾತಿಯಾಥೋ ದುರಿತಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಹಿರಣ್ಯತ್ವಜ್ಞ | ಮಧುವರ್ಣಃ | ಘೃತಸ್ತುಃ | ಪಕ್ತಃ | ವಹನ್ | ಅ | ರಥಃ | ವರ್ತತೇ | ನಾಂ |
ಮನೋಜವಾಃ | ಅತ್ತಿನಾ | ನಾತರಂಹಾಃ | ಯೇನ | ಅತ್ತಿಯಾಥಃ | ದುರಿತಾನಿ | ವಿಶ್ವಾ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹಿರಣ್ಯತ್ವಗಿತ್ಯೇಷಾತ್ತಿನೇ ಪಶೌ ಹವಿನೋ ಯಾಜ್ಯಾ | ಹಿರಣ್ಯತ್ವಜ್ಞಮಧುವರ್ಣೋ ಘೃತಸ್ತುರಭಿ
ಕ್ರತ್ವೇಂದ್ರ ಭೂರಥ ಜ್ಞಾನ್ | ಅ. ೩-೮ | ಇತಿ ಹಿ ಸೂತ್ರೀತಂ ||

ನಾಂ ಯುವನೋ ರಥಃ ಪೃಕ್ತೋಽನ್ನಮಮೃತಂ ವಹನ್ನಾ ವರ್ತತೇ | ಅಸ್ಮದಭಿಮುಖಮಾ-
ಗಚ್ಛತಿ | ಕೀದೃಶೋ ರಥಃ | ಹಿರಣ್ಯತ್ವಜ್ಞಃ ಹಿರಣ್ಯಾಚ್ಛಾದಿತರೂಪೋ ಹಿರಣ್ಯಾವೃತೋ ಮಧುವರ್ಣೋ
ಮನೋಹರವರ್ಣೋ ಘೃತಸ್ತುರುದಕಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ತವನೋ ಮನೋಜವಾ ಮನೋವೇಗೋ ನಾತರಂಹಾ
ನಾತಸದೃತವೇಗಃ | ಹೇ ಅತ್ತಿನಾ ಯೇನ ರಥೇನ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ದುರಿತಾನಿ ದುರ್ಗಮನಾನ್ಮಾರ್ಗಾ-
ನತಿಯಾಥಃ ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ ಗಚ್ಛಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅತ್ತಿನಾ—ನಿಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯೇನ—ಯಾವ ರಥದಿಂದ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ
ದುರಿತಾನಿ—ಇತರರಿಂದ ದಾಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ಅತಿಯಾಥಃ—ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗು
ವಿರೋ (ಅಂತಹ) | ಹಿರಣ್ಯತ್ವಜ್ಞಃ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಆಚ್ಛಾದನವುಳ್ಳದ್ದು | ಮಧುವರ್ಣಃ—ಮನೋಹರ
ವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳದ್ದು | ಘೃತಸ್ತುಃ—ಉದಕವನ್ನು ಪ್ರವಿಸತಕ್ಕದ್ದು | ಮನೋಜವಾಃ—ಮನಸ್ಸಿನ ವೇಗ
ವುಳ್ಳದ್ದು | ನಾತರಂಹಾಃ—ವಾಯುವಿನಂತೆ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದದ್ದು ಆದ | ನಾಂ ರಥಃ—ನಿಮ್ಮ ರಥವು |
ಪಕ್ತಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ವಹನ್—ವಹಿಸಿಕೊಂಡು | ಅ ವರ್ತತೇ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಯಾವ ರಥದಿಂದ ಇತರರಿಂದ ದಾಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸಮಸ್ತ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋಗುವಿದೋ ಅಂತಹ ಸುನರ್ಣಮಯನಾದ ಆಚ್ಛಾದನವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಉದಕವನ್ನು ಪ್ರವಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಮನಸ್ಸಿನ ವೇಗವುಳ್ಳದ್ದೂ, ವಾಯುವಿನಂತೆ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದದ್ದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ರಥವು ಅನ್ನವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ.

English Translation.

Your car, Aswins, approaches, coated with gold, honey-tinted, water-shedding, laden with ambrosia, as quick as thought, as rapid as the wind, wherewith you pass over all obstacles.

|| ವಿಸೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಹಿರಣ್ಯತ್ವಕ್ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಯಾಗದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ— ಹಿರಣ್ಯತ್ವಜ್ಜ್ಞಧುವರ್ಣೋ ಘೃತೆನ್ನು ರಭಿ ಕ್ರತ್ವೇಂದ್ರ ಭೂರಥ ಜ್ಞನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ನಾಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ವಿನೇಷ ಚನಿಷ್ಯಂ ಸಿತ್ವೋ ರರತೇ
ವಿಭಾಗೇ |

ಸ ತೋಕಮಸ್ಯ ಸೀಪರಚ್ಛಮೀಭಿರನೂರ್ಧ್ವಭಾಸಃ ಸದಮಿತ್ತುತುರ್ಯಾತ್||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಭೂಯಿಷ್ಯಂ | ನಾಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಂ | ವಿನೇಷ | ಚನಿಷ್ಯಂ | ಸಿತ್ವಃ | ರರತೇ | ವಿಸ್ತಭಾಗೇ |
ಸಃ | ತೋಕಂ | ಅಸ್ಯ | ಸೀಪರತ್ | ತಮೀಭಿಃ | ಅನೂರ್ಧ್ವಭಾಸಃ | ಸದಂ | ಇತ್ | ತುತುರ್ಯಾತ್||

• || ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ವಿಭಾಗೇ ಹವಿರ್ವಿಭಾಗವತಿ ಯಾಗೇ ನಾಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಮುತ್ಪ್ರಿಯಾಂ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ಚನಿಷ್ಯಂ | ಚನ ಇತ್ಯನ್ನನಾಮ | ನಿ. ೩-೧೩ | ಬಹುನ್ನಂ ಕರ್ಮ ವಿನೇಷ ಕರೋತಿ |

ಸಿತ್ಯಃ || ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ಸೀ || ಅನ್ನಂ ಚ ರರತೇ ದದಾತಿ ಸ ಯಜಮಾನೋಽಸ್ಯಾತ್ಮನ ಏವ ತೋಕಂ
ಪುತ್ರಂ ಸೀಪರತ್ ಪಾಲಯೇತ್ ಶಮಿಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿಃ | ಅನೂರ್ಧ್ವಭಾಸೋಽನುನ್ನತತೇಜಸ್ವಾನ್ |
ಯದ್ವಾ | ಊರ್ಧ್ವಭಾಸೋಽಗ್ನಿಯಃ | ಅಗ್ನಿರಹಿತಾನಯಷ್ಟ್ವಾನೋ ಸದಮಿತ್ ಸದೈವ ತುತುರ್ಯಾತ್ |
ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ವಿಭಾಗೇ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹಂಚುವ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನಾಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಂ—
ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಭೂಯಿಷ್ಯಂ—ಆಧಿಕವಾಗಿ | ಚನಿಷ್ಯಂ—ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು |
ವಿವೇಷ—ಆಚರಿಸುವನೋ | ಸಿತ್ಯಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ರರತೇ—ಆರ್ಪಿಸುವವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು |
ತಮೀಭಿಃ—ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅಸ್ಯ—ತನ್ನ | ತೋಕಂ—ಪುತ್ರನನ್ನು | ಸೀಪರತ್—ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ
(ಅಲ್ಲದೇ) | ಅನೂರ್ಧ್ವಭಾಸಃ—ಊರ್ಧ್ವತೇಜಸ್ವನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸದೇ ಇರುವ ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು
ಸದಮಿತ್—ಯಾವಾಗಲೂ | ತುತುರ್ಯಾತ್—ಹಿಂಸಿಸಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹಂಚುವ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ
ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವನೋ, ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು
ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ಊರ್ಧ್ವತೇಜಸ್ವನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸದೇ ಇರುವ ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ
ಹಿಂಸಿಸಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He who, in the appointment (of the offerings), presents to the Nasatyas the most ample (share) of (the sacrificial) food, who gives (them) the largest portion of the viands, secures, by his acts, the welfare of his, son, and ever has the advantage of those who light no sacred fires.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮುತ್ಥಿನೋರವಸಾ ನೂತನೇನ ಮಯೋಭುವಾ ಸುಪ್ರಣೀತೀ ಗಮೇಮು |
ಆ ನೋ ರಯಿಂ ವಹತಮೋತ ವೀರಾನಾ ವಿಶ್ವಾನ್ಯಮೃತಾ ಸೌಭಗಾನ್ || ೫ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಸಂ | ಅಶ್ವಿನೋಃ | ಅವಸಾ | ನೂತನೇನ | ಮಯೋಽಭುವಾ | ಸ್ವಪ್ರಸೀತಿ | ಗಮೇಮು |
 ಆ | ನಃ | ರಯಿಂ | ವಹತಂ | ಆ | ಉತ | ವೀರಾನ್ | ಆ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಅವ್ಯತಾ | ಸೌಭಗಾನಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಈ ಋಶ್ವಿನ ಭಾಷ್ಯವು 130 ನೇ ಪೇಜಿನಲ್ಲಿದೆ.

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ವಯಂ—ನಾವು) | ಅಶ್ವಿನೋಃ—ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ | ನೂತನೇನ—ನೂತನವಾದುದೂ |
 ಮಯೋಽಭುವಾ—ಸುಖಕಾರಕವಾದುದೂ | ಸ್ವಪ್ರಸೀತಿ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದುದೂ ಆದ |
 ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ | ಸಂ ಗಮೇಮು—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ | ಅವ್ಯತಾ—ಮರಣಧರ್ಮ
 ರಹಿತರಾದ ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನಿಗಳೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸೌಭಗಾನಿ—ಸನ್ಮಂಗಳಸಾಧಕವಾದ
 ವಸ್ತುಗಳನ್ನು | ಆ ವಹತಂ—ತಂದುಕೊಡಿರಿ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಆ(ವಹತಂ)—ಒದಗಿಸಿರಿ |
 ಉತ—ಮತ್ತು | ವೀರಾನ್—ವೀರ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು | ಆ (ವಹತಂ)—ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ನೂತನವಾದುದೂ, ಸುಖಕಾರಕವಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾದುದೂ
 ಆದ ರಕ್ಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಲಿ. ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮಗೆ
 ಸಮಸ್ತವಾದ ಸನ್ಮಂಗಳಸಾಧಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡಿರಿ, ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ವೀರ ಪುತ್ರಾದಿ
 ಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

English Translation.

May we be united with the Aswins, by their special protection, which is the source of happiness, the guide to good: bestow upon us, immortals, wealth and all good things.

ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಶ್ವಿನಾವೇಹೇತಿ ನವಚೇಂ ಪಪ್ಪಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅಶ್ವಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಅಶ್ವಿನೌ ನವ ಸಪ್ತವಧಿ-
 ಸ್ತೃಷ್ಟಿ ಗಾದಿ ಚತುರ್ಥೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪಂಚಾನುಷ್ಟುಭ ಇತಿ ಸಪ್ತವಧಿರ್ನಾಮಾತ್ರೇಯೈಃ ಸಿಃ | ಆದಿತಸ್ತಿಸ್ತ
 ಉಷ್ಣಿ ಹಕ್ವತುರ್ಥೀ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಶಿಷ್ಟಾಃ ಪಂಚಾನುಷ್ಟುಭಃ || ಪ್ರಾತರನುನಾಕ ಅಶ್ವಿನೀ ಕ್ರತಾವಾನ್ ಸಿಃ

ಛಂದಸ್ಕೃತ್ತಿನೇ ಶಸ್ತ್ರೇ ಚಾಡ್ಯಸ್ತೃಚೋ ವಿನಿಯುಕ್ತಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅತ್ತಿನಾ ವರ್ತಿರಸ್ತೃದಾತ್ತಿನಾವೇಹ
 ಗಚ್ಛತಮಿತಿ ತೃಚೌ | ಅ. ೪-೧೫ | ಇತಿ || ದಶರಾತ್ರೇ ತೃತೀಯೇಽದನಿ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರೇಯಮಾತ್ತಿನ-
 ಸ್ತೃಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅತ್ತಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಮಾ ಯಾಹ್ಯದ್ರಿಭಿಃ ಸುತಂ | ಅ. ೬-೧೦ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅತ್ತಿನಾವೇಹ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
 ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಪುಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅತ್ತಿನೌ ನವ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಸ್ತೃಷ್ಠಿ ಗಾದಿ
 ಚತುರ್ಥೀಂ ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪಂಚಾನುಷ್ಟುಭಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಸಪ್ತವಧ್ರಿರಾತ್ರೇಯಃ ಎಂಬ
 ವನು ಪುಷಿಯು; ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರುಪುಕ್ಯುಗಳು ಉಷ್ಟಿ ಕಾಛಂದಸ್ತವು
 ನಾಲ್ಕನೆಯದು ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪಾಛಂದಸ್ತವು, ಉಳಿದ ಐದು ಪುಕ್ಯುಗಳು ಅನುಷ್ಟಪ್ಪಾಛಂದಸ್ತವು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ
 ಮಂತ್ರಪಠನದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿನಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಉಷ್ಟಿ ಕಾಛಂದಸ್ತಿನ ವಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಅತ್ತಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿ
 ಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಪುಕ್ಯುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ
 ಅತ್ತಿನಾ ವರ್ತಿರಸ್ತೃದಾತ್ತಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಮಿತಿ ತೃಚೌ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವದು.
 ಮತ್ತು ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ಪ್ರಉಗಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲ
 ಮೂರು ಪುಕ್ಯುಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿನಸ್ತೃಚ ಎಂದರೆ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಒಲಿಸುವ ತೃಚವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸ
 ಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ ಅತ್ತಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಮಾ ಯಾಹ್ಯದ್ರಿಭಿಃ ಸುತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
 (ಅ. ೬-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೭೮

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೭೮ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೧೯, ೨೦ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಪುಕ್ಯಂಪೈ—೯		
	ಪುಷಿ—ಸಪ್ತವಧ್ರಿರಾತ್ರೇಯಃ		
	ದೇವತಾ—ಅತ್ತಿನೌ		
	ಛಂದಃ—೧-೩, ಉಷ್ಟಿ ಕಾ	೪. ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ಪಾ	೫-೯, ಅನುಷ್ಟಪ್ಪಾ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅತ್ತಿನಾವೇಹ ಗಚ್ಛತಂ ನಾಸತ್ಯಾ ಮಾ ವಿ ವೇನತಂ |
 ಹಂಸಾವಿನ ಪತತಮಾ ಸುತೌ ಉಪ್ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅತ್ತಿನೌ | ಅ | ಇಹ | ಗಚ್ಛತಂ | ನಾಸತ್ಯಾ | ಮಾ | ವಿ | ವೇನತಂ |
 ಹಂಸೌ ಇವ | ಪತತಂ | ಅ | ಸುತಾನ್ | ಉಪ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾವಿಹಾಸ್ವಿನ್ಯಾಗ ಆ ಗಚ್ಛತಂ | ಹೇ ನಾಸತ್ಯಾ ಮಾ ವಿ ವೇನತಂ | ವೇನತಃ ಕಾಂಠಿ-
ಕರ್ಮಾ | ಮಾ ವಿಕಾಮೌ ಭವತಂ | ನಿಃಸ್ವೃಹಾವಕಾಮೌ ನಾ ನ ಭವತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಹಂಸಾವಿವ-
ತೌ ಯಥಾ ನಿರ್ಮಲೋದಕಮಾಗಚ್ಛತಸ್ತದ್ವತ್ ಸುತಾನಭಿಷುತಾನ್ ಸೋಮಾನುಪಾ ಪಶತಂ |
ಉಪಾಗಚ್ಛತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನೌ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ಇಹ—ಈ ಯಾಗಕ್ಕೆ | ಆ ಗಚ್ಛತಂ—ದಯಮಾಡಿಂ |
ನಾಸತ್ಯಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಮಾ ವಿ ವೇನತಂ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೇ ಇರಬೇಡಿ | ಹಂಸಾವಿವ-
ಎರಡು ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಾರಿ ಬರುವಂತೆ | ಸುತಾನ್—ಹಿಂಡಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಉಪ ಆ ಪಶತಂ—
ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಈ ಯಾಗಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿರಿ. ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರಲು ನೀವು
ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರಬೇಡಿ. ಎರಡು ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಾರಿ ಬರುವಂತೆ ಹಿಂಡಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ದಯಮಾಡಿ.

English Translation.

Aswins, come hither : Nasatyas, be not ill-disposed ; alight like two swans upon the effused libations.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಿನಾ ಹರಿಣಾವಿವ ಗೌರಾವಿನಾನು ಯವಸಂ |

ಹಂಸಾವಿವ ಪತತನು ಸುತೌ ಉಪ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಿನಾ | ಹರಿಣೌಇವ | ಗೌರೌಇವ | ಅನು | ಯವಸಂ |

ಹಂಸೌಇವ | ಪತತಂ | ಆ | ಸುತಾನ್ | ಉಪ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಹರಿಣಾವಿವ | ಗೌರಾವಿವ ಗೌರಮ್ನುಗಾವಿವ ಚ | ತೌ ಯಥಾ ಯವಸಂ ಘಾಸಮನು
ಧಾವತಃ ತಾವಿವ ಹಂಸಾವಿವ ಚ ಸೋಮಮಾಗಚ್ಛತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನೌ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಹರಿಣಾವಿವ—ಎರಡು ಜಿಂಕೆಗಳಂತೆಯೂ | ಯವಸಂ—
ಹಸಿಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು | ಅನು—ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಓಡುವ | ಗೌರಾವಿವ— ಗೌರ ವ್ಯುಗಗಳಂತೆಯೂ | ಹಂಸಾ
ವಿವ—ಹಾರಿಬರುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆಯೂ | ಸುತಾನ್ ಉಪ—ಹಿಂಡಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ |
ಅ ಸತತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಎರಡು ಜಿಂಕೆಗಳಂತೆಯೂ, ಹಸಿಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಓಡುವ ಎರಡು
ಗೌರವ್ಯುಗಳಂತೆಯೂ, ಹಾರಿಬರುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಹಂಸಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆಯೂ ಸಹ ಹಿಂಡಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ
ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation

Like two deer, Aswins, like two wild cattle on (fresh) pasture ; like
two swans alight upon the effused libation.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಗೌರಾವಿವ—ಗೌರ, ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಗವಯ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪಶುಗಳ
ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ತ್ರೈತ್ತೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ—

ಇಂದ್ರಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಸೂಕರೋ ವರುಣಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಕೃಷ್ಣೋ ಯಮಾಯ ರಾಜ್ಞ ಯುತ್ಯ
ಯುಷಘಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಗವಯಃ ಶಾರ್ದೂಲಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಗೌರಃ ಪುರುಷರಾಜಾಯ
ಮರ್ಕಟಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಶ್ಯೇನಸ್ಯ ವರ್ತಿಕಾ ನೀಲಂಗೋಃ ಕ್ರಿಮಿಃ ಸೋಮಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಕುಲುಂಗಃ
ಸಿಂಧೋಃ ಶಿಗಂಶುಮಾರೋ ಹಿಮವತೋ ಹಸ್ತೀ ||

(ತೈ. ಸಂ. ೫-೫-೧೧-೧)

ಮತ್ತು ಯಜುರ್ವೇದ ತ್ರೈತ್ತೀಯ ಸಂಹಿತೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ,

ಗವಯನಾರಣ್ಯಮನು ತೇ ದಿಶಾಮಿ ತೇನ ಚಿನ್ನಾನಸ್ತನುವೋ ನಿಷೀದ |

(ತೈ. ಸಂ. ೪-೨-೧೦-೩)

ಎಂದು ಗವಯ ಎಂಬ ಅರಣ್ಯಪಶುವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಗೌರ ಮತ್ತು ಗವಯ ಎಂಬ ಪಶುಗಳು (Gayal and Bos gavaeu) ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಜಿಂಕೆ ಮತ್ತು ಎತ್ತು. ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸುಮಾರು ಲಗ ಅರಣ್ಯಪಶುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೈ. ಸಂ. ೫-೫-೧೧ ರಿಂದ ೨೮ ಅನುವಾಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲ ಗವಯ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಕಾಡೆತ್ತು. ಇದರ ಹೆಸರು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಕಡೆ ಮಾತ್ರ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರೆ ಮೈತ್ರಾಯಣಿಯ ಸಂಹಿತಾ ೩-೧೪-೧೦; ಕಾಠಕಸಂಹಿತಾ ೧೬-೧೬; ವಾಜಸನೇಯಸಂಹಿತಾ; ೨೪-೨೮; ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೨-೮; ೩-೩೪; ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೧-೨-೩-೯; ಸಾಂಖ್ಯಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರ ೩-೧೪ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗವಯ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು. ಈ ಶಬ್ದವು ಗೌರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಋ. ಸಂ. ೪-೨೧-೮ ನೆಯ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರ ಮತ್ತು ಮುಹಿಷ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳೊಡನೆ ವಾ. ಸಂ. ೨೪-೨೮. ೧೩-೪೯ ರಲ್ಲಿಯೂ ಮೈತ್ರಾಯಣಿಸಂಹಿತಾ ೨-೬-೧೬; ಕಾಠಕಸಂಹಿತಾ ೧೬-೧೭ ರಲ್ಲಿಯೂ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

ಗೌರ ಎಂಬುದು ಸಹ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಕಾಡೆತ್ತು (Bos gaurus) ಇದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಗವಯ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಋಗ್ವೇದ ೧-೧೬-೫, ೪-೨೧-೮; ೪-೫೮-೨, ೫-೭೮-೨; ೬-೬೯-೬; ೭-೯೮-೧ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮೈತ್ರಾಯಣೇಯಸಂಹಿತಾ ೩-೧೪-೧೦; ವಾಜಸನೇಯಸಂಹಿತಾ ೨೪-೨೮; ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೩-೩೪ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಇದು ಅರಣ್ಯವ್ಯಗವೆಂದು ವಾ. ಸಂ. ೧೩-೪೮ ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಗೌರಿ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುವ್ಯಗದ ಹೆಸರು ಋ. ಸಂ. ೧-೮೪-೧೦; ೪-೧೨-೬; ೯-೧೨-೩; ೧-೧೬೪-೧೧ ಎಂಬ ಋಕ್ವುಗಳಲ್ಲಿದೆ ಗೌರವ್ಯಗ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಸಹ ವಾಜಸನೇಯಸಂಹಿತಾ ೨೪-೩೨; ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೨-೮ ಎಂಬ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಿನಾ ವಾಜಿನೀವಸೂ ಜುಷೇಥಾಂ ಯಜ್ಞಮಿಷ್ಟಯೇ |

ಹಂಸಾವಿವ ಪತತಮಾ ಸುತಾ ಉಪ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ವಿನಾ | ವಾಜಿನೀವಸೂ ಇತಿ ವಾಜಿನೀವಸೂ | ಜುಷೇಥಾಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಇಷ್ಟಯೇ |

ಹಂಸಾವಿವ | ಪತತಂ | ಆ | ಸುತಾನ್ | ಉಪ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಾಜಿನೀವಸೂ ಅನ್ನಾರ್ಥಂ ವಾಸಯಿತಾರಾವಶ್ಚಿನಾ ಯಜ್ಞಮಸ್ಮದೀಯಮಿಷ್ಟಯೇಽಭೀ-
ಷ್ಟಾಯೈಷಣಾಯ ವಾ ಜುಷೇಥಾಂ | ಸೇವೇಥಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಾಜಿನೀವಸೂ—ಅನ್ನಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರಾದ | ಅತ್ತಿನಾ—ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯಜ್ಞಂ—
ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು | ಇಷ್ಟಯೇ—ನಿಮ್ಮ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ | ಜುಷೇಥಾಂ—ಸೇವಿಸಿ | ಹಂಸಾವಿವ—
ಹಾರಿಬರುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಹಂಸಗಳಂತೆ | ಸುತಾನ್ ಉಪ—ಹಿಂದಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ | ಆ ಪತತಂ—
ಹಾರಿಬನ್ನಿರಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಅನ್ನಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರಾದ ಎಲೈ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೇವಿಸಿರಿ.
ಹಾರಿಬರುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಹಂಸಗಳಂತೆ ಹಿಂದಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಹಾರಿಬನ್ನಿರಿ.

English Translation.

Aswins, affluent in food, be propitiated at your pleasure by the
sacrifice: alight like two swans upon the effused libation.

|| ಸ ||

ಅತ್ತಿ॑ರ್ಯದ್ವಾ॑ನು॒ವರೋ॑ಹ॒ನ್ತು॒ ಬೀ॒ಸ॒ನು॒ಜೋ॑ಹ॒ವೀ॒ನ್ಮಾ॑ಧ॒ಮಾನೇ॑ನ
ಯೋ॑ಷಾ |
ಶ್ಯೇ॑ನ॒ಸ್ಯ ಚಿ॒ಜ್ವ॑ವ॒ಸಾ ನೂ॑ತ॒ನೇನಾ॑ಗಚ್ಛ॒ತಮ॑ತ್ತಿನಾ॒ ಶಂ॑ತ॒ಮೇನ॑ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅತ್ತಿಃ | ಯತ್ | ವಾಂ | ಅವ್ರೋಹನ್ | ಬುಬೀಸಂ | ಅಜೋಹವೀತ್ | ನಾಧಮಾನಾ ಇವ |
ಯೋಷಾ |
ಶ್ಯೇನಸ್ಯ | ಚಿತ್ | ಜವಸಾ | ನೂತನೇನ | ಆ | ಅಗಚ್ಛತಂ | ಅತ್ತಿನಾ | ಶಂತಮೇನ || ೪ ||

ಅತ್ತಿರಸ್ಮತ್ತಿತಾ ಯದ್ಯದಾ ವಾಂ ಯುವಾನುಜೋಹವೀತ್ ಅಸ್ಮಿಷೀತ್ ನಾಧಮಾನಾ ಯಾಚಿ-
ಮಾನಾ ಯೋಷಾ ಯೋಷಿದಿವ | ಸಾ ಯಥಾ ಪತಿಂ ಪ್ರೀಣಯತಿ ತದ್ಬ್ರತ್ಯುರ್ವನ್ ಬುಬೀಸಂ ತುವಾಗ್ನಿ-

ಮಗ್ನಿ ಕುಂಡೇ ಕ್ಷಿಪ್ತಃ ಸನ್ ಅವರೋಹನ್ ವಿಮುಂಚನ್ ಅಜೋಹವೀತ್ | ಶೈನಸ್ಯ ಚಿಜ್ಜವಸಾ
ಶೈನಸ್ಯ ಗಯತ್ವತ ಇವ ವೇಗೇನ | ಚಿದಿತ್ಯುಪಮಾರ್ಥೇ | ಅಥವಾ ಶೈನಸ್ಯ ಜವಸಾ ವೇಗೇನ
ನೂತನೇನ ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನೇನ ಸತತಂ ಗಚ್ಛತಃ ಶೈನಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಜವೇನ ಶಂತಮೇನಾಸ್ಮಾಕಂ
ಸುಖತಮೇನ ಚ ರಥೇನ ತಂ ರಕ್ಷಿತುಮಾಗಚ್ಛತಂ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಯುಬೀಶಂ—ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ | ಅಶ್ವಿನಿ—ಅಶ್ವಿನಿಯು |
ಅವರೋಹನ್—(ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ) ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು | ಯತ್—ಯಾವ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾದ
ಭಕ್ತಿಯಿಂದ | ನಾಥಮಾನಾ—ಸತಿಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಯಾಚಿಸುವ | ಯೋಷಾ—ಪ್ರೀತಿಯಂತೆ | ನಾಂ—
ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅಜೋಹವೀತ್—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆದನೋ (ಆ ಕಾರಣದಿಂದ) | ಶೈನಸ್ಯ ಚಿತ್—ಶೈನಪಕ್ಷಿಯು |
ನೂತನೇನ—ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನವಾದ | ಜವಸಾ—ವೇಗದಂತಿರುವ ವೇಗದಿಂದ | ಶಂತಮೇನ—ಸುಖಸಾಧಕವಾದ
ನಿಮ್ಮ ರಥದೊಡನೆ | ಆ ಅಗಚ್ಛತಂ—ದಯಮಾಡಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಅಶ್ವಿನಿಯು ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ
ಕೊಂಡು ಯಾವ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸತಿಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಯಾಚಿಸುವ ಪ್ರೀತಿಯಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆದನೋ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಶೈನಪಕ್ಷಿಯು ಪ್ರಥಮೋತ್ಪನ್ನವಾದ ವೇಗದಂತಿರುವ ವೇಗದಿಂದ
ಸುಖಸಾಧಕವಾದ ನಿಮ್ಮ ರಥದೊಡನೆ ದಯಮಾಡಿರಿ.

English Translation.

Inasmuch as Atri, escaping by your aid from the fire of chaff, conciliates you, like a wife soliciting (the affection of a husband), therefore come with (your) propitious cars, with the new-born rapidity of the falcon.

|| ವಿಶೇಷವಚಯಗಳು ||

ಅಶ್ವಿನಾ ಯುಬೀಶಂ ಅಶ್ವಿನಿ ಅವರೋಹನ್—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಅಶ್ವಿನಿ
ಋಷಿಯು ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ಯುವಂ ಹ ಘರ್ಮಂ ಮಧುಮಂತಮತ್ರಯೇಽಶೋ ನ ಕ್ಷೋದೋಽವ್ಯಹೇತಮೇವೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೮೦-೪)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಶ್ವಿನಿಯನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಕಾಪಾಡಿದ
ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ—

ಅಶ್ವೀತಿಹಾಸವಾಹುಃ | ಪ್ರವಗ್ಯೇಣ ಪ್ರಚರಂತಮತ್ರಿಂ ರಾಕ್ಷಸಾಶ್ವಪ್ತೇ ಘರ್ಮೇಽಪಾತೆಯನ್
ಸ ಚ ತಸ್ಯವಾನೋಽಶ್ವಿನೌ ತುಷ್ಪಾವ | ತ್ ಚ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಹೃಪ್ಪಮನಸಾವರಕ್ಷತಾನುತಿ ||

(ಸಾ. ಭಾ.)

ಪ್ರವರ್ಗ್ಯವೆಂಬ ಯಜ್ಞ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದ ಅತ್ರಿಋಷಿಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರು ಜಾಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿದರು. ಆಗ ಅತ್ರಿಯು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊರೆ ಇಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು ಅವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು ಎಂದಿದೆ. ಮತ್ತು

ಯಾಭಿಃ ಶುಚಂತಿಂ ಧನಸಾಂ ಸುಷಂಸದಂ ತಪ್ತಂ ಘರ್ಮನೋನ್ಯಾವಂತಮತ್ರಯೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೭)

ಹಿಮೇನಾಗ್ನಿಂ ಘಂಸಮವಾರಯೇಥಾಂ ಪಿತುಮತೀಮೂರ್ಜಮಸ್ಮಾ ಅಧತ್ತಂ |

ಋಬೀಸೇ ಅತ್ರಿಮತ್ತಿನಾವನೀತಮುನ್ನಿನೈಃ ಸರ್ವಗಣಂ ಸ್ತಸ್ತಿ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೮)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವವಿದೆ—

ಅತ್ರೀರ್ನಾಮರ್ಷಿಃ | ತಮಸುರಾ ಅಗ್ನಿ ಕೂಟೇ ಪ್ರಚಿಕ್ಷಿಪುಃ | ಸೋಽತ್ತಿನೌ ತುಷ್ಪಾವ ತಮತ್ತಿನೌ
ನಾಗಕೈ ವೃಷ್ಪಾಃ ನಿಶಮಯ್ಯಾಗ್ನಿಂ ತತ ಉಜ್ಜಕ್ರತುಃ | ಬಲಂ ಚಾಸುರಪ್ರತಿಬಂಧ
ಸಮರ್ಥಮಸ್ಮೈ ಸಹಾನ್ವೇನ ದದತುರಿತಿ ||

(ಸಾ. ಭಾ.)

ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸುರರು ಅತ್ರಿಯೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಅವರು ಬಂದು ಪೃಷ್ಠದಕದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಕಮನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕತ್ತಿದರು. ಅನಂತರ ಅಸುರರನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ರಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅನ್ನವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ಕಥೆ ಇದೆ.

|| ಸಂಹಿಕಾವರ. ||

ವಿ ಚಿಹೀಷ್ಟ ವನಸ್ಪತೇ ಯೋನಿಃ ಸೂಷ್ಯಂತ್ಯಾ ಇವ |

ಶ್ರುತಂ ಮೇ ಅತ್ತಿನಾ ಹವಂ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಂ ಚ ಮುಂಚಿತಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಚಿಹೀಷ್ಟ | ವನಸ್ಪತೇ | ಯೋನಿಃ | ಸೂಷ್ಯಂತ್ಯಾ ಇವ |

ಶ್ರುತಂ | ಮೇ | ಅತ್ತಿನಾ | ಹವಂ | ಸಪ್ತವಧ್ರಿಂ | ಚ | ಮುಂಚಿತಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರ ಬ್ರುವಂತೀಹಾಸಂ ಸಪ್ತವಧ್ರೀಃ ಪುರಾನಿದಃ || ಭ್ರಾತೃನ್ಯಾಃ ಪೇಟಿಕಾಯಾಂ ತನ್ಮುಷಿಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಸ್ಯ ಯತ್ನತಃ | ಮುದ್ರಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಗೃಹೇ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ರಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ನೈವೇಶಯನ್ || ನ ಸಂಗಚ್ಛೇತ ಭಾಯಾರ್ಥಾಂ ಸ್ವಾಂ ಯಥಾ ರಾತ್ರೌ ತಥಾ ಕೃತಂ | ಸ್ವಾತಃ ಸ್ವಾತಃ ಸಮುದ್ಭಾಟ್ಕೈ ನಿರ್ಮುಘಿಷ್ಯಂತಿ ತಂ ಮುನಿಂ || ಏವಂ ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಚಿರಂ ಕಾಲಂ ಪೇಟಿಯಾಂ ದುಃಖಿತಃ ಕೃತಃ | ಉಪಾಯಂ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ನಿರ್ಗಮಸ್ಯ ಚಿರಂ ಮುನಿಃ || ಹೃದಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ನಾಸತ್ಯಾವಸ್ತೌ ಸೀದ್ಯೈಶ್ಚಮಾನಸಃ | ತಮಶ್ಚಿನೌ ಸಮಾಗತ್ಯ ಸಮುದ್ಭಾಟ್ಕೈ ಚ ಪೇಟಿಕಾಂ || ಉದ್ಯೈಶ್ಚ ತನ್ಮುಷಿಂ ಶೀಘ್ರಂ ತಾವದ್ಯಷ್ಟ್ವಾ ಒಭೂವತುಃ | ಸ ಋಷಿ-ಭಾರ್ಯಯಾರ್ಥಾ ಸಾರ್ಥಂ ರಮಿತ್ವಾಥ ಪುನರ್ಭಯಾತ್ || ಪ್ರಾತರೀತ್ಯ ಪುನಃ ಪೇಟಿಯಾಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಪ್ರಾಗಿವ ಸ್ಥಿತಃ | ಪೇಟಿನಿನಾಸಸಮಯೇ ದೃಷ್ಟವಾನೈಗ್ಧ್ಯಯಂ ತದಾ ||

ಹೇ ವನಸ್ತತೇ ವನಸ್ಪತಿನಿಕಾರರೂಪೇ ಪೇಟಿಕೇ ವಿ ಜಿಹೀಷ್ವ | ವಿಗಚ್ಛ | ವಿವೃತಾ ಭವ | ಸೂಷ್ಯಂತ್ಯಾ ಇವ ಪ್ರಸವೋನ್ಮುಖ್ಯಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಯೋನಿರಿವ ಭಗೋ ಯಥಾ ವಿವ್ರಿಯತೇ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ವಿವೃತಾ ಭವ | ತದರ್ಥಂ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ಚಿನೌ ನುೇ ಹವಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುತಂ | ಶೃಣುತಂ | ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಂ ಚ ಮಾಮ್ನುಷಿಂ ಮುಂಚತಂ | ನೋಚಯತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವನಸ್ತತೇ—ಎಲೈ ವನಸ್ಪತಿಯೇ (ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೇ) | ಸೂಷ್ಯಂತ್ಯಾಃ—ಪ್ರಸವಕಾಲದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಸ್ತ್ರೀಯ | ಯೋನಿಃ ಇವ—ಜನಕಾಂಗದಂತೆ | ವಿ ಜಿಹೀಷ್ವ—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆ | ಅಶ್ವಿನಾ—ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳೇ | ನುೇ—ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರುತಂ—ಕೇಳಿ | ಸಪ್ತವಧ್ರಿಂ ಚ—ಸಪ್ತ ವಧ್ರಿಮುಷಿಯನ್ನೂ | ಮುಂಚತಂ—ಬಿಡಿಸಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವನಸ್ಪತಿಯೇ, (ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೇ) ಪ್ರಸವಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಜನಕಾಂಗದಂತೆ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆ. ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿ. ಸಪ್ತವಧ್ರಿಯನ್ನೂ ಬಿಡಿಸಿ.

English Translation

Open, Vanaspati, like the womb of a parturient female: hear, Aswins, my invocation: set Saptavadhri free.

|| ೨೨೬೭ನಿಪಾಂಗಳ್ ||

ಈ ಋಕ್ಕು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನ ವಿನಯವಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದೃಷ್ಟವಾದ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಮುಷಿಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಓದು ಇತಿಹಾಸವಿದೆ—

ಅತ್ರ ಬ್ರುವಂತೀಹಾಸಂ ಸಪ್ತವಧ್ರೀಃ ಪುರಾನಿದಃ |

ಭ್ರಾತೃನ್ಯಾಃ ಪೇಟಿಕಾಯಾಂ ತನ್ಮುಷಿಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಸ್ಯ ಯತ್ನತಃ ||

ಮುದ್ರಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಗೃಹೇ ಸ್ವಿಯೇ ರಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ನೈವೇಶಯನ್ | ೧
 ನ ಸಂಗಚ್ಛೇತ ಭಾರ್ಯಾಂ ಸ್ವಾಂ ಯಥಾ ರಾತ್ರಿ ತಥಾ ಕೃತಂ ||
 ಪ್ರಾತಃಪ್ರಾತಃ ಸಮುದ್ರಾಟ್ಕೈ ನಿರ್ಮೂಢಿಷ್ಯಂತಿ ತಂ ಮುನಿಂ |
 ಏವಂ ಸ್ವಿತ್ವಾ ಚಿರಂ ಕಾಲಂ ಪೇಟಾಯಾಂ ದುಃಖತಃ ಕೃತಃ ||
 ಉಸಾಯಂ ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ನಿರ್ಗಮಸ್ಯ ಚಿರಂ ಮುನಿಃ |
 ದೃದಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ನಾಸತ್ಯಾವಸ್ತೇಷೀದ್ವ್ಯಷ್ಟಮಾನಸಃ ||
 ತಮತ್ತಿನಾ ಸಮಾಗತ್ಯ ಸಮುದ್ರಾಟ್ಕೈ ಚಿ ಪೇಟಿಕಾಂ |
 ಉದ್ವ್ಯತ್ಯ ತಮ್ವೃಷಿಂ ಶೀಘ್ರಂ ತಾವದ್ಯಷ್ಟಾ ಬಭೂವತುಃ ||
 ಸ ಋಷಿಭಾರ್ಯಯಾ ಸಾರ್ಥಂ ರಮಿತ್ವಾಥ ಪುನರ್ಭಯಾತ್ |
 ಪ್ರಾತರೇತ್ಯ ಪುನಃ ಪೇಟಾಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಪ್ರಾಗಿವ ಸ್ಥಿತಃ ||
 ಪೇಟಾನಿವಾಸಸಮಯೇ ದೃಷ್ಟವಾನೈಗ್ಧ್ಯಯಂ ತದಾ ||

ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವನ್ನರಿತವರು ಸಪ್ತವಧಿ ಋಷಿಯ ವಿವಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಈ ಸಪ್ತವಧಿ ಋಷಿಯ ಸಹೋದರರ ಪುತ್ರರು ಈ ಸಪ್ತವಧಿ ಋಷಿಗೆ ಪುತ್ರರಾಗಬಾರದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆ ಋಷಿಯು ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಸಂಗಮಾಡದಂತೆ ಇರಲು ಪ್ರತಿದಿನ ರಾತ್ರಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮರದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬೀಗಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಬಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತಲೇ ಪುನಃ ಅವನನ್ನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬೀಗ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಆಸ್ತಿಯು ತಮಗೆ ಸೇರಬಹುದೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಬಹಳಕಾಲ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಆ ಸಪ್ತವಧಿಯು ದುಃಖದಿಂದ ಕೃಶನಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು ಋಷಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಕೂಡಲೇ ಅದೃಶ್ಯರಾದರು. ಇದರಿಂದ ಆ ಋಷಿಯು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ರಮಿಸಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವಾಗುತ್ತಲೇ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಎಂದರೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದವನಂತೆ ಪುನಃ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಯೊಳಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಬಹುಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಈ ಸಪ್ತವಧಿಋಷಿಗೆ ಈ ಋಕ್ಕು ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕು ದೃಷ್ಟವಾದವು. ಎಂಬ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಭೀತಾಯ ನಾಥನಾನಾಯ ಋಷಯೇ ಸಪ್ತವಧ್ರಯೇ |

ಮಾಯಾಭಿರ್ರಿನಾ ಯುವಂ ವ್ಯಕ್ತಂ ಸಂ ಚಿ ನಿ ಚಾಚಥಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಭೀತಾಯ | ನಾಥಮಾನಾಯ | ಋಷಯೇ | ಸಪ್ತವಧ್ರಯೇ |

ಮಾಯಾಭಿಃ | ಅಶ್ವಿನಾ | ಯುವಂ | ವೃಕ್ಷಂ | ಸಂ | ಚ | ವಿ | ಚ | ಅಚಫಃ || ೬ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಭೀತಾಯ ನಿರ್ಗಮಾದ್ಭಿಭ್ಯುಷೇ ನಾಥಮಾನಾಯ ವಿನೋಕ್ಷಂ ಯಾಚಮಾನಾಯ ಸಪ್ತವಧ್ರಯ ಋಷಯೇ ಹೇ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವಿನಾ ಯುವಂ ಯುವಾಂ ಮಾಯಾಭಿವೃಕ್ಷಂ ವೃಕ್ಷವಿಕಾರಾಂ ಪೇಟಿಕಾಂ ಸಂ ಚಾಚಫಃ | ನುಮು ನಿರ್ಗಮಾರ್ಥಂ ಸಂಗಚ್ಯಫಃ | ವ್ಯಚಫಶ್ಚ | ವಿಭಕ್ತಂ ಕುರುಫಃ ||

~ | ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಅಶ್ವಿನಾ— ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ | ಭೀತಾಯ— ಭಯಗೊಂಡವನೂ | ನಾಥಮಾನಾಯ— ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಬೇಡುವವನೂ | ಸಪ್ತವಧ್ರಯೇ— ಸಪ್ತವಧ್ರಿನಾಮಕನೂ ಆದ | ಋಷಿಯೇ— ಋಷಿಯಾದ ನನ್ನ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ | ಯುವಂ— ನೀವು | ಮಾಯಾಭಿಃ— ನಿಮ್ಮ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ವೃಕ್ಷಂ— ವೃಕ್ಷವಿಕಾರವಾದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ | ಸಂ ಚಾಚಫಃ— ಬನ್ನಿರಿ | ವಿ ಚಾಚಫಃ— ಆದರ ಬಾಯನ್ನು (ಬಾಗಿಲನ್ನು) ಬಿಡಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೇ, ಭಯಗೊಂಡವನೂ, ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಬೇಡುವವನೂ, ಸಪ್ತವಧ್ರಿನಾಮಕನೂ ಆದ ಋಷಿಯ (ನನ್ನ) ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ವೃಕ್ಷವಿಕಾರವಾದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ಆದರ ಬಾಯನ್ನು (ಬಾಗಿಲನ್ನು) ಬಿಡಿಸಿರಿ.

English Translation.

Aswins, by your devices sunder the wicker-work for (the liberation of the) terrified, imploring Rishi, Saptavadhri.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ ವಾತಃ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಸಮಿಂಗಯತಿ ಸರ್ವತಃ |

ಏವಾ ತೇ ಗರ್ಭಃ ಏಜತು ನಿರೈತು ದಶನೂಸ್ಯಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ | ವಾತಃ | ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ | ಸಂಘಂಗೆಯತಿ | ಸರ್ವತಃ |

ಏವ | ತೇ | ಗರ್ಭಃ | ಏಜತು | ನಿಃಸ್ರವತು | ದಶಮಾಸ್ಯಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏತದಾದ್ಯೈಕ್ರಿಯಂ ಗರ್ಭಸ್ತಾವಿಣ್ಯಪನಿಷತ್ || ಏತದಾದ್ಯೈಕ್ರಿಯೇಣಾಸೌ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಃ
ಸ್ವಯೋಷಿತಃ | ಗರ್ಭಿಣ್ಯಾಃ ಪ್ರಸವಾಯಾಶು ಸ್ತುತವಾನಶ್ಚಿನಾವ್ಯಷಿಃ || ಯಥಾ ವಾತಃ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ
ಸರ ಅದಿಕಂ ಸರ್ವತಃ ಸಮಿಂಗೆಯತಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾಲಯತಿ ಏವೈವಂ ತವ ಗರ್ಭ ಏಜತು | ಕಂಪತಾಂ |
ಇತಸ್ತತಃ ಸಂಚರತು | ದಶಮಾಸ್ಯೋ ದಶಮಾಸಾನ್ ಗರ್ಭೇ-ಸ್ಥಿತೋ ನಿರ್ಮಿತು | ನಿರ್ಗಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿ | ವಾತಃ—ವಾಯುವು | ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ—ಸರಸ್ಸನ್ನು | ಸರ್ವತಃ—
ಸುತ್ತಲೂ | ಸಮಿಂಗೆಯತಿ—ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೋ | ಏವ ಅದೇ ರೀತಿ | ಗರ್ಭಃ—(ನಿನ್ನ)
ಗರ್ಭವು | ಏಜತು—ಚಲಿಸಲಿ | ದಶಮಾಸ್ಯಃ—ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಗರ್ಭಸ್ಥವಾದ ಶಿಶುವು | ನಿರ್ಮಿತು—
ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ರೀತಿ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಕಂಪಿತವಾದ ಸರಸ್ಸು ಸುತ್ತಲೂ ಆಲೆಗಳಿಂದ ಚಲಿಸುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿ
ನಿನ್ನ ಗರ್ಭವು ಚಲಿಸಲಿ. ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಗರ್ಭಸ್ಥವಾದ ಶಿಶುವು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಲಿ.

English Translation.

As the wind, ruffles the lake on every side, so may your womb be
stimulated, and the conception of the months come forth.

|| ವಿಚಾರಮಃ ||

ಈ ಋಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳೂ ಗರ್ಭಸ್ತಾವಿಣ್ಯಪನಿಷತ್ತೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿರುವರು—
ಏತದಾದ್ಯೈಕ್ರಿಯೇಣಾಸೌ ಸಪ್ತವಧ್ರಿಃ ಸ್ವಯೋಷಿತಃ |
ಗರ್ಭಿಣ್ಯಾಃ ಪ್ರಸವಾಯಾಶು ಸ್ತುತವಾನಶ್ಚಿನಾವ್ಯಷಿಃ ||

ಸಪ್ತವಧ್ರಿಋಷಿಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಸುಖಪ್ರಸವವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಈ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆ
ಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು ಎಂದಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗರ್ಭಸ್ಥಶಿಶುವು ಹತ್ತು ತಿಂಗಳಪರ್ಯಂತ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಶಿಶುವು ಮಾತೃಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವುದು ರೂಢಿಯಿರುವುದು. ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುತಿಂಗಳಕಾಲ ಶಿಶುವು ಗರ್ಭಸ್ಥನಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಈಗಲೂ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಪ್ರಸವವಾಗದೆ ಇರುವ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳೂ ಇವೆ. ಮತ್ತು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಯಜುರ್ವೇದದ ಏಕಾಗ್ನಿಕಾಂಡದಲ್ಲಿಯೂ—

ತಂ ತೇ ಗರ್ಭಂ ಹನಾಮದೇ ದಶನೇ ಮಾಸಿ ಸೂತನೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೮೪-೩)

ಯಥೇಯಂ ಪೃಥಿವೀ ಮುಹೀ ತಿಷ್ಠಂತೀ ಗರ್ಭಮಾಧಧೇ |

ಏವಂ ತ್ವಂ ಗರ್ಭಮಾಧತ್ಸ್ಯ ದಶನೇ ಮಾಸಿ ಸೂತನೇ |

.... ..

ಪುಮಾಗ್ಂಸಂ ಗರ್ಭಮಾಧೇಹಿ ದಶನೇ ಮಾಸಿ ಸೂತನೇ |

.... ..

ತಂ ಮಾತಾ ದಶಮಾಸೋ ಬಿಭರ್ತು ಸ ಜಾಯತಾಂ ವೀರತಮಃ ಸ್ವಾನಾಂ |

.... ..

ಆ ವೀರೋ ಜಾಯತಾಂ ಪುತ್ರೈಸ್ತೇ ದಶಮಾಸ್ಯಃ ||

(ತೈ. ಏ. ಅನು. ೧೩)

ಹತ್ತು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಶಿಶುವು ಗರ್ಭಸ್ಥನಾಗಿರುವುದೆಂದೂ ಅರೀತಿ ಇದ್ದು ಜನಿಸುವ ಪುತ್ರನು ವೀರನಾಗುವನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಇದ್ದು ಜನಿಸುವ ಶಿಶುವು ಮುಂದೆ ಬಲಾರೋಗ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ದೀರ್ಘಾಯುಷಿ ವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ವಿಷಯವು ಅನುಭವವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ ವಾತೋ ಯಥಾ ವನಂ ಯಥಾ ಸಮುದ್ರ ಏಜತಿ |

ಏವಾ ತ್ವಂ ದಶಮಾಸ್ಯ ಸಹಾವೇಹಿ ಜರಾಯುಷಾ || ೮ ||

| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ | ವಾತೇಃ | ಯಥಾ | ವನಂ | ಯಥಾ | ಸಮುದ್ರ | ಏಜತಿ ||

ಏವ | ತ್ವಂ | ದಶಮಾಸ್ಯ | ಸಹ | ಅವ | ಇಹಿ | ಜರಾಯುಷಾ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನಾತೋ ಯಥಾ ಕಂಪಮಾನೋ ವನಂ ಕಂಪಯತಿ ಸ್ವಯಂ | ಯಥಾ ಸಮುದ್ರೈಶ್ಚಲತಿ
ಜಾಲೃತೇ ವಾಫ ವಾಯುನಾ || ಸ್ವಿತ್ಯಾ ದಶೈವ ಮಾಸಾಂಸ್ತ್ವಂ ಗರ್ಭೋಲ್ಪೇನ ಸುವೇಷ್ಠಿತಃ | ನಿರ್ಗಚ್ಛ
ಐತರಾನ್ಮಾತುರ್ಜರಾಯುಜಸ್ತತಃ ಪತೇತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿ | ನಾತೇ—ಚಲಿಸುವ (ಬೀಸುವ) ವಾಯುವು | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿ
ವನಂ—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೋ | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿ | ಸಮುದ್ರೈಃ—(ವಾಯುವಿ
ನಿಂದ ಚಲಿತವಾದ) ಸಮುದ್ರವು | ಏಜತಿ—ಕ್ಷುಭಿತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ | ಏವ—ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಐತರಾನ್ಮಾ—
ಹತ್ತುತಿಂಗಳು ಗರ್ಭಸ್ಥವಾಗಿದ್ದ ಎಲೈ ಶಿಶುವೇ | ಜರಾಯುಜಾ ಸಹ—ಗರ್ಭಕೋಶದ ಪೊರೆಯೊಡನೆ |
ಅನೇಹಿ—ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಯಾವ ರೀತಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಳಿಯು ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಕಂಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೋ,
ಅದೇ ರೀತಿ ಗರ್ಭದ ಚಲನೆಯಿಂದ, ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಗರ್ಭಸ್ಥವಾಗಿದ್ದ ಎಲೈ ಶಿಶುವೇ, ಗರ್ಭಕೋಶದ ಪೊರೆಯೊಡನೆ
ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾ.

English Translation.

As the wind, as the wood, as the ocean are agitated, so do you,
gestation of ten months, invested with the uterine membranes, descend.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಸ್ತ್ರ ||

ದಶ ಮಾಸಾಂಶ್ಚಲತಿಯಾನಃ ಕುಮಾರೋ ಅಧಿ ಮಾತರಿ |

ನಿರೈತು ಜೀವೋ ಅಕ್ಷತೋ ಜೀವೋ ಜೀವಂತ್ಯಾ ಅಧಿ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದಶ | ಮಾಸಾನ್ | ಚಲತಿಯಾನಃ | ಕುಮಾರಃ | ಅಧಿ | ಮಾತರಿ ||

ನಿರೈತು | ಜೀವಃ | ಅಕ್ಷತಃ | ಜೀವಃ | ಜೀವಂತ್ಯಾಃ | ಅಧಿ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇಶ ಮಾಸಾನುಸಿತ್ತಾಸೌ ಜನನೀಜಲರೇ ಸುಖಂ | ನಿರ್ಗಚ್ಛತು ಸುಖಂ ಜೀವೋ ಜನನೀ
ಖಾಸಿ ಜೀವತು ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ದೇಶ ಮಾಸಾನ್—ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು | ಮಾತರಿ ಅಧಿ—ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ | ಶಶಯಾನಃ—
ಮಲಗದ್ದ | ಕುಮಾರಃ—ಶಿಶುವು | ಅಶ್ವತಃ—ಅಹಿಂಸಿತನಾಗಿಯೂ | ಜೀವಂತ್ಯಾಃ—ಜೀವಂತಳಾಗಿರುವ
ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ | ಜೀವಃ—ತಾನೂ ಜೀವಂತನಾಗದ್ದು | ನಿರ್ಮತು—ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಲಗದ್ದ ಶಿಶುವು ಅಹಿಂಸಿತನಾಗಿ ಜೀವಂತಳಾಗಿರುವ ತಾಯಿಯ
ಗರ್ಭದಿಂದ ತಾನೂ ಜೀವಂತನಾಗದ್ದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಲಿ.

English Translation.

May the boy who has reposed for ten months in the bosom of his
mother come forth, alive, unharmed, living, from a living (parent).

ಎಸ್ವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಉಷೋದೇವತೆಯ ಸೂಕ್ತಪರಿಚಯ.

ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೂ ಉಷಸ್ಸೇ ದೇವತೆಯು. ಉಷೋದೇವತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—
ಯಾಸ್ತಮಹರ್ಷಿಗಳು—ಉಷಾ ಕಸ್ಮಾದುಚ್ಛತೀತಿ ಸತ್ಯಾ ರಾತ್ರೀರಪರಃ ಕಾಲಃ || (ನಿ. ೨-೧೯) ಎಂದು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಉಷೋದೇವತೆಯು ಯಾರು? ಆದರ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬರಲು
ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡುತ್ತಾ ಉಷಃ ಕಸ್ಮಾತ್ | ಉಚ್ಛತೀತಿ ಸತ್ಯಾಃ |
ಉಚ್ಛೀ ವಿನಾಸೇ | ವಿನಾಸಯತಿ ಹೀಯಂ ತಮಾಂಸಿ ತಸ್ಮಾದುಚ್ಛತೀತ್ಯೇವಮಸ್ಯಾ ಏತಸ್ಮಿನ್ಮರ್ಮಣಿ
ಸತ್ಯಾಃ ಕರ್ತರಿ ಕಾರಕೇ ಉಷಾ ಇತ್ಯೇತದಭಿಧಾನಂ ಭವತಿ | ಕಾ ಪುನರಿಯಮುಷಾ ಇತಿ | ರಾತ್ರೀರಪರಃ-
ಕಾಲಃ ಸ ಉಷಾ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ || ಎಂದರೆ ಹೊರಮಾಡು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಉಚ್ಛೀ-ವಿನಾಸೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ
ಈ ಉಷಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏನನ್ನು ಹೊರಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು
ಎಂದರ್ಥವು. ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಹೊರಮಾಡಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗೆ ಉಷಾ ಎಂದು ಹೆಸರು.
ಆ ಕಾಲವು ಯಾವುದು ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವು. ರಾತ್ರಿಯು ಮುಗಿದು ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ

ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆ ಇಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಬೆಳಕಾಗಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಷಃಕಾಲವೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿರುವರು.

ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದನಂತರ ಉಷಃಕಾಲವಾಗುವುದರಿಂದ ಉಷಃಕಾಲವು ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳುವ ರೂಢಿ ಇರುವುದು. ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಸ್ಮರು—

ಇದಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿರಾಗಾಚ್ಛಿತ್ರಃ ಪ್ರಕೇತೋ ಅಜನಿಷ್ಯ ವಿಭ್ವಾ |
ಯಥಾ ಪ್ರಸೂತಾ ಸವಿತುಃ ಸನಾಯಿ ಏನಾ ರಾಶ್ಚೈಷಸೇ ಯೋನಿಮಾರ್ಶಿಕಾ ||

(ಮು. ಸಂ. ೧-೧೧೩-೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಉದಹರಿಸಿರುವರು. ಮತ್ತು ಈ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಉಷಃಕಾಲವಾದನಂತರ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಉಷಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವನೆಂದು ಹೇಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾಸ್ಮರು—

ರುಶದ್ಯತ್ಸಾ ರುಶತೀ ಶ್ವೇತ್ಯಾಗಾದಾರ್ಶೈಗು ಕೃಷ್ಣಾ ಸದನಾನ್ಯಸ್ಯಾಃ |
ಸಮಾನಬಂಧೂ ಅಮೃತೇ ಅನೂಚೀ ದ್ಯಾವಾ ವರ್ಣಂ ಚಿರತ ಅನಿನಾನೇ ||

(ಮು. ಸಂ. ೧-೧೧೩-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ವಿಷಯಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. (ಐ. ೨-೨೦)

ಈ ಉಪೋದೇವತೆಯು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಋಷಿಗಳು ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಣನೆಮಾಡಿರುವರು. ಈ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಸಾರವಾಗಿ ನಾನಾವಿಧ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಹದಿನಾರು ಶಬ್ದಗಳು ಉಪೋದೇವತೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾಸ್ಮರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು. (ಐ. ೨-೯೯)

ವಿಭಾವರೀ—ವಿಶೇಷಪ್ರಭಾವಯುಕ್ತಾ | ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತಾ | ಬಹಳ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ—
Resplendent. ಈ ಶಬ್ದವು ಮು. ಸಂ. ೧-೩೦-೨೨; ೧-೪೮-೧; ೧-೪೮-೧೦; ೧-೯೨-೧೪; ೪-೫೨-೬; ೫-೭೯-೪; ೫-೭೯-೧೦; ೮-೪೭-೧೪ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂನರೀ—ಸುಷ್ಪ ನೇತ್ರೀ | ಸುಂದರನಾದ Beautiful ಈ ಶಬ್ದವು ಮು. ಸಂ. ೧-೪೮-೧೦, ೧-೪೮-೫; ೧-೪೮-೮; ೪-೫೨-೧; ೭-೮೧-೧ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಭಾಸ್ವತೀ—ತೇಜಸ್ವತೀ | ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರಕಾಶನಯುಕ್ತಾ | ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ—Shining. ಈ ಶಬ್ದವು ಮು. ಸಂ. ೧-೯೨-೭; ೧-೧೧೩-೪ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಓದತೀ—ಉಂದೀ ಕ್ಲೇದನೇ | ಉನತ್ತಿ ಸರ್ವಂ ನೀಹಾರೇಣೇತ್ಯೋದತೀ | ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ, ಹಿಮ್ಮುತ್ತಿರುವ, ಪ್ರವಿಸುತ್ತಿರುವ, ಮಂಜಿನಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೆನೆಯಿಸುವ—flowing, gushing & c— ಈ ಶಬ್ದವು ಮು. ಸಂ. ೧-೪೬-೬; ೮-೬೯-೨ ರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿರುವುದು.

ಚಿತ್ರಮುಖಾ—ವಿಚಿತ್ರಧನಾ | ವಿವಿಧರಶ್ಯಾಖ್ಯಧನಾ ನಾ || ವಿಧವಿಧವಾದ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ—possessed of brilliant riches. ಈ ಶಬ್ದವು ಮು. ಸಂ. ೭-೭೫-೫; ೭-೭೭-೩; ೮-೫೮-೩ ರಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಅರ್ಜುನೀ—ಶುಭ್ರವರ್ಣಾ | ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ. white. ಈ ಶಬ್ದವು ಋ. ಸಂ. ೧-೪೯-೩; ೫-೮೪-೨ ಎಂಬ ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವುದು.

ನಾಜಿನೀ—ಅಥವಾ ನಾಜಿನೀವತೀ—ನಾಜೋಽನ್ನಮಸ್ಯಾ ಅಸ್ತೀತಿ | ಬಹುನ್ನಾ | ಅನ್ನಯುಕ್ತವಾದ ಅಥವಾ ಅನ್ನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ—the bringer of food. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಋ. ಸಂ. ೩-೬-೧; ೩-೬೦-೧; ೬-೬೧-೬; ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೧-೩-೧೦; ೬-೬೧-೪; ೬-೭೫-೫; ೭-೯೬-೩; ೧೦-೭೫-೮; ೧-೪೮-೬; ೧-೪೮-೧೬; ೧-೯೨-೧೩; ೧-೯೨-೧೫; ೨-೪೧-೧೮; ೪-೫೫-೯; ೬-೬೧-೩; ೮-೨೪-೨೮ ಎಂಬ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿರುವುದು.

ಸುಮ್ನಾವರೀ—ಸುಮ್ನಮಿತಿ ಸುಖನಾಮ | ತದ್ವತೀ | ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ—the giver of joy. ಈ ಶಬ್ದವು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೩-೧೨ ನೆಯ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿರುವುದು.

ಅದನಾ, ದ್ಯೋತನಾ—ಕೃತ್ಸಂ ಜಗದ್ಯೋತನಸೀಲಾ | ತದ್ವತೀ | ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ bright. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೨೩-೪ ನೆಯ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿರುವುದು.

ಶ್ವೇತ್ಯಾ—ಶ್ವೇತವರ್ಣೋಷಾ | ಶ್ವಿತಾ ವರ್ಣೇ | ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ—the fair-coloured. ಈ ಶಬ್ದವು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೩-೨; ೧೦-೭೫-೬ ರಲ್ಲಿರುವುದು

ಅರೂಷೀ—ಅರೋಚಮಾನಾ | ರಕ್ತವರ್ಣಾ ವಾ | ಕೆಂಪುವರ್ಣವುಳ್ಳ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಪಾದ ಛಾಯೆಯುಳ್ಳ the ruddy. ಈ ಶಬ್ದವು ಋ. ಸಂ. ೩-೫೫-೧೧, ೪-೫೨-೨; ೮-೯೮-೮; ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂನ್ಯತಾ, ಸೂನ್ಯತಾವತೀ, ಸೂನ್ಯತಾವರೀ—ಪ್ರಿಯಸತ್ಕರೂಪಾ | ಪ್ರಿಯಸತ್ಕಾತ್ಮಿಕಾ ವಾಕ್ | ತಾದೃಶ್ಯಾ ವಾಚಾ ಯುಕ್ತಾ | ಪ್ರಿಯವಾದ ಮತ್ತು ಹಿತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವ—the utterer of pleasant or sacred speech. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಋ. ಸಂ. ೧-೮-೮, ೧-೩೦-೫, ೧-೪೩-೩ ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಋ. ಸಂ. ೧-೯೨-೧೪; ೧-೨೨ ೩; ೬-೮೧-೬; ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೪-೫೨-೪ ಎಂಬ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಿತವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಉಪೋದೇಶತೆಯ ಪರವಾಗಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದಾದರೂ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿಯೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು.

ಯಾಸ್ಮಿನ್ ಮೇಲೆ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಈ ಋಕ್ಯಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವವರು—

ಇದಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿರಾಗಮತ್ | ಚಿತ್ರಂ ಪ್ರಕೇತನಂ ಪ್ರಜ್ಞಾತಕಮನುಜನಿಷ್ಯ
ವಿಭೂತತಮಂ ಯಥಾ ಪ್ರಸೂತಾ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಸನಾಯ ರಾತ್ರಿರಾದಿತ್ಯಸ್ಯ | ಏವಂ ರಾತ್ಯು-
ಷಸೇ ಯೋನಿಮರಿಚತ್ ಸ್ಥಾನಂ | ಸ್ತ್ರೀಯೋನಿರಭಿಯುತ ಏನಾಂ ಗರ್ಭಃ ||

(ನಿ. ೨-೧೯)

ರಾತ್ರೀರಪರಃ ಕಾಲ ಉಷ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಎಂಬ ವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವು ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾದ ಕಾಲವು ಉಷಃಕಾಲವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಉಷಃಕಾಲದ ತೇಜಸ್ಸು ಎಂದರೆ ಬೆಳಕು

ಎಲ್ಲಾ ಬೆಳಕುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಪ್ರಕಾಶಯುತವಾದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ಬಹಳ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಬೆಳಕು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಬೆಳಕಿಗಿಂತ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಚಂದ್ರನ ಬೆಳಕು ಶೀತಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಾಶವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಉಷಣಕಾಲದ ಬೆಳಕು ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆ ಶೀತಲವೂ ಅಲ್ಲ, ಅಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಅಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಉಷಣಕಾಲದ ಪ್ರಕಾಶವು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಉಷಣಕಾಲದ ಪ್ರಕಾಶವು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹು ಅಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಉಷಣಕಾಲದ ಉದಯವು ಈಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು ಇದು ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ಅನುವಾದವು.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗಿದನಂತರ ರಾತ್ರಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದು. ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದನಂತರ ಉಷಣಕಾಲವೂ, ಉಷಣಕಾಲಾನಂತರ ಸೂರ್ಯೋದಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಲೊಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಒಂದರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತನಾದನಂತರ ರಾತ್ರಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಕಾರಣನು ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ರಾತ್ರಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಆದಂತೆಯೇ ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಉಷಣಕಾಲದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಉಷಣಕಾಲದಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಉದಯವಾಗುವುದು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ—ರಾತ್ರಿಯು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೋ ಹಾಗೆ ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಉಷಣಕಾಲವು ಅವಿಭವವಿಸಿತು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು.

(ಪೀಠಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.)

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಹೇ ನೋ ಆದ್ಯೇತಿ ದಶರ್ಚಿಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಮಾತ್ರೇಯಸ್ಯ ಸತ್ಯಶ್ರವಸ ಅರ್ಷಂ
ಸಾಂಕ್ತಮುಷಸ್ಯಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಮಹೇ ದಶ ಸತ್ಯಶ್ರವಾ ಉಷಸ್ಯಂ ತು ಸಾಂಕ್ತಮಿತಿ ||
ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಉಷಸ್ಯೇ ಕೃತೌ ಸಾಂಕ್ತೇ ಭಂದಸ್ಯಾಶ್ವಿನಶ್ರವೇ ಚೇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ಯತೇ ಹಿ |
ಮಹೇ ನೋ ಆದ್ಯೇತಿ ಸಾಂಕ್ತಂ | ಅ. ೪-೧೪ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಮಹೇ ನೋ ಅದ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಸತ್ಯಶ್ರವಾ ಆಶ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಉಷೋದೇವತೆಯು ದೇವತೆಯು ; ಪಂಕ್ತಿಶ್ರವಂಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಮಹೇ ದಶ ಸತ್ಯಶ್ರವಾ ಉಷಸ್ಯಂ ತು ಸಾಂಕ್ತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರಕಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಷಸ್ಯಕೃತುಸಂಬಂಧವಾದ ಪಂಕ್ತಿ.

ಶೃಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂತ್ರದ ವಿವಿಧೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ--ಮಹೇ ನೋ ಅದ್ಯೇತಿ ಪಾಂಕ್ತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೪) ವಿವೃತ ವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೯

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೨೯ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೧, ೨೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದ್ವಿರುವ ಮುಕ್ತಂಶ್ಚ—೧೦ ||

|| ಮುಷಿಃ—ಸತ್ಯಶ್ರವ ಅತ್ರೇಯಾಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಉಷಾಃ ||

|| ಭಂದಃ—ಪಂಕ್ತಿಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಹೇ ನೋ ಅದ್ಯ ಬೋಧಯೋಷೋ ರಾಯೇ ದಿವಿತ್ಕತೀ |

ಯಥಾ ಚಿನ್ನೋ ಅಬೋಧಯಃ ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ ವಾಯ್ಯೇ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವ-
ಸೂನ್ಯತೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹೇ | ನಃ | ಅದ್ಯ | ಬೋಧಯ | ಉಷಃ | ರಾಯೇ | ದಿವಿತ್ಕತೀ |

ಯಥಾ | ಚಿತ್ | ನಃ | ಅಬೋಧಯಃ | ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ | ವಾಯ್ಯೇ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ ||೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧ್ಯಾಸ್ತಿಯಾಗದಿನೇ ಹೇ ಉಷ ಉಷೋದೇವಿ ದಿವಿತ್ಕತೀ ದೀಪ್ತಿಮತೀ ಶ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಹೇ ಮಹತೇ ರಾಯೇ ಧನಸ್ತಾಪ್ತಯೇ ಬೋಧಯ | ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯ | ಪ್ರಕಾಶಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸತಿ ಪ್ರಕಾಶೇ ಕ್ರತುಧಾರಾ ದ್ರವ್ಯಸ್ಯೋಪಾರ್ಜಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ | ಯಥಾ ಚಿತ್ ಯಥೈವ ಪೂರ್ವಂ ಸೋಽಸ್ಮಾ-
ನಬೋಧಯಃ ಅತೀತೇಷು ದಿವಸೇಷು ಯಥಾ ಬೋಧಿತವತೀ ತದ್ವದದ್ಯಾಪೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಸುಜಾತೇ ಶೋಭನಸ್ತಾದುರ್ಭೂತೇ ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ | ಅಶ್ವಾರ್ಥಾ ಪ್ರಿಯಸತ್ಯಾತ್ಮಿಕಾ ಸ್ತುತಿನಾಗ್ಯಸ್ಯಾಃ ಸಾ | ಹೇ ತಾದೃಶಿ ದೇವಿ ವಾಯ್ಯೇ ವಯ್ಯಪುತ್ರೇ ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ ವಯ್ಯನುಗೃಹಾಣೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದೀಪ್ತಿಮತೀ--ಕಾಂತಿಯುತಳಾದ | ಉಷಃ--ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯಥಾ ಚಿತ್--ಯಾವ ರೀತಿ
ಯಲ್ಲಿ | ನಃ--ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಬೋಧಯಃ--ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದೆಯೇ (ಆದೇ ೧೯೩) | ಅದ್ಯ--

ಈ ಯಾಗದಿವಸವೂ ಸಹ | ನೋ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಮದೇ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ರಾಯೇ—ಧನದ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ |
ನೋಧಯೇ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸು | ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳ
ಗಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ ಆದ ಉಪೋದೇವಿಯೇ | ವಾಯ್ಯೇ—ವಯ್ಯಪುತ್ರನಾದ | ಸತ್ಯತ್ರವಸಿ—
ಸತ್ಯತ್ರವಸ್ತೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಡು.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಕಾಂತಿಯುತಳಾದ ಉಪೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ರೀತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ
ರೀತಿ ಈ ಯಾಗದಿವಸವೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನದ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸು. ಉತ್ತಮವಾದ
ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಪೋದೇವಿಯೇ, ವಯ್ಯಪುತ್ರನೂ,
ಸತ್ಯತ್ರವಾನಾಮಕನೂ ಆದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಡು.

English Translation.

Radiant Ushas, wake us up to-day for (the acquisition of) ample
riches, in like manner as you have awakened us (of old): bright-born, and
praised sincerely for (the gift of) horses, shew favour to Satyashravas, the
son of Vayya.

|| ವಿಶೇಷವಚನಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದೃಷ್ಟವಾದ ಸತ್ಯತ್ರವಾಃ ಎಂಬ
ಋಷಿಯು ತಾನು ವಯ್ಯ ಎಂಬುವನ ಪುತ್ರನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದಾನೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ವಯ್ಯನೆಂಬುವನು ರಾಜರ್ಷಿ
ಯೆಂದೂ ಅವನನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸಿದರೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಯಾಭಿಃ ಕರ್ಕಂಧುಂ ವಯ್ಯಂ ಚ ಜಿನ್ನಥಸ್ತಾಭಿರೂ ಪು ಊತಿಭಿರಶ್ವಿನಾ ಗತಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೬)

ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಕರ್ಕಂಧುಃ ವಯ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಜರ್ಷೀ ಅಶ್ವಿನಾಶ್ವೈ ತಪಸ್ತಸ್ಯ ಮಾನೌ ಯದ್ವಚ್ಚಯಾ ಪರ್ಯಟಂತಾ-
ವಶ್ವಿನೌ ದದ್ಯತತಃ | ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚ ಶಾವಮೃತೇನಾಸ್ಯಾಯಯಾಂಚಕ್ರತುರಿತಿ | ತದೇತದಿ-
ದೋಚ್ಚತೇ ||

ರಾಜರ್ಷಿಗಳಾದ ಕರ್ಕಂಧು ಮತ್ತು ವಯ್ಯ ಎಂಬವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಲೇಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ
ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದರು.
ಅನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಅವ್ಯುತದಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಕರ್ಕಂಧುವಿನ
ವಿಷಯವು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಯ್ಯನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಂದ
ವಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಅಂಶವನ್ನು ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದೆ—

ತ್ವನಾವಿಥ ನರ್ಯಂ ತುರ್ವತಂ ಯದುಂ ತ್ವಂ ತುರ್ವೀತಿಯೆ ವಯ್ಯಂ ತತಕ್ರತೋ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೫೪-೬)

ಅರಮಯಾಃ ಸರಪಸಸ್ತರಾಯ ಕಂ ತುರ್ವೀತಯೇ ಚ ವಯ್ಯಾಯ ಚ ಸ್ತುತಿ |

(ಋ. ಸಂ. ೨-೧೩-೧೨)

ತ್ವಂ ಮಹೀಮನನಿಂ ವಿಶ್ವಥೇನಾಂ ತುರ್ವೀತಯೇ ವಯ್ಯಾಯ ಹ್ವರಂತೀಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೪-೧೧-೬)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ವಯ್ಯನ ವಿಷಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಋ. ಸಂ. ೧-೫೪-೬ ನೇ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಯ್ಯಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಯಣರು ವಯ್ಯಕುಲಜಂ ತುರ್ವೀತಿನಾಮಾನಂ. ರಾಜಾನಂ ವಯ್ಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನ ನಾದ ತುರ್ವೀತಿಯೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ವಯ್ಯನೂ, ಅನನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇತರ ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ಸುನೀಥೇ ಶೌಚದ್ರಥೇ ನಾಚ್ಛೋ ದುಹಿತರ್ದಿವಃ |

ಸಾ ವ್ಯಚ್ಛೈ ಸಹೀಯಸಿ ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ ವಾಯ್ಯೇ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ಸುನೀಥೇ | ಶೌಚದ್ರಥೇ | ನಾ | ಚ್ಛೈಃ | ದುಹಿತಃ | ದಿವಃ |

ಸಾ | ವಿ | ಉಚ್ಛೈ | ಸಹೀಯಸಿ | ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ | ವಾಯ್ಯೇ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದಿವೋ ದುಹಿತರ್ದಿವಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪುತ್ರೈಃಸೋ ಯಾ ತ್ವಂ ಸುನೀಥ ಏತನ್ನಾಮಕೇ ಶೌಚದ್ರಥೇ ಶುಚಿದ್ರಥಸ್ಯಾಶಕ್ಯೇ ಪೂರ್ವಂ ವ್ಯಚ್ಛೈಃ ವ್ಯವಾಸಯಸ್ತಮಾಂಸಿ ಸಾ ತ್ವಂ ಸಹೀಯಸ್ಯತಿ-ತಯೇನ ಬಲವತಿ ವಾಯ್ಯೇ ವಯ್ಯಪುತ್ರೇ ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ ಮಯಿ ವ್ಯಚ್ಛೈ | ತಮೋ ವಿನಾಸಯ | ಉಚ್ಛೈ ವಿನಾಸೇ | ವಿನಾಸೋ ವರ್ಜನಂ | ಶಿಷ್ಟಮುಕ್ತಂ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ದುಹಿತಃ—ಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಚ್ಚೆ ಉಪಸ್ಥೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀನು | ಶೌಚದ್ರಥೇ—ಶುಚಿದ್ರಥನ ಪುತ್ರನಾದ | ಸುನೀಥೇ—ಸುನೀಥನಿಗಾಗಿ | ವ್ಯಚ್ಛೈಃ—ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದೆಯೇ |

ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿಸ್ತುತಳಾದವಳೂ ಆದ | ಸಾ—ಅದೇ ನೀನು | ವಾಯ್ಯೇ—ವಯ್ಯಪುತ್ರನೂ | ಸಹೀಯಸಿ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ—ಸತ್ಯಶ್ರವಾನಾಮಕನೂ ಆದ ನನಗಾಗಿ | ವ್ಯುಚ್ಛ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

। ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ನೀನು ಹಿಂದೆ ಶುಚಿದ್ರಥನ ಪುತ್ರನಾದ ಸುನೀಥನಿಗಾಗಿ ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದೆಯೋ, ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ ಆದ ಅದೇ ನೀನು ವಯ್ಯಪುತ್ರನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ಸತ್ಯಶ್ರವಾನಾಮಕನೂ ಆದ ನನಗಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation.

Daughter of heaven, who have dawned upon Sunitha, the son of Shuchadratha, bright-born, and praised sincerely for (the gift of) horses, dawn upon the powerful son of Vayya, Satyashravas.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಶೌಚಿದ್ರಥೇ ಸುನೀಥೇ—ಶುಚಿದ್ರಥನೂ ಅವನ ಪುತ್ರನಾದ ಸುನೀಥನೆಂಬುವನೂ ವಯ್ಯ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜನ ವಂಶದವರಿರಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟೃನಾದ ಸತ್ಯಶ್ರವಾಃ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಪೂರ್ವಿಕರು ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಸುನೀಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಋ. ಸಂ. ೧-೩೫-೭; ೧-೩೫-೧೦; ೨-೮-೨, ೭-೪೬-೪; ೧೦-೪೭-೨; ೩-೮-೮; ೬-೫೧-೧೧; ೧-೬೨-೧೩; ೫-೬೭-೪; ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸುನಯನ ಎಂದರ್ಥನಾಡಿರುವರು. ಈ ಸುನೀತನ ವಿಷಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಾ ನೋ ಅದ್ಯಾ ಭರದ್ವ ಸುವ್ಯೋ ಚ್ಯಾ ದುಹಿತರ್ದಿವಃ |

ಯೋ ವ್ಯಾಚ್ಛಃ ಸಹೀಯಸಿ ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ ವಾಯ್ಯೇ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವ ಸೂನ್ಯತೇ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಸಾ | ನಃ | ಅದ್ಯ | ಅಭರತ್ವವಸುಃ | ವಿ | ಉಚ್ಛ | ದುಹಿತಃ | ದಿವಃ |

ಯೋ ಅತಿ | ವಿ | ಛಿಚ್ಛಃ | ಸಹೀಯಸಿ | ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ | ವಾಯ್ಯೇ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವ ಸೂನ್ಯತೇ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದುಹಿತರ್ದಿವ ಉಷ ಅಭರದ್ವಸುರಾಹ್ವತಧನಾ ಸಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಿಸ್ತೀ ವೃಚ್ಚೈ | ತಮೋ ವಿವಾಸಯ | ಹೇ ಸಹೀಯಸಿ ಯೋ ಯಾ | ಉಕಾರೋಽನರ್ಥಕಃ | ಯಾ ತ್ವಂ ಪೂರ್ವಂ ವ್ಯಾಚ್ಛೇ ಸಾದ್ಯಾಪೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಭರದ್ವಸುಃ—ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತರುವವಳೂ | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ದುಹಿತಃ—ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯೋ (ಯಾ)—ಯಾವ ನೀನು | ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಳಾದವಳೂ ಆಗಿ | ವಾಯ್ಯೇ—ವಯ್ಯುಪುತ್ರನೂ | ಸಹೀಯಸಿ—ರಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ | ಸತ್ಯಶ್ರವಸಿ—ಸತ್ಯಶ್ರವಸ್ಸಿಗಾಗಿ | ವ್ಯಾಚ್ಛೇ—ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದೆಯೋ | ಸಾ—ಅದೇ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ನೀನು | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದ ದಿನ | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ವೃಚ್ಛೈ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

|| ಛಾಂದೋಃ ||

ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತರುವವಳೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ನೀನು ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಳಾದವಳೂ ಆಗಿ ವಯ್ಯುಪುತ್ರನೂ, ರಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ ಸತ್ಯಶ್ರವಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದೆಯೋ, ಅದೇ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ನೀನು ಈ ಯಾಗದ ದಿನ ನಮಗಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation.

Daughter of heaven, you are the bringer of opulence ; dawn upon us to-day, as bright-born, and praised for (the gift of) horses ; you have dawned upon the powerful Satyashravas, the son of Vayya.

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥಃ ||

ಅಭಿ ಯೇ ತ್ವಾ ವಿಭಾವರಿ ಸ್ತೋಮೈರ್ಗೃಣಂತಿ ವಕ್ಷಯಃ |

ಮುಘೈರ್ನುಘೋನಿ ಸುತ್ರಿಯೋ ದಾಮನ್ವಂತಃ ಸುರಾತಯಃ ಸುಜಾತೇ-

ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ | ಯೇ | ತ್ವಾ | ವಿಭಾವರಿ | ಸ್ತೋಮೈಃ | ಗೃಣಂತಿ | ವಕ್ಷಯಃ ||

ಮುಘೈಃ | ಮುಘೋನಿ | ಸುತ್ರಿಯಾಃ | ದಾಮನ್ವಂತಃ | ಸುರಾತಯಃ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ವಿಧಾವರಿ ಪ್ರಕಾರೋಪೇತೇ || ವಿಭಾತಜ್ಜಾಚ್ಯಂದಸೀವನಿಸಾನಿತಿ ವನಿಷ್ | ಭಾತೇವಾ
ಳತೇರಿ ವನಿಷ್ || ಉಷಸ್ತ್ವಾ ತ್ವಾನುಭಿ ಪ್ರತಿ ಯೇ ವಹ್ಯಯೋ ವೋಢಾರ ಋತ್ವಿಜಃ ಸ್ತೋತಾರಃ
ಸ್ತೋಮೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಗೃಣಂತಿ ಸ್ತುವಂತಿ ತೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ಮಘೈರ್ಹೇ ಮಘೋನಿ ಧನ್ಯೈರ್ಧನವತಿ
ತ್ವದನುಗೃಹಾತ್ ಸುತ್ರಿಯೋ ಭವಂತಿ | ಸುಷ್ಪೃಥಿಭಿರಾತ್ರಯಣೀಯಾ ಭವಂತಿ | ದಾಮನ್ವಂತೋ
ವಾನವಂತೋ ಭವಂತಿ | ಸುರಾತಯಃ | ರಾತಿದಾನ್ | ಸುದಾನಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘೋನಿ—ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತಳೂ | ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನೈತೇ—
ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ | ವಿಧಾವರಿ—ಕಾಂತಿಯುತಳೂ ಅದ ಎಲೈ ಉಪೋದೇವಿಯೇ | ತ್ವಾ
ಅಭಿ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಯೇ—ಯಾವ | ವಹ್ಯಯಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು | ಸ್ತೋಮೈಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ |
ಗೃಣಂತಿ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರು | ಮಘೈಃ—ಧನಗಳಿಂದ | ಸುತ್ರಿಯಃ—ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರೂ | ದಾಮನ್ವಂತಃ—
ಉದಾರವಾದ ದಾನಿಗಳೂ | ಸುರಾತಯಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವರೂ ಆಗುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತಳೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ
ಕಾಂತಿಯುತಳೂ ಅದ ಎಲೈ ಉಪೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ
ರಿಯೋ ಅವರು ಧನಗಳಿಂದ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರೂ, ಉದಾರವಾದ ದಾನಿಗಳೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸು
ವವರೂ ಆಗುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The offerers of oblations who eulogize you, lustrous Ushas, with
sacred hymns, become prosperous with affluence, (through your favour);
bestower of wealth, bright-born goddess, (you are) sincerely praised for
(the gift of) horses.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಚಿ॒ದ್ಧಿ ತೇ ಗ॒ಣಾ ಇ॒ನೋ ಭ॒ದಯಂತಿ ಮ॒ಘತ್ವಯೇ |

ಸೌ ಚಿ॒ದ್ಧೃಷ್ಣಯೋ ದಧು॑ರ್ದದತೋ ರಾಧ್ಯೋ ಅಹ್ರ॑ಯಂ ಸುಜಾತೇ

ಅಶ್ವ॑ಸೂನೈತೇ || ೫ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ತೇ | ಗಣಾಃ | ಇಮೇ | ಭದ್ರಯಂತಿ | ಮುಘತ್ತಯೇ |

ಸರಿ | ಚಿತ್ | ವಸ್ತುಯಾಃ | ದಧುಃ | ದದತಃ | ರಾಧಃ | ಅಹ್ರಯಂ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಉಷೋ ಯೆಚ್ಚಿದ್ಧಿ | ಹೀತಿ ಪುರಾಣಃ | ಯತ್ ಯೇ ಕೇಚನ ತೇ ತವ ಸ್ವಭೂತಾ ಇಮೇ ಪುರತೋ ವರ್ತಮಾನಾ ಗಣಾಃ ಸಂಘಭೂತಾ ಮುಘತ್ತಯೇ ಧನದಾತಯೇ ಧನದಾನಾಯ ಧನವತ್ತಾಯ ನಾ ಭದ್ರಯಂತಿ ಉಪಚ್ಯಂದಯಂತಿ ತೇ ಸರ್ವೇಷ್ಯಸ್ಯಾನ್ ಸರಿ ದಧುಃ ಸರಿತೋ ಧಾರಯಂತಿ ವಸ್ತುಯೋಽಸ್ಯಾನೇವ ಕಾಮಯಮಾನಾಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಃ | ಅಹ್ರಯಮಹ್ರಿಯಮಾಣಮಕ್ಷೀಣಮಲಜ್ಜಾವಹಂ ನಾ ರಾಧೋ ಧನಂ ಹನಿರ್ವಕ್ಷಣಂ ದದತೋ ಯಜಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅರ್ಥಿಭ್ಯೋಽಕ್ಷೀಣಂ ದದತೋ ನಾ| ಯೇ ತ್ವಾಂ ಹನಿರ್ದದತಃ ಸ್ತುವಂತಿ ತೇ ಸರ್ವೇಷ್ಯಸ್ಯದರ್ಥಮೇವ ಫಲಂ ಧಾರಯಂತಿ | ಸ್ತುವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥನಾ ಯದ್ಧೀತ್ಯತ್ರ ಯದ್ಯಪಿಠಿ ವ್ಯಾಖ್ಯೇಯಂ | ತಸ್ಮಿನ್ ಸಪ್ತ ಉತ್ತರವಾಕ್ಯೇ ತಥಾಪೀತ್ಯಧ್ಯಾಹಾರ್ಯಂ | ಅವಶಿಷ್ಟಂ ಸಮಾನಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮುಜಾತೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉತ್ತತಿಯುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರೂ | ಇಮೇ—ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವವರೂ ಆದ | ಯೆಚ್ಚಿದ್ಧಿ ಗಣಾಃ—ಯಾವ ಈ ಯಜಮಾನ ಗಣಗಳು | ಮುಘತ್ತಯೇ—ಧನದಾನಕ್ಕಾಗಿ | ಭದ್ರಯಂತಿ—ಇಚ್ಛಿಸುವರೋ | ತೇ—ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಹ | ಅಹ್ರಯಂ—ಅಲ್ಪವಲ್ಲದ (ಪ್ರಭೂತವಾದ) | ರಾಧಃ—ಧನವನ್ನು | ದದತಃ—ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಲೂ | ವಸ್ತುಯಾಃ—ಆ ಧನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದಲೂ | ಸರಿ ದಧುಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉತ್ತತಿಯುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಳಾದವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವವರೂ ಆದ ಯಾವ ಈ ಯಜಮಾನಗಣಗಳು ಧನಕ್ಕಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತಲೂ, ಆ ಧನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

These, your assembled (worshippers), who stand before you to distribute wealth, entertain towards us kindly intentions, offering unlimited

riches: bright-born goddess, (you are) sincerely praised for (the gift of horses).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಷು ಧಾ ವೀರವದ್ಯಶ ಉಷೋಃ ಮಘೋನಿ ಸೂರಿಷು |

ಯೇ ನೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯ ಹ್ರಿಯಾ ಮಘವಾನೋ ಅರಾಸತ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವ-
ಸೂನ್ಯತೇ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಏಷು | ಧಾಃ | ವೀರವತ್ | ಯಶಃ | ಉಷಃ | ಮಘೋನಿ | ಸೂರಿಷು |

ಯೇ | ನಃ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಅಹ್ರಿಯಾ | ಮಘವಾನಃ | ಅರಾಸತ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಷೋ ದೇವಿ ಮಘೋನಿ ಮಘವತಿ ತ್ವಮೇಷು ಸೂರಿಷು ಸ್ತೋತ್ರೇಷು ವಾ ವೀರವದ್ಯಶೋ ವೀರೈಃ ಪುತ್ರಾದಿಭಿರುಪೇತಮನ್ನಂ ಯಶೋ ವಾ ಅ ಧಾಃ | ಅಧೇಹಿ | ಅದೇಹಿ | ಅನಯ | ಯೇ ಮಘವಾನೋ ಧನವಂತೋ ಸೂರಯೋ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ತವ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ರಾಧಾಂಸಿ ಧನಾನ್ಯಹ್ರಿಯಾಕ್ರೀಣಾನ್ಯರಾಸತ ದದುಃ ತೇಷ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸುಜಾತೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉತ್ತಮವ್ಯವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಳಾದವಳೂ | ಮಘೋನಿ—ಧನವಂತಳೂ ಆದ | ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಮಘವಾನಃ—ಧನವಂತರಾದ | ಯೇ—ಯಾವ ಸಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಹ್ರಿಯಾ—ಅನಭ್ಯಗಣಾದ ರಾಧಾಂಸಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಅರಾಸತ—ಕೊಡುತ್ತಾರೆಯೋ | ಏಷು—ಆಂತಹ | ಸೂರಿಷು—ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ | ವೀರವತ್—ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಯಶಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅ ಧಾಃ—ತುಂಬಿದು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮಸ್ವಲ್ಪವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಳಾದವಳೂ, ಧನವಂತಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಧನವಂತರಾದ ಯಾವ ಸಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರು ನಮಗೆ ಪ್ರಭೂತಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಯೋ, ಅಂತಹ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ತುಂಬಿದು.

English Translation.

Affluent Ushas, bestow upon these (your) devout adorers food and posterity, so that, being opulent, they may, without stint, bestow riches upon us: bright-born goddess (who are) sincerely praised for (the gift of) horses.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ತೇಭ್ಯೋ ದ್ಯುಮ್ನಂ ಬೃಹದೃಶ ಉಷೋ ಮಘೋನ್ಯಾ ವಹ |

ಯೇ ನೋ ರಾಧಾಂಸ್ಯಶ್ವಾಃ ಗವ್ಯಾ ಭಜಂತ ಸೂರಯಃ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವ-
ಸೂನ್ಯತೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇಭ್ಯಃ | ದ್ಯುಮ್ನಂ | ಬೃಹತ್ | ಯಶಃ | ಉಷಃ | ಮಘೋನಿ | ಆ | ವಹ |

ಯೇ | ನಃ | ರಾಧಾಂಸಿ | ಅಶ್ವಾಃ | ಗವ್ಯಾ | ಭಜಂತ | ಸೂರಯಃ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ ||೨||

! ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಉಷೋ ಮಘೋನಿ ತ್ವಂ ತೇಭ್ಯೋ ದ್ಯುಮ್ನಂ ದ್ಯೋತಮಾನಂ ಹಿರಣ್ಯಾದಿರೂಪಂ ಧನಂ ಬೃಹದೃಶೋ ಮಹದನ್ವಂ ಮಹತೀಂ ಕೀರ್ತಿಂ ವಾ ತೇಭ್ಯೋ ಯಜಮಾನೇಭ್ಯ ಆ ವಹ | ಯ ಆಧ್ಯಾ ನೋಸ್ಯಶ್ವಾಃ ರಾಧಾಂಸಿ ಧನಾನ್ಯಶ್ವಾಶ್ವಯುಕ್ತಾನಿ ಗವ್ಯಾ ಗೋಭಿಯುಕ್ತಾನಿ ಗೋಸಮೂಹಾ-ನಶ್ವಸಮೂಹಾನ್ ಚ ಭಜಂತ ಭಜೇರನ್ ದಮಃ ಸೂರಯೋ ದಾತಾರಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳಾ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಳಾದವಳಾ | ಮಘೋನಿ—ಧನವಂತಳಾ ಆದ | ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷಾದೇವಿಯೇ | ಯೇ—ಯಾವ | ಸೂರಯಃ—ದಾನಿಗಳಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಶ್ವಾಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾ | ಗವ್ಯಾ—ಗೋವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾ ಆದ | ರಾಧಾಂಸಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಭಜಂತ—ಕೊಡುವರೋ | ತೇಭ್ಯಃ—ಅವರಿಗೆ | ದ್ಯುಮ್ನಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸುವರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನಾ | ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ಯಶಃ—ಅನ್ನವನ್ನಾ | ಆ ವಹ—ತಂದೊದಗಿಸು.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಳಾದವಳೂ, ಧನವಂತಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ದಾನಿಗಳಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ನಮಗೆ ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಗೋವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ ಸುವರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ ತಂದೊಡಗು.

English Translation

Affluent Ushas, bring wealth and abundant food to those who, liberal givers, bestow upon us riches with horses and cattle : bright-born goddess (you are) sincerely praised for (the gift of) horses.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಉತ ನೋ ಗೋಮತೀರಿಷ ಆ ವಹಾ ದುಹಿತದಿವಃ |

ಸಾಕಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಶುಕ್ರ್ಯಃ ಶೋಚದ್ಧಿರರ್ಚಿಭಿಃ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವ-
ಸೂನ್ಯತೇ || ೮ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಉತ | ನಃ | ಗೋಮತೀಃ | ಇಷಃ | ಆ | ವಹ | ದುಹಿತಃ | ದಿವಃ |

ಸಾಕಂ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ | ಶುಕ್ರ್ಯಃ | ಶೋಚದ್ಧಿಃ | ಅರ್ಚಿಭಿಃ | ಸುಜಾತೇ |
ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಷಾಃ ಚ ನೋಸ್ಯಸ್ಯಂ ಗೋಮತೀಗೋಭಿರುಪೇಶಾಸೀಮೋಽನ್ನಾನ್ಯಾ ವಹ ಆನಯ ದೇವಿವೋ ದುಹಿತರುಷಃ | ಕದಾ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಸಾಕಂ ಶೋಚದ್ಧಿದಿವಸಯದ್ಧಿಃ ಶುಕ್ರ್ಯನಿರ್ಮಲ್ಯೈರರ್ಚಿಭಿರಗ್ನೇಸ್ತೇಜೋಭಿಶ್ಚ ಸಾಕಂ | ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲೇಽಗ್ನಿಂಧನಕಾಲೇ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ ; ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳಾದವಳೂ | ದಿವಃ ದುಹಿತಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋ ದೇವಿಯೇ |

ನೇ—ನಮಗೆ | ಸೂರ್ಯ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ | ತುಕ್ತೈಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಸಾಕಂ—ರಶ್ಮಿಗಳೊಡನೆಯೂ | ತೋಚಿದ್ಭಿಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗಿ ಪ್ರಭಾಯುತಗಳಾದ | ಅರ್ಚಿಭಿಃ—ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಸಹ | ಗೋಮತೀಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು , ಆ ವಹ—ತಂದೊದಗಿಸು.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪುಶಂಸಿತಳಾದವಳೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಪೋದೇವಿಯೇ, ನಮಗೆ ಸೂರನ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ ರಶ್ಮಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗಿ ಪ್ರಭಾಯುತಗಳಾದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಸಹ ಗೋವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ತಂದೊದಗಿಸು.

English Translation.

Daughter of heaven, bring to us food and cattle. together with the pure rays of the sun, and the radiant flames (of the kindled fires): bright-born goddess, (you are) sincerely praised for (the gift of) horses.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ವ್ಯುಚ್ಛಾ ದುಹಿತರ್ದಿವೋ ಮಾ ಚಿರಂ ತನುಥಾ ಅಷಃ |

ನೇತ್ತ್ವಾ ಸ್ತೇನಂ ಯಥಾ ರಿಪುಂ ತಸಾತಿ ಸೂರೋ ಅರ್ಚಿಷಾ ಸುಜಾತೇ ಅಶ್ವ-
ಸೂನೈತೇ || ೯ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ವಿ | ಉಚ್ಛ | ದುಹಿತಃ | ದಿವಃ | ಮಾ | ಚಿರಂ | ತನುಥಾಃ | ಅಷಃ |

ನ | ಇತ್ | ತ್ವಾ | ಸ್ತೇನಂ | ಯಥಾ | ರಿಪುಂ | ತಸಾತಿ | ಸೂರಃ | ಅರ್ಚಿಷಾ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವ-
ಸೂನೈತೇ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದಿವೋ ದುಹಿತರುಷಃ ತ್ವಂ ವ್ಯುಚ್ಛ | ವಿಭಾತಂ ಕುರು | ಅಪೋಽಸ್ತದೀಯಂ ಕರ್ಮ ಪುತಿ ಚಿರಂ ವಿಲಂಬಂ ಮಾ ತನುಥಾಃ | ತ್ವಾತ್ಪಾಂ ರಿಪುಂ ಸ್ತೇನಂ ಯಥಾ ಸಂಪಾಸಯತಿ ರಾಜಾದಿಶ್ವದೈತ್ಯೂರಃ ಸೂರ್ಯೋಽರ್ಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ನೇತ್ ನೈವ ತಸಾತಿ | ತಸ್ಯಾತ್ | ಶೀಘ್ರಂ ನೋದೇತ್ಪಿತೃರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಸುಜಾತೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ—ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳಾದವಳೂ | ದಿವಃ ದುಹಿತೇ—ಅಂತರಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ವ್ಯುಚ್ಛೇ—ಕತ್ತಲನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ಅಶೇ—ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ | ಚಿರಂ—ವಿಲಂಬವನ್ನು | ಮಾ ತನುಘಾಃ—ಉಂಟುಮಾಡಬೇಡ | ರಿಪ್ತಂ—ಶತ್ರುವನ್ನೂ | ಸ್ತೇನಂ—ಚೋರನನ್ನೂ | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದವನು ಹಿಂಸಿಸುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಸೂರಃ—ಸೂರ್ಯನು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅರ್ಚಿಸ್ವಾ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ನೇತೃ ತೃತೀತಿ—ಖಂಡಿತ ದಹಿಸಿ ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಜನ್ಮವುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಗಳಿಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳಾದವಳೂ, ಅಂತರಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ನಮಗಾಗಿ ಕತ್ತಲನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಡ. ರಾಜನಾದವನು ಶತ್ರುವನ್ನೂ, ಚೋರನನ್ನೂ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಖಂಡಿತ ದಹಿಸಿ ಹಿಂಸಿಸದಿರಲಿ.

English Translation.

Daughter of heaven, Dawn! delay not our (sacred) rite; let not the sun scorch you with his ray, as (a prince punishes) a thief, or (subdues) an enemy: bright-born goddess, (you are) sincerely praised for (the gift of) horses.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏತಾವದ್ವೇದುಷ್ವಸ್ವಂ ಭೂಯೋ ವಾ ದಾತುನುರ್ಹಸಿ |

ಯಾ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯೋ ವಿಭಾವಯುಚ್ಛಂತೀ ನ ಪ್ರಮಿಯಾಸೇ ಸುಜಾತೇ

ಅಶ್ವಸೂನ್ಯತೇ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏತಾವತ್ | ವಾ | ಇತ್ | ಉಷಃ | ತ್ವಂ | ಭೂಯಃ | ವಾ | ದಾತುಂ | ಅರ್ಹಸಿ |

ಯಾ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ | ವಿಭಾವಯಿ | ಉಚ್ಛಂತೀ | ನ | ಪ್ರಮಿಯಾಸೇ | ಸುಜಾತೇ | ಅಶ್ವ-
ಸೂನ್ಯತೇ || ೧೦ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಉಷಸ್ತಮಸ್ಯೈಭ್ಯಂ ವಾಥವಾ ದಿಶ್ವಿತಂ ಕಿಮೇತಾವದೇವ | ಇಚ್ಛೆಬ್ಬ ಏವಕಾರಾರ್ಥಃ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಮೇವೇತೈತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವಾ ಭೂಯೋ ದಾತುಮರ್ಹಸಿ | ಅಪ್ರಾರ್ಥಿತಮಪಿ | ಯದ್ವಾ ತವ್ಯಮಸ್ತಿ ತತ್ಸರ್ವಂ ದೇಹೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ವಿಭಾವಯುರ್ನೋ ಯಾ ತ್ವಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಸ್ತೇಷಾಂ ಲೌಕಿಕವೈದಿಕವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥಂ ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀ ತನೋ ವಿವಾಸಯಂತೀ ನ ಪ್ರಮಿಯಸೇ | ನ ಹಂಸಿ | ನ ಕ್ರುಧ್ಯಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಾ ತ್ವಂ ದಾತುಮರ್ಹಸೀತಿ || ಮೀಜ್ ಹಿಂಸಾಯಾಮಿತೈಸ್ಕಾತ್ ಶ್ವಾಸ್ತಾನೇ ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ತ್ಯನ್ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

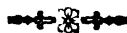
ಸುಜಾತೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವಳೂ | ಅಶ್ವಸೂನೈತೇ—ಅಶ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳಾದವಳೂ ! ವಿಭಾವರಿ—ಕಾಂತಿಯುತಳೂ ಆದ | ಉಷಃ—ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀನು | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ | ಉಚ್ಛಂತೀ—ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ನ ಪ್ರಮಿಯಸೇ—ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸಕಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ | ತ್ವಂ—ಅಂತಹ ನೀನು | ಏತಾವದಿತ್—ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಾಗಲಿ | ವಾ—ಅಥವಾ; ಭೂಯಂ ವಾ—ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾಗಲಿ | ದಾತುಂ—ಕೊಡಲು | ಅರ್ಹಸಿ—ಸಮರ್ಥಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವಳೂ, ಅಶ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತಳಾದವಳೂ, ಕಾಂತಿಯುತಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಉಷೋದೇವಿಯೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಕತ್ತಲನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸಕಳಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾಗಲಿ ದಾನಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥಳಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You, Ushas, are able to give (us) whatever, indeed, (has been solicited), and much (that has not been asked for); for, radiant (divinity), you are dawning upon your adorers, you are never cruel (to them): bright-born goddess (you are) sincerely praised for (the gift of) horses.

ಎಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಮಿತಿ ಪದ್ಯಚಮಸ್ವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ತತ್ರಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ ಪದಿತಿ | ಸತ್ಯಕ್ರವಾ ಋಷಿಃ | ಅನುಕ್ರತ್ವಾತ್ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ಉಪಸ್ಯಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಕ್ತತ್ವಾದುಷಾ ದೇವತಾ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಉಪಸ್ಯೇ ಕ್ರತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಛಂದಸ್ಯಾಶ್ಚಿನತಸ್ತ್ರೇ ಚೇದಂ. ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಮುಷೋ ವಾಚೇನ | ಅ. ೪-೧೪ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲ—ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ ಪಟಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಸತ್ಯಕ್ರವಾಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಉಪಸ್ಯ ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಆಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಮುಷೋ ವಾಚೇನ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ ಲಂ

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮ಂ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಸತ್ಯಕ್ರವಾ ಅತ್ರೇಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಉಪಸ್ಯಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ ಋದ್ವತೀವೃತೇನ ಯತಾವರೀಮರುಣಪ್ಸುಂ ವಿಭಾತೀಂ |

ದೇವೀಮುಷಸಂ ಸ್ವದಾವಹಂತೀಂ ಪ್ರತಿ ವಿಸ್ರಾಸೋ ಮತಿಭಿರ್ಜರಂತೇ || ೧ ||

। ಪದಪಾಠಃ |

ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ | ಋದ್ವತೀಂ | ಯತೇನ | ಯತವರೀಂ | ಅರುಣಪ್ಸುಂ | ವಿಸ್ರಾತೀಂ |

ದೇವೀಂ | ಉಪಸಂ | ಸ್ಯಃ | ಅದಾವಹಂತೀಂ | ಪ್ರತಿ | ವಿಸ್ರಾಸಃ | ಮತಿಭಿಃ | ಜರಂತೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ ದೀಪ್ತರಥಾಂ ಬೃಹತೀಂ ಮಹತೀಮೃತೇನ ಸತ್ಯೇನ ಯಜ್ಞೇನ ವರ್ತಾವರೀ-
ಮೃತವತೀಮರುಣಪ್ಸುಮರುಣರೂಪಾಂ ವಿಭಾತೀಂ ವ್ಯುಚ್ಛಂತೀಂ ದೇವೀಂ ದ್ಯೋತಮಾನಾಮುಷಸಂ
ಸ್ವರಾವಹಂತೀಂ ಸೂರ್ಯಂ ಗಚ್ಛಂತೀಂ | ಏವಂ ಮಹಾನುಭಾವಾಮುಷಸಂ ವಿಪ್ರಾಸೋ ಮೇಧಾವಿನಃ
ಯತ್ಪಿಜೋ ಮತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಪ್ರತಿ ಜರಂತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದ್ಯುತದ್ಯಾಮಾನಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ರಥವುಳ್ಳವಳೂ | ಬೃಹತೀಂ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪಳೂ |
ಯತೇನ—ಯಜ್ಞದಿಂದ | ಮೃತಾವರೀಂ—ಪೂಜಿತಳೂ | ಅರುಣಪ್ಸುಂ—ಹೊಂಬಣ್ಣದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ |
ವಿಭಾತೀಂ—ತಮಸ್ಸನ್ನು ಚದುರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವಳೂ | ದೇವೀಂ—ದೇವತಾತ್ಮಳೂ | ಸ್ವರಾವಹಂತೀಂ—
ಸೂರ್ಯನ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವವಳೂ ಆದ | ಉಷಸಂ—ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು | ವಿಪ್ರಾಸಃ—ಮೇಧಾವಿ
ಗಳಾದ ಮುತ್ರಿಕೃಗಳು | ಮತಿಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಪ್ರತಿ ಜರಂತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ರಥವುಳ್ಳವಳೂ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪಳೂ, ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪೂಜಿತಳಾಗುವವಳೂ, ಹೊಂಬಣ್ಣದ
ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಚದುರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವಳೂ, ದೇವತಾತ್ಮಳೂ, ಸೂರ್ಯನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಹೋಗುವವಳೂ ಆದ ಉಷೋದೇವಿಯನ್ನು ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಮುತ್ರಿಕೃಗಳು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The wise priests celebrate with hymns the divine, bright-charioted, expanded Dawn; worshipped with holy worship, purple-tinted, radiant, leading on the sun.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ ಜನಂ ದರ್ಶತಾ ಬೋಧಯಂತಿ ಸುಗಾನ್ವಃ ಕೃಣ್ಣತೀ ಯಾತ್ಯಗ್ರೇ |
ಬೃಹದ್ರಥಾ ಬೃಹತೀ ವಿಶ್ವಮಿನ್ನೋಷಾ ಜ್ಯೋತೀರ್ಯಚ್ಚತ್ಯಗ್ರೇ ಅಹ್ನಾಂ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ | ಜನಂ | ದರ್ಶತಾ | ಬೋಧಯಂತೀ | ಸುಗಾನ್ | ಸ್ವಃ | ಕೃಣ್ಣತೀ | ಯಾತಿ | ಅಗ್ರೇ |
ಬೃಹದ್ರಥಾ | ಬೃಹತೀ | ವಿಶ್ವಂ | ಇನ್ದ್ರಾ | ಉಷಾಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಯಚ್ಚತಿ | ಅಗ್ರೇ | ಅಹ್ನಾಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದರ್ಶತಾ ದರ್ಶನೀಯೈಃಪೋಷಾ ಬೋಧಯಂತೀ | ಕಂ | ಜನಂ | ಪ್ರಸುಪ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪಠಃ
ಸುಗಾನ್ ಸುಗಮನಾನ್ ಕೃಣ್ಣಿತ್ಯಗ್ರೇ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪುರಸ್ತದ್ಯಾತಿ | ಗಚ್ಛತಿ | ಕೀದೃಶ್ಯಾಪಾಃ |
ಬೃಹದ್ರಥಾ ಪ್ರಭೂತರಥಾ ಬೃಹತೀ ಮಹತೀ ವಿಶ್ವಮಿನ್ಯಾ ವಿಶ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ನುವಾನಾ ವಿಶ್ವತರ್ಪಣಾ ವಾ |
ಈದೃಶ್ಯಾಪಾ ಅಹ್ನಾಮಗ್ರೇ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚೇಜೋ ಯಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದರ್ಶತಾ—ಅರ್ಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ | ಏಷಾ—ಈ ಉಪಸ್ತು | ಜನಂ—ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಬೋಧ-
ಯಂತೀ—ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾ | ಅಗ್ರೇ—ಸೂರ್ಯನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಸುಗಾನ್—ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು
ಯೋಗ್ಯವಾದ | ಪಠಃ—ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ಕೃಣ್ಣಿತಿ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾ | ಯಾತಿ—ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ | ಬೃಹದ್ರಥಾ-
ಬೃಹದಾಕಾರವಾದ ರಥವುಳ್ಳವಳೂ | ಬೃಹತೀ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪಳೂ | ವಿಶ್ವಮಿನ್ಯಾ—ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕಳೂ ಆದ |
ಉಪಾಃ—ಉಪಸ್ತು | ಅಹ್ನಾಂ—ಅಹಸ್ತುಗಳ | ಅಗ್ರೇ—ಪ್ರಥಮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ) |
ಜ್ಯೋತಿಃ—ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಯಚ್ಛತಿ—ಹರಡುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅರ್ಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಉಪಸ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಬೃಹದಾಕಾರವಾದ
ರಥವುಳ್ಳವಳೂ ಮಹತ್ತ್ವರೂಪಳೂ, ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕಳೂ ಆದ ಉಪಸ್ತು ಅಹಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಥಮಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾತಃ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

The lovely dawn, arousing man, goes before (the sun) preparing practicable paths, riding in a spacious chariot, vast, expanding everywhere, she diffuses light at the commencement of the days.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ ಗೋಭಿರರುಣೇಭಿಯುರ್ಜಾನಾಸ್ತ್ರೇಧಂತೀ ರಯಿಮಪ್ರಾಯು ಚಕ್ರೇ |
ಸಘೋ ರದಂತೀ ಸುವಿತಾಯ ದೇವೀ ಪುರುಷ್ವತಾ ವಿಶ್ವನಾರಾ ವಿ ಭಾತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ | ಗೋಭಿಃ | ಅರುಣೇಭಿಃ | ಯುಜಾನಾ | ಅಸ್ರೇಧಂತೀ | ರಯಿಂ | ಅಪ್ರತಯು | ಚಕ್ರೇ |
 ಪಥಃ | ರದಂತೀ | ಸುವಿತಾಯ | ದೇವೀ | ಪುರುಷ್ಪತಾ | ವಿಶ್ವನಾರಾ | ವಿ ಭಾತಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷೋಷಾ ಅರುಣೇಭಿರರುಣವರ್ಣೈರ್ಗೋಭೀರ್ಬಲೀವರ್ಣೈ ರಥಂ ಯುಜಾನಾ ಯೋಜಯಂ-
 ತ್ಯಸ್ರೇಧಂತೈಶುಷ್ಯಂತೈಕ್ಷೀಣಾ ವಾ | ಕಿಂ | ರಯಿಂ ಧನಮಪ್ರಾಯ್ಯಪ್ರಗಂತ್ಯೆ ಅವಿಚಲಿತಂ ಚಕ್ರೇ |
 ಕರೋತಿ | ಕಿಂ ಕುರ್ವತಿ | ಪಥೋ ಮಾರ್ಗಾನ್ ರದಂತೀ ಪ್ರಕಾಶಯಂತೀ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಸುವಿತಾಯ
 ಸುಷ್ಪ ಗಮನಾಯ ದೇವೀ ಜ್ಯೋತಮಾನಾ ಪುರುಷ್ಪತಾ ಬಹುಭಿಃ ಸ್ತುತಾ ವಿಶ್ವನಾರಾ ಸರ್ವೈರ್ವರ-
 ಣೇಯಾ ವಿ ಭಾತಿ | ಪ್ರಕಾಶಂ ಕರೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

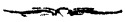
ಏಷಾ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ಅರುಣೇಭಿಃ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳ | ಗೋಭಿಃ—ಗೋವುಗಳಿಂದ |
 ಯುಜಾನಾ—ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ | ಅಸ್ರೇಧಂತೀ—ಶ್ರಮರಹಿತಳಾಗಿ | ಅಪ್ರಾಯು—ಸ್ಥಿರವಾದ |
 ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಚಕ್ರೇ—ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾಳೆ | ದೇವೀ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ | ಪುರುಷ್ಪತಾ—ಅನೇಕ
 ರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವಳೂ | ವಿಶ್ವನಾರಾ—ಸರ್ವರಿಗೂ ಆದ್ಯತಳೂ ಆದ ಉಪಸ್ಥಿ | ಸುವಿತಾಯ - ಉತ್ತಮ
 ವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ | ಪಥಃ—ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು | ರದಂತೀ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ವಿ ಭಾತಿ—
 ಶೋಭಿಸುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉಷೋದೇವಿಯು ತನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ಶ್ರಮರಹಿತಳಾಗಿ, ಸ್ಥಿರವಾದ
 ಧನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾಳೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವಳೂ, ಸರ್ವರಿಗೂ ಆದ್ಯತಳೂ ಆದ
 ಉಪಸ್ಥಿ ಸೂರ್ಯನ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

Harnessing the purple oxen to her car, unwearied she renders riches
 perpetual: a goddess, praised of many, and cherished by all, she shines,
 manifesting the paths that lead to good.

। ಸಂಹಿತಾಶಾಖಾಃ ।

ಏಷಾ ವ್ಯೇನೀ ಭವತಿ ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ಅವಿಷ್ಯಷ್ಟಾನಾ ತನ್ನಂ ಪುರಸ್ತಾತ್ ।

ಯತಸ್ಯ ಪಂಥಾನುನ್ನೇತಿ ಸಾಧು ಪ್ರಜಾನತೀವ ನ ದಿತೋ ಮಿನಾತಿ ॥ ೪ ॥

। ಪದಶಾಖಾಃ ।

ಏಷಾ | ವ್ಯೇನೀ | ಭವತಿ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ | ಅವಿಷ್ಯಷ್ಟಾನಾ | ತನ್ನಂ | ಪುರಸ್ತಾತ್ |

ಯತಸ್ಯ | ಪಂಥಾಂ | ಅನು | ಏತಿ | ಸಾಧು | ಪ್ರಜಾನತೀವ | ನ | ದಿತಃ | ಮಿನಾತಿ ॥ ೪ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಏಷೋಷಾ ವ್ಯೇನೀ ಭವತಿ ವಿಶೇಷೇಣ ಶ್ವೇತಾ ಭವತಿ ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ದ್ವಯೋಃ ಪ್ರಥಮಮಧ್ಯಮಯೋಃ ಪರಿವೃಥೋಷಾಃ ಪಶ್ಚಾತ್ತನ್ನಂ ಸ್ತ್ರೀಯಾಂ ತನೂಮಾವಿಷ್ಯಷ್ಟಾನಾ ಪ್ರಕಟೀಕುರ್ವತೀ ಕುತ್ರ | ಪುರಸ್ತಾತ್ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂ ದಿತಿ | ಕಿಂಚ ಯತಸ್ಯಾ ದಿತ್ಯಸ್ಯ ಪಂಥಾಂ ಪಂಥಾನಂ ಸಾಧು ಸಮ್ಯಗ್ನೇತಿ | ಕಿಂಚ ಪ್ರಜಾನತೀವ ವಿಶ್ವಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯಂತೀ | ಇವೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ನ ದಿತೋ ಮಿನಾತಿ | ನ ಹಿಸ್ತಿ | ಪ್ರತ್ಯುತ ದಿತಃ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ | ಅಥವಾ ಪ್ರಜಾನತೀವಾನುಗಂತವ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಕರ್ಷಣಾವಗಚ್ಛಂತೀ ಚರ್ತಸ್ಯ ಪಂಥಾನುನ್ನೇತಿ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ಏಷಾ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ—ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ ಎರಡು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನಾ ಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರೂ | ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ | ತನ್ನಂ—ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು | ಅವಿಷ್ಯಷ್ಟಾನಾ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ವ್ಯೇನೀ ಭವತಿ—ಅತ್ಯಂತ ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ | ಸಾಧು—ತಾನು ಪಂಚರಸ ಬೇಕಾದ ಉತ್ತಮಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಪ್ರಜಾನತೀವ—ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಳೋ ಎಂಬಂತೆ | ಯತಸ್ಯ—ಅದಿತ್ಯನ | ಪಂಥಾಂ—ಮಾರ್ಗವನ್ನು | ಅನ್ನೇತಿ—ಅನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ | ದಿತಃ—ದಿಗ್ಭಾಗಗಳನ್ನು | ನ ಮಿನಾತಿ—ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ಉಷೋದೇವಿಯು ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ ಎರಡು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನಾ ಕ್ರಮಿಸಿದ್ದರೂ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ಅತ್ಯಂತ ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ತಾನು ಪಂಚರಸಬೇಕಾದ ಉತ್ತಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಅದಿತ್ಯನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಯಾವ ದಿಕ್ಕನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

Lucidly white is she, occupying the two (regions, the upper and middle firmament), and manifesting her person from the east: she traverses the path of the sun as if knowing (his course), and harms not the quarters of the horizon.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಏಷಾ ಶುಭ್ರಾ ನ ತನ್ನೋ ವಿದಾನೋರ್ಧ್ವೇವ ಸ್ನಾತೀ ದ್ಯುಕಯೇ ನೋ
ಅಸ್ಥಾತ್ |

ಅಪ ದ್ವೇಷೋ ಬಾಧಮಾನಾ ತಮಾಂಸ್ಯುಷಾ ದಿವೋ ದುಹಿತಾ ಜ್ಯೋತಿ-
ಷಾಗಾತ್ || ೫ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಏಷಾ | ಶುಭ್ರಾ | ನ | ತನ್ನಃ | ವಿದಾನಾ | ಊರ್ಧ್ವೇವ | ಸ್ನಾತೀ | ದ್ಯುಕಯೇ | ನಃ | ಅಸ್ಥಾತ್ |

ಅಪ | ದ್ವೇಷಃ | ಬಾಧಮಾನಾ | ತಮಾಂಸಿ | ಉಷಾಃ | ದಿವಃ | ದುಹಿತಾ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ | ಅ | ಅಗಾತ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷೋಷಾಃ ಶುಭ್ರಾ ನ ಶುಭ್ರವರ್ಷಾ ನಿರ್ಮಲಾ ಸ್ವಲಂಕೃತಾ ಯೋಷಿದಿವ ತನ್ನೋಽಂಗಾಢಿ
ವಿದಾನಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪಯಂತೀ ಸ್ನಾತೀ ಸ್ನಾನಂ ಕುರ್ವಾಣೋರ್ಧ್ವೇವೋನ್ನತೇವ ಸ್ನಾನಾದುತ್ತಿಷ್ಠಂತೀವ
ನೋಽಸ್ಮದರ್ಥಮಸ್ಯಾಕಂ ಪುರತೋ ವಾ ದ್ಯುಕಯೇ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದರ್ಶನಾಯೋದಸ್ಥಾತ್ | ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಂ
ದಿತ್ಯುತ್ತಿಷ್ಠತಿ | ಕಿಂ ಕುರ್ವತೀ | ದ್ವೇಷೋ ದ್ವೇಷ್ಯಾಣಿ ತಮಾಂಸ್ಯಶ್ಚ ಬಾಧಮಾನಾ ದಿವೋ ದುಹಿತೋಷಾ
ಜ್ಯೋತಿಷಾ ತೇಜಸಾ ಸಹಾಗಾತ್ | ಅಗಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಏಷಾ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ಶುಭ್ರಾ ನ—ಶುಭ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾದ
ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ | ತನ್ನಃ—ತನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನು | ವಿದಾನಾ—ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ | ಸ್ನಾತೀ—ಸ್ನಾನ
ಮಾಡಲಿಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಯು | ಊರ್ಧ್ವೇವ—ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಒಳಕುತ್ತಾ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದುಬರುವಂತೆ ಅವಿಭೂತಳಾಗು
ತ್ತಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ದ್ಯುಕಯೇ—ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ | ಅಸ್ಥಾತ್—ಉದಯಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಗ | ದಿವಃ—

ಅಂತರಕ್ಷದ | ದುಹಿತಾ—ಪುತ್ರಿಯಾದ | ಉಷಾಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ಭ್ವೇಷಃ - ಅನಿಷ್ಟಗಳಾದ |
ತಮಾಂಸಿ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು | ಅಪ ಬಾಧಮಾನಾ—ಹಿಂಸಿಸಿ ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸುತ್ತಾ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ— ತನ್ನ
ತೇಜಸ್ವಿನೊಡನೆ | ಅಗಾತ್—ಬರುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು ಶುಭ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ತನ್ನ ಆವಯವಗಳನ್ನು
ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ, ಸ್ನಾನಮಾಡಲಿಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಬಳಕುತ್ತಾ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದುಬರುವಂತೆ ಅನಿಭೂತ
ಳಾಗುತ್ತಲೂ ನಮ್ಮ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಉದಯಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ. ಅಂತರಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಉಷೋದೇವಿಯು
ಅನಿಷ್ಟಗಳಾದ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ

English Translation.

Exhibiting her person like a well-attired female, she stands before
our eyes. (gracefully) inclining like (a woman who has been) bathing :
dispersing the hostile glooms, Ushas, the daughter of heaven, comes
with radiance.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ ಪ್ರತಿಚೀ ದುಹಿತಾ ದಿವೋ ನ್ಯನ್ಯೋಷೇವ ಭದ್ರಾ ನಿ ರಿಣೇತೇ
ಅಪ್ಸಃ |

ವ್ರೂರ್ಣ್ವತೀ ದಾಶುಷೇ ನಾರ್ಯಾಣಿ ಪುನರ್ಜ್ಯೋತಿಯುವತಿ ಪೂರ್ವ-
ಧಾಕಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏಷಾ | ಪ್ರತಿಚೀ | ದುಹಿತಾ | ದಿವಃ | ನ್ಯನ್ | ಯೋಷ್ಯಾ ಇವ | ಭದ್ರಾ | ನಿ | ರಿಣೇತೇ | ಅಪ್ಸಃ |
ವ್ರೂರ್ಣ್ವತೀ | ದಾಶುಷೇ | ನಾರ್ಯಾಣಿ | ಪುನಃ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಯುವತಿ | ಪೂರ್ವಧಾ |
ಅಕರಿತ್ಯಕಃ || ೬ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏಷೋಷಾಃ ಪ್ರತೀಚ್ಯಭಿಮುಖಾ ಸತೀ ದಿವೋ ದುಹಿತಾ ನೈನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಪ್ರಾಣನಃ ಪ್ರತಿ ಭದ್ರಾ ಯೋಷೇವ ಕಲ್ಯಾಣವೇಷಾ ಯೋಷಿದಿನಾಪ್ನೋ ರೂಪಂ ನಿ ರಿಣೀತೇ | ಪ್ರೇರಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ದಾಶುಷೇ ಹವಿದಾರ್ತ್ರೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವಾರ್ಯಾಣಿ ವರಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ವ್ಯೂರ್ಣ್ಯತೀ ಪ್ರಯು- ಚ್ಯಂತೀ ಯುವತಿನಿತ್ಯಯೌವನಾ ಸರ್ವಶ್ರ ಮಿತ್ರಯಂತೀ ವಾ ಪುನರದ್ಯಾಪಿ ಪೂರ್ವಥಾ ಪೂರ್ವಮಿವ ಜ್ಯೋತಿಶ್ತೇಜೋಽಕಃ | ಕರೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ದುಹಿತಾ—ಪುತ್ರಿಯಾದ | ಏಷಾ—ಈ ಉಷೋದೇವಿಯು | ಪ್ರತೀಚೀ— ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಳಾಗಿದ್ದು | ಭದ್ರಾ—ಮಂಗಳಾತ್ಮಕಳಾದ | ಯೋಷೇವ—ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ | ನೈನ್—ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ | ಅಪ್ತೇ—ರೂಪವನ್ನು | ನಿ ರಿಣೀತೇ—ಒದಗಿಸುತ್ತಾಳೆ | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವಾರ್ಯಾಣಿ—ಆತ್ಯವೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ವ್ಯೂರ್ಣ್ಯತೀ—ಒದಗಿಸುತ್ತಾ | ಯುವತೀ— ನಿತ್ಯತರುಣಿಯಾದ ಉಪಸ್ತು | ಪುನಃ—ತಿರುಗಿಯೂ | ಪೂರ್ವಥಾ—ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ | ಜ್ಯೋತಿಃ— ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಅಕಃ—ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥ |

ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಉಷೋದೇವಿಯು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖಳಾಗಿದ್ದು ಮಂಗಳಾತ್ಮಕಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ರೂಪವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಆತ್ಯವೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾ, ನಿತ್ಯತರುಣಿಯಾದ ಉಪಸ್ತು ತಿರುಗಿಯೂ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

English Translation.

Ushas, the daughter of heaven, tending to the west puts forth her beauty like a (well-dressed) woman, bestowing precious treasures upon the offerer of adoration : she ever youthful, brings back the light as (she has done) of old.

ಎಂಭತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸೀ ಲಿ ಕೆ

ಸವಿತ್ಯದೇವತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ.

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಸವಿತ್ಯದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದುವು. ಸವಿತ್ಯ ದೇವತೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದೇವೆ ಆದರೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹನ್ನೊಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸೂತ್ರಗಳೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳ ಭಾಗಗಳೂ ಸವಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತವೆ; ಸುಮಾರು ೧೭೦ ಸಲ ಅವನ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಹನ್ನೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸೂತ್ರಗಳು ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಮತ್ತು ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉಳಿದವು ಬಾಕಿ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಸವಿತ್ಯವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುನರ್ವಮಯ ನಾದ ದೇವತೆ; ಅವನಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ ಅವನ ಸಲಕರಣೆಗಳೂ ಸುನರ್ವಮಯರೆಂದೇ ವರ್ಣಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ ಕಣ್ಣು ಬಂಗಾರದ್ದು (೧-೩೫,೮); ಕೈಗಳು ಬಂಗಾರದವು. (೧-೩೫-೯ ಮತ್ತು ೧೦); ಬಂಗಾರದ ನಾಲಿಗೆ (೬-೭೧-೩) ಯುಳ್ಳವನು. ಈ ತರಹ ವರ್ಣನೆ ಸವಿತ್ಯವಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಅವನ ಕೈಗಳು ಬಂಗಾರದವು. (೬-೭೧-೧ ಮತ್ತು ೫; ೭ ೪೫-೨) ಅಗಲವಾದವು (೨-೩೮-೨; ಅಥವಾ ಸುಂದರವಾದವು. (೩-೪೩-೬) ಅವನದು ಸವಿನುಡಿ (೬-೭೧-೪) ಸುಂದರವಾದ ನಾಲಿಗೆ (೩-೫೪-೧) ಒಂದುಕಡೆ ಮತ್ತೆ ಕಚ್ಚಿಡುವ ದವಡೆಗಳುಳ್ಳವನೆಂದಿದೆ (೬-೭೧-೪). ಅವನ ಕೇಶವು ಹಳದಿಯ ಬಣ್ಣ (೧-೩೯-೧); ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರರ ಕೇಶವೂ ಇದೇ ವರ್ಣದ್ದು ಕಪಿಲ ವರ್ಣದ ಉದಾಹರಣೆ (೪-೫೩-೨). ಸ್ವರ್ಣ ದಂಡಯುಕ್ತವಾದ ಸ್ವರ್ಣರಥ (೧-೩೫-೨ ಮತ್ತು ೫) ಈ ರಥವು ಅವನಂತೆಯೇ (೫-೮೧-೨) ಅನೇಕ ಅಕಾರವುಳ್ಳದ್ದು (೧-೫೩-೩) ಅವನ ರಥಕ್ಕೆ ಎರಡು ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಆಶ್ವಗಳವೆ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾಸಲುಬಣ್ಣದ, ಬಿಳಿಯ ಗೊರಸಿನ ಕುದುರೆಗಳು ರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತವೆ. (೧-೩೫-೨ ಮತ್ತು ೫; ೭ ೪೫-೧).

ಅಪಾರವಾದ ತೇಜಸ್ಸು ಸವಿತ್ಯವಿನದು. ಅವನದು ಅಮಿತವಾದ ಸುನರ್ವಕಾಂತಿ, ಇದು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುವುದು ಅಸಮಾಸ (೩-೩೮ ೮; ೭-೩೮-೧). ಅವನು ಈ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಚಾಚುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ವಾಯುಮಂಡಲ, ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿ, ಪ್ರಪಂಚ, ಭೂವಿವರಗಳು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ, ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಕಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. (೧-೩೫-೨ ಮತ್ತು ೮; ೪-೧೪-೨; ೪-೪೩-೪, ೫-೮೧-೨) ದಿಗಂತದ ವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವ ತನ್ನ ಬಲವಾದ ಬಂಗಾರದ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. (೨-೩೮-೨; ೪-೫೩-೩ ಮತ್ತು ೪; ೬-೭೧-೧ ಮತ್ತು ೫; ೭-೪೫-೨). ಸವಿತ್ಯವು ತೋಳುಗಳನ್ನೆತ್ತುವಂತೆ ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಎಂದು ಹೋಲಿಸುವುದರಿಂದ, ಇದೂ ಒಂದು ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಗುಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಅಗ್ನಿಯು ಸವಿತ್ಯವಿನಂತೆ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಾನೆ (೧-೯೫-೭); ಸವಿತ್ಯವು ತನ್ನ ತೋಳನ್ನು ಚಾಚುವಂತೆ, ಉಪಸ್ಸು ಬೆಳಕನ್ನು ಚಾಚುತ್ತಾಳೆ. (೭-೭೯-೨). ಇದರಿಂದ, ಸ್ತುತಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದಾನೆ (೧-೧೦೦-೩). ಅರ್ಧೋಮುಖವೂ ಮತ್ತು ಊರ್ಧ್ವಮುಖವೂ ಆದ ಪಥದಲ್ಲಿ, ಸವಿತ್ಯವು ತನ್ನ ಬಂಗಾರದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ (೧-೩೫-೨ ಮತ್ತು ೩). ಉಪಃಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನು ಅತ್ತಿಬೀದೇವತೆಗಳ ರಥವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೩೪-೧೦). ಉಪೋದೇವಿಯು ಮಾರ್ಗವನ್ನನು ಸರಿಸಿ, ತಾನೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ (೫-೮೧-೨). ಭೂಮಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಳಿದಿದಾನೆ; ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ; ಸೂರ್ಯನ ರತ್ನಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. (೫ ೮೧-೩ ಮತ್ತು ೪) ಮುಗ್ಧೀದದಲ್ಲಿ “ಸೂರ್ಯರತ್ನ” ಎಂಬ ಪದವು ಬರುವುದು ಒಂದೇಸಲ. ಅದು ಸವಿತ್ಯವಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಸೂರ್ಯರತ್ನಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ, ಹರಿಶ್ಚಕ್ರನಾದ ಸವಿತ್ಯವು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಸತತವೂ ಬೀರುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ (೧೦-೧೩೯-೧)

ಅವನು ನಾಯುಮಂಡಲವನ್ನೂ ಮೂರು ಆಕಾಶಗಳನ್ನೂ ಊರ್ಧ್ವಲೋಕದ ಮೂರು ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಮೂರು ಸಲ ಸುತ್ತಿ ಬರುತ್ತಾನೆ (೪-೫೩-೫). ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಅವನು ಅನುಸರಿಸುವ ಪುರಾತನ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕುಡ್ಯವಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲೇ, ಅವನ ಆರಾಧಕರು ಅವನನ್ನು “ ರಕ್ಷಿಸು ” ಎಂದು ಅರಸುತ್ತಾರೆ (೧-೩೫-೧೧). “ ಮೃತನ ಜೀವನನ್ನು ಸಜ್ಜೀವನಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸು. ” ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ (೧೦-೧೭, ೪) ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನೂ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಡುವವನು ಅವನೇ (೪-೫೪-೨). ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಋಭುಗಳಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದನೂ ಅವನೇ (೧-೧೧೦-೨ ಮತ್ತು ೩) ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಂತೆ ಸವಿತೃವನ್ನೂ ಮಸ್ತುಷ್ಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ (೫ ಲ ೨-೪) ಮತ್ತು ಪಾಪವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿಯೂ (೪-೫೪-೩) ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ದುರ್ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಮಾಟಗಾರರನ್ನೂ ಓಡಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೩೫-೧೦ ; ೭೩೮-೭).

ಇತರ ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಇವನೂ ಅಸುರನು (೪-೫೩-೧). ಇವನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಗೊತ್ತಾದ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು (೪-೫೩-೪. ೧೦-೩೪-೮, ೧೦-೧೩೯-೩). ನೀರು ಮತ್ತು ಗಾಳಿಗಳು ಅವನ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ (೨-೩೮-೨). ನೀರುಗಳಿಗೆ ಅವನೇ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವನು, ಅವನಿಂದ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಅವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ (೩-೩೩-೬ ನಿರುಕ್ತ ೨-೨೬ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ). ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಇವನ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ (೫-೮೧-೩). ಅವನ ಮನೋನಿರ್ಧಾರವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಾರರು. ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಮಿತ್ರ, ಅಧ್ಯಮ, ರುದ್ರ, ಮೊದಲಾದವರೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಾರರು (೨-೩೮-೭ ಮತ್ತು ೯; ೫-೮೩-೨). ವಸುಗಳು, ಅದಿತಿ ವರುಣ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮರು ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. (೭-೩೮-೩ ಮತ್ತು ೪; ಪೂಜಣ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರಂತೆ, ಸವಿತೃವು ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನು (೪-೫೩-೬). ಸರ್ವರಿಂದ ಅವೇಕ್ಷಣೀಯನಾದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಅಧೀನ. ಅವನೇ ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗಳಿಂದ ಕುಭ್ರಪ್ರದನಾಗುತ್ತಾನೆ (೧-೨೯-೩ ; ೨-೩೮-೧೧) ಎರಡು ಸಲ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ (ಗೃಹ್ಯ), ಮನೆಗೆ ಸೇರಿದವನು (ದಮಾನಃ) ಎಂತಲೂ (೧-೧೨೩-೩ ; ೬-೬೧-೪) ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ತೆ, ಇವನೂ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅಧಾರಭೂತನು (೪-೫೩-೨ ; ೧೦-೧೪೯-೪). ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅಧಾರನು (೪-೫೪-೪). ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಆಕಾಶವನ್ನು ತೊಲೆ ತೇರುಗಳಲ್ಲದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ (೧೦-೧೪೯-೧).

ಅಗ್ನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಲ್ಲುವ (ಆಪಾನಪಾಶ್) “ ನೀರಿನಿಂದ ಜನ್ಯವಾದುದು. ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಸವಿತೃಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (೧-೨೨-೬ ; ೧೦-೧೪೯-೨). ರಲ್ಲಯೂ ಸವಿತೃವಿಗೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾಸ್ವರು (ನಿರುಕ್ತ ೧೦-೩೨) ರಲ್ಲಿ, ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ (೧೦-೧೪೯-೨) ನೆಯ ಮಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ, ಮಳೆಗೆ ಕಾರಣನಾದುದರಿಂದ ಸಸ್ಯವ್ಯಾಪ್ತ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ದೇವತೆ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ (ಅದಿತ್ಯ) ಸವಿತೃ ಎಂಬಭಿಧಾನವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸವಿತೃವು ಈ ಮಧ್ಯೆ ಲೋಕದ ದೇವತೆಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾದುದರಿಂದಲೂ ನಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಮಧ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ (೧-೩೫-೧೧) ಸವಿತೃವಿನ ಪಥವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ನೈಘಂಟುಕ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವತೆಯ ಹೆಸರು ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯೆ ಲೋಕಗಳ ದೇವತೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಒಂದು ಸಲ ಸವಿತೃವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆಂತಲೂ

(೪-೫೩-೨) ಕಲೆದಿದೆ. ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪತಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ದೇವತೆಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡುತ್ತದೆ. (ಶ. ಬ್ರಾ. ೧೨-೩ ೫-೧). ತ್ರೈತ್ತೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (೧-೬-೪-೧) ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ ಸವಿತೃವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಜೀವದಾನಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಅಧೀಶ್ವರನು. ತನ್ನ ಚಲನೆಗಳಿಂದ (ಯಾಮುಘಃ) ಪೂಷಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. (೫-೮೨-೫) ಪೂಷಣನು ಜೀವದಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಪೋಷಕನಂತೆ, ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೦-೧೩೯-೧). ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ (೩-೬೨-೯ ಮತ್ತು ೧೦) ಸವಿತೃ ಮತ್ತು ಪೂಷಣರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ನೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವ ಪೂಷಣನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಬೇಡಿದೆ. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವಿನ ಓಜಸ್ಸನ್ನೂ, ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಪೇಕ್ಷಿಸುವವರ, ಆರಾಧಿಸುವವರ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ತನ್ಮುಖವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. ಈ ಎರಡನೆಯದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಾವಿತ್ರೀ ಅಥವಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವು. ವೇದಾಭ್ಯಾಸದ ನೊದಲಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಬಂದಿದೆ. ಸವಿತೃವು ವಿಧಿನಿಯಾಮಕನಾದುದರಿಂದ ಮಿತ್ರನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (೫-೮೧-೪) ಸವಿತೃವು ಕೆಲವು ಸಲ 'ಭಗ' ನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (೫-೮೧-೧ ಮತ್ತು ೨, ೭-೩೮-೧ ಮತ್ತು ೬). ಅಥವಾ ಇದೂ ಒಂದು ಅವನಿಗನ್ವಯಿಸುವ ವಿಶೇಷಣವಿರಬಹುದು. 'ಭಗ' ಎಂಬ ಪದವು (ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಶುಭ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ದೇವತೆ) ಅನೇಕವೇಳೆ ಸವಿತೃವಿಗೆ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು 'ಸವಿತಾ ಭಗಃ' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಸವಿತೃನಿಗೂ ಮಿತ್ರ ಪೂಷಣ ಮತ್ತು ಭಗರಿಗೂ ಭೇದ ಹೇಳಿದೆ. ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದೇವತೆಗೆ ಸವಿತೃ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸವಿತೃವು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಪ್ರಸಂಚಕ್ತೆಲ್ಲಾ ಜೀವಕನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನ ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಾನೆ (೪-೧೪-೨). ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ೬-೬೩-೧, ೨ ಮತ್ತು ೪ ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ 'ಪ್ರಸವಿತೃ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದೇ ಸೂಕ್ತದ ಮೂರನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃನೇ ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿರುವಂತಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಯೂ (೧೦-೧೫೮-೧ ರಿಂದ ೪, ೧-೩೫-೧ ರಿಂದ ೧೧; ೧-೧೨೪-೧) ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದೇ ದುಸ್ತರ. ಸವಿತೃವು ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಚಲಿಸುತ್ತಾನೆ; ರೋಗವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಾನೆ; (೧-೩೫-೯) ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಸವಿತೃಗಳಿಗೆ ಭೇದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಸವಿತೃವು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರು ಪಾಪರಹಿತರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (೧-೧೨೩-೩) ಸೂರ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆಯುತ್ತಾನೆ (೫-೮೧-೪) ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳ ಜೊತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೧೩೯-೧; ೧೦-೧೮-೩ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ; ೧-೧೫೭-೧; ೭-೩೫-೮ ಮತ್ತು ೧೦). ಸೂರಿಯೊಡನೆಯೆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಕನನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವಂತೆ, ಮಿತ್ರ, ಅರ್ಯಮ, ಭಗ ಇವರುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಸವಿತೃವು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿಯೂ ತ್ತಾನೆ (೭-೬೬-೪)

ಯಾಸ್ತುರ ಮತದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವು ಕತ್ತಲು ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೇಶಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (ನಿ. ೧೨-೧೨). ಸಾಯಣರು (೫-೮೧-೪) ಉದಯಾತ್ಮನರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸವಿತೃನೆಂತಲೂ, ಉದಯ ಕಾಲದಿಂದ ಅಸ್ತಮಯ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಸೂರ್ಯನೆಂತಲೂ ಹೆಸರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಸವಿತೃವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೋಷಗುಣವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ (೪-೫೩-೬; ೭-೪೫-೧) ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಸವಿತೃನಿಗೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮತ್ತು

ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳೆರಡರೊಡನೆಯೂ ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕು. ಒಂದು ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ (೨-೩೮) ಅಸ್ತಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯ ನೆಂದು ಹೆಗ್ಗುಗಳ್ಳುಟ್ಟಿದಾನೆ; ಅಲ್ಲದೆ, ಸವಿತೃವಿನ ಪರವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಸಾಯಂಕಾಲ ಕರ್ಮಗಳ ಅಥವಾ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಹವನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮನಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವನೇ ದ್ವಿಪಾದ ಮತ್ತು ಚತುಷ್ಪಾದ ಜಂತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ (೬-೭೧-೨; ೪-೫೩-೩ ಮತ್ತು ೭-೪೫-೧ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ). ತನ್ನ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುತ್ತಾನೆ; ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಯತೆಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ನೆಯ್ಯೆಯವನು ತನ್ನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮಡಿಚುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಕೆಲವರನ್ನು ತನ್ನ ಅರ್ಧ ಮುಗಿದಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ (೨-೩೮-೩ ಮತ್ತು ೪), ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೂ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸೋಮನೂ ಇದಾರೆಯೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ, ಪಶ್ಚಿಮ ದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃವು ಇದಾನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ (೮. ಬ್ರಾ. ೩-೨-೩-೮೮).

ಈ ಸವಿತೃ ಪದವು 'ಸೂ' ಧಾತುವಿನಿಂದ ಸಾಧಿತವಾದುದು. ಸವಿತೃ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಧಾತು ನಾನಾ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದೇ ಅರ್ಥ ಬರಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಇತರ ದೇವತಾಕ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಧಾತುಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಜಾಗೃತಿಗೊಳಿಸುವುದು, ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವುದು, ಈ ಅರ್ಥಗಳೇ ಈ ಧಾತುವಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರೇತ ವಾಗಿನೆ. ಸವಿತೃವು ಚಲಿಸುವ ಶ್ರತಿ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರನನ್ನೂ (ಪ್ರಾಸಾವೀತ್) ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (೧-೧೫೭-೧); (ಪ್ರಸವನ್ಯ) ಚೇತನಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಸಮರ್ಥನು (೫-೮೧-೫); ಸವಿತೃವು ನೀನಿಗೆ ಅಮರತ್ವವನ್ನು (ಅನುತಾ) ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು (೧-೧೧೦-೩); ಸವಿತೃವು ನಮ್ಮನ್ನು ಜಾಗೃತಿಗೊಳಿಸಲು (ಸವಾಯ) ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿದಾನೆ (೨-೩೮-೧); ಆಕಾಶದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರುಸಲ ಇಷ್ಟವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು (ಸೋನವೀತಿ) ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ (೩-೫೬-೬) ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಹಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು (ಸುವತಾತ್. ೪-೫೪-೩); ಸವಿತೃವಿನ ಬಲದಿಂದ (ಸವೇ), ಅದಿತಿಯ ವಿಕಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪಹಿತರಾದ ನಮಗೆ, ಸಕಲ ವರಗಳೂ ಲಭವಾಗಲಿ (೮-೮-೧), ದುಷ್ಟರನ್ನು ಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡು (ಪರಾಸನ), ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸು, ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು (ಆಸನ) ಅನುಗ್ರಹಿಸು (೫-೮೨-೪ ಮತ್ತು ೫); ಸವಿತೃವು ರೋಗ (ಅಪಸಾವಿತಾ) ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲಿ (೧೦-೧೦೦-೮); ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನನುಗ್ರಹಿಸೆಂದು ಇದೇ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೇ ಸವಿತೃವನ್ನು ಅನೇಕಕಡೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ (೨-೫೬-೬; ಇತ್ಯಾದಿ). ಈ ವಿಧಿ ಈ ಧಾತುವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸವಿತೃವಿಗೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ (೭-೬೩-೨ ಮತ್ತು ೪; ೧೦-೩೭-೪). ಉಷ್ಣನೊಡನೆ ೭-೭೭-೧ ರಲ್ಲಿಯೂ ವರುಣನಿಗೆ (೨-೨೮-೯) ರಲ್ಲಿಯೂ, ಅದಿತ್ಯನಿಗೆ ೮-೧೮-೧ ರಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರ, ಅಶ್ವನು ಮತ್ತು ಸವಿತೃಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ೭-೬೬-೪ ರಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಸವಿತೃವಿಗೇ ಈ ಧಾತು ಇಷ್ಟುಬಾರು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವುದು ಸವಿತೃವನ್ನು (ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾ, ನಿ. ೧೦-೩೧) "ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವನು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸವಿತೃ ಎಂಬ ಪದವು ಬರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ದೇವ' ಎಂಬ ಪದ ದಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲವೂ 'ದೇವ' ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇವತೆ ಎಂಬರ್ಥವೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ, ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತೃಪ್ತವಿಗೆ ವಿಶೇಷಣ ಪದವಾಗಿದೆ

(ದೇವಃ ತ್ವಷ್ಟಾ ಸವಿತಾ ವಿಶ್ವರೂಪಾ ೩-೫೫-೧೯ ; ೧೦-೧೦-೫) ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪದಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಜೋಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಸವಿತ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ವಷ್ಟ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಚೇತನವನ್ನು ಎಟುಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಚಲನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ, ಸೂರ್ಯನ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಗೆ ಈ ಸವಿತ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ (ನಮಗೆ ಕಾಣುವ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಸವಿತ್ಯವು ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗೋಚರನಾದ ದೇವತೆಯಲ್ಲವೆನ್ನು ಬಹುದು) ಸೂರ್ಯನು ಈ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪಂದ್ಯಶ್ಯಮಾನವಾದ, ತೇಜಃಪುಂಜನಾದ ಮಂಡಲವೆಂತಲೂ, ಸವಿತ್ಯವು ಮೂರ್ತಿಹಿಂತಾದ, ಆ ಸೂರ್ಯನ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯೆಂತಲೂ ಬುಗ್ಗೆದದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವರ ಪ್ರಕಾರ, ಚೇತನಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೇ ಸವಿತ್ಯವು, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಕ್ಷೌಪ್ತವಾದ ಸಂಚಾರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಅಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಂಶಗಳು ಸವಿತ್ಯವಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರದ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿ (ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೧೭).

(ಸೀರಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.)

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಯುಂಜತೇ ಮನ ಇತಿ ಪಂಚರ್ಚಿಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅಶ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಯುಂಜತೇ ಪಂಚಿ ಶ್ಯಾವಾಶ್ಯಃ ಸಾವಿತ್ರಂ ತು ಜಾಗತಮಿತಿ | ಶ್ಯಾವಾಶ್ಯೋ ನಾಮಾಶ್ರೇಯಂ ಋಷಿಃ | ಜಗತೀ ಛಂದಃ | ಸವಿತಾ ದೇವತಾ || ಪೃಷ್ಠ್ಯಾಭಿಪ್ಲವಷಡಹಯೋಃ ಪ್ರಥಮೇಽಹನಿ ವೈಶ್ಯದೇವಶಸ್ತ್ರೇ ಸಾವಿತ್ರೇನಿವಿದ್ವಾನನಿದಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯುಂಜತೇ ಮನ ಇದೇಹ ವ ಇತಿ ಚತಸ್ತ್ರಃ | ಅ. ೭-೫ | ಇತಿ || ಅದ್ಯಾ ಗ್ರಾವಸ್ತೋತ್ರೇಽಪಿ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯುಂಜತೇ ಮನ ಉತ ಯುಂಜತೇ ಧಿಯ ಆ ತೂ ನ ಇಂದ್ರ ಘ್ನುಮಂತಂ | ಅ. ೫-೧೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯುಂಜತೇ ಮನಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು. ಆರನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯುಂಜತೇ ಪಂಚಿ ಶ್ಯಾವಾಶ್ಯಃ ಸಾವಿತ್ರಂ ತು ಜಾಗತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಶ್ಯಾವಾಶ್ಯ ಅಶ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು; ಸವಿತ್ಯವು ದೇವತೆಯು; ಜಗತೀಛಂದಸ್ಸು. ಪೃಷ್ಠ್ಯಾ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ಲವಷಡಹಯೋ ಯಾಗಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸ ವೈಶ್ಯದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಸವಿತ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ನಿವಿದ್ವಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಯುಂಜತೇ ಮನ ಇದೇಹ ವ ಇತಿ ಚತಸ್ತ್ರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಸೋಮಾಭಿಷವಸಾಧನಗಳಾದ ಗ್ರಾವಗಳನ್ನು (ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು) ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಯುಂಜತೇ ಮನ ಉತ ಯುಂಜತೇ ಧಿಯ ಆ ತೂ ನ ಇಂದ್ರ ಘ್ನುಮಂತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨

ಮಂಡಲ—೫|| ಅನುವಾಕ—೧|| ಸೂಕ್ತ—೨೧||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ಪುಟ—೨೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದತ್ತಿರು—೧೫ || ಪುಟ—೫ ||

ಮುಕ್ತಿ—೨೫ || ಪುಟ—೫ ||

ಪುಟ—೫ ||

ಪುಟ—೫ ||

ಪುಟ—೫ ||

ಯುಂಜತೇ | ಮನಃ | ಉತ | ಯುಂಜತೇ | ಧಿಯೋ | ವಿಸ್ತಾ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ | ಬೃಹತೋ |
ವಿಸ್ತೃತಃ |

ವಿ | ಹೋತ್ರಾ | ದಧೇ | ವಯುನಾವಿದೇಕ | ಇನ್ಮಹೀ | ದೇವಸ್ಯ | ಸವಿತುಃ |
ಪರಿಷ್ಪತಿಃ || ೧ ||

|| ಸವಿತುಃ ||

ಯುಂಜತೇ | ಮನಃ | ಉತ | ಯುಂಜತೇ | ಧಿಯೋ | ವಿಸ್ತಾಃ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ | ಬೃಹತಃ | ವಿಸ್ತೃತಃ |

ವಿ | ಹೋತ್ರಾಃ | ದಧೇ | ವಯುನಾವಿತ್ | ಏಕಃ | ಇತ್ | ಮಹೀ | ದೇವಸ್ಯ | ಸವಿತುಃ | ಪರಿಷ್ಪತಿಃ ||

ಯುಂಜತೇ ||

ವಿಸ್ತಾ ಮೇಧಾವಿನ ಋತ್ವಿಗ್ವಿಜಾನಾನಾ ಮನಃ ಸ್ವೀಯಂ ಸರ್ವೇಷು ಕರ್ಮಸು ಯುಂಜತೇ |
ಯೋಜಯಂತಿ | ಸವಿತೃನುಗ್ರಹಾಯ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಉತಾಪಿ ಚ ಧಿಯಃ ಕರ್ಮಾಣ್ಯುಪಿ
ಯುಂಜತೇ | ಸ್ತಾಪ್ನುವಂತಿ | ಕಸ್ಯಾನುಜ್ಞಯೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಮೇಧಾವಿನೋ ಬೃಹತೋ
ಮಹತೋ ವಿಪ್ರಸ್ತುತಃ ಸ್ತುತೃಸ್ಯ ಜ್ಞಾನವತೋ ವಾ ಸವಿತುರ್ಗಂಜಯೇತಿ | ಸವಿತಾ ವೈ ಸ ವಾನಾಮೀಶ
ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಃ | ಸ ಏವ ಸವಿತಾ ಹೋತ್ರಾಃ ಸಪ್ತ ಹೋತ್ರಕಾಣಾಮುಚಿತಾಃ ಕ್ರಿಯಾ ವಯುನಾವಿತ್ |
ವಯುನಾವಿತಿ ಶ್ವಜ್ಞಾನಾಮ | ತತ್ತದನುಷ್ಠಾನವಿಷಯಪ್ರಜ್ಞಾನೇತ್ಯೈಕ ಇತ್ ಏಕ ಏವ ವಿ ದಧೇ |
ಕರೋತಿ | ಸ್ತುತೃಕಾ ಸ್ತುತೃಗವಧಾರಯತಿ | ಕಿಂಚಿ ತಸ್ಯ ಸವಿತುದೇವಸ್ಯ ಪರಿಷ್ಪತಿಃ ಸ್ತುತಿರ್ಮಹೀ
ಮಹತ್ಪ್ರತಿಪ್ರಭೂತಾ | ಸ್ತುತೃಗೋಚರೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ವಿಪ್ರಾಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರು | ಮನಃ—ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು | ಯುಂಜತೇ—
ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಾರೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಧಿಯಃ—ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ವಿಪ್ರಸ್ಯ—
ಮೇಧಾವಿಯೂ | ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ವಿಸ್ತೀತಃ—ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಆದ ಸವಿತೃವಿನಲ್ಲಿ |
ಯುಂಜತೇ—ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಾರೆ | ವಯುನಾವಿತ್—ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದ ಸವಿತೃವು |
ಏಕ ಇತ್—ತಾನೊಬ್ಬನೇ | ದೋತ್ರಾಃ—ಸಪ್ತದೋತ್ರಗಳನ್ನೂ (ಅಥವಾ ಅವರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು) | ವಿ ದಧೇ—
ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತುಃ—ಸವಿತೃವಿನ |
ಪರಿಷ್ಕುತಿಃ—ಸ್ತುತಿಯು | ಮಹೀ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಪೂರಿತನಾದುದು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು
ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮೇಧಾವಿಯೂ, ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಆದ ಸವಿತೃವಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸು
ತ್ತಾರೆ. ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದ ಸವಿತೃವು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಸಪ್ತದೋತ್ರಗಳನ್ನೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ
ಅವರವರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವಿನ ಸ್ತುತಿಯು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ
ಪೂರಿತವಾದುದು.

English Translation.

The wise apply their minds: they perform sacred rites for the
propitiation of the intelligent, great, adorable Savitri: he alone, knowing
their functions, directs the priests: verily, great is the praise of the
divine Savitri.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವಿಪ್ರಾಃ ಮನಃ ಯುಂಜತೇ | ಮೇಧಾವಿನಃ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನಾಃ ಸ್ವೀಯಂ ಮನಃ ಸರ್ವೇಸು
ಕರ್ಮಸು ಯೋಜಯಂತಿ | ಸವಿತೃಮನುಗೃಹಾಯ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಕುರ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಮೇಧಾವಿಗಳಾದ
ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಋತ್ವಿಗ್ಯಗಳೂ, ಯಜಮಾನನೂ ಯಜ್ಞಸಂಬಂಧವಾದ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ
ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಜ್ಜತೆದೊಡನೆ
ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗುವಂತೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಬೃಹತಃ ವಿಸ್ತೀತಃ—ಮೇಧಾವಿನಃ ಮಹತಃ ಸ್ತುತ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನವತೋ ವಾ ಸವಿತುಃ
ಅನುಜ್ಞಯೇತಿ | ಈ ಸವಿತೃದೇವನು ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತನು, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನು, ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ತಿಳಿದಿರುವನು, ಸಪ್ತದೋತ್ರಗಳ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವನು. ಈ ಸಪ್ತದೋತ್ರಗಳೂ ಇತರ

ಮುತ್ಸ್ಯಗ್ಯಜಮಾನರೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಕಲ ಕರ್ನುಗಳನ್ನೂ ಈ ಸವಿತ್ಯ ದೇವನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಇವನ ಶಕ್ತಿಯು ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದು ಅದುದರಿಂದಲೇ ಸವಿತಾ ವೈ ಪ್ರಸವಾನಾವಿಸಾಶೇ (ಐ. ಬ್ರಾ. ೭-೧೬) ಎಂಬ ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವು ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾ ರೂಪಾಣಿ ಪ್ರತಿ ಮುಂಚಿತೇ ಕವಿಃ ಪ್ರಾಸಾವೀದ್ಯದ್ರಂ ದ್ವಿಪದೇ
ಚತುಷ್ಟದೇ |

ವಿ ನಾಕಮುಖ್ಯತ್ವವಿತಾ ವರೇಣ್ಯೋನು ಪ್ರಯಾಣಮುಷಸೋ ವಿ ರಾಜತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾ | ರೂಪಾಣಿ | ಪ್ರತಿ | ಮುಂಚಿತೇ | ಕವಿಃ | ಪ್ರ | ಅಸಾವೀತ್ | ಭದ್ರಂ | ದ್ವಿಪದೇ | ಚತುಃಪದೇ |
ವಿ | ನಾಕಂ | ಅಖ್ಯತ್ | ಸವಿತಾ | ವರೇಣ್ಯಃ | ಅನು | ಪ್ರಯಾಣಂ | ಉಷಸಃ | ವಿ | ರಾಜತಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹವಿರ್ಧಾನಪ್ರವರ್ತನೇ ರರಾಟ್ಯಾಮವನದ್ವಾಯಾಂ ವಿಶ್ವಾ ರೂಪಾಣೀತ್ಯೇಷಾನುವಚನೀಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ವಿಶ್ವಾ ರೂಪಾಣಿ ಪ್ರತಿ ಮುಂಚಿತೇ ಕವಿರಿತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಂ | ಅ. ೪-೯ | ಇತಿ ||

ಕವಿರ್ವೇಧಾವೀ ಸವಿತಾ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ರೂಪಾಣ್ಯಾತ್ಮನಿ ಪ್ರತಿ ಮುಂಚಿತೇ | ಬಧ್ನಾತಿ | ಧಾರಯತಿ | ಕಿಂಚ ಭದ್ರಂ ಕಲ್ಯಾಣಂ ಗಮನಾದಿವಿಷಯಂ ಪ್ರಾಸಾವೀತ್ | ಅನುಜಾನಾತಿ | ಕಸ್ಮೈ | ದ್ವಿಪದೇ ಮನುಷ್ಯಾಯ ಚತುಷ್ಟದೇ ಗವಾಶ್ವಾದಿಕಾಯ | ಕಿಂಚ ಸವಿತಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಣೋ ದೇವೋ ವರೇಣ್ಯೋ ವರಣೀಯಃ ಸನ್ ವ್ಯಖ್ಯತ್ | ಖ್ಯಾಪಯತಿ | ಪ್ರಕಾಶಯತಿ | ಕಿಂ | ನಾಕಂ | ನಾಸ್ತನ್ನಿಕಂ ದುಃಖಮಸ್ತೀತಿ ನಾಕಃ ಸ್ವರ್ಗಃ | ಯಜಮಾನಾರ್ಥಂ ಸ್ವರ್ಗಂ ಪ್ರಕಾಶಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ ದೇವ ಉಷಸಃ ಪ್ರಯಾಣಮುದಯಮನು ವಿ ರಾಜತಿ | ಪ್ರಕಾಶತೇ | ಸವಿತುರುದಯಾತ್ಪೂರ್ವಂ ಹ್ವಾಸಾ ಉದೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾಠಾರ್ಥಃ ||

ಕವಿಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಸವಿತ್ಯವು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತನಾದ | ರೂಪಾಣಿ—ರೂಪಗಳನ್ನೂ | ಪ್ರತಿ ಮುಂಚಿತೇ — ತನ್ನಲ್ಲೇ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ | ದ್ವಿಪದೇ — ಎರಡು ಕಾಲುಳ್ಳ ಮಾನವಾದಿಗಳಿಗೂ | ಚತುಷ್ಟದೇ—ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಳ್ಳ ಗವಾದಿಗಳಿಗೂ | ಭದ್ರಂ—ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು | ಪ್ರಾಸಾವೀತ್— ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ | ವರೇಣ್ಯಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತ್ಯವು | ನಾಕಂ—ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು |

ವಿ ಅಖ್ಯತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು | ಉಷಸಃ—ಉಷೋದೇವಿಯು | ಪ್ರಯಾಣಂ ಅನು—ಉದಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಆದನ್ನು | ವಿ ರಾಜತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ |

। ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಸವಿತೃವು ಸಮಸ್ತವಾದ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ತನ್ನಲ್ಲೇ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಎರಡು ಕಾಲುಳ್ಳ ಮಾನವಾದಿಗಳಿಗೂ, ನಾಲ್ಕುಕಾಲುಳ್ಳ ಗವಾದಿಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸವಿತೃವು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಉಷೋದೇವಿಯು ಉದಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಆದನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಾನೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The wise Savitri comprehends all forms (in himself): he has engendered what is good for biped and quadruped: the adorable Savitri has illumined the heaven, and shines in sequence to the passage of the Dawn.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಹವಿರ್ಧಾನಪ್ರವರ್ತನವೆಂಬ ಸೋಮಾನಯನಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ಗಾಡಿಗಳನ್ನು ತರುವಾಗ ವಿಶ್ವಾ ರೂಪಾಣಿ ಎಂಬ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಚನೀಯಾ ಬುಕ್ಕನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂಕ್ತದ—ವಿಶ್ವಾರೂಪಾಣಿ ಪ್ರತಿ ಮುಂಚಿತೇ ಕವಿರಿತಿ ವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಂ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದ (ಅ. ೪-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ಪ್ರಯಾಣಮನ್ವನ್ಯ ಇದ್ಯಯುದೇವಾ ದೇವಸ್ಯ ಮಹಿಮಾನು-
ಮೋಜಸಾ |

ಯಃ ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ ನಿಮುಮೇ ಸ ಏತಶೋ ರಜಾಂಸಿ ದೇವಃ ಸವಿತಾ
ಮಹಿತ್ವನಾ || ೩ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಯಸ್ಯ | ಪ್ರಯಾಣಂ | ಅನು | ಅನ್ಯೇ | ಇತ್ | ಯಯುಃ | ದೇವಾಃ | ದೇವಸ್ಯ | ಮಹಿಮಾನಂ |
ಮೋಜಸಾ |

ಯಃ | ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ | ನಿಮುಮೇ | ಸಃ | ಏತಶಃ | ರಜಾಂಸಿ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ | ಮಹಿತ್ವನಾ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನ್ಯ ಇದ್ದೇವಾ ಅನ್ಯೇಽಸ್ಯಗ್ನಾದಯೋ ಯಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ದ್ಯೋತಮಾನಸ್ಯ ಸವಿತುಃ ಪ್ರಯಾಣಮನು ಯಯುರ್ಗಚ್ಛಂತಿ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ | ಕಿಂ ಮಹಿಮಾನಂ ಮಹತ್ತ್ವಂ | ಸವಿತುರುದಯಾಭಾವೇಽಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದೈನಿಪ್ಪತ್ತೇಸ್ತೇಷಾಂ ದೇವಿಸ್ತುತ್ಯಾಭ್ಯಭಾವಾತ್ | ಓಜಸಾ ಬಲೇನ ಚ ಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ | ಯಃ ಸವಿತಾ ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ ರಜಾಂಸಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿಲೋಕಾನ್ಮಹಿತ್ಯನಾ ಸ್ವಮಹತ್ತ್ವೇನ ವಿಮಮೇ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ ಸ ದೇವ ಏತತ ಏತವರ್ಣಃ ಶುಭ್ರಃ ಶೋಭಮಾನಃ ಸನ್ | ರಾಜತ ಇತಿ ಶೇಷಃ || ಯುವಶಾ ಶಾಕ್ಯೋತನ | ಯುಗ್ಗೇ. ೧-೧೬೧-೭ | ಇತ್ಯಾದಿದೇತತ ಇತ್ಯಾದಿಕಾರೋಪೇಷನಶ್ಚಾಂದಸಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಸವಿತೃವಿನ | ಪ್ರಯಾಣಂ ಅನು—ಸಂಚಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ | ಅನ್ಯೇ ಇತ್ ದೇವಾಃ—ಇತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಹ | ಓಜಸಾ—ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ | ಮಹಿಮಾನಂ—ಮಹತ್ವವನ್ನು | ಯಯುಃ—ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಯಃ ಸವಿತಾ—ಯಾವ ಸವಿತೃವು | ಮಹಿತ್ಯನಾ—ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ ರಜಾಂಸಿ—ಪೃಥಿವಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ವಿಮಮೇ—ನಿರ್ಮಿಸಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿದನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಸವಿತೃವು | ಏತತಃ—ಶುಭ್ರವರ್ಣನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವಿನ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಹ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಯಾವ ಸವಿತೃವು ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿದನೋ ಅದೇ ಸವಿತೃವು ಶುಭ್ರವರ್ಣನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

After the passage of which divine (being) the other deities proceed to (obtain) majesty with power ; he who by his greatness has measured out the terrestrial regions, the divine Savitri, (is) resplendent.

|| ಸಂಹಿತಾಪಠಃ ||

ಉತ ಯಾಸಿ ಸವಿತಸ್ತ್ರೀಣಿ ರೋಚನೋತ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರತ್ತಿಭಿಃ ಸಮುಚ್ಯಸಿ |
ಉತ ರಾತ್ರೀಮುಭಯತಃ ಪರೀಯಸ ಉತ ಮಿತ್ರೋ ಭವಸಿ ದೇವ
ಧರ್ಮಭಿಃ || ೪ ||

|| ಪದವಾಹಃ ||

ಉತ | ಯಾಸಿ | ಸವಿತರಿತಿ | ತ್ರೀಣಿ | ರೋಚನಾ | ಉತ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ರಶ್ಮಿಭಿಃ | ಸಂ | ಉಚ್ಯತಿಸಿ |
ಉತ | ರಾತ್ರೀಂ | ಉಭಯತಃ | ಪರಿ | ಆಯಸೇ | ಉತ | ಮಿತ್ರಃ | ಭವಸಿ | ದೇವ | ಧರ್ಮಭಿಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸವಿತರ್ದೇವ ಉತಾಪಿ ಚ ತ್ರೀಣಿ ರೋಚನಾ ರೋಚಮಾನಾನ್ ದ್ಯುಲೋಕಾನ್ಯಾಸಿ |
ಗಚ್ಛಸಿ | ತಿಸ್ತೋ ದಿವಃ ಪೃಥಿವೀಃ | ಯುಗ್ವೇ. ೪-೫೩-೫| ಇತ್ಯುಕ್ತಂ | ಉತಾಪಿ ಚ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ರಶ್ಮಿಭಿಃ
ಸಮುಚ್ಯತಿಸಿ | ಸಂಗಚ್ಛತಿಸಿ || ಉಚಿ ಸಮವಾಯಿ ಇತ್ಯಸ್ಯೇದಂ ರೂಪಂ || ಉದಯಾತ್ಪೂರ್ವಭಾವೀ
ಸವಿತೋದಯಾಸ್ತಮಯವರ್ತೀ ಸೂರ್ಯ ಇತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ರಾತ್ರೀಮುಭಯತಃ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವೇ
ಪರೀಯಸೇ | ಪರಿಗಚ್ಛತಿಸಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ಹೇ ದೇವ ಸವಿತಸ್ತ್ವಂ ಧರ್ಮಭಿರ್ಜಗದ್ಧಾರಕೈಃ ಕರ್ಮಭಿ-
ರ್ವಿತ್ರೋ ಭವಸಿ | ಮಿತ್ರಾಹ್ಯೋ ದೇವೋ ಭವಸಿ | ಅಥನಾ ಪ್ರಕಾಶಾದಿಪ್ರದಾನೇನ ಸಖಾ ಭವಸಿ
ಸರ್ವಜಗತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉತ—ಅಲ್ಲದೇ | ಸವಿತಃ—ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ | ತ್ರೀಣಿ ರೋಚನಾ — ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ
ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಯಾಸಿ — ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಉತ — ಮತ್ತು | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನ |
ರಶ್ಮಿಭಿಃ—ಕಿರಣಗಳೊಂದಿಗೆ | ಸಮುಚ್ಯತಿಸಿ - ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ರಾತ್ರೀಂ—ರಾತ್ರಿ
ಯನ್ನು | ಉಭಯತಃ—ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲೂ | ಪರಿ ಆಯಸೇ — ಸುತ್ತವರಿದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ |
ಉತ—ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ | ಧರ್ಮಭಿಃ—ಜಗದ್ಧಾರಕ
ವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಮಿತ್ರಃ—ಮಿತ್ರರೂಪನಾಗಿ | ಭವಸಿ—ಆಗುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ, ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ.
ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯನಾಗುತ್ತೀಯೆ. ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲೂ ಸುತ್ತವರಿದು ಸಂಚರಿಸು
ತ್ತೀಯೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಜಗದಾಧಾರಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಿತ್ರರೂಪನಾಗಿ ಆಗುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Either you traverse, Savitri, the three regions, or combine with
the rays of Surya ; or you pass, between the night on either hand ; or you
divine Savitri, are Mitra, through your (benevolent) functions.

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು !

ತ್ರಿಣಿ ರೋಚನೋತ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ—ಸೂರ್ಯನು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾದ ಅಂತರಕ್ಷ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ತ್ರಿರಂತರಿಷ್ಟಂ ಸವಿತಾ ಮಹಿತ್ಸನಾ ತ್ರೀ ರಜಾಂಸಿ ಪರಿಭೂಸ್ತ್ರೀಣಿ ರೋಚನಾ |

ತಿಸ್ತ್ರೋ ದಿವಃ ಸ್ಯಥಿವೀಸ್ತ್ರೀ ಇನ್ನತಿ ತ್ರಿಭಿರ್ವತ್ಸೈರಭಿ ನೋ ರಕ್ಷತಿ ತ್ಸನಾ ||

(ಮ. ಸಂ. ೪-೫೩-೫)

ಸವಿತ್ಸುವು ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಅಂತರಕ್ಷ ಲೋಕಗಳನ್ನು, ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಪೃಥಿವೀ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಅಧೀನ ದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ ನಾಯು, ವಿದ್ಯುತ್, ವರುಣ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿ, ನಾಯು, ಅದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಲೋಕಗಳು ಅಂತರಕ್ಷಲೋಕದ ಅವಾಂತರಭೇದಗಳು. ಅದರಂತೆಯೇ ಇಂದ್ರ ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ದ್ಯುಲೋಕದ ಅವಾಂತರಭೇದಗಳೂ; ಇದರಂತೆಯೇ ಪೃಥಿವೀ (ಭೂ) ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅವಾಂತರಭೇದಗಳಿರುವವು ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಉತೇತಿಸ್ವೇ ಪ್ರಸವಸ್ಯ ತ್ವಮೇಕ ಇದುತ್ತ ಪೂಷಾ ಭವಸಿ ದೇವ ಯಾಮುಭಿಃ |

ಉತೇದಂ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ ವಿ ರಾಜಸಿ ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಸ್ಯೇ ಸವಿತಃ ಸ್ತ್ರೋಮಂ-

ಮಾನಶೇ || ೫ ||

! ಪದಪಾಠಃ !

ಉತ | ಆಶಿಶೇ | ಪ್ರಸವಸ್ಯ | ತ್ವಂ | ಏಕಃ | ಇತ್ | ಉತ | ಪೂಷಾ | ಭವಸಿ | ದೇವ | ಯಾಮುಭಿಃ |

ಉತ | ಇದಂ | ವಿಶ್ವಂ | ಭುವನಂ | ವಿ | ರಾಜಸಿ | ಶ್ಯಾವಾಶ್ವಸ್ಯೇ | ತೇ | ಸವಿತರಿತಿ | ಸ್ತ್ರೋಮಂ |

ಆನಶೇ || ೫ ||

! ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಸವಿತತ್ತ್ವಮೇಕ ಇತ್ ಏಕ ಏವ ಪ್ರಸವಸ್ಯ ಸರ್ವಕರ್ಮಾನುಜ್ಞಾಕರಣಸ್ಯೇತಿವೇ | ಸಮರ್ಥೋ ಭವಸಿ | ಯೇ ಲಾಕಿಕಂ ಗಮನಾದಿರೂಢಂ ವೈದಿಕಮಗ್ನಿ ಜೋತ್ರಾದಿರೂಪಂ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಂತೇ ತೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮನುಜ್ಞಾತುಮೇಕ ಏವ ಪ್ರಭವಸಿ | ಉತಾಸಿ ಚ ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ಭವಸಿ ಹೇ ದೇವ ಯಾಮುಭಿರ್ಗಮನೈಃ | ಉತಾಸಿ ಚೇದಂ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ ಭೂತಜಾತಂ ವಿ ರಾಜಸಿ |

ಈಶಿವೇ ಧಾರಯಿತುಂ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ಮಹಾನುಭಾವಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಹೇ ಸವಿತಸ್ತೇ ತುಭ್ಯಂ ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚ
ಮುಷಿಃ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾನಶೇ | ನ್ಯಾಪ್ನೋತಿ | ಕರೋತಿಶ್ಚೇವಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರೋಕ್ಷಕಯಾ
ನಿರ್ದಿಶನ್ನಾಹ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

(ಎಲೈ ಸವಿತನೇ) ತ್ವಂ—ನೀನು | ಏಕ ಇತ್—ಒಬ್ಬನೇ | ಪ್ರಪವಸ್ಯೇ—ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಕಲ
ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ | ಈಶಿವೇ—ಪ್ರಭುವಾದ ದೀವ್ಯೇ | ಉ-ಫ-ವಾ-ಕ್ತ ದೇವ-ಎಲೈ ಸವಿತನೇ | ರಾ-ಮು-ಭಿಃ—
ನಿನ್ನ ಸಂಚಾರಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ | ಪೂಷಾ -ಪೂಷಣಪದಲ್ಲಿ | ಭವಸಿ-ಅಗದ್ವೀಯೆ | ಉತ-ಅಲ್ಲದೇ |
ಇದಂ ವಿಶ್ವಂ ಭವನಂ—ಈ ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ | ವಿ ರಾಜಸಿ-ಅಳುತ್ತೀಯೆ | ಸವಿತು-ಎಲೈ ಸವಿತ
ದೇವನೇ | ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚಃ-ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚಮುಷಿಯು | ತೇ-ನಿನ್ನನ್ನು ದೈವಿಸಿ | ಸ್ತೋಮಂ-ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು |
ಅನಶೇ-ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಎಲೈ ಸವಿತನೇ, ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಪ್ರಭುವಾದ ದೀವ್ಯೇ, ನಿನ್ನ ಸಂಚಾರ
ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ನೀನೇ ಪೂಷದೇವನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ. ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನೀನೇ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ಅಳುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೈ ಸವಿತದೇವನೇ, ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚಮುಷಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ದೈವಿಸಿ ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

You alone rule over (the actions of) living beings: you are Pushan
divine (Savitri), by your movements; you are sovereign over the whole
world: Shyavashwa offers praise, Savitri, to you.

ಎಂಭತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತತ್ಪವಿತುರಿತಿ ನವರ್ಚಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚಸ್ಯಾರ್ಪಣಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ |
ತತ್ಪವಿತುರ್ನವ ಗಾಯತ್ರಮಾದ್ಯಾನುಷ್ಠುಬಿತಿ | ಪ್ರಥಮಾನುಷ್ಠುಪ್ ಶಿಷ್ಯಾ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ಸಾವಿತ್ರಂ
ತ್ವಿತ್ಯುಕ್ತಶ್ಚಾಶ್ವಾಪ್ರೀತಿಂ || ಅಗ್ನಿಸ್ತೋಮೋ ವೈಶ್ವದೇವಕಶ್ಚಸ್ಯಾದ್ಯಶ್ಚೌಚಃ ಪ್ರತಿಪತ್ ಅದ್ಯಾ ನೋ
ದೇವೇತೈನುಚಂಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತತ್ಪವಿತುರ್ವರ್ಣೇಮಹೇದ್ಯಾ ನೋ ದೇವ ಸವಿತರಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಯ
ಪ್ರತಿಪದನುಚರಾ | ಅ. ೫. ೧೮. | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ತತ್ಸವಿತುಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ಸವಿತುರ್ನವ ಗಾಯತ್ರಮಾದ್ಯಾನುಷ್ಪುಷ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚ ಆತ್ರೇಯಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು, ಸವಿತೃವು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಪುಷ್ ಭಂದಸ್ಯವು ಉಳಿದ ಋಕ್ಕುಗಳು ಗಾಯ ತ್ರೀಭಂದಸ್ಯವು. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಿಯಾಗ ದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರುಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪತ್ ತೃಚನನ್ನಾಗಿಯೂ ಅದ್ಯಾ ನೋ ದೇವ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪-೬ ಋಕ್ಕುಗಳು) ಅನುಚರ ತೃಚನನ್ನಾಗಿಯೂ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ತತ್ಸವಿತುರ್ನವಣೀಮಹೇದ್ಯಾ ನೋ ದೇವ ಸವಿತರಿತಿ ವೈಶ್ವದೇವಸ್ಯ ಪ್ರತಿಪದನುಚರೌ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೫-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೮೨

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮೨ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೫, ೨೬ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ತಂಖ್ಯ—೯		
	ಋಷಿಃ—ಶ್ಯಾವಾಶ್ಚ ಆತ್ರೇಯಃ		
	ದೇವತಾ—ಸವಿತಾ		
	ಭಂದಃ—೧ ಅನುಷ್ಪುಷ್	೨-೯. ಗಾಯತ್ರೀ	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತತ್ಸವಿತುರ್ನವಣೀಮಹೇ ವಯಂ ದೇವಸ್ಯ ಭೋಜನಂ |

ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಸರ್ವಧಾತಮಂ ತುರಂ ಭಗಸ್ಯ ಧೀಮಹಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ಸವಿತುಃ | ವೈಣೀಮಹೇ | ವಯಂ | ದೇವಸ್ಯ | ಭೋಜನಂ |

ಶ್ರೇಷ್ಠಂ | ಸರ್ವಧಾತಮಂ | ತುರಂ | ಭಗಸ್ಯ | ಧೀಮಹಿ || ೧ ||

|| ಗಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತತ್ ಸ್ತ್ರಾಪ್ಯಶ್ರೇಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಭೋಜನಂ ಭೋಗ್ಯಂ ಧನಂ ವಯಂ ಸ್ತ್ರೋತಾರೋ ವೈಣೀಮಹೇ ಸ್ತ್ರಾರ್ಥಯಾಮಃ | ಕಸ್ಯ | ಧನಂ | ಸವಿತುಃ ಪ್ರೇರಕಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸ್ವಭೂತಂ | ಲಬ್ಧ್ವಾ ಚ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪ್ರತಸ್ಯಂ ಸರ್ವಧಾತಮಂ ಸರ್ವಧಾತ್ಯತಮಂ | ಸರ್ವಭೋಗಪ್ರದಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತುರಂ ತತ್ರಾಣಾಂ ಹಿಂಸಕಂ | ಧನೇನ ತತ್ರಾಣ್ಲಂತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ | ತಾದ್ಯತಂ ಧನಂ ಭಗಸ್ಯ ಭಜನೀಯಸ್ಯ ಸವಿತುರನು

ಗೃಹಾದ್ವೀಮಹಿ | ಧಾರಾಯಾಮ | ಉಪಭೋಗಂ ಕರವಾನೋತ್ಕರ್ಷಃ | ಅಥವಾ ಧನಂ ವ್ಯಣೇ-
ಮಹೋರ್ಧ್ವಾಚ್ಚ ಲಭೇಮಹೀತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತುಃ—ಸವಿತೃವಿನ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ | ಭೋಜನಂ—
ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು (ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ) | ವಯಂ—ನಾವು | ವ್ಯಣೇಮಹೇ—
ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ | ಭಗಸ್ಯ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗನ (ಸವಿತೃವಿನ) | ಶ್ರೇಷ್ಠಂ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದೂ |
ಸರ್ವಧಾತಮಂ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ | ತುರಂ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವಾದುದೂ ಆದ
ಧನವನ್ನು | ಧೀಮಹಿ—ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ, ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು
ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗನ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದೂ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ
ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

We solicit of the divine Savitri enjoyable (wealth); may we receive
from Bhaga that which is excellent, all-sustaining, destructive of foes.

ಅಸ್ಯ ಹಿ ಸ್ವಯಶಸ್ತರಂ ಸವಿತುಃ ಕಚ್ಚನ ಪ್ರಿಯಂ |

ನ ಮಿನಂತಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಯ | ಹಿ | ಸ್ವಯಶಸ್ತರಂ | ಸವಿತುಃ | ಕಚ್ಚ | ಚ್ಚನ | ಪ್ರಿಯಂ |

ನ | ಮಿನಂತಿ | ಸ್ವರಾಜ್ಯಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯ ಸವಿತುಃ ಸ್ವಯಶಸ್ತ್ರರಂ ಸ್ವಯಮಸಾಧಾರಣಂ ಯಶೋ ಯಸ್ಯಾತಿಶಯೇನ ಭವತಿ ತತ್ತಾದ್ಯಶಂ ಪ್ರಿಯಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಿಯಭೂತಂ ಸ್ವರಾಜ್ಯಂ ಸ್ವಯಮೇವ ರಾಜಮಾನಶ್ಚೈವೈಶ್ವಯ್ಯೋಂ ಕಚ್ಚ ನ ಕೇಚಿದಪ್ಯಸುರಾದಯೋ ನ ಮಿನಂತಿ | ನ ಹಿಂಸಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸ್ಯ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ | ಸವಿತುಃ—ಸವಿತೃದೇವನ | ಸ್ವಯಶಸ್ತ್ರರಂ—ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವುದು ತಾನೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹುದೂ | ಪ್ರಿಯಂ—ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಿಯಕರವಾದುದೂ ಆದ | ಸ್ವರಾಜ್ಯಂ—ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು | ಕಚ್ಚ ನ—ಯಾವ ವಿರೋಧಿಯೂ ಸಹ | ನ ಮಿನಂತಿ—ಹಿಂಸಿಸಲಾರನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದುಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಿಯಕರವಾದುದೂ ಆದ ಸವಿತೃವಿನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನೂ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಯಾವ ವಿರೋಧಿಯೂ ಹಿಂಸಿಸಲಾರನು.

English Translation.

Nothing impairs the sovereignty of this Savitri, which is most especially renowned and beloved

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಹಿ ರತ್ನಾನಿ ದಾಶುಷೇ ಸುನಾತಿ ಸವಿತಾ ಭಗಃ |

ತಂ ಭಾಗಂ ಚಿತ್ರಮಾಮಹೇ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಹಿ | ರತ್ನಾನಿ | ದಾಶುಷೇ | ಸುನಾತಿ | ಸವಿತಾ | ಭಗಃ |

ತಂ | ಭಾಗಂ | ಚಿತ್ರಂ | ಅಮಹೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಹಿ ಸ ಖಲು ಸವಿತಾ ಭಗೋ ಭಜನೀಯೋ ದೇವೋ ದಾಶುಷೇ ಹವಿದಾತ್ರೇ ಮಹ್ಯಂ ರತ್ನಾನಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ಸುನಾತಿ | ಪ್ರೇರಯತಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ತಂ ದೇವಂ ಭಾಗಂ ಭಜನೀಯಂ ಚಿತ್ರಂ ಚಾಯನೀಯಂ ಧನಮಾಮಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಭಗಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಸ ಹಿ ಸವಿತಾ—ಅದೇ ಸವಿತೃದೇವನು | ದಾತುಮೇ—ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ರತ್ನಾನಿ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು | ಸುವಾತಿ—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಚಿತ್ರಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ | ತಂ ಭಾಗಂ—ಆ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು (ಆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು) | ಈಮದೇ—ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ

| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸವಿತೃವು ಹವಿದಾರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ, ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಆ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

'That savitri, who is Bhuga, bestows precious treasure on the donor of the offering: we solicit (of him) a valuable portion.

| ಸಂಹಿತಾಶಾಖಾಃ ||

ಅದ್ಯಾ ನೋ ದೇವ ಸವಿತಃ ಪ್ರಜಾವತ್ಸಾವೀಃ ಸೌಭಗಂ |

ಪರಾ ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ ಸುವ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅದ್ಯಾ ನಃ | ದೇವ | ಸವಿತರಿತಿ | ಪ್ರಜಾವತ್ | ಸಾವೀಃ | ಸೌಭಗಂ |

ಪರಾ | ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ | ಸುವ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅದ್ಯಾ ನ ಇತಿ ಚತುರ್ಥೀಪಂಚಮಿಾಭ್ಯಾಮನೋಜ್ಞಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನೇ ಪ್ರತ್ಯುಚಿಂ ಜುಹುಯಾತ್ | ಅದ್ಯಾ ನೋ ದೇವ ಸವಿತರಿತಿ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ | ಅ, ಗ್ಯ. ೩-೬-೬ | ಇತಿ ಸೂತ್ರತಂ ||

ಹೇ ಸವಿತರ್ದೇವ ನೋಽಸ್ವಪ್ನಭ್ಯಮದ್ಯಾ ಸ್ತಿನ್ಯಾಗದಿನೇ ಪ್ರಜಾವತ್ಪ್ರಾಪ್ತುದ್ಯುಪೇತಂ ಸೌಭಗಂ ಧನಂ ಸಾವೀಃ | ಪ್ರೇರಯ | ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ | ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ ದುಃಸ್ವಪ್ನವದ್ಧುಃಖಕರಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಂ ಪರಾ ಸುವ ದೂರೇ ಪ್ರೇರಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪ್ರಾರ್ಥ ||

ದೇವ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಸವಿತೇ—ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದಿನದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪ್ರಜಾವತ್—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಸೌಭಗಂ—ಧನವನ್ನು | ಸಾವೀ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು | ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ—ದುಃಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ದುಃಖಕರವಾದ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದ್ಯಪದ್ರವಗಳನ್ನು | ಪರಾ ಸುವ—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸು.

. ಭಾವಾರ್ಥ |

ಪೂಜ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃದೇವನೇ, ಈ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು. ದುಃಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ದುಃಖಕರವಾದ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದ್ಯಪದ್ರವಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸು.

English Translation.

Grant us to-day, divine Savitri, affluence with progeny, and drive away evil dreams.

|| ವೀಕ್ಷಣಪಠಗಳು ||

ಕೆಟ್ಟಸ್ವಪ್ನ (ದುಃಸ್ವಪ್ನ) ವಾದಲ್ಲಿ ಆದರ ದೋಷಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅದ್ಯಾ ನಃ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವಿನಂದಲೂ ವಿಶ್ವಾನಿ ದೇವ ಎಂಬ ಇದರ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ವಿನಂದಲೂ ಆಚ್ಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ—ಅದ್ಯಾ ನೋ ದೇವ ಸವಿತರಿತಿ ದ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ಗ್ಯ. ೩-೬-೬) ವಿಸ್ಮೃತನಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶ್ವಾನಿ ದೇವ ಸವಿತರ್ದುರಿತಾನಿ ಪರಾ ಸುವ |

ಯದ್ವದ್ರಂ ತನ್ನ ಆ ಸುವ || ೫ ||

|| ಪದಸಾರಃ ||

ವಿಶ್ವಾನಿ | ದೇವ | ಸವಿತಃ | ದುಃಸ್ವಪ್ನಂ | ಪರಾ | ಸುವ |

ಯತ್ | ಭದ್ರಂ | ತತ್ | ನಃ | ಆ | ಸುವ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಸವಿತರ್ದೇವ ತ್ವಂ ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರಿತಾನಿ ಪರಾ ಸುವ | ಯದ್ವದ್ರಂ ಪ್ರಜಾಪತುಗೃಹಾದಿಕಂ ತನ್ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯವಾ ಸುವ | ಅಸ್ತದಭಿಮುಖಂ ಪ್ರೇರಯ | ಪ್ರಜಾ ಪೈ ಭದ್ರಂ ಪತವೋ ಭದ್ರಂ ಗೃಹಂ ಭದ್ರಮಿತಿ ಹಿ ಕ್ರುತಿಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಸವಿತಃ—ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರಿತಾನಿ—
ಪಾಪಗಳನ್ನೂ (ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೂ) | ಪರಾ ಸುವ—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ ನಾಶಮಾಡು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಯಶ್—
ಯಾವುದು | ಭದ್ರಂ—ಮಂಗಳಕರವೋ | ತತಃ—ಅದನ್ನು | ಆ ಸುವ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

|| ಭಾರ್ತಾರ್ಥ ||

ಪೂಜ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಸವಿತೃವೇ, ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ, ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೂ ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿ
ನಾಶಮಾಡು. ನಮಗೆ ಯಾವುದು ಮಂಗಳಕರವೋ ಅದನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Remove from us, divine Savitri, all misfortunes : bestow upon us
that which is good.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅನಾಗಸೋ ಅದಿತಯೇ ದೇವಸ್ಯ ಸವಿತುಃ ಸವೇ |

ವಿಶ್ವಾ ನಾಮಾನಿ ಧೀಮಹಿ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅನಾಗಸಃ | ಅದಿತಯೇ | ದೇವಸ್ಯ | ಸವಿತುಃ | ಸವೇ |

ವಿಶ್ವಾ | ನಾಮಾನಿ | ಧೀಮಹಿ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಯಮನುಷ್ಠಾತಾರಃ ಸವಿತುಃ ಪ್ರೇರಣಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಸವೇನುಜ್ಞಾಯಾಂ ಸತ್ಯಾಮದಿತೀ-
ಯೇಽಖಂಡನೀಯಾಯೈ ದೇವ್ಯೈ ಭೂಮ್ಯಾ ಅನಾಗಸಃ ಸ್ಯಾಮ | ಅನಪರಾಧಿನೋ ಭವೇಮ |
ಭೂಮ್ಯಾಂ ಹಿ ಪಾಪಾಃ ಸಂಭವಂತಿ | ಅಪಗತೇಷ್ಯಾಗಃಸು ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ನಾಮಾನಿ ವನನೀಯಾಣಿ
ಧನಾನಿ ಧೀಮಹಿ | ಧಾರಯಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವಸ್ಯ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತುಃ—ಸವಿತೃವಿನ | ಸವೇ—ಆಜ್ಞಾಪಾಲಕರಾಗಿದ್ದು | (ವಯಂ-- ನಾವು) | ಅದಿತಯೇ—ಅದಿತಿದೇವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ಅನಾಗಸಃ—ಪಾಪರಹಿತರಾಗರೋಣ | ವಿಶ್ವಾ— ಸಮಸ್ತವಾದ | ನಾಮಾನಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿತಧನಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ | ಫೀಮಹಿ—ಹೊಂದೋಣ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಾವು ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಸವಿತೃವಿನ ಆಜ್ಞಾಪಾಲಕರಾಗಿದ್ದು ಅದಿತಿದೇವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪರಹಿತ ರಾಗರೋಣ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಅಪೇಕ್ಷಿತಧನಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದೋಣ.

English Translation.

Let us be void of offence towards Aditi, according to the will of the divine Savitri: may we be possessed of all-desired (riches).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ಪತಿಂ ಸೂಕ್ತೈರದ್ಯಾ ವೈಣೇನುಹೇ |
 ಸತ್ಯಸವಂ ಸವಿತಾರಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ವಿಶ್ವದೇವಂ | ಸತ್ಪತಿಂ | ಸೂಕ್ತೈರದ್ಯಾಃ | ಅದ್ಯೈ | ವೈಣೇನುಹೇ |
 ಸತ್ಯಸವಂ | ಸವಿತಾರಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಾತುರ್ನಾಸ್ಯೇಷು ವೈಶ್ವದೇವೇ ಶರ್ವಣಿ ಸಾವಿತ್ರಸ್ಯ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲಸ್ಯಾ ವಿಶ್ವದೇವಮಿತ್ಯೆನು-
 ನಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ಪತಿಂ ನಾಮಮದ್ಯೈ ಸವಿತಃ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||
 ಪ್ರಾಯಣೇಯ ಏಷೈವ ಸವಿತುರನುನಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ಪತಿಂ ಯ ಇವನಾ ವಿಶ್ವಾ
 ಜಾತಾನಿ | ಅ. ೪ | ಇತಿ || ದೇವಸುವಾಂ ಹವಿಸ್ಪ್ರೇಷ್ಯೈವ ಸವಿತುರನುನಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಆ
 ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ಪತಿಂ ನ ಪ್ರಮಿಯೇ ಸವಿತುದ್ಯೈವ್ಯಸ್ಯ ತತ್ | ಅ. ೪-೧೧ | ಇತಿ ||

ವಿಶ್ವದೇವಂ | ನಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಯಸ್ಯ ವಶೇ ಭವಂತಿ ತಂ ತಾದ್ಯಕಂ | ತಂ ಹಿ ಸರ್ವಾತ್ಮತ್ವಾದಿಂದ್ರಂ
ಮಿತ್ರಂ ವರುಣಮಗ್ನಿಮಾಹುರಿತ್ಯಾದಿಶ್ರುತೇರಿತರೇಷಾಂ ತದ್ವಿಭೂತಿತ್ವಾತ್ | ಸತ್ವತಿಂ ಸತಾಮನುಷ್ಠಾ-
ತ್ಮಾಣಾಂ ಪಾಲಕಂ ಸತ್ಯಸವಂ ಸತ್ಯಾನುಷ್ಠಂ ಸವಿತಾರಂ ದೇವಮದ್ಯಾಸ್ತಿನ್ಯಾಗದಿನೇ ಸೂಕ್ತೈರಾವೃಣೇ-
ಮಹೇ | ಸಂಭಜಾಮಹೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವದೇವಂ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವವನೂ | ಸತ್ವತಿಂ—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ
ಸತ್ಯಸವಂ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನಾದ ನಿಯಮನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಸವಿತಾರಂ—ಸವಿತೃದೇವನನ್ನು | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗದ
ದಿನ | ಸೂಕ್ತೈಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಆ ವೃಣೇಮಹೇ—ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವವನೂ, ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನಾದ ನಿಯಮನ
ವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಸವಿತೃದೇವನನ್ನು ಈ ಯಾಗದ ದಿನ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We glorify to-day with hymns Savitri, the protector of the good,
the observer of truth, (identical with) all the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಚಾತುರ್ವಾಸ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವದೇವವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ದ್ವಾದಶಕ
ಪಾಲಹೋಮದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ವತಿಂ ನಾಮಮದ್ಯೈ ಸವಿತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಾಯಣೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ
ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ವತಿಂ
ಯ ಇವಾ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ದೇವಸುವ ಎಂಬ
ಆಹುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ
ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಆ ವಿಶ್ವದೇವಂ ಸತ್ವತಿಂ ನ ಪ್ರಮಿಯೇ ಸವಿತೃದ್ಯೈವ್ಯಸ್ಯ ತತ್
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಇಮೇ ಉಭೇ ಅಹನೀ ಪ್ರರ ಏತ್ಯಪ್ರಯಾಚ್ಛನ್ |

ಸ್ತಾಧೀದೇವಃ ಸವಿತಾ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಇಮೇ ಇತಿ | ಉಭೇ ಇತಿ | ಅಹನೀ ಇತಿ | ಪುರಃ | ಏತಿ | ಅಪ್ರಯುಚ್ಯನ್ |
 ಸ್ವಾಧೀಃ | ದೇವಃ | ಸವಿತಾ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಃ ಸವಿತಾ ದೇವಃ ಸ್ವಾಧೀಃ ಶೋಭನಾಧ್ಯಾನಃ ಸುಕರ್ಮಾ ವಾ ಸನ್ ಇಮೇ ಅಹನೀ ರಾತ್ರೌಹನೀ ತಯೋಃ ಪುರಃ ಪುರಸ್ತಾದಪ್ರಯುಚ್ಯನ್ ಅಪ್ರಮಾದ್ಯನ್ನೇತಿ ಗಚ್ಛತಿ ತಮಾ ವ್ಯತೀಮಹ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಸವಿತೃದೇವನು | ಇಮೇ ಉಭೇ ಅಹನೀ—ಈ ಅಹೋರಾತ್ರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ | ಪುರಃ—ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ) | ಅಪ್ರಯುಚ್ಯನ್—ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ | ಏತಿ—ಸಂಚರಿಸುವನೋ (ಅಂತಹ) | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃವು | ಸ್ವಾಧೀಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಛಾಂದೋಃ ||

ಯಾವ ಸವಿತೃದೇವನು ಅಹೋರಾತ್ರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ ಪ್ರಮಾದರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುವನೋ ಅದೇ ದೇವನು ಉತ್ತಮವಾದ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

The divine object of meditation, Savitri, who, ever vigilant, precedes both night and day.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನ್ಯಾಶ್ರಾವಯತಿ ಶ್ಲೋಕೇನ |
 ಪ್ರ ಚಿ ಸುವಾತಿ ಸವಿತಾ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಇಮಾ | ವಿಶ್ವಾ | ಜಾತಾನಿ | ಅಶ್ರವಯತಿ | ಶ್ಲೋಕೇನ |
 ಪ್ರ | ಚಿ | ಸುವಾತಿ | ಸವಿತಾ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರಾಯಣೀಯೇ ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವೇತಿ ಸವಿತುರ್ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ
ಜಾತಾನಿ ಸುತ್ತಾಮಾಣಂ ಪೃಥಿವೀಂ ದ್ಯಾಮನೇಹಸಂ | ಅ. ೪-೩ | ಇತಿ || ಅಶ್ವಮೇಧೇಽಶ್ವಮುತ್ಸೃಜ್ಯಾನ್ಮ
ಸವನಂ ಸಾವಿತ್ರೀಷ್ಟಿಃ ಕಾರ್ಯಾ | ತಸ್ಯಾಮೇಷಾ ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನೇಽನುಮಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನ್ಯಾ ದೇವೋ ಯಾತು ಸವಿತಾ ಸುರತ್ನಃ | ಅ. ೧೦-೬ | ಇತಿ ||

ಯೋ ದೇವ ಇಮೇಮಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಜಾತಾನ್ಯುತ್ಸನ್ನಾನ್ ಪ್ರಾಣಿನಃ | ಜಂಗಮಾನಿ-
ತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾನ್ ಶ್ಲೋಕೇನ ಯಶಸಾಶ್ರಾವಯತಿ | ಸರ್ವೇಽಶ್ವಸ್ಯ ಸ್ತುತಿಂ ಕೃಣ್ವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವಾ
ಗರ್ಜನಶಬ್ದೇನ ಸರ್ವಾಣೀಮಾನ್ಯುತ್ಸನ್ನಾನ್ಯಾಶ್ರಾವಯತಿ ವೃಷ್ಟ್ಯನ್ಮುಖಃ ಸನ್ | ಕಿಂಚ ಸವಿತಾ ಪ್ರ
ಸುನಾತಿ ಪ್ರೇರಯತಿ ತಂ ವೃಣೇಮಹ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ | ಸವಿತಾ—ಸವಿತೃದೇವನು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಇಮಾ ಜಾತಾನಿ—
ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ | ಶ್ಲೋಕೇನ—ತನ್ನ ಮಹಮೆಯಿಂದ | ಅಶ್ರಾವಯತಿ—ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವನೋ | ಚ—
ಮತ್ತು | ಪ್ರ ಸುನಾತಿ—ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವನೋ (ಅಂತಹ ಸವಿತೃದೇವನನ್ನು
ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.)

|| ಭಾ. ೨೦ ||

ಯಾವ ಸವಿತೃದೇವನು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಹಮೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವನೋ ಮತ್ತು
ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವನೋ, ಅಂತಹ ಸವಿತೃದೇವನನ್ನು ನಾವು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

Savitri, who proclaims his glory to all these living beings, and
gives them life.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ಪ್ರಾಯಣೀಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ದೈವೀ
ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ
ಜಾತಾನಿ ಸುತ್ತಾಮಾಣಂ ಪೃಥಿವೀಂ ದ್ಯಾಮನೇಹಸಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.
ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವನ್ನು ಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಟ್ಟನಂತರ ಸಾವಿತ್ರೀಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಆನುಸವನವನ್ನು
ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಗಿ ಪಠಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಯ ಇಮಾ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನ್ಯಾ ದೇವೋ ಯಾತು ಸವಿತಾ ಸುರತ್ನಃ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೧೦-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

~*~*~*~

ಎಂಭತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಸೀತಿಕೆ

ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಯ ಸೂಕ್ತಪರಿಚಯ.

ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಯ ವಿಷಯವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು ಮೂರೇ ಮೂರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕೃತವಿಷಯವಾದ ೮೩ ನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಯು ಯಾರು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು—

ಪರ್ಜನ್ಯಃ | ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ತೌ ಪೇರಾದ್ಯಂತಪಿಪರೀತಸ್ಯ ತರ್ಪಯಿತಾ ಜನ್ಯಃ |

ಪರೋ ಜೇತಾ ವಾ | ಪರೋ ಜನಯಿತಾ ವಾ | ಪ್ರಾರ್ಪಯಿತಾ ವಾ ರಸಾನಾಂ ||

(ನಿ. ೧೦-೧೦)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಎಂದರೆ, ಪರ್ಜನ್ಯ ಶಬ್ದವು ತೃಪ್ತಾ (ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸು) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈ ಧಾತುವಿನ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಹಿಂದುಮುಂದು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಜನ್ಯ ಎಂಬ (ವಿಶೇಷಣ) ಶಬ್ದವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದರಿಂದ ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂದಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ತೃಪ್ತ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನೊದಲನೆಯ ಅಕ್ಷರದ ಋ (ರ್) ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾದ ಪರಾವನ್ನು ಮೊದಲಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಪ+ರ್=ಪರ್ ಎಂದಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಜನ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಪ+ರ್=ಜನ್ಯ ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂದಾಗುವುದು. ಜನರಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ಮತ್ತು ಆಹಾರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಧಾನವಾದ ವೃಷ್ಟಿ (ಮಳೆ) ಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದರಿಂದ ಜನವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ದೇವನೆಂದು ಪರ್ಜನ್ಯಶಬ್ದದ ಅವಯವಾರ್ಥವು. **ಅಥವಾ ಪರೋ ಜೇತಾ ವಾ—** ಉತ್ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜಯಶಾಲಿಯು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು. **ಅಥವಾ ಪರೋ ಜನಯಿತಾ ವಾ—** ಅರ್ಥವಾ ಈ ದೇವನು ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದರಿಂದ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವವನು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು. **ಅಥವಾ ಪ್ರಾರ್ಪಯಿತಾ ವಾ ರಸಾನಾಂ—** ರಸವೆಂದರೆ ಉದಕ. ವೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಕ ಉದಕವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಒದಗಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವನಿಗೆ ಪರ್ಜನ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಪರ್ಜನ್ಯ ಶಬ್ದದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಯಾವುದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೇ ಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಅದರ ನಿರ್ವಚನವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ನಾವು ಆ ಋಕ್ಯಿನ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ ಗುಡುಗು, ಶಿಡಿಲು, ಮಿಂಚು, ಬಿರುಗಾಳಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ದೇವನೇ ಪರ್ಜನ್ಯನೆಂದು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ವಿಳನೆಯ ಮಂಡಲದ ೧೦೧ ಮತ್ತು ೧೦೨ ನೆಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ೧೦೧ ರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಯುಗಳೂ ೧೦೨ ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳೂ ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪರ್ಜನ್ಯನ ಸ್ವರೂಪ, ಗುಣ ಮೊದಲಾದವು ಅಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ವಿವೃತವಾಗಿಲ್ಲ. ೭ ನೆಯ

ಮಂಡಲದ ೧೦೩ನೇ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡೂಕಾ; (ಕವೈಗಳು) ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ (ಅರ್ಥ) ಈ ಸೂಕ್ತವೂ ಪರ್ಜನ್ಯಪರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು.

ಪರ್ಜನ್ಯನು ಸಂಚರಿಸುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಯೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ದೇವ ಈಶೇ—ಋ. ಸಂ. ೬-೧೦೧-೨), ಈ ದೇವನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳೂ ಮತ್ತು ಅಂತರಕ್ಷಸ್ಥವಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. ಎಂದರೆ ಈ ದೇವನೇ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತನು. (ಯಸ್ಮಿನ್ನಿತ್ಯಾ ಭುವನಾನಿ ತಸ್ಮಸ್ತಿಸ್ತೋ ದ್ಯಾವಸ್ತ್ರೇಧಾ ಸಸ್ಮರಾಶಃ—ಋ. ಸಂ. ೬-೧೦೧-೪); ಈ ದೇವನಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮವೂ ನೆಲಸಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಈ ದೇವನೇ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವವನು (ತಸ್ಮಿನ್ನಾತ್ಮಾ ಜಗತಸ್ತಸ್ಮತ್ಪಶ್ಚ—ಋ. ಸಂ. ೬-೧೦೧-೬); ಈ ದೇವನು ಸ್ವರ್ಗದ ಅಥವಾ ದ್ಯುದೇವತೆಯ ವುತ್ರನೆಂದು (ದಿವಸ್ತುತ್ರಾಯ—ಋ. ಸಂ. ೬-೧೦೨-೧) ಹೇಳಿದೆ. ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಯ ವಿಷಯವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸೂಕ್ತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಋ. ಸಂ. ೪-೫೭-೮, ೫-೬೩-೪, ೬; ೬-೫೨-೬; ೭-೫೫-೧೦; ೮-೬-೧; ೮-೨೧-೧೮; ೯-೨-೯; ೯-೨೨-೨; ೧೦-೬೬-೬; ೧೦-೯೮-೧, ೮, ೧೦-೧೬೯-೨; ಎಂಬ ಮಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೬-೪೯-೬; ೬-೫೦-೧೨; ೧೦-೬೫-೯; ೧೦-೬೬-೧೦ ಎಂಬ ಮಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವಾತ (ವಾಯು) ದೇವತೆಯೊಡನೆಯೂ, ಋ. ಸಂ. ೬-೫೨-೧೬ ರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೊಡನೆಯೂ ದ್ವಂದ್ವದೇವತೆಯಾಗಿ ಪರ್ಜನ್ಯವಾತಾ, ವಾತಾಪರ್ಜನ್ಯಾ, ಅಗ್ನೀಪರ್ಜನ್ಯೈಃ ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೯-೮೨-೩ ರಲ್ಲಿ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಸೋಮಲತೆಯ ತಂದೆಯೆಂಬ ((ಪರ್ಜನ್ಯ ಓತಾ ಮಹಿಷಸ್ಯ ಪರ್ಣಿಣಃ) ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವತೆಯ ಸ್ಥಾನ ಬಹಳ ಅನುಮುಖ್ಯ. ಮೂರೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು, ಈ ಹೆಸರು ಬರುವುದೇ ನೂರು ಮತ್ತು ಸಲ. ಅಧರ್ವವೇದದಲ್ಲಿಯೂ (೪-೧೫) ಒಂದು ಸೂಕ್ತ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತಾಕವಾದುದು ಆದರೆ ಆ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿನ ಮಕ್ಕುಗಳು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ಅರಿಸಿಕೊಂಡವು. ಈ ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂದರೆ, ಪರಿಚಿತವಾದ ಮೋಡ ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ ಮಳೆ ಮೋಡಗಳು (ಪರ್ಜನ್ಯ) ಭೂಮಿಯನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. (೧-೧೬೪-೫೧). ಮರುತ್ತುಗಳು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜಲವಾಹಕವಾದ ಮೋಡಗಳಿಂದ (ಪರ್ಜನ್ಯ) ಕತ್ತಲು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೧-೩೪-೯). ಅವರು ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಡಗಳನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾರೆ (೫-೫೩-೬). ಮಳೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಮಳೆ ಮೋಡವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಂತೆಯೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ (೧೦-೯೮-೧ ಮತ್ತು ೮). ಸೋಮವು ಮಳೆ ಮೋಡದಂತೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ (೯-೨-೯) ಮತ್ತು ಸೋಮಬಿಂದುಗಳು, ಮೋಡದಿಂದ ಮಳೆಯು ಬೀಳುವಂತೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ (೯-೨೨-೨). ಅಧರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗೆಯುವ 'ವತಾ' ಎಂಬ ಗೋವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ " ಪರ್ಜನ್ಯನೇ, ನಿನ್ನ ಕೆಚ್ಚಲು ಎಂದು " ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ (ಅ. ನೇ. ೧೦-೧೦-೭). ಆದರೆ (ವಾ. ಸಂ. ೧೨-೬) ರಲ್ಲಿ ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂದರೆ ಸ್ತನಯಿತ್ನ (ಶಿಶಿಲು) ಎಂತಲೂ (ಶ. ಬ್ರಾ ೧೪-೫-೫-೧೦) ರಲ್ಲಿ, ದ್ಯೌಃ (ವಾ. ಸಂ. ೧೨-೬) ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ವಿಷ್ಟವಾದುದು ರೂಢಾರ್ಥವೇ ಅಥವಾ ದೇವತಾರ್ಥವೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಪರ್ಜನ್ಯನಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪ್ರತಿದ್ವನಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ (೮-೯೧-೫). ಪರ್ಜನ್ಯನಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕವೈಗಳು ವಹಿಸುಟ್ಟುತ್ತವೆ (೬-೧೦೩-೧). ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂದರೆ ದೇವತೆಯೆಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ

ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಡವು, ಕೆಚ್ಚಲು, ಬಾನೆ, ನೀರಿನ ಚೀಲ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ (೫-೮೩-೮ ಮತ್ತು ೯; ೭-೧೦೧-೪). ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರ್ಜನ್ಯ ದೇವತೆಯು ವ್ಯವಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮತ್ತು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಗೂಳಿ (೫-೮೩-೧; ೫-೮೩-೭ ಮತ್ತು ೯ ಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ; ಅ. ವೇ. ೯-೧೫-೧) ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಉದಕ ಮಯವಾದ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಬರುವ ಮತ್ತು ಭೋಗ್ಯರೆಯುತ್ತಿರುವ ನೀರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತದೆ. (ಅ. ವೇ. ೪-೧೫-೧). ಪರ್ಜನ್ಯನು ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಗೊಡ್ಡ ಹಸು, ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಹಾಲು ಕೊಡುವ ಹಸು, ಪರ್ಜನ್ಯನು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ (೭-೧೦೧-೩) ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ.

ಮಳೆಗರೆಯುವುದೇ ಪರ್ಜನ್ಯನ ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯ. ಜಲಮಯವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಾ (೫-೮೩-೭) ನೀರಿನ ಚೀಲವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ರಥಿಕನು ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವಂತೆ, ಪರ್ಜನ್ಯನು ನೃಪ್ತಿದೂತರನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮಳೆಗರೆದಾಗ, ದೂರದಿಂದ ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ, ಗರ್ಜಿಸುವ ಪರ್ಜನ್ಯನು, ನಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಜನಕನಂತೆ (ಅಸುರ), ಬರುತ್ತಾನೆ (೫-೮೩-೩ ಮತ್ತು ೬). ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವಂತೆಯೂ (೭-೧೦೧-೫), ಸುರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆಯೂ (೫-೮೩-೧೦) ಪ್ರಾರ್ಥಿತ ನಾಗದಾನೆ. ಪರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವುವು ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ (೫-೬೩-೩ ರಿಂದ ೬), ಅನೇಕ ಸಲ ಅವನು ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ (೫-೮೩). ಅರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾ ಅವನು ವೃಕ್ಷಗಳು, ಸಿಂಹಚಿಗಳು, ದುಷ್ಟರು, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಉರುಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಪಂಚವೇ ಅವನ ಆಯುಧಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದೆ. (೫-೮೩-೨). ಅವನು ಮತ್ತು ವಾತ, ಇಬ್ಬರೂ ಆ ಆಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವವರು (೧೦-೬೬-೧). ಸಿಡಿಲಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಪರ್ಜನ್ಯನು ಬೀಜಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಚೇತನಗೊಳಿಸುವಾಗ, ಗಾಳಿಬೀಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಶಿಡಿಲು ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆ. (೫-೮೩-೪) ಪರ್ಜನ್ಯನು ಸಿಡಿಲಿನಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಅ. ವೇ. ೧೯-೩೦-೪).

ಮಳೆಗರೆಯುವವನಾದುದರಿಂದ, ಪರ್ಜನ್ಯನು ಸಸ್ಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದಾಗ ಗಿಡಗಳು ಏಳುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ತರಹ ಸಸ್ಯಗಳೂ ಅವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ; ಪುಷ್ಪಿಗೋಷ್ಠರ ಅವನು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (೫-೮೩-೪, ೫ ಮತ್ತು ೧೦; ೬-೫೨-೬ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ, ಅ. ವೇ. ೪-೧೫-೨, ೩ ಮತ್ತು ೧೫; ೮-೭-೨೧). ಗಿಡಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವನೂ. ಫಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ ಅವನೇ. ಆ ದೇವತೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸಸ್ಯಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಫಲ ಬಿಡುತ್ತವೆ (೭-೧೦೧-೧ ಮತ್ತು ೫). ಅವನ ಕಾರ್ಯ ದಿಂದಲೇ ಜೊಂಡು ಮತ್ತು ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ (೭-೧೦೨-೧; ೫-೭೫-೧೫ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ; ಅ. ವೇ. ೧-೨-೧; ೧-೩-೧; ೧೯-೩೦-೫). ಪರ್ಜನ್ಯನು ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಹಸುಗಳು, ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯೂ ಅಂಕುರವನ್ನು (ಗರ್ಭಾಣುವನ್ನು), ಸ್ವಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ (೭-೧೦೨-೨) ಮತ್ತು ಫಲಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದಾನೆ (೫-೮೩-೭; ೬-೫೨-೧೬ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ). ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಫಲವಂತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಹಾರ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಚಾರಚರ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವರ ಆತ್ಮವೂ ಅವನಲ್ಲಿದೆ (೭-೧೦೧-೬; ೧-೧೫-೧ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ).

ಅವನು ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಳುವ, ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳ ರಾಜನು; ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಗಳೂ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆ. ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ತ್ರಿವಿಧವಾದ ನೀರು ಹರಿಯುತ್ತದೆ (೭-೧೦೧-೨, ೪ ಮತ್ತು ೫) ಈ ಜನನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ, ಅವನಿಗೆ ಜನಕನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಅನೇಕಸಲ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ (೭-೧೦೧-೩; ೯-೮೨-೩; ಅ. ವೇ. ೪-೧೫-೧೨; ೧೨-೧-೧೨) ಅವನು ನಮ್ಮ (ಅರಸು ಪಿತಾ) ಸ್ವರ್ಗೀಯಜನಕನು (೫-೮೩-೬).

ಭೂಮಿಯು ಅವನ ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ (೫-೮೩-೪; ೭-೧೦೧-೩; ೧-೬೬೦-೩ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ). ಅರ್ಧವೇವದಲ್ಲಿ (೧೨-೧-೧೨) ಭೂಮಿಯು ತಾಯಿಯು, ಪರ್ಜನ್ಯನು ತಂದೆಯೆಂದೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ (೧೦-೧೦-೬) ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಶಾ ಎಂಬುವಳು ಅವನ ಪತ್ನಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ವ್ಯಸಭನೆನ್ನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗುಡುಗು, ಶಿಡಿಲು ಮತ್ತು ಮಳೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ಜನ್ಯನು ದ್ಯುದೇವತೆಗೆ ಸಮಾನನು (೧೦-೪೫ ೪; ೨-೪-೬; ೨-೨೭-೧೫ ಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ) ಒಂದೆಕಡೆ ಪರ್ಜನ್ಯನು ದ್ಯುದೇವತೆಯ ಮಗನು (೭-೧೦೨-೧) ಎಂದಿದೆ. ಪರ್ಜನ್ಯನೇ ಒಂದು ವಶ್ರ(ಕರು)ವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಇದೇ ಗಿಡಗಳ ಅಂಕುರ (೭-೧೦೨-೧; ೫-೮೩-೧ ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ) ಈ ಕರುವು ಸಿಡಿಲು ಅಥವಾ ಸೋಮವಿರಬಹುದು. ಒಂದು ಕಡೆ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಸೋಮಕ್ಕೆ ತಂದೆಯೆಂದೂ (೯-೮೨-೩), ಅದು ಪರ್ಜನ್ಯನಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದೂ (೯-೧೧೩-೩) ಹೇಳಿದೆ.

ಪರ್ಜನ್ಯನಿಗೆ ಇತರ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂಬಂಧ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ವಾತನೊಡನೆಯೇ. ಅಗ್ನಿ ಯೊಡನೆ ಒಂದುಸಲ ಹೊತಾಗಿ, ವಾತನು ದ್ವಂದ್ವ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಉಕ್ತನಾಗಿರುವುದು ಪರ್ಜನ್ಯನೊಡನೆಯೆ. ಮುತರೂ ಪರ್ಜನ್ಯನೊಡನೆ ಸ್ತುತರಾಗಿದಾರೆ (೫-೬೩-೬; ೫-೮೩-೫); ಅವರು ಪರ್ಜನ್ಯನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ (ಅ. ವೇ. ೪-೧೫-೪). ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಇವನೊಡನೆ ಸ್ತುತನಾಗಿದೆ. (೬-೫೨-೬ ಮತ್ತು ೧೬). ವೃಷ್ಟಿಯುಕ್ತನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯನಿಗೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಸಮಾನ ಧರ್ಮಗಳು ಅನೇಕ ಇವೆ (೮-೬-೧) ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದೇ ಅಂಶವು ಆಧಾರವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಪರ್ಜನ್ಯನ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಬುಗ್ಗೆದದಲ್ಲಿ ಈ ರೂಪದಿಂದ ರೂಢಾರ್ಥವಾದ ಮೋಡವೂ, ಮೇಘಾಭಿಮಾನಾದೇವತೆಯೂ ಅಭಿವೇಶನವಾಗಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತಿವೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪರ್ಜನ್ಯರು ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು ರನ್ನು Muir ಎಂಬ ವಾಲ್ಚಿತ್ಯವಂದಿತನು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದಾನೆ —

1 " Address the powerful (god) with these words; laud Parjanya; worship him with reverence; the procreative and stimulating fructifier, resounding, sheds his seed and impregnates the plants.

2. He splits the trees, he destroys the Rakshasas; the whole creation is afraid of the mighty stroke; even the innocent man flees before the vigorous god, when Parjanya thundering smites the evil doers.

3. Like a charioteer urging forward his horses with a whip, the god brings into view his showery scouts. From afar the lion's roarings arise, when Parjanya charges the clouds with rain.

4 The winds blow, the lightnings fall, the plants shoot up ; the heaven fructifies ; food is produced for all created things. when Parjanya, thundering, replenishes the earth with moisture

5. Parjanya, before whose agency the earth bows down, at whose operation all hoofed cattle quiver ; by whose action plants (spring up) of every form ; grant your mighty protection.

6. Grant to us, Maruts, the rain of the sky ; replenish the streams of the procreative horse , come hither with this your thunder, our divine father, shedding waters.

7. Resound, thunder, Impregnate, rush hither and thither with your watery chariot. Draw on forward with you, your opened and inverted water-skin ; let the hills and dale. be levelled

8. Raise aloft your vast water vessel, and pour down showers ; let the discharged rivulets roll on forward ; moisten the heaven and earth with fatness ; let there be well-filled drinking-places for the cows

9 When you, Parjanya, resounding and thundering, slay the evil-doers, the whole universe rejoices, whatever lives upon the earth.

10 You have shed down rain : now desist ; you have made the waterless wastes fit to be traversed ; you have generated plants for food, and you have fulfilled the desires of living creatures

(ಸೀತಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು)

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಅಚ್ಚಾ ವದೇತಿ ದಶರ್ಚನೋಕಾದತಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭೌಮಸ್ಯಾತ್ರೇರಾಪ್ತಂ | ಅತ್ರೇಯಮನುಕ್ರ-
ಮಣಿಕಾ | ಅಚ್ಚ ದಶಾತ್ರಿ* ಸಾರ್ಜನೈಮುಸಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ಜಗತ್ಯ ಉಪಾಂತಾನುಷ್ಪುಚಿತಿ | ಯತ್ಪ-
ರ್ಜನೈತೈಷಾ ನವಮ್ಯನುಪ್ಪುಸ್ ವಿ ವೃಕ್ಷಾನಿತ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ಜಗತ್ಯಃ ಶಿಷ್ಯಾಃ ಪಟ್ ತ್ರಿಷ್ಪುಭಃ |
ಪರ್ಜನೈಃ ದೇವತಾ || ಅನೇನ ಸೂಕ್ತೇನ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ನಾ ದಿಶ ಉಪಸ್ತೇಯಾಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ |
ಸಂಸ್ಥಿತಾಯಾಂ ಸರ್ವಾ ದಿಶ ಉಪಶಿಷ್ಠೇತಾಚ್ಚಾ ವದಿ ತವಸಂ ಗೀರ್ಭಿರಾಭಿರಿತಿ ಚತಸ್ವಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ
ಸೂಕ್ತೇನ ನಾ | ಅ. ೨-೧೩ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—**ಅಚ್ಯಾವದ** ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡಲದ್ರವ್ಯವಾದ ಅತ್ರಿಯು ಋಷಿಯು. ಪರ್ಜನ್ಯನು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಯತ್ಪರ್ಜನ್ಯ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಠಾಘಂದಸ್ತವು. **ವಿವ್ಯಕ್ಷಾನ್** ಎಂದು ವೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳು (೨-೪ ಋಕ್ಕುಗಳು) ಜಗತೀ ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ **ಅಚ್ಯವಶಾತ್ರಿಃ ಪಾರ್ಜನ್ಯಮುಪಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ಜಗತ್ಯ ಉಪಾಂತ್ಯಾನುಷ್ಠಾಘ್** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರತಿಋಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಅಥವಾ ಒಟ್ಟು ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೂ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಉಪಸ್ಥಾನ (ಪ್ರಾರ್ಥನೆ) ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—**ಸಂಸ್ಥಿತಾಯಾಂ ಸರ್ವಾ ದಿಶ ಉಪಶಿಷ್ಯೇತಾಚ್ಯಾವ** ಎಂದ ತವಸಂ ಗೀರ್ಭಿರಾಭಿರಿತಿ ಚಿತಸ್ತುಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯೈಚಂ ಸೂಕ್ತೇನ ವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧೩) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ ೮೩

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮೩ ||
 ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೭, ೨೮ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ತಂಖ್ಯೆ—೧೦			
	ಋಷಿ—ಅತ್ರಿ			
	ದೇವತಾ—ಪರ್ಜನ್ಯ			
	ಭಂದಃ—೧, ೫-೮. ತ್ರಿಷ್ಠಾಘ್	೨-೪. ಜಗತೀ	೯. ಅನುಷ್ಠಾಘ್	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಚ್ಯಾವದ ತವಸಂ ಗೀರ್ಭಿರಾಭಿಃ ಸ್ತುಹಿ ಪರ್ಜನ್ಯಂ ನಮಸಾ ವಿವಾಸ |
ಕನಿಕ್ರದದ್ವ್ಯಷಭೀ ಜೀರದಾನೂ ರೇತೋ ದಧಾತೋಷಧೀಷು ಗರ್ಭಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಚ್ಯ | ವದ | ತವಸಂ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಅಭಿಃ | ಸ್ತುಹಿ | ಪರ್ಜನ್ಯಂ | ನಮಸಾ | ಅ | ವಿವಾಸ |
ಕನಿಕ್ರದತ್ | ವ್ಯಷಭಿಃ | ಜೀರದಾನುಃ | ರೇತಃ | ದಧಾತಿ | ಓಷಧೀಷು | ಗರ್ಭಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ತೋತಸ್ತವಸಂ ಬಲವಂತಂ ಪರ್ಜನ್ಯಮಚ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಪ್ಯ ವದ | ಪ್ರಾರ್ಥಯ || ಪರ್ಜನ್ಯ-ತದ್ವೋ ಯಾಸ್ಯೇನ ಬಹುಧಾ ನಿರುಕ್ತಃ | ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ತುಪೇರಾದ್ಯಂತವಿಸರೇತಸ್ಯ ತರ್ಪಯಿತಾ ಜನ್ಯಃ ಸರೋ ಜೀತಾ ವಾ ಜನಯಿತಾ ವಾ ಪ್ರಾರ್ಜಯಿತಾ ವಾ ರಸಾನಾಂ | ನಿ. ೧೦-೧೦ | ಇತಿ || ಅಭಿಗೀರ್ಭಿಃ

ಸ್ತುತಿನಾಗ್ನಿಃ ಸ್ತುತಿ | ನಮಸಾನ್ನೇನ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣೇನಾ ವಿನಾಸ | ಸರ್ವತಃ ಪರಿಚರ ಯಃ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವೃಷಭೋಽಸಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ಜೀರದಾನುಃ ಕ್ಷಿಪ್ರದಾನಃ ಕನಿಕ್ರದತ್ ಗರ್ಜನಶಬ್ದಂ ಕುರ್ವನ್ನೋಪಧೀಷು ಗರ್ಭಂ ಗರ್ಭಸ್ಥಾನೀಯಂ ರೀತ ಉದಕಂ ದಧಾತಿ ಸ್ಥಾಪಯತಿ ತಂ ಸ್ತುತಿ ||

- ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ದೇ ಸ್ತೋತಃ—ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ | ತವಸಂ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ | ಪರ್ಜನ್ಯಂ—ಪರ್ಜನ್ಯದೇವ ನನ್ನು | ಅಚ್ಚ—ಸಮಾಪಿಸಿ | ವದ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು | ಅಭಿಃ ಗೀರ್ಭಿಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಸ್ತುತಿ— ಸ್ತುತಿಸು | ನಮಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ | ಆ ವಿನಾಸ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಚರಿಸು | ವೃಷಭಃ— ವೃಷ್ಣಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವವನೂ | ಜೀರದಾನುಃ—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಪರ್ಜನ್ಯನು | ಕನಿಕ್ರದತ್—ಗರ್ಜನಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ | ಓಷಧೀಷು—ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ (ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ) | ಗರ್ಭಂ—ಗರ್ಭಸ್ಥಾನೀಯವಾದ | ರೀತಃ—ಉದಕವನ್ನು | ದಧಾತಿ—ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರವೇ, ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು. ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸು. ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಚರಿಸು. ವೃಷ್ಣಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವವನೂ, ಕ್ಷಿಪ್ರ ವಾಗಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಗರ್ಜನಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ (ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ) ಗರ್ಭಸ್ಥಾನೀಯವಾದ ಉದಕವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Address the mighty Parjanya who is present : praise him with these hymns ; worship him with reverence, him who is the thunderer, the showerer, the bountiful, who impregnates the plants with rain.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ವಿ ವೃಕ್ಶಾನ್ ಹಂತ್ಯತ ಹಂತಿ ರಕ್ಷಸೋ ವಿಶ್ವಂ ಬಿಭಾಯ ಭುವನಂ
 ಮಹಾವಧಾತ್ |
 ಉತಾನಾಗಾ ಈಷತೇ ವೃಷ್ಟ್ವಾನತೋ ಯತ್ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಸ್ತನಯನ್ ಹಂತಿ
 ದುಷ್ಟತಃ || ೨ ||

ಪದವಾರ್ಥ :

ವಿ | ವೃಕ್ಷಾನ್ | ಹಂತಿ | ಉತ | ಹಂತಿ | ರಕ್ಷಸಃ | ವಿಶ್ವಂ | ಬಿಭಾಯಿ | ಭುವನಂ | ಮಹಾಸ್ವಧಾತ್ |
 ಉತ | ಅನಾಗಾಃ | ಈಷತೇ | ವೃಷ್ಟ್ಯವತಃ | ಯತ್ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ | ಸ್ತನಯನ್ | ಹಂತಿ | ದುಃಸ್ವಕೃತಃ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಅಯಂ ಮಂತ್ರೋ ನಿರುಕ್ತೇ ಸ್ವಪ್ನಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ | ತದೇನಾತ್ರ ಲಿಖ್ಯತೇ | ಪರ್ಜನ್ಯೋ ವಿಹಂತಿ
 ವೃಕ್ಷಾನಿಹಂತಿ ಚ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಚಾಸ್ಮದ್ಭೃತಾನಿ ಬಿಭೃತಿ ಮಹಾವಧಾತ್ ಮಹಾನ್ ಹ್ಯಸ್ಯ ವಧಃ |
 ಅಸ್ಯ ನಪರಾಧೋ ಭೀತಃ ಪಲಾಯತೇ ವರ್ಷಕರ್ಮವಶೋ ಯತ್ರರ್ಪಣ್ಯಃ ಸ್ತನಯನ್ದಂತಿ ದುಃಸ್ವತಃ
 ಪಾಪಕೃತಃ | ನಿ. ೧೦-೧೧ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

(ಪರ್ಜನ್ಯಃ—ಪರ್ಜನ್ಯನು) | ವೃಕ್ಷಾನ್—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು | ವಿ ಹಂತಿ—ಉರುಳಿಸುತ್ತಾನೆ | ಉತ—
 ಮತ್ತು | ರಕ್ಷಸಃ—ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು | ಹಂತಿ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ | ಮಹಾವಧಾತ್—ತನ್ನ ಮಹತ್ವದ
 ಆಯುಧದಿಂದ | ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಂ—ಸಕಲ ಲೋಕವನ್ನೂ | ಬಿಭಾಯಿ—ಹೆದರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಯತ್—
 ಯಾವಾಗ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ—ಪರ್ಜನ್ಯನು | ಸ್ತನಯನ್—ಗರ್ಜನಮಾಡುತ್ತಾ | ದುಃಸ್ವತಃ—ಪಾಪಿಗಳನ್ನು |
 ಹಂತಿ—ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೋ (ಆಗ) | ವೃಷ್ಟ್ಯವತಃ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾದ ಈ ಪರ್ಜನ್ಯನಿಂದ | ಉತ ಅನಾಗಾಃ—
 ನಿರಪರಾಧಿಗಳೂ ಸಹ | ಈಷತೇ—(ಬೆದರಿ) ಓಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ |

ಪರ್ಜನ್ಯನು ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮಹತ್ವದ
 ಆಯುಧದಿಂದ ಸಕಲ ಲೋಕವನ್ನೂ ಗದರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಗರ್ಜನಮಾಡುತ್ತಾ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು
 ಕೊಲ್ಲುವನೋ ಆಗ ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾದ ಈ ಪರ್ಜನ್ಯನಿಂದ ನಿರಪರಾಧಿಗಳೂ ಸಹ ಬೆದರಿ ಓಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

He strikes down the trees, he destroys the Rakshasas, he terrifies the
 whole world by his mighty weapon : even the innocent man flies from the
 sender of rain, when Parjanya, thundering, slays the wicked.

ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು |

ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಯಾಸ್ತು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ವಿಹಂತಿ ವೃಕ್ಷಾನ್ ವಿಹಂತಿ ಚ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಚಾಸ್ಮದ್ಭೃತಾನಿ ಬಿಭೃತಿ ಮಹಾವಧಾನ್ತ-
 ಹಾನ್ ಹ್ಯಸ್ಯ ವಧೋಽಸ್ಯ ನಪರಾಧೋ ಭೀತಃ ಪಲಾಯತೇ ವರ್ಷಕರ್ಮವತಃ ಯತ್ರರ್ಪಣ್ಯಃ
 ಸ್ತನಯನ್ ಹಂತಿ ದುಃಸ್ವತಃ ಪಾಪಕೃತಃ ||
 (ನಿ. ೧೦-೧೧)

ಈ ಪರ್ವನ್ಯದೇವನು ವ್ಯಕ್ತಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಉರುಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ವಿಧ್ವಂಸನವನ್ನು (ನಾಶಕರ್ಮವನ್ನು) ನೋಡಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಭಯಪಡುತ್ತವೆ. ಈ ಹನನ ಕರ್ಮವು ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದು. ನಿರಸರಾಧಿಯೂ ಸಹ ಬಹಳ ಭಯದಿಂದ ಈ ಭಯಂಕರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಓಡಿಹೋಗುವನು. ಈ ಪರ್ವನ್ಯನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವಾಗ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳೊಡನೆ ಮಹಾ ಅರ್ಭಟದಿಂದ ಭಯಂಕರನಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾ ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಲು, ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ತಗಲಿ ಅವುಗಳು ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವನ್ಯನು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ರಥೀವ ಕಶಯಾಶ್ವಾ ಅಭಿಕ್ರಿಸನ್ನ್ವಿದೂತಾನ್ ಕೃಣುತೇ ವಷ್ಯಾನ್ ಅಹ |
 ದೂರಾತ್ರಿಂಹಸ್ಯ ಸ್ತನಥಾ ಉದೀರತೇ ಯತ್ಪರ್ಜನ್ಯಃ ಕೃಣುತೇ ವಷ್ಯಾನ್ |
 ನಭಃ || ೩ ||

। ಸಪಾಠಃ ।

ರಥೀವ | ಕಶಯಾ | ಅಶ್ವಾನ್ | ಅಭಿಕ್ರಿಸನ್ | ಅವಿಃ | ದೂತಾನ್ | ಕೃಣುತೇ | ವಷ್ಯಾನ್ |
 ಅಹ |
 ದೂರಾತ್ | ಸಿಂಹಸ್ಯ | ಸ್ತನಥಾಃ | ಉತ್ | ಈರತೇ | ಯತ್ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ | ಕೃಣುತೇ | ವಷ್ಯಾನ್ |
 ನಭಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರಥೀವ ರಥಸ್ವಾನಿವಾ | ಸ ಯಥಾ ಕಶಯಾಶ್ವಾನಭಿಕ್ರಿಸನ್ ದೂತಾನ್ ಭಟಾನಾವಿಷ್ಕರೋತಿ ತದ್ವದಸೌ ಪರ್ವನೋಽಪಿ ಕಶಯಾಶ್ವಾನೈಘಾಸಭಿಕ್ರಿಸನ್ ಅಭಿಪ್ರೇರಯನ್ ವಷ್ಯಾನ್ ವರ್ಷಕಾನ್ ದೂತಾನ್ ದೂತವದ್ವೃಷ್ಟಿವೈರಕಾನ್ವೇಘಾನ್ ಮರುತೋ ವಾವಿಷ್ಕುಣುತೇ | ಪ್ರಕಟಯತಿ | ಅಹೇತಿ ಪೂರಣಃ | ಏವಂ ಸತಿ ಸಿಂಹಸ್ಯ || ಸಹತೇರ್ಹಿಂಸತೇರ್ವಾ ಶಬ್ದಕರ್ಮಣಃ ಸಿಂಹಶಬ್ದಃ || ಅವರ್ಷಣೇನಾಭಿಪ್ರಿತುಃ ಶಬ್ದಯಿತುರ್ವಾ ನೇಘಸ್ಯ ಸ್ತನಥಾ ಗರ್ಜನಶಬ್ದಾ ದೂರಾದುದೀರತೇ | ಉದ್ಗಚ್ಛಂತಿ | ಕದಾ | ಯದ್ಯದಾ ಪರ್ವನೋಽನಭೋಽಂತರಿಕ್ಷಂ ವಷ್ಯಾನ್ ವರ್ಷೋಽಪೇತಂ ಕೃಣುತೇ ಕರೋತಿ ತದಾ ||

| ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ |

ರಥೀವ—ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ಸಾರಥಿಯು ತನ್ನ ಚಾವಟಿಯಿಂದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ರಥದಲ್ಲಿರುವ ಯೋಧರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಯಾವ ರೀತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ, ಆ ರೀತಿ (ಪರ್ಜನ್ಯನೂ ಸಹ) | ಕಶಯಾ—ತನ್ನ ಚಾವಟಿಗಳಿಂದ | ಅಶ್ವಾನ್—ಮೇಘಗಳನ್ನು | ಅಭಿಕ್ಷಿಪನ್—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ | ವಷ್ಯಾನ್—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವೂ | ದೂತಾನ್—ದೂತರಂತಿರುವವೂ ಆದ ಮೇಘಗಳನ್ನು | ಅವಿಷ್ಯುಣಿತೇ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಪರ್ಜನ್ಯೇ—ಪರ್ಜನ್ಯನು | ನಭಃ—ಅಂತರಕ್ಷವನ್ನು | ವಷ್ಯಂ—ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪೂರಿತವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣುತೇ—ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ (ಆಗ) | ಸಿಂಹಸ್ಯ—ಸಿಂಹದಂತೆ ಶಬ್ದಮಾಡುವ ಮೇಘಗಳ | ಸ್ತನಘಾಃ—ಗರ್ಜನ ಶಬ್ದಗಳು | ದೂರಾತ್—ದೂರದಿಂದಲೇ | ಉದೀರತೇ—ಪ್ರಕಟಿತವಾಗುತ್ತವೆ (ಕೇಳಿಸುತ್ತವೆ).

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ರಥವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವ ಸಾರಥಿಯು ತನ್ನ ಚಾವಟಿಯಿಂದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ರಥದಲ್ಲಿರುವ ಯೋಧರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಯಾವ ರೀತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ, ಆ ರೀತಿ ಪರ್ಜನ್ಯನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಚಾವಟಿಗಳಿಂದ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವೂ, ದೂತರಂತಿರುವವೂ ಆದ ಮೇಘಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗ ಪರ್ಜನ್ಯನು ಅಂತರಕ್ಷವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪೂರಿತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಆಗ ಸಿಂಹದಂತೆ ಶಬ್ದಮಾಡುವ ಮೇಘಗಳ ಗರ್ಜನ ಶಬ್ದಗಳು ದೂರದಿಂದಲೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

As a charioteer, urging his horses with his whip, brings into view the messenger (of war), so Parjanya, (driving the clouds before him), make manifest the messengers of the rain: the roaring of the lion (like cloud) proclaims from afar that Parjanya overspreads the sky with rainy clouds.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಪ್ರ ನಾತಾ ನಾಂತಿ ಸತಯಂತಿ ವಿದ್ಯುತ ಉದೋಷಧೀರ್ಜಿಹತೇ ಸಿನ್ವತೇ ಸ್ವಃ |

ಇಹಾ ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಭುವನಾಯ ಜಾಯತೇ ಯತ್ರರ್ಜನ್ಯಃ ಪೃಥಿವೀಂ ರೇತಸಾವತಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ನಾತಾಃ | ನಾಂತಿ | ಪತಯಂತಿ | ವಿದ್ಯುತಃ | ಉತ್ | ಓಷಧೀಃ | ಜಿಹತೇ | ಸಿನ್ವತೇ | ಸ್ವರ-
ರಿತಿ ಸ್ಯಃ |

ಇರಾ | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ | ಭುವನಾಯ | ಜಾಯತೇ | ಯತ್ | ಸರ್ಜನ್ಯಃ | ಸೃಥಿವೀಂ | ರೇತಸಾ | ಅವತಿ ||೪||

|| ಸಾಯುಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ನಾತಾ ಇತಿ ಚತುರ್ಥೀ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ಚರೋರ್ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪ್ರ ನಾತಾ ನಾಂತಿ ಪತಯಂತಿ ವಿದ್ಯುತ ಇತ್ಯಗ್ನಾ ಧೇಯಪ್ರಭೃತಿ | ಅ. ೨-೧೫ | ಇತಿ ||

ಪ್ರ ನಾಂತಿ ನಾತಾ ವ್ಯಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ | ಪತಯಂತಿ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸಮಂತಾತ್ಮಂಚರಂತಿ ವಿದ್ಯುತಃ | ಓಷಧೀರೋಷಧಯ ಉಜ್ಜಿಹತೇ | ಉದ್ಗಚ್ಛಂತಿ | ಪ್ರವರ್ಧಂತೇ | ಸ್ವರಂತರಿಕ್ಷಂ ಸಿನ್ವತೇ | ಕ್ಷರತಿ | ಇರಾ ಧೂಮಿರ್ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಸರ್ವಸ್ಮೈ ಭುವನಾಯ ಸರ್ವಜಗದ್ವಿತಾಯ ಜಾಯತೇ | ಸಮರ್ಥಾ ಭವತಿ | ಕವ್ಯವಮಿತಿ | ಯದ್ಯದಾ ಪರ್ಜನ್ಯೋ ದೇವಃ ಸೃಥಿವೀಂ ರೇತಸೋದಕೇನಾವತಿ ರಕ್ಷತಿ ಅಭಿಗಚ್ಛತಿ ನಾ ತದ್ಯವಂ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ಯತ್—ಯಾನಾಗ | ಪರ್ಜನ್ಯಃ—ಪರ್ಜನ್ಯದೇವನು | ಸೃಥಿವೀಂ—ಸೃಥಿವಿಯನ್ನು | ರೇತಸಾ— ಉದಕದಿಂದ | ಅವತಿ—ಫಲವತ್ತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ (ಆಗ) | ನಾತಾಃ—ನಾಯುಗಳು | ಪ್ರ ನಾಂತಿ— ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತವೆ | ವಿದ್ಯುತಃ—ಮಿಂಚುಗಳು | ಪತಯಂತಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಸಿಡಿದು ಬೀಳುತ್ತವೆ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳು | ಉತ್ ಜಿಹತೇ—ಅವಿಭೂತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ | ಸ್ಯಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷವು | ಸಿನ್ವತೇ—ದ್ರವೀಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ | ಇರಾ—ಪದ್ಧಿಯು | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭುವನಾಯ— ಲೋಕಕ್ಕೂ | ಜಾಯತೇ—ಯೋಗ್ಯವಾದ (ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿ) ಆಗುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾನಾಗ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವನು ಸೃಥಿಯನ್ನು ಉದಕದಿಂದ ಫಲವತ್ತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸುವನೋ, ಆಗ ನಾಯುಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತವೆ. ಮಿಂಚುಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಸಿಡಿದು ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಓಷಧಿಗಳು ಅವಿಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ದ್ರವೀಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೃಥಿಯು ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ.

English Translation.

The winds blow strong, the lightning flash, the plants spring up, the the firmament dissolves : earth becomes (fit) for all creatures when Parjanya fertilizes the soil with showers.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪ್ರವಾತಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪರ್ಜನ್ಯದೇವತೆಯನ್ನಷ್ಟೇತಿಸಿ ಚರುಹೋಮ ನೂಡುವಾಗ ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ವಾತಾ ವಾಂತಿ ಸತಯಂತಿ ವಿದ್ಯುತ ಇತ್ಯೆಗ್ನಾಧೇಯಪ್ರಭೃತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

—॥॥—

|| ಸಹಿತಾಶಾತಃ ||

ಯಸ್ಯ ವ್ರತೇ ಸೃಥಿವೀ ನಂನಮೀತಿ ಯಸ್ಯ ವ್ರತೇ ಶಫವತ್ ಜರ್ಭುರೀತಿ |

ಯಸ್ಯ ವ್ರತ ಓಷಧೀಃ ವಿಶ್ವರೂಪಾಃ ಸ ನಃ ಪರ್ಜನ್ಯ ಮಹಿ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಚ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ | ವ್ರತೇ | ಸೃಥಿವೀ | ನಂನಮೀತಿ | ಯಸ್ಯ | ವ್ರತೇ | ಶಫವತ್ | ಜರ್ಭುರೀತಿ |

ಯಸ್ಯ | ವ್ರತೇ | ಓಷಧೀಃ | ವಿಶ್ವರೂಪಾಃ | ಸಃ | ನಃ | ಪರ್ಜನ್ಯ | ಮಹಿ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಚ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ವ್ರತೇ ಕರ್ಮಣಿ ಸೃಥಿವೀ ನಂನಮೀತಿ ಅತ್ಯರ್ಥಂ ನಮತಿ ಸರ್ವೇಷಾ-
ಮಧೋ ಭವತಿ | ಯಸ್ಯ ವ್ರತೇ ಶಫವತ್ ಸಾದೋಪೇತಂ ಗವಾದಿಕಂ ಜರ್ಭುರೀತಿ ಭ್ರಿಯತೇ
ಪೂರ್ಯತೇ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವಾ | ಯಸ್ಯ ವ್ರತೇ ಕರ್ಮಣೋಷಧೀರೋಷಧ್ಯೋ ವಿಶ್ವರೂಪಾ ನಾನಾರೂಪಾ
ಭವಂತಿ ಹೇ ಪರ್ಜನ್ಯ ಸ ಮಹಾಂಸ್ತಂ ನೋಲ್ಯಸ್ತಂ ಮಹಿ ಶರ್ಮ ಮಹತ್ ಸುಖಂ ಯಚ್ಚ |
ಪ್ರಯಚ್ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ನಿನ್ನ | ವ್ರತೇ—ಕರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ | ಸೃಥಿವೀ—ಸೃಥಿವಿಯು | ನಂನ
ಮೀತಿ—ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೋ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ನಿನ್ನ | ವ್ರತೇ—ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ |
ಶಫವತ್—ಗೊರಸುಗಳುಳ್ಳ ಪಶ್ಚಾದಿಗಳು | ಜರ್ಭುರೀತಿ—ಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದೋ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ
ನಿನ್ನ | ವ್ರತೇ—ಕರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳು | ವಿಶ್ವರೂಪಾಃ—ನಾನಾರೂಪಾತ್ಮಕ
ವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ನೀನು | ಪರ್ಜನ್ಯ—ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯದೇವನೇ | ನಃ—ನಮಗೆ |
ಮಹಿ—ಮಹತ್ವಾಗಿ (ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ) | ಶರ್ಮ—ಸುಖವನ್ನು | ಯಚ್ಚ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಎಲೈ ಪರ್ವತವೇನೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೋ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದಲೇ, ಗೋರಸುಗಳುಳ್ಳ ಪಶ್ಚಾದಿಗಳೂ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವೋ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿ ಓಷಧಿಗಳು ನಾನಾ ರೂಪಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವವೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ನಮಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

O Parjanya, through whose function the earth is bowed down : through whose function hoofed cattle thrive ; through whose function plants assume all kinds of forms, grant us great felicity.

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ದಿವೋ ನೋ ವೃಷ್ಟಿಃ ಮರುತೋ ರರೀಧ್ವಂ ಪ್ರ ಸಿನ್ವತ ವೃಷ್ಟೋ ಅಶ್ವಸ್ಯ
ಧಾರಾಃ ।

ಅರ್ವಾಚ್ಛೇನ ಸ್ತನಯಿತ್ಸುನೇಹ್ಯಪೋ ನಿಷಿಂಚನ್ ಸುರಃ ಪಿತಾ ನಃ ॥ ೬ ॥

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ದಿವಃ | ನಃ | ವೃಷ್ಟಿಂ | ಮರುತಃ | ರರೀಧ್ವಂ | ಪ್ರ | ಸಿನ್ವತ | ವೃಷ್ಟಃ | ಅಶ್ವಸ್ಯ | ಧಾರಾಃ |

ಅರ್ವಾಚ್ಛ | ಏತೇನ | ಸ್ತನಯಿತ್ಸುನಾ | ಆ | ಇಹಿ | ಅಪಃ | ನಿಷಿಂಚನ್ | ಅಸುರಃ | ಪಿತಾ | ನಃ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಮರುತೋ ಯೂಯಂ ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸಕಾಶಾತ್ ನೋಽಸ್ಮದರ್ಥಂ ವೃಷ್ಟಿಂ ರರೀಧ್ವಂ । ದತ್ತವೃಷ್ಟೋ ವರ್ಷಕಸ್ಯಾಶ್ವಸ್ಯ ನ್ಯಾಪಕಸ್ಯ ಮೇಘಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೋಽಥ ಧಾರಾ ಉದಕಧಾರಾ ಪ್ರ ಸಿನ್ವತ | ಪ್ರಕ್ಷರತ | ಹೇ ಪರ್ವತಸ್ಯ ತ್ವಮೇತೇನ ಸ್ತನಯಿತ್ಸುನಾ ಗರ್ಜತಾ ಮೇಘೇನ ಸಹಾರ್ವಾಚ್ಛ ಆಸ್ಮದಭಿಮುಖಮೇಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ಅಪೋಽಂತರಿಕ್ಷಾಂಸಿ ನಿಷಿಂಚನ್ ಸ ದೇವೋಽಸುರ ಉದಕಾನಾಂ ನಿರಸಿತಾಪಿ ಸನ್ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪಿತಾ ಪಾಲಕಶ್ಚ ॥

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ನಃ—ನಮಗಾಗಿ | ವೃಷ್ಟಿಂ—
ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು | ರರೀಧ್ಯಂ—ಸುರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ | ವೃಷ್ಟ್ವಾ—ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವೂ | ಅಶ್ವಸ್ಯ—ವ್ಯಾಸಕವೂ
ಆದ ಮೇಘಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ | ಧಾರಾಃ—ಉದಕಧಾರೆಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಸಿಸ್ತತ—ವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಭೂತ
ವಾಗಿ ಸುರಿಸಿರಿ (ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯನೇ) | ಏತೇನ—ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮೇಘದಿಂದ | ಅಪಃ—ಉದಕವನ್ನು |
ನಿಸಿಂಚೆನ್—ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುರಿಸುತ್ತಾ | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಏಹಿ—ದಯಮಾಡು |
ಅಸುರಃ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನೀನು (ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾಗಿ) | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪಿತಾ—ಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

| ಭಾಷಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಮಗಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿರಿ. ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕವೂ, ವ್ಯಾಸಕವೂ
ಆದ ಮೇಘಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉದಕಧಾರೆಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಸುರಿಸಿರಿ. ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯನೇ,
ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮೇಘದಿಂದ ಉದಕವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುರಿಸುತ್ತಾ ದಯಮಾಡು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನೀನು
ವೃಷ್ಟಿಕಾರಕನಾಗಿ ನಮಗೆ ಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation

Send down for us, Maruts, the rain from heaven : drops of the rainy
charger descend : come down Parjanya, sprinkling water by this thundering
(cloud) , you who are the sender of rain, our protector.

| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ |

ಅಭಿ ಕ್ರಂದ ಸ್ತನಯ ಗರ್ಭಮಾ ಧಾ ಉದನ್ವತಾ ಪರಿ ದೀಯಾ ರಥೇನ |
ದೃತಿಂ ಸು ಕರ್ಷ ವಿಸಿತಂ ನ್ಯಂಚಂ ಸಮಾ ಭವಂತೂದ್ವತೋ ನಿಪಾದಾಃ ||

| ಪದವಾಕ್ಯ |

ಅಭಿ | ಕ್ರಂದ | ಸ್ತನಯ | ಗರ್ಭಂ | ಆ | ಧಾಃ | ಉದನ್ವತಾ | ಪರಿ | ದೀಯ | ರಥೇನ |
ದೃತಿಂ | ಸು | ಕರ್ಷ | ವಿಸಿತಂ | ನ್ಯಂಚಂ | ಸಮಾಃ | ಭವಂತು | ಉತ್ವತಃ | ನಿಪಾದಾಃ || ೭ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಭಿ ಭೂಮ್ಯಭಿಮುಖಂ ಕ್ರಂದೆ | ಶಬ್ದಯೆ | ತದೇವ ಪುನರುಚ್ಯತೇ ದಾಧ್ಯಾಯೆ | ಸ್ತನಯೆ | ಗರ್ಜ | ಗರ್ಜಂ ಗರ್ಜಸ್ಯಾ ನೀಯಮುದಕಮೋಷಧೀಷ್ಟಾ ಧಾಃ | ಅಧೀಠಿ | ತದರ್ಥಮುದಸ್ತಕೋದಕವತಾ ರಥೇನ ಪರಿ ದೀಯೆ | ಪರಿತೋ ಗಚ್ಛ | ದ್ಯುತಿಂ ದ್ಯುತಿವದುದಕಧಾರಕಂ ಮೇಘಂ ವಿಸಿತಂ ವಿಶೇಷೇಣ ಸಿತಂ ಬದ್ಧಂ ನ್ಯಂಚಂ ನ್ಯಕ್ ಅಧೋಮುಖಂ ಸು ಸುಷ್ಕ ಕರ್ಷ | ಅಕರ್ಷ ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ | ಯದ್ವಾ | ವಿಸಿತಂ ನಿಮುಕ್ತಬಂಧನಮೇವಂ ಕರ್ಷ | ಏವಂ ಕೃತ ಉದ್ವತ ಊರ್ಧ್ವವಂತೆ ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಾ ನಿಸಾದಾ ನ್ಯಗ್ನುತಸಾದಾ ನಿಕ್ಯಷ್ಟಸಾದಾ ನಾ ನಿನ್ಮೋನ್ನತಪ್ರದೇಶಾಃ ಸಮಾ ಏಕಸ್ಯಾ ಭವಂತು | ಉದಕಪೂರ್ಣಾ ಭವಂತಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

(ಎಲೈ ಪರ್ವತಗಳೇ) | ಅಭಿ-ಪೃಥ್ವಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಕ್ರಂದೆ-ಶಬ್ದಮಾಡು | ಸ್ತನಯೆ-ಗರ್ಜಿಸು | ಗರ್ಜಂ-ಗರ್ಜರೂಪದ ಉದಕವನ್ನು | ಅ ಧಾಃ-(ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತುಂಬು | ಉದನ್ವತಾ-ಉದಕದೊಡನೆ ಪೂರ್ಣವಾದ | ರಥೇನ-ರಥದೊಡನೆ | ಪರಿ ದೀಯೆ-ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸು | ದ್ಯುತಿಂ-ಚರ್ಮದ ಚೀಲದಂತಿರುವ ಮೇಘವನ್ನು | ವಿಸಿತಂ-ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕೃತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ | ನ್ಯಂಚಂ-ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ | ಸು ಕರ್ಷ-ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು | ಉದ್ವತಃ-ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ | ನಿಸಾದಾಃ-ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳೂ | ಸಮಾಃ-ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಭವಂತು-ಉದಕ ಭರಿತವಾಗಲಿ.

। ಛಾನಾರ್ಥಃ ।

ಎಲೈ ಪರ್ವತಗಳೇ, ಪೃಥ್ವಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಶಬ್ದಮಾಡು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಓಷಧಿಗಳ ಗರ್ಜರೂಪವಾದ ಉದಕವನ್ನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತುಂಬು. ಉದಕದೊಡನೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ರಥದೊಡನೆ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸು. ಚರ್ಮದ ಚೀಲದಂತಿರುವ ಮೇಘವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕೃತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ವೃಷ್ಟ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸು. ಉನ್ನತಪ್ರದೇಶಗಳೂ, ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳೂ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉದಕಭರಿತವಾಗಲಿ.

English Translation.

Cry aloud over (the earth); thunder; impregnate the plants; traverse (the sky) with your water-laden chariot, draw open the tight-fastened, downward-turned water bag, and may the low places be made level.

। ಸಂಹಿತಾಶಾಖಾಃ ।

ಮಹಾಂತಂ ಕೋಶಮುದಚಾ ನಿ ಸಿಂಚ ಸ್ಯಂದಂತಾಂ ಕುಲ್ಯಾ ವಿಸಿತಾಃ
ಪುರಸ್ತಾತ್ ।

ಘೃತೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ವ್ಯುಂಧಿ ಸುಪ್ರಸಾಣಂ ಭವತ್ಪಘ್ನಾಭ್ಯಃ || ೮ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಮಹಾಂತಂ | ಕೋಶಂ | ಉತ್ | ಅಚ | ನಿ | ಸಿಂಚ | ಸ್ಯಂದಂತಾಂ | ಕುಲ್ಯಾಃ | ವಿಸಿತಾಃ |
ಪುರಸ್ತಾತ್ ।

ಘೃತೇನ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ನಿ | ಉಂಧಿ | ಸುಪ್ರಸಾಣಂ | ಭವತು | ಅಘ್ನಾಭ್ಯಃ || ೮ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ದೇ ಪರ್ಜನ್ಯ ತ್ವಂ ಮಹಾಂತಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ಕೋಶಂ ಕೋಶಸ್ಥಾನೀಯಂ ಮೇಘಮುದಚ | ಉದ್ಗಚ್ಛ | ಉದ್ಗಮಯ ವಾ | ತಥಾ ಕೃತ್ವಾ ನಿ ಸಿಂಚಿ | ನೀಚ್ಯಃ ಕ್ಷಾರಯ | ಕುಲ್ಯಾ ನದ್ಯೋ ವಿಸಿತಾ ವಿಸ್ತೃತಾಃ ಸತ್ಯಃ ಸ್ಯಂದಂತಾಂ ಪ್ರವಹಂತು ಪುರಸ್ತಾತ್ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಂ | ಪ್ರಾಯೇಣ ನದ್ಯಃ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಸ್ಯಂದಂತೇ | ಘೃತೇನೋದಕೇನ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದಿವಂ ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ವ್ಯುಂಧಿ | ಕ್ಲೇದಯಾತ್ಯಧಿಕಂ | ಅಘ್ನಾಭ್ಯೋ ಗೋಭ್ಯಃ ಸುಪ್ರಸಾಣಂ ಸುಷ್ಕ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಪಾತವ್ಯಮುದಕಂ ಭವತು ||

। ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

(ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯನೇ) | ಮಹಾಂತಂ — ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ಕೋಶಂ — ಚೀಲದಂತಿರುವ ಮೇಘವನ್ನು | ಉದಚಿ—ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿಹಿಡಿ | ನಿಸಿಂಚಿ—(ಉದಕವನ್ನು) ಕೆಳಕ್ಕೆ ಸುರಿಸು | ಕುಲ್ಯಾಃ—ನದಿಗಳು | ವಿಸಿತಾಃ—ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ | ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಸ್ಯಂದಂತಾಂ—ಪ್ರವಹಿಸಲಿ | ಘೃತೇನ—ಉದಕದಿಂದ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ವ್ಯುಂಧಿ—ತೊಯ್ಯುವಂತೆ ಮಾಡು | ಅಘ್ನಾಭ್ಯಃ—ಗೋವುಗಳಿಗೆ | ಸುಪ್ರಸಾಣಂ—ಪಾನೋದ್ಯೋಗವಾದ ಉದಕವು | ಭವತು—ತುಂಬಿ ಹರಿಯಲಿ.

|| ಧಾನ್ಯಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯನೇ, ಬೃಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಚೀಲದಂತಿರುವುದೂ ಆದ ಮೇಘವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿ. ಉದಕವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಸುರಿಸು. ನದಿಗಳು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ, ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯಲಿ. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಉದಕದಿಂದ ತೊಯ್ಯುವಂತೆ ಮಾಡು. ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಪಾನೋದ್ಯೋಗವಾದ ಉದಕವು ತುಂಬಿ ಹರಿಯಲಿ.

English Translation.

Raise on high the mighty sheath (of rain), pour down (its contents) ; let the rivers flow unimpeded to the east ; saturate with water both heaven and earth, and let there be abundant beverage for the cows.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯತ್ಪ್ರಜ್ಞಃ ಕನಿಕ್ರದತ್ ಸ್ತನಯನ್ ಹಂಸಿ ದುಷ್ಕೃತಃ |
ಪ್ರತೀದಂ ವಿಶ್ವಂ ಮೋದತೇ ಯತ್ಕಿಂ ಚ ಸೃಥಿವ್ಯಾಮಧಿ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯತ್ | ಪ್ರಜ್ಞಃ | ಕನಿಕ್ರದತ್ | ಸ್ತನಯನ್ | ಹಂಸಿ | ದುಷ್ಕೃತಃ |
ಪ್ರತಿ | ಇದಂ | ವಿಶ್ವಂ | ಮೋದತೇ | ಯತ್ | ಕಿಂ | ಚ | ಸೃಥಿವ್ಯಾಂ | ಅಧಿ || ೯ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪ್ರಜ್ಞಃ ಯದ್ಯದಾ ತ್ವಂ ಕನಿಕ್ರದದತ್ಕೃತ್ಯಂ ಶಬ್ದಯನ್ ಸ್ತನಯನ್ ದುಷ್ಕೃತಃ ಸಾಪೇಕ್ಷತೋ ಮೋಘಾನ್ ಹಂಸಿ ವಿದಾರಯಸಿ ತದಾಸೀದಿದಂ ವಿಶ್ವಂ ಜಗತ್ ಪ್ರತಿ ಮೋದತೇ | ವಿಶ್ವಂ ವಿಶೇಷ್ಯತೇ | ಯತ್ಕಿಂಚ ಸೃಥಿವ್ಯಾಮಧಿ ಭೂವ್ಯಾಮಧಿಸ್ಥಿತಂ ಯಚ್ಚ ರಾಜರಾತ್ಮಕಂ ತದಿದಂ ವಿಶ್ವಂ ಮೋದತೇ | ದೃಷ್ಟಿ | ವ್ಯಷ್ಟೇಃ ಸರ್ವಜಗತ್ತೀತಿಕಾರಣತ್ವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಪರ್ವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಜ್ಞಃ—ಎಲೈ ಪ್ರಜ್ಞನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಕನಿಕ್ರದತ್—ನೀನು ಗರ್ಜನಾರೂಪವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುವೆಯೋ (ಮತ್ತು) | ಸ್ತನಯನ್—ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾ | ದುಷ್ಕೃತಃ—ಪಾಪಿಗಳನ್ನು | ಹಂಸಿ—ಕೊಲ್ಲುವೆಯೋ (ಆಗ) | ಇದಂ ವಿಶ್ವಂ—ಈ ಸಮಸ್ತಲೋಕವೂ | ಪ್ರತಿ ಮೋದತೇ—ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತದೆ | ಸೃಥಿವ್ಯಾಂ ಅಧಿ—ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ | ಯತ್ಕಿಂಚ—ಯಾವ ಯಾವ ಜೀತನಗಳವೆಯೋ (ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತವೆ)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪ್ರಜ್ಞನೇ, ನೀನು ಯಾವಾಗ ಗರ್ಜನಾರೂಪವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುವೆಯೋ, ಮತ್ತು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆಯೋ, ಆಗ ಸಕಲಲೋಕವೂ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಸಕಲ ಜೀತನವೂ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತದೆ.

English Translation.

When, Parjanya, sounding loud and thundering, you destroy the wicked (clouds), this whole (world) rejoices, and all that is upon the earth.

|| ಸಂಹಿತಾಂಶಃ ||

ಅವರ್ಷೀವರ್ಷಮುದುಷೂ ಗೃಭಾಯಾಕರ್ಥನ್ವಾನ್ವತ್ಯೇತವಾ ಉ |

ಅಜೀಜನಃ ಓಷಧೀರ್ಭೋಜನಾಯ ಕಮುತ ಪ್ರಜಾಭ್ಯೋಽವಿದೋ ಮನೀಷಾಂ || ೧೦ ||

|| ಪದಮಾಂಶಃ ||

ಅವರ್ಷೀಃ | ವರ್ಷಂ | ಉತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ಗೃಭಾಯ | ಅಕಃ | ಧನ್ವಾನಿ | ಅತ್ಯಿವತ್ವೈ | ಊಂ ಇತಿ |

ಅಜೀಜನಃ | ಓಷಧೀಃ | ಭೋಜನಾಯ | ಕಂ | ಉತ | ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ | ಅವಿದಃ | ಮನೀಷಾಂ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಯಮತಿವೃಷ್ಟಿವಿಮೋಚನೀ || ಹೇ ಪರ್ಜನ್ಯ ತ್ವಮವರ್ಷೀಃ | ವೃಷ್ಟವಾನಸಿ | ವರ್ಷಮುದುಷೂ ಗೃಭಾಯ | ಉತ್ಯೈಷ್ಟಂ ಸು ಸುಷ್ಕು ಗೃಭಾಯ | ಗೃಹಾಣ | ಪರಿಹರೇತ್ಕರ್ಥಃ | ಧನ್ವಾನಿ ನಿರುದಕಪ್ರದೇಶಾನಕಃ | ಜಲವತಃ ಕೃತವಾನಸಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಅತ್ಯೇತವಾ ಉ | ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ ಗಂತುಂ | ಓಷಧೀರಜೀಜನಃ | ಉದಪಾದಯಃ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಭೋಜನಾಯ ಧನಾಯ ಭೋಗಾಯ ನಾ | ಕಮಿತ್ಯಯಂ ಶಿಶಿರಂ ಜೀವನಾಯ ಕಂ | ನಿ. ೧-೧೦ | ಇತಿವತ್ಪಾದಪೂರಣಃ | ಉತಾಪಿ ಚ ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾಕ್ ಮನೀಷಾಂ ಸ್ತುತಿಮವಿದಃ | ಸ್ತುತವಾನಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

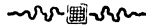
(ಎಲೈ ಪರ್ಜನ್ಯನೇ) ಅವರ್ಷೀಃ — ನೀನು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ವರ್ಷಮುದು— ಅನುಸ್ಮೃತವಾಗಿ ಬೀಳತಕ್ಕ ಅದೇ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು | ಷೂ ಗೃಭಾಯ—(ಆತಿಯಾಗದಂತೆ) ತಡೆದಿಡು | ಧನ್ವಾನಿ— ನೀರಿಲ್ಲದ ಮರುಳುಗಾಡುಗಳನ್ನು | ಅತ್ಯೇತವಾ ಉ—ದಾಟಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ | ಅಕಃ—ಉದಕ ಭರಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳನ್ನು | ಭೋಜನಾಯ—ವಾನವರ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ | ಅಜೀಜನಃ—ಉತ್ಪಾದನಮಾಡಿರುವೆ | ಪ್ರಜಾಭ್ಯಃ—ಸುಖಗಾಡಿ ವಾನವರಿಂದ | ಮನೀಷಾಂ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ | ಅವಿದಃ—ಪಡೆದಿರುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಪರ್ವತಗಳೇ, ನೀನು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಆನುಸ್ಯೂತವಾಗಿ ಬೀಳತಕ್ಕ ಅದೇ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳದಂತೆ ತಡೆದಿಡು. ನೀರಿಲ್ಲದ ಮರುಳುಗಾಡುಗಳನ್ನು ದಾಟಲು ಆನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಉದಕಭರಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಓಪಥಿಗಳನ್ನು ಮಾನವರ ಉಪಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಉತ್ಪಾದನಮಾಡಿರುವೆ. ಋತ್ವಿಗಾದಿ ಮಾನವರಿಂದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವೆ.

English Translation.

You have rained : now check well the rain : you have made the deserts capable of being crossed : you have given birth to plans for (man's) enjoyment : verily you have obtained laudation from the people.

ಎಂಭತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಬಳಿತ್ತೇತಿ ತೃಚಾತ್ಮಕಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭೌಮಸ್ಯಾತ್ರೇರಾರ್ಪಣಂ ಪೃಥಿವೀದೇವತಾಕಮಾನು-
ಷ್ಪಭಂ | ಅನುಕ್ರಾತಂ ಚ | ಬಳಿತ್ತಾ ತೃಚಂ ಸಾರ್ಥಿವಮಾನುಷ್ಪಭಮಿತಿ || ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗೋ
ಲ್ಪಿಂಗಿಕಃ | ಆದ್ಯಾ ದೇವಾನಾಂ ಹನಿಷು ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅನುವಾಕ್ಯಾ | ಬಳಿತ್ತಾ ಪರ್ವತಾನಾಂ ದೃಷ್ಟಾ
ಚಿತ್ಯಾ ವನಸ್ಪತೀನ್ | ಅ. ೬-೧೪ | ಇತಿ ಹಿ ಸೂಕ್ರತಂ || ಭೂಮಿಸ್ತೋಮೇ ಚೈಷಾ ಮರುತ್ಪತೀಯಶಸ್ತ್ರೇ
ಸೂಕ್ತಮುಖೀಯಾ | ಅ. ೯-೫ ||

ಅನುವಾವು—ಬಳಿತ್ತಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಋಕ್ಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅತ್ರಿಯು ಋಷಿಯು. ಪೃಥಿವಿಯು ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನ
ದೇವತೆಯು (ಅಂತಂಕ್ಷ) ದೇವತೆಯು. ಅನುಷ್ಪುಪ್ಪಭದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಬಳಿತ್ತಾ ತೃಚಂ
ಸಾರ್ಥಿವಮಾನುಷ್ಪಭಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗವು ಲ್ಪಿಂಗಿಕವು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಲುವನಾಡುವಾಗ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪೃಥಿವೀದೇವತೆಯ ಹೋಲುವುದಲ್ಲಿ
ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಬಳಿತ್ತಾ ಪರ್ವತಾನಾಂ ದೃಷ್ಟಾ
ಚಿತ್ಯಾ ವನಸ್ಪತೀನ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೧೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಪಠಿಸುವ
ಸ್ತೋಮಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನೂ ಮರುತ್ಪತೀಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನಾಗಿ
ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು (ಅ. ೯-೫).

ಸೂಕ್ತ—೮೪

ಮಂಗಳ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮೪ ||

ಅಪ್ಸರ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೨೯ ||

|| ಸೂಕ್ತ ಪಲ್ಲವ ಮುಕ್ತಂಖ್ಯ—೩ ||

|| ಮುಷಿ—ಅತ್ತಿ ||

|| ವೇವತಾ—ಪೃಥಿವೀ ||

|| ಅಂಕ—... ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬಳಿತ್ಯಾ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಖಿದ್ರಂ ಬಿಭರ್ಷಿ ಪೃಥಿವಿ |

ಪ್ರಯಾ ಭೂಮಿಂ ಪ್ರವತ್ವತಿ ಮಹ್ನಾ ಜಿನೋಷಿ ಮಹಿನಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬಟ್ | ಇತ್ಯಾ | ಪರ್ವತಾನಾಂ | ಖಿದ್ರಂ | ಬಿಭರ್ಷಿ | ಪೃಥಿವಿ |

ಪ್ರ | ಯಾ | ಭೂಮಿಂ | ಪ್ರವತ್ವತಿ | ಮಹ್ನಾ | ಜಿನೋಷಿ | ಮಹಿನಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ವಿರೂಪಾ ಪೃಥಿವೀ ಚೈವಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೇವತಾಃ ಚ | ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಾ ದೇವತೋಕ್ತಾ ಸಾತ್ರ ಸಂಜೋದ್ಯ ವರ್ಣಿತೇ || ಹೇ ಪೃಥಿವಿ ಪ್ರಥನವತಿ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೇ | ತ್ವಮಿತ್ಯೇತ್ಯಮಮುಕ್ತಾಂತರಿಕ್ಷೇ ವಾ ಬಟ್ ಸತ್ಯಂ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಮೇಘಾನಾಂ ವಾ ಖಿದ್ರಂ ಪೇದನಂ ಭೇದನಂ ಬಿಭರ್ಷಿ | ಧಾರಯಸಿ | ಹೇ ಮಹನಿ ಮಹತಿ ಹೇ ಪ್ರವತ್ವತಿ ಪ್ರಕರ್ಷವತಿ ಪ್ರವಣೋದಕವತಿ ವಾ ಯಾ ತ್ವಂ ಭೂಮಿಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಮಹ್ನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ಮಹತೋದಕೇನ ವಾ ಜಿನೋಷಿ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಪ್ರೀಣಯಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪೃಥಿವಿ—ಎಲೈ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೇ | (ತ್ವಂ—ನೀನು) | ಬಟ್—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ಇತ್ಯಾ— ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ | ಪರ್ವತಾನಾಂ—ಮೇಘಗಳ | ಖಿದ್ರಂ—ರಂಧ್ರಗಳನ್ನು | ಬಿಭರ್ಷಿ—ಧರಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಪ್ರವತ್ವತಿ—ಆತಿರಯವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲವೂ | ಮಹಿನಿ—ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ದೇವತೆಯೇ | ಯಾ—ಯಾವ ಆದೇ ನೀನು | ಮಹ್ನಾ—ನಿನ್ನ ಮಹತ್ವದಿಂದ | ಭೂಮಿಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು | ಪ್ರ ಜಿನೋಷಿ— ಆತಿರಯವಾಗಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ಮೇಘಗಳ ಬಂಡಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಧಂಸಿದ್ದೀಯೆ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವಳೂ, ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಳ್ಳವಳೂ-ಆದ ಎಲೈ ದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ಅದೇ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Verily you sustain here, Prithivi, the fracture of the mountains : mighty and most excellent, you are she who delights the earth by your greatness.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು—

ದ್ವಿರೂಪಾ ಪೃಥಿವೀ ಚೈಷಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾ ದೇವತಾಸಿ ಚ |

ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಾ ದೇವತೋಕ್ತಾ ಸಾತ್ರ ಸಂಬೋಧ್ಯ ವಕ್ಷ್ಯತೇ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಪೃಥಿವಿಯು ದೇವತೆಯು. ಈ ಪೃಥಿವಿಯು. ಎರಡುವಿಧ. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪೃಥಿವೀ ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯೆಂಬುದು ಒಂದುವಿಧ. ಈ ಪೃಥಿವ್ಯಭಿಮಾನಿಯಾದ ದೇವತೆಯು ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಇದು ಎರಡನೆಯ ವಿಧ. ಈ ಎರಡನೆಯ ವಿಧವಾದ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಯನ್ನೇ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಪೃಥಿವಿ—ಪೃಥಿವೀ ಅಥವಾ ಪೃಥ್ವೀಶಬ್ದವು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಪೃಥಿವೀ (ಭೂಮಿ) ನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ನಿ. ೨-೫) ಹದಿನಾರು ಅಂತರಿಕ್ಷನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ನಿ. ೨-೧೦) ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವೀ (ದ್ವಿವಚನಾಂತ ಶಬ್ದ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದ್ರಾವ್ಯಪೃಥಿವಿನಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ನಿ. ೩-೨೨) ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

ಪೃಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ಎಂಬ ಧಾತುನಿನಿಂದ ಪೃಥಿವೀ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ರೂಪ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಪೃಥಿವೀ ಎಂದರೆ ಅತ್ಯಂತವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶ. ಈ ಅರ್ಥವು ಪೃಥಿವಿಗೂ ಅಥವಾ ಭೂಮಿಗೂ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷ (ಆಕಾಶ)ಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಪೃಥಿವಿಗಿಂತಲೂ ಅಂತರಿಕ್ಷವೇ ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕಡೆ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪೃಥಿವೀಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷ ದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ದೇವತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ವಿಗೆ ಯಾಸ್ವರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ಸತ್ಯಂ ತ್ವಂ ಸರ್ವತಾಶಾಂ ಮೇಘಾನಾಂ ಖೇದನಂ ಛೇದನಂ ಬಲಮಮುತ್ರ ಧಾರಯಸಿ ಪೃಥಿವಿ ಪ್ರಜಿನ್ನಸಿ ಯಾ ಭೂಮಿಂ ಪ್ರಣವತಿ ಮಹತ್ಕ್ಷೀನ ಮಹತೀತ್ಯುದಕವತಿಶಿ ವಾ ||

ಎಲೈ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಮೇಘಗಳನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಾ ಅಥವಾ ಭೇದಿಸುತ್ತಾ ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೈ ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳ (ಬೃಹದಾ ಕಾರವುಳ್ಳ) ದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ಉದಕಸ್ವರೂಪದಿಂದಿದ್ದು ಅಥವಾ ಉದಕವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೆನೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು

~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ್ತೋಮಾಸಸ್ತಾ ವಿಚಾರಿಣಿ ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಭಂತ್ಯಕ್ತುಭಿಃ |

ಪ್ರ ಯಾ ವಾಜಂ ನ ಹೇಷಂತಂ ಸೇರುಂ ಸ್ಯುಸ್ಯರ್ಜುನಿ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸ್ತೋಮಾಸಃ | ತ್ವಾ | ವಿಚಾರಿಣಿ | ಪ್ರತಿ | ಸ್ತೋಭಂತಿ | ಅಕ್ತುಭಿಃ |

ಪ್ರ | ಯಾ | ವಾಜಂ | ನ | ಹೇಷಂತಂ | ಸೇರುಂ | ಆಸ್ಯಸಿ | ಅರ್ಜುನಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಿಚಾರಿಣಿ ವಿವಿಧಂಚರಣಶೀಲೇ ಪೃಥಿ ವಿ ದೇವಿ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಸ್ತೋಮಾಸಃ ಸ್ತೋತಾ-
ರೋಽಕ್ತುಭಿರ್ಗಮನಶೀಲೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಭಂತಿ | ಅಭಿಷ್ಠವಂತಿ | ಕಿಂಚ ಯಾ ತ್ವಂ
ಹೇಷಂತಂ ಶಬ್ದಯಂತಂ ವಾಜಂ ನ ಅಶ್ವಮಿವೋದ್ಭವ್ಯತ್ತಂ ಸೇರುಂ ಪೂರಕಂ ಮೇಘಂ ಪ್ರಾಸ್ಯಸಿ ಪ್ರಕ್ಷಿ-
ಪಸಿ ಹೇ ಅರ್ಜುನಿ ಶುಭ್ರವರ್ಣೇ ಗಮನಶೀಲೇ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅರ್ಜುನಿ—ಶುಭ್ರವರ್ಣಾತ್ಮಕಳೂ | ವಿಚಾರಿಣಿ—ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಕ್ರಮವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಎಲೈ
ದೇವಿಯೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀನು | ಹೇಷಂತಂ—ಶಬ್ದಮಾಡುವ | ವಾಜಂ ನ—ಅಶ್ವವನ್ನು ಕೆಳಭಾಗಕ್ಕೆ
ಬೀಳಿಸುವಂತೆ | ಸೇರುಂ—ಉದಕಪೂರ್ಣವಾದ ಮೇಘವನ್ನು | ಪ್ರಾಸ್ಯಸಿ—ಅರ್ಧೋಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಿಳಿಸುತ್ತೀಯೇ |
ತ್ವಾ—ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು | ಸ್ತೋಮಾಸಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಅಕ್ತುಭಿಃ—ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೇ |
ಪ್ರತಿ ಸ್ತೋಭಂತಿ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ |

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶುಭ್ರವರ್ಣಾತ್ಮಕಳೂ, ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸಂಚಾರವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಎಲೈ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದೇವಿಯೇ, ಶಬ್ದ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಶ್ವವನ್ನು ಕೆಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸುವಂತೆ ಉದಕಪೂರ್ಣವೂ ಗರ್ಜನಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ
ಮೇಘವನ್ನು ಅರ್ಧೋಭಾಗಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Wanderer in various ways your worshipers hymn you with (sacred) songs ; you who, bright-hued, toss the swollen (cloud) like a neighing horse.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದ್ವಲ್ಪಾ ಚಿದ್ಯಾ ವನಸ್ಪತೀನ್ ಕ್ಷ್ಮಯಾ ದರ್ಧರ್ಷ್ಯೋಜಸಾ |
ಯತ್ತೇ ಅಭ್ರಸ್ಯ ವಿದ್ಯುತೋ ದಿವೋ ವರ್ಷಂತಿ ವೃಷ್ಟಯಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ವಲ್ಪಾ | ಚಿತ್ | ಯಾ | ವನಸ್ಪತೀನ್ | ಕ್ಷ್ಮಯಾ | ದರ್ಧರ್ಷಿ | ಓಜಸಾ |
ಯತ್ | ತೇ | ಅಭ್ರಸ್ಯ | ವಿದ್ಯುತಃ | ದಿವಃ | ವರ್ಷಂತಿ | ವೃಷ್ಟಯಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವಾನಾಂ ಹವಿಷು ದ್ವಲ್ಪಾ ಚಿದತಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಯಾಜ್ಯಾ | ಏಷೈವ ಭೂಮಿಸ್ತೋಮೇ ನಿಷ್ಕೇ-
ವಲ್ಯೇ ಸೂಕ್ತಮುಪೀಯಾ | ಸೂಕ್ತಂ ತು ಪೂರ್ವಮೇವೋದಾಹೃತಂ ||

ಹೇ ಪೃಥಿವಿ ಯಾ ತ್ವಂ ದ್ವಲ್ಪಾ ಚಿತ್ || ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತಿ ತ್ವತೀಯಾಯಾ ಆಕಾರಃ || ದ್ವಲ್ಪಯಾ
ಕ್ಷ್ಮಯಾ ಭೂಮ್ಯಾ ಸಹ ವನಸ್ಪತೀನ್ ವೃಕ್ಷಾನೋಜಸಾ ಬಲೇನ ದರ್ಧರ್ಷಿ ಧಾರಯಸಿ | ಅಥನಾ
ದೃಢೇತಿ ವಿಧೇಯವಿಶೇಷಣಂ | ವನಸ್ಪತೀನ್ ದೃಢಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಧಾರಯಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತೇ
ತವ ಸಂಬಂಧಿನೋ ವೃಷ್ಟಯೋ ವರ್ಷಕಾ ಮೇಘಾ ವಿದ್ಯುತೋ ವಿದ್ಯೋತಮಾನಾದಭ್ರಸ್ಯ || ಪಂಚಮ್ಯು-
ರ್ಥೇ ಸಸೀ || ಅಭ್ರದಪಾಂ ಹರ್ತುರ್ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಾದಾತಿತ್ಯಾದ್ಯಾ ವರ್ಷಂತಿ | ಅಥನಾ ಯದ್ಯು-
ಸ್ಯಾಸ್ತೇ ತನಾಭ್ರಸ್ಯ ಮೇಘಸ್ಯ ವೃಷ್ಟಯ ಉದಕಸಂಘಾತಾ ವಿದ್ಯುತೋ ವಿದ್ಯೋತಮಾನಾಯಾ ದಿವಃ
ಸಕಾಶಾದ್ವರ್ಷಂತಿ ಪತಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವಿಯೇ) ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಅಭ್ರಸ್ಯ—
ಮೇಘದಿಂದ | ವೃಷ್ಟಯಃ—ವೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾಹಗಳು | ವಿದ್ಯುತಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ದಿವಃ—ಆಂತರಿಕ್ಷ
ದಿಂದ | ವರ್ಷಂತಿ—ಸುಂಯುಕ್ತವೆಯೋ (ಆಗ) | ಯಾ—ಯಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಅದೇ ನೀನು |
ದ್ವಲ್ಪಾ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ದೃಢನಾದ | ಕ್ಷ್ಮಯಾ—ಭೂಮಿಯೊಡಗೂಡಿ | ಓಜಸಾ—ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ |
ವನಸ್ಪತೀನ್—ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು | ದರ್ಧರ್ಷಿ—ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೀಯೆ |

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವಿಯೇ, ಯಾವಾಗ ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಮೇಘದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಪ್ರವಾಹಗಳು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಸುರಿಯುತ್ತವೆಯೋ, ಆಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧಫಲದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ಥಿರನಾದ ಭೂಮಿಯೊಡಗೂಡಿ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

You who, with solid earth, sustain by your strength the forest lords, when the showers of your cloud fall from the shining sky.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮವಾಡುವಾಗ ಪೃಥಿವೀದೇವತೆಯ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯಾ ಚಿತ್ ಎಂಬ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಸ್ತೋಮಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ವಿವರವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಒಂದು ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರವಿರುವುದು—

ವರ್ಷಂತು ತೇ ವಿಭಾವರಿ ದಿವೋ ಅಭ್ರಸ್ಯ ವಿಮೃತಃ |

ರೋಹಂತು ಸರ್ವಬೀಜಾನ್ಯವ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೋ ಜಹಿ ||

ಎಲೈ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಮೇಘಗಳು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲಿ. ಆ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಪ್ಯಾಯನಗೊಂಡ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಬೀಜಾದಿಗಳು ಮೊಳಕೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಸಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸು ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಎಂಭತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ವರುಣದೇವನ ಸೂಕ್ತಪರಿಚಯ.

ವರುಣನು ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದೇವತೆ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನು. ಶ್ವಿವರುಣದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಆತನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸುವ ಸೂಕ್ತಗಳು ಹನ್ನೆರಡು. ಮಂತ್ರಸಂಖ್ಯಾವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದಾದರೆ ಅವನು ಮೂವನೆಯ ದರ್ಜೆಯ ದೇವತೆಯಾಗುವನು. ಅಥವಾ ಈತನ ಜೊತೆ ದೇವತೆಯಾದ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಈತನನ್ನು

ಬಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ತುತಿಮವ ಇವೃತ್ತಾನಾಲ್ಪು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ, ತಾರತಮ್ಯದ ಸಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿವನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳಿಗಂತಲೂ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಳಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಮವೂ ಆದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ ವರಾಣ ದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ವರುಣನ ಓಜವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಲೀ ಆತನ ಶ್ರೈಷ್ಟ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವರುಣನಿಗೆ ಮಾನುಷ ದೇಹ, ಮಾನುಷ ವ್ಯಾಪಾರಗಳುಂಟು. ಆದರೆ ಭೌತಿಕ ಶರೀರ ಮತ್ತು ವಾ ಪಾರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆತನ ನೈತಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಕಡೆಗೇ ಗಮನವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವನ ದೇಹ ಮತ್ತು ಸಲಕರಣೆಗಳ ವಿವರಣೆ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ; ಈತನ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿವರಣೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅವನಿಗೆ ಮುಖ, ಕಣ್ಣು, ತೋಳುಗಳು ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಪಾದಗಳಿವೆ. ಅವನು ಕೈಗಳನ್ನಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ರಥ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾನೆ; ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವರುಣನ ಮುಖ (ಅನೀಕಂ) ವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯ ಮುಖವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದೆ. (೭-೮೮-೨; ಮತ್ತು ೭-೮೭-೬ ನ್ನು ಕೋಲಿಸಿ) ಮಿತ್ರ ವರುಣನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನೇ ನೇತ್ರ (೧-೧೧೫-೧; ೬-೫೧-೧; ೭-೬೧-೧; ೭-೬೩-೧, ೧೦-೩೭-೧) ಸೂರ್ಯನು ಇವನಿಗೆ ನೇತ್ರಪ್ರಾಯನೆಂಬ ವಿಷಯವು ಮಿತ್ರವರುಣ ದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ, ಮಿತ್ರವರುಣ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಮೊದಲು ಗೋಚರನಾಗುವುದೇ ಈ ಅಂಶವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತವೊಂದರಲ್ಲಿ (೧೩೫೦-೬) ವರುಣನು ತನ್ನ ನೇತ್ರದಿಂದ ಮಾನವರನ್ನು ವಿಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವಾಗ ಆ ನೇತ್ರವು ಸೂರ್ಯನೇ ಇರಬೇಕು. ಅದ್ಯಮ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರು ಸೂರ್ಯನೇತ್ರರು ೭-೬೬-೧೦, ವಿಶೇಷಣವು ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ವರುಣನು ದೂರ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು (೧-೨೫-೫ ರಿಂದ ೧೬; ೮-೯೦-೨ ಮತ್ತು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷನು ೭-೩೪-೧೦) ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರು ತಮ್ಮ ತೋಳುಗಳನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿಸಿ (೫-೬೪-೨, ೭-೬೨-೫) ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳನ್ನೇ ತೋಳುಗಳನ್ನಾಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ರಥವನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸವಿತ್ರ ಮತ್ತು ತ್ವಷ್ಟ್ಯಗಳಂತೆ ಅವರೂ ಸುಂದರವಾದ ಹಸ್ತಗಳುಳ್ಳವರು. (ಸುಪಾಣೀ). ಮಿತ್ರಾ ವರುಣರು ತಮ್ಮ ಪಾದಗಳಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ (೫-೬೪-೭) ಮತ್ತು ವರುಣನು ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಳೆಯುವ ಪಾದಗಳಿಂದ ತುಳಿಯುತ್ತಾನೆ (೮-೪೧-೮). ಅವನು ಯಾಗಶಾಲೆಯಲ್ಲೆ ಹರಡಿರುವ ದರ್ಭೆಗಳಮೇಲೆ ಕುಳಿತು (೧-೨೬-೪, ೫-೭೨-೨) ಮಿತ್ರನೊಡನೆ, ಇತರ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಸೋಮಪಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ (೪-೪-೩ ಮುಂತಾದುವು). ವರುಣನು ಸುನರ್ಣಮಯವಾದ ಮೇಳುಹೊದಿಕೆ ಅಥವಾ ನಿಲುವಂಗಿಯನ್ನೂ (ದ್ರಾಪಿ), ಮತ್ತು ಹೊಳೆಯುವ ಉಡುಪನ್ನೂ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೨೫-೧೩). ತುಪ್ಪದಿಂದ ಮಾಡಿದ, ಹೊಳೆಯುವ ಉಡುಪುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಕೆಲವುಕಡೆ (೫-೬೨-೪; ೭-೬೪-೧). ಇರುವುದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಅಜ್ಜ ಹೋಮಕ್ಕೇ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ 'ಧಳಧಳಿಸುವ ಬಟ್ಟೆಗಳೂ' ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರಬೇಕು. (೧ ೧೧೫-೨-೧) ಶತಸಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ (೧೩-೩-೬-೫) ವರುಣನನ್ನು ಸುಂದರನೂ ಬೋಳಾಗುವ ತಲೆಯುಳ್ಳವನೂ ಹಳದಿಯ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಮುದುಕನೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಆತನ ಸಲಕರಣೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಆತನ ರಥ. ಅದು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದುದು. (೧-೧೧೨-೧೫). ಆಸನ ಮತ್ತು ಚಾಟಿಗಳುಳ್ಳದ್ದು. (೫-೬೨-೭) ಮತ್ತು ದೃಢವಾಗಿ ಹೂಡಿಸುವ ಕುದುರೆಗಳು ಆದನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತವೆ, (೫-೬೨-೪). ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಥಾರೋಹಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (೫-೬೩-೧). ಆ ರಥವನ್ನು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ, ಕವಿಗೆ (೫-೬೩-೨) ಇರುವುದು.

ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ವಾಸಗೃಹವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದುದು. ಮತ್ತು ಮೇಲು ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ (೫-೬೭-೨; ೧-೧೩೬-೨) ಮತ್ತು ವರುಣನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಸಾದದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಪ್ರಸಂಚದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಾನೆ (೧-೨೫-೧೦ ಮತ್ತು ೧೧) ವರುಣನ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರನ ಆಸನವು (ಸದಸಾ) ದೊಡ್ಡದು. ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದುದು, ಸಹಸ್ರ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ, ದೃಢವಾಗಿದೆ. (೫-೬೮-೫; ೨-೪೧-೫) ಮತ್ತು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಸಹಸ್ರ ದ್ವಾರಗಳಿವೆ (೭-೮೮-೫) ಸರ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ಮನೆಗೆ, ಮನುಷ್ಯರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು, ಹೋಗುತ್ತಾನೆ (೭-೬೦-೧ ಮತ್ತು ೩); ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಿಯವಾದ ವನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೧೫೨-೪). ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲೇ, ಪಿತೃಗಳು ವರುಣನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವುದು (೧-೧೪-೮). ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ--ವರುಣನು ಜಗತ್ತಿಗೇ ಒಡೆಯ, ಆಕಾಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಂದ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಿವರಣೆ ಇದೆ (೧-೧-೬-೧)

ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣನಿಗೆ ಗೂಢಚಾರರಿಂದಾದ ಹೇಳಿದೆ. ಅವರು ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. (೧-೨೪-೧೩). ಅವರು ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕಗಳೆರಡನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾಗಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ಇವರು ಸ್ತುತಿಪ್ರೇರಕರಾಗುತ್ತಾರೆ, (೭-೮೭-೩). ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ಗೂಢಚಾರರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ (೭-೬೭-೩), ವೋಸಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಬುದ್ಧಿವಂತರು (೬-೬೭-೫) ಅಧರ್ವವೇದದಲ್ಲಿ (ಅ. ವೇ. ೪-೧೬-೪), ವರುಣನ ಚಾರರು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದಿಳಿದು ಬಂದು, ಪ್ರಸಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿ. ಸಾವಿರಾರು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಾರರೆಂದರೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೇ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ವರುಣಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಚಾರರಾಗಿ ಅವರಗೆ ಪ್ರಸಂಚದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಲೌಕಿಕ ರಾಜರುಗಳಂತೆ, ಇವರಿಗೂ ಚಾರರುಂಟೆಂದು ವರ್ಣನೆಯಿರಬಹುದು. ಆಧವಾ, ಚಾರರು ಮಿತ್ರ ವರುಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಅಗ್ನಿ (೪-೪-೩) ಸೋಮ (೯-೭೩-೪ ಮತ್ತು ೭) ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದ ರಾಕ್ಷಸರು (೧-೩೩-೮) ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳು, ಇವರಿಗೆಲ್ಲಾ (೧-೧೦-೮) ಚಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಆದಿತ್ಯರು ಗೂಢಚಾರರಂತೆ ಎತ್ತರನಾದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ (೮-೪೭-೧೧) ಎಂದಿದೆ. ವರುಣನ 'ಬಂಗಾರದ ರೆಕ್ಕೆಗಳುಳ್ಳ ದೂತನು' (೧-೧೦೩-೬) ಸೂರ್ಯನೇ ಇರಬೇಕು.

ವರುಣನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಅಧವಾ ಮಿತ್ರಸಹಿತನಾಗಿ, ಯಮ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಅನೇಕಕಡೆ ರಾಜನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. (೧-೨೪-೭, ೮ ಇತ್ಯಾದಿ). ಅವನು, ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಜನು (೧೦-೧೩೬-೪; ೨-೨೭-೧೦) ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೂ (೫-೮೫-೩) ಮತ್ತು ಸಕಲ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ (೭-೮೭-೬) ರಾಜನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯಾದ ರಾಜನೆಂಬ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ವರುಣನೂ ಸ್ವಾವಲಂಬಿಯು (೨-೨೮-೧). ರಾಜನೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ವರುಣ ಅಧವಾ ಮಿತ್ರ ವರುಣರು ಸಂರಾಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಅಗ್ನಿಗೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇದು ಇಂದ್ರನಿಗೇ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು. ಇಂದ್ರನ ಎರಡರಷ್ಟು ಸಲ, ವರುಣಾ ಅಧವಾ ಮಿತ್ರಾವರುಣರಿಗೆ ಸಂರಾಟ್ ಎಂಬ

ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಇಂದ್ರ ದೇವತಾಕವಾದ ಪ್ರತಿ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳಿಗೆ, ವರುಣ ದೇವತಾಕವಾದ ಸೂಕ್ತವಿರುವುದು ಒಂದೇ ಎಂದಮೇಲೆ, ಈ ವಿಶೇಷಣವು ವರುಣನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

‘ಕ್ಷತ್ರ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮಿತ್ರಸಿಂಹೋಡಗೂಡಿಯೂ, ಎರಡುಸಲ ಅರೈವನ ಜೊತೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ವರುಣನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಅಗ್ನಿ, ಶ್ಯುಹಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ವಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದೇರಿತಿ (ಕ್ಷತ್ರಿಯ) ‘ಅಳುವನನು’ ಎಂಬುದು ಬರುವ ಐದು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕುಸಲ ವರುಣ ಅಥವಾ ಅದಿತ್ಯರಿಗೂ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಸಲ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಹೇಳಿದೆ. ‘ಅಸುರ’ ಎಂಬುದು ವರುಣ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗೇ ಇಂದ್ರ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಸಲ, ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದು. ವರುಣದೇವತಾಕ ಸೂಕ್ತಗಳ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರೆ, ಅಸುರರೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ವರುಣನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆನ್ನಬೇಕು. ಇವರನ್ನು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯಪ್ರಕೃತಿಯವರು, ಪೂಜ್ಯರು (ಅಸುರಾಃ ಆರಾಘಾಃ) ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ (೭-೬-೫-೨).

ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ದೈವಿಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ‘ಮಾಯಾ’ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಲು ಅವರಿಗಿರುವ ಗೂಢವಾದ ಶಕ್ತಿ ಎಂತಲೂ, ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪದಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲು ಅವರಿಗಿರುವ ಗೂಢವಾದ ಶಕ್ತಿ ಎಂತಲೂ ಅರ್ಥ. ಒಳ್ಳೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗೆ ಈ ಪದವು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕೆಟ್ಟ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಇದೇರಿತಿ ‘ಆಸುರ’ ಎಂಬ ವದವೂ ‘ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಸಾಧ್ಯನು.’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ‘ಸುರರಲ್ಲವನು’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಗೂಢವಾದ ಈ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವರುಣನು ಮಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅಳತೆ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದ ಅಳಿಯುವಂತೆ, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳಿಯುತ್ತಾನೆ (೫-೨೫-೫); ಮಿತ್ರ ಮತ್ತೆ ವರುಣರು ಉಪ್ಪನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ (೩-೬೧-೭); ಸೂರ್ಯನು ಅಂತರಕ್ಷನನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವನನ್ನು ಮಳೆ ಮೋಡಗಳಿಂದ ಮುಸುಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಆಗ ಮಧುವಿತ್ತಿವಾದ (೨-೫೦-೫); ಹಸಿಗಳು ಉದುರುತ್ತವೆ (೫-೬೩-೪); ಆಕಾಶವು ಮಳೆಗೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅಸುರನ (ದ್ವಯವನತೆ ಅಥವಾ ಪರ್ಜನ್ಯನ) ಆಡಗದ ಬಲದಿಂದ ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ‘ಮಾಯಾ’ ಎಂಬ ಪದವು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರುಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. (೬-೪೮-೧೪; ೭-೨೮-೪; ೧೦-೯೯-೧೦; ೧೦-೧೪೬-೫).

ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಥೆಗಳು ಅನೇಕ ಇವೆ. ಆದರೆ ವರುಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ತೀರಾ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಒಂದುದರೂ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲ. ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ವಿಧಿಗಳ ನಿಯಾಮಕನೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸುವನು ವರುಣನು. ಅವನೇ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಸ್ಥಾನೆ (೮-೪೨-೧) ಮೂರು ಉದ್ಧರ್ವಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ಭೂಲೋಕಗಳು ಅವನಲ್ಲವೆ (೭-೮೭-೫) ವರುಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರು ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಾರೆ (೫-೬೩-೬). ಅಥವಾ ಎರಡು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುವೆಯುತ್ತಾರೆ (೭-೬೧-೪). ಅವರೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ರಕ್ಷಕರು. (೨-೨೬-೪ ಇತ್ಯಾದಿ) ವರುಣನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇಟ್ಟಿರುವುದು.

(೬-೭೨-೧ ; ೭-೮೬-೧ ; ೮-೮೧-೧) ಮಿತ್ರನ ಸಹಾಯದಿಂದ, ವರುಣನು ಸ್ವರ್ಗ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ (೫-೬೨-೩) ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗಳಿಗೆ ಅಧಾರಭೂತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (೫-೬೯-೧ ಮತ್ತು ೪). ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಚಂಡು (ಸೂರ್ಯನು) ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (೭-೮೭-೫). ಅವನು ಉದಕದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಬಿಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಸೋಮವನ್ನೂ, ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ (೫-೮೫-೨). ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ಅಗಲವಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (೧-೨೪-೮ ; ೬-೮೭-೧) ವರುಣ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಆಪ್ಯಮರು ಸೂರ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾರೆ (೬-೬೦ ೪). ಸೂರ್ಯನ ಅಶ್ವಗಳು ಓಡುವ ಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲಾ, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ವಾಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ (೫-೬೨-೧). ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವಾಡುತ್ತಾ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯೇ ವರುಣನ ಉಸಿರು (೭-೮೭-೨).

ವರುಣನ ಅಪ್ಪಣೆಗಳಿಂದಲೇ (ವ್ರತಾನು), ಚಂದ್ರನು ರಾತ್ರಿಯವೇಳೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮೇಲೆ ಇರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಹಗಲು ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. (೧-೨೪-೧೦) ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (ಸುಖಸ್ವರ್ಜೇ) ತನ್ನ ಗೂಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಅಥವಾ ಹಗಲು (ಉಪ್ರಾಃ) ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೮-೪೧-೩) ಇದರಿಂದ ವರುಣನಿಗೂ ರಾತ್ರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಅವನಿಗೂ ಹಗಲಿಗೂ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಮೀಪವಾದುದೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ವರುಣನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವವನು ಸೂರ್ಯನೇ ಹೊರತು, ರಾತ್ರಿ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರರಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವರುಣನೇ ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕಿಗೂ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ಬೆಳಕಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನು ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನು (ಮಿತ್ರನು) ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಯಾಮಕನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ, ವರುಣನಿಗೂ ರಾತ್ರಿಗೂ ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಲದ ಆಕಾಶಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧ ಹೇಳಿದೆ. ಮಿತ್ರನು ಹಗಲನ್ನೂ, ವರುಣನು ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು (ತೈ. ಸಂ. ೬-೮-೨-೩); ಹಗಲು ಮಿತ್ರನಿಗೂ, ರಾತ್ರಿ ವರುಣನಿಗೂ ಸೇರಿದುದು (ತೈ. ಸಂ. ೨-೧-೬-೪) ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕವು ಮಿತ್ರನೆಂದೂ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು ವರುಣನೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವರುಣನು ಋತುಗಳನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳೂ ತಿಳಿದಿವೆ (೧-೨೫-೮); ಮಿತ್ರ, ವರುಣ ಮತ್ತು ಆಪ್ಯಮರು ಶರತ್ಕಾಲ, ತಿಂಗಳು, ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದರು (೬-೬೬-೧೧).

ಉದಕವನ್ನು ಕ್ರಮಸುಡಿಸುವವನೂ ಅವನೇ ಎಂದು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ನದಿಗಳು ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ ಅವನೇ; ಅವನ ಅಪ್ಪಣೆಮೇರೆಯೇ ಅವುಗಳು ಸತತವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆ (೨-೨೮-೪). ನದಿಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತೆಂದು ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ತುಂಬದಿರುವುದು ಅವನ ಹೃದಯದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ (೫-೮೫-೬). ವರುಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರು ನದಿಗಳ ಒಡೆಯರು (೬-೬೪-೨). ವರುಣನು ಸಾಗರಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಂಶವಾದರೂ, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಬಹಳ ಅಸರೂಪ. ಪ್ರಾಯಶಃ, ಇದು ಬಹಳ ಅನುಖ್ಯವೆಂಬುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗುವ ವರುಣನನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಮರುತ್ತುಗಳು, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿರುವ ವಾಯು ಇವರಿಗೆ

ಹೋಲಿಸಿದೆ (೧-೧೬೧-೧೪). ಏಳು ನದಿಗಳು, ಭೋರ್ಗರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅಳವಾದ ಕಮರಿಯಂತಿರುವ ವರುಣನ ಬಾಯೊಳಗೆ ಧುಮುಕುತ್ತವೆ (೮-೫೮-೧) ಎಂಬುದು ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಅಸ್ವಯಿಸಿರಬೇಕು. ವರುಣನು ಆಕಾಶದಂತೆ (ದ್ಯೌಃ) ಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾನೆ (೭-೮೭-೬). ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ, ವರುಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಇರುವುದೆಲ್ಲಾ ವಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನೀರಿನೊಡನೆಯೇ. ಮರೆನಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಗರದಂತೆ, ವರುಣನು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಾನೆ (೮-೪೧-೮). ಮನುಷ್ಯರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, ಸಿಹಿಯಾಗಿ ಹನಿಹನಿಯಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುವ ನೀರಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ವರುಣನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ (೭-೪೯-೩). ವರುಣನು ನೀರಿನ ಬಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ (೯-೯೦-೨, ೮-೬೯-೧೧ ಮತ್ತು ೧೨ ಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ) ವೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ವರುಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರೇ ಪ್ರಮುಖರು. ಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲಾ ನೋಡಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿರುವಾಗ, ಬುಡಮೇಲಾದ (ನೋಡದಿಂದ) ಬಾನೆಯಿಂದ, ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗಳಿಗೆ ನೀರೈದು, ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೇವವಾಗಿ ಮಾಡುವವನು ವರುಣನು, (೫-೮೫-೩ ಮತ್ತು ೪). ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರ ಹತ್ತಿರ, ಕ್ಷೀರಪ್ರದವಾದ ಗೋವುಗಳು ಮತ್ತು ಜೇನು ತುಪ್ಪದ ನದಿಗಳು ಇವೆ (೫-೬೯-೨). ಮಳೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ನದಿಗಳೂ ಇವೆ (೫-೬೮-೫) ಹುಲ್ಲುಗಾವಲುಗಳನ್ನು ಫೈತದಿಂದ (ಮಳೆಯಿಂದ) ಲೂ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಮಧುವಿನಿಂದಲೂ ನೆನೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ (೩-೬೨-೧೬) ಅವನು ಆಕಾಶದಿಂದ ಮಳೆ ಮತ್ತು ದಣಿವಾರಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ (೭-೬೪-೨) ಸ್ವರ್ಗಿಯೋದಕದ ಮಳೆಯು ಅವರಿಂದಲೇ ಬರುತ್ತದೆ (೮-೫೫-೬). ಒಂದು ಇಡೀ ಸೂಕ್ತವೇ ಅವರ ಮಳೆಗರಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ (೫-೬೩) ಅಂತರಕ್ಷದ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗದ ದೇವತೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವರುಣನ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ, ಅವನಿಗೆ ನೀರು ಮತ್ತು ಮಳೆಯೊಡನಿರುವ ನಿಕಟಸಂಬಂಧವೇ ಕಾರಣವೆರಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳಲ್ಲಿ, ಮಿತ್ರವರುಣರೂ ಮಳೆಯ ದೇವತೆಗಳು. ಅರ್ಧವರ್ಷದಲ್ಲಿ ವರುಣನಿಗೆ ಸಂರಾಜತ್ವ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಅದರಿಂದ ನೀರಿನ ಮೇಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಸೋಮನಿಗೆ ಪರ್ವತದಿಂದಲೇ ಬಾಂಧವ್ಯವು ವಂತೆ ವರುಣನಿಗೆ ನೀರಿನ ಬಾಂಧವ್ಯ (ಅ. ವೇ. ೪-೧೫-೧೨). ಅವನ ಬಂಗಾರದ ಮನೆಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿದೆ (ಅ. ವೇ. ೭-೨೩-೧). ಅವನು ನೀರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನು; ಅವನು ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರು ಮಳೆಯ ಒಡೆಯರು (ಅ. ವೇ. ೫-೨೪-೪ ಮತ್ತು ೫). ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಳೆಯ ಶಿಶುವೆಂದೂ, ತಾಯಿಯಂತಿರುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮನೆನಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದೂ (ವಾ. ಸಂ. ೧೦-೭) ಹೇಳಿದೆ. ನೀರುಗಳು ವರುಣನ ಪತ್ನಿಯರು, (ಶ್ರೀ. ಸಂ. ೫-೫-೪-೧) ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರು ನೀರಿಗೆ ನಾಯಕರು (ಶ್ರೀ. ಸಂ. ೬-೪-೩-೨).

ವರುಣನ ಶಾಸನಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಪದೇಪದೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಧೃತವ್ರತ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಸಂದಿದೆ. ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ವರುಣನ (೮-೪೧-೭), ಅಥವಾ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಮರ ಅಪ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಾದಿದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡ ಅವರ ಧೃತವ್ರತಗಳನ್ನು ಮೀರಲಾರರು. (೫-೬೯-೪; ೫-೬೩-೭ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ) ಮಿತ್ರವರುಣರು ನಿಯಮ (ಖುತ) ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿಗೆ ನಿಯಮಕರು. ಈ ಶಾಸನಗಳ ಬಲದಿಂದಲೇ ಅವರು ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ (೨-೨೩-೫). ಈ ಗುಣವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆ ಅದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಸಾಧಾರಣ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು (ಖುತ) ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವವರು (೧-೭೦-೮).

ವರುಣ ಅಥವಾ ಆದಿತ್ಯರು ನಿಯಮಗಳ ರಕ್ಷಕರು (ಖತಸ್ಯ ಗೋಪಾಃ) ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ್ನಿ, ಸೋಮ ರಿಗೂ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸಿದೆ. ಋತಾನನ್ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವನನು ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಗ್ನಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ. ಮಿತ್ರವರುಣರಿಗೂ ಅನೇಕವೇಳೆ ಇದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ವರುಣನ ರಕ್ತಿಯು ಅಗಾಧವಾದುದು; ಹಾರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಲೀ, ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳಾಗಲೀ ಅವನ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿ ಮೇರೆಯನ್ನು ಸೇರಲಾರವು, ಅವನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಲಾರವು; ಅವನ ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರವು (೧-೨೪-೬). ಮಿತ್ರವರುಣರ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ನದಿಗಳೂ ಕೂಡ ತಲುಪಿಲ್ಲ (೧-೧೫-೧೯) ಸಮಸ್ತವೂ ವರುಣನಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಗವೆ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಸತಿಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ (೮-೪೧ ಮತ್ತು ೭) ಮೂರು ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕಗಳೂ ಮತ್ತು ಮೂರು ಭೂಲೋಕಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಹಿತವಾಗವೆ (೭-೮೭-೫). ವರುಣನು ಸರ್ವಜ್ಞನು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಹಾರಾಟ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನೆಗಳ ಸಂಚಾರ ದೂರಗಾಮಿಯಾದ ನಾಯುವಿನಗತಿ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿವೆ. ಹಿಂದೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ (೧-೨೫-೭, ೧) ಮನುಷ್ಯರ ಸತ್ಯಸತ್ಯಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. (೭-೪೯-೩) ಅವನಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಣ್ಣುರೆವೆ ಕೂಡ ಮಿಟಕಿಸಲಾರವು (೨-೨೮-೬) ಮನುಷ್ಯನ ನಿರ್ಮೇಷಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಯೋಜನೆಗಳು, ಉಪಾಯಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ವರುಣನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. (ಅ. ವೇ. ೪-೧೬-೨ ಮತ್ತು ೫). ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳೆಂದಾಚೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನು ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲನು. ಆಕಾಶದಾಚೆ ಎಷ್ಟೇದೂರ ಓಡಿಕೋದರೂ, ಯಾರೂ ವರುಣನ ದೃಷ್ಟಿಪಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಅ. ವೇ. ೪-೧೬-೪ ಮತ್ತು ೫) ಈ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವು ವರುಣನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಗುಣವೆಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದೇ ಆಧಾರ

ನೀತಿಸಿಯಾಮಕನಾಗಿ, ವರುಣನು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಪವೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಕೋಪಬರುತ್ತದೆ. ಅವನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಂಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೂ ಕೋಪ. ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅವನು ಬಹಳ ಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. (೭-೮೬-೩ ಮತ್ತು ೪) ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಪಾಶವು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಉತ್ತವಾಗಿದೆ (೧-೨೪-೧೫; ೧-೨೫-೧೧; ೬-೭೪-೪; ೧೦-೮೫-೨೪) ಏಳು ಅಥವಾ ಮೂರು ಪದರವಾಗಿ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟು, ಆ ಪಾಶವು ಅನ್ಯತವಾದಿಯನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯವಾದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ. (ಅ. ವೇ. ೪-೧೬-೬) ಅನೇಕ ತೃಂಬಲೆಗಳನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರು ಅನ್ಯತನಿರೋಧಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. (೭-೬೫-೩) ಇಂದ್ರ ಸಹಚರಿತನಾದ ವರುಣನ ಹಗ್ಗವೆಲ್ಲವು ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. (೭-೮೪-೨) ಎಂದು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಡೀ ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಡೆ ಈ 'ಪಾಶ' ವೆಂಬ ಪದ ಆಗ್ನಿ ದೇವತಾಕ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದೂ ಅವನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವ ಪಾಶವನ್ನು ಬಿಡಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪಾಶಬಂಧನ ಮತ್ತು ನೋಟನ ಕಾರ್ಯಗಳು ವರುಣನವೇ. ಕೆಲವರು ಈ ಪಾಶ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಬಂಧನವೆಂಬುದು ನೀರನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೆಂತಲೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಾತ್ರಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಬಂಧನಗಳೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ನೈತಿಕವಾಗಿ ಪರಿಶರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಕಟ್ಟುಗಳು ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಮಿತ್ರನಿಂದ ಕೂಡಿದ ವರುಣನು ಅನ್ಯತವನ್ನು ಓಡಿಸುವವನು, ದ್ವೇಷಿಸುವವನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಿಸುವವನು. (೧-೧೫-೨-೧; ೭-೬೦-೫;

೬-೬೬-೧೩). ಅವರು ತಮ್ಮ ಪೂಜೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾರದಿಂದಿರುವವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ(೧-೧೨೨-೯). ಆದರೆ ವರುಣನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ; ಹಗ್ಗದಂತೆ ಬಿಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಪಾಪಪರಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೨-೨೮ ೫, ೫-೪೫-೬ ಮತ್ತು ೮) ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವನ ಪೂರ್ವಿಕರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದಲೂ, ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ (೬-೮೬-೫). ತನ್ನಿಂದ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಯಮಗಳನ್ನೇ ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯವೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ, ಅನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವವರನ್ನೂ ಉಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. (೧-೨೫-೧); ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ಮೃತಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಕನಿಕರ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ (೬-೮೯-೫). ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಲ್ಲದ ಇತರ ಜೀವತಾಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಅಪರಾಧಕ್ಷಮಾ ಪ್ರಾಥನೆಯಿಲ್ಲದ ವರುಣಜೀವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರವೇ ಇಲ್ಲ.

ವರುಣನಲ್ಲಿ ನೂರುಗಟ್ಟಲೆ, ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಔಷಧಿಗಳು ಇವೆ; ಅವನು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಪಾಪವನ್ನೂ ಪರಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ (೧-೨೫-೯). ಅವನು ಪ್ರಾಣಾಪಹಾರ ಮಾಡಬಲ್ಲನು; ಜೀವದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲನು(೧-೨೪-೧೧; ೧-೨೫-೧೨; ೬-೮೮-೪; ೬-೮೯-೧). ನಿತ್ಯತ್ವವನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕುಶಲನು (೮-೦೨ ೨). ಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಅನಂದವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಮಾಳುತ್ವಿರುವ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರನ್ನು — ವರುಣ ಮತ್ತು ಯಾಮರನ್ನು — ಅಮುಷ್ಮಿಕಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಯಸುತ್ತಾರೆ (೧-೧೪-೬).

ಅವನ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ವಾಸ್ತುಹದಲ್ಲಿ ಅವನೊಡನೆ ಅವನ ಆರಾಧಕರು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ ಚಕ್ಷುಸ್ಸಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ (೫-೨೫-೧೮; ೬-೮೮-೨). ಅಂತಹವರೊಡನೆ ವರುಣನು ಸರಿಸಮಾನರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ (೬-೮೮-೪, ೬).

ವರುಣನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಾನವೇನು, ಅವನ ಸ್ವಭಾವವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯೇಣ. ಈವರೆಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಇಷ್ಟು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ ವರುಣನೂ, ಮಿತ್ರನೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು. ವರುಣನು ಮಿತ್ರನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಡೆದಿದಾನೆ. ವರುಣನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಮಿತ್ರನಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ಮಿತ್ರನು ಸ್ಯಾರವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ದೀವತಾಗ್ರಹ. ವರುಣನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬೇರೆ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಬೇಕು. ವರುಣ ಪದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ವ್ಯಾಧಾತುನಿಗೆ ಆವರಿಸು ಎಂದರ್ಥ. ಅನಿಂದ ವರುಣ ಎಂದರೆ ಆವರಿಸುವವನು ಅಥವಾ ಆವರಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವರುಣ ಎಂಬುದರಿಂದ ಪರದೃಶ್ಯಮಾನವಾದ ಗುಮ್ಮಟವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವರುಣ ಪದದಿಂದ ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ವರುಣನಿಂದ ಕೃತವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನಿಗಿಂತ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಪದಾರ್ಥ. ಸೂರ್ಯನಿಗೂ, ವರುಣನಿಗೂ ನಿಕಟ ಬಾಂಧವ್ಯವಿದೆ; ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೇ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲ, ಸೂರ್ಯನು ವರುಣನ ಕಣ್ಣು; ಈ ಕಣ್ಣು (ಸೂರ್ಯನು) ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವರುಣನಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ವರುಣನು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು; ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಪಂಚವು ವರುಣನ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೊಂದುನಾದೂ ಆಕಾಶದಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದ ತೇಜೋರಾಶಿ

ಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆಶ್ರಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಿ, ಮೇಲುಗಡೆ ಇರುವ ಆಕಾಶವು, ಅಹರ್ನಿಶಿಯೂ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅನುಲ್ಲಂಘನೀಯವಾದ ಶಾಸನಕರ್ತೃವಾದ ದೇವತೆ ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಲಾರದು.

(ಪೀಠಿಕೆ ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.)

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜ ಇತ್ಯೆಷ್ಟಚ್ಛಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಮಾತ್ರೇಯಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ನಾರುಣಂ |
ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೇಽಷ್ಟೈ ನಾರುಣಮಿತಿ | ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇವರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅತ್ರಿಯು ಋಷಿಯು ; ವರುಣನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುಷ್ ಛಂಧಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೇಽಷ್ಟೈ ನಾರುಣಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೮೫

ಮಂಡಲ— ೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮೫ ||
ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೩೦, ೩೧ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಮಂಟು—೮	
	ಋಷಿ—ಅತ್ರೀ	
	ದೇವತಾ—ವರುಣಃ	
	ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್	

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಪ್ರ ಸಮ್ರಾಜೇ ಬೃಹದರ್ಚಾಃ ಗಭೀರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಿಯಂ ವರುಣಾಯ
ಶ್ರುತಾಯ |

ವಿ ಯೋ ಜಘಾನ ಶಮಿತೇವ ಚರ್ನೋಪಸ್ತೀರೇ ಸೃಥಿವೀಂ ಸೂರ್ಯಾಯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ಸಂರಾಜೇ | ಬೃಹತ್ | ಅರ್ಚೆ | ಗಭೀರಂ | ಬ್ರಹ್ಮ | ಪ್ರಿಯಂ | ವರುಣಾಯ | ಶ್ರುತಾಯ |

ವಿ | ಯಃ | ಜಘಾನ | ಶಮಿತಾವ | ಚರ್ನು | ಉಪಸ್ತೀರೇ | ಸೃಥಿವೀಂ | ಸೂರ್ಯಾಯ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಶ್ವಿಃ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಸಂಬೋಧ್ಯ ಬ್ರವೀತಿ | ಹೇ ಅತ್ರೇ ತ್ವಂ ಸಮ್ರಾಜೇ ಸಮ್ಯಗ್ರಾಜಮಾನಾ-
ಯೇಶ್ವರಾಯ ಶ್ರುತಾಯ ಸರ್ವತ್ರ ಶ್ರುತಯಮಾಣಾಯ ವರುಣಾಯೋಪದ್ರವಸ್ಯ ನಿನಾರಕಾಯ
ಜನಾನಾಮಾವಕಾಯೈತನ್ನಾಮಕಾಯ ದೇನಾಯ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಭೀರಂ ದುರವಗಾಹಂ
ಬಹುರ್ಭೋಷೇತಂ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯಭೂತಂ ಬೃಹ್ಮಸ್ತೋತ್ರರೂಪಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಚ | ಪ್ರಾರ್ಚಯ |
ಪ್ರೋಚ್ಚಾರಯೇತ್ಕರ್ಥಃ | ಯೋ ವರುಣಃ ಶಮಿತೇವ ಚರ್ಮ ಶಮಿತಾ ಸಶುಶಸನಕರ್ತಾ ಯಥೋ-
ಪಸ್ತರಣಾಯ ಚರ್ಮ ಹಂತ ತದ್ವತ್ಪ್ರೈಥುಃಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಂತರಿಕ್ಷಂ || ತೃತೀಯಸ್ಯಾಂ ಸೃಥಿನ್ಯಾಮಿತಿ
ಶ್ರುತೇರಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ ಸೃಥಿವೀಶಬ್ಧವಾಚ್ಯೇತ್ವಂ || ಸೂರ್ಯಾಯ ಸೂರ್ಯಸ್ತೋತ್ರಂ ಅಸ್ತರಣಾಯ
ವಿ ಜಘಾನ ವಿಸ್ತಾರಯಾಮಾಸ | ವಿಸ್ತೃತಂ ಹಿ ವ್ಯವಹಾರಯೋಗ್ಯಂ ಭವತಿ ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯವಹಾರಾಯಾಂತ-
ರಿಕ್ಷಂ ವಿಸ್ತಾರಿತವಾನ್ | ಉರುಂ ಹಿ ರಾಜಾ ವರುಣಶ್ಚಕಾರ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೨೪-೮ | ಇತಿ ಹ್ಯುಕ್ತಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶಮಿತಾ—ಪಶುಚ್ಛೇದನ ಮಾಡುವ ಶಮಿತ್ಯವು | ಚರ್ಮ ಇವ—ಚರ್ಮವನ್ನು ಹರಡುವಂತೆ |
ಯಾಃ—ಯಾವ ವರುಣನು | ಸೂರ್ಯಾಯ—ಸೂರ್ಯನು | ಉಪಸ್ತೀರೇ—ಪಂಚಾರಕ್ವಾಗ | ಸೃಥಿವೀಂ—
ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ವಿ ಜಘಾನ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹರಡಿದನೋ ಅಂತಹ | ಸಮ್ರಾಜೇ—ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿ
ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೂ | ಶ್ರುತಾಯ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ವರುಣಾಯ—ವರುಣದೇವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ
ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ | ಗಭೀರಂ—ಅತಿಶಯವಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಪ್ರಿಯಂ—
ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದುದೂ ಆದ | ಬೃಹ್ಮ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಪ್ರ ಅರ್ಚೆ—ಪಠಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅತ್ರಿಯೇ, ಪಶುಚ್ಛೇದನಮಾಡುವ ಶಮಿತ್ಯವು ಚರ್ಮವನ್ನು ಹರಡುವಂತೆ, ಯಾವ ವರುಣನು
ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರಕ್ವಾಗ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹರಡಿದನೋ ಅಂತಹ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೂ
ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ವರುಣದೇವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ
ಪ್ರೀತಿಕಾರಕವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Offer a solemn, profound, and acceptable prayer to the imperial and renowned Varuna, who has spread the firmament as a bed for the sun, as the immolator (spreads) the skin of the victim.

|| ವಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಶಮಿತಾ ಚರ್ಮ ಇವ—ಪಶುಚ್ಛೇದನ ಮಾಡುವ ಶಮಿತ್ಯವು ಪಶುವಿನ ಚರ್ಮವನ್ನು ಹರಡುವಂತೆ |
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವನ್ನು ಕೊಂದು ಕತ್ತರಿಸುವವನಿಗೆ ಶಮಿತ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವನ್ನು ಕೊಂದಮೇಲೆ

ಆ ಪಠುವಿನ ಚರ್ಮವನ್ನು ಶಮಿತ್ಯವು ಒಣಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಸಲಲ್ಲಿ ಅಗಲವಾಗಿ ಹರಡುವನು. ಈ ರೀತಿ ಅಗಲವಾಗಿ ಹರಡುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪಮಾನವಾಗಿ ಹೇಳಿ ವರುಣನು ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವಂತೆ ಹರಡಿ ದೊಡ್ಡದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ವರುಣನ ಅಸಾಧಾರಣಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಈ ವಿಷಯ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ—

ಉರುಂ ಹಿ ರಾಜಾ ವರುಣಶ್ಚ ಕಾರ ಸೂರ್ಯಾಯ ಪಂಥಾಮನ್ವೇತವಾ ಉ||

ಎಂಬ ಋಕ್ಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೪-೮)

|| ಸಂಹಿತಾ ರಾಶಿಃ ||

ವನೇಷು ವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಂ ತತಾನ ವಾಜಮರ್ವತ್ಸು ಪಯ ಉಸ್ರಿಯಾಸು |

ಹೃತ್ಸು ಕ್ರತುಂ ವರುಣೋ ಅಸ್ವಗ್ನಿಂ ದಿವಿ ಸೂರ್ಯಮದಧಾತ್ಸೋಮ-
ಮದ್ರಾ || ೨ ||

|| ಪವಾಶಃ ||

ವನೇಷು | ವಿ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ | ತತಾನ | ವಾಜಂ | ಅರ್ವತ್ಸು | ಪಯಃ | ಉಸ್ರಿಯಾಸು |

ಹೃತ್ಸು | ಕ್ರತುಂ | ವರುಣಃ | ಅಸ್ವಗ್ನಿಂ | ದಿವಿ | ಸೂರ್ಯಂ | ಅದಧಾತ್ | ಸೋಮಂ |
ಅದ್ರಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಂ ವರುಣೋ ವನೇಷು ವೃಕ್ಷಾಗ್ರೇಷ್ವಂತರಿಕ್ಷಂ ವಿ ತತಾನ | ವಿಸ್ತಾರಿತವಾನ್ | ತಥಾ ವಾಜಸನೇಯಕಂ | ವನೇಷು ಹೀಡನೇಷು ವೃಕ್ಷಾಗ್ರೇಷ್ವಂತರಿಕ್ಷಂ ವಿತತಂ ತಸ್ಮಾದಾಹ ವನೇಷು ವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಂ ತತಾನೇತಿ | ವಾಜಂ ಬಲಮರ್ವತ್ಸುಶ್ಚೇಷು ವಿ ತತಾನ | ವಯಃ ಕ್ಷೀರಮುಸ್ರಿಯಾಸು ಗೋಸು | ಉಸ್ರಿಯೇತಿ ಗೋನಾಮ | ಉತ್ಸ್ರವಿಣೋಽಸ್ಯಾಂ ಭೋಗಾ ಇತಿ ತದ್ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಃ | ಹೃತ್ಸು ಹೃದಯೇಷು ಕ್ರತುಂ ಕರ್ಮಸಂಕಲ್ಪಂ | ಯದ್ವಿ ಮನಸಾ ಧ್ಯಾಯಯತಿ ತತ್ಕರ್ಮಣಾ ಕರೋತಿ | ಅಪ್ಸುರದಕೇಷ್ಯಗ್ನಿಂ ವೈದ್ವಿತನೋರ್ವಂ ವಾ | ಸಮಾಕ್ರ ವಿ ತತಾನೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಕಿಂಚ ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ಸೂರ್ಯಮದಧಾತ್ | ಸ್ಥಾಪಿತವಾನ್ | ಸೋಮಂ ಚಾದ್ರ ಪರ್ವತೇಽದಧಾತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪಾಠಃ ||

ವರುಣಃ—ಅದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವರುಣದೇವನು | ವನೇಷು—ವೃಕ್ಷಗಳ ಉರ್ಧ್ವಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ವಿ ತತಾನ—ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಅರ್ವತ್ಸು—ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ | ವಾಜಂ—

ಬಲವನ್ನು (ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾನೆ) | ಉಸ್ತಿಯಾಸು—ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ | ಸಯಃ—ಕ್ಷೀರವನ್ನೂ | ಹೃತ್ಸು—ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ | ಕೃತುಂ—ಕರ್ಮಪ್ರೇರಕವಾದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ | ಅಪ್ಸು—ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ | ಅದಧಾತ್—ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಅದ್ರಿ—ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮವನ್ನು (ಇರಿಸಿದ್ದಾನೆ).

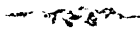
|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧದಾದ ವೃಕ್ಷಗಳ ಊರ್ಧ್ವಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ, ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರವನ್ನೂ, ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪ್ರೇರಕವಾದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹರಡಿದ್ದಾನೆ. ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸೋಮವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

He has extended the firmament over the tops of the trees, has given strength to horses, milk to cows, determination to the heart : he has placed fire in the waters, the sun in heaven, the Soma-plant in the mountain.

ವನೇಷು ವಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಂ ತತಾನ—ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದರೆ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಇರುವ ಜನರಿಗೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ, ಉದಕದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೋಮಬೀಜವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವವನು ವರುಣನೇ ಆಗಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ವರುಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅತಿಶಯವಾದುದು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಬಂಧಾರ್ಥ ||

ನೀಚೀನಬಾರಂ ವರುಣಃ ಕಬಂಧಂ ಪ್ರ ಸರ್ಜ ರೋದಸೀ ಅಂತರಿಕ್ಷಂ |
ತೇನ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಾ ಯವಂ ನ ವೃಷ್ಟಿವೃನ್ತತಿ ಭೂಮಿ || ೩ ||

|| ಋದಾರ್ಥ ||

ನೀಚೀನಬಾರಂ | ವರುಣಃ | ಕಬಂಧಂ | ಪ್ರ | ಸರ್ಜ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ |
ತೇನ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ಭುವನಸ್ಯ | ರಾಜಾ | ಯವಂ | ನ | ವೃಷ್ಟಿಃ | ವಿ | ಉನ್ತತಿ | ಭೂಮಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನೀಚೀನಬಾರಮುಧೋಮುಖಬಿಲಂ ಪ್ರ ಸರ್ಜನ್ | ಕೃತನಾನ್ | ಕಂ | ಕವಂಧಂ | ಕವನಮು-
ದಕಂ | ತದ್ವೀಯತೇಶ್ವರೇತಿ ಕವಂಧೋ ವೇಘಃ | ತಂ ತಥಾಕರೋತ್ | ಅಥವಾ ಕವಂಧಮುದಕಂ |
ತದುದಕಂ ನೀಚೀನಬಾರಂ ನೀಚೀನನಿರ್ಗಮನಬಿಲಂ ಚಕಾರ | ಮೇಘಂ ವಿದಾಯೋದಕವಂಧೋ-
ಮುಖಂ ಚಕಾರೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಪ್ರತೀತ್ಯಚ್ಚತೇ | ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಂತರಿಕ್ಷಂ ಚ ಪ್ರತಿ |
ಲೋಕತ್ರಯಹಿತಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇನೋದಕೇನ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಭೂತಜಾತಸ್ಯ ರಾಜಾ
ಸ್ವಾಮಿಾ ವರುಣೋ ಭೂಮಿ ಭೂಮಿಂ ವ್ಯುನಕ್ತಿ | ಕ್ಲೇದಯತಿ | ವೃಷ್ಟಿಃ ಸೇಕ್ತಾ ಪುಮಾನ್ಯವಂ ನ
ಯನುಮಿವ ಯನಾನ್ಯಥಾ ಪ್ರರೋಹಾಯ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಾರಯತಿ ತದ್ವದ್ವಮಿಂ ಸರ್ವತ್ರೋನಕ್ತಿ |
ಅಥವಾ ವೃಷ್ಟಿರ್ವರುಣ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ವರ್ಷಕಃ ಸರ್ಜನ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಸ್ಮಿನ್ನಕ್ಷೇ ಯವಂ ಪುರುಷ
ಇವೇತಿ ಪುರುಷಬ್ಧೋದ್ರಥ್ಯಾಹಾರ್ಯಃ | ಅತ್ರ ನೀಚೀನಬಾರಂ ವರುಣಃ ಕವಂಧಂ | ನಿ. ೧೦-೪ |
ಇತ್ಯಾದಿನಿರುಕ್ತಂ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಂ ||

ಃ ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥಃ |

ವರುಣಃ—ವರುಣನು | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷ
ಕೃಾಗಿಯೂ | ಕಬಂಧಂ—ಮೇಘವನ್ನು ನೀಚೀನಬಾರಂ—ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ | ಪ್ರ ಸರ್ಜನ್—ನೀರನ್ನು
ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು | ವೃಷ್ಟಿಃ—ವೃಷ್ಟಿಯು | ಯವಂ ನ—ಯವಧಾನ್ಯವನ್ನು ತೋಯಿಸುವಂತೆ |
ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ—ಸಮಸ್ತವಾದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ | ರಾಜಾ—ಪ್ರಭುವಾದ ವರುಣನು | ತೇನ—ಇದೇ
ಉದಕದಿಂದ | ಭೂಮಿ—ಭೂಮಿಯನ್ನು | ವ್ಯುನಕ್ತಿ—ತೋಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ವರುಣನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಮೇಘವನ್ನು ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ
ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ವೃಷ್ಟಿಯು ಯವಧಾನ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋಯಿಸುವಂತೆ, ಸಮಸ್ತವಾದ
ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾದ ವರುಣನು ಇದೇ ಉದಕದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

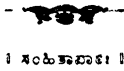
Varuna has set free the (water of the) downward opening cloud for
the (benefit of the) heaven, the earth, and the firmament ; thence is he
monarch of all the world, watering the soil as the rain bedews the barley.

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಈ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಯಾಸ್ಕರು ಸರ್ವಜನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ನೀಚೀನದ್ವಾರಂ ವರುಣಃ ಕಬಂಧಂ ಮೇಘಂ | ಕವನಮುದಕಂ ಭವತಿ ತದಸ್ಮಿನ್ ಧೀಯತೇ
ಉದಕಮುಖಿ ಕಬಂಧಮುಖ್ಯತೇ ಬಂಧಿರನಿಭೃತತ್ವೇ ಕಮನಿಭೃತಂ ಚ ಪ್ರಸೃಜತಿ ದ್ಯಾವಾ
ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಚಾಂತರಿಕ್ಷಂ ಚ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ತೇನ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ರಾಜಾ ಯವಮಿವ
ವ್ಯುಷ್ಟಿರ್ವ್ಯುನಕ್ತಿ ಭೂಮಿಂ ||
(ನಿ. ೧೦-೪)

ನೀಚೀನಬಾರಂ ಎಂದರೆ ನೀಚೀನದ್ವಾರಂ—ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ; ಮೇಘವು ಎತ್ತರವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆಳಗಿರುವ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದರಿಂದ ಮೇಘದ ಬಾಯಿ ಅಥವಾ ದ್ವಾರವು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ರುವುದೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಕವನದಂದರೆ ಉದಕವು, ಅಂತಹ ಉದಕವು ಬಂಧಿಸಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಬಂಧ ಎಂದರೆ ಮೇಘವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ಕಬಂಧವೆಂದರೆ ಉದಕವೆಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು ಏಕೆಂದರೆ ಹರಡುವ ಅಥವಾ ಹರಿದುಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವವಿರುವ ಉದಕವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಒಂದುಕಡೆ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಿರುವುದಕ್ಕೆ ಉದಕ ಅಥವಾ ಮೇಘವೆಂದು ಹೆಸರು. ವರುಣನು ಇಂತಹ ಮೇಘದ ಅಧಃಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರ ಉದಕಗಳನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅದೇ ವರುಣನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ (ಸಿರ್ವಿಸುತ್ತಾನೆ) ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಆ ವರುಣನು ತನ್ನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಯವಧಾನ್ಯದ ಸಸಿಗಳನ್ನು ಉದಕವು ನೆನೆಸುವಂತೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉದಕಗಳಿಂದ ತೋಯಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯ.

ಉನತ್ತಿ ಭೂಮಿಂ ಪೃಥಿವೀಮುತ ದ್ಯಾಂ ಯದಾ ದುಗ್ಧಂ ವರುಣೋ
ವಷ್ಟ್ಯಾದಿತ್ |

ಸಮಾಭ್ರೇಣ ವಸತ ಪರ್ವತಾಸಸ್ತವಿಸ್ತೀಯಂತಃ ಶ್ರಥಯಂತ ವೀರಾಃ || ೪ ||

| ಸದನಃ |

ಉನತ್ತಿ | ಭೂಮಿಂ | ಪೃಥಿವೀಂ | ಉತ | ದ್ಯಾಂ | ಯದಾ | ದುಗ್ಧಂ | ವರುಣಃ | ವಷ್ಟ್ಯ | ಆತ್ |
ಇತ್ |

ಸಂ | ಅಭ್ರೇಣ | ವಸತ | ಪರ್ವತಾಸಃ | ತವಿಸ್ತೀಯಂತಃ | ಶ್ರಥಯಂತ | ವೀರಾಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವರುಣೋ ಭೂಮಿಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಪ್ರಥಿತಮಂತರಿಕ್ಷಂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯಾಪಿ ಪೃಥಿವೀತಲ್ಪವಾಚ್ಯೆತ್ಯಂ ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂ | ಉತಾಪಿ ಚ ದ್ಯಾಂ ದ್ಯುಲೋಕಮುನತ್ತಿ | ಕ್ಷೇದಯತಿ | ಯದಾಯಂ ದುಗ್ಧಮುದಕ- ಪೂರಣಂ ವಷ್ಟ್ಯ ಕಾಮಯತೇ | ಅಥವಾ ದುಗ್ಧಮುದಕಂ | ತೇನ ತತ್ಕಾರ್ಯನೋಷಧ್ಯಾದಿಕಂ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ | ಓಷಧ್ಯಾದಯಃ ಪ್ರವರ್ಧಂತಾಮಿತಿ ಯದಾ ಕಾಮಯತೇ ಅದಿದನಂತರನೇವ ಸಂ ವಸತ | ಸಮಾಚ್ಛಾದಯಂತಿ | ಕೇ | ಪರ್ವತಾಸಃ ಪರ್ವವಂತೋಽಪ್ರಯಃ | ಕೇನ | ಅಭ್ರೇಣ ಮೇಘೇನ | ಕಿಂಚಿ ತವಿಸ್ತೀಯಂತೋ ಬಲಮಿಚ್ಛಂತೋ ವೀರಾ ನಿಶೇಷೇಣ ನೃಪೈಃ ಪ್ರೇರಯಿತಾರೋ ಮರುತಃ ಶ್ರಥಯಂತ | ಶ್ರಥಯಂತಿ ಮೇಘಾನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಬಂಧರ್ಪ ||

ಯದಾ—ಯಾವಾಗ | ವರುಣಃ—ವರುಣನು | ದುಗ್ಧಂ—ಮೇಘವನ್ನು ಕರೆಯಲು (ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಸಲು) | ವೃಷ್ಟಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ (ಆಗ) | ಭೂಮಿಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ | ಪೃಥ್ವಿನೀಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ | ಉನತ್ತಿ—ಉದಕದಿಂದ ತೋಯಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅದಿತ್—ಆ ಒಡನೆಯೇ | ಪರ್ವತಾಸಃ—ಪರ್ವತಗಳು | ಅಭ್ಯೇಣ—ಮೇಘಗಳಿಂದ | ಸಂ ವಸಂತ—ಆಚ್ಛಾದನವಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ | ತವಿಸೀಯಂತಃ—ಬಲದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ | ನೀರಾಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು | ಶ್ರಥಯಂತ—ಮೇಘಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

|| ಪರ್ವತಾಸಃ ||

ವರುಣನು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಸಬೇಕೆಂದಿಚ್ಛಿಸಿದೊಡನೆಯೇ, ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ಮತ್ತು ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೂ ಉದಕದಿಂದ ತೋಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಒಡನೆಯೇ, ಪರ್ವತಗಳು ಮೇಘಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಆಚ್ಛಾದನವಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಬಲದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಮೇಘಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

English Translation.

Varuna waters earth, mid-air, and heaven, when he pleases (to send forth) the milk (of the cloud): thereupon the mountains clothe (their summits) with the rain-cloud, and the hero, (Maruts), exulting in their strength, compel (the clouds) to relax.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇನಾಮೂ ಸ್ವಾಸುರಸ್ಯ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಮಹೀಂ ಮಾಯಾಂ ವರುಣಸ್ಯ ಪ್ರ
ವೋಚಂ |

ಮಾನೇನೇವ ತಸ್ಮಿನ್ ಅಂತರಿಕ್ಷೇ ವಿ ಯೋ ಮಮೇ ಪೃಥ್ವಿನೀಂ
ಸೂರ್ಯೇಣ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಾಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ಅಸುರಸ್ಯ | ಶ್ರುತಸ್ಯ | ಮಹೀಂ | ಮಾಯಾಂ | ವರುಣಸ್ಯ | ಪ್ರ | ವೋಚಂ |
ಮಾನೇನೇವ | ತಸ್ಮಿನ್ | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ | ವಿ | ಯಃ | ಮಮೇ | ಪೃಥ್ವಿನೀಂ | ಸೂರ್ಯೇಣ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸುರಸ್ಯಾಸುರಸಂಬಂಧಿನಃ | ಅಸುರಾಣಾಮಸ್ಯ ಚ ವಧ್ಯಘಾತಕಭಾವಃ ಸಂಬಂಧಃ | ಅಸುರ-
ಹಂತುರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವಾಸುರೋ ಮೇಘಃ | ಪ್ರಾಣಿದಾನಾತ್ತತ್ಸಂಬಂಧಿನಃ ಶ್ರುತಸ್ಯ ವಿಶ್ರುತಸ್ಯ
ಮಹೀಂ ಮಹತೀಮಿಮಾಂ ಮಾಯಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಪ್ರವೋಚಂ | ಪ್ರಬ್ರವೀಮಿ | ಕೃಷಾ ಮಾಯೇತಿ
ಸೋಚ್ಯತೇ | ಯೋ ವರುಣೋಽಂತರಿಕ್ಷೇ ತಸ್ವಿವಾನ್ ತಿಷ್ಠನ್ಮಾನೇನೇವ ದಂದೇನೇವ ಸೂರ್ಯೇಣ
ಪೃಥಿವೀಮಂತರಿಕ್ಷಂ ವಿ ಮಮೇ ಪರಿಚ್ಛಿನತ್ತಿ ತಸ್ಯೈಷಾ ಮಾಯಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾರು | ಅಂತರಿಕ್ಷೇ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ತಸ್ವಿವಾನ್—ಸ್ಥಿತನಾಗಿ | ಮಾನೇನೇವ—
ಅಳಿಯುವ ಕೋಲಿನಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ | ಸೂರ್ಯೇಣ—ಸೂರ್ಯನಿಂದ | ಪೃಥಿವಿಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು |
ವಿ ಮಮೇ—ಅಳಿಯುವನೋ ಅಂತಹ | ಅಸುರಸ್ಯ—ಅಸುರಹಂತಕನೂ | ಶ್ರುತಸ್ಯ—ಪ್ರಖ್ಯಾತನೂ ಆದ
ವರುಣನ | ಮಹೀಂ—ಮಹತ್ತಾದ | ಇಮಾಂ ಮಾಯಾಂ—ಈ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಪ್ರವೋಚಂ—
ಸ್ತುತಿಸಿ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಅಳಿಯುವ ಕೋಲಿನಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಯಾರು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು
ಅಳಿಯುವನೋ ಅಂತಹ ಅಸುರಹಂತಕನೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತನೂ ಆದ ವರುಣನ ಮಹತ್ತಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ
ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I proclaim this great device of the renowned Varuna, the destroyer
of the Asuras, who abiding in the mid-heaven, has meted the firmament
by the sun, as if by a measure.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮಾಮೂ ನು ಕವಿತಮಸ್ಯ ಮಾಯಾಂ ಮಹೀಂ ದೇವಸ್ಯ ನಕಿರಾ
ದಧರ್ಷ |

ಏಕಂ ಯಮುದ್ವಾ ನ ಪ್ರಾಣಂತ್ಯೇನೀರಾಸಿಂಚಂತೀರವನಯಃ ಸಮುದ್ರಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಾಂ | ಊಂ ಇತಿ | ನು | ಕವಿತ್ವಮಸ್ಯ | ಮಾಯಾಂ | ಮಹೀಂ | ದೇವಸ್ಯ | ನಕೀ | ಆ | ದಧರ್ಷ |
ಏಕಂ | ಯತ್ | ಉದ್ವಾ | ನ | ಪೃಣಂತಿ | ಏನೀಃ | ಆಸಿಂಚಂತೀಃ | ಅವನಯಃ | ಸಮುದ್ರಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕವಿತಮಸ್ಯ ಪ್ರಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ದೋಷತಮಾನಸ್ಯ ಸ್ತುತೈಸ್ಯ ನಾ ವರುಣಸ್ಯೇವಾಂ
ಸರ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ ಮಹೀಂ ಮಹತೀಂ ಮಾಯಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ನಕಿರ್ಷವಾ ದಧರ್ಷ | ನ ಹಿನಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿದಪಿ |
ಊ ನಿತಿ ಪೂರಣಾ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾದೇಕಂ ಸಮುದ್ರಮುದೋದಕೇನ ನ ಪೃಣಂತಿ ನ ಪೂರಯಂತಿ |
ಕಾಃ | ಏನೀರೇನೈಃ ಶುಭ್ರಾ ಗಮನಶೀಲಾ ವಾಸಿಂಚಂತೀರುದಕಮಾಸೇಚೆಯಂತೋದ್ರವನಯೋ
ನದ್ಯಃ | ಬಹ್ಯೋ ನದ್ಯಃ ಸರ್ವದೋದಕೇನ ಪೂರಯಂತೋದ್ರಪಿ ನೈಕಮಪಿ ಸಮುದ್ರಂ ಪೂರಯಂ-
ತಿತಿ | ಇದಂ ವರುಣಸ್ಯ ಮಹತ್ಕರ್ಮಣಿ | ಅತ್ರಾಂತರಿಕ್ಷಸಿಂಹಾರಾದಿಸಮುದ್ರಾಪೂರಣಸರ್ಪಂತಂ
ಕರ್ಮ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯೈವೋಚಿತಂ ನ ವರುಣಸ್ಯೇತಿ ನ ವಾಚ್ಯಂ ತಸ್ಯ ವರುಣಾದಿರೂಪಾವಸಾ ನಾತ್ |
ಏವ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತ್—ಯಾವ ವರುಣನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ | ಏನೀಃ—ಪ್ರವಹಿಸತಕ್ಕವು | ಆ ಸಿಂಚಂತೀಃ—
ಉದಕಭರಿತವಾದವು ಆದ | ಅವನಯಃ—(ಅನೇಕ) ನದಿಗಳೂ ಸಹ | ಏಕಂ ಸಮುದ್ರಂ—ಒಂದೇ
ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ | ಉದ್ವಾ—ಉದ್ರವದಿಂದ | ನ ಪೃಣಂತಿ—ತುಂಬಲಾರವೋ ಅಂತಹ | ಕವಿತಮಸ್ಯ—
ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ | ದೇವಸ್ಯ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ವರುಣನ | ಇಮಾಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ನಾದುದೂ | ಮಹೀಂ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ಮಾಯಾಂ—ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು | ನಕೀ—ಯಾರೂ ಕೂಡ |
ಆ ದಧರ್ಷ—ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಾರರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ನದಿಗಳು ಪ್ರವಾಹಭರಿತಗಳಾಗಿ ಬಂದು ಹರಿದರೂ ಸಹ ತುಂಬಲಾರದಷ್ಟು ಅಳವು ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿರು
ವುದು ವರುಣನ ಮಹಿಮೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ
ವರುಣನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಾರರು.

English Translation.

No one has counteracted the device of the most sagacious Divinity,
whereby the lucid water-shedding rivers do not fill the ocean with water.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅರ್ಯಮ್ಯಂ ವರುಣ ಮಿತ್ರೈಂ ವಾ ಸಖಾಯಂ ವಾ ಸದಮಿದ್ಭ್ರಾತ್ರರಂ
ವಾ |

ವೇಶಂ ವಾ ನಿತ್ಯಂ ವರುಣಾರಣಂ ವಾ ಯತ್ಸೀಮಾಗಶ್ಚ ಕೃಮಾ ಶಿಶ್ರಘಸ್ತತ್ ||

|| ಪಪನಾಠಃ ||

ಅರ್ಯಮ್ಯಂ | ವರುಣ | ಮಿತ್ರೈಂ | ವಾ | ಸಖಾಯಂ | ವಾ | ಸದಂ | ಇತ್ | ಭ್ರಾತ್ರರಂ | ವಾ |

ವೇಶಂ | ವಾ | ನಿತ್ಯಂ | ವರುಣ | ಅರುಣಂ | ವಾ | ಯತ್ | ಸೀಂ | ಆಗಃ | ಚಿಕ್ರಮ | ಶಿಶ್ರಘಃ | ತತ್ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವರುಣ ಅರ್ಯಮ್ಯಂ | ಅರ್ಯಮ್ಯವಾರ್ಯಮ್ಯಃ || ಸ್ವಾರ್ಥಿಕೋ ಯತ್ | ಅರ್ತೇರಿವಂ
ರೂಪಂ || ಪ್ರದಾತಾರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವೇರಣಾನ್ನನನಾಚ್ಚ ಶಾಸ್ತ್ರೀತ್ಯರ್ಥಮಾ ಗುರುಃ | ತಂ | ವಾ
ಅಥವಾ ಮಿತ್ರೈಂ || ಇಾಮಿದಾ ಸ್ವೇಹನ ಇತ್ಯಸ್ಮಾನ್ನಿತ್ರೈಂ | ಸ್ವಾರ್ಥಿಕೋ ಯತ್ || ಅನುರಕ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ವಾ ಅಥವಾ ಸಖಾಯಂ ಸಮಾನಖ್ಯಾಸಂ ಸದಮಿತ್ಸರ್ವ ದೈವ ಭ್ರಾತರಂ ವಾ | ನಿತ್ಯಂ ನಿರಂತರಂ ವೇಶಂ
ನಿಕಟನಿಕೇತನವರ್ತನಂ ವಾ | ಅರಣಂ ವಾ | ಅಶಬ್ದಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಥವಾರಣಮದಾತಾರಂ ವಾ ನಿತ್ಯಂ
ನಿರಂತರಂ | ಏತಾನ್ಪ್ರತಿ ಯತ್ಸೀಂ ಯದೇತದಾಗೋಽಪರಾಧಂ ಚಿಕ್ರಮ ತಚ್ಚಿಶ್ರಘಃ | ಅಸ್ಯಶ್ಲೋ
ವಿನಾಶಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ಅರ್ಯಮ್ಯಂ—ನಮಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಿವನಾಗಲಿ | ಮಿತ್ರೈಂ—
ಸ್ನೇಹಿತನಿಗಾಗಲಿ | ವಾ—ಅಥವಾ | ಸ ಖಾಯಂ—ಒಡನಾಡಿಗಾಗಲಿ | ವಾ—ಅಥವಾ | ಸದಮಿತ್—
ಸರ್ವದಾ | ಭ್ರಾತರಂ—ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಿಗಾಗಲಿ | ನಿತ್ಯಂ—ಸರ್ವದಾ | ವೇಶಂ ವಾ—ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ವಾಸ
ಮಾಡುವವನಿಗಾಗಲಿ | ಅರಣಂ ವಾ—ಅಥವಾ ಮೂಕನಿಗಾಗಲಿ | ಯತ್ ಸೀಂ—ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ |
ಆಗಃ—ಪಾಪವನ್ನು ಅಥವಾ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು | ಚಿಕ್ರಮ—ಮಾಡಿವೇನೆಯೋ | ತತ್—ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪ
ಗಳನ್ನೂ | ಶಿಶ್ರಘಃ—ನಾಶಮಾಡು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ನಮಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಿವನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತನಿಗಾಗಲಿ,
ಒಡನಾಡಿಗಾಗಲಿ, ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮೂಕನಿಗಾಗಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿಧವಾದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಅಚಂ
ಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು ಮತ್ತು ಆ ಪಾಪವು ನಮಗಂಟಿದಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕ್ಷಮಿಸು.

English Translation.

If, Varuna, we have ever committed an offence against a benefactor, a friend, a companion, a brother, a near neighbour, or Varuna, a dumb man, remove it from us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕಿತನಾಸೋ ಯದ್ರಿಪುರ್ನ ದೀವಿ ಯದ್ವಾ ಘಾ ಸತ್ಯವಂತ ಯನ್ನ ವಿದ್ಧ |
ಸರ್ವಾ ತಾ ವಿಷ್ಯ ಶಿಥಿರೇವ ದೇವಾಧಾ ತೇ ಸ್ಯಾಮ ವರುಣ ಪ್ರಿಯಾಸಃ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕಿತನಾಸಃ | ಯತ್ | ರಿಪುಃ | ನ | ದೀವಿ | ಯತ್ | ನಾ | ಘ | ಸತ್ಯಂ | ಉತ | ಯತ್ | ನ | ವಿದ್ಧ |
ಸರ್ವಾ | ತಾ | ವಿ | ಸ್ಯ | ಶಿಥಿರೇವ | ದೇವ | ಅಥ | ತೇ | ಸ್ಯಾಮ | ವರುಣ | ಪ್ರಿಯಾಸಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಿತನಾಸಃ ಕಿತನಾ ದ್ಯೂತಕೃತಃ | ಕಿಂ ತನಾಸ್ತಿ ಸರ್ವಂ ಮಯಾ ಜಿತಮಿತಿ ವದತೀತಿ ಕಿತನಃ | ನ ದೀವಿ ನ ದೇವನೇ ದ್ಯೂತೇ ಯಥಾ ಯದ್ರಿಪುರ್ನ ದೀವಿಯಂತಿ ಪಾಪಮಾರೋಪಯಂತಿ ತಥಾಸ್ಯಾಸು ದ್ವೇಷ್ವಾರೋ ಮಯಿ ತ್ವಮೇತತ್ಪಾಪಮಕರೋರಿತ್ಯಾಕ್ಷಿಸಂತಿ || ಅತ್ರ ಪುರಸ್ತಾದುಪಚಾರೋಽಪಿ ನಕಾರ ಉಪನಾರ್ಥಿಯಃ || ನಾ ಅಥನಾ | ಘೇತಿ ಪೂರಣಃ | ಯತ್ಪಾಪಂ ಸತ್ಯಮಾರೋಪಮಂತರೇಣ ಕೃತವಂತಃ ಸ್ಯಃ | ಉತಾಸಿ ಚ ಯತ್ಕೃತಂ ಪಾಪಂ ನ ವಿದ್ಧ ನ ಜಾನೀನುಃ ತಾ ತಾನಿ ಸರ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಶಿಥಿರೇವ ಶಿಥಿಲಾನೀವ ಶಿಥಿಲಬಂಧನಾನಿ ಫಲಾನೀವ ವಿಷ್ಯ | ವಿನೋಚಯ || ಸ್ಯತಿರುಪಸೃಷ್ಟೋ ವಿನೋಚನೇ || ಹೇ ದೇವ ಅಧಾನಂತರಂ ತೇ ತವ ಪ್ರಿಯಾಸಃ ಪ್ರಿಯಾಃ ಸ್ಯಾಮ | ಭವೇಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ವರುಣ—ಎಲೈ ವರುಣನೇ | ದೀವಿ—ದ್ಯೂತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ | ಕಿತನಃ ಸೋ ನ—ಜೂಜುಗಾರರಂತೆ | ಯತ್ ರಿಪುಃ—ಯಾವ ಮೋಸಕಾರ್ಯವನ್ನು (ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ) ಆಚರಿಸಿರುವನೋ | ನಾ—ಅಥವಾ | ಯತ್—ಯಾವ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು | ಸತ್ಯಂ—ಬಂಧಿತವಾಗಿಯೂ | ನ ವಿದ್ಧ—ನಾವು ತಿಳಿಯದೇ ಮಾಡಿರುವನೋ | ಸರ್ವಾ ತಾ—ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ಶಿಥಿರೇವ—(ಶೋಭೆಯಿಂದ) ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಫಲಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬಿಳುವಂತೆ | ವಿಷ್ಯ—ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರ ತಕ್ಕು | ಅಥ—ಅನಂತರವೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಪ್ರಿಯಾಸಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮ—ನಾವು ಆಗುವೆವು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ವರುಣನೇ, ದ್ರೂತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೂಜುಗಾರರು ಯಾವ ರೀತಿ ಮೋಸಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವರೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಮೋಸಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಯಾವ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ. ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪವನ್ನೂ ಸಹ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ತಿಥಿಲಿತನಾದ ಫಲವು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುವಂತೆ ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರಮಾಡು, ಅನಂತರವೇ ನಾವು ನಿನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಆಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation.

If, like gamblers, who cheat at play, (we commit offences) knowingly, or (those) of which we know not, divine Varuna, extricate us from them all, as if from loosened (bonds), so that we may be dear, Varuna, to you.

ಎಂಭತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯಮಿತಿ ಸದ್ಯ ಚಿಂ ಚಿತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಮತ್ರೇರಾರ್ಷಮಾನುಷ್ಟುಭವ್ಯಂದ್ರಾಗ್ನಂ | ಸ್ವಪ್ನೀ ವಿರಾಟ್ ಪೂರ್ವಾ | ಆದ್ಯಾ ದಶಕಾವಷ್ಟುಕಾಸ್ತ್ರಯಃ | ಅನು. ೯-೧೧ | ಇತಿ ಪರಿಭಾಷಿತತ್ಯಾತ್ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸ್ವಪ್ನೀಂದ್ರಾಗ್ನಮಾನುಷ್ಟುಭಂ ವಿರಾಟ್ ಪೂರ್ವಾಂತಮಿತಿ || ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅತ್ರಿಯು ಋಷಿಯು, ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳು ದೇವತೆಯು. ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಮಾತ್ರ ವಿರಾಟ್ ಪೂರ್ವಾ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ಸಿನದು. ಭಂದೋಽನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಆದ್ಯಾ ದಶಕಾವಷ್ಟುಕಾಸ್ತ್ರಯಃ | ಎಂದರೆ, ಈ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಐದುಪಾದಗಳಿದ್ದು, ಮೊದಲನೇ ಎರಡು ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳೂ, ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎಂಟಿಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇರುವವು ಎಂದು ವಿರಾಟ್ ಪೂರ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಲಕ್ಷಣವು ಭಂದೋಽನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಕ್ರಮ್ಯಂತರಾ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿರುವುದು (ಭಂ. ಅನು. ೯-೧೧). ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಸ್ವಪ್ನೀಂದ್ರಾಗ್ನಮಾನುಷ್ಟುಭಂ ವಿರಾಟ್ ಪೂರ್ವಾಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೮೬

ಮಂಡಲ—೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೩೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದ್ವಯವ ಮುಕ್ತಂಪೈ—೬ ||

! ಋಷಿ—ಅತ್ತಿ !

! ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ !

! ಭಂಜ—೧-೫, ಅನುಷ್ಟುಪ್ ! ೬. ವಿರಾಟ್ ಪೂರ್ವಾ !

|| ಸಂಹಿತಾಂ. ೨೨ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಯಮವಥ ಉಭಾ ವಾಜೇಷು ಮತ್ಯಂ |

ದೃಷ್ಟಾ ಚಿತ್ಸ ಸ್ತ ಭೇದತಿ ದ್ಯುಮ್ನಾ ವಾಣೀರಿವ ತ್ರಿತಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಇತಿ | ಯಂ | ಅವಥಃ | ಉಭಾ | ವಾಜೇಷು | ಮತ್ಯಂ |

ದೃಷ್ಟಾ | ಚಿತ್ | ಸಃ | ಸ್ತ | ಭೇದತಿ | ದ್ಯುಮ್ನಾ | ವಾಣೀರಿವ | ತ್ರಿತಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಉಭೋಭೌ ಪರಸ್ಪರಾನಿಯುಕ್ತೌ ಯುನಾಂ ಯಂ ಮತ್ಯಮವಥೋ ರಕ್ಷಥೋ ವಾಜೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಸ ಮತ್ಯೋ ದೃಷ್ಟಾ ಚಿತ್ ದೃಢಾನ್ಯಪಿ ದ್ಯುಮ್ನಾ ದ್ಯೋತಮಾನಾನಿ ಧನಾನಿ ಶತ್ರುಸಂಬಂಧೀನಿ ಭೇದತಿ | ಭಿನತ್ತಿ | ತ್ರಿತ ಋಷಿವಾಣೀರಿವ ಪ್ರತಿನಾದಿವಾಕ್ಯಾನೀವ | ಅಥವಾ ತ್ರಿಷು ಸ್ಥಾನೇಷು ವರ್ತಮಾನೋಽಗ್ನಿಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ವಾಕ್ಯಾನೀವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

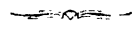
ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಉಭಾ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ | ಯಂ—ಯಾವ | ಮತ್ಯಂ—ಮಾನವನನ್ನು | ಅವಥಃ—ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರೋ | ಸಃ—ಆ ಯಜಮಾನನಾದ ಮಾನವನು | ತ್ರಿತಃ—ತ್ರಿತನೆಂಬ ಋಷಿಯು | ವಾಣೀರಿವ—ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದಂತೆ | ವಾಜೇಷು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ದೃಷ್ಟಾ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ದ್ಯುಮ್ನಾ—ಶತ್ರುಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು | ಸ್ತ ಭೇದತಿ—ಭೇದಿಸಿ ಚದುರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಮಾನವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರೋ, ಆ ಮಾನವನು (ಯಜಮಾನನು) ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಧನವು ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾಗಿ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ತ್ರಿತನು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದಂತೆ ಭೇದಿಸಿ ಚದುರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Indra and Agni, the mortal whom you both protect scatters the the substantial treasures (of his enemies), as Trita (confutes) the words (of his opponents).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಾ ಪೃತನಾಸು ದುಷ್ಟರಾ ಯಾ ವಾಜೇಷು ಶ್ರವಾಯ್ಯಾ |

ಯಾ ಸಂಚಿ ಚರ್ಷಣೀರಭೀಂದ್ರಾಗ್ನೀ ತಾ ಹವಾಮುಹೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ಪೃತನಾಸು | ದುಷ್ಟರಾ | ಯಾ | ವಾಜೇಷು | ಶ್ರವಾಯ್ಯಾ |

ಯಾ | ಸಂಚಿ | ಚರ್ಷಣೀಃ | ಅಭಿ | ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ | ಇತಿ | ತಾ | ಹವಾಮುಹೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ಯಾಸಿಂದ್ರಾಗ್ನೀ ಪೃತನಾಸು ದುಷ್ಟರಾ ದುಷ್ಟರಾವನಭಿಭಾವ್ಯಾ | ಯಾ ಯಾ ಚಿ ವಾಜೇಷು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವನ್ನೇಷು ವಾ ಶ್ರವಾಯ್ಯಾ ಶ್ರವಾಯ್ಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ | ಯಾ ಯಾ ಸಂಚಿ ಚರ್ಷಣೀಃ | ಚರ್ಷಣಿಯೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ | ತಾನಭಿ | ರಕ್ಷತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ತಾ ಹವಾಮುಹೇನಾನ್ವಾ ಹವಾಮುಹೇ | ಸ್ತುತವಃ ||

|| ಪ್ರತಿರಾರ್ಥಃ ||

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀವು | ಪೃತನಾಸು—ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳ ನಡುವೆ | ದುಷ್ಟರಾ—ಅಪ್ರತಿಹತರೋ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀವು | ವಾಜೇಷು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ | ಶ್ರವಾಯ್ಯಾ—ಪ್ರಶಂಸಿತರೋ | ಯಾ—ಯಾವ ನೀವು | ಸಂಚಿ ಚರ್ಷಣೀಃ—ಮಾನವಾದಿ ಸಂಚಿಜನರನ್ನೂ | ಅಭಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ | ತಾ—ಅಂತಹ ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಹವಾಮುಹೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

| ಧಾನಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾನ್ನಿಗಳೇ, ಯಾವ ನೀವು ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅಪ್ರತಿಹರೋ, ಯಾವ ನೀವು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿತರೋ, ಯಾವ ನೀವು ಮಾನವಾದಿ ಪಂಚಜನರನ್ನೂ ಪುಣ್ಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ ಪೂಜ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾವು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We invoke the two, Indra and Agni, who are irresistible in conflicts, who are renowned in battles, who protect the five (classes of) men.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತಯೋರಿದಮವಚ್ಛವಸ್ತಿಗ್ಮಾ ದಿದ್ಯುನ್ಮಘೋನೋಃ |

ಪ್ರತಿ ದ್ರುಣಾ ಗಭಸ್ತೋರ್ಗವಾಂ ವೃತ್ರಘ್ನ ಏಷತೇ || ೩ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ತಯೋಃ | ಇತ್ | ಅಮ್ರವತ್ | ಶವಃ | ತಿಗ್ಮಾ | ದಿದ್ಯುತ್ | ಮಘೋನೋಃ |

ಪ್ರತಿ | ದ್ರುಣಾ | ಗಭಸ್ತೋಃ | ಗವಾಂ | ವೃತ್ರಘ್ನೇ | ಆ | ಈಷತೇ || ೩ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಅಮವದಭಿಭಾವುಕಂ ಶವೋ ಬಲಂ ತಯೋರಿತ್ ತಯೋರೇವ | ಮಘೋನೋರ್ಮಘವತೋರನ್ನವತೋರ್ಧನವತೋರ್ವಾ ತಯೋರಿದಿದ್ಯುತ್ ವಜ್ರಂ ತಿಗ್ಮಾ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ವರ್ತತೇ ಗಭಸ್ತೋರ್ಧಸ್ತಯೋಃ | ಏವಂಭೂತೌ ದೇವೌ ಗವಾಮುದಕಾನಾಂ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತಾನಾಂ ವಾ ಗವಾಂ ಲಾಭಾಯ ದ್ರುಣಾ ದ್ರುವಿಕಾರೇಣ ಗಮನಶೀಲೇನ ವೈಕೇನ ರಥೇನ ವೃತ್ರಘ್ನ ಆವರಕಮೇಘಹನನಾಯ ತಥಾವಿದ್ಯವೃತ್ರಾಸುರವಧಾಯ ವಾ ಪ್ರತೀಷತೇ | ಪ್ರತಿಗಚ್ಛತೇ ||

| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ |

ತಯೋಃ ಇತ್—ಇದೇ ಇಂದ್ರಾನ್ನಿಗಳ | ಶವಃ—ಬಲವು | ಅಮವತ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವುದಾಗಿದೆ | ಮಘೋನೋಃ—ಧನವಂತರಾದ ಇವರಿಬ್ಬರ | ದಿದ್ಯುತ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ವಜ್ರಯುಧವು | ತಿಗ್ಮಾ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ | ಗಭಸ್ತೋಃ—ಇವರ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ (ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ) (ಇಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವರು) |

ಗವಾಂ—ಗೋವುಗಳ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ವೃತ್ರೈಘ್ನೇ—ವೃತ್ರನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ದ್ರುಣಾ—ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುವ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು | ಪ್ರತಿ ಈಷತೇ—ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳ ಬಲವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಧನವಂತರಾದ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರಕಾಶನಾನವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧ ಇವರ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ ಇಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವರು ಗೋವುಗಳ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ವೃತ್ರನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುವ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Overpowering is the might of these two : the bright (lightning) is shining in the hands of Maghavan, as they go together in one chariot for the (recovery of the) cows, and the destruction of Vritra.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ನಾನೇಷೇ ರಥಾನಾಮಿಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಹವಾಮಹೇ |

ಪತೀ ತುರಸ್ಯ ರಾಧಸೋ ವಿದ್ವಾಂಸಾ ಗಿರ್ವಣಸ್ತಮಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ನಾಂ | ಏಷೇ | ರಥಾನಾಂ | ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಇತಿ | ಹವಾಮಹೇ |

ಪತೀ ಇತಿ | ತುರಸ್ಯ | ರಾಧಸಃ | ವಿದ್ವಾಂಸಾ | ಗಿರ್ವಣಃಸ್ತಮಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವೌ ತಾ ಶೌ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಿಗುಣೌ ವಾಂ ಯುವಾಂ ಹವಾಮಹೇ | ಸ್ತಮಾಃ | ಕಿಮುರ್ಥಂ | ರಥಾನಾಮೇಷೇ ಯುದ್ಧೇ ರಥಾನಾಂ ಪ್ರೇರಣಾಯ | ಕೀದ್ಯಶೌ ಯುವಾಂ | ಇಂದ್ರಾಕ್ಷೀ ಇಂದ್ರಮಗ್ನಿಂ ಚ ಪರಸ್ಪರಯುಗ್ಮಭೂತೌ ತುರಸ್ಯ ಜಂಗಮರೂಪಸ್ಯ ರಾಧಸೋ ಧನಾದಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪತೀ ಸ್ವಾಮಿನೌ ವಿದ್ವಾಂಸಾ ಸರ್ವಜ್ಞೌ ಗಿರ್ವಣಸ್ತಮಾ ಗೀರ್ಭಿರ್ವನನೀಯತಮೌ | ಈದ್ಯಶೌ ಯುವಾಂ ಹವಾಮಹೇ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಇಂದ್ರಾಗ್ನೀ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ | ತುರಸ್ಯ—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ | ರಾಧಸಃ—ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ
ಪತೀ—ಒಡೆಯರೂ | ವಿದ್ವಾಂಸಾ—ಸರ್ವಜ್ಞರೂ | ಗಿರ್ವಣಶ್ವಮಾ—ಆತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ
ಪಾತ್ರರೂ ಆದ | ತಾ ನಾಂ—ಅಂತಹ ನಿಮ್ಮನ್ನು | ರಥಾನಾಂ—ನಿಮ್ಮ ರಥಗಳನ್ನು | ಏವೇ—ಯುದ್ಧಾರ್ಥ
ವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲು | ಹನಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳೇ, ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯರೂ, ಸರ್ವಜ್ಞರೂ, ಆತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ರಥಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

We invoke you both, Indra and Agni, for (sending) your chariots to
the combat, lords of moveable wealth, all-knowing, most deserving of praise.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ತಾ ವೃಥಂ ತಾವನು ದ್ಯೂನ್ಮರ್ತಾಯ ದೇವಾವದಭಾ ।

ಅರ್ಹಂತಾ ಚಿತ್ಪುರೋ ದಧೇಂಶೇವ ದೇವಾವರ್ತೇ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ವೃಥಂತ್ | ಅನು | ದ್ಯೂನ್ | ಮರ್ತಾಯ | ದೇವಾ | ಅದಭಾ |

ಅರ್ಹಂತಾ | ಚಿತ್ | ಪುರಃ | ದಧೇ | ಅಂಶಾಽಽವ | ದೇವಾ | ಅರ್ವತೇ || ೫ ||

ಃ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ತಾ ತಾವನು ದ್ಯೂನ್ ಪ್ರತಿದಿನಂ ವೃಥಂತ್ ವರ್ಧಮಾನ್ | ಸರ್ವದಾ ಪ್ರವೃದ್ಧಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ವರ್ಧನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಮರ್ತೇವ ಮನುಷ್ಯಾವಿವ | ತಾ ಯಥಾ ಪ್ರತಿದಿನಂ ವರ್ಧತೇ | ದೇವಾ
ದ್ಯೋತಮಾನಾವದಭಾಹಿಂಸ್ಯಾವರ್ಹಂತಾ ಚಿತ್ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಪೂಜ್ಯೋ | ಚಿದಿತಿ ಪೂಜಾಯಾಂ |
ತಾದೃಶ್ಚ ಮಹಾನುಭಾವಾ ದೇವಾವರ್ತೇತ್ಯಲ್ಪಲಾಭಾಯ ಪುರೋ ದಧೇ ಪುರಸ್ಕರ್ತವೇ | ಅಂತೀವ |
ಅಂತೋ ನಾಮ ದ್ವಾವಿಶಾಧಿತ್ಯಮಧ್ಯವರ್ತಿವ ದೇವಃ | ಸ ಭಗಸ್ಯಾಪ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಃ | ಅಂಶಾವಿವ |
ಅದಿಶಾವಿವ | ದೀಪ್ತಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಶಬ್ದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳೇ) ಮರ್ತೇವ—ಮಾನವರಂತೆ | ಅನು ದ್ಯೂನ್—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ವೃಧಂತಾ—
ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ | ದೇವಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ | ಅದಭಾ—ಅಹಿಂಸಿತರೂ | ಅಂತಾ ಇವ—
ಅದಿತ್ಯರಂತೆ | ದೇವಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ | ಅಹಂತಾ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರುವವರೂ ಆದ |
ತಾ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ಅವರ್ತೇ—ಅಶ್ವಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಪುರಃ ದಧೇ—ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

|| ಛಾಂದಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳೇ, ಮಾನವರಂತೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ,
ಅಹಿಂಸಿತರೂ, ಅದಿತ್ಯರಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರುವವರೂ ಆದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಶ್ವಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿ
ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

I adore you, irresistible deities, for (the sake of obtaining) horses :
you who are increasing day by day like mortals, who are worthy of worship,
like two Adityas.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏವೇಂದ್ರಾಕ್ಷಿ ಭ್ಯಾನುಹಾವಿ ಹವ್ಯಂ ಶೂಷ್ಯಂ ಘೃತಂ ನ ಪೂತಮದ್ವಿಭಿಃ |
ತಾ ಸೂರಿಷು ಶ್ರವೋ ಬೃಹದ್ರಯಿಂ ಗೃಣತ್ಸು ದಿಧೃತಮಿಷಂ ಗೃಣತ್ಸು
ದಿಧೃತಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏವ | ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಭ್ಯಾಂ | ಅಹಾವಿ | ಹವ್ಯಂ | ಶೂಷ್ಯಂ | ಘೃತಂ | ನ | ಪೂತಂ | ಅದ್ವಿಭಿಃ |
ತಾ | ಸೂರಿಷು | ಶ್ರವೋ | ಬೃಹತ್ | ರಯಿಂ | ಗೃಣತ್ಸು | ದಿಧೃತಂ | ಇಷಂ | ಗೃಣತ್ಸು |
ದಿಧೃತಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏವೈವಮಿದಾನೀಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಪ್ರಕಾರೇಣ | ಸ್ತುತಿಸಾಹಿತ್ಯೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಇಂದ್ರಾಕ್ಷಿಭ್ಯಾಂ
ಹವ್ಯಂ ಹವಿರಹಾವಿ | ಸರಿತ್ಯಕ್ತವಾಸೀತ್ | ಕೀದೃಶಂ ತತ್ | ಶೂಷ್ಯಂ ಬಲಕರಂ | ಕಿಮಿವ | ಅದ್ವಿಭಿ-
ಗ್ರ್ವಾವಭಿಃ ಪೂತಮಭಿಷುತಂ ಘೃತಂ ನ ಸೋಮರಸಮಿವ | ತದ್ಯಥಾ ಯುನಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರದೀಯತೇ

ತದ್ವಿಚ್ಛೇರುಪುರೋಡಾಶಾದಿವನುಸಿ | ತಾ ತೌ ದೇವೌ ಸೂರಿಷು ಮೇಧಾವಿಷ್ಣುಸ್ಯಾಸು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಭೂತಂ
ಶ್ರವೋಽನ್ನಂ ಯಶೋ ವಾ ರಯಿಂ ಧನಂ ಚ ದಿಧೃತಂ | ಧಾರಯತಂ | ಇಷಮನ್ನಂ ಗೃಣತ್ಸು ಸ್ತವತ್ಸು
ದಿಧೃತಂ | ಪುನರುಕ್ತೀರಾದರಾರ್ಥಾ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

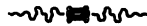
ಅದ್ವಿಭಿಃ—ಜಜ್ಜುವ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ | ಪೂತಂ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ | ಘೃತಂ ನ—ಸೋಮರಸದಂತೆ |
ಶೂಷ್ಯಂ—ಶಕ್ತಿಕರವಾದ | ಹವ್ಯಂ—ಹವಿಸ್ಸು | ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಭ್ಯಾಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ
ಉದ್ದೇಶಿಸಿ | ಏವ—ಪ್ರಕೃತವಾದ ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ | ಅಹಾವಿ—ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ | ತಾ—ಅದೇ ದೇವತೆಗಳು |
ಸೂರಿಷು—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ | ಗೃಣತ್ಸು—ಆವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರೂ ಆದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತ
ವಾದ | ಶ್ರವಃ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ದಿಧೃತಂ—ತುಂಬಿಡಲಿ | ಗೃಣತ್ಸು—ಆವರನ್ನು
ಸ್ತುತಿಸುವವರಿಗೆ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ದಿಧೃತಂ—ತುಂಬಿಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಜಜ್ಜಿ ಹಿಂಡುವ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೋಮರಸದಂತೆ ಶಕ್ತಿಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸು
ಇಂದ್ರನನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ದೇವತೆಗಳು ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ಆವರನ್ನು
ಸ್ತುತಿಸುವವರೂ ಆದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನೂ, ಧನವನ್ನೂ ತುಂಬಿಡಲಿ. ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವರಿಗೆ
ಅನ್ನವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಡಲಿ.

English Translation.

The invigorating oblation has been offered, like the Soma-juice expressed by the sounding stones : bestow food upon the pious ; great riches upon those who praise you ; bestow food also upon those who praise you.

ಎಂಭತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ವೋ ಮಹ ಇತಿ ನವಚೇಂ ಪಂಚದಶಂ ಸೂಕ್ತಮೇವಯಾಮರುದಾಖ್ಯಸ್ಯಾಶ್ರೇಯಸ್ಯ
ಮುನೇರಾಪಂ ಮರುದ್ದೇವತಾಕಮತಿಜಗತೀಚ್ಯಂದಸ್ಯಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಪ್ರ ವೋ
ನವೈವಯಾಮರುನ್ಮಾರುತಮತಿಜಾಗತಮಿತಿ | ದಶರಾತ್ರೇ ಪಷ್ಠೇಽದನಿ ತ್ರೈತೇಯಸವನೇಽಚ್ಛಾವಾಕಶಕ್ತ
ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ | ಏವಯಾಮರುದುಕ್ತೋ ವೃಷಾಕಸಿನಾ | ಅ. ೮-೪ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು— ಪ್ರ ವೋ ಮಹೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಆರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅತ್ರಿಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಏವಯಾಮರುತಃ ಎಂಬುವನು ಋಷಿಯು, ಮರುತ್ತುಗಳು ದೇವತೆಯು, ಅತಿಜಗತೀಭಂದಸ್ಥವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಪ್ರ ವೋ ನವೈವಯಾ- ಮರುನ್ಮಾರುತಮತಿಜಾಗತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ದಶರಾತ್ರನೆಂಬ ಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿವಸ ತೃತೀಯವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚ್ಛಾವಾಕನೆಂಬ ಋಷಿಜನು ಪರಿಸುವ ಲಕ್ಷನುತ್ರಗಳಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ— ಏವಯಾಮರುದುಕ್ತೋ ವ್ಯಷಾಕಪಿನಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ಲ-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೮೭

ಮಂಡಲ— ೫ || ಅನುವಾಕ—೬ || ಸೂಕ್ತ—೮೭ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೪ || ವರ್ಗ—೩೩, ೩೪ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೯	
	ಋಷಿ—ಏವಯಾಮರುದುತ್ರೇಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಮರುತಃ	
	ಭಂದಃ—ಅತಿಜಗತೀ	

|| ಸಂಹಿತಾಶ್ಲೋಕಃ ||

ಪ್ರ ವೋ ಮಹೇ ಮತಯೋ ಯಂತು ವಿಷ್ವನೇ ಮರುತ್ಸತೇ ಗಿರಿಜಾ
 ಏವಯಾಮರುತಃ |

ಪ್ರ ಶರ್ಧಾಯ ಪ್ರಯಜ್ಯನೇ ಸುಖಾದಯೇ ತವಸೇ ಭಂದಶ್ವಯೇ
 ಧುನಿವ್ರತಾಯ ಶವಸೇ || ೧ ||

|| ಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರ | ವಃ | ಮಹೇ | ಮತಯಃ | ಯಂತು | ವಿಷ್ವನೇ | ಮರುತ್ಸತೇ | ಗಿರಿಜಾಃ | ಏವಯಾಮರುತಃ |
 ಪ್ರ | ಶರ್ಧಾಯ | ಪ್ರಯಜ್ಯನೇ | ಸುಖಾದಯೇ | ತವಸೇ | ಭಂದಶ್ವಯೇ | ಧುನಿವ್ರತಾಯಃ |
 ಶವಸೇ || ೧ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ಯಂತು ಪ್ರಗಚ್ಛಂತು ಗಿರಿಜಾ ವಾಚಿ ನಿಷ್ವನ್ನಾ ಮತಯಃ ಸ್ತುತಯಃ | ಕಸ್ಯೈ ವಸ್ತುಭ್ಯಂ ||
 ವಚನವ್ಯಕ್ತಿಯಃ || ವಿಷ್ವನೇ ನ್ಯಾಸ್ತಾಯೇಂದ್ರಾಯ ವಿಷ್ವನೇ ನಾ ಮರುತ್ಸತೇ ಮರುದ್ವಿಸ್ತದ್ಭತೇ |

ಕಸ್ಯ ಸ್ತುತಯ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಏವಯಾಮರುತ್ ಏತನ್ನಾಮಕಸ್ಯ ಯಷೇಃ || ಸಷ್ಠ್ಯಾ ಲುಕ್ ||
 ಅಥವಾಯಮ್ಯಸಿಗಿರಿಜಾಃ ಸ್ತುತೇರ್ಜನಯಿತಾ ಭವತಿ | ಉತ್ತರಾರ್ಧೇ ಮರುತ್ಸ್ತುತಿಃ | ಕಿಂಚಿ ಪ್ರ-
 ಯಂತು ಸ್ತುತಯಃ | ಕಸ್ಮೈ | ಶರ್ಧಾಯ ಬಲಾಯ ಮಾರುತಾಯ | ಇತರತ್ನವಂ ಬಲವಿಶೇಷಣಂ |
 ಪ್ರಯಜ್ಯವೇ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಯಷ್ಟವ್ಯಾಯ ಸುಖಾದಯೇ ಶೋಭನಾಭರಣಾಯ | ಖಾದಿರಾಭರಣ-
 ವಿಶೇಷಃ | ಹಸ್ತೇಷು ಖಾದಿಶ್ಚ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೧೬೮-೩ | ಸತ್ಸು ಖಾದಯಃ | ಋಗ್ವೇ. ೫-೫೪-೧೧ |
 ಇತಿ ಚಿ ಶ್ತುತೇಃ | ತವಸೇ ಬಲವತೇ ಭಂದದಿಷ್ಟಯೇ | ಸ್ತುತಿರೂಪೇಷ್ಟಿಯಸ್ಯ ತದ್ಭಂದದಿಷ್ಟಿ | ತಸ್ಮೈ
 ಧುನಿವ್ರತಾಯ ನೋಘಾನಾಂ ಚಾಲನಂ ಕರ್ಮ ಯಸ್ಯ ತಾದ್ಯಶಾಯ ಶವಸೇ ಗಮನವತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ಏವಯಾಮರುತ್—ಏವಯಾಮರುತ್ತೆಂಬ ಋಷಿಯ | ಗಿರಿಜಾಃ—ವಾಕ್ಯನಿಂದ
 ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವುತಯಃ—ಸ್ತುತಿಗಳು | ಮಹೇ—ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪನೂ | ಮರುತ್ವತೇ—ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ-
 ದವನೂ | ವಿಷ್ವನೇ—ವ್ಯಾಪಕನೂ ಆದ | ವಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಪ್ರ ಯಂತು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ
 ಅರ್ಪಿತವಾಗಲಿ | ಪ್ರ ಯಜ್ಯವೇ—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ | ಸುಖಾದಯೇ—ಉತ್ತಮವಾದ ಅಭರಣ
 ವುಳ್ಳದೂ | ತವಸೇ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ | ಭಂದದಿಷ್ಟಯೇ—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞವುಳ್ಳದ್ದೂ |
 ಧುನಿವ್ರತಾಯ—ಮೇಘಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೂ | ಶವಸೇ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾದುದೂ ಆದ |
 ಶರ್ಧಾಯ—ಮರುತ್ಸಂಘವನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಪ್ರ (ಯಂತು)—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಏವಯಾಮರುತ್ತೆಂಬ ಋಷಿಯ ವಾಕ್ಯನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳು ಮಹತ್ಸ್ವ-
 ರೂಪನೂ, ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ವ್ಯಾಪಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಲಿ
 ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯವಾದುದೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಅಭರಣವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ
 ಯಜ್ಞವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಮೇಘಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೂ, ವೇಗಗಾಮಿಯಾದುದೂ ಆದ ಮರುತ್ಸಂಘವನ್ನು
 ದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ.

English Translation

May the voice-born praises of Evayamarut reach you, Vishnu,
 attended by the Maruts : (may they reach) the strong, the adorable, the
 brilliantly-adorned, the vigorous, the praise-loving, cloud-scattering, quick-
 moving company of the Maruts.

। ಸಂಹಿತಾವಾಚೆ ।

ಪ್ರ ಯೇ ಜಾತಾ ಮಹಿನಾ ಯೇ ಚ ನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರ ವಿದ್ಧನಾ ಬ್ರುವತೆ
ಏವಯಾಮುರುತ್ ।

ಕ್ರತ್ವಾ ತದ್ವೋ ಮರುತೋ ನಾಧ್ಯಷ್ಟೇ ಶವೋ ದಾನಾ ಮಹಾ ತದೇಷಾ-
ಮಧ್ಯಷ್ಟಾಸೋ ನಾದ್ರಯಃ || ೨ ||

। ಪದವಾರಃ ।

ಪ್ರ | ಯೇ | ಜಾತಾಃ | ಮಹಿನಾ | ಯೇ | ಚ | ನು | ಸ್ವಯಂ | ಪ್ರ | ವಿದ್ಧನಾ | ಬ್ರುವತೇ | ಏವಯಾ-
ಮುರುತ್ |

ಕ್ರತ್ವಾ | ತತ್ | ವಃ | ಮರುತಃ | ನ | ಅಧ್ಯಷ್ಟೇ | ಶವಃ | ದಾನಾ | ಮಹಾ | ತತ್ | ಏಷಾಂ |
ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಸಃ | ನ | ಅದ್ರಯಃ || ೨ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಮಹಿನಾ ಮಹತಾ ವಿಷ್ಣುನೇಂದ್ರೇಣಿ ವಾ ಸಹ ಪ್ರ ಜಾತಾಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಾಸ್ತಾನ್ಮ್ರವತೇ |
ಯೇ ಚ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಸ್ವಯಮೇವ ವಿದ್ಧನಾ ಯಜ್ಞ ಗಮನವಿಷಯಂಜ್ಞಾನೇನ ಸಹ ಪ್ರ ಜಾತಾಃ ಪ್ರಾದು-
ರ್ಭೂತಾಸ್ತಾನ್ಮರುತ ಏವಯಾಮುರುದ್ಭ್ರವತೇ | ಸ್ತೌತಿ || ಪ್ರೇತ್ಯಯಮಾಖ್ಯಾತೇನ ವಾ ಸಂಬಂಧ-
ನೀಯಃ | ಬ್ರುವತ ಇತಿ ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಬಹುವಚಿನಂ | ಏಕವಚಿನೇ ವಾ ಛಾಂದಸಃ ತಃ | ನಿಘಾಂತಾಭಾವ-
ಶ್ಚಾಂದಸಃ || ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಃ | ಹೇ ಮರುತೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ತವೋ ಬಲಂ
ಕ್ರತ್ವಾ ಚಾಲನಾದಿರೂಪೇಣ ಕರ್ಮಣಾ ಯುಕ್ತಂ ನಾಧ್ಯಷ್ಟೇ | ಕೈಶ್ಚಿದಸ್ಯಾಧರ್ಷಣೇಯಂ ನ ಭವತಿ |
ಅನ್ಯೇಷಾಮಸುರಾದೀನಾಂ ಕ್ರತ್ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ವಾನಭಿಭಾವ್ಯಂ ಭವತಿ || ಕ್ರತ್ಯಾರ್ಥೇ ಕೇನ್ || ಕಿಂಚೈಷಾಂ
ವೋ ತತ್ ಬಲಂ ದಾನಾಭಿಮತದಾನೇನ ಮಹಾ ಮಹತ್ತೇನ ಚೋದಪೇತಂ | ಯೂಯಂ ಪ್ರಬಲಾಃ |
ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಸೋಽಧರ್ಷಣೇಯಾಃ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಅದ್ರಯೋ ನ | ತೇ ಯುಧಾಧ್ಯಷ್ಟಾಸ್ತದ್ವಿದ್ಯೂ-
ಯಮಸಿ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯೇ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಮಹಿನಾ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ | ಪ್ರ ಜಾತಾಃ—
ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೋ | ಯೇ ಚ—ಯಾರು | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಸ್ವಯಂ—ಸ್ವತಃ | ವಿದ್ಧನಾ—ಯಜ್ಞ
ಗಮನ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿ | ಪ್ರ (ಜಾತಾಃ)—ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೋ ಅಂತಹ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು | ಏವಯಾಮುರುತ್—
ಏವಯಾಮುರುತ್ತೆಂಬ ಪುಷಿಯು | ಬ್ರುವತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ | ಮರುತಃ—ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ವಃ—

ನಿಮ್ಮ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಶವಃ—ಬಲವು | ಕೃತ್ವಾ—ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ |
 ನ ಆದ್ಯಪೇ—ಆಪ್ರತಿಹತವಾಗಿರುತ್ತದೆ | ಏಷಾಂ—ನಿಮ್ಮ | ತತ್—ಅದೇ ಬಲವು | ದಾನಾ—ಅಭಿಮತ
 ಪ್ರದಾನಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ | ಮಹ್ತಾ—ಮಹತ್ವದಿಂದಲೂ | ಅದ್ರಿಯೋ ನ—ಪರ್ವತಗಳಂತೆ | ಅಧ್ಯಷ್ಟಾಸಃ—
 ಚಲನರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ (ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತವೆ).

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೋ; ಯಾರು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಸ್ವತಃ
 ಯಜ್ಞಗಮನವ್ಯವರಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೋ ಅಂತಹ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಏನಯಾಮರುತ್ತೆಂಬ ಬುಷಿಯು ಸ್ತುತಿಸು
 ತ್ತಾನೆ. ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬಲವು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಪ್ರತಿಹತ
 ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಅದೇ ಬಲವು ಅಭಿಮತಪ್ರದಾನಾದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹತ್ವದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಪರ್ವತಗಳಂತೆ
 ಆಚಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ

English Translation.

Evayamarut glorifies those who are manifested with the great (Indra),
 who appear spontaneously and speedily with the knowledge (that the
 sacrifice is prepared): your strength in action, Maruts, is not to be resisted,
 (though qualified) by (your) infinite liberality: you are immoveable as
 mountains.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಪ್ರ ಯೇ ದಿವೋ ಬೃಹತಃ ಶೃಣ್ವಿರೇ ಗಿರಾ ಸುಶುಕ್ವಾನಃ ಸುಭೃಷ್ಠಃ ಏವಯಾ-
 ಮರುತ್ |

ನ ಯೇಷಾಮಿರೀ ಸಧಸ್ತು ಈಷ್ಟ ಆ ಅಗ್ನಯೋ ನ ಸ್ವವಿದ್ಯುತಃ ಪ್ರ ಸ್ಯಂ-
 ದ್ರಾಸೋ ಧುನೀನಾಂ || ೩ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಪ್ರ | ಯೇ | ದಿವಃ | ಬೃಹತಃ | ಶೃಣ್ವಿರೇ | ಗಿರಾ | ಸುಶುಕ್ವಾನಃ | ಸುಭೃಷ್ಠಃ | ಏವಯಾಮರುತ್ |
 ನ | ಯೇಷಾಂ | ಇರೀ | ಸಧಸ್ತು | ಈಷ್ಟ | ಆ | ಅಗ್ನಯಃ | ನ | ಸ್ವವಿದ್ಯುತಃ | ಪ್ರ | ಸ್ಯಂದ್ರಾಸಃ |
 ಧುನೀನಾಂ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇ ಮರುತೋ ಬೃಹತೋ ದಿನೋ ದ್ಯುಲೋಕಾದಾಗಚ್ಯಂತಃ ಪ್ರ ಕೃಣ್ವೀರೇ ಕೃಣ್ವಂತಿ
ತಾನ್ಮರುತೋ ಗಿರೈವಯಾಮರುತ್ಸ್ಪತನಾನ್ | ಕೀದೃಶಾಸ್ತೇ | ಶುಶುಕ್ವಾನೋ ದೀಪ್ತಾಃ ಸುಭ್ಯಃ ಸುಷ್ಕ
ಭವಂತಃ | ಯೇಷಾಂ ಮರುತಾಂ ಸಧಸ್ಥೇ ಸಹಸ್ಥಾನೇ ಸ್ವಕೀಯೇ ನಿವಾಸೇ ತಿಷ್ಠತಾಮಿರೀರಿತಾ ಪ್ರೇರಿತಾ
ನೇಷ್ಟ ಆ | ನೇಶತೇ ಚ ಜಾಲಯಿತುಂ | ಆ ಇತಿ ಚಾರ್ಥೇ | ಅಗ್ನಿಯೋ ನ ಅಗ್ನಯ ಇವ ಸ್ವವಿದ್ಯುತಃ
ಸ್ವಯಮೇವ ವಿದ್ಯೋತಮಾನಾ ಧುನೀನಾಂ ನದೀನಾಂ ಸ್ಯಂದ್ರಾಸೋ ವರ್ಷಣೇನ ಜಾಲಯಿತಾರಶ್ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇಷಾಂ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಸಧಸ್ಥೇ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಇರೀ—ಅವರನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡ
ತಕ್ಕ ಶೂರನು | ಆ ನ ಈಷ್ಟೇ—ಯಾವನೂ ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ (ಮತ್ತು ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು) |
ಅಗ್ನಿಯೋ ನ—ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ | ಸ್ವವಿದ್ಯುತಃ—ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಗಳಾದ | ಧುನೀನಾಂ—ನದಿಗಳ (ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ) |
ಸ್ಯಂದ್ರಾಸಃ—ಪ್ರೇರಕಗಳಾಗಿ ಆಗುವರೋ (ಮತ್ತು) | ಯೇ—ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಬೃಹತಃ—ಮಹ
ತ್ವಾದ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು | ಪ್ರ ಕೃಣ್ವೀರೇ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವರೋ ಅಂತಹ
ವರೂ | ಶುಶುಕ್ವಾನಃ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ | ಸುಭ್ಯಃ—ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುವವರೂ ಆದ
ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು | ಏವಯಾಮರುತ್—ಏವಯಾಮರುತ್ತೆಂಬ ಋಷಿಯು | ಗಿರಾ—ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಶೂರನಾವನೂ ಸಮರ್ಥನಾಗುವ
ದಿಲ್ಲವೋ, ಮತ್ತು ಯಾವ ಮರುತ್ತುಗಳು ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶಕಳಾದ ನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕಗಳಾಗಿ
ಆಗುವರೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ಮಹತ್ವದ ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವರೋ ಅಂತಹ
ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವರೂ, ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುವವರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಏವಯಾಮರುತ್ತೆಂಬ
ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Evayamarut glorifies with praise those who, (coming) brilliant and happy from the vast heaven, hear (his invocation); in whose dwelling there is no one able to disturb them, and, who, like self-radiant fires, are the impellers of the rivers.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಸ ಚಕ್ರವೇ ಮಹತೋ ನಿರುರುಕ್ರಮಃ ಸಮಾನಸ್ವಾತ್ಮದಸ ಏವಯಾ-
ಮರುತ್ |

ಯದಾಯುಕ್ತ ತ್ವನಾ ಸ್ವಾದಧಿ ಸ್ವುಭಿವಿಷ್ಟರ್ಥಸೋ ವಿಮಹಸೋ
ಜಿಗಾತಿ ಶೇವ್ಯಧೋ ನೃಭಿಃ || ೪ ||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಸಃ | ಚಕ್ರವೇ | ಮಹತಃ | ನಿಃ | ಉರುರುಕ್ರಮಃ | ಸಮಾನಸ್ವಾತ್ | ಸದಸಃ | ಏವಯಾಮರುತ್ |
ಯದಾ | ಅಯುಕ್ತ | ತ್ವನಾ | ಸ್ವಾತ್ | ಅಧಿ | ಸ್ವುಭಿಃ | ವಿಷ್ಟರ್ಥಸಃ | ವಿಮಹಸಃ | ಜಿಗಾತಿ |
ಶೇವ್ಯಧಃ | ನೃಭಿಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಮರುದ್ಧನೋ ಮಹತಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಾತ್ಸಮಾನಸ್ವಾತ್ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಾಧಾರಣಾತ್ಸದಸಃ ಸ್ವಾನಾ-
ದಂತರಿಷ್ಟಾದುರುಕ್ರವೋ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಕ್ರಮಣಃಸನ್ ನಿಕ್ಲಕ್ರವೇ | ನಿರಗಚ್ಛತ್ | ಏವಯಾಮರುದ್ಧುಷಿರ್ಮದಾ
ಸ್ವಾತ್ಸಕೀಯಸ್ಥಾನಾತ್ | ಅಧೀತಿ ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥಾನುವಾದೀ | ತ್ವನಾತ್ಸ್ಮೈವ ಸ್ವುಭಿರ್ಗಂತ್ಯಭಿರ್ನೃಭಿಃ
ಸ್ವನೇತ್ಯಭಿರತ್ಪ್ರಿಯುಕ್ತ ಯುಕ್ತೋಽಭವದಾಗಮನಪ್ರಾರ್ಥನಾಯ | ಅಥ ಬಹುವದುಚ್ಯತೇ | ತದಾನೀಂ
ವಿಸ್ತರ್ಥಸೋ ವಿವಿಧಸ್ವರ್ಥಾಃ | ಅಹಂ ಪುರತೋ ಗಚ್ಛಾಮ್ಯಹಂ ಪುರತೋ ಗಚ್ಛಾಮಿತಿ ತೇಷಾಂ
ಸ್ವರ್ಥಾಃ | ಅಥವಾ ನಿಗತಸ್ವರ್ಥಾಃ | ನ ಹ್ಯೇಷಾಂ ಸಾರ್ಥಂ ಸ್ವರ್ಥಕಾಃ ಸಂತಿ | ವಿಮಹಸೋ ವಿಶಿಷ್ಟ-
ಬಲಾಃ ಶೇವ್ಯಧಃ ಶೇವಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯ ವರ್ಧಯಿತಾರೋ ಚಿಗಾತಿ | ನಿರ್ಗಚ್ಛಂತಿ || ವ್ಯತ್ಯಯೇನೈಕವಚನಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯದಾ—ಯಾನಾಗ | ಏವಯಾಮರುತ್—ಏವಯಾಮರುತ್ತೈಂಬ ಋಷಿಯು | ಸ್ವಾತ್ ಅಧಿ—
ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು (ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದನೋ ಆಗ) | ತ್ವನಾ—ತನ್ನ | ಸ್ವುಭಿಃ—ಗಮನಾರ್ಹವಾದ |
ನೃಭಿಃ—ಆತ್ಮಿಗಳೊಡನೆ | ಅಯುಕ್ತ—(ಮರುದ್ಧನವು) ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತು (ಅನಂತರ) | ಸಃ—ಆ ಮರುದ್ಧನವು |
ಮಹತಃ—ಆತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದು | ಸಮಾನಸ್ವಾತ್—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದುದು ಆದ | ಸದಸಃ—
ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಳೆದಿಂದ | ಉರುಕ್ರಮಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಸಂಚಾರಪದ್ಧತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ | ನಿಃ ಚಕ್ರವೇ—
ಹೊರಹೊರಚಿತ್ತು | ವಿಷ್ಟರ್ಥಸಃ—ಪರಸ್ಪರ ಸ್ವರ್ಥಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ | ವಿಮಹಸಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ಶಕ್ತಿ-
ಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ | ಶೇವ್ಯಧಃ—ಸುಖವರ್ಧಕರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಜಿಗಾತಿ—ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಏವಯಾಮರುತ್ತೈಂಬ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೊಡನೆಯೇ, ಮರುತ್ತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಅಶ್ವಯುಕ್ತರಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದುದೂ ಆದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಹೊರಟರು. ಯಜ್ಞಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ, ಅತಿಶಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಸುಖವರ್ಧಕರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

That wide-spreading troop (of Maruts) has issued from a spacious common dwelling-place, (where) Evayamarut (awaits them) when their car has been spontaneously harnessed with its rapid horses; and, emulous, vigorous, and conferring hapiness, they sally forth.

|| ಸಂಹಿತಾಂಶಃ ||

ಸ್ವನೋ ನ ವೋಮನಾನ್ರೇಜಯದ್ವೃಷಾ ತ್ವೇಷೋ ಯಯಿಸ್ತವಿಷ
ಏವಯಾಮರುತ್ |

ಯೇನಾ ಸಹಂತ ಋಂಜತ ಸ್ವರೋಚಿಷಃ ಸ್ಥಾರಶ್ಮಾನೋ ಹಿರಣ್ಮಯಾಃ
ಸ್ವಾಯುಧಾಸ ಇಷ್ಪಿಣಃ || ೫ ||

|| ಸದಶಾಃ ||

ಸ್ವನಃ | ನಃ | ವಃ | ಅಮೃತಾನ್ | ರೇಜಯತ್ | ವೃಷಾ | ತ್ವೇಷಃ | ಯಯಿಃ | ತವಿಷಃ | ಏವಯಾ-
ಮರುತ್ |

ಯೇನ | ಸಹಂತಃ | ಋಂಜತ | ಸ್ವರೋಚಿಷಃ | ಸ್ಥಾರಶ್ಮಾನಃ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಃ | ಸ್ವಾಯುಧಾಸಃ |
ಇಷ್ಪಿಣಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಸ್ವನೋ ವೇಗಜನಿತಃ ತಬ್ಧೋ ನ ರೇಜಯತ್ ನ ಕಂಪಯತ್ಪ್ರೇವಯಾಮರುತಂ ಮಾಂ || ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಲೂಕ್ || ಸ್ವನೋ ವಿಶೇಷ್ಯತೇ |

ಅಮನಾನ್ ಬಲನಾನ್ ವೃಷಾ ವರ್ಷಿತಾ ವೃಷ್ಟೇಸ್ತ್ರೀಷೋ ದೀಪ್ತೋ ಯ.ಯಿರ್ಗಂತಾ ತವಿಷಃ
 ಸ್ತವ್ಯದ್ಧಃ | ಯೇನ ಸ್ಯನೇನ ಸಂಹತಃ ಕತ್ತೂನಭಿಭವಂತೋ ಯೂಯನ್ಮಂಜತ | ಪ್ರಸಾಧಯಥ ||
 ಅಡರ್ಥೇ ಲೋಟ್ || ಕೀದೃಶಾ ಯೂಯಂ | ಸ್ವರೋಚಿಷಃ ಸ್ವಾಯತ್ತರಶ್ಮಯಃ ಸ್ಥಾರಶ್ಮಾನಃ ಸ್ಥಿರ-
 ರಶ್ಮಯೋ ಹಿರಣ್ಮಯಾ ಹಿರಣ್ಮಾಭರಣಾಃ ಸ್ವಾಯುಧಾಸಃ ಸ್ವಾಯುಕ್ತಾಯುಧಾ ಇಷ್ಟಿಣೋಽನ್ನವಂತೋ
 ಗಮನವಂತೋ ವಾ ||

† ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ಸ್ವರೋಚಿಷಃ— ಸ್ವಾಯತ್ತವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಸ್ಥಾರಶ್ಮಾನಃ—
 ಸ್ಥಿರವಾದ ರಶ್ಮಿಗಳುಳ್ಳವರೂ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಃ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆಭರಣವುಳ್ಳವರೂ | ಸ್ವಾಯು
 ಧಾಸಃ—ಸ್ವತಃ ಹೊಂದಿರುವ ಆಯುಧವುಳ್ಳವರೂ | ಇಷ್ಟಿಣಿಃ—ಅನ್ನವಂತರೂ ಆದ ನೀವು | ಯೇನ—
 ಯಾವ ನಿಮ್ಮ ಶಬ್ದದಿಂದ | ಸಂಹತಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಾ | ಋಂಜತ—ಲೋಕವನ್ನು
 ಅಲಂಕರಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ | ಅಮನಾನ್—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ | ವೃಷಾ—ವೃಷ್ಟಿ ಕಾರಕವಾದುದೂ |
 ತ್ವೇಷಃ—ಪ್ರಭಾಯುತವಾದುದೂ | ಯಯಿಃ—ಸಂಚಾರಾತ್ಮಕವಾದುದೂ | ತವಿಷಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧವಾದುದೂ
 ಆದ | ವಃ ಸ್ಯನಃ—ನಿಮ್ಮ ಧ್ವನಿಯು | ಏವಯಾಮರುತ್ | ಏವಯಾಮರುತ್ತಾದ ನನ್ನನ್ನು | ನ ರೇಜಯತ್—
 ಗಾಬರಿಗೊಳಿಸದಿರಲಿ.

‡ ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಸ್ವಾಯತ್ತವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಸ್ಥಿರವಾದ ರಶ್ಮಿಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಸುವರ್ಣ
 ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆಭರಣವುಳ್ಳವರೂ, ಸ್ವತಃ ಹೊಂದಿರುವ ಆಯುಧವುಳ್ಳವರೂ, ಅನ್ನವಂತರೂ ಆದ ನೀವು ಯಾವ
 ನಿಮ್ಮ ಶಬ್ದದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಾ ಲೋಕವನ್ನು ಲಂಕರಿಸುವಿರೋ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ,
 ವೃಷ್ಟಿ ಕಾರಕವಾದುದೂ, ಪ್ರಭಾಯುತವಾದುದೂ, ಸಂಚಾರಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ನಿಮ್ಮ ಧ್ವನಿಯು ಏವಯಾ
 ಮರುತ್ತಾದ ನನ್ನನ್ನು ಗಾಬರಿಗೊಳಿಸದಿರಲಿ.

English Translation.

Let not the sound (of your approach, Maruts), which is mighty, the
 announcer of rain, the shedder of light, diffusive, loud, alarm Evayamarut:
 that sound wherewith, overcoming (your foes), you who are self-irradiating,
 lasting-rayed, ornamented with golden ornaments, self-weaponed, bestow-
 ing food, accomplish your functions

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸಾರೋ ವೋ ಮಹಿಮಾ ವೃದ್ಧಶವಸ್ತೇಷಂ ಶವೋಽವತ್ಸೇವಯಾ-
ಮರುತ್ |

ಸ್ಥಾತಾರೋ ಹಿ ಪ್ರಸಿತೌ ಸಂದೃಶಿ ಸ್ಥನ ತೇ ನ ಉರುಷ್ಯತಾ ನಿಧಃ ಶುಶು-
ಕ್ವಾಂಸೋ ನಾಗ್ನಯಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸಾರಃ | ವಃ | ಮಹಿಮಾ | ವೃದ್ಧಶವಸಃ | ತ್ರೇಷಂ | ಶವಃ | ಅವತು | ಏವಯಾಮರುತ್ |
ಸ್ಥಾತಾರಃ | ಹಿ | ಪ್ರಸಿತೌ | ಸಂದೃಶಿ | ಸ್ಥನ | ತೇ | ನಃ | ಉರುಷ್ಯತ | ನಿಧಃ | ಶುಶುಕ್ವಾಂಸಃ | ನ |
ಅಗ್ನಯಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಮಹಿಮಾಪಾರೋಽನವಧಿಕಃ | ಹೇ ವೃದ್ಧಶವಸಃ
ಪ್ರವೃದ್ಧಬಲಾಸ್ತೇಷಂ ದೀಪ್ತಂ ಶವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಬಲಮವತು ರಕ್ಷತ್ರೇವಯಾಮರುತಂ ಮಾಂ ||
ದ್ವಿತೀಯೈಕವಚನಸ್ಯ ಲುಕ್ || ಯೂಯಂ ಪ್ರಸಿತೌ ಪ್ರಬಲಬಂಧನೇ ನಿಯಮನವತಿ ಯಜ್ಞೇ ಸಂದೃಶಿ
ಸಂದರ್ಶನೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ಸ್ಥಾತಾರೋ ಹಿ ಸ್ಥಾನನಿಯಮೇನ ತಿಷ್ಠಂತೋ ಭವಥ ಖಲು | ತೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನಿ-
ದೋ ನಿಂದಕಾಚ್ಛತ್ರೋಃ ಸಕಾಶಾದುರುಷ್ಯತ | ರಕ್ಷತ | ಅಗ್ನಯ ಇವ ಶುಶುಕ್ವಾಂಸೋ ಯೂಯಮಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ) ವಃ—ನಿಮ್ಮ | ಮಹಿಮಾ—ಪ್ರಭಾವವು | ಅಸಾರಃ—ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದುದಾಗಿದೆ |
ವೃದ್ಧಶವಸಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ತ್ರೇಷಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ಶವಃ—ನಿಮ್ಮ
ಬಲವು | ಏವಯಾ ಮರುತ್—ಏವಯಾಮರುತ್ತಾದ ನನ್ನನ್ನು | ಅವತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಪ್ರಸಿತೌ—ನಿಯಮ
ರೂಪವುಳ್ಳ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸಂದೃಶಿ—ಸಂದರ್ಶನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಸ್ಥಾತಾರೋ ಹಿ ಸ್ಥನ—ನೀವು ನಿಯತವಾಗಿ
ಇರಲೇಬೇಕು | ಅಗ್ನಯಃ ನ—ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ | ಶುಶುಕ್ವಾಂಸಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ | ತೇ—ನೀವು |
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ನಿಧಃ—ನಿಂದಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ | ಉರುಷ್ಯತ—ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವು ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದುದಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಮರುತ್ತುಗಳೇ,
ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ನಿಮ್ಮ ೬ಲವು ಏವಯಾಮರುತ್ತಾದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಿಯಮಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ

ನೀವು ಸಂದರ್ಶನದ ನಿಯತನಾಗಿ ಇರಲೇಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿರಿ.

English Translation.

Possessors of vast strength, may your unbounded greatness, your brilliant vigour, protect Evayamarut, for you are regulators for overseeing (what is fit for) the limits of the sacrifice: preserve us from those who revile us, you, who are like blazing fires.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇ ರುದ್ರಾಸಃ ಸುಮುಖಾ ಅಗ್ನಯೋ ಯಥಾ ತುವಿದ್ಯುನ್ಮಾ ಅವಂತ್ವೇನ-
ಯಾನುರುತ್ |

ದೀರ್ಘಂ ಪೃಥು ಪಪ್ರಥೇ ಸದ್ಯ ಸಾರ್ಥವಂ ಯೇಷಾಮಜ್ಜೇಷ್ವಾ ಮಹಃ
ಶರ್ಧಾಂಸ್ಯದ್ಭುತ್ಯೈನಸಾಂ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ರುದ್ರಾಸಃ | ಸುಮುಖಾಃ | ಅಗ್ನಯಃ | ಯಥಾ | ತುವಿದ್ಯುನ್ಮಾಃ | ಅವಂತು | ಏವಯಾ-
ನುರುತ್ |

ದೀರ್ಘಂ | ಪೃಥು | ಪಪ್ರಥೇ | ಸದ್ಯ | ಸಾರ್ಥವಂ | ಯೇಷಾಂ | ಅಜ್ಜೇಷು | ಅ | ಮಹಃ | ಶರ್ಧಾಂಸಿ |
ಅದ್ಭುತ್ಯೈನಸಾಂ || ೭ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಮರುತೋ ರುದ್ರಸೋ ರುದ್ರಪುತ್ರಾಃ ಸುಮುಖಾಃ ಶೋಭನಯಜ್ಞಾ ಅಗ್ನಯೋ ಯಥಾ ಅಗ್ನಯ ಇವ ತುವಿದ್ಯುನ್ಮಾಃ ಪ್ರಭೂತದೀಪ್ತಯಃ | ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಸದೃಶಾಸ್ತುವಿದ್ಯುನ್ಮಾಃ ಪ್ರಭೂತಧನಾ ಅವಂತು ರಕ್ಷಂತೇವಯಾಮರುದೇಶನ್ನಮಾನಮೃಷಿಂ ಮಾಂ | ಸಾರ್ಥವಂ | ಪೃಥಿವ್ಯತ್ರಾಂತರಿಕ್ಷಂ | ತತ್ಸಂಬಂಧಿ ದೀರ್ಘಮಾಯಿತಂ ಪೃಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಸದ್ಯ ಸದನಂ ಪಪ್ರಥೇ | ಮರುದ್ಭಿಃ ಪ್ರಥಿತಮಭೂತ್ | ಅದ್ಭುತ್ಯೈನಸಾಮಸಾಪಾನಾಂ ಯೇಷಾಮಜ್ಜೇಷು ಗಮನೇಷು ಮಹೋ ಮಹಾಂತಿ ಶರ್ಧಾಂಸಿ ಚಾ ಗಚ್ಛಂತೀತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಯೋ ಯಥಾ—ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ | ತುವಿದ್ಯುಮ್ನಾಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ರುದ್ರಾಃ—ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ | ಸುಮಖಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವಂತರೂ ಆದ | ತೇ—ಅದೇ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಏವಯಾಮರುತ್—ಏವಯಾಮರುತ್ತಾದ ನನ್ನನ್ನು | ಅವಂತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಸಾರ್ಥಿವಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ | ದೀರ್ಘಂ—ಅತಿ ದೀರ್ಘವಾದುದೂ | ಸ್ಯಥು—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ | ಸದ್ಯ—ಸದನವು | ಸಪ್ರಥೇ—ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಯಿತು | ಅದ್ಭುತೈನಸಾಂ—ಪಾಪರಹಿತರಾದ | ಯೇಷಾಂ—ಯಾವ ಇದೇ ಮರುತ್ತುಗಳ | ಅಜ್ಜೀಷು—ಗಮನಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ಶರ್ಧಾಂಸಿ—ತೇಜೋಯುತವಾದ ಬಲಗಳು | ಆ—ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ರುದ್ರಪುತ್ರರೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞವಂತರೂ ಆದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಏವಯಾಮರುತ್ತಾದ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ಅಂತರಿಕ್ಷಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ, ಅತಿ ದೀರ್ಘವಾದುದೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಅವರ ಸದನವು ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಯಿತು. ಪಾಪರಹಿತರಾದ ಇವೇ ಮರುತ್ತುಗಳ ಗಮನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದುದೂ ತೇಜೋಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

May those Rudras, the objects of worship, like resplendent fires, protect Evayamarut : they, whose ethereal dwelling, extended and wide, has been made illustrious (by them), and of whom, exempt from blame, the mighty energies (are manifested) in their courses.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅದ್ವೇಷೋ ನೋ ಮರುತೋ ಗಾತುಮೇತನ ಶ್ರೋತಾ ಹವಂ ಜರಿತುರೇವ-
ಯಾಮರುತ್ |
ವಿಷ್ಣೋರ್ನುಹಃ ಸಮನ್ಯವೋ ಯುಯೋತನ ಸ್ಮದ್ರಘ್ಯೋಗಿ ನ ದಂಸನಾಪ
ದ್ವೇಷಾಂಸಿ ಸನುತಃ || ೮ ||

|| ಪದವಾರಃ ||

ಅದ್ವೈಷಃ | ನಃ | ಮರುತಃ | ಗಾತುಂ | ಆ | ಇತನ | ಶ್ರೋತ | ಹವಂ | ಜರಿತುಃ | ಏವಯಾಮರುತ |
 ವಿಷ್ಣೋಃ | ಮಹಃ | ಸ್ವಮನ್ಯವಃ | ಯುಯೋತನ | ಸ್ಮತ್ | ರಥ್ಯಃ | ನ | ದಂಸನಾ | ಅಪ | ದ್ವೀ-
 ಷಾಂಸಿ | ಸನ ತರಿತಿ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮರುತೋ ಅದ್ವೇಷೋದ್ವೇಷಸೋ ಯೋಯಂ ನೋದ್ರಸ್ಮಾಕಂ ಗಾತುಂ ಗಮನಸ್ವಭಾವಂ
 ಸ್ತೋತ್ರಂ ಪ್ರತ್ಯೇತನ | ಆಗಚ್ಛತ | ತದರ್ಥಂ ಜರಿತುಃ ಸ್ತೋತುರೇವಯಾಮರುದೇವಯಾಮರುತೋ
 ಮಮ ಹವಂ ಶ್ರೋತ | ಶ್ರಣುತ | ವಿಷ್ಣೋವ್ಯಾಪಕಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಹೋ ಮಹತೋ ಹೇ ಸಮನ್ಯವಃ
 ಸಮಾನಯಜ್ಞಾ ಯುಯೂಂ ಸ್ಮತ್ | ಅಯಂ ಪ್ರಶಸ್ತನಾಮ | ಪ್ರಶಸ್ತಾ ರಥ್ಯೋ ನ ರಥಿನೋ ಯೋದ್ಧಾರ
 ಇವ | ತೇ ಯಥಾ ಶತ್ರುನಪಾಕುವಂತಿ ತದ್ವದಸ್ಮಾಕಂ ದಂಸನಾ ಕಮರ್ಣಾ ಸನುತಃ | ಅಂತರ್ಹಿತ-
 ನಾಮೈತತ್ | ಅಂತರ್ಹಿತಾನ್ ದ್ವೀಷಾಂಸಿ ದ್ವೀಷ್ಟ್ಯಾನ್ ಅಪ ಯುಯೋತನ | ದೂರೇ ವಿಯೋಜಯತೆ |
 ಸ್ವಘಕ್ಕುರುತ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥಃ ||

ಮರುತಃ—ಎಚ್ಚ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಅದ್ವೇಷಃ—ಶತ್ರುರಹಿತರಾದ ನೀವು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಾತುಂ—
 ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಏತನ—ಬನ್ನಿರಿ | ಜರಿತುಃ—ಸ್ತೋತ್ರವಾದ | ಏವಯಾಮರುತಃ—ಏವಯಾ
 ಮರುತ್ತೆಂಬ ನನ್ನ | ಹವಂ—ಆಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರೋತ—ಕೇಳಿರಿ | ವಿಷ್ಣೋಃ—ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಇಂದ್ರನ |
 ಮಹಃ—ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ | ಸಮನ್ಯವಃ—ಸಮಾನವಾದ ಯಜ್ಞಭಾಗಿಗಳಾದ ನೀವು | ಸ್ಮತ್—ಪ್ರಶಸ್ತರಾದ |
 ರಥ್ಯೋ ನ—ಯೋಧರಂತೆ | ದಂಸನಾ—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಸನುತಃ—ಗುಪ್ತರಾಗಿರತಕ್ಕ | ದ್ವೀಷಾಂಸಿ—
 ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಅಪ ಯುಯೋತನ—ದೂರಕ್ಕೆ ಆಟ್ಟಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಚ್ಚ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಶತ್ರುರಹಿತರಾದ ನೀವು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಸ್ತೋತ್ರವಾದ ಏವಯಾ
 ಮರುತ್ತೆಂಬ ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ವ್ಯಾಪಕನಾದ ಇಂದ್ರನ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಯಜ್ಞಭಾಗಿಗಳಾದ
 ನೀವು ಪ್ರಶಸ್ತರಾದ ಯೋಧರಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಆಟ್ಟಿರಿ.

English Translation.

Maruts, devoid of enmity, come to our proffered praise, hear the
 invocation of your adorer, Evayamarut: do you, who are associated in
 the worship of Vishnu, drive away, as warriors (scatter their enemies),
 our secret foes.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಗಂತಾ ನೋ ಯಜ್ಞಂ ಯಜ್ಞಿಯಾಃ ಸುಶಮಿ ಶ್ರೋತಾ ಹವಮುರಕ್ತ
ಏವಯಾಮರುತಃ |

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸೋ ನ ಪರ್ವತಾಸೋ ವ್ಯೋಮನಿ ಯೂಯಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಚೇತಸಃ
ಸ್ಯಾತ ದುರ್ಧರ್ತವೋ ನಿದಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಗಂತ | ನಃ | ಯಜ್ಞಂ | ಯಜ್ಞಿಯಾಃ | ಸುಶಮಿ | ಶ್ರೋತ | ಹವಂ | ಅರಕ್ತಃ | ಏವಯಾಮರುತಃ |
ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸಃ | ನ | ಪರ್ವತಾಸಃ | ವ್ಯೋಮನಿ | ಯೂಯಂ | ತಸ್ಯ | ಪ್ರಚೇತಸಃ | ಸ್ಯಾತ | ದುರ್ಧ-
ರ್ತವಃ | ನಿದಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧ್ಯಾಯೋಪಾಕರಣೋತ್ಪನ್ನೋದೇವನಿಯುಕ್ತಾ | ಅ. ಗ್ಯ. ೩-೫ ||

ಹೇ ಯಜ್ಞಿಯಾ ಮರುತೋ ಯೂಯಂ ನೋಽಸ್ಯಾಕಂ ಯಜ್ಞಂ ಗಂತ | ಅಗಚ್ಛತ | ಸುಶಮಿ
ಶೋಭನಕರ್ಮ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ | ಸುಕರ್ಮತ್ವಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತದರ್ಥಂ ನೋ ಹವಮುಸ್ಯದೀಯ-
ಮಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರೋತ | ಶ್ರಣುತ || ಅರಕ್ತೋ ರಕ್ತೋವರ್ಜಿತಾ ಯೂಯಂ || ಅಂಗವಚನಯೋರ್ವ್ಯ-
ತ್ಯಯಃ || ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸೋ ನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಇವ ಪರ್ವತಾಸೋ ವಿಂಧ್ಯಾದಯ ಇನಾತಿಪ್ರವೃದ್ಧಾ
ವ್ಯೋಮನಂತರಿಷ್ಟೇ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಪ್ರಚೇತಸೋ ಯೂಯಂ ತಸ್ಯ ನಿದೋ ನಿಂದಕಸ್ಯ ದುರ್ಧರ್ತವೋ
ದುರ್ಧರಾಃಸ್ಯಾತ | ಭವತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಜ್ಞಿಯಾಃ—ಪೂಜಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ | ಏವಯಾಮರುತಃ ನಃ—ಏವಯಾ
ಮರುತ್ತೇಂಬ ನನ್ನ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಸುಶಮಿ—(ನನ್ನ ಯಜ್ಞವು) ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಯುಕ್ತ
ವಾಗುವಂತೆ ಆಗಲು | ಗಂತ—ಬನ್ನಿರಿ | ಹವಂ—ನಮ್ಮ ಅಹ್ವಾನವನ್ನು | ಶ್ರೋತ—ಕೇಳಿರಿ | ಅರಕ್ತಃ—
ಶತ್ರುರಹಿತರೂ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಸಃ—ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ | ಪರ್ವತಾಸಃ ನ—ವಿಂಧ್ಯಾದಿ ಪರ್ವತಗಳಂತೆ |
ವ್ಯೋಮನಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತರೂ | ಪ್ರಚೇತಸಃ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ | ಯೂಯಂ—
ನೀವು | ತಸ್ಯ ನಿದಃ—ದೂಷಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ | ದುರ್ಧರ್ತವಃ—ಅಸಹಿಸ್ತುಗಳಾಗಿ | ಸ್ಯಾತ—ಆಗಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಜಾರ್ಹರಾದ ಎಲೈ ಮರುತ್ತುಗಳೇ, ಏನಯಾಮರುತ್ತೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನನ್ನ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವು ಸಫಲವಾಗಲು ನನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ. ನನ್ನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಶತ್ಪುರಹಿತರೂ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ವಿಂಧ್ಯಾದಿಪರ್ವತಗಳಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ನೀವು ದೂಷಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಅಸಹಿಷ್ಣುಗಳಾಗಿ ಆಗಿರಿ.

English Translation.

Adorable Maruts come to our sacrifice, so that it may be prosperous : hear, undeterred by Rakshasas, the invocation of Evayamarut : abiding like lofty mountains in mid-heaven, do you, who are profoundly wise, be ever intolerant of the reviler.

ಇತಿ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ
ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಪಂಚಮೇ ಮಂಡಲೇ
ಷಷ್ಠೋನುನಾಕಃ
|| ಸಮಾಪ್ತಂ ಚಿ ಪಂಚಮಂ ಮಂಡಲಂ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

ಪರಶಾಖೀಯಂ ಸ್ವಶಾಖಾಯಾನುಪೇಕ್ಷಾವಶಾತ್ಪ್ರತೀ ತತ್ತಿಲಮುಚ್ಯತೇ |

ಎಂದರೆ ಸ್ವಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು [ನೇದದ ಶಾಖೆಗಳು ಎಂದರೇನು ಎಂಬುವ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಚು. ಸಂ. ಭಾ. ೧ ಪ್ರಕರಣ ೪ ರಲ್ಲಿ 44-47 ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೇವೆ] ಪರಶಾಖೆಯಿಂದ (ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯಿಂದ) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ಸಂವರ್ಧಗಳನ್ನು ಬರಬಹುದು. ಆಗ ಆ ಅನ್ಯಶಾಖೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಮಂತ್ರಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದು ವಿಲ ಅಥವಾ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ನೇದಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುವರು. ಋಗ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇಂತಹ ಪರಿಶಿಷ್ಟಸೂಕ್ತಗಳು ಒಟ್ಟು ೩೬ ಇವೆ. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಇರುವುದು. ಇದುವರೆಗೆ ಎಂದರೆ ೧-೪ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಂಡಲದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೇವೆ. ಈಗ ಈ ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ವಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವೆವು.

ಪ್ರಕೃತ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳು ಋಗ್ವೇದದ ಈಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಶಾಖೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳು ಉಪ್ಪವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತಗಳು ಯಾವ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದವೆಂಬುದನ್ನು ಒಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಕೃಷ್ಣಯಜುರ್ವೇದದ ತ್ರೈತೀಯಶಾಖೆಯ ಏಕಾಕ್ಷಿ ಕಾಂಡವೆಂಬ ಭಾಗದ ಮೊದಲನೆಯ ವ್ರಪಾಕದ ೪, ೧೩, ೧೪ ನೆಯ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೊಡನೆ ಪಠಿತವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಮವೂ, ಸ್ವರವೂ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಈ ಮಂಡಲದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯೋಪಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸೂಚನೆ—ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಗರ್ಭಾಧಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ವರನು ವಧುವನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಸೇಳುವ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸೂಕ್ತ—೯.

- ಆ ತೇ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿಮೃತು ಪುಮಾನ್ಪಾಣ ಇವೇಷುಧಿಂ |
- ಆ ವೀರೋ ಜಾಯತಾಂ ಪುತ್ರಸ್ತೇ ದತಮಾಸ್ಯಃ || ೧ ||
- ಕರೋಮಿ ತೇ ಪ್ರಾಜಾಸತ್ಯಮಾ ಗರ್ಭೋ ಯೋನಿಮೃತು ತೇ |
- ಅನಾನಃ ಪೂರ್ಣೋ ಜಾಯತಾನುಶ್ಲೋಕೋಽಪಿಶಾಚಧೀತಃ || ೨ ||
- ಪುವೂಂಸ್ತೇ ಪುತ್ರೋ ನಾರಿ ತಂ ಪುಮಾನನುಜಾಯತಾಂ |
- ಶಾನಿ ಭದ್ರಾಣಿ ಬೀಜಾನ್ಯೃಷಭಾ ಜನಯಂತಿ ನಃ || ೩ ||
- ಯಾನಿ ಭದ್ರಾಣಿ ಬೀಜಾನ್ಯೃಷಭಾ ಜನಯಂತಿ ನಃ |
- ತ್ರೈಸ್ತ್ವಂ ಪುತ್ರಾನ್ ವಿಂದಸ್ಯ ಸಾ ಶ್ರಿಸೂರ್ಧೇನುಕಾ ಭವ || ೪ ||
- ಕಾಮಃ ಸಮೃದ್ಧ್ಯಂತಾಂ ಮಹ್ಯಮಸರಾಚಿತಮೇವ ನೇ |
- ಯಂ ಕಾಮಂ ಕಾಮಯೇ ದೇವ ತಂ ನೇ ನಾಯೋ ಸಮರ್ಥಯ || ೫ ||

ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

(೧) ಎಶೈ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ನಿನ್ನ ಯೋನಿಯನ್ನು ಪುರುಷ ಶಿಶುರೂಪವಾದ ಗರ್ಭವು ಸೇರಲಿ ಎಂದರೆ ಪುತ್ರ ಸಂತಾನವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಾಣವು ಯಾವರೀತಿ ನೇರವಾಗಿ ಮತ್ತು ವೇಗವಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಪುರುಷರೇತಸ್ಸು ನೇರವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಯೋನಿಗೆ ಸೇರಿ ಗರ್ಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ಮತ್ತು ಹತ್ತು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಂತರ ವೀರನಾದ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸಲಿ.

(೨) ಎಶೈ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ಪ್ರಜಾಪತಿಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ರೇತಸ್ಸಿಂಚನವನ್ನು ನಿನ್ನ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸುವೆನು. ಆದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಹತ್ತುತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಆವಯವಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆ ಇಲ್ಲದ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ, ಕುರುಡೂ, ಕಿವುಡೂ ಅಲ್ಲದ ಮತ್ತು ವಿಶಾಚಾದಿ ಗ್ರಹಪೀಡಿತವಲ್ಲದ ಶಿಶುವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿ.

(೩) ಎಶೈ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ನಿನಗೆ ಮೊದಲಬಾರಿ ಪುತ್ರನೇ (ಗಂಡುಮಗುವೇ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿ. ಅನಂತರ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪುತ್ರಸಂತಾನಗಳಾಗಲಿ. ಹೀಗೆ ನಮಗೆ (ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರಾದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ) ಉತ್ಪನ್ನ ರಾದ ಪುತ್ರರು ರೇತಸ್ಸೇಚನ ಸಮರ್ಥರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಆವರೂ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸಂತತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲಿ.

(೪) ಎಶೈ ಸ್ತ್ರೀಯೇ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸೇಚನಸಮರ್ಥರಾದ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರಸಂತತಿಯು ಮುಂದೆಯೂ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿ. ಇಂತಹ ಪುತ್ರಸಂತತಿಯಿಂದ ಕರುವನ್ನು ಹಾಕಿದ ಹಸುವು ಯಾವರೀತಿ ತನ್ನ ಕುವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದೋ ಅದರಂತೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಸಂತತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡು.

(೫) ಎಶೈ ನಾಯುರೇವನೇ, ನನ್ನ ಕಾಮವು ಎಂದರೆ ಪುತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಬಯಕೆಯು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಈಡೇರಲಿ. ಈ ಬಯಕೆಯು ಅಥವಾ ಕಾಮವು ಯಾರಿಂದಲೂ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಡದಿರಲಿ. ಎಶೈ ನಾಯುದೇವನೇ, ನನಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಯಾವ ಬಯಕೆ ಇರುವುದೋ ಆ ಬಯಕೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಸೂಕ್ತಂ—೧೦.

ಅಗ್ನಿರೈತು ಪ್ರಥಮೋ ದೇವತಾನಾಂ ಸೋಽಸ್ಯೈ ಪ್ರಜಾಂ ಮುಂಚಿತು ಮೃತ್ಯುಸಾಶಾತ್ |
 ತದಯಂ ರಾಜಾ ವರುಣೋಽನುಮನ್ಯತಾಂ ಯಥೇಯಂ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌತ್ರಮಘಂ ನ ರೋದಾತ್ ||೧||
 ಇಮಾಮಗ್ನಿಸ್ತ್ರಾಯತಾಂ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಮಸ್ಯೈ ನಯತು ದೀರ್ಘಮಾಯಃ |
 ಅಶೂನ್ಯೋಪಸ್ಥಾ ಜೀವತಾನುಸ್ತು ಮಾತಾ ಸೌತ್ರಮಾನಂದಮಭಿ ಪ್ರಬುದ್ಧೈಕಾಮಿಯಂ || ೨ ||
 ಮಾ ತೇ ಗೃಹೇ ನಿಶಿ ಘೋಷ ಉತ್ಥಾದನ್ಯತ್ರ ತ್ವದ್ವದತ್ಯಃ ಸಂ ವಿಶಂತು |
 ಮಾ ತ್ವಂ ವಿಕೇಶ್ಯರ ಆ ವಧಿಷ್ಠಾ ಜೀವಶ್ಶೀ ಪತಿಲೋಕೇ ವಿರಾಜ ಪಶ್ಯಂತೀ ಪ್ರಜಾಂ
 ಸುಮನಸ್ಯಮಾನಾ || ೩ ||
 ಅಪ್ರಜಸ್ತಾಂ ಸೌತ್ರಮೃತ್ಯುಂ ಸಾಪ್ನಾನಮತ ನಾಘಂ |
 ಶೀರ್ಷ್ಣಃ ಪ್ರಜಮಿವೋನ್ಮಚ್ಯೈ ದ್ವಿಷಧ್ಯೈಃ ಪ್ರತಿಮುಂಚಾಮಿ ಸಾಶಂ || ೪ ||

దేవకృతం బ్రాహ్మణం కల్పమానం తేన దన్వి యోనిషదః పిత్రాణామ్ |

శ్రవ్యాదోః మృత్యోనధరాన్ సాతయామి దిఃఖామాయోశ్చ వ జీవంతృ పుత్రాః || ౫ ||

ముఖ్యాభిప్రాయవు.

సూచన—ఈ మంత్రులను సాధారణంగా వివాహహోమములలో ప్రధానాహుతిమంత్రులన్నా గి లుప యోగిమనుచు.

(౧) దేవతేగళ్ళిల్లా మోదలు అగ్నియు, ఇల్లిగ బరలి. బందనంతర ఆ అగ్నియు ఈ స్త్రీయ ప్రజేయన్న ఎందరి సంతానము (పితృవన్న) వృత్తుభయము దిం రక్షిసి కాపాడలి. ఇదన్న ప్రభువాద వరుణా సహ అనువోదెవలి. ఎందరి, ఈ స్త్రీయు తన్న పుత్రున నిమిత్తవారిగా యావ విధవాద వ్యసన వన్నా హోమదే ఆ కారణము ద రోదవనము మాడదంతే అగ్నివరుణులు అనుగ్రహవలి.

(౨) ఈ వధువన్న ఈ గాఢపత్యుగ్నియు (వివాహప్రధానహోమకర్తా గృహములో ప్రతిష్ఠితవాద అగ్నియు) జీన్నా గి కాపాడలి. మత్తు ఈ కన్యయు పడయువ పితృవన్న సహ దిఃఖాయుపన్నా గి మాది రక్షివలి. ఈ స్త్రీయ తోడియు యావగాలూ ఖాలియాగదిరలి. ఎందరి, తోడియ మేలి యావగాలూ పితృవన్న ఇట్టుకొందిరలి మత్తు మక్కళుగళూ జీవంతరంగదిరలి. ఈ స్త్రీయు తాయుయాగి తన్న పుత్రున సంబంధవాద ఆనందము జీన్నా గి అనుభవిమవంతాగలి.

(౩) ఎల్లీ కన్యయే, సిన్న మనెయిల్లి రాత్రీకాలములో (మత్తు హగలిసల్లూ) అర్తాలవపు ఎందరి దుఃఖము దుఃఖముదే ముంతాద రోదవనవు ఆగదిరలి. అళువుదే మోదలూద సమస్త దుఃఖుగళూ దూరంగా బేరీ కడిగే దూరటుదోగలి. దుఃఖము దుఃఖము కదరికొండు పులూపిమత్తు ఎదెయన్న దోడిదుకొచ్చువుదే ముంతాద కేట్టి కాయుగళు ఆగదిరలి. సిన్నగే పతివియోగవగాలి, పుత్ర వియోగవగాలి ఆగదిరలి. పతియోడనే గృహములో బహుకాల జీవిసిద్దు మక్కళుగళు సంతోషము దుఃఖము నలిదాదువుదన్న నోడి సంతోషపడువంతాగలి.

(౪) ఎల్లీ స్త్రీయే, మక్కళుగదిరువుదు, అధనా మగువు దుట్టి సాయువుదు, అధనా దుఃఖ, పాపకర్మగళ ఫలవాద ఇతర విధవాద వ్యసనగళు ఇచ్చుగళ్ళవన్నా (అగ్నియ ద నాను) బాడదోద దూరవి నారవన్న కంఠము ద తేగదుహాకావంతే, తేగదుహాకా (పరిహారమాది) సిన్న న్ను సంరక్షిమవను.

(౫) ఎల్లీ స్త్రీయే, (అగ్ని యాద నాను) ద్వేవయత్తు దుఃఖము దుఃఖము, బ్రాహ్మణులవదిదాగలి, బేరీ కారణము దుఃఖము లుంటాగబడుదాద పాపవన్నా దుఃఖము దుఃఖము నాకమాడువెను సిన్న గర్భములోను పితృవన్న పీడిమన పిత్రాణాది గృహగళన్నా, యక్షరాక్షసాదిగళన్నా, ఆశమృత్యువన్నా దోడిదు బిఱికి పుష్కలమాడువెను. సిన్న పుత్రులు దిఃఖాయుష్యువుళ్ళవరాగి బహుకాల జీవివలి.

|| ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವು ||
ಪರಿಶಿಷ್ಟಸೂಕ್ತ—೧೧.
ಸೀ ಲಿ ಕೆ

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವು ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವೆ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟೇಕಾದ ಪರಿಶಿಷ್ಟಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅಭಿಷೇಕ, ಪೂಜೆ, ಪಾರಾಯಣ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ರೂಢಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಸರ್ವಜನೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವನ್ನು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಭಾಷ್ಯ, ವಿವರಣೆ, ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಭಾಷ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯ, ವೃಥ್ವೀಧರಂಚಾರ್ಯ ಭಾಷ್ಯ ಎಂಬಿವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಮಂತ್ರದ ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ, ಭಾವಾರ್ಥ, ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಫಲಶ್ರುತಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳು, ಜಪಮಾಡುವವರ ಉಪಯೋಗಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಂತ್ರಕ್ಕೂ ಋಷಿದೇವತಾಭಂದಸ್ತುಗಳು, ಅಂಗನ್ಯಾಸ ಕರನ್ಯಾಸ, ಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕ ಮುಂತಾದ ಉಪಯುಕ್ತವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಫಲಶ್ರುತಿ ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ—ಶ್ರಿಯಃ ಪಂಚದಶರ್ಚಿಂ ಚ ಶ್ರೀಕಾಮಃ ಸತತಂ ಜಪೇತ್ | ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಸುಕ್ತಗಳು ಮಾತ್ರವಿರುವವು. ಹದಿನಾರನೆಯದು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಫಲಶ್ರುತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು. ಅನಂತರ ಪಠಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳು ಶ್ಲೋಕರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು, ದೇವಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವುದಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವ ರೂಢಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯಭಿಪ್ರಾಯ ವನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸುತ್ತೇ.

|| ಶ್ರೀಃ ||

|| ಅಥ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಂ ||

ನೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋದಾದರ್ಪಂ ನಿವಾರಯನ್ |
ಪುಮಾರ್ಥಾಂ ಕ್ಷತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮದೇಕ್ಷರಃ ||

	ಋಷಯಃ—ಅನಂದ, ಕರ್ಷನು, ಶ್ರೀದ, ಚಿಕ್ಕಿಣಾಃ, ಶ್ರೀಭತ್ತಾಃ				
	ದೇವತಾ—ಶ್ರೀರಗ್ನಿಶ್ಚ				
	ಭಂದಃ—ಅನುಷ್ಠುಪ್	೪. ಬೃಹತಿಃ	೫-೬. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್	೧೫. ಪ್ರಸ್ತಾರಪಂಕ್ತಿಃ	

|| ಅಥ ಸಮಷ್ಟಿಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಋಷಿದೇವತಾಭಂದಾಂಸಿ ||

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಿಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಅನಂದಕರ್ಷಮಚಿಕ್ಕೀತೇಂದಿರಾ ಋಷಯಃ | ಶ್ರೀರಗ್ನಿದೇವತಾ | ಆದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತ್ರೋಽನುಷ್ಠುಭಃ | ಚತುರ್ಥೀ ಬೃಹತಿಃ | ಪಂಚಮಾ-
ಷಷ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಾ | ತತೋಽಷ್ಟಾನುಷ್ಠುಭಃ | ಅಂತ್ಯಾ ಪ್ರಸ್ತಾರಪಂಕ್ತಿಃ || ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ

ಬೀಜಂ | ತಾಂ ಮು ಆ ವಹ ಜಾತನೇದ ಇತಿ ಶಕ್ತಿಃ | ಕೀರ್ತಿವೃದ್ಧಿಂ ದದಾತು ಮು ಇತಿ ಕೀಲಕಂ ||
ಮಮ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅಥಾಂಗನ್ಯಾಸಃ

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಹರಿಣೀಂ ಸುವರ್ಣರಜತಸೃಜಾಂ |

ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತನೇದೋ ಮು ಆ ವಹ—ಶಿರಸಿ ||

ಓಂ ತಾಂ ಮು ಆ ವಹ ಜಾತನೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಸಗಾಮಿನೀಂ |

ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಂದೇಯಂ ಗಾಮಶ್ಚಂ ಪುರುಷಾನಹಂ—ನೇತ್ರಯೋಃ ||

ಓಂ ಅಶ್ವಪೂರ್ಣಾಂ ರಥಮಧ್ಯಾಂ ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಮೋದಿನೀಂ |

ಶ್ರಿಯಂ ದೇವೀಮುಪ ಹ್ವಯೇ ಶ್ರೀಮಾರ್ಗ ದೇವೀ ಜುಷತಾಂ—ಕರ್ಣಯೋಃ ||

ಓಂ ಕಾಂಸೋಸ್ತೃತಾಂ ಹಿರಣ್ಯಸಾಕಾರಾಮಾದ್ರಾಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ ತೃಪ್ತಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಂ |

ಸದ್ವೇ ಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ ತಾಮಿಹೋಪ ಹ್ವಯೇ ಶ್ರಿಯಂ—ನಾಸಿಕಾಯಾಂ |

ಓಂ ಓಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ ಯಶಸಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲೋಕೇ ದೇವಜುಷ್ಠಾ-

ಮುದಾರಾಂ |

ತಾಂ ಪದ್ಮಿನೀಮಾಂ ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇಽಲಕ್ಷ್ಮೀಮೇ ನಶ್ಯತಾಂ ತ್ಯಾಂ ವ್ಯ ಕೇ—

ಮುಖೇ ||

ಓಂ ಆದಿತೃವರ್ಣೇ ತಪಸೋಽಧಿ ಜಾತೋ ವನಸ್ಪತಿಸ್ತವ ವ್ಯಕ್ಷೋಽಥ ಬಿಲ್ವಃ |

ತಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ತಪಸಾ ನುದಂತು ಮಾಯಾಂ ತರಾ ಯಾಶ್ಚ ಬಾಹ್ಯಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ—ಕಂಠೇ ||

ಓಂ ಉಪೈತು ವಾಂ ದೇವಶಖಃ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಮಣಿನಾ ಸಹ |

ಸ್ವಾದುರ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್ ಕೀರ್ತಿವೃದ್ಧಿಂ ದದಾತು ಮೇ—ಬಾಹ್ಯೋಃ ||

ಓಂ ಹ್ವಾಪ್ತಿಪಾಸಾಮಲಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಮಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ನಾಶಯಾಮ್ಯಹಂ |

ಅಭೂತಿಮಸವೃದ್ಧಿಂ ಚ ಸರ್ವಾಂ ನಿರ್ಣುಧ ಮೇ ಗೃಹಾತ್—ಹೃದಯೇ ||

ಓಂ ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ನಿತ್ಯ ಪುಷ್ಪಾಂ ಕರೀಷಿಣೀಂ |

ಈಶ್ವರೀಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಾಮಿಹೋಪ ಹ್ವಯೇ ಶ್ರಿಯಂ—ನಾಭೌ ||

ಓಂ ಮನಸಃ ಕಾಮಮಾಕೂತಿಂ ವಾಚಃ ಸತ್ಯಮತೀಮಹಿ |

ಪಶೂನಾಂ ರೂಪಮನ್ನ ಸ್ಯ ಮಯಿ ಶ್ರೀಃ ಶ್ರುತಾಂ ಯಶಃ—ಗುಹ್ಯೇ ||

ಓಂ ಕರ್ದಮೇನ ಪ್ರಜಾ ಭೂತಾ ಮಯಿ ಸಂಭವ ಕರ್ದಮ |

ಶ್ರಿಯಂ ವಾಸಯ ಮೇ ಕುಲೇ ಮಾತರಂ ಪದ್ಮಮಾಲಿನೀಂ—ಸಾದೌ ||

ಓಂ ಆಪಃ ಸ್ಯುಜಂತು ಸ್ನಿಗ್ಧಾನಿ ಚಿಕ್ಕೀತ ವಸ ಮೇ ಗೃಹೇ |

ನಿ ಚ ದೇವೀಂ ಮಾತರಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಾಸಯ ಮೇ ಕುಲೇ—ಊರ್ವೋಃ ||

ಓಂ ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಪುಷ್ಪಿಂ ಸಿಂಗಲಾಂ ಪದ್ಮಮಾಲಿನೀಂ |

ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತನೇದೋ ಮ ಆ ವಹ—ಜಾನೋಃ ||

ಓಂ ಆದ್ರಾಫಂ ಯೇ ಕರಿಣೀಂ ಯೆಷ್ಠಿಂ ಸುವರ್ಣಾಂ ಹೇಮಮಾಲಿನೀಂ |

ಸೂರ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತನೇದೋ ಮ ಆ ವಹ—ಜಂಘಯೋಃ ||

ಓಂ ತಾಂ ಮ ಆ ವಹ ಜಾತನೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಪಗಾಮಿನೀಂ |

ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಾವೋ ದಾಸ್ಯೋಽಶ್ವಾನ್ವಿದೇಯಂ ಪುರುಷಾನಹಂ—||
ಪಾದಯೋಃ

|| ಇತ್ಯಂಗನ್ಯಾಸಃ ||

|| ಅಥ ಕರನ್ಯಾಸಃ ||

ಓಂ ನನೋ ಭಗವತ್ಕೈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೈ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಯೈ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

” ” ಹರಿಣ್ಯೈ—ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

” ” ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ರಜಾಯೈ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

” ” ಚಂದ್ರಾಯೈ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

” ” ಹಿರಣ್ಮಯೈ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

” ” ಲಕ್ಷ್ಮೈ—ಕರತಲಕರಪೃಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

” ” ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಯೈ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ |

” ” ಹರಿಣ್ಯೈ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ |

” ” ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ರಜಾಯೈ—ಶಿಖಾಯೈ ವಸಹ |

” ” ಚಂದ್ರಾಯೈ—ಕಪಚಾಯ ಹುಂ |

” ” ಹಿರಣ್ಮಯೈ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಸಹ |

” ” ಲಕ್ಷ್ಮೈ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ |

ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುನರೋಮಿತಿ ದ್ವಿಂಧಃ.

|| ಧ್ಯಾನಂ ||

ಅರುಣಕಮಲಸಂಸ್ಥಾ ತದ್ರಜಃಪುಂಜವರ್ಣಾ

ಕರಕಮಲಧೃತೇಷ್ವಾಭೀತಿಯುಗ್ಮಾಂಬುಜಾತಾ |

ಮಣಿಮುಕುಟನಿಚಿತ್ರಾಲಂಕೃತಿಃ ಪದ್ಮಮಾಲಾ

ಭವತು ಭುವನಮಾತಾ ಸಂತತಂ ಶ್ರೀಃ ಶ್ರಿಯೈ ನಃ ||

ಕಮಲಂ ಕಲಶಂ ಧೇನುಂ ಜ್ಞಾನಮಂಜಲಿಮೇವ ಚ |

ಪಂಚ ಮುದ್ರಾಃ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯಾಥ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಂ ಪ್ರಜಪೇದ್ಬುಧಃ ||

ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು—ಈ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಪದ್ಮಪುಷ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿರುವಳು. ಅದೇ ಅರುಣ ಕಮಲದಂತೆ ದೇವೀವ್ಯವಾನವಾದ ಶುಭಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು. ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ, ಅಭಯ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೆರಡು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವಳು. ನಾನಾವಿಧವಾದ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಸಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಿರೀಟವನ್ನೂ, ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳ ಹಾರವನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವಳು. ನಾನಾವಿಧವಾದ ವಿಚಿತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಸಕಲ ಶೋಕಗಳಿಗೂ ಮಾತೆಯಾದ ಇಂತಹ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಪದ್ಯವಿದ್ದಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ನಮ್ಮ ವಿಕಸಯದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯಿಂದಿರಲಿ.

ಈರಿತಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ, ಕಮಲ, ಕಲಶ, ಧೇನು, ಚ್ಚ್ಚಾನ, ಅಂಜಲಿ ಎಂಬ ಐದು ವಿಧವಾದ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶನಮಾಡಿ ಅನಂತರ ವಿನೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು.

—: ಜಪಮಂತ್ರ :—

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಹರಿಣೀಂ ಸುವರ್ಣರಜತಸೃಜಾಂ |

.....

ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಾವೋ ದಾಸ್ಯೋಽಶ್ವಾನ್ ವಿಂದೇಯಂ ಪುರುಷಾನಹಂ || ೧೫ ||

[ಎಂಬ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅರ್ಧವಿವರಣೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿನರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು.]

—: ಪ್ರತ್ಯೇಕವಿಧಿ :—

ಸೂಕ್ತಸ್ಯೈವ ವಿಧಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಚ ವದಾಮ್ಯಹಂ ||

ಹಿಂದೆ ಸಮಸ್ತಿಸೂಕ್ತಜಪದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು ಈಗ ಒಂದೊಂದು ಋಕ್ಕನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಜಪಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಅಂಗನ್ಯಾಸ, ಧ್ಯಾನ, ಅರ್ಧವಿವರಣೆ ಫಲಶ್ರುತಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಸಯವನ್ನು ವಿನರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಪ್ರಥಮಾ ಋಕ್

ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸೃಪ್ರಥಮ ಋಜ್ಮಮಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಜಾತನೇದ ಋಷಿಃ | ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂಡಃ | ಸರ್ವಸಾಭಾಗ್ಯದಾಯಿನೀ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ದೇವತಾ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ ಬೀಜಂ | ಸ್ವಾಹಾ ಶಕ್ತಿಃ | ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ಲೀಂ ಕೇಲಕಂ (ಅಥವಾ ಶ್ರೀಂ ಬೀಜಂ | ಹ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಕ್ಲಿಂ ಕೇಲಕಂ ಇತಿ ಪಾಠಾಂತರಂ) ಶ್ರೀಸೂಕ್ತ ಪ್ರಥಮ ಋಜ್ಮಮಂತ್ರಸ್ಯಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ | ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ-ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹರಿಣೀಂ-ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಸುವರ್ಣರಜತ ಸೃಜಾಂ-ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಚಂದ್ರಾಂ-ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ-ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ-ಕಂಠಲಕರಸ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ-ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹರಿಣೀಂ-ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಸುವರ್ಣರಜತಸೃಜಾಂ-ಶಿಖಾಯೈ ವಸರ್ಠ | ಓಂ ಚಂದ್ರಾಂ-ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ-ನೇತ್ರತ್ರಯಾಮ ವಸರ್ಠ | ಓಂ

లక్ష్మీం—ఆస్థాయీ ఘటో || భూభువస్సువరీణమితి దిగ్బంధః || అథ ధ్యానం || కాంత్యా
 కాంచనసంనిభాం దరగిరిప్రేక్ష్యైర్చతుర్భుగ్భుజ్యేర్హస్తక్షిప్తహిరణ్మయోమ్నా తఘట్యైరాసిఙ్కమానాం
 శ్రియేం | నానారత్నసముచ్చలం కరలసత్పదాం శిరిఃటోణఙ్కలం క్షామాబద్ధనితంబు-
 బింబలసితాం వందేఽరవిందస్యితాం || ఇతి ధ్యాత్వా | నిదిష్ట్యసంఖ్యయా జపం కృత్వా లుత్తర
 న్యాసం ఛేకృత్వా దేవ్యే జపసమర్పణం కుయోరత్ | ఏనముత్తరత్తే తత్తన్మంత్రజపం
 కుయోరత్.

నోదలనేయ ఋక్

హిరణ్యవణాం దరిణీం సువణరజతస్రజాం |

ఛంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదోః ము ఆ వాద ॥ ౧ ॥

|| శ్రీ విద్యారణ్యభాష్యం ||

దే జాతవేదః జాతప్రజ్ఞ అగ్నే త్వం హిరణ్యవణాం హిరణ్యస్య సువణస్యేవ వణః
 కాంతియస్యాస్తం దరిణీం దరితవణాం దరిణీరూపధరాం నా—“ శ్రీధ్యత్వా దరిణీరూప-
 నురణ్యే సంచార ద ” ఇతి పురాణాత్, సువణరజతస్రజాం సువణస్య పుష్పాణి సువణాని
 ఏవం రజతస్య రజతాని తేషాం స్వజ్యో మాలా యస్యాస్తం స్వకాదభియోత్పష్పాణిత్యేవ-
 గమ్మతే | పుష్పసాద్యైర్వాత్ “ పుష్పఫలైత్యాదిని ” లుక్ ఆటం ఙ్కేవ దలంఠానాం ఇత్యాప్ |
 యద్వా సువణరజతవికృతత్వంబులాం—సుష్మవణోఽయస్య తత్సవణం యద్దజతం ఛే
 తత్సప్రజాం తద్వికృతత్వంబులాం నా | ఛంద్రాం ఛంద్రవత్ ప్రకాశమానాం తద్వ్రోణేణావ
 స్థితాం నా | హిరణ్మయీం హిరణ్యస్వరూపాం హిరణ్యవిగ్రహాం నా | లక్ష్మీం లక్ష్మణవతిం
 “ లక్ష్మీలభాష్టా లక్ష్మణాదితి ” నిరుక్తాత్ | ఏవంరూపాం శ్రియేం మే ముద్యం ముదర్థమావద
 ఆద్యయ | అగ్నేదేవయోత్యత్వాదాహ్వానం తదధిలేసమితిభావః ||

|| ప్రతిపదార్థః ||

(దే) జాతవేదః—సమస్తవన్న తిళదిరువ ఎచ్చే అగ్నియే (నిలను) | హిరణ్యవణాం—ఙ్క
 దంతి ఆతిప్రకాశమానానాద రిరికాంతియింద రోణిభిసువవళం | దరిణీం—గౌర(దరిత) వణశరిర
 వృళ్ళవళం అధనా యణ్ణుజింకేయ రూపవన్న ధరిసిరువవళం | సువణరజతస్రజాం—సువణసిమి
 వాద పుష్పగళందలం, బేళ్ళియింద సిమివతనాద పుష్పగళందలం రజతనాద దారవన్న ధరిసిరువవళం
 అధనా ఙ్క ద బణ్ణు వాద దళదియి దువుగళందలం, బేళ్ళియి వణనాద చిచియి దువుగళందలం సిమివ

వాద హారవన్న ధరిసరువవళూ | **జంద్రాం**—జంద్రనంతే ప్రకాశిసూత్తిరువవళూ | **ఘిరణ్ణయిం**—సువణ్ణ మయవాద శరీరవుళ్ళవళూ | **లక్ష్మీ**—సల్లక్షణగళింద యుక్తభాదవళూ ఆద శ్రీదేవియింబ దేవతే యన్న | **వో**—నన్న బళిగి | **ఆ వద**—కరదుకొండు బా.

|| భావార్థ ||

సమస్తవన్న తిళిదిరువ ఎల్లీ అగ్ని యే, సైను జిన్న దంతిరువ శరీరకాంతియింద బేళగుత్తిరువవళూ గౌరవణ్ణవుళ్ళవళూ అధవా ఘణ్ణ జింకేయ రూపవన్న ధరిసరువవళూ, జిన్న బేళ్ళి ఇవుగళింద నిమిశ వాద పుస్తహారవన్న ధరిసరువవళూ, జంద్రనంతే ఆ ఘ్లాదకరవాద కాంతియుళ్ళవళూ, సువణ్ణమయవాద శరీరవుళ్ళవళూ, సమస్త సల్లక్షణగళింద కూదిరువవళూ ఆద శ్రీదేవియింబ దేవతేయన్న నన్న ఒళిగి కరదుకొండు బా

|| విశేషవిషయగళు ||

దరిణ్ణం—దరితవణ్ణాం దరిణ్ణేరూపధరాం వా | **శ్రీర్ధ్వత్వా దరిణ్ణేరూపమరణ్ణే** **సంజహార ద** | దరిణ్ణం ఎంబ శబ్దక్తే ఎరడు విధవాద అర్ధవన్న ఘేళిరువరు. దరిద్వణ్ణ ఎందరే ఆరిసినదంతే గౌరవణ్ణవుళ్ళవళు. అధవా శ్రీదేవియింబ ఘణ్ణ జింకేయ రూపన్న ధరిస సంజరిసూత్తిద్దళిందు పురాణాదిగళిల్లి ఘేళిరువుదన్న లుదాహరిసిద్దారే.

సువణ్ణరజతస్తజాం—ఈ శబ్దకన్యా ఎరడు విధవాద అర్ధవన్న ఘేళిద్దారే జిన్న, బేళ్ళి ఇవుగళింద నయన మనోఘోహరవాగి రజితవాద పుస్తగళింద నిమిశింద హారవన్న ధరిసరువవళు అధవా జిన్న ద వణ్ణం ఎందరే ఘేళి బణ్ణం దూవుగళు బేళ్ళియింతే బేళ్ళిగురువ బిళి ఘోవుగళు ఇవుగళింద కట్ట దివ్యహారవన్న ధరిసరువవళు ఎందు ఎరడు విధ అర్ధవివరణ్ణేవాడిద్దారే.

లక్ష్మీం—**లక్ష్మణవతిం** | సల్లక్షణయుక్తభాదవళు ఎందు భామ్యకారర వివరణ్ణయి. లక్ష్మీ శబ్ద ద విశయదల్లి యాస్కరు **శక్యమివతితాలునా** ఎంబ (మ. స. ౧౦-౬౧-౨) ముక్తిగి సేవజనవన్న ఘేళువాగ—

లక్ష్మీలభాద్వా లక్ష్మణాద్వా (లప్స్యనాద్వా) లాంభనాద్వా లవతేర్వాస్యాత్ ప్రేష్నా-కర్మాణో లగ్యతేర్వాస్యాదార్లీషకర్మాణో లజ్జతేర్వాస్యాదత్లాఘాకర్మాణః ||

(ని. ౪-౯)

ఎందు సేవజనవన్న ఘేళిద్దారే. ఎందరే లక్ష్మీం ఎంబ శబ్దవు **లాభాద్వా** ఘోందువుదు, **సఢియువుదు**, **లక్ష్మణాద్వా**—సిద్ధిప్రసాదువుదు, **లప్స్యనాత్**—ఘోందబేకేంబ ఆప్రేక్ష ఇరువుదు. **లాంభనాద్వా**—గురుతు అధవా జిత్తే వాడువుదు ఎంబ అర్ధసూచకగళాద శబ్దగళింద నిష్పన్న వాగిదే. అధవా ఆప్రేక్షిసు ఎంబర్ధవుళ్ళ లవతి ధాతువినిందాగలి, అంఠికేళిళ్ళు, కక్తికేళిళ్ళు ఎంబర్ధవుళ్ళ లగ్యతి ధాతువినిందాగలి, త్వాసినబేడంబర్ధవుళ్ళ లజ్జతి ధాతువినిందాగలి నిష్పన్న వాగబుకుదు ఎందు ఈ శబ్ద ద అర్ధవన్న రూపనిష్పత్తియన్న వివరిద్దారే.

ಚಂದ್ರಾಂ—ಚಂದ್ರಶಬ್ದವು ಹಿರಣ್ಯನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ (ನಿ. ೬-೧೦) ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ—

**ಚಂದ್ರಶ್ಲಂದತೇಃ ಕಾಂತಿಕರ್ಮಣಃ | ಚಂದನಮಿತ್ವಸ್ಯೈ ಭವತಿ | ಚಾರು ದ್ರಮತಿ ಚಿರಂ
ದ್ರಮತಿ ಚೇನೇರ್ವಾ ಪೂರ್ವಂ || ಚಾರು ರುಚೇರ್ವಿಪರೀತಸ್ಯ ||**

(ನಿ. ೧೧-೫)

ಎಂದರೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ ಚಂದ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾದ ಚಂದ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಎಂದರ್ಥವು. **ಚಂದನ** (ಗಂಧ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಇದೇ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. **ಚಾರು**—ರುಚೇರ್ವಿಪರೀತಸ್ಯ ಎಂದರೆ ರುಚಿ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿರುವ ರಕಾರ ಚಕಾರಗಳ ಸ್ಥಾನವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದ ಚಾರು ಎಂದಾಗಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಕಾಂತಿ ಯಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಎಂಬರ್ಥವೇ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಸೃತವಾಗಿರುವುದು

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಜೋಧಿಸಿ ಶ್ರೀ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕರೆತರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ಸಕಲದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆತರುವ ಹೋತೃ (ಆಹ್ವಾನ ಮಾಡುವವನು) ವಾಗಿರುವನು. **ಅಗ್ನೇ ದೇವಾನಿಹಾ ವಹ** ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳು ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಗೆ ಕರೆತರುವ ದೂತ ನಾಗಿರುವನು ಎಂಬ ವಿಸಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುವು.

|| ಅಥ ಸ್ತೋತ್ರಧರಾಚಾರ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

**ಹೇ ಜಾತನೇದಃ ಅಗ್ನೇ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಸ್ವರ್ಣಕಾಂತಿಂ ಹರಿಣೀಂ ಹರಿತವರ್ಣಾಂ
ಹರಿದ್ರಾಭಾಂ ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ರಜಾಂ ಹೇಮರಾಘೈಮಯಿಕಮಲಮಾಲಾಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಸಕಲಜನಾಹ್ಲಾದ-
ಕಾರಿಣೀಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಸ್ವರೂಪಾನೇತಾದೃಶೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮೇ ಮಮ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟಸಾದನಾಯಾ
ಅವಹ ಸ್ವೇಷಯ ||**

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಹೇ) ಜಾತನೇದಃ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | **ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ**—ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟಳೂ | **ಹರಿಣೀಂ**—ಗೌರವರ್ಣವಾದ ಶರೀರ. ಇಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳೂ | **ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ರಜಾಂ**—ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಹೂವುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳೂ | **ಚಂದ್ರಾಂ**—ಸಕಲ ಜನರಿಗೂ ಆಹ್ಲಾದ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಳೂ | **ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ**—ಹಿರಣ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ | **ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ**—ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು | **ಮೇ**—ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ | **ಅವಹ**—ಕಳುಹಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟಳೂ, ಗೌರವರ್ಣದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳೂ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳೂ, ಸಕಲ ಜನರಿಗೂ ಆಹ್ಲಾದ (ಸಂತೋಷ) ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಳೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ ಆದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸು ಅಥವಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಶ್ರೀಕಂಠಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವುದು—

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ ಸೂಕ್ತೇನಾಗ್ನಿಂ ಸ್ವಾರ್ಥಯೇತ್ | ಅಗ್ನಿಸ್ತುಷ್ಯೋ ಯಜಮಾನಾಯ ಶ್ರಿಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ಅಗ್ನಿಸ್ತು ರುದ್ರ ಏವ | “ರುದ್ರೋ ವಾ ಏಷೋಽಗ್ನಿಃ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ರುದ್ರೋ ಹಿ ಪುರುಷಃ | “ಪುರುಷೋ ವೈ ರುದ್ರಃ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ತಸ್ಯ ಶತ್ನೀ ಭಗವತ್ಯುನ್ಯವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ | “ಶ್ರೀಶ್ವತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವ ಸತ್ನೀ” ಇತಿ ಪುರುಷಸೂಕ್ತೋಕ್ತೇಃ | ಪುರುಷೋ ಮಹಾದೇವಃ ಶಿವಃ | ನೇದಾಹ-ನೇತಂ ಪುರುಷಂ ಮಹಾಂತಮಿತಿ ತತ್ರೈವೋಕ್ತೇಃ | ತಥಾ ಚ ಅಗ್ನಿಸ್ವರೂಪಿಣಃ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯೋ-ಸಾಸನೇನ ತಚ್ಚಕ್ರಿವಿಭೂತೇರ್ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ ಸ್ವಾಸ್ತಿರ್ಭವಿಹ್ಯತಿತಿ ಸಿದ್ಧಂ | “ಧನಾರ್ಥಿಭಿರಗ್ನಿರಸಾಸ್ಯ ಐಶ್ವರ್ಯಾರ್ಥಿಭಿರೇಶ್ವರ” ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ವರ್ಯತೇ |

ಆರೋಗ್ಯಂ ಭಾಸ್ವರಾದಿಚ್ಛೇಚ್ಛ್ರಿಯಮಿಚ್ಛೇದ್ವುತಾಶನಾತ್ |
ಐಶ್ವರ್ಯಮಾಶ್ವರಾದಿಚ್ಛೇನ್ಮೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛೇಜ್ಜನಾರ್ಥನಾತ್ ||

ಇತಿ | ಸೂಕ್ತೇ ಯಚಃ ಪಂಚದಶ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ ಪ್ರಥಮಾ ಋಕ್ | ಅಸ್ಯಾ ಅರ್ಥಃ—
ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣರೂಪಾಂ --

ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮನಿ ಭಾ ಸೂರ್ಯೇ ಚಂದ್ರೇ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಚ ಖೇ ಧ್ವನಿಃ |
ವರ್ಣೋ ಹಿರಣ್ಯೇ ಪಯಸಿ ಘೃತಂ ತ್ವಮಸಿ ಮಾತೃಕೇ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಸ್ತುತಾವಗಸ್ತೋಕ್ತೇಃ |

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಮಣಿನೂಪುರಾಂಘ್ರಿಂ ಪ್ರಸನ್ನವಕ್ತ್ರಾಂ ಶುಕಪದ್ಮಹಸ್ತಾಂ |
ವಿಶಾಲನೇತ್ರೀಂ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಗೌರೀಂ ವಚೋನಿದಂ ನಾಚಮುದೀರಯಂತೀಂ ||

ಇತಿ ಜೈಮಿನ್ಯುಕ್ತೇಃ | ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಸದ್ಗುರ್ಣಾಂ ನಾ | “ತಸ್ತಸ್ವರ್ಣಸರ್ವಾರ್ಥಾಮಿತಿ” ಶ್ರೀ ಪುರಾ-
ಣಾಚ್ಛ | ಹರಿಣೀಂ ಹರಿಣೀರೂಪಾಂ—

ಯಜ್ಞೋಗ್ನಿನ್ಯುಗರೂಪೇಣ ಧಾವತಿ ಸ್ಮ ಪುರಾಧ್ಸರೇ |
ರುದ್ರಸ್ತಾಸ್ಯೈಶ್ಯ ತಚ್ಚಕ್ರಿಂ ಮೃಗೀಂ ಜಗ್ರಾಹ ವೈಷ್ವವೀಂ ||

ಇತಿ ವೈವರ್ತದಕ್ಷಾಧ್ವರಾಧ್ಯಾಯೋಕ್ತೇಃ | ಅಥ ವಾ ಹರಿಣೀಂ ಹರಿದ್ರಾಭಾಂ ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣಲಿಪ್ತ-
ತ್ವಾದ್ವಾ | “ಹರಿಣೀಂ ಪೂಜಯೇದ್ವುರ್ಗಾಂ ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣನಿರ್ಮಿತಾಂ” ಇತಿ ಹರಿದ್ರಾಗೌರೀವ್ರತ-
ಕಲೋಕ್ತೇಃ | ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ಮಜಾಂ ಸುವರ್ಣಮಯ್ಯಃ ರಜತಮಯ್ಯಶ್ಚ ಸೃಜಃ ಹಾರಾಃ ಯಸ್ಯಾಂ-
ಸ್ತಾಂ | ಚಂದ್ರಾಂ ಚದಿ ಆಹ್ಲಾದನೇ ದೀಪ್ತೌ ಚ ರಶಿಚಂದ್ರಾಮಿತಿ ಓಂಬಂತರೂಪಂ ಆಹ್ಲಾದಿಕಾಂ
ಪ್ರಕಾಶಿಕಾಂ ಚ | ಜ್ಞಾನಾನಂತಸ್ವರೂಪಿಣೀಮಿತಿ ಯಾವತ್ | ಚಂದ್ರೇ ವಿದ್ಯಮಾನಾ ಚಂದ್ರೀ ಚಂದ್ರಿಕಾ
ಚಂದ್ರೀತಿ ನಿವಕ್ಷ್ಯತೇ | “ಸೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಂ ಚಂದ್ರಬಿಂಬೇ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಶ್ರೀಲಲಿತಾಂಬಿಕಾಮಿತಿ” ಹಯ-

ಗ್ವೀವೋಕ್ತೇಃ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ವಿಕಾರಾರ್ಥೇ ಮಯಟ್ ಹಿರಣ್ಯಾತ್ಮನಾ ವಿಕೃತಾಂ | “ತತ್ಸರ್ವಣಮು-
ಭವತ್” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಪವಿತ್ರಮಯಾಂ ನಾ—“ಪವಿತ್ರಂ ವ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಂ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಮೂಲಪ್ರ-
ಕೃತಿರ್ಭಗತಃ ಪರಿಣಾಮ್ಯಸಾದಾನತ್ತೇನ ಸೈವ ಹಿರಣ್ಯರೂಪೇಣ ಪರಿಣತೇತಿ ಭಾವಃ ||

ಹಿರಣ್ಯರೀತಸಃ ಶಂಭೋಃ ಶಕ್ತಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಹಿರಣ್ಮಯಾ |
ಧನಾರ್ಥಿಭಿರುಪಾಸ್ಯೈಷಾ ಜಾತವೇದಸಿ ಸರ್ವದಾ ||

ಇತಿ ಕಾಲಿಕಾಪುರಾಣವಚನಾತ್ | ಸ್ವಾಚುರ್ಯಾರ್ಥೇ ಮಯಟ್ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಚುರಾಂ |
ಸ್ವಾಚುರ್ಯಂ ಚ ಸ್ವಸಮಾನಾಧಿಕರಣಸ್ವಜಾತೀಯಾಲ್ಪತ್ವರೂಪಂ ಸ್ವವ್ಯಧಿಕರಣವಿಜಾತೀಯಾಲ್ಪತ್ವ-
ರೂಪಂ ವಾ | ತೇನ ಚ ಧನಾಧಿಕಾಂ ಭಾಗ್ಯಸಮೃದ್ಧಾಂ ವಿತ್ತಪೂರ್ಣಾಮಿತಿ ಭಾವಃ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ
ಶೋಭಾಸಂಪತ್ತಿಪದ್ಮಾರೂಪಾಂ | “ಶೋಭಾ ಸಂಪತ್ತಿಪದ್ಮಾಸು ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಶ್ರೀರಸಿ ಕಥ್ಯತೇ” ಇತಿ
ಕೋಶಾತ್ | ಯದ್ವಾ ಲಕ್ಷಣವತೀಂ—

ಲಲಿತಾ ಶಾರದಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೇಕೈವ ಭಗವತ್ಕೃಮಾ |
ತತ್ಪಲ್ಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಾ ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದಾ ನೃಣಾಂ ||

ಇತಿ ದೇವೀಪುರಾಣೋಕ್ತೇಃ | ತಾದೃಶೀಂ ಶ್ರಿಯಂ ಮೇ ಮದ್ಯಮಾವಹ ಆಕಾರಯೇತಿ ಜಾತವೇದ-
ಸಮಗ್ನಿಂ ಸ್ವಾರ್ಥಯೇತ್ ||

ಅನುನಾದವು

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯು ಯಜಮಾನನ
ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾರಿಂದರೆ ರುದ್ರನೇ ಆಗಿರುವನು.
ರುದ್ರೋ ನಾ ವಿಷೋಽಗ್ನಿಃ ಎಂದು ಶ್ರುತಿನಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಮತ್ತು ರುದ್ರೋ ಹಿ ಪುರುಷಃ | ಪುರುಷೋ ವ್ಯ
ರುದ್ರಃ ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಶ್ರುತಿನಾಕ್ಯಗಳು, ಪುರುಸನೇ ರುದ್ರನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮ-
ರ್ಥಿಸುವವು. ಆ ರುದ್ರನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಉಮಾದೇವಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು. ಹಿರಣ್ಯ (ಶ್ರೀಶ್ಚ) ತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ಪತ್ನೀ—
ಶ್ರೀದೇವಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯರು ಎಂದು ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ (ಯಜುರ್ವೇದ) ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುರುಷ
ನೆಂದರೆ ಮಹಾದೇವನು, ಶಿವನು. ನೇದಾಹಮೇತಂ ಪುರುಷಂ ಮಹಾಂತಂ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿನಾಕ್ಯವೂ ಇದನ್ನು
ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು. ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಆ ಈಶ್ವರನ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷವಾದ
ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅನುಗ್ರಹವುಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಧನಾರ್ಥಿಭಿರುಗ್ನಿರುಪಾಸ್ಯೈ ಐಶ್ವರ್ಯಾರ್ಥಿಭಿರೀ-
ಶ್ವರಃ— ಧನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡ
ಬೇಕೆಂದು ಸ್ಮೃತಿನಾಕ್ಯವೂ ಇರುವುದು.

ಮತ್ತು—

ಆರೋಗ್ಯಂ ಭಾಸ್ವರಾದಿಚ್ಛೇಚ್ಚಿಯಮಿಚ್ಛೇದ್ವತಾಶನಾತ್ |
ಐಶ್ವರ್ಯಮಿಶ್ವರಾದಿಚ್ಛೇನ್ಮೋಕ್ಷಮಿಚ್ಛೇಜ್ಜನಾರ್ಥನಾತ್ ||

ವಿವೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಸೂರ್ಯನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆರೋಗ್ಯಲಾಭವನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ (ಧನವನ್ನೂ) ಈಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನೂ ಬಯಸುವನು ಎಂದು ಆಯೋರ್ಹಿತಿಯೂ ಇರುವುದು.

ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಬುಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕು. ಇದರ ಅರ್ಥವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿರುವುದು—ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂದರೆ ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಧಳಧಳಿಸುವ ಶರೀರಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವಳು ಎಂದರ್ಥವು. ಅಗಸ್ತ್ಯಪ್ರಣೀತವಾದ ಶ್ರೀಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ—

**ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮನಿ ಭಾ ಸೂರ್ಯೇ ಚಂದ್ರೇ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಚ ಹೇ ಧ್ವನಿಃ |
ವರ್ಣೋ ಹಿರಣ್ಯೇ ಪಯಸಿ ಘೃತಂ ತ್ವಮಸಿ ಮಾತೃಕೇ ||**

ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳು ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಭೂತವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ನೆಲೆಸಿರುವವು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಅತ್ಯನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ, ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶ, ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿನಂಗಳು, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ರಬ್ಬವು, ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬಣ್ಣವು, ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಘೃತವು (ತುಪ್ಪ) ಯಾವರೀತಿ ಪ್ರೇಷ್ಯಗುಣಗಳಾಗಿರುವವೋ ಅದರಂತೆ ಎತ್ತಿ ಮಾತೆಯೇ ನೀನು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಹಿರಣ್ಯದ (ಸುವರ್ಣದ) ಬಣ್ಣವು ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದಾರೆ. ಜೈಮಿನೀಸೂತ್ರಿಯೂ ಕೂಡ ಗೌರಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವರು.—

**ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಮಣಿನೂಪುರಾಂಘ್ರಿಂ ಪ್ರಸನ್ನವಕ್ತ್ರಾಂ ಶುಕಸದ್ಭುಜಸ್ತಂ |
ವಿಶಾಲನೇತ್ರೀಂ ಪ್ರಬಮಾಮಿ ಗೌರೀಂ ವಚೋವಿದಂ ನಾಚಮುದೀರಯಂತೀಂ ||**

ಎಂಬ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಸದ್ಯಗ್ನರ್ಣಾಂ ನಾ ತಪ್ತೈಸ್ಸರ್ಣಸವರ್ಣಾ ಭಾನುತಿ ಶ್ರೀಪುರಾಣಾಚ್ಛೆ | ಪುಟವಿಕ್ರದ ಚಿನ್ನವು ಯಾವರೀತಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತವಾದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವಳು ಎಂದರ್ಥವು.

**ಹರಿಣೀಂ—ಹರಿಣೀರೂಪಾಂ | ಹೆಣ್ಣುಜಿಂಕೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳು, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲೆ—
ಯಜ್ಞೋಽಗ್ನಿವ್ಯಗರೂಪೇಣ ಧಾವತಿ ಸ್ತು ಪುರಾಧ್ಯರೇ |
ರುದ್ರಸ್ತಾಕೃಷ್ಯ ತಚ್ಚಕ್ರಿಂ ಮೃಗೀಂ ಜಗ್ರಾಹ ವೈಷ್ಣವೀಂ ||**

ಎಂದು ದಕ್ಷಾಧ್ವರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ವ್ಯಗರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ರುದ್ರನು ಅದನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಯಜ್ಞರೂಪವೆಂದಿರುವ (ಯಜ್ಞೋ ವೈ ವಿಷ್ಣುಃ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ವೈಷ್ಣವೀಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಜ್ಞರೂಪಿಯಾದ ಎಂದರ್ಥವು) ಆ ಹೆಣ್ಣುಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಹರಿಣೀರೂಪಧರಿಸಿರುವವಳೆಂದು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದಲ್ಲದೆ—

ಹರಿಣೀಂ ಪೂಜಯೇದ್ವಿರ್ಗಾಂ ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣನಿರ್ಮಿತಾಂ |

ಎಂದು ಹರಿದ್ರಾ ಗೌರಿವ್ರತಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಹರಿದ್ರಾಚೂರ್ಣ (ಅರಿವಿನ) ದಿಂದ ಲಿಪ್ತವಾದ ಅಥವಾ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳು ಆವ್ದರಿಂದ ಗೌರವರ್ಣವುಳ್ಳವಳು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಡಬಹುದು.

ಸುವರ್ಣರಚತಸ್ತ್ರಜಾಂ—ಸುವರ್ಣ, ಬೆಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳು.

ಚಂದ್ರಾಂ—ಚಂದಿ ಅಕ್ಷಾದನೇ ದಿಸ್ತಾ ಚ | ಅಕ್ಷಾದಕರವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವಳು ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಾನಂತಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದವಳು ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಮತ್ತು ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಚಾಂದ್ರೀ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಚಂದ್ರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿರುವವು.

ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಂ ಚಂದ್ರಬಿಂಬೇ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಶ್ರೀ ಲಲಿತಾಂಬಿಕಾಂ |

ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಪೌರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಪೂರ್ಣ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಲಿತಾದೇವಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಾಂ ಎಂಬ ವಿರೇಖಣವು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ—ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳು | **ತತ್ಸುವರ್ಣಂ ಹಿರಣ್ಮಮಭವತ್ | ತತ್ಸುವರ್ಣಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಮಸ್ಯ ಜನ್ಮ | ಯ ಏವಗ್ಂ ಸುವರ್ಣಸ್ಯ ಜನ್ಮವೇದ | ಸುವರ್ಣ ಆತ್ಮನಾ ಭವತಿ | ಮತ್ತು ಸವಿತ್ರಂ ನೈ ಹಿರಣ್ಮಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳ: ಹಿರಣ್ಯ ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವು.**

ಹಿರಣ್ಯರೇತಸಃ ಶಂಭೋಃ ಶಕ್ತಿಃ ಸ್ತ್ರೋತ್ತಾ ಹಿರಣ್ಮಯಾ |

ಧನಾರ್ಥಿಭಿರಸಾಸ್ಯೃಷಾ ಜಾತವೇದಸಿ ಸರ್ವದಾ ||

ಎಂದು ಕಲಿಕಾಪುರಾಣವಚನವಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಮಹಾನುಹಿಮನಾದ ಈಶ್ವರನ ಹಿರಣ್ಯರೂಪವಾದ ರೇತಸಿನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಹಿರಣ್ಮಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವುದು. ಈ ದೇವತೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿರುವಳು. ಧನವನ್ನೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಈ ದೇವಿಯನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಲೋಭಾ, ಸಂಪತ್ತಿ, ಸದ್ಯ ಇವುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಶೋಭಾಸಂಪತ್ತಿಸದ್ವಾಸು ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಶ್ರೀರಸಿ ಕಥ್ಯತೇ |

ಎಂದು ಕೋಶವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಶೋಭಾ—ಪ್ರಕಾಶ, ಸಂಪತ್ತಿ—ವಿಶ್ವರ್ಯ, ಸದ್ಯ—ಕಮಲ ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀತ್ಯರೂಪವೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ—

ಲಲಿತಾ ಶಾರದಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೇಕೈವ ಭಗವತ್ಯುಮಾ |

ತತ್ರಲ್ಲಕ್ಷಣಸಂಯುಕ್ತಾ ಪುರುಷಾರ್ಥಪ್ರದಾ ನೃಣಾಂ ||

ಎಂದು ದೇವೀಪುರಾಣವಚನವಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಲಲಿತಾ, ಶಾರದಾ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಭಗವತೀ, ಉಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುವುದಾದರೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ದೇವತೆಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದು. ಆ ದೇವತೆಯು ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಯಾಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರು ಅನೇಕ್ಷಿಸುವ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವಳು ಎಂದಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಳಾದವಳು ಎಂದರ್ಥವು ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಳಾದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟಿಸಿದ್ದಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಕರೆತರಬೇಕೆಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶತಾನಂದವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವುದು—

|| ಶತಾನಂದವೃತ್ತಿಃ ||

ಓಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣೇಶ್ಯಸ್ಯ ಸಂಚಿದಶರ್ಚಸ್ಯ ಸೂಕ್ತಸ್ಯ | ಜಾತನೇದಾ ಅಗ್ನಿದುರ್ಗಾರ್ಗಮಹಾ-
 ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಶ್ರೀಂ ಬೀಜಂ | ಹ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಕ್ಲೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧಿಭೇಜಃ
 ವಿನಿಯೋಗಃ | ಶ್ರೀಮಿತ್ಯಾದಿಷಡಂಗನ್ಯಾಸಃ | ಧ್ಯಾನಂ ||

ಯಾ ಸಾ ಸದ್ಭಾಸನಸ್ಥಾ ವಿಪುಲಕಟಿತಪೀಠಪದ್ಮಪತ್ರಾಯತಾಕ್ಷೀ
 ಗಂಭೀರಾವರ್ತನಾಭಿವ್ರಜನಭರನಮಿತಾ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರೋತ್ತರೀಯಾ |
 ಲಕ್ಷ್ಮೀದೀಪ್ಯೈರ್ಗರ್ಜೇಂದ್ರೈರ್ಮಣಿಗಣಬಿಜಿತ್ಯೈಃ ಸ್ನಾಸಿತಾ ಹೇಮಕುಂಭೈ-
 ನಿರತ್ಯಂ ಸಾ ಸದ್ಭಾಸನಾ ಮಮ ವಸತುಗೃಹೇ ಸರ್ವಮಾಂಗಲ್ಯಯುಕ್ತಾ ||
 ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತಿ ಋಕ್ ಪ್ರಾಥಮಿಕೇ |
 ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಷ್ಣುರಾಖ್ಯಾತಸ್ತಸ್ಯ ವರ್ಣಸ್ತು ವೈಷ್ಣವೀ |
 ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣೇತಿ ಶ್ರೂಯತೇ ಕನಕಪ್ರಭಾ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಪುರಾಣಾತ್ || ಹರಿಣೀಂ—

ಹರಿಣೀಂ ತು ಹರೀಃ ಸತ್ವೀಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಪರಿಹಾರಿಣೀಂ |

ಪ್ರಸದ್ಯೇದ್ರಹಂ ಹರಿದ್ರಾಭಾಂ ಹರಿಣಾಕ್ಷೀಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ || ಇತಿ ಅಥವರ್ಣಿಕಸ್ತುತ್ ||

ಸುವರ್ಣರಜತಸ್ರಜಾಂ—

ಪಿತೃಗಧವಳಾಭಿಕ್ಷು ಸ್ತುಗ್ಧಿರಮ್ಲಾನಮೂರ್ತಿಭಿಃ |
 ಸಾವರ್ಣ್ಯಃ ಕಮಲೈರ್ನಿರತ್ಯಂ ರಾಜತ್ಯೈಃ ಶ್ರೀರ್ವಿಭೂಷಿತಾ ||

ಇತಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಕೋಶೇ | ಚಂದ್ರಾಂ ಚಂದ್ರವತ್ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಾಂ— “ಚಂದ್ರಾಂ ಚಂದ್ರನಿಭಾಸ್ಯಾಂ
 ಚಪಲಾಂ ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಸೋದರಿಂ ಕಲಯೇ ” | ಇತಿ ಸುಧೋದದ್ಧರಣೇ || ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯರೂಪೇ-
 ಷಾಭಿವ್ಯಕ್ತಾಂ | ಹಿಂಕಾರೋ ವಜ್ರಃ ರಮಗ್ನಿಃ ತನ್ನಯಿಗಾಂ ತತ್ತ್ವಾಂತಿಪ್ರಚುರಾಂ | ದಂಭೋಲತ್ಯಾತ್ಮಕ
 ದಿವ್ಯತೇಜಃಪುಂಜಮಂಜುಲಾಂ ರಿಪುನಿಗ್ರಾಹಿಕಾಂ ಸಾಸಃಃ ಳಮಿತಿ ನಾ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮವತೀಂ—

ಜ್ಞಾನೈಶ್ಚಯ್ಯಸುಖಾರೋಗ್ಯಧನಧಾನ್ಯ ಜಯಾದಿಕಂ |

ಲಕ್ಷ್ಮಯಸ್ಯಾಸ್ತಮುದ್ಧಿಷ್ಟಂ ಸಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀತಿ ನಿಗದ್ಯತೇ ||

ಇತಿ ನಿರುಕ್ತಸಾರೋಕ್ತೇಃ |

ಹೇ ಜಾತನೇದಾಶ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನೇ ಭೋ ಭಗವನ್ ತ್ವದೀಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮೇ ಮಹ್ಯಂ ಅವಹ ಆಕರ್ಷಯೇತಿ ಯಜ್ಞ ಪುರುಷಂ ಸ್ವಾರ್ಥಯೇತ್ | “ತೇನ ನಾಂಯಾಣಃ ಪ್ರೀತೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಭಕ್ತಾಯ ದಾಸ್ಯತೀತಿ ತತ್ರೈವೋಕ್ತೇಃ ||

ಅನುವಾದವು

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅನಂದಕರ್ಮ ಮನೋದಲಾದವರು ಋಷಿಗಳು; ಜಾತನೇದಾ ಅಗ್ನಿ, ದುರ್ಗಾ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬುವರು ದೇವತೆಗಳು, ಶ್ರೀಂ ಎಂಬುದು ಬೀಜವು, ಹ್ರೀಂ ಎಂಬುದು ಶಕ್ತಿಯು; ಕ್ಷೀಂ ಎಂಬುದು ಕೀಲಕವು. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂಗನ್ಯಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಧ್ಯಾನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು.

ಯಾ ಸಾ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥಾ ನಿಪುಲಕಟಿತಟೀ ಪದ್ಮಪತ್ರಾಯತಾಸ್ತೀ

ಗಂಭೀರಾವರ್ತನಾಭಿಸ್ತನಭರನಮಿತಾ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರೋತ್ತರೀಯಾ |

ಲಕ್ಷ್ಮೀದಿವ್ಯೈರ್ಗರ್ಜೇಂದ್ರೈರ್ಮರ್ಣಗಣಖಚಿತ್ಯೈಃ ಸ್ನಾಪಿತಾ ಹೇಮಕುಂಭೈ-

ರ್ನಿತೈಃ ಸಾ ಸದ್ವಹಸ್ತಾ ಮಮ ವಸತು ಗೃಹೇ ಸರ್ವಮಾಂಗಲ್ಯಯುಕ್ತಾ |

ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ನಾನಾಂಕಿತೆಯಾದ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯು ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂದಿಸಿರುವಳು. ಈ ದೇವಿಯು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಟಿತಪ್ಪಾಧ್ಯುಗದಿಂಬಲೂ, ಪದ್ಮಪತ್ರದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಆಳವಾದ ನಾಭಿಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಸ್ತನಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಬಗ್ಗಿದಂತಿರುವ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಶುಭ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಳು ನಾನಾರತ್ನಖಚಿತವಾದುದೂ ಗಜಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದೂ ಆದ ಸುವರ್ಣಕಲಶೋದಗಗಳಿಂದ ಅಭಿಷಿಕ್ತಳಾಗಿ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮ ಪುಸ್ಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸಮಸ್ತ ಅಭರಣಾದಿಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಾ ಇರುವ ಈ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯು ಸರ್ವಸೌಭಾಗ್ಯವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಮಂತ್ರವು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ತು. ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಷ್ಣುರಾಖ್ಯಾತಸ್ತಸ್ಯ ವರ್ಣಸ್ತು ವೈಷ್ಣವೀಂ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹಿರಣ್ಯ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವು. ವರ್ಣ ವೆಂದರೆ ಅವನ ಪತ್ನಿಯು. ಅದುದರಿಂದ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು ಪತ್ನಿಯೆಂದು ಅರ್ಥವು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣೇತಿ ಶ್ರೂಯತೇ ಕನಕಪ್ರಭಾ |

ಎಂಬ ಶ್ರೀ ಪುರಾಣವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣ—ಎಂದರೆ ಚಿನ್ನದ ಕಾಂತಿಯಂತಿರುವ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಹರಿಣೀಂ ತು ಹರೀಃ ಸತ್ವೀಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಪರಿಹಾರಿಣೀಂ |

ಪ್ರಸದ್ಯೇತ್ಯಹಂ ಹರಿವ್ರಾಭಾಂ ಹರಿಣಾಕ್ಷೀಂ ಹಿರಣ್ಮಯಿಾಂ ||

ಎಂದು ಅರ್ಥವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹರಿಣೀಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು. ಹರಿಣೀ ಎಂದರೆ ಹರಿಯ ಸತ್ವಿಯು ಈ ದೇವತೆಯು ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡುವಳು. ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣವಾದ ಹಳದೀ (ಗೌರ) ವರ್ಣದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ, ಹೆಣ್ಣುಜಂಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಇರುವ ವಿಶಾಲನೇತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು.

ಸುವರ್ಣರಚತಸ್ವಜಾಂ—ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಕೋಶವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವುದು—

ಪಿತೃಗಧವಲಾಭಿಶ್ಚ ಸ್ವಗ್ನಿರಮ್ಲಾನಮೂರ್ತಿಭಿಃ |

ಸೌವರ್ಣ್ಯಃ ಕಮಲೈರ್ನಿತ್ಯಂ ರಾಜಶೈಶ್ಶ್ರೀರ್ನಿಭೂಷಿತಾ ||

ಎಂದರೆ ಹಳದಿಯವರ್ಣದ ಮತ್ತು ಬಿಳಿವಾಗಿರುವ, ಯಾವಾಗಲೂ ಬಾಡದಿರುವ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣ (ಚಿನ್ನ) ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಹಾರಗಳಿಂದ ಈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯು ಅಲಂಕೃತಳಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವಳು

ಚಂದ್ರಾಂ—ಸುಧೋದ್ಧರಣವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—

ಚಂದ್ರಾಂ ಚಂದ್ರನಿಧಾಸ್ಯಾಂ ಚಪಲಾಂ ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಸೋದರಿಂ ಕಲಯೇ |

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಸದೃಶವಾದ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳು ಅಥವಾ ಚಂದ್ರನ ಸೋದರಿಯು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಹಿಂದೆ ದೇವತಾಸುರರು ಅವ್ಯುತಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದ್ರಮಥನವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಚಂದ್ರನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು ಎಂದು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ಚಂದ್ರನ ಸೋದರಿಯು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಹಿರಣ್ಮಯಿಾಂ—ಸುವರ್ಣವಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವಳು ಎಂದರ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವು ಅಥವಾ ಹಿಂ
ಎಂಬ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ವಜ್ರವೆಂದೂ, ರಕಾರಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯೆಂದೂ ನಿರ್ದೇಶಪಿರುವುದರಿಂದ ಧ್ವಂಸವನ್ನು ವಜ್ರದಂತೆಯೂ, ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೂ ಇರುವ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳು ಎಂದರ್ಥವು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಲಕ್ಷ್ಮವಂತೀಂ | ಸರ್ವ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಳಾದವಳು--

ಜ್ಞಾನೈಶ್ಚರ್ಯಸುಖಾರೋಗ್ಯಧನಧಾನ್ಯೈಃ ಜಯಾದಿಕಂ |

ಎಂಬ ವಚನ ಪ್ರಕಾರ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸುಖ, ಆರೋಗ್ಯ, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ಜಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವವಳು ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವಳು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಶಬ್ದದಿಂದ ಛಾಸವಾಗುವುದು.

ಜಾತವೇದಃ—ಸಮಸ್ತವಸ್ತು ತಿಳಿದಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು: ಸರ್ವಜ್ಞನು. ಅಥವಾ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ನಾಗಿರುವವನು. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ—

ವೇದಾಸ್ತ್ರದರ್ಥಂ ಜಾತಾಶ್ಚ ಜಾತವೇದಾಸ್ತ್ರತೋ ಹ್ಯಸಿ |

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಎಂದರೆ, ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ ವೇದಗಳು ವಿನಗಾಗಿಯೇ ಎಂದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಜಾತವೇದಾಃ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಲಕ್ಷ್ಮಿತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದು ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಕಲ್ಪಾವರ್ಣವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದೆ—

|| ಮಂತ್ರಕಲ್ಪಾರ್ಣವೇ ||

ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಮಿತೈಶ್ಚಾಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರಥಮಾಮೃಚಂ |
 ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ಲೀಂ ಮಿತಿ ವಿಸ್ಯಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಯಪ್ರತಿಮಾಂ ಯಜೇತ್ ||
 ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಹಾರಿದ್ರಚೂರ್ಣಸೌವರ್ಣಪಂಕಜೈಃ |
 ರಾಜತೈಃ ಪುಂಡರೀಕೈಶ್ಚ ಪೂಜಯೇದ್ಧಾಸ್ತವಾಸಿನೀಃ ||
 ಪೂರ್ಣೇಂದ್ರ ಪೂರ್ಣಕುಂಭೇ ನಾ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ನಾರಾಯಣೇಂ ಪರಾಂ |
 ಪ್ರಾಪ್ಯಾಕ್ಷಮಾಲಾಂ ಸೌವರ್ಣೇಂ ಕಮಲಾಸನಸಂಸ್ಥಿತಃ ||
 ಯಚಂ ತು ಪ್ರಜಪೇದಾದ್ಯಾಂ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ತ್ರಿಸದಸ್ಯಕಂ |
 ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಮೇವಂ ಲಕ್ಷಾಂತೇ ಕ್ಷೀರೈರಯುತತರ್ಪಣಂ ||
 ಸದಸ್ಯಮಾಜ್ಯಹೋಮಶ್ಚ ಶತಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನಂ |
 ಸುನಾಸಿನೀನಾಂ ದಶಕಂ ಸಾಲಂಕಾರಮಥಾರ್ಚಯೇತ್ ||
 ಏಕಾಂ ಧೇನುಂ ಸವತ್ಸಾಂ ಚ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಾಯ ಪ್ರದಾಪಯೇತ್ |
 ಇತ್ಯಮುಕ್ತರಲಕ್ಷಾಂತಂ ಯೋ ಜಪೇನ್ನಿಯತವ್ರತಃ ||
 ಹಿರಣ್ಯಪೂರ್ಣಸ್ತೇಜಸ್ವೀ ಧನಾಧ್ಯೋ ಭೋಗಭಾಗ್ಯವಾನ್ |
 ಜೀವೇಚ್ಚಿರಂ ಶರೀರಾಂತೇ ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ||

ಆನುವಾದವು—ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕು. ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ಲೀಂ ಎಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತನಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ, ಅರಿಸಿನ, ಕುಂಕುಮ, ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳು, ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪದ್ಮಪುಷ್ಪಗಳು, ನಾನಾವಿಧ ಇತರ ಪುಷ್ಪಗಳು ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಸುವಾಸಿನಿಯರನ್ನೂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿತಿಯು ನೆಲೆಸಿರುವಂತೆ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಶುದ್ಧೋದಕದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಲಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿತಿಯನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಜಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಪದ್ಮಾಸನಾಸೀನನಾಗಿ ಈ ದೇವಿಯನ್ನು ಸುವರ್ಣಮಯನಾಗಿರುವಂತೆ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪ್ರಾತಃಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ

ದಿನಕ್ಕೆ ಮೂರುಸಾವಿರಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು ಈ ರೀತಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಜಪಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಹಾಲಿನಿಂದ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ಸಂಸೃತವಾದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಸಾವಿರ ಅಜ್ಯಾಹುತಿಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ನೂರುಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೋಜನಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಹತ್ತುಮಂದಿ ಸುಮಾಸಿಯರನ್ನು ನಾನಾವಿಧ ಅಲಂಕಾರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ವಸ್ತ್ರಭರಣಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಜ್ಞಪ್ರತಿಪದಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಕರುವಿನಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಗೋವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವವೋ ಅಷ್ಟು ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯಾಕವಾಗಿ ನಿಯಮದಿಂದ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಜಪಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಧನಾಧ್ಯನೂ ಆಗಿ ಸಕಲಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವನು. ವಿಘ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಕ್ಕಾಕಾಲಪರ್ಯಂತರ ಜೀವಿಸಿದುದು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯವೆಂಬ ಉತ್ತಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕಿನ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ದ್ವಿತೀಯಾ ಮಃ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ್ವಿತೀಯಾ ಬುಜ್ಜುಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಜಾತವೇದೋ ಬುಷಿಃ | ಶ್ರೀರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಃ | ಶ್ರೀಂ ಬೀಜಂ | ಹ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಕ್ಲೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಮಮ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ || ಓಂ ಶ್ರೀಂ ತಾಂ ಮ ಆವಹ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಜಾತವೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ತರ್ಪಣೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಕ್ಲೀಂ ಅನಸಗಾಮಿನೀಂ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಕ್ಲೀಂ ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಂದೇಯಂ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಗಾಮಶ್ಚಂ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಪುರುಷಾನಹಂ - ಕಂಠಲಕರಸ್ಯುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ || ಓಂ ಶ್ರೀಂ ತಾಂ ಮ ಆವಹ ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಜಾತವೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಶಿರಸೇ ಸ್ನಾಹಾ | ಓಂ ಕ್ಲೀಂ ಅನಸಗಾಮಿನೀಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ಕ್ಲೀಂ ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಂದೇಯಂ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಗಾಮಶ್ಚಂ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಪುರುಷಾನಹಂ—ಅಸ್ತಾಯ ಘಟ್ | ಭೂಭೂವಸ್ತುನರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಬಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ | ಕೇಯೂರ್ಮುರ್ಘಖಿಲಾದ್ಯೈರ್ನವಮಣಿಖಚಿತ್ಯೈರ್ಭೂವಸ್ಯೈರ್ಭಾಸಮಾನಾಂ ಕರ್ಪೂರಾಮೋದವಕ್ತ್ರಾಮಪರಿಮಿತೈಸ್ತಾಪೂರ್ಣನೇತ್ರಾರವಿಂದಾಂ | ಹೇಮಾಭಾಂ ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಾಂ ಮೃಗಮದತಿಲಕಾಂ ಪದ್ಮವಕ್ತ್ರಾಮುದಾರಾಂ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪದ್ಮಹಸ್ತಾಂ ನತಜನವರದಾಂ ಸರ್ವಭೂತೈಃ ನಮಾಮಿ |]

|| ಎರಡನೆಯ ಮಃ ||

ಓಂ ತಾಂ ಮ ಆವಹ ಜಾತವೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಸಗಾಮಿನೀಂ |

ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ವಿಂದೇಯಂ ಗಾಮಶ್ಚಂ ಪುರುಷಾನಹಂ || ೨ ||

|| ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತವೇದಃ ಅನಪಗಾಮಿನೀಮಪಗಮನರಹಿತಾಂ ಅನಪಾಯಿನೀಮಿತೈರ್ಥಃ | ತಾಂ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ನೇ ವಾಹ್ಯಮಾವಹ ಆಹ್ಯಯ | ಯಸ್ಯಾಂ ಶ್ರೀದೇವ್ಯಾಮಾಹೂತಾಯಾಂ ಸತ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಸುವರ್ಣಂ ಗಾಂ ಭೇನುಮಶ್ವಂ ವಾಜಿನಂ ಪುರುಷಾನ್ ಪುತ್ರಮಿತ್ರದಾಸಭೂತಾನ್ ಆಹಂ ವಿಂದೇಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಂ ||

|| ಸ್ತೋತ್ರಧರಾಚಾರ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತವೇದಃ ಶ್ವೇತಾಗ್ನೇ ಯಸ್ಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಮಾಗತಾಯಾಂ ಸತ್ಯಾಂ ಆಹಂ ಪುರುಷಾನ್ ಪುತ್ರಾದೀನ್ ಗಾಂ ಪಶೂನ್ ಅಶ್ವಂ ತುರಗಾದಿನಾಹನವಿಶೇಷಾನ್ ಹಿರಣ್ಯಂ ಕನಕಾದಿವಸ್ತೂನಿ ವಿಂದೇಯಂ ಲಭೇಯಂ ತಾಮನಪಗಾಮಿನೀಂ ಕದಾಚಿದಪಿ ಮಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಅನ್ಯತ್ರ ಗಂತುಮನು-
ದ್ಯುಕ್ತಾಂ ಮದೇಕಾಶ್ರಯಿನಿಷ್ಠಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ನೇ ಮದರ್ಥಮಾವಹ ಪ್ರೇಷಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ ||

(ಹೇ) ಜಾತವೇದಃ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅನಪಗಾಮಿನೀಂ—ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಿರುವ ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವ | ತಾಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಮಕಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು | ಮೇ—ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಆ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ | ಯಸ್ಯಾಂ—ಯಾವ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಾಗಿ | (ಆಹಂ—ನಾನು) | ಹಿರಣ್ಯಂ—ಸುವರ್ಣವನ್ನೂ | ಗಾಂ—ಗೋವುಗಳನ್ನೂ | ಅಶ್ವಂ—ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | ಪುರುಷಾನ್—ಪುತ್ರಪೌತ್ರಭೃತ್ಯಾದಿ ಜನರನ್ನೂ | ವಿಂದೇಯಂ—ಪಡೆಯುವೆನೋ (ತಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ನೇ ಆವಹ—ಅಂತಹ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಾ.)

ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ. ಯಾವ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅನೇಕ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಸುವರ್ಣ, ಗೋಸುಪತ್ತು, ಅಶ್ವಸುಪತ್ತು, ಪುತ್ರಪೌತ್ರಭೃತ್ಯಾದಿಗಳು ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವೆನೋ ಅಂತಹ ಮಹಾ ಮಹಿಮಾಸ್ವತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಾ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ಚಿದ್ವಿಲಾಸವೃತ್ತಿಃ ||

ತಾಂ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣತ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣೋಪೇತಾಮನಪಗಾಮಿನೀಂ ವಿಷ್ಣೋರನಪಾಯಿನೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—
ರಾಘವತೈಃ ಭವತ್ಸೀತಾ ರುಕ್ಮಿಣೀ ಕೃಷ್ಣಜನ್ಮಿನಿ |
ಅನ್ಯೇಷ್ಯಪ್ಯವತಾರೇಷು ವಿಷ್ಣೋರೇನಾನಪಾಯಿನೀ ||

ಇತಿ ಪರಾಶರಪುಂಜಾತ್ ||

ಅವಹೇತಿ ಜಾತವೇದಸಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇತ್ | ಆಗತಾಯಾಂ ಚಿ ತಸ್ಯಾಂ ಕಿಂ ತೇ ಫಲಮಿತಿ ಚೇದುಚ್ಯತೇ—ಯಾಸ್ಯಾಂತಿ | ಯಸ್ಯಾಮಾಗತಾಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಗಾಮಶ್ವಂ ಪುರುಷಾಂಶ್ಚಾಹಂ

ವಿಂದೇಯಂ—“ ಗಾವಸ್ತಥಾ ಹಸ್ತಿ ಹಿರಣ್ಯಮಶ್ವಾನಿತಿ ” ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಹೃದಯೋಕ್ತೇ | ೧ | ಶ್ರೀನಿತ್ಯಾದಿ-
ಬೀಜತ್ರಯೇಣ ನ್ಯಾಸಃ | ಧ್ಯಾನಂ |

ಚತುರಂಗಬಲೋಪೇತಾಂ ಧನಧಾನ್ಯಸುಖೇಶ್ವರೀಂ |

ಅಶ್ವಾರೂಢಾಮಹಂ ವಂದೇ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಹಿರಣ್ಯಯಿಶಾಂ || ಇತಿ ||

|| ಸುಂತ್ರಕಲ್ಪಾರ್ಣವೇ ||

ಬಾಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರತಿಸಾಯಂ ಸಹಸ್ರಕಂ |

ಪ್ರಜಪೇನ್ನಿಯತಾಹಾರಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಸಹಸ್ರಕಂ ||

ತ್ರಯಸ್ತಂಶದ್ವಿನೇ ರಾತ್ರೌ ಸ್ಪಷ್ಟೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪ್ರಸೀದತಿ |

ಶಾಂತಿಕರ್ಮಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಾಗುಕ್ತವದುಪಾಚರೇತ್ ||

ಅಭಿಷ್ಠೇನ ಜಪೆನ್ನಿಭ್ಯೇದ್ಯದಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದತಃ |

ಅನಪಾಯಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಯಾತಿ ಹಿರಣ್ಯಂ ಗೋನರಾದಿಕಾನ್ ||

ಅನಪಾಯಾ ಭವೇಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತಸ್ಯ ಜನ್ಮನಿ ನಾನೃಥಾ || ಇತಿ ||

ಅನುನಾದವು

(ಚಿದ್ವಿಲಾಸವೃತ್ತಿ) ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣತೃದಿಲಕ್ಷಣಗಳ್ಳವಳು ಎಂದು ಈ ದೇವತೆ ಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಈ ಋಕ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅನಪಗಾಮಿನೀಂ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಈ ದೇವತೆಯು ಮಹತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಅನಪಗಾಮಿನೀಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕದಾಚಿದಪಿ ವಾಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಅನ್ಯತ್ರ ಗಂತುಮನುದ್ಯುಕ್ತ್ವಾಂ ಮದೇಕಾಶ್ರಯನಿಷ್ಠಾಂ—ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೋಗದೇ ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಎಂಬುದು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವು. ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಗಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಜತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳೆಂದು ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥವು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ

ರಾಘವತ್ಯೇ ಭವತ್ಪೀತಾ ರುಕ್ಮಿಣೀ ಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮನಿ |

ಅನ್ಯೇಷ್ವಸ್ಯ ವಶಾರೇಷು ವಿಷ್ಣೋರೇವಾನಪಾಯಿನೀ |

ಎಂದು ಪರಾಶರಪುರಾಣದ ವಚನವು ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆಗಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಜತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳು. ರಾಮನಿಶಿತಾರದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಾಗಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ರುಕ್ಮಿಣಿಯೆಂದೂ, ಇತರ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಾ ಜತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬು ಎಂದು ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು? ಈ ದೇವಿಯು ಬಂದರೆ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ಈ ಋಕ್ಪಿನ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿನೂಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಿಯು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರೆ ದೇವಿಯು ಅನುಗ್ರಹವಿಂದ ಧನಕನಕಸಂಪತ್ತು, ಗೋವುಗಳು, ಆಶ್ವಗಳು, ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳ ಲಾಭ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ದೊರಕುವುದೆಂದು ಋಷಿಯು ಆಶಯವು. ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಹೃದಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—ಗಾವಶ್ವಥಾ ಹಸ್ತಿ ಹಿರಣ್ಯಮಶ್ವಾನ—ಈ ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಗೋವುಗಳು, ಆನೆಗಳು, ಸುವರ್ಣ, ಅಶ್ವಗಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಲಭಿಸುವವು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀಂ ನೊದಲಾದ ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ—

ಚತುರಂಗಬಲೋಪೇತಾಂ ಧನಧಾನ್ಯಸುಖೇಶ್ವರೀಂ |

ಅಶ್ವಾರೂಢಾಮಹಂ ನಂದೇ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಹಿರಣ್ಮಯೀಂ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪದಿಂದಿರುವ ಈ ದೇವತೆಯು ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವರಥ ಪದಾತಿಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವಳು. ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ಸುಖಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯಳು, ಉತ್ತಮಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಳು. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳು ಇಂತಹ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಳಾದ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮೀಯೆಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖ್ಯಭಾಗವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

(ಮಂತ್ರಕಲ್ಪಾರ್ಣವ)

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಾದ ತಾಂ ಮು ಆವಹ ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲವೂ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು ಜಪಮಾಡುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಹಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮನುದಿರಬೇಕು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಎಂದರೆ ಮೂವತ್ತಮೂರು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮೂವತ್ತಮೂರನೆಯ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗುವಳು. ಈ ಮಂತ್ರದ ಜಪಾದಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಜಪವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆದು ಸಮಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಷ್ಟವಾಗದಿರುವ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸುವರ್ಣ, ಗೋವುಗಳು, ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳು ನೊದಲಾದುವನ್ನು ಪಡೆದು ಸುಖಿಸುವನು. ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯು ಪ್ರತಿ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಒಲಿದು ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವಳು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಅನುಗ್ರಹಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ವಿವರಣೆಯು ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ತೃತೀಯಾ ಋ.೪ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತತೃತೀಯಾ ಋಜ್ಞಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಅನಂದ ಋಷಿಃ | ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದಃ | ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ದೇವತಾ | ಉಕಾರೋ ಬೀಜಂ | ತಕಾರಶ್ಚಕ್ರಿಸ್ತಃ | ಶ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಸರ್ವಸೌಭಾಗ್ಯದಾಯಿನೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ || ಓಂ ಅಶ್ವಪೂರ್ವಾಂ - ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ರಥಮಧ್ಯಾಂ - ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹಸ್ತಿ-ನಾದಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ - ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರಿಯಂ ದೇವೀಂ - ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಉಪಹ್ರಿಯೇ - ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರೀವರ್ಷ ದೇವೀರ್ಜುಷತಾಂ - ಕರತಲಕರಪ್ತ-

ಸ್ವಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಅಶ್ವಪೂರ್ವಾಂ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ರಥಮಧ್ಯಾಂ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ಶ್ರಿಯಂ ದೇವೀಂ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಉಪಹೃಯೇ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ನೌಷಟ್ | ಓಂ ಶ್ರೀಮರ್ವ ದೇವೀರ್ಜುಷತಾಂ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫಟ್ | ಭೂರ್ಭುವನ್ನಸವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ವಂಧಃ | ಧ್ಯಾನಂ | | ಕಟಿದ್ವರ್ಣಾಪೂರ್ಣಾಂ ಶಶಿಲಪನತಾಟಂಕಯು- ಗಳಾಂ ದರಸ್ತೀರಾಧೀರಾಂ ಕರಕಲಿತಪದ್ಮಾಂ ದ್ವಿನಯನಾಂ | ಅಸದ್ಗ್ರೀವಾಂ ಕ್ಷಾಮಾಂಶುಕವಿಕದನಾ- ಭೀಷರಸಿಜಾಂ ಭಜಾಮಿ ತ್ವಾಂ ದೇವೀಂ ಪ್ರಣತಜನಸಂಭಾಗ್ಯಜನನೀಂ || ಇತಿ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಜಪಂ ಕುರ್ಯಾತ್]

|| ಮೂರನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ||

ಓಂ ಅಶ್ವಪೂರ್ವಾಂ ರಥಮಧ್ಯಾಂ ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ |
 ಶ್ರಿಯಂ ದೇವೀಮುಪಹೃಯೇ ಶ್ರೀಮರ್ವ ದೇವೀರ್ಜುಷತಾಂ || ೩ ||

|| ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಶ್ವಪೂರ್ವಮಶ್ವಾ ಪೂರ್ವೇ ಪುರೋಗಾಃ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾಂ | ರಥಮಧ್ಯಾಂ ರಥಾಃ ಮಧ್ಯೇ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾಂ | ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ ಹಸ್ತಿನಾಂ ನಾದೇನ ಬೃಹಂತೇನ ಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ ಪ್ರಕರ್ಷಣ ಜ್ಞಾಸಿಕಾಂ | ದೇವೀಂ ದೇವನಶೀಲಾಂ ದ್ಯೋತನಶೀಲಾಂ ವಾ | ಶ್ರಿಯಂ ಶ್ರಯಣೀಯಾಂ ಸೇನಾರೂ- ಪಾಮುಪಹೃಯೇ ಸಮಾಸಂ ಪ್ರತ್ಯಾಹೃಯೇ | ಏಶಾದೃಶೀ ದೇವೀ ಶ್ರೀಃ ವಾ ಮಾಂ ಜುಷತಾಂ ಸೇವತಾಂ ||

|| ಪೃಥೀಧರಾಚಾರ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯಾಸ್ತೇನಾರೂಪಾಯಾ ಅಶ್ವಾಃ ಪುರೋಗಾಮಿನಸ್ತಾಮಶ್ವಪೂರ್ವಾಂ ರಥಾ ಏವ ಮಧ್ಯೇ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾಂ ರಥಮಧ್ಯಾಂವಾಗಮನಕಾಲೇ ಗಜಧ್ವನೀನಾಂ ಜ್ಞಾಪಯಿತ್ರೀಂ ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ ದೇವೀಂ ಶ್ರೀಡಾದಿಲಕ್ಷಣಶೀಲಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಮುಪಹೃಯೇ ಮತ್ಸಮಾಸವಾಗಚ್ಛೇತ್ಯಾಹ್ವಯೇ | ಅಹಂತಾ ಚ ಮಯಾ ಶ್ರೀರ್ದೇವೀಃ ದೇವೀಃ ವಚನಮೃತ್ಯಯಶ್ಚಾಂದಸಃ ವಾ ಮಾಂ ಜುಷತಾಂ ಸೇವತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಶಬ್ದಾರ್ಥ ||

ಅಶ್ವಪೂರ್ವಾಂ—(ತನ್ನ) ಸೇನೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳವಳೂ | ರಥಮಧ್ಯಾಂ—ಸೇನೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಥವುಳ್ಳವಳೂ | ಹಸ್ತಿನಾದಪ್ರಬೋಧಿನೀಂ—ಆನೆಗಳ ಬೃಹಂತಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸೇನೆಯ ಸ್ವರೂಪನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವಳೂ | ದೇವೀಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳಾದವಳೂ ಅಥವಾ ಶ್ರೀಡಾದಿ ಲಕ್ಷಣಶೀಲಳೂ ಆದ | ಶ್ರಿಯಂ—ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು | ಅಹಂ—ನಾನು | ಉಪಹೃಯೇ—ನನ್ನ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ | ಶ್ರೀಃ ದೇವೀಃ—ನನ್ನಿಂದ ಆಹ್ವಾನಿತಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು | ವಾ—ನನ್ನನ್ನು | ಜುಷತಾಂ—ಸೇವಿಸಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ |

ಶ್ರೀದೇವತೆಯ ಸೈನ್ಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಗಳಿರುವವು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಥವಿರುವುದು. ಅನೆಗಳ ಬೃಹಿತಾ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಂದ ಆ ದೇವಿಯು ನನ್ನ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲ.

ಮಂತ್ರಕಲ್ಪವರ್ಣನೇ—

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ತು ತ್ವತೀಯರ್ಚಃ ಶ್ರೀಬೀಜೇನ ಸಮಾಯುತಂ |
ನ್ಯಾಸಂ ಕೃತ್ವಾ ಜಪೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಾತಃ ಪ್ರಾತಃ ಸದಸ್ಯಕಂ ||
ಆದ್ವಾದಶಾಂಘ್ರಾತ್ಸಿದ್ಧಿಃ ಸ್ಯಾದನ್ಯದುರ್ಗಾವಿಧಾನವತ್ |
ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧೌ ಭವೇದ್ರಾಜಾ ಶಕ್ರೋ ಜಿತ್ವಾ ಲಭೇಚ್ಚೈಯಂ ||

ಅನುವಾದವು — ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ವನ್ನು ಶ್ರೀ ಎಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೂ ಒಂದೊಂದು ಸಾವಿರಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು ಈ ರೀತಿ ಹನ್ನೆರಡುವರ್ಷ ಪರ್ಯಂತಕಾಲ ಜಪಮಾಡಿ ದುರ್ಗಾಪೂಜಾವಿಧಿಯಂತೆ ಆಚರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಡುವ ರಾಜನಿಗೆ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಅನು ತನ್ನ ರತ್ನರಾಜರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ವಿನ ವಿನರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು

|| ಚಕುರ್ಥೀ ಮಹ್ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತ ಚತುರ್ಥಯಾಜ್ಞಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಅನಂದ ಋಷಿಃ | ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ|
ಬೃಹತೀಭಂಡಃ | ಕಾಂ ಬೀಜಂ | ಹ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಶ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ ಪ್ರಸಾದ-
ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ || ಓಂ ಕಾಂಸೋಸ್ತೃತಾಂ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹಿರಣ್ಯ
ಪ್ರಾಕಾರಾಂ—ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಅದ್ರಾಫಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ
ತ್ವಪ್ತಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಂ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಪದ್ಮೇಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ—ಕನಿಷ್ಠಿ ಕಾಭ್ಯಾಂ
ನಮಃ | ತಾಮಿಹೋಪಹೃದ್ಯಯೇ ಶ್ರಿಯಂ—ಕರತಲಕರಪೃಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಕಾಂಸೋಸ್ತೃತಾಂ—
ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಕಾರಾಂ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಅದ್ರಾಫಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ—ಶಿಖಾಯೈ
ವಷಟ್ | ಓಂ ತ್ವಪ್ತಾಂ ತರ್ಪಯಂತೀಂ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಪದ್ಮೇಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ—
ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ತಾಮಿಹೋಪಹೃದ್ಯಯೇ ಶ್ರಿಯಂ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫಟ್ || ಭೂಭುವಸ್ವ-
ವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಧಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ | ಯಾ ಸಾ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಯಾ ವಿಪುಲಕಟಿತಟೀ ಪದ್ಮಪತ್ರಾಯತಾಕ್ಷೀ

ಗಂಭೀರಾವರ್ತನಾಭಿಶ್ಚನಭರನಮಿತಾ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರೋತ್ತರೀಯಾ | ಲಕ್ಷ್ಮೀದೀಪವೈರ್ಗರ್ಜೇಂದ್ರೈರ್ಮಗಣಿ-
ಗಣಿಖಚಿತ್ರೈಃ ಸ್ನಾಸಿತಾ ಹೇಮಕುಂಭೈರ್ನಿತ್ಯಂ ಸಾ ಪದ್ಮಹಸ್ತಾ ಮಮ ವಸತು ಗೃಹೇ ಸರ್ವಮಾಂಗಲ್ಯ-
ಯುಕ್ತಾ ||]

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕು

ಓಂ ಕಾಂಸೋಸ್ಥಿತಾಂ ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಾಕಾರಾಮಾದ್ರಾಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ ತೃಪ್ತಾಂ

ತರ್ಪಯಂತೀಂ |

ಪದ್ಮೇ ಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ ತಾಮ್ರಹೋಪಹ್ವಯೇ ಶ್ರಿಯಂ || ೪ ||

|| ಶ್ರೀ ನಿಷ್ಕಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಾಂ ವಾಙ್ಮನಸೋರಗೋಚರಾಂ ದುರ್ನಿರೂಪಿಸ್ಯರೂಪಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾಂ ವಾ
“ಕೋ ಹಿ ತೇ ನಾಮ ಪ್ರಜಾಪತೇ” ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯಂತರಾತ್ “ಕ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ನಾಮ” ಇತಿ
ಪುರಾಣಾಚ್ಚ | ಸೋಸ್ಥಿತಾಂ ಆ ಈಶ್ವತ್ ಉತ್ ಉದ್ಗತಂ ಯತ್ ಸ್ಥಿತಂ ಹಾಸಃ ಕೇನ ಸಹಿತಾಂ |
ಉದಂತೈಲೋಪಶ್ಚಾಂದಸಃ | ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಾಕಾರಾಂ ಹಿರಣ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಕಾರೋ ವರ್ಣಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಣಾ ಅಕೃತಿರಾ
ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾಂ | ಆದ್ರಾಂ ಕ್ಲಿನ್ನಾಂ—ಕ್ಷೀರೋದಧೇರುಪ್ಪನ್ನೇತ್ಯಾತ್ | ಆದ್ರಾನಪ್ತಕ್ರೋತ್ಸನ್ನಾಂ ರುದ್ರ-
ರೂಪಾಂ ವಾ | ರುದ್ರಶಬ್ದೋದ್ರತ್ರ ಮೂರ್ಧನೈಸ್ಸರಾದಿಃ—“ ಆದ್ರಯಾ ರುದ್ರಃ ಪ್ರಥಮಾನ ಏತಿ ”
ಇತ್ಯಾದೌ ತಥಾದರ್ಶನಾತ್ | ಅಸ್ಯಬಾಹುಲಕಂ | ಜ್ವಲಂತೀಂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಾಂ | ತೃಪ್ತಾಂ ಪೂರ್ಣ-
ಕಾಮಾಂ | ಅಪಿ ಚ ತರ್ಪಯಂತೀಂ ಭಕ್ತಾನ್ ಮನೋರಥೈರಿತಿ ಶ್ಲಷಃ | ಪದ್ಮೇ ಸ್ಥಿತಾಂ ಕಮಲೇ
ಆಸೀನಾಂ | ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ ಕಮಲವದಚ್ಚಾಯಚ್ಛಿಪಿಂ | ತಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಂ ಶ್ರಿಯಂ | ಉಪಹ್ವಯೇ
ಅಹ್ವಯೇ || ೪ ||

|| ಪೃಥೀಧರಾಚ್ಛಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಸ್ಥಿತಾಮುಕ್ತೈಷ್ಟಿಸ್ಥಿತೇನ ಸಹಿತಾಂ | ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಾಕಾರಾಂ ರುವರ್ಣಾವರಣಾಂ | ಆದ್ರಾಂ
ಶೀತಲಗುಣಾಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ ಜ್ಯೋತಿಃಸ್ವರೂಪಾಂ | ತೃಪ್ತಾಂ ಭಕ್ತಿಪೂಜಾದಿಭಿರಿತಿ ಯಾವತ್ |
ತರ್ಪಯಂತೀಂ ವರಪ್ರಾಸಾದಾನುಗ್ರಹವಿಶೇಷೈಃ ಸ್ವಭಕ್ತಾನಾಂ ನಾಂಛಾಪೂರ್ತಿಕಾರಿಣೀಂ | ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ
ಕಮಲವದ್ಭಾಸಮಾನಾಂ | ಪದ್ಮೇ ಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮಾಧಿಸ್ಥಿತಾಂ | ತಾಂ ವಾಣೀಂ ವಾಕ್ಯರೂಪಾಂ ತಾಂ
ಶ್ರಿಯಂ | ಇಹ ಮತ್ಸಮಾಸಂ ಪ್ರತಿ ಉಪಹ್ವಯೇ ಅನಾಹನಂ ಕರೋಮೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

• ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕಾಂ—ವಾಙ್ಮನಗಳಿಗೆ ಆಗೋಚರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ | ಸೋಸ್ಥಿತಾಂ—ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ
ಮಂದಹಾಸವನ್ನು (ಮುಗುಳುನಗೆಯನ್ನು) ಸೂಸುತ್ತಿರುವವಳೂ | ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಾಕಾರಾಂ—ಚಿನ್ನದ ವರ್ಣದಂತೆ
ಇರುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವರ್ಣ ಅಥವಾ ಆಕಾರವುಳ್ಳವಳೂ | ಆದ್ರಾಂ—ಕ್ಷಿನ್ನವಾದ ಶೀತಲಗುಣವುಳ್ಳವಳೂ

ಅಥವಾ ಆದ್ರಾಪನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ರುದ್ರರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ | ಜ್ವಲಂತೀಂ—ಪ್ರಕಾಶನಾನಳೂ ಅಥವಾ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪಳಾದವಳೂ | ತೈಪ್ತಾಂ — ಪೂರ್ಣಕಾಮಳೂ ಅಥವಾ ಭಕ್ತರ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಳಾದವಳೂ | ತರ್ಪಯಂತೀಂ— ಭಕ್ತರಿಗೆ ವರಪ್ರಸಾದಾನುಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಅವರವರ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವವಳೂ | ಪದ್ಮೇಸ್ಥಿತಾಂ— ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವಳೂ ಅಥವಾ ಕಮಲವೇ ಆಸನವಾಗಿ ವುಳ್ಳವಳೂ | ಪದ್ಮವರ್ಣಾಂ— ಕಮಲದಂತೆ ಅರುಣಚ್ಚಾಯಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವಳೂ ಆದ | ತಾಂ ಶ್ರಿಯಿಂ— ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಆ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು | ಇಹ—ನನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ | ಉಪ ಹ್ಯಯೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಾನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡುವ ಈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯು ವಾಙ್ಮನಗಳಿಗೂ ಆಗೋಚರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳು. ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಮುಖಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ವರ್ಣದಂತಿರುವ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಜ್ಯೋತೀಸ್ವರೂಪಳಾಗಿ ಮಹಾಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಶೀತಲ ಗುಣವುಳ್ಳವಳು. ಪೂರ್ಣಕಾಮಳು, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವವಳು. ಕಮಲವನ್ನೇ ಆಸನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕಮಲದ ಅರುಣಚ್ಚಾಯಿಯಂತೆ ಶುಭ್ರವಾದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಏತೇಷವಸಯಂಗಳು ||

|| ಸೂಕ್ತಾರ್ಥಪ್ರಕರಣ ಅನುಷ್ಠಾನಪ್ರಕರಣ ||

ಋಚಿಂ ಚತುರ್ಥೀಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರಜಪೇದಷ್ಟಲಪ್ರಕಂ |
 ಸಹಸ್ರಂ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಜಪ್ತಾಂ ತ್ರಿಸಾಹಸ್ರಂ ಭೃಗೋರ್ದೀನೇ ||
 ರಾಕಾಯಾಂ ಪಂಚಸಾಹಸ್ರಂ ಕ್ಷೀರಾಹಾರೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
 ಪಲಾಶಸಮಿಧಾ ಹೋಮಃ ಪಯಸಾ ಗೋಘೃತೇನ ಚೆ ||
 ತರ್ಪಣಾತೀತಿಸಾಹಸ್ರಂ ಹೋಮಶ್ಚಾಷ್ಟಸಹಸ್ರಕಃ |
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಷ್ಟಶತೀ ಪೂಜ್ಯಾ ಶ್ರೀನಾಗ್ನೀಜಯಂತಿಂ ನೃಸೇಷ್ ||
 ಸಂಪತ್ಸಾರಸ್ವತಸ್ಪ್ರಾಪ್ತಿರ್ಭವಿಸ್ಯತಿ ನ ಸಂಶಯಃ |
 ಆಪಂಚಿಪೂರುಷಂ ಸಿದ್ಧೌ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ || ಇತಿ ||
 ಶ್ರೀಂ ಐಮಿತಿ ಸಪಲ್ಲವನ್ಯಾಸಃ || ಧ್ಯಾನಂ—
 ವರದಾಭಯಶುಕಪುಸ್ತಕಕರಳಲಿತಾಂ ಕಮಲಮಧ್ಯಗಾಂ ಕಲಯೇ |
 ಕಮಲಾಂ ಸಸ್ಮಿತವದನಾಂ ಕನಕಾವರ್ಣಸ್ಥಿತಾಂ ಕಾಂಚೀಃ ||

ಅನುನಾದವು

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಂ ಸೋಸ್ಥಿತಾಂ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪುಕ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಒಂದೊಂದು ಸಾವಿರದಂತೆಯೂ, ಶುಕ್ರವಾರದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರುವಾವಿರದಂತೆಯೂ, ಪೂರ್ಣಮಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಸಹಸ್ರ

ದಂತೆಯೂ, ಒಟ್ಟು ಎಂಟುಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು ಜಪಮಾಡುವ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ಜಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಸಲಾಶಸಮಿತ್ತು, ಹಾಲು, ಹಸುವಿನ ತುಷ್ಟು ಎಂಬ ಈ ಹೋವವ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಂಟುಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಎಂಭತ್ತುಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಜಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಬೀಜವಾಗ್ಗೀಜಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ನೂರೆಂಟುಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಸುಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ ಸಂಪತ್ತವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಂ ಐ ಎಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ವರದಾಭಯರುಕಪ್ಪುಸ್ತಕಕಂಕಲತಾಂ ಕಮಲಮಧ್ಯಗಾಂ ಕಲಯೇ | ಕಮಲಾಂ ಸಸ್ಮಿತ ವದನಾಂ ಕನಕಾವರಣಸ್ಥಿತಾಂ ಕಾಂಚಿತ್ | ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಎಂದರೆ—ಈ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವರದಹಸ್ತ, ಅಭಯಹಸ್ತ ಎಂಬ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಗಿಣಿ, ಪುಸ್ತಕ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಕಮಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸೀನಳಾಗಿರುವಳು. ಇನ್ನದ ವರ್ಣದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವಳೂ, ಮಂದಮಾಸಯುಕ್ತಳೂ ಆದ ಈ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನಾನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಮುಖ್ಯಾಭಿ ಪ್ರಾಯವು.

|| ೩೦ ಜನಿಾ ೫.೯ ||

[ಓಂ ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತ ಸಂಚಮುಖ್ಯಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಅನಂದ ಋಷಿಃ | ಸರ್ವೈಶ್ವರ್ಯ- ಪ್ರದಾಯಿನೀ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಃ | ಚಂ ಬೀಜಂ | ಣಂ ಶಕ್ತಃ | ಶ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಸರ್ವದಾರಿದ್ರ್ಯನಾಶಿನೀ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸಾಧಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ |

ಓಂ ಹ್ರಾಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ- ಅಂಗ-ವ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಯಶಸಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ- ತರ್ಪಣೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೂಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲೋಕೇ ದೇವಜುಷ್ವಾಮುದಾರಾಂ-ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೈಂ ಶಾಂ ಸದ್ವಿನೀಮಿಾಂ ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರ ಸದ್ಯೇ-ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರಂ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀ- ಸುರ್ವೇ ನಶ್ಯತಾಂ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರಃ ತ್ಯಾಂ ವ್ಯಜೇ—ಕರತಲಕರಪ್ರಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರಾಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಯಶಸಾಜ್ವಲಂತೀಂ—ಶಿರಸೇ ಸ್ಯಾಹಾ | ಓಂ ಹ್ರೂಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲೋಕೇ ದೇವಜುಷ್ವಾಮುದಾರಾಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಪಟ್ | ಓಂ ಹ್ರೈಂ ಶಾಂ ಸದ್ವಿನೀಮಿಾಂ ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರ ಸದ್ಯೇ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಹ್ರಂ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಸುರ್ವೇ ನಶ್ಯತಾಂ- ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ಹ್ರಃ ತ್ಯಾಂ ವ್ಯಜೇ—ಆಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ | ಭೂಭುವಸ್ಸುನರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಗಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ || ತೇಜೋಮಂಡಲಮಧ್ಯಗಾಂ ದ್ವಿನಯನಾಂ ದಿವ್ಯಾಂಬರಾಲಂಕೃತಾಂ ದೇವೀಂ ಸದ್ವವರಾಭಯಾಂ ಕರತಲೈಶ್ಚಿಂತಾಮುಖಿಂ ಬಿಭೃತೀಂ | ನಾನಾದಿವ್ಯ ವಿಭೂಷಣಾಂ ಚ ಭಜತಾಂ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಸಂಹಾರಿಣೀಂ ನಾನಾಭೀಷ್ಟವರಪ್ರದಾನನಿರತಾಂ ವಂದೇ ಸರಾಂ ದೇವತಾಂ ||]

ಐದನೆಯ ಯಕ್ಕು

ಚಂದ್ರಾಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ ಯಶಸಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲೋಕೇ ದೇವಜು-
ಸ್ವಾನುದಾರಾಂ |

ತಾಂ ಪದ್ಮನೀಮಿಾಂ ಶರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಮೇ ನಶ್ಯತಾಂ
ತ್ವಾಂ ವೃಣೇ || ೫ ||

|| ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅತ್ರಾಹಂಶಬ್ದಪ್ರಕ್ಷೇಪಃ ಸ್ತಾಮಾದಿಕಃ | ಚಂದ್ರಾಂ ಚಂದ್ರವತ್ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಾಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ
ಪ್ರಕೃಷ್ಟಾ ಭಾಃ ಕಾಂತಿಯಸ್ಯಾಸ್ತಾಂ | ಅಪಂ ಚೇತ್ಯಾಪ್ | ಯಶಸಾ ಕೀರ್ತ್ಯಾ ಜ್ವಲಂತೀಂ
ಪ್ರಕಾಶಮಾನಾಂ | ದೇವಜುಸ್ವಾಂ ದೇವೈರಿಂದ್ರಾದ್ಯೈಸ್ಸೇವಿತಾಂ ಸ್ತ್ರೀತಾಂ ವಾ | ಉದಾರಾಂ
ಪ್ರಗಲ್ಬಾಂ ವಾ ಪದ್ಮಿನೀಂ ಪದ್ಮಲತಾರೂಪಾಂ ಪದ್ಮಾಕಾರಾಂ ವಾ | ಈಮಿತಿನಿಪಾತಃ ಅನರ್ಥಕಃ—
“ಮಿತಾಕ್ಷರೇಷ್ವನರ್ಥಕಃ ಕಿಮಾಮಿದ್ಧಿತಿ” ಯಾಸ್ಯವಚನಾತ್ | ಈಕಾರವಾಚ್ಯಾಂ ವಾ ತಾಂ ಶ್ರಿಯಂ
ಲೋಕೇ ಇಹಲೋಕೇ ಶರಣಂ ರಕ್ಷತ್ರೀಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಪ್ರಪನ್ನೋಽಸ್ಮಿ | ಅಹಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅತಃ ಹೇ
ಶ್ರೀಃ ಮೇ ಮಮ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಅಶ್ರೀಃ ನಶ್ಯತಾಂ ನಾಶಂ ಸ್ರಾಪ್ನೋತು | ತ್ವಾಂ ವೃಣೇ ಶರಣಶ್ಚೇನ ಕುರ್ವೇ ||

|| ಪೃಥ್ವೀಧರಾಚಾರ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚಂದ್ರಾಂ ಸಂತೋಷಕಾರಿಣೀಂ ಪ್ರಭಾಸಾಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಯಿ ಭಾಷ್ಯತೀಂ | ಲೋಕೇ ಲೋಕೇಷು
ಚಿತುರ್ದಶಸು | ಯಶಸಾ ಜ್ವಲಂತೀನೈಶ್ಚಯಸಂಪದಾದಾರ್ಯಾದಿಪ್ರಯುಕ್ತಕೀರ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಕಾಶ-
ಮಾನಾಂ | ಅತ ಏವ ದೇವಜುಸ್ವಾನುಂದ್ರಾದಿಸೇವಿತಾಂ | ಉದಾರಾಂ ನಿವ್ತಾರಾಂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿನೀ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪದ್ಮಿನೀಂ ಕರಗೃತಕಮಲಾಮಿತಿ ಯಾಸತ್ | ಈಂ ಈಕಾರವಾಚ್ಯಾಂ ತಾದೃಶೀಂ
ಶ್ರಿಯಮಹಂ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ರಕ್ಷಕೀ ಭವೇತಿ ವ್ರಜಾಮಿ | ಮೇ ಮಮ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಯಾ ಸ ನಶ್ಯತಾಂ
ನಾಶಂ ಸ್ರಾಪ್ನೋತು | ತ್ವಾಂ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಮಹಂ ವೃಣೇ ಮದಾತಿತಚ್ಛೇಷ್ಠಾನಿಸ್ಸರಣಾಯ ತ್ವಾಂ ಪ್ರತಿ
ವರಣಂ ಕರಿಷ್ಯೇ | ನಾತ್ರಾಹಂಶಬ್ದಃ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಃ—“ಸಾರ್ವದೇಶಿಕಶಿಷ್ಯಸಾರಸಂಪ್ರತಿಸತ್ತೇ” ರಿತ್ಯಾಶ್ಚ-
ರೀಯಾಃ | ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮಸಾಥೇ ತದದರ್ಶನಾಪ್ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತ ಏವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಂದ್ರಾಂ—ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತಳು | ಪ್ರಭಾಸಾಂ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ
ಬೆಳಗುವವಳು | ಯಶಸಾ—ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಎಂದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸಂಪತ್, ಔದಾರ್ಯಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ
ಉಂಟಾಗುವ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ | ಜ್ವಲಂತೀ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳು | ದೇವಜುಸ್ವಾಂ—ಇಂದ್ರಾದಿ

ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವವಳೂ | ಉದಾರಾಂ - ಭಕ್ತರಿಗೆ ಜಹಳವಾಗಿ ವರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವಳೂ ಅಥವಾ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವವಳೂ | ಪದ್ಮಿನೀಂ—ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳೂ ಅಥವಾ ಪದ್ಮಲತೆಯಂತೆ ಬಳಕುತ್ತಿರುವ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳೂ ಅಥವಾ ಪದ್ಮದಂತೆ ನಯನಮನೋಹರವಾದ ಶರೀರಾಕೃತಿಯುಳ್ಳವಳೂ ಆದ | ತಾಂ ಈಂ ಶ್ರಿಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ ಆದ ಆ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನೇ | ಅಹಂ—ನಾನು | ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ—ಮರೆಸೋಗುತ್ತೇನೆ ಎಂದರೆ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೇನೆ (ಈ ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ) | ಮೇ—ನನ್ನ | ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ—ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದಿಗಳು | ನಶ್ಯತಾಂ—ನಾಶವಾಗಲಿ (ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ ನಾನು) | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವ್ಯಣೇ—ನನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ಭಾಗಧೇಯಭೂಷಣಂ ||

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರಥಮೇ ವರ್ಗೇ ಪ್ರಜಪೇತ್ತಂಚಿಮಿಾಮ್ನಚಂ |
 ಮಾಯಾಬೀಜೇನ ವಿದ್ಯಸ್ಯ ಭಕ್ತಿತೋ ಭುವನೇಶ್ವರೀಂ ||
 ಅಕ್ಷೇಣಭಾಸಾಂ ಚಂದ್ರಾಖ್ಯಾಂ ಜ್ವಲಂತೀಂ ಯಶಸಾ ಶ್ರಿಯಂ |
 ದೇವೈರ್ಜುಷ್ವಾಮುದಾರಾಂ ಚ ಪದ್ಮಿನೀಮಿಾಂ ಭಜಾಮ್ಯಹಂ ||
 ತ್ವಾಂ ವ್ಯಣೇ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ಮಮಾಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ವಿನಶ್ಯತು |
 ಪ್ರತ್ಯಹಂ ತ್ವೇಕಸಾಹಸ್ರಂ ಗೋಷ್ಪಸ್ತುಃ ಪ್ರಜಪೇದ್ಯಚಂ ||
 ಅಖಂಡದೀಪಂ ಪ್ರಜ್ವಲ್ಯ ಗೋಘೃತೇನ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರತ್ನಿಸಾಹಸ್ರಜಸಾನ್ಮುಚ್ಯೇತ ಸಂಕಟೈಃ ||
 ಮಂಡಲೈಶ್ಚ ತ್ರಿಭಿಃ ಪೂರ್ಣೈರ್ದ್ರಾಪ್ರಿದ್ರಾನ್ಮುಚ್ಯತೇ ಧ್ರುವಂ |
 ದೀಕ್ಷಿತಶ್ಚ ತಿಲೈರ್ಹುತಾನ್ವಾ ವಿರಜಾಮಂಗದೇವತಾಂ ||
 ಅಮಿಷ್ಠಾರೀ ಧನಂ ಸ್ವಾಪ್ಯ ಭೂಮಿಸ್ಥಂ ರಾಜವಂದಿತಃ |
 ಸಂಗ್ರಾಮೇ ವಿಜಯಂ ಸ್ವಾಪ್ಯ ಚಂದ್ರೀಂ ಗತಿಮನಾಪ್ನುಯಾತ್ ||
 ಅಹಸ್ತು ಪ್ರಜಪೇತ್ಸಾರೀಂ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಮಾರ್ಗಗಾಂ |
 ತಿಲೈಃ ಶ್ವೇತೈಸ್ಸಹಾಜ್ಯೇನ ಜುಹುಯಾತ್ಪಾವಕೇ ಸ್ತುಕೇ ||
 ಜಸಾಧ್ವಶಾಂಶಂ ಸಂತರ್ಪ್ಯ ಗಂಧಕರ್ಪೂರವಾರಿಭಿಃ |
 ಹೋಮಂ ಕೃತ್ವಾ ದಶಾಂಶಂ ಚ ಪೂಜಯೇಚ್ಛೆ ಸುನಾಸಿನೀಃ ||
 ಕನುಲೈರರ್ಚಯೇದ್ದೇವೀಂ ಗೋಭ್ಯೋ ಘಾಸಂ ಪ್ರದಾಪಯೇತ್ |
 ಏತತ್ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವೇಣ ದರಿದ್ರೋಽಸಿ ಧನೀ ಭವೇತ್ ||

ಹ್ರೀಮಿತ್ಯಾದಿ ಪದಂಗಳನ್ನಾಸುಃ | ಧ್ಯಾನಂ—

ಆಕಾಶಪದ್ಮಾಕರಚಂದ್ರಬಿಂಬಶ್ಚವೋಲ್ಲಸಂತೀಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಕಾಂತಿಂ |

ಪದ್ಮಸ್ಮಿತಾಂ ಪದ್ಮಕರಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಲಕ್ಷ್ಮೀವಿನಿವೃತ್ತಯೋಽದಂ || ಇತಿ.

ಅನುವಾದವು

ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಐದನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಮಾಯಾಬೀಜ (ಪ್ರೇಂ) ಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಆ ದೇವಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೀತಲಕಾಂತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಳಾಗಿ ಆಹ್ಲಾದಕರಳಾಗಿರುವಳು. ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರಾನುಗ್ರಹ ಅಭೀಷ್ಟ, ದಾಂದಿತ್ಯಾನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರ ಮೊದಲಾದ ವರಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಔದಾರ್ಯಾದಿಯಶಸ್ತಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವಳು. ಇಂದ್ರಾದಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸೇವಿಸಲ್ಪಡುವಳು. ಪದ್ಮವೆಂಬ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಿಂದ್ರಾನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಆ ದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಮಾಡಬೇಕು. ಹಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಶುದ್ಧ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅನನ್ಯವನಸ್ಕನಾಗಿ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಒಂದೊಂದು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಜಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಸುವಿನ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಹಾಕಿ ದೀಪಗಳನ್ನು ಟ್ಟು ಅದು ಅರಿಹೋಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೂ ಮೂರು ಮೂರು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪ ಮಾಡಿದರೆ ಸಮಸ್ತ ಸಂಕಟಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗುವನು. ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಜಪವನ್ನು ಮೂರು ಮಂಡಲಕಾಲ (ಮಂಡಲವೆಂದರೆ ನಲವತ್ತೆಂಟು ದಿನಗಳು) ಬಿಡದೆ ಜಪ ಮಾಡಿದರೆ ದಾಂದಿತ್ಯವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಎಂದರೆ ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಿಲ (ಎಳ್ಳು) ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂಗದೇವತೆಯಾದ ವಿರಜಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಸಹಿತವಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡಿದರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವ ಗೂಢವಾದ ನಿಧಿಯು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ರಾಜಸನ್ಮಾನಿತನಾಗುವನು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುವನು. ಕೊನೆಗೆ ಚಂದ್ರಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆಗುವುದು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಿಳಿ ಎಳ್ಳಿನಿಂದಲೂ, ಅಜ್ಜದಿಂದಲೂ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಜಪಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ತರ್ಪಣವನ್ನು ಗಂಧಕರ್ಪೂರ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಉದಕದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ತರ್ಪಣ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಶದಷ್ಟು ಹೋಮಮಾಡಿ ಸುವಾಸಿನಿಯರನ್ನು (ಮುತ್ತೈದಿ) ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಕಮಲ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಮೊದಲಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಂದರೆ ಈ ಜಪಹೋಮಗಳ ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಷ್ಟೇ ದರಿದ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ಧನಿಕನಾಗುವನು. ಮಂತ್ರನ್ಯಾಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಂ ಎಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲೋಕದಂತೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು.—ಆಕಾಶವದ್ಯಾಕರಚಂದ್ರಬಿಂಬಪ್ಲವೋಲ್ಲಸಂತೀಂ ಪರಿಪೂರ್ಣಕಾಂತೀಂ | ಪದ್ವಸ್ಥಿತಾಂ ಪದ್ಮಕರಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಲಕ್ಷ್ಮೀವಿನಿವೃತ್ತಯೇ೯ಹಂ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಸ್ತೋತ್ರಂ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇತಿ ಪಷ್ಯಯಜ್ಞಹಾವಂತ್ರಸ್ಯ | ಅನಂದ ಋಷಿಃ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ತ್ರಿಷ್ಠಂಘಂದಃ | ಅಂ ಬೀಜಂ | ಶ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಹ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ಎನಿಯೋಗಃ

ಓಂ ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ತಪಸೋಽಧಿಜಾತಃ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ವನಸ್ಪತಿಸ್ತವ—ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ವ್ಯಕ್ತೋಽಥ ಬಿಲ್ವಃ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ತಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ತಪಸಾ ನ.ದಂತು—ಅನಾನಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಮಾಯಾಂತರಾಯಾಶ್ಚ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಬಾಹ್ಯಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ—ಕರತಲಕರಪ್ರೆಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ || ಓಂ ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ತಪಸೋಽಧಿಜಾತಃ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ವನಸ್ಪತಿಸ್ತವ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ವ್ಯಕ್ತೋಽಥ ಬಿಲ್ವಃ—ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ತಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ತಪಸಾ ನುದಂತು—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಮಾಯಾಂತರಾಯಾಶ್ಚ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವೌಷಟ್ | ಓಂ ಬಾಹ್ಯಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ || ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸು ವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ವಂಧಃ || ಅಥ ಧ್ಯಾನಂ || ಶ್ರೀಮನ್ಮಂಟಪಮಧ್ಯಚಕ್ರವಿಲಸತ್ತಪ್ತಾಂ ಸಸಂಸ್ಥಸ್ಯ ಮೇ ದೇವೀಂ ದಕ್ಷಿಣವಕ್ಷಸಿ ಪ್ರಣಯಿಸೀಂ ಪದ್ಮಪಂಚಿಭೃತೀಂ ಕೋಟೀರಾಂಗದಹಾರನೂಪುರಲತತ್ರಂ ಕನಾಸಾ-ಮಣಿಂ ಕಸ್ತೂರೀತಿಲಕಾಂಚಿತಾಂ ಶಶಿಮುಖೀಂ ವಂದೇ ಪರಾಂ ದೇವತಾಂ || ಉದ್ಯದಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಾಂ ಬಿಲ್ವಕಾನನಮಧ್ಯಗಾಂ | ತನುಮಧ್ಯಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಧ್ಯಾಯೇದಂಪ್ರಕ್ಷೀಪರಿಹಾರಿಣೀಂ || ಇತಿ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಜಪಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ||]

ಆರನೆಯ ಋಕ್

ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ತಪಸೋಽಧಿಜಾತೋ ವನಸ್ಪತಿಸ್ತವ ವ್ಯಕ್ತೋಽಥ ಬಿಲ್ವಃ |
ತಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ತಪಸಾನುದಂತು ಮಾಯಾಂತರಾಯಾಶ್ಚ ಬಾಹ್ಯಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ||

|| ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ವ್ಯಕ್ತೋಽಥೇತ್ಯಥಪದಮಸಿ ಬಾಹುಲಕಾತ್ | ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ಅದಿತ್ಯಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ವರ್ಣ ಇವ ವರ್ಣೋ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಸ್ಯಾಸ್ತಂ ಬೋಧನಂ | ಹೇ ಶ್ರೀಃ ತವ ತಪಸಃ ನಿಯಮಾದ್ವೇತೋಃ ವನಸ್ಪತಿಃ “ಅಪುಷ್ಪಾಃ ಫಲವಂತೋ ಯೇ ತೇ ವನಸ್ಪತಯಃ ಸ್ತೃತಾಃ” ಇತಿ ಮಾನವಾಶ್ | ಬಿಲ್ವಃ ಬಿಲ್ವನಾಮಕಃ ವ್ಯಕ್ತಃ ದ್ರುಮಃ ಅಧಿಜಾತಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಃ ಶ್ವೇತೈರಾದಿತಿ ಶೇಷಃ | “ಗಿತ್ಯೋ ಲಪ್ತಾಃ ಕರೀಽಥವದಿತಿ” ವಾಸನಪುರಾಣೇ ಕಾತ್ಯಾಯನವಚನಾತ್ | ಅಥ ಅನಂತರಂ ತಸ್ಯ ಬಿಲ್ವಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ಏಕೈಶಲಾಟುಕಾನಿ ತಪಸಾ ತ್ವದನುಗ್ರಹೇಣೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಂತರಾ ಅಂತರಿದ್ರಿಯಸಂಬಂಧಿನೀ ಮಾಯಾ ಅಜ್ಞಾನಂ ತತ್ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಚ | ಬಾಹ್ಯಾಃ ಬಹಿರಿದ್ರಿಯಸಂಬಂಧಿನೀ ಯಾಸ್ಮಾಃ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಅಶ್ರಿಯಃ ನುದಂತು ಅಶನುದಂತು ನಿವಾರಯಂತಿತ್ಯರ್ಥಃ || ೬ ||

|| ಸೃಷ್ಟೀಧರಾಚಾರ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಭೇತ್ಯಂತರಾರ್ಥಃ | ಹೇ ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ಸೂರ್ಯಸಮಾನಕಾಂತೇ ತಪಸಃ ತಪಶ್ಚರ್ಮ್ಯಾರ್ಥಂ ವನಸ್ಪತೀ ಯೋ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಃ ತವ ನಿನಾಸಯೋಗ್ಯಃ ಅಧಿಜಾತಃ ಉತ್ಪನ್ನಃ “ ಬಿಲ್ವಾಟನ್ಯಾಂ ಮಹಾ-ಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪಾಸ್ತೇ ಬಿಲ್ವನಾಯಕಮಿತಿ ” ಭಾರ್ಗವಪುರಾಣಾತ್ | ತಸ್ಯ ತ್ವತ್ಕರಜಾತಸ್ಯ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಸ್ಯ “ ತನುಮಧ್ಯಾ ಸ್ವಹಸ್ತಾತ್ಕಂ ಬಿಲ್ವದ್ರುಂ ಸಮುಪಾಶ್ರಿತೇತಿ ” ಭಾರ್ಗವತಂತ್ರೋಕ್ತೇಶ್ಚ | ಪ್ರಸೂನಾದೀನಿ ಫಲಾನಿ ಮಾ ಮಾಂ ಪ್ರತಿ ಅಂತರಾಃ ಅಂತರ್ಗತಾಃ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಯಾ ಬಾಹ್ಯಾಶ್ಚ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ತಾಃ ತವ ತವ ತಪಸಾ ಕರಣೇನ ಮದಾಶ್ರಿತಾನ್ತರ್ಗತಬಾಹ್ಯಾಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪದುರ್ಗತೀದ್ರವರ್ವ ನುದಂತ್ರಿತ್ಯಾಶಯಃ ||

। ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ—ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಆತಿಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯೇ! ತವ—ನಿನ್ನ | ತಪಸಾ (ತಪಸಃ)—ನಿಯಮನದಿಂದ ಅಧವಾ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ | ವನಸ್ಪತೀ—ಕುಸುಮರಹಿತವಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕ | ಬಿಲ್ವಃ ವೃಕ್ಷಃ—ಬಿಲ್ವ ಎಂಬ ವೃಕ್ಷವು | ಅಧಿಜಾತಃ—ಉತ್ಪನ್ನ ನಾಯಿತು | ಅಥ—ಅನಂತರ | ತಸ್ಯ—ಆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ | ಫಲಾನಿ—ಫಲಗಳು | ತಪಸಾ—ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದ | ಯಾಃ—ಯಾವ | ಅಂತರಾ—ಅಂತರದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧವಾದ | ಮಾಯಾ—ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ದುಷ್ಟರೀತಾನುಗಳು | ಬಾಹ್ಯಾಃ ಚ—ಮತ್ತು ಬಹಿರದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧವಾದ | ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ—ದುಃಖ ದಾದ್ರ್ಯ ದಾರ್ಭಾಗ್ಯಾದಿಗಳು | ಯಾಃ (ತಾಃ)—ಯಾವವಿರುವವೋ ಅವುಗಳನ್ನು | ನುದಂತು—ನಾಶ ಮಾಡಲಿ (ನಿನಾರಣೆಮಾಡಲಿ).

। ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಮಹಾಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಶರೀರವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯೇ, ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ (ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ) ಹೂವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡುವ ಬಿಲ್ವವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವು ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತ ನಾಯಿತು. ಆ ಬಳಿಕ ಆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳು ಮಾನಸರ ಅಂತರದ್ರಿಯಗತವಾದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ದುಃಖದಾದ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಿ.

|| ವಿಶೇಷವಚನಗಳು ||

|| ಸಾರಸ್ವತಸಿದ್ಧಾ ||

ಅದಿತ್ಯವರ್ಣೇ ತರುಣಾರ್ಕವದರೂಣವರ್ಣೇ | “ ಅರುಣಾಂ ಕರುಣಾತರಂಗಿತಾಕ್ಷೀಮಿತಿ ” ಬಾಲಾರೂಪಮತ್ರ ಸೂಚಿತಂ ಭವತಿ | ವನಸ್ಪತಿಬಿಲ್ವೋ ವೃಕ್ಷಃ ತವ ತಪಸೋಽಧಿಜಾತಃ | ನೀನಾತಟ-ನೀತಟೇ ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯಂ ತ್ವತ್ತಪಸೋ ಜಾತಮಿತಿ ಭಾವಃ |

ತನುಮಧ್ಯಾ ಪುರಾ ಬಾಲಾ ನೀನಾತಟಮುಪಾಶ್ರಿತಾ |
ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯೇ ತಪಶ್ಚಕ್ರೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಿನೀ ||

ಇತಿ ಕಾಲಿಕಾಪುರಾಣವಚನಾತ್ | ತಸ್ಯ ಬಿಲ್ವಸ್ಯ ಫಲಾನಿ ತ್ವತ್ತಪಸಾ ಸಶಕ್ತಿಕಾನಿ ಮಾ ಮಯಿ ಸ್ಥಿತಾಃ
ಅಂತರಾಃ ಹೃದ್ಗತಾಜ್ಞಾನಸಾಪಾದಿರೂಪಿಣ್ಯಃ ಬಾಹ್ಯಾಃ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದಿರೂಪಿಣ್ಯಃ ಯಾಃ ದುರ್ಗತಯಃ
ತಾಃ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ನುದಂತು ನಿರಾಸಯಂತು |

ಬಿಲ್ವನಾಥಪ್ರಿಯಾಯಾಸ್ತು ನಾರಾಯಣ್ಯಾಸ್ತು ಪೋಬಲಾತ್ |

ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯಂ ಫಲತ್ಯದ್ಯ ಲೋಕಾಲಕ್ಷ್ಮೀನಿವತ್ತಯೇ ||

ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣವಚನಾತ್ | ತತ್ರತ್ಯಬಿಲ್ವಫಲಸ್ಯಾ ನಾಶನಾದಿಕಮಲಕ್ಷ್ಮೀಪರಿಹಾರಕಂ ಭವತ್ಸಿತಿ
ಭಾವಃ ||

|| ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಜೀವನೇ ||

ದ್ವಿತೀಯವರ್ಗೇ ಪ್ರಥಮಾಮೃಚಂ ಜಪೇತ್ಪ್ರೀಣಾತಿ ಬಾಲಾ ತರುಣಾರುಣಶ್ರೀಃ |

ಯಸ್ಯಾಸ್ತು ಪೋಯೋಗಬಲೇನ ಬಿಲ್ವಫಲಾನೈಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಶಮಯಂತಿ ನೃಣಾಂ ||

ತನುಮಧ್ಯಾಂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಬಾಲಾಂ ತ್ರಿಪುರಸುಂದರಿಂ |

ತ್ರಿಬಿಲ್ವಶತ್ಪ್ರಸಂಪೂಜ್ಯ ಸಹಸ್ರಂ ಪ್ರಜಪೇದ್ಯಚಂ ||

ತಿಷ್ಠಸ್ವಶಿವಾಕ್ಷರಾ ಯಸ್ಮಾಚ್ಚಿವಲಕ್ಷಜಪಂ ಚರೇತ್ |

ಬಿಲ್ವಸ್ಯ ಹವಿಷಾ ಹೋಮು ಅಜ್ಯಹೋಮಾಕ್ಲ ತಸ್ಯತೇ ||

ಐಶ್ವರ್ಯೇಣಾರ್ಚಯೇದ್ವೇದೀವೀಂ ಬಿಲ್ವಶತ್ಪ್ರಹರಿದ್ರಿಯಾ |

ರುದ್ರಲಕ್ಷಪ್ರದೀಪೈಶ್ಚ ನೀರಾಜನವಿಧಿಂ ಚರೇತ್ ||

ಸಕ್ಕಬಿಲ್ವಫಲಾಹಾರಸ್ವತತಂ ನಿಯತವ್ರತಃ |

ಶಾಂತಿಂ ಕೃತ್ವಾ ವಿಧಾನೇನ ಜಗದಂಬಾಸ್ತುಸಾದತಃ ||

ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪರಿಭೂಯಾಥ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಸ್ಥಿರಾಂ ಲಭೇತ್ ||

ಇತಿ || ಐಂ ಕ್ಲೀಂ ಸೌಃ ಐಂ ಹ್ರೀಂ ಶ್ರೀಂ! ಇತಿ ಬೀಜವಟ್ಟೀನ ಅನುಲೋಮವಿಲೋಮಸರಿವರ್ತಿತೇನ
ವಟ್ಟಿಂಕನ್ನಾಸಾಃ | ಧ್ಯಾನಂ—

ಉದ್ಯದಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಾಂ ಬಿಲ್ವಕಾನನಮಧ್ಯಗಾಂ |

ತನುಮಧ್ಯಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಧ್ಯಾಯೇದಲಕ್ಷ್ಮೀಪರಿಹಾರಿಣೀಂ ||

ಇತಿ || ಅಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ವಿಧಿವದೇಕಾದಶಲಕ್ಷಜಪಾತ್ ಸಾರಸ್ವತಸಿದ್ಧಿಃ | ಚತುಶ್ಚತ್ವಾರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಜಪಾನ್ಮಹ-
ದೈಶ್ವರ್ಯಭೋಗಭಾಗ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಃ | ಶಾನ್ತಪ್ಪಾರಾಯಣಮಾತ್ರೇಣಾಪಿ ಸಭಕ್ತಿಕೇನ ತದುಚಿತಫಲಸಿದ್ಧಿರಿತಿ
ತತ್ತ್ವಂ | ಪಂಚದಶಾಕ್ಷರ್ಯಾಂ ಷಷ್ಠೋ ಹಕಾರಃ ಷಷ್ಠೀವಿಮಾಮೃಚಂ ಲಕ್ಷಯತಿ | ಷಷ್ಠ್ಯಾಃ
ಗಾಯತ್ರಾಃ ಪ್ರಣನಾರ್ಥಾಭಿವ್ಯಂಜಕತ್ವೇನ ಹಾರ್ದ್ರಾಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿವ್ಸಾರಾ ನೋಕ್ಷದಾಯಕತ್ವಂ ಚ
ಸಿದ್ಧಿಮಿತಿ ಫಲಿತಂ ||

|| ಸ್ವಾಂದೇ ಸನತ್ಕುಮಾರಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಬಿಲ್ವಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇ ||

ಶಿವಲಿಂಗಾರ್ಚನೋದ್ಯೋಗೇ ಜಗದ್ರಕ್ಷಣದೀಕ್ಷಿತಃ |

ಮಹಾವಿಷ್ಣುಸ್ತು ಸಕ್ಕಕ್ಲೇ ತಸ್ಯೈವ ಸಹಚಾರಿಣೀ ||

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತಪಸ್ತೇಪೇ ಭಕ್ತೃಸೇನಾಪರಾಯಣಾ |
 ತದಾ ಬಿಲ್ವತರುರ್ಜಾತೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತತಃ ||
 ತತ್ಪತ್ನೈರರ್ಚಯಾಮಾಸ ಮಹಾವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಶಂಕರಂ |
 ಬಿಲ್ವಪತ್ರಾರ್ಚಿತಸ್ತುಷ್ಪೋ ಮಹಾದೇವೋ ದಯಾನಿಧಿಃ |
 ಸರ್ವದೇವೋತ್ತಮತ್ವಂ ಚ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರೈನೇವ ಚ |
 ಪ್ರದದೌ ಸರ್ವಪೂಜ್ಯತ್ವಂ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಂ ಚ ವಿಷ್ಣವೇ ||
 ಶ್ರೀವೃಕ್ಷ ಇತಿ ವಿಖ್ಯಾತೋ ಬಿಲ್ವದ್ರುದ್ದೇವಪೂಜಿತಃ |
 ತ್ರಿಗುಣೈಸ್ತ್ರಿದಯೈಃ ಸತ್ಕೈಸ್ತ್ರಿದುಗುಣೈಃ ಸ್ತೋತೃದಾಯಕಃ ||
 ಶ್ರಯಾಮಯೋಽಯಂ ವಿಖ್ಯಾತೋ ನೀತೋ ದೇವೈಶ್ಚ ನಂದನಂ |
 ಕೃಲಾಸೇಽಸಿ ಚ ವೈಕುಂಠೇ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪೇ ಸುರಾಲಯೇ ||
 ಮಂದರಾದಿಷು ಪುಣ್ಯೇಷು ಕ್ಷೇತ್ರೇಷು ಸಕಲೇಷ್ವಪಿ |
 ಪೂಜ್ಯಂತೇ ಬಿಲ್ವತರವಃ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷಾ ಇತಿ ನಾರದ ||
 ಫಲಾನಿ ಶ್ರೀತಪೋಯೋಗಾದ್ಯಸ್ಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿರಾಸನೇ |
 ಲಕ್ಷ್ಮೀಽಂತಾಪ್ತಾ ಪಟೀಯಾಂಸಿ ಸೇವ್ಯಂತೇ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಭಿಃ ||
 ಜ್ಞಾನಪ್ರದನುಮಂ ವೃಕ್ಷಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಸರಿಹಾರಕಂ |
 ಶ್ರೀಪ್ರಿಯಂ ಯೋಽರ್ಚಯೇದ್ಬಿಲ್ವಂ ಸ ನರೋ ಭಾಗ್ಯವಾನ್ಮನೇತ್ ||
 ಶ್ರೀಯಂತ್ರಂ ಬಿಲ್ವಪತ್ನೈಸ್ತು ಶಿವಲಿಂಗಮಥಾಪಿ ನಾ |
 ಯೋಽರ್ಚಯೇದನ್ವಹಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪುರುಷಾರ್ಥಾನಮಶ್ನುತೇ ||
 ಇತ್ಯಾದಿ | ಕಾಲಿದಾಸಕೃತದೇವೀಸ್ಮೋತ್ರೇ ಚ ಬಿಲ್ವಾರ್ಚನಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯಮುಕ್ತಂ || ಚಂದಿ ತೃಚ್ಚರ
 ಣಾಂಬುಜಾರ್ಚನವಿಧೌ ಬಿಲ್ವದಲೋಲ್ಲಂಠನಾತ್ಪ್ರುಟ್ಟ್ಯತ್ಕಂಠಕಕೋಟಿಭಿಃ ಸರಿಚಯಂ
 ಯೇಷಾಂ ನ ಜಗ್ಮುಃ ಕರಾಃ | ತೇ ದಂಡಾಂಕುಶಚಕ್ರಚಾಪಕುಲಿತಶ್ರೇಣೀಶತ್ಕೈರಂಚಿತಾ
 ಜಾಯಂತೇ ಸ್ಯುಧಿನೀಭುಜಃ ಕಥಮಿನಾಂಭೋಜಪ್ರಭೈಃ ಸಾಣಿಭಿಃ || ಇತಿ ೬ ||

ಅನುವಾದವು

ಸಾರಸ್ವತ ಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇದೆ—

ಆದಿತ್ಯವರ್ಣೇ—ಆಗತಾನೆ ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕೆಂಪುಚ್ಚಾಯೆಯುಳ್ಳ ಶರೀರ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವಳು ಎಂದರ್ಥವು ಅರುಣಾಂ ಕರುಣಾತರಂಗಶಾಕ್ಷೀಂ ಎಂಬಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಾಲ ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ

ವನಸ್ಪತಿಃ ಬಿಲ್ವಃ—ಅವುಷ್ಣಾಃ ಫಲವಂತೋ ಯೇ ತೇ ವನಸ್ಪತಯಃ ಸ್ತೃತಾಃ | ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವೃಕ್ಷಗಳು ಮೊದಲು ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನಂತರ ಫಲಭರಿತವಾಗುವವು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಜಾತಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳು ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಫಲವನ್ನೇ ಹಿಡುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ವನಸ್ಪತಿ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು. ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ಈ ವನಸ್ಪತಿ

ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದುದು. ಇಂತಹ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು ಎಂದು ದೇವಿಯು ಮಹತ್ಸ್ಮರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಕೆಲವುಕಡೆ ಈ ದೇವಿಯು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಎಂಬ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಗಳ ವನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ—

ತನುಮಧ್ಯಾ ಪುರಾ ಬಾಲಾ ನೀನಾತಟಮುಪಾಶ್ರಿತಾ |

ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯೇ ತಪಶ್ಚಕ್ರೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಿನೀ ||

ಎಂದು ಕಾಲಿಕಾಪುರಾಣವಚನವಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೃಶವಾಸ ಉಪವೃಕ್ಷವಳೂ, ಬಾಲಿಕೆಯೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೀನು ಎಂಬ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದಳು ಎಂದಿದೆ. ಈ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಎನು ಎಂದರೆ, ಅದರ ಸಾಹಾತ್ಯ್ಯವನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರದ ಉತ್ತರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಿಲ್ವನಾಥಪ್ರಿಯಾಯಾಶ್ವೇ ನಾರಾಯಣ್ಯಾಸ್ತು ಪೋಬಲಾತ್ |

ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯಂ ಫಲಶ್ಯದ್ಯ ಲೋಕಾಲಕ್ಷ್ಮೀನಿವೃತ್ತಯೇ ||

ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ತಪೋಬಲವಿಂದ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯವೆಂಬ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಗಳ ವನವು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ದುಂದ್ರ್ಯದಿವೌರ್ಭಾಗ್ಯಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲೂ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಆ ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯವಾದ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳಿಂದ ಸ್ವಾ ನಾಶನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ದುಂದ್ರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಂಕಟಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುವವು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಸೌಭಾಗ್ಯಸಂಜೀವನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—

ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಎಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಜಪಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಾಲಾರ್ಕಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜಃಪುಂಜಶರೀರಾನ್ವತಳೂ, ಬಾಲಿಕೆಯೂ ಆದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗುವಳು. ಆ ದೇವಿಯು ತಪೋಯೋಗಬಲದಿಂದ ಬಿಲ್ವಫಲಗಳು ಮನುಷ್ಯರ ದುಃಖದಾಂದ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬ ದೇವತೆಯು ತೆಳ್ಳಗಿರುವ ಶರೀರದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು. ಬಾಲಿಕಾರೂಪದಿಂದಲೂ, ಶ್ರೀಪುರಸುಂದರೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಒಂದುಲಕ್ಷ ಜಪಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆ, ಹವಿಸ್ಸು (ಚರು, ಅನ್ನ) ಅಜ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಿಯನ್ನು ನಾನಾನಿಧಿ ಅಭರಣಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಅರಿಸಿನೆ ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಳವ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಿ ಒಂದುಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕರ್ಪೂರನೀರಾಜವನ್ನು ಬೆಳಗಬೇಕು ಅನಂತರ ಸಾಧಕನು ನಿಯಮದಿಂದ ವ್ರತವನ್ನು ಚರಿಸುತ್ತಾ ಜಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಕ್ವವಾದ ಬಿಲ್ವಫಲಗಳನ್ನು ಅಹಾರವನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸಾಂಗಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದುಃಖದಾಂದ್ರ್ಯದಿಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಸಂಪತ್ತುಗಳು ಲಭಿಸುವವು ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಜಪ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐಂ, ಕ್ಲೀಂ ಸೌಃ ಐಂ ಹ್ರೀಂ ಶ್ರೀಂ ಎಂಬ ಆರು ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಅನುಲೋಮವಿಲೋಮಕ್ರಮದಿಂದ ಪಠಿಸುತ್ತಾ ಮುಪತ್ತಾರು ನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ—

**ಉದ್ಯದಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಾಂ ಬಿಲ್ವಕಾನನಮಧ್ಯಗಾಂ |
ತನುಮಧ್ಯಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಧ್ಯಾಯೇದಲಕ್ಷ್ಮೀಪರಿಹಾರಿಣೀಂ ||**

ಉಪಯುಕ್ತಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳೂ, ಬಿಲ್ವಾರಣ್ಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವವಳೂ, ಕೃಶೋದರಿಯೂ, ದುಃಖದಾದಿವ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡುವಳೂ ಆದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಜಪನಾದಿವರೆ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹವುಂಟಾಗುವುದು. ನಲವತ್ತುನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಜಪ ಮಾಡಿ ಗೌರ ಮಹಾದೇವಿಯ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಾದಿಗಳು ಲಭಿಸುವವ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮೇಲೆ ಲೇಖದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಂತ್ರವಾರಾ ಯೂ ಮೂತ್ರದಿಂದಲೇ ಅರ್ಪಣೆ ಫಲಿಸಿದಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಪಂಚದಶಾಕ್ಷರ ಮಹಾಮಂತ್ರದ ಆರನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾದ ಹಕಾರವು ಈ ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದು. ಈ ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಗಾಯತ್ರೀ ಮಹಾಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಣವಮಂತ್ರದ ಸುಖ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಜಪವು ಅಜ್ಞಾನನಿವೃತ್ತಿ ದ್ವಾರಾ ವೋಕ್ಷವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವುದೆಂಬ ವಿಷಯವು ಅನುಭವನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಾನದಪುರಾಣದ ಸನತ್ಕುಮಾರಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ವಮಹಾಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ—

ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಶಿವಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ವನೋಪವಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಲಗೈಯಿಂದ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಶಿವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ವಿಷ್ಣುವು ಮಾಡಿದ ಬಿಲ್ವವತ್ರಾರ್ಚನೆಯಿಂದ ಮಹಾದೇವನಾದ ಶಿವನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ದಯಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಜೀವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷವನ್ನೂ, ಸರ್ವಸ್ಮಾತಂತ್ರವನ್ನೂ, ಸರ್ವಪುಂಜ್ಯವನ್ನೂ, ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಆಲಾಗಾಯಿತು ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಶ್ರೀವೃಕ್ಷನೆಂದು ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪೂಜಾರ್ಥವಾಯಿತು. ಮೂರು ಎಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅದರ ದಳವು ಸತ್ಪುರಜಸ್ತನೋಗುಣಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸ್ತೋತ್ರದಾಯಕವಾಯಿತು. ಇದರ ದಳದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರು ಪತ್ರಗಳೂ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾವಗಂಟು ಮೂರು ದೇವಗಳ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಆ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ನಂದನ ವನದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟೆ ನಾರದನೇ ಕೇಳಿ, ಶ್ರೀವೃಕ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಆ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷವು ಕೈಲಾಸ, ವೈಕುಂಠ, ಕ್ಷೇತದ್ರೀಪ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಗವಲ್ಲಿಯೂ, ದೇವಮಂಟರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮಸ್ತ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದುತ್ತಾ ಸಕಲವಿಧದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮಾಡಿದ ತಪೋಯೋಗಬಲದಿಂದ ಈ ಬಿಲ್ವವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದವು. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಬಯಸುವ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಈ ವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸು

ತ್ತಾರೆ. ಈ ವೃಕ್ಷದ ಮಹಿಮೆಯು ಆತಿಶಯವಾಗಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ದಾರಿದ್ರ್ಯಸರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಶ್ರೀದೇವಿಗೆ ಪ್ರಿಯತಮವಾದ ಈ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಪುರುಷನು ಭಾಗ್ಯನಂತನಾಗುವನು ಮತ್ತು ಯಾವ ಪುರುಷನು ಶ್ರೀಯಂತ್ರವನ್ನೂ, ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿ ಬಿಲ್ವ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪೂಜಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನು ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸಡಿದ ಮುಪಿಸುವನು.

ಕಾಳಿದಾಸನೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ದೇವೀಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಲ್ವಾರ್ಚನೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ—

ಚಂಡಿ ತ್ವಚ್ಚ ರಣಾಂಬುಜಾರ್ಚನವಿಧೌ ಬಿಲ್ವೀದಲೋಲ್ಲಾಂಠನಾತ್
 ತ್ರ್ಯುಟ್ಯಕ್ತಂಟಕಕೋಟಿಭಿಃ ಪರಿಚಯಂ ಯೇಷಾಂ ನ ಜಗ್ಮುಃ ಕರಾಃ |
 ತೇ ದಂಡಾಂಕುಶಚಕ್ರಚಾಪಕುಲಶ ಶ್ರೇಣೀಶತ್ವೈರಂಚಿಶಾ
 ಜಾಯಂತೇ ಪ್ರಥಿವೀಭುಜಃ ಕಥಮಿವಾಂಭೋಜಪ್ರಭೈಃ ಪಾಣಿಭಿಃ ||

ಎಲೈ ಚಂಡಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳನ್ನು ಅರ್ಚನೆಮಾಡುವಾಗ ಯಾರು ಬಿಲ್ವಪತ್ರಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವರೋ ಆ ಪುರುಷರ ಹಸ್ತಗಳಿಗೆ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಕಷ್ಟಸಂಕಟಗಳ ಪರಿಚಯವು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ಆದ ಕೈಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಭವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಪುರುಷರು ತಾವು ಮಾಡಿದ ಬಿಲ್ವಾರ್ಚನದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ದಂಡ, ಅಂಕುಶ, ಚಕ್ರ, ಬಿಲ್ವ, ವಜ್ರಾಯುಧ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ರಾಜಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಮಲಗಳಂತೆ ಕೋಮಲವಾದ ಹಸ್ತವುಳ್ಳ ರಾಜರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವರಲ್ಲಾ, ಇದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಧವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಅಥ ಸಪ್ತಮಾ ಮರ್ಕ್ ||

[ಓಂ ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತ ಸಪ್ತಮಯಜ್ಞಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ವಾಸುದೇವ ಋಷಿಃ | ಮಣಿಮಾಲಿನೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಭಂಡಃ | ಉಂ ಶ್ರೀಂ ಬೀಜಂ | ಮಂ ಬ್ಲಾಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಶ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಸರ್ವಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಉಪೈತು ಮಾಂ-ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ದೇವಸಖಃ-ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಮಣಿನಾ ಸಹ-ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಿ-ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ರಾಷ್ಟ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್-ಕನಿಷ್ಠಿ ಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಕೀರ್ತಿಮೃದ್ಧಿಂ ದದಾತು ಮೇ-ಕರತಲಕರ-ಪ್ರೃಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಉಪೈತು ಮಾಂ-ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ ಓಂ ದೇವಸಖಃ-ಶಿರಸೇ ಸ್ತಾಹಾ | ಓಂ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಮಣಿನಾ ಸಹ-ಶಿಖಾಯೈ ವಸಟ್ | ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಿ-ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ರಾಷ್ಟ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್-ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ಕೀರ್ತಿಮೃದ್ಧಿಂ ದದಾತು ಮೇ-ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ | ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಗಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ || ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ವರದಾಂ

ಮಣಿಮಾಲಿನೀಂ | ದೇವೀಂ ದೇವಪ್ರಿಯಾಂ ಕೀರ್ತಿಂ ವಂದೇ ಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ || ಹೇಮಾಭಾಂ
ಸೀತವಸ್ತ್ರಾಂ ಕುಚಭರನಮಿತಾಂ ಮಧ್ಯದೇಶೇ ಕೃಶಾಂಗೀಂ ಕಾಂಸ್ಯಂ ಪುಲ್ಲಾಂಭೋಜಯುಗ್ಮಾಂ
ಕರಕಮಲಯುಗೇ ಧಾರಯಂತೀಮಭೀತಿಂ | ಮುಕ್ತಾಹಾರಾಮುದಾರಾಂ ಮಣಿಮಯಮಕುಟಾಂ
ಶೋಭಮಾನಾಂ ಚ ಸದ್ಯಾಂ ಭಕ್ತಾರ್ಥಿಷ್ಠಾರ್ಥದಾನಪ್ರಥಿತಗುಣಿಣಾಂ ನಾಮ್ಯಹಂ ವಿಶ್ವಭೂತಿಂ ||
ಇತಿ ಧ್ಯಾಶ್ಲಾ ||

|| ಏಳನೆಯ ಮಠ್ ||

ಓಂ ಉಷೈತು ಮಾಂ ದೇವಸಖಃ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಮಣಿನಾ ಸಹ |

ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಿ ರಾಷ್ಟ್ರೇಽಸ್ಮಿನ್ ಕೀರ್ತಿಮೃದ್ಧಿಂ ದದಾತು ಮೇ ||

|| ಶ್ರೀ ನಿವಾಹ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶ್ರೀಃ | ದೇವಸಖಃ ದೇವೋ ಮಹಾದೇವಸ್ತಸ್ಯ ಸಖಾ ಕುಬೇರಃ ಕೀರ್ತಿಃ ಕೀರ್ತ್ಯಭಿಮಾನಿನೀ
ತದಾಖ್ಯಾ ದಕ್ಷಕನ್ಯಾ ದೇವತಾ ಮಣಿನಾ ಚಿಂತಾಮಣಿನಾ ಮಣಿಭದ್ರೇಣ ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷೇಣ ನಾ ಸಹ
ಸಹಿತಃ ಅಹಂ ಅಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಜನಸದೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಃ ಉತ್ಪನ್ನಃ ಅಸ್ಮಿ ಆಸಂ | ಸ ದೇವಸಖಸ್ತ-
ತ್ಸಂಬುಧಿಸಂಗತ್ಯಾ ಕೀರ್ತಿಂ ಯತಃ ಕೋಶಂ ನಾ ಋದ್ಧಿಂ ಸರ್ವಭೋಗ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಂ ಮೇ ಮಹ್ಯಂ
ದದಾತು ಯಚ್ಚತು ||

|| ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವಸಖಃ ಕುಬೇರಃ ಕೀರ್ತಿಃ ಯಶಶ್ಚ ಮಣಿನಾ ಚಿಂತಾಮಣಿನಾ ಸಹ ಮಾಮುಷೈತು ಮಾಂ
ಪ್ರಾಪ್ನೋತು | ಅಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತೋಽಸ್ಮಿ ಜಾತಃ | ತ್ವಯಾಗ್ರಸ್ವೇಷಣೇಯ-
ಸ್ತುತ್ಕುಟಾಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಯ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ಸ ದೇವೋ ಮೇ ಮಹ್ಯಂ ಕೀರ್ತಿಂ ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತಂ ಯತಃ
ಋದ್ಧಿಮುಷ್ಟೈಶ್ಚರ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಂ ಚ ದದಾತು ಪ್ರಯಚ್ಚತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ) ದೇವಸಖಃ—ಮಹಾದೇವನಾದ ಕುಶ್ವರನ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ
ಕುಬೇರನೂ | ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ—ಕೀರ್ತ್ಯಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾದ ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯೂ | ಮಣಿನಾ ಸಹ—ಚಿಂತಾಮಣಿಯಿಂದ
ಅಥವಾ ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಮಣಿಭದ್ರನಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ | ಮಾಂ ಉಷೈತು—ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿ |
(ಅಹಂ—ನಾನು) | ಅಸ್ಮಿನ್ ರಾಷ್ಟ್ರೇ—ಈ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ | ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಃ
ಅಸ್ಮಿ—(ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂದಾನೆಗಾಗಿ) ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿರುವೆನು (ಆಮದರಿಂದ) | (ಸ ದೇವಸಖಃ—ತ್ಯಂಬಕ
ಸುನಾದ ಕುಬೇರನು) | ಮೇ—ನನಗೆ | ಕೀರ್ತಿಂ—ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ | ಋದ್ಧಿಂ—
ಸರ್ವಭೋಗ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ | ದದಾತು—ಕೊಡಲಿ.

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಎಚ್ಚಿ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ, ತ್ರ್ಯಂಬಕಸಖವಾದ ಕುಬೇರನೂ, ಕೀರ್ತೃಭಿಮಾಸಿದೇವತೆಯಾದ ದಕ್ಷಕನ್ಯೆಯೂ, ಚಿಂತಾಮಣಿಯಿಂದ ಅಧಗಾ ಕೋಲಾಪ್ತಪ್ರಕ್ಷನಾದ ಮಣಿಭದ್ರನೆಂಬ ದೇವನಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬುಲಿ. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿರುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ದೇವಸಖನಾದ ಕುಬೇರನು ನನಗೆ ದಿಗಂತವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವಭೋಗ್ಯವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ

|| ನಿಶ್ಚಲವಚನಗಳು ||

|| ಅಂಡವಲ್ಲೀ ||

ಹೇ ಶ್ರೀಃ ತ್ವದಪಾಸಕೋದಕಂ ಯಸ್ಮಾದಸ್ಮಿನ್ ರಾವೈ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕೇ ಸ್ರಾಜುರ್ಭೂತೋ ಜಾತೋಽಸ್ಮಿ ತಸ್ಮಾದಹಂ ಮಾನವಜನ್ಮಸಾಧಾರಣಾನುಪಪತ್ತಿಮಸಹಮಾನಸ್ತ್ವಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇ ದ್ವಿತೀಯಾತ್ಮಾನ್ತಮ ತ್ವದಾಜ್ಞಪೋ ಮಾಮಾದ್ಧರ್ತುಂ ದೇವಸಖಃ ಕುಬೇರಃ “ ಭವಾಯ ದೇವಾಯ ನಮಃ” ಇತ್ಯಾದೌ ದೇವತಬೋ ಮಹಾದೇವೇ ರೂಢಃ ತಸ್ಯ ಸಖಾ ದೇವಸಖಃ ರಾಜಾಹಸ್ತಖಿಭ್ಯಷ್ಟಚ್ | “ಕುಬೇರಶ್ತ್ಯಂಬಕಸಖ” ಇತ್ಯಭಿದಾನಂ |

ಕುಬೇರಶ್ವಸಸಾ ಸೂರ್ವಂ ತೋಷಯಾಮಾಸ ಶಂಕರಂ |
ಶಿವಾರ್ಥಂ ತು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕುಬೇರಸ್ಯ ವಶೇ ಸ್ಥಿತಾ ||
ತಸ್ಮಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ರದಾನಾಯ ಕುಬೇರೋಽಧಿಕೃತೋಽಭಿವತ್ |
ತಸ್ಮಾದ್ಧಿ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯಂ ಶ್ರೀದೇವ್ಯಾ ಪ್ರಕಟೇ ಕೃತಂ ||
ಅನುಗೃಹ್ಣತಿ ಯಂ ಯಂ ಶ್ರೀಶ್ವಂ ಕುಬೇರೋಽನುಧಾವತಿ |
ಇತಿ ಈಶಾನಸಂಹಿತಾವಚನಾತ್ | ಕೀರ್ತಿರ್ಮತೋಭಿಮಾನಿನೀ ದೇವತಾ --
ಕೀರ್ತಿರ್ಮತಿದ್ಯುತಿಸು ಪುಷ್ಪಿಸ್ತನ್ಮುದ್ಧಿಸ್ತುಷ್ಟಿರೇವ ಚ |
ಶ್ರುತಿಸ್ತೃತಿರ್ದಲಂ ಮೇಧಾ ಶ್ರುದ್ಧಾರೋಗ್ಯಜಯಾದಿಕಾಃ ||
ದೇವತಾಲಕ್ಷಯಃ ಸರ್ವಶ್ವತ್ತದೇವಾಂಶಗಾ ನೃಪ |
ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಮುಪಾಸಂತೇ ತಸ್ಯಾಃ ಕಿಂಕರ್ಯ ಏವ ತಾಃ ||

ಇತಿ ಭಾರ್ಗವಸಂಹಿತಾವಚಿತಾತ್ | ಕೀರ್ತಿರ್ಮತೋಭಿಮಾನಿನೀ ದೇವತಾ --

ಕಾಮಾಥೇನುಃ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸ್ವಧಾ ಚಿಂತಾಮಣಿಸ್ತಥಾ |
ಐರಾವತೋಚ್ಚೈಶ್ರವಸಾವಸ್ಪರಃ ಕಾಸ್ತುಭೀಂದವಃ ||
ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಂಶಗಾಃ ಸರ್ವೇ ಕ್ಷೀರಸಾಗರಸಂಭವಾಃ |
ಶ್ರಿಯಮೇವೋಪಜೀವಂತಿ ತೇಷಾಂ ದೇವಾಕ್ಶ ದೇವತಾಃ ||

ಇತಿ ಸೌರಸಂಹಿತಾವಚನಾತ್ | ಮಾಮುಪೈತು ಕೀರ್ತಿಮೃದ್ಧಿಂ ಚ ನೇ ದದಾತು
ಮತ್ಸಮಾಸಮಾಗತ್ಯ ತ್ವದಾಜ್ಞಯಾ ತೇ ಮದಿಷ್ಟಂ ಸಾಧಯಂತಿತಿ ಭಾವಃ

|| ೭ ||

|| ಶ್ರೀರತ್ನ ಕೋಶೇ ||

ಅನುಷ್ಟುಭಚಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ಸಪ್ತಮಿಾಂ ಪ್ರಜಪೇದ್ವುಧಃ |
ದ್ವಾತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಪರ್ಯಾಪ್ತೋ ಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ನಾನೃಥಾ ||
ಕುಬೇರಾದ್ಯಾಸ್ತಸ್ಯ ದೇವಾಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಃ ಸ್ಯುರ್ನ ಸಂಶಯಃ |
ಚಿಂತಾಮಣ್ಯಾದಿರತ್ನಾನಿ ನವಾಪಿ ನಿಧಯಿಸ್ತಥಾ ||
ವಶೇ ತಸ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸಿದ್ಧಮಂತ್ರಸ್ಯ ಯೋಗಿನಃ |
ಭೂತಪ್ರೇತಸಿಶಾಚಾದಿಗ್ರಹಪೀಡಾನಿವಾರಣಂ ||
ಪ್ರಯತಃ ಪ್ರಜಪೇದ್ವಂತ್ರಂ ರಾತ್ರಿಕಾಲೇ ವಿಶೇಷತಃ |
ದೂರ್ವಾಭಿರ್ಬಿಲ್ವಪತ್ಯೈಶ್ಚ ಸಕುಶೈಶ್ಚ ಕುಶೀಶಯೈಃ ||
ಸಹರಿದ್ರಾಕ್ಷತಯವೈಶ್ಚಂಧುಶ್ಚೈಶ್ಚ ಸಮಾಕ್ರಿಕೈಃ |
ಕುಂಕುಮೈರರ್ಚಯೇದ್ವೇನೀಲಂ ಪ್ರಸೂನೈಶ್ಚ ವಿಶೇಷತಃ ||
ಕೇತಕೀಕುಂದಮಂದಾರೈಶ್ಚಲಸೀದಮನಾದಿಭಿಃ |
ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಮ್ನಾಂ ಸಹಸ್ರೇಣ ಶ್ರೀಬೀಜಸಹಿತೇನ ಚ ||
ಶ್ರೀಯಂತ್ರಂ ಪೂಜಯೇನ್ನಿತ್ಯಂ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾವಿರೋಧತಃ |
ಪ್ರಜಪೇತ್ಪುಲ್ಕಗಾಯತ್ರೀಂ ಪುರಶ್ಚ ರಣದೀಕ್ಷಿತಃ ||
ಸಸಾಶಾಂಕುಶಮಾಯಾಂ ಚ ಸಹಾಕರ್ಷಣಶಲ್ಲವಂ |
ಸ್ವಾಹಾಂತಂ ಚ ನಮೋಂತಂ ಚ ಶ್ರೀಮಂತ್ರಮೃಚಿ ಯೋಜಯೇತ್ ||
ಸಪ್ತವಾಲಾಕ್ಷಮಾಲಾಕಸ್ತಿಸಂಧ್ಯಂ ನಿಯತೋ ಜಪೇತ್ |
ಧೂಪಯೇದ್ಯುಕ್ತಧೂಪೈಶ್ಚ ಘೃತದೀಪೈಶ್ಚ ಭಾಸಯೇತ್ |
ದ್ರಾಕ್ಷಾಫಲಂ ಚ ಖರ್ಜೂರಂ ರಂಭಾಕ್ಷೀರೇಕ್ಷುಸಂಯುತಂ |
ಮಧ್ವಾಜ್ಯದಾದಿಮಿಚೂತನಾರಿಕೇಲಾನ್ನಮರ್ಚಯೇತ್ ||
ಸುವಾಸಿನೀಶ್ಚಮಚ್ಚೈಶ್ಚ ಸ್ತತ್ಪಾನ್ಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಶಕೈಃ |
ಹುತಾಪಾಮಾರ್ಗಸನಿಧೋ ಘೃತಾಹುತಿಪುರಸ್ಸರಾಃ ||
ಕಟ್ಟಾನ್ಮಲ್ಲವಣಾದೀನಿ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ನಿಯತಭುಕ್ತೀ |
ಸಾರ್ಥದ್ವಿವತ್ಸರೇ ಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾನ್ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ || ಇತಿ ||

ಆಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ರೋಂ ಐಂ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ಆಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ರೋಂ ಇತಿ ಬೀಜನವಕಂ ಪ್ರತಿನ್ಯಾಸಂ
ಯೋಜಯೇತ್ | ಅಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಕುಬೇರ ಋಷಿಃ | ಮಚಿಮಾಲಿನೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಟುಪ್
ಛಂದಃ | ಶ್ರೀಂ ಬ್ಲೂಂ ಕ್ಲೀಂ ಬೀಜಾನಿ | ಧ್ಯಾನಂ ||

ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ವರದಾಂ ಮಣಿಮಾಲಿನೀಂ |

ದೇವೀಂ ದೇವಪ್ರಿಯಾಂ ಕೀರ್ತಿಂ ವಂದೇ ಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ ||

ಅನುನಾದವು

ಎತ್ತೈ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಉಪಾಸಕನಾದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಬಯಸಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆನು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಕಷ್ಟದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳು ನನಗೂ ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ದೇವಪುನಾದ ಕುಬೇರನು ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನನಗೆ ಸರ್ವಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪದೈಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಆನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ದೇವಸಖಃ—ಕುಬೇರನು ಭವನಾಯ ದೇವನಾಯ ನಮಃ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವನಾಯ ಎಂದರೆ ಮಹಾದೇವನು, ಈಶ್ವರನು ಎಂಬರ್ಥವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಸಖನಾದವನು ಎಂದರೆ—ಕುಬೇರಶ್ಚೈವಕಸಖಃ ಎಂಬ ಕೋಶವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕುಬೇರನು ಎಂದರ್ಥವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಮಣಿನಾ—ಈ ರಜ್ಜುಕ್ಕೆ ಸರ್ವಭೀಷ್ಣಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂಬ ರತ್ನವೆಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಕುಬೇರನಲ್ಲಿರುವ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೋರಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಣಿಭದ್ರನೆಂಬ ದೇವನುಗಲಿ ಅಗಬಹುದೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅರ್ಥನಿವರಣೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನು. ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ ಶಂಕರನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದನು. ಇವನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮಹಾದೇವನು ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕುಬೇರನ ವಶದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಆನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಆಗಿನಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕುಬೇರನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ನೆಲಿಸಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವಳು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಟಾಕ್ಷಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಈ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲೆಟ್ಟಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಯಾರು ಯಾರು ಕುಬೇರನನ್ನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರೋ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಆನುಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಈಶಾನಸಂಹಿತಾವಚನವಿರುವುದು.

ಕೀರ್ತಿಃ—ಕೀರ್ತಿ ಎಂದರೆ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯು ಎಂದರ್ಥವು. ಭಾರ್ಗವಸಂಹಿತೆಯೇಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—ಕೀರ್ತಿ, ಮತಿ, ದ್ಯುತಿ, ಪುಷ್ಪಿ, ಸನ್ಮುಧಿ, ತುಷ್ಪಿ, ಶ್ರುತಿ, ಸ್ತೃತಿ, ಬಲ, ಮೇಧಾ, ಶ್ರದ್ಧಾ, ಆರೋಗ್ಯ, ಜಯ ಇವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಶಕ್ತಿಸ್ವರೂಪರಾಗಿ ಆಯಾ ಅಂಶದಿಂದಿದ್ದು ಕೈಂಕರ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೀರ್ತಿಃ ಎಂದರೆ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕೀರ್ತ್ಯಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮಣಿನಾ—ಚಿಂತಾಮಣಿನಾ ಸಹ | ಚಿಂತಾಮಣಿಯೆಂಬ ಅನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನವು ಸೌರಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ—

ಕಾಮಧೇನುಃ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಃ ಸುಧಾ ಚಿಂತಾಮಣಿಶ್ಚ |

ಐರಾವತೋಚ್ಚೈಶ್ವರವಸಾವಸ್ವರಃ ಕೌಸ್ತುಭೀಂದವಃ ||

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಂತಗಾಃ ಸರ್ವೇ ಕ್ಷೀರಸಾಗರಸಂಭವಾಃ |

ತ್ರಿಯಮೇವೋಪಜೀವಂತಿ ತೇಷಾಂ ದೇವಾಶ್ಚ ದೇವತಾಃ ||

ಕಾಮಧೇನು, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಅಮೃತ, ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಐರಾವತ ಎಂಬ ಅನೇ, ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಸ್ ಎಂಬ ಕುದರೆ, ಅಪ್ಸರಃ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿ, ಚಂದ್ರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರ ಮುದನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅಂಶಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು:ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ತತ್ತದಭಿಮಾನಾದೇವತೆಗಳೇ, ದೇವತೆಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಮಾಮುಷೈತು ಕೀರ್ತಿವ್ಯದ್ಧಿಂಚಿ ನೋ ದದಾತು—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕುಬೇರ, ಕೀರ್ತ್ಯಭಿಮಾನಾದೇವತೆ, ಚಿಂತಾಮಣ್ಯಭಿಮಾನಾದೇವತೆ ಇವೆರಬರೂ ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು, ಭೋಗಭಾಗ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

(ಶ್ರೀರತ್ನ ಕೋಶೇ)

ಶ್ರೀಸೂತ್ರದ ಏಳನೆಯಋಕ್ ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಭಂದಸ್ತುವು. ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ವಿವೇಕಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಆರೀತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆರೀತಿ ಜಪಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತರಾದ ಕುಬೇರಾದಿದೇವತೆಗಳು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಾಗುವರು. ಚಿಂತಾಮಣಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ನವನಿಧಿಗಳು ಅವನ ವಶವಾಗುವುದು. ಭೂತ ಪ್ರೇತ ಪಿಶಾಚ ಗ್ರಹಪೀಡ ಇವುಗಳ ಬಾಧೆಯು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುವುದು ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ವಿಲೇವಾಗಿ ನಿಯಮದಿಂದ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ದೂರ್ವ, ಬಿಲ್ಲುಪತ್ರ, ಕುಸುಮ, ದರ್ಭೆ, ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿನಿಂದ ಕಲಸಿ ಮಾಡಿದ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ, ಮತ್ತು, ಕುಂಕುಮ, ನಾನಾವಿಧಪುಷ್ಪಗಳು, ತಾಳೇ ಹೂವು, ಕುಂದಪುಷ್ಪ, ಪುಂಡರಪುಷ್ಪ, ತುಲಸಿ, ದವನ ಇವುಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಂತರ ಶ್ರೀಯಂತ್ರವನ್ನು ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾದ ಪ್ರೇಲಕ್ಷ್ಮೀಸಹಸ್ರನಾಮಗಳಿಂದ ಅರ್ಚನಮಾಡಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಪುರಶ್ಚರಣವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಮಂತ್ರಜಪಮಾಡುವಾಗ ಪಾಶ, ಅಂಕುಶ, ಮಾಯಾ ಮೊದಲಾದ ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಮಂತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಹಾ ಮತ್ತು ನಮಃ ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಯೂ ಹವಳದ ಜಪಸರದಿಂದ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅರ್ಚನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೂಪ, ಹಸುವಿನ ತುಪ್ಪಹಾಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ದೀಪ, ಇವುಗಳನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಖರ್ಜೂರ, ಬಾಳೆಹಣ್ಣು, ಹಾಲು, ಕಬ್ಬು, ಜೇನುತುಪ್ಪ, ತುಪ್ಪ, ದಾಳಿಬೆಣ್ಣು, ಮಾವಿನಹಣ್ಣು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಬೇಕು. ಸುವಾಸಿನಿಯರನ್ನು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ನಾನಾವಿಧಸ್ಮೃತಿತ್ರಗಳಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಾಮಾರ್ಗಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಆಜ್ಞದಿಂದಲೂ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಜಪಕರ್ತನು ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಹಿ, ಹುಳಿ, ಉಪ್ಪು, ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿಯತಾಹಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಎರಡೂವರೆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಋಕ್ವಿನ ಜಪಮಾಡುವಾಗ ಅಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ರೋಂ ಂಂ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ಅಂ ಹ್ರೀಂ ಕ್ರೋಂ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತು ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಕುಬೇರನು ಮುಷಿಯು; ಮಣಿಮಾಲಿನೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವತೆಯು; ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಶ್ರೀಂ ಬೀಜವು, ಬ್ಲಂ ಶಕ್ತಿಯು, ಕ್ಲೀಂ ಕೀಲಕವು, ಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕವು—

ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ವರದಾಂ ಮಣಿಮಾಲಿನೀಂ |
 ದೇವೀಂ ದೇವಪ್ರಿಯಾಂ ಕೀರ್ತಿಂ ವಂದೇ ಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ ||

ಕನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರವರ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವವಳೂ, ನಾನಾರತ್ನ ಮಯಾಭರಣಶೋಭಿ
 ತಳೂ, ಮಹಾದೇವಿನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಳಾದವಳೂ ಆದ್ಯರಾಜರಾಜೇಶ್ವರೀ ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟಿಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಧ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಳನೆಯ ಋಕ್ತನ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಅಥಾಪ್ತಮಾ ಋಕ್ ||

[ಓಂ ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸ್ಯಾಷ್ಟಮಋಗ್ವಿಹಾರಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುರ್ಯುಷಿಃ | ಸರ್ವೈ-
 ತ್ಪರ್ಯಕಾರಿಣೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದಃ | ಹ್ರಂ ಬೀಜಂ | ಹಂ ಕಕ್ತಿಃ | ಶ್ರೀಂ
 ಕೀಲಕಂ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಲಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ರಂ ಹ್ರಂ ಪ್ರತಿಪಾಸಾಮಲಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಂ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಂ-
 ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ನಾಶಯಾಮ್ಯಹಂ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಅಭೂತಿ-
 ಮಸಮ್ಮದ್ಧಿಂ ಚ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ರಂ ಸರ್ವಾನ್ನಿರ್ಣುದ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |
 ಓಂ ರಂ ಹ್ರೀಂ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ರಂ ಮೇ ಗೃಹಾತ್—ಕರತಲಕರಸ್ಪೃಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ರಂ ಹ್ರಂ ಪ್ರತಿ-
 ಪಾಸಾಮಲಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಂ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಶಿರಸೇ ಸ್ನಾಹಾ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ
 ನಾಶಯಾಮ್ಯಹಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಅಭೂತಿಮಸಮಸಮ್ಮದ್ಧಿಂ ಚ—ಕವಚಾಯ
 ಹುಂ | ಓಂ ರಂ ಸರ್ವಾನ್ನಿರ್ಣುದ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವೌಷಟ್ | ಓಂ ರಂ ಹ್ರೀಂ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ರಂ
 ಮೇ ಗೃಹಾತ್—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫಟ್ | ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ವಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ

ಧ್ಯಾಯೇದ್ದೇವೀಂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯೋಚ್ಚಾಟಕಾರಿಣೀಂ |
 ಸಂಕಜಾಸನಮಧ್ಯೇ ತು ಸುಖಾಸೀನಾಂ ಶುಚಿಸ್ಥಿತಾಂ ||
 ಹೇಮಾಂಬರಧರಾಂ ಹೇಮಸದ್ವಿಪೀತೋಪರಿ ಸ್ಥಿತಾಂ |
 ಮುಕ್ತಾಮಾಣಿಕ್ಯವೈಧೂರ್ಯೋಪೇತಕೃಣಿತನೂಪುರಾಂ ||
 ರತ್ನಬದ್ಧಸ್ತ್ರಜಾಂ ಚೈವ ರತ್ನಕುಂಡಲಮಂದಿತಾಂ |
 ವಿಚಿತ್ರರತ್ನವದ್ಯುಷಾಂ ವಿಚಿತ್ರಾವಯವೈರ್ಯುತಾಂ ||
 ಸದ್ವಿದ್ಯಯುಧರಾಂ ಚೈವ ವರದಾಭಯಧಾರಿಣೀಂ |
 ಚಾಮರಾಭ್ಯಾಂ ವಿಜ್ಯಮಾನಾಂ ಸಿತಚೈತ್ರೋಪಶೋಭಿತಾಂ ||
 ಕಂಬಸದ್ವಿನಿಧಿಭ್ಯಾಂ ಚ ಸೇವಿತಾಂ ಪಾದಮೂಲತಃ |

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಪ್ರಹರಣೋದ್ಯುಕ್ತಾಮಸಮುದ್ಧಿನಾಶಿನೀಂ ||

ಅಭೂತಿಹರಣಾಂ ದೇವೀಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ಸಂಪತ್ಪ್ರದಾಯಿನೀಂ |

ಅಜ್ಞಾನಸಾತಕತಮಸ್ಥಿತಿ ಸೂರ್ಯರತ್ನಂ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಭೂಧರವಿದಾರಣವಜ್ರನಿಾಡೇ |
ರೋಗಾಂತಿಘೋರಘನಿಮರ್ದನಪಕ್ಷಿರಾಜಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪದಪ್ಪಯಮನರ್ಥಹರಂ ಸುಖಾರ್ಥೀ ||]

|| ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ ||

ಹಿಂ ಕ್ಷುಂಧಿತ್ವಾಪಾಪಾಂ ಕ್ಷಿಪ್ಯಾತ್ಪ್ರಾಣಾನ್ಮುಕ್ತೇಂ ನಾಶಯಾಮ್ಯಹಂ |

ಅಭೂತಿಮಸಮುದ್ಧಿಂ ಚ ಕರ್ತಾಂ ನಿರ್ನುಜಮೇ ಗೃಹಾತ್ || ೮ ||

|| ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯಾ ||

ದ್ರಾಕ್ಷ್ಯಗಾಸಾಸಂಪದಾಂ ಸಮಾಭಾಷ್ಯಾನ್ಮಾಸುನಾಶಿನೀಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಂ ಶ್ರಿಯೇಃ ಪಾಪನುಷ್ಠಾನಮಿ-
ತ್ಯರ್ಥಃ | ಏಲಕ್ಷ್ಮೀಮುಕ್ತೇಯಮಂ ನಾಶಯಾಮಿ ನಾಶ ಕ್ರಾಶಯಾಮಿ | ದೇವ ಶ್ರೀಃ ತ್ವಮಭೂತಿಮ-
ಸಂಪತ್ತಿಂ ತ್ವಾ ದರ್ಶಯಾನ್ಮುಕ್ತೇಯಮಿ ಅಪನುಷ್ಠಿಂ ಕೇಲ ಮಮ ಗೃಹಾತ್ ನಿರ್ನುಜದ ನಿಷ್ಕಾ-
ಸಯಂ || ೮ ||

|| ಶ್ಲೋಕೋದ್ಯುಕ್ತಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಋಗ್ವೇದೋದ್ಯುಕ್ತಾಂ ಪುಂಸುಂ ಕ್ಷುಂಧಿತ್ವಾಪಾಪಾಂ ಕ್ಷಿಪ್ಯಾಂ ಶ್ರಿಯೇಃ
ಅಗ್ರಜಾತ-ಸೋದ್ಯುಕ್ತಾಂ ಕುಯಿಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪದಪ್ಪಯಮನರ್ಥಮಾಶ್ಲೇಷ್ಯತಾಮಾಹು | ಏತಾ
ಪ್ರಶೀನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮುಕ್ತೇಯಮುಂ ನಾಶಯಾಮಿ | ದೇವ ಶ್ರೀಃ ತ್ವಮೇವಂ ಕುರು | ಅಭೂತಿಮಸಮ-
ುದ್ಯುಕ್ತಯಂ ನಾಶಯಾಮಿ ಕುಯಿಂ ಕಲಾಶೋಗ ಕ್ರಾಶಿನೀಂ ಚ ಮೇ ಗೃಹಾತ್ ಮಮ ಗೇಹಾತ್
ನಿರ್ನುಜದ ಉತ್ಪಾಟಯ ನಾಶಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ದೇವ ಅಗ್ನೇ- ಲಕ್ಷ್ಮೀಪದ್ಯಯೇ) | ಕ್ಷುಂಧಿತ್ವಾಪಾಪಾಂ-ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಂಕಿಗಳಿಂದ ಕೃಶಂಗಳೂ
ಮಲಿನಳಂಗಳೂ ಇರುವ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಂ-(ಸಮುದ್ರದ ಧನಕಾಲದಲ್ಲಿ) ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಿಂತಲೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನಳಾದ |
ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಂ-ದುಪ್ರದೇವತೆಯನ್ನು | ಅಹಂ-ನಾನು | ನಾಶಯಾಮಿ-ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ (ಆದುದರಿಂದ
ನಶೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) | ಅಭೂತಿಂ-ವಿದ್ವಯರಾಂತಪನ್ನೂ | ಅಸಮುದ್ಧಿಂ-ಸಮುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದಿರುವವನ್ನೂ ಎಂದರೆ
ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನೂ | ಸರ್ವಾಂ-ಇನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ | ಮೇ-ನನ್ನ | ಗೃಹಾತ್-ಮನೆಯಿಂದ | ನಿರ್ನುಜದ-
ಹೊಡೆದೋಡಿಸು

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ನಶೈ ಅಗ್ನಿಯೇ (ಅಥವಾ ಶ್ರೀದೇವತೆಯೇ) ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಂಕಿಗಳಿಂದ ಬಳಲಿ ಕೃಶಂಗಳೂ, ಕೊಳಕಾದ
ಶರೀರದಿಂದ ಕೂದಿಯೂ ಇರುವ, ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಮಧನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನಳಾದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೆ

ಹ್ಯೇಷ್ಠ ಸಹೋದರಿಯಾಗಿರುವ ದರಿದ್ರಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯನ್ನು ನಾನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅನಂತರ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲವೆ ಇರುವ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನೂ ನನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸು.

|| ಐಶೇಷನಿಷಯಗಳು ||

|| ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಾಮುಳೇ ||

ಪ್ರಜಪೇದ್ವಿಧಿನಾ ನಿಕೃಂ ಶ್ರೀ ಸೂಕ್ತೇ ಚರ್ಚಮಷ್ಟಮಿಾಂ |
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಸಹಸ್ರಂ ಚ ಗಾಯತ್ರೀಮುಪಿ ತಾವತೀಂ ||
 ಶ್ರೀಗಾಯತ್ರೀದಶಾಂಶಂ ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಂತ್ರಂ ಶತಾಂಶಕಂ |
 ಅನಿಷ್ಠಪರಿಹಾರಾರ್ಥೋ ಮಂತ್ರೋದ್ರಯಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ||
 ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಂ ಶಮಯೇದೇವ ದುರ್ಲಪಿಂ ಪರಿವಾರ್ಜಯೇತ್ |
 ವಿರಾಸನಸಮಾಸೀನಃ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಪುರಸ್ತಿತಃ |
 ಫಲಾಶೀ ಪ್ರಜಪೇನ್ಮಂತ್ರಂ ಭಕ್ತಾಃ ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲಯಾ |
 ತಿಲಹೋಮಂ ಪ್ರಕುರ್ವೀತ ವಿರಜಾಮುಪಿ ಹಾವಯೇತ್ ||
 ಘೃತೇನ ಜುಹುಯಾಲ್ಪಕ್ಷ್ಮೀಂ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಂ ತಸ್ಯ ನಶ್ಯತಿ |
 ಸೌಭಾಗ್ಯಂ ಜಾಯತೇ ತಸ್ಯ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ||

ರಂ ಹ್ರೀಂ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ರಂ ಇತಿ ಬೀಜಪಂಚಕೇನ ಸಮಂತ್ರಾಂಗನ್ಯಾಸಃ || ಧ್ಯಾನಂ—
 ಆಜ್ಞಾನಸಾತಕತಮಸ್ತು ತಿತಿವ್ರರಶ್ಮಿಂ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ಭೂಧರವಿದಾರಣವಜ್ರಮೀಡೇ |
 ರೋಗಾರ್ತಿಘೋರಫಣಿಮರ್ದನಸಕ್ತಿರಾಜಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪದದ್ವಯಮನರ್ಥಹರಂ ಸುಖಾರ್ಥೀ ||
 ಖಡ್ಗಂ ಸವಾತಚಕ್ರಂ ಚಿ ಕಮಲಂ ವರಮೇವ ಚಿ |
 ಕಶ್ಯಪ್ತುತುರ್ಭಿರ್ಭಿಭ್ರಾಸಾಂ ಧ್ಯಾಯೇಚ್ಚಿಂ ದ್ರಾಪನಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ||

ಅನುವಾದವು

ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಾಮುಳವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ವಿದಿಪ್ತವರ್ತನಾಗಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿರಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೂರನೆಯ ಒಂದರವನ್ನೂ ಶ್ರೀ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂದರವನ್ನೂ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರಒಂದರ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ, ಬಡತನ ಮೊದಲಾದ ಅನಿಷ್ಟಗಳು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಜಪಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾಗ್ನಿಯ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ವಿರಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಜಪಮಾಲೆಗಾಗಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಸರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಜಪದಿನದಲ್ಲಿ ಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭುಜಿಸುತ್ತಾ ಸಿಯತಾಹಾರವುಳ್ಳವನಾಗರ ಬೇಕು. ಜಪಾನಂತರ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತಿಲಹೋಮವನ್ನೂ, ವಿರಜಾಹೋಮವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತೆಯನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಜ್ಞಾದಿಂದ ಹೋಮಮಾಡಿದರೆ ಆ ಪುರುಷನ ದುಃಖದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳು ನಾಶವಾಗಿ

ಸಕಲಸಂಪತ್ತೈರ್ಭಾಗ್ಯಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆನುಮಾನಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರ ಜಪ ಮಾಡುವಾಗ ರಂ ಹ್ರೀಂ ಶ್ರೀಂ ಹ್ರೀಂ ರಂ ಎಂಬ ಐದು ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸನಮಾಡಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಧ್ಯಾನನಮಾಡಬೇಕು.

ಅಜ್ಞಾನಪಾತಕತಮಸ್ತು ತಿವೀವ್ರಶ್ರಿಂ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯಭೂಧರವಿದಾರಣವಜ್ರಮೀಡೇ |

ರೋಗಾರ್ತಿಘೋರಘಣಿಮರ್ದನಪಕ್ಷಿರಾಜಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪದದ್ವಯಮನರ್ಥಹರಂ ಸುಖಾರ್ಥೀ ||

ಖಡ್ಗಂ ಸನಾತಚಕ್ರಂ ಚ ಕಮಲಂ ವರಮೇವ ಚ |

ಕರೈಶ್ಚ ತುರ್ಭಿರ್ಭ್ರಾಣಾಂ ಧ್ಯಾಯೇಚ್ಚಂದ್ರಾನನಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ||

ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತೆಯ ಪದದ್ವಯವು ಅಜ್ಞಾನ ಪಾತಕ ಎಂಬ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯಂತಿರುವುದು, ದೌರ್ಭಾಗ್ಯನೆಂಬ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸೀಳುವ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತಿರುವುದು. ರೋಗ, ಸಂಕಟ ಎಂಬ ಘೋರವಾದ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಿರಾಜನಾದ ಗರುಡನಂತಿರುವುದು ಇಂತಹ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪಾದಯುಗಳವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ, ಚಕ್ರ, ಕಮಲ, ವರಹಸ್ತ ಇವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ನಯನಮನೋಹರವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು. ಇಂತಹ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನನಮಾಡಬೇಕು. ಎಂದು ಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕಗಳ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ವಿನ ಅರ್ಥವಿರಣಿ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಅಥ ನವಮಾಹಂ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತನವಮಋಚೋ ಗಂಧದ್ವಾರೇತಿ ಮಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣು-
ರ್ಯುಷಿಃ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಃ || ಗಂ ಬೀಜಂ | ಹ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಶ್ರೀಂ
ಕೀಲಕಂ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದ ಸಿದ್ಧರ್ಥೇ ಗಂಧದ್ವಾರೇತಿ ಮಂತ್ರಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ—ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |
ಓಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಕರೀಷಿಣೀಂ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ
ಈಶ್ವರೀಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ತಾಮಿಹೋಪಹೃಯೇ ಶ್ರಿಯಂ—ಕರತ-
ಲಕರಪುಷ್ಪಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ—ಶಿರಸೇ
ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ಕರೀಷಿಣೀಂ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ || ಓಂ
ಈಶ್ವರೀಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ತಾಮಿಹೋಪಹೃಯೇ ಶ್ರಿಯಂ—
ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ || ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸು ವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಗಂಧಃ || ಅಥ ಧ್ಯಾನಂ ||

ಕಲ್ಪದ್ರೋಃ ಸಾದಮೂಲೇ ದ್ರುತಕನಕನಿಭಾಚಾರುಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಾಂ
ಹಸ್ತೀಃ ಪದ್ಮಾ ವರದಮುಖಯಂ ಧಾರಯಂತೀಂ ಚ ಮಾಲಾಂ |
ನಾನಾಭೂಷಾಂ ಸುನೇಷಾಂ ಮಣಿಮಂಕುಟಧರಾಂ ದಿವ್ಯಗಂಧಾನುಲೇಪಾಂ
ಧ್ಯಾಯೇತ್ಸಂಪೂರ್ಣಕಾಮಪ್ರದಕೆರಕಮಲಾಂ ಕಂಬುಕಂತೀಂ ಹೃದಯೇ ||

ಏವಂ ಧ್ಯಾಯತ್ಯಾ ಜಪೇನ್ಮಂತ್ರಂ ಅಕ್ಷಂ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ |

|| ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ||

ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ ಕಲ್ಪೇನೀಂ |

ಈಶ್ವರೀಂ ಸರ್ವಭೂತಾಂ ಕಾಂ ಕುಂದೋರ್ಮಯೇ ಶ್ರಿಯೇ || ೯ ||

|| ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥ ||

ಗಂಧಃ ಸ್ವಾಹುಗಾಂಧ್ಯೇ ಗುರೋ ದ್ಯಾಂ ಅಪ್ಪಣಂ ರುಸ್ಮಾಸಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ಕೇನಾಪಿ
ಧರ್ಷಿತುಮಶಕ್ಯಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಸದಾ ಸಸ್ಯಾಭೂಷಾಂ ವ್ಯಾಂ ಸಮಂಶಾಂ ಕರೀಷೀಂ ಕರೀಷಾಃ
ಶುಷ್ಕಗೋಮಯವಶೀಂ ಅನೇನಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ ಕುಂದೋರ್ಮಯೇ ಶ್ರಿಯೇ | ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ
ಸಕಲವ್ರತನಾಮೋಲೇಮುಖ್ಯೇಷು ಸರ್ವಾರ್ಥಭೂತಾಂ ಕಾಂ ಕುಂದೋರ್ಮಯೇ ಶ್ರಿಯೇನಾಂ ಉಪ-
ಹೃದಯೇ ಉಪಾಹೃದಯೇ |

|| ಪುಸ್ತಕಧರಭಾಷಣ ||

ಹೇ ಅಕ್ಷೇ ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ ಗಂಧಸಂಪುಷ್ಪೀರೂಪಾಂ ದುರಾಧರ್ಷಾಂ ದುಗ್ಧಯಾಂ ಕೇನಾಪಿ
ಧರ್ಷಿತುಮಶಕ್ಯಮಿತಿ ಧರ್ಮಂ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಸದಾ ಸಸ್ಯಾಭೂಷಾಂ ವ್ಯಾಂ ಸಮಂಶಾಂ ಕರೀಷೀಂ ಶುಷ್ಕ-
ಗೋಮಯವಶೀಂ ಅನೇನಾ ದೃಢಿದ್ಯಾ ಅಸಂಖ್ಯಾಸಕರಮುಕ್ತಿಯ ವ್ಯಜ್ಜತೇ | ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸಮಸ್ತ
ಪ್ರಾಣಿನಾಮಾಶ್ರೀಂ ನಿಯಾಮಿಕಾಂ ಪ್ರಭುರೂಪಾಂ ಕಾಂ ಕುಂದೋರ್ಮಯೇ ಶ್ರಿಯೇನಾಂ ಅಪ್ಪಣಮಿಹ ಅಸ್ಮಿನ್ ದೇಶೇ
ಅಹಮು ಸಹೃದಯೇ ಮಚ್ಛನಿಸಾಪಂ ಪ್ರೈತಾಂಗಳೇತೇ ಹ್ಯಾನಂ ಕರೋಮಾತ್ಮಧರ್ಮ | ನಿತ್ಯವಶೀಂ ಮಾಹಾ
ದೇವೀಮಿತಿ ಭೂಸೂಕ್ತೇ |

ಶ್ರೀರ್ಭೂರ್ನೀಲಾ ರಮಾ ದುರ್ಗಾ ಸೀತಾ ಸತ್ಯಾ ಚ ಭಾನುನೀ |
ರುಕ್ಮಿಣೀತುಲಸೀರಾಧಾಸ್ತರ್ವಾ ಅಕ್ಷ್ಮಂತಸಂಭವಾಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀರಹಸ್ಯೇ || ೯ ||

|| ಶ್ರುತಿಸಾರ್ಥ ||

(ಹೇ ಅಕ್ಷೇ—ನಶ್ರೈ ಆಯೇ) | ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ—ಗಂಧಗುಣವೇ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವು ಎಂದರೆ ಪುಷ್ಪೀ
ರೂಪವುಳ್ಳ | ದುರಾಧರ್ಷಾಂ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಧರಿಸಲು ಅಶಕ್ಯವಾದ | ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಾಂ—ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ

ಸಹಿತಳಾಗಿ ಸದಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪುಷ್ಪಳಾಗಿರುವ ಎಂದರೆ ಸಸ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಕರೀಷಿಣೀಂ—
ಶುಷ್ಕಗೋಮಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎಂದರೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತಪಶುಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ—ಸಮಸ್ತ
ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ | ಈಶ್ವರೀಂ—ಒಡೆಯಳಾದ | ತಾಂ—ಪೃಥ್ವೀರೂಪದಿಂದಿರುವ | ಶ್ರಿಯಂ—ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು |
ಇಹ—ನಾನು ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ | ಉಪ ಹೃಯೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಗಂಧವೇ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವುಳ್ಳ ಪೃಥ್ವೀರೂಪಧಾರಿಯೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಧರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ
ಅಕಾರ ಅಥವಾ ಭಾರವುಳ್ಳವಳೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಸ್ಯದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅಸಂಖ್ಯಾತಪಶುಸಂಪತ್ತಿನಿಂದಲೂ ಸರ್ವರಿಗೂ
ಪುಷ್ಪಪ್ರದಳಾಗಿರುವವಳೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ನಿರಾಮಕಳಾದವಳೂ, ಪೃಥ್ವೀರೂಪದಿಂದಿರುವವಳೂ
ಆದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ವೈಖಾನಸವಿದ್ಯಾಯಾಂ ||

ಋಚಿಮಾನುಷ್ವಭೀಂ ಗಂಧದ್ವಾರಾಮಿತಿ ಜಪೇಚ್ಚೈಯಃ |
ಷಷ್ಠ್ಯುಕ್ತೈರಕತಾನಾಂ ತು ಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಚಿ ಸಂಖ್ಯಯಾ ||
ಸದ್ವ್ಯಾಕ್ಷಮಾಲಯಾ ಸದ್ವ್ಯಾಸನಸ್ಥಸ್ಥಹ ಪಾರ್ಥಿವಂ |
ಬೀಜಂ ವಿನ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರೇಣ ಶ್ರೀಬೀಜೇನ ಚಿ ತಜ್ಜಪೇತ್ ||
ಕೇಸರೀಚಂದ್ರಕಸ್ತೂರೀಶ್ರೀಖಂಡಾದ್ಯೈರ್ಮನೋಹರೈಃ |
ಗಂಧದ್ರವ್ಯೈಸ್ಸಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಸ್ಥಂಡಿಲೇ ಶ್ರಿಯಮರ್ಚಯೇತ್ ||
ಗೋವೃಂದಾನುಗತಾಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಸುರಭಿಂ ಸಸ್ಯಮಾಲಿನೀಂ |
ಪೃಥುಲಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಮಿಶಾಂ ದುರ್ಧರ್ಷಾಂ ಶ್ರಿಯಮರ್ಚಯೇತ್ ||

ಕೃಷಿಫಲಪ್ರದಃ ಧನಧಾನ್ಯಪಶುಸಮೃದ್ಧಿಕರಃ ಪುಣ್ಯಗಂಧಪ್ರದಃ ಮಹತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಾದಕಃ ಪ್ರಭುತ್ವಸಾಧಕತ್ವ
ಮಂತ್ರೋಕ್ತಯಾಂ || ೯ ||

ಅನುನಾದವು

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಪೃಥ್ವೀರೂಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ಶ್ರೀರ್ಭೂರ್ನೀಲಾ ರಮಾ ದುರ್ಗಾ ಸೀತಾ ಸತ್ಯಾ ಚಿ ಭಾಮಿನೀ |
ರುಕ್ಮಿಣೀತುಲಿಸೀರಾಧಾಃ ಸರ್ವಾ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಂತಸಂಭವಾಃ ||

ಎಂದು ಶ್ರೀರಹಸ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಎಂದರೆ ಶ್ರೀದೇವಿ, ಭೂದೇವಿ (ಪೃಥಿವೀ) ನೀಲಾ, ರಮಾ, ದುರ್ಗಾ,
ಸೀತಾ, ಸತ್ಯಭಾಮಾ, ರುಕ್ಮಿಣೀ, ತುಲಸೀ, ರಾಧಾ ಎಂಬ ದೇವಿಯರೆಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತೆಯ ಅಂಕಸಂಭೂತರೆಂದು
ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಪೃಥ್ವೀರೂಪಧರಳೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ—ಗಂಧಃ ಘ್ರಾಣಗ್ರಾಹ್ಯೋ ಗುಣಃ ದ್ವಾರಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಾಂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದಸ್ವರಾದಿ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳಿರುವವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ—ಶಬ್ದಗುಣವೂ, ವಾಯುವಿಗೆ—ಸ್ವರವೂ, ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ—ರೂಪವೂ, ಉದಕಕ್ಕೆ—ರಸವೂ, ಪೃಥಿವಿಗೆ—ಗಂಧವೂ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳೆಂದು ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಾಗ ಅದರ ಗುಣವಾದ ಗಂಧವನ್ನು ಲಕ್ಷಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ **ಗಂಧವತೀ ಪೃಥಿವೀ** ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ.

ದುರಾಧರ್ಷಾಂ—ಪೃಥ್ವಿಯು ಇತರ ಸಾಮಾನ್ಯವಸ್ತುಗಳಂತಿರದೆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತ ಭಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಧರಿಸಲು (ಹೊರಲು) ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು **ದುರಾಧರ್ಷಾಂ** ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ನಿತ್ಯೈಶ್ಚಾಂ—ಭೂಮಿಯು ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳು, ವೃಕ್ಷಗಳು, ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅವುಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪುಷ್ಟಿಕರವಾದ ಆಹಾರವು ದೊರಕುವುದರಿಂದ ಸರ್ವರಿಗೂ ಪುಷ್ಟಿವ್ರದಳು ಎಂದು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಕರೀಷೀಣೀಂ—ಶುಷ್ಕಗೋಮಯುಸ್ತ ದ್ವತೀಂ | ಕರೀಷವೆಂದರೆ ಒಣಗಿದ ಗೋಮಯ (ಸಗಣೆ) ಎಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದಾರೆ. ಗೋಮಯವಿದ್ದರೆ ಪಶುಗಳೂ ಇರಲೇಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಶುಷ್ಕಗೋಮಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವಳು ಎಂದರೆ—ಆ ಗೋಮಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಗೋವುಗಳೇ ನೊದಲಾದ ಪಶು ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವವಳು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಜನರಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿಕರವಾದ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸಸ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯೂ, ಪಶುಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ಇರಲೇಬೇಕು. ಈ ಎರಡುಸಿದ್ಧವಾದ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವಳು ಎಂದು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವೈಖಾನಸವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಜನಮಾಡಬೇಕಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದೆ—
ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ **ಗಂಧದ್ವಾರಾಂ** ಎಂಬ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತಿನ ಋಕ್ವನ್ನು ಒಂದುಲಕ್ಷ ಅರವತ್ತುನಾವಿರದ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಧಕನು ಪದ್ಮಾಸನಾಸೀನನಾಗಿ ಪದ್ಮಾಕ್ಷವೆಂಬ ಜಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಪೃಥಿವೀ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಶ್ರೀಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಂಧಿಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅದನ್ನು ರಂಗವಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಆದರ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಕೇಸರಿ, ಚಂದ್ರ, ಕಸೂರಿ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಮನೋಹರವಾದ ಮತ್ತು ಸುನಾಸಿತವಾದ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಪೃಥ್ವೀರೂಪದಿಂದಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಗೋಸಮೂಹವೂ ಸುವಾಸಿತವಾದ ಸಸ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ಇರುವಂತೆಯೂ ಅತಿ ವಿಶ್ವರವಾಗಿಯೂ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯಳಾಗಿಯೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಆಪದ್ರಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದಿಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕೃಷಿಫಲ ಎಂದರೆ ವ್ಯವಸಾಯೋತ್ಪನ್ನಗಳಾದ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳು, ಧನ, ಪಶುಸಮೃದ್ಧಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಲಭಿಸುವುದು. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಗಣ್ಯತೆ, ಪ್ರಭುತ್ವ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳೂ ಲಭಿಸುವವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಬುಕ್ಕಿನ ವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ದಶನಾ ಮಃ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಮನಸಃ ಕಾಮಮಿತಿ ದಶಮಬುಜ್ಜಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಕಾಮ ಋಷಿಃ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಪುಪ್ ಭಂದಃ | ಮಂ ಬೀಜಂ | ಶಂ ಕಕ್ರಿಃ | ಶ್ರೀಃ ಕೀಲಕಂ | ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಓಂ ಮನಸಃ ಕಾಮಮಾಕೂತಿಂ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಐಂ ನಾಚಸ್ವತ್ಯಂ— ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಲಂ ಅಶೀಮಹಿ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ವಂ ಪಶೂನಾಂ ರೂಪ- ಮನ್ನಸ್ಯ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಮಯಿಶ್ರೀಃ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಓಂ ಐಂ ಲಂ ವಂ ಶ್ರೀಂ ಶ್ರಯತಾಂ ಯಶಃ—ಕರತಲಕರಪೃಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಓಂ ಮನಸಃ ಕಾಮ- ಮಾಕೂತಿಂ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಐಂ ನಾಚಸ್ವತ್ಯಂ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಲಂ ಅಶೀಮಹಿ- ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ವಂ ಪಶೂನಾಂ ರೂಪಮನ್ನಸ್ಯ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಮಯಿ ಶ್ರೀಃ- ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ಓಂ ಐಂ ಲಂ ವಂ ಶ್ರೀಂ ಶ್ರಯತಾಂ ಯಶಃ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ || ಭೂಭುವಸ್ವವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಗಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ ||

ಕಾಂತ್ಯಾ ಕಾಂಚನಗನ್ನಿಭಾಂ ದ್ವಿನಯನಾಂ ಕಲ್ಪಾರಮಾಲಾವತೀಂ
ಕಸ್ತೂರೀತಿಲಕಾಂ ಕರೈಶ್ಚ ಕಮಲೇ ಕಂಠೇನ ಮುಕ್ತಾವಳೀಂ |
ಶೇಷಾಶೇಷವಿಶೇಷಭೂಷಣರತಾಂ ಸಂವಿಭ್ರತೀಂ ಕುಂಡಲಾಂ
ಪದ್ಮಾಕ್ಷೀಂ ಭಜ ಸರ್ವದಾಭಿಲಷಿತವ್ರಾಪ್ತೈ ಸಮುದ್ರಶ್ರಿಯೈ ||

ಏವಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಜಪೇನ್ಮಂತ್ರಲಕ್ಷಮಾತ್ರಮತಂದ್ರಿತಃ ||]

|| ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕು ||

ಮನಸಃ ಕಾಮನೂಕೂತಿಂ ನಾಚಃ ಸತ್ಯಮುಶೀಮಹಿ |
ಪಶೂನಾಂ ರೂಪಮನ್ನಸ್ಯ ಮಯಿ ಶ್ರೀಃ ಶ್ರಯತಾಂ ಯಶಃ ||

|| ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶ್ರೀಃ ಮನಸಃ ಕಾಮಂ ; ಮನೋರಥಮಾಕೂತಿಂ ಸಂಕಲ್ಪಂ ನಾಚಃ ನಾಗಿಂದ್ರಿಯಸ್ಯ ಸತ್ಯಂ ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯಂ ಪಶೂನಾಂ ಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದೀನಾಂ ರೂಪಂ ಕ್ಷೀರಾದಿ ಅನ್ನಸ್ಯ ಅದನೀಯಸ್ಯ ಯವಪ್ರೀಹ್ಯಾದೇಃ ರೂಪಂ ; ಭಕ್ಷ್ಯಾದಿಚತುರ್ವಿಧಮತೀಮಹಿ ಲಭೇಮಹಿ | ಶ್ರೀಃ ಸಂಪತ್ ಯಶಃ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ಮಯಿ ತ್ವದುಪಾಸಕೇ ಶ್ರಯತಾಂ ಆಶ್ರಯತಾಂ ||

|| ಸ್ವಧ್ವೀಧರಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮನು ಮನಸಃ ಕಾಮಂ ಭೂರಿಮನೋರಥಮಾಕೂತಿಂ ಸಂತೋಷಂ ವಾಚಸ್ಪತ್ಯಂ ವಚಸಾಂ
ಯಥಾರ್ಥತಾಂ ಪಶೂನಾಂ ರೂಪಂ ಗಜಾಶ್ವಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದಿಪ್ರಾಚುರ್ಯಮನ್ನಸ್ಯ ರೂಪಂ ಭಕ್ತ್ಯ-
ಭೋಜ್ಯಾದಿಕಂ ಯತಃ ಕೀರ್ತಿಂ ಚ ಯಸ್ಯಾಸ್ಸಕಾಶಾತ್ ವಯಮತೀಮಹಿ ಲಭೇಮಹಿ | ತಾದೃಶೀ
ಶ್ರೀರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಮಯಿ ಶ್ರಯತಾಂ ಸನ್ನಿಧತಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮನಸಃ—ಮನಸ್ಸಿನ | ಕಾಮಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನೂ | ಆಕೂತಿಂ—ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಅಥವಾ ಸಂತೋಷ
ವನ್ನೂ | ವಾಚಃ—ವಾಕ್ಯಗಳ | ಸತ್ಯಂ—ಯಾರ್ಥಾರ್ಥವನ್ನೂ | ಪಶೂನಾಂ ರೂಪಂ—ಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದಿರೂಪ
ದಿಂದಿರುವ ಪಶುಸಂಪತ್ತನ್ನೂ | ಅನ್ನಸ್ಯ (ರೂಪಂ)—ಅನ್ನದ್ಯಾಹಾರಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಯವವೀಡ್ಯಾದಿ
ಧಾನ್ಯಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನೂ | ಅತೀಮಹಿ—ನಾವು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ | ಶ್ರೀಃ—ಸಂಪದಾದ್ಯೈಶ್ಚಯ್ಯವೂ
ಯತಃ—ಕೀರ್ತಿಯೂ | ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ | ಶ್ರಯತಾಂ—ಆಶ್ರಯಿಸಿರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಮನೋಭೀಷ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಿಯನ್ನೂ, ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯತೆ
ಯನ್ನೂ ಗೋಮಹಿಷ್ಯಾದಿ ಪಶುಸಂಪತ್ತನ್ನೂ, ವೀರಿಯವಾದಿ ಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಶ್ರೀದೇವತೆಯ ಅನುಗ್ರಹ
ದಿಂದ ನಾವು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತವೃದ್ಧಿಯೂ ಕೀರ್ತಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರಲಿ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ಮಂತ್ರಕಲ್ಪಾರ್ಣವೇ ||

ಮನಸಃ ಕಾಮಮಿತ್ಯಾದ್ಯಾಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೇ ದಶಮಾಮೃಚಿಂ |

ಮನೋವಾಚ್ಛಯತೋ ನಿತ್ಯಮಷ್ಟಲಕ್ಷಜಪಂ ಚಿರೇತ್ ||

ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿ ಭೋಗಸಿದ್ಧಿಶ್ಚ ಭೋಗ್ಯಲಾಭೋ ಭವೇದ್ಧ್ವಂ ||

ಓಂ ಐಂ ಲಂ ವಂ ಶ್ರೀನೀತಿ ಸಪಲ್ಲವಂ ನ್ಯಾಸಃ || ಧ್ಯಾನಂ—

ತಾಂ ಧ್ಯಾಯೇತ್ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಕ್ಷೀರೋದನಪ್ರಿಯಾಂ |

ಪ್ಯಾತಾಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತತ್ತೈಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾಂ ||

ಅನುವಾದವು

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ವಾದ ಮನಸಃಕಾಮಮಾಕೂತಿಂ ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮನಶ್ಚುದ್ಧಿಯಿಂದ
ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಎಂಟು ಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟಾಗುವವರೆಗೆ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿ, ಭೋಗಸಿದ್ಧಿ
ಭೋಗಸಾಧನವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಲಭಿಸುವವು ಈ ಮಂತ್ರ ಜಪಮಾಡುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಓಂ
ಐಂ ಲಂ ವಂ ಶ್ರೀಂ ಎಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ
ಮಾಡಬೇಕು.

ಶ್ರೀಪುತ್ರ ತ್ವಂ ಮಯಿ ಮದೀಯಗೃಹೇ ಸಂಭವ ಸಂವಸ | ಸದ್ಮಮಾಲಿನೀಂ ಕಮಲಮಾಲಾಧಾರಿಣೀಂ
ಮಾತರಂ ತವ ಜನನೀಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮೇ ಮಮ ಕುಲೇ ವಂಶೇ ವಾಸಯ ನಿವಾಸಯ ||

|| ಪೃಥ್ವೀಧರಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಕರ್ದಮ ಶ್ರೀಪುತ್ರ ಮಯಿ ಸಂಭವ ಮಯಿ ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರು | ಯತಃ ಶ್ರೀಃ ತ್ವಯಾ
ಕರ್ದಮೇನ ಪ್ರಜಾಭೂತಾ ಪುತ್ರವತೀ ಜಾತಾ | ತಸ್ಮಾನ್ನಾತರಂ ತವ ಜನನೀಂ ಸದ್ಮಿನೀಂ ಸದ್ಮರಚಿ-
ಮಾಲಿಕಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮಮ ಕುಲೇ ವಂಶೇ ವಾಸಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಸಯ | ತ್ವತ್ತರಾ ಸತೀ ವಾಸಂ
ಕರೋತಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಕರ್ದಮೇನ—ಕರ್ದಮು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪುತ್ರನಿಂದ (ಶ್ರೀದೇವಿಯು) | ಪ್ರಜಾಭೂತಾ—ಪುತ್ರವತಿ
ಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ (ಆದ್ದರಿಂದ) | ಕರ್ದಮ—ಎಲೈ ಶ್ರೀಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ದಮನೇ (ನೀನು) | ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ
ಅಥವಾ ನನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಸಂಭವ—ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರು ಅಥವಾ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡು | ಸದ್ಮ-
ಮಾಲಿನೀಂ—ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ | ಮಾತರಂ ಶ್ರಿಯಂ—ನಿನ್ನ ಜನನಿಯಾದ
ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು | ಮೇ—ನನ್ನ | ಕುಲೇ—ವಂಶಸಂಭೂತರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಂಶದಲ್ಲಿ | ವಾಸಯ—ವಾಸ
ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು.

|| ಛಾಂದೋಗ್ಯ ||

ಈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯು ಕರ್ದಮನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸಡೆದು ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಪುತ್ರವತಿಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತ
ಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಎಲೈ ಶ್ರೀಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ದಮನೇ, ನನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡು
ಮತ್ತು ಕಮಲಪುಷ್ಪಮಾಲಾಂಕಿತಳಾದ, ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಜನನಿಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ವಾಸ
ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು ಅಥವಾ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

|| ಮಂತ್ರಕಲ್ಪಾರ್ಣವೇ ||

ಕರ್ದಮೇನೇತ್ಯಾದಿಕಾಂ ತು ಶ್ರೀಸೂಕ್ತೈಕಾದಶೀಮೃಚೆಂ |
ಗಾವಂ ಸವತ್ಸಾಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಜಪೇದಕ್ಷರಲಕ್ಷಕಂ ||

ವಂ ಶ್ರೀಂ ವಮಿತಿ ನ್ಯಾಸಃ || ಧ್ಯಾನಂ—

ಸವತ್ಸಾ ಗೌರಿವ ಪ್ರೀತಾ ಕರ್ದಮೇನ ತಥೇಂದಿರಾ |

ಕಲ್ಯಾಣೇ ಮದ್ಗೃಹೇ ನಿತ್ಯಂ ನಿವಸೇತ್ಸದ್ಮಮಾಲಿನೀ ||

ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿ ತು ಚಿರಾನಿಚ್ಛಿನ್ನವಂತಪರಂಪರಾಭಿವೃದ್ಧಿರಖಂಡಿತ್ವಯ್ಯಲಾಭಕ್ಕ ಭವತಿ |
ಸಂತಾನಸೌಭಾಗ್ಯಪ್ರದೋಽಯಂ ಮಂತ್ರಃ | ಸದ್ಮಾಕ್ಷಮಾಲಯಾ ಗೋಷ್ಠೇ ಪ್ರಜಪೇತ್ | ಬಾಲೇಭ್ಯಃ
ಪಯೋ ದದ್ಯಾದ್ಬಾಲಿಕಾಭ್ಯಕ್ಲ ಶ್ರುತೃಹಂ ಸುವಾಸಿನೀಮರ್ಚಯೇತ್ಸ ಪುತ್ರಾಮಿತಿ ||

ಅನುವಾದವು

ಕರ್ದಮೋನ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಈ ಮಂತ್ರವು ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕು. ವತ್ಸಸಹಿತ ನಾದ ಗೋವನ್ನು ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವವೋ ಅಷ್ಟು ಲಕ್ಷಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಜಪಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ವಂ ಶ್ರೀಂ ವಂ ಎಂಬ ಬೀಜಾಕ್ಷರ ಸಹಿತವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ವತ್ಸದಿಂದ (ಕರು) ಸಹಿತವಾದ ಗೋವು ಯಾವರಿತೆ ತನ್ನ ಕರುವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀದೇವಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ದಮನ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪ್ರೀತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ ಕಮಲವುಷ್ಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ದಿವ್ಯಾಲಂಕಾರಶೋಭಿತಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ ಯಾವಾಗಲೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಈ ಮಂತ್ರ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗದ ವಂಸರಂಸರಿಯೂ ಅಖಂಡೈಶ್ವರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಲಭಿಸುವುದು. ಈ ಮಂತ್ರಜಪವು ಸಂತಾನಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಗೋವು ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪದ್ಮಾಕ್ಷಮಾಲೆಯನ್ನು ಜಪಸರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ಬಾಲಕಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿರುವ ಎಂದರೆ ಪುತ್ರವತಿಯರಾದ ಸುವಾಸಿನಿಯರನ್ನು ವಸ್ತ್ರಾದ್ಯಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಅಥ ದ್ವಾದಶೀ ಋಕ್ ||

[ಓಂ ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಆಸಃಸ್ಯ ಜಂತ್ವಿತಿ ದ್ವಾದಶಯುಜ್ಞಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಚಿಕ್ಕೀತೋ ಭಗನಾನ್ಯುಷಿಃ | ಅಮೃತೇಶ್ವರೀ ದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಪ್ತಾ ಭಂದಃ | ಆಂ ಬೀಜಂ | ಲಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಶ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಚಿಕ್ಕೀತಮಾತ್ಮಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಆಸಃಸ್ಯ ಜಂತು ಸ್ವಿ ಗ್ವಾನಿ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಚಿಕ್ಕೀತ ವಸ—ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಮೇ ಗೃಹೇ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ನಿ ಚಿ ದೇವೀಂ ಮಾತರಂ—ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಾಸಯಂ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಮೇ ಕುಲೇ—ಕರತಲಕರಪ್ರೆಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಆಸಃಸ್ಯ ಜಂತು ಸ್ವಿ ಗ್ವಾನಿ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಚಿಕ್ಕೀತ ವಸ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಮೇ ಗೃಹೇ—ಶಿಖಾಯೈ ವಷಟ್ | ಓಂ ನಿ ಚಿ ದೇವೀಂ ಮಾತರಂ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಶ್ರಿಯಂ ವಾಸಯಂ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವೌಷಟ್ | ಓಂ ಮೇ ಕುಲೇ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ || ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುವ- ರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ವಂಧಃ | ಧ್ಯಾನಂ ||

ಧ್ಯಾಯೇತ್ಯಲ್ಪತರೋಮೂರ್ಲೇ ರತ್ನಸಿಂಹಾಸನೇ ಸ್ಥಿತಾಂ |
 ಸದ್ವಿದ್ಯಯಧರಾಂ ಸದ್ವಾಂ ವರದಾಭಯಧಾರಿಣೀಂ ||
 ಸರ್ವರತ್ನವಿಚಿತ್ರಾಂಗೀಂ ರಕ್ತಶ್ರೀಪಾದಸೀತಿಕಾಂ |
 ಹೇಮದಂದಸಿತಚ್ಚೈತ್ರಚಾಮರದ್ವಯವೀಚಿತಾಂ ||

ಅಪ್ಸು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಃ ಸ್ವೇಹಸ್ವೇನೈವ ಪರಮಾಣವಃ |
 ಜಗದ್ಭಾವಾಯ ಸಂಬದ್ಧಾಸ್ತದ್ಭಾವೌ ಸ್ಯಾಜ್ಜಗಲ್ಲಯಃ ||
 ತಸ್ಮಾದುಪಾಸಕೋ ದೇವೀಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇದಶ್ಚೈರೂಪಿಣೀಂ |
 ಭೋಗ್ಯದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಮಮ ಸ್ವಿಗ್ಧಾನಿ ಮಾತೃಕಾ ||
 ಸೃಜತು ಶ್ರೀರಸಾಂ ದೇವೀ ಭೋಗಭಾವಾಯ ಭಾಮಿನೀ |
 ಶ್ರೀದೇವ್ಯಾಸ್ತನಯೋ ಜಜ್ಜೇ ಚಿಕ್ಕೀತೋ ನಾಮ ಮನ್ಮಥಃ ||
 ಅಬನ್ನವಿಕೃತಾ ಚಿತ್ತೇ ಜಾತಃ ಕಾಮೋ ಹಿ ಚಿತ್ತಜಃ |
 ಅಯಮೇವ ಹಿ ಸಂಸಾರಹೇತುಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕಃ ||
 ಜಗತ್ಕಾಮಹಿತಂ ಸರ್ವಂ ಯೇನ ದ್ವೈತಫಲೋದಯಃ |
 ಯಶ್ಚಾಕಾಮಹತೋ ದೇಹೇ ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಃ ||
 ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಪತ್ಸ್ಯತೇ ತಸ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಂ ನ ಹಿ ವಿದ್ಯತೇ |
 ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಸ್ತ್ರಿವರ್ಗರೂಪಾಯಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತೀಃ ಕಾಮನಿಬಂಧನಾ ||
 ತಸ್ಮಾಚ್ಚಿಕ್ಕೀತನಾಮಾನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರಂ ಹಿ ದುರ್ಜಯಂ |
 ಕಾಮದೇವಂ ಸಮಾರಾಧ್ಯ ಯತ್ಕತಃ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಚ್ಚಿಯಂ ||
 ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪ್ರಯತ್ನಸಾಧ್ಯಾ ಹಿ ಯತ್ಕತಃ ಕಾಮಸಮುದ್ಯವಃ |
 ತಸ್ಯ ಧರ್ಮಾವಿರುದ್ಧಸ್ಯ ವಿಭೂತಿಶ್ಚಂ ಹರೇದ್ಯತಃ ||
 ಚಿಕ್ಕೀತ ಶ್ರೀಸುತ ಸ್ವಾಮಿಂಶ್ಚಿರಂ ನಿವಸ ಮದ್ಭೃಜೇ |
 ಮತ್ಕುಲೇ ಸುಚಿರಂ ತಿಷ್ಠ ಮಜ್ಜಿತ್ತೇ ಸಂನಿಧಿಂ ಕುರು ||
 ತ್ವದಾಗಮನವಾಗ್ರೇಣ ತ್ವನ್ಮಾತಾ ತ್ವಾಮನುವ್ರಜೇತ್ |
 ತ್ವಯಿ ಪ್ರೀತಿಪರಾ ಸಾ ಹಿ ತವಜ್ಞಂದೋನುಮರ್ತಿನೀ ||
 ಶ್ರೀದೇವೀಂ ತಾಂ ಮಮ ಗೃಹೇ ಚಿರಂ ವಾಸಯಿ ಮಾತರಂ |
 ನನೋಽಸ್ತು ತುಭ್ಯಂ ಚಿಕ್ಕೀತ ಶ್ರೀದೇವ್ಯೈ ಚ ನನೋ ನಮಃ ||
 ಏತಶ್ಚಾತ್ಮರ್ಪಣಾಂ ಸೂಕ್ತೇ ಪ್ರಜಪೇದ್ವ್ಯಾದಶೀಮೃಚಂ |
 ಚಂದ್ರವಾ ಯುಸೀರೀತಸ್ಯ ದೇವತಾ ತ್ವಮೃತೇಶ್ವರೀ ||
 ಚಿಕ್ಕೀತವಾಗತಾ ಶ್ರೀಶ್ವಂದೋನುಸ್ಪೃಶ್ಯಂ ಬೀಜಮುಚ್ಯತೇ |
 ಚತುಃಪದ್ಮಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಪ್ರಜಪೇನ್ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಯೇ ||
 ನದ್ಯಾಸ್ತಮುದ್ರಗಾಮಿನ್ಯಾಸ್ತೀರೇ ಬಿಲ್ವತರೋತ್ತಪೀ |
 ಜಲಕುಂಭಂ ಸಮಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ಚೇಷ್ಟಿಂ ಚಾಭೀಷ್ಟಕಾಂ ಚರೇತ್ ||
 ಯಜ್ಜ ಯಾಜುಷಶಾಖಾಯಾಮುಕ್ತಮಾರುಣಕೇತುಕೇ |
 ತೇನ ಮಂತ್ರೇಣ ಸಹಿತಂ ಸ್ವಶಾಖೋಕ್ತವಿಧಿಂ ಚರೇತ್ ||
 ಪ್ರಸಾಹನಂ ಪ್ರಕುರ್ವೀತ ದದ್ಯಾತ್ಪಾನೀಯಮೇವ ಚ |

ಸುನಾಸಿನೀಭ್ಯೋ ವಿವ್ರೇಭ್ಯಸ್ತದಶಕೈಃಭ್ಯ ಏವ ಚ ||
 ಭೂತಾಸ್ಯಾಯನತೋ ದೇವೀ ಶುಷ್ಯತಿ ಶ್ರೀಹರಿಸ್ತ್ರಿಯಾ |
 ತಸ್ಯಾನ್ನಂ ಭೋಗ್ಯಜಾತಂ ಚ ತದಿಚ್ಛಾಸಮಕಾಲಿಕಂ ||
 ಹಿತಂ ವ್ಯುಷ್ಟಂ ಸನ್ಯುದ್ಧಂ ಚ ಶುದ್ಧಂ ಯಾವದವೇಕ್ಷಿತಂ |
 ತತ್ಪಟುಂಬಸ್ಯ ಸರ್ಯಾಪ್ತಂ ತದಾತ್ರಿತಜನಸ್ಯ ಚ ||
 ತದಾನಾಸೇ ತತ್ಪಾಲೇ ಚ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸ್ಥಿರಾ ಭವೇತ್ || ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು

ಆಪೋ ವಾ ಇದಮಗ್ರೇ ಸಲಿಲಮಾಸೀತ್ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಚನಸುಕಾರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನೂ ಉದಕವೇ ಆವರಿಸಿದ್ದಿತು, ಬೇರೆ ವಸ್ತುವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ನೀರಿನಿಂದ ದೃಶ್ಯವಾನವಾದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಉದಕಕ್ಕೆ ಆಪೋ ನಾರಾ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಎಂಬಂತೆ ನಾರಾಃ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಆಪ ಅಥವಾ ಉದಕವೇ ಯಾವ ದೇವನಿಗೆ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಿತೋ ಆ ದೇವನಿಗೆ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಆ ನಾರಾಯಣನ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನರೂಪವಾದ ಆ ಉದಕಗಳು ನರಾನ್ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿತು. ಎಂದರೆ ಉದಕದಿಂದಲೇ ಮಾನವರಾದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಆವಿರ್ಭೂತವಾಯಿತು ಆದುದರಿಂದ ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ ಭೂತವಾದ ಆ ನಾರಾಃ ಎಂಬ ಉದಕಗಳೇ ನಾರಾಯಣೇ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಾರಾಯಣನ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ಶಕ್ತಿದೇವಿಯೆನಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಆಪಸ್ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಎಂದರೆ ಉದಕದಿಂದ ಅಧ್ಯುಃ ಸೃಢೀ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯೋಕ್ತಿಯಂತೆ ಸೃಢಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಹಾಗೆಯೇ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಆಯಿತು. ಈ ಉದಕ ಅಥವಾ ನೀರಿನಿಂದ ಜೀವನಾಧಾರವಾದ ರಸ ಎಂದರೆ ಅವೃತವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದರಿಂದ ನೀರಿಗೆ ಜಲನೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಅಥವಾ ಚರಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಈ ನೀರಿನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವಾಗುವುದರಿಂದ ನೀರಿಗೆ ಜಲನೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಜಲದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದ ಪುರುಷನು ಶಾಂತಾತ್ಮನಾಗಿ ಜಲತತ್ತ್ವವನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಲವೇ ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಲಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ (ಸರಸ್ವರ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುಣ) ವೆಂಬ ಗುಣವಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರಗಳಾದ ಪದಮಾಣುಗಳು ಆ ನೀರಿನ ಸ್ನೇಹಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸರಸ್ವರ ಸಂಪುಳತಳಾಗಿ ಜಗದುತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಾಭಾವದಿಂದ ಜಗಲ್ಲಯಕ್ಕೂ ಅಪ್ಪೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದು ಆದುದರಿಂದ ದೇವಿಯನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡಬೇಕು. ಜಲಶಕ್ತಿ ರೂಪದಿಂದಿರುವಂತೆ ಎಂದರೆ ಜಲರೂಪದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ದೇವಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವಾದ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅಪ್ಸರೂಪಿಣಿಯೂ ಜಗನ್ನಾತೆಯೂ ಆದ ದೇವಿಯು ನನ್ನ ಭೋಗಾನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಈ ತ್ರಿದೇವಿಗೆ ಚಿಕ್ಷೀತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನನ್ನು ಮನ್ಮಥನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅಸ್ತಿನ (ಆಲದ) ಮುಖ್ಯಗುಣವು ಸ್ನೇಹನೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಈ ಅಪ್ಸರೂಪಿಣಿಯಾದ ತ್ರಿದೇವಿಯ ಚಿಕ್ಷೀತನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಅಭ್ಯುಕಾರವಾದ ದೇವಿಯ ಚಿತ್ರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಚಿತ್ರಜ, ಕಾಮ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಾದವು. ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಿರ್ಭವಿಸುವ ಕಾಮವೇ

ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ ಭಾವಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟು ಜಗದ್ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ ಕಾಮದಿಂದ (ಕಾಮನೆಂದರೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೆಂದೂ ಅರ್ಥವು.) ಕೂಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಜಗದ್ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವನು. ಈ ಜಗದ್ವ್ಯವಹಾರವೇ ದ್ವೈತ ಭಾವನೆಯು. ಆದರೆ ಕಾಮರಹಿತನಾದ ಪುರುಷನು ದ್ವೈತಭಾವನರ್ಜಿತನಾಗಿ— ಸಮಸ್ತವೂ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆಗಿರುವುದು, ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಅದ್ವೈತಭಾವನನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನೆನಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿರುವನು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮವು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ವರೂಪಳಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಪುತ್ರನಾದ ಕಾಮ ಅಥವಾ ಚಿಕ್ಷೀತನ ಮೂಲಕವೇ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಜಯಿಸಲಪಕೃತನಾದ ಕಾಮದೇವನೆಂದು ಸ್ಪಂದಿಸಿದನಾದ ಚಿಕ್ಷೀತನೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರನನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆರಾಧನೆಮಾಡಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದನೆಮಾಡಿದರೆ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಅನುಗ್ರಹವೂ ಆಗಿ ಐಶ್ವರ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಾಮದೇವ (ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರ) ನಿಂದಲೇ ಲಭಿಸಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರನನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತೆಯನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಎಲೈ ಶ್ರೀಸೂತನಾದ ಚಿಕ್ಷೀತನೇ, ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಮಾಡು. ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿರು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನ ಭಾವದಿಂದ ನೆಲೆಸಿರು. ನೀನು ನನ್ನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದೇ ಆದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಜನನಿಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದೇ ಬರುವಳು. ನಿನ್ನ ಮಾತೆಯಾದ ಆ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲವಾಸಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸು. ಎಲೈ ಚಿಕ್ಷೀತನೇ, ಇದೋ ನೀನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು, ನಿನ್ನ ಮಾತೆಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಗೂ ಅನೇಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಗಳಿಗೊಂದಿರುವ ಶ್ರೀಸೂತ್ರದ ಹೆನ್ನೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ನಿಯಮಿತ ಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಚಂದ್ರನು ಋಷಿಯು ; ಚಿಕ್ಷೀತಮಾತೆಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ ದೇವತೆಯು ; ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ನಂ ಎಂಬುದು ಬೀಜವು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಸಿದ್ಧಿಬೇಕಾದರೆ ಅರವತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಸಮುದ್ರಗಾಮಿನಿಯಾದ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಬಿಲ್ಲವನ್ನೆತ್ತದ ಕೆಳಗಾಗಲಿ ಶುದ್ಧಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಜಲದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಲಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಅರ್ಚನೆಮಾಡಬೇಕು. ಯಜುಶ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆರುಣಕೇತಕನೆಂಬ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ತಂತ್ರದಂತೆ ಸ್ತುತಿಯೋಕ್ತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡಬೇಕು. ಪೂಜಾನಂತರ ಬ್ರೂಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಸುವಾಸನಿಯರನ್ನೂ ಅವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಅಹ್ವಾನಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಪಾನಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಧವಾದ ಭೂತತ್ವಪ್ರಿಯಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಪ್ರಿಯಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗುವಳು. ಈ ರೀತಿ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಪುರುಷನಿಗೂ ಅವನ ಕುಟುಂಬವರ್ಗದವರಿಗೂ ಆಶ್ರಿತಜನರಿಗೂ ಅವನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಷ್ಟು ಹಿತಕರವೂ, ಸಮೃದ್ಧವೂ, ಶುದ್ಧವೂ ಆದ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವೂ, ಅನೇಕ ವಿಧ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಲಭಿಸುವವು. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೆನ್ನೆರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು

|| ಅಥ ತ್ರಯೋದಶೀ ಯತ್ ||

[ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಮಿತಿ ತ್ರಯೋದಶಯಜ್ಜಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಜಾತ-
ನೇದಾ ಯುಷಿಃ | ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಪುಷ್ಠಂಧಃ | ಅಂ ಬೀಜಂ | ಸ್ವಾಹಾ ಶಕ್ರೀಃ |
ಶ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಪುಷ್ಪಿಂ-ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಪಿಂಗಲಾಂ-ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ
ನಮಃ | ಓಂ ಪದ್ಮನಾಲಿನೀಂ-ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ-
ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಜಾತನೇದಃ-ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಮ ಆವಹ-ಕರತಲಕರ-
ಪೃಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಪುಷ್ಪಿಂ-ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಪಿಂಗಲಾಂ-ಶಿರಸೇ
ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಪದ್ಮನಾಲಿನೀಂ-ಶಿಖಾಯೈ ವಸರ್ವ | ಓಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ-ಕವಚಾಯ
ಹುಂ | ಓಂ ಜಾತನೇದಃ-ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಸರ್ವ | ಓಂ ಮ ಆ ವಹ-ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫರ್ವ ||
ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸು ವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ಗಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ ||

ಧ್ಯಾಯೇತ್ಪಲ್ಲತರೋಮೂಲೇ ರತ್ನಸಿಂಹಾಸನೇ ಸ್ಥಿತಾಂ |
ಪದ್ಮದ್ವಯಧರಾಂ ಪದ್ಮಾಂ ವರದಾಭಯಧಾರಿಣೀಂ ||
ಸರ್ವರತ್ನವಿಚಿತ್ರಾಂಗೀಂ ರಕ್ತಶ್ರೀಸಾದಸೀರಿಕಾಂ |

ನಿಯತಃ ಪ್ರಜಪೇನ್ಮಂತ್ರೀ ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯಾ ಜಪೇನ್ಮನುಂ | ಪಿಸಾಸಾನಾಶನಂ ಬುದ್ಧಿದಾಯಕಂ
ಪ್ರಥಮಂ ಸ್ಪೃತಂ | ಅಭೂತಿಮಸಮುದ್ಧಿಂ ಚ ದ್ವಿತೀಯೇನ ವಿನಾಶಯೇತ್ ||]

|| ಹದಿಮೂರನೆಯ ಚುಕ್ಕು ||

ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಪುಷ್ಪಿಂ ಪಿಂಗಲಾಂ ಪದ್ಮನಾಲಿನೀಂ |

ಚಂದ್ರಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತನೇದೋ ಮು ಆವಹ || ೧೩ ||

|| ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆದ್ರಾಫಮಿತಿ | ಆದ್ರಾಫಂ ಆದ್ರ್ವಗಂಧಾಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಅಭಿವೇಕೋದ್ಯುಕ್ತದಿಗ್ಗಜಶುಂಧಾ-
ಗ್ರಾಂ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದೋ ಗಜಶುಂಧಾಗ್ರವಾಚಕಃ ಪದ್ಮವತೀಂ ವಾ ಪದ್ಮಲತಾರೂಪಾಂ ವಾ ಪುಷ್ಪಿಂ
ಪುಷ್ಪಭಿಮಾನಿನೀಂ ಪುಷ್ಪಿರೂಪಾಂ ವಾ-“ಪುಷ್ಪಿರೂಪೇಣ ಸಂಸ್ಥಿತೇತಿ” ಮಾರ್ಕಂಡೇಯವಚನಾತ್ |
ಪಿಂಗಲಾಂ ಪಿಂಗಲವರ್ಣಾಂ | ಪದ್ಮನಾಲಿನೀಮಿತ್ಯಾದಿ ಸಿದ್ಧಮನ್ಯತ್ ||

|| ಪೃಥ್ವೀಧರಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇಜಾತವೇದಃ ಸಂಸ್ಕೃತಾಗ್ನೇ ಆದ್ರಾಫಂ ಶೀತಲಗುಣಾಂ ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ ಗಜಕುಂದಾಗ್ರವತೀಂ
ವಾ ಪುಷ್ಪಿಂ ಪೋಷಣಕರೀಂ ಸುವರ್ಣಾಂ ಶೋಭನಕಾಂತಿಂ ಹೇವಮಾಲಿನೀಂ ಹೇವಪದ್ಮರಚಿಸ್ತ್ರ-
ಗ್ನಿಣೀಂ ಸೂರ್ಯಾಮೃತ್ಯಯರೂಪಾಂ ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಸ್ವರ್ಣರೂಪಾಂ ಮೇ ಮದರ್ಥಮಾವಹ
ಆವಾಹನಂ ಕುರು ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಹೇ) ಜಾತವೇದಃ—ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ | ಆದ್ರಾಫಂ—ಶೀತಲಗುಣವುಳ್ಳ | ಪುಷ್ಕರಿಣೀಂ—
ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕಾಗಿ ಆನೆಯ ಸೊಂಡಲುಗಳ ತುದಿಯಿಂದ ಜಲಸಿಕ್ತಳಾಗಿರುವವಳೂ | ಪುಷ್ಪಿಂ—ಪುಷ್ಪಿಸ್ವರೂಪಳೂ
ಅಥವಾ ಪುಷ್ಪಭಿವಾಸಿನಿವೇವತೆಯಾದವಳೂ | ಸಿಂಗಲಾಂ—ಹರಿದ್ರಣ (ಗೌರ, ಹಳದಿ) ಯುಕ್ತವಾದ ಶರೀರ
ವುಳ್ಳವಳೂ | ಪದ್ಮಮಾಲಿನೀಂ—ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳೂ | ಚಂದ್ರಾಂ—
ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವಳೂ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ—ಸವರ್ಣಭರಣಿಯುಕ್ತಳೂ ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣ
ಮಯವಾದ ಶರೀರದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವವಳೂ ಆದ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಶ್ರೀದೇವತೆ
ಯನ್ನು | ಮೇ—ನನಗಾಗಿ (ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ) | ಆವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಅತಿಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವಳಾದರೂ ಶೀತಳಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ
ನಯನಮನೋಹರಳಾಗಿರುವಳು. ಈ ದೇವಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಸೊಂಡಲುಗಳಿಂದ
ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವವು. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪುಷ್ಪಪ್ರದಳಾಗಿಯೂ
ಗೌರವರ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಶರೀರಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸುವರ್ಣಾಕೃತಿ
ಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ಆಹ್ಲಾದಕಳಾಗಿರುವಳು. ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ, ಇಂತಹ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಳಾದ
ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಗಜಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪದಿಂದಿರುವಂತೆ
ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಳಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ
ಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತಳೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ಈ ಹದಿಮೂರನೆಯ
ಋಕ್ಕಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವವು.

ಅಥ ಚತುರ್ಥಶೀ ಯಕಃ

ಓಂ ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಶ್ಯಜ್ಜಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಜಾತವೇದಾ ಯುಷಿಃ | ಶ್ರೀರಾಜ್ಯ
ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಛಂದಃ | ಶ್ರೀಂ ಬೀಜಂ | ಹಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಹ್ರೀಂ ಕೇಲಕಂ | ಶ್ರೀರಾಜ್ಯ
ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಯರಿಣೀಂ ಯಷ್ಟಿಂ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ವನಮಃ | ಓಂ ಸುವರ್ಣಾಫಂ—ತರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹೇಮಮಾಲಿನೀಂ—ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಸೂರ್ಯಾಫಂ ಹಿರಣ್ಮಯಿಾಂ ಅನಾಮಿಕಾ ಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಜಾತನೇದೋ ಮ ಆ ವಹ ಕರತಲಕರಪುಷ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಆದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಯರಿಣೀಂ ಯಷ್ಟಿಂ—ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹೇಮಮಾಲಿನೀಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಹರ್ | ಓಂ ಸೂರ್ಯಾಫಂ ಹಿರಣ್ಮಯಿಾಂ—ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷರ್ | ಓಂ ಜಾತನೇದೋ ಮ ಆವಹ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಫರ್ || ಭೂಭುವಸ್ಸುವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ವಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ ||

ಸದ್ಗಂ ಮಣಿಮಯಂ ಕುಂಭಮಿಕ್ಷುಜಾಪಂ ಚ ಬಿಭೃತೀಂ |

ಪುಷ್ಪಬಾಣಂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಧ್ಯಾಯೇದ್ರಾಜ್ಯಪ್ರದಾಯಿನೀಂ ||

ಏವಂ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಜಪೇಲ್ಲಕ್ಷಂ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಸಮತ್ನುತೇ ||

|| ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಯುಕ್ತು ||

ಆದ್ರಾಫಂ ಯಃಕರಿಣೀಂ ಯಷ್ಟಿಂ ಸುವರ್ಣಾಫಂ ಹೇಮಮಾಲಿನೀಂ |

ಸೂರ್ಯಾಫಂ ಹಿರಣ್ಮಯಿಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಜಾತನೇದೋ ಮ ಆವಹ || ೧೪ ||

|| ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆದ್ರಾಫಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಂ ಯಃಕರಿಣೀಂ ಯಷ್ಟಿಕರಾಂ ನೇತ್ರಹಸ್ತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಟಿಲೋಪಶ್ಚಾಂದಸಃ | ತದ್ವತೀಂ ದಂಡಕಾರಿಣೀಂ ದಂಡಕರಾಂ ನಾ | ಯಷ್ಟಿಂ ದಂಡರೂಪಾಂ “ಧರ್ಮದಂಡಸ್ವರೂಪಿಣೀ” ಮಿತಿ ದ್ರಾಹ್ಯೋಕ್ತೇಃ | ಸುವರ್ಣಾಫಂ ಶೋಭನವರ್ಣಾಫಂ ರುಕ್ಮರೂಪಿಣೀಂ ರುಕ್ಮಿಣೀಂ ರುಕ್ಮದೇವತಾಂ ನಾ ಹೇಮಮಾಲಿನೀಂ ಹೇಮವಿಕ್ರತಶೃಂಖಲಾದಿಮಾಲಾವತೀಂ ಸೂರ್ಯಾಫಂ ಸೂರ್ಯಹಸ್ತ್ರಕಾಶಮಾನಾಂ ತದ್ರೂಪಾಂ ನಾ | ಸಿದ್ಧಮನ್ಯತ್ ||

|| ಪೃಥ್ವೀಧರಾಚ್ಯುಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಆದ್ರಾಫಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಂ ಪುಷ್ಯರಿಣೀಂ ಕರಿಹಸ್ತಾಗ್ರವತೀಂ ಯಷ್ಟಿಂ ಪಾಕಶಾಲಾದಿಪದ್ಧರೂಪಾಂ, ಇಷ್ಟಿಮಿತಿಪಾಠೇ ಯಾಗಸ್ವರೂಪಾಂ ಪಿಂಗಲಾಂ ಕದ್ರೂವರ್ಣಾಫಂ ಸದ್ಗಮಾಲಿನೀಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತರೂಪಾಂ ಚಂದ್ರಾಂ ಸಂತೋಷಕರೀಂ ಚಂದ್ರಮಂಡಲನಾಸಿನೀಂ ಚಂದ್ರರೂಪಾಂ ಕರ್ಪೂರಧಾರಿಣೀಂ ನಾ ಹಿರಣ್ಮಯಿಾಂ ಸುವರ್ಣಮಯಿಾಂ ಧನರೂಪಾಂ ಧನಪ್ರಚುರಾಂ ನಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮೇ ಮದರ್ಥಂ ಮನೋತಿ ಪಾಠೇ ಮತ್ಸಂಬಂಧಿಪ್ರಯೋಜನಾಯ ಆವಹ ||

| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ |

(ಹೇ) ಜಾತನೇದಃ—ನಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಆದ್ರಾಫಂ—ಶೀತಲಪುಷ್ಪವುಳ್ಳ ಅಥವಾ ಶೀತಲಕಾಂತಿ ಏತಿಪ್ಪಳು | ಯಷ್ಟಿಂ ಯಃಕರಿಣೀಂ—ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೆತ್ತ ಅಥವಾ ದಂಡವನ್ನು (ಧರ್ಮದಂಡವನ್ನು) ಹಿಡಿದಿರು

ವನಳೂ | ಸುವರ್ಣಾಂ—ಶೋಭನವರ್ಣವುಳ್ಳವಳೂ | ಹೇಮಮಾಲಿನೀಂ—ಸುವರ್ಣನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪುಷ್ಪ
ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವಳೂ | ಸೂರ್ಯಾಂ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅತಿ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳೂ ಅಥವಾ
ಸೂರ್ಯರೂಪದಿಂದಿರುವವಳೂ | ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ—ಸುವರ್ಣಾಭರಣಾಲಂಕೃತಳೂ ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ
ಶರೀರದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವವಳೂ ಆದ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು | ಮೇ—ನನ್ನ
ಸಮೀಪಕ್ಕೆ | ಆ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ,

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶೀತಲಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳೂ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೀತಲ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟಳೂ, ಕೈಯಲ್ಲಿ
ದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವಳೂ, ಶೋಭನವರ್ಣವುಳ್ಳವಳೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಪುಷ್ಪಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸೂರ್ಯ
ನಂತೆ ತೇಜೋದ್ರತಿಶಯದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವಳೂ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಸ್ವರೂಪಳೂ, ಸುವರ್ಣಾಭರಣಾಲಂಕೃತಳೂ
ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶೋಭನಾಂಗವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ
ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ಶ್ರೀತತ್ತ್ವೇ ||

ಮಮಕಾರೋ ಮದಶ್ಲೇಷಿ ವರ್ತೇತೇ ಸಾರ್ತ್ವಯೋರ್ದ್ವಯೋಃ |
ದೇವತೇ ಗಜರೂಪಿಣ್ಯಾ ಶ್ರೀದೇವೀಮಭಿಷಿಂಚತಃ ||
ತಯೋಃ ಕುಂಡಾಗ್ರಯೋರ್ಭಾತ ಆಶಾಪ್ರೀತ್ಯಾಹ್ವಯಾವುಭೌ |
ಸುವರ್ಣಕಲಶಾ ತಾಭ್ಯಾಂ ತೈಸ್ತಿ ಪೂರ್ಣಾಂಭಸಾನ್ವಹಂ ||
ಹೃತ್ಪದ್ಮವಾಸಿನೀ ದೇವೀ ಚಿದ್ರೂಪಿಣ್ಯಾಭಿಷಿಚ್ಯತೇ |
ದೇಹೇ ಗೃಹಾತ್ಮಕೇ ವಿಷ್ಟೇಶ್ವಹಾನಂದೇನ ವಿಷ್ಣುನಾ ||
ಏತಾನಾನ್ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಾಸ್ತು ವಿಭೂತೇರ್ವಿಸ್ತರೋ ಧ್ರುವಃ |
ತಾಂ ಸ್ಮರೇದಭಿಷೇಕಾದ್ರಾಫಂ ಪುಷ್ಪಿದಾಂ ಪುಷ್ಪಿರೂಪಿಣೀಂ ||
ರುಕ್ಮಾಭಾಂ ಸ್ಪಷ್ಟಧೀಗಮ್ಯಾಂ ಸುವರ್ಣಾಂ ಸ್ವರ್ಣಮಾಲಿನೀಂ |
ಸೂರ್ಯಾಮೃಶ್ಚರ್ಯರೂಪಾಂ ಚ ಸಾವಿತ್ರೀಂ ಸೂರ್ಯರೂಪಿಣೀಂ ||
ಆತ್ಮಸಂಜ್ಞಾಂ ಚ ಚಿದ್ರೂಪಾಂ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಸ್ವರೂಪಿಣೀಂ |
ಚಕ್ಷುಃಪ್ರಕಾಶದಾಂ ಚೈವ ಹಿರಣ್ಯಪ್ರಚುರಾಂ ತಥಾ ||
ಸ್ವರ್ಣಾತ್ಮನಾವಿಭೂತಾಂ ಚ ಜಾತನೇದೋ ಮು ಆವಹ |
ಋಚನೋತಾಂ ಜಪೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಪಶ್ಯನ್ನರ್ಕಂ ದಿನಾ ದ್ವಿಜಃ ||
ಪದ್ಮಾಕರೇ ತಟಾಕೇ ವಾ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ತ್ರಿಸಹಸ್ರಕಂ |
ಮಂಡಲತ್ರಯಸರ್ಯಂತಂ ವ್ರತದೀಕ್ಷಾಪರಾಯಣಃ ||
ಋನಾಸಿನೀಶತಂ ಪೂಜ್ಯಂ ಸಾಲಂಕಾರಂ ಸದಕ್ಷಿಣಂ |

ಸಿದ್ಧಾ ಗಜಾಂತರೈಶ್ವರ್ಯಮಾರೋಗ್ಯಂ ಭಾಗ್ಯನೋವ ಚೆ ||
 ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಮಂತೇ ತು ಸೂರ್ಯಸಾಯುಜ್ಯಮಾಪ್ನುಯಾತ್ |
 ನೈತ್ರಾ ದಿವ್ಯಶ್ರಿಭಿಶ್ಚಾ ದ್ವಾರಂ ವಿರಾಜಾಕರುಣಾಂ ಶ್ರಿಯಂ ||
 ದಯಾದ್ವಾರಂ ನೇತ್ರಹಸ್ತಾಂ ಚ ವ್ರತದಂದಸ್ವರೂಪಿಣೀಂ |
 ಪಿಂಗಲಾಭಾಂ ಪ್ರಸನ್ನಾಸ್ಯಾಂ ಪದ್ಮಮಾಲಾಧರಾಂ ತಥಾ ||
 ಚಂದ್ರಸ್ಥಾಂ ಚಂದ್ರರೂಪಾಂ ಚ ಚಂದ್ರಾಂ ಚಂದ್ರಧರಾಂ ತಥಾ |
 ಹಿರಣ್ಮಯಾಂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಮ್ಯುಚೇನೇತಾಂ ಜಪೇನ್ನಿಶಿ ||
 ಆರಭ್ಯ ತು ಕ್ಲೇಶಂಚನ್ಯಾ ಮಾಸ್ಯೇವ ದಶರಾತ್ರಿಷು |
 ಪ್ರಾಪ್ತೈ ಕೋತ್ತರವೃದ್ಧೈವ ಜಪೇದ್ವ್ರತಸರಾಯಾಣಃ ||
 ದ್ವಾತ್ರಿಂಶನ್ಮಾಸಸರ್ಯಂತಂ ಪುರಶ್ಚರಣಮಾಚ್ಯತೇ |
 ಚಂದ್ರಮಂಡಲಮಾಲಕ್ಷ್ಮ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಶ್ರೀಲಲಿತಾಂಬಿಕಾಂ ||
 ಸಿದ್ಧಾ ತು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವಂ ವಶೀಕರಣನೋವ ಚೆ |
 ಪೂರ್ಣಾನಂದಪ್ರತಿಷ್ಠಾಂ ಚ ಕೀರ್ತಿಭೋಗಂ ಮಹದ್ಧನಂ |
 ಪ್ರಾಪ್ಯಾಂತೇ ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯೇವ ನ ಸಂಶಯಃ || ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು

ಮನುಕಾರ ಮತ್ತು ಮದ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಯರು ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಎಡಬಲಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಗಜರೂಪ
 ದಿಂದಿದ್ದು, ತನ್ಮತು ಸೊಂಡಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆಶಾ, ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಸುನರ್ಣಕಲಶಗಳಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯೆಂಬ ಉದಕವನ್ನು
 ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವವಳೂ, ಚಿದ್ರೂಪಸ್ವರೂಪಿಣಿಯೂ, ದೇಹವೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ
 ಆನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನೊಡನೆ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವಳೂ ಆದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅಭಿಷೇಕ
 ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಈ ವಿಧವಾದ ವೈಭವವು ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿಭೂತಿವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ಗಜ
 ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು—ಈ ದೇವಿಯು ಅಭಿಷೇಕೋದಕದಿಂದ ತೊಯಿದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳಾಗಿರು
 ವಳು. ಪುಷ್ಪಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾಗಿ ಸಕಲರಿಗೂ ಪುಷ್ಪಪ್ರದಳಾಗಿರುವಳು. ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ ಶುಭ್ರವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ
 ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು, ಸ್ವಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಳಾಗುವಳು, ಸುನರ್ಣದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಸುನರ್ಣನಿರ್ಮಿತ
 ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಳು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುತಳೂ, ಐಶ್ವರ್ಯಮೂರ್ತಿಯೂ ಆಗಿರುವಳು. ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪಿ
 ಣಿಯೂ, ಚಿದ್ರೂಪಿಣಿಯೂ, ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿಸ್ವರೂಪಿಣಿಯೂ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುವವಳೂ, ಸುನರ್ಣ
 ಮಯಶರೀರಕಾಂತಿಯುತಳೂ, ಸುನರ್ಣಮಯವಾದ ಶರೀರದಿಂದ ಆವಿರ್ಭೂತಳಾದವಳೂ ಆದ ಈ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಾ ಎಂದು ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು.

ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಸರೋವರದಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, ಕೆರೆಯಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸೂರ್ಯನನ್ನು
 ನೋಡುತ್ತಾ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮೂರು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ
 ಮೂರು ಮುಂಡ ಪರ್ಯಂತ (ಮುಂಡಲವೆಂದರೆ ನಲವತ್ತೆಂಟು ದಿನಗಳು) ವ್ರತದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಜಪ

ಮಾಡಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನೂರುಮಂದಿ ಸುವಾಸಿನೀ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ ಗಜಾದ್ವೈಶ್ವರ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯಭಾಗ್ಯ, ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಿದ್ಧಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸುಖಿಸುವನು. ಕೊನೆಗೆ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಾಯುಜ್ಯವೆಂಬ ಉತ್ತಮವಾದ ಪದವಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು.

ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪ ಮಾಡುವಾಗ ಶ್ರೀದೇವತೆಯು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಪ್ರೀತಿ, ದಯಾ ದ್ರವ್ಯಷ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಗುಣಯುಕ್ತಳಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಜನರು ನಿಯಮಪರಿಪಾಲನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮದಂಡಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಗೌರವರ್ಣದ ಶರೀರಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅಹ್ಲಾದಕರವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಚಂದ್ರಬಿಂಬವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಂತೆಯೂ ಸುವರ್ಣಮಯ ಶರೀರಾಕೃತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು. ಪುರಶ್ಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವ ಪುರುಷನು ಶುಕ್ಲವಕ್ಷದ ಪಂಚಮಾ ದಿನ ಜಪವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹತ್ತು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಮಾಡುತ್ತಾ ಪೌರ್ಣಮಾಸಿಯವರೆಗೆ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಆ ದಿನವ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಆ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಲಿತಾಂಬಿಕಾ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಆ ಚಂದ್ರ ಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಚಮಾ ದಿನ ದಿಂದ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯವರೆಗೆ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಜಪಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪುರಶ್ಚರಣವಿಧಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಪುರಶ್ಚರಣವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಜಪಕ್ರಮವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ಸಾಧಕನು ಸಾರ್ವಭೌಮನಾಗುವನು. ಎಲ್ಲರೂ ಇವನ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗುವರು. ಪೂರ್ಣಾನಂದವೂ, ಕೀರ್ತಿಯೂ, ಭೋಗಸಾಧನಗಳೂ, ಧನಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ಲಭಿಸುವುವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲ ಅನುಭವಿಸಿ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸಾಯುಜ್ಯವೆಂಬ ಮಹತ್ವದವಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ಅಥ ಪಂಚದಶೀ ಋಕ್ ||

[ಓಂ ಅಸ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಋಕ್ಕಂಚದಶೀಮಹಾಮಂತ್ರಸ್ಯ | ಅಂಗಿರಾ ಋಷಿಃ | ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವತಾ | ಅನುಷ್ಟುಪ್‌ಛಂದಃ | ಅಥವಾ ಕುಬೇರ ಋಷಿಃ | ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವತಾ | ಪ್ರಸ್ತಾರ ಪಂಕ್ತಂಛಂದಃ | ಹ್ರೀಂ ಬೀಜಂ | ಶ್ರೀಂ ಶಕ್ತಿಃ | ಹ್ರೀಂ ಕೀಲಕಂ | ಶ್ರೀ ರಾಜ್ಯಸಿಂಹಾಸನಸ್ಯ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಪ್ರಸಾದ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥೇ ಜಪೇ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಶಾಂ ಮು ಆವಹ—ಅಂಗುಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಜಾತನೇದಃ—ತೇರ್ಜನೀಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಮನಸೆಗಾಮಿನೀಂ— ಮಧ್ಯಮಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ | ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ— ಅನಾಮಿಕಾಭ್ಯಾಂ—ನಮಃ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಾವೋ ದಾಸ್ಯೋಽಶ್ವಾನ್—ಕನಿಷ್ಠಿಕಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ |

ಓಂ ಹ್ರೀ ಪುರುಷಾನಹಂ—ಕರತಲಕರಪ್ರೆಷ್ಠಾಭ್ಯಾಂ ನಮಃ || ಓಂ ಹ್ರೀಂ ತಾಂ ಮು ಅವಹ-ಹೃದಯಾಯ ನಮಃ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಸಗಾಮಿನೀಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಸಟ್ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಜಾತನೇದಃ—ಶಿರಸೇ ಸ್ವಾಹಾ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಸಗಾಮಿನೀಂ—ಶಿಖಾಯೈ ವಸಟ್ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ-ಕವಚಾಯ ಹುಂ | ಓಂ ಶ್ರೀಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಾವೋ ದಾಸ್ಯೋಽಶ್ವಾನ್-ನೇತ್ರತ್ರಯಾಯ ವಾಷಟ್ | ಓಂ ಹ್ರೀಂ ಪುರುಷಾನಹಂ—ಅಸ್ತ್ರಾಯ ಘಟ್ | ಭೂರ್ಭುವಸ್ಸುವರೋಮಿತಿ ದಿಗ್ವಂಧಃ || ಧ್ಯಾನಂ ||

ಧ್ಯಾಯೇಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪ್ರಹಸಿತಮುಖೀಂ ರಾಜ್ಯಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಾಂ
ಮುದ್ರಾಶಕ್ತೀಂ ಸಕಲವಿನುತಾಂ ಸರ್ವಸಂಸೇವ್ಯಮಾನಾಂ |
ಅಗ್ನೌ ಪೂಜ್ಯಮುಖಿಲಜನನೀಂ ಹೇಮನರ್ಣಾಂ ಹಿರಣ್ಯಾಂ
ಭಾಗ್ಯೋಪೇತಾಂ ಭುವನಸುಖದಾಂ ಭಾರ್ಗವೀಂ ಭೂತಧಾತ್ರೀಂ ||

ಇತಿ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಜಪಂಕುರ್ಯಾತ್ ||]

ಹದಿನೈದನೆಯ ಬುಕ್ಕು

ತಾಂ ಮು ಅವಹ ಜಾತನೇದೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನಸಗಾಮಿನೀಂ |

ಯಸ್ಯಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಗಾವೋ ದಾಸ್ಯೋಽಶ್ವಾನ್ವಿಂದೇಯಂ

ಪುರುಷಾನಹಂ || ೧೫ ||

|| ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಯಂ ಬುಕ್ ದ್ವಿತೀಯಯಾ ಬುಚಾ ನ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ | ಪ್ರಭೂತಂ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ಗಾವಃ ಗಾಃ | ದಾಸ್ಯಃ ಪರಿಚಾರಿಕಾಃ | ಉಭಯತ್ರ ತಸರ್ಥೇ ಜಪ್ | ಇಯಾನ್ ವಿಶೇಷಃ ||

|| ಪೃಥ್ವೀಧರಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತನೇದಃ ಅಗ್ನೇ ಯಸ್ಯಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಮಾಗತಾಯಾಂ ಸತ್ಯಾಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಪುಷ್ಕಲಂ ಧನಂ ಗಾವಃ ಗೋಮುಹಿಷ್ಯಾದೀನ್ ದಾಸ್ಯಃ ದಾಸೀಜನಾನ್ ಅಶ್ವಾನ್ ತುರಗಾದೀನ್ ಪುರುಷಾನ್ ಪುತ್ರನಿತ್ರಕಲತ್ರಾದೀನ್ ವಿಂದೇಯಮಹಂ ಲಭೇಯಂ | ಅನಸಗಾಮಿನೀಂ ನಿವೃತ್ತಿರಹಿತಾಂ ತಾಂ ತಾಡ್ಯತೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಶ್ರಿಯಂ ನೇ ಮದೆರ್ಥಂ ಅವಹ ಅವಾಹನಂ ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಹೇ) ಜಾತನೇದಃ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅನಸಗಾಮಿನೀಂ—ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಿರುವ ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ | ತಾಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ | ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ—ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು | ಮೇ—ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಅಥವಾ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ |
ಆವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ | **ಯಸ್ಯಾಂ**—ಯಾವ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲಾಗಿ | (**ಅಹಂ**—
ನಾನು) | **ಪ್ರಭೂತಂ**—ಬಹಳವಾದ | **ಹಿರಣ್ಯಂ**—ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಅಥವಾ ಧನಕನಕಾದಿಸಂಪತ್ತನ್ನೂ | **ಗಾವಃ**—
ಗೋವುಗಳನ್ನೂ (ಕುಶುಸಂಪತ್ತನ್ನೂ) | **ದಾಸ್ಯಃ**—ದಾಸದಾಸೀಜನರನ್ನು ಎಂದರೆ ಭೃತ್ಯರನ್ನೂ | **ಅಶ್ವಾನ್**—
ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ | **ಪುರುಷಾನ್**—ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾದಿ ಜನರನ್ನೂ | **ವಿಂದೇಯಂ**—(ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ)
ಪಡೆಯುವೆನೋ | (**ತಾಂ** ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಮೇ **ಆವಹ**—ಅಂತಹ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಶ್ರೀದೇವತೆಯು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಆ ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು
ಬಹಳವಾದ ಧನಕನಕಾದಿಸಂಪತ್ತನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಶುಸಂಪತ್ತನ್ನೂ, ದಾಸದಾಸೀಜನರನ್ನೂ,
ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾದಿ ಬಂಧುವರ್ಗದವರನ್ನೂ ಪಡೆಯುವಂತಾಗುವುದೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು
ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ಮಂತ್ರಕಲ್ಪಾರ್ಣವೇ ||

ಪಂಚದಶ್ಯಾ ಯಚಃ ಕುಬೇರಯುಷಿಃ ಪ್ರಸ್ತಾರಸಂಕ್ರಿಯಂಧಃ | ಹಿರಂ ಶ್ರೀಂ ಹಿರಮಿತಿ ಬೀಜಾನಿ
ದ್ವಿಧಾನಿಭಕ್ತಮಂತ್ರೇಣ ಸಬೀಜತ್ರಯೇಣ ಸಲ್ಲವೇನ ತ್ರಿವಾರಮನುಲೋಮುನಿಲೋಮುಪರಿವರ್ತನತಃ
ಮೋಢಾ ನ್ಯಾಸಃ | ಧ್ಯಾನಂ—

ಧ್ಯಾಯೇಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪ್ರಹಸಿತಮುಖೀಂ ರಾಜ್ಯಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಂ
ಮುದ್ರಾಶಕ್ತಿಂ ಸಕಲವಿನುತಾಂ ಸರ್ವಸಂಸೇವ್ಯಮಾನಾಂ |

ಅಗ್ನಿ ಪೂಜ್ಯಮುಖಿಲಜನನೀಂ ದೇವವರ್ಣಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ
ಭಾಗ್ಯೋಪೇತಾಂ ಭುವನಸುಖದಾಂ ಭಾರ್ಗವೀಂ ಭೂತಿಧಾತ್ರೀಂ ||

ಮಂತ್ರೋದಯಂ ಧಾನ್ಯರಾಶೇರುಪರಿ ಪದ್ಮಾಕ್ಷಮಾಲಯಾ ತುಲಸೀಕಾಷ್ಮಮಾಲಯಾ ನಾ ಪ್ರತ್ಯಹಮು-
ಷ್ಣೋದತ್ತರತ್ರಿಸಹಸ್ರಶ್ರಿಕಾರೇಣ ಸಹಸ್ರದಿವಸಜಪಾತ್ಸಿದ್ಧೋ ಭವತಿ | ನ್ಯಾಘ್ರಾಜೀನೇ ಮಹೇಂದ್ರನೀಲಾಕ್ಷ-
ಮಾಲಯಾ ಪಂಚಲಕ್ಷಜಪಾಚೈಕ್ರೂನ್ ಜಯತಿ | ವಸ್ತ್ರಾಸನೇ ದರ್ಭಾಸ್ತರಣೇ ನಾ ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲಯಾ
ನವಲಕ್ಷಜಪಾದ್ವಿದ್ಯಾಂ ಸ್ತಾಪ್ನೋತಿ | ನೇತ್ರಾಸನೇ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಮಾಲಯಾ ಕೋಟಿಜಪಾದ್ವಿದ್ಯಾಂ
ಸ್ತಾಪ್ನುಯಾತ್ | ಐಹಿಕಸರ್ವಕಾಮಪ್ರದೋದಯಂ ಮಂತ್ರಃ | ಅರ್ಥತಸ್ತೇಷಾಃ ದ್ವಿತೀಯಾಮೃಚ-
ಮನುಕರೋತಿ | ಅನ್ಯದನ್ಯತೋಕ್ತಮೇವೇತಿ ಸಮಾನಂ ||

|| ಇತಿ ಪಂಚದಶೀ ಯುಗ್ವಿವೃತಾ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಭಾಷ್ಯಂ

ಅನುನಾದವು

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಋಕ್ಕಾದ ತಾಂ ಮು ಆವಹ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಕುಬೇರನು ಋಷಿಯು ; ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ದೇವತೆಯು ; ಪ್ರಸ್ತಾರಸಂಕ್ತಿಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಮಂತ್ರವನ್ನು ನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಎರಡು ಭಾಗ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಮೂರು ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಅನುಲೋಮ ವಿಲೋಮಕ್ರಮದಿಂದ ಸೇರಿಸಿ ಪೋಥಾನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ಇರುವುದು.

ಧ್ಯಾಯೇಲ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಪ್ರಹಸಿತಮುಖೀಂ ರಾಜ್ಯಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥಾಂ
ಮುದ್ರಾಶಕ್ತಿಂ ಸಕಲವಿನುತಾಂ ಸರ್ವಸಂಸೇವ್ಯಮಾನಾಂ

ಅಗ್ನಿ ಪೂಜ್ಯಮುಖಿಲಜನನೀಂ ದೇವವರ್ಣಾಂ ಹಿರಣ್ಯಾಂ

ಭಾಗ್ಯೋಪೇತಾಂ ಭುವನಸುಖದಾಂ ಭಾರ್ಗವೀಂ ಭೂತಿಧಾತ್ರೀಂ ||

ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಮಾಂಕಿತಳಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ರಾಜ್ಯಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂದಹಾಸವನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಾ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ನರದಾಭಯದಾದಿಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಸಕಲಜನರಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವಳು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅವಾಹಿತಳಾಗಿ ಪೂಜಾರ್ಹಳಾಗಿರುವಳು. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಜನನಿಯಾಗಿರುವಳು. ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣದ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಈ ದೇವಿಯ ಶರೀರವು ಸುವರ್ಣಮಯವೇ ಆಗಿರುವುದು. ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯಳಾದ್ದರಿಂದ ಸಕಲ ಲೋಕದ ಜನರಿಗೂ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಳು. ಭೃಗುಕುಲೋತ್ಪನ್ನಳೂ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಳೂ ಆದ ಈ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಜಪಮಾಡುವ ಸಾಧಕನು ಧಾನ್ಯರಾಶಿಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಪದ್ಮಾಕ್ಷಮಾಲೆ ಅಥವಾ ತುಲಸೀಕಾಷ್ಠಮಾಲೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಜಪಸರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಮೂರುಸಾವಿರದ ನೂರೊಂಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಂತೆ ಸಹಸ್ರದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಜಪಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರೆ ಆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಆಸನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಘ್ರಾಜಿನ ಎಂದರೆ—ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಇಂದ್ರನೀಲ ಮಣಿಯ ಜಪಮಾಲೆಯಿಂದ ಐದುಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಿದರೆ ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಾಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಥವಾ ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ದ್ರುಮಾಕ್ಷಮಾಲೆಯಿಂದ ಒಂಭತ್ತುಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಿದರೆ ಸಕಲ ವಿಧ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ವೇತ್ರಾಸನದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ—ಬೆತ್ತದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಸುವರ್ಣಮಣಿಯುಕ್ತವಾದ ಜಪಸರದಿಂದ ಒಂದುಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಿದರೆ ರಾಜ್ಯಲಾಭವಾಗುವುದು. ಈ ಮಂತ್ರವು ಐಹಿಕ ಎಂದರೆ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಠಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಅರ್ಥವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂತ್ರವು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಎರಡನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಂತೆಯೇ ಇದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೈದನೆಯ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಧವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವು ಸಮಾಪ್ತವು.

|| ನಿರುಕ್ತಕಾರೋಕ್ತಫಲಸ್ತುತಿಃ ||

ಯಃ ಶುಚಿಃ ಪ್ರಯತೋ ಭೂತ್ವಾ ಜುಹುಯಾದಾಜ್ಯಮನ್ವಹಂ |

ಶ್ರಿಯಃ ಪಂಚದಶರ್ಚಂ ಚ ಶ್ರೀಕಾಮಃ ಸತತಂ ಜಪೇತ್ || ೧೬ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಪುರುಷನು | ಶ್ರೀಕಾಮಃ—ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನೋ ಆ ಪುರುಷನು | ಪ್ರಯತಃ—ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ | ಶುಚಿಃಭೂತ್ವಾ—ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿಯೂ ಆಗಿ | ಶ್ರಿಯಃ—ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ | ಪಂಚದಶರ್ಚಂ—ಹದಿನೈದು ಮುಕ್ತುಗಳಿಂದ ದಲೂ | ಅನ್ವಹಂ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ಅಜ್ಯಂ—ಅಜ್ಯಹುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಜುಹಯಾತ್—ಸಂಸ್ಕೃತಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು | ಚ—ಮತ್ತು ಈ ಸೂಕ್ತದ ಹದಿನೈದು ಮುಕ್ತುಗಳನ್ನು | ಸತತಂ—ಯಾವಾಗಲೂ ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ಜಪೇತ್—ಜಪಮಾಡಬೇಕು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಪುರುಷನು ತನಗೆ ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹವೂ ಸಂಪತ್ತೂ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಹದಿನೈದು ಮುಕ್ತುಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅಜ್ಯಹುತಿಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಈ ಸೂಕ್ತನನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕು.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

|| ನಿರುಕ್ತಕಾರೋಕ್ತಫಲಸ್ತುತಿಃ ||

ಓಂ | ಯಃ ಶುಚಿಃ ಪ್ರಯತೋ ಭೂತ್ವಾ ಜುಹುಯಾದಾಜ್ಯಮನ್ವಹಂ |

ಶ್ರಿಯಃ ಪಂಚದಶರ್ಚಂ ಚ ಶ್ರೀಕಾಮಃ ಸತತಂ ಜಪೇತ್ || ೧೬ ||

ಯಃ ಶ್ರೀಕಾಮಃ ಸ ಶುಚಿಃ ಪ್ರಯತಶ್ಚ ಭೂತ್ವಾ ಸತತಂ ಸಂಕಲ್ಪದಿನಾದಿ ಪಂಚದಶಾಬ್ದೀಷು ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಸ್ವಶಾಖೋಕ್ತವಿಧಾನೇನಾಗ್ನಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಪಂಚದಶಮುಗ್ಧಿಃ ಪಂಚದಶಾಜ್ಯಹುತಿ-ರ್ಹುತ್ವಾ ತತಃ ಪರಂ ಶ್ರಿಯಃ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಪಂಚದಶರ್ಚಂ ಸಾಕಲ್ಯೇನೈಕನಾರಮಿತಿ ಯಥಾಶಕ್ತ್ಯಮಿಂದ-ಸಾರಾಯಣಂ ಕುರ್ಯಾತ್ | ಅಥವಾ ಪಂಚದಶನಾರಮುಖಂಡಚಾರಾಯಣಂ ಕೃತ್ವಾ ತತ ಏಕೈಕಾ-ಮೃಚಂ ನಿಧಿನದ್ಯಥಾಸಂಖ್ಯಂ ಜಪೇತ್ | ತದಶಕ್ತೌ ಲೌಕಿಕೇಽಗ್ನಾವಮಿ ಪಂಚದಶ ಮುಗ್ಧಿಃ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಪಂಚದಶಾಜ್ಯಹುತಿರ್ಹುತ್ವಾ ಪಂಚದಶ ನಾರಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಂ ಜಪೇತ್ಸ್ಯ ಶ್ರೀಕಾಮಸ್ಯ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ

ಜನ್ಮನಿ ಮಹತೀ ಶ್ರೀಪ್ರಾಪ್ತಿರ್ಭವಿಸ್ಯತೀತಿ ವಿಜ್ಞಾಯತೇ | ವಿಧವದೆನುಷ್ಠಾನಾಸಮರ್ಥಸ್ಯ ತು
ಜನ್ಮಾಂತರೇ ಫಲಾನುಭವೋ ಭವಿಸ್ಯತೀತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಃ || ತದುಕ್ತಂ ಮಂತ್ರರಹಸ್ಯೇ ||

ಅಧಿಕಾರೀ ಯಥಾದೇಶೇ ಯಥಾಕಾಲೇ ಯಥಾಮನುಂ |
ಯಾದ್ಯಗ್ನಿಧಾನಸಂಧಾನಃ ಪ್ರಜಪೇತ್ತಾದ್ಯತಂ ಫಲಂ ||
ಕಾಲದೇಶಕ್ರಿಯಾರೂಪಾದ್ಯನುರೂಪಂ ಲಭೇನ್ನರಃ |
ಅತ್ಯುತ್ಕಟೇನ ಪುಷ್ಯೇನ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಹಿ ಜನ್ಮನಿ ||
ತತ್ಪಲಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾತ್ಸಿದ್ಧೋ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ |
ಪುಣ್ಯಸ್ಯಾನುತ್ಕಟೇತೇ ತು ಚಿರಾತ್ಪಿಂಚಿತ್ವಲಂ ಲಭೇತ್ ||
ಪ್ರತಿಬಂಧಕಪಾಪ್ಯೇ ಫಲಂ ಜನ್ಮಾಂತರೇ ಭವೇತ್ |
ನ ದೇವತೋಪಾಸನಂ ವ್ಯರ್ಥಂ ಭವಿಸ್ಯತಿ ಕದಾಚನ ||
ತಸ್ಮಾನ್ನಂತ್ರಂ ಜಪೇದ್ಯೋಗೀ ಯತಃ ಶುದ್ಧೇಂದ್ರಿಯಕ್ರಿಯಾಃ || ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು

ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಪುರುಷನು ಶುಚಿಭೂತನಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ ದಿನದಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರೀಶೂಕ್ರದ ಪ್ರತಿ ಮುಕ್ತಿನಿಂದಲೂ ಒಂದೊಂದರಂತೆ ಹದಿನೈದು ಆಜ್ಞಾಹುತಿಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಆ ಹದಿನೈದುಮುಕ್ತುಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯುಕ್ರವಾಗಿ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪಾರಾಯಣವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಹದಿನೈದು ಮುಕ್ತುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆಸೇರಿಸಿ ಅಖಂಡಪಾರಾಯಣಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಕ್ತನ್ನೂ ಕ್ಲಪ್ತಸಂಖ್ಯೆಯಷ್ಟು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟು ಮಾಡಲೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಲೌಕಿಕಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹದಿನೈದು ಮುಕ್ತುಗಳಿಂದ ಹದಿನೈದು ಆಜ್ಞಾಹುತಿಗಳನ್ನು ಹೋಮಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಹದಿನೈದಾವರ್ತಿ ಶ್ರೀಶೂಕ್ರವನ್ನು ಜಪಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಚೈವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳವಾದ ವಶ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದವಾಗಿದೆ. ವಿಧಿಪ್ರಕಾರವೂ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಜಪಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗೇ ಆಗುವುದು. ಜಪಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳು ಬಂದೊದಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಫಲಾನುಭವವು ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂಬುದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು. ಈ ವಿಷಯವು ಮಂತ್ರರಹಸ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಶೂಕ್ರವನ್ನು ಜಪಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನ್ಯೂನತೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ವಿದ್ಯುಕ್ರವಾಗಿ ಜಪಾನುಷ್ಠಾನಮಾಡಲು ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಅಸಮರ್ಥನಾದರೂ ದೇಶಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಎಂದರೆ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಜಪಮಾಡುವನೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಫಲವು ಲಭಿಸುವುದು. ಅತ್ಯುತ್ಕಟವಾದ ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ ಅದರ ಫಲವೂ ಲಭಿಸುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವವು ಅಷ್ಟು ಅತಿಶಯವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಫಲವು ಲಭಿಸುವುದು.

ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳುಂಟಾಗಿ ಜಪಾನುಷ್ಠಾನ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅದುನರೆಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಿದ ಜಪವು ಎಷ್ಟೇ ಅಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಫಲವು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದು. ದೇವತಾಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಜಪಾರ್ಚನಾದಿಗಳು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಯೋಗಿಯಾದವನು (ಅಥವಾ ಜಪಮಾಡುವವನು) ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ಶುದ್ಧನೂ ಆಗಿ ಈ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಪಮಾಡಬೇಕು

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಫಲಸ್ತುತಿ ಋಕ್ವಿನ ಅರ್ಥವಿನರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು.

[ಸೂಚನೆ—ಋಗ್ವೇದಪರಿಶಿಷ್ಟ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರವಿರುವವು. ಫಲಸ್ತುತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಒಂದು ಋಕ್ಯ ಇದರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದು. ಇದು ನಿರುಕ್ತಕಾರೋಕ್ತ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಫಲಸ್ತುತಿರೂಪಮಂತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿದನಂತರ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅಥವಾ ಶ್ರೀದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇವು ಸುಲಭಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾರೂ ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಠಿಸುವಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ, ಪಾಠಾಂತರವೂ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಮದಂತೆಯೇ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.]

ಪದ್ಮಾಸನೇ ಪದ್ಮಲೂರೂ ಪದ್ಮಾಕ್ಷೀ ಪದ್ಮಸಂಭವೇ |

ಶ್ವಂ ಮಾಂ ಭಜಸ್ವ ಪದ್ಮಾಕ್ಷೀ ಯೇನ ಸೌಖ್ಯಂ ಲಭಾಮ್ಯಹಂ ||

ಎಲೈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ, ನೀನು ಪದ್ಮವನ್ನೇ ಆಸನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ತೊಡೆಗಳು ಪದ್ಮದಂತೆ ಕೋಮಲವಾಗಿವೆ. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪದ್ಮದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ನೀನು ಪದ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ಎಲೈ ಪದ್ಮದಂತೆ ಮನೋಹರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಾಡಿ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನನ್ನ ಆಶ್ರಯ (ವಾಸಸ್ಥಾನ) ದಲ್ಲಿರು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗುವುದು.

ಅಶ್ವದಾಯಿಗೋದಾಯಿಗಾ ಧನದಾಯಿಗಾ ಮಹಾಧನೇ |

ಧನಂ ಮೇ ಜುಷ್ಠಾಂ ದೇವಿ ಸರ್ವಕಾಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೇ ||

ಮಹಾಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ, ನೀನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಧನಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವವಳು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ದೇವಿ, ಸರ್ವಕಾಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಎಂದರೆ ನಾನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ನೆರವೇರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಪುತ್ರಪೌತ್ರಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ ಹಸ್ತಶ್ಚಾದಿಗಳನೇ ರಥಂ |

ಪ್ರಜಾನಾಂ ಭವಸಿ ಮಾತಾ ಆಯುಷ್ಯಂತೆಂ ಕರೋತು ಮಾಂ ||

ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ತಾಯಿಯಾದ ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ, ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಗೋವುಗಳು, ರಥ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ದಿಫಾಯುಷ್ಯವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಚಂದ್ರಾಭಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಿಶಾಶಾನಾಂ ಸೂರ್ಯಭಾಂ ಶ್ರಿಯಮಿಶ್ವರೀಂ |

ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ಸಂಕಾಶಾಂ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಮುಪಾಸ್ತುಹೇ ||

ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೀತಳವಾದ ಮತ್ತು ಮನೋಹರವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವವಳೂ. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಒಡೆಯಳೂ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳೂ, ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯಳೂ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಒಟ್ಟು ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಉಭಾಗುವ ಅತಿಶಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುವವಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ನಾವು ಉಪಾಸನೆಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಧನಮಗ್ನಿ ಧನಂ ವಾಯುಧನಂ ಸೂರ್ಯೋ ಧನಂ ವಸುಃ |

ಧನಮಿಂದ್ರೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿವರಾಣಂ ಧನಮಶ್ವತೇ ||

ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಇಂದ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ವರುಣ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ತಾವು ಅರ್ಪಿಸುವ ಧನವನ್ನೂ ಐಶ್ವರ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವೈನತೇಯ ಸೋಮಂ ಪಿಬ ಸೋಮಂ ಪಿಬತು ವೃತ್ರಹಾ |

ಸೋಮಂ ಧನಸ್ಯ ಸೋಮಿನೋ ಮಹ್ಯಂ ದದಾತು ಸೋಮಿನಃ ||

ಎಲೈ ವಿನತಾಪುತ್ರನಾದ ಗರುಡನೇ, ಸೋಮರಸವನ್ನು (ಅಥವಾ ಅಮೃತವನ್ನು) ಪಾನಮಾಡು. ವೃತ್ರಾಸುರ ಸಂಹಾರಕನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನೂ ಸೋಮಪಾನಮಾಡು. ಎಲೈ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹರಾದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೇ, ಧನದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸೋಮವನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಪಾನಮಾಡಿ. ಸೋಮಪಾನಮಾಡುವ ನನಗೂ ಘನಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಿ.

ನ ಕ್ರೋಧೋ ನ ಚ ಮಾಶ್ವರ್ಯೋ ನ ಲೋಭೋ ನಾಶುಭಾ ಮತಿಃ |

ಭವಂತು ಕೃತಪುಣ್ಯಾನಾಂ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಂ ಜಪೇತ್ಸದಾ ||

ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಭಕ್ತರೂ ಸದಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸುವವರೂ ಆದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೆ ಕೋಪ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ (ಅಸೂಯೆ) ಲೋಭ (ಜಿಪುಣತ್ವ) ಕೆಟ್ಟಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಈ ದುರ್ಗುಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ವರ್ಷಂತು ತೇ ವಿಭಾವರಿ ದಿವೋ ಅಭ್ರಸ್ಯ ವಿದ್ಯುತಃ |

ರೋಹಂತು ಸರ್ವಬೀಜಾನ್ಯವ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೋ ಜಹಿ ||

ಎಲೈ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಳವ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಿಡಿಲು, ಮಿಂಚುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ ಮೇಘಗಳು ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಲೆ. ಆ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಪ್ತಿಯನಗೊಂಡು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಬೀಜಾದಿಗಳು ಮೊಳಕೆಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಸಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ. ಎಲೈ ದೇವತೆಯೇ, ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು.

ಪದ್ಮಪ್ರಿಯೇ ಪದ್ಮಿನಿ ಪದ್ಮಹಸ್ತೇ ಪದ್ಮಾಲಯೇ ಪದ್ಮದಳಾಯಾಶಾಸ್ತ್ರೀ |

ವಿಶ್ವಪ್ರಿಯೇ ವಿಷ್ಣುಮನೋನುಕೂಲೇ ತ್ವತ್ಪಾದಪದ್ಮಂ ಮಯಿ ಸಂನಿಭತ್ಸೈಃ ||

ಎಲೈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ, ನೀನಿಗೆ ಪದ್ಮವು ಅಥವಾ ಕಮಲವು ಪ್ರಿಯವಾಗುವುದು. ನೀನು ಪದ್ಮದಿಂದಲೇ ಆವಿರ್ಭೂತಳಾದವಳು. ನಿನ್ನ ಎರಡು ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆ. ಪದ್ಮವೇ ನೀನಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗುವುದು. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಮಲಪುಷ್ಪದ ದಳಗಳಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವವು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜನರಿಗೂ ನೀನು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವೆ ಇಂತಹ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಳಾದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪದ್ಮದಂತೆ ಕೋನುಲವಾದ ಪಾದಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಮಾಡು

ಯಾ ಸಾ ಪದ್ಮಾಸನಸ್ಥಾ ವಿಪುಲಕಟಿತೆಟೀ ಪದ್ಮಪತ್ರಾಯಾಶಾಸ್ತ್ರೀ

ಗಂಭೀರಾವರ್ತನಾಭಿಸ್ತನಭರನಮಿತಾ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರೋತ್ತರೀಯಾ |

ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ದಿವ್ಯೈರ್ಗರ್ಜೇಂದ್ರೈರ್ಮುರ್ಛಗಣಖಚಿತ್ಯೈಃ ಸ್ನಾಸಿತಾ ಹೇಮಕುಂಭೈ-

ರ್ನಿತ್ಯೈಂ ಸಾ ಪದ್ಮಹಸ್ತಾ ಮಮ ವಸತು ಗೃಹೇ ಸರ್ವಮಾಂಗಲ್ಯಯುಕ್ತಾ ||

ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ನಾನಾಂಕಿತೆಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಂದಿಸಿರುವಳು. ಈ ದೇವಿಯು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಟಿತಶ್ಚಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಪದ್ಮಪತ್ರದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಆಳವಾದ ನಾಭಿಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಸ್ವನಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಬಗ್ಗಿದಂತಿರುವ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಶುಭ್ರವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಳು. ನಾನಾರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಸುವರ್ಣಕಲಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶುದ್ಧಜಲದಿಂದ ಗಜಶ್ರೇಷ್ಠಗಳ ಸೊಂಡಿಲುಗಳಿಂದ ಅಭಿಷಿಕ್ತಳಾಗಿ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಪುಷ್ಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸಮಸ್ತ ಅಭರಣಗಳಿಂದ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸರ್ವಸೌಭಾಗ್ಯಯುಕ್ತಳಾಗಿಯೂ ಮಂಗಳಪ್ರದಳಾಗಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರರಾಜತನಯಾಂ ಶ್ರೀರಂಗಧಾಮೇಶ್ವರೀಂ

ದಾಸೀಭೂತಸಮಸ್ತದೇವನಿತಾಂ ಲೋಕೈಕದೀಪಾಂಕುರಾಂ |

ಶ್ರೀಮನ್ಮಂದಕಟಾಕ್ಷಲಬ್ಧವಿಭವದ್ವೈಹೀಂದ್ರಗಂಗಾಧರಾಂ

ಶ್ಯಾಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಕುಟುಂಬಿನೀಂ ಸರಸಿಜಾಂ ವಂದೇ ಮುಕುಂದಪ್ರಿಯಾಂ ||

ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಮುದ್ರಮಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನಳಾದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಪುತ್ರಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವಳು. ಶ್ರೀರಂಗಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಾಭಿಧಾನದಿಂದ ನೆಲೆಸಿರುವ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವಳು. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸಮಸ್ತದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರೂ ದೇವಿಯ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ದಾಸೀಭಾವದಿಂದ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನು ಜಿಳಿಗುವ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸರ್ವಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು. ಈ ದೇವಿಯ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಲಬ್ಧವಾಗುವ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ಇಂದ್ರ, ಈಶ್ವರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುವರು. ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಜನನಿಯಂತೆ ವೋಷಕಳಾಗಿರುವಳು. ಪದ್ಮಪುಷ್ಪದಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭೂತಳಾಗಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದ ಈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

- ಸಿದ್ಧಲಕ್ಷ್ಮೀನೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಸರಸ್ವತೀ |
ಶ್ರೀರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ವರಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಭವ ಸರ್ವದಾ ||

ಎಲೈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರಿಗೆ ಸರ್ವಾರ್ಥಗಳೂ ಸಿದ್ಧವುವುದರಿಂದ ನೀನಿಗೆ ಸಿದ್ಧಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ, ನೋಕ್ಷಪ್ರದಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂದೂ, ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಪ್ರದಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂದೂ, ವೇದಾಭಿಮಾನಿಯಾದುದರಿಂದ ಸರಸ್ವತಿಯೆಂದೂ, ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯಳಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀದೇವತೆಯೆಂದೂ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರವರು ಇಚ್ಛಿಸುವ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ವರಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂದೂ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಮಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವೆ. ಇಂತಹ ನೀನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತಳಾಗಿಯೇ ಇರು.

ವರಾಂಕುಶೌ ಪಾಶಮುಖೇತಿಮುದ್ರಾಂ ಕರೈರ್ವಹಂತೀಂ ಕಮಲಾಸನಸ್ಥಾಂ |
ಬಾಲಾರ್ಕಕೋಟಿಪ್ರತಿಭಾಂ ಶ್ರೀಣೇತ್ರಾಂ ಭಜೇದ್ರಹಮಾದ್ಯಾಂ ಜಗದೀಶ್ವರೀಂ ತಾಂ ||

ಈ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವರದಹಸ್ತ, ಅಂಕುಶ, ಪಾಶ ಅಭಯಮುದ್ರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಶ್ರೀಣೇತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೋಟಿಸೂರ್ಯರ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವಳು. ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯಳಾದ ಈ ದೇವಿಯನ್ನು ನಾನು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸರ್ವಮಂಗಳಮಾಂಗಲೈಶ್ಚ ನೀಶೇ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧಕೇ |
ಶರಣೈಶ್ಚ ತ್ರೈಲೋಕೈಶ್ಚ ದೇವಿ ನಾರಾಯಣೇ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||

ಎಲೈ ದೇವಿ, ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಮಂಗಳವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಮಾಂಗಲ್ಯಸ್ವರೂಪಳಾಗಿರುವವಳು. ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾಗಿರುವೆ ಅಥವಾ ಸರ್ವರಿಗೂ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವಳು ಭಕ್ತರ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಡುವವಳು ; ಶರಣಾರ್ಹಳು. ಮಹೇಶ್ವರ ಪತ್ನಿಯೆಂದೂ, ನಾರಾಯಣನ ಪತ್ನಿಯೆಂದೂ ವಿವಿಧನಾಮಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವವಳು, ಇಂತಹ ನೀನಿಗೆ ಇದೋ ನಮಸ್ಕಾರವು.

ವಿಷ್ಣುಪತ್ನೀಂ ಕ್ಷಮಾಂ ದೇವೀಂ ಮಾಧವೀಂ ಮಾಧವಪ್ರಿಯಾಂ |
ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಿಯತಮೀಂ ದೇವೀಂ ನಮಾಮ್ಯಚ್ಯುತವಲ್ಲಭಾಂ ||

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪತ್ನಿಯೂ, ಕ್ಷಮಾಸ್ವರೂಪಳೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಮಾಧವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯಳಾದವಳೂ, ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಂತಿರುವವಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಚ ವಿದ್ಯಾಹೇ ವಿಷ್ಣುಪತ್ನೀ ಚ ಭೀಮಾಹಿ |
ತನ್ನೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್ ||

ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿಯೆಂಬಭಿಧಾನಯುಕ್ತಳಾದ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯಾವ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೇರಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡೋಣ.

ಶ್ರೀವರ್ಚಸ್ಯವಾಯುಷ್ಯವಾರೋಗ್ಯಮಾನಿಧಾತ್ವವಮಾನಂ ಮಹೀಯತೇ |

ಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ ಪಶುಂ ಬಹುಪುತ್ರಲಾಭಂ ಶತಸಂವತ್ಸರಂ ದೀರ್ಘಮಾಯುಃ ||

ಶ್ರೀಸೂಕ್ತವನ್ನು ಜಪಿಸುವವರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು, ವರ್ಚಸ್ಸು (ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಳೆ, ಕಾಂತಿ) ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ಪಶುಸಂಪತ್ತು, ಅನೇಕ ಪುತ್ರಸಂತತಿ, ನೂರುವರ್ಷ ಪೂರ್ಣಾಯುಷ್ಯ ಇವು ಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವಳು. ಆ ಪುರುಷನು ಸಕಲರಿಂದಲೂ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಶ್ರೀಸೂಕ್ತಂ ಸಮಾಪ್ತಂ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಸಮಾಪ್ತವು

ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್

ಮಂಡಲಾಂತ್ಯೆದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು.

ನಿಶ್ವೇಶ್ವರ ನಿರೂಪಾಪ್ತ ನಿಶ್ಚಯಾಪ ಸದಾಶಿವ |

ಶರಣಂ ಭವ ಭೂತೇಶ ಕರುಣಾಕರ ಶಂಕರ ||

ಹರ ಶಂಭೋ ಮಹಾದೇವ ನಿಶ್ವೇಶಾಮರವಲ್ಲಭ |

ಶಿವ ಶಂಕರ ಸರ್ವಾತ್ಮನ್ ನೀಲಕಂಠ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||

ಮೃತ್ಯುಂಜಯಾಯ ರುದ್ರಾಯ ನೀಲಕಂಠಾಯ ಶಂಭವೇ |

ಅಮೃತೇಶಾಯ ಸರ್ವಾಯ ಮಹಾದೇವಾಯ ತೇ ನಮಃ ||

ಏತಾನಿ ಶಿವನಾಮಾನಿ ಯಃ ಪಠೇನ್ನಿಯತಃ ಸಕೃತ್ |

ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯುಭಯಂ ತಸ್ಯ ಪಾಪರೋಗಾದಿ ಕಿಂಚಿನ್ ||

ಯಜ್ಞೇಶಾಚ್ಯುತ ಗೋವಿಂದಿ ಮಾಧವಾನಂತ ಕೇಶವ |

ಕೃಷ್ಣ ವಿಷ್ಣೋ ಹೃಷೀಕೇಶ ವಾಸುದೇವ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||

ಕೃಷ್ಣಾಯ ಗೋಪಿನಾಥಾಯ ಚಿಕ್ರಿಣೇ ಮುರವೈರಿಣೇ |

ಅಮೃತೇಶಾಯ ಗೋಪಾಯ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ ||

ವಾಸನಾದ್ವಾಸುದೇವೋಽಸಿ ವಾಸಿತಂ ತೇ ಜಗತ್ತ್ರಯಂ |

ಸರ್ವಭೂತನಿವಾಸೋಽಸಿ ವಾಸುದೇವ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ ||

ದಶ ಸಪ್ತ ಚಿ ನಾಮಾನಿ ಮಂಡಲಾಂತೇಷು ಯಃ ಪಠೇತ್ |

ಸ ಶಿವಸ್ಯ ಪದಂ ಗತ್ವಾ ಶಿವಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ ||

ಏತಾನಿ ಶಿವನಾಮಾನಿ ಮಂಡಲಾಂತೇ ಸಕೃತ್ಪಠೇತ್ ||

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ದಾದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುನುರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾಶೀರ್ಷಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀವೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-
ಧರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ
ಯಕ್ಷಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಸಂಚಮಂ ಮಂಡಲಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ

ಐದನೆಯ ಮಂಡಲವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಭವೇತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಸ್ತಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

|| ಶ್ರೀಃ ||

|| ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ||

ವಾಗೀಶಾದ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ಯಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ತುತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಾಶ್ಯ ಸ್ತುತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಪಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತಾ

|| ಅಥ ಷಷ್ಠಂ ಮಂಡಲಂ ||

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲವು.

ಪೀಠಿಕೆ

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತದ್ರವ್ಯಗಳಾದ ಬುಹಿಗಳೆ.

ಬುಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲವು ಭಾರದ್ವಾಜಮಂಡಲವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಭರದ್ವಾಜ ಸಂತತಿಯ ಇತರ ಬುಹಿಗಳೂ ಈ ಮಂಡಲದ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ತಗಳ ದ್ರವ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಭರದ್ವಾಜದ್ರವ್ಯವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಂಡಲವು ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಸಪುತ್ರಸ್ಯ ತು ತಸ್ಯೈತನ್ಮಂಡಲಂ ಷಷ್ಠಮುಚ್ಯತೇ |

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೦೩)

ಪುತ್ರಸಹಿತನಾದ ಭರದ್ವಾಜದ್ರವ್ಯವಾದ ಈ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಭಾರದ್ವಾಜಮಂಡಲವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಶೌನಕಾದಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಹೋತ್ರ, ಶುನಹೋತ್ರ, ನರ, ಶಂಯು, ಗರ್ಗ, ಬುಜಿಶ್ಯಾ, ಪಾಯು ಇವಂಷ್ಟು ಮಂದಿ ಬುಹಿಗಳೂ ಭಾರದ್ವಾಜಸಂತತಿಯವರಾಗಿ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತದ್ರವ್ಯಗಳೆಂದು ಶಂಸಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರದ್ವಾಜಸಂತತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಹ, ವೇದ, ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸಗಳೆಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಪ್ರಶಂಸಿತ

ನಾಗಿರುವ ಋಷಿಯು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮುಂದಿ ಋಷಿಗಳು ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕವಾಚ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟರಾದ ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಗಳ ಪರಿಚಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದರೂ ಸಹ, ಇತರ ಭರದ್ವಾಜರ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಸ್ವರೂಪವೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲು ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟರಾಗಿರುವ ಋಷಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅನಂತರ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಾಮವು ಎಷ್ಟು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನೋಡಬಹುದು

ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಯ ಪರಿಚಯ

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತದ್ರಷ್ಟ್ಯ.

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ಸೂಕ್ತದ್ರಷ್ಟ್ಯವಾದ ಭರದ್ವಾಜನು ಅಂಗಿರಸವಂಶದವನು ಇವನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನು. ಇವನ ವಂಶದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಇವನ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ—

ತ್ರಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕಂ ಸತ್ತಂ ಪ್ರಜಾಕಾಮಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಆದರತ್ಸಹಿತಃ ಸಾಧ್ಯೈರ್ವಿಶ್ವೇದೇವೈಃ ಸದೇತಿ ಚ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೯೭)

ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಸಂತಾನೇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ತ್ರಿಸಾಂವತ್ಸರಿಕವಾದ ಸತ್ತವನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯರೂ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೂ ಸಹಾಯಕರಾದರು.

ತತ್ರ ವಾಗ್ವೀಕ್ಷಣೀಯಾಯಾನಾಮಾಜಗಾಮ ಶರೀರಿಣೀ |

ಶಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾಯುಗಪತ್ತತ್ತ ಕಸ್ಯಾಥ ವರುಣಸ್ಯ ಚೆ ||

(ಬೃ. ದೆ. ೫-೯೮)

ಈ ಕರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಗ್ವೀಕ್ಷಣೀಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ ಮತ್ತು ವರುಣನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಸುಂದರವೂ, ಅತ್ಯಾಕರ್ಷಕವೂ ಆದ ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಹ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಿತ್ತವಿಚಾರವುಂಟಾಯಿತು.

ಕುಕ್ರಂ ಚಿತ್ಸಂದ ತದ್ವಾಯುರಗ್ನೌ ಸ್ತಾಸ್ಯದ್ಯದೃಚ್ಯಯಾ |

ತತೋಽರ್ಚಿಭ್ಯೋ ಭೃಗುರ್ಜಜ್ಜೇ ಅಂಗಾರೇಪ್ಸಂಗಿರಾ ಋಷಿಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೯೯)

ಆಗ ಒಡನೆಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವೀರ್ಯಸ್ಥಲನವಾಯಿತು. ಆಗ ವಾಯುವು ಅವನ್ನು ತನ್ನ ಇವ್ಯಬಂದಂತೆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಭೃಗುವೂ ಮತ್ತು ಅಂಗಾರಗಳಿಂದ ಅಂಗಿರಸನೂ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು.

ಯೋಽಂಗಿರೇಭ್ಯ ಋಷಿರ್ಜಜ್ಜೇ ತಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ |

ಬೃಹಸ್ಪತೇರ್ಭರದ್ವಾಜೋ ವಿದಥೀತಿ ಯ ಉಚ್ಯತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೦೨)

ಅಂಗಾರಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಂಗಿರಾ ಋಷಿಯಿಂದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಜನಿಸಿದನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪುತ್ರನೇ ಭರದ್ವಾಜನು. ಇವನಿಗೆ ವಿದಧಿಯೆಂಬ ನಾಮಾಂತರವೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಮರುತ್ಸ್ವಾಸೀದ್ಗುರುರೈಶ್ವ ಸ ಏವಾಂಗಿರಸೋ ನಪಾತ್ |
ನಪುತ್ರಸ್ಯ ತು ತಸ್ಯೈತತ್ ಮಂಡಲಂ ಷಷ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೦೩)

ವಿದಧಿಯೆಂಬ ಅಪರನಾಮವುಳ್ಳ ಇದೇ ಭಾರದ್ವಾಜನು ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ಪೌತ್ರನು. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳ ಈ ಭಾರದ್ವಾಜನಿಂದಲೂ, ಇವನ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ನಿರ್ಮಿತವಾದವು ಎಂಬುದು ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಭರದ್ವಾಜನ ಆರ್ಷಸಂತತಿಯ ವರ್ಣನವು.

ಈ ಭಾರದ್ವಾಜನು ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೆಂಬುವನ ಗೃಹಪುರೋಹಿತನು. ಮತ್ತು ಅವನಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಋಕ್ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಬೃವದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ—

ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀ ಜಾಯಮಾನಃ ಪ್ರಸ್ತೋಕಶ್ಚೈವ ಸಾಂಞ್ಜಯಃ |
ಅಜಗ್ಮತುರ್ಭರದ್ವಾಜಂ ಜಿತೌ ವಾರಶಿಖ್ರಿಯರ್ಥಿ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೪)

ವಾರಶಿಖರೆಯ ಗುಂಪಿನವರಿಂದ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀಜಾಯಮಾನನೂ, ಮತ್ತು ಸೃಂಜಯಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಸ್ತೋಕನೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅವನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು.

ಅಭಿಗನ್ಯೋಚಿತುಸ್ತೌ ತಂ ಪ್ರಸಾದ್ಯಾಖ್ಯಾಯ ನಾಮನೀ |
ಯುಧಿ ವಾರಶಿಖ್ರಿಬ್ರಹ್ಮನ್ನಾನಾಂ ವಿದ್ಧಿ ವಿನಿರ್ಜಿತೌ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೫)

ಆಗ ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀಜಾಯಮಾನನೂ, ಸೃಂಜಯಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರಸ್ತೋಕನೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಅವನಿಗೆ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾದ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಸಿರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ನಾಮಧೇಯೋಚ್ಚಾರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಭಿವಾದನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದರು. “ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಗುರುವೇ, ನಾವು ವಾರಶಿಖರಿಂದ ಸರ್ಜಿತರಾದೆವು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿ” ಎಂದು ತಮ್ಮ ಸೋಲನ್ನೂ, ಸೋಲಿಗೆ ಕಾರಣರಾದ ಶತ್ರುಜನರ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅನಂತರ,

ಭವತ್ಪುರೋಹಿತಾನಾನಾಂ ಕ್ಷತ್ರಬಂಧೂಞ್ಚ ಯೇವಹಿ |
ಕ್ಷತ್ರಂ ತದಪಿ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಯತ್ಪಾತಿ ಶಾಶ್ವತಂ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೨೬)

ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ನೀನು ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಕುಲಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾವು ಕ್ಷತ್ರಬಂಧುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜಯಿಸಬಲ್ಲೆವು. ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬಲ್ಲದೋ ಅದೇ ನಿಜವಾದ

ಕ್ಷತ್ರಶಕ್ತಿಯು. ಉಳಿದವೆಲ್ಲಾ ಕೇವಲ ನಾನುನಾತ್ರ ಕ್ಷತ್ರಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ದುಷ್ಟಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾದವು. ಅದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ನನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿ ಆಗ,

ಋಷಿಸ್ತೌ ತು ತಥೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸಾಯಿಯಂ ಪುತ್ರಮಭಾಷತ |

ಅಧರ್ಷಣೀಯೌ ಶಕ್ರೋಣಾಂ ಕುರುಷ್ವಾತ್ ಸೌ ನೃಪಾವಿತಿ ||

(ಬೃ ದೇ. ೫-೧೨೭.)

ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಯು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ನಂತರ ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಸಾಯಿಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಅನುಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು— “ನೀನು ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರುಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತೆಯೂ ಮತ್ತು ಜಯಿಸಿದನಂತರ ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲ್ಪಡದಿರುವವರಾಗುವಂತೆಯೂ ಇವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿದಾಯಕನಾಗು.” ಎನ್ನಲು ತಂದೆಯಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪುನಾದ ಸಾಯಿಯು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕನಾದನು. ಎಂದಿರುವ ವಿವರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಯಿಯವನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಜನ್ಮತಃ ದೈವಾಂಶಸಂಭೂತನೆಂದೂ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡತಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅನೇಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯು ಸೂಕ್ರದ್ರಷ್ಟೃವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಭರದ್ವಾಜನ ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನೂ ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ, ಮತ್ತು ನಾನಾವಿಧವಾದ ಮಹತ್ಯಗಳೇನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಕೃತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ, ಭರದ್ವಾಜನು ತನ್ನ ವಂಶದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಾನೇ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಧನ್ಯಾ ಚಿದ್ಧಿ ತ್ವೇ ಧಿಷಣಾ ವಪ್ಪಿ ಪ್ರ ದೇನಾ ಇನ್ಮ ಗೃಣತೇ ಯಜಧ್ಯೈ |

ವೇಸಿಷ್ಠೋ ಅಂಗಿರಸಾಂ ಯದ್ಧೈ ವಿಸ್ರೋ ಮಧು ಚೈಂದೋ ಭವತಿ ರೇಭ ಇಷ್ವಾ ||

(ಋ ಸಂ. ೬-೧೧-೩)

ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ಈ ಭರದ್ವಾಜನು (ರೇಭಃ ಸ್ತ್ರೋತಾ ಭರದ್ವಾಜಃ) ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ನೆರವೇರತಕ್ಕ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅತ್ಯತಿಶಯರಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂದು ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ವಂಶಕ್ಕೆ ತಾನು ಸೇರಿದವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೇ,

ಯಾಭಿಃ ಸೂರ್ಯಂ ಪರಿಯಾಭಃ ಪರಾವತಿ ಮಂಧಾಶಾರಂ ಕ್ಷೈತ್ರಪತ್ಯೇಷ್ವಾವತಂ |

ಯಾಭಿರ್ವಿಸ್ರಂ ತ್ವ ಭರದ್ವಾಜಮಾವತಂ ತಾಭಿರೂ ಸು ಊತಿಭಿರಶ್ವಿನಾಗತಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೧೩)

ಎಲೈ ಅತ್ತಿ ನೀದೇವತೆಗಳೇ, ತಮೋಊರೂಪದ ರಾಹುವಿನಿಂದ ಆವೃತನಾದ ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಗೃಹಣದಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಯಾವ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಮುಂದುವರೆದು ಹೋದಿರೋ, ಮತ್ತು ಮಾಂಧಾತ್ಯ ಋಷಿಯನ್ನು ತನ್ನ

ಪ್ರಭುತ್ವದ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಹಾಯಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದರೋ, ಅಲ್ಲದೇ, ಯಾವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಯನ್ನು ಅನ್ನ ಪ್ರದಾನದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದರೋ ಆ ಎಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೂ ಆದರದಿಂದ ಬನ್ನಿ ಎಂದಿರುವಾಗ ಭರದ್ವಾಜನು ದೇವತೆಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದ. ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಧನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂಬ ಕಥೆಯಿದೆ. (ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಧನಕಾನೋಽಶ್ವಿನೌ ತುಷ್ಠಾವ | ತಸ್ಯ ಸ್ವರಥೇನಾನೀಯಾಶ್ವಿನೌ ಪ್ರಭೂತಂ ಧನಂ ದದತುರಿತಿ | ಸಾ. ಭಾ.). ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಬಂದು ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಪಾಲನವೇ ಈ ಮಹತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ತ್ರೈಶ್ವರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸರೂಪವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ—

ಭರದ್ವಾಜೋ ಹ ತ್ರಿಭಿರಾಯುರ್ಭಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮುನಾಃ | ತಗ್ಂ ಹ ಜೀರ್ಣಿಗ್ಂ ಸ್ಥವಿರಗ್ಂ ಶಯಾನಂ | ಇಂದ್ರ ಉಪ್ರಜ್ಯೋನಾಚಿ | ಭರದ್ವಾಜ | ಯತ್ತೇ ಚತುರ್ಥಮಾಯುಃ ದರ್ವಾಂ | ಕಿಮೇನೇನ ಕುರ್ಯಾ ಇತಿ | ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಮೇವೈನೇನ ಚರೇಯಮಿತಿ ಹೋನಾಚಿ | ತಗ್ಂ ಹ ತ್ರೀನ್ನಿರಿರೂಪಾನಿವಿಜ್ಞಾತಾನಿವ ದರ್ಶಯಾಂಚೆಕಾರ | ತೇಷಾಗ್ಂ ಹೈಕೈಕಸ್ಯಾನ್ಮುಷ್ಠಿನಾದದೇ | ಸ ಹೋನಾಚಿ | ಭರದ್ವಾಜೇತ್ಯಾಮಂತ್ರೈ | ವೇದಾ ನಾ ಏತೇ | ಅನಂತಾ ವೈ ವೇದಾಃ | ಏತದ್ವಾ ಏತ್ಯೈಸ್ತ್ರಿಭಿರಾಯುರ್ಭಿರನ್ನವೋಚಃಃ | ಅಥ ತ ಇತರದನನೂಕ್ತಮೇವ ಏಹೀಮಂ ವಿದ್ಧಿ | ಅಯಂ ವೈ ಸರ್ವವಿದ್ಯೇತಿ | ತಸ್ಮೈ ಹೈತಮಗ್ನಿಗ್ಂ ಸಾವಿತ್ರಮುನಾಚಿ | ತಗ್ಂ ಸ ವಿದಿತ್ವಾ | ಅಮೃತೋ ಭೂತ್ವಾ | ಸ್ವರ್ಗಂ ಲೋಕಮಿಯಾಯ | ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ಸಾಯುಜ್ಯಂ | ಅಮೃತೋ ಹೈವ ಭೂತ್ವಾ | ಸ್ವರ್ಗಂ ಲೋಕಮೇತಿ | ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ ಸಾಯುಜ್ಯಂ | ಯ ಏವಂ ವೇದ | ಏಷೋ ಏವ ತ್ರಯಿವಿದ್ಯಾ | ಯಾವಂತಗ್ಂ ಹ ವೈ ತ್ರಯ್ಯಾ ವಿದ್ಯಯಾ ಲೋಕಂ ಜಯತಿ | ತಾವಂತಂ ಲೋಕಂ ಜಯತಿ | ಯ ಏವಂ ವೇದ ||

(ತೈ ಬ್ರಾ. ೩-೧೦-೧೧-೩ ರಿಂದ ೬)

ಭರದ್ವಾಜನುಹರ್ಷಿಯು ಮೂರುಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಬಂದನು. ಮೂರನೆಯ ಜನ್ಮದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ವೃದ್ಧನಾಗಿ ದೈಹಿಕವಾದ ಅಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಕೊನೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇಂದ್ರನು ಅವನನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿ “ಎಲೈ ಭರದ್ವಾಜನೇ, ನೀನಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಆದರಿಂದ ನೀನು ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ? ಅದನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೇ?” ಎಂದ, ಪ್ರಶ್ನೆಿಸಿದನು. ಆಗ ಭರದ್ವಾಜನು “ನಾನು ಆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಸಹ ಇತರ ಮೂರು ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಸರ್ವತಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಮೂರು ಮಹದ್ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಿಂದಲೂ ಒಂದೊಂದು ಹಿಡಿಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲಾ ಭರದ್ವಾಜನೇ, ಇವೇ ಮೂರು ವೇದಗಳು, ಇವು ಅನಂತವಾಗಿವೆ. ನಿನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಮೂರು ಜನ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಈ ಮೂರುವೇದಗಳ ಇಷ್ಟು ಭಾಗಗಳ

ಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿ ಪಠಿಸಿರುವೆ. ಉಳಿದುದನ್ನು ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಅಗ್ನಿ ಸಾವಿತ್ರವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಮನನಮಾಡು. ಅದೇ ವಿಶ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮಹಾವಿದ್ಯೆಯಾಗಿದೆ” ಎಂದನು. ಈ ರೀತಿ ಭರದ್ವಾಜನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕ್ಷಾತ್ರಶಕ್ತಿಗೆ ಆಧಾರವೂ ಮೂಲವೂ ಆದ ಬೃಹತ್ಸಾಮವು ಭರದ್ವಾಜನಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು ಎಂದು ಬೃಹತ್ಸಾಮದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗಲೂ ಕ್ಷಾತ್ರಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವಾಗಲೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನ ಮಹಿಮೆಯು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಅವಿಂದನ್ ತೇ ಅತಿಹಿತಂ ಯದಾಸೀದ್ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಧಾಮ ಪರಮಂ ಗುಹಾ ಯತ್ |

ಧಾತುದ್ಯುಕ್ತಾನಾತ್ಸವಿತುಕ್ತ ವಿಸ್ತೋರ್ಭರದ್ವಾಜೋ ಬೃಹದಾ ಚಕ್ರೇ ಅಗ್ನೇಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೮೧-೨)

ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಗೆ ಧಾರಕವಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಶರೀರರೂಪವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಬೃಹತ್ಸಾಮವು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ಗರ್ಭೀರವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಧಾತ್ರಾದಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಭರದ್ವಾಜನು ಈ ಧಾತ್ರನಿಂದಲೂ, ಸವಿತ್ರ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ಇವರುಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಇದೇ ಬೃಹತ್ಸಾಮವನ್ನು ತಾನು ಪಡೆದು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು, ಎಂದಿರುವ ಇದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಐತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ,

ತಮು ಪ್ಸುಹಿ ಯೋ ಅಭಿಭೂತೈರ್ಜಾ ಇತಿ ಸೂಕ್ತಮಭಿವದಭಿಭೂತೈ ರೂಪಂ | ಅಷಾಲ್ತ-
ಮುಗ್ರಂ ಸಹಮಾನಮಾಭಿರಿತ್ಯುಗ್ರವತ್ಸಹಮಾನವತ್ಸತ್ ಕ್ಷತ್ರೈ ರೂಪಂ | ತತ್ಪಂಚದಶರ್ಚಂ
ಭವತೋರ್ಜೋ ನಾ ಇಂದ್ರಿಯಂ ವೀರ್ಯಂ ಪಂಚದಶ ಓಜಃ ಕ್ಷತ್ರೈ ವೀರ್ಯಂ ರಾಜನ್ಯಸ್ತದೇ-
ನನೋಜಸಾ ಕ್ಷತ್ರೇಣ ವೀರ್ಯೇಣ ಸಮರ್ಥಯತಿ ತದ್ಭಾರದ್ವಾಜಂ ಭವತಿ ಭಾರದ್ವಾಜಂ
ವೈ ಬೃಹದಾರ್ಷೇಯೇಣ ಸಲೋವನಾ ಏಷ ಹ ವಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯಯಜ್ಞಃ ಸಮ್ಯದ್ವೋ
ಯೋ ಬೃಹತ್ಪ್ರಷಸ್ತಸ್ಯಾದ್ಯತ್ ಕ್ಷ ಚ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಯಜೇತ ಬೃಹದೇವ ತತ್ರ ಸ್ಯಷ್ಯಂ
ಸ್ಯಾತ್ಸತ್ಸಮ್ಯದ್ಧಂ ||

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೩೬-೩)

ಎಂದು ಭರದ್ವಾಜನನ್ನೂ ತದೀಯವಾದ ಬೃಹತ್ಸಾಮವನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. “ತಮು ಪ್ಸುಹಿ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು (ಋ. ಸಂ. ೬-೧೮-೧) ಭರದ್ವಾಜಕೃತವಾದುದು. ಇಂದ್ರ ಪ್ರಶಂಸಾರವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು ಜಮಸೂಚಕವಾಗಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಅಷಾಲ್ತ, ಉಗ್ರ, ಸಹಮಾನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಭಯಂಕರವೂ, ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಹದಿನೈದು. ಪಂಚದಶ (ಸದ್ವೀಮ)ವು ಓಜಸ್ಸು, ಕ್ಷತ್ರ, ವೀರ್ಯ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ರಾಜನ್ಯವೇ ಈ ಸಕಲ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ. ಓಜಸ್ಸು, ವೀರ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರ ಇಂತಹ ರಾಜನ್ಯಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳುಳ್ಳ ಸೂತ್ರವು ಭಾರದ್ವಾಜಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಬೃಹತ್ಸಾಮವೂ ಭರದ್ವಾಜಸಂಬಂಧಿಯಾದುದು. ಈ ಎರಡರ ನಿರ್ಮಾಣವೂ ಭರದ್ವಾಜರಿಗೇ ಸೇರಿದುದರಿಂದ ಎರಡರ ಪ್ರಭಾವವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಯಜ್ಞವು ಬೃಹತ್ಸಾಮ ರೂಪವಾದ ಪೃಷ್ಠವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಆ ಯಜ್ಞವೇ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಲಿ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದಿಚ್ಛಿಸಿದರೆ, ಆಗ ಬೃಹತ್ಸಾಮ ವನ್ನೇ ಪೃಷ್ಠವನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆಗ ತಾನೇ ಯಜ್ಞವು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕ್ಷತ್ರಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸತಕ್ಕ ಬೃಹತ್ಸಾಮಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜ ಮಹರ್ಷಿಯು ಮೂಲವು ಎಂದು ಅವನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ. ಈ ಬೃಹತ್ಸಾಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿತರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃವಾದ ಮಹರ್ಷಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಈ ಸಾಮದ ಸ್ವರೂಪವೇನು, ಇದರ ಮಹಿಮೆಯೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಕೃತ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮಹಾವ್ರತದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ದಕ್ಷಿಣಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪಕ್ಷ ಎಂದು ಮಹಾವ್ರತದ ಎರಡು (Right wing and left wing). ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಠಂಕೆರಸಾಮವು ದಕ್ಷಿಣಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಬೃಹತ್ಸಾಮವು ಉತ್ತರಪಕ್ಷ. ವಸಿಷ್ಠ ಕೃತವಾದ ರಥಂತರವು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಕ ಮತ್ತು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದು. ಭರದ್ವಾಜಕೃತವಾದ ಬೃಹತ್ಸಾಮವೂ ಅದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳದ್ದು. ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ—

ಅಥಾತ ಉತ್ತರಃ ಪಕ್ಷಃ | ಸೋಽಸೌ ಲೋಕಃ ಸೋಽಸಾವಾಹಿತೈಸ್ತನ್ನನಸ್ತದ್ಭೃಹತ್ಸೈ
ಭರದ್ವಾಜಸ್ತಚ್ಚೈತಂ ತಾನಿ ಪದ್ವೀರಾಣಿ ಭವಂತಿ | (ಐ. ಅ. ೧-೪-೨)

ಬೃಹತ್ಸಾಮವೇ ಉತ್ತರಪಕ್ಷವು (Left wing). ಅದು ಮೇಲಿನ ಲೋಕವು, ಅದೇ ಆದಿತ್ಯನು, ಅದೇ ಮನಸ್ಸು. ಅದು ಭರದ್ವಾಜವು ಅದು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವು. ಅದರ ವಿದ್ಯಗಳು ಆರು ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಈ ಶತಸಂಖ್ಯೆಯು ಯಾವುದೆಂದರೆ:—

ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ ತ್ವಂ ಹ್ಯೇಽಹಿ ಚೇರವ ಇತಿ ಬೃಹತಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪೌ ಪ್ರಗಾಥಾ |
ಚತಸ್ರಃ ಸತೀಃ ಪದೇ ಬೃಹತೀಃ ಕರೋತಿ | ತಮು ಸ್ವಾಹಿ ಯೋ ಅಭಿಭೂತೋಜಾಃ ಸುತ
ಇತ್ತ್ವಂ ನಿಮಿಶ್ಚ ಇಂದ್ರ ಸೋಮ ಇತಿ ಶ್ರೀಣ್ಣಿ ಭೂರೇಕೋ ರಯಿಸತೇ ರಯಿಣಾಮಿತ್ಯಷ್ಟಾ
ಸೂಕ್ತಾನಿ | ಕಥಾ ಮಹಾಮವ್ಯಧತ್ಸಸ್ಯ ಹೋತುರಿತಿ ಸಂಪಾತಃ | ಇಂದ್ರೋ ಮದಾಯ
ವಾವೃಥ ಇತಿ ಪಂಕ್ತಿಃ | (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨)

೬-೪೬-೧	ತ್ವಾಮಿದ್ಧಿ ಹವಾಮಹೇ	೧	ಮಂತ್ರ.
೬-೪೬-೨	ಸ ತ್ವಂ ನಶ್ಚಿತ್ರ	೧	”
..	ಪುನರಾವೃತ್ತಿ	೧	”
೮-೬೧-೨	ತ್ವಂ ಹ್ಯೇಽಹಿ	೧	”
೮-೬೧-೮	ತ್ವಂ ಪುರೂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ	೧	”
..	ಪುನರಾವೃತ್ತಿ	೧	”

೬-೧೮-೧ ರಿಂದ ೧೫ ತಮು ಪ್ಪುಹಿ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತ	೧೫	ಮಂತ್ರಗಳು.
೬-೨೩-೧ ರಿಂದ ೧೦ ಸುತ ಇತ್ತ್ವಂ ನಿಮಿಶ್ಲಃ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತ	೧೦	”
೬-೨೪-೧ ರಿಂದ ೧೦ ವೃಷಾ ಮದ ಇಂದ್ರೇ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತ	೧೦	”
೬-೨೫-೧ ರಿಂದ ೯ ಯಾ ತ ಊತಿರವಮಾ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತ	೯	”
೬-೩೧ ರಿಂದ ೩೮ ನೇ ಸೂಕ್ತಗಳು ಪೂರ್ತ	೪೦	”
೪-೨೩-೧ ರಿಂದ ೧೧ ಕಥಾಮಹಾಮವೃಧತ್ಯಸ್ಯ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತ	೧೧	”
	೧೦೧	
೧-೮೧-೧ ಇಂದ್ರೋ ಮದಾಯ ವಾವೃಧೇ	೧	

ಒಟ್ಟು ೧೦೨ ಮಂತ್ರಗಳು.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೬-೪೬-೨ ಮತ್ತು ೮-೬೧-೮ ಈ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಒಟ್ಟು ೧೦೦ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಭರದ್ವಾಜ ಕೃತವಾದ ಬೃಹತ್ತಾಮಮಂತ್ರಗಳು. (ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭರ್ಗ ಮತ್ತು ಗೋತಮ ಈ ಋಷಿಗಳ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳೂ ಸೇರಿವೆ).

ಈ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಬೃಹತ್ತಾಮದೊಡನೆ ಆದಿತ್ಯನಿಗೂ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಚಂದ್ರನಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧವಿರುವುದೆಂಬ ವಿಷಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಆದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಈ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವಗಳ ಎರಡು ಭಾಗಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸಾಯಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೃಹತ್ತಾಮವೇ ಮನಸ್ಸತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಆದಿತ್ಯನು. ಇದರ ಕರ್ತೃವೇ ಭರದ್ವಾಜನು ಎಂದಿದೆ. ಭರದ್ವಾಜಕೃತವಾದ ಈ ಬೃಹತ್ತಾಮದ ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

.. .. ಏತದ್ವೈಹದಾದಿತ್ಯೇ ಪ್ರೋತಂ ಸ ಯ ಏವನೇತತ್ ಬೃಹದಾದಿತ್ಯೇ ಪ್ರೋತಂ ವೇದ ತೇಜಸ್ಯಾನ್ನಾದೋ ಭವತಿ ಸರ್ವಮಾಯುರೇತಿ ಜ್ಯೋಗ್ನೀವತಿ ಮಹಾನ್ವಜಯಾ ಸಶು. ಭಿರ್ಭವತಿ ಮಹಾನ್ ಕೀರ್ತ್ಯಾ ತಸಂತಂ ನ ನಿಂದೇತ್ತದ್ವೈತ್ರಂ |

(ಛಾ. ಉ. ೨-೧೪-೨)

ಈ ಬೃಹತ್ತಾಮವು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಯಾವನು ಅರಿಯುವನೋ ಆವನು ತೇಜಸ್ವಿ ಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅನ್ನ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನೂ, ಆಯುಷ್ಯಂತನೂ ಪ್ರಭಾವಯುತವಾದ ಜೀವನವುಳ್ಳವನೂ, ಸತ್ಯಜಾ ಮತ್ತು ಸಶುಗಳುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೀರ್ತಿಯುತನಾಗಿ ಬದಕುತ್ತಾನೆ ಎಂದಿದೆ.

ಇಂತಹ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಬೃಹತ್ತಾಮಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನೇ ಭರದ್ವಾಜನು. ಇವನು ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದವನು.

ಭರದ್ವಾಜೋ ಹ ವಾ ಋಷೀಣಾಮನೂಜಾನತನೋ ದೀರ್ಘಜೀವಿತಮಸ್ತಸ್ಯಸ್ಮಿತಮ ಆಸ ಸ ಏತೇನ ಸೂಕ್ತೇನ ಸಾಪ್ತಾನಮಪಾದತ ತದೈದ್ವಾರದ್ವಾಜಂ ಶಂಸತಿ ಪಾಪ್ತನೋಽಪಹತ್ಯಾ ಆನೂಜಾನೋ ದೀರ್ಘಜೀವೀ.....ತಸ್ಮಾದ್ವಾರದ್ವಾಜಂ ಶಂಸತಿ |

(ಐ. ಅ. ೧-೨-೨)

ಭರದ್ವಾಜಮಹರ್ಷಿಯು ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು. ಅತ್ಯಂತ ದೀರ್ಘವಾದ ಆಯುಷ್ಯುಳ್ಳವನು ಮತ್ತು ಅತ್ಯತಿಶಯವಾದ ತಪಃಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಅವನು “ಸಿವಾ ಸೋಮನುಭಿ ಯಮುಗ್ರ” (ಋ. ಸಂ. ೬-೧೭) ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ, ಯಾವನು ಈ ಭಾರದ್ವಾಜ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವನೋ ಅವನು ಪಾಪರಹಿತನೂ, ದೀರ್ಘಜೀವಿಯೂ, ಅತಿಶಯವಾದ ತಪಃಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಭರದ್ವಾಜನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಅಂತಹುದಾಗಿದೆ.

ಏಷ ಉ ಏವ ಬಿಭ್ರದ್ವಾಜಃ ಪ್ರಜಾ ವೈ ವಾಜಸ್ತಾ ಏಷ ಬಿಭರ್ತಿ ಯದ್ಬಿಭರ್ತಿ ತಸ್ಮಾದ್ಭರದ್ವಾ-
ಜಸ್ಮಾದ್ಭರದ್ವಾಜ ಇತ್ಯಾಚಕ್ಷತ ಏತಮೇವ ಸಂತಂ |

(ಐ. ಅ. ೨-೨-೨)

ನಾಜ ವೆಂದರೆ, ಪ್ರಜೆ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಅನ್ನ ಸಂಪತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು ಎಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಈ ಪದದ ಶಬ್ದ ನಿರ್ವಚನವಿರುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನೇ ಅನ್ನವಂತನು. ಆದಿತ್ಯನೇ (ಅಥವಾ ಚಂದ್ರನೇ) ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು ಆದುದರಿಂದ ಭರದ್ವಾಜನೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಪಾದಕನೆಂದರ್ಥ. ಹೇಗೆಂದರೆ,

ಮನೋ ವೈ ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿರನ್ನಂ ನಾಜೋ ಯೋ ವೈ ಮನೋ ಬಿಭರ್ತಿ ಸೋಽನ್ನಂ ನಾಜಂ
ಭರತಿ ತಸ್ಮಾನ್ನನೋ ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಃ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೮-೧-೧-೯)

ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಯೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು. ನಾಜವೆಂದರೆ ಅನ್ನ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕವನು ಮಾತ್ರ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭರದ್ವಾಜನೆಂದರೆ ಅನ್ನವಂತನು ಅಥವಾ ಅನ್ನಮೂಲವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥವೆಂದು ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತ್ರೈತ್ತೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಅಯಂ ಪುರೋ ಭುವ ..... ಸಂಚದಶಾದ್ಭೃಹದ್ಭೃಹತೋ ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಃ ಪ್ರಜಾಪತಿ-
ಗೃಹಿತಯಾ ತ್ವಯಾ ಮನೋ ಗೃಹ್ಣಾಮಿ ಪ್ರಜಾಭ್ಯೋಽಯಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಿಶ್ಚವ್ಯಾಚಾಃ |

(ತೈ. ಸಂ. ೪-೩-೨-೧)

ಸಂಚದಶಸ್ತೋಮದಿಂದ ಬೃಹತ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ, ಅದರಿಂದ ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವನು. (ಇಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೆಂದರೆ ಬೃಹತ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೆಂದರ್ಥ. ಬೃಹತ್ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ). ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಪ್ರಜಾಸಂತತಿಗೆ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಎಂದು ಪ್ರಜಾಸಂಪತ್ತಿಗೂ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಇರುವ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವವನ್ನೂ, ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಇರುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಭರದ್ವಾಜಮಹರ್ಷಿಯು ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ, ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮವು ಶುದ್ಧವೂ ಸಫಲವೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ;— ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಂ ವೈ ನೇದಾ ಅತ್ರಯಂತೋಕ್ತಾನ್ಯಸುರಾಶ್ವೇ ಸಮಾವದ್ವೀರಾಃ ಏವಾಸನ್ನ
ವ್ಯಾವರ್ತಂತ ತಾನ್ಸರದ್ವಾಜ ಋಷೀಣಾಮಪಶ್ಯದಿಮೇ ವಾ ಅಸುರಾ ಉಕ್ಲೇಷು ಶ್ರೀತಾಸ್ತಾ-
ನೇಷಾಂ ನ ಕಶ್ಚನ ಪಶ್ಯತೀತಿ ಸೋಽಗ್ನಿ ಮುದಹ್ವಯತ್ |

ಏಹ್ಯಾ ಷುಬ್ರವಾಣಿ ತೇಽಗ್ನ ಇತ್ತೇತರಾ ಗಿರ ಇತಿ ಅಸುರಾಃ ಹ ವಾ ಇತರಾ ಗಿರಃ | ಸೋಽಗ್ನಿ-
ರುಪೋತ್ತಿಷ್ಯನ್ನಬ್ರವೀತ್ತಿಂಸ್ತಿದೇವ ಮಹ್ಯಂ ಕೃತೋ ದೀರ್ಘಃ ಪಲಿತೋ ವಕ್ಷ್ಯತೀತಿ
ಭರದ್ವಾಜೋ ಹ ವೈ ಕೃತೋ ದೀರ್ಘಃ ಪಲಿತ ಆಸ | ಸೋಽಬ್ರವೀದಿಮೇ ವಾ ಅಸುರಾ
ಉಕ್ಲೇಷು ಶ್ರೀತಾಸ್ತಾನೋ ನ ಕಶ್ಚನ ಪಶ್ಯತೀತಿ | ತಾನಗ್ನಿರಶ್ವೋ ಭೂತ್ವಾಭ್ಯತ್ಯದ್ರವತ್ ||

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೧೫-೪೯)

ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದಾಗ ಅಸುರರು ಉಕ್ಲವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೂ ದೇವತೆಗಳಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳಾರು ಅಸುರರಾರು ಎಂಬ ಪ್ರಭೇದವೇ ತಿಳಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಋಷಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರಭೇದವು ಅರ್ಥವಾಯಿತು. “ಉಕ್ಲದಲ್ಲಿ ಅಸುರರು ಅಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆದನು. ಅಗ್ನಿಯು ಭರದ್ವಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಭರದ್ವಾಜನು ಕರೆದನು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಆಗ ಭರದ್ವಾಜನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದನು--

“ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಇತರರ(ಎಂದರೆ ಅಸುರರ) ವಾಕ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದನು. ಅಗ್ನಿಯು ಏಳುತ್ತಾ “ಕೃಶದೇಹವುಳ್ಳವನೂ, ದೀರ್ಘವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೂ, ಪಲಿತನೂ (ನೆರೆತ ಕೂದಲುಳ್ಳವನೂ) ಆದ ಈ ಭರದ್ವಾಜನು ನನ್ನನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಕರೆದನು? ಇವನು ನನಗೆ ಏನು ಹೇಳಬಲ್ಲನು” ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟನು. ಅಗ್ನಿಯು ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆಯೇ ಭರದ್ವಾಜನು ಕೃಶವಾದ ಕಾಯವುಳ್ಳವನೂ, ದೀರ್ಘವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಾಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಭರದ್ವಾಜನು, “ಈ ಅಸುರರು ಉಕ್ಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದಾರೆ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇವರನ್ನು ನೋಡಲಾರಿರಿ” ಎಂದನು. ಆಗ ಅಗ್ನಿಯು ಅಶ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಸಾಕಮಶ್ಯಸಾಮಕ್ಕೆ ಮೂಲನಾದನು. ಅನಂತರ ಪ್ರಮಂಹಿಸ್ತೀಯೆ ಸಾನಾದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಸುರರನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಓಡಿಸಿದರು ಎಂಬ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವು ಭರದ್ವಾಜನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಭರದ್ವಾಜನ ಪ್ರಭಾವವು ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವೆಂದೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ರಹಸ್ಯ ವಿಷಯವೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತೆಂದೂ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಇದೇ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಿಯ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಿಯ ಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗಲೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜಕೃತವಾದ ಬೃಹತ್ ಮತ್ತು ಅದರ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಮನಸ್ತತ್ವ ಅಲ್ಲದೇ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಆದಿತ್ಯನ ಪರಿಭ್ರಮಣಪ್ರದೇಶವಾದ ಅಂತರಕ್ಷ ಇವುಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಿಯ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುವ ತತ್ವಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಬೃಹದುತ್ತಾರೇ ಪಕ್ಷೇ | ದ್ಯೌವೈ ಬೃಹದ್ಧ್ಯೌರ್ಹಿ ಬರ್ಹಿಷಾ ದಿವನೋನಾಸ್ಯೈತದುತ್ತರಂ ಪಕ್ಷಂ
ಕರೋತೈಥೋ ಉತ್ತರನೋನಾಸ್ಯೈತಪ್ತಪ್ತಮನಸ್ಥಿ ಕಮಮೃತಂ ಕರೋತಿ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೯-೧-೨-೩೨)

ರಥಂತರಸಾಮದ ಪಠನವಾದನಂತರ ಬೃಹತ್ತಾಮಮಂತ್ರವು ಪಠನವಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ಯುಲೋಕವೇ ಈ ಬೃಹ
ತ್ತಾನು ತತ್ಪವು. ದ್ಯುಲೋಕವೇ ವಿಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅತ್ಯಂಸ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದು. ಬೃಹತ್ತನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಉತ್ತರಪಕ್ಷ
ವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನೇ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಎಂದರೆ ಅದರ ಅತ್ಯಂತಿಶಯವಾದ ವಿಸ್ತೃತಿಯನ್ನು
ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ಯಂ ಪುಚ್ಯಂ | ಚಂದ್ರನಾ ನೈ ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ಯಂ | ಯೋ ಹಿ ಕೃತ್ಯ ಯಜ್ಞಃ |
ಸಂತಿಷ್ಯತ ಏತನೋವ ತಸ್ಯಾಹುತೀನಾಂ ರಸಃ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೯-೧-೨-೩೯.)

ಚಂದ್ರತತ್ಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸತಕ್ಕ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾಯನೇ ಈ ಕರ್ಮದ ಪುಚ್ಯವು. ಎಂದರೆ, ಸೋಮ
ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಷ್ವೋಮಪ್ರಕರಣದ ಚರನುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾಯ ಮಂತ್ರವು ಪಠಿತವಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ
ಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಯಜ್ಞಾಹುತಿಯ ಸಾರವು ಚಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಂಶವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾ ವಃ ಸಮನಾ ಎಂಬುದು
೧-೧೬೮-೧ನೇ ಮಂತ್ರ. ಇದು ಅಗ್ನಿಸ್ತೃಕೃತ. ಅಲ್ಲದೇ ೬-೪೮-೧ನೇ ಮಂತ್ರವಾದ ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ವೋ
ಅಗ್ನಿಯೇ ಎಂಬುದು ತಂಯುಕ್ತ ವಾದುದು ಅದರೆ ಭರದ್ವಾಜಕೃತಿಯೆಂದು ಈ ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾಯ ಮಂತ್ರ
ಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದು ಎಂಬ ಆಶಂಕೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ವಿಪ್ರರಿಸಿ
ವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ. ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾಯ ಮಂತ್ರಗಳ ಪಠನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಶ್ರುತಿಪ್ರಭೇದಗಳಿರುತ್ತವೆ.
ಅನೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಭರದ್ವಾಜನೇ ನಿರ್ಮಾಪಕನು ಎಂದು ಸದ್ಯಃ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

“ In the case of the ಅಗ್ನಿಷ್ವೋಮಸಾಮನ್, however, the word ಸಾಮನ್
cannot be taken in its narrow acceptation, but the term has to be understood
in the sense of “ a hymn chanted in praise of ಅಗ್ನಿ”. The words commonly
used for this chant, are the first two verses of Rig-Veda. VI. 48, a hymn
indeed admirably adapted for the purpose of singing Agni’s praises, for the
first verse beginning “ ಯಜ್ಞಾ ಯಜ್ಞಾ ವೋ ಅಗ್ನಿಯೇ ” the chief tune-book, the
ಗ್ರಾಮಗೀಯಾಗನ, has preserved four different tunes, all of which are ascribed
to the Rishi tharadvaja. ”

[Sacred Books of the East Vol.41. Egging. Satapatha Brahmana Pt.III.p.XIV
ಅದುದರಿಂದ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನ ಸೂಕ್ತದ್ರವ್ಯೈತ್ಯವನ್ನೂ ಸೂಕ್ತಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನಿಂದ ನಿರೂಪಿತ
ವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಸದ್ಯಃ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಇದೇ ದೈವಾಂಶಸಂಭೂತನೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಈ ಭರದ್ವಾಜನು ಲೌಕಿಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡತಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅನೇಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸೂಚಿಸಿ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಜಾಯಮಾನನಿಗೂ, ಪ್ರಸ್ತೋತನಿಗೂ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ಸಹಾಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ,

ತೌ ತು ನಾರಶಿಖಾಚ್ಚಾತ್ಯಾ ತತೋಽಭ್ಯಾವರ್ತಿಜಾಯಮಾಂ |

ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಗುರವೇ ದದತುರ್ವಿವಿಧಂ ವಸು ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೩೯)

ಇದೇ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಜಾಯಮಾನನೂ, ಸಾರ್ಜಯನೂ ಸಹ ನಾರಶಿಖರರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಯಿಸಿ ತಮಗೆ ಗುರುವಾದ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ,

ಭರದ್ವಾಜಕ್ಕೆ ಗರ್ಗಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾವಿಂದ್ರೇಣ ವೈ ಪಥಿ |

ದ್ವಯಾನ್ ಪ್ರಸ್ತೋತ ಇತ್ಯಾಭಿದಾಸಂ ತತ್ರ ಚ ತಸ್ಯ ತು ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೪೦)

ಭರದ್ವಾಜನೂ ಅವನ ಪುತ್ರನಾದ ಗರ್ಗನೂ ಸಹ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರನಿಂದ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟರು. ಆಗ, “**ದ್ವಯಾಂ ಅಗ್ನೇ ರಥಿನೋ ವಿಂತಿಂ**” (ಋ. ಸಂ. ೬-೨೭-೮), ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ, **ಪ್ರಸ್ತೋಕ್ತ ಇನ್ನು ರಾಧಸಸ್ತ ಇಂದ್ರ** (೬-೪೭-೨೨) ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಅವರಿಬ್ಬರಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಇಂದ್ರನೆದುರಿಗೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರಿದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವೂ ಬೃಹದ್ದೇವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಐತಿಹಾಸಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಸಾತ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತೋತ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವಂಜಯವಂಶದವರೆಂದು ವರ್ಣಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯು ಜಯಮಾನನ ಪುತ್ರನೆಂದೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಂಜಯನ ಪುತ್ರನೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಗೆ ದೈವವಾತನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಗಳು ಭರದ್ವಾಜನೂ ಮತ್ತು ದಿವೋದಾಸನೂ ಒಂದೇ ಎಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ದಿವೋದಾಸನಿಗೂ ಸ್ವಂಜಯವಂಶದವರಿಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧವೇನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಸಹ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಥಮತಃ, ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯು ನಿರ್ದೇಶವೂ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಗೂ ಇರುವ ಗುರುತಿಷ್ಯಸಂಬಂಧವೂ ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನೊಂದಲು ಭರದ್ವಾಜನ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನಂತರ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದರೆ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದಿವೋದಾಸ ಎಂಬ ಪದವು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭರದ್ವಾಜಪದವು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ದಿವೋದಾಸಪದವು ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜ

ನಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಪ್ರಸ್ತೋತನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ದಿವೋದಾಸ ಮತ್ತು ಭರದ್ವಾಜ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳುವವರೂ ಉಂಟು. (ದಿವೋದಾಸ ಅತಿಥಿಗ್ನನ ವಿಷಯವನ್ನು ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತಾ; ಭಾಗ ೮. ಪುಟ 788ರಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.) ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅಷ್ಟು ಸರಿಯಾಗಿರಲಾರದು. ಹೇಗೆಂದರೆ;—

ತಮಿಮಾ ನಾರ್ಯಾ ಪುರು ದಿವೋದಾಸಾಯ ಸುನ್ವತೇ |
ಭರದ್ವಾಜಾಯ ದಾಕುಷೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೫)

ಎಂಬ ಋಕ್ವೇದದಲ್ಲಿ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಎಂಬ ಪದವು ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದೂ, ಅದುದರಿಂದ ದಿವೋದಾಸ ಮತ್ತು ಭರದ್ವಾಜ ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಎಂದೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲನೆಂದೂ ಕೆಲವು ಆಂಗ್ಲ ಪಂಡಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ತಪ್ಪು. ಸಾಯಣರು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಪೋಪಮಾ ಏತತ್ ಎಂದರೆ, ಯಥಾ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಸ್ತಾದಾಃ ತಥಾ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ದೇಹಿ—ಯಾವ ರೀತಿ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನೊದಗಿಸಿದೆಯೋ ಆ ರೀತಿ ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನಗೂ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಒದಗಿಸು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಂತರಗಳೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇವರಂತೆಯೇ,

ಯದಯಾತಂ ದಿವೋದಾಸಾಯ ವರ್ತಿಭರದ್ವಾಜಾಯಾಶ್ವಿನಾ ಹಯಂತಾ |

ರೇವಮನಾಹ ಸಚಿನೋ ರಥೋ ನಾಂ ವೃಷಭಶ್ಚ ಶಿಂತುಮಾರಶ್ಚ ಯುಕ್ತಾ ||

(ಋ. ಸ. ೧-೧೧೬-೧೮)

ಎಂಬ ಋಕ್ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಾಹನವನ್ನು (ಅನ್ನವನ್ನು) ಭರಿಸಿರುವವನು ಎಂದರ್ಥ. ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಭರಿಸಿರುವ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದು ಸಾಯಣರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಅಶಿಕ್ಷೋ ಯತ್ರ ತಚ್ಯಾ ತಚೀವೋ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಸುನ್ವತೇ ಸುತಕ್ರೇ ಭರದ್ವಾಜಾಯ

ಗೃಣತೇ ವಸೂನಿ |

(ಋ. ಸಂ. ೬-೩೧-೪)

ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ,

ಪ್ರಸ್ತೋತ ಇನ್ನು ರಾಧಸಸ್ತು ಇಂದ್ರೇ ದಶ ಕೋಶಯಾದರ್ಶ ನಾಜಿನೋಽದಾತ್ |

ದಿವೋದಾಸಾದತಿಥಿಗ್ನಸ್ಯ ರಾಧಃ ಶಾಂಬರಂ ವಸು ಪ್ರತ್ಯಗ್ರಭೀಷ್ಠ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೪೭-೨೨)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತೋತ ಮತ್ತು ದಿವೋದಾಸ ಈ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಾಮಾಂತರಗಳು ಎಂದು ಸಾಯಣರೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಿವೋದಾಸಾತ್ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞಾತ್ ಪ್ರಸ್ತೋಕಾತ್ | ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ಸಂಜ್ಞಾಂತರ

ವೃಕ್ಷ ಪ್ರಸ್ತೋತನಿಗೆ ಎಂದರ್ಥವಾದಿ, ಎರಡೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತೋತನೂ, ದಿವೋದಾಸನೂ ಒಂದೇ ಆದರೆ ಭರದ್ವಾಜನು ದಿವೋದಾಸನ ಪುರೋಹಿತನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತೋತನ ಪುರೋಹಿತನೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ, ದಿವೋದಾಸನಿಗೂ ಸಾರ್ಜಯನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವುಂಟೆ, ಮತ್ತು ಇವನೂ ಸೃಂಜಯನ ಪುತ್ರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಯೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವೂ ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾದುದಾಗಿದೆ.

ಇಯಮದದಾದ್ರಭಸಮ್ನುಣಚ್ಯುತಂ ದಿವೋದಾಸಂ ವಧ್ಯಶ್ಚಾಯಂ ದಾತುಷೇ |

(ಮ. ಸಂ. ೬-೬೧-೧)

ಈ ಸರಸ್ವತಿಯು ವಧ್ಯಶ್ಚನಾಮಕನಾದ ಋಷಿಗೆ ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಳು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಧ್ಯಶ್ಚನಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತೋತಸಿಕ್ಕುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಸೃಂಜಯನಿಗೂ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಸೃಂಜಯನೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಅಂಕಿತನಾಮವೇ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಂಕೇತನಾಮವಾದರೂ ವಧ್ಯಶ್ಚನ ನಾಮವು ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲೂ ಸೇರಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ ಪ್ರಸ್ತೋತನೂ ದಿವೋದಾಸನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಾಮಾಂತರವೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಉದಾಹೃತವಾದ ೬-೪೭-೨೨ ನೇ ಮಂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು ವಿವರಿಸಿರುವ ದಿವೋದಾಸಾತ್ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞಕಾತ್ ಪ್ರಸ್ತೋತಾತ್ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದು. ಪಂಚವಿಂಶಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ. (ಪಂ. ಬ್ರಾ. ೧೫-೩-೭) ಇದೇ ಭರದ್ವಾಜನು ದಿವೋದಾಸಪುತ್ರನಾದ ಅಥವಾ ತದ್ವಂಶೀಯನಾದ ಪ್ರತರ್ಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಎಂದು ಕಾರಕಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೆ (೨೧-೧೦). ಆದರೆ, ಪ್ರಸ್ತೋತನ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದ ಭರದ್ವಾಜನೂ, ಇವನೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾದುದಾಗಿದೆ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲೂ, ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅನೇಕರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿರುವ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನಾದ ಭರದ್ವಾಜನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಭಾವಿಸಿ ಅವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ಇಬ್ಬರು ಭರದ್ವಾಜರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ ಆದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ನಿಷ್ಪುಷ್ಟವಾದ ಆಧಾರವು ದೊರೆಯಲು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದುದರಿಂದ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಭರದ್ವಾಜನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೈತ್ತಿರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಐತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಐತರೀಯ ಆರಣ್ಯಕ ಮುಂತಾದ ವೈದಿಕವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಭರದ್ವಾಜಪದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಇ ಮಾನೇವ ಗೋತಮಭರದ್ವಾಜಾವಯಮೇವ ಗೋತನೋಽಯಂ ಭರದ್ವಾಜಃ ||

(ಬೃ. ಉ. ೨-೨-೪)

ಈ ಶ್ಲೋಕೋದ್ರಿಯಗಳೇ ಗೋತಮಭರದ್ವಾಜರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೋತಮ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಭರದ್ವಾಜ ಎಂದು ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಯಾವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ

ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜರು

ವೈದಿಕವಾದ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜನೇ ಮಹಾಭಾರತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ ದ್ದಾನೆ. ಮಹಾಭಾರತ, ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ, ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನುಷಿಯ ವಂಶ, ಉತ್ತತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನಗಳು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದಂತೆಯೇ ಇರುವ ವಿಷಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇವನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುತ್ರನಾದ ಈ ಭರದ್ವಾಜನು ಭರತ ಪುತ್ರನೆಂದು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ತಸ್ಯಾಸನ್ನೃಪ ವೈದರ್ಭ್ಯಃ ಪತ್ನೈಸ್ತಿಸ್ತಃ ಸುಸಂಮತಾಃ |

ಜಘ್ನುಸ್ತಾಂಗಳಭಯಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾನಾನಾರೂಪಾ ಇತೀರಿತೇ ||

ತಸ್ಯೈವಂ ವಿತಥೇ ವಂಶೇ ತದರ್ಥಂ ಯಜತಸ್ಸುತಂ |

ಮರುತ್ತೋನೇನ ಮರುತ್ತೋ ಭರದ್ವಾಜಮುಪಾದದುಃ ||

(ಭಾಗವತ. ೯-೨೦-೩೪, ೩೫)

(ಇಂದ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ) ಆ ಭರತನಿಗೆ ವಿವರ್ಭರಾಜನ ಪುತ್ರಿಯರಾದ ಮೂವರು ಪತ್ನಿಯ ರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಂಡು ಪತಿಯಾದ ಭರತನು “ ಇವರು ನನ್ನ ಘನತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪುತ್ರರಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡಲಾಗಿ ಆಗ ಅವನ ಪತ್ನಿಯರು ತಮ್ಮ ಪತಿಯು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರರಂಕೆಯನ್ನು ಡುವನೋ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿಬಿಡುವನೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಕೊನೆಗೆ ಸಂತಾನ ವಿಲ್ಲದೆ ವಂಶದ ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯು ಆಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಬರಲಾಗಿ ಭರತನು ಸಂತಾನೇಚ್ಛಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮರುತ್ತೋನು ವೆಂಬ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಆಗ ಭರತನ ಶುದ್ಧಿಯುತವಾದ ಪೂಜಾದಿಗಳಿಂದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಆ ಭರದ್ವಾಜನ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮವು ಈ ರೀತಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಅಂತರ್ಮತ್ಸ್ಯಾಂ ಭ್ರಾತೃಪತ್ನಾಂ ಮೈಥುನಾಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ |

ಪ್ರವೃತ್ತೋ ವಾರಿತೋ ಗರ್ಭಂ ಶಸ್ತ್ರಾಂ ವೀರೈಮಪಾಸ್ಯಜತ್ ||

ತಂ ತ್ಯುಕ್ತು ಕಾಮಾಂ ಮಮತಾಂ ಭರ್ತುಸ್ತ್ರಾಂ ಗವಿಶಂಕಿತಾಂ |

ನಾಮನಿರ್ವಚನಂ ತಸ್ಯ ಶೋಕಮೇತಂ ಸುರಾ ಜಗುಃ ||

ಮೂಢೇ ಭರ ದ್ವಾಜಮಿಮಂ ಭರ ದ್ವಾಜಂ ಬೃಹಸ್ಪತೇ |

ಯಾತೌ ಯದುಕ್ತಾಂ ಸಿತೆರೌ ಭರದ್ವಾಜಸ್ತತಸ್ತ್ವಯಂ ||

ಚೋದ್ಯಮಾನಾ ಸುರೈರೇವಂ ಮತ್ಸಾ ವಿತಥಮಾತ್ಮಜಂ |

ಮೃಶ್ಯಜನ್ಮರುತೋಽಬಿಭ್ರನ್ ದತ್ತೋಽಯಂ ವಿತಥೇಽನ್ಯಯೇ ||

(ಭಾಗವತ. ೯-೨೦-೩೫ ರಿಂದ ೩೯)

ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಉಚ್ಛ್ರಯವೆಂಬ ಒಬ್ಬ ತಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಮಮತೆಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಿದ್ದಳು. ಆ ತಮ್ಮನ ಪತ್ನಿಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಅವಳನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ ಕಾಮಾತುರನಾಗಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಅವಳೊಡನೆ

ಸಂಭೋಗಸತೋಡಗದನು. ಆಗ ಆಕೆಯ ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿಶುವು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೈ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೇ ನಾನು ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ತಡೆದಿಡು, ಅದರ ಸ್ವಲನವಾಗಕೂಡದು ” ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿತು. ಆಗ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಕೋಪಬಂದಿತು. ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಅವನು ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೈ ಗರ್ಭವೇ, ನೀನು ಅಂಧತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದು ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ ತನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು ಅಂಧತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆ ಗರ್ಭವು ಹೊಸದಾದ ಆ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟಿತು. ನಂತರ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿಹೋದ ಆ ವೀರ್ಯವು ಒಡನೆಯೇ ಪುತ್ರರೂಪವನ್ನೇ ಹೊಂದಿತು ಆಗ ಮನುತೆಯು ತನ್ನ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಆ ಮಗುವನ್ನು ತಾನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಶಂಕೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಬಿಡುವನೋ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಮಗುವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಳು. ಅವಳ ದೃಢಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೋಡಿ ದೇವತೆಗಳು, ಅವಳ ಪತಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಶಂಕೆಯೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆಯೂ, ಅಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಆ ಮಗುವಿನ ನಾಮಾಕೃತಿಸಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮತ್ತು ಮನುತೆಯರಿಗೆ ಒಂದು ಸಂವಾದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಈ ರೀತಿ ಆವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಆ ಸಂವಾದದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ,

ಬೃಹಸ್ಪತಿ:—ಎಲೈ ಮೂಢಳಾದ ಮನುತೆಯೇ, ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಸ್ವಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಪುತ್ರನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದರೆ, ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲಕನಿಗೂ ಅವನು ಪುತ್ರನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಿರಬೇಡಿ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮನಾದ ಈ ಪುತ್ರನನ್ನು ನೀನು ತ್ಯಾಗಮಾಡದೆ ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಸಲಹು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಮನುತಾ:—“ ಎಲೈ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೇ, ನೀನು ಕಲ್ಪತನದಿಂದ ಬಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚರಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ಪುತ್ರನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಇವನು ಅತಿಕ್ರಮಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದುದರಿಂದ ಇವನನ್ನು ನೀನೇ ಸಲಹಬೇಕಲ್ಲದೇ, ನಾನು ಸಲಹಲು ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದಳು.

ಈ ರೀತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಆ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನೆಂದು ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಎಂಟುಮಾಡುವ ಸಂವಾದವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮನುತೆಗೆ ಬೋಧನಾರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅವಳು ಒಪ್ಪದೇ ತನ್ನ ಪತಿಯಲ್ಲದವನ ರೇತಸ್ಸಿನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು ಆಗ ಮರುತ್ಯುಗಳು ಆ ಪುತ್ರನನ್ನು ಸಲಹಿ, ಸಂತಾನಾರ್ಪಣೆಯಾದ ಭರತನಿಗೆ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶುಕಮುನಿಯು ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಉಚ್ಛ್ರಯ ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನೆಂದೂ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದ ಎಂದರೆ ಸಂತಾನಶೂನ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದ್ದ ಭರತವಂಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ವಿಶೇಷನೆಂದೂ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಒಂದು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಂತತಿರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸಕಲ ದೇವಮಾನಾದಿಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಇವನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಈ ಮುನಿಯೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಾಮನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಭರೇಽಸುತಾನ್ವರೇ ಪೋಷ್ಯಾನ್ವರೇ ದೇವಾನ್ ಭರೇ ದ್ವಿಜಾನ್ |

ಭರೇ ಭಾರ್ಯಾಮಹಂ ವ್ಯಾಜಾನ್ವರದ್ವಾಜೋಽಸ್ಮಿ ಶೋಭನೇ ||

(ಮಹಾಭಾರತ. ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ ಕುಂ. ೧೪೨-೩೫)

ನಾನು ಸುತರಹಿತರನ್ನೂ, ಪೋಷಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದವರನ್ನೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ದ್ವಿಜರನ್ನೂ, ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಭರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಾದರೂ ಸರಿ, ಇಂತಹ ಭರಣಿಯೋಗ್ಯರಾದವರನ್ನು ಭರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಭರದ್ವಾಜನೆಂದು ಹೆಸರು, ಎಂದು ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಯಾತುಧಾನಿಗೂ ನಡೆದಿರುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ವಿವರವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಷೇಯೋಪನಿವೃತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜ ಮತ್ತು ಗೋತಮ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯುಂಟಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿವರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಿಚಾರವಾದ ಚರ್ಚೆಯು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭೃಗುವಿಗೂ, ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿವಿಚಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮನು ಇದೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭೃಗುವಿಗೂ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮಹಾಭಾರತದ ಶಾಂತಿಪರ್ವದ ೧೮೦ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ೧೯೦ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ವರೆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಭೃಗುವನ್ನು ವ್ರಶ್ಚಿಸಿದ ಒಂದೆರಡು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿ ಭರದ್ವಾಜನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಭೀಷ್ಮ ಉವಾಚ :-

ಆತ್ಮಾಪ್ಯುದಾಹರಂತೀಮುಮಿತಿಹಾಸಂ ಪುರಾತನಂ |

ಭೃಗುಣಾಭಿಹಿತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಸೃಚ್ಛತೇ ||

ಕೈಲಾಸಶಿಖರೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೀಪ್ಯಮಾನಮಿವೌಚಸಾ |

ಭೃಗುಂ ಮಹರ್ಷಿಮಾಸೀನಂ ಭರದ್ವಾಜೋಽನ್ತಪೃಚ್ಛತ ||

ಸಸಾಗರಃ ಸಗಗನಃ ಸಶೈಲಃ ಸವರಾಹಕಃ |

ಸಭೂಮಿಃ ಸಾಗ್ನಿ ಸವನಃ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕೇನ ನಿರ್ಮಿತಃ ||

ಕಥಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಕಥಂ ವರ್ಣವಿಭಕ್ತಯಃ |

ಶೌಚ್ಛೌಚಿಂ ಕಥಂ ತೇಷಾಂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾವಭೋ ಕಥಂ ||

(ಶಾ. ಪ. ೧೮-೫ ರಿಂದ ೧೦)

ಧರ್ಮರಾಜನಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭೀಷ್ಮನು ಹಿಂದೆ ಇತಿಹಾಸಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಭೃಗುಭರದ್ವಾಜರ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಪವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದವನೂ, ಉಗ್ರತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಭರದ್ವಾಜನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. “ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೇ, ಸಾಗರ, ಗಗನ, ಶೈಲ, ಮೇಘ, ಭೂಮಿ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಈ ವಿಶ್ವವು ಯಾರಿಂದ ಹೇಗೆ ಸೃಷ್ಟವಾಯಿತು? ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅದರಲ್ಲೂ ಮಾನವರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದು ಹೇಗೆ? ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ವಿಭಾಗವು

ಹೇಗಾಯಿತು ? ಪರಲೋಕದ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ಜೀವಿಗಳ ಅಂತಿಮವಾದ ಗುರಿಯೇನು ? ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಮರಣ ವೆಂದರೇನು ? ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಸಲಾಗಿ ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಯು,

ನಾರಾಯಣೋ ಜಗನ್ನೂರ್ತಿರಂತರಾತ್ಮಾ ಸನಾತನಃ |

ಕೂಟಸ್ಥೋಽಕ್ಷರ ಅವ್ಯಕ್ತೋ ನಿರ್ಲೇಪೋ ವ್ಯಾಪಕಃ ಪ್ರಭುಃ ||

ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ, ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿಯೂ ಸನಾತನನೂ, ಕೂಟಸ್ಥನೂ, ಅಕ್ಷರನೂ, ಅವ್ಯಕ್ತನೂ, ದೋಷ ರಹಿತನೂ, ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಸಕಲ ಜಂಗಮಾಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ವಿಶ್ವಕ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಮತ್ತು ನಿಯಾಮಕನು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪುನಃ ಭರದ್ವಾಜನ “ ಕಿಂ ತಸ್ಯ ಧರ್ಮಾಚರಣಂ ಕಿಂ ವಾ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಭೃಗುವು ಸ್ವಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತಾರಭಯದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿಲ್ಲ.

ಪುನಃ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಸುತ್ತಾನೆ— “ ಕಾಲಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಧರ್ಮವು ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ಕಳ್ಳಕಾಕರರು ಮುಂತಾದ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಪೀಡೆಯುಂಟಾದರೆ ಏನುಮಾಡಬೇಕು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮನು “ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಶತ್ರುಂತ್ವವನ್ನಿಗೇ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಈಗ ನಾನೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು — “ರಾಜನಿಗೆ ಮುಖ್ಯಸಾಧನ ದಂಡ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ದಂಡ ನೀತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನ ಉತ್ತಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಮರುತ್ಸುಗಳ ಭರತನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ರೀತಿ ಇವೆ.

|| ಋಷಯ ಊಚುಃ ||

ಭರತಸ್ಯ ಭರದ್ವಾಜಃ ಪುತ್ರಾರ್ಥಂ ಮಾರುತೈಃ ಕಥಂ |

ಸಂಕ್ರಾಮಿತೋ ಮಹಾತೇಜಾಸ್ತನ್ನೋ ಬ್ರೂಹಿ ಯಥಾಕಥಂ ||

|| ಸೂತ ಉವಾಚ ||

ಸತ್ಸ್ಮಾಮಾಪನ್ನ ಸತ್ತಾಯಾಮುಶಿಃ ಸ ಸ್ಥಿತೋ ಭುವಿ |

ಭ್ರಾತುರ್ಭಾರ್ಯಾಯಾ ಸ ದೈಷ್ಟ್ಯಾ ತು ಬೃಹಸ್ಪತಿರುವಾಚ ಹ ||

....
 ....

ಸಂಕ್ರಾಮಿತೋ ಭರದ್ವಾಜೋ ಮರುದ್ವಿಭರತಂ ಪ್ರತಿ ||

(ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ ಅಧ್ಯಾಯ ೪೯)

ಮೇಲೆ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಯಾವಂತಿ ಭರದ್ವಾಜನ ಉತ್ತಮತೆಯ ವಿಷಯಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆಯೋ ಅದೇ ವಿಷಯವೇ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲೂ ಅದೇ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಾದುದರಿಂದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ವಿವರಿಸಿಲ್ಲ.

ಮಹಾಭಾರತದ ಅರಣ್ಯಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಭರದ್ವಾಜನಿ ಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅರಣ್ಯಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿವೃತನಾಗಿರುವನೂ ಒಬ್ಬ ಮುಷಿ. ಇವನ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಣ್ಯಪರ್ವದ ೧೩೭-೧೪೦ ನೇ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿ. ಇವನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಭರದ್ವಾಜಶ್ಚ ರೈಭ್ಯಶ್ಚ ಸಖಾಯೌ ಸಂಬಳೂವತೌಃ |

ತಾವೂಷಕುರಿಹಾತ್ಯಂತಂ ಪ್ರೀಯಮಾಣೌ ವನಾಂತರೇ ||

(ವ. ಪ. ೧೩೭-೧೨)

ರೈಭ್ಯನೂ, ಭರದ್ವಾಜನೂ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಸರಸ್ವರ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಿದ್ದರು. ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಯವಕ್ರೀತನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನು ರೈಭ್ಯನಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಬಹಳ ಅವಿನೇಕದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ರೈಭ್ಯಮುನಿಯು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕ್ಷುದ್ರದೇವತೆಯು ಯವಕ್ರೀತನನ್ನು ಕೊಂದಿತು. ಪುತ್ರಲೋಕವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು ಆಗ ರೈಭ್ಯನು ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು (ವನಪರ್ವ ೧೩೭-೧೪೦). ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹರ್ಷಿಯು ಮಹಾಭಾರತದ ಶಲ್ಯಪರ್ವದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯ ವಿಪ್ರರ್ಷೇಃ ಸ್ತನ್ನಂ ರೇತೋ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ದ್ವಷ್ಟ್ವಾಪ್ಸರಸಮಾಯಾಂತೀಂ ಘೃತಾಚೀಂ ಸೃಥುಲೋಚಿನಾಂ ||

ಸ ತು ಜಗ್ರಾಹ ತದ್ವೇತಃ ಕರೇಣಿ ಜಸತಾಃ ವರಃ |

ತದಾಸತಕ್ಷಣಫುಟೇ ತತ್ರ ಸಾ ಸಂಭವತ್ಸುತಾ ||

ತಸ್ಯಾಸ್ತು ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ಕೃತ್ವಾ ಸರ್ವಂ ತಪೋಧನಃ |

ನಾಮ ಚಾಸ್ಯಾಃ ಸ ಕೃತವಾನ್ಪರದ್ವಾಜೋ ಮಹಾಮುನಿಃ ||

ಶ್ರುತಾವತೀತಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ದೇವರ್ಷಿಗಣಸಂಸದಿ |

(ಮ. ಭಾ. ಶಲ್ಯಪರ್ವ ೪೯-೨೨ ರಿಂದ ೨೫)

ಭರದ್ವಾಜನು ಒಂದುಸಲ ಘೃತಾಚೀಂಂಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಿತನಾದಾಗ ಅವನ ರೇತಸ್ವಲನ ವಾಯಿತು. ಆಗ ಅದನ್ನು ಪರ್ಣಫುಟದಲ್ಲಿಟ್ಟಾಗ ಓರ್ವ ಪುತ್ರೀ ಜನನವಾಯಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವಳೇ ದೇವರ್ಷಿಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಶ್ರುತಾವತೀಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದಳು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರರೂಪಿತನಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹರ್ಷಿ. ಇವನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಯ ಶಿಷ್ಯನು (ರಾ. ಬಾಲಕಾಂಡ ೨). ಈತನು ಪ್ರಯಾಗಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಶ್ರೀರಾಮನು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಈತನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶವಾವುದೆಂದು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹತ್ತು ಗಾವುದದ ದೂರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕೂಟಪರ್ವತವಿರುವುದೆಂದೂ ಅದೇ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಿತ್ರಕೂಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಸ ಪ್ರನಿಶ್ಯ ಮಹಾತ್ಮಾನಮ್ನುಷಿಂ ಶಿಷ್ಯಗಣೈವ್ಯತಂ |
 ಸಂಶಿತವ್ರತಮೇಕಾಗ್ರಂ ತಪಸಾ ಲಬ್ಧ ಚಕ್ಷುಷಂ ||
 ಮಹಾಗ್ನಿ ಹೋತ್ರಂ ದ್ವಷ್ಟೈವ ಮಹಾಭಾಗಂ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ |
 ರಾಮಃ ಸೌಮಿತ್ರಿಣಾ ಸಾರ್ಥಂ ಸೀತಯಾ ಚಾಭ್ಯನಾದಯತ್ ||
 (ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡ. ೫೪-೧೦ ರಿಂದ ೧೨)

ಅನಂತರ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತಾಸಮೇತರಾಗಿ ಭರದ್ವಾಜಮುಷಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯಲೋಸುಗ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಬಳಿಕ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆಶ್ರಮದೊಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮಹಾನುಭಾವನೂ, ಶಿಷ್ಯಸಮೂಹದಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆಯಲ್ಲುಟ್ಟವನೂ, ಮಹಾ ತೀಕ್ಷ್ಣನಾದ ವ್ರತನಿಯಮವುಳ್ಳವನೂ, ಧ್ಯಾನಪರನೂ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಲಬ್ಧವಾದ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಪೋಷ್ಯನೂ ಆಗಿ ಹೋತ್ರವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕುಳಿತಿರುವವನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ನೋಡಿದರು ಎಂದು ಈ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ.

ಉಪಾನಯತ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಗಾಮರ್ಘ್ಯಮುದಕಂ ತತಃ |
 ನಾನಾವಿಧಾನ್ವರಸಾನ್ ವನ್ಯಮೂಲಫಲಾಶ್ರಯಾನ್ ||
 ತೇಭ್ಯೋ ದದೌ ತಪ್ರತಸಾ ನಾಸಂ ಚೈನಾಭ್ಯಕಲ್ಪಯತ್ ||
 (ಅಯೋಧ್ಯಾ. ೫೩-೧೭, ೧೮)

ಅನಂತರ ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಯು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿರುವ ಆತನನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಲು ಅರ್ಘ್ಯೋದಕವನ್ನೂ ಗೋವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಮತ್ತು ತಪೋವಂತರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಯು ಸೀತಾರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಕಂದಮೂಲಫಲಗಳನ್ನೂ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ವಾಸ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಭರತನು ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕರೆತರಲು ಹೋದಾಗ ಭರತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಆತನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಅವನಿಗೂ ಅವನ ಪರಿವಾರಕ್ಕೂ ಔತಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು.

ರಾವಣವಧಾನಂತರ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೊರಟು ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈತನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಭರದ್ವಾಜನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಔತಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ಭರದ್ವಾಜಮಹರ್ಷಿಯು ವೈಭವವು ಅನೇಕಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನರ್ಣಿತನಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಮುಗ್ಧೀದದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಭರದ್ವಾಜನಲ್ಲದೇ ಇನ್ನೆಷ್ಟುಮಂದಿ ಈ ಹೆಸರಿನ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿದ್ದರೆಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟರಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮುಕ್ತಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಹರ್ಷಿಪುಣೀತವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ,

೬-೧ ರಿಂದ ೩೦; ೬-೩೭ ರಿಂದ ೪೩; ೬-೫೩ ರಿಂದ ೭೪; ೯-೬೭-೧ ರಿಂದ ೩; ೧೦-೧೩೭-೧.

ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಭರತಪುತ್ರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜನೂ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಂಹಿತಾ ಸೂಕ್ತದೃಷ್ಟ್ಯವಾದ ಭರದ್ವಾಜನೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ

ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಭರತ ಪುತ್ರನಾದುದು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನು ಭರತನನ್ನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ,

ಶ್ವಾಮಿಾಳೇ ಅಥ ದ್ವಿತಾ ಭರತೋ ವಾಜಿಭಿಃ ಶುನಂ | ಈಜೇ ಯಜ್ಞೇಷು ಯಜ್ಞಿಯಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೪)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭರತನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಭರದ್ವಾಜನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಯಣರು ಇಲ್ಲಿ ಭರತ ರಬ್ಧಕೈ, ದೌಷ್ಯಂತಿರೇತತ್ಸಂಜ್ಞೋ ರಾಜಾ | ದುಷ್ಯಂತಪುತ್ರನಾದ ಭರತನೇ ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭರದ್ವಾಜನು ಭರತನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪುತ್ರನಲ್ಲ ಮರುತ್ತುಗಳು ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಿಂದ ತೃಕ್ತನಾದ ಭರದ್ವಾಜನನ್ನು ತಂದು ಭರತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು ಎಂದು ಪುರಾಣಗಳು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ವೈದಿಕ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೂ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮೇಲೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ “ಮರುತ್ಸಾಸ್ತೀದ್ಗುರುರ್ಯಕ್ಷ” (ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೦೩) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿದ್ದನು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. (ಆದರೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳಿಗೆ ಗುರುವೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ.) ಆದುದರಿಂದ, ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರದಿಂದ (೬-೧೬-೪) ಭರದ್ವಾಜನು, ಭರತನು ತನಗೆ ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದರ್ಶಪುರುಷನೂ, ಆಗಿದ್ದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಭರದ್ವಾಜನು ಮಮತೆಯ ಪುತ್ರನೆಂದು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಬೃಹದ್ದೇವತಾವಾಕ್ಯವೂ ಸಹ ಮಮತೆಯ ಪುತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಋಕ್ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯವೂ ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ಕೆಲವು ಪ್ರಕರಣಗಳಿಂದ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ,

ತಮು ದ್ಯುಮಃ ಪುರ್ವಣೀಕ ಹೋತರಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿಭಿರ್ಮನುಷ ಇಥಾನಃ |

ಸ್ತೋಮಂ ಯಮಸ್ತೈ ಮಮತೇವ ಶೂಷಂ ಘೃತಂ ನ ಶುಚಿ ಮತಯಃ ಪವಂತೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೦-೨)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನು ಮಮತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಆದರ್ಶಪ್ರಿಯೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಅಂಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಯಣರು ಮಮತೆಯೆಂದರೆ, ದೀರ್ಘತಮಸ್ಸಿನ ಮಾತೆಯೆಂದು ಅರ್ಥವಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭರದ್ವಾಜನ ಮಾತೆಯೇ ಯಾಕಾಗಿರಬಾರದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಭರದ್ವಾಜನು ತನ್ನ ಮಾತೆಯೇ ತನಗೆ ಆದರ್ಶವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸಂಭವವೂ ಸಹಜವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

“ ಏತೇನ ಹ ವಾ ಐಂದ್ರೇಣ ಮಹಾಭಿಷೇಕೇಣ ದೀರ್ಘತಮಾ ಮಾಮತೇಯೋ ಭರತಂ ದೌಷ್ಯಂತಿಮಭಿಸೇಚೆ ”

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೩೯-೨೩)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಮತಾವುತ್ರನಾದ ದೀರ್ಘತಮಸ್ಸು ದುಷ್ಯಂತನ ಪುತ್ರನಾದ ಭರತನ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ದೀರ್ಘತಮಸ್ಸಿನ ಮಾತೆಯಾದ ಮಮತೆಯೂ ಭರದ್ವಾಜನ ಮಾತೆಯಾದ ಮಮತೆಯೂ

ಬೇರೆಬೇರೆವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದನ್ನೂ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳಿಂದ ವೈದಿಕವಾಡ್ಮ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಭರದ್ವಾಜನೂ ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತನಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜನೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ಕೃತಿಗಳಾದ ಅರಣಿಯ ಮಂಡಲದ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ದಿವ್ಯವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯೂ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶೈಲಿಯೂ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಭಾರದ್ವಾಜೇ ಷಷ್ಠೇ ಮಂಡಲೇ ಪಡನುವಾಕಾಃ | ತತ್ರ ಪ್ರಥಮೇಽನುವಾಕೇ ಪಂಚದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಇತಿ ತ್ರಯೋದಶರ್ಚಿಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಸಪ್ರೋನೇತಿ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭರದ್ವಾಜಃ ಷಷ್ಠಂ ಮಂಡಲಮಸತ್ಯದಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತತ್ವಾತ್ ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟ್ಯಾ ಸ ಏವ ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಃ | ಅನಾದೇಶಪರಿಭಾಷಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ಮಂಡಲಾದಿಪರಿಭಾಷಯಾಗ್ನಿದೇವತಾ || ಪರೋಹವಿಷ್ಯವದೀಯಮಾನೇ ಮೃತ್ತಾವರುಣೇನಾನುವಚನೀಯಮಿದಂ ಮನೋತಾಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮ ಇತ್ಯನ್ವಾಹ | ಅ. ೩-೬ | ಇತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಅಗ್ನಿಯೇ ಕೃತಾ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಛಂದಸ್ತೇತದಾದಿಸೂತ್ರಪಟ್ಟಂ ದ್ವಿತೀಯವರ್ಚಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮ ಇತಿ ಷಷ್ಠಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ || ಅದ್ಯೋಸಾಕರಣೇ ವಿನಿಯುಕ್ತಾ ಸೂಕ್ತಂ ತು ಪೂರ್ವೇ ಮಂತ್ರ ಉಕ್ತಂ ||

ಅನುವಾದವು—ಭರದ್ವಾಜಋಷಿದೃಷ್ಟವಾದ ಈ ಅರಣಿಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಆರು ಅನುವಾಕಗಳಿರುವವು. ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಸಪ್ರೋನೇತಿ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯೋ ಭರದ್ವಾಜಃ ಷಷ್ಠಂ ಮಂಡಲಮಸತ್ಯತ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಮಂಡಲದ್ರಷ್ಟ್ಯವಾದ ಭುದ್ವಾಜನೇ ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು, ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು ಪರಿಹೋಮನಾಡುವಾಗ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಅನದಾನಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ತಾವರುಣಂವು ಬುತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಅನುವಚನೀಯ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮನೋತಾ ಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ— ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮ ಇತ್ಯನ್ವಾಹ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು; ಮತ್ತು ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಕೃತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ—ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು—ಆರು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಸೂತ್ರದ— ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮ ಇತಿ ಷಷ್ಠಾಂ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ಧರೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಯೋಸಾಕರಣ ಉತ್ಸರ್ಜನಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಗೃಹ್ಯಸೂಕ್ತದ—ಅ. ೩-೫ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತಂ ೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೩೫ ||

|| ಸೂಕ್ತವಲ್ಲಿರುವ ಮುಕ್ತಂಖ್ಯೆ—೧೩ ||

|| ಮುಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಆಗ್ನಿಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮೋ ಮನೋತಾಸ್ಯಾ ಧಿಯೋ ಅಭವೋ ದಸ್ಮ ಹೋತಾ |

ತ್ವಂ ಸೀಂ ವೃಷನ್ ಕೃಣೋರ್ದುಷ್ಟರೀತು ಸಹೋ ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ ಸಹಸೇ ಸಹಧ್ಯೈ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಹಿ | ಅಗ್ನೇ | ಪ್ರಥಮಃ | ಮನೋತಾ | ಅಸ್ಯಾಃ | ಧಿಯಃ | ಅಭವಃ | ದಸ್ಮ | ಹೋತಾ |

ತ್ವಂ | ಸೀಂ | ವೃಷನ್ | ಅಕೃಣೋಃ | ದುಷ್ಟರೀತು | ಸಹಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ | ಸಹಸೇ | ಸಹಧ್ಯೈ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮೋ ದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಪ್ರಥಮಃ ಪ್ರತಮಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟತಮಃ ಪೂರ್ವಭಾವೀ
ನಾ ತ್ವಂ ಮನೋತಾ ಹಿ ದೇವಾನಾಂ ಮನೋ ಯತ್ರೋತಂ ಸಂಬಂಧಂ ಭವತಿ ತಾದ್ಯೋ ಭವತಿ |
ಹಿಶಬ್ದೋಽಗ್ನಿಃ ಸರ್ವಾ ಮನೋತಾಗ್ನಾ ಮನೋತಾಃ ಸಂಗಚ್ಯಂತೇ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೨-೧೦ | ಇತ್ಯಾದಿ-
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಸ್ತಸಿದ್ಧಿದ್ಯೋತನಾರ್ಥಃ | ಹೇ ದಸ್ಮ ದರ್ಶನೀಯ ಅಸ್ಯಾ ಧಿಯೋಽಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ಹೋತಾ
ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಾರ್ಥವಃ | ಭವಸಿ | ಹೇ ವೃಷನ್ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಃ ತ್ವಂ ಸೀಂ ಸರ್ವತೋ
ದುಷ್ಟರೀತು ಮರ್ಹಿಸ್ಯಮಹಿಸ್ಯಂ ಸಹೋ ಬಲಮಕೃಣೋಃ | ಅಕರೋಃ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ
ಸಹಸೇ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಬಲವತಃ ಶಕ್ತೋಃ ಸಹಧ್ಯಾ ಅಭಿಭವನಾಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಪ್ರಥಮಃ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ | ತ್ವಂ ಹಿ—ನೀನೇ |
ಮನೋತಾ—ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆಕರ್ಷಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ದಸ್ಮ—ದರ್ಶನೀಯನಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ |
ಅಸ್ಯಾಃ ಧಿಯಃ—ಈ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವಾಗಿ | ಅಭವಃ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ವೃಷನ್—
ಶಮನಾರ್ಥಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಸೀಂ—ಸರ್ವತ್ರ | ವಿಶ್ವಸ್ಮೈ—ಸಮುತ್ಪನ್ನನಾದ | ಸಹಸೇ—

ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ಶತ್ರುಗಳ | ಸಹಧ್ಯೈ—ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಾಗಿ | ದುಷ್ಟರೀತು—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ | ಸಹಃ—
ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಅಕೃಣೋಃ—ನಮಗುಂಟುಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖನಾದ ನೀನು ಎಲ್ಲರಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ದರ್ಶನೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ನೀನು ಈ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೋತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ ಕಾಮವರ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಶಕ್ತಿಯುತರಾದ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸು. ನಾವು ಸರ್ವತ್ರ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

You, Agni, are the first of the gods ; a deity to whom their minds are devoted ; pleasing of aspect, you are the invoker of the deities at this rite : showerer (of benefits), bestow upon us unsurpasstble strength, where-with to sustain all (hostile) prowess

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪ್ರಥಮಃ—ಮುಖ್ಯನು, ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಯಾಸ್ಯರು ಪ್ರಥಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಇತಿ ಮುಖ್ಯನಾಮ ಪ್ರತನೋ ಭವತಿ (ನಿ. ೨-೨೨) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಥಮವೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯವೆಂದರ್ಥವು. ಎಂದರೆ, ಪ್ರಕೃಷ್ಟತಮ, ಉತ್ತಮ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು.

ಸೀಂ—ಸರ್ವತ್ರ. ಸೀಮಿತಿ ಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥಿಯೋ ವಾ ಪದಪೂರಣೋ ವಾ (ನಿ. ೧-೬) ಎಂದು ಯಾಸ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಸೀಂ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪರಿಗ್ರಹಾರ್ಥ (ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂಬರ್ಥ) ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಪೂರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದರ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ—

ಪ್ರ ಸೀಮಾದಿತ್ಯೋ ಅಸ್ಯ ಜದ್ವಿಧರ್ತಾ ಯತಂ ಸಿಂಧವೋ ವರುಣಸ್ಯ ಯಂತಿ |

(ಋ. ಸಂ ೨-೨೮-೪)

ಎಂಬ ಋಕ್ಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಪ್ರಸೀಮಾದಿತ್ಯೋ ಅಸ್ಯ ಜತ್ | ಪ್ರಾಸ್ಯಜದಿತಿ ವಾ ಪ್ರಾಸ್ಯಜತ್ಸರ್ವತೆ ಇತಿ ವಾ | ವಿಸೀಮತಃ ಸುರುಚೋ ವೇನ ಅವಃ ಇತಿವಾ | ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಸೀಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪದಪೂರಣಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿರುವುದು ಅಥವಾ ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲಾ ಪಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಸೀಮತಃ ಸುರುಚೋ ವೇನ ಅವಃ (ವಾ. ಸಂ ೧೩-೩) ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಇರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮನೋತಾ—ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸಾಯಣರು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ—ಮನೋತಾಯೈ ಹವಿಸೋಽವದೀಯಮಾನಸ್ಯಾನುಬ್ರೂಹೀತ್ಯಾಹಾರ್ಥಯುರ್ಯಃ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ

ಹೇಳುವರು ದೇವಾನಾಂ ಮನಾಂ ಸೋತಾನಿ ದ್ವೈತಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾನಿ ಯಸ್ಯಾಂ ದೇವತಾಯಾಂ ಸಾ ಮನೋತಾ | ದೇವತೆಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯವು ದೃಢವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮನೋತಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಎಂಬ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ—

ಮನೋತಾಯೈ ಹವಿಷೋವದೀಯಮಾನಸ್ಯಾ ನುಬ್ರೂಹೀತ್ಯಾಹಾಧ್ಯಯುಃ | ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥನೋ ಮನೋತೇತಿ ಸೂಕ್ತಮನ್ವಹ |

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೬-೧೦)

ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವಿನ ವಪಾಹೋಮಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ವಯುವು ಮೈತ್ರಾವರುಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮನೋತಾಯೈ ಹವಿಷೋವದೀಯಮಾನಸ್ಯಾ ನುಬ್ರೂಹಿ ಎಂದು ಪ್ರೈಶಮಂತ್ರದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವನು. ಆಗ ಮೈತ್ರಾವರುಣನು ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥನೋ ಮನೋತಾ ಎಂಬ [(ಋ. ಸಂ. ೬-೧) ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು.

ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಮೊದಲು ವಪಾ ಮತ್ತು ಪುರೋಡಾರಗಳ ಹೋಮಮಾಡುವರು. ನಂತರ ಪಶುವಿನ ಇತರ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೋಮಮಾಡುವರು ವಪಾ ಹೋಮಾನಂತರ ಪಶುವಿನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಜುಹೂ, ಮತ್ತು ಉಪಭೃತ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮರದ ಸೌಟಿಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆಜ್ಯ (ತುಪ್ಪ) ವನ್ನು ಸುರಿದು ಹೋಮಮಾಡುವರು. ಈ ಅವಯವಗಳ ಆಹುತಿಗಳು ಹನ್ನೊಂದು ಇರುವುವು. ಈ ಅವಯವ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಅಧ್ವಯುವು ಜುಹೂ, ಉಪಭೃತ್ ಎಂಬ ಸೌಟಿಗಳನ್ನು ಒಂದರಮೇಲೊಂದನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಪಶುವಿನ ಅವಯವವನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಹೋಮಮಾಡುವನು. ಹೀಗೆ ಹೋಮಮಾಡುವ ಪಶುವಿನ ಅವಯವಗಳಾವುವೆಂದರೆ ಪಶುವಿನ ಹೃದಯ, ನಾಲಿಗೆ, ಎದೆ, ಎರಡು ಪಾರ್ಶ್ವಗಳು, ಯಕೃತ್, ವಾಖೌ ಅಥವಾ ಅತಶ್ನಾ ಎಂಬ ಭಾಗಗಳು ಎಡಭಾಗದ ಬೆನ್ನಲಬು (ಸವ್ಯಂ ದೋಃ) ಸೊಂಟದ ಬಲಭಾಗ, ವೃಷಣದ ಮಧ್ಯಭಾಗ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜುಹೂ ಎಂಬ ಸೌಟಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋಮಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳು ಎಂದರೆ ಬಲಭಾಗದ ಬೆನ್ನಲಬು, ವೃಷಣ ಉಳಿದ ಭಾಗ, ಸೊಂಟದ ಎಡಭಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಉಪಭೃತ್ ಎಂಬ ಸೌಟಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋಮಮಾಡಲಾಗುವುದು. ವರ್ಷಿಷ್ಯ ಎಂಬ ಶಿಶು ಭಾಗವನ್ನೂ ಬಾಲವನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೋಮಮಾಡುವರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಶುವಿನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ಅದರಮೇಲೆ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸುರಿದು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಅಧ್ವಯುವು ಹೋತೃವನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮನೋತಾಯೈ ಹವಿಷೋವದೀಯಮಾನಸ್ಯಾ ನುಬ್ರೂಹಿ—ಎಂದರೆ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಪಶುವಿನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೋಮಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳು—ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವನು. ಆಗ ಹೋತೃವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮೈತ್ರಾವರುಣನು ಪ್ರಸಕ್ತ ಸೂಕ್ತವಾದ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮಃ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಪಶುವಿನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರಾದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮನೋತಾ (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವ ಅಥವಾ ನೆಲೆಸಿರುವ) ಎಂದು ಹೆಸರು ಈ ದೇವತೆಗಳು ಯಾರೆಂದರೆ—ಅಗ್ನಿ, ಸೋಮ, ಅಗ್ನಿ ಸೋಮೌ, ಇಂದ್ರಾಗ್ನೇ ಆಶ್ವಿನೌ, ವನಸ್ಪತಿ, ದೇವಾ ಆಜ್ಯಪಾ (ಆಜ್ಯಪಾನಮಾಡುವ ದೇವತೆಗಳು) ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯವನೂ. ಮುಖ್ಯನಾದವನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪಶುವಿನ ಅವಯವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ

ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮೋ ಮನೋತಾ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪಶುವಿನ ಆವಯವಗಳನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಮೊದಲನೆಯವನೂ ಅಧವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆಗಿರುವೆ ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತದಾರ್ಯದನ್ಯದೇವತ್ಯ ಉತ ಪಶುರ್ಭವತ್ಯತ ಕಸ್ಮಾದಾಗ್ನೇಯಾರೀವ ಮನೋತಾಯೈ
ಹವಿಷೋಽವದೀಯಮಾನಸ್ಯಾನ್ತಾಹೇತಿ |

ಮನೋತಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಮೊದಲನೆಯವನಾದರೂ ಸೋಮ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳೂ ಇರುವರು. ಆದರೆ ಮನೋತಾಸೂಕ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮೋ ಮನೋತಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇತರ ಮನೋತಾದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ ಹೀಗಿರಲಾಗಿ ಇತರ ಮನೋತಾದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು ಈ ಕೇವಲ ಅಗ್ನಿಪರವಾದ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಕೆಲವರು ವಾದಿಸುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವರು—

ತಿಸ್ತ್ರೋ ವೈ ದೇವಾನಾಂ ಮನೋತಾಸ್ತಾಸು ಹಿ ತೇಷಾಂ ಮನಾಂಸ್ಯೋತಾನಿ ವಾಗ್ವೈ ದೇವಾನಾಂ
ಮನೋತಾ ತಸ್ಯಾಂ ಹಿ ತೇಷಾಂ ಮನಾಂಸ್ಯೋತಾನಿ ಗೋವೈ ದೇವಾನಾಂ ಮನೋತಾ
ತಸ್ಯಾಂ ಹಿ ತೇಷಾಂ ಮನಾಂಸ್ಯೋತಾನ್ಯಗ್ನಿವೈ ದೇವಾನಾಂ ಮನೋತಾ ತಸ್ಮಿನ್ವಿ ತೇಷಾಂ
ಮನಾಂಸ್ಯೋತಾನ್ಯಗ್ನೀಃ ಸರ್ವಾ ಮನೋತಾ ಅಗ್ನೌ ಮನೋತಾಃ ಸಂಗಚ್ಯಂತೇ ತಸ್ಮಾದಾಗ್ನೇ-
ಯಾರೀಹ ಮನೋತಾಯೈ ಹವಿಷೋಽವದೀಯಮಾನಸ್ಯಾನ್ತಾಹಾ |

(ಐ ಬಾ. ೬-೧೦)

ಮನೋತಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿ, ಗೌಃ (ಗೋವು), ವಾಕ್ (ವಾಗ್ದೇವತೆ) ಎಂಬುವರು ಮುಖ್ಯರಾದವರು, ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಮನಸ್ಸೂ ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರುವುದು. ಈ ಮೂರು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯೇ ಮುಖ್ಯನಾದವನು. ಈ ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸು ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿ ಮುಖ್ಯದೇವತೆಯಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಈ ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಪ್ರಥಮಃ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮನೋತಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿದಂತಾಗುವುದು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಥಾ ಹೋತಾ ನೈಸೀದೋ ಯಜೇಯಾನಿಳಸ್ವದ ಇಷಯನ್ನೀಡ್ಯಃ ಸನ್ |

ತಂ ತ್ವಾ ನರಃ ಪ್ರಥಮಂ ದೇವಯಂತೋ ಮಹೋ ರಾಯೇ ಚಿತಯಂತೋ

ಅನು ಗ್ಮನ್ || ೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ |

ಅಧ | ಹೋತಾ | ನಿ | ಅಸೀದಃ | ಯಜೀಯಾನ್ | ಇಳಃ | ಪದೇ | ಇಷಯನ್ | ಈಡ್ಯಃ | ಸನ್ |

ತಂ | ತ್ವಾ | ನರಃ | ಪ್ರಥಮಂ | ದೇವ್ರಯಂತಃ | ಮಹಃ | ರಾಯೇ | ಚಿತಯಂತಃ | ಅನು | ಗ್ಮನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಧಾನಾ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯಜೀಯಾಸತಿಶಯೇನ ಯಷ್ಟಾ ತ್ವಂ ಹೋತಾ ಹೋಮನಿಷ್ಪಾದಕಃ ಸನ್ ಇಳೋ ಭೂಮ್ಯಾ ವೇದಿಲಕ್ಷಣಾಯಾಃ ಪದೇ ಸ್ಥಾನೇ ನೈಸೀದಃ | ನಿಷಣ್ಣವಾನಸಿ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ಇಷಯನ್ ಪಶುಪುರೋಡಾಶಾದಿಲಕ್ಷಣಮನ್ನಮಿಚ್ಛನ್ ಈಡ್ಯಃ ಸ್ತುತ್ಯಃ ಸನ್ | ತಂ ತಾದೃಶಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಥಮಮಿತರದೇವತಾಭ್ಯಃ ಪೂರ್ವಂ ದೇವಯಂತೋ ದೇವಂ ತ್ವಾನ್ಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛಂತೋ ನರೋ ನೇತಾರೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನಾ ಮಹೋ ಮಹತೇ ರಾಯೇ ಧನಾಯ ಚಿತಯಂತೋ ಜಾನಂತಃ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಜ್ಞಾಪಯಂತೋ ವಾ ಅನು ಗ್ಮನ್ | ಅನ್ಯಗಚ್ಛನ್ ಪೂರ್ವಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಧ—ಈಗ (ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ) | ಯಜೀಯಾನ್—ಪೂಜ್ಯನೂ | ಹೋತಾ—ಹೋಮಸಂವಾದಕನೂ ಆದ ನೀನು | ಇಷಯನ್—ಪುರೋಡಾಶಾದಿರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಲೂ | ಈಡ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಗೆ ಅರ್ಹನಾಗಿಯೂ | ಸನ್—ಇರುತ್ತಾ | ಇಳಃ—ಯಜ್ಞವೇದಿರೂಪವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯು | ಪದೇ—ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ನೈಸೀದಃ—ಕುಳಿತುಕೊ | ಪ್ರಥಮಂ ತಂ ತ್ವಾ—ಅಂತಹ ಪ್ರಧಾನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಚ್ಛಿಸುವ | ನರಃ—ನೇತೃಗಳು (ಋತ್ವಿಗಾದಿಗಳು) | ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ರಾಯೇ—ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ | ಚಿತಯಂತಃ—ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ | ಅನು ಗ್ಮನ್—(ನಿನ್ನನ್ನು) ಸಮಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

|| ಛಾಂದೋ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪೂಜ್ಯನೂ ಹೋಮಸಂವಾದಕನೂ ಆದ ನೀನು ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರೋಡಾಶಾದಿರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಲೂ, ಸ್ತುತಿಗೆ ಅರ್ಹನಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಾ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊ. ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವಪೂಜಾಸಿರತರಾದ ಋತ್ವಿಗಾದಿಗಳು ಮಹತ್ತಾದ ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Offerer of the oblation, frequent celebrator of sacrifice, now sit down on the foot-mark of Ila, accepting the (sacrificial) food, and being glorified : devout men, expectant of great riches, have recourse to you as to the first (of the gods).

|| ಸಃ ಹಿತಾಪಾರಃ ||

ವೃತೇವ ಯಂತಂ ಬಹುಭಿರ್ವಸವ್ಯೈಶ್ಚೈವೇ ರಯಿಂ ಜಾಗೃವಾಂಸೋ-
ಅನು ಗ್ನಾನ್ |

ರುಶಂತಮಗ್ನಿಂ ದರ್ಶತಂ ಬೃಹಂತಂ ವಸಾವಂತಂ ವಿಶ್ವಹಾ ದೀದಿವಾಂಸಂ ||

|| ಸದಪಾರಃ ||

ವೃತ್ಯಾ ಇವ | ಯಂತಂ | ಬಹುಭಿಃ | ವಸವ್ಯೈಃ | ತೈ ಇತಿ | ರಯಿಂ | ಜಾಗೃವಾಂಸಃ | ಅನು | ಗ್ನಾನ್ |
ರುಶಂತಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ದರ್ಶತಂ | ಬೃಹಂತಂ | ವಸಾವಂತಂ | ವಿಶ್ವಹಾ | ದೀದಿವಾಂಸಂ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೃತೇವ ಮಾರ್ಗೇಣ | ಇವೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ಲೋಕದ್ವಯಮಧ್ಯಗತೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ
ಬಹುಭಿರನೇಕೈರ್ವಸವ್ಯೈರ್ವಸುಭಿಃ || ಸ್ವಾರ್ಥಿಕಸ್ತದ್ಧಿತಪ್ರತ್ಯಯಃ || ಯಜಮಾನಾನಾಂ ನಿವಾಸಯೋ-
ಗ್ಯೈವಾ ಸಾರ್ಥಂ ಯಂತಂ ಗಚಂತಂ ತ್ವಾಮನು ಗ್ನಾನ್ | ಅನುಗಚಂತಿ | ಸಂಭವಂತೇ ಯಜಮಾನಾಃ |
ಕೀದೃಶಾಸ್ತೇ | ತೈ ತ್ವಯಿ ದೇವೇ ರಯಿಂ ಧನಂ ಜಾಗೃವಾಂಸಃ | ಪ್ರಯಚ್ಛಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶಂ
ತ್ವಾಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ರುಶಂತಂ ದೀಪ್ತವರ್ಣಮಗ್ನಿಮಂಗನಾದಿಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ದರ್ಶತಂ ದರ್ಶನೀಯಂ
ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂತಂ ವಸಾವಂತಂ ವಿಶ್ವಹಾ ಸರ್ವೇಷು ಕಾಲೇಷು ದೀದಿವಾಂಸಂ ದೀಪ್ಯಮಾನಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತೈ-ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ರಯಿಂ--ಧನವನ್ನು (ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ) | ಜಾಗೃವಾಂಸಃ-ನಿನ್ನ ಪೂಜೆ
ಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಯಜಮಾನರು | ರುಶಂತಂ-ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ | ಅಗ್ನಿಂ-ಅಂಗನಾದಿ
ಗುಣವುಳ್ಳವನೂ | ದರ್ಶತಂ-ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಬೃಹಂತಂ-ಬೃಹತ್ತರೂಪವುಳ್ಳವನೂ |
ವಸಾವಂತಂ-ಹವಿರಾದ್ಯನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟನೂ | ವಿಶ್ವಹಾ-ಸಕಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ | ದೀದಿವಾಂಸಂ-ಬೆಳಗುತ್ತಿರು
ವವನೂ | ಬಹುಭಿಃ-ಅನೇಕಸಂಖ್ಯಾತರಾದ | ವಸವ್ಯೈಃ-ವಸುಗಳೊಡನೆ | ವೃತೇವ-ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ |
ಯಂತಂ-ಹೋಗುತ್ತಿರುವವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು | ಅನು ಗ್ನಾನ್-ಸಮಾಪಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಯಜಮಾನರು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನ
ವಾದ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನೂ, ಅಂಗನಾದಿ ಗುಣವುಳ್ಳವನೂ, ಆಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಬೃಹತ್ತರೂಪವುಳ್ಳವನೂ,

ಹವಿರಾದ್ಯನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟನೂ, ಸಕಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನೂ, ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯಾತನಾದ ವಸುಗಳೊಡನೆ ಅಂತರಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Those who are assiduous in (worshipping) you for riches follow you, going with many Vasus by the path (of the firmament); you, the radiant Agni, of goodly aspect, mighty, fed with burnt-offerings, and blazing every day.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪದಂ ದೇವಸ್ಯ ನಮಸಾ ವ್ಯಂತಃ ಶ್ರವಸ್ಯವಃ ಶ್ರವ ಆಪನ್ನಮ್ಯಕ್ತಂ |
 ನಾಮಾನಿ ಚಿದ್ಧಧಿರೇ ಯಜ್ಞಿಯಾನಿ ಭದ್ರಾಯಾಂ ತೇ ರಣಯಂತ ಸಂದ್ಯ-
 ಷ್ವಾ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪದಂ | ದೇವಸ್ಯ | ನಮಸಾ | ವ್ಯಂತಃ | ಶ್ರವಸ್ಯವಃ | ಶ್ರವಃ | ಆಪನ್ | ಆಮ್ಯಕ್ತಂ |
 ನಾಮಾನಿ | ಚಿತ್ | ದಧಿರೇ | ಯಜ್ಞಿಯಾನಿ | ಭದ್ರಾಯಾಂ | ತೇ | ರಣಯಂತ | ಸಂದ್ಯಷ್ವಾ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವಸ್ಯ ದ್ಯೋತಮಾನಸ್ಯಾಗ್ನಿಃ ಪದಮಾವಹನೀಯಸ್ಥಾನಂ ನಮಸಾ ಹವಿಷಾ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ವಾ ವ್ಯಂತೋ ಗಚ್ಛಂತಃ ಶ್ರವಸ್ಯವೋಽನ್ನಮಿಚ್ಛಂತಃ ಪೂರ್ವೇ ಯಜಮಾನಾಃ ಶ್ರವಃ ಸರ್ವತ್ರ ಕ್ರಾಯಮಾಣಮನ್ನಮಮ್ಯಕ್ತಮನ್ಯೈರಪರಿಬಾಧ್ಯಮಾಪನ್ | ಅಪ್ಸುವಂತಿ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತವ ಭದ್ರಾಯಾಂ ಸ್ತುತ್ಯಾಯಾಂ ಸಂದ್ಯಷ್ವಾ ನಿಮಿತ್ತಾಯಾಂ ರಣಯಂತ | ರಮಯಂತಿ | ಯಜ್ಞಿಯಾನಿ ಯಜ್ಞಯೋಗ್ಯಾನಿ ನಾಮಾನಿ ನಮನೀಯಾನಿ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಜಾತವೇದಾ ಇತ್ಯಾದೀನಿ ದಧಿರೇ | ಧಾರಯಂತಿ | ಅಥವಾ ನಮನಸಾಧನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ದಧಿರೇ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ದೇವಸ್ಯ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ | ಪದಂ—ಅವಹನೀಯರೂಪವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ನಮಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಅನ್ನದೊಡನೆ | ವ್ಯಂತಃ—(ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ) ಬಂದು ಸೇರುವವರೂ | ಶ್ರವಸ್ಯವಃ—ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷೆಗಳೂ ಆದ ಯಜಮಾನರು | ಆಮ್ಯಕ್ತಂ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಅಪಹರಿಸಲಾಗದ | ಶ್ರವಃ—ಅನ್ನವನ್ನು |

ಅಪನ—ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಭದ್ರಾಯಾಂ—ಮಂಗಳಕರವಾದ | ಸಂದ್ಯಷ್ಟ್ವಾ—ದರ್ಶನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ರಣಯಂತೆ—ಹರ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ | ಯಜ್ಞಿಯಾನಿ—ಪೂಜಾರ್ಯೋಗ್ಯವಾದ | ನಾಮಾನಿ ಚಿತ್—ಜಾತವೇದಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ | ದಧಿರೇ—ಧ್ಯಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ (ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ).

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪೂಜ್ಯನಾದ, ನಿನ್ನ ಆಹವನೀಯ ರೂಪವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪವಾದ ಅನ್ನದೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುವವರೂ, ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷೆಗಳೂ ಆದ ಯಜಮಾನರು, ಯಾರಿಂದಲೂ ಅಪಹರಿಸಲಾಗದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಮಂಗಳಕರವಾದ ದರ್ಶನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹರ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜಾರ್ಯೋಗ್ಯವಾದ ಜಾತವೇದಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಿನ್ನ ನಾಮಗಳನ್ನು ಸಹ ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Men desirous of food obtain abundance unopposed when repairing to the station of the divinity with oblations ; and when delighting, Agni, in your auspicious persence, they repeat those your names which are to be uttered at sacrifices.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವ್ಯಂತಃ—ಗಚ್ಯಂತಃ | ಯಾಸ್ಯರು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದಾರೆ—

ವ್ಯಂತಃ | ವ್ಯಂತ ಇತ್ಯೇಷೋಽನೇಕಕರ್ಮಾ | ಪದಂ ದೇವಸ್ಯ ನಮಸಾ ವ್ಯಂತಃ ಇತಿ ಸಶ್ಯತಿಕರ್ಮಾ | ಪ್ರೀಹಿ ಶೂರ ಪುರೋಳಾಶಂ ಇತಿ ಬಾದತಿಕರ್ಮಾ | ವಿಲತಂ ಸಾತಂ ಸಯಸ ಉಸ್ತ್ರಿಯಾಯಾಃ ಅಶ್ವೀತಂ ಪಿಬತಂ ಸಯಸ ಉಸ್ತ್ರಿಯಾಯಾಃ | ಉಸ್ತ್ರಿಯೇತಿ ಗೋನಾಮು | ಉಸ್ತ್ರಾವಿಷೋಽಸ್ಯಾಂ ಭೋಗಾಃ | ಉಸ್ತ್ರೇತಿ ಚೆ ||

(ನಿ. ೪-೧೯)

ಎಂದರೆ—ಪದಂ ದೇವಸ್ಯ ನಮಸಾ ವ್ಯಂತಃ (ಋ. ಸಂ. ೬-೧-೪) ಎಂಬ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂತಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ನೋಡುವುದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸಾಯಣರು ಸಮಾಪಿಸುವರು ಎಂದರ್ಥವಾದಿದ್ದಾರೆ.

ಇಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮವಾಹಃ (ಋ ಸಂ. ೩-೪೧-೩) ಎಂಬ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನುವುದು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

ಉತ ವಾಂ ವಿಕ್ಷು (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೫೩-೪) ಎಂಬ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಲತಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತಿನ್ನುವುದು ಎಂದೇ ಅರ್ಥವಿರುವುದು. ಉಸ್ತ್ರಿಯಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗೋವು ಎಂದರ್ಥವು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ಭೋಗ ಸಾಧನಗಳಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿಗಳು ಸ್ತವಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಕರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಉಸ್ತ್ರಿಯಾ ಅಥವಾ ಉಸ್ತ್ರಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗೋವು ಎಂದರ್ಥವು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ ವರ್ಧಂತಿ ಕ್ಷಿತಯಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ತ್ವಾಂ ರಾಯ ಉಭಯಾಸೋ ಜನಾನಾಂ |

ತ್ವಂ ತ್ರಾತಾ ತರಣೇ ಚೇತ್ಯೋ ಭೂಃ ಸಿತಾ ಮಾತಾ ಸದಮಿನ್ಮಾನುಷಾಣಾಂ || ೫ ||

|| ಸದಸಃ ||

ತ್ವಾಂ | ವರ್ಧಂತಿ | ಕ್ಷಿತಯಃ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ | ತ್ವಾಂ | ರಾಯಃ | ಉಭಯಾಸಃ | ಜನಾನಾಂ |

ತ್ವಂ | ತ್ರಾತಾ | ತರಣೇ | ಚೇತ್ಯೋಃ | ಭೂಃ | ಸಿತಾ | ಮಾತಾ | ಸದಂ | ಇತ್ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ಕ್ಷಿತಯೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಋತ್ವಿಜಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವೇದಿಲಕ್ಷಣಾಯಾಂ ವರ್ಧಂತಿ | ವರ್ಧಯಂತಿ | ಉಭಯಾಸ ಉಭಯವಿಧಾನಿ ಪಶ್ಚಪಶುರೂಪಾಣಿ ಜನಾನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಸಂಬಂಧಿನಿ ರಾಯೋ ಧನಾನ್ಯತ್ವಿಜೋಽಧ್ವರ್ಯ್ಯಾದಯಸ್ತಾನ್ವಂ ತ್ವಾಮುದ್ದಿಶ್ಯ ವರ್ಧಂತಿ | ಅಥವೋಭಯವಿಧಾನಿ ಧನಾನಿ ಗನಾದೀನಿ ಜನಾನಾಂ ಪುತ್ರಾದೀನಾಮರ್ಥಾಯ ಪುತ್ರಂ ತ್ವಾಂ ವರ್ಧಂತಿ | ಹೇ ತರಣೇ ದುಃಖಾತ್ತಾರಕಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಚೇತ್ಯೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ ಸ್ತುತ್ಯಃ ಸನ್ ತ್ರಾತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಭೂಃ | ಭವಸಿ | ಕಿಂಚಿ ಮಾನುಷಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಮಸ್ಮಾಕಂ ಸದಮಿತ್ಸರ್ವದಾ ಸಿತಾ ಮಾತಾ ಚಿ ಮಾತಾಸಿತ್ಯಸ್ಮಾನೀಯೋ ಭೂಃ | ಭವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಕ್ಷಿತಯಃ—ಯಜಮಾನರು | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ—ವೇದಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ವರ್ಧಂತಿ—ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ | ಜನಾನಾಂ—ಮಾನವರಿಗೆ | ಉಭಯಾಸಃ—ಪಶು ಮತ್ತು ಧನರೂಪವಾದ | ರಾಯಃ—ಸಂಪತ್ತನ್ನೊದಗಿಸುವ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು (ಆ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ) | ತರಣೇ—ರಕ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಚೇತ್ಯೋಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ತ್ರಾತಾ—ರಕ್ಷಕನಾಗೆ | ಭೂಃ—ಆಗದ್ದೀಯೆ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ—ಮಾನವರಿಗೆ | ಸದಮಿತ್—ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ | ಮಾತಾ—ಮಾತೃರೂಪನಾಗಿಯೂ | ಸಿತಾ—ಸಿತ್ಪರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಯಜಮಾನರು ವೇದಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಜಲಿತನಾಗಿ ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವರಿಗೆ ಪಶು ಮತ್ತು ಧನರೂಪವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೊದಗಿಸುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಆ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ

ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಕ್ಷಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಮಾನವರಿಗೆ ಸರ್ವಕಾಲ ದಲ್ಲೂ ಮಾತೃಪೂ, ಪಿತೃಪೂ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Men exalt you upon earth : they exalt you for both kinds of affluence, (cattle and treasure, which you bestow upon) men : you who extricate (us from evil) are to be known as our preserver, as the unfailing father and mother of mankind.

~*~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಸರ್ಯೇಣ್ಯಃ | ಸ | ಪ್ರಿಯೋ | ವಿಕ್ಷ್ವಗ್ಗ್ನಿಹೋತಾ | ಮಂದ್ರೋ | ನಿ
ಷಸಾದಾ | ಯಜೇಯಾನ್ |

ತಂ | ತ್ವಾ | ವಯಂ | ದನು | ಆ | ದೀದ್ರಿನಾಂ | ಸನು | ಸ | ಜ್ಞು | ಬಾಧೋ | ನಮಸಾ
ಸದೇಮು || ೬ ||

! ಪದಪಾಠಃ !

ಸಸರ್ಯೇಣ್ಯಃ | ಸಃ | ಪ್ರಿಯಃ | ವಿಕ್ಷು | ಅಗ್ನಿಃ | ಹೋತಾ | ಮಂದ್ರಃ | ನಿ | ಸಸಾದ | ಯಜೇಯಾನ್ |
ತಂ | ತ್ವಾ | ವಯಂ | ದನು | ಆ | ದೀದ್ರಿನಾಂ | ಸಂ | ಉಸ | ಜ್ಞು | ಬಾಧಃ | ನಮಸಾ | ಸದೇಮು ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಽಗ್ನಿಃ ಸಸರ್ಯೇಣ್ಯಃ ಪೂಜ್ಯಃ ಪ್ರಿಯಃ ಕಾಮಾನಾಂ ಪೂರಕೋ ವಿಕ್ಷು ಪ್ರಜಾಸು ಹೋತಾ ಹೋಮನಿಷ್ಪಾದಕೋ ಮಂದ್ರೋ ಮದನೀಯೋ ಯಜೇಯಾನತಿಶಯೇನರದೇವಾನಾಂ ಯಷ್ಟಾ ಯಜನೀಯೋ ನಾ | ಏವಂ ಮಹಾನುಭಾವೋಽಗ್ನಿರ್ನಿ ಷಸಾದ | ನಿಷಕ್ಲೋಽಭೂತ್ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೈಶ್ಚ ತಃ | ತಂ ತ್ವಾ ತಾದ್ಯತಂ ತ್ವಾಂ ವಯಂ ಯಜಮಾನಾ ದನುಃ ಗೃಹೇ ದೀದ್ರಿನಾಂಸಂ ದೀಪ್ಯಮಾಹಂ ಜ್ಞು ಬಾಧಃ ಜಾನುನೀ ಬಾಧಯಂತೀಽವನತಜಾನವಃ ಪ್ರಣಶಾಃ ಸಂತೋ ನಮಸಾ ಸೋಶ್ರೇಣೋಪಾ ಸದೇಮು | ಆಸಾದಯೇಮು | ಅಥವೋಪಾಸೀದೇನೇತ್ಯೇವಮಾಶಾಸ್ತ್ರೇ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ !

ಸಸರ್ಯೇಣ್ಯಃ—ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯನೂ | ಪ್ರಿಯಃ—ಕಾಮಪೂರಕನೂ | ವಿಕ್ಷು—ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ | ಹೋತಾ—ಹೋಮಸಂಪಾದಕನೂ | ಮಂದ್ರಃ—ಆಹ್ವಾದಕಾರಕನೂ | ಯಜೇಯಾನ್—ಆತಿಶಯವಾಗಿ

ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವನೂ ಆದ | ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ನಿಷಸಾದ—ಸ್ವಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) | ದೀದಿವಾಸಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ತಂ ತ್ವಾ—ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು | ವಯಂ—ನಾವು | ದಮೇ—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಋಬಾಧಃ—ಮೋಣಕಾಲೂರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ | ನಮಸಾ- ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಉಪ ಆ ಸದೇವು—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೀವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂಜಾರ್ಯೋಗ್ಯನೂ, ಕಾನುಪೂರಕನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳ ನಡುವೆ ಹೋಮಸುಪಾದಕನೂ, ಆಹ್ಲಾದಕಾರಕನೂ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಪಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ಮೋಣಕಾಲೂರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಸ್ತುತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತೀವೆ.

English Translation.

Agni, who is adorable, affectionate, the offerer of oblations amongst men, the giver of delight, the celebrator of worship, has sat down (upon the altar: let us approach you, kindled in our dwellings, on bended knees, with praise.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ತ್ವಾ ವಯಂ ಸುಧ್ಯೋಷಿ ನವ್ಯಮಗ್ನೇ ಸುಮ್ಮಾಯವ ಈಮಹೇ ದೇವ-
ಯಂತಃ |

ತ್ವಂ ವಿಶೋ ಅನಯೋ ದೀದ್ಯಾನೋ ದಿವೋ ಅಗ್ನೇ ಬೃಹತಾ ರೋಚನೇನ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ತ್ವಾಂ | ವಯಂ | ಸುಧ್ಯೋಷಿ | ನವ್ಯಂ | ಅಗ್ನೇ | ಸುಮ್ಮಾಯವಃ | ಈಮಹೇ | ದೇವ್ರಯಂತಃ |
ತ್ವಂ | ವಿಶಃ | ಅನಯಃ | ದೀದ್ಯಾನಃ | ದಿವಃ | ಅಗ್ನೇ | ಬೃಹತಾ | ರೋಚನೇನ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತಂ ಶಾದ್ರತಂ ಮಹಾನುಭಾವಂ ನವ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಸುಧ್ಯಃ ಶೋಭನಬುದ್ಧಯಃ ಸುಮ್ಮಾಯವಃ ಸುಖಮಿಚ್ಛಂತೋ ದೇವಯಂತೋ ದೇವಂ ತ್ವಾಮಿಚ್ಛಂತೋ ವಯಮಿಾ-

ಮಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ | ಸ್ತುವಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ದೀದ್ಯಾಸೋ ದೀಪ್ಯಮಾಸಃ ಸನ್ |
ಕೇನ | ಬೃಹತಾ ಮಹತಾ ರೋಚನೇನ ರೋಚಮಾನೇನ ತೇಜಸಾ ದೀದ್ಯಾಸೋ ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾಃ
ಸ್ತೋತ್ರೈಸ್ತಾನಾನ್ ದಿವಃ ಸ್ವರ್ಗಮನಯಃ | ಅಗಮಯಃ | ರೋಚನೇನಾದಿತ್ಯೇನ ದಿವಮಗಮಯ ಇತಿ
ವಾ ಸಂಬಂಧಃ | ಆದಿತ್ಯವಾರ್ಗೇಣೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನವ್ಯಂ—ಸ್ತುತ್ಯನಾದ | ತಂ ತ್ವಾ—ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು | ಸುಧ್ಯಃ—
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ | ಸುವ್ಯಾಯವಃ—ಧನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ | ದೇವಯಂತಃ—ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹ
ವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರೂ ಆದ | ವಯಂ—ನಾವು | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇವೆ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ |
ಬೃಹತಾ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ರೋಚನೇನ—ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ | ದೀದ್ಯಾಸಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ | ತ್ವಂ—
ನೀನು | ವಿಶಃ—ಯಜಮಾನರನ್ನು | ದಿವಃ—ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ | ಅನಯಃ—ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಧನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ, ದೇವತೆಗಳ
ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವರೂ ಆದ ನಾವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಭೂತವಾದ ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ
ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ನೀನು ಯಜಮಾನರನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Intelligent, hoping for happiness, and devout, we glorify you,
adorable Agni; shining with exceeding lustre, lead men to heaven.

—ॐ—

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿಶಾಂ ಕವಿಂ ವಿಶ್ವತಿಂ ಶಶ್ವತೀನಾಂ ನಿತೋಶನಂ ವೃಷಭಂ ಚರ್ಷಣೇನಾಂ |
ಪ್ರೇತೀಷಣಿಮಿಷಯಂತಂ ಪಾವಕಂ ರಾಜಂತಮಗ್ನಿಂ ಯಜತಂ ರಯಾ-
ಣಾಂ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿಶಾಂ | ಕವಿಂ | ವಿಶ್ವತಿಂ | ಶಶ್ವತೀನಾಂ | ನಿತೋಶನಂ | ವೃಷಭಂ | ಚರ್ಷಣೇನಾಂ |

ಪ್ರೇತೀಷಣಿಂ | ಇಷಯಂತಂ | ಪಾವಕಂ | ರಾಜಂತಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಯಜತಂ | ರಯಾಣಾಂ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶತ್ರುತೀನಾಂ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ನಿಶಾಮೃತ್ವಿಗೃಜಮಾನಲಕ್ಷಣಾನಾಂ ವಿಶ್ವತೀಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ಕವಿಂ
 ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿನಂ ನಿತೋಶನಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕಂ ವ್ಯಷಭಂ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಕಂ ಚರ್ಷಣೇನಾಂ
 ಸ್ತೋತ್ರೈಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರೇತೀಷಣಿಂ ಸ್ವಾಪ್ತಗಮನಮಿಷಯಂತಮನ್ಯಂ ಕುವಂತಂ ಪಾವಕಂ
 ಶೋಧಕಂ ರಾಜಂತಂ ದೀಪ್ಯಮಾನಂ ದೀಪಯಂತಂ ನಾ ರಯೀಣಾಂ ಅಭಾಯ ಯಜತಂ ಯಷ್ಟ್ಯ-
 ಮಗ್ನಿಂ ಸ್ತುವು ಇತಿ ಶ್ಲೋಕಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುತೀನಾಂ—ಯಾವಾಗಲೂ ಯಜ್ಞ ಕರ್ತರಾದ | ವಿಶಾಂ—ಋತ್ವಿಗಾದಿಗಳಿಗೆ | ವಿಶ್ವತೀಂ—
 ಒಡೆಯನೂ | ಕವಿಂ—ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ | ನಿತೋಶನಂ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ | ವ್ಯಷಭಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ |
 ಚರ್ಷಣೇನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ | ಪ್ರೇತೀಷಣಿಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರಾಪಕನೂ | ಇಷಯಂತಂ—ಅನ್ನವನ್ನು
 ಒದಗಿಸುವವನೂ | ಪಾವಕಂ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ | ರಾಜಂತಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ರಯೀಣಾಂ—
 ಧನಗಳಿಗಾಗ | ಯಜತಂ—ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಅದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು (ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಿತ್ಯವೂ ಯಜ್ಞಮಾಡತಕ್ಕ ಋತ್ವಿಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೂ, ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ,
 ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರಾಪಕನೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವವನೂ, ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ, ಪ್ರಕಾಶ
 ಮಾನನೂ ಧನಗಳಿಗಾಗ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಾವು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

(We glorify) the lord of men, of ever-existing men; the wise, the
 destroyer (of foes), the showerer (of benefits) on mankind, the moving, the
 bestower of food, the purifier, the resplendent, Agni, who is worshipped
 for (the sake of) riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೋ ಅಗ್ನಿ ಈಜೇ ಶಶನೇ ಚ ಮತೋ ಯಸ್ತು ಅನಿಹಿ ಸಮಿಧಾ ಹನ್ಯ-
 ದಾತಿಂ |

ಯ ಆಹುತಿಂ ಪರಿವೇದಾ ನನೋಭಿರ್ವೇತ್ಸ ನಾನೂ ದಧತೇ ತ್ವೋತಃ |

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಅಗ್ನೇ | ಈಜೇ | ಶಶಮೇ | ಚ | ಮರ್ತಃ | ಯಃ | ತೇ | ಅನಿಃ | ಸ್ವಇಧಾ | ಹವ್ಯದಾತಿಂ |
ಯಃ | ಅಹುತಿಂ | ಪರಿ | ವೇದ | ನಮೋಽಭಿಃ | ವಿಶ್ವಾ | ಇತ್ | ಸಃ | ನಾಮಾ | ದಧತೇ | ತ್ವಾ-
ಲೂತಃ | ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ಸ ಮರ್ತಃ ಸ ಯಜಮಾನ ಈಜೇ | ಯಜತೇ | ಶಶಮೇ ಚ | ಸ್ತೌತಿ |
ಶಶಮಾನ ಇತಿ ಸ್ತೌತಿಕರ್ಮಸು ಪಾಠಾದಿದಮಪಿ ಸ್ತೌತಿಕರ್ಮ | ಯೋ ಯಜಮಾನಸ್ತೇ ತವ ಸಮಿಧಾ
ಸಹ ಹವ್ಯದಾತಿಂ ಹವಿಷಾಂ ದಾನಮಾನಿಃ ಕರೋತಿ | ಕಿಂಚ ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ನಮೋಽಭಿಃ
ಸ್ತೌತಿಭಿರಾಹುತಿಮಾಜ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣಾಂ ಪರಿ ವೇದ ಪರಿತೋ ವೇತ್ತಿ | ದದಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ ಯಜಮಾನ-
ಸ್ತೋತಸ್ತ್ವಯಾ ರಕ್ಷಿತಃ ಸನ್ ವಿಶ್ವೇತ್ ಸರ್ವಾಣಿ ನಾಮಾ ವನನೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ದಧತೇ |
ಧಾರಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಃ ಮರ್ತಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಸಮಿಧಾ—
ಸಮಿತ್ತುಗಳೊಡನೆ | ಹವ್ಯದಾತಿಂ—ಹವಿದಾನವನ್ನು | ಅನಿಃ—ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ಯಃ—ಯಾವ
ಯಜಮಾನನು | ನಮೋಽಭಿಃ—ಸ್ತುತಗಳೊಡನೆ | ಅಹುತಿಂ—ಆಜ್ಞಾಹುತಿಯನ್ನು | ಪರಿ ವೇದ—ಸುತ್ತಲೂ
ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅವನೇ | ಈಜೇ—(ನಿಜವಾಗಿಯೂ) ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ | ಶಶಮೇ ಚ—ಸ್ತುತಿಸು
ತ್ತಾನೆ | ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ತ್ವೋತಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿ | ವಿಶ್ವೇತ್—ಸಕಲವಾದ |
ನಾಮಾ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನಗಳನ್ನೂ | ದಧತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನು, ನಿನಗೆ ಸಮಿತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಹವಿದಾನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವನೋ,
ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆ ಆಜ್ಞಾಹುತಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ, ಅವನೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ
ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಸಕಲ
ಧನಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The man, Agni, who worships you, who praises you, who offers
oblations to you with kindled fuel, who presents burnt-offerings to you with
prostrations, he verily, protected by you, obtains all desired wealth.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಶಶನೋ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಶಮಾನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು (ಪೂಜಿಸು ಎಂಬರ್ಥವುಳ್ಳ) ಅರ್ಚನಾನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ (ನಿ. ೩-೯) ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಸು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು.

ಶಶಮಾನಃ | ಶಂಸಮಾನಃ | ಯೋ ವಾಂ ಯಜ್ಞೈಃ | ಶಶಮಾನೋ ಹ ದಾಶತಿ ಕವಿರ್ಹೋತಾ
ಯಜತಿ ಮನ್ತಸಾಧನಃ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೫೧-೭) ಇತಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೮)

ಎಂದು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಶಶಮಾನಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತುತಿಪಲ್ಲವುವನು, ಪ್ರಶಂಸಿತನು ಎಂದರ್ಥವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಆದರ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಯೋ ವಾಂ ಯಜ್ಞೈಃ ಎಂಬ ಋಕ್ವನ್ನು ಉದಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದಾರೆ.

|| ಸಂಪಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮಾ ಉ ತೇ ಮಹಿ ಮಹೇ ವಿಧೇಮು ನನೋಭಿರಗ್ನೇ ಸಮಿಧೋತ
ಹವ್ಯೈಃ |

ವೇದೀ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ಗೀರ್ಭಿರುಕ್ಪೈರಾ ತೇ ಭದ್ರಾಯಾಂ ಸುಮತೌ
ಯತೇಮು || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮಾ | ಉಂ ಇತಿ | ತೇ | ಮಹಿ | ಮಹೇ | ವಿಧೇಮು | ನನೋಽಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ಸಂಽಇಧಾ | ಉತ |
ಹವ್ಯೈಃ |

ವೇದೀ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಉಕ್ಪೈಃ | ಅ | ತೇ | ಭದ್ರಾಯಾಂ | ಸುಮತೌ | ಯತೇಮು ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮಹೇ ಮಹತೇಽಸ್ಮೈ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ಮಹಿ ಮಹವತ್ಯುಧಿಕಂ ವಿಧೇಮು | ಪರಿಚೇರೇಮು |
ಕೈರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ನನೋಭಿರ್ನಮಸ್ವಾರೈಃ ಸಮಿಧಾ ವಾ ಉತಾಪಿ ಚ ಹವ್ಯೈರ್ಹವಿಭಿಃ | ಹೇ ಸಹಸಃ
ಸೂನೋ ವೇದೀ ವೇದ್ಯಾಂ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರುಕ್ಪೈಃ ಶಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ವಿಧೇಮೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಕಿಂಚ ತೇ
ತವ ಭದ್ರಾಯಾಂ ಸ್ತುತ್ಯಾಯಾಂ ಸುಮತೌ ಶೋಭನಾನುಗ್ರಹಬುದ್ಧವಾ ಯತೇಮು | ಆಗಚ್ಛೇಮು |
ಭವೇಮೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಹೇ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ | ಅಸ್ತೌ ತೇ—ನಿನಗೆ | ನಮೋಽಭಿಃ—
ನಮಸ್ಕಾರಗಳೊಡನೆಯೂ | ಸಮಿಧಾ—ಸಮಿತ್ತುಗಳೊಡನೆಯೂ | ಉಕ್ಥೈಃ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆಯೂ |
ಮಹಿ—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ವಿಧೇವು—ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಿರಿಸುತ್ತೇನೆ | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ | ವೇದೀ—ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳೊಡನೆಯೂ | ಉಕ್ಥೈಃ—ಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆಯೂ
(ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ) (ಮತ್ತು) | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಭದ್ರಾಯಾಂ—ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವೂ | ಸುಮತಾ—ಅನುಗ್ರಹಾ
ತ್ಮಕವೂ ಆದ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ | ಆ ಯತೇವು—ಆಶ್ರಿತರಾಗಿರುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳೊಡನೆಯೂ, ಸಮಿತ್ತುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ
ಗಳೊಡನೆಯೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಿರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ
ಗಳೊಡನೆಯೂ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವಾದ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹ
ಬುದ್ಧಿಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಇರುವಂತೆ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

To you, mighty Agni, we offer exceeding adoration with prostrations,
with fuel, with oblations: (we glorify you) on the altar, son of strength,
with hymns and with prayers: may we be successful in our efforts (to gain)
your auspicious favour.

—ॐॐॐ—

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಸ್ತುತಂಥ ರೋದಸೀ ವಿ ಭಾಸಾ ಶ್ರವೋಭಿಶ್ಚ ಶ್ರವಸ್ಯಸ್ತುರುತ್ರಃ |

ಬೃಹದ್ಧಿವಾರ್ಚ್ಯೈಃ ಸ್ಥವಿರೇಭಿರಸ್ಮೀ ರೇವದ್ಧಿರಗ್ನೇ ವಿತರಂ ವಿ ಭಾಹಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಯಃ | ತತಂಥ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ವಿ | ಭಾಸಾ | ಶ್ರವಃಽಭಿಃ | ಚ | ಶ್ರವಸ್ಯಃ | ತರುತ್ರಃ |

ಬೃಹತ್ಽಭಿಃ | ವಾರ್ಚ್ಯೈಃ | ಸ್ಥವಿರೇಭಿಃ | ಅಸ್ಮೀ ಇತಿ | ರೇವತ್ಽಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ವಿತರಂ | ವಿ | ಭಾಹಿ ||

! ಸಾಯನಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯಾಕ್ತುಂ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಭಾಸಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಾ ತತಂಥ ವ್ಯತನೋಃ | ಕಿಂಚ ತರುತ್ರೈರಕಸ್ತ್ವಂ ಶ್ರವೋಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಶ್ರವಸ್ಯಶ್ಚ ಭವಸಿ ಹೇ ತಾದೃಶಾಗ್ನೇ ಬೃಹದ್ಭಿರ್ವಹದ್ಭಿರ್ವಾಜೈರಸ್ತೃತಿಃ ಸ್ಥವಿರೇಭಿಃ ಸ್ಥವಿರೇಃ ಸ್ಥೂಲ್ಯೈ ರೇವದ್ಭೀ ರಯಿಮದ್ಭಿರಸ್ಮೇ ಅಸ್ತದರ್ಥಂ ವಿತರಂ ವಿಶಿಷ್ಯತರಂ ವಿ ಭಾಹಿ | ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಸ್ಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಾಃ—ಯಾವ ನೀನು | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ಭಾಸಾ—ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಿ ಅ ತತಂಥ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೋ | (ಮತ್ತು) ತರುತ್ರೈಃ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಶ್ರವೋಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಶ್ರವಸ್ಯಃ—ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದೀಯೋ | (ಅಂತಹ ನೀನು) ಬೃಹದ್ಭಿಃ—ಅಧಿಕವಾದ | ವಾಜ್ಯೈಃ—ಅನ್ನಗಳೊಡನೆಯೂ | ಸ್ಥವಿರೇಭಿಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ರೇವದ್ಭಿಃ—ಧನಗಳೊಡನೆಯೂ | ವಿತರಂ—ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೋಸ್ಕರ | ವಿಭಾಹಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ನೀನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೋ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವೆಯೋ, ಅಂತಹ ನೀನು ಅಧಿಕವಾದ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನಗಳೊಡನೆಯೂ ನಮಗೋಸ್ಕರ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation.

Do you, Agni, who have spread heaven and earth with light, who are the preserver (of man), and (who are) to be glorified with praises, shine brightly upon us with abundant food, and with substantial riches.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ನೃವದ್ವಿಸೋ ಸದಮಿದ್ಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ಭೂರಿ ತೋಕಾಯ ತನಯಾಯ ಸತ್ವಃ |

ಪೂರ್ವೀರಿಷೋ ಬೃಹತೀರಾರೇಅಘಾ ಅಸ್ಮೇ ಭದ್ರಾ ಸೌಶ್ರವಸಾನಿ ಸಂತು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನೃವತ್ | ವಸೋ ಇತಿ | ಸದಂ | ಇತ್ | ಧೇಹಿ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಭೂರಿ | ತೋಕಾಯ | ತನಯಾಯ | ಸತ್ವಃ |

ಪೂರ್ವೀಃ | ಇಷಃ | ಬೃಹತೀಃ | ಅರೇಅಘಾಃ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಭದ್ರಾ | ಸೌಶ್ರವಸಾನಿ | ಸಂತು || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ವಸೋ ವಾಸಕ ಧನವನ್ನಾಗ್ನೇ ನೈವತ್ ಮನುಷ್ಯೈರುಪೇತಂ ಧನಂ ಸದಮಿತ್ಸರ್ವದಾಸ್ತೇ
ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ | ಸ್ವಾಪಯ | ಕಿಂಚಿ ಭೂರಿ ಪ್ರಭೂತಾನಿ ಪಶ್ಚಃ ಪಶೂಂಶ್ಚ ಧೇಹಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ |
ತೋಕಾಯಾಸ್ತತ್ಪ್ರಾಪಯ ತನಯಾಯ ತತ್ಪ್ರಾಪಯ | ಕಿಂಚಿ ಪೂರ್ವೀಃ ಪೂರಯಿತ್ಯಃ ಕಾಮಾನಾಂ
ಬದ್ಧ್ಯೋ ವಾ ಬೃಹತೀರ್ಮಹತ್ಯೇ ಅರೇಅಘಾಃ | ಅರೇ ದೂರೇಽಘಾನಿ ಯಾಸು ತಾಃ | ತಾದೃಶ್ಯ ಇಷ
ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ಭದ್ರಾ ಭದ್ರಾಣಿ ಸೌಶ್ರವಸಾನಿ ಸುಶ್ರವಸ್ತಾನ್ಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ಸಂತು | ಭವಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಸೋ—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನೈವತ್—ಮನುಷ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಧನವನ್ನು | ಅಸ್ತೇ—
ನಮಗೆ | ಸದಮಿತ್—ಸರ್ವದಾ | ಧೇಹಿ—ಒದಗಿಸು | ತೋಕಾಯಿ—ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರಿಗೂ | ತನಯಾಯ—
ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೂ | ಭೂರಿ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ಪಶ್ಚಃ—ಪಶುಗಳನ್ನು (ಒದಗಿಸು) | ಪೂರ್ವೀಃ—ಅಧಿಕವಾಗಿ
ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದವೂ | ಬೃಹತೀಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದವೂ | ಅರೇಅಘಾಃ—ಪಾಪರಹಿತವಾದವೂ ಆದ |
ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸು | ಭದ್ರಾ—ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವಾದವೂ | ಸೌಶ್ರವಸಾನಿ—ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವೂ ಆದ
ಸ್ಥಿತಿಗಳು | ಅಸ್ತೇ ಸಂತು—ನಮಗುಂಟಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಾನವರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಸರ್ವದಾ ಒದಗಿಸು. ನಮ್ಮ
ಪುತ್ರರಿಗೂ ತತ್ಪುತ್ರರಿಗೂ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಪಶುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸು. ಅಧಿಕವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವೂ, ಬೃಹತ್ಪ್ರಮಾಣ
ವುಳ್ಳವೂ, ಪಾಪರಹಿತವೂ ಆದ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸು. ಮಂಗಳಾತ್ಮಕವೂ, ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವೂ ಆದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು
ನಮಗುಂಟಾಗಲಿ.

English Translation.

Possessor of wealth, bestow upon us at all times opulence conjoined
with dependants, and (grant) abundance of cattle to our sons and
grandsons: may there be to us abundant food, satisfying our wishes, and
free from blame; and may there be auspicious and reputable (means of
subsistence).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪುರೋಣ್ಯಾಗ್ನೇ ಪುರುಧಾ ತ್ವಾಯಾ ವಸೋನಿ ರಾಜನ್ವಸುತಾ ತೇ ಅಶ್ಯಾಂ |

ಪುರೋಣಿ ಹಿ ತ್ವೇ ಪುರುವಾರ ಸಂತ್ಯಾಗ್ನೇ ವಸು ವಿಧತೇ ರಾಜನ್ವಿ ತ್ವೇ || ೧೩ ||

|| ಪವನಾಃ ||

ಪುರೂಣಿ | ಅಗ್ನೇ | ಪುರುಧಾ | ತ್ವಾಯಾ | ವಸೂನಿ | ರಾಜನ್ | ವಸುತಾ | ತೇ | ಅಶ್ಯಾಂ |

ಪುರೂಣಿ | ಹಿ | ತ್ರೇ ಇತಿ | ಪುರುವಾರ | ಸಂತಿ | ಅಗ್ನೇ | ವಸು | ವಿಧತೇ | ರಾಜನಿ | ತ್ರೇ ಇತಿ ||

|| ಸಾಯಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರೂಣ್ಯಗ್ನ ಇತಿ ತ್ರಯೋದಶ್ಯುಖಾಸಂಭರಣೇಯೇಷ್ವಾವಗ್ನೇಃ | ಕ್ಷತ್ರವಶೋನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪುರೂಣ್ಯಗ್ನೇ ಪುರುಧಾ ತ್ವಾಯಾ ಸ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಂ ಚಿತಯಂತಮಸ್ಮೇ | ಅ. ೪-೧ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ರಾಜನ್ ತೇ ತವ ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ಪುರುಧಾ ಗವಾಶ್ವಾದಿರೂಪೇಣ ಬಹುಪ್ರಕಾರಾಣಿ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ವಸುತಾ ವಸುತಾಯೈ ವಸುಮತ್ತ್ವಾಯಾಶ್ಯಾಂ | ನ್ಯಾಪ್ನುಯಾಂ ಭುಂಜೀಯಾನ್ || ಅತ್ರ ಭರತಸ್ವಾಮಿ ವಸುತಾತ ಇತ್ಯೇಕಾದಂ ಸಪ್ತಮ್ಯಂತಂ ಚಿಕಾರ ಭಟ್ಟಭಾಸ್ಕರಮಿಶ್ರೋಽಸ್ಯೇಕಪದಂ ಸಂಬುದ್ಧ್ಯಂತಂ ಚಿಕಾರ || ಹೇ ಪುರುವಾರ ಬಹುಭವರಣೇಯಾಗ್ನೇ ರಾಜನಿ ರಾಜಮಾನೇ ತ್ರೇ ತ್ವಯ ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ವಸು ವಸೂನಿ ತ್ರೇ ತ್ವಾಂ ವಿಧತೇ ಸರಿಚರತೇ ಮಹ್ಯಂ ದಾತವ್ಯಾನಿ ಸಂತಿ ||

|| ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥ ||

ರಾಜನ್—ಪ್ರಭುವಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ | ಪುರೂಣಿ—ಅಧಿಕವಾದವೂ | ಪುರುಧಾ—ಗವಾಶ್ವಾದಿರೂಪದಿಂದ ನಾನಾಬಗೆಯಾದವೂ ಆದ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ವಸುತಾ—ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ | ತ್ವಾಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ | ಅಶ್ಯಂ—ನಾನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ | ಪುರುವಾರ—ಅನೇಕರಿಂದ ಆದೃತನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ರಾಜನಿ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ತ್ರೇ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | ವಸು—ಧನಗಳು | ತ್ರೇ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಿಧತೇ—ಸೇವಿಸುವ ನನಗಾಗಿ | ಸಂತಿ ಹಿ—ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವೆ ಯಲ್ಲವೇ,

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭುವಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿಕವಾದವೂ, ಗವಾಶ್ವಾದಿರೂಪದಿಂದ ನಾನಾಬಗೆಯಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ಸಂಪದ್ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ. ಅನೇಕರಿಂದ ಆದೃತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಧನಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ನನಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗುವೆ ಯಲ್ಲವೇ ?

English Translation.

Royal Agni, may I obtain from you your many and various treasures whereby to be enriched; for, Agni, who are the desired of multitudes, infinite are the riches (aggregated) in you, fit, monarch, for your worshipper.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ಪುರುಣ್ಯಗ್ನೇ ಎಂಬ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಉಪಾಸಂಭರಣವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಹೋಮನಾಡುವಾಗ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದವನು (ಯಜಮಾನ) ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಪುರುಣ್ಯಗ್ನೇ ಪುರುಧಾ ತ್ವಾಯಾ ಸ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಂ ಚಿತಯಂತಮಸ್ಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೪-೧) ವಿವೃತನಾಗಿರುವುದು.

ವಸುತಾ ತೇ—ಪದಪಾಠದಲ್ಲಿ ವಸುತಾ, ತೇ ಎಂದು ಪದವಿಭಾಗವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರೂ ಭರತಸ್ತಾನಿ ಎಂಬುವರು, ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬುಕ್ಕಿನ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ವಸುತಾತೇ ಎಂದು ಒಂದೇ ಪದವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಅದು ಸಪ್ತಮ್ಯಂತಪದವೆಂದೂ ಭಟ್ಟಭಾಸ್ಕರಮಿಶ್ರ ಎಂಬುವರು ಅದನ್ನು. ಸಂಬುದ್ಧ್ಯಂತವಾದ ಶಬ್ದವೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡಿದಾರೆ ಎಂದು ಸಾಯಣರು ಇಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಾರೆ. ಬುಗ್ವೇದದ ಪದಪಾಠಕಾರರಾದ ಶೌನಕಾದಿಬುಷಿಗಳು ಹೇಳಿರುವ ಪದವಿಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆವಿಧವಾಗಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಮಾಡುವುದು ಸಂಯುಜ್ಜವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುಮರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕವಾಗ್ಗಪ್ತವರ್ತಕ ಶ್ರೀವೀರಬುಕ್ಕಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ -
ಧರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ
ಬುಕ್ಲಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಪ್ಯಕೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

|| ಓಂ ತತ್ಸತ್ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುನಾದಯುತವೂ ಆದ

ಬುಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ವನೇತ್ |

ತಕ್ಷರ್ವಕ್ಷಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾಧ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ಯಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ವಾಸ್ತಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಸ್ಕೃತಿಸತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಪಿಠಂ ಜಗತ್ |
ಋರ್ಷಮೇ ತಮುಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮುಜೇಶ್ವರಂ ||
ನೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತಾ

॥ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಸಂಚಿನೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಐದನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಥ ಸಂಚಿನೋಽಧ್ಯಾಯ ಅರಭ್ಯತೇ || ಸಪ್ತಮಂಡಲಸ್ಯ ಪದನುವಾಕಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಪ್ರಥ-
ಮೋಽನುವಾಕೇ ಸಂಚಿದಶ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರೈ ತ್ವಂ ಹೀತ್ಯೇಕಾದಶಚಿಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾ-
ಜಸ್ಯಾರ್ಷಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಅಂತ್ಯಾ ಸರ್ಪಿ ಸಂಚಾಶದಕ್ಷರಾ ಶಕ್ತರ್ಯಾರ್ಥಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಅಗ್ನೇಯೇ
ಶ್ರುತಾನುವಾಕಾಭೇ ಛಂದಸೀದಂ ಸೂಕ್ತಮುತ್ತನಾವರ್ಷಂ ಏನಿಯುಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ಧ್ವೈತಂ ಹಿ
ಕ್ಷೈತವದಗ್ನಾ ಯೋ ಹೋತಾಜನಿಷ್ಠ | ಅ. ೪. ೧೩. | ಇತಿ || ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚೈತತ್ ಸಂಶನೀಯಂ
ಪ್ರಾತರನುವಾಕನ್ಯಾಯೇನೇತೈತಿವಿಷ್ಣುತ್ಯಾತ್ || ಅಂಗಿರಸಾಂ ದ್ವಿರಾತ್ರೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽದನೀದಮೇವ
ಸೂಕ್ತಮಾಜ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ತ್ವಂ ಹಿ ಕ್ಷೈತವದಿತಿ ಚಾಜ್ಯಂ | ಅ. ೧೦. ೨. | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಆವು ಗಳಲ್ಲಿ ತ್ವಂ ಹಿ ಜ್ಞೈತವತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕು ಐವತ್ತಾರು ಅಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಶಕ್ವರೀ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ತಿನದು. ಅನುಕ್ರಮ ಳೆಕೆಯಲ್ಲಿ ತ್ವಂ ಹ್ಯೇಕಾದಶಾನುಷ್ಟುಭಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಅನುಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ತಿನ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ ಕೊನೆಯ ಒಂದು ಋಕ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಸಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರವ—**ತ್ವಂ ಹಿ ಜ್ಞೈತವದಗ್ನಾ ಯೋ ಯೋಶಾ ಐನಿಷ್ಟ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೪-೧೩) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗೂ ಇದರ ವಿಸಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಅಂಗರಾ ಋಷಿಗಳು ಆಚರಿಸುವ ದ್ವಿರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಆಜ್ಯಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—**ತ್ವಂ ಹಿ ಜ್ಞೈತವದಿತಿ ಚಾಜ್ಯಂ** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೧೦-೨) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ ೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧, ೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೧೧ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಋಷಿಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧—೧೦, ಅನುಷ್ಟಪ್ | ೧೦. ಶಕ್ವರೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಹಿ ಜ್ಞೈತವದ್ಯತೋಗ್ನೇ ಮಿತ್ರೋ ನ ಪತ್ಯಸೇ |

ತ್ವಂ ವಿಚರ್ಷಣೇ ಶ್ರವೋ ವಸೋ ಪುಷ್ಟಿಂ ನ ಪುಷ್ಟಸಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಹಿ | ಜ್ಞೈತವತ್ | ಯತಃ | ಅಗ್ನೇ | ಮಿತ್ರಃ | ನ | ಪತ್ಯಸೇ |

ತ್ವಂ | ವಿದರ್ಷಣೇ | ಶ್ರವಃ | ವಸೋ | ಇತಿ | ಪುಷ್ಟಿಂ | ನ | ಪುಷ್ಟಸಿ || ೧ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಹಿ ತ್ವಂ ಖಲು ಕ್ಷೈತವತ್ | ಕ್ಷಿತಿಃ ಕ್ಷಯೋಽಪಚಯಃ | ತತ್ಸಂಬಂಧಿ ಕ್ಷೈತಂ ಶುಷ್ಕಂ ಕಾಷ್ಠಂ | ತದ್ಯುಕ್ತಂ ಯಶೋಽನ್ನಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಪತ್ಯಸೇ | ಅಭಿಪತಸಿ | ಗಚ್ಛಸಿ | ತತ್ರ ದ್ವಷ್ಟಾಂತಃ | ಮಿತ್ರೋ ನ | ಅಹರಭಿಮಾನೀ ದೇವೋ ಮಿತ್ರಃ | ಸ ಇವ | ಯದ್ವಾ ಯಶ ಇತಿ ಗೃಹನಾಮ | ಕ್ಷೈತವತ್ | ಕ್ಷೈತಂ ನಿವಾಸಕಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ನಂ | ತದ್ಯುಕ್ತಂ ಯಜಮಾನಗೃಹಂ ಮಿತ್ರಭೂತಃ ಪುರುಷ ಇವಾಭಿಪತಸಿ | ಯದ್ವಾ ಏತೃತಿರೈಶ್ವರ್ಯಕರ್ಮಾ | ಈದೃಶಮನ್ನಂ ಪತ್ಯಸೇ | ಈಶಿವೇ | ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ವಿಚರ್ಷಣೇ ವಿಶೇಷೇಣ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯವರ್ತಮೋ ವಾಸಕಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಶ್ರವಃ ಶ್ರವಣೇಯಮನ್ನಂ ಯಜಮಾನಗೃಹಸ್ಥಂ ನ | ಅಯಂ ನಶಬ್ದಶ್ಚಾರ್ಥೇ | ಅನ್ಯ ಕಾರ್ಯಭೂತಾಂ ಪುಷ್ಪಿಂ ಚ ಪುಷ್ಯಸಿ | ವರ್ಧಯಸಿ ||

! ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಆಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ ಹಿ—ನೀನು | ಮಿತ್ರೋ ನ—ಮಿತ್ರನಂತೆ | ಕ್ಷೈತವತ್—ಕಾಷ್ಠಯುಕ್ತವಾದ | ಯಶಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ | ಪತ್ಯಸೇ—ಅಭಿಲಕ್ಷಿಸಿ ಬರುತ್ತೀಯೆ | ವಿಚರ್ಷಣೇ—ಸಕಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ | ವಸೋ—ವಸತಿದಾಯಕನೂ ಆದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಶ್ರವಃ—ಯಜಮಾನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಸಂಪತ್ತನ್ನೂ | ನ—ಮತ್ತು | ಪುಷ್ಪಿಂ—ಪುಷ್ಪಿಪ್ರದವಾದ ಪಶು ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ | ಪುಷ್ಯಸಿ—ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಕಾಷ್ಠಯುಕ್ತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಿತ್ರನಂತೆ ಬರುತ್ತೀಯೆ. ಸಕಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲವನೂ ವಸತಿದಾಯಕನೂ ಆದ ನೀನು ಯಜಮಾನನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಇತರ ವಿಧವಾದ ಪುಷ್ಪಿಪ್ರದವಾದ ಪಶುಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

You alight, Agni, like Mitra, upon the oblation offered with the dry fuel: therefore, beholder of all, possessor of riches, you cherish us with food and nourishment.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ಆಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಹಿ ಮಿತ್ರೋ ನ ಕ್ಷೈತವತ್ ಯಶಃ ಪತ್ಯಸೇ— ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಎರಡು ಮೂರು ವಿಧ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

(೧) ಕ್ಷಿತಿಃ ಕ್ಷಯೋಽಪಚಯಃ ತತ್ಸಂಬಂಧಿ ಕ್ಷೈತಂ ಶುಷ್ಕಂ ಕಾಷ್ಠಂ | ತದ್ಯುಕ್ತಂ ಯಶಃ ಅನ್ನಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಪತ್ಯಸೇ ಅಭಿಪತಸಿ ಗಚ್ಛಸಿ || ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿತಿಯೆಂದರೆ ಮರದಿಂದ ಬಿದ್ದ ಉದರದ ಎಂದರ್ಥವು ಕ್ಷೈತಂ ಎಂದರೆ ಆ ಸಂಬಂಧವಾದ ಒಣಗಿದ ಕಾಷ್ಠವು. ಕ್ಷೈತವತ್ ಎಂದರೆ, ಒಣಗಿದ ಕಾಷ್ಠ ಅಥವಾ

ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಯಶಃ ಎಂದರೆ ಅನ್ನ ಅಥವಾ ಅನ್ನರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಹವಿಸ್ಸು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಅಹರಭಿಮಾನಾದೀನತೆಯಾದ ಮಿತ್ರನಂತೆ ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಬರುತ್ತೀಯೆ ಎಂದು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವು.

(೨) ಯದ್ವಾ ಯಶ ಇತಿ ಗೃಹನಾಮ | ಜೈತವತ್ ಜೈತಂ ನಿವಾಸಕಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ನಂ ತದೈಕ್ಯಂ ಯಜಮಾನಗೃಹಂ ಮಿತ್ರಭೂತಃ ಪುರುಷ ಇವಾಭಿಸತಸಿ || ಅಥವಾ ಯಶನೆಂದರೆ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಜೈತವೆಂದರೆ, ವಾಸಿಸುವ ಅಥವಾ ಇರುವ ಎಂದರ್ಥವು. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜಮಾನನ ಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಜಮಾನನ ಸ್ವೀಹಿತನಾದ ಪುರುಷನು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ನೀನು ಯಜಮಾನನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸ್ವದಾಗಿರುವ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಅಭಿಲಕ್ಷಿಸಿ ಬರುತ್ತೀಯೇ ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವು

(೩) ಯದ್ವಾ ಪತ್ಯತಿರೈಶ್ವರ್ಯಕರ್ಮಾ | ಈದೃಶಮನ್ನಂ ಪತ್ಯಸೇ ಈಶಿವೇ | ಅಥವಾ ಪತ್ಯತಿ ಧಾತುವಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯಾರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಯಜಮಾನನ ಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣರೂಪವಾದ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೇ. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ಅಭಿಲಕ್ಷಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೀಯೇ ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವು.

ತ್ವಾಂ ಹಿ ಸ್ತಾ ಚರ್ಷಣಯೋ ಯಜ್ಞೇಭಿರ್ಗೀರ್ಭೀರೀಳತೇ |

ತ್ವಾಂ ನಾಜೀ ಯಾತ್ಯವೈಕೋ ರಜಸ್ತೋಶ್ಚ ಚರ್ಷಣಿಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಹಿ | ಸ್ತಾ | ಚರ್ಷಣಯಃ | ಯಜ್ಞೇಭಿಃ | ಗೀರ್ಶಭಿಃ | ಈಳತೇ |

ತ್ವಾಂ | ನಾಜೀ | ಯಾತಿ | ಅವೈಕಃ | ರಜಸ್ತೋಃ | ವಿಶ್ವಚರ್ಷಣಿಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ಹಿ ಸ್ತಾ ತ್ವಾಮೇವ ಖಲು ಚರ್ಷಣಯೋ ಮನುಷ್ಯಾ ಯಜ್ಞೇಭಿಯೆರ್ಜ್ಞಸಾ- ಧನೈರ್ಹವಿರ್ಭಿರ್ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರೀಳತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ | ಅಪಿ ಚ ನಾಜೀ | ನಾಜೋ ಗಮನಂ | ತದ್ವಾನ್ ಸೂರ್ಯಸ್ತಾಂ ಯಾತಿ | ಗಚ್ಛತಿ | ಪ್ರವಿಶತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ತ್ವಾಯತೇ | ಅಗ್ನಿಂ ನಾನಾದಿತ್ಯಃ ಸಾಯಂ ಪ್ರವಿಶತಿ ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿದೂರಾನ್ನಕ್ತಂ ದದೃಶ ಇತಿ | ನಾಜಿಶಬ್ದಶ್ಚ ಸೂರ್ಯವಾಚಿ- ಕತ್ವೇನ ಕ್ವಚಿತ್ ತ್ವಾಯತೇ | ಅಗ್ನಿರ್ವಾಯುಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತೇ ವೈ ವಾಜಿಃ | ತೈ. ಬ್ರಾ. ೧. ೬. ೩. ೯. |

ಇತಿ ನಾಯುಃ ಸಪ್ತರಾದಿತೋ ವಾಜೀತಿ ಚ | ಕೀದೃಶೋ ವಾಜೀ | ಅವ್ಯಕೋ ಹಿಂಸಕರಹಿತೋ
ರಜಸ್ತೋ | ಉದಕಮತ್ರ ರಜ ಉಚ್ಯತೇ | ತಸ್ಯ ವೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪ್ರೇರಯಿತಾ | ಯದ್ವಾ | ರಜಸಾಂ
ಲೋಕಾನಾಂ ತರಿತಾ ಗಂತಾ ವಿಶ್ವಚಿರ್ಷಣಿಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ ||

! ಪ್ರತಿಪಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ) | ಚಿರ್ಷಣಿಯು—ಪ್ರಜೆಗಳು | ತ್ವಾಂ ಹಿ ಸ್ಮ—ನಿನ್ನನ್ನೇ | ಯಜ್ಞೇಭಿಃ—
ಯಜ್ಞ ಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ | ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಈಳತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ |
ಅವ್ಯಕೇ—ಹಿಂಸಕನಲ್ಲದವನೂ | ರಜಸ್ತೋ—ವೃಷ್ಟ್ಯದಕವನ್ನು ಸುರಿಸುವವನೂ | ವಿಶ್ವಚಿರ್ಷಣಿಃ—ಸಕಲ
ವಿಶ್ವಗಳನ್ನೂ ನೋಡತಕ್ಕವನೂ | ವಾಜೀ—ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು |
ಯಾತಿ—ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾರ್ತ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಪ್ರಜೆಗಳು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಯಜ್ಞ ಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ. ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ
ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಹಿಂಸಕನೂ ವೃಷ್ಟ್ಯದಕವನ್ನು ಸುರಿಸುವವನೂ, ಸಕಲವಿಶ್ವಗಳನ್ನೂ ನೋಡತಕ್ಕವನೂ,
ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Thou verily worship you with sacrifice and with praises: the
inoffensive sun, the sender of rain, the beholder of the universe, proceeds
to you

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು |

ತ್ವಾಂ ವಾಜೀ ಅವ್ಯಕೇ ರಜಸ್ತೋ ವಿಶ್ವಚಿರ್ಷಣಿಃ ಯಾತಿ—ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿ
ಆದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಗೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ಅರ್ಥಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಕೈತ್ತಿರಿಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಅಗ್ನಿಂ ಎವಾವಾಹಿತೈಃ ಸಾಯಂ ಪ್ರವಿಶತಿ | ತಸ್ಮಾದಗ್ನಿದೂರಾನ್ನಕ್ರಂ ದದೃಶೇ |

(ಕೈ. ಬ್ರಾ. ೨-೧-೨-೯)

ಸೂರ್ಯನು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯನಾಗುವನು ಎಂಬರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ.

ವಾಜೀ ವಾಜೀ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವ ವಾಯುಃ ಸಪ್ತರಾದಿತೋ ವಾಜೀ
(ಕೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೨-೮) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಠಃ ||

ಸಜೋಷಸ್ತಾ ದಿವೋ ನರೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕೇತುಮಿಂಧತೇ |

ಯದ್ಧ ಸ್ಯ ಮಾನುಷೋ ಜನಃ ಸುಮ್ನಾಯುರ್ಜುಹ್ವೇ ಅಧ್ವರೇ || ೩ ||

|| ಪವಸಾಠಃ ||

ಸಜೋಷಃ | ತ್ವಾ | ದಿವಃ | ನರಃ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ | ಕೇತುಂ | ಇಂಧತೇ |

ಯತ್ | ಹ | ಸ್ಯಃ | ಮಾನುಷಃ | ಜನಃ | ಸುಮ್ನಾಯುಃ | ಜುಹ್ವೇ | ಅಧ್ವರೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸಜೋಷಃ ಸಜೋಷಸಃ ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾ ದಿವಃ ಸ್ತುತೇರ್ನರೋ ನೇತಾರ ಉತ್ತಿಜೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮಿಂಧತೇ | ಸಮಿದ್ಧಂ ಕುರ್ವಂತಿ | ಕದೇತಿ ಚೇದುಚ್ಯತೇ | ಯದ್ಧ ಯದಾ ಖಲು ಸ್ಯ ಸ ಮಾನುಷೋ ಮನೋರಪತ್ಯಭೂತೋ ಜನೋ ಜಾತೋ ಯಜಮಾನೋ ಹೋತಾ ವಾ ಸುಮ್ನಾಯುಃ ಸುಮ್ನಂ ಸುಖಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್ ಅಧ್ವರೇ ಹಿಂಸಾಪ್ರತ್ಯ-ವಾಯರಹಿತೇ ಯಜ್ಞೇ ಜುಹ್ವೇ ತ್ವಾಮಾಹ್ವಯತಿ ತದೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪವಸಾಠಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಯದ್ಧ—ಯಾವಾಗ | ಸ್ಯಃ—ಯಜಮಾನನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನೂ | ಮಾನುಷಃ ಜನಃ—ಮನುಸಂಬಂಧಿಯಾದವನೂ ಆದ ಪುರುಷನು | ಸುಮ್ನಾಯುಃ—ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛೆಯಿಂದ | ಅಧ್ವರೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಜುಹ್ವೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುವನೋ (ಆಗ) | ಸಜೋಷಃ—ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರೂ | ದಿವಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ | ನರಃ—ನೇತೃಗಳೂ ಆದ ಋತ್ವಿಕೃಗಳು | ಯಜ್ಞಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಕೇತುಂ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಇಂಧತೇ—ಪ್ರಜ್ಞಾಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಛಾಂದಾಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮನುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ತನು ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಯಾವಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವನೋ, ಆಗ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರೂ, ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ನೇತೃಗಳೂ ಆದ ಋತ್ವಿಕೃಗಳು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಲಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The offerers of praise, sympathizing in satisfaction, kindle you the banner of the sacrifice, when man, the descendant of Manu, desiring happiness, invokes you to the rite.

|| ಸಂಹಿತಾಭಾಷಣ ||

ಋಧೃತ್ಯೇ ಸುದಾನವೇ ಧಿಯಾ ಮರ್ತೇ ಶಶಮತೇ |

ಊತೀ ಷ್ ಬೃಹತೋ ದಿವೋ ದ್ವಿಷೋ ಅಂಹೋ ನ ತರತಿ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಋಧೃತ್ | ಯೇ | ತೇ | ಸುದಾನವೇ | ಧಿಯಾ | ಮರ್ತೇ | ಶಶಮತೇ |

ಊತೀ | ಷಃ | ಬೃಹತಃ | ದಿವಃ | ದ್ವಿಷಃ | ಅಂಹಃ | ನ | ತರತಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಋಧೃತ್ | ಸ ಯಜಮಾನ ಋಧ್ನುಯಾತ್ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸುದಾನವೇ ಶೋಭನದಾನಾಯ ತುಭ್ಯಂ || ಷಷ್ಠ್ಯರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥಿ || ತವ ಸಂಬಂಧಿನಾ ಧಿಯಾ ಕರ್ಮಣಾ ಯೋ ಮರ್ತೋ ಮರಣಧರ್ಮಾ ಯಜಮಾನಃ ಶಶಮತೇ ಶಾಮ್ಯತಿ | ಯದ್ವಾ | ಶಮತೀ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಾ | ತ್ವದರ್ಥಂ ಕರ್ಮಣಾ ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ಸ್ತುತಿ | ಸ ಯಜಮಾನೋ ಬೃಹತೋ ಮಹತೋ ದಿವೋ ದೀಪ್ತಸ್ಯ ತವ ಸಂಬಂಧಿನ್ಯೋತಿ ಊತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ ದ್ವಿಷೋ ದ್ವೇಷ್ಯಾನಂಹೋ ನ ಆಹನನಶೀಲಂ ಪಾಪಮಿವ ತರತಿ | ಅತಿಕ್ರಾಮತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಯೇ—ಯಾವ | ಮರ್ತೇ—ಮಾನವನಾದ ಯಜಮಾನನು | ಸುದಾನವೇ ತೇ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನಾರ್ಥನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಧಿಯಾ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮದೊಡನೆ ಕೂಡಿ | ಶಶಮತೇ—ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ | ಷಃ—ಆ ಯಜಮಾನನು | ಋಧೃತ್—ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ | (ಷಃ—ಅದೇ ಮಾನವನು) | ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ವಪೂರ್ವಕನೂ | ದಿವಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ನಿನ್ನ | ಊತೀ—ರಕ್ಷಣೆಗೊಡನೆ | ಅಂಹೋ ನ—ಪಾಪಗಳನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ | ದ್ವಿಷಃ—ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ತರತಿ—ದಾಟುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಾನವನಾದ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮದೊಡಗೂಡಿದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ, ಆ ಯಜಮಾನನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ಅದೇ ಮಾನವನು, ಮಹತ್ವಪೂರ್ವಕನೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ದಾಟುವಂತೆ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May the mortal prosper who propitiates you, (his) benefactor, by holy rites : through the protection of you who are resplendent, he overcomes those who hate him, as if they were mortal sins.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮಿಧಾ ಯಸ್ತು ಆಹುತಿಂ ನಿಶಿತಂ ಮರ್ತ್ಯೋ ನಶತ್ |

ವಯಾವಂತಂ ಸ ಪುಷ್ಯತಿ ಕ್ಷಯಮಗ್ನೇ ಶತಾಯುಷಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂಘ್ರಾಧಾ | ಯಃ | ತೇ | ಆಹುತಿಂ | ನಿಶಿತಂ | ಮರ್ತ್ಯಃ | ನಶತ್ |

ವಯಾವಂತಂ | ಸಃ | ಪುಷ್ಯತಿ | ಕ್ಷಯಂ | ಅಗ್ನೇ | ಶತಶತಾಯುಷಂ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧಾ ಸಮಿಂಧನದೇತುಭೂತೇನೇಧ್ಯೇನ ಸಹ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಂ ನಿಶಿತಂ ನಿಶಿತಾಂ ತನೂಕೃತಾಂ ಮಂತ್ರಸಂಸ್ಕೃತಾನಾಹುತಿಂ ಯೋ ಮರ್ತ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೋ ನಶತ್ ನಾಪ್ನುಯಾತ್ | ನಶತಿನ್ಯಾಪ್ನಿಕರ್ಮಾಃ | ಸ ಮನುಷ್ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ವಯಾವಂತಂ | ವಯಾಃ ಶಾಖಾಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಲಕ್ಷಣಾಃ | ತದ್ಯುಕ್ತಂ ಶತಾಯುಷಂ ಬಹುಮಿಧಾನ್ ಚಿರಕಾಲಜೀವನಂ ನಾ ಕ್ಷಯಂ ಗೃಹಂ ಪುಷ್ಯತಿ | ಪೋಷಯತಿ | ವರ್ಧಯತಿ | ತತ್ರ ಚಿರಕಾಲಮವತಿಷ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

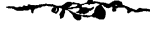
ಅಗ್ನೇ-- ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಃ ಮರ್ತ್ಯಃ--ಮಾನವನಾದ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಸಮಿಧಾ-- ಇಧ್ಯಗಳಿಂದ | ತೇ--ನಿನ್ನ | ನಿಶಿತಂ--ಮಂತ್ರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವಾದ | ಆಹುತಿಂ--ಆಹುತಿಯನ್ನು | ನಶತ್--ತುಂಬಿ ಪಕ್ವವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ | ಸಃ--ಆದೇ ಯಜಮಾನನು | ವಯಾವಂತಂ--ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರಾದಿ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ (ಸಂತತಿಗಳಿಂದ) ಕೂಡಿದುದೂ | ಶತಾಯುಷಂ--ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯನಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ | ಕ್ಷಯಂ--ಗೃಹವನ್ನು | ಪುಷ್ಯತಿ--ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಗನವನಾದ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಸತ್ಕೃತವಾದ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಇಧ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಪಕ್ವವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ ಆದೇ ಯಜಮಾನನು ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯನಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ ಗೃಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The mortal who feeds your consecrated burnt-offering with fuel enjoys, Agni, a dwelling peopled with descendants, and a life of a hundred years.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವೇಷಸ್ತೇ ಧೂಮು ಯುಣ್ವತಿ ದಿವಿ ಷ್ಠ್ಯಾ ಕೃ ಆತತಃ |

ಸೂರೋ ನ ಹಿ ದ್ಯುತಾ ತ್ವಂ ಕೃಪಾ ಪಾವಕ ರೋಚಸೇ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವೇಷಃ | ತೇ | ಧೂಮಃ | ಯುಣ್ವತಿ | ದಿವಿ | ಸನ್ | ಶುಕ್ರಃ | ಆತತಃ |

ಸೂರಃ | ನ | ಹಿ | ದ್ಯುತಾ | ತ್ವಂ | ಕೃಪಾ | ಪಾವಕ | ರೋಚಸೇ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವೇಷೋ ದೀಪ್ತಸ್ಯ ತೇ ತವ ಶುಕ್ರೋ ನಿರ್ಮಲಃ ಶುಭ್ರವರ್ಣೋ ವಾ ಧೂಮೋ ದಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷ ಆತತೋ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಃ ಸನ್ ಯುಣ್ವತಿ | ಮೇಘಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣತೋ ಗಚ್ಛತಿ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಪಾವಕ ಶೋಧಕಾಗ್ನೇ ಸೂರೋ ನ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಕೃಪಾಭಿಮುಖೀಕರಣಸಮರ್ಥಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತ್ವಂ ದ್ಯುತಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ರೋಚಸೇ ಹಿ | ದೀಪ್ಯಸೇ ಬುಲು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತ್ವೇಷಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶುಕ್ರಃ—ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ | ಧೂಮಃ—ಧೂಮವು | ದಿವಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಆತತಃ ಸನ್—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿ | ಯುಣ್ವತಿ—ಮೇಘ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ | ಪಾವಕ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಕೃಪಾ—ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ದ್ಯುತಾ—ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ಸೂರೋ ನ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ರೋಚಸೇ ಹಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ನಿನ್ನ ಶುಭ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳ ಧೂಮವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿ ಮೇಘರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ ?

English Translation.

The pure smoke of you the resplendent spreads through firmament, matures (in clouds), and you, the purifier, shine with radiance like the sun, when propitiated by praise.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಧಾ ಹಿ ವಿಕ್ಷ್ಯೇಡ್ಯೋಽಸಿ ಪ್ರಿಯೋ ನೋ ಅತಿಥಿಃ |

ರಣ್ಣಃ ಪುರಿವ ಜೂರ್ಯಃ ಸೂನುರ್ನ ತ್ರಯಯಾಯ್ಯಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಧ | ಹಿ | ವಿಕ್ಷು | ಈಡ್ಯಃ | ಅಸಿ | ಪ್ರಿಯಃ | ನಃ | ಅತಿಥಿಃ |

ರಣ್ಣಃ | ಪುರಿವ | ಜೂರ್ಯಃ | ಸೂನುಃ | ನ | ತ್ರಯಯಾಯ್ಯಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಪಿ ಚಿ ವಿಕ್ಷು ಪ್ರಜಾಸು ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವನಿಾಡ್ಯಃ ಸ್ತುತ್ಯೋಽಸಿ ಭವಸಿ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದರ್ಭೇ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮನ್ನೋಽಸ್ಮಾಕಮತಿಥಿಃ | ಲುಪ್ತೋಪಮಮೇತತ್ | ಅತಿಥಿರಿವ ಪ್ರಿಯೋಽಸಿ | ಯದ್ವಾ | ಹವಿರ್ವಹನಾಯ ಸತತಗಾವಿಾ ಭೂತ್ಯಾಸ್ಮಾಕಂ ಪ್ರಿಯೋಽಸಿ | ತಥಾ ಪುರಿವ ನಗರ್ಯಾಂ ಜೂರ್ಯೋಃ ಜೀರ್ಣೋಃ ವೃದ್ಧೋ ಹಿತೋಪದೇಷ್ಠಾ ರಾಜೀವ ರಣ್ಣೋ ರಮಣೀಯೋ ಗಂತ್ವೋ ವಾ ಭವಸಿ | ತಥಾ ಸೂನುರ್ನ ಪುತ್ರ ಇವ ತ್ರಯಯಾಯ್ಯೋ ಯಜಮಾನೈಸ್ತಾತವ್ಯಃ ಸಾಲಯಿತವ್ಯೋ ಭವಸಿ || ತ್ರಾಯತೇರೇತದ್ರೂಪಂ || ಯದ್ವೈತತ್ಸೂನೋರ್ವಿಶೇಷಣಂ | ವಿದ್ಯಾತಪಃ-ಕರ್ಮಲಕ್ಷಣಂ ತ್ರಯಂ ಯಾತೀತಿ ತ್ರಯಯಾಯ್ಯಃ || ಯಾತೇರೌಪಾಧಿಕ ಆಯ್ಯಪ್ರತ್ಯಯಃ | ಸ್ವೈಹಯಾಯ್ಯ ಇತಿ ಯಥಾ | ಅಥವಾ ತ್ರಯಯಾಯ್ಯೋ ಜನ್ಮತ್ರಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಃ | ಜನ್ಮತ್ರಯಂ ಸ್ಮರ್ಯತೇ | ಮಾತುರಗ್ರೇಽಧಿಜನನಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಮೌಂಜಿಬಂಧನಾತ್ | ತೃತೀಯಂ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಾಯಾ ಇತಿ ಜನ್ಮತ್ರಯಂ ಸ್ಮೃತಂ | ಮನು. ೨-೧೬೯ | ಇತಿ | ತಾದ್ಯತಃ ಪುತ್ರ ಇತಿ | ರಣ್ಣೋ ರಮಣೀಯೋಽಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೆ) | ಅಧ ಹಿ—ನೀನು ಮಹದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ | ವಿಕ್ಷು—ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ | ಈಡ್ಯಃ—ಸ್ತುತ್ಯನಾಗಿ | ಅಸಿ—ಅಗ್ನಿದೇಯೆ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಪ್ರಿಯಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರ

ನಾದ | ಅತಿಥಿಃ—ಅತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಪುರಿ—ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ | ಜೂರ್ಯಃ ಇವ—(ಸಕಲರಿಗೂ ಹಿತೋಪದೇಶಕನಾದ) ವೃದ್ಧನು | ರಣ್ವಾಃ—ಹಿತಕರನೂ ಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವಂತೆಯೂ | ತ್ರಯಯಾಯ್ಯಃ—ಯಜಮಾನರಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿರತಕ್ಕ | ಸೂನುಃ ನ—ಪುತ್ರನಂತೆಯೂ (ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಮಹದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಸ್ತುತೃನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಅತಿಥಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಕಲರಿಗೂ ಹಿತೋಪದೇಶಕನಾದ ವೃದ್ಧನು ಹಿತಕರನೂ, ಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವಂತೆಯೂ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನರಿಂದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿತನಾಗಿರತಕ್ಕ ಪುತ್ರನು ಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ನೀನು ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You are now to be praised amongst the people, for you are our well beloved guest, venerated like an elder in the city, and to be cherished like a son.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕ್ರುತ್ವಾ ಹಿ ದ್ರೋಣೇ ಅಜ್ಯಸೇಗ್ನೇ ವಾಜೀ ನ ಕೃತ್ವ್ಯಃ |

ಪರಿಜ್ಞೇವ ಸ್ವಧಾ ಗಯೋಽತ್ಯೋ ನ ಹ್ವಾಯಃ ಶಿತುಃ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕ್ರುತ್ವಾ | ಹಿ | ದ್ರೋಣೇ | ಅಜ್ಯಸೇ | ಅಗ್ನೇ | ವಾಜೀ | ನ | ಕೃತ್ವ್ಯಃ |

ಪರಿಜ್ಞೋವ | ಸ್ವಧಾ | ಗಯಃ | ಅತ್ಯಃ | ನ | ಹ್ವಾಯಃ | ಶಿತುಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಕ್ರುತ್ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ಮಂಥನರೂಪೇಣ ದ್ರೋಣೇ ದ್ರುಮೇ ಕಾಷ್ಠೇಽರಣ್ಯಾಂ ವಿದ್ಯಮಾನಸ್ತಸ್ಮಜ್ಯಸೇ ಹಿ | ವ್ಯಜ್ಯಸೇ ಖಲು | ತಥಾ ವಾಜೀ ನ ವೇಜನವಾನಶ್ಚ ಇವ ಕೃತ್ವ್ಯಃ | ಕೃತ್ವೀತಿ ಕರ್ಮನಾಮ | ಐವಿವರ್ಜನಾದೀನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾ | ಸ ಯಥಾ ಪುರುಷಂ ವಹತಿ ತದ್ವದ್ವಿವರ್ಜನಮಗ್ನೇರಶ್ಚಸಾದ್ಯಶ್ಯಂ | ತಥಾ ಪರಿಜ್ಞೇವ ಪರಿತಃ ಸರ್ವತ್ರ ಗಂತಾ ವಾಯುರಿವ ದಾವಾನಲಾದಿರೂಪೇಣ ಸರ್ವತ್ರ ಗಂತಾ ತ್ವಂ ಸ್ವಧಾ | ಅನ್ನನಾಮೃತತಃ | ಅನ್ನಂ ಗಯೋ ಗೃಹಂ

ಚ ಭವಸಿ | ಉಭಯೋರ್ವಾರ್ತೇತ್ಯೈರ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚ ಶಿತುರ್ಜಾತಮಾತ್ರೋ ಜಾಲೋಽಪಿ ತ್ವಮತ್ರೋ ನ ಸತತಗಾಮಿಾ ಜಾತ್ಯಶ್ಚ ಇವ ಹ್ವಾಯೀಃ ಕುಟಿಲಮಿತಸ್ತತೋ ಗಂತಾಸಿ || ಹ್ವು ಕುಟಿಲ್ಯ ಇತ್ಯಸ್ಯೈತದ್ರೂಪಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದ್ರೋಣೇ—ಕಾಷ್ಠರೂಪವಾದ ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದ ನೀನು | ಕೃತ್ವಾ—ಮುಢನರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ | ಅಜ್ಯಸೇ ಹಿ—ಅವಿಭೂತನಾಗುತ್ತೀಯೆ | ವಾಜೀ ನ—ವೇಗ ಶಾಲಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ | ಕೃತ್ವ್ಯಃ—ಹವಿರ್ವಹನಾದಿ ಕರ್ಮಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಪರಿಚ್ಛೇವ—ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಸ್ವಧಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವೂ | ಗಯೀ—ಗೃಹವೂ (ನೀನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ) | ಶಿತುಃ—ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಅತ್ರೋ ನ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ | ಹ್ವಾರ್ಯಃ—ಕುಟಿಲಗತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಕಾಷ್ಠರೂಪವಾದ ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದ ನೀನು ಮುಢನರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಅವಿಭೂತನಾಗುತ್ತೀಯೆ. ವೇಗಶಾಲಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ ಹವಿರ್ವಹನಾದಿ ಕರ್ಮಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದೀಯೆ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವೂ ಗೃಹವೂ ನೀನೇ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ಆಗ ತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಶಿರುರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ ಕುಟಿಲಗತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

You are manifested in the timber, Agni, by the act of attrition : you are the bearer (of the oblation), as a horse (is of his rider): you are like the circumambient wind : you are food and dwelling : you are like a (new-born) babe, and variable (in movement) as a horse.

|| ಸಂಕುಟಾಶಃ ||

ತ್ವಂ ತ್ಯಾ ಚಿದಜ್ಯತಾಗ್ನೇ ಪಶುರ್ನ ಯನಸೇ |

ಧಾನಾ ಹ ಯತ್ರೇ ಅಜರ ನನಾ ವೃಶ್ಚಂತಿ ಶಿಕ್ಷಸಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ತ್ಯಾ | ಚಿತ್ | ಅಚ್ಯುತಾ | ಅಗ್ನೇ | ಪತುಃ | ನ | ಯವಸೇ |

ಧಾಮ | ಹ | ಯತ್ | ತೇ | ಅಜರ | ವನಾ | ವೃಕ್ಷಂತಿ | ಶಿಕ್ಷಸಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಾರೀರ್ಯಾಮಗ್ನೇರ್ಧಾಮಚ್ಯುದೋ ವೈಕಲ್ಪಿಕೈನುವಾಕ್ಯಾತ್ವಂ ತೈತಿ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತ್ವಂ ತ್ಯಾ ಚಿದಚ್ಯುತಾ ಧಾಮಂತೇ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಮಧಿಶ್ರಿತಂ | ಅ. ೨-೧೩ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ತ್ಯಾ ತಾನಿ ಕಾಷ್ಠಾನಿ | ಚಿಚ್ಚಿದ್ವೋಽಪಿಶಬ್ದಸಮಾನಾರ್ಥೋ ಭಿನ್ನಕ್ರಮಃ | ಅಚ್ಯುತಾಚ್ಯುತಾನಿ ಚ್ಯಾವಯಿತುಮಶಕ್ಯಾನ್ಯಪಿ | ಅಸ್ತೀತಿ ಶೇಷಃ | ತತ್ರ ದ್ವಷ್ಟಾಂತಃ | ಯವಸೇ ಘಾಸೇ ವಿಸೃಷ್ಟಃ ಪಶುರ್ನ ಪಶುವಿ | ಸ ಯಥಾ ಸರ್ವಂ ಭಕ್ಷಯತಿ ತಥಾ ತ್ವಂ ಸೌಧಕಾಷ್ಠಾದೀನಿ ಕ್ಷಣವಾತ್ರೇಣ ದಹಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಅಜರ ಜರಾರಹಿತಾಗ್ನೇ ಯದ್ಯಸ್ಯ || ಸುಸಾಂ ಸುಲಗಿತಿ ಸಷ್ಯಾ ಲುಕ್ || ಶಿಕ್ಷಸೋ ದೀಪ್ತಸ್ಯ ತೇ ತವ ಧಾಮ ಧಾಮಾನಿ ತೇಜಾಂಸಿ ವನಾ ವನನೀಯಾನಿ ಸಂಭಜನೀ-ಯಾನ್ಯರಣ್ಯಾನಿ ವೃಕ್ಷಂತಿ ಛಿಂದಂತಿ ತಕ್ಷಂತಿ ಸ ತ್ವಮಿತಿ ಪೂರ್ವತ್ಪ್ರಾನ್ಯಯಃ | ಹೇತ್ಯೇತತ್ಪಾದಪೂರಣಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯವಸೇ—ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಮೇಯಲು ಬಿಟ್ಟ | ಪತುಃ ನ—ಸಶುಭ್ರ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಕ್ಷಿಸುವಂತೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ತ್ಯಾಂ—ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು | ಅಚ್ಯುತಾ ಚಿತ್—ದೃಢವಾದ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ್ಯೂ (ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಹಿಸಿ ಉರುಳಿಸುತ್ತೀಯೆ) | ಅಜರ—ಜರಾರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಶಿಕ್ಷಸಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ಯತ್ ತೇ—ಯಾವ ಅದೇ ನಿನ್ನ | ಧಾಮ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ವನಾ—ವನಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಸಕಲ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನಾ | ವೃಕ್ಷಂತಿ ಹಿ—ದಹಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆಯಲ್ಲವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಮೇಯಲು ಬಿಟ್ಟ ಸಶುಭ್ರ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಕ್ಷಿಸುವಂತೆ, ನೀನು ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಅವು ದೃಢವಾದ ಮೂಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಹಿಸಿ ಉರುಳಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಜರಾರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ವನಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಸಕಲ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ದಹಿಸಿ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲವೇ ?

English Translation.

You consume, Agni, the unfallen (trees) as an animal (feeds) upon pasture, when, undecaying deity, the flames of you who are resplendent shear the forests.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳ. ||

ಕಾರಂಯೇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಧಾಮಚ್ಯತ್ ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ವೈಕಲ್ಪಿಕ ಪುರೋಡಾಶಹೋಮದಲ್ಲಿ ತ್ವಂ ತ್ಯಾ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ರಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ-
ತ್ವಂ ತ್ಯಾ ಚಿದಚ್ಯುತಾ ಧಾಮಂತೇ ವಿಶ್ವಂ ಭುವನಮಧಿಶ್ರಿತಮಿತಿ ವಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೇಷಿ ಹ್ಯಧ್ವರೀಯತಾಮಗ್ನೇ ಹೋತಾ ದಮೇ ವಿಶಾಂ |

ಸಮ್ಯಧೋ ವಿಶ್ವತೇ ಕೃಣು ಜುಷಸ್ವ ಹವ್ಯಮಂಗಿರಃ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನೇಷಿ | ಹಿ | ಅಧ್ವರೀಯತಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಹೋತಾ | ದಮೇ | ವಿಶಾಂ |

ಸಂಯಧಃ | ವಿಶ್ವತೇ | ಕೃಣು | ಜುಷಸ್ವ | ಹವ್ಯಂ | ಅಂಗಿರಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹಿ ಅಗ್ನೇ ಅಧ್ವರೀಯತಾಮಧ್ವರಂ ಯಜ್ಞಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛತಾಂ ವಿಶಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ದಮೇ ಗೃಹೇ ತ್ವಂ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ಯಾತಾ ಸನ್ ವೇಷಿ ಹಿ ಸ್ತುತಿಂ ಹವೀಂಷಿ ವಾ ಯತಃ ಕಾಮಯಸೇ ಅತಃ ಕಾರಣಾದ್ವಿಶ್ವತೇ ವಿಶಾಂ ಪಾಲಕಾಗ್ನೇ ಸಮ್ಯಧಃ ಸಮ್ಯದ್ಧಾನಸ್ಮಾನ್ಯಜಮಾನಾನ್ | ಕೃಣು | ಕುರು | ಕೃತ್ವಾ ಚಿ ಹೇ ಅಂಗಿರೋಽಂಗನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತ ಅಂಗಾರರೂಪ ವಾಗ್ನೇ ಹವ್ಯಮ ಸ್ಮದೀಯಂ ಹವಿರ್ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಧ್ವರೀಯತಾಂ—ಯಜ್ಞೇಚ್ಛುಗಳಾದ | ವಿಶಾಂ—ಯಜಮಾನರ | ದಮೇ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಹೋತಾ—ಹೋತೃವಾಗಿದ್ದು | ನೇಷಿ ಹಿ—ಹವಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೀಯೆ | ವಿಶ್ವತೇ—ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಮ್ಯಧಃ—(ಯಜಮಾನರನ್ನು) ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣು—ನಾಡು (ಅನಂತರ) | ಅಂಗಿರಃ—ಅಂಗನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಹವ್ಯಂ—ನಮ್ಮ ಹವ್ಯವನ್ನು | ಜುಷಸ್ವ—ಸೇವಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಂಗರಾರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜ್ಞೇಚ್ಛುಗಳಾದ ಯಜಮಾನರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವಾಗಿದ್ದು ನೀನು ಕವಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಯಜಮಾನರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಅವರ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸೇವಿಸು.

English Translation.

You enter as the ministrant priest into the habitations of men who wish to perform sacrifice : render them prosperous, benefactor of mankind : be propitiated, Angiras, by oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಚ್ಛಾ ನೋ ಮಿತ್ರಮಹೋ ದೇವ ದೇವಾನಗ್ನೇ ವೋಚಃ ಸುಮತಿಂ
 ರೋದಸ್ಯೋಃ |
 ವೀಹಿ ಸ್ತಸ್ತಿಂ ಸುಕ್ತಿಂ ದಿವೋ ನ್ಯಾನ್ವಿಷೋ ಅಂಹಾಂಸಿ ದುರಿತಾ ತರೇಮು
 ತಾ ತರೇಮು ತವಾವಸಾ ತರೇಮು || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಚ್ಛ | ನಃ | ಮಿತ್ರಮಹಃ | ದೇವ | ದೇವಾನ್ | ಅಗ್ನೇ | ವೋಚಃ | ಸುಮತಿಂ | ರೋದಸ್ಯೋಃ |
 ವೀಹಿ | ಸ್ತಸ್ತಿಂ | ಸುಕ್ತಿಂ | ದಿವಃ | ನ್ಯಾನ್ | ದ್ವಿಷಃ | ಅಂಹಾಂಸಿ | ದುರಿತಾ | ತರೇಮು | ತಾ ||
 ತರೇಮು | ತವ | ಅವಸಾ | ತರೇಮು ||೧೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಿತ್ರಮಹೋನುಕೂಲದೀಪ್ತೇ ದೇವ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಾಗ್ನೇ ರೋದಸ್ಯೋದಾರ್ಥ-
 ನಾಪ್ಯಥಿವೋವರ್ತಮಾನಸ್ತುಂ ದೇವಾನ್ಯಷ್ಟನ್ಯಾನಿದ್ರಾದೀನಚ್ಛಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ ನೋನುಕ್ತಂ
 ಸುಮತಿಂ ಸ್ತುತಿಂ ವೋಚಃ | ಬ್ರೂಹಿ | ದಿವಃ ಸ್ತುತೇರ್ನ್ಯನ್ನೇತ್ಯನುಕ್ತಾನ್ ಸುಕ್ತಿಂ ರೋಭನದಿವಾಸ-
 ಯುಕ್ತಂ ಸ್ತಸ್ತಿಮವಿನಾಶಂ ವೀಹಿ | ಗಮಯ || ನೇತಿರತ್ತಾಂತರ್ಭಾವವಿಶಿಷ್ಟಾರ್ಥೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ || ವಯಂ

ಚ ದ್ವಿಷೋ ದ್ವೇಷ್ಣ್ಯೋನ್ ಶತ್ರೂನಂಧಾಂಸಿ ಸಾಸಾನಿ ದುರಿತಾ ತತ್ಪಲರೂಪಾಣಿ ದುರ್ಗಮನಾನಿ ತರೇಮು | ಅತಿಕ್ರಾಂತೇಮು | ತಥಾ ತಾ ತಾನಿ ವ್ಯವಹಿತಾನಿ ಜನ್ಮಾಂತರಕೃತಾನಿ ಚ ಸಾಸಾದೀನಿ ತರೇಮು | ಉಕ್ತ ಏವಾರ್ಥೋ ದಾಧ್ಯಾಯ ಪುನರುಚ್ಯತೇ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತವಾವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ದ್ವೇಷ್ಣುಪ್ರಭೃತೀನಶ್ಯಂತಂ ತರೇಮು ||

ಮಿತ್ರವುಹು—ಅನುಕೂಲಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಿಯುಳ್ಳವನೂ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ರೋದಸ್ಯೋಃ—ದ್ವಾವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ನೀನು | ದೇವಾನ್ ಅಚ್ಯ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುಮತಿಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ವೋಚಃ—ಪಠಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸು | ದಿವಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ | ಸ್ವೇನ್—ನಿರ್ಮಾಪಕರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು (ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುವ ನಮ್ಮನ್ನು) | ಸುಕ್ಷಿತಿಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗೃಹಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಂ—ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ವಿಠಿಂ—ಸೇರಿಸು | ವಯಂ—ನಾವು | ದ್ವಿಷಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ಅಂಧಾಸಿ—ಪಾಪಗಳನ್ನೂ | ದುರಿತಾ—ದುಃಖಕಾರಕಗಳಾದ ಪಾಪಫಲಗಳನ್ನೂ | ತರೇಮು—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ | ತಾ—ಜನ್ಮಾಂತರದ ಪಾಪಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ | ತರೇಮು—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) | ತವ—ನಿನ್ನ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ತರೇಮು—ಆ ದುಃಖಸಾಧನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎದುರಿಸಿ ದುಃಖದಿಂದ ಪಾರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನುಕೂಲಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಿಯುಳ್ಳವನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದ್ವಾವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸು. ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಪಕರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗೃಹಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಸು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ, ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ದುಃಖಕಾರಕಗಳಾದ ಪಾಪಫಲಗಳನ್ನೂ ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಆ ದುಃಖಸಾಧನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎದುರಿಸಿ ದುಃಖದಿಂದ ಪಾರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Divine Agni, revered as a friend, you are abiding in heaven and earth, communicate our praise to the gods: conduct the offerer of adoration to domestic felicity; and may we overcome our adversaries, our iniquities, our difficulties: may we overcome those (sins of a prior existence) may we overcome them by your protection.

ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನೇ ಸ ಕ್ಷೇಷದಿತ್ಯಷ್ಟರ್ಷಿಂ ತೃತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಅಗ್ನೇಽಷ್ಟಾವಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶ್ವಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಗ್ನೇ ಸ ಕ್ಷೇಷತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಭ್ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನೇಽಷ್ಟಾವಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನರಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೇ

ಸೂಕ್ತ—೩

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೩ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೧ || ವರ್ಗ—೩, ೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಷ್ಠಿ—೮ ||

|| ಮುಷಿಃ—ಭಾರದ್ವಾಜೇ ಬರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ವೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಅಂಹಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಭ್ |

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಅಗ್ನೇ ಸ ಕ್ಷೇಷದ್ಯತಸಾ ಋತೇಜಾ ಉರು ಜ್ಯೋತಿರ್ನಶತೇ ದೇವಯುಷ್ಟೇ |
ಯಂ ತ್ವಂ ಮಿತ್ರೇಣ ವರುಣಃ ಸ ಜೋಷಾ ದೇವ ಸಾಸಿ ತ್ಯಜಸಾ ಮರ್ತ-
ಮಂಹಃ || ೧ ||

|| ವದವಾಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ಸಃ | ಕ್ಷೇಷತಃ | ಋತ್ವತಾಃ | ಋತೇಜಾಃ | ಉರು | ಜ್ಯೋತಿಃ | ನಶತೇ | ದೇವಯುಃ |
ತೇ |
ಯಂ | ತ್ವಂ | ಮಿತ್ರೇಣ | ವರುಣಃ | ಸ್ವಜೋಷಾಃ | ದೇವ | ಸಾಸಿ | ತ್ಯಜಸಾ | ಮರ್ತಂ | ಅಂಹಃ || ೧ ||

|| ೧೦ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸ ಯಜಮಾನಃ ಕ್ಷೇಷತ್ | ಕ್ಷಿಯತಿ | ನಿವಸತಿ | ಚಿರಕಾಲಂ ಜೀವೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ |
 ಕೀದೈಶೋ ಯಜಮಾನಃ | ಋತಸಾ ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಪಾಲಕ ಋತೇಜಾ ಯಜ್ಞನಿಮಿತ್ತಂ ಜಾತಃ |
 ಉಷಿತ್ವಾ ಚ ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ದೇವಯುದೇವಾನಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್ ಸ ಯಜಮಾನ ಉರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ
 ಜ್ಯೋತಿಃ ಸೂರ್ಯಾಖ್ಯಂ ನಶತೇ | ಸ್ವಾಶ್ವೋತಿ | ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ಯಂ ಮರ್ತಂ
 ಮನುಷ್ಯಂ ಯಜಮಾನಂ ಮಿತ್ರೇಣ ವರುಣಃ || ತೃತೀಯಾರ್ಥೇ ಪ್ರಥಮಾ || ವರುಣೇನ ಚ ಸಜೋಷಾಃ
 ಸಹ ಪ್ರೀಯಮಾಣಸ್ತಂ ತ್ವಜಸಾ ತ್ಯಾಜನಸಾಧನೇನಾ ಯುಧೇನಾಂಹೋಽಂಹಸಃ ಪಾಪಾತ್ಪಾಸಿ ರಕ್ಷಸಿ
 ಸ ಯಜಮಾನ ಇತಿ ಪೂರ್ವತ್ವ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಂ ಮರ್ತಂ—ಯಾವ ಯಜಮಾನ
 ನನ್ನು | ಮಿತ್ರೇಣ—ಮಿತ್ರನೊಡನೆಯೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ತ್ವಂ—ನೀನು |
 ತ್ಯಜಸಾ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಯುಧವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ | ಅಂಹಃ—ಪಾಪದಿಂದ | ಪಾಸಿ—ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ ಅಂತಹ |
 ಋತಸಾಃ—ಯಜ್ಞಪಾಲಕನೂ | ಋತೇಜಾಃ—ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ | ಸಃ—ಆ
 ಯಜಮಾನನು | ಕ್ಷೇಷತ್—ಉತ್ತಮವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ದೇವಯುಃ—
 ಪೂಜೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿದ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ಉರು—ಅತಿವಿಸ್ತೃತವಾದ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ಸೂರ್ಯರೂಪವಾದ
 ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು | ನಶತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ದೇವಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಮಿತ್ರನೊಡನೆಯೂ ವರುಣನೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು
 ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಯುಧವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಪಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಯಜ್ಞ
 ಪಾಲಕನೂ ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ ಆ ಯಜಮಾನನು ಉತ್ತಮವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಹೊಂದು
 ತ್ತಾನೆ ನಿನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸಿದ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The offerer of sacrifice, born for religious rites, who lives devoted
 Agni, to you obtains abundant light, and is a man whom you, sympathizing
 in satisfaction with Mitra, and Varuna, protect by your shield from iniquity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಈಜೇ ಯಜ್ಞೇಭಿಃ ಶಶನೇ ಶಮಿಾಭಿರ್ಬಧದ್ವಾರಾಯಾಗ್ನಯೇ ದದಾಶ |
ಏವ ಚನ ತಂ ಯಶಸಾಮಜುಷ್ಟಿರ್ನಾರ್ಹೋ ಮರ್ತಂ ನಶತೇ ನ ಪ್ರದ್ಯ-
ಪ್ತಿಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಈಜೇ | ಯಜ್ಞೇಭಿಃ | ಶಶನೇ | ಶಮಿಾಭಿಃ | ಬುಧರ್ತ್ವನಾರಾಯ | ಅಗ್ನಯೇ | ದದಾಶ |
ಏವ | ಚನ | ತಂ | ಯಶಸಾಂ | ಅಜುಷ್ಟಿಃ | ನ | ಅಂಹಃ | ಮರ್ತಂ | ನಶತೇ | ನ | ಪ್ರದ್ಯಪ್ತಿಃ | ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಯಜಮಾನ ಬುಧದ್ವಾರಾಯ ಬುಧಶ್ವಮೃದ್ಧಂ ವಾರಂ ವರಣೀಯಂ ಧನಂ ಯಸ್ಯ
ಶಾದ್ರಶಾಯಾಗ್ನಯೇ ದದಾಶ ಹವೀಂಷಿ ದದಾತಿ ಸ ಯಜಮಾನೋ ಯಜ್ಞೇಭಿಃ ಸರ್ವಯಜ್ಞೈರೀಚೇ |
ಇಷ್ಟವಾನ್ ಭವತಿ | ತಥಾ ಶಮಿಾಭಿಃ ಕರ್ಮಾಭಿಃ ಕೃಚ್ಛ್ರಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿಭಿಃ ಶಶನೇ | ಶಾಂತಕೃ
ಭವತಿ | ಅಗ್ನೇಯೇನ ಯಾಗೇನ ಸರ್ವಂ ಫಲಂ ಲಭತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚ ತಂ ಯಜಮಾನಂ
ಯಶಸಾಂ ಯಶಸ್ವಿನಾಂ ಪುತ್ರಾಶಾಮಜುಷ್ಟಿರಪ್ರಾಪ್ನೋವ ನಶತೇ ನೈವ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ | ಪುತ್ರವಾನ್ವವತ್ಯೇ-
ನೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಮರ್ತಂ ಮನುಷ್ಯಂ ತಮಂದಃ ಪಾಪಂ ನ ನಶತೇ | ತಥಾ ಪ್ರದ್ಯಪ್ತಿರನರ್ಥಹೇತುಃ
ಪ್ರದರ್ಪಶ್ಚ ತಂ ನ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಬುಧದ್ವಾರಾಯ—ಆಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ |
ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ದದಾಶ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ (ಅವನು) | ಯಜ್ಞೇಭಿಃ—ಸಕಲ
ಯಜ್ಞಗಳೊಡನೆಯೂ | ಈಜೇ—ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ | ಶಮಿಾಭಿಃ—ಕೃಚ್ಛ್ರಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ
ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ | ಶಶನೇ—ಪ್ರಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗುವನು | ತಂ—ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು |
ಯಶಸಾಂ—ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳ | ಅಜುಷ್ಟಿಃ—ಆಪ್ರಾಪ್ತಿಯು | ನ ಏವ ನಶತೇ—
ಹೊಂದುವುದೇ ಇಲ್ಲ | ಮರ್ತಂ—ಆದೇ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅಂಹಃ—ಪಾಪವು | ನ—ಸಮಾಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ |
ಪ್ರದ್ಯಪ್ತಿಃ—ಆನರ್ಥಹೇತುವಾದ ದುರಭಿಮಾನವು | ನ—ಸಮಾಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಆಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿ
ಸುವನೋ ಅವನು ಸಕಲ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸಿದ ಫಲವನ್ನೂ ಪ್ರಶಾಂತಚಿತ್ತತೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವನು.

ಅವನಿಗೆ ಯಶಃಕಾರಕಗಳಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಅಭಾವನೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪಾಪವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅನರ್ಥಹೇತುವಾದ ದುರಭಿಮಾನವಾಗಲಿ ಸಮಾಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

He who has presented (oblations) to Agni, the possessor of desired (wealth), sacrifices with (all) sacrifices, and is sanctified by (all) holy acts : him, the want of excellent (posterity) does not afflict, nor does sin or pride affect such a mortal.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸೂರೋ ನ ಯಸ್ಯ ದೃಶತಿರರೇಸಾ ಭೀಮಾ ಯದೇತಿ ಶುಚತಸ್ತ ಆ ಧೀಃ |
ಹೇಷಸ್ತತಃ ಶುರುಧೋ ನಾಯಮುಕ್ತೋಃ ಕುತ್ರ ಚಿದ್ರಣ್ಣೋ ವಸತಿವ-
ನೇಜಾಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸೂರಃ | ನ | ಯಸ್ಯ | ದೃಶತಿಃ | ಅರೇಸಾಃ | ಭೀಮಾ | ಯತ್ | ಏತಿ | ಶುಚತಃ | ತೇ | ಆ | ಧೀಃ |
ಹೇಷಸ್ತತಃ | ಶುರುಧಃ | ನ | ಅಯಂ | ಅಕ್ತೋಃ | ಕುತ್ರ | ಚಿತ್ | ರಣ್ಣಃ | ವಸತಿಃ | ವನೇಜಾಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೂರೋ ನ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ ಯಸ್ಯಾಗ್ನೇದ್ಯೃಶತಿರ್ದರ್ಶನಮರೇಸಾಃ ಪಾಪರಹಿತಂ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯತ್ ಯಸ್ಯ ತೇ ತವ ಶುಚತೋ ಜ್ವಲತೋ ಧೀರ್ಧಾರಯಿತ್ರೀ ಜ್ವಾಲಾ ಭೀಮಾ ಭಯಂಕರಾ ಸತೀ ಆ ಸಮಂತಾದೇತಿ ಗಚ್ಛತಿ | ಯೋಽಯಮಗ್ನಿಹೇಷಸ್ತತಃ ಶಬ್ದಯುಕ್ತಾಃ ಶುರುಧೋ ನ ಶುಚಿಃ ಶೋಕಸ್ಯ ರೋಧಯಿತ್ರೀರ್ಗಾಶ್ಚಾಕ್ತೋಃ | ಅಕ್ತುರಿತಿ ರಾತ್ರಿನಾಮ | ತೇನ ಚ ತತ್ರ ಸಂಚಾರೀ ರಾಕ್ಷಸಾದಿರ್ಲಪ್ತತೇ | ರಾಕ್ಷಸಾದೀಃ ಸ್ವಭೂತಾ ದದಾತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಸೋಽಯಂ ವಸತಿಃ ಸರ್ವೇಷಾ-ಮಾನಾಸಭೂತೋ ವನೇಜಾ ಅರಣ್ಯೇ ಜಾಯಮಾನಃ ಕುತ್ರ ಚಿತ್ ಕೃಚಿದೇವ ಸ್ಥಾನೇ ಪರ್ವತಾಗ್ರಾದೌ ರಣ್ಣೋ ರಮಣೇಯೋ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸೂರೋ ನ—(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಸೂರನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ನಿನ್ನ | ದೃಶತಿಃ—
ಅವಿಭಾವವು | ಅರೇಸಾಃ—ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರುವುದೋ | ಯತ್ ತೇ—ಯಾವ ನಿನ್ನ | ಶುಚತಃ—

ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ಧೀಃ—ಜ್ವಾಲೆಯು | ಅಕ್ಶೋಃ—ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಹೇಷಸ್ಯತೇ—ಗುಟುರು
ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವ | ತುರುಧೋ ನ—ಗೂಳಿಗಳಂತೆ | ಭೀಮಾ—ಭಯಂಕರವಾಗಿ | ಆ—
ಸುತ್ತಲೂ | ಏತಿ—ಸಂಚರಿಸುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ | ವಸತಿಃ—ಸಕಲರಿಗೂ ಆನಾಸಭೂತವಾದುದೂ |
ವನೇಜಾಃ—ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೂ ಆದ | ಅಯಂ—ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು | ಕೃತ್ವಾ ಚಿತ್—ಎಲ್ಲಾ
ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ | ರಣ್ಯಾಃ—ರಮಣೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ಯಾವ ನಿನ್ನ ಅವಿಭಾವವು ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರುವುದೋ,
ಯಾವ ನಿನ್ನ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯು ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗುಟುರುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವ ಗೂಳಿಗಳಂತೆ
ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ, ಸಕಲರಿಗೂ ಆನಾಸಭೂತವಾದುದೂ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ರಮಣೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

When the fearful flames of you, whose appearance is (as) faultless as
(that of) the sun, spread on every side as (if they were) the lowing heifers
of the night, then this Agni, the asylum of all, generated in the woods, is
everywhere beautiful.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಿಗ್ಂ ಚಿದೇಮು ಮಹಿ ವಪೋ ಅಸ್ಯ ಭಸದಶ್ಲೋ ನ ಯಮಸಾನ ಆಸಾ |
ವಿಜೇಹಮಾನಃ ಪರಶುರ್ನ ಜಿಹ್ವಾಂ ದ್ರವಿರ್ನ ದ್ರಾವಯತಿ ದಾರು ಧಕ್ಷತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಿಗ್ಂ | ಚಿತ್ | ಏಮ | ಮಹಿ | ವಸತ್ | ಅಸ್ಯ | ಭಸತ್ | ಅಶ್ಲಃ | ನ | ಯಮಸಾನಃ | ಆಸಾ |
ವಿಜೇಹಮಾನಃ | ಪರಶುಃ | ನ | ಜಿಹ್ವಾಂ | ದ್ರವಿಃ | ನ | ದ್ರಾವಯತಿ | ದಾರು | ಧಕ್ಷತ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯಾಗ್ನೇರೇಮು ಗಮನಭೂತೋ ಮಾರ್ಗಸ್ತಿಗ್ಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಸ್ಪ್ರಷ್ಟುಮತಕ್ಕೃತ್ವಾತ್ | ಅಸ್ಯ ಚ
ವಪೋಃ ರೂಪಂ ಮಹಿ ಮಹತ್ ಪ್ರಭೂತಂ ಭಸತ್ | ದೀಪ್ಯತೇ || ಭಸ ಭರ್ಷನದೀಪ್ಯೋರಿತಿ

ಧಾತುಃ || ಕೇದ್ವಿಶೋಽಗ್ನಿಃ | ಅಶ್ವೋ ನ ಅಶ್ವ ಇವಾಸಾಸ್ಯೇನ ಯಮಸಾನೆತ್ತೃಣಾದಿಕಂ ನಿಯಚ್ಛನ್ |
ತಥಾ ಪರತುರ್ನ | ಯಥಾ ಪರತುಃ ಸ್ವಕೀಯಾಂ ಧಾರಾಂ ಕಾಷ್ಠೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಸತಿ ತಥಾ ಸ್ವಕೀಯಾಂ ಚಿಹ್ವಾಂ
ಜ್ವಾಲಾಂ ವಿಜೇಹಮಾನಸ್ತರುಗುಲ್ಮಾದೌ ಪ್ರಕ್ಷಿಸನ್ | ತಥಾ ದಾರು ಕಾಷ್ಠಂ ಧಕ್ಷತ್ ದಹನ್ ದ್ರವಿನ್ |
ದ್ರವಿದ್ರಾವಯಿತಾ ಸ್ಪರ್ಣಕಾರಃ | ಸ ಯಥಾ ಸ್ಪರ್ಣಾದಿಕಂ ದ್ರಾವಯತಿ ತಥಾ ಸರ್ವಂ ವನಂ ದ್ರಾವ-
ಯತಿ | ಮೂರ್ತಭೂತಂ ಭಸ್ಮಸಾತ್ಕರೋತಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸ್ಯ—ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಏವ—ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವು | ತಿಗ್ಮಂ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದೆ | ವರ್ಷಃ—
ರೂಪವು | ಮಹಿ—ಪ್ರಭೂತವಾದದ್ದಾಗಿದೆ | ಅಸಾ—ಮುಖದಿಂದ | ಯಮಸಾನಃ—ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯು-
ತ್ತಿರುವ | ಅಶ್ವೋ ನ—ಅಶ್ವದಂತೆ | ಭಸತ್—ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ | ಪರತುರ್ನ—ಕೊಡಲಿಯ ಅಲಗು
ಕಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ | ಚಿಹ್ವಾಂ—ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು | ವಿಜೇಹಮಾನಃ—ತರುಗುಲ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ |
ದಾರು—ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು | ಧಕ್ಷನ್—ದಹಿಸುತ್ತಾ | ದ್ರವಿನ್—ಸ್ಪರ್ಣಕಾರನು ಸ್ಪರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸು-
ವಂತೆ | ದ್ರಾವಯತಿ—(ಅಗ್ನಿಯೂ) ದಹಿಸಿ ಕರಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಅಗ್ನಿಯು ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿಯೂ, ರೂಪವು ಪ್ರಭೂತವಾದದ್ದಾಗಿಯೂ, ಮುಖದಿಂದ
ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುತ್ತಿರುವ ಅಶ್ವದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕೊಡಲಿಯ ಅಲಗು ಕಾಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ
ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ವಾಲೆಯು ತರುಗುಲ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಾ ಸ್ಪರ್ಣಕಾರನು ಸ್ಪರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು
ಕರಗಿಸುವಂತೆ ಅಗ್ನಿಯೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಹಿಸಿ ಕರಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Sharp is his path, and his vast body shines like a horse champing
fodder with his mouth, darting forth his tongue like a hatchet and burning
timber to ashes like a goldsmith who fuses (metal).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಇದಸ್ತೇನ ಪ್ರತಿ ಧಾದಸಿಷ್ಯ ಇೃತೇತ ತೇಜೋಽಯಸೋ ನ ಧಾರಾಂ |

ಚಿತ್ರದ್ರಜತಿರತಿಯೋರ್ ಅಕ್ತೋರ್ವೇರ್ನ ದ್ರುಷದ್ವಾ ರಘುಪತ್ನಜಂಹಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಇತ್ | ಅಸ್ತಾ ಇವ | ಪ್ರತಿ | ಧಾತ್ | ಅಸಿಷ್ಯನ್ | ಶಿಶೀತ | ತೇಜಃ | ಆಯಸಃ | ನ | ಧಾರಾಂ |
 ಚಿತ್ರಧ್ರಜತಿಃ | ಅರತಿಃ | ಯಃ | ಅಕ್ರೋಃ | ವೇಃ | ನ | ದ್ರುಸದ್ವಾ | ರಘುಪತ್ನುಜಂಹಾಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಇತ್ಯ ಖಲ್ವಗ್ನಿರಸ್ತೇವ ನಾಣಾದೇಃ ಕ್ಷೇಪ್ತೇವ ಪ್ರತಿ ಧಾತ್ | ಸ್ವಕೀಯಜ್ವಾಲಾಂ ಪ್ರತಿಧತ್ತೇ |
 ಯಥಾ ಧನ್ವೀ ಲಕ್ಷ್ಯಭಿಮುಖ್ಯೇನ ನಾಣಂ ಸಂಧತ್ತೇ ತಥಾ ಜ್ವಾಲಾಂ ಸಂಧತ್ತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರತಿಧಾಯಿ
 ಚಾಸಿಷ್ಯನ್ ಜ್ವಾಲಾಂ ಪ್ರಕ್ಷೇಪ್ಯನ್ ತೇಜಃ ಸ್ವಕೀಯಂ ಶಿಶೀತ | ನಿಶ್ಶಿತಿ | ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕರೋತಿ | ತತ್ರ
 ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಆಯಸೋ ನ ಧಾರಾಂ | ಯಥಾಯೋಮಯಸ್ಯ ಪರಶ್ವಾದೇರ್ಧಾರಾಂ ಪ್ರಕ್ಷೇಪ್ತುಕಾ-
 ಮನೀಕ್ಷ್ಣೀಕರೋತಿ ತದ್ವತ್ | ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕೃತ್ಯ ಚ ಚಿತ್ರಧ್ರಜತಿರ್ವಿಚಿತ್ರಗತಿರಕ್ರೋ ರಾತ್ರೇರರತಿರಭಿಗಂತಾ
 ವೇರ್ನ ಪ್ರಕ್ಷೇವ ದ್ರುಷದ್ವಾ ವ್ಯಕ್ಷೇಷು ಸೀದನ್ ರಘುಪತ್ನುಜಂಹಾ ಲಘುಪತನಸಮರ್ಥಪಾದಃ | ಏವಂ-
 ಭೂತಃ ಸನ್ ಯೋಽಗ್ನಿರ್ವರ್ತತೇ ಸ ಇತಿ ಪೂರ್ವಶ್ಚಾನೃಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಿತ್ರಧ್ರಜತಿಃ—ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಅಕ್ರೋಃ—ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅರತಿಃ—
 ಸಂಚರಿಸುವವನಾಗಿಯೂ | ವೇಃ ನ—ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ | ದ್ರುಸದ್ವಾ—ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಡಗಕೊಂಡು | ರಘುಪತ್ನು-
 ಜಂಹಾಃ—ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲಘುವಾದ ಪಾದವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿ
 ಯುಂಟೋ | ಸ ಇತ್—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಸ್ತಾ ಇವ—ಬಿಲ್ಲುಗಾರನು ವೇಗವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ
 ಪ್ರತಿ ಧಾತ್—ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಆಯಸಃ—ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಆಯುಧದ |
 ಧಾರಾಂ ನ—ಅಲಗನ್ನು (ಯೋಧನು) ಉಜ್ಜಿ ಹರಿತವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | ಅಸಿಷ್ಯನ್—ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆ
 ಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದ | ತೇಜಃ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಶಿಶೀತ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವನಾಗಿಯೂ, ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ
 ಆಡಗಕೊಂಡು ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲಘುವಾದ ಪಾದವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಾವ ಅಗ್ನಿ
 ಯುಂಟೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಬಿಲ್ಲುಗಾರನು ವೇಗವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಬಿಡುವಂತೆ ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆ
 ಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಕ್ಕಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಆಯುಧದ ಅಲಗನ್ನು ಯೋಧನು ಉಜ್ಜಿ ಹರಿತವಾಗಿ
 ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡಿ
 ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ

English Translation.

He casts (afar his flames) as an archer (his arrows), and sharpens
 when about to dart his radiance, as (a warrior whets) the edge of his iron

(weapons), he who, variously moving, passes through the night, like the light-falling foot of a bird perched upon a tree.

|| ಸಂಹಿತಾಶಃ ||

ಸ ಈಂ ರೇಭೋ ನ ಪ್ರತಿ ವಸ್ತ ಉಸ್ರಾಃ ಶೋಚಿಷಾ ರಾರಪೀತಿ ಮಿತ್ರ-
ಮಹಾಃ |

ನಕ್ತಂ ಯ ಈ ಮರುಷೋ ಯೋ ದಿನಾ ನ್ಯಾನಮತ್ಯೋ ಅರುಷೋ
ಯೋ ದಿನಾ ನ್ಯಾನ್ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಈಂ | ರೇಭಃ | ನ | ಪ್ರತಿ | ವಸ್ತೇ | ಉಸ್ರಾಃ | ಶೋಚಿಷಾ | ರರಪೀತಿ | ಮಿತ್ರಮಹಾಃ |
ನಕ್ತಂ | ಯಃ | ಈಂ | ಅರುಷಃ | ಯಃ | ದಿನಾ | ನ್ಯಾನ್ | ಅಮತ್ಯಃ | ಅರುಷಃ | ಯಃ | ದಿನಾ | ನ್ಯಾನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಈಂ ಸೋಽಯಮಗ್ನೀ ರೇಭೋ ನ ಸ್ತುತ್ಯಃ ಸೂರ್ಯ ಇವೋಸ್ರಾ ದೀಪ್ತಾ ಜ್ವಾಲಾಃ ಪ್ರತಿ ವಸ್ತೇ | ಅಚ್ಛಾದಯತಿ | ತಥಾ ಮಿತ್ರಮಹಾಃ ಸರ್ವೇಷಾಮನುಕೂಲಪ್ರಕಾಶಃ ಸನ್ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ರಾರಪೀತಿ | ಭೃಶಂ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ಯ ಈಮಯಮಗ್ನಿ ನಕ್ತಂ ರಾತ್ರಾವರಾಪ ಆರೋಚಿಮಾನಃ ಸನ್ ದಿನಾಹನೀವ ನ್ಯಾನಮತ್ಯೋನ್ ಸ್ವಸ್ತಕಾರ್ಯೇ ಪ್ರೇರಯತಿ | ಪುನರ್ಯಚ್ಚಿಬ್ಧಃ ಪೂರಕಃ | ತಥಾಮತ್ಯೋಽವರಣಧರ್ಮಾರುಷ ಆರೋಚಿಮಾನೋ ರೋಷರಹಿತೋ ವಾ ಯೋಽಗ್ನಿದಿನಾ ದೋತಮಾನೇನ ತೇಜಸಾ ನ್ಯಾನೇತ್ಯಂತೀಯಾಸ್ತೀನ್ ಪ್ರೇರಯತಿ | ಸ ಇತಿ ಪೂರ್ವತ್ರ ಸಂಬಂಧಃ | ಯದ್ವಾ | ನಕ್ತಂ ರಾತ್ರೌ ಯೋಽಯಮಗ್ನಿ ರರುಷ ಆರೋಚಿಮಾನೋ ಯಕ್ವ ಮರಣರಹಿತೋಽಗ್ನಿದಿವಾಹ್ನಿ ನ್ಯಾನೇತ್ಯನ್ ದೇವಾನ್ದವಿಭಿಃ ಸಂಯೋಜಯತಿ | ಯೋ ದಿನಾ ನ ನಿತಿ ಪುನರುಕ್ತಿರಾದರಾಥಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸ ಈಂ—ಅವೇ ಅಗ್ನಿಯು | ರೇಭೋ ನ—ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಉಸ್ರಾಃ—ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನು | ಪ್ರತಿ ವಸ್ತೇ—ಒಂದಿಕ್ಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ | ಮಿತ್ರಮಹಾಃ—ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನಿಳಿಸುವನಾಗಿ | ಶೋಚಿಷಾ—ತನ್ನ ಪ್ರಭಿಯಿಂದ | ರಾರಪೀತಿ—ಅಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಯಃ ಈಂ—ಯಾವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ನಕ್ತಂ—ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅರುಷಃ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗದ್ದು
 ದಿನಾ—ಅಹಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ | ನ್ಯೂನ್—ಮಾನವಾದಿಗಳನ್ನು (ಅವರವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೆ) | ಅಮರ್ತೇಃ—
 ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ | ಅರುಷಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುತನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು |
 ದಿನಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ | ನ್ಯೂನ್—ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ಹೊದ್ದಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿತವಾದ
 ಮಹದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ಹೊದ್ದಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅನುಕೂಲರ
 ವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು
 ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿದ್ದು ಅಹಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವಾದಿಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾನೆ.
 ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುತನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ
 ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Like the adorable sun, he clothes himself with brilliant (rays) :
 diffusing friendly light, he crackles with (his flame) : (he it is) who is
 luminous by night, and who lights men (to their work) by day ; who is
 immortal and radiant ; who lights men by day.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದಿವೋ ನ ಯಸ್ಯ ವಿಧತೋ ನವೀನೋದ್ವೃಷಾ ರುಕ್ಷ ಓಷಧೀಷು ನೂ-
 ನೋತ್ |

ಘೃಣಾ ನ ಯೋ ಧ್ರಜಸಾ ಪತ್ಮನಾ ಯನ್ಮಾ ರೋದಸೀ ವಸುನಾ ದಂ
 ಸುಪತ್ನೀ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದಿವಃ | ನ | ಯಸ್ಯ | ವಿಧತಃ | ನವೀನೋತ್ | ವೃಷಾ | ರುಕ್ಷಃ | ಓಷಧೀಷು | ನೂನೋತ್ |

ಘೃಣಾ | ನ | ಯಃ | ಧ್ರಜಸಾ | ಪತ್ಮನಾ | ಯನ್ | ಅ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ವಸುನಾ | ದಂ | ಸುಪತ್ನೀ

ಇತಿ ಸುಪತ್ನೀ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಿವೋ ನ ದೀಪ್ತಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ ವಿಧತೋ ವಿಧಾತೂ ರಶ್ಮೀಕುರ್ವತೋ ಯಸ್ಯಾಗ್ನೇರ್ನ-
ವೀನೋತ್ ಭೃಶಂ ಶಬ್ದೋಽಭೂತ್ | ಏತದೇವ ವ್ಯಾಚಷ್ಟೇ | ವೃಷಾ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ರುಕ್ಷೋ
ದೀಪ್ತಃ ಸೋಽಗ್ನಿರೋಷಧೀಷು ದಹ್ಯಮಾನಾಸು ನೂನೋತ್ | ಭೃಶಂ ಶಬ್ದಮಕರೋತ್ | ಯಶ್ಚ
ಘೃಣಾ ನ ಸಂಚಲನಶೀಲೇನ ದೀಪ್ತೇನೇವ ಧೃಜಸಾ ಗಮನಶೀಲೇನ ತೇಜಸಾ ಪತ್ಯನೇತಸ್ತತ
ಉತ್ಪತತಾ ಯನ್ ಗಚ್ಯನ್ ವರ್ತತೇ ಸೋಽಗ್ನಿದ್ಧಂ ಅಸ್ಮಚ್ಚೈತ್ರೂನ್ ದಮಯನ್ ಸುಪತ್ತೀ
ಶೋಭನಪತಿಕೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ವಸುನಾ ಧನೇನಾ ಪೂರಯತಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಿವೋ ನ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ವಿಧತಃ—ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವ | ಯಸ್ಯ—
ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ನವೀನೋತ್—ಶಬ್ದವುಂಟಾಯಿತೋ | ವೃಷಾ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ರುಕ್ಷಃ—
ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಅದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಓಷಧೀಷು—ದಹಿಸಬ್ಬಡುತ್ತಿರುವ ಓಷಧ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ | ನೂನೋತ್—
ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶಬ್ದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು | ಯಃ—ಯಾವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಘೃಣಾ ನ—ಸಂಚರಣರೂಪವಾದ
ಕಾಂತಿಯಂತೆಯೂ | ಧೃಜಸಾ—ಗಮನಾತ್ಮಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆಯೂ | ಪತ್ಯನಾ—ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ
ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸಂಚರಿಸುವ ರೀತಿಯಿಂದ | ಯನ್—ಓಡಾಡುತ್ತಲೂ | ದಮನ್—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶ
ಪಡಿಸುತ್ತಲೂ | ಸುಪತ್ತೀ—ಉತ್ತಮ ಫಲಕರಾದ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ವಸುನಾ—
ತೇಜೋರೂಪವಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ | ಅ (ಪೂರಯತಿ)—ತುಂಬುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸುವ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಶಬ್ದವುಂಟಾಯಿತೋ, ಕಾಮ
ವರ್ಷಕನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಅದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ದಹಿಸಬ್ಬಡುತ್ತಿರುವ ಓಷಧ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಶಬ್ದ
ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಯಾವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಸಂಚರಣರೂಪವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು
ಕಡೆಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಲೂ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಉತ್ತಮ ಫಲಕರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು
ತೇಜೋರೂಪವಾದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Of whom a sound is heard when scattering his rays like (that) of the sun : the brilliant showerer (of benefits) clamours among the (burning) plants; he who, moving not with a shifting, variable motion, but, humbling (our foes), fills the well-wedded earth and heaven with wealth.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ಧಾ¹ಯೋ¹ಭಿ¹ನಾ¹ ಯೋ¹ ಯು¹ಜ್ಯೇ¹ಭಿ¹ರ¹ಕ್ವೇ¹ರ್ವಿ¹ದ್ಯು¹ನ್ಮ¹ ದ¹ವಿ¹ದ್ಯೋ¹ತ್ಸ್ಯೇ¹ಭಿಃ¹
ಶು¹ಷ್ಠ್ಯೇ¹ |

ಶ¹ರ್ಧೋ¹ ನಾ¹ ಯೋ¹ ಮ¹ರು¹ತಾ¹ಂ ತ¹ತ್ಕ್ಷ¹ ಋ¹ಭು¹ರ್ನ¹ ತ್ವೇ¹ಷೋ¹ ರ¹ಭ¹ಸಾ¹ನೋ¹
ಅ¹ದ್ಯಾ¹ತ್ | || ೮ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ಧಾ¹ಯೇಽ¹ಭಿಃ | ನಾ | ಯಃ | ಯು¹ಜ್ಯೇ¹ಭಿಃ | ಅ¹ಕ್ವೇಃ | ವಿ¹ದ್ಯು¹ತ್ | ನ | ದ¹ವಿ¹ದ್ಯೋ¹ತ್ | ಸ್ಯೇ¹ಭಿಃ |
ಶು¹ಷ್ಠ್ಯೇಃ |

ಶ¹ರ್ಧಃ | ನಾ | ಯಃ | ಮ¹ರು¹ತಾಂ | ತ¹ತ್ಕ್ಷ¹ | ಋ¹ಭುಃ | ನ | ತ್ವೇ¹ಷಃ | ರ¹ಭ¹ಸಾನಃ | ಅ¹ದ್ಯಾ¹ತ್ | || ೮ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಯೋಽಗ್ನಿರ್ಧಾಯೋಭಿರ್ನಾ ಧಾರಕ್ವೈರಶ್ವೈರಿವ ಯುಜ್ಯೇಭಿಯರ್ವಿಜ್ಯೈಃ ಸ್ವಯಮೇವ
ಯುಜ್ಯಮಾಸೈರಕ್ವೈರರ್ಚನೀಯೈರಿದೀಪ್ತಿಭಿರ್ಗಚ್ಛತಿ | ಸೋಽಗ್ನಿರ್ವಿದ್ಯುನ್ಮ ವಿದ್ಯುದಿವ ಸ್ಯೇಭಿಃ
ಸ್ವಕೀಯೈಃ ಶುಷ್ಠ್ಯೈಃ ಶೋಷಕ್ವೈಸ್ತೇಜೋಭಿದ್ವಿದ್ಯೋತ್ | ವಿದ್ಯೋತತೇ | ಯಶ್ಚ ಮರುತಾಮೇತ-
ತ್ಸಂಜ್ಞಾಕಾನಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಶರ್ಧೋ ನಾ ಬಲಮಿವ ತತಕ್ಷ ತನೂಕರೋತಿ ಸರ್ವಂ ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕರೋತಿ |
ಶೋಷಯತಿಶೀತಿಯಾವತ್ | ಸೋಽಯಮ್ಋಭುರ್ನ ಉರು ಭಾಸಮಾನಃ ಸೂರ್ಯ ಇವ ತ್ವೇಷೋ
ದೀಪ್ತೋ ರಭಸಾನೋ ವೇಗಂ ಕುರ್ವನ್ ಅದ್ಯಾತ್ | ವಿದ್ಯೋತತೇ | ಪ್ರಕಾಶತೇ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಯುಜ್ಯೇಭಿಃ—ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದುದು | ಧಾಯೋ
ಭಿರ್ನಾ—ಭಾರವನ್ನು ಧರಿಸುವವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳಂತೆ | ಅಕ್ವೇಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ |
ವಿದ್ಯುನ್ಮ—ವಿದ್ಯುತ್ತಿನಂತೆ | ಸ್ಯೇಭಿಃ—ತನ್ನದೇ ಆದ | ಶುಷ್ಠ್ಯೈಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ದವಿದ್ಯೋತ್—
ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ ಅಂತಹವನೂ (ಮತ್ತು) | ಯಃ—ಯಾರು | ಮರುತಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಶರ್ಧೋ ನಾ—
ಸಂಘದಂತೆ | ತತಕ್ಷ—ತೀಕ್ಷ್ಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ (ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಹಿಸುವನೋ) ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು |
ಋಭುರ್ನ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ತ್ವೇಷಃ—ಕಾಂತಿಯುತನೂ | ರಭಸಾನಃ—ವೇಗಗುಮಿಯೂ
ಆಗಿ | ಅದ್ಯಾತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ರಥಕ್ಕೆ ಹೊಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವೂ, ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳಂತೆ ಪೂಜ್ಯವಾದ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ವಿದ್ಯುತ್ತಿನಂತೆ ತನ್ನ ದೇ ಅದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳ ಸಂಘದಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಹಿಸುವವನೂ ಆಗಿರುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುತನೂ, ವೇಗಗಾಮಿಯೂ ಆಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He who (goes) with sacred (rays), as if with self-harnessed, well-governed (steeds), who shines like lightning with his own scorching (flames), who impairs the vigour of Maruts, he glows radiant and rapid as the wide-shining sun.

~*~*~*~

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಥಾ ಹೋತರಿತ್ಯಷ್ಟರ್ಚಂ ಚಿತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ಯಥಾ ಹೋತರಿತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಥಾ ಹೋತಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. : ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯಥಾ ಹೋತಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೪

ಮಂಡಲ— ೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೪ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೫, ೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದ್ವಾರಾಜ ಋಕ್ಕಂಶ್ಚ—೪ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋಃ ಚಾರ್ಷಕೃತಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ ಹೋತಮನುಷೋ ದೇವತಾತಾ ಯಜ್ಞೇಭಿಃ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ
ಯಜಾಸಿ |

ಏವಾ ನೋ ಅದ್ಯ ಸಮನಾ ಸಮಾನಾನುಶನ್ಸಗ್ನ ಉಶತೋ ಯಕ್ಷಿ
ದೇವಾನ್ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಥಾ | ಹೋತಃ | ಮನುಷಃ | ದೇವತಾತಾ | ಯಜ್ಞೇಭಿಃ | ಸೂನೋ | ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಯಜಾಸಿ |
ಏವ | ನಃ | ಅದ್ಯ | ಸಮನಾ | ಸಮಾನಾನ್ | ಉಶನ್ | ಅಗ್ನೇ | ಉಶತಃ | ಯಕ್ಷಿ | ದೇವಾನ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಹೋತದೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಃ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ಯಥಾ ಯೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಮನುಷೋ ಮನೋಃ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಯಮಾನಸ್ಯ ದೇವತಾತಾ | ಯಜ್ಞಾನಾವೃತತ್ | ದೇವತಾತ್ ಯಜ್ಞೇ ಯಜ್ಞೇಭಿಯುರಮಾನಸಾಧನೈರ್ವಿಭಿಯುರಜಾಸಿ ದೇವಾನುಜಸಿ ಏವೈವಂ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮದ್ಯಾಸ್ತಿನೈಃ ಸಮಾನಾನ್ ತ್ವತ್ಸದ್ಯಶಾನಿಂದ್ರಾದೀನುಶನ್ ಕಾಮಯಮಾನಸ್ತಮುಶತಃ ಕಾಮಯಮಾನಾನ್ಯಪ್ಪವ್ಯಾನ್ ದೇವಾನ್ ಸಮನಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಯಕ್ಷಿ | ಯಜ | ಯದ್ವಾ ಸಮಾನಂ ಮನ್ಯಂತೇಽಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾನಿತಿ ಸಮನೋ ಯಜ್ಞಃ | ತಸ್ಮಿನ್ನಿತಿ ಯೋಜ್ಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಹೋತಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡುವವನೂ | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಮನುಷಃ—ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾದ ಮನುವಿನ | ದೇವತಾತಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಯಜ್ಞೇಭಿಃ—ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಯಜಾಸಿ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸದೆಯೇ | ಏವ—ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಸಮಾನಾನ್—ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು | ಉಶನ್—ಪೂಜಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿ | ಉಶತಃ—ಯಜ್ಞೇಚ್ಛುಗಳಾದ | ದೇವಾನ್—ಅದೇ ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಸಮನಾ—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಯಕ್ಷಿ—ಪೂಜಿಸು.

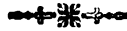
|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಹೋತೃರೂಪನೂ, ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ- ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಕರ್ತನಾದ ಮನುವಿನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸದೆಯೇ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,

ನಮ್ಮ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಯಜ್ಞೇಚ್ಛುಗಳಾದ ಆದೇ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತೀಪ್ರವಾಗಿ ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

Son of strength, invoker (of the gods), in like manner as at the worship of the gods by Manu you offered worship with sacrifices, so now, Agni, with willing mind, worship for us the assenting deities, regarding them as you^r equals.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಖಾ ||

ಸ ನೋ ವಿಭಾವಾ ಚಕ್ಷುರ್ನ ವಸೋರಗ್ನಿರ್ವನ್ನಾರು ವೇದ್ಯಶ್ಚನೋ
ಧಾತ್ |

ವಿಶ್ವಾಯುರ್ಯೋ ಅಮೃತೋ ಮುರ್ತ್ಯೇಷುಷ್ಪಭೂದ್ಧಿರ್ಜಾತ-
ವೇದಾಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ವಿಭಾವಾ | ಚಕ್ಷುಃ | ನ | ವಸೋಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ವಂದಾರು | ವೇದ್ಯಃ | ಚಂದ್ರಃ | ಧಾತ್ |
ವಿಶ್ವಾಯುಃ | ಯಃ | ಅಮೃತಃ | ಮುರ್ತ್ಯೇಷು | ಉಷ್ಪಭೂತ್ | ಭೂತ್ | ಅಧಿಃ | ಜಾತವೇದಾಃ |

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಸೋರಹನಿ ಚಕ್ಷುರ್ನ ಪ್ರಕಾಶಕಃ ಸೂರ್ಯ ಇವ ವಿಭಾವಾ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ ವೇದ್ಯಃ ಸರ್ವೈರ್ಜ್ಞಾತವ್ಯೋ ಲಂಭನೀಯೋ ವಾ ಸೋರಗ್ನಿರ್ನೋರಗ್ನಿಭ್ಯಂ ವಂದಾರು ವಂದನೀಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ ಚನೋರಗ್ನಂ ಧಾತ್ | ದಧಾತು | ಪ್ರಯಚ್ಛಿತ್ಯೈರ್ಥಃ | ವಿಶ್ವಾಯುಃ ಸರ್ವಾನ್ನಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಜೀವನಹೇತುರ್ವಾಮೃತೋ ಮರಣರಹಿತೋರಗ್ನಿಧಿರ್ವಿವರಹನಾಯ ಸತತಗಾಮಿ ಜಾತವೇದಾ ಜಾತಾನಾಂ ವೇದಿತಾ ಜಾತಧನೋ ನಾ ಏವಂಭೂತೋ ಯೋರಗ್ನಿರ್ಮುರ್ತ್ಯೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ಯಜಮಾನೇಷುಷ್ಪಭೂದ್ಧಿತ್ ಉಷಃಕಾಲೇರಗ್ನಿಹೋತ್ರಹೋಮಾರ್ಥಂ ಪ್ರಬುದ್ಧೋ ಭವತಿ ಸ ಇತಿ ಪೂರ್ವತೃನ್ಯಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಸ್ತ್ರೋಃ—ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ | ಚಕ್ಷಣಿರ್ನ—ಪ್ರಕಾಶಕನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ವಿಭಾವಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ |
 ವೇದ್ಯೋಃ—ಸಕಲರಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನೂ | ವಿಶ್ವಾಯುಃ—ಸಕಲರಿಗೂ ಜೀವನಕೇತುವೂ | ಅಮೃತೇ—
 ಮರಣರಹಿತನೂ | ಅತಿಥಿಃ—ಅತಿಥಿರೂಪನೂ | ಜಾತವೇದಾಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ (ಮತ್ತು) | ಯೇ—
 ಯಾವನು | ಮರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರ ನಡುವೆ | ಉಷರ್ಬುದ್ಯೂತ್—(ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ) ಉಷಃ
 ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗುವನೋ ಅಂತಹವನೂ ಆದ | ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ—ನಮಗೆ |
 ವಂದಾರು—ಸ್ತುತೃವಾದ | ಚನಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಧಾತ್—ಕೊಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಹಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಸಕಲರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನೂ, ಸಕಲ
 ರಿಗೂ ಜೀವನಾಧಾರಕನೂ, ಮರಣರಹಿತನೂ, ಅತಿಥಿರೂಪನೂ, ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ, ಮತ್ತು ಮಾನವರ ನಡುವೆ
 ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗುವವನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮಗೆ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವಾದ
 ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ.

English Translation.

May that Agni, who, like the illuminator of the day, is resplendent
 and cognizable (by all), grant us commendable food; he who is the life of
 all, immortal, who knows all that exists, who is our guest, waking amongst
 men at dawn.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದ್ಯಾವೋ ನ ಯಸ್ಯ ಸನಯಂತ್ಯಭ್ವಂ ಭಾಸಾಂಸಿ ವಸ್ತ್ರೇ ಸೂರ್ಯೋ ನ
 ಶುಕ್ರಃ |

ವಿ ಯ ಇನೋತ್ಯಜರಃ ಸಾವಕೋಶ್ಚ ಸ್ಯ ಚಿಚ್ಚಿಶ್ಚ ಥ ತ್ವಾವ್ಯಾಣಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ಯಾವಃ | ನ | ಯಸ್ಯ | ಸನಯಂತಿ | ಅಭ್ವಂ | ಭಾಸಾಂಸಿ | ವಸ್ತ್ರೇ | ಸೂರ್ಯಃ | ನ | ಶುಕ್ರಃ |

ವಿ | ಯಃ | ಇನೋತಿ | ಅಜರಃ | ಸಾವಕಃ | ಅಶ್ಚ ಸ್ಯ | ಚಿಶ್ಚ | ಶಿಶ್ಚಿಶ್ಚ | ತ್ವಾವ್ಯಾಣಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ಉಕ್ತಂ ಚ | ಅಸ್ತೃಷಮಾರ್ಥಸ್ಯ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ ಪ್ರಯೋಗಃ |
ನಿ. ೭-೩೧ | ಇತಿ || ದ್ಯಾವಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸಂಪ್ರತೀದಾನೀಂ ಯಸ್ಯಾಗ್ನೇರಭ್ಯಂ ಮಹತ್ಕರ್ಮ ಪನಯಂತಿ
ಸ್ತುವಂತಿ ಸೋದಗ್ನಿಃ ಸೂರ್ಯೋ ನ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಶುಕ್ರಃ ಶುಕ್ಲವರ್ಣಃ ಸನ್ ಭಾಸಾಂಸಿ ತೇಜಾಂಸಿ
ವಸ್ತೇ | ಆಚ್ಚಾದಯತಿ | ಯಶ್ಚಾ ಜರೋ ಜರಾರಹಿತಃ ಪಾವಕಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಶೋಧಕೋದಗ್ನಿರ್ವಿನೋತಿ
ಭಾಸಾ ಸರ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ ಸೋದ್ರಯಮ್ನಸ್ಯ ಚಿತ್ ವ್ಯಾಪನಶೀಲಸ್ಯಾಪಿ ರಾಕ್ಷಸಾದೇಃ ಪೂರ್ವ್ಯಾಣಿ
ಚಿರಂತನಾನಿ ಪುರಾಣಿ ಶಿಶ್ನುಥತ್ | ಹಿನಸ್ತಿ || ಶ್ನುಥ ಕ್ಷುಥ ಹಿಂಸಾಯಾಮಿತಿ ಧಾತುಃ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

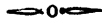
ದ್ಯಾವಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ನ—ಈಗ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಭ್ಯಂ—ಮಹತ್ಕರ್ಮ
ವನ್ನು | ಪನಯಂತಿ—ಸ್ತುತಿಸುವರೋ (ಆ ಅಗ್ನಿಯು) | ಸೂರ್ಯೋ ನ—ಸೂರ್ಯನೆ | ಶುಕ್ರಃ—ಶುಕ್ರವರ್ಣ
ವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ಭಾಸಾಂಸಿ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ವಸ್ತೇ—ಹೊದಿಸುತ್ತಾನೆ | ಯಃ—ಯಾವನು | ಅಜರಃ—
ಜರಾರಹಿತನೂ | ಪಾವಕಃ—ಶುದ್ಧಕಾರಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ವಿ ಇನೋತಿ—ಎನ್ನ ಪ್ರಭೆ
ಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅಶ್ನು ಸ್ಯ ಚಿತ್—ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಪೂರ್ವ್ಯಾಣಿ—
ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ಶಿಶ್ನುಥತ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಈಗ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಮಹತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ಸೂರ್ಯನೆ ಶುಭ್ರ
ವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಹೊದಿಸುತ್ತಾನೆ (ಹರಡುತ್ತಾನೆ) ಯಾರು ಜರಾರಹಿತನೂ
ಶುದ್ಧಕಾರಕನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಸುರ ಪಟ್ಟಣಗಳು
ನಾನಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಹರಡಿದ್ದರೂ ಅವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Whose great deeds his worshippers now celebrate, who is clothed
with light, radiant as the sun, exempt from decay, the purifier, he illumines
(all things), and destroys the ancient cities of the dispersed (evil beings).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವದ್ವಾ ಹಿ ಸೂನೋ ಅಸ್ಯದ್ವಸದ್ವಾ ಚಕ್ರೇ ಅಗ್ನಿರ್ಜನುಷಾಜ್ಞಾನ್ಮಂ |

ಸ ತ್ವಂ ನ ಊರ್ಜಸನ ಊರ್ಜಂ ಧಾ ರಾಜೀವ ಜೇರವ್ಯಕೇ ಕ್ಷೇಷ್ಯಂತಃ ||೪||

! ಪದವಾಃ ||

ವದ್ವಾ | ಹಿ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಅಸಿ | ಅದ್ವ್ಯಸದ್ವಾ | ಚಿಕ್ರೇ | ಅಗ್ನಿಃ | ಜನುಷಾ | ಅಜ್ಞ | ಅನ್ನಂ |
ಸಃ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಉರ್ಜಸನೇ | ಉರ್ಜಂ | ಧಾಃ | ರಾಜಾಽವ | ಜೇಃ | ಅವ್ಯಕೇ | ಕ್ಷೇಷಿ |
ಅಂತರಿತಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯ.ಇಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸೂನೋ ಸಹಸಃ ಪುತ್ರೈಃ | ಯದ್ವಾ ಸೂ ಪ್ರೇರಣೇ | ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಣಾಗ್ನೇ ವದ್ವಾ
ವದನೀಯಃ ಸ್ತುತೋಽಸಿ ಹಿ | ಪರಃ ಪಾದಃ ಪರೋಕ್ಷಕೃತಃ | ಅದ್ವ್ಯಸದ್ವಾಪ್ಸದನೀಯೇಷು ಹವಿಷು
ಸೀದನ್ ಹವಿಷ್ವೀಕರಣಾಯೋಪವಿಶನ್ನಗ್ನಿರ್ಜನುಷಾ ಜನ್ಮನಾ ಸ್ವಭಾವತ ಏವಾಜ್ಞ | ಗೃಹನಾಮೃತತ್ |
ಗೃಹಮನ್ನಂ ಚ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಚಿಕ್ರೇ | ಕರೋತಿ | ಊರ್ಜಸನ ಊರ್ಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ದಾತರಗ್ನೇ
ನೋಽಸ್ಯಭ್ಯಂ ತ ತಾದೃಶಸ್ತಮೂರ್ಜಮನ್ನಂ ಧಾಃ | ದೇಹಿ | ತಥಾ ರಾಜೇವ ಜೇಃ | ಅಸ್ಮಚ್ಚಿತ್ತೂನ್
ಜಯ | ಏತತ್ಸರ್ವಾರ್ಥಮವ್ಯಕೇ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಭಿರ್ಬಾಧಕೈರ್ವಿಯುಕ್ತೇಽಸ್ಮದೀಯೇಽಗ್ನಾಗಾರೇಽಂತ-
ರ್ಮಧ್ಯೇ ಕ್ಷೇಷಿ ನಿವಸ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸೂನೋ—ಎಲೈ ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಪದ್ವಾ ಅಸಿ—ನೀನು ವಂದನೀಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ |
ಅದ್ವ್ಯಸದ್ವಾ—ಹವಿಷ್ಕಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಜನುಷಾ—ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ
ಅಜ್ಞ—ಗೃಹವನ್ನೂ | ಅನ್ನಂ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ಚಿಕ್ರೇ—(ಯಜಮಾನನಿಗೆ) ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ | ಊರ್ಜಸನೇ—
ಅನ್ನದಾತೃವಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಸಃ ತ್ವಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಉರ್ಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು |
ಧಾಃ—ಕೊಡು | ರಾಜೇವ—ಪ್ರಭುವಿನಂತೆ | ಜೇಃ—ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದು | ಅವ್ಯಕೇ—ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳ
ಬಾಧಾರಹಿತವಾದ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದ | ಅಂತಃ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ | ಕ್ಷೇಷಿ—ವಾಸಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ವಂದನೀಯನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಹವಿಷ್ಕಗಳ ನಡುವೆ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವ
ಅಗ್ನಿಯು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿಯೇ ಗೃಹವನ್ನೂ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನ್ನದಾತೃವಾದ
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು, ಪ್ರಭುವಿನಂತೆ ಜಯಶೀಲನಾಗಿರು. ರಾಕ್ಷ
ಸಾದಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದ ನಡುವೆ ವಾಸಮಾಡು.

English Translation

Son of strength, you are to be praised; Agni, sitting upon the
(sacrificial) viands, has given (to his worshippers), from their birth, habitat-

ion and food ; giver of strength, bestow strength upon us ; triumph like a prince, so that you may abide in our unassailed (dwelling).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಿತಿಕ್ತಿ ಯೋ ವಾರಣವನ್ಮಮತ್ತಿ ವಾಯುರ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರತ್ಯೇತ್ಯಕ್ತೂನ್ |

ತುರ್ಯಾಮ ಯಸ್ತ ಅದಿಶಾಮರಾತಿರತ್ಯೋ ನ ಹೃತಃ ಪತತಃ ಪರಿಹೃತ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಿತಿಕ್ತಿ | ಯಃ | ವಾರಣಂ | ಅನ್ಮಂ | ಅತ್ತಿ | ವಾಯಃ | ನ | ರಾಷ್ಟ್ರೀ | ಅತಿ | ಏತಿ | ಅಕ್ತೂನ್ | ತುರ್ಯಾಮ | ಯಃ | ತೇ | ಅದಿಶಾಂ | ಅರಾತಿಃ | ಅತ್ಯೋ | ನ | ಹೃತಃ | ಪತತಃ | ಪರಿಹೃತ್ |.

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಽಗ್ನಿರ್ವಾರಣಂ ತಮಸಾಂ ನಿವಾರಕಂ ಸ್ವಕೀಯಂ ತೇಜೋ ನಿತಿಕ್ತಿ ನಿಶ್ಕೃತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣೀಕರೋತಿ || ತಿಜ ನಿಶಾನ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಯಶ್ಚಾನ್ಯಂ ಯಜ್ಞೈಭಿದೀಯಮಾನಂ ಹವಿರ್ಭಕ್ಷಣಮತ್ತಿ ಭಕ್ಷಯತಿ | ತಥಾ ಚ ಶ್ರುಯತೇ | ಅನೌ ದೋಃ ವಾ ಏವೋಽನ್ಯಸತಿಯದಗ್ನಿರಿತಿ | ಸೋಽಗ್ನಿರ್ವಾಯುರ್ನ ವಾಯುರಿವ ರಾಷ್ಟ್ರೀ | ಈಶ್ವರನಾವೃತತ್ | ರಾಷ್ಟ್ರಂ ರಾಜ್ಯಂ | ತದ್ವಾನ್ | ವಾಯುರ್ಯಥಾ ಸ್ವಮಾಹಾತ್ಮ್ಯೇನ ಸರ್ವಮಿಷ್ಟೇ ತದ್ವತ್ | ಸರ್ವಸ್ಯೇಶ್ವರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾದೃತಃ ಸನ್ ಅಕ್ತೂನ್ ರಾತ್ರಿರತ್ಯೇತಿ | ಅತಿಕ್ತಾಮತಿ | ತದ್ಧತಮಂಧಕಾರಂ ತಿರಸ್ಕರೋತಿರತ್ಯರ್ಥಃ | ವಯಂ ಚ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ತುರ್ಯಾಮ ತಂ ಹಿಂಸ್ಯಾಮ ಯೋ ಜನಸ್ತೇ ತುಭ್ಯಮಾದಿಶಾಮಾದಿಶ್ಯಮಾನಾನಾಂ ದೀಯಮಾನಾನಾಂ ಹವಿಷಾಮರಾತಿರರಾತಿರದಾತಾ || ಛಾಂದಸೋ ದೀರ್ಘಃ || ಯೆದ್ವಾ | ಅರಾತಿರ್ದರ್ಶಸ್ಯಾದಾತ್ಯನ್ ತೇ ಶ್ಯಾಂ ಪ್ರತ್ಯಾದಿಶಾಮಾದೇಷ್ಟ್ಯಾಣಾಮಾಚಕ್ಷಾಣಾನಾಮಸ್ಯಾಕಂ ಯೋ ಜನೋ ವಿರೋಧೀ ತಂ ಹಿಂಸ್ಯಾಮ | ತ್ವಂ ಚಾತ್ಯೋ ನ ತೀಘ್ರಗಾಮಿಾ ಚಾತ್ಯಶ್ಚ ಇವ ಹೃತೋ ಹಿಂಸಕಾನ್ವತತ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಗಚ್ಛತಃ ಶತ್ರುನ್ ಪರಿಹೃತ್ ಪರಿಗತ್ಯ ಹಂತಾ ಭವ || ಹೃರತೇರ್ಹಂಸಾರ್ಥಸ್ಯೈಕದ್ವೃಪಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ವಾರಣಂ—ಆಂಧಕಾರನಿವಾರಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ನಿತಿಕ್ತಿ—ತೀವ್ರವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ (ಯಾರು) | ಅನ್ಮಂ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು | ಅತ್ತಿ—ಭಕ್ಷಿಸುವನೋ

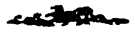
(ಆ ಅಗ್ನಿಯು) | ನಾಯುರ್ವ—ನಾಯುವಿನಂತೆ | ರಾಷ್ಟ್ರೀ—ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾಗಿ | ಅಕ್ಲೋನ್—ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು
 ಅತ್ಯೇತಿ—ದಾಟುತ್ತಾನೆ (ರಾತ್ರಿಯ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ) | ತುರ್ಯಾಮ—(ನಾವೂ ಆ ಅಂಧ
 ಕಾರವನ್ನು ದಾಟೋಣ | ಯೇ—ಯಾವ ಮಾನವನು | ತೇ—ನಿನ್ನಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಬೇಕಾದ | ಆದಿಶಾಂ—
 ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಆರಾತೀಃ—ದಾನಮಾಡದಿರುವನೋ (ಅವನನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡೋಣ) (ನೀನೂ ಸಹ)
 ಅತ್ಯೋ ನ—ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ | ಹೃತಃ—ಹಿಂಸಕರೂ | ಪತತಃ—ನಮ್ಮೆದುರು ಬೀಳುವವರೂ ಆದ
 ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಪರಿಹೃತ್—ಎದುರುಬಿದ್ದು ನಾಶಗೊಳಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಅಂಧಕಾರನಿವಾರಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ, ಯಾರು ಹವಿಸ್ಸಿನ
 ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವನೋ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ನಾಯುವಿನಂತೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾಗಿ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾನೆ.
 ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಅಂಧಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾವೂ ಆ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದಾಟೋಣ. ಎಲೈ
 ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಮಾನವನು ನಿನ್ನಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಬೇಕಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡದಿರುವನೋ ಅವನನ್ನೂ
 ನಾವು ನಾಶಮಾಡುವಂತಾಗಲಿ. ನೀನೂ ಸಹ ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ ಅಶ್ವದಂತೆ ಹಿಂಸಕರೂ ನಮ್ಮೆದುರು ಬೀಳುವವರೂ
 ಆದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರುಬಿದ್ದು ನಾಶಗೊಳಿಸು.

English Translation.

He who whets his (gloom)-dispersing (radiance), who eats the
 (offered) oblation, a sovereign like Vayu, overcomes the nights; may we
 prevail (over him) who is not a donor of the oblations that are due, (Agni)
 to you and (swift) as a horse, be the destroyer of the foes assailing (us).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಸೂರ್ಯೋ ನ ಭಾನುಮದ್ಧಿರಕ್ಯೈರಗ್ನೇ ತತಂಥ ರೋದಸೀ ವಿ ಭಾಸಾ |
 ಚಿತ್ರೋ ನಯತ್ಪರಿ ತಮಾಂಸ್ಯಕ್ತಃ ಶೋಚಿಷಾ ಪತ್ಮನ್ವೌಶಿಜೋ ನ ದೀ-
 ಯನ್ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ಸೂರ್ಯಃ | ನ | ಭಾನುಮತ್ಽಭಿಃ | ಅಕ್ಯೈಃ | ಅಗ್ನೇ | ತತಂಥ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ವಿ | ಭಾಸಾ |
 ಚಿತ್ರಃ | ನಯತ್ | ಪರಿ | ತಮಾಂಸಿ | ಅಕ್ತಃ | ಶೋಚಿಷಾ | ಪತ್ಮನ್ | ಔಶಿಜಃ | ನ | ದೀಯನ್ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭಾಸಾ ದೀಪ್ತಾ ವ್ಯಾ ತತಂಥ | ವಿಶೇಷೇಣಾಚ್ಛಾದಯಸಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಭಾನುಮದ್ಧಿಃ ಪ್ರಭಾವದ್ಧಿರಕೈರರ್ಚನೀಯೈಃ ಕಿರಣೈಃ ಸೂರ್ಯೋ ನ | ಯಥಾ ಸೂರ್ಯ ಆತನೋತಿ ತದ್ವತ್ | ಪರೋದ್ಯರ್ಥಃ ಪರೋಕ್ಷಕೃತಃ | ಪತ್ನನ್ | ಪತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಿತಿ ಪತ್ನಿ ಮಾರ್ಗಃ | ತಸ್ಮಿನ್ನೋಶಿಜೋ ನ | ಉಶಿಜಃ ಸ್ತೋತಾರಃ | ಸ್ತುತೃತಯಾ ತತ್ಪಂಬಂಧ್ಯಾಶಿಜಃ ಸೂರ್ಯಃ | ಸ ಇವ ದೀಯನ್ ಗಚ್ಛನ್ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾಕ್ತಃ ಸಂಶ್ಲಿಷ್ಟಃ ಆತ ಏವ ಚಿತ್ರಶ್ಲ್ಯಾಯನೀಯೋದ್ಯಗ್ನಿಸ್ತಮಾಂಸಿ ನೈಶಾನ್ಯಂಧಕಾರಾಣಿ ಪರಿ ಣಯತ್ | ಪರಿಣಯತಿ | ಪರಿತೋ ಗಮಯತಿ | ಸರ್ವಸ್ಮಾದಸಿ ದಿಗ್ಭಾಗಾನ್ನಿ ವರ್ತಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

† ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಭಾನುಮದ್ಧಿಃ—ಪ್ರಭಾಯುತಗಳಾದವೂ | ಅಕೈಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದವೂ ಆದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ | ಸೂರ್ಯೋ ನ—ಸೂರ್ಯನು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸುವಂತೆ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಭಾಸಾ—ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ವಿ ಆ ತತಂಥ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡಿದ್ದೀಯೆ | ಪತ್ನನ್—ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಚಿಶಿಜೋ ನ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ದೀಯನ್—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ | ಶೋಚಿಷಾ—ಸ್ವತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ಅಶ್ಲಿಷ್ಟಃ—ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವವನೂ | ಚಿತ್ರಃ—ಆಕರ್ಷಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ತಮಾಂಸಿ—ರಾತ್ರಿಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪರಿಣಯತ್—ದೂರವಾಗಿ ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಭಾಯುತಗಳಾದವೂ, ಪೂಜ್ಯವಾದವೂ ಆದ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸುವಂತೆ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹರಡಿದ್ದೀಯೆ ಸಂಚಾರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಸ್ವತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವವನೂ, ಆಕರ್ಷಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ರಾತ್ರಿಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯನ್ನು ದೂರವಾಗಿ ಅಟ್ಟುತ್ತಾನೆ

English Translation.

You overspread, Agni, heaven and earth with radiance, like the sun with his lustrous rays; the wonderful Agni disperses the glooms like the adorned (sun) moving on his path, imbued with light.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾಹಿ ||

ತ್ವಾಂ ಹಿ ಮುದ್ರತಮುನುರ್ಕಶೋಕೈರ್ವನ್ಮನುಹೇ ಮಹಿ ನಃ ಶ್ರೋಷ್ಯಗ್ನೀ |

ಇಂದ್ರಂ ನ ತ್ವಾ ಶವಸಾ ದೇವತಾ ವಾಯುಂ ಪುಣಂತಿ ರಾಧಸಾ ನೃತಮಾಃ ||

|| ಪದವಾಹಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಹಿ | ಮಂದ್ರತಮಂ | ಅರ್ಕಶೋಕೈಃ | ವವ್ಯಮಹೇ | ಮಹಿ | ನಃ | ಶ್ರೋಷಿ | ಅಗ್ನೇ |
 ಇಂದ್ರಂ | ನ | ತ್ವಾ | ಶವಸಾ | ದೇವತಾ | ವಾಯುಂ | ಪೃಣಂತಿ | ರಾಧಸಾ | ಸ್ವತಮಾಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮಂದ್ರತಮಂ ಸ್ವತಮಂ ತ್ವಾಮರ್ಕಶೋಕೈರರ್ಚನೀಯೈಃ ಪೂಜನೀಂಃ ಶೋಕೈರ್ದಿಪ್ತಿಭಿಯುಕ್ತಂ ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ ವವ್ಯಮಹೇ ವ್ಯಣೇಮಹೇ ಸಂಭಜಾಮಹೇ | ಯಃ ಅರ್ಕಶೋಕೈರರ್ಚನೀಯೈಃ ಪಶಸ್ಯದ್ಧಿಪ್ತಿಕರಣೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಾಧನಭೂತೈಸ್ತಾಂ ಸಂಭಜಾವೇತಸ್ಮಾನ್ಮಹಿ ಮಹಸೂರ್ಯಸ್ಯದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರೋಷಿ | ತೃಣಂ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸ್ವತಮಾಃ ಸ್ತುತೀನಾಂ ನೇತೃತಮಾ ಋಷಿಃ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ವಾಯುಂ ಗಂಧಾರಂ | ಯದ್ವಾ ವಾಯುಮಿವ ಶವಸಾಯುಕ್ತಮಿಂದ್ರಂ ನ ಇಂದ್ರಮಿವ ದೇವತಾ ದೇವತಾತ್ವಾನಂ ತ್ವಾಂ ರಾಧಸಾ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣೇನ ಧನೇನ ಪೃಣಂತಿ | ಪ್ರೀಣಯಂತಿ | ದೇವತಾಶಬ್ದಾತ್ ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಃ ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತಿ ಲುಕ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಂದ್ರತಮಂ—ಆತ್ಯಂತ ಸ್ತುತೃನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅರ್ಕಶೋಕೈಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ವವ್ಯಮಹೇ—ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದ | ನ—ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶ್ರೋಷಿ—ಕೇಳು | ಸ್ವತಮಾಃ—ನರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಋಷಿಕ್ಕುಗಳು | ಶವಸಾ ವಾಯುಂ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆಯೂ | ಇಂದ್ರಂ ನ—ಇಂದ್ರನಂತೆಯೂ | ದೇವತಾ ತ್ವಾ—ದೇವತಾತ್ವನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು | ರಾಧಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ | ಪೃಣಂತಿ—ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಛಾನಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಆತ್ಯಂತ ಸ್ತುತೃನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಹತ್ತಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆಯೂ, ಇಂದ್ರನಂತೆಯೂ ದೇವತಾತ್ವನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನರರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಋಷಿಕ್ಕುಗಳು ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

We celebrate you, who are most adorable, with sacred praises :
 hear Agni, our laudation: the leaders (of rites) earnestly honour you with offerings, you who are divine like Indra, and like Vayu in strength,

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ನೋ ಅಗ್ನೇೞವೃಕೇಭಿಃ ಸ್ವಸ್ತಿ ವೇಷಿ ರಾಯಃ ಪಥಿಭಿಃ ಪರ್ಷ್ಯಂಹಃ |

ತಾ ಸೂರಿಭ್ಯೋ ಗೃಣತೇ ರಾಸಿ ಸುಮ್ಮಂ ಮದೇಮು ಶತಹಿಮಾಃ ಸುವೀರಾಃ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ನು | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅವೃಕೇಭಿಃ | ಸ್ವಸ್ತಿ | ವೇಷಿ | ರಾಯಃ | ಪಥಿಭಿಃ | ಪರ್ಷಿ | ಅಂಹಃ |

ತಾ | ಸೂರಿಭ್ಯಃ | ಗೃಣತೇ | ರಾಸಿ | ಸುಮ್ಮಂ | ಮದೇಮು | ಶತಹಿಮಾಃ | ಸುವೀರಾಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನೋೞವೃಕೇಭಿಃ | ವೃಕಾಃ ಸ್ತೇನಾಃ | ತದ್ರಹಿತೈಃ ಪಥಿಭಿರ್ಮಾರ್ಗೈ ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ಕ್ಷೇಮೋಣ ವೇಷಿ | ಗಮಯ | ಪ್ರಾಪಯ | ಅಂಹೋೞಂಹಸಃ ಪಾಪಾತ್ಪರ್ಷಿ | ಉಕ್ತಲಕ್ಷಣೈರ್ಮಾರ್ಗೈಃ ಸಾರಯ ಚಾಸ್ಮಾನ್ | ಯಾನಿ ತ್ವಯಾ ಸೂರಿಭ್ಯಃ ಸೋೞತೈಭ್ಯೋ ದೇಯಾನಿ ಸುಮ್ಮಾನಿ ತಾ ತಾನಿ ಸುಮ್ಮಂ ಸುಮ್ಮಾನಿ ಸುಖಾನಿ ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಮಹ್ಯಂ ರಾಸಿ | ದೇಹಿ | ವಯಂ ಚಿ ಶತಹಿಮಾಃ ಶತಂ ಹೇಮಂತಾನ್ ಸಂವತ್ಸರಾನ್ ಸುವೀರಾಃ | ವೀರ್ಯಾಜ್ಜ್ವಾಯಂತ ಇತಿ ವೀರಾಃ ಪುತ್ರಾದಯಃ | ಶೋಭನಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಸಹಿತಾಃ ಸಂತೋ ಮದೇಮು | ದೃಷ್ಯಾಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

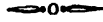
ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವೃಕೇಭಿಃ—ಜೋರರಹಿತವಾದ | ಪಥಿಭಿಃ—ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ | ಸ್ವಸ್ತಿ—ಕ್ಷೇಮದೊಡನೆ | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ರಾಯಃ—ಧನದ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ | ವೇಷಿ—ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗು | ಅಂಹಃ—ಪಾಪದಿಂದ | ಪರ್ಷಿ—ಬಿಡಿಸು | ಸೂರಿಭ್ಯಃ—ನಿನ್ನ ಸೋೞತೈಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲು ಅರ್ಹವಾದವೂ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ ಆದ | ಸುಮ್ಮಂ—ಧನಗಳನ್ನು | ಗೃಣತೇ—ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ನನಗೆ | ರಾಸಿ—ಕೊಡು | ಶತಹಿಮಾಃ—ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ | ಸುವೀರಾಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ | ಮದೇಮು—ನಾವು ಹರ್ಷಪಡುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಜೋರರಹಿತವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಕ್ಷೇಮದೊಡನೆ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಧನದ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು. ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪರಹಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಸೋೞತೈಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲು ಅರ್ಹವಾದವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನನಗೆ ಕೊಡು. ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಪಥ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ನಾವು ಹರ್ಷಪಡುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Quickly conduct us, Agni, by unmolested paths, to riches and prosperity : (convey us) beyond sin : those delights which you give to ,your adorers (extend) to him who (now) glorifies you, and may we, living for a hundred winters, and blessed with excellent posterity, be happy.

ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹುನೇ ವ ಇತಿ ಸಪ್ತಚೇಮಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ವಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ | ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಹುನೇ ವಃ ಸಪ್ತೇತಿ | ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ||

ಅನುವಾದವು—ಹುನೇ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಭ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಹುನೇ ವಃ ಸಪ್ತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರ ಮಂತ್ರ ಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೫ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೭ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯೆ—೭	
	ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ	
	ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಹುನೇ ವಃ ಸೂನುಂ ಸಹಸೋ ಯುವಾನನುದ್ರೋಘನಾಚಂ ಮುತಿಭಿರ್ಯ-
 ವಿಷ್ಕಂ |
 ಯು ಇನ್ವತಿ ದ್ರವಿಜಾನಿ ಪ್ರಚೇತಾ ವಿಶ್ವನಾರಾಣಿ ಪುರುವಾರೋ ಅಧ್ರುಕ್ ||

|| ಪದಾರ್ಥಃ ||

ಹುನೇ | ವಃ | ಸೂನುಂ | ಸಹಸಃ | ಯುವಾನಂ | ಅದ್ರೋಘವಾಚಂ | ಮುತ್ಯಭಿಃ | ಯವಿಷ್ಕಂ |
ಯಃ | ಇನ್ವತಿ | ದ್ರವಿಣಾನಿ | ಪ್ರಜೇತಾಃ | ನಿಶ್ಚವಾರಾಣಿ | ಪುರುವಾರಃ | ಅಧ್ರುಕ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ವಃ || ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಬಹುವಚನಂ || ತ್ವಾಂ ಮತಿಭಿರ್ಮನನೀಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈ-
ರ್ಹವೇ | ಅಹ್ವಯಾಮಿ | ಕೀದೃಶಂ | ಸಹಸೋ ಬಲಸ್ಯ ಸೂನುಂ ಪುತ್ರಂ | ಅಗ್ನಿರ್ಹಿ ಬಲೇನ
ಮಥ್ಯಮಾನೋ ಜಾಯತೇ | ಯುವಾನಂ ನಿತ್ಯತರುಣಂ ಫಲಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಿತಾರಂ ವಾ ಅದ್ರೋಘವಾಚಂ |
ಅದ್ರೋಘವ್ಯಾ ಪ್ರಶಸ್ತಾ ಸ್ತುತಿರೂಪಾ ವಾಕ್ ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ತಾದೃಶಂ | ಯವಿಷ್ಕಮತಿ-
ತಯೇನ ಯುವಾನಂ | ಪ್ರಜೇತಾಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಯಜ್ಞಾನಃ ಪುರುವಾರಃ ಪುರುಭಿರ್ಬಹುಭಿರಣೇಯಃ
ಸಂಭಜನೀಯೋಽಧ್ರುಗದ್ರೋಘಾ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಏವಂಭೂತೋ ಯೋಽಗ್ನಿರ್ನಿಶ್ಚವಾರಾಣಿ ಸರ್ವ-
ವರಣೇಯಾನಿ ಸಂಭಜನೀಯಾನಿ ಪ್ರಶಸ್ತಾನಿ ದ್ರವಿಣಾನಿ ಧನಾನೀನ್ವತಿ ಪ್ರೇರಯತಿ | ಸ್ತೋತ್ರೈಭ್ಯೋ
ದದಾತಿತಿ ಯಾವತ್ | ತಂ ತ್ವಾಂ ಹುವ ಇತಿ ಪೂರ್ವತ್ರ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಪ್ರಜೇತಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ | ಪುರುವಾರಃ—ಅನೇಕರಿಂದ
ಆದ್ಯತನೂ | ಅಧ್ರುಕ್—ಯಜಮಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೆಡಕನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ನೀನು |
ನಿಶ್ಚವಾರಾಣಿ—ಸಕಲರಿಗೂ ಅನೇಕ್ಷಿತವಾದವೂ | ಸಂಭಜನೀಯಾನಿ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೂ ಆದ | ದ್ರವಿಣಾನಿ—
ಧನಗಳನ್ನು | ಇನ್ವತಿ—ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಕೊಡುವೆಯೋ ಅಂತಹ | ಸಹಸಃ ಸೂನುಂ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ |
ಯುವಾನಂ—ನಿತ್ಯತರುಣನೂ | ಅದ್ರೋಘವಾಚಂ—ಸ್ತುತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯಿಗೆ ಪಾತ್ರನೂ ಆದ | ವಃ—
ನಿನ್ನನ್ನು | ಮತಿಭಿಃ—ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಹುನೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಆದ್ಯತನೂ, ಯಜಮಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೆಡ
ಕನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವನೂ ಆದ ಯಾವ ನೀನು ಸಕಲರಿಗೂ ಅನೇಕ್ಷಿತವಾದವೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದವೂ ಅವ ಧನಗಳನ್ನು
ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಕೊಡುವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ನಿತ್ಯತರುಣನೂ ಸ್ತುತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯಿಗೆ ಪಾತ್ರನೂ ಆದ
ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I invoke you, Agni, the son of strength, the irreproachable, the very young ; you who are wise, the sought of many, the merciful, who bestow treasures acceptable to all.

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು !

ವಃ—ತ್ವಾಂ | ನಿನ್ನ ನ್ನು; ಇಲ್ಲಿ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. **ಸರ್ವೇ ವಿಧಯೋ-ತ್ಯಂದಸಿ ವಿಕಲ್ಪಂತೇ**—ಎಂದರೆ ಭಂದೋಬಧ್ಧವಾದ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಿ, ವಚನ, ಲಿಂಗ ಮೊದಲಾದ ವಿಧಿನಿಯಮಗಳು ವ್ಯಾಕರಣಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಭಾಷಾಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕಾಗಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ವ್ಯಾಕರಣಾದಿ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಇರಲೂ ಬಹುದು, ಇಲ್ಲದಿರಲೂ ಬಹುದು. ಈ ರೀತಿ ಇರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ವಿರುದ್ಧವೇನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಭಂದಸ್ತಿನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ವಿಭಕ್ತಿವಚನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಯವು ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯುಷ್ಮಚ್ಚ ಬ್ದದ ದ್ವಿತೀಯೈಕ ವಚನಾಂತ ಶಬ್ದವಾದ ತ್ವಾಂ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಒದಲಾಗಿ ಅದೇ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಬಹುವಚನವಾದ **ವಃ** ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ

ಸೂನುಂ ಸದಸಃ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನು; ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅರಣಿಗಳೆಂಬ ನುರದ ತುಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ನೊಸರನ್ನು ಕಡೆಯುವಂತೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕಡೆದು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಕಡೆಯುವಾಗ ಬಹಳ ಬಲವನ್ನು ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕಡೆಯಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಬಲಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನು ಅಥವಾ ಬಲದ ಪುತ್ರನು ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆಯುವುದು ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ರೂಢಿ ಇದೆ. **ಸದಸಃ ಸೂನು, ಸದಸಃ ಪುತ್ರ, ಸದಸಃ ಯಹು** ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವು.

ಯುವಾನಂ ಯವಿಷ್ಠಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತರುಣನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಯೌವನವೆಂಬ ಅವಸ್ಥೆಯು (ಅತಿಶಯವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಕಾಲವು) ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಿರುವುದು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯು ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೂ, ವಾರ್ಧಿಕ್ಕಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯಮವಾದ ಅವಸ್ಥೆಯು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾಲಪರಿಮಿತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಆಗಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದು ವಾರ್ಧಿಕ್ಕಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲೇ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ವಿಷಯವು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಥನಮಾಡಿದಾಗ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಕಿಡಿಯು ಮಾತ್ರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಗ ಅದನ್ನು-ಶಿಶುವೆಂದು ಕರೆಯುವರು. **(ಶಿಶುಂ ಜಾತಂನ ಬಿಭ್ರತಿ)** ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ಆ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಅಗ್ನಿಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸಮಿತ್ತು, ಆಜ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಆಗ ಅಗ್ನಿಯು ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಂದರೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳನ್ನು ಹಾಕುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ಅಗ್ನಿಯು ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾಲದ ಅವಧಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ (ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ) ಇಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು **ಯುವಾ, ಯವಿಷ್ಠಂ—**ತರುಣ, ಅತಿಶಯವಾದ ತರುಣ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿರುವುದು)

ಅದ್ರೋಘನಾಚಂ—ದ್ರೋಹಕರವಾದ ಅಥವಾ ನಿಂದಾರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ ಎಂದರೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಯೊಪವಾದ ಎಂದರ್ಥವು.

ಪುರುವಾರಾಃ—ಪುರುಭಿರ್ಬಹುಭಿಃ ವರಣೇಯಃ | ಅನೇಕರಿಂದ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತನಾದವನು. ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವರೆಲ್ಲರೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಅಗ್ನಿ ಇಂದ್ರ ನೊಡಲಾದ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದು. **ವಿಶ್ವವಾರಾಣಿ** ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಪುರುವಾರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಂತೆಯೇ ಇವೆ. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿರಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಎಂದರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯುಕ್—**ಅದ್ರೋಗ್ವಾ ಯಜಮಾನಾನಾಂ**—ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜಮಾನರೇ ನೊಡಲಾದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಹ ಅಥವಾ ಕೆಡುಕನ್ನು ಮಾಡದಿರುವವನು ಎಂದು ಈ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ.

| ಸಂಹಿತಾಶಾಃ |

ತೈ ವ ಸೂನಿ ಪುರ್ವಣೇಕ ಹೋತದೋಷಾ ವ ಸ್ತೋರೇರಿರೇ ಯಜ್ಞ ಯಾಸಃ |
 ಕ್ಷಾಮೇವ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸಂ ಸೌಭಗಾನಿ ದಧಿರೇ ಪಾವಕೇ ||

| ಪದಶಾಃ |

ತೈ ಇತಿ | ವ ಸೂನಿ | ಪುರ್ವ ಅನೇಕ | ಹೋತಃ | ದೋಷಾ | ವ ಸ್ತೋಃ | ಅ | ಈರಿರೇ | ಯಜ್ಞ ಯಾಸಃ |
 ಕ್ಷಾಮ್ಯ ಇವ | ವಿಶ್ವಾ | ಭುವನಾನಿ | ಯಸ್ಮಿನ್ | ಸಂ | ಸೌಭಗಾನಿ | ದಧಿರೇ | ಪಾವಕೇ || ೨ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಪುರ್ವಣೇಕ ಬಹುಜ್ವಾಲ ಹೋತೇರ್ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತರಗ್ನೇ ತೈ ತೈಯ ದೋಷಾ ರಾಶ್ಚಾ ವ ಸ್ತೋರಹನಿ ಚ ಯಜ್ಞ ಯಾಸೋ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಾ ಯಜಮಾನಾ ವ ಸೂನಿ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಧನಾನ್ಯೇ- ರಿರೇ | ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪ್ರೇರಯಂತಿ | ಸ್ತ್ರಾಪಯಂತಿ | ಜುಹ್ವತೀತೈರ್ಥಃ | ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭುವನಾನಿ ಭೂತಜಾತಾನಿ ಕ್ಷಾಮೇವ ಕ್ಷಮಾಯಾಂ ಭೂವ್ಯಾಮಿವ ಯಸ್ಮಿನ್ ಸಾವಕೇ ಶೋಧಕೇಽಗ್ನೌ ಸೌಭಗಾನಿ ಧನಾನಿ ಸಂದಧಿರೇ ದೇವಾಃ ಸಮ್ಯಗ್ನಿಹಿತವಂತಃ | ಅಗ್ನೌ ವಾಮಂ ವಸು ಸಂ ನೈ ದಧತೆ | ತೈ. ಸಂ. ೧-೫-೧ ೧ | ಇತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ತಸ್ಮಿಂಸ್ತ್ವಯಿಶಾತಿ ಪೂರ್ವತ್ರ ಯೋಜ್ಯಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಪುರ್ವಣೇಕ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳವನೂ | **ಹೋತಃ**—ಹೋತೃರೂಪನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯೇ | **ತೈ**—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ | **ದೋಷಾ**—ರಾತ್ರಿಯೂ | **ವ ಸ್ತೋಃ**—ಹಗಲೂ | **ಯಜ್ಞ ಯಾಸಃ**—ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ ಯಜಮಾನರು | **ವ ಸೂನಿ**—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನಗಳನ್ನು | **ವಿರಿರೇ**—ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ |

ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭುವನಾನಿ—ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೂ | ಷ್ವಾಮೇವ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವಂತೆ | ಯೆಸ್ಮಿನ್ ಪಾವಕೇ—ಶುದ್ಧಕಾರಕನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ | ಸೌಭಗಾನಿ—ಮಂಗಳಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸಕಲ ಧನಗಳನ್ನೂ | ಸಂ ದಧಿರೇ—ದೇವತೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭೂತವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳವನೂ, ದೋತೃರೂಪನೂ ಆದ ಆಗ್ನಿಯೇ, ಯಜ್ಞಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಾದ ಯಜಮಾನರು ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ಸಹ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೂ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವಂತೆ ಶುದ್ಧಕಾರಕನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮಂಗಳಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸಕಲ ಧನಗಳನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

English Translation.

Bright-blazing Agni, invoker of the gods, to you the adorable deities have appropriated, by night and day, the riches (of the oblation): they have deposited in the purifier (Agni) all good things, as they have placed all beings upon earth.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ತ್ವಂ ವಿಕ್ಷು ಪ್ರದಿವಃ ಸೀದ ಅಸು ಕ್ರತ್ವಾ ರಥೀರಭವೋ ನಾರ್ಯಾಣಾಂ |
ಅತ ಇನೋಷಿ ವಿಧತೇ ಚಿಕಿತ್ವೋ ವ್ಯಾನುಷ್ಣಗ್ವಾ ತವೇದೋ ವಸೂನಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ವಿಕ್ಷು | ಪ್ರದಿವಃ | ಸೀದಃ | ಅಸು | ಕ್ರತ್ವಾ | ರಥೀಃ | ಅಭವಃ | ನಾರ್ಯಾಣಾಂ |
ಅತಃ | ಇನೋಷಿ | ವಿಧತೇ | ಚಿಕಿತ್ವಃ | ವಿ | ಅನುಷ್ಣಃ | ಜ್ವಾತೃವೇದಃ | ವಸೂನಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಆಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಪ್ರದಿವಃ | ಪುರಾಣನಾಮೈತತ್ | ಪುರಾತನಕಾಲೀನಾಸು ವಿಕ್ಷು ಪ್ರಜಾಸ್ವಾಸು ಪರಿದೃಶ್ಯವಾನಾಸು ಚ ಸೀದಃ | ಸೀದಸಿ | ವಿಶ್ವಾಂತರಾತ್ಮನಾ ವರ್ತಸೇ | ತಥಾ ಕ್ರತ್ವಾತ್ಪ್ರಿಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ನಾರ್ಯಾಣಾಂ ವರಣೀಯಾನಾಂ ಧನಾನಾಂ ರಥೀರಭವಃ | ರಂಹಯಿತಾ ಯಜಮಾನೇಭ್ಯಃ ಸ್ವಾಪಯಿತಾಭೂಃ | ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ ದೇ ಚಿಕಿತ್ವೋ ವಿದ್ವನ್ ಜಾತವೇದೋ ಜಾತಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ

ಪೇದಿಕರಗ್ನೇ ವಿಧತೇ ಪರಿಚರತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ವಸೂನಿ ಧನಾನ್ಯಾನುಷಗನುಷಕ್ತಂ ಸತತಂ ಯಥಾ
ಭವತಿ ತಥಾ ವೀನೋಷಿ | ವಿವಿಧಂ ಪ್ರೇರಯಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತ್ವಂ—ನೀನು | ಪ್ರದಿವಃ—ಪ್ರಾಚೀನಸಂತತಿಗೆ ಸೇರಿದ | ಆಸು ವಿಕ್ಷು—
ಈ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ | ಸೀದಃ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದೀಯೆ | ಕ್ರತ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದ | ನಾರ್ಯಾಣಾಂ—
ಆಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳಿಗೆ | ರಥೀಃ ಅಭವಃ—ವಾಹಕನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ | ಅತಃ—ಆದುದರಿಂದಲೇ |
ಚಿಕಿತ್ಸಃ—ಪ್ರಾಕ್ಷ್ಣನೂ | ಜಾತವೇದಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಿಧತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು
ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಅನುಷಕ್—ಸರ್ವದಾ (ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುವಂತೆ) |
ವಿ ಇನೋಷಿ—ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಪ್ರಾಚೀನಸಂತತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದೀಯೆ.
ಯಜಮಾನರಿಂದ ಆಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳಿಗೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ವಾಹಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಆದುದರಿಂದಲೇ
ಪ್ರಾಕ್ಷ್ಣನೂ ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರತಕ್ಕ
ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸು.

English Translation.

You abide from of old in these people, and by your deeds have
been (to them) the conveyer of good things, thence, sage Jatavedas, you
bestow continually wealth upon the sacrificer.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ನಃ ಸನುತ್ಯೋ ಅಭಿದಾಸದಗ್ನೇ ಯೋ ಅಂತರೋ ಮಿತ್ರಮಹೋ
ವನುಷ್ಯಾತ್ |

ತಮಜರೇಭಿರ್ವೃಷಭಿಸ್ತವ ಸ್ವಿಸ್ತಪಾ ತಪಿಷ್ಠ ತಪಸಾ ತಪಸ್ವಾನ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ನಃ | ಸನುತ್ಯಃ | ಅಭಿದಾಸಕ್ | ಅಗ್ನೇ | ಯಃ | ಅಂತರಃ | ಮಿತ್ರಮಹಃ | ವನುಷ್ಯಾತ್ |

೪ | ತಮಜರೇಭಿಃ | ವೃಷಭಿಃ | ತವ | ಸ್ವಿಷ್ಠಃ | ತಪಿ | ತಪಿಸ್ತು | ತಪಸಾ | ತಪಸ್ವಾನ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರವರ್ಗ್ಯೇಭಿಷ್ಟವೇ ಯೋ ನಃ ಸನುತ್ಯ ಇತಿ ದ್ವೈಚಃ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಯೋ ನಃ ಸನುತ್ಯೋ ಅಭಿದಾಸದಗ್ನೇ ಭವಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಸುಮನಾ ಉಪೇತಾವಿತಿ ದ್ವೈಚಾಃ | ಅ. ೪-೬ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯಃ ಶತ್ರುಃ ಸನುತ್ಯಃ | ಸನುತೆರತ್ಯಂತೇರ್ಹಿತನಾಮ | ಅಂತೇರ್ಹಿತೇ ದೇಶೇ ವರ್ತಮಾನಃ ಸನ್ ನೋಸ್ಯಾನ್ಮಾನಭಿದಾಸತ್ ಉಪಕ್ಷಯತಿ ಬಾಧತೇ | ಯಶ್ಚಾಂತರೋಽಭ್ಯಂತರವರ್ತಿಸನ್ ಹೇ ಮಿತ್ರಮಹೋಽನುಕೂಲದೀಪ್ತೇ ಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಮಹಯಿತವಾಗ್ನೇ ವನುಷ್ಯಾತ್ ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ ತಮುಭಯೇವಿಧಾ ಹೇ ತಸಿಷ್ಯ ತ್ವೈತನಾಗ್ನೇ ತಪಸಾ ತೇಜಸಾ ತಪಸ್ಯಾನ್ ತೇಜಸ್ಯೇ ತ್ವಮಬರೇಭಿರ್ಜರಾರಹಿತ್ಯೈರ್ವೃಷಭಿರ್ವೃಷಿತ್ಯೈರ್ವೃಷಿಹೇತುಭೂತ್ಯೈಶ್ಚ ವ ಸ್ತೈಃ ಸ್ವಭೂತ್ಯೈರಸಾಧಾರಣೈಸ್ತೇಜೋಭಿಸ್ತಪ | ದಹ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಿತ್ರಮಹಃ—ಮಿತ್ರನಂತೆ ಅನುಕೂಲಕಾರಿಯೂ | ತಸಿಷ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರವಾಗಿ ದಹಿಸುವವನೂ | ತಪಸಾ—ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ತಪಸ್ಯಾನ್—ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವವನೂ ಆದ ನೀನು | ಯಃ—ಯಾವ ಶತ್ರುವು | ಸನುತ್ಯಃ—ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಭಿದಾಸತ್—ಹಿಂಸಿಸುವನೋ (ಮತ್ತು) | ಯಃ—ಯಾವನು | ಅಂತೇರಃ—ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು | ವನುಷ್ಯಾತ್—ಹಿಂಸಿಸುವನೋ | ತಂ—ಆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ಅಬರೇಭಿಃ—ಜರಾರಹಿತವಾದವೂ | ವೃಷಭಿಃ—ವೃಷಿಹೇತುವಾದವೂ ಆದ | ತವ ಸ್ತೈಃ—ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ತಪ—ದಹಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಿತ್ರನಂತೆ ಅನುಕೂಲಕಾರಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರವಾಗಿ ದಹಿಸುವವನೂ, ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವವನೂ ಆದ ನೀನು ಯಾವ ಶತ್ರುವು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಯಾವನು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಹಿಂಸಿಸುವನೋ ಆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಜರಾರಹಿತವಾದವೂ, ವೃಷಿಹೇತುವಾದವೂ, ಆದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ದಹಿಸು.

English Translation.

You, protector of (your) friends, are most resplendent blazing with radiance consume; your own imperishable flames him who injures us abiding in secret, or when near to us designs us harm.

ಪ್ರವರ್ಗ್ಯೇವೇ ಯಾಗದಲ್ಲಿ—ಯೋ ನಃ ಸನುತ್ಯಃ ಎಂಬ ಈ ಮುಕ್ತನ್ನು ಅಭಿಷ್ಟವದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಮುಕ್ತನ್ನಾಗಿ ಪಠಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಯೋ ನಃ ಸನುತ್ಯೋ ಅಭಿದಾಸದಗ್ನೇ ಭವಾ ನೋ ಅಗ್ನೇ ಸುಮನಾ ಉಪೇತಾವಿತಿ ದ್ವೈಚಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಶತಃ ||

ಯಸ್ತೇ ಯಜ್ಞೇನ ಸಮಿಧಾ ಯ ಉಕ್ಥೈರರ್ಕೇಭಿಃ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ
ದದಾಶತ್ |

ಸ ಮರ್ತ್ಯೇಷ್ವಮೃತ ಪ್ರಚೇತಾ ರಾಯಾ ದ್ಯುಮ್ನೇನ ಶ್ರವಸಾ ವಿ ಭಾತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ತೇ | ಯಜ್ಞೇನ | ಸಂಽಮಿಧಾ | ಯಃ | ಉಕ್ಥೈಃ | ಅರ್ಕೇಭಿಃ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ |
ದದಾಶತ್ |

ಸಃ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು | ಅಮೃತ | ಪ್ರಚೇತಾಃ | ರಾಯಾ | ದ್ಯುಮ್ನೇನ | ಶ್ರವಸಾ | ವಿ | ಭಾತಿ || ೫ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ತೇ ತ್ವಾಂ ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ಯಜ್ಞೇನ ಯಾಗೇನ ದದಾಶತ್ ಪರಿಚರತಿ | ಯಶ್ಚ ಸಮಿಧಾ ಸಮಿಂಧನಸಾಧನೇನೇಧ್ವೇನ | ಯಶ್ಚೋಕ್ಥೈಃ ಶಸ್ತ್ರೈರರ್ಕೇಭಿರರ್ಚನೀಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚ ಪರಿಚರತಿ ಹೇ ಅಮೃತ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತಾಗ್ನೇ ಸ ಯಜಮಾನೋ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ಪ್ರಚೇತಾಃ ಪ್ರಕೃಪ್ವಜ್ಞಾನಃ ಸಂ ರಾಯಾ ಧನೇನ ದ್ಯುಮ್ನೇನ ದ್ಯೋತಮಾನೇನ ಶ್ರವಸಾ ಶ್ರವಣೇಯೇನಾನ್ನೇನ ಯಶಸಾ ವಾ ವಿ ಭಾತಿ | ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರಕಾಶತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ | ಅಮೃತ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ತೇ—ನಿನ್ನ ನ್ನು | ಯಜ್ಞೇನ—ಯಾಗದಿಂದ | ದದಾಶತ್—ಉಪಚರಿಸುವನೋ | ಯಃ—ಯಾರು | ಸಮಿಧಾ—ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ | ಉಕ್ಥೈಃ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಂದ | ಅರ್ಕೇಭಿಃ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಲೂ ಸ್ತುತಿಪುವರೊ | ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ಮರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ | ಪ್ರಚೇತಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ | ರಾಯಾ—ಧನದೊಡನೆಯೂ | ದ್ಯುಮ್ನೇನ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ | ಶ್ರವಸಾ—ಅನ್ನದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ | ವಿ ಭಾತಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ನಿನ್ನ ನ್ನು ಯಾಗದಿಂದಲೂ ಸಮಿತ್ತುಧನಗಳಿಂದಲೂ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ ಉಪಚರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವನೋ ಅದೇ

ಯಜಮಾನನು ಮಗನವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಧನದೊಡನೆಯೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಅನ್ನದೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ

English Translation.

He who propitiates you, son of strength, with sacrifice, with fuel, with prayers, with praises, shines immortal amongst men, eminent in wisdom and possessed of splendid opulence and (abundant) food.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ತತ್ಪ್ರಧೀತಸ್ತಾಯನುಗ್ನೇ ಸ್ಪೃಧೋ ಬಾಧಸ್ತ ಸಹಸಾ ಸಹಸ್ವಾನ್ |
ಯಚ್ಚಸ್ಯಸೇ ದ್ಯುಭಿರಕ್ತೋ ವಚೋಭಿಸ್ತಜ್ಜುಷಸ್ವ ಜರಿತುರ್ಘೋಷಿ ಮನ್ಮ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಸಃ | ತತ್ | ಕೃಧಿ | ಇಷಿತಃ | ತೋಯಂ | ಅಗ್ನೇ | ಸ್ಪೃಧಃ | ಬಾಧಸ್ತ | ಸಹಸಾ | ಸಹಸ್ವಾನ್ |
ಯತ್ | ತಸ್ಯಸೇ | ದ್ಯುಭಿಃ | ಅಕ್ತಃ | ವಚಃಭಿಃ | ತತ್ | ಜುಷಸ್ವ | ಜರಿತುಃ | ಘೋಷಿ | ಮನ್ಮ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸ ತ್ವಮಿಷಿತಃ ಪ್ರೇಷಿತಃ ಸನ್ ತೋಯಂ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ತತ್ಪ್ರಧಿ | ಕುರು | ಕಿಂ ತದಿತ್ಯತ ಆಹ | ಸಹಸ್ವಾನ್ ಬಲವಾಂಸ್ತ್ವಂ ಸ್ಪೃಧಃ ಸ್ವರ್ಧಮಾನಾನ್ ಸಹಸಾ ಬಲೇನ ಪರೇಷಾಮುಭಿಭವನ- ಸಮರ್ಥೇನ ತೇಜಸಾ ನಾ ಬಾಧಸ್ತ | ವಿನಾಶಯ | ದ್ಯುಭಿದ್ಯೋತಮಾನ್ಯೇಸೇಜೋಭಿರಕ್ತಃ ಸಂಸಿ- ಕ್ತಸ್ತ್ವಂ ವಚೋಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಪೈರ್ವಾಕ್ಯೈರ್ಯಚ್ಚಸ್ಯಸೇ ಯತೋಯಸೇ | ತ್ವಾಮುದ್ರಿತ್ಯ ಯತ್ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಕ್ರಿಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತನ್ನನ್ಮ ಮನನೀಯಂ ಘೋಷಿ ಘೋಷೇತೀಯಂ ಜರಿತುಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಜುಷಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ಇಷಿತಃ—ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ | ತೋಯಂ—ಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೇ | ತತ್—ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದವಾದುದನ್ನು | ಕೃಧಿ—ನೆರವೇರಿಸು | ಸಹಸ್ವಾನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನೀನು | ಸ್ಪೃಧಃ—ನನ್ನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸಹಸಾ—ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ

ತೇಜಸ್ವಿನಿವ | **ಬಾಧಸ್ವ**—ನಾಶಪಡಿಸು | **ದ್ಯುಭಿಃ**—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ | **ಅಕ್ರಃ**—
ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನೀನು | **ವಚೋಭಿಃ**—ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ | **ಯತಃ ಶಸ್ಯಸೇ**—ಯಾವ
ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುವೆಯೋ | **ತತಃ**—ಆ ಉದ್ದಿಶ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ | **ಮನ್ತುಃ**—ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದುದೂ |
ಘೋಷಿಃ—ಘೋಷಣಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ | **ಜರಿತೇಃ**—ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | **ಜುಷಸ್ವ**—ಸೇವಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾದೊಡನೆಯೇ, ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು
ನೆರವೇರಿಸು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ
ನಾಶಪಡಿಸು. ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ನೀನು ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ
ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುವೆಯೋ, ಆ ಉದ್ದಿಶ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ ಧ್ಯಾನಾತ್ಮಕವಾದುದೂ, ಘೋಷ
ಣಾತ್ಮಕವಾದುದೂ ಆದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಸೇವಿಸು.

English Translation.

Accomplish quickly, Agni, that for with you are solicited : endowed
with strength, oppose by strength our adversaries : be pleased, you are
annointed with radiance, by the loud vociferation of your worshipper, by
whom you are adored with hymns.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಹಿ ||

ಅಶ್ಯಾಮು ತಂ ಕಾಮನುಗ್ನೇ ತವೋತಿ ಅಶ್ಯಾಮು ರಯಿಂ ರಯಿಃ
ಸುವೀರಂ |

ಅಶ್ಯಾಮು ವಾಜಮುಭಿ ವಾಜಯಂತೋಽಶ್ಯಾಮು ದ್ಯುನ್ನು ಮಜರಾಜರಂ ತೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಶ್ಯಾಮು | ತಂ | ಕಾಮಂ | ಅಗ್ನೇ | ತವ | ಊತಿ | ಅಶ್ಯಾಮು | ರಯಿಂ | ರಯಿಃ | ಸುವೀರಂ |

ಅಶ್ಯಾಮು | ವಾಜಂ | ಅಭಿ | ವಾಜಯಂತಃ | ಅಶ್ಯಾಮು | ದ್ಯುನ್ನುಂ | ಅಜರ | ಅಜರಂ | ತೇ || ೭ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಅಗ್ನಿಯೇ ಕಾಮಾಯ ಪುರೋಡಾಶಮಷ್ಟಾಕಸಾಲಮಿತ್ಯಶ್ಯಾಶ್ಯಾನೋತ್ಪೇಷಾ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ | ಅಶ್ಯಾಮ ತಂ ಕಾಮಮಗ್ನೇ ತವೋತಿತಿ ಕಾಮಾಯ | ಅ. ೨-೧೦ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತವ ಸಂಬಂಧಿಸ್ಯೋತಿತಿ ಊತ್ಯಾ ರಕ್ಷಯಾ ತಂ ಕಾಮಮಶ್ಯಾಮ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮ | ತಮೇವ ಕಾಮಂ ವಿವ್ರಣೋತಿ | ಹೇ ರಯಿವೋ ಧನವನ್ನಗ್ನೇ ಸುವೀರಂ ಶೋಭನಪುತ್ರಾದಿಯುಕ್ತಂ ರಯಿಂ ಧನಮಶ್ಯಾಮ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮ | ತಥಾ ನಾಜಯಂತೋ ನಾಜಮನ್ನಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛಂತೋ ವಯಂ ನಾಜಂ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಮನ್ನಮುಭಿ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನಾಶ್ಯಾಮ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮ | ಹೇ ಅಜರ ಜರಾರಹಿತಾಗ್ನೇ ತ್ವದೇಯಮಜರಂ ಜರಾರಹಿತಂ ದ್ಯುಮ್ನಂ ದ್ಯೋತಮಾನಂ ಯಶಸ್ಶಾಶ್ಯಾಮ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮ ||

॥ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ॥

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತವ—ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಊತೀ—ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ | ತಂ ಕಾಮಂ—ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು | ಅಶ್ಯಾಮ—ನಾವು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ | ರಯಿವಃ—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸುವೀರಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಅಶ್ಯಾಮ—ನಾವು ಹೊಂದಿರುವಂತಾಗಲಿ | ನಾಜಯಂತಃ—ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಾವು | ನಾಜಂ—ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಭಿ—ಅಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ | ಅಶ್ಯಾಮ—ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ | ಅಜರ—ಜರಾರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಜರಂ—ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ | ದ್ಯುಮ್ನಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ ಆದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು | ಅಶ್ಯಾಮ—ನಾವೂ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

॥ ಛಾಂದಸ್ ॥

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ನಾವು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ. ಧನವಂತನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧನವನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಾವು ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ಜರಾರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ ಆದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ನಾವೂ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May we obtain through your protection, Agni, that which we desire : giver of riches, may we obtain of you riches and descendants : desiring food, may we obtain food : may we obtain, imperishable Agni, imperishable fame (through you).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ನಿಯೇ ಕಾಮಾಯೆ ಪುರೋಡಾಶಮಷ್ಟಾಕಪಾಲಂ—ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜ್ವೇಲಿಸಿ ಪುರೋಡಾಶ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ—ಅಶ್ಯಾಮ ತಂ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಅಶ್ಯಾಮ ತಂ ಕಾಮಮಗ್ನೇ ತಪೋತೀತಿ ಕಾಮಾಯೆ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

—|| ಗೀತೆ ||—

ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರ ನವ್ಯಸೇತಿ ಸಪ್ತಚಿಂಷಂ ಷಷ್ಠಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಪ್ರ ನವ್ಯಸೇತ್ಯನುಕ್ತಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶತ್ಪಯೋರೂಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಪ್ರ ನವ್ಯಸಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಪ್ರ ನವ್ಯಸಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ಚಿನಶತ್ಪ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ ೬

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೮ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಪ್ತಿ—೭ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ನವ್ಯಸಾ ಸಹಸಃ ಸೂನುಮಚ್ಛಾ ಯಜ್ಞೇನ ಗಾತುಮವ ಇಚ್ಛಮಾನಃ |

ವೃಶ್ಚದ್ವನಂ ಕೃಷ್ಣಯಾಮಂ ರುಶಂತಂ ವೀತೀ ಹೋತಾರಂ ದಿವ್ಯಂ ಜಿಗಾತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ನವ್ಯಸಾ | ಸಹಸಃ | ಸೂನುಂ | ಅಚ್ಛ | ಯಜ್ಞೇನ | ಗಾತುಂ | ಅವಃ | ಇಚ್ಛಮಾನಃ |

ವೃಶ್ಚದ್ವನಂ | ಕೃಷ್ಣಯಾಮಂ | ರುಶಂತಂ | ವೀತೀ | ಹೋತಾರಂ | ದಿವ್ಯಂ | ಜಿಗಾತಿ || ೧ ||

! ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ !

ಗಾತುಮುಪಗಂತವ್ಯಂ ಸ್ತೋತವ್ಯಂ ವಾ ಸಹಸಃ ಸೂನುಂ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಮಗ್ನಿ-
ಮವೋಽನ್ನಂ ರಕ್ಷಣಂ ವಾ ಇಚ್ಛೆವಾನ ಇಚ್ಛೆನ್ ಸ್ತೋತಾ ನವ್ಯಸಾ ನವತರೇಣ ಯಜ್ಞೇನ ಯುಕ್ತಃ
ಸನ್ ಅಜ್ಞಾಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪ್ರ ಜಿಗಾತಿ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಗಚ್ಛತಿ | ಕೀದ್ರಶಮಗ್ನಿಂ | ವೃಕ್ಷದ್ಭನಂ ವೃಕ್ಷಂ
ಭಿನ್ನಂ ದಗ್ಧಂ ವನಂ ಯೇನ ತಾದ್ರಶಂ ಕೃಷ್ಣಯಾಮಂ ಕೃಷ್ಣವತ್ಪಾನಂ ರುಶಂತಂ ಶ್ವೇತವರ್ಣಂ ವಿಶ್ವೇ
ವೀಶ್ಯಾ ಕಾಂತೇನ ಯಜ್ಞೇನ ಹೋತಾರಂ ಯಷ್ಟಾರಂ ದಿವ್ಯಂ ದಿವಿ ಭವಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ ||

ಅವಃ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಇಚ್ಛೆವಾನಃ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರವು | ನವ್ಯಸಾ—ನೂತನವಾದ |
ಯಜ್ಞೇನ—ಯಜ್ಞಯುಕ್ತನಾಗಿ | ವೃಕ್ಷದ್ಭನಂ—ವನವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವನನೂ | ಕೃಷ್ಣಯಾಮಂ—
ಕಪ್ಪದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವನೂ | ರುಶಂತಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ವಿಶ್ವೇ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಯಜ್ಞದಿಂದ |
ಹೋತಾರಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವನೂ | ದಿವ್ಯಂ—ದೇವಲೋಕೋತ್ಪನ್ನನೂ | ಗಾತುಂ—ಸ್ತುತಿ
ಯೋಗ್ಯನೂ | ಸಹಸಃ ಸೂನುಂ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ | ಪ್ರ ಜಿಗಾತಿ—ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನ್ನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಸ್ತೋತ್ರವು ನೂತನವಾದ ಯಜ್ಞಯುಕ್ತನಾಗಿ ವನವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವನನೂ
ಕಪ್ಪದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವನೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ಯಜ್ಞದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು
ವನನೂ, ದೇವಲೋಕೋತ್ಪನ್ನನೂ, ಸ್ತುತಿಯೋಗ್ಯನೂ, ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He who is desirous of food has recourse with a new sacrifice, approachable son of strenght, (Agni), to you, the consumer of forests, the dark-pathed, the bright-shining, the ministrant (to the gods) of (sacrificial) food, the divine;

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಶ್ವಿತಾನಸ್ತನ್ಯತೂ ರೋಚನಸ್ಥಾ ಅಜರೇಭಿನಾನ್ದದ್ವಿಯರ್ವಿಷ್ಯಃ |

ಯಃ ಪಾನಕ್ಶಃ ಪುರುತಮಃ ಪುರಾಣಿ ಸ್ವಘೂನ್ಯಗ್ನಿ ರನುಯಾತಿ ಭರ್ವನ್ ||

|| ಸವಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಶ್ವಿತಾನಃ | ತನ್ಯತುಃ | ರೋಚನಸ್ಥಾಃ | ಅಜರೇಭಿಃ | ನಾನದತ್ಯಃ | ಯವಿಷ್ಠಃ |

ಯಃ | ಸಾವಕಃ | ಪುರುತಮಃ | ಪುರೂಣಿ | ಸ್ವಭೂನಿ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಮೃಯಾತಿ | ಭವನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೋಽಗ್ನಿಃ ಶ್ವಿತಾನಃ ಶ್ವೇತಮಾನಃ ಶ್ವೇತವರ್ಣೋ ವರ್ತತೇ | ತನ್ಯತುಃ ಶಬ್ದಕಾರಿ ರೋಚನಸ್ಥಾಃ | ರೋಚಂತೀತ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಾದೀನೀಂ ರೋಚನಮಂತರಿತ್ರಂ | ಅತ್ರ ಸ್ಥಿತೋಽಜರೇಭಿರ್ಜರಾರಹಿತೈರ್ನಾನದದ್ಧಿರತ್ಯುರ್ಭಂ ಶಬ್ದಂ ಕುರ್ವದ್ಭಿವ ಗರಾಃ ಸ್ವಿರ್ಭೂರ್ಕೋ ರ್ಯುಭಿರ್ವಾ ಯವಿಷ್ಠೋ ಯಾವತಮಃ | ಯಃ ಸಾವಕಃ ಶೋಧಕೋಽಗ್ನಿಃ ಸ್ವರುತಮೋಽತಿಶಯೇನ ಸ್ವಭೂತಃ ಸನ್ ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ಸ್ವಭೂನಿ ಸ್ಥೂಲಾನಿ ಕಾಷ್ಠಾನಿ ಭವನ್ ಪಕ್ಷಮನ್ ಅನುಯಾತಿ ಅನುಗಚ್ಛತಿ ಸ ಇತ್ಥಮಿತ್ಥಂ ವರ್ತತ ಇತಿ ಪೂರ್ವಕ್ರ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಸ್ವಾಭಾವರ್ಥ ||

ತನ್ಯತುಃ—ಶಬ್ದಕಾರಿಯೂ | ರೋಚನಸ್ಥಾಃ—ತೇಜೋಮಂದಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥನೂ | ಅಜರೇಭಿಃ—ಜರಾರಹಿತವಾದವೂ | ನಾನದದ್ಧಿಃ—ಅಯಾಗಿ ಶಬ್ದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವೂ ಅದ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ | ಯವಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ ಅಥವಾ ಯಃ—ಯಾವ | ಸಾವಕಃ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಪುರುತಮಃ—ಅತಿ ಪ್ರಭೂತನಾಗಿದ್ದು | ಪುರೂಣಿ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದವೂ | ಸ್ವಭೂನಿ—ಸ್ಥೂಲವಾದವೂ ಅದ ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳನ್ನು | ಭವನ್—ಪಕ್ಷಿಮತ್ತು | ಅನುಯಾತಿ—ಸಂಚರಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯು | ಶ್ವಿತಾನಃ—ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಬ್ದಕಾರಿಯೂ, ತೇಜೋಮಂದಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥನೂ, ಜರಾರಹಿತವಾದವೂ ಅತಿಯಾಗಿ ಶಬ್ದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವೂ ಅದ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನೂ ಅದ ಯಾವ ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಅತಿ ಪ್ರಭೂತನಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದವೂ, ಸ್ಥೂಲವಾದವೂ ಅದ ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯು ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ)

English Translation.

(You who are) white-hued, v. cherous, abiding in the firmament, (associated) with the imperishable, resounding (winds), the youngest (of the gods, Agni, who, purifying and most vast, proceeds, feeding upon numerous and substantial (forests).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ ನೊದಲಾದ ಅಗ್ನಿಗಳ ಸಂಸರ್ಗವು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಉಂಟಾದಲ್ಲಿ ಆ ದೋಷಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕ್ಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯೇ ವಿವಿಚಯೇ ಎಂದು ಅಗ್ನಿ ಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಗ ವಿ ತೇ ವಿಷ್ವಕ್ ಎಂಬ ಈ ಮುಕ್ತನ್ನು ಆ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ— ಅ. ೩-೧೩ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ತೇ ವಿಷ್ವಗ್ವಾತಜೂತಾಸೋ ಅಗ್ನೇ ಭಾಮಾಸಃ ಶುಚೇ ಶುಚೆಯಶ್ಚರಂತಿ |
ತುವಿವ್ರುಕ್ಷಾಸೋ ದಿವ್ಯಾ ನವಗ್ವಾ ವನಾ ವನಂತಿ ಧೃಷತಾ ರುಜಂತಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ತೇ | ವಿಷ್ವಕ್ | ವಾತ್ಸಜೂತಾಸಃ | ಅಗ್ನೇ | ಭಾಮಾಸಃ | ಶುಚೇ | ಶುಚೆಯಃ | ಚರಂತಿ |
ತುವಿವ್ರುಕ್ಷಾಸಃ | ದಿವ್ಯಾಃ | ನವಗ್ವಾಃ | ವನಾ | ವನಂತಿ | ಧೃಷತಾ | ರುಜಂತಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದೀನಾಂ ಮಿಥಃ ಸಂಸರ್ಗೇಗ್ನಿಯೇ ವಿವಿಚಯ ಇಷ್ಟಿಃ ಕರ್ತವ್ಯಾ | ತತ್ರ ವಿ ತ ಇತ್ಯೇಷಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಅ. ೩-೧೩ ||

ಹೇ ಶುಚೇ ಶುಚ್ಚ ದೀಪ್ತ ವಾಗ್ನೇ ತೇ ತ್ವದೀಯಾ ವಾತಜೂತಾಸೋ ವಾತೇನ ಪ್ರೇರಿತಾಃ ಶುಚೆಯೋ ನಿರ್ಮಲಾ ಭಾಮಾಸೋ ದೀಪ್ತಿಯೋ ವಿಷ್ವಕ್ ಸರ್ವತೋ ವಿ ಚರಂತಿ | ವಿವಿಧಂ ಗಚ್ಛಂತಿ | ತುವಿವ್ರುಕ್ಷಾಸೋ ಬಹುಕಾಷ್ಠಾನಿ ಸ್ಪೃಶಂತೋ ದಿವ್ಯಾ ದಿವಿ ದ್ಯೋತಮಾನೇಗ್ನಿಗ್ನಾ ಭವಾ ನವಗ್ವಾ ನೂತನಗಮನಾಸ್ತೇ ರತ್ನಯೋ ವನಾ ವನಾನಿ ವನಂತಿ | ಸಂಭಜಂತೇ | ದದಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವಂತಃ | ಧೃಷತಾ ಧರ್ಷಕೇಣ ತೇಜಸಾ ರುಜಂತೋ ವನಾನಿ ಭಂಜಯಂತಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶುಚೇ—ಪರಿಶುದ್ಧನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ವಾತಜೂತಾಸಃ—ವಾಯುವಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದವೂ | ಶುಚೆಯಃ—ನಿರ್ಮಲವಾದವೂ ಆದ | ಭಾಮಾಸಃ—ತೇಜಸ್ಸುಗಳು | ವಿಷ್ವಕ್—ಸರ್ವತ್ರ | ವಿ ಚರಂತಿ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ | ತುವಿವ್ರುಕ್ಷಾಸಃ—ಅನೇಕ ಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವುವೂ | ದಿವ್ಯಾಃ—ದ್ಯೋತಮಾನವಾದವೂ | ನವಗ್ವಾಃ—ನೂತನವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ರತ್ನಿಗಳು | ಧೃಷತಾ—

ಶತ್ಪುಧರ್ವಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ರುಜಂತಃ—ವನಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ವನಾ—ವನಗಳನ್ನು | ವನಂತಿ—ದಹಿಸುತ್ತವೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಪಂಶುಧನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದವೂ, ನಿರ್ಮಲವಾದವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನು ದಹಿಸುವುದೂ, ದ್ಯೋತಮಾನವಾದವೂ ನೂತನವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳು ಶತ್ಪುಧರ್ವಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ವನಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾ ವನಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Pure Agni, your bright flames, fanned by the wind, spread wide in every direction, consuming abundant (fuel): divine, fresh-rising, they play upon the woods, enveloping them in lustre.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಯೇ ತೇ ಶ್ರುಕ್ರಾಸಃ ಶುಚಯಃ ಶುಚಿಷ್ಪಃ ಕ್ಷಾಂ ವಸಂತಿ ವಿಸ್ಪಿತಾಸೋ
ಅಶ್ವಾಃ |
ಅಧ ಭ್ರಮಸ್ತ ಉರ್ವಿಯಾ ವಿ ಭಾತಿ ಯಾತಯಮಾನೋ ಅಧಿ ಸಾನು
ಪೃಶ್ನೇಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇ | ತೇ | ಶ್ರುಕ್ರಾಸಃ | ಶುಚಯಃ | ಶುಚಿಷ್ಪಃ | ಕ್ಷಾಂ | ವಸಂತಿ | ವಿಸ್ಪಿತಾಸಃ | ಅಶ್ವಾಃ |
ಅಧ | ಭ್ರಮಃ | ತೇ | ಉರ್ವಿಯಾ | ವಿ | ಭಾತಿ | ಯಾತಯಮಾನಃ | ಅಧಿ | ಸಾನು | ಪೃಶ್ನೇಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶುಚಿಷ್ಪೋ ದೀಪ್ತಿಮನ್ನಗ್ನೇ ತೇ ಶವ ಶುಕ್ರಾಸಃ ಶುಭ್ರಾ ಯೇ ಶುಚಯೋ ದೀಪ್ತಯೋ
ಕ್ಷಾಂ ಪೃಥಿವೀಂ ಭೂಮಿಂ ವಸಂತಿ ಮುಂದಯಂತಿ | ಕೇತಸ್ಥಾನೀಯಾನೋಪಧಿವನಸ್ವತೀನ್ ದಹಂತೀ-
ತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಗ್ನಿರ್ವ ದಾತಿ ರೋಮಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೬೫-೪ | ಇತಿ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ತೇ

ರಕ್ತಯೋ ವಿಷಿತಾಸೋ ವಿಮುಕ್ತಾ ಆಶ್ವಾ ಇವ | ಇತಸ್ತತೋ ಗಚ್ಛಂತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಅಧಾಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ತೇ ತ್ವದೀಯೋ ಭ್ರಮೋ ಭ್ರಮಣಶೀಲೋ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹಃ ಪೃಶ್ನೇನಾನಾರೂಪಾಯಾ ಭೂಮೇರಧಿ ಉಪರಿ ಸಾನು ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಂ ದೇಶಂ ಪರ್ವತಾಗ್ರಾದಿಕಂ ಪ್ರತಿ ಯಾತಯಮಾನಃ ಸ್ವಕೀಯಮಗ್ರಂ ವ್ಯಾಪಾರಯನ್ ಉರ್ವಿಯೋರು ಬಹುಲಂ ವಿ ಭಾತಿ | ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರಕಾಶತೇ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :

ಶುಚಿಸ್ತೇ—ಪ್ರಕಾಶಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶುಕ್ರಾಸಃ—ಶುಭ್ರಗಳಾದ | ಯೇ ಶುಚಿಯಃ—ಯಾವ ಪ್ರಭಿಗಳು | ಜ್ವಾಂ—ಭೂಮಿಯನ್ನು (ಓಷಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು) | ವಶಂತಿ—ಭೇದಿಸುತ್ತವೆಯೋ (ದಹಿಸುತ್ತವೆಯೋ) ಆ ರಶ್ಮಿಗಳು | ವಿಷಿತಾಸಃ—ಕಡಿವಾಣಗಳನ್ನು ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟ ಅಶ್ವಗಳಂತೆ (ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ) | ಅಧ—ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಭ್ರಮಃ—ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕವಾದ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹಗಳು | ಪೃಶ್ನೇಃ—ನಾನಾರೂಪಾತ್ಮಕವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯ | ಅಧಿ—ಮೇಲ್ಭಾಗವಾದ | ಸಾನು—ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು | ಯಾತಯಮಾನಃ—ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು | ಉರ್ವಿಯಾ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ | ವಿ ಭಾತಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

! ಛಾಂದೋಃ :

ಪ್ರಕಾಶಯುತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಶುಭ್ರಗಳಾದ ಯಾವ ಪ್ರಭಿಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಓಷಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಎಂದರೆ ದಹಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಆ ರಶ್ಮಿಗಳು ಕಡಿವಾಣಗಳನ್ನು ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟ ಅಶ್ವಗಳಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಭ್ರಮಣಾತ್ಮಕವಾದ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹಗಳು ನಾನಾರೂಪಾತ್ಮಕವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗವಾದ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Resplendent Agni, your bright rays, horses let loose (from the rein), shear the earth ; your (band of flame), mounting above the high-lands of the many-tinted (earth), blazes fiercely.

! ಸಂಹಿತಾಪಠಃ :

ಅಧ ಜಿಹ್ವಾ ಸಾಪತೀತಿ ಪ್ರ ವೃಷ್ಟೋ ಗೋಷುಯುಧೋ ನಾಶನಃ ಸೃಜಾನಾ | ಶೂರಸ್ಯೇವ ಪ್ರಸೀತಿಃ ಕ್ವಾತಿರಗ್ನೇರ್ದುರ್ವರ್ತುರ್ಭೀನೋ ದಯತೇ ವನಾನಾ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ಅಧ | ಜಿಹ್ವಾ | ಪ್ರಾಪ್ತೀತಿ | ಪ್ರ | ವೃಷ್ಟಃ | ಗೋಷುಯುಧಃ | ನ | ಅಶನಿಃ | ಸೃಜಾನಾ |

ಶೂರೈಃ ಇವ | ಪ್ರಸುತಿಃ | ಕ್ಷಾತಿಃ | ಅಗ್ನೀಃ | ದುಃಪರ್ತುಃ | ಭೀಮಃ | ದಯತೇ | ವನಾನಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಪಿ ಚ ವೃಷ್ಟೋ ವರ್ಷಿತುರಗ್ನೇರ್ಜಿಹ್ವಾ ಜ್ವಾಲಾ ಪ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತೀತಿ ಪ್ರಕರ್ಷಣಾ ಪುನಃಪುನಃ ಪತತಿ | ಗಜ್ಜತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಗೋಷುಯುಧೋ ನಾಶನಿಃ ಸೃಜಾನಾ | ಅಸುರಪ್ರಹೃತಾಸು ಗೋಷು ಯುಧ್ಯನ್ನಿಂದ್ರೋ ಗೋಷುಯುತಃ | ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಜ್ಯಮಾನಾಶನಿವಪ್ರ ಇವ | ತಥಾ ಶೂರಸ್ಯೇವ ಶೌರ್ಯೋಪೇತಸ್ಯ ನರಸ್ಯ ಪ್ರಸುತಿಃ ಪ್ರಬಂಧನಂ ಯಥಾನ್ಯೈದುರ್ವಃಸಹಮೇವಮಗ್ನೀಃ ಕ್ಷಾತಿರ್ಜ್ವಾಲಾ ಸೋಧುಮಶಕ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ || ಕ್ಷೀಯಂತೇ ದಹಂತೇಽಸ್ಯಾನೋಷಧಿವನಸ್ತತಯ ಇತಿ ಕ್ಷಾಯಂತೇರಧಿಕರಣೇ ಕ್ರಿನ್ || ಅಪಿ ಚ ದುರ್ವರ್ತುರ್ವಾರೋಽನ್ಯೈರ್ವಾರಯಿತುಮಶಕ್ಯೋ ಭೀನೋ ಭಯಂಕರೋಽಗ್ನಿ-ವರ್ವನಾನಿ ದಯತೇ | ದಹತಿ || ದಯತಿರತ್ರ ದಹತಿರ್ಮಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಧ—ಮತ್ತು | ವೃಷ್ಟಃ—ವೃಷ್ಟಿ ಕಾರಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಜಿಹ್ವಾ—ಜ್ವಾಲೆಯು | ಸೃಜಾನಾ—ಪ್ರಹತವಾದ | ಗೋಷುಯುಧಃ—ಗೋಷಾಲಕನಾದ ಇಂದ್ರನ | ಅಶನಿಃ ನ—ನಿಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ | ಪ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತೀತಿ—ಅತಿಶಯವಾದ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ (ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತದೆ) | ಶೂರಸ್ಯೇವ—ವೀರನ | ಪ್ರಸುತಿಃ—ಪ್ರಹಾರದಂತೆ | ಅಗ್ನೀಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಕ್ಷಾತಿಃ—ಜ್ವಾಲೆಯು (ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ) | ದುರ್ವರ್ತುಃ—ಯಾರಿಂದಲೂ ತಡೆಯಲಾರದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಭೀಮಃ—ಭಯಂಕರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ವನಾನಿ—ವನವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು | ದಯತೇ—ದಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

1 ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೃಷ್ಟಿ ಕಾರಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ವಾಲೆಯು ಗೋಷಾಲಕನಾದ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪ್ರಹತವಾದ ನಿಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ ಅತಿಶಯವಾದ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತದೆ. ವೀರನ ಪ್ರಹಾರದಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ವಾಲೆಯು ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಯಾರಿಂದಲೂ ತಡೆಯಲಾರದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಭಯಂಕರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ವನವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The flame of the showerer. (Agni), repeatedly descends like the hurled thunderbolt of the rescuer of the cattle : like the prowess of a hero is the destroying (energy) of Agni: irresistible and fearful, he consumes the forests.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಆ ಭಾನುನಾ ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ ಜ್ರಯಾಂಸಿ ಮಹಸ್ತೋದಸ್ಯ ಧೃಷತಾ ತತಂಥ |
ಸ ಬಾಧಸ್ತೃಸ ಭಯಾ ಸಹೋಭಿಃ ಸ್ಪೃಧೋ ವನುಷ್ಯನ್ವನುಷೋ ನಿ
ಜೂರ್ವ || ೬ ||

|| ಪದವಾಃ ||

ಆ | ಭಾನುನಾ | ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ | ಜ್ರಯಾಂಸಿ | ಮಹಃ | ತೋದಸ್ಯ | ಧೃಷತಾ | ತತಂಥ |
ಸಃ | ಬಾಧಸ್ತೃ | ಅಸ | ಭಯಾ | ಸಹೋಭಿಃ | ಸ್ಪೃಧಃ | ವನುಷ್ಯನ್ | ವನುಷಃ | ನಿ | ಜೂರ್ವ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಗ್ನೇ ಭಾನುನಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭವಾನಿ ಜ್ರಯಾಂಸಿ || ಜ್ರಯತಿರ್ಗತಿ-
ಕರ್ಮಾ || ಗಂತವ್ಯಾನಿ ಸ್ತಾನಾನಿ ಮಹೋ ಮಹತಸ್ತೋದಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಸ್ಯ ಧೃಷತಾ ಧರ್ಷಕೇಣ ರಶ್ಮಿನಾ
ಸಹಾ ತತಂಥ | ಆಸ್ತೃಣಾಸಿ | ಅಚ್ಚಾದಯಿಸಿ | ಸ ತ್ವಂ ಭಯಾ ಭಯಕರಣಾನ್ಯಪ ಬಾಧಸ್ತೃ | ತಥಾ
ಸಹೋಭಿರಭಿಭವನಸಮರ್ಥೈರ್ಬಲೈಶ್ಚೇಜೋಭಿರ್ವಾ ಸ್ಪೃಧಃ ಸ್ಪರ್ಧಮಾನಾನ್ವನುಷ್ಯನ್ ಹಿಂಸನ್
ವನುಷೋ ಹಿಂಸಕಾನ್ | ಶತ್ರುನಿತಿ | ನಿ ಜೂರ್ವ | ನಿಜಹಿ || ಜೂರ್ವತಿರ್ತರ್ತಿಕರ್ಮಾ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಮಹಃ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ತೋದಸ್ಯ—ಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನ
ಧೃಷತಾ—ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ | ಭಾನುನಾ—ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ | ಸಾರ್ಥಿವಾನಿ—ಪೃಥಿವೀ ಸಂಬಂಧವಾದ |
ಜ್ರಯಾಂಸಿ—ಗಂತವ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು | ಆ ತತಂಥ—ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹೊದ್ದಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ಸಃ—ಅಂತಹ ನೀನು |
ಭಯಾ—ನಮಗೆ ಭಯಜನಕವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಗಳನ್ನೂ | ಅಸ ಬಾಧಸ್ತೃ—ನಾಶಪಡಿಸು | ಸಹೋಭಿಃ—
ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಸ್ಪೃಧಃ—ನನ್ನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ವನುಷ್ಯನ್—ಹಿಂಸಿ
ಸುತ್ತಾ | ವನುಷಃ—ನಮಗೆ ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ನಿಜೂರ್ವ—ಜಯಿಸು.

|| ಧಾರ್ವಾಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಪ್ರೇರಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಪ್ರಭಿಗಳಿಂದ
ಪೃಥಿವೀ ಸಂಬಂಧವಾದ ಗಂತವ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹೊದ್ದಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಅಂತಹ ನೀನು ನಮಗೆ ಭಯ
ಜನಕವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಗಳನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸು. ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ
ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ನಮಗೆ ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸು.

English Translation.

You overspread the accessible places of the earth with light by the energy of your powerful, exciting (influence) : you disperse all périls and, baffling (our) adversaries by your mighty (powers), destroy (our) foes.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ಸ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಂ ಚಿತಯಂತಮಸ್ಮೇ ಚಿತ್ರಕ್ಷತ್ರ ಚಿತ್ರತಮಂ ವಯೋಧಾಂ |
ಚಂದ್ರಂ ರಯಿಂ ಪುರುವೀರಂ ಬೃಹಂತಂ ಚಂದ್ರ ಚಂದ್ರಾಭಿಗೃಣತೇ
ಯುವಸ್ವ || ೭ ||

|| ಪವನಾರಃ ||

ಸಃ | ಚಿತ್ರ | ಚಿತ್ರಂ | ಚಿತಯಂತಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಚಿತ್ರಕ್ಷತ್ರ | ಚಿತ್ರತಮಂ | ವಯೋಧಾಂ |
ಚಂದ್ರಂ | ರಯಿಂ | ಪುರುವೀರಂ | ಬೃಹಂತಂ | ಚಂದ್ರ | ಚಂದ್ರಾಭಿಃ | ಗೃಣತೇ | ಯುವಸ್ವ || ೭ ||

|| ನಾಯಾಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಪಾಸಂಭರಣೇಯೇಷ್ಟಾವಗ್ನೇಃ ಕ್ಷತ್ರವತಃ ಸ ಚಿತ್ರೇತ್ಯೇಷಾ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಂ ಚಿತಯಂತಮಸ್ಮೇ ಆಗ್ನಿರೀಶೇ ಬೃಹತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ | ಅ- ೪-೧ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಚಿತ್ರ ಚಾಯನೀಯ ಹೇ ಚಿತ್ರಕ್ಷತ್ರ ವಿಚಿತ್ರಬಲ ಚಾಯನೀಯಧನ ವಾ ಹೇ ಚಂದ್ರಾಹ್ಲಾ-
ದಕಾಗ್ನೇ ಸ ತಾದ್ಯಶಸ್ತ್ರಂ ಚಂದ್ರಾಭಿರಾಹ್ಲಾದಯಿತ್ರೀಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ | ವಚನವ್ಯತ್ಯಯಃ |
ಸ್ತುವದ್ವ್ಯೋಽಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಾತುಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ಯುವಸ್ವ | ಸೃಘಕ್ಕುರು | ಕೀದ್ರಶಂ ರಯಿಂ |
ಚಿತ್ರಂ ಚಾಯನೀಯಂ ಚಿತಯಂತಂ ಜ್ಞಾಪಯಂತಂ | ಧನೇನ ಹಿ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಜ್ಯಾಯತೇ |
ಚಿತ್ರತಮಂತಿಶಯೇನಾಶ್ಚರ್ಯಭೂತಂ ವಯೋಧಾಂ ವಯೋಸೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಧಾತಾರಂ ಪ್ರದಾತಾರಂ
ಚಂದ್ರಮಾಹ್ಲಾದಿಕಂ ಪುರುವೀರಂ ಪುರುಭಿರ್ಬಹುಭಿರ್ನಿರೈಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿಯುಕ್ತಂ ಬೃಹಂತಂ
ಮಹಾಂತಂ | ಈದ್ರಶಂ ಧನಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಚಿತ್ರ-ಅರ್ಕರ್ಕನೂ | ಚಿತ್ರಕ್ಷತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ | ಚಂದ್ರ-ಅಹ್ಲಾದಕ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ
ವನೂ ಆದ ಎತ್ತಿ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಃ-ಅಂತಹ ನೀನು | ಚಂದ್ರಾಭಿಃ-ಅಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ |

ಗೃಣಿತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆಲ್ಲಾ | ಚಿತ್ರಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ | ಚಿತೆಯಂತೆ—
(ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು) ಜ್ಞಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ | ಚಿತ್ರತಮಂ—ಅಶ್ವರೈಕಾರಕವಾದುದೂ | ವಯೋಧಾಂ—ಅನ್ನವನ್ನು
ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೂ | ಚಂದ್ರಂ—ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾದುದೂ | ಪುರುವೀರಂ—ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ
ದುದೂ | ಬೃಹಂತಂ—ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಯುವಸ್ಯ—ವಿಭಾಗಮಾಡಿಟ್ಟರು.

ಆಕರ್ಷಕನೂ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ಆಹ್ಲಾದಕಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ನಾದ ನೀನು ಅಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನಮಗೆಲ್ಲಾ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ,
ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಅಶ್ವರೈಕಾರಕವಾದುದೂ, ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೂ, ವೀರಪುತ್ರಾದಿ
ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಇಟ್ಟರು. (ಕೊಡು)

English Translation.

Wonderful Agni, of wonderful strength, bestower of delight, grant to us, and to him who praises you with gratifying (praises), most wonderful riches, conferring fame, supplying food, comprehending male descendants, delectable and infinite.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಉಪಾಸಂಭರಣವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜ
ಮಾನನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೆ ಸಚಿತ್ರ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ವನ್ನು ಯಾಜ್ಞಾನುಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಸ ಚಿತ್ರ ಚಿತ್ರಂ ಚಿತೆಯಂತಮಸ್ಮೇ ಅಗ್ನಿರೀಶೇ ಬೃಹತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೪-೧) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ವಿಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೈಶ್ವಾನ
ರಾಗ್ನಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾವು ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಯಾಸ್ಕರು ತಮ್ಮ ನಿರುಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರ
ವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಋಷಿಗಳ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ
ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪಿ ಲ ಿ ಕೆ

ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಿಚಯ.

ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಇತಿ ತ್ರೀಣಿ ಪದಾನಿ | ವೈಶ್ವಾನರಃ ಕಸ್ಮಾದ್ವಿಶ್ವಾನರಾನ್ನಯತಿ | ವಿಶ್ವ ಏನಂ ನರಾ ನಯಂತೀತಿ ವಾ | ಅಪಿ ವಾ ವಿಶ್ವಾನರ ಏವ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರತ್ಯೈತಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ತಸ್ಯ ವೈಶ್ವಾನರಃ || (ನಿ. ೭-೨೧)

ಈಗ ವೈಶ್ವಾನರಶಬ್ದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆವು. ಈ ವೈಶ್ವಾನರಶಬ್ದವು ವಿಶ್ವಾನ್ ನರಾನ್ ನಯತಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಆಗೊಂಡಿರುವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ. ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಏತಕ್ಕೆ ಬಂತು ಎಂದರೆ—ಈ ದೇವನು ವಿಶ್ವಾನ್ ನರಾನ್ ನಯತಿ—ಸಮಸ್ತ ಜನರನ್ನೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜನರಿಗೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ದೇವನಿಗೆ ವೈಶ್ವಾನರನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ—ವಿಶ್ವ ಏನಂ ನರಾ ನಯಂತೀತಿ ವಾ—ಅಥವಾ ಸರ್ವರೂ ಈ ದೇವನನ್ನು ತಾವು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವೇದಿಗೆ ಒಯ್ಯುವರು ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರಣಯನವೆಂಬ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನುಥನಮಾಡಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಉತ್ತರವೇದಿಯ ಬಳಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವರು. ಅಥವಾ ಸರ್ವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪಚನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾನಪ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅಗ್ನಿಗೆ ವೈಶ್ವಾನರನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ವಿಶ್ವಾನರನೇ ವೈಶ್ವಾನರನು. ಈ ವಿಶ್ವಾನರನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಜಾತರಾಗ್ನಿ ರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಭುಜಿಸುವ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಪಚನಮಾಡುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವಾನರನೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು.

ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಸುಮತೌ ಸ್ಯಾಮ ರಾಜಾ ಹಿಕಂ ಭುವನಾನಾಮಭಿ ಶ್ರೀಃ |

ಇತೋ ಜಾತೋ ವಿಶ್ವಮಿದಂ ವಿಚಿಷ್ಟೇ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯತತೇ ಸೂರ್ಯೇಣ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೯೮-೧)

ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು. ನಾವು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗೋಣ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ರಾಜನು. ರಾಜನು ಸಕಲ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಶ್ರಯಭೂತನು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವನ್ನೂ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನು ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಮುಖ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವು.

ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಯಾರು ? ಇವನು ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದೇವತೆಯೇ ?

ಇತೋ ಜಾತಃ ಸರ್ವಮಿದಮಭಿವಿಶಶ್ಯತಿ ವೈಶ್ವಾನರಃ ಸಂಯತತೇ ಸೂರ್ಯೇಣ ರಾಜಾ ಯಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಮಭಿಶ್ರಯಣೀಯಸ್ತಸ್ಯ ವಯಂ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣ್ಯಾಂ ಮತೌ ಸ್ಯಾಮೇತಿ | ತತ್ಕೋ-ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಮಧ್ಯಮ ಇತ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಃ || (ನಿ. ೭-೨೨)

ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು. ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಜನಿಸಿ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವನು. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನು. ಇಂತಹ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಎಂದರೆ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗೋಣ. ಇವನೇ ರಾಜನು ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಸೃಷ್ಟಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯಭೂತನು. ಆದರೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರನು ಯಾರು? ಇವನ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಎಂದರೆ, ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರು ಈ ವೈಶ್ವಾನರನು ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ನೆಲಸಿರುವ ದೇವತೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರನೇ ವೃಷ್ಟಿಗೆ (ಮಳೆಗೆ) ಕಾರಣಭೂತನಾಗಿರುವನು ಎಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ವೈಶ್ವಾನರನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಋಕ್ಕನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ---

ಪ್ರೆ ನೂ ಮಹಿತ್ತಂ ವೃಷಭಸ್ಯ ವೋಚಂ ಯಂ ಪೂರವೋ ವೃತ್ತಹಣಂ ಸಚಿಂತೇ |

ವೈಶ್ವಾನರೋ ದಸ್ಯುಮಗ್ನಿರ್ಜಘನ್ತಾ ಅಧೂನೋತ್ಪಾಷ್ಠಾ ಅವ ಶಂಬರಂ ಭೇತ್ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೫೯-೬)

ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನಾದ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವೆನು. ವೃತ್ತಹಂತಕನಾದ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಜನರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸುವರು. ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದಸ್ಯುವಾದ ವೃತ್ತನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದನು ಶಂಬರಸುರನನ್ನು (ಮೇಘವನ್ನು) ಸೀಳಿ (ಕೊಂದು) ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿತವಾಗಿದ್ದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಿಂದ ಉದುರಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಈ ಋಕ್ಕಿನ ನಿರ್ವಚನವು---

**ಪ್ರೆಬ್ರವೀಮಿ ತನ್ನಹಿತ್ತಂ ಮಹಾಭಾಗ್ಯಂ ವೃಷಭಸ್ಯ ವರ್ಷಿತುರಪಾಂ ಯಂ ಪೂರವಃ ಪೂರಯಿ
ತನ್ಯಾ ಮನುಷ್ಯಾ ವೃತ್ತಹಣಂ ಮೇಘಘನಂ ಸಚಿಂತೇ ಸೇವಂತೇ ವರ್ಷಕಾಮಾಃ | ದಸ್ಯು-
ರ್ದಸ್ಯತೇಃ ಕ್ಷಯಾರ್ಥಾದುಪದಸ್ಯಂತೈಸ್ತಿಸ್ತಸಾ ಉಪದಾಸಯಂತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ತಮಗ್ನಿರ್ವೈಶ್ವಾ-
ನರೋ ಘ್ನೇ ನಾಧೂನೋದಪಃ ಕಾಷ್ಠಾ ಅಭಿನಘ್ನಂಬರಂ ಮೇಘಂ ||** (ಐ. ೭-೨೩)

ಎಂದು ಇರುವುದು. ಉದಕ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು (ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತಿಶಯವನ್ನು) ನಾನು ವಿಶೇಷವರಿಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವೆನು. ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವರೂ, ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸುವವರೂ ಆದ ಜನರು ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ವೃತ್ತಾಸುರನನ್ನು (ಮೇಘವನ್ನು) ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸುವರು. ದಸ್ಯುಶಬ್ದವು ದಸ ನಾಶಮಾಡು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿ ಉದಕವನ್ನು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಬೀಳದಂತೆ ತಡೆದು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ದಸ್ಯುವು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಇಂತಹ ದಸ್ಯುವಾದ ಶಂಬರನನ್ನು (ಮೇಘವನ್ನು) ಶಂಬರಶಬ್ದವು ಮೇಘನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹರಿಸಿದೆ) ಪ್ರಹರಿಸಿ ಮೇಘದಲ್ಲಿ ಶೇಖರವಾಗಿದ್ದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸಿ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ವೃಷ್ಟಿರೂಪದಿಂದ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂದು ಪೂರ್ವದ ಯಾಜ್ಞಿಕರ ಮತವು

(ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷೇಪ ಸಮಾಧಾನಗಳು)

ಅಥಾಸಾನಾದಿತ್ಯ ಇತಿ ಪೂರ್ವ ಯಾಜ್ಞಿಕಾಃ | ಏಷಾಂ ಲೋಕಾನಾಂ ರೋಹೇಣಿ ಸವನಾನಾಂ ರೋಹ ಅನ್ನಾತೋ ರೋಹಾತ್ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಶ್ಚಿ ಕೀರ್ಷಿತಸ್ತಾನುನುಕೃತಿಂ ಹೋತಾಗ್ನಿ-
ನಾರಾತೇ ಶಸ್ತ್ರೇ ವೈಶ್ವಾನರೀಯೇಣ ಸೂಕ್ತೇನ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ಸೋಽಪಿ ನ ಸ್ತೋತ್ರಿಯ-
ನಾದ್ರಿಯೇತಾಗ್ನೀಯೋ ಹಿ ಭವತಿ | ತತ ಅಗಚ್ಛತಿ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಾ ದೇವತಾ ರುದ್ರಂ ಚ
ಮರುತಶ್ಚ ತತೋಽಗ್ನಿಮಿಹಸ್ಥಾನಮತ್ರೈವೈ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಂ ಶಂಸತಿ ||

(ನಿ. ೭-೨೩)

ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾದ ಕೆಲವು ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಅಚಾರ್ಯರುಗಳು--ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಆದಿತ್ಯನೇ ವೈಶ್ವಾನರನು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಇವರು ಈರಿತಿ ಹೇಳುವರು. ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಾದ ಪ್ರಾತಃಸವನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ರೋಹ, ಅವರೋಹ ಎಂದರೆ ಅರೋಹಣ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣ ಎಂಬ ಕ್ರಮವಿರುವುದು. ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈರಿತಿ ಇರುವುದು. ಎಂದರೆ ಸೃಧವೀ (ಕೇಳಗಿಸ್ತಾನ) ಅಂತರಿಕ್ಷ (ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನ) ದ್ಯಾಃ (ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನ) ಅವಂತೆ ಸವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾತಃಸವನ, ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನ, ತೃತೀಯಸವನ ಎಂಬ ಮೂರು ಸವನಗಳಿರುವವು. ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋತ್ವೈವ ಪ್ರಾತಃಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಧಿವೀಸ್ಥಾನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಾಂಧ್ಯದಿನಸವನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ತೃತೀಯಸವನದಲ್ಲಿದ್ದುಸ್ಥಾನ (ಸ್ವರ್ಗ) ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುವನು. ಇದು ಅರೋಹಣಕ್ರಮವು. ಅರೋಹಣವಾದನಂತರ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣ ಕ್ರಮವು ಇರುವುದು. ಎಂದರೆ ಮೊದಲು ದ್ಯುಸ್ಥಾನದೇವತೆಗಳು, ಅನಂತರ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನ ದೇವತೆಗಳು, ಅನಂತರ ಸೃಧಿವೀಸ್ಥಾನ ದೇವತೆಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವರು. ಇದು ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣ ಕ್ರಮವು. ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು-ವೈಶ್ವಾನರಾಯೈ ಸ್ಯಥುಪಾಜಸೇ (ಋ. ಸಂ. ೩-೩-೧) ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೂ, ಅನಂತರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನದೇವತೆಗಳಾದ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಮರುತ್ತುಗಳನ್ನು ಆತೇ ಪಿತೆರ್ಮರುತಾಂ (ಋ. ಸಂ. ೨-೨೩-೧) ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೂ ಅನಂತರ ಸೃಧಿವೀಸ್ಥಾನ ದೇವತೆಯಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು--ಯಜ್ಞಾಯಜ್ಞಾವೋ ಅಗ್ನಿಯೇ (ಋ. ಸಂ. ೬-೪೮-೧) ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸುವರು. ಅವರೋಹಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಸ್ತುತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಆದಿತ್ಯನು ದ್ಯುಸ್ಥಾನದೇವತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂದು ಇವರ ವಾದಸರಣಿಯು.

ಅಥಾಸಿ ವೈಶ್ವಾನರೀಯೋ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲೋ ಭವತ್ಕೇತಸ್ಯ ಹಿ ದ್ವಾದಶವಿಧಂ ಕರ್ಮ |

ಇದಲ್ಲದೆ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲಗಳ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವರು. ಆದಿತ್ಯಂ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲಂ ಎಂದು ಆದಿತನಿಗೂ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲಗಳ ಹೋಮವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ದ್ವಾದಶಮಾಸಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ದ್ವಾದಶ ವಿಭಾಗಗಳ ಹೋಮವು ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗೂ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಅದುದರಿಂದ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ ಆದಿತ್ಯನು.

ಅಥಾಸಿ ದ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಭವತ್ಯೇಸೌ ನಾ ಆದಿತ್ಯೋಽಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರಃ ||

ಇದಲ್ಲದೆ— ಈ ಆದಿತ್ಯನೇ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯು ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವೂ ಇರುವುದು.

ಅಥಾಸಿ ನಿವಿತ್ ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರೇ ಭವತ್ಯಾ ಯೋ ದ್ಯಾಂ ಭಾತ್ಯಾ ಪೃಥಿವೀಮಿತೈಷ ಹಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾವಾಭಾಸಯತಿ |

ನಿವಿನ್ಯಂತ್ರವೆಂದರೆ ಒಂದು ದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ, ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಂತ್ರವು. ಇದು ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಂತ್ರವು. ಇಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯ ಪರವಾದ ನಿವಿನ್ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರೇಯಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವರು. ಎಂದರೆ ಆ ನಿವಿನ್ಯಂತ್ರವು ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ, ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವುದು. (ಆ ದೇವತೆಗಳ ಗುಣಗಾನ ನ ಮಾಡುವುದು) ಆ ಮಂತ್ರವು — ಆ ಯೋ ದ್ಯಾಂ ಭಾತ್ಯಾ ಪೃಥಿವೀಂ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಎಂವರ್ಥವಿರುವುದು. ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಬೆಳಗುವವನು ಆದಿತ್ಯನೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮಂತ್ರಪ್ರತಿಪಾದಿತನಾದ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯೂ ಆದಿತ್ಯನೇ ಎಂದಾಯಿತು.

ಅಥಾಸಿ ಛಾಂದೋಮಿಕಂ ಸೂಕ್ತಂ ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರಂ ಭವತಿ ದಿವ ಪೃಷ್ಠೋ ಆರೋಚತ ಇತ್ಯೇಷ ಹಿ ದಿವಿ ಪೃಷ್ಠೋ ಆರೋಚತೇತಿ |

ಮತ್ತು ಛಾಂದೋಮಿಕಸೂಕ್ತವಾದ ದಿವಿ ಪೃಷ್ಠೋ ಆರೋಚತ (ವಾ. ಸಿಂ. ೩೩-೯೨) ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವೂ ಸೌರ್ಯ ವೈಶ್ವಾನರದೇವತಾಕವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗದ ಪೃಷ್ಠಭಾಗದಲ್ಲಿ [(ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ) ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಎಂದಿರುವುದು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಎಂದರೆ ಆದಿತ್ಯನೇ. ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೇ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯೇ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂದಾಯಿತು.

ಅಥಾಸಿ ಹವಿಷ್ವಾಂತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರಂ ಭವತಿ |

ಮತ್ತು ಹವಿಷ್ವಾಂತೀಮುಚರಂ (ಋ.ಸಂ. ೧೦-೮೮-೧) ಎಂಬ ಹವಿಷ್ವಾಂತೀಯಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ (ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಸೂಕ್ತ) ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಗಳು ದೇವತೆಯು ಎಂದರೆ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಸೌರ್ಯ ವೈಶ್ವರಾಗ್ನಿ ದೇವತಾಕವು. ಈ ಸೂಕ್ತದ—

ವಿಶ್ವಸ್ಮಾ ಅಗ್ನಿಂ ಭುವನಾಯ ದೇನಾ ವೈಶ್ವಾನರಂ ಕೇತುಮಹ್ನಾಮುಕೈಣ್ವನ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೮-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ—ದೇವತೆಗಳು, ಇವು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಬೆಳಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಹಸ್ತುಗಳನ್ನು (ದಿನಗಳನ್ನೂ, ಹಗಲುಗಳನ್ನೂ) ಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದರು ಎಂದಿದೆ. ಅಹಸ್ತುಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು ಸೂರ್ಯನೇ ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯೂ ಅಹಸ್ತುಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯೂ, ಆದಿತ್ಯನು ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಎಂದರೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗ್ನಿಯೇ ಆದಿತ್ಯನು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರಾದ ಯಾಜ್ಞಕರ ಮತವು.

ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯು(ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲ) ಎಂಬ ಶಾಕಪೂಣಿಯವರ ಮತವು.

(ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷೇಪಸಮಾಧಾನಗಳು)

ಅಯಮೇವಾನ್ನೈವೈಶ್ವಾನರ ಇತಿ ಶಾಕಪೂಣಿಃ | ವಿಶ್ವಾನರಾನೇತೇ ಉತ್ತರೇ ಜ್ಯೋತಿಷೀ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಯಂ ಯಶ್ಚಾಭ್ಯಾಂ ಜಾಯತೇ | ಕಥಂ ಸ್ವಯಮೇತಾಭ್ಯಾಂ ಜಾಯತ ಇತಿ ಯತ್ರ ವೈದ್ಯುತಃ ಶರಣಮುಭಿದಂತಿ ಯಾವದನಸಾತ್ರೋ ಭವತಿ ಮಧ್ಯಮಧರ್ವೈವ ತಾವಧ್ಯವತ್ಯುದಕೇಂಧನಃ ಶರೀರೋಪಶಮನ ಉಪಾದೀಯಮಾನ ಏವಾಯಂ ಸಂಪದ್ಯತ ಉದಕೋಪಶಮನಃ ಶರೀರದೀಪ್ತಿಃ ||

ಈ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯೇ ವೈಶ್ವಾನರಾನ್ನಿಯೆಂದು ಶಾಕಪೂಣಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಮತವು. ಏಕೆಂದರೆ ದ್ಯುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿತ್ಯಪ್ರಕಾಶ, ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ವೈದ್ಯುತಪ್ರಕಾಶ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕಾಶಗಳಿಂದ (ವಿಶ್ವಾನರಾನ್ನಿಗಳಿಂದ) ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವಾನರಾನ್ನಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅನ್ನಿಗೆ ವೈಶ್ವಾನರಾನ್ನಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಎಂದರೆ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯೇ ವೈಶ್ವಾನರಾನ್ನಿಯು ಆದಿತ್ಯಪ್ರಕಾಶ, ವೈದ್ಯುತಪ್ರಕಾಶಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಎಂದರೆ ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವರು. ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಇರುವ ಆದಿತ್ಯನ ಜ್ಯೋತಿಯು ಪ್ರಥಮಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದು. ಎಂದರೆ ಈ ಆದಿತ್ಯಜ್ಯೋತಿಯು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮುದ್ರಾದಿ ಜಲಾಶಯಗಳ ಉದಕಗಳನ್ನು ಹೀರಿ ಆ ಉದಕಗಳನ್ನು ಮೇಘಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು ಇದು ಮೊದಲನೇ ಜ್ಯೋತಿಯ ಕಾರ್ಯವು. ಇನ್ನು ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯು ಎರಡನೆಯದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯು ಸ್ವಭಾವವು ಮಧ್ಯಮಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು. ಈ ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯು ಉದಕಗಳ (ಮೇಘಗಳ) ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದೂ ಮತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾದ ವೃಕ್ಷ, ಗೃಹ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹೊಡೆದು ನಾಶಪಡಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದರೆ ಈ ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯು ಉದಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಸಾಧಾರಣಾನ್ನಿಯನ್ನು ಆರಿಸುವಂತೆ) ಉದಕದಿಂದ ಇದನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಲು (ಆರಿಸಲು) ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಸಾಧಾರಣಾನ್ನಿಯು ವೃಕ್ಷ, ಮರ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಉದ್ದೀಪ್ತವಾಗಿ ಉರಿಯತೊಡಗುವುದು. ಆದರೆ ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯು ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಅದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶಮನವಾಗುವುದು ಎಂದರೆ ಅದರ ಶಕ್ತಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈ ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯನ್ನು ಹಸ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯ ಸ್ವಭಾವವು. ಆದರೆ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯು (ಸಾಧಾರಣಾನ್ನಿಯು) ಸ್ವಭಾವವು ಇದಕ್ಕೆ ತೀರಾ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯನ್ನು ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬಹುದು. ಉದಕಗಳಿಂದ ಶಮನಗೊಳಿಸಬಹುದು ಹಸ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಧರಿಸಬಹುದು. ಇವು ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯ ಸ್ವಭಾವಗುಣಗಳು ದ್ಯುಸ್ಥಾನಜ್ಯೋತಿ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಜ್ಯೋತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವು. ದ್ಯುಸ್ಥಾನಜ್ಯೋತಿಯಾದ ಆದಿತ್ಯನ ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮುದ್ರಾದಿ ಜಲಾಶಯಗಳ ಉದಕಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಮೇಘಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವನು. ಆ ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವ ವೈದ್ಯುತಾನ್ನಿಯು ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವಾಗ ಪಾರ್ಥಿವಾನ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಉರಿಯುವುದೆಂಬ

ವಿಷಯವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದ್ಯುಸ್ಥಾನಜ್ಯೋತಿ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನಜ್ಯೋತಿಗಳೆರಡರಿಂದಲೂ ಪಾರ್ಥಿವವಾಗ್ನಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಿನಯಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗಳಾದ ಎರಡು ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಪಾರ್ಥಿವವಾಗ್ನಿಗೆ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೆಂದು ಹೆಸರು.

ಅಥಾದಿತ್ಯಾದುದೀರ್ಜೀಪ್ರಥಮಸವಾವೃತ್ತ ಆದಿತ್ಯೇ ಕಂಸಂ ನಾ ಮಣಿಂ ನಾ ಪರಿಮೃಷ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠರೀ ಯತ್ರ ಶುಷ್ಕಗೋಮಯಮಸಂಸ್ಪರ್ಶಯನ್ ಧಾರಯತಿ ಯತ್ ಪ್ರದೀಪ್ಯತೇ ಸೋಽಯಮೇವ ಸಂಪದ್ಯತೇ |

ಆದಿತ್ಯನಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವವಾಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದುದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವರು. ಸೂರ್ಯನು ಆಂಶರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಎಂದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ತಾಪ ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವಾಗ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಭಳಭಳಿಸುವ ತಾಮ್ರದ ತಗಡನ್ನಾಗಲಿ, ಕನ್ನಡಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಓಡಿದು ಆದರ ರಶ್ಮಿಗಳು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿ (ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ) ನೇದಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ಒಣಗಿದ ಬೆರಣಿಯ ಪುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಅಗ್ನಿಯು ಹೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಎಂದರೆ ಆದಿತ್ಯನಿಂದ ಪಾರ್ಥಿವವಾಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೂ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯು.

ಅಥಾಸ್ಯಾಹ—ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯತತೇ ಸೂರ್ಯೇಣ—ನ ಚಿ ಪುನರಾತ್ಮನಾತ್ಮಾ ಸಂಯತ. ತೇಽಸ್ಯೇನೈನಾನ್ಯಃ ಸಂಯತತ ಇತಿ ಇಮಮಾದಧಾತ್ಯಮುತೋಽಮುಷ್ಯ ರತ್ನಯಃ ಸ್ರಾದುರ್ಭವಂತೀತೋಽಸ್ಯಾ ಚಿಫಪ್ಸ್ರಯೋರ್ಭಾಸೋಃ ಸಂಸಂಗಂ ದೈಷ್ಟ್ಯವಮವಕ್ಷ್ಯತಾ |

ಒಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ—ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯತತೇ ಸೂರ್ಯೇಣ | ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ ಸೇರಿ ವಿಸ್ತೃತನಾಗುವನು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವನು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಋಷಿಯು ಹೇಳಿದಾನೆ. ಸೂರ್ಯನ ಸ್ಥಾನವು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸುವನು ಎಂಬುದು ಅಸಂಭವವು. ಒಂದು ವಸ್ತುವು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರಬಹುದೇ ಹೊರತು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜತೆಗೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುವು ಸೇರಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಬಲ್ಲುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೇ ಬೇರೆ, ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ ಬೇರೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು. ಇಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ (ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ) ಹೊತ್ತಿಸುವರು. ಆದಿತ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವು ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಟು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಥಿವವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಧಿಸುವುದು. ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶವೂ, ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಆ ಪ್ರಕಾಶವು ರಶ್ಮಿಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡುವುದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಋಷಿಯು; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವೈಶ್ವಾನರೋ ಯತತೇ ಸೂರ್ಯೇಣ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಅಥ ಯೋಗ್ಯೇಶಾನೈತ್ಯಮಿಶಾನಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಭಾಗಾನಿ ನಾ ಸಾನಿತ್ರಾಣಿ ನಾ ಸೌರ್ಯಾಣಿ ನಾ ಪೌಷ್ಪಾನಿ ನಾ ನೈಷ್ಠವಾನಿ ನಾ ವೈಶ್ವದೇವ್ಯಾನಿ ನಾ ತೇಷು ವೈಶ್ವಾನರೇಯಾಃ ಪ್ರಸಾದಾ

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಾನ್ಯಾದಿತ್ಯಕರ್ಮಣಾ ಚೈನಮಸೋಪ್ಯನ್ನಿತ್ಯೋದೇಷೀತ್ಯಪ್ತಮೇಷೀತಿ ವಿಪರ್ಯೇಷೀತಿ || ಅಗ್ನೇಯೇಷ್ಟೇವ ಹಿ ಸೂಕ್ತೇಷು ವೈಶ್ವಾನರೀಯಾಃ ಪ್ರವಾದಾ ಭವಂತಿ | ಅಗ್ನಿಕರ್ಮಾಣಾ ಚೈನಂ ಸ್ತೋತೀತಿ ಪಚಿಸೀತಿ ವಹಸೀತಿ ||

ಒಂದುವೇಳೆ ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಅದಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಸವಿತೃಸಂಬಂಧವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ, ಪೂಷಾ, ವಿಷ್ಣು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿತರಾಗಿರುವ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೆ ಅದಿತ್ಯಪರವಾದ ಗುಣಗಳು, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಎಂದರೆ (ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ) ನೀನು ಉದಯಿಸುತ್ತೀಯೆ, ಮುಳುಗುತ್ತೀಯೆ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಬೋಧಕಗಳಾದ ವಾಕ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಸಂಬಂಧವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಗ್ನಿಯ ಗುಣಗಳಾದ ಹರ್ವಿಹನ, ಪಾಚನ ದಹನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಅದಿತ್ಯನಲ್ಲ

ಯಥೋ ಏತದ್ವರ್ಷಕರ್ಮಣಾ ಹ್ಯೇನಂ ಸ್ತೋತೀತ್ಯನ್ನಿತ್ಯೋತದುಪಪದ್ಯತೇ |

ಸಮಾನನೋತದುದಕಮುಚ್ಛೈತ್ಯವ ಚಾಹಭಿಃ |

ಭೂಮಿಂ ಪರ್ಜನ್ಯಾ ಜಿನ್ವಂತಿ ದಿವಂ ಜಿನ್ವಂತ್ಯಗ್ನಯಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೬೪ ೫೧)

ಇತಿ ಸಾ ನಿಗದವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ||

(ಸಂ. ೬-೨೩)

ಈ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕನನ್ನಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳಿರುವವು. ಆದುದರಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅದಿತ್ಯನು ಪ್ರೇರಕನಾದುದರಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೂ ಅದಿತ್ಯನಗುಣಗಳಿದ್ದಂತಾಯಿತು ಅದುದರಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೂ ಅದಿತ್ಯನು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಹಗಲುಗಳು ರಾತ್ರಿಕಳೆದಂತರ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಉದಕಗಳು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೂ (ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೂ) ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಭೂಮಿಗೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತಿರುವವು. ಆದುದರಿಂದ ಉದಕಗಳಿಗೂ, ಹಗಲುಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವರ್ತವಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವೃಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಪರ್ಜಿಸ್ತದೇವತೆಯು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವನು. ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗಳು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವವು. ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವ ಹವಿರಾದಿಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂದ ಎಂದರೆ ಧೂಮಾಕಾರದಿಂದ ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವು. ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರೀತರಾಗಿ ಭೂಲೋಕನಿನಾಸಿಗಳಿಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯ ನೂಲಕ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರು. ಇದಲ್ಲದೆ—ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಾಪ್ತಾಯತಿಃ ಸಮ್ಯಗಾದಿತ್ಯಮುಪತಿತ್ಯತೇ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಆಹುತಿಯು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಅದಿತ್ಯನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ವರ್ಗ ಅಥವಾ ಅದಿತ್ಯನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದಂತಾಯಿತು ವೃಷ್ಟಿಯು ಭೂಲೋಕದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಭೂಮಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯಮಾಡುವ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿ

ಯನ್ನು ಅಥವಾ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣನೆಂದು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದೇ ಹೊರತು ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಆದಿತ್ಯನೆಂದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣಂ ನಿಯಾನಂ ಹರಯಃ ಸುಪರ್ಣಾ ಅಪೋ ವಸಾನಾ ದಿವಮುತ್ಪತಂತಿ |

ತ ಆವವೃತ್ತಸ್ತದನಾದೃತಸ್ಯಾದಿಧೃತೇನ ಪ್ರಥಿವೀ ವ್ಯುದ್ಯತೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೬೪-೪೭)

ಕೃಷ್ಣಂ ನಿರಯಾಣಂ ರಾತ್ರಿರಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಹರಯಃ ಸುಪರ್ಣಾ ಹರಣಾ ಆದಿತ್ಯರತ್ನಯಸ್ತೇ ಯದಾ-
ಮುತೋಽರ್ವಾಂಚಃ ಪರ್ಯಾವರ್ತಂತೇ ಸಹಸ್ರಾನಾದುದಕಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾದಥ ಘೃತೇನೋದ-
ಕೇನ ಪ್ರಥಿವೀ ವ್ಯುದ್ಯತೇ ಘೃತಮಿತ್ಯುದಕನಾಮು ಜಿಘತ್ಸೇಃ ಸಿಂಚತಿಕರ್ಮಣಃ ||

(ನಿ. ೭-೨೪)

ಉದಕವನ್ನು ವಹಿಸಿರತಕ್ಕವೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಂಚಾರವುಳ್ಳವೂ ಆದ ರತ್ನಿಗಳು ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದೂ, ನಿಯತವಾದ ಗತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಮೇಘವನ್ನು (ಅಥವಾ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು) ಉದಕದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಎಂದರೆ ಉದಕದಿಂದ ಕೂಡಿ ದ್ಯುಲೋಕಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತವೆ. ಪುನಃ ಅವು ಉದಕದ ಸ್ಥಾನವಾದ ಆದಿತ್ಯನಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಒಡನೆಯೇ ಪೃಥ್ವಿಯು ಉದಕದಿಂದ ತೋಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ (ನೆನೆಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ).

ನಿರಯಾಣವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನಿರ್ಗಮನಮಾರ್ಗವೆಂದು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಅರ್ಥವಿರುತ್ತದೆ. ಆದಿತ್ಯನ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಗಳೆರಡು. ಒಂದು ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ್ದು, ಇನ್ನೊಂದು ಶುಕ್ಲವರ್ಣದ್ದು. ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯೆಂದಾಗಲಿ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೆಂದಾಗಲಿ, ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು. ಅಥವಾ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಸಂಚಾರವನ್ನೇ ಆದಿತ್ಯನ ರಾತ್ರಿಸಂಚಾರವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಮೇಲಿನ ನಿರುಕ್ತವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ—

ನಿಯಾನಂ ನಿರಯಾಣಂ ನಿರ್ಗತಿಃ (ನಿಯಾತಿ) ನಿರ್ಗಚ್ಯಂತೇತದಿತಿ ನಿಯಾನಂ ವತ್ಸೃ ಪಂಥಾಃ |
ತಚ್ಚ ಪುನರೇತತ್ | ರಾತ್ರಿಃ ಆದಿತ್ಯಸ್ಯ | ದ್ವೇ ಹ್ಯಸ್ಯಾಯನೇ ಶುಕ್ಲಂ ಚೋತ್ತರಂ ಕೃಷ್ಣಂ ಚ-
ದಕ್ಷಿಣಂ | ಸಾ ಹಿ ದ್ಯುನೀರಾತ್ರಿರಭಿಪ್ರೇತಾ | ತತೋ ಬ್ರವೀತಿ ರಾತ್ರಿರಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಷಃ |
ಸ ಏಷ ಭಗವಾನಾದಿತೋ ಯದಾ ಜಗದನುಗ್ರಹಾಯ ಗರ್ಭಮುದಕಮಾತ್ಮನ್ಯಾದಿತ್ಯು ರಾತ್ರು-
ರಾಯಾಣಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ತದೈತೇ ಹರಯಃ ರಸಹರಣಾಃ ಸುಪರ್ಣಾಸ್ತಸ್ಯ ರತ್ನಯಃ
ಸರ್ವಸ್ಯಾದಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಾದಪೋವಸಾನಾಃ ಆತ್ಮನ್ಯಾಚ್ಛಾದಯಂತಃ ಆದದಾನಾಃ ದಿವಂ
ದ್ಯೋತನವಂತನುೇತಮಾದಿತ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪತಂತಿ |

(ನಿರುಕ್ತವ್ಯಾಖ್ಯಾ ೭-೨೪)

ಆದಿತ್ಯನ ಗತಿಯು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಉತ್ತರಾಯಣಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ದಕ್ಷಿಣಾಯನಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಒಂದನ್ನು ರುಕ್ಲವೆಂದೂ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಕೃಷ್ಣವೆಂದೂ ಕರೆದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯೆಂಬುದು ಕೃಷ್ಣಾಯನಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಸದವಾಗಿದೆ — ಕೃಷ್ಣಂ ನಿಯಾನಂ ನಿಯಮನಂ ರಾತ್ರಿಃ | ದೇವಾನಾಂ ಹಿ ರಾತ್ರಿರ್ದಕ್ಷಿ

ಪ್ರಾಯಸಂ | ತಪ್ತೈಃ ತಸ್ತಿಸ್ತರ್ಷಾಕಾಲೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ದೇವತೆಗಳ ರಾತ್ರಿಕಾಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೆಂದು ಹೆಸರು. ಆದಿತ್ಯನು ಉತ್ತರಾಯಣದ ಗತಿಯನ್ನನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನ ರಶ್ಮಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಉದಕವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ರಾತ್ರಿಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪುನಃ ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ಸೇರುವವು. ಇದೇ ವರ್ಷಾಕಾಲವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೃಷ್ಟಿಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಸುರಿಯುವುದು. ಫೃತವೆಂದರೆ ಉದಕಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಜಿಘೃಷಿ-ಸಿಂಪಡಿಸು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಫೃತಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ

ಅಥಾಪಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಭವತ್ಯಗ್ನಿರ್ವಾ ಇತೋ ವೃಷ್ಟಿಂ ಸಮಾರಯತಿ ಧಾಮಚೈದಿತಿ ಖಲು ಭೂತ್ವಾ ವರ್ಷತಿ ಮರುತಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾಂ ವೃಷ್ಟಿಂ ನಯಂತಿ |

ಯದಾ ಖಲು ವಾಸಾವಾದಿತ್ಯೋಽಗ್ನಿಂ ರಶ್ಮಿಭಿಃ ಪರ್ಯಾರ್ತತೇಽಥ ವರ್ಷತೀತಿ |

ಯಥೋ ಏತದ್ಗೌಡಾತ್ ಪ್ರತ್ಯವರೋಹಿಶ್ಚಿಕೀರ್ಷಿತ ಇತ್ಯಾನ್ನಾಯವಚನಾದೇತದ್ಭವತಿ |

ಯಥೋ ಏತದ್ವೈಶ್ವಾನರೋಯೋ ದ್ವಾದಶಕಸಾಲೋ ಭವತೀತ್ಯನಿರ್ವಚನಂ ಕಸಾಲಾನಿ ಭವಂತೈಸ್ತಿ ಹಿ ಸೌರ್ಯ ಏಕಕಸಾಲಃ ಪಂಚಕಸಾಲಶ್ಚ |

ಯಥೋ ಏತದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಭವತೀತಿ-ಬಹುಭಕ್ತಿನಾದೀನಿ ಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಿ ಭವಂತಿ-ಸೃಥಿವೀ ವೈಶ್ವಾನರಃ ಸಂವತ್ಸರೋ ವೈಶ್ವಾನರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವೈಶ್ವಾನರ ಇತಿ ||

ಇದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯಗಳೂ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವವು. ಹೇಗೆಂದರೆ 'ಆಗ್ನಿಯು ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವಿದೆ—ಅಗ್ನೇವೈ ಧೂಮೋ ಜಾಯತೇ, ಧೂಮಾದಭ್ರಂ, ಅಭ್ರಾತ್ ವೃಷ್ಟಿರಿತಿ ಹ ವಿಜ್ಞಾಯತೇ—ಆಗ್ನಿಯಿಂದ ಧೂಮವು (ಹೊಗೆಯು) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು. ಧೂಮದಿಂದ ಮೇಘವೂ ಮೇಘದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂದರ್ಥವು ಅಥವಾ ಈ ಆದಿತ್ಯನು ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಶ್ಮಿಗಳಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮಳೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ರೋಹಪ್ರತ್ಯವರೋಹಕ್ರಮದಿಂದ ಎಂದರೆ ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಆಹುತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂದ ಧೂಮವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿ ಅವರು ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡು ಆದರಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಕರ್ಮವುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯಣವಾಕ್ಯ ಹೊರತು ಮತ್ಯಾವ ಅಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗೆ ದ್ವಾದಶಕಪಾಲವೆಂದೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಏಕ (ಒಂದು) ಕಪಾಲ ಅಥವಾ ಐದು ಕಪಾಲಗಳ ಹವಿಸ್ಸೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದು ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಅದು ಯಜ್ಞಾಂಗಗಳಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲ—ಸೃಥಿವೀ, ವೈಶ್ವಾನರಃ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲ—ಸೃಥಿವಿಯು ವೈಶ್ವಾನರನು, ಸಂವತ್ಸರವೂ ವೈಶ್ವಾನರನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ವೈಶ್ವಾನರನು, ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೃಥಿವೀ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೆಂದಲ್ಲ. ವೈಶ್ವಾನರನು ಸೃಥಿವೀ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೆಂದು ವೈಶ್ವಾನರನ ಗುಣವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಸ್ತುತಿಯಾಕ್ಯಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಯಥೋ ಏತನ್ನಿವಿಸ್ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರೇ ಭವತೀತ್ಯೈಸ್ಯೈವ ಸಾ ಭವತಿ ಯೋ ವಿಡ್ವ್ಯೋ ಮಾನುಷೀಭ್ಯೋ ದೀದೇರ್ಶ-ಇತ್ಯೇಷ ಹಿ ವಿಡ್ವ್ಯೋ ಮಾನುಷೀಭ್ಯೋ ದೀಪ್ಯತೇ |

ಯಥೋ ಏತಚ್ಚಾಂದೋಮಿಕಂ ಸೂಕ್ತಂ ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರಂ ಭವತೀತ್ಯಸ್ಮೈವೈತದ್ಭವತಿ
 ಜಮದಗ್ನಿಭಿರಾಹುತಃ ಇತಿ | ಜಮದಗ್ನಯಃ ಕ್ರಮಿತಾಗ್ನಯೋ ನಾ ಪ್ರಜ್ವಲಿತಾಗ್ನಯೋ
 ನಾ ತೈರಭಿತುತೋ ಭವತಿ ||
 (ನಿ. ೭-೨೪)

ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ಒಂದು ನಿವಿತ್ಯುಕ್ತವಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವರು.

ಅಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರಃ ಸೋಮಸ್ಯ ಮತ್ಸತ್ | ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಸಮಿತ್ | ಅಜಸ್ರಂ
 ದೈವ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ | ಯೋ ವಿಡ್ಯೋ ಮಾನುಷೀಭ್ಯೋ ದೀದೇತ್ | ದ್ವುಷು ಪೂರ್ವಸು
 ದಿದ್ಯುತಾನಃ | ಅಜರ ಉಷಸಾನೀಕೇ | ಆ ಯೋ ದ್ಯಾಂ ಭಾತ್ಯಾ ಪೃಥಿವೀಂ |
 ಔರ್ವಮಂತರೇಂದ್ರಂ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜ್ಞಾಯ ಶರ್ಮ ಸಂಯತ್ | ಅಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರ
 ಇಹ ಶ್ರವದಿಹ ಸೋಮಸ್ಯ ಮತ್ಸತ್ | ಪ್ರೇಮಾಂ ದೇವೋ ದೇವಹೂತಿಮವತು ದೇವ್ಯಾ
 ಧಿಃ | ಪ್ರೇದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರೇದಂ ಕ್ಷತ್ರಂ | ಪ್ರೇಮಂ ಸುನ್ಯಂತಂ ಯಜಮಾನಮವತು |
 ಚಿತ್ರಕ್ಷಿತ್ರಾಭಿರೂತಿಭಿಃ | ಶ್ರವದ್ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯವಸಾಗಮತ್ ||

ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವೇ ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶ್ವದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಪಠಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ಮಂತ್ರದ
 ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ—ಯೋ ವಿಡ್ಯೋ ಮಾನುಷೀಭ್ಯೋ ದೀದೇತ್—ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ದೇವನು
 ಮಾನವರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಉಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನು ಸೂರ್ಯನೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ
 ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ, ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ
 ಎಂದರೆ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಈ ಮಂತ್ರವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯೇ
 ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜಮಾನರು ನೊದಲಾದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ
 ಈ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರಗ್ನಿಯು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ, ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯೇ ಆಗಿರುವನು
 ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಇವಲ್ಲದೆ ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಛಾಂದೋಮಿಕ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಜಮದಗ್ನಿಭಿರಾಹುತಃ ಎಂಬ
 ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವರು. ಈ ಸೂಕ್ತವೂ ಸಹ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಗೆ
 ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಜಮದಗ್ನಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಧಗಧಗನೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ
 ಅಗ್ನಿಯೆಂದರ್ಥವು. ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಮಿದಾಜ್ವಾಲಿದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ
 ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗಿವಾಡಿ ಚಿನ್ನಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ರೂಢಿಯು.
 ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಅದಿತ್ಯ (ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯ) ನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸದೆ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವು
 ದೆಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಯಥೋ ಏತದ್ಭವಿಷ್ವಾಂತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರಂ ಭವತೀತ್ಯಸ್ಮೈವ ತದ್ಭವತಿ |
 ಕವಿಷ್ವಾಂತಮಜರಂ ಸ್ವರ್ವಿದಿ ದಿವಿಸ್ಪೈಶ್ವಾಹುತಂ ಜುಷ್ಯಮಗ್ನಿ |
 ತಸ್ಯ ಭರ್ಮಣೇ ಭುವನಾಯ ದೇವಾ ಧರ್ಮಣೇ ಕಂ ಸ್ವಧಯಾ ಸಪ್ರಥಂತ ||
 (ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೫-೧)

**ಹವಿಯೌಶ್ವಾನೀಯಮಜರಂ ಸೂರ್ಯವಿದಿ ದಿವಿಸ್ಪೃಶ್ಯಭಿಜುತಂ ಜುಷ್ಪಮಗ್ನೌ ತಸ್ಯ
 ಭರಣಾಯ ಚ ಭಾವನಾಯ ಚ ಧಾರಣಾಯ ಚ ಚೈತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಕರ್ಮಭ್ಯ
 ಇಮಮಗ್ನಿಮನ್ನೇನಾಪಶ್ರಥಂತೇತಿ ||**
 (ನಿ. ೭-೨೫)

ಇಲ್ಲಿವೆ ಹವಿಷ್ಯಾಂತಮಜರಂ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವು ಸೌರ್ಯವೈಶ್ವಾನರನಾಗ್ನಿಲೇವತಾಕವು. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ ಸಲಹುವ ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಆದಿತ್ಯನು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ವೈಶ್ವಾನರನಾಗ್ನಿಯೇ ಪಾರ್ಥಿವನಾಗ್ನಿಯು. ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ವಿಷಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಉರೇಹಿತವಾದುದೂ ಎಂದರೆ ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ. ಅಪ್ಪಾದಕರವಾದುದೂ ಅದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪುರ್ಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವ ಈ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಹವಿಸ್ಸು ಹೋಮಮಾಡಲ್ಪಡುವುದು. ದೇವತೆಗಳು ಈ ಹವಿಸ್ಸಿನ ಭರಣ, ಧಾರಣ, ಭಾವನಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅನ್ನಮಾಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವರು ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಮುಖ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಅಧವಾ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವರು. ಈ ಹವಿಸ್ಸು ನಾಶರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ (ಪಾನಮಾಡಲು) ಅಪ್ಪಾದಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನೋಂದ ಆಕಾಶ (ಪುರ್ಗ) ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಎಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಲಿತವಾದ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮುಳ್ಳ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವರು. ಈ ಹವಿಸ್ಸು ಧಾರಣ, ಪೋಷಣ, ಭರಣ, ಭಾವನಾ ಮೇಲಾದ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೋಮವು ಅಗ್ನಿಗೇ ಎಂದರೆ ಪಾರ್ಥಿವನಾಗ್ನಿಗೇ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದು, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡುವುದೇ ಹೊರತು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಪಾದಿತನಾದ ವೈಶ್ವಾನರದೇವತೆಯು ಆದಿತ್ಯ ಅಧವಾ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲ. ಪಾರ್ಥಿವನಾಗ್ನಿಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಅರ್ಥಾತ್ -

**ಅಸಾಮುಪಸ್ಥೇ ಮಹಿಷಾ ಅಗ್ನಿಭೃತ ವಿಶೋ ರಾಜಾನಮುಪ ತಸ್ಥುರ್ಬುಗ್ನಿಯಂ |
 ಆ ದೂತೋ ಅಗ್ನಿ ರಭರದ್ವಿವಸ್ಯತೋ ವೈಶ್ವಾನರಂ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಪರಾವತಃ ||**

(ಋ. ಸಂ. ೬-೮-೪)

ಅಸಾಮುಪಸ್ಥೇ ಉಪಸ್ಥಾನೇ ಮಹತ್ಯಂತರಿಕ್ಷಲೋಕ ಅಸೀನಾ ಮಹಾಂತ ಇತಿ ವಾಗ್ನಿಹೃತ ಮಾಧ್ಯಮಿಕಾ ದೇವತಾಣಾ ವಿಶ ಇವ ರಾಜಾನಮುಪತಸ್ಥುರ್ಬುಗ್ನಿಯಮ್ನುಗ್ನಂತಮಿತಿ ವಾಚನೀಯಮಿತಿ ವಾ ಪೂಜನೀಯಮಿತಿ ವಾಹರವ್ಯಂ ದೂತೋ ದೇವಾನಾಂ ವಿವಸ್ಯತ ಅದಿತ್ಯಾದ್ವಿವಸ್ಯಾದ್ವಿವಾಸನನಾನ್ ಪ್ರೇರಿತವತಃ ಪರಾಗತಾದ್ಯಾಪಿ ವಾಸ್ಯಾಗ್ನೇರ್ವೈಶ್ವಾನರಸ ಮಾತರಿಶ್ವಾನಮಾಹಾರ್ತಮಾಹ ||

ಮಾತರಿಶ್ವಾ ವಾಯುರ್ಮಾರ್ತಯೋಂತರಿಕ್ಷೇ ಶ್ವಸಿತಿ ಮಾತರ್ಯಾಶ್ವಸಿತಿತಿ ವಾ ||

(ನಿ. ೭-೨೬)

ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಋಕ್ವೇದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆವು. ಉದಕಗಳ ಅಂಕಪ್ರದೇಶದ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅಂತರಕ್ಷಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಹಾಋಷಿಮುರಾದ ಮಧ್ಯಮಿಕ (ಅಂತರಕ್ಷದ) ದೇವತೆಗಳು ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನು ಯಾವರಿಗೇ ಆದರಾಶೀಯ ಗಳಿಂದ ಬರನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅದರಂತೆ ದೇವತೆಗಳು ಮಂತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ, ಗೌರವಾರ್ಹನೂ, ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮಾತರಿಶ್ವನು (ವಾಯುವು) ವೇದಲು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಬಹುದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅದಿತ್ಯನಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ತಂದನು. ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಮೊದಲು ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತರಿಶ್ವನಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದನು. ಆ ಮಾತರಿಶ್ವನು ಬಹುದೂರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದಿತ್ಯನ ಸಮಾಸದಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ತಂದನು. ಮಾತರಿಶ್ವನಿಂದರೆ ವಾಯುವು. ಈ ವಾಯುವು ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಾಸನಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ವಾಯುವಿಗೆ ಮಾತರಿಶ್ವ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ—ಅಂತರಕ್ಷ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೂರ್ಯನಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ತಂದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತರಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರನಿಂದರೆ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯೇ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ (ಅದಿತ್ಯನ) ಗುಣಗಳು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗೆ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ— ಹವಿಷ್ವಾಂತಸೂಕ್ತದ ೧೨ನೆಯ ಋಕ್ವಾದ ವಿಶ್ವಾ ಅಗ್ನಿಂ ಭುವನಾಯ ದೇವಾ ವೈಶ್ವಾನರಂ ಕೇತುಮಹ್ನಾ ಮಹ್ಯಣ್ಣುನ್ ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಹಸ್ತುಗಳಿಗೆ (ಹಗಲುಗಳಿಗೆ, ದಿನಗಳಿಗೆ) ಕರ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ದಿನಗಳಿಗೆ ಕರ್ತನೆಂಬ ಗುಣವು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಗೆ ಈ ಗುಣವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಗ್ನಿಯು— ಅಗ್ನಿಃ ಸರ್ವಾ ದೇವತಾಃ (ಐ. ಬ್ರಾ. ೨-೧-೨), ಇಂದ್ರಂ ಮಿತ್ರಂ ವರುಣಮಗ್ನಿ-ಮಾಹುಃ (೧-೧೬೪-೪೬). ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಗ್ನಿಯೇ ಸರ್ವದೇವತಾತ್ಮಕನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೇ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯು, ಅದಿತ್ಯನಲ್ಲ.

ಅಭೈನಮೇತಾಭ್ಯಾಂ ಸರ್ವಾಣಿ ಸ್ಥಾನಾನ್ಯಭ್ಯಾಪಾದಂ ಸೌತಿ |
ಮೂರ್ಧಾ ಭುವೋ ಭವತಿ ನಕ್ರಮಗ್ನಿಶ್ವತಃ ಸೂರ್ಯೋ ಜಾಯತೇ ಸ್ವಾತೆರುದ್ಯನ್ |
ಮಾಯಾಮೂ ತು ಯಜ್ಞಿಯಾನಾಮೇತಾಮಪೋ ಯತ್ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ರತಿ ಪ್ರಜಾನನ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೮-೬)

ಮೂರ್ಧಾ ಮೂರ್ತಮಸ್ತಿನೀಯತೇ ಮೂರ್ಧಾ ಯಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಭವತಿ ನಕ್ರಮಗ್ನಿಶ್ವತಃ ಸೂರ್ಯೋ ಜಾಯತೇ ಸ್ವಾತೆರುದ್ಯನ್ ಸ ಏವ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಶ್ವೇತಾಂ ಮನ್ಯಂತೇ ಯಜ್ಞಿಯಾನಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಯಜ್ಞಸಂಸಾದಿನಾಮಪೋ ಯತ್ಕರ್ಮ ಚರತಿ ಪ್ರಜಾನನ್ ಸರ್ವಾಣಿ ಸ್ಥಾನಾನ್ಯನು ಸಂಚರತೇ ಶ್ವರಮಾಣಃ ||

(ನಿ. ೨-೨೭)

ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯು ಅನೇಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ನೊದಲಾದ ಇತರ ದೇವತಾವಿಶೇಷಗಳ ಗುಣವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಎರಡು ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು—ಸರ್ವಪ್ರಾಣವರ್ಗಕ್ಕೂ ಅಗ್ನಿಯು ಜೀವಿಸಲು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು. ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ (ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಖ, ಇದನ್ನು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೆಂದು ಕರೆಯುವರು) ಜೀವಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅಗ್ನಿಯು (ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು) ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗುವನು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಸೂರ್ಯರೂಪದಿಂದ ಉದಯಿಸುವನು ಇಂತಹ ಅಗ್ನಿಯ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಎಂದರೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಿಂದಲೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿರೂಪದಿಂದಲೂ ಇದ್ದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು.

ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ರಾತ್ರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಧಿಪತಿಯೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಧಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೇಗಾಯಿತೆಂದರೆ ಶರೀರದ ನಾನಾ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಧಾ ಅಥವಾ ಶಿರಸ್ಸೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಸರ್ವಸ್ಯ ಗಾತ್ರೈಶ್ಯ ಶಿರಃ ಪ್ರಧಾನಂ ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಧಾ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು ಅಧಿಪತಿಯೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಈ ಅಗ್ನಿಯು ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವನು ಎಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಶಾಖವಿಲ್ಲದಿರುವ ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಶಾಖವನ್ನೂ, ಪ್ರಕಾಶವನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸೂರ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವನು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಅಗ್ನಿಯೇ ಸೂರ್ಯನಾಗಿ ಉದಯಿಸಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು ದೇವತೆಗಳ ಈ ವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಋಷಿಗಳೇ ನೊದಲಾದವರು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ಅಗ್ನಿಗೆ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ನೇಗವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದೆಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ನೆರವೇರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅಗ್ನಿಯ ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣದ ಸ್ಪಶಂಸವಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಅಗ್ನಿಯೇ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಗೆ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿರುವವು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತಸ್ಯೋತ್ತರಾ ಭೂಯಸೇ ನಿರ್ವಚನಾಯ |

ಸ್ತೋಮೇನ ಹಿ ದಿವಿ ದೇವಾಸೋ ಅಗ್ನಿಮಜೀಜನಂತ್ಯಕ್ತಿಭೀ ರೋದದಿಸಿಪ್ರಾಂ |

ತಮೂ ಅಕೃಣ್ಣಿಸ್ತೇಧಾ ಭುವೇ ಕಂ ಸ ಓಷಧೀಃ ಪಚತಿ ವಿಶ್ವರೂಪಾಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೮-೧೦)

ಸ್ತೋಮೇನ ಹಿ ಯಂ ದಿವಿ ದೇವಾ ಅಗ್ನಿಮಜನಯಂತ್ಯಕ್ತಿಭೀಃ ಕರ್ಮಭಿದ್ಯಾ ವಾ ಪೃಥಿವ್ಯೋಃ ಪೂರಣಂ ತಮಕುರ್ವಂಸ್ತೇಧಾಭಾವಾಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾಮಂತರಿಕ್ಷೇ ದಿವೀತಿ ಶಾಕಪೂಣಿಃ ಯದಸ್ಯ ದಿವಿ ತೈತೀಯಂ ತದಾಸಾನಾದಿತ್ಯ ಇತಿ ಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ತದಂಗೀಕೃತ್ಯ ಸ್ತಾತಿ ||

(ನಿ. ೬-೨೨)

ದೇವತೆಗಳು ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದರು. ಆ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು (ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು) ತುಂಬಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಆ ದೇವತೆಗಳು ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮೂರು ರೂಪಗಳುಳ್ಳವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಅಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಸಸ್ಯವರ್ಗವನ್ನೂ (ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ) ಪಕ್ಷವನಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಬೆಳೆಸಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತವುದಿಂದ (ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ) ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದನು. ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವೀ, ಅಂತರಕ್ಷ, ಸ್ವರ್ಗ, ಎಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಶಾಕಪೂಣಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯದೇವೈ ದಿವಿ ತ್ಯುತೀಯಂ ತದೇವಾನಾದಿತ್ಯಃ - ಅಗ್ನಿಯು ಯಾವ ಮೂರನೆಯ ರೂಪವು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಅದೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಅದಿತ್ಯನು ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವೂ ಇರುವುದು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಋಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವನು.

ಅಥೈನಮೇತಯಾದಿತ್ಯೀಕೃತ್ಯೈ ಸ್ತೌತಿ |

ಯದೇದೇನಮದಧುರ್ಯಜ್ಞಿ ಯಾಸೋ ದಿವಿ ದೇವಾಃ ಸೂರ್ಯವಾದಿತೇಯಂ |

ಯದಾ ಚರಿಸ್ಲೂ ಮಿಥುನಾವಭೂತಾವಾದಿತ ಸ್ತ್ರಾಪತ್ಯನ್ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೮-೧೧)

ಯದೈನಮದಧುರ್ಯಜ್ಞಿ ಯಾಃ ಸರ್ವೇ ದಿವಿ ದೇವಾಃ ಸೂರ್ಯವಾದಿತೇಯಮದಿತೇಃ ಪುತ್ರಂ ಯದಾ ಚರಿಸ್ಲೂ ಮಿಥುನೌ ಸ್ತ್ರಾದುರಭೂತಾಂ ಸರ್ವದಾ ಸದಚಾರಿಣಾವುಷಾಶ್ವಾ ದಿತೈಶ್ಚ | ಮಿಥುನೌ ಕಸ್ಮಾನ್ನಿನೋತಿಃ ಶ್ರಯತಿಕರ್ಮಾ, ಥು ಇತಿ ನಾಮಕರಣಸ್ಮಕಾರೋ ವಾನಯತಿಃ ಪರೋ. ವನಿರ್ವಾ, ಸಮಾಶ್ರಿತಾವನ್ಯೋನ್ಯಂ ನಯತೋ, ವನುತೋ ವಾ, ಮನುಷ್ಯಮಿಥುನಾವಪ್ಯೈತಸ್ಮಾದೇವ, ಮೇಥಂತಾವನ್ಯೋನ್ಯಂ ವನುತ ಇತಿ ವಾ ||

ಈ ಅಗ್ನಿಯೇ ಅದಿತ್ಯನೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ ಋಷಿಯು ಈ ಋಕ್ಯೆನಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವನು ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಈ ಮಿಥುನ ದೇವತೆಗಳು (ಉಪಸ್ಮ ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯ) ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಲಟ್ಟು ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೋ ಆಗ ಅವರು ಲೋಕದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರು.

ಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಅದಿತಿಪುತ್ರನಾದ ಅದಿತ್ಯನನ್ನು (ಸೂರ್ಯನನ್ನು) ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ ಮತ್ತು ಮಿಥುನಭೂತರಾದ ಎಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಇಬ್ಬರ (ಉಷಾಃ ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರ) ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯತೋ ಆಗಿಂಥಲೂ ಈ ಉಪಸ್ಮ ಮತ್ತು ಅದಿತ್ಯ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳೇವರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಲು ಶಕ್ತರಾದರು.

ಇಲ್ಲಿ ಮಿಥುನಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರಯೋತ್ಕರಣವನ್ನು (ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು) ಸೂಚಿಸುವ ಮಿನೋತಿಧಾತುವಿನಿಂದ ಮಿಥುನಶಬ್ದವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಮಿಥುನ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿರುವ ಮಿ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಆಶ್ರಯಿಸು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದು ಥು ಅಧವಾ ಧಕಾರವು ಪ್ರತ್ಯಯವು. ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾದ ನೆ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ನಯತಿಧಾತುವಿನಿಂದ (ನಯತಿಃ ಪರಃ) ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನಯತಿ ಎಂದರೆ ಒಯ್ಯುವುದು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಮಿಥುನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಜತೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥವಾಗುವುದು. ಸಮಾಶ್ರಿತೌ ಅನ್ಯೋನ್ಯಂ ಪ್ರತಿ ಅತ್ಯಾಂ ನಯತಃ ಕಾಲಂ ನಾ ಸಮಾಶ್ರಿತೌ ಭವತಃ ಪರಸ್ಪರಂ ಸಂಭಕ್ತೌ—ಎಂದರೆ ಮಿಥುನೌ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪರಸ್ಪರ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವುದು ಅಧವಾ ಕಾಲವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲವಾದನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಲವು ಬರುವುದು (ರಾತ್ರಿ, ಹಗಲು ಇತ್ಯಾದಿ) ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ಮನುಷ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮಿಥುನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಅಧವಾ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಕೆಯುವ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವುದು.

ಅಥೈನಮೇತಯಾಗ್ನೀಕೃತ್ಯ ಸ್ತೌತಿ |

ಯತ್ರಾ ವದೇತೇ ಅವರಃ ಪರಶ್ಚ ಯಜ್ಞನೋಃ ಕತರೋ ನೌ ವಿ ವೇದ |

ಅ ಶೀಕರಿತ್ಸಧವಾದಂ ಸವಾಯೋ ನಕ್ಷತ್ರಂ ಯಜ್ಞಂ ಕ ಇದಂ ವಿ ವೋಚಿತ್ ||

(ಮು. ಸಂ. ೧೦-೪೪-೧೭)

ಯತ್ರ ವಿವದೇತೇ ದೇವ್ಯೌ ಹೋತಾರಾವಯಂ ಚಾಗ್ನಿರಸೌ ಚ ಮಧ್ಯಮಾಃ ಕತರೋ ನೌ ಯಜ್ಞೇ ಭೂಯೋ ವೇದೇತ್ಯಾ ಶಕ್ತುವಂತಿ ಸತ್ತಹವದನಂ ಸವಾನಖ್ಯಾಣಾ ಋತ್ವಿಜಸ್ತೇ-
ಷಾಂ ಯಜ್ಞಂ ಸಮಶ್ನುವಾನಾನಾಂ ಕೋ ನ ಇದಂ ವಿವಕ್ಷ್ಯತೀತಿ || (ಋ. ೭-೨೦)

ಈ ವೈಶ್ವಾನರ ಋಷಿಯನ್ನು ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯೆಂದೇ ಸ್ತೋತರಿಸಿ ಈ ಋಕ್ಕಿನಿಂದ ಋಷಿಯು ಸ್ತುತಿಸಿರುವನು. ಯಜ್ಞ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವ ಕೆಳಗಿನ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವರು? ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಯಾರು ಸಮರ್ಥರು? ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸವಾನಭಾಗಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವ ಋತ್ವಿಜರೇ ತಿಳಿದವರಾದವರು ಇದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು.

ದೈವ್ಯೌ ಹೋತಾರೌ— ಎಂದರೆ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪರಾದ ದೋಷಗಳು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಾನವಮಾಡುವ ದೋಷವನುಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು. ಇಲ್ಲಿ ಹೋತಾರೌ ಎಂದು ದ್ವಿವಚನಾಂತಶಬ್ದವಿರುವುದರಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿತನಾಗಿರುವ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿ (ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿ) ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ವಾಯು ಅಧವಾ ವಿದ್ಯುದಗ್ನಿಯೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳು ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪಾಂತರಗಳೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಹೋತಾರೌ ಎಂಬ ದ್ವಿವಚನಾಂತ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರಃ ಪರಶ್ಚ ಎಂದರೆ. -ಕೆಳಗಿನ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಎಂದರ್ಥವು. ಕೆಳಗೆ ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವೀಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯೆಂದೂ ಪರಃ ಎಂದರೆ ಮಧ್ಯಮಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿ (ವಿದ್ಯುತ್) ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಈ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದೆ ? ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸವಾನಭಾಗಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ ಯಜ್ಞವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವ ಋತ್ವಿಜರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಋತ್ವಿಜನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನು ?

ತಸ್ಯೋತ್ತರಾ ಭೂಯಸೇ ನಿರ್ವಚನಾಯ |

ಯಾವನ್ಯಾತ್ರಮುಷಸೋ ನ ಪ್ರತೀಕಂ ಸುಪರ್ಣ್ಯೋಽವತೇ ಮಾತರಿಶ್ವಃ |

ತಾವದ್ಧಾತೃಪ ಯಜ್ಞಮಾಯನ್ಪ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಹೋತುರವರೋ ನಿಷೇದನ್ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೯-೧೯)

ಯಾವನ್ಯಾತ್ರಮುಷಸಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತಿ ಪ್ರತಿದರ್ಶನಮಿತಿ ವಾಸ್ತುಪಮಾನಸ್ಯ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ

ಪ್ರಯೋಗ ಇದೇವ ನಿರ್ಧೇಹೀತಿ ಯಥಾ ಸುಪರ್ಣ್ಯಃ ಸುಪತನಾ ಏತಾ ರಾತ್ರಯೋ ವಸತೇ

ಮಾತರಿಶ್ವನ್ ಜ್ಯೋತಿರ್ವರ್ಣಸ್ಯ ತಾವದುಪದದಾತಿ ಯಜ್ಞಮಾಗಚ್ಛನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್

ಹೋತಾಸ್ಯಾಗ್ನೇ ಹೋತುರವರೋ ನಿಷೇದನ್ ||

(ನಿ. ೭-೩೧)

ಈ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಋಕ್ಯನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾಯುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಾತರಿಶ್ವನು (ವಾಯುವು) ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ಕುರಿತು -- ದೇವತೆಗಳ ಹೋತ್ಯವಾದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಇರುವ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು (ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನಕರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ತಿಳುವಳಿಯನ್ನು), ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಮನುಷ್ಯಹೋತ್ಯವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧರಿಸಬಲ್ಲನೇ ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನೇ ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಪುರುಷನು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಎಲೈ ಮಾತರಿಶ್ವನೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ರಿಕ್ಯೆಗಳುಳ್ಳ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ (ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ) ಉಷಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿರುವನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಯಜ್ಞನೇದಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯು ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗಿಂತ ನೀಚಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮನುಷ್ಯಹೋತ್ಯವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ಧರಿಸುವನು (ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಯುವನು)

ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿರುವ ನೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಉಪಮಾರ್ಥವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥ (ಈಗ ಎಂಬ ಅರ್ಥ) ವಿರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಇಹ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಂಬರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಇದೈವ ನಿರ್ಧೇಹಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ಇಡು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವನ್ಯಾತ್ರಮುಷಸೋ ನ ಪ್ರತೀಕಂ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ರಾತ್ರೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉಷಃಕಾಲವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಂದರೆ ಎಷ್ಟುಕಾಲದವರೆಗೆ (ಸ್ವೀಕಾಲ ಮಾತ್ರ) ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟುಕಾಲಮಾತ್ರ ಎಂದರ್ಥವು. ಸುಪರ್ಣ್ಯಃ ಸುಪತನಾ ಏತಾ ರಾತ್ರಯೋ ವಸತೇ ಮಾತರಿಶ್ವನ್ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಎಲೈ ಮಾತರಿಶ್ವನೇ, ಉತ್ತಮವಾದ ರಿಕ್ಯೆಗಳುಳ್ಳ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಾರಾಡುತ್ತಾ ಉಷಃಕಾಲವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವು ಎಂದರ್ಥವು ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸುಪರ್ಣ್ಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾನಾವಿಧ ರಿಕ್ಯೆಗಳು ಎಂಬರ್ಥವು. ಉಷಃಕಾಲದ ನಾನಾವಿಧ (ಉತ್ತಮವಾದ) ಬಣ್ಣಗಳು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಪರ್ಣ್ಯಃ ಎಂದರೆ ರಾತ್ರೆಯ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉಷಸು ಉದಯಿಸುವಾಗ ಆ ಉಷಸ್ಸು ನಾನಾವಿಧ ಅಥವಾ ರಮಣೀಯವಾದ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗುವುದು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ಉಷಃಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿರುವುದು. ಉಷಃಕಾಲಾನಂತರ ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಉಷಃಕಾಲವು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿರುವುದು. ಬಹುಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದಭಿ

ಪ್ರಾಯಃ. ಮನುಷ್ಯಹೋತೃವು ದೇವಹೋತೃವಾದ ಅಗ್ನಿಗಿಂತ ಕನಿಕ್ಕನು. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯಹೋತೃವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತನಾಗಿರುವ ಅಗ್ನಿಗಿಂತ ನೀಚಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆತ್ಮಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವ್ರಾಜ್ಞಾನಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹೋತೃಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವನು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿ ಪ್ರಾಯಃ. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಆತ್ಮಲ್ಪವೂ ಅಗ್ನಿಯ ಮಹತ್ತ್ವವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು. ಈ ಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಹೋತೃವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇವಹೋತೃವಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಹೋತೃ ಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯೆಂದರೆ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದಿತ್ಯನನ್ನಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು

ಹೋತೃಜಸಸ್ತುನಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರೇಯೋ ಭವತಿ ದೇವ ಸವಿತರೇತಂ ತ್ವಾ ವೃಣತೇಗ್ನಿಂ ಹೋತ್ರಾಯ ಸಹ ಪಿತ್ರಾ ವೈಶ್ವಾನರೇಣೇತೀಮನೋವಾಗ್ನಿಂ ಸವಿತಾರಮಾಹ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಸವಿತಾರಂ ಮಧ್ಯಮಂ ವೋತ್ರಮಂ ವಾ ಪಿತರಂ |

ಯಸ್ತು ಸೂಕ್ತಂ ಭಜತೇ ಯಸ್ಮೈ ಹವಿನಿರಸುಶ್ಯತೇಗ್ನಯಮೇವ ಸೋಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರಃ |
ನಿಸಾತಮೇವೈತೇ ಉತ್ತರೇ ಜ್ಯೋತಿಷೀ ಏತೇನ ನಾಮಧೇಯೇನ ಭಜೇತೇ ಭಜೇತೇ ||

(ನಿ. ೬-೩೧)

ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವು ಕೂಡುವ ಜನಮಂತ್ರಾದಿಗಳು ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನೇ ಸಂದೇಹಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತವೆ ಆಗ್ನಿಯನ್ನಲ್ಲ ಮಂತ್ರಜಪವು--ದೇವಸವಿತರೇತಂ ತ್ವಾ ವೃಣತೇಗ್ನಿಂ ಹೋತ್ರಾಯ ಸಹ ಪಿತ್ರಾ ವೈಶ್ವಾನರೇಣ ಎಂದು ಯುವುದು. ಎತ್ತೆ ಪ್ರಕಾಶವಾನವಾದ ಸವಿತೃದೇವನೇ, ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋತೃವು ನನ್ನನ್ನೇ ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಎಂದು ತಂದೆಯಾದ ವೈಶ್ವಾನರನೊಡನೆ ಅನುಕೂಲವನನು. ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವು. ಇಲ್ಲಿ ಹುಡುಗನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸವಿತೃನೆಂದೇ ಕರೆದಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಸವಿತೃನೆಂದರೆ (ಸವಿತೃ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ) ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಜಾತ (ಅಧವಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ) ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾರಕನು ಎಂದರ್ಥವು ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗ ವಿರುವುದು. ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನೀಯವಾದ ವಾಯುವನ್ನು ಅಧವಾ ಉತ್ತಮ (ಸ್ವರ್ಗ) ಸ್ಥಾನೀಯವಾದ ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ತಂದೆಯೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವನು.

ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾವ ದೇವನಿಗಾಗಿ (ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ದೈಶಿಸಿ) ಹವಿಸ್ತು ಹೋಮ ಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಆ ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಈ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯು.

ಸೂರ್ಯೋ ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಅಗ್ನಿವೈಶ್ವಾನರಃ | ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನವಲ್ಲರೂ ವಿವ್ಯುಧ್ರೂಪವಾದ ಜ್ಯೋತಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನವಲ್ಲರೂ ಆದಿತ್ಯರೂಪವಾದ ಜ್ಯೋತಿಯೂ ಇವೆರೆಡು ಜ್ಯೋತಿಗಳೂ ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂಬ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಎಂದರೆ ವೈಶ್ವಾನರ ಶಬ್ದದಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಯು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯರೂಪದಿಂದಲೂ, ಆಂತರಿಕದಲ್ಲಿ ವೈವ್ಯುತರೂಪದಿಂದಲೂ, ಸ್ಪಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿರೂಪದಿಂದಲೂ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿ ಪ್ರಾಯಃ

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಮೂರ್ಧಾನಮಿತಿ ಸಪ್ತಚರಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಪ್ತಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿದೇವ-
ತಾಕಂ | ಪಷ್ಠೀಸಪ್ತಮ್ಯಾ ಜಗತ್ಯಾ ಶಿಷ್ಟಾಃ ಪಂಚಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಮೂರ್ಧಾನಂ
ವೈಶ್ವಾನರೀಯಂ ಹಿ ದ್ವಿಜಗತ್ಯಂತಮಿತಿ | ಗತಃ ಸೂಕ್ತವಿನಿಯೋಗಃ || ವಿಷುವತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತ
ಆದ್ಯಸ್ತೃಚೋ ವೈಕಲ್ಪಿಕಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಃ | ತಥೈವ ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಮೂರ್ಧಾನಂ ದಿವೋ ಆರತಿಂ
ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಮೂರ್ಧಾ ದಿವೋ ನಾಭಿರಗ್ನಿಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಇತಿ ನಾ | ಅ. ೪-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಮೂರ್ಧಾನಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು;
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಆರು ಮತ್ತು ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಯುಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ತವು, ಉಳಿದ ಐದು ಋಕ್ಯುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತವು
ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಮೂರ್ಧಾನಂ ವೈಶ್ವಾನರೀಯಂ ಹಿ ದ್ವಿಜಗತ್ಯಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸೂಕ್ತವಿನಿ
ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ವಿಷುವತಿಯೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ
ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನೂ ವೈಕಲ್ಪಿಕಸ್ತೋತ್ರೀಯ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನವ್ರತಸೂತ್ರದ—ಮೂರ್ಧಾನಂ ದಿವೋ ಆರತಿಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಮೂರ್ಧಾ ದಿವೋ ನಾಭಿರಗ್ನಿಃ
ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಇತಿ ನಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ ೪-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨

- ಮಂಡಲ— ೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೨ ||
- ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೯ ||
- || ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯೆ—೨ ||
- || ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಜಾರ್ಪಪೃಕ್ಯಃ ||
- || ದೇವತಾ—ವೈಶ್ವಾನರಃ ||
- || ಭಂದಃ—೧.೫, ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೬-೨ ಜ ೧೩೯ |

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮೂರ್ಧಾನಂ ದಿವೋ ಆರತಿಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ವೈಶ್ವಾನರಮೃತ ಆ ಚಾತಮಗ್ನಿಂ |

ಕವಿಂ ಸಮ್ರಾಜಮತಿಥಿಂ ಜನಾನಾಮಾಸನ್ಯಾ ಪಾತ್ರಂ ಜನಯಂತ ದೇವಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮೂರ್ಧಾನಂ | ದಿವಃ | ಆರತಿಂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ವೈಶ್ವಾನರಂ | ಚಾತೇ | ಆ | ಚಾತಂ | ಅಗ್ನಿಂ |
ಕವಿಂ | ಸಮ್ರಾಜಂ | ಅತಿಥಿಂ | ಜನಾನಾಂ | ಆಸನ್ | ಆ | ಪಾತ್ರಂ | ಜನಯಂತ | ದೇವಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮೂರ್ಧಾನಂ ಶಿರೋಭೂತಂ | ಕಸ್ಯ | ದಿವೋ ದ್ವಲೋಕಸ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪೃಥಿತಾಯಾ
ಭೂಮೇರರತಿಂ ಗಂತಾರಂ | ಯದ್ವಾ | ಗಂತವ್ಯಂ ಸ್ವಾಮಿನಂ ವೈಶ್ವಾನರಂ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ನಾಣಾಂ
ಸಂಬಂಧಿನಮೃತೇ | ಋತಮಿತಿ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವಾ ನಾಮ | ನಿಮಿತ್ತಸಪ್ತಸ್ಯೇಷಾ | ಋತನಿಮಿ-
ತ್ತಮಾ ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಜಾತಂ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಾವೃತ್ತನಂ ಕವಿಂ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿನಂ ಸಮ್ರಾಜಂ ಸಮ್ಯಗ್ರಾಜ-
ಮಾನಂ ಜನಾನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಮತಿಥಿಂ ಹವಿರ್ವಹನಾಂ ಸತತಂ ಗತಾರಂ | ಯದ್ವಾ |
ಅತಿಥಿವತ್ಪೂಜ್ಯಂ | ಅಸನ್ನಾಸನ್ಯಾಸೇ || ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಸಪ್ತಮಿಾ || ಅಸ್ಯ ಭೂತಂ | ಅಗ್ನಿಲಕ್ಷಣೇ-
ನಾಸ್ಯೇನ ಹಿ ದೇವಾ ಹವೀಂಷಿ ಭುಂಜತೇ | ಪಾತ್ರಂ ಪಾತಾರಂ ರಕ್ಷಕಂ | ಯದ್ವಾ | ಅಸ್ಯೇನ ಧಾರಕಂ |
ಏವಂಗುಣವಿಶಿಷ್ಟಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಂ ದೇವಾಃ ಸ್ತೋತಾರ ಋತ್ವಿಜೋ ದೇವಾ ಏವ ವಾ ಅ ಜನಯಂತೆ |
ಯಜ್ಞಾಭಿಮುಖ್ಯೇನಾಜೀಜನನ್ | ಅರಣ್ಯೋಃ ಸಕಾಶಾದುದಾದಯನ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದಿವಃ—ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ | ಮೂರ್ಧಾನಂ - ಶಿರೋರೂಪನೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಭೂಮಿಗೆ | ಅರತಿಂ—
ಸ್ವಾಮಿಯೂ | ಯತೇ—ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ | ಅ ಜಾತಂ— ಉತ್ಪನ್ನ ನಾದವನೂ | ಕವಿಂ—ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ |
ಸಮ್ರಾಜಂ—ಪುಣ್ಯ ಸ್ವರಾಶಕನೂ | ಜನಾನಾಂ— ಯಜಮಾನರಿಗೆ | ಅತಿಥಿಂ—ಅತಿಥಿರೂಪನೂ |
ಅಸನ್—ಮುಖರೂಪವಾದ | ಪಾತ್ರಂ—(ಹವಿರ್ವಹನದ) ಪಾತ್ರೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ವೈಶ್ವಾನರಂ ಅಗ್ನಿಂ—
ವೈಶ್ವಾನರರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು (ಋತ್ವಿಜ್ಯುಗಳು) | ಅ ಜನಯಂತೆ—ಉತ್ಪನ್ನ
ಮಾಡಿದರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಶಿರೋರೂಪನೂ, ಭೂಮಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಾದವನೂ,
ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ ಪೂರ್ಣಸ್ವರಾಶಕನೂ, ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಅತಿಥಿರೂಪನೂ, ಮುಖರೂಪವಾದ ಹವಿರ್ವಹನಪಾತ್ರೆ
ಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದರು.

English Translation.

The gods have generated Vaishwanara, Agni, as the brow of heaven, the unceasing pervader of earth, born for (the celebration of) sacrifice, wise, imperial. the guest of men, in whose mouth (is) the vessel (that conveys the the oblation to the gods).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ನಾಭಿಂ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಸದನಂ ರಯಿಣಾಂ ಮಹಾನಾಹಾವಮುಭಿ ಸಂ ನ
ನಂತ |

ವೈಶ್ವಾನರಂ ರಥ್ಯಮಧ್ವರಾಣಾಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕೇತುಂ ಜನಯಂತ ದೇವಾಃ ||

|| ಸದವಾಠಃ ||

ನಾಭಿಂ | ಯಜ್ಞಾನಾಂ | ಸದನಂ | ರಯಿಣಾಂ | ಮಹಾಂ | ಅಧ್ವರಾವಂ | ಅಭಿ | ಸಂ | ನವಂತ |

ವೈಶ್ವಾನರಂ | ರಥ್ಯಂ | ಅಧ್ವರಾಣಾಂ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ | ಕೇತುಂ | ಜನಯಂತ | ದೇವಾಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟೋಮಾದಿಯಾಗಾನಾಂ ನಾಭಿಂ ನವನಂ ಬಂಧಕಂ ತಥಾ ರಯಿಣಾಂ ಧನಾನಾಂ ಸದನಂ ಸ್ಥಾನಮೇಕನಿಲಯಿಂ ಮಹಾಂ ಮಹಾಂತಮಾಹಾವಂ | ಅಹಾಯಂತೇತ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಾಹು-
ತಯ ಇತ್ಯಾಹಾವಃ | ತಾದ್ಯಶಂ | ಯದ್ವಾ | ವ್ಯಷ್ಟ್ಯದಕಥಾರಣಮಾಹಾವಂ ನಿಸಾನಸ್ಥಾನೀಯಂ |
ಏವಂಭೂತಮಗ್ನಿಮುಭಿ ಅಭಿಃ ಸಂ ನವಂತ | ಸ್ತೋತಾರಃ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ತುವಂತಿ | ತಥಾ ವೈಶ್ವಾನರಂ
ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ನರಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿನಮಧ್ವರಾಣಾಂ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ರಥ್ಯಂ ರಥಿನಂ | ಯಥಾ ರಥೀ ಸ್ವರಥಂ
ನಯತಿ ತದ್ವಿನ್ನೇತಾರಂ ಗ್ರಾಹಯಿತಾರಂ ಗಮಯಿತಾರಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ | ಏವಂವಿಧ
ಮಗ್ನಿಂ ದೇವಾಃ ಸ್ತೋತಾರ ಋತ್ವಿಜೋಽದೇವಾ ಏವ ವಾ ಜನಯಂತ ಜನಯಂತಿ | ಮುಠನೇನೋ-
ತ್ಪಾದಯಂತಿ

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞಾನಾಂ—ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟೋಮಾದಿಯಾಗಗಳಿಗೆ | ನಾಭಿಂ—ನಾಭಿರೂಪನೂ (ಬಂಧಕನೂ) |
ರಯಿಣಾಂ—ಧನಗಳಿಗೆ | ಸದನಂ—ಅಶ್ರಯಸ್ಥಾನನೂ | ಮಹಾಂ—ಮಹತ್ತ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಅಹಾವಂ—
ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅಭಿ—ಸುತ್ತಲೂ | ಸಂ ನವಂತ—(ಸ್ತೋತ್ರಗಳು)
ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ | (ವೈಶ್ವಾನರಂ—ಸಕಲ ಮಾನವಂಗೂ ನೇತ್ರವೂ) | ಅಧ್ವರಾಣಾಂ—ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ | ರಥ್ಯಂ—
ನಿರ್ವಾಹಕನೂ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಕೇತುಂ—ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ ಅದ | ವೈಶ್ವಾನರಂ—ವೈಶ್ವಾನರ
ರೂಪಿಯೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಜನಯಂತ—ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದರು.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟೋಮಾದಿ ಯಾಗಗಳಿಗೆ ನಾಭಿರೂಪನೂ, ಧನಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯಸ್ಥಾನನೂ, ಮಹತ್ತ್ವರೂಪ
ವುಳ್ಳವನೂ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೂ ಅದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಸಕಲ ಮಾನವಂಗೂ ನೇತ್ರವೂ, ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾಹಕನೂ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನೂ ಅದ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದರು.

English Translation.

(The worshippers) glorify together, (Agni), the bond of sacrifices, the abode of riches the great receptacle of burnt-offerings : the gods generate Vaishwanara, the conveyer of oblations, the emblem, of sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ತ್ವದ್ವಿಪ್ರೋ ಜಾಯತೇ ನಾಜ್ಯಗ್ನೇ ತ್ವದ್ವೀರಾಸೋ ಅಭಿಮಾತಿಷಾಹಃ |
ವೈಶ್ವಾನರ ತ್ವಮಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ ವಸೂನಿ ರಾಜನ್ತ್ಸ್ಯಹಯಾಯ್ಯಾಣಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವತ್ | ವಿಪ್ರಃ | ಜಾಯತೇ | ನಾಜಿ | ಅಗ್ನೇ | ತ್ವತ್ | ವೀರಾಸಃ | ಅಭಿಮಾತಿಷಹಃ |
ವೈಶ್ವಾನರ | ತ್ವಂ | ಅಸ್ಮಾಸು | ಧೇಹಿ | ವಸೂನಿ | ರಾಜನ್ | ಸ್ತ್ಯಹಯಾಯ್ಯಾಣಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ನಾಜೀ ಹವಿರ್ಘ್ರಣಾನ್ನವಾನ್ಪುರುಷಸ್ತ್ವತ್ ತ್ವತ್ತಃ ಸಕಾಶಾತ್ ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವೀ ಜಾಯತೇ | ತುಭ್ಯಂ ಹವಿರ್ಧಾನೇನ ಮೇಧಾವೀ ಭವತಿ | ತಥಾ ವೀರಾಸೋ ವೀರಾಸ್ತ್ವತ್ ತ್ವತ್ತೋಽಭಿಮಾತಿಷಾಹೋಽಭಿಮಾತೀನಾಂ ಶತ್ರುಜಾಮುಭಿಭವಿತಾರೋ ಜಾಯಂತೇ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ರಾಜನ್ ರಾಜಮಾನಾಗ್ನೇ ತ್ವಮಾಸ್ಮಾಸು ತ್ವದ್ಭಕ್ತೇಷು ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಾಣಿ ಸ್ಪೃಹಣೀಯಾನಿ ವಸೂನಿ ಧನಾನಿ ಧೇಹಿ | ನಿಧೇಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಾಜೀ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಜಮಾನನು | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ | ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ | ಜಾಯತೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ | ವೀರಾಸಃ—ವೀರರೂಪಕ | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ | ಅಭಿಮಾತಿಷಾಹಃ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ (ಆಗುತ್ತಾರೆ) | ರಾಜನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅಸ್ಮಾಸು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಾಣಿ—ಅತ್ಯಂತ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ | ವಸೂನಿ—ಧನಗಳನ್ನು | ಧೇಹಿ—ತುಂಬಿಡು.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಜಮಾನನು ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವೀರರೂ ಸಹ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಡು.

English Translation.

The offerer of (sacrificial) food becomes wise, Agni, from you: from you heroes become the vanquishers of foes: therefore royal Vaishwanara, bestow upon us enviable riches.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತ್ವಾಂ ವಿಶ್ವೇ ಅಮೃತ ಜಾಯಮಾನಂ ಶಿತುಂ ನ ದೇವಾ ಅಭಿ ಸಂ ನವಂತೇ |

ತವ ಕ್ರತುಭಿರಮೃತತ್ವಮಾಯನ್ವೈಶ್ವಾನರ ಯತ್ಪ್ರೀತ್ಯೋರದೀದೇಃ || ೪ ||

| ಶಬ್ದಾರ್ಥಃ |

ತ್ವಾಂ | ವಿಶ್ವೇ | ಅಮೃತ | ಜಾಯಮಾನಂ | ಶಿತುಂ | ನ | ದೇವಾಃ | ಅಭಿ | ಸಂ | ನವಂತೇ |

ತವ | ಕ್ರತುಭಿಃ | ಅಮೃತತ್ವಂ | ಆಯನ್ | ವೈಶ್ವಾನರ | ಯತ್ | ಪ್ರೀತ್ಯೋಃ | ಅದೀದೇಃ || ೪ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಅಮೃತ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತಾಗ್ನೇ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಜಾಯಮಾನ-
ಮರಣೋಃ ಸಕಾಶಾದುತ್ಪದ್ಯಮಾನಂ ತ್ವಾಂ ಶಿತುಂ ನ ಪುತ್ರಮಿವಾಭಿ ಸಂ ನವಂತೇ | ಅಭಿಸಂಸ್ತುವಂತಿ |
ಯದ್ವಾ | ದೀವ್ಯಂತೀತಿ ದೇವಾ ರತ್ನಯಃ | ತೇ ಸರ್ವೇ ಜಾಯಮಾನಂ ತ್ವಾಮುಭಿ ಸಂ ನವಂತೇ |
ಅಭಿಸಂಗಚ್ಛಂತೇ ಯಥಾ ಪಿತರಃ ಪುತ್ರಮುಭಿಗಚ್ಛಂತಿ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನೇ ಯದ್ಯದಾ ಪಿತ್ಯೋಃ
ಪಾಲಯಿತ್ಯೋದ್ಯಾನಾಪ್ಯಭಿವ್ಯೋರ್ಮುಢ್ಯೋರದೀದೇಃ | ದೀಪ್ಯಸೇ ತದಾನೀಂ ತವ ತ್ವದೀಯ್ಯಃ
ಕ್ರತುಭಿಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ಜ್ಯೋತಿಷ್ತೋಮಾದಿಭಿಯೋಗೈರಮೃತತ್ವಂ ದೇವತ್ವಮಾಯನ್ | ಯಜಮಾನಾಃ
ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ ||

ಅಮೃತ-ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಿಶ್ವೇ-ಸಮಸ್ತವಾದ | ದೇವಾಃ-ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಸಹ | ಜಾಯಮಾನಂ-ಅರಣಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ | ತ್ವಾಂ-ನಿನ್ನನ್ನು | ಶಿತುಂ ನ ಎಳೆಯ ಮಗುವಿನಂತೆ | ಅಭಿ ಸಂ ನವಂತೇ-ಆದರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ | ವೈಶ್ವಾನರ-ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯತ್-ಯಾವಾಗ | ಸಿತ್ತೋಃ-ಲೋಕಪಾಲಕಗಳಾದ ದ್ವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ | ಅದೀದೇಃ-ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವೆಯೋ (ಆಗ) | ತವ-ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ಕೃತುಭಿಃ-ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅಮೃತತ್ವಂ-ಮರಣರಹಿತತ್ವವನ್ನು | ಆಯನ್-(ಯಜಮಾನಾದಿಗಳು) ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಸಮಸ್ತ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಅರಣಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಳೆಯ ಮಗುವಿನಂತೆ ಆದರಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವಾಗ ಲೋಕಪಾಲಕಗಳಾದ ದ್ವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನೀನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವೆಯೋ, ಆಗ ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಯಜಮಾನಾದಿಗಳು ಮರಣರಹಿತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

All the worshippers together praise you, immortal Agni, when born like an infant : when you shine Vishwanara, between the parental (heaven and earth), they obtain immortality through your (sacred) rites-

|| ಸಂಹಿತಾವಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರ ತವ ತಾನಿ ವ್ರತಾನಿ ಮಹಾನ್ಯಗ್ನೇ ನಕಿರಾ ದಧರ್ಷ |

ಯಜ್ಞಾಯಮಾನಃ ಸಿತ್ತೋರುಪಸ್ಥೇವಿಂದಃ ಕೇತುಂ ವಯುನೇಷ್ವಹ್ಯಾಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವೈಶ್ವಾನರ | ತವ | ತಾನಿ | ವ್ರತಾನಿ | ಮಹಾನಿ | ಅಗ್ನೇ | ನಕಿಃ | ಆ | ದಧರ್ಷ |

ಯತ್ | ಜಾಯಮಾನಃ | ಸಿತ್ತೋಃ | ಉಪಸ್ಥೇ | ಅವಿಂದಃ | ಕೇತುಂ | ವಯುನೇಷು | ಅಹ್ಯಾಂ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ನರಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧಿನ್ನಗ್ನೇ ತವ ತ್ವದೀಯಾನಿ ತಾನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ ವ್ರತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಮಹಾನಿ ಮಹಾಂತಿ ನಕಿರಾ ದಧರ್ಷ | ನ ಕಕ್ಷನಾನ್ಯೋ ಧರ್ಷಯತಿ | ಬಾಧತೇ |

ಯದ್ಯದಾ ತ್ವಂ ಪಿತೃೋದ್ಯಾವಾಪ್ಯಧಿವ್ಯೋರುಪಸ್ಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇಂದ್ರತೆರಿಕ್ಷೇ ವಯುನೇಷು ಗಂತವ್ಯೇಷು
ನಾರ್ಗೇಷು ಜಾಯಮಾನಃ : ಸನ್ ಆಹ್ನಾಂ ಕೇತುಂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕಂ ಸೂರ್ಯಂ ಸ್ವಭಾವನುನಾವ್ಯ-
ತಮವಿಂದಃ ಅಲಂಭಯಃ | ತನೋರೂಪಮಸುರಂ ಸ್ವತೇಜಸಾ ನಿವಾರಯನ್ನ ಸ್ಥಾಪಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |
ತದಾ ತಾನಿ ವೃತಾನೀತಿ ಪೂರ್ವಶ್ಚಾನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಅಗ್ನಿಯೇ | ತವ—ನಿನ್ನ | ತಾನಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ |
ಮಹಾನಿ—ಮಹತ್ವಭಾವವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ವೃತಾನಿ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ನಕಃ ಆ ದಧರ್ಷ—ಯಾರೂ ತಡೆಗಟ್ಟಿ
ಲಾರರು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಪಿತೃೋಃ—ನಿನಗೆ ಪಿತೃಪ್ರಾಯರಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ | ಉಪಸ್ಥೇ—
ಉತ್ಸಂಗದಲ್ಲಿ | ಜಾಯಮಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವೆಯೋ (ಆಗ) | ಆಹ್ನಾಂ ಕೇತುಂ—ಅಹಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕ
ನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು | ಮಯುನೇಷು—ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ | ಅವಿಂದಃ—ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ, ಮಹತ್ವಭಾವವುಳ್ಳವೂ ಆದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಯಾರೂ ತಡೆಗಟ್ಟಲಾರರು ಯಾವಾಗ ನಿನಗೆ ಪಿತೃಪ್ರಾಯನಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ಉತ್ಸಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಉತ್ಪನ್ನ
ನಾಗುವೆಯೋ ಆಗ ಅಹಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಕನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆ.

English Translation

Agni, Vaishwanara, these your mighty deeds no one can resist ;
when born on the lap of your parents, you have stationed the banner of the
days on the paths of the firmament.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ವಿಮಿತಾನಿ ಚಕ್ಷಸಾ ಸಾನೂನಿ ದಿವೋ ಅಮೃತಸ್ಯ ಕೇತುನಾ |
ತಸ್ಯೇದು ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾಧಿ ಮೂರ್ಧನಿ ವಯಾಽವ ರುರುಹುಃ ಸಪ್ತ
ವಿಸ್ತುಹಃ || ೬ ||

|| ಪದಸಾಠಃ ||

ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ | ವಿಮಿತಾನಿ | ಚಕ್ಷಸಾ | ಸಾನೂನಿ | ದಿವಃ | ಅಮೃತಸ್ಯ | ಕೇತುನಾ |
ತಸ್ಯ | ಇತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ವಿಶ್ವಾ | ಭುವನಾ | ಅಧಿ | ಮೂರ್ಧನಿ | ವಯಾಃಽವ | ರುರುಹುಃ | ಸಪ್ತ |
ವಿಸ್ತುಹಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ವಿಶ್ವನರಹಿತಸ್ಯಾಗ್ನೇಶ್ಚಕ್ಷುಸಾ ತೇಜಸಾಮೃತಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ಕೇತುನಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪಕೇನ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಸಾನೂನಿ ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಪ್ತಲಾನಿ ನಕ್ಷತ್ರರೂಪಾಣಿ ವಿಮಿತಾನಿ ನಿರ್ಮಿತಾನಿ | ಯದ್ವಾ | ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯ ಸಾನೂನಿ ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಪ್ರದೇಶಾ ಮೇಘಾತ್ಮಕಾ ವಿಮಿತಾನಿ ನಿರ್ಮಿತಾಃ | ಧೂಮ-
ವಿಕಾರಶ್ಚಾತ್ರೇಷಾಂ | ತಸ್ಯೇದು ತಸ್ಯೈವ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಮೂರ್ಧನಿ ಮೂರ್ಧಸ್ಥಾನೀಯ ಉಪರಿವರ್ತ-
ಮಾನೇ ಧೂಮೇ ಮೇಘಾತ್ಮನಾ ಪರಿಣತೇ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಾನಿ ಭುವನಾ ಭುವನಾನ್ಮದಕಾನ್ಯಧಿ
ವಸಂತಿ | ಯದ್ವಾ | ವೈಶ್ವಾನರಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮೂರ್ಧಸ್ತುಪರಿಪ್ರದೇಶೇ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತ-
ಜಾತಾನ್ಯಧಿವಸಂತಿ | ತಥಾ ವಯಾಃ ಶಾಖಾ ಇವ ಸಪ್ತ ಸರ್ಪಣಶೀಲಾಃ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾ ವಾ ವಿಸ್ತುಯೋ
ನದ್ಯಶ್ಚ ಗಂಗಾದ್ಯಾ ರುರುಹಾಃ | ರೋಹಂತಿ | ಆಸ್ಮಾದೇವ ವೈಶ್ವಾನರಾತ್ ಸ್ವಾದುದುರ್ಭವಂತಿ |
ಆಹುತಿವ್ಹಾರಾ ಸಕಲಂ ಜಗದಗ್ನೇಃ ಸಕಾಶಾದುತ್ಪದ್ಯತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಮೃತಸ್ಯ—ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಕ್ಕೆ | ಕೇತುನಾ—ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪಕವಾದ | ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ—ವೈಶ್ವಾನರನಾಗ್ನಿಯ |
ಚಕ್ಷುಸಾ—ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದ | ಸಾನೂನಿ—ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಪ್ರದೇಶಗಳು | ವಿಮಿತಾನಿ—
ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ | ತಸ್ಯೇದು—ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರನಾಗ್ನಿಯ | ಮೂರ್ಧನಿ—ಊರ್ಧ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೇಘರೂಪದಲ್ಲಿ
ಪರಿಣತವಾಗಿರುವ ಧೂಮದಲ್ಲಿಯೇ | ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾ—ಸಮಸ್ತ ಉದಕಗಳೂ | ಅಧಿ (ವಸಂತಿ)—ನೆಲೆಸಿವೆ |
ಸಪ್ತ ವಿಸ್ತುಹಃ—ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸಪ್ತನದಿಗಳೂ ಸಹ | ವಯಾ ಇವ—ಶಾಖೆಗಳಂತೆ | ರುರುಹಾಃ—
ಈ ವೈಶ್ವಾನರನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೃಷ್ಟ್ಯದಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪಕವಾದ ವೈಶ್ವಾನರನಾಗ್ನಿಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದ್ಯುಲೋಕದ ಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಪ್ರದೇಶಗಳು
ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ. ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರನಾಗ್ನಿಯ ಊರ್ಧ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೇಘರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತವಾಗಿರುವ ಧೂಮದಲ್ಲಿಯೇ
ಸಮಸ್ತ ಉದಕಗಳೂ ನೆಲೆಸಿವೆ. ಪ್ರವಾಹಾತ್ಮಕಗಳಾದ ಸಪ್ತನದಿಗಳೂ ಸಹ ಶಾಖೆಗಳಂತೆ ಈ ವೈಶ್ವಾನರನಿಂದಲೇ
ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ.

English Translation.

The summits of the filament are measured by the light of Vaishwara, the manifester of ambrosial (rain): all the regions are overspread (by the vapour) on his brow, and the seven gliding (streams) spring from thence like branches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಿ ಯೋ ರಜಾಂಸ್ಯಮಿಮೀತ ಸುಕ್ರತುರ್ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿ ದಿವೋ ರೋಚನಾ ಕವಿಃ |

ಪರಿ ಯೋ ವಿಶ್ವಾ ಭುವನಾನಿ ಪಪ್ರಥೇದಬ್ಧೋ ಗೋಪಾ ಅಮೃತಸ್ಯ ರಕ್ಷಿತಾ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಯಃ | ರಜಾಂಸಿ | ಅಮಿಮೀತ | ಸುಕ್ರತುಃ | ವೈಶ್ವಾನರಃ | ವಿ | ದಿವಃ | ರೋಚನಾ | ಕವಿಃ |

ಪರಿ | ಯಃ | ವಿಶ್ವಾ | ಭುವನಾನಿ | ಪಪ್ರಥೇ | ಅಬ್ಧಃ | ಗೋಪಾಃ | ಅಮೃತಸ್ಯ | ರಕ್ಷಿತಾ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸುಕ್ರತುಃ ಸುಕರ್ಮಾ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ನರಾಣಾಂ ಹಿತೋ ಯೋಽಗ್ನೀ ರಜಾಂಸ್ಯದೇಶಾನಿ ಲೋಕಾನ್ಯಾ ವ್ಯಮಿಮೀತ ನಿರ್ಮಿತವಾನ್ | ತಥಾ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಿ ರೋಚನಾ ರೋಚಮಾನಾನಿ ದೀಪ್ಯಮಾನಾನಿ ನಕ್ಷತ್ರಾದೀನಿ ಕವಿಃ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿನಃ ಸನ್ ಯೋಽಗ್ನಿವ್ಯಮಿಮೀತ | ಯೇಶ್ಚ ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ಭುವನಾನಿ ಭೂತಜಾತಾನಿ ವ್ಯಾಪ್ತಾನ್ಯುದೇಶಾನಿ ವಾ ಪರಿ ಪಪ್ರಥೇ ಪರಿತೋಽಪ್ರಥಯತ್ ಸೋಽಯಮದಬ್ಧಃ ಕೇನಾಪ್ಯಹಿಂಸಿತೋ ಗೋಪಾಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಗೋಪಾಯಿತಾ ರಕ್ಷಿತಾಮೃತಸ್ಯಾಮರಣಹೇತೋರುದಕಸ್ಯ ರಕ್ಷಿತಾ ಪಾಲಯಿತಾ ಸನ್ ವರ್ತತ ಇತಿ ಶ್ಲೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸುಕ್ರತುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ | ಯಃ—ಯಾರು | ರಜಾಂಸಿ—ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಮಿಮೀತ—ನಿರ್ಮಿಸಿದನೋ | ಕವಿಃ (ಯಃ)—ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯಾದ ಯಾರು | ದಿವಃ—ಅಂತರಕ್ಷದ | ರೋಚನಾ—ತೇಜೋಮಂಡಲಗಳನ್ನು | ವಿ (ಅಮಿಮೀತ)—ನಿರ್ಮಿಸಿದನೋ | ಯಃ—ಯಾರು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಭುವನಾನಿ—ಲೋಕಗಳನ್ನೂ | ಪರಿ ಪಪ್ರಥೇ—ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನೋ | (ಸಃ) ವೈಶ್ವಾನರಃ—ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಬ್ಧಃ—ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿಯೂ | ಗೋಪಾಃ—ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು | ಅಮೃತಸ್ಯ—ಅಮೃತರೂಪವಾದ ಉದಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ರಕ್ಷಿತಾ—ಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಯಾರು ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನೋ, ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯಾದ ಯಾರು ಅಂತರಕ್ಷದ ತೇಜೋಮಂಡಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನೋ, ಯಾರು ಸಮಸ್ತವ ದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ

ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನೋ ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿಯೂ, ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಅನ್ಯತರೂಪವಾದ ಉದಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಪಾಲಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

Vaishwanara, the performer of sacred acts, is he who made the regions; foreseeing (he has made) the luminaries of heaven, and has spread throughout all worlds; the irresistible guardian (of all), the protector of ambrosial (rain).

ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೃಕ್ಷಸ್ಯೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಚಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿದೇವತಾಕಂ |
ಅದಿತಃ ಪದ್ಮಗತೈಃ ಸಪ್ತವಿಾ ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪೃಕ್ಷಸ್ಯಾಂತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಬಿತಿ ||
ಚಾತುರ್ವಿಂಶತೀಂದ್ರನಾಗ್ನಿಮಾರುತ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ ವೈಶ್ವಾನರೇಯನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಣೋ ವೃಷ್ಣೇ ಶರ್ಧಾಯ | ಅ. ೬-೪ | ಇತಿ || ಅಭಿಪ್ಲವಿಕೇ ಪೃಷ್ಠ್ಯಾಭಿಪ್ಲವಪದಹಯೋಃ
ಪಂಚಮೇಂದ್ರದನೀದಮೇವ ಸೂಕ್ತಂ ವೈಶ್ವಾನರನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಣೋ ವೃಷ್ಣೇ
ಶರ್ಧಾಯ ನೂ ಚಿತ್ಸಯೋಜಾ ಇತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಂ | ಅ. ೬-೨ | ಇತಿ || ವಿಷುವತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತ ಅದ್ಯಾ
ತ್ಯಚ್ಛ್ವೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಣೋ ಆರುಷಸ್ಯ ನೂ ಸಹ ಇತಿ
ಸ್ವೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೬-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು— ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಯುಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ಯವು. ಏಳನೆಯದು ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಭಂದಸ್ಯವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಪೃಕ್ಷಸ್ಯಾಂತ್ಯಾ ತ್ರಿಷ್ಟಪ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಚಾತುರ್ವಿಂಶತೀಕವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಾರುತ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ವೈಶ್ವಾನರೇಯನಿವಿದ್ಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ— ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಣೋ ವೃಷ್ಣೇ ಶರ್ಧಾಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪೃಷ್ಠ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ಲವಪದಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ದಿನವ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಅಭಿಪ್ಲವಸಂಬಂಧವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೈಶ್ವಾನರೇಯನಿವಿದ್ಧಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ— ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಣೋ ವೃಷ್ಣೇ ಶರ್ಧಾಯ ನೂ ಚಿತ್ಸಯೋಜಾ ಇತ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ವಿಷುವತಿಯೆಂಬ ಯಾಗದ ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ

ಗಲಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ತೃಚಗಳನ್ನು (ಆರು ಋಕ್ಯಗಳನ್ನು) ಅನುರೂಪಸ್ತೋತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಟೋ ಅರುಷಸ್ಯ ನೂ ಸಹ ಇತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನು-
ರೂಪೌ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಲ-೬) ನಿವೃತ್ತನಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ ಲ

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿದುವ ಋಕ್ಯಂಪ್ತಿ—೭ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ವೈಶ್ವಾನರಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೬. ಜಗತಿ | ೭. ತ್ರಿಪ್ತಾಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ವೃಷ್ಟೋ ಅರುಷಸ್ಯ ನೂ ಸಹಃ ಪ್ರ ನು ವೋಚಂ ವಿದಥಾ ಚಾತ-
ವೇದಸಃ |

ವೈಶ್ವಾನರಾಯ ಮತಿನವ್ಯಸೀ ಶುಚಿಃ ಸೋಮಂಇವ ಪವತೇ ಚಾರು-
ರಗ್ನಯೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ | ವೃಷ್ಟಃ | ಅರುಷಸ್ಯ | ನು | ಸಹಃ | ಪ್ರ | ನು | ವೋಚಂ | ವಿದಥಾ | ಚಾತವೇದಸಃ |

ವೈಶ್ವಾನರಾಯ | ಮತಿಃ | ನವ್ಯಸೀ | ಶುಚಿಃ | ಸೋಮಂಇವ | ಪವತೇ | ಚಾರುಃ | ಅಗ್ನಯೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೃಕ್ಷಸ್ಯ ಸಂಪೃಕ್ತಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ | ಯದ್ವಾ | ಪೃಕ್ಷಂ ಹನಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ನಂ | ತದ್ವತಃ | ವೃಷ್ಟೋ ವರ್ಷಿತುರರುಷಸ್ಯಾರೋಚಮಾನಸ್ಯ ಜಾತವೇದಸೋ ಜಾತಾನಾಂ ವೇದಿತುರ್ವೈಶ್ವಾನರಂಗಳೇಃ ಸಹೋ ಬಲಮುಭಿಭವನಸಮರ್ಥಂ ವಿದಥಾ ವಿದಥೇ ಯಜ್ಞೇ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಪ್ರ ವೋಚಂ | ಪ್ರಬ್ರವೀಮಿ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಸೌಮಿಾತ್ಯರ್ಥಃ | ಏಕೋ ನುಶಬ್ದಃ ಪೂರಕಃ | ನವ್ಯಸೀ ನವತರಾ ಶುಚಿರ್ನಿರ್ಮಲಾ ಯದ್ವಾ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ಶೋಭಯಿತ್ರೀ ಚಾರುಃ ಶೋಭನಾ ಮತಿರ್ಮನನೀಯಾ ಮತಿಶ್ಚಾಸ್ತೈ ವೈಶ್ವಾನರಾಯಾಗ್ನಯೇ ಪವತೇ | ಮತ್ಸಕಾಶಾಕ್ಸ್ರವತಿ | ಸ್ವಯಮೇವ ನಿರ್ಗಚ್ಛತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೋಮ ಇವ | ಯಥಾ ಸೋಮೋ ದಶಾಪವಿಶ್ವಾಕ್ಸ್ರವತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

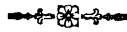
ಪ್ರೈಕ್ಷ್ಯಸ್ಯ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ | ವೈಷ್ಣವಃ—ಕಾಮನರ್ಪಕನೂ | ಅರುಷಸ್ಯ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ | ಜಾತವೇದಸಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಸಹಃ—ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ವಿದಥಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನು—ಈಗಲೇ | ಪ್ರವೋಚಿಂ—ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ | ನವ್ಯಸೀ—ನೂತನವಾದುದೂ | ತುಚಿ—ನಿರ್ಮಲವಾದುದೂ | ಚಾರುಃ—ನುನೋಹರವಾದುದೂ ಆದ | ಮತಿಃ—ಸ್ತುತಿಯು | ವೈಶ್ವಾನರಾಯಂ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನಿಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಸೋಮ ಇವ—ಸೋಮರಸದ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ | ಪವತೇ—ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ, ಕಾಮನರ್ಪಕನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಅಸಾಧಾರಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ ನೂತನವಾದುದೂ, ನಿರ್ಮಲವಾದುದೂ ನುನೋಹರವಾದುದೂ ಆದ ಆ ಸ್ತುತಿಯು ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಸೋಮರಸದ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

I commemorate promptly at the holy ceremony the might of the all-pervading jatavedas, the showerer, the radiant : new, pure, and graceful praise issues (from me), like the Soma juice (from the filter) to Agni Vaishwanara.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಜಾಯನಾನಃ ಪರನೋ ವೈಷ್ಣವನಿ ವ್ರತಾನ್ಯಗ್ನಿರ್ವ್ರತಪಾ ಅರಕ್ಷತ |
ವ್ಯಂಕಿತರಿಕ್ಷಮಮಿಮೀತ ಸುಕ್ರತುವೈಶ್ವಾನರೋ ಮಹಿನಾ ನಾಕಮ-
ಸ್ಪುಶತ್ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಜಾಯನಾನಃ | ಪರನೋ | ವೈಷ್ಣವನಿ | ವ್ರತಾನ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ವ್ರತಪಾಃ | ಅರಕ್ಷತ |

ವಿ | ಅಂಕಿತರಿಕ್ಷಂ | ಅಮಿಮೀತ | ಸುಕ್ರತುಃ | ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಮಹಿನಾ | ನಾಕಂ | ಅಸ್ಪುಶತ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿವ್ರತಪಾ ವ್ರತಸ್ಕ ಪಾಲಕಃ ಪರಮ ಉತ್ಕೃಷ್ಟೇ ವೈಮನಿ ವೈಮನ್ಯಾ-
ಕಾಶೇ ಜಾಯಮಾನಃ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಾದುರ್ಭವನ್ ವ್ರತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಲೋಕಾನಿ ವೈದಿಕಾನಿ
ಜಾರಜ್ಜತ | ರಜ್ಜತಿ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ ಚ ವ್ಯಮಿಮಾತ | ಏತದುಪಲಕ್ಷಿತಾಂಸ್ತ್ರೀನ್ ಲೋಕಾನ್ವಿ ಮಿತವಾನ್ |
ತಥಾ ಸುಕ್ರತುಃ ಶೋಭನಕರ್ಮಾ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿಮಹಿನಾ ಸ್ವಮಹಿಮ್ನಾ ತೇಜಸಾ ನಾಕಂ
ದ್ಯುಲೋಕಮಸ್ತೃತತ್ | ಸ್ತೃತತಿ ಸ್ತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಃ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿ ಯು | ವ್ರತಪಾಃ—ಕರ್ಮಪಾಲಕನಾಗಿ | ಪರಮೇ—
ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ | ವೈಮನಿ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ | ಜಾಯಮಾನಃ—(ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ) ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ |
ವ್ರತಾನಿ—ಮಾನವರ ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಅರಜ್ಜತ— ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅಂತರಿಕ್ಷಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ |
ವಿ ಅವಿಮಿಮಾತ—ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಸುಕ್ರತುಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ | ವೈಶ್ವಾನರಃ—
ವೈಶ್ವಾನರರಾಗಿಯು | ಮಹಿನಾ—ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ನಾಕಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು | ಅಸ್ತೃತತ್—
ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿ ಯು ಕರ್ಮಪಾಲಕನಾಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಮಾನವರ ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಉತ್ತಮವಾದ
ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ವೈಶ್ವಾನರರಾಗಿಯು ತನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

That Agni who, as soon as born in the highest heaven, the protector
of sacred rites, protects the pious acts (of men), he has made the manifold
firmament : Vaishwanara, the performer of good deeds, has attained
heaven by his greatness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೈಸ್ತು ಭ್ನಾ ದ್ರೋದಸೀ ಮಿತ್ರೋ ಅದ್ಭುತೋಂತ್ರ್ವಾವದಕೃಣೋ ಜ್ಞೋತಿ-
ಷ್ಠಾ ತಮಃ |

ವಿ ಚರ್ಮಣೇವ ಧಿಷಣೇ ಅವರ್ತಯದ್ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವಮಧತ್ತ
 ವೃಷ್ಟ್ಯಂ || ೩ ||

|| ಪದಾಶಃ ||

ವಿ | ಅಸ್ತಭ್ಯಾತ್ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಮಿತ್ರಃ | ಅದ್ಭುತಃ | ಅಂತಃಸವತ್ | ಅಕ್ಯಣೋತ್ |
 ಜ್ಯೋತಿಷಾ | ತಮಃ |

ವಿ | ಚರ್ಮಣೇ ಇವೇತಿ ಚರ್ಮಣೇಽಇವ | ಧಿಷಣೇ ಇತಿ | ಅವರ್ತಯತ್ | ವೈಶ್ವಾನರಃ | ವಿಶ್ವಂ |
 ಅಧತ್ತ | ವೃಷ್ಟ್ಯಂ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಿತ್ರೋ ಮಿತ್ರಭೂತಃ ಸರ್ವೇಷಾಮದ್ಭುತೋ ಮಹಾನ್ ಅಶ್ವರ್ಯಭೂತೋ ವಾ ವೈಶ್ವಾನ-
 ರೋಽಗ್ನೀ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ವ್ಯಸ್ತಭ್ಯಾತ್ | ವಿಶೇಷೇಣ ಸ್ತಂಭಿತವಾನ್ | ಯಥಾಧೋ ನ
 ಪತತಸ್ತಥಾ ಸ್ತುಕೀಯದೇಶೇ ಸ್ಥಾಸಿತವಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ತೇಜಸಾ ತನೋಽಂಧಕಾರಂ
 ಚಾಂತರ್ವಾವದಂತರ್ಹಿತಂ ತಿರೋಹಿತಮಕ್ಯಣೋತ್ | ಅಕರೋತ್ || ನಾನದಿತಿ ವಾತೇರ್ಗತಿಕರ್ಮಣೋ
 ಯೇಜ್ಞಲುಗಂತಸ್ಯ ರೂಪಂ || ಅಸಿ ಚ ಧಿಷಣೇ ಧಾರಯಿತ್ರಾ್ಯ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಚರ್ಮಣೇ ಇವ
 ಯಥಾ ಪಶೋರ್ವಿಠಸಿತಾ ದ್ವೇ ಚರ್ಮಣೇ ಶೋಷಣಾರ್ಥಂ ಪ್ರಸಾರಯತಿ ತಥಾ ವ್ಯವರ್ತಯತ್ |
 ವಿವ್ರತೇ ವಿವ್ರತೇ ಅಕರೋತ್ | ಕಿಂ ಬಹುನಾ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಯಮಗ್ನಿವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ವೃಷ್ಟ್ಯಂ
 ವೀರ್ಯಮಧತ್ತ | ಧತ್ತೇ | ಧಾರಯತಿ ||

|| ಶ್ರುತಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಿತ್ರಃ—ಸಕಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರಭೂತನೂ | ಅದ್ಭುತಃ—ಅಶ್ವರ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನ-
 ರಾಗ್ನಿಯು | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ವ್ಯಸ್ತಭ್ಯಾತ್—ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ—
 ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ತಮಃ—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು | ಅಂತಃಸವತ್—ಮರೆಮಾಡಿದ್ದಾನೆ | ಧಿಷಣೇ—ದ್ಯಾವಾ
 ಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ | ಚರ್ಮಣೇವ—ಯಜ್ಞ ಪಶುವನ್ನು ವಿಶಸನಮಾಡುವವನು ಚರ್ಮಗಳನ್ನು ಹರಡುವಂತೆ |
 ವಿ ಅವರ್ತಯತ್—ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದಾನೆ | ವೈಶ್ವಾನರಃ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಶ್ವಂ—
 ಸಮಸ್ತವಾದ | ವೃಷ್ಟ್ಯಂ—ಉತ್ಪಾದಕಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ | ಅಧತ್ತ—ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

! ಛಾಂದಸ್ |

ಸಕಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರಭೂತನೂ, ಅಶ್ವರ್ಯಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರ-
 ಡನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಯಜ್ಞ ಪಶುವನ್ನು ಛೇದನಮಾಡುವ

ಶಮಿತ್ಯವು ಚರ್ಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹರಡುವಂತೆ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ವಿಶ್ವೈಕವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದಾನೆ. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತವಾದ ಉತ್ಪಾದಕಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

The friend (of all), the wonderful (Agni), has upheld heaven and earth : he has hidden darkness within light : he has spread out the two sustaining (worlds, heaven and earth), like two skins : Vaishwanara comprehends all (creative) energy.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ಅಸಾ॒ನು॒ಪ॒ಸ್ಥೇ॑ ಮ॒ಹಿ॒ಷಾ॑ ಅ॒ಗ್ನಿ॒ಭೃ॒ತ॒ ವಿ॒ಶ್ವೇ॑ ರಾ॒ಜಾ॒ನ॒ನು॒ಪ॑ ತ॒ಸ್ಯು॒-
ಋ॒ಗ್ನಿ॒ಯಮ್ ॥

ಆ ದೂ॒ತೋ॑ ಅ॒ಗ್ನಿ॒ಮು॒ಭರ॑ದ್ಧಿ॒ವಸ್ತ॑ತೋ ವೈಶ್ವಾ॒ನರಂ॑ ಮಾ॒ತರಿ॑ಶ್ವಾ ಪ॒ರಾ॒-
ವತಃ॑ ॥ ೪ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ॥

ಅಸಾಂ | ಉಪಸ್ಥೇ | ಮಹಿಷಾಃ | ಅಗ್ನಿಭೃತ | ವಿಶಃ | ರಾಜಾನಂ | ಉಪ | ತಸ್ಯುಃ | ಋಗ್ನಿಯಮ್ |

ಆ | ದೂತಃ | ಅಗ್ನಿಂ | ಅಭರತ್ | ವಿವಸ್ತತಃ | ವೈಶ್ವಾನರಂ | ಮಾತರಿಶ್ವಾ | ಪರಾವತಃ ॥ ೪ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಆಪ ಇತ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾಮು | ಅಸಾಮಂತರಿಕ್ಷಸ್ಯೋಪಸ್ಥ ಉಪಸ್ಥಾನೇ ಮಧ್ಯೇ ಮಹಿಷಾಃ | ಮಹನ್ನಾಮೃತತ್ | ಮಹಾಂತೋ ಮರುತೋಽಗ್ನಿಭೃತ | ಅಗ್ನಿಹ್ವನ್ | ಇಮಂ ವೈಶ್ವಾನರಂ ವೈದ್ಯುತಾತ್ಮನಾ ವರ್ತಮಾನಮುಜಾನನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಗೃಹೀತಾ, ಚ ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾ ರಾಜಾನಂ ಸ್ವಾಮಿನಮ್ಗ್ನಿಯಮುಚ್ಛಿನೀಯಮುಪ ತಸ್ಯುಃ | ಅಸ್ತುವನ್ | ಅಸಿ ಚೇಮಂ ವೈಶ್ವಾನರಮಗ್ನಿಂ ಪುರಾ ಸೂರ್ಯಸಮೀಪೇ ವಿದ್ಯಮಾನಂ ದೂತೋ ವೇಗನಾನ್ ದೇವಾನಾಂ ದೂತೋ ವಾ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ವಾಯುಃ ಪರಾವತೋ ದೂರದೇಶಾದ್ವಿವಸ್ತತ ಅದಿತ್ಯಾದಾಭರತ್ | ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಪ್ರತ್ಯಾಜಹಾರ ॥

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ !

ಅಪಾಂ—ಅಂತರಿಕ್ಷದ | ಉಪಶ್ಲೇ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ | ಮಹಿಷಾಃ—ಮಹತ್ವ್ರೂಪವುಳ್ಳ ಮರುತ್ತುಗಳು | ಅಗ್ನಿಭೃತ—(ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವೈಶ್ವಾನರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು) ಗ್ರಹಿಸಿದವು | ವಿಶಃ—ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ | ರಾಜಾನಂ—ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನೂ | ಯಗ್ನಿಯಂ—ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಉಪ ತಸ್ತುಃ—ಸ್ತುತಿಸಿದರು | ವೈಶ್ವಾನರಂ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೂತಃ—ದೇವದೂತನಾದ | ಮಾತರಿಶ್ವಾ—ವಾಯುವು | ಪರಾವತೇ—ಅತ್ಯಂತ ದೂರದೇಶಸ್ಥನಾದ | ವಿವಸ್ವತಃ—ಆದಿತ್ಯನಿಂದ | ಆ ಭರತ್—ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕರೆತಂದಿದ್ದಾನೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಮಹತ್ವ್ರೂಪವುಳ್ಳ ಮರುತ್ತುಗಳು ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವೈಶ್ವಾನರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದವು. ಪೂಜ್ಯನೂ, ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೇವದೂತನಾದ ವಾಯುವು ಅತ್ಯಂತ ದೂರದೇಶಸ್ಥನಾದ ಆದಿತ್ಯನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕರೆತಂದಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

The mighty Maruts have seized upon him on the lap of the waters (in the firmament), and men have acknowledged him as their adorable sovereign : Matarishwan, the messenger of the gods, has brought Agni Vaishwanara (hither) from the distant (sphere of the) sun.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯುಗೇಯುಗೇ ವಿದ್ಭೃಂ ಗೃಣದ್ಭೋಗ್ನೇ ರಯಿಂ ಯಶಸಂ ಧೇಹಿ
ನವ್ಯಸೀಂ |

ಪವ್ಯೇನ ರಾಜನ್ ಅಘೃತಂಸಮಜರ ನೀಚಾ ನಿ ವೃಶ್ಚ ವನಿನಂ ನ ತೇಜಸಾ || ೫ ||

! ಪದಪಾಠಃ !

ಯುಗೇಯುಗೇ | ವಿದ್ಭೃಂ | ಗೃಣದ್ಭೋಗ್ನೇ | ಅಗ್ನೇ | ರಯಿಂ | ಯಶಸಂ | ಧೇಹಿ | ನವ್ಯಸೀಂ |

ಪವ್ಯೇನ | ರಾಜನ್ | ಅಘೃತಂಸಂ | ಅಜರ | ನೀಚಾ | ನಿ | ವೃಶ್ಚ | ವನಿನಂ | ನ | ತೇಜಸಾ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯುಗೇ ಯುಗೇ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ವಿದಥ್ಯಂ | ವಿದಥೋ ಯಜ್ಞಃ | ತದರ್ಹಂ
ಶ್ವಾಮುದ್ವಿಶ್ಯ ನವ್ಯಸೀಂ ನವತರಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಗೃಣದ್ಭ್ಯಃ ಉಚ್ಚಾರಯಿತ್ವಭ್ಯೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ರಯಿಂ ಧನಂ
ಯಶಸಂ ಯಶಸ್ವಿನಂ ಪುತ್ರಂ ಚ ಧೇಹಿ | ವಿಧೇಹಿ | ಕುರು | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ರಾಜನ್ ರಾಜಮಾನಾಜರ
ಜರಾರಹಿತಾಗ್ನೇ ಪವ್ಯೇವ ವಜ್ರೇಣೇವಾತ್ತೀಯೇನ ತೇಜಸಾ ವನಿನಂ ನ ವ್ಯಕ್ತಮಿವಾಘತಂಸಮಘ-
ಸ್ಯಾನರ್ಥಸ್ಯ ಶಂಸಿತಾರಂ ಶತ್ರಂ ನೀಚಾ ನೀಚೀನೋ ನ್ಯಗ್ನೂತೋ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ನಿ
ವ್ಯಕ್ತ | ನಿಜಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯುಗೇ ಯುಗೇ—ಪ್ರತಿ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ | ವಿದಥ್ಯಂ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹ
ನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ನವ್ಯಸೀಂ—ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಗೃಣದ್ಭ್ಯಃ—ಪಠಿಸತಕ್ಕ ನನಗೆ |
ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನೂ | ಯಶಸಂ—ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ | ದೇಹಿ—ಒದಗಿಸು | ಅಜರ—
ಮರಣರಹಿತನಾದವನೂ | ರಾಜನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಪವ್ಯೇವ—ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ
ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ | ತೇಜಸಾ—ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ವನಿನಂ ನ—ವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ | ಅಘತಂಸಂ—
ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರವನ್ನು | ನೀಚಾ—ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಬೀಳುವಂತೆ | ನಿ ವ್ಯಕ್ತ—ಭೇದಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜ್ಞಾರ್ಹನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪ್ರತಿ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸತಕ್ಕ ನನಗೆ ಧನವನ್ನೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸು. ಮರಣರಹಿತನಾದವನೂ
ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಭೇದಿಸು
ವಂತೆ ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುವ ಶತ್ರವನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಬೀಳುವಂತೆ ಭೇದಿಸು.

English Translation.

To those, Agni, who repeat new (praises) to you the object of their
worship from age to age, grant riches and famous (posterity) : strike down
undecaying sovereign, the sinner with your blaze like the thunderbolt, as
if he were a tree.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಅಸ್ಮಾಕಮಗ್ನೀ ಮಘವತ್ಸು ಧಾರಯಾನಾಮಿ ಕ್ಷತ್ರಮಜರಂ ಸುವೀ-
ಯಂ |

ವಯಂ ಜಯೇಮ ಶತಿನಂ ಸಹಸ್ರಿಣಂ ವೈಶ್ವಾನರ ವಾಜಮಗ್ನೀ ತವೋ-
ತಿಭಿಃ || ೬ ||

|| ಋಶಾಠ ||

ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಅಗ್ನೇ | ಮಘವತ್ಸು | ಧಾರಯ | ಅನಾಮಿ | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಅಜರಂ | ಸುವೀಯಂ |
ವಯಂ | ಜಯೇಮ | ಶತಿನಂ | ಸಹಸ್ರಿಣಂ | ವೈಶ್ವಾನರ | ವಾಜಂ | ಅಗ್ನೇ | ತವ | ಊತಿಭಿಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅಸ್ಮಾಕಂ || ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥೇ ಸಸ್ಮೀ || ಅಸ್ಮಾಸು ಮಘವತ್ಸು ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣೇನ
ಧನೇನ ಯುಕ್ತೇಷು ಕ್ಷತ್ರಂ ಧನಂ ಧಾರಯ | ಸ್ಥಾಪಯ | ಕೀದೃಶಂ | ಅನಾಮ್ಯನಮನೀಯಮನಪ-
ಹಾರ್ಯಮಜರಂ ಜರಾರಹಿತಮನಶ್ಚರಂ ಸುವೀಯಂ ಶೋಭನವೀರ್ಯೋಪೇತಂ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ
ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನೇ ತವೋತಿಭಿಶ್ಚ ತ್ವಂ ಬಂಧಿಭೀ ರಕ್ಷಣೈರ್ವಯಂ ಶತಿನಂ ಶತಸಂಖ್ಯಾಯುಕ್ತಂ ಶತಪುರುಷ-
ಯುಕ್ತಂ ವಾ ತಥಾ ಸಹಸ್ರಿಣಂ ವಾಜಮನ್ಸಂ ಜಯೇಮ | ಲಭೇಮಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಘವತ್ಸು—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವುಳ್ಳ | ಅಸ್ಮಾಸು—ನಮ್ಮಲ್ಲಿ |
ಅನಾಮಿ—ಅಪಕರಣಲಾಗದಿರುವುದೂ | ಅಜರಂ—ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ | ಸುವೀರ್ಯಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುತ್ರಾದ್ಯುಕ್ತ
ವಾದುದೂ ಆದ | ಕ್ಷತ್ರಂ—ಧನವನ್ನು | ಧಾರಯ—ಸ್ಥಾಪಿಸು | ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನೇ—
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತವ ಊತಿಭಿಃ—ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ | ವಯಂ—ನಾವು | ಶತಿನಂ—ಶತ
ಸಂಖ್ಯಾವಾದುದೂ | ಸಹಸ್ರಿಣಂ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಜಯೇಮ—
ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವುಳ್ಳ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಚೋರರಿಂದ ಅಪಹೃತವಾಗದಿರುವುದೂ, ನಾಶ
ರಹಿತವಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುತ್ರಾದ್ಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸು. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾವು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ ಎಂದರೆ,
ಬಹಳವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Grrnt, Agni, to us who are affluent in (offerings), wealth that cannot be taken away, that is exempt from decay, and that comprehends excellent male descendants : may we obtain, Agni Vishwanara, hundreds and thousands of viands through your protection.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಅದಭ್ಯೇಭಿಃ ತವ ಗೋಸಾಭಿಃ ಸ್ವೇಽಸ್ಮಾಕಂ ಸಾಹಿ ತ್ರಿಷಧಸ್ಥ ಸೂರೀನ್ |

ರಕ್ಷ ಚ ನೋ ದದುಷಾಂ ಶರ್ಧೋ ಅಗ್ನೇ ವೈಶ್ವಾನರ ಪ್ರ ಚ ತಾರೀಃ

ಸ್ತನಾನಃ || ೭ ||

|| ಪವಪಾಠಃ ||

ಅದಭ್ಯೇಭಿಃ | ತವ | ಗೋಸಾಭಿಃ | ಇಷ್ಟೇ | ಅಸ್ಮಾಕಂ | ಸಾಹಿ | ತ್ರಿಸದಸ್ಥ | ಸೂರೀನ್ |

ರಕ್ಷ | ಚ | ನಃ | ದದುಷಾಂ | ಶರ್ಧಃ | ಅಗ್ನೇ | ವೈಶ್ವಾನರ | ಪ್ರ | ಚ | ತಾರೀಃ | ಸ್ತನಾನಃ || ೭ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಇಷ್ಟೇ ಯಷ್ಟವ್ಯ ಏಷಣೀಯ ನಾ ತ್ರಿಷಧಸ್ಥ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಸಹಾವಸ್ಥಾಯಿನ್ ಯದ್ವಾಹವನೀಯಾದಿಷು ತ್ರಿಷ್ಠಾಯತನೇಷು ಯಷ್ಟವ್ಯೈರ್ದೇವೈಃ ಸಹಾವತಿಷ್ಠಮಾನಾಗ್ನೇ ಅದಭ್ಯೇಭಿಃ ಕೇನಾಸ್ಯಹಿಂಸಿತೈಸ್ತವ ತ್ವದೀಯೈರ್ಗೋಸಾಭಿರ್ಗೋಪಕೈ ರಕ್ಷಕೈಸ್ತೇಜೋಭಿರಸ್ಮಾಕಂ ಸೂರೀನಸ್ಮದೀಯಾನ್ ಸ್ತೋತ್ರಾನ್ ಸಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನೇ ದದುಷಾಂ ಹವೀಂಃ ದತ್ತವತಾಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶರ್ಧೋ ಬಲಂ ರಕ್ಷ ಚ | ಸ್ತನಾನಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತಂ ಪ್ರ ಚ ತಾರೀಃ | ಪ್ರವರ್ಧಯ ಚ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಷ್ಟೇ—ಯಜ್ಞಾರ್ಥನಾದವನೂ | ತ್ರಿಷಧಸ್ಥ—ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅದಭ್ಯೇಭಿಃ—ಅಪ್ರತಿಪತ್ತವಾದ | ತವ—ನಿನ್ನ | ಗೋಸಾಭಿಃ—ರಕ್ಷಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ | ಸೂರೀನ್—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ | ಅಸ್ಮಾಕಂ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ವೈಶ್ವಾನರ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದದುಷಾಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿತಕ್ಕೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ |

ತರ್ಥಃ—ಬಲವನ್ನು | ರಕ್ಷ ಚಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಸ್ತವಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ ನೀನು | ಪ್ರ ಚಿ ತಾರೀಃ—
ವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡು ಅಥವಾ (ಪಾಪದಿಂದ) ದಾಟಿಸು.

|| ೧೨೨೩೯ ||

ಯಜ್ಞಾಹವನಾದನೂ ಮೂವು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ. ಅಪ್ರತಿಹತ
ವಾದ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಬಲವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ ನೀನು ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗು.

English Translation.

Adored Agni, present in the three worlds, protect your worshippers
with your irresistible protections, preserve the strength of us who offer
(oblations): glorified (by us), Agni Vaishwanara, transport us (beyond evil.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಅಹಶ್ವೇತಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಂ ನವಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಸ್ಯಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿದೇವತಾಕಂ |
ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಅಹಶ್ವೇತಿ || ವ್ಯೂರ್ಧ್ವೇ ದಶರಾತ್ರೇ ಪಷ್ಠೋಽಹನ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರೇ ವೈಶ್ವಾನರನಿವಿ-
ದ್ಯಾನಮಿದಂ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ಅಹಶ್ವ ಕೃಷ್ಣಂ ಮಧ್ಯೋ ವೋ ನಾಮ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಹಶ್ವ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಋಕ್ಸುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು;
ತ್ರಿಷ್ಪುಷ್ಠಂಭಂದಸ್ಪು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಹಶ್ವ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ವ್ಯೂರ್ಧ್ವವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರ
ಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿನದ ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ಯಾನಿಷಿಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ
ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಹಶ್ವ ಕೃಷ್ಣಂ ಮಧ್ಯೋ ವೋ ನಾಮ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
(ಅ. ೮-೮) ನಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೯

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೯ ||

ಅಪ್ಯಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೧ ||

! ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೭ |

! ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ |

! ದೇವತಾ—ವೈಶ್ವಾನರಃ |

! ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಪುಷ್ಠಃ |

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಹಶ್ಚ ಕೃಷ್ಣಮಹರಜುಃಸಂ ಚ ವಿ ವರ್ತೇತೇ ರಾಜಸೀ ವೇದ್ಯಾಭಿಃ |

ವೈಶ್ವಾನರೋ ಜಾಯಮಾನೋ ನ ರಾಜಾನಾತಿರಜ್ಜ್ಯೋತಿಷಾಗ್ನಿಸ್ತ-
ಮಾಂಸಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಹರಿತಿ | ಚ | ಕೃಷ್ಣಂ | ಅಹಃ | ಅರ್ಜುಃಸಂ | ಚ | ವಿ | ವರ್ತೇತೇ ಇತಿ | ರಜಸೀ ಇತಿ | ವೇದ್ಯಾಭಿಃ |
ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಜಾಯಮಾನಃ | ನ | ರಾಜಾ | ಅವ | ಅತಿರತ್ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ | ಅಗ್ನಿಃ | ತಮಾಂಸಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಹರಿತಿ ಪುರುಷೋಽಸ್ತಿಸ್ತಮಾರ್ಜುಣೇತ್ಯೇಹಃ | ಕೃಷ್ಣಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಂ | ಏತಶ್ಚಾನಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಾ-
ದಹಃಶಬ್ದೋ ರಾತ್ರಿವಾಚಿಕಃ | ತಮಸಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾ ರಾತ್ರಿಶ್ಚಾರ್ಜುಃಸಂ ಚ ಸೌರೇಣ ತೇಜಸಾ
ಶುಕ್ಲವರ್ಣಮಹೋ ದಿವಸಶ್ಚ ರಜಸೀ ಸ್ಯಸ್ಯಭಾಸಾ ಸರ್ವಂ ಜಗದ್ರಂಜಯಂತೌ ವೇದ್ಯಾಭಿರ್ವೇದಿತವ್ಯಾ-
ಭಿರನುಕೂಲತಯೋ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಭಿಃ ಸ್ವಪ್ನವೃತ್ತಿಭಿರ್ವಿ ವರ್ತೇತೇ | ವಿವಿಧಂ ಪರ್ಯಾವರ್ತೇತೇ | ಯದ್ವಾತಿ
ರಜಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಲೋಕತ್ರಯಂ ಪ್ರತ್ಯಾವರ್ತೇತೇ | ಏತಚ್ಚ
ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನೇರಾಜ್ಞಾಯೇತಿ ಶೇಷಃ | ಸ ಹಿ ದೇವತಾಶ್ಚೇನಾತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಃ | ಸ ಚ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿ-
ರ್ಜಾಯಮಾನೋ ನ ರಾಜಾ ಪ್ರಾದುರ್ಭವನ್ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನೋ ರಾಜೇವ ಜ್ಯೋತಿಷಾ ತೇಜಸಾ
ತಮಾಂಸ್ಯವಾತಿರತ್ || ಅವತಿರತಿವರ್ಧಕಮಾರ್ || ಅವತಿರತಿ | ವಿನಾಶಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ಕೃಷ್ಣಂ—ಕತ್ತಲಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಅಹಃ—(ದಿನದ) ರಾತ್ರಿಕಾಲವೂ | ಅರ್ಜುಃಸಂ ಚ—ಸ್ವತೇಜಸ್ಸಿ-
ನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಅಹಃ—ಹಗಲುಕಾಲವೂ | ರಜಸೀ—ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ | ವೇದ್ಯಾಭಿಃ—
ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗತಕ್ಕ ತಮ್ಮ ಭ್ರಮಣಗಳಿಂದ | ವಿ ವರ್ತೇತೇ—ಪರ್ಮಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ
(ಇವು ವೈಶ್ವಾನರನ ಆಜ್ಞಾಧೀನವಾಗವೆ) | ವೈಶ್ವಾನರಃ—ವೈಶ್ವಾನರರೂಪನಾದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು |
ಜಾಯಮಾನಃ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ | ರಾಜಾ ನ—ಪ್ರಭುವಿನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ | ಜ್ಯೋತಿಷಾ—
ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ತಮಾಂಸಿ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು | ಅವತಿರತ್—ನಾಶಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಆಂಧಕಾರಯುಕ್ತವಾದ ರಾತ್ರಿಕಾಲವೂ ಸ್ವತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಗಲೂ ಸಹ ವೈಶ್ವಾನರನ ಆಜ್ಞಾಧೀನ
ವಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೋಚರಿಸತಕ್ಕ ತಮ್ಮ ಭ್ರಮಣಗಳಿಂದ ಪರ್ಮಾಯರೂಪದಲ್ಲಿ

ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ. ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ ಪ್ರಭುವಿನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

English Translation.

The dark day and the light day revolve alternate, affecting (the world) by their recognizable (properties): Agni Vaishwanara, manifested like a prince, dispels darkness by his lustre.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಾಹಂ ತಂತುಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮ್ಯೇತುಂ ನ ಯಂ ವಯಂತಿ ಸಮರೇ-
ತಮಾನಾಃ |

ಕಸ್ಯ ಸ್ವಿತ್ಪುತ್ರ ಇಹ ವಕ್ತ್ವಾನಿ ಪರೋ ವದಾತ್ಯವರೇಣ ಪಿತ್ರಾ || ೨ ||

|| ಪವಪಾಠಃ ||

ನ | ಅಹಂ | ತಂತುಂ | ನ | ವಿ | ಜಾನಾಮಿ | ಓತುಂ | ನ | ಯಂ | ವಯಂತಿ | ಸಂಽರೇ | ಅತಮಾನಾಃ |

ಕಸ್ಯ | ಸ್ವಿತ್ | ಪುತ್ರಃ | ಇಹ | ವಕ್ತ್ವಾನಿ | ಪರಃ | ವದಾತಿ | ಅವರೇಣ | ಪಿತ್ರಾ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಮಹತ್ತ್ವಮಾಖ್ಯಾಸ್ಯನ್ನೌಪಿ ರುದರ್ಥಂ ಯಜ್ಞಂ ವಸ್ತುತ್ಪ್ರಕತಯಾ ರೂಪಯನ್ ತಸ್ಯ ದುರ್ಜ್ಞಾನತ್ರಮನಯಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯತೀತಿ ಯಜ್ಞನಾದಿನೋ ಮೃಂತೇ | ತಂತುಂ ತಂತವಃ ಪಟಸ್ಯ ಪ್ರಾಗಾಯತಾನಿ ಸೂಕ್ತಾಣಿ | ತಾನಿ ಚ ಯಜ್ಞಾತ್ಮಕಸ್ಯ ವಕ್ರಸ್ಯ ಗಾಯತ್ರಾದೀನಿ ಭಂದಾಂಸಿ ಸ್ತುತಕಸ್ತಾಣಿ ಚ | ತಾನ್ಯಹಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ | ತಥಾತುಂ | ಓತವಸ್ವಿ ರಕ್ಷೀನಾನಿ ಸೂಕ್ತಾಣಿ | ತಾನಿ ಚಾತ್ರ ಯಜ್ಞಂ ಪ್ಯಾಧ್ಯರ್ಯವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ | ತಾನ್ಯಹಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ | ಅಪಿ ಚೈತದುಭಯ- ಸಾಧ್ಯಂ ತಂ ಪಟಂ ಯಜ್ಞಲಕ್ಷಣಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ ಯಂ ಪಟಂ ಯಜ್ಞಲಕ್ಷಣಂ ಸಮರೇ ಸಂಗಮನೇ ದೇವಯಜನೀತಮಾನಾಃ ಸತತಂ ಚೇಷ್ಟಮಾನಾ ಯುಜ್ಜಿಗೋ ವಯಂತಿ ತಂತೂನೋತೂಂಶ್ಚ ಸಂತನ್ನಂತಿ | ವಸ್ತುರೂಪೇಣ ನಿಷ್ಪಾದಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ ಕಸ್ಯ ಸ್ವಿತ್ | ಸ್ವಿದಿತಿ ವಿತರ್ಕೇ | ಕಸ್ಯ ಬಲು ಪುತ್ರೋ ಮನುಷ್ಯೋ ವಕ್ತ್ವಾನಿ ವಕ್ತವ್ಯಾನಿ ತಾನೀವಾನಿ ಪರಃ ಪರಸ್ತಾದ-

ಮುಷ್ಠಿನ್ ಲೋಕೇ ವರ್ತಮಾನೋ ಯಃ ಸೂರ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಸಿತ್ತಾವರೇಣಾವಸ್ತಾದಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ
 ವರ್ತಮಾನೇನ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿನಾನುಶಿಷ್ಟಃ ಸನ್ ವದಾತಿ | ವದೇತ್ | ನ ಕಕ್ಷಿದಸಿ ಪ್ರವದಿತುಂ
 ಶಕ್ನೋತಿತೈರ್ಥಃ || ಏತಚ್ಚ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ವಿರುಕ್ತಂ | ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಪುತ್ರೋಽಸೌ ಪರಸ್ತಾದ್ವಿವಿ
 ಯಃ ಸ್ಥಿತಃ | ಛಂದಾಂಸ್ಯಧ್ವರವಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ತುತಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ತಂತವಃ || ಯಜೂಂಃ ಚೇಷ್ಟಾಶ್ಚಾತುಃ
 ಸ್ಯಾದ್ವಸ್ತ್ರಂ ವಾತವ್ಯಮಧ್ವರಃ | ಪರಃ ಪರಃ ಸ್ಥಿತಃ ಸೂರ್ಯಃ ಸಿತಾಗ್ನಿಃ ಪಾರ್ಥಿವೋ ವತ ಇತಿ ||
 ರೂಪಕತಯಾ ಜಗತ್ಸೌಷ್ಟೇರ್ದುರ್ಜ್ಞಾನತಮನಯಾ ಪ್ರತಿಸಾದಯತೀತ್ಯಾತ್ಮವಿದೋ ಮನ್ಯಂತೇ |
 ತಂತುಂ ತಂತೂನ್ ತಂತುಸ್ಥಾನಾನಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ ವಿಯದಾದೀನ್ಯಪಂಚೀಕೃತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ನ ವಿಜಾನಾಮಿ |
 ಓತುನೋತೂನ್ ಪಂಚೀಕೃತಾನಿ ಸ್ಕೂಲಾನೋತುಸ್ಥಾನೀಯಾನುಸಿ ವಿಯದಾದೀನಿ ನ ವಿಜಾನಾಮಿ | ನ
 ಚಿ ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಪಶ್ಯಂತೀಯಂ ಪ್ರಪಂಚಂ ವಿಜಾನಾಮಿ ಯಂ ಪ್ರಪಂಚಂ ಸಮರೇ ತಂತೂನಾಮೋ-
 ತೂನಾಂ ಚಿ ಸಂಗಮನೇತ್ರಮಾನಾಃ ಸತತಂ ಚೇಷ್ಟಮಾನಾಃ ಸಂಸಾರಿಣೋ ವಯಂತಿ ಉತ್ಪಾದಯಂತಿ |
 ತೇಷಾಂ ಭೋಗಾರ್ಥಮಿಾಶ್ವರಃ ಸೃಜತೀತಿ ಕರ್ತೃತ್ವಮುಪಚರ್ಯತೇ | ಇಹಾಸ್ಥಿನ್ವಿಷಯೇ ಪರಃ
 ಪರಸ್ತಾದ್ವಿದ್ವೇರವಿಷಯೇ ವರ್ತಮಾನಾನಿ ವಕ್ತ್ವಾನಿ ವಕ್ತವ್ಯಾನೀವಮಾನ್ಯವರೇಣಾವಾಚೀನೇನ
 ಸ್ತುತ್ಯುಕ್ತರಕಾಲಮುತ್ಪನ್ನೇನ ಸಿತ್ತಾ ಸ್ವಜನಕೇನಾನುಶಿಷ್ಟಃ ಸನ್ ಕಸ್ಯ ಖಲು ಪುತ್ರೋ ವದಾತಿ |
 ವದೇತ್ | ಸ್ವೋಕ್ತತ್ರೇಃ ಪ್ರಾಚೀನಂ ವೃತ್ತಾಂತಮಜಾನಾನಃ ಕಕ್ಷಿದಸಿ ನ ವದದೀತೈರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅಹಂ—ನಾನು (ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ) | ತಂತುಂ—ವಸ್ತ್ರದ ನೇಯಿಗೆ ಹಾಸುರೂಪವಾದ ಸೂತ್ರಗಳ
 ಸ್ವರೂಪವನ್ನು | ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ—ಅರಿತಿಲ್ಲ | ಓತುಂ—(ಹೊಕ್ಕು ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ)
 ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ | ನೆ—ಅರಿತಿಲ್ಲ | ಯಂ—ಯಾವ ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು | ಸಮರೇ—ಯಜ್ಞ ಕಾಲದಲ್ಲಿ |
 ಅತಮಾನಾಃ—ಕಾರ್ಯನಿರತರಾದ ಋತ್ವಿಕುಗಳು | ವಯಂತಿ—ನೇಯುವರೋ ಅದನ್ನೂ | ನೆ—ನಾನು ಅಂಯೆ |
 ಅವರೇಣ—ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ | ಸಿತ್ತಾ—ವೈಶ್ವಾನರೂಪಿಯಾದ ಪಿತೃವಿನಿಂದ (ಉಪದಿಷ್ಟನಾಗಿ) | ಪರಃ—
 ಪರಲೋಕದ (ಪುತ್ರರೂಪವಾದ) ಸೂರ್ಯನು | ವದಾತಿ—ಯಾವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪಠಿಸಬಲ್ಲನೋ ಅಂತಹ
 ಇಹಂ—ಈ ಯಜ್ಞ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಕ್ತ್ವಾನಿ—ಪಠಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು | ಕಸ್ಯ ಸ್ಥಿತ್—
 ಈ ಯಜ್ಞ ಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಯಜಮಾನನ | ಪುತ್ರಃ—ಪುತ್ರನು (ಪಠಿಸಬಲ್ಲನು? ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ವಸ್ತ್ರದ ನೇಯಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಾಸುರೂಪವಾದ ಸೂತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ
 ಹೊಕ್ಕು ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ಅರಿತಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯನಿರತರಾದ ಈ ಋತ್ವಿಕು
 ಗಳು ನೇಯತಕ್ಕ ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ವಸ್ತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ನಾನು ಅರಿಯೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ವೈಶ್ವಾನರ
 ರೂಪಿಯಾದ ಪಿತೃವಿನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟನಾಗಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನು ಪಠಿಸಬಲ್ಲದೂ ಈ ಯಜ್ಞ
 ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಬೇಕಾದುದೂ ಅದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿರುವ ಯಜಮಾನರಾಗಲಿ, ತತ್ಪುತ್ರರಾಗಲಿ ಯಾರೂ
 ಪಠಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

English Translation.

I understand not the threads (of the warp), nor the threads of the woof, nor that (cloth) which those who are assiduous in united exertion weave: of what (man) may the son declare the words that are to be spoken in the next world, (instructed) by a father abiding below.

‡ ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ‡

ಈ ಮುಕ್ತಗೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯಜ್ಞಪರವಾಗಿ ಒಂದು, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು. ಈ ಎರಡು ವಿಧ ಅರ್ಥಗಳೂ ಈ ಮುಕ್ತಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮುಷಿಯು ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪ ಅಥವಾ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಮುಂದಿನ ಮುಕ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿರುವನೆಂದೂ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಯಜ್ಞಪರವಾದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯು

ನ ಅಹಂ ತಂತುಂ ವಿ ಜಾನಾಮಿ—ತಂತವಃ ಪಟಸ್ಯ ಸೌಗಾಯತನಾನಿ ಸೂತ್ರಾಣಿ | ತಾನಿ ಚ ಯಜ್ಞಾತ್ಮಕಸ್ಯ ವಸ್ತ್ರಸ್ಯ ಗಾಯತ್ರಾ ದೀನಿ ಭಂದಾಂಸಿ ಸ್ತುತಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಚ | ತಾನಿ ಅಹಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ | ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ (ಬಟ್ಟೆಗೆ) ಹೋಲಿಸಿದೆ. ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ನೇಯುವಾಗ ದಾರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಆ ದಾರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ. ಉದ್ದುದ್ದವಾಗಿ ಕೆಲವು ದಾರಗಳನ್ನು ಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸುವರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಹಾಸುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಹಾಸುಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಸೇರಿಸುವ ದಾರಗಳಿಗೆ ಹೊಕ್ಕುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಹೊಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮಗ್ಗದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ದಾರವನ್ನು ಹಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ನೇಯುವರು. ಇದು ವಸ್ತ್ರನಿರ್ಮಾಣ ಎಂದರೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ನೇಯುವ ಕ್ರಮವು. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಈ ಮುಕ್ತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಭಂದಸ್ಸುಗಳೂ, ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೂ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಹಾಸುಗಳು ಎಂಬ ದಾರಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮುಷಿಯು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಸಲಾಗುವ ಗಾಯತ್ರಾದಿ ನಾನಾವಿಧ ಭಂದಸ್ಸುಗಳ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನ, ನಿಷ್ಯೇವಲ್ಯ, ಆಗ್ನಿ ಮಾರುತ, ಆಜ್ಞ ಮೊದಲಾದ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ನನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದುದು ಎಂದು ತನ್ನ ಅಲ್ಪತ್ವವನ್ನು (ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಮುಷಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ

ತಥಾ ಓತುಂ ನ (ವಿ ಜಾನಾಮಿ)—ಓತವಸ್ತ್ರೀಕೀನಾನಿ ಸೂತ್ರಾಣಿ | ತಾನಿ ಚಾತ್ರ ಯಃಪೂಂಷ್ಯಾ-ಧ್ವರ್ಯವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ | ತಾನ್ಯಹಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ | ಮತ್ತು ಹೊಕ್ಕುಗಳೆಂಬ ದಾರಗಳನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ (ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ) ಹೊಕ್ಕುಗಳೆಂಬ ಅಡ್ಡದಾರಗಳೆಂದರೆ—ಯಜುರ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳು, ಮತ್ತು ಅಧ್ವರ್ಯು ಮೊದಲಾದ ಮುತ್ತಿಜರು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸುವ ಯಜ್ಞಾಂಗಕರ್ಮಗಳು. ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮುಷಿಯು ಹೇಳಿದಾನೆ.

ಸಮರೇ ಅತವಾನಾಃ ಯಂ ವಯಂತಿ (ತದಪಿ ಅಹಂ) ನ (ಜಾನಾಮಿ)—ಅಪಿ ಚೈತದುಭಯು ಸಾಧ್ಯಂ ತಂ ಪಟಂ ಯಜ್ಞಲಕ್ಷಣಂ ನ ವಿ ಜಾನಾಮಿ | ಯಂ ಪಟಂ ಯಜ್ಞಲಕ್ಷಣಂ ಸಮರೇ ಸಂಗಮನೇ ದೇವಯಜನೇ ಸತತಂ ವೇಷ್ವವಾನಾ ಋತ್ವಿಜಃ ವಯಂತಿ ತಂತೂನೋತೂಂಶ್ಚ ಸಂತಸ್ತಂತಿ ವಸ್ತ್ರೂ-ಪೇಣ ನಿಷ್ಪಾದಯಂತಿ ತದಪಿ ನಾಹಂ ಜಾನಾಮಿ | ಇದಲ್ಲದೆ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ನೇಯುವ ಕ್ರಮವೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಎಂದರೆ, ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಗಾದಿಗಳು ನಾನಾವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಾಗ ಪಠಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳು, ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕಾದ ಯಜ್ಞಾಂಗಕರ್ಮಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗ, ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಕ್ರಮವೂ ಸಹ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಋಷಿಯು ಹೇಳಿದಾನೆ.

ಕಸ್ಯ ಸ್ವಿತ್ ಪುತ್ರ ಇಹ ವಕ್ತ್ವಾನಿ ಪರಃ ಅವರೇಣ ಪಿತೌ ವದಾತಿ-ಕಸ್ಯ ಬಲು ಪುತ್ರೈ ಮನುಷ್ಯಃ ವಕ್ತ್ವ್ಯಾನಿ ತಾನೀಮಾನಿ ಅಮುಷ್ಠಿನ್ ಲೋಕೇ ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪಿತೌ ಅಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ ವರ್ತಮಾನೇನ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿನಾನುತಿಷ್ಠ್ಯನ್ ವದೇತ್ | ನ ಕಕ್ಷಿದಪಿ ಪ್ರವದಿಕುಂ ಶಕ್ನೋತಿತೀತ್ಯರ್ಥಃ || ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ವಿಷಯಗಳ ಪರವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯಿಂದಲೂ ಸಹಿತನಾಗಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೇ ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲನು? ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಪುತ್ರನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಪ್ರದಾಯಜ್ಞರಾದ ಕೆಲವು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಪುತ್ರೋಽಸೌ ಪರಸ್ತಾದ್ಧಿವಿ ಯಃ ಸ್ಥಿತಃ |
 ಛಂದಾಂಸ್ಯಧ್ವರವಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ತುತಶಸ್ತಾಣಿ ತಂತವಃ ||
 ಯಜ್ಞಾಂಷಿ ಚೇಷ್ಟಾಶ್ಚಿತಃ ಸ್ಯಾದ್ವಸ್ತಂ ನಾತಮುದ್ಧರಃ |
 ಪರಃ ಪರಃ ಸ್ಥಿತಃ ಸೂರ್ಯಃ ಪಿತಾಗ್ನಿಃ ಪಾರ್ಥಿವೋ ಮತಃ ||

ಎಂದರೆ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೂರ್ಯನೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯ ಪುತ್ರನು; ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ, ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೂ ಯಜ್ಞವೆಂಬ ವಸ್ತುವದ ಹಾಸುದಾರಗಳು; ಯಜುರ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳೂ, ಮುಖ್ಯಕ್ಕುಗಳು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಾಂಗ ಕರ್ಮಗಳೂ ಈ ವಸ್ತುವದ ಹೊಕ್ಕುದಾರಗಳು. ಯಜ್ಞವೇ ವಸ್ತುವು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯೇ ತಂದೆಯು. ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಅದನ್ನು ನೇಯುವ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಛಂದಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳಿಗೂ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಸಿ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರವಾದ ಅರ್ಥವಿವರಣೆ

ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ತಂತು (ದಾರ) ಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯಾದಿಪಂಚಜೂತಗಳಿಗೂ ವಸ್ತುವನ್ನು ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನ ಅಹಂ ತಂತುಂ ವಿ ಜಾನಾಮಿ—ತಂತುಸ್ಥಾನಾನಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ ವಿಯದಾದೀನ್ಯಪಂಚೀಕೃತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ನ ವಿಜಾನಾಮಿ | ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಸೃಷ್ಟಿವ್ಯಪ್ರೇಚೋವಾಯುರಾಕಾಶ

ಎಂದರೆ ಪೃಥಿವೀ, ಜಲ, ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಎಂಬ ಪಂಚಭೂತಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪಂಚೀಕರಣ ವಿಧಾನದಿಂದ (ಎಂದರೆ ಒಂದರಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಮಿಶ್ರಮಾಡುವುದರಿಂದ) ಈ ದೃಶ್ಯಮಾನವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಆಕಾಶಾದಿ ಪಂಚಭೂತಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ವಸ್ತವ ಹಾಸುದಾರಗಳು. ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಋಷಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ತಥಾ ಓತುಂ ನ (ನಿ ಜಾನಾಮಿ)-ಓತೂನ್ ಪಂಚೀಕೃತಾನಿ ಸ್ಥೂಲಾನೋತುಸ್ಥಾನೀಯಾನ್ಯೈವಿ ವಿಯದಾದೀನಿ ನ ವಿಜಾನಾಮಿ | ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕುದಾರುಗಳೆಂದರೆ ಆಕಾಶಾದಿಪಂಚಭೂತಗಳ ಪಂಚೀಕರಣ ವಾದ (ಮಿಶ್ರಣದಿಂದ) ಉಂಟಾಗುವ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳು. ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

ಸಮರೇ ಅತಮಾನಾಃ ಯಂ ವಯಂತಿ (ತದಪಿ ಅಹಂ) ನ (ಜಾನಾಮಿ)-ನ ಚಿ ತತ್ತ್ವಾಯಂ ಪಟಸ್ಥಾನೀಯಂ ಪ್ರಪಂಚಂ ನಿಜಾನಾಮಿ ಯಂ ಪ್ರಪಂಚಂ ಸಮರೇ ತಂತೂನಾಮೋತೂನಾಂ ಚಿ ಸಂಗಮೋಪಮಾನಾಃ ಸತತಂ ಚೇಷ್ಟಮಾನಾಃ ಸಂಸಾರಿಣೋ ವಯಂತಿ ಉತ್ಪಾದಯಂತಿ ತದಪಿ ನ ಜಾನಾಮಿ | ಆಕಾಶಾದಿಪಂಚಭೂತಗಳೂ ಅವುಗಳ ಪಂಚೀಕರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳೂ ಇವುಗಳಿಂದ ಜಗತ್ಪುರ್ತನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು ಆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿಗಳಾದ ಜೀವಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇನ್ನಿನ್ನೂ ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

ಕಸ್ಯ ಸ್ಥಿಕ್ ಪುತ್ರ ಇಹ ವಕ್ತಾನಿ ಪರಃ ಅವರೇಣ ಪಿತ್ರಾ ವದಾತಿ ಇಹಾಸ್ಥಿನ್ವಿಷಯೇ ಪರಃ ಪರಸ್ತದ್ಭ್ರೂದ್ಭೇರವಿಷಯೇ ವರ್ತಮಾನಾನಿ ವಕ್ತೃನ್ಯಾನೀಮಾನ್ಯವರೇಣಾರ್ವಾಚೀನೇನ ಸೃಷ್ಟ್ಯುಕ್ತರ- ಕಾಲಮುತ್ಪನ್ನೇನ ಪಿತ್ರಾ ಸೃಜನಕೇನಾನುತಿಷ್ಟಃ ಸನ್ ಕಸ್ಯ ಬಲು ಪುತ್ರೋ ವದಾತಿ | ಸ್ತೋತ್ರತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಚೀನಂ ವೃತ್ತಾಂತಮಜಾನಾನಃ ಕಶ್ಚಿದಪಿ ನ ವದೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಈ ಸೃಷ್ಟಿವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ, ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಎಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಯು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೂ ತಂದೆಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಯಾವ ಪುತ್ರನು ತಾನೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು? ಎಂದರೆ ತಾನು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೇ ಇತರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನು? ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾವಳಿ ||

ಸ ಇತ್ತಂತುಂ ಸ ನಿ ಜಾನಾತೋತುಂ ಸ ವಕ್ತಾನ್ಯತುಥಾ ವದಾತಿ |
ಯ ಈಂ ಚಿಕೇತದಮೃತಸ್ಯ ಗೋಪಾ ಅವಶ್ಯರಸ್ವರೋ ಅನ್ಯೇನ ಪಶ್ಯನ್ ||

|| ಪದಪಠಃ ||

ಸಃ | ಇತ್ | ತಂತುಂ | ಸಃ | ವಿ | ಜಾನಾತಿ | ಓತುಂ | ಸಃ | ವಕ್ತ್ವಾನಿ | ಯತುಃ | ವದಾತಿ |
ಯಃ | ಈಂ | ಚಿಕೇತತ್ | ಅಮೃತಸ್ಯ | ಗೋಪಾಃ | ಅವಃ | ಚರನ್ | ಪರಃ | ಅನ್ಯೇನ | ಪಶ್ಯನ್ ||೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯಪ್ಯುಕ್ತೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ದುರ್ಜ್ಞಾನಾನಿ ತಥಾಪ್ಯೇತಾನಿ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿರ್ಜಾನಾತಿ ವದತಿ ಚೀತ್ಯನಯಾ ಪ್ರತಿಪಾದಯತಿ | ಸ ಇತ್ ಸ ಏವ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿಶ್ಚಂತುಂ ತಂತುಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ ಗಾಯತ್ರಾದೀನಿ ಛಂದಾಂಸಿ ಸ್ತುತಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ವಿ ಜಾನಾತಿ | ತಥಾ ಸ ಏವತುನೋತುಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ ಯಜೂಂಷ್ಯಾಧ್ಯಯವಾಣಿ ಚಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿ ಜಾನಾತಿ | ಯತುಃ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ತತ್ತದನುಷ್ಠಾನ- ಸಮಯೇ ವಕ್ತ್ವಾನಿ ವಕ್ತವ್ಯಾನಿ ಚಿ ತಾನಿ ವದಾತಿ | ವದತಿ | ವದೇತ್ | ಯೋಽಯಂ ವೈಶ್ವಾನರೋಽ- ಮೃತಸ್ಯ ಗೋಪಾ ಉದಕಸ್ಯ ಗೋಪಾಯಂತಾ ರಕ್ಷಿತಾವೋಽವಸ್ತಾದ್ಭೂಲೋಕೇ ಚರನ್ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿ- ರೂಪೇಣ ಸಂಚರನ್ ಪರಃ ಪರಸ್ತಾದ್ವಿವ್ಯನ್ಯೇನ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನಾ ಪಶ್ಯನ್ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಯನ್ ಈಮಿಮಾನಿ ಪರಿ ದೃಶ್ಯಮಾನಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಚಿಕೇತತ್ ಜಾನಾತಿ ಸ ಏವೇತಿ ಪೂರ್ವತ್ರ ಸಂಬಂಧಃ | ಯದ್ವಾ | ಸ ಇತ್ ಸ ಏವ ತಂತುಂ ತಂತುಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೂತಾನಿ ವಿ ಜಾನಾತಿ ನಾನ್ಯಃ ಕ್ಷಿತ್ | ತಥಾತುನೋತುಸ್ಥಾನೀಯಾನಿ ಸ್ಥೂಲಭೂತಾನಿ ಚಿ ಸ ಏವ ವಿ ಜಾನಾತಿ | ಸ ಏವ ವಕ್ತ್ವಾನಿ | ವಕ್ತವ್ಯಾನ್ಯುಪದೇಷ್ಟವ್ಯಾನೀಮಾನ್ಯುತುಃ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ಯದಾ ಯದಾ ವಿದ್ಯಾಸಂಪ್ರ- ದಾಯೋಚ್ಛೇದಸ್ತದಾ ತದಾ ವದಾತಿ | ವದೇತ್ | ಕೋಽಸೌ ಯೋ ವಿಜಾನೀಯಾದ್ವದೇಚ್ಛೇತತ್ ಅಹ | ಯೋ ವೈಶ್ವಾನರೋ ವಿಶ್ವನರಾತ್ಮಕಃ ಪರಮಾತ್ಮಾಮೃತಸ್ಯಾವೃತಸ್ಯ ವಿನೋಕ್ಷಣಸ್ಯ ಗೋಪಾ ರಕ್ಷಿತಾವೋಽವಸ್ತಾತ್ಸಂಸಾರದಶಾಯಾಂ ಚರನ್ ಅಂತಃಕರಣೋಪೇತೋ ಜೀವಾತ್ಮಭಾವೇನ ಸಂಚರನ್ ಪರಃ ಪರಸ್ತಾದುದ್ಯಾಯಾ ಊರ್ಧ್ವಂ ವರ್ತಮಾನೇನಾನ್ಯೇನೋಕ್ತವಿಲಕ್ಷಣೇನ ನಿರೂಪಾಧಿಕೇನ ಸತ್ತ್ವ- ದಾದಿಲಕ್ಷಣೇನ ರೂಪೇಣ ಪಶ್ಯನ್ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಯನ್ ಈಮಿಮಾನಿ ಚಿಕೇತತ್ ಜಾನಾತಿ | ತಥಾ ಚಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಕೃತ್ಯ ಶ್ರೂಯತೇ | ತನೋವ ಭಾಂತಮನುಭಾತಿ ಸರ್ವಂ ತಸ್ಯ ಭಾಸಾ ಸರ್ವಮಿದಂ ವಿಭಾತಿ | ಶ್ಲೋ. ಉ. ೬-೧೪ | ಇತಿ ||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಯಃ—ಯಾವ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿ ಯು | ಅಮೃತಸ್ಯ—ಉದಕದ | ಗೋಪಾಃ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿ | ಅವಃ— ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಚರನ್—ಪಾರ್ಥಿವನಾಗ್ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ | ಪರಃ—ದ್ವೈಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಅನ್ಯೇನ— ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ | ಪಶ್ಯನ್—ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ | ಈಂ—ಪ್ರಕೃತವಾದ ಸಕಲಭೂತಗಳನ್ನೂ | ಚಿಕೇತತ್—ತಿಳಿಯುವನೋ | ಸ ಇತ್—ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿ ಯು | ತಂತುಂ—ವಸ್ತುಕ್ಕೆ ತಂತುಗಳೇ ಅವ ಯವಗಳಾಗಿರುವಂತೆ | ವಿ ಜಾನಾತಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ | ಸಃ—ಅವನೇ | ಓತುಂ—ಓತುರೂಪ

ವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ | ಯತುಥಾ—ಆಯಾಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ | ವಕ್ತ್ವಾನಿ—ಪರಿಸರೇಕಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು | ವದಾತಿ—ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾನ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಉದಕದ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ವಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಸಕಲಭೂತಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅದೇ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ವಸ್ತುಕ್ಕೆ ತಂತುಗಳೇ ಅವಯವಗಳಾಗಿರುವಂತೆ ಯಜ್ಞಾವಯವಗಳಾದ ಸ್ತುತಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ಓತುರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆಯಾ ಯಜ್ಞ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ ಪರಿಸರೇಕಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪಠಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He verily knows the threads of the warp and of the woof, he speaks in due season what is to be said, who comprehends all this (universe); who is the protector of ambrosial water, sojourning both above and below, and contemplating (the world) under a different (manifestation).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಅಯಂ ಹೋತಾ ಪ್ರಥಮಃ ಸಶ್ಯತೇನುಮಿದಂ ಜ್ಯೋತಿರಮೃತಂ ಮರ್ತ್ಯೇಷು |

ಅಯಂ ಸ ಜಜ್ಞೇ ಧ್ರುವಃ ಆ ನಿಷತ್ಪೋಽಮೃತ್ಯುಸ್ತನ್ನಾತ್ಮಿ ವರ್ಧಮಾನಃ ||೪||

|| ಪದವಾಚಃ ||

ಅಯಂ | ಹೋತಾ | ಪ್ರಥಮಃ | ಸಶ್ಯತ | ಇಮಂ | ಇದಂ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಅಮೃತಂ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು |

ಅಯಂ | ಸಃ | ಜಜ್ಞೇ | ಧ್ರುವಃ | ಆ | ನಿಷತ್ಪೋಃ | ಅಮೃತ್ಯುಃ | ತನ್ನಾ | ವರ್ಧಮಾನಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಂ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿಃ ಪ್ರಥಮ ಆದ್ಯೋ ಹೋತಾ | ಮಾನುಷೋ ಹಿ ಹೋತಾ ದ್ವಿತೀಯಃ | ಹೇ ಮನುಷ್ಯಾಸ್ತಮಿಮಂ ಸಶ್ಯತ | ಭಜತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಮರಣಸ್ವಭಾವೇಷು ತರೀರೇತ್ಸಮೃತಂ ಮರಣರಹಿತಮಿದಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಖ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ಜಾತರೂಪೇಣ ವರ್ತತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅಪಿ ಚ ಸೋದ್ರಯಮಗ್ನಿಧ್ರುವೋ ನಿಕ್ಷಲ ಆ ಸಮಂತಾನಿಷತ್ಪೋ ನಿಷಣ್ಣಃ ಸರ್ವವ್ಯಾಪೀ ಆಶ
 ಏನಾಮತ್ಯೋಃ ಮರಣರಹಿತೋಽಪಿ ತನ್ನಾ ಶರೀರೇಣ ಸಂಬಂಧಾತ್ ಜಜ್ಞೇ | ಜಾಯತೇ |
 ವರ್ಧಮಾನಶ್ಚ ಭವತೀತ್ಯುಪಚರ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಯಂ—ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು | ಸೃಭವಃ ಹೋತಾ—ಹೋತೃಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮೊದಲನೆಯವನು |
 (ಎಲೈ ಮಾನವರೇ) ಇಮಂ—ಈ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು | ಪಶ್ಯತ—ನೋಡಿರಿ | ಇದಂ ಜ್ಯೋತಿಃ—ವೈಶ್ವಾನರನರೂಪಿ
 ಯಾದ ಈ ಜ್ಯೋತಿಯು | ಮರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ | ಅಮೃತಂ—ಮರಣರಹಿತವಾದುದು | ಸಃ ಅಯಂ—
 ಅದೇ ಈ ದೇವನು | ಧ್ರುವಃ—ನಿಕ್ಷಲನಾಗಿಯೂ | ಆ ನಿಷತ್ತಃ—ಸರ್ವತ್ರ ವಾ. ಪಕನಾಗಿಯೂ | ಅಮರ್ತ್ಯಃ—
 ಮರಣರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಸಹ | ತನ್ನಾ—ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ | ಜಜ್ಞೇ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ
 ದ್ದಾನೆ | ವರ್ಧಮಾನಃ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

|| ಛಾನಾರ್ಥ ||

ಈ ವೈಶ್ವಾನರಾಗ್ನಿಯು ಹೋತೃಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮೊದಲನೆಯವನು. ಎಲೈ ಮಾನವರೇ, ಈ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು
 ವೈಶ್ವಾನರರೂಪಿಯಾದ ಈ ಜ್ಯೋತಿಯು ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಮರಣರಹಿತವಾದುದು. ಅದೇ ಈ ದೇವನು ನಿಕ್ಷಲನಾಗಿಯೂ,
 ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾಗಿಯೂ, ಮರಣರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
 ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ

English Translation.

This Vaishwanara is the first offerer of burnt-offerings : behold him :
 this is the light immortal amongst mortals : he has been born in a bodily
 shape, immovable, all-pervading, immortal, ever increasing.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧ್ರುವಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ನಿಫಹಿತಂ ದ್ವಶಯೇ ಕಂ ಮನೋ ಜವಿಷ್ಠಂ ಪತಯ-
 ತ್ಸ್ವಂತಃ |

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸಮನಸಃ ಸಕೇತಾ ಏಕಂ ಕ್ರತುಮುಭಿ ವಿ ಯಂತಿ ಸಾಧು |

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧ್ರುವಂ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ನಿಫಹಿತಂ | ದ್ವಶಯೇ | ಕಂ | ಮನಃ | ಜವಿಷ್ಠಂ | ಪತಯತುಃ | ಅಂಶರಿತಿ |

ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಸಮನಸಃ | ಸಕೇತಾಃ | ಏಕಂ | ಕ್ರತುಂ | ಅಫಿ | ವಿ | ಯಂತಿ | ಸಾಧು || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಧ್ರುವಂ ನಿಶ್ಚಲಂ ಮನೋ ಮನಸಃ ತಸ್ಮಾದಪಿ ಜವಿಷ್ಯಮತಿಶಯೇನ ವೇಗವತ್ ಈದ್ಯತಂ ವೈಶ್ವಾನರಾಖ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪತಯತ್ಸು ಗಚ್ಛತ್ಸು ಜಂಗಮೇಷು ಪ್ರಾಣಿಷ್ಠಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ನಿಹಿತಂ | ಪ್ರಜಾಽತಿನಾ ಸ್ಥಾಪಿತಂ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ದೈಶಯೇ ಕಂ | ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ | ಕಿಂಚಿ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಶ್ಚ ಸಮನಸಃ ಸಮಾನಮನಸ್ಯಾಃ ಸಕೇತಾಃ ಸಮಾನಪ್ರಜ್ಞಾಶ್ಚ ಸಂತ ಏಕಂ ಮುಖ್ಯಂ ಗಂತಾರಂ ವಾ ಕ್ರತೇಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾರಂ ಸಾಧು ಸಮ್ಯಕ್ ಅಭಿ ವಿ ಯಂತಿ | ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ವಿವಿಧಂ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ | ಸೇವಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ | ಪತಯತ್ಸು ಗಚ್ಛತ್ಸು ಪ್ರಾಣಿಷ್ಠಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ಹೃದಯೇ ಮನೋ ಜವಿಷ್ಯಂ ಮನಸೋಽಪ್ಯತಿಶಯೇನ ವೇಗಯುಕ್ತಂ ಧ್ರುವಂ ನಿಶ್ಚಲಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಂ | ತಥಾ ಚಿ ವಾಜಸ- ನೇಯಕಂ | ಅನೇಜದೇಕಂ ಮನಸೋ ಜವೀಯಃ | ವಾ. ಸಂ. ೪೦-೪ | ಇತಿ | ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಿಬ್ಧ್ಯಹ್ಮ ಚೈತನ್ಯಂ ನಿಹಿತಂ | ನ ಕೇನಚಿತ್ ಸ್ಥಾಪಿತಂ | ಯೋ ವೇದ ನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ | ಶ್ಲೋ. ೮-೧ | ಇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತಿಯತೇ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ದೈಶಯೇ ದರ್ಶನಾರ್ಥಂ | ಜ್ಞಾನೇನ ಹಿ ಸರ್ವಂ ಜಾನಂತಿ | ಅಪಿ ಚಿ | ದೀವ್ಯಂತೀತಿ ದೇವಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ | ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ಸರ್ವಾಣೇಂದ್ರಿ- ಯಾಣಿ ಚಿಕ್ಷುರಾದ್ಯಾಃ ಸಮನಸೋ ಮನಸಾ ಸಹ ವರ್ತಮಾನಾಃ ಸಕೇತಾಃ ಸತೇಜಸ್ಯಾಃ ಸಂತ ಏಕಮ- ದ್ವಿತೀಯಂ ಕ್ರತೇಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದೀನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾರಂ ವಿಶ್ವಾನರಾತ್ಮಕಂ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮಭಿಲಕ್ಷ್ಯ ಸಾಧು ಸಮ್ಯಕ್ ವಿ ಯಂತಿ | ವಿವಿಧಂ ಗಚ್ಛಂತಿ | ದೇವಾ ಏವ ವೇದಮುಖಿ ವಿ ಯಂತಿ | ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ವಿವಿಧಮುಪಯಂತಿ | ಉಪಾಸತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚಿ ಶ್ರುತಿಯತೇ | ತದ್ದೇವಾ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಜ್ಯೋತಿರಾಯುರ್ದೋಷಾಸತೇಽಮೃತಂ | ಶ. ಐತ್ಯ. ೧೪-೬-೨-೨೦ | ಇತಿ ||

| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಧ್ರುವಂ—ನಿಶ್ಚಲವಾದುದೂ | ಮನಃ—ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ | ಜವಿಷ್ಯಂ—ಆತ್ಯಂತ ವೇಗಶಾಲಿ ಯಾದುದೂ ಆದ | ಜ್ಯೋತಿಃ—ವೈಶ್ವಾನರನ ಜ್ಯೋತಿಯು | ಪತಯತ್ಸು—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ | ಅಂತಃ—ನಡುವೆ | ದೈಶಯೇ ಕಂ—ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ | ನಿಹಿತಂ—(ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ) ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತನಾದ | ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಸಮನಸಃ—ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಸಕೇತಾಃ—ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಏಕಂ—ಮುಖ್ಯನೂ | ಕ್ರತೇಂ—ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು | ಸಾಧು—ಉತ್ತಮವಾಗಿ | ಅಭಿ ವಿ ಯಂತಿ—ಸಮಾಪಿಸಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಿಶ್ಚಲವಾದುದೂ, ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತಲೂ ಆತ್ಯಂತ ವೇಗಶಾಲಿಯಾದುದೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರನ ಜ್ಯೋತಿಯು ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಡುವೆ ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ತವಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಮುಖ್ಯನೂ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ ಆದ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation

A steady light, swifter than thought, stationed among moving beings to show (the way) to happiness : all the gods being of one mind, and of like wisdom, proceed respectfully to the presence of the one (chief) agent, (Vaishwanara).

|| ಸಂಹಿತಾಃ ||

ವಿ ಮೇ ಕರ್ಣಾ ಸತಯತೋ ವಿ ಚಕ್ಷುವೀದಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ಹೃದಯ
ಆಹಿತಂ ಯತ್ |

ವಿಮೇ ಮನಶ್ಚರತಿ ದೂರಆಧೀಃ ಕಿಂ ಸ್ವಿದ್ವಕ್ಷಾಮಿ ಕಿಮು ನು ಮನಿಷ್ಯೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಿ | ಮೇ | ಕರ್ಣಾ | ಸತಯತಃ | ವಿ | ಚಕ್ಷುಃ | ವಿ | ಇದಂ | ಜ್ಯೋತಿಃ | ಹೃದಯೇ | ಆಹಿತಂ | ಯತ್ |

ವಿ | ಮೇ | ಮನಃ | ಚರತಿ | ದೂರೇಽಧೀಃ | ಕಿಂ | ಸ್ವಿತ್ | ವಕ್ಷಾಮಿ | ಕಿಂ | ಉಂ | ಇತಿ | ನು | ಮನಿಷ್ಯೇ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೈಶ್ವಾನರಂ ಶ್ರೋತುಕಾಮಸ್ಯ ಮೇ ಮಮ ಕರ್ಣಾ ಕರ್ಣಾ ವಿ ಪತಯತಃ | ವಿವಿಧಂ ಗಚ್ಛತಃ | ಶ್ರೋತವ್ಯಾನಾಂ ತದೀಯಗುಣಾನಾಂ ಬಹುತ್ವಾತ್ | ತಥಾ ವೈಶ್ವಾನರಂ ದಿದೃಕ್ಷಮಾಣಸ್ಯ ಮಮ ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯಂ ವಿ ಪತಯತಿ | ವಿವಿಧಂ ಗಚ್ಛತಿ | ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾನಾಂ ತದೀಯರೂಪಾಣಾಂ ಬಹುತ್ವಾತ್ | ತಥಾ ಜ್ಯೋತಿಃ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ಹೃದಯೇ ಹೃದಯಪುಂಡರೀಕ ಆಹಿತಂ ನಿಹಿತಂ ಯದ್ವಿದ್ಯಾದ್ಭ್ಯಾಂ ತತ್ತ್ವಮಿದಮಪಿ ವಿ ಪತಯತಿ | ವಿವಿಧಂ ಗಚ್ಛತಿ ವೈಶ್ವಾನರಾತ್ಮಾನಂ ಜ್ಞಾತುಂ | ಅಪಿ ಚ ದೂರಆಧೀಃ | ದೂರೇ ವಿಶ್ವಕೃಷ್ಣೇ ವಿಷಯಿ ~ಧೀರಾಧ್ಯಾನಂ ಯಸ್ಯ ತಾದೃಶಂ || ಛಾಂದಸೋ ಅಂಗವ್ಯಕ್ತಿಯಃ || ಮೇ ಮದೀಯಂ ಮನಶ್ಚ ವಿ ಚರತಿ | ವಿವಿಧಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ | ಏವಮಹಮಹಮಿಕಯಾ ಸರ್ವೇಷ್ವಿಂದ್ರಿಯೇಷು ಪ್ರವೃತ್ತೇಷು ಕಿಂ ಸ್ವಿದಹಂ ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ರೂಪಮಿತಿ ವಕ್ಷಾಮಿ | ಕಿಮು ನು ಕಮು ಖಲು ಸಂಪ್ರತಿ ಮನಿಷ್ಯೇ | ಮನಸಾ ಪ್ರಶಕ್ತೇ | ವೈಶ್ವಾನರಸ್ಯ ಗುಣಾನಾಮನಂತತ್ವಾತ್ ಮಂದಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮಯಾ ಜ್ಞಾತುಂ ನ ಶಕ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಮೇ—ನನ್ನ | ಕರ್ಣಾ—ಕಿವಿಗಳು (ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಗಳು) | ವಿ ಪತೆಯತೇ—ವೈಶ್ವಾನರನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತವೆ | ಚಕ್ಷುಃ—ಕಣ್ಣುಗಳು | ವಿ—(ಅವನ ದಿವ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು) ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತವೆ | ಹೃದಯೇ—ಹೃತ್ತುಂಡರೇಕದಲ್ಲಿ | ಅಹಿತಂ—ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ | ಯತ್ ಜ್ಯೋತಿಃ—ಯಾವ ಪ್ರಕಾಶವಾದ ಬುದ್ಧಿತ್ವವುಂಟೋ | ಇದಂ—ಆ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಸಹ | ವಿ—(ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು) ಸುತ್ತಲು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ | ದೂರಆಧೀಃ—ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ | ಮೇ—ನನ್ನ | ಮನಃ—ಮನಸ್ಸು | ವಿ ಚರತಿ—ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ | ಕಿಂ ಸ್ವಿತ್ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ—ವೈಶ್ವಾನರನ ಯಾವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಿ ? | ಕಿಂ ನು ಮನಿವ್ಯೇ—ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿ ?

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ವೈಶ್ವಾನರನ ಅನಂತಗುಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ನನ್ನ ಕಿವಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವನ ಅನಂತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಲು ನನ್ನ ಚಕ್ಷುರಂದ್ರಿಯಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಹರಡುತ್ತವೆ. ಹೃತ್ತುಂಡರೇಕದಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿತ್ವವೂ ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ತನಕಪಡುತ್ತದೆ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ. ವೈಶ್ವಾನರನ ಅನಂತಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಿ ? ಅನಂತ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಅರಿಯಲಿ ?

English Translation.

My ears are turned (to hear him), my eyes (to behold him); this light that is placed in the heart (seeks to know him), my mind, the receptacle of distant (objects), hastens (towards him): what shall I declare (him)? how shall I comprehend him?

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥಃ ||

ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಅನಮಸ್ಯನ್ಭಿಯಾನಾಸ್ತಾಮುಗ್ನೇ ತಮಸಿ ತಸ್ತ್ವಿವಾಂಸಂ |

ವೈಶ್ವಾನರೋಽವತೂತಯೇ ನೋಽಮತ್ಯೋಽವತೂತಯೇ ನಃ || ೨ ||

|| ಪವರ್ತಃ ||

ವಿಶ್ವೇ | ದೇವಾಃ | ಅನಮಸ್ಯನ್ | ಭಿಯಾನಾಃ | ತ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ತಮಸಿ | ತಸ್ತ್ವಿವಾಂಸಂ |

ವೈಶ್ವಾನರಃ | ಅವತು | ಊತಯೇ | ನಃ | ಅಮತ್ಯಃ | ಅವತು | ಊತಯೇ | ನಃ || ೨ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ವೈಶ್ವಾನರ ತಮಸ್ಯಂಧಕಾರೇ ತಸ್ತಿನಾಂಸಂ ಸ್ಥಿತವಂತಂ ತ್ವಾಂ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ
ಅನಮಸ್ಯನ್ | ನಮಸ್ಕುವಂತಿ | ಕುತೋ ಹೇತೋಃ | ಭಿಯಾನಾ ಅಂಧಕಾರಾದ್ವೀಶಾಃ | ತಾದ್ಯಶೋಽ-
ಮತ್ಯೋ ಮರಣರಹಿತೋ ವೈಶ್ವಾನರೋಽಗ್ನಿನೋಽಸ್ಮಾನೊತಯ ಊತ್ಯಾ ರಕ್ಷಣೇನಾವತು |
ರಕ್ಷತು | ಪುನರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ !

(ಎಲೈ ವೈಶ್ವಾನರನೇ) ತಮಸಿ—ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ | ತಸ್ತಿನಾಂಸಂ—ಅಡಗಿರುವ | ತ್ವಾಂ—ನಿನಗೆ |
ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ | ಭಿಯಾನಾಃ—ಬೆದರಿದವರಾಗಿ | ಅನಮಸ್ಯನ್—ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ |
ವೈಶ್ವಾನರಃ—ಅಂತಹ ವೈಶ್ವಾನರನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಊತಯೇ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ | ಅವತು—
ರಕ್ಷಿಸಲಿ | ಅಮತ್ಯೋಃ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಊತಯೇ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ |
ಅವತು—ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ವೈಶ್ವಾನರನೇ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ನಿನಗೆ ಸಕಲದೇವತೆಗಳೂ ಬೆದರಿದವರಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸು
ತ್ತಾರೆ. ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಅಂತಹ ವೈಶ್ವಾನರನು ನಮ್ಮನ್ನು ಅವನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

English Translation.

All the gods, alarmed, venerate you, Agni, abiding in darkness : may
Vaishwanara preserve us with his protection : may the immortal Agni
preserve us with his protection.

ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಪುರೋ ವ ಇತಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಂ ದಶಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಸಪ್ತಮಿಾ
ವಿಂಶಿಕಾ ದ್ವಿಪದಾ ವಿರಾಟ್ ಶಿಷ್ಣಾಸ್ತ್ರಿಸ್ಪೃಭಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಪುರೋ ವೋ ದ್ವಿಪದಾಂತಂ ||
ಸ್ವಾತರನುವಾಕ ಆಗ್ನೇಯೇ ಕೃತೌ ತ್ರೈಸ್ಪೃಭೇ ಛಂದಸೀದಮಾದೀನಿ . ಚಿತ್ವಾರಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ಸೂತ್ರೀತಂ
ಚ | ಪುರೋ ವೋ ಮಂದ್ರಮಿತಿ ಚಿತ್ವಾರಿ ತಂ ಸುಪ್ರತೀಳಮಿತಿ ಷಟ್ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಪುರೋ ವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಮಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಮುನಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ; ಈ ಸೂಕ್ತದ

ಏಳನೆಯ ಬುಕ್ಕು ದ್ವಿಪದಾ ವಿರಾಟ್‌ಭಂದಸ್ಥವು; ಉಳಿದ ಬುಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪಾಭಂದಸ್ಥವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪುರೋ ವೋ ದ್ವಿಪದಾಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಕ್ರತು ಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪಾಭಂದಸ್ಥಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯನಶ್ಚಿತಸೂತ್ರದ—ಪುರೋ ವೋ ಮಂದ್ರಮಿತಿ ಚತ್ವಾರಿ ತಂ ಸುಪ್ರತಿಶಕ್ತಮಿತಿ ಪಟ್ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದ (ಆ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೦ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೩ || ವರ್ಗ—೧೨ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಮಂತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೬	
	ಮಂತ್ರ—ಭರದ್ರಾಚೋ ಬರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ	
	ಛಂದಃ—೧-೬. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್	೬. ದ್ವಿಪದಾ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಪುರೋ ವೋ ಮಂದ್ರಂ ದಿವ್ಯಂ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ಪ್ರಯತಿ ಯಜ್ಞೇ ಅಗ್ನಿ ಮಧ್ವರೇ
 ದಧಿಧ್ವಂ |

ಪುರ ಉಕ್ಲೇಭಿಃ ಸ ಹಿ ನೋ ವಿಭಾವಾ ಸ್ವಧ್ವರಾ ಕರತಿ ಜಾತವೇದಾಃ ||೧||

|| ಪದಪಾಠಃ |

ಪುರಃ | ವಃ | ಮಂದ್ರಂ | ದಿವ್ಯಂ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ | ಪ್ರಯತಿ | ಯಜ್ಞೇ | ಅಗ್ನಿಂ | ಅಧ್ವರೇ | ದಧಿಧ್ವಂ |

ಪುರಃ | ಉಕ್ಲೇಭಿಃ | ಸ | ಹಿ | ನಃ | ವಿಭಾವಾ | ಸ್ವಅಧ್ವರಾ | ಕರತಿ | ಜಾತವೇದಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಬುಕ್ಕಿಗ್ಯಜಮಾಸಾ ವೋ ಯೂಯಂ ಮಂದ್ರಂ ನೋದನಂ ಸ್ತುತೈಂ ವಾ ದಿವ್ಯಂ ದಿವಿ ಭವಂಸುವೃಕ್ತಿಂ ಸುಪ್ತ ದೋಷೈರ್ವರ್ಜಿತಂ ಸುಖೇನಾವರ್ಜನೀಯಂ ವಾ ಏವಂಗುಣಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರಯತಿ ಪ್ರಗಚ್ಛತಿ. ಪ್ರವರ್ತಮಾನೇಧ್ವರೇ ರಕ್ಷಾಪ್ರಭೃತಿಭಿರಹಿಂಸ್ಯೇ ಹಿಂಸಾಪ್ರತ್ಯನಾಯಕಹಿತೇ ನಾಸ್ತಿನೈಜ್ಞೇ ಪುರೋ ದಧಿಧ್ವಂ | ಪುರಸ್ತಾವಾಹವನೀಯರೂಪೇಣ ಧಾರಯತ | ಯದ್ವಾ | ಪುರೋಧಸಂ ಕುರುತ | ಉಕ್ಲೇಭಿಃ ಸ್ತುತಶಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಪುರೋ ದಧಿಧ್ವಂ | ವಿಭಾವಾ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಮಾನೋ ಜಾತವೇದಾ ಜಾತಾನಾಂ ವೇದಿತಾ ಸೋದ್ರಗ್ನಿರ್ಹ ಯಸ್ಮಾತ್ ನೋದ್ರಸ್ಮಾನ್ ಸ್ವಧ್ವರಾ ಶೋಭನಯಾಗಾಸ ಕರತಿ ಕರೋತಿ ತಸ್ಮಾತ್ಪುರೋ ದಧಿಧ್ವಮಿತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರೇ) ವಃ—ನೀವು | ಮಂದ್ರಂ—ಸ್ತುತೃನೂ | ದಿವ್ಯಂ—ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನನೂ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ—ದೋಷರಹಿತನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಪ್ರಯತಿ—ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುವುದೂ | ಅಧ್ವರೇ—ಹಿಂಸಾರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ | ಯಜ್ಞೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಪುರಃ—ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ | ದಧಿಧ್ವಂ—ಧರಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ | ಉಕ್ಲೇಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆ | ಪುರಃ—ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ) | ಸ ಹಿ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸ್ವಧ್ವರಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಜ್ಞವಂತರನ್ನಾಗಿ | ಕರತಿ—ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಋತ್ವಿಗ್ಯಜಮಾನರೇ, ನೀವು ಸ್ತುತೃನೂ, ದ್ಯುಲೋಕೋತ್ಪನ್ನನೂ, ದೋಷರಹಿತನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರುವುದೂ ಹಿಂಸಾರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳೊಡನೆ ನಿಮ್ಮ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ. ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಜ್ಞವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Place before you at progressive, uninterrupted sacrifice, the divine, adorable, perfect Agni, with prayers ; for he, the resplendent Jatavedas, makes us prosperous in sacred rites.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತನು ದ್ಯುಮಃ ಪುರ್ವಣೀಕ ಹೋತರಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿಭಿರ್ಮನುಷ ಇಧಾನಃ |

ಸ್ತೋಮಂ ಯಮುಸ್ಮೈ ಮನುತೇನ ಶೂಷಂ ಘೃತಂ ನ ಶುಚಿ ಮತಯಃ
ಪವಂತೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ದ್ಯುಮಃ | ಪುರ್ವಽನೀಕ | ಹೋತಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ | ಮನುಷಃ | ಇಧಾನಃ |
ಸ್ತೋಮಂ | ಯಂ | ಅಸ್ಮೈ | ಮನುತೇನ | ಶೂಷಂ | ಘೃತಂ | ನ | ಶುಚಿ | ಮತಯಃ | ಪವಂತೇ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದ್ಯುನೋ ದೀಪ್ತಿಮನ್ ಪುರ್ವಣೀಕ ಬಹುಜ್ವಾಲ ಹೋತರ್ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತರಗ್ನೇ
ಅಗ್ನಿ ಭಿತ್ತವಾವಯವಭೂತೈರನ್ಯೈರಗ್ನಿಭಿಃ ಸಾರ್ಥಮಿಧಾನಃ ಸಮಿಧ್ಯಮಾನೋ ದೀಪ್ತಃ ಸನ್ ಮನುಷೋ
ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತುಸ್ತಮು ತಂ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ಯಜೈತಿ ಶೇಷಃ | ಉ ಇತಿ ಪಾದಪೂರಣಂ | ಯಂ
ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶೂಷಂ ಸುಖಕರಂ ಘೃತಂ ನ ಸವಿತ್ರಾಭ್ಯಾಮುಕ್ತೂತಂ ಘೃತಮಿವ ಶುಚಿ
ಶುದ್ಧಮಸ್ಮಾ ಅಗ್ನಿಯೇ ಮತಯೋ ಮಂತಾರಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ಮಮತೇವ | ಮಮತಾ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮ-
ವಾದಿನೀ ದೀರ್ಘತಮಸೋ ಮಾತಾ | ಸೇವ ಸವಂತೇ ಪುನಂತಿ ಸಂಸ್ಕರ್ವಂತಿ | ದೋಷವರ್ಜಿತಮು-
ಚ್ಚಾರಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಂ ಸ್ತೋಮಮಿತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದ್ಯುಮಃ—ಪ್ರಭಾಯುತನೂ | ಪುರ್ವಣೀಕ—ಆನೇಕ ಜ್ವಾಲೆಗಳುಳ್ಳವನೂ | ಹೋತಃ—ದೇವತೆ
ಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ ಎತ್ಯ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ—ನಿನ್ನ ಅವಯವಗಳಾದ ಇತರ
ಅಗ್ನಿಗಳೊಡನೆ | ಇಧಾನಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ಶೂಷಂ—ಸುಖಕರವಾದುದೂ | ಘೃತಂ ನ—ಶುದ್ಧವಾದುದೂ
ಆದ ಘೃತದಂತೆ | ಶುಚಿ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ | ಯಂ ಸ್ತೋಮಂ—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಮತಯಃ—
ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಮಮತಾ ಇವ—ಮಮತೆಯೆಂಬ ಪ್ರೀತಿಯು ಅರ್ಪಿಸಿದಂತೆ |
ಸವಂತೇ—ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವರೋ | ಮನುಷ್ಯ—ಮಾನಸನ | ತಮು—ಅದೇ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳು

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭಾಯುತನೂ ಅನೇಕ ಜ್ವಾಲೆಗಳುಳ್ಳವನೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಅವಯವಗಳಾದ ಇತರ ಅಗ್ನಿಗಳೊಡನೆ ನೀನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ಸುಖಕರವಾದುದೂ, ಶುದ್ಧವಾದುದೂ
ಆದ ಘೃತದಂತೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾನಸರೂ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ
ಮಮತೆಯೆಂಬ ಪ್ರೀತಿಯು ಅರ್ಪಿಸಿದಂತೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವರೋ ಅದೇ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳು.

English Translation.

Brilliant, may-rayed Agni, invoker of the gods, kindled with many
fires, (hear) this (praise) of men which delightful praise, pure as the
clarified butter (that has been filtered) by his worshippers unto him as
Mamata (formerly offered it).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಪೀಸಾಯ ಸ ಶ್ರವಸಾ ಮತ್ಕೇಷು ಯೋ ಅಗ್ನಯೇ ದದಾಶ ವಿಪ್ರ
ಉಕ್ಥೈಃ |

ಚಿತ್ರಾಭಿಸ್ತಮೂತಿಭಿಶ್ಚಿತ್ರಶೋಚಿವ್ರಜಸ್ಯ ಸಾತಾ ಗೋಮತೋ ದಧಾತಿ ||

|| ಸದಸಾಃ ||

ಪೀಸಾಯ | ಸಃ | ಶ್ರವಸಾ | ಮತ್ಕೇಷು | ಯಃ | ಅಗ್ನಯೇ | ದದಾಶ | ವಿಪ್ರಃ | ಉಕ್ಥೈಃ |

ಚಿತ್ರಾಭಿಃ | ತಂ | ಊತಿಭಿಃ | ಚಿತ್ರಶೋಚಿಃ | ವ್ರಜಸ್ಯ | ಸಾತಾ | ಗೋಮತಃ | ದಧಾತಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಯಜಮಾನೋ ಮತ್ಕೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಶ್ರವಸಾನ್ನೇನ ಪೀಶಾಯ ವರ್ಧತೇ ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವೀ ಯೋ ಯಜಮಾನ ಉಕ್ಥೈಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಾರ್ಧಂ ಹವೀಂಸಿ ದದಾಶ ಪ್ರಯಜ್ಯತಿ | ತಂ ಯಜಮಾನಂ ಚಿತ್ರಶೋಚಿವ್ರಜಸ್ಯ ಚಿತ್ರದೀಪ್ತಿರಗ್ನಿಶ್ಚಿತ್ರಾಭಿರಾಕ್ಲಯಭೂತಾಭಿರೂತಿಭೀ ರಕ್ಷಾಭಿರ್ಗೋಮತೋ ಗೋಭಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ವ್ರಜಸ್ಯ ಗೋಷ್ಯಸ್ಯ ಸಾತಾ ಸಾತೌ ಸಂಭವನೇ ದಧಾತಿ | ಧಾರಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ | ಯಃ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನು | ಉಕ್ಥೈಃ—ಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ದದಾಶ—ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ಮತ್ಕೇಷು—ಮಾನವರ ನಡುವೆ | ಶ್ರವಸಾ—ಅನ್ನಯುಕ್ತನಾಗಿ | ಪೀಸಾಯ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ | ತಂ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಚಿತ್ರಶೋಚಿಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಕಾಶಗಳುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು | ಚಿತ್ರಾಭಿಃ—ನಾನಾವಿಧವಾದ | ಊತಿಭಿಃ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದ | ಗೋಮತಃ—ಗೋವುಗಳ | ವ್ರಜಸ್ಯ—ಸಮೂಹವನ್ನು | ಸಾತಾ—ಅನುಭವಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ | ದಧಾತಿ—ಇರಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವನೋ, ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ಮಾನವರ ನಡುವೆ ಅನ್ನಯುಕ್ತನಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಕಾಶಗಳುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು ನಾನಾವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಗೋವುಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He thrives in abundance amongst men, who pious, presents to Āgni (oblations) with prayers : the wonderfully radiant Agni places him with marvellous protection in the enjoyment of pasturage full of herds of cattle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಃ ಪಸೌ ಜಾಯಮಾನ ಉರ್ವೀ ದೂರೇದೃಶಾ ಭಾಸಃ ಕೃಷ್ಣಾಧ್ವಾ |
ಅಧ ಬಹು ಚಿತ್ತಮ ಊರ್ವ್ಯಾಯಾಸ್ತಿರಃ ಶೋಚಿಷಾ ದದೃಶೇ ಸಾವಕಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯಃ | ಪಸೌ | ಜಾಯಮಾನಃ | ಉರ್ವೀ ಇತಿ | ದೂರೇದೃಶಾ | ಭಾಸಾ | ಕೃಷ್ಣಅಧ್ವಾ |
ಅಧ | ಬಹು | ಚಿತ್ | ತಮಃ | ಊರ್ವ್ಯಾಯಾಃ | ತಿರಃ | ಶೋಚಿಷಾ | ದದೃಶೇ | ಸಾವಕಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕೃಷ್ಣಾಧ್ವಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ತು ಯೋಽಗ್ನಿರ್ಜಾಯಮಾನಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವನ್ ಉರ್ವೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ದೂರೇದೃಶಾ ದೂರೇ ದೃಶ್ಯಮಾನಯಾ ಭಾಸಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ಆ ಪಸೌ ಆಪೂರಯತಿ ಸ ಸಾವಕೋಽಗ್ನಿರಧಾನಂತರಮೂರ್ವ್ಯಾಯಾಃ | ರಾತ್ರಿನಾಮೃತತ್ | ರಾತ್ರೇಃ ಸಂಬಂಧಿ ಬಹು ಚಿತ್ ಬಹುಶಃ ತನೋಽಂಧಕಾರಂ ಶೋಚಿಷಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ತಿರಸ್ಕರ್ವನ್ ದದೃಶೇ | ದೃಶ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಕೃಷ್ಣಾಧ್ವಾ - ಕಪ್ಪುವರ್ಣದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳ | ಯಃ - ಯಾವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಜಾಯಮಾನಃ - ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ | ಉರ್ವೀ - ಏಷ್ಯತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ | ದೂರೇದೃಶಾ - ದೂರ ದಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ | ಭಾಸಾ - ಪ್ರಭಿಯಿಂದ | ಆ ಪಸೌ - ತುಂಬುತ್ತಾನೆ | ಸಾವಕಃ - ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕ ನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಧ - ಅನಂತರ | ಊರ್ವ್ಯಾಯಾಃ - ರಾತ್ರಿ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ತಮಃ - ಅಂಧಕಾರ ವನ್ನು | ಬಹುಚಿತ್ - ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ | ಶೋಚಿಷಾ - ತನ್ನ ಪ್ರಭಿಯಿಂದ | ತಿರಃ - ನಾಶವಾಡು ವನನಾಗಿ | ದದೃಶೇ - ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. (ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕಪ್ಪುವರ್ಣದ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ ವಿಪ್ರತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿ ಗಳೆರಡನ್ನೂ ದೂರದಿಂದಲೇ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಾನೆ. ಶುದ್ಧಿಕಾರಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಅನಂತರ ರಾತ್ರಿಯ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The dark-pathed, as soon as generated, filled with his afar-seen light the two spacious (worlds) : he, the purifier, is now heheld dispersing with his radiance the thick glooms of night.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ನೃತ್ಪ್ರಿತ್ರಂ ಪುರುನಾಜಾಭಿರೂತೀ ಅಗ್ನೇ ರಯಿಂ ಮಘವದ್ಧೃಶ್ಚ ಧೇಹಿ |
ಯೇ ರಾಧಸಾ ಶ್ರವಸಾ ಚಾತ್ಮನ್ಯಾನ್ತು ಸ್ವೀವೀರ್ಯೇಭಿಶ್ಚಾಭಿ ಸಂತಿ ಜನಾನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ನಃ | ಚಿತ್ರಂ | ಪುರುನಾಜಾಭಿಃ | ಊತೀ | ಅಗ್ನೇ | ರಯಿಂ | ಮಘವತ್ ಸ್ವಭೃಃ | ಚ | ಧೇಹಿ |
ಯೇ | ರಾಧಸಾ | ಶ್ರವಸಾ | ಚ | ಅತಿ | ಅನ್ಯಾನ್ | ಸ್ವೀವೀರ್ಯೇಭಿಃ | ಚ | ಅಭಿ | ಸಂತಿ | ಜನಾನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮಘವದ್ಧ್ಯೋ ಹರ್ವಿರಕ್ಷಣಧನಯುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ಪುರುನಾಜಾಭಿ-
ರ್ಬಹ್ವನ್ನೈರೂತೀ ಊತಿಭೀ ರಕ್ಷಣೈಃ ಸಹ ಚಿತ್ರಂ ಜಾಯೆನೀಯಂ ರಯಿಂ ಧನಂ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಧೇಹಿ |
ದೇಹಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಚಶಬ್ದೋ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣೇನ ಸಮುಚ್ಛಯಾರ್ಥಃ | ಯೇ ರಾಧಸಾ ಧನೇನ
ಶ್ರವಸಾನ್ನೇನ ಚ ಸ್ವೀವೀರ್ಯೇಭಿಃ ಶೋಭನ್ನೈವೀರ್ಯೈಶ್ಚಾನ್ಯಾನ್ ಜನಾನ್ಮನುಷ್ಯಾನಿತಿ ಅತಿಶಯೇನಾಭಿ
ಸಂತಿ ಅಭಿಭವಂತಿ ತಾದ್ಯಶಾನ್ತುಶ್ರಾನ್ತಾ ಸ್ಮಭ್ಯಂ ದೇಹೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಘವದ್ಧ್ಯೋ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ | ನಃ—
ನನುಗೆ | ಪುರುನಾಜಾಭಿಃ—ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆಯೂ | ಊತೀ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ
ಕೂಡಿದುದೂ | ಚಿತ್ರಂ—ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ಧೇಹಿ—

ಕೊಡು | ಯೇ—ಯಾರು | ರಾಧಸಾ—ಧನದಿಂದಲೂ | ಶ್ರವಸಾ—ಅನ್ನದಿಂದಲೂ | ಸುವೀರ್ಯೇಭಿಃ—
ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಅನ್ಯಾನ್ ಜನಾನ್—ಇತರ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು | ಅತಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ |
ಅಭಿ ಸಂತಿ—ಮಿಾರಿಸುವರೋ (ಅಂತಹ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಡು).

|| ಛಾಂದೋ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿರತಕ್ಕ ನಮಗೆ ವಿನೇಕವಿಧವಾದ ಅನ್ನಗಳೊಡ
ನೆಯೂ, ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿಡುದೂ ಆಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೊಡು ಯಾರು
ಧನದಿಂದಲೂ ಅನ್ನದಿಂದಲೂ ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಇತರ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಮೀರಿಸು
ವರೋ ಅಂತಹ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಡು.

English Translation.

Bestow quickly, Agni, upon us who are affluent (in oblations),
wondrous wealth, with abundant viands, and protections, such as enrich
other men with wealth, with food, and with male descendants.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ಇಮಂ ಯಜ್ಞಂ ಚನೋ ಧಾ ಅಗ್ನಿ ಉಶನ್ಯಂ ತ ಆಸಾನೋ ಜುಹುತೇ
ಹವಿಷ್ಠಾನ್ |

ಭರದ್ವಾಜೇಷು ದಧಿಷೇ ಸುವೃಕ್ತಿಮವೀರ್ವಾಜಸ್ಯ ಗಧ್ಯಸ್ಯ ಸಾತೌ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಚನೇ | ಧಾಃ | ಅಗ್ನೇ | ಉಶನ್ | ಯಂ | ತೇ | ಆಸಾನಃ | ಜುಹುತೇ | ಹವಿಷ್ಠಾನ್ |
ಭರದ್ವಾಜೇಷು | ದಧಿಷೇ | ಸುವೃಕ್ತಿಂ | ಅವೀಃ | ವಾಜಸ್ಯ | ಗಧ್ಯಸ್ಯ | ಸಾತೌ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಉಶನ್ ಕಾಮಯಮಾನಸ್ತಮಿಮಂ ಪುರೋವರ್ತಿ ಯಜ್ಞಂ ಯಾಗಸಾಧನಂ
ಚನೋ ಹವಿರ್ವಿಷ್ಠಾನಂ ಧಾಃ | ಧೇಹಿ | ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ಧಾರಯ | ಯಂ ಚ ಪುರೋಡಾಶಾದಿಕಮಾಸಾನ
ಅಸೀನ ಉಶವಿಕನ್ ಹವಿಷ್ಠಾನ್ವಿಯುಕ್ತೋ ಯಜಮಾನಸ್ತೇ ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಂ ಜುಹುತೇ

ಜುಹೋತಿ ತಮಿಮುತ್ಯುನ್ನಯೇ | ಅಸಿ ಚಿ ಭರದ್ವಾಜೇಷ್ಟ್ಯುಷಿಷು ಸುವ್ಯಕ್ತಿಂ ಸುಷ್ಕು ದೋಷೈರ್ವರ್-
ಜಿತಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ದಧಿಷೇ | ಧಾರಯ | ಗಧ್ಯಸ್ಯ || ಗಧ್ಯತಿವಿಕ್ರೀಭಾವಕರ್ಮಾ || ಮಿತ್ರಣೇಯಸ್ಯ
ಪ್ರಾಸ್ಯಸ್ಯ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಸಾತೌ ಸಂಭಜನೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇವೀಃ | ತಾನ್ಯುಷೀನ್ನಪ್ತ ಚ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ -- ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಆಸಾನೇ--ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೂ | ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ಹೊಂದಿರುವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು | ಯಂ--ಯಾವ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು | ತೇ--ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ |
ಜುಹುತೇ--ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ತಂ--ಅದನ್ನೇ | ಉತನ್--ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ | ಯಜ್ಞಂ--ಯಜ್ಞಸಾಧನವಾದ |
ಇಮಂ ಚಿನೇ--ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಧಾಃ--ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸು | ಭರದ್ವಾಜೇಷು--ಭರದ್ವಾಜ ಸಂತತಿಯ
ಋಷಿಗಳ | ಸುವ್ಯಕ್ತಿಂ--ಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ದಧಿಷೇ--ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸು | ಗಧ್ಯಸ್ಯ--ಅನೇಕವಿಧವಾದ
ವಾಜಸ್ಯ--ಅನ್ನದ | ಸಾತೌ--ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ | ಅವೀಃ - ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಛಾನಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೂ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು
ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಯಾವ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ ಅದನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಯಜ್ಞಸಾಧನವಾದ ಈ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸು. ಭರದ್ವಾಜಸಂತತಿಯ ಋಷಿಗಳ ಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸು. ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ
ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Agni, desirous (of the offering), accept this sacrifice, this food which
the presenter (of the oblation), sitting down (before you), offers unto you :
accept the blameless (praises) of the Bharadwaja (race), and favour them
that they may obtain many sorts of food.

|| ಸಂಹಿತಾಶ್ಲೋಕ ||

ವಿ ದ್ವೇಷಾಂಸೀನುಹಿ ವರ್ಧಯೇಳಾ ಮದೇಮ ಶತಹಿಮಾಃ ಸುವೀರಾಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠ ||

ವಿ | ದ್ವೇಷಾಂಸಿ | ಇನುಹಿ | ವರ್ಧಯ | ಇಳಾಂ | ಮದೇಮ | ಶತಹಿಮಾಃ | ಸುವೀರಾಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ದ್ವೇಷಾಂಸಿ ದ್ವೇಷ್ಯಾನ್ ಶತ್ರುನ್ ವೀನುಹಿ | ವಿವಿಧಂ ಗಮಯ | ಇಳಾಮನ್ನಂ
ಚಾಸ್ಮದೀಯಂ ವರ್ಧಯ | ವಯಂ ಚ ಸುವೀರಾಃ ಶೋಭನ್ವಿರ್ವೀರೈಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿರುಪೇತಾಃ ಸಂತಃ
ಶತಹಿಮಾಃ ಶತಂ ಹೇಮಂತಾನ್ ಸಂವತ್ಸರಾನ್ಮದೇಮ | ಮೋದೇಮ | ತ್ವಷ್ಟಾ ಭೂಯಾಸ್ತು ||

|| ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ದ್ವೇಷಾಂಸಿ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ವಿ ಇನುಹಿ—ನಾನಾಕಡೆಗಳಿಗೆ ಚದುರಿಸು |
ಇಳಾಂ—ನಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನು | ವರ್ಧಯ—ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸು | ಸುವೀರಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ |
ತತಹಿಮಾಃ—ನೂರುಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನು | ಮದೇಮ—ನಾವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಳೆಯುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾನಾಕಡೆಗಳಿಗೆ ಚದುರಿಸು. ನಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸು.
ಉತ್ತಮವಾದ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ನಾವು ನೂರುಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಳೆಯುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Scatter (our) enemies ; augment our abundance , and may we, blessed
with virtuous male descendants, enjoy happiness for a hundred winters.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಜಸ್ವ ಹೋತೇರಿತಿ ಪದ್ಯಚಮೇಕಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ಶ್ರೈಷ್ಟ್ಯಭವಾಗ್ನೇ-
ಯಂ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ಯಜಸ್ವ ಪಡಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರವ್ಯೋರಾಕ್ರೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಜಸ್ವ ಹೋತೇಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು;
ಶ್ರೈಷ್ಟ್ಯಾರ್ಥವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ --ಯಜಸ್ವ ಪಡಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು
ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೧೧

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೧ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೩ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಮಂತ್ರ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ವಾರ್ಹಸ್ಪತಿಃ |

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಭಂದಃ—ಶ್ರೈಷ್ಟ್ಯಂ ||

|| ಸಂಹಿತಾಃ ||

ಯಜಸ್ವ ಹೋತರಿಷಿತೋ ಯಜೀಯಾನ್ಗೇ ಬಾಧೋ ಮರುತಾಂ ನ
ಪ್ರಯುಕ್ತಿ |

ಆ ನೋ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ ನಾಸತ್ಯಾ ದ್ಯಾವಾ ಹೋತ್ರಾಯ ಪೃಥಿವೀ ವವೃ-
ತ್ಯಾಃ || ೧ ||

|| ಸದವಾಃ ||

ಯಜಸ್ವ | ಹೋತಃ | ಇಷಿತಃ | ಯಜೀಯಾನ್ | ಅಗ್ನೇ | ಬಾಧಃ | ಮರುತಾಂ | ನ | ಪ್ರಯುಕ್ತಿ |
ಆ | ನಃ | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ನಾಸತ್ಯಾ | ದ್ಯಾವಾ | ಹೋತ್ರಾಯ | ಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ವವೃತ್ಯಾಃ || ೧ ||

|| ಸಾಯಜಘಾಸ್ಯಂ ||

ಹೇ ಹೋತರ್ದೇವಾನಾಮಾಹ್ಯಾತರಗ್ನೇ ಯಜೀಯಾನ್ಯೈವ್ಯುತಮಸ್ತಮಿಷಿತಃ ಪ್ರೇಷಿತೋಽ-
ಸ್ಯಾಭಿಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಃ ಸನ್ | ನೇತಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯರ್ಥೇ | ಸಂಪ್ರತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಾ ಪ್ರಯುಜ್ಯಮಾನೇ
ಯಜ್ಞೇ ಮರುತಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಬಾಧಃ ಶಶ್ನೂಣಾಂ ಬಾಧಕಂ ಗಣಂ ಯಜಸ್ವ | ಯದ್ವೈತದ್ವಾಕ್ಯ-
ವ್ಯಯಂ | ಹೇ ಹೋತರಗ್ನೇ ಯಜಸ್ವ ದೇವಾನಿತ್ಯೇಕಂ ವಾಕ್ಯಂ | ಪ್ರಯುಜ್ಯತ ಇತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಿ ಬಲಂ |
ಮರುತಾಂ ನ ಪ್ರಯುಕ್ತಿ ಮರುತಾಂ ಬಲಮಿವಾಸ್ಮಚ್ಚತೂನ್ ಬಾಧಃ ಬಾಧಸ್ತೇತಿ ದ್ವಿತೀಯಂ ವಾಕ್ಯಂ |
ಅಸಿ ಚ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ | ಅಹರಭಿಮಾನೀ ದೇವೋ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣೋ ರಾತ್ರೈಭಿಮಾನೀ | ತಾ ಚ
ನಾಸತ್ಯಾ ಸತ್ಯಸ್ಯ ನೇತಾರೌ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಭವಾನಾವೇವ ನಾ ನಾಸಿಕಾಪ್ರಭವೌ ವಾತ್ಸಿನೌ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ದಿವಂ
ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಚ ಏತಾಂಕ್ವ ದೇವಾನ್ ಹೋತ್ರಾಯಾಸ್ಮದ್ಯಜ್ಞಾಯ ತದರ್ಥಮಾ ವವೃತ್ಯಾಃ |
ಅವರ್ತಯ | ಅವಹೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹೋತಃ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಜೀಯಾನ್—
ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು | ಇಷಿತಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ | ನ—ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ | ಪ್ರಯುಕ್ತಿ—
ನೆರವೇರತಕ್ಕ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮರುತಾಂ—ಮರುತ್ತುಗಳ | ಬಾಧಃ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಸಂಘವನ್ನು |
ಯಜಸ್ವ—ಪೂಜಿಸು | ಮಿತ್ರಾವರುಣಾ—ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನೂ | ನಾಸತ್ಯಾ—ಅತ್ಸಿನೇದೇವತೆಗಳನ್ನೂ |
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ | ನಃ ಹೋತ್ರಾಯ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ | ಆ ವವೃತ್ಯಾಃ—
ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ಛಾಂದೋ ||

ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರತಕ್ಕ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಸಂಘವನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ಮಿತ್ರಾವರಣರನ್ನೂ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation.

Agni invoker of the gods, you who are adorable, being instigated by us, worship at our present rite the foe-repelling (troop) of the Maruts and bring to our sacrifice Mitra and Varuna, the Nasatyas and Heaven and Earth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಹೋತಾ ಮಂದ್ರತಮೋ ನೋ ಅಧ್ರುಗಂತರ್ದೇವೋ ವಿದಥಾ
ಮರ್ತ್ಯೇಷು |

ಸಾವಕಯಾ ಜುಹ್ವಾ ವಹ್ಮಿರಾಸಾಗ್ನೇ ಯಜಸ್ವ ತನ್ವಂ ತವ ಸ್ವಾಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಹೋತಾ | ಮಂದ್ರತಮಃ | ನಃ | ಅಧ್ರುಕ್ | ಅಂತಃ | ದೇವಃ | ವಿದಥಾ | ಮರ್ತ್ಯೇಷು |

ಸಾವಕಯಾ | ಜುಹ್ವಾ | ವಹ್ಮಿಃ | ಅಸಾ | ಅಗ್ನೇ | ಯಜಸ್ವ | ತನ್ವಂ | ತವ | ಸ್ವಾಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷ್ವಂತರ್ಮಧ್ಯೇ ವರ್ತಮಾನೋ ವಿದಥಾ ವಿದಥೇ ಯಜ್ಞೇ ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾ ಭವಸಿ | ಕೀದೃಶಸ್ತ್ವಂ | ಮಂದ್ರತಮಃ ಸ್ತುತೃತಮೋ ನೋಯಸ್ಯಾಕಮಧ್ರುಗದ್ರೋಗ್ಧಾಸ್ತದರ್ಥಂ ದ್ರೋಹರಹಿತೋ ನಾ | ಸರ್ವದಾ ಮಿತ್ರಭೂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ದೇವೋ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಃ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಜುಹ್ವಾ | ಹೂಯಂತೇಯಸ್ಯಾ ವಾಹುತಯ ಇತಿ ಜುಹೂರ್ಜ್ವಾಲಾ | ತಯಾ ಸಾವಕಯಾ ಶೋಧಯಿತ್ಯಾಸಾಸ್ಯೇನ ದೇವಾನಾಮಾಸ್ಯಭೂತಯಾ ವಹ್ಮಿರ್ವಿಷಾಂ ವೋಧಾ ತ್ವಂ ತವ ಸ್ವಾಂ ಸ್ವಭೂತಾಂ ಸ್ವಿಸ್ತೃಕೃದಾಖ್ಯಾಂ ತನ್ವಂ ತನೂಂ ಯಜಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಮಂದ್ರತಮಃ—ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಧ್ವಕ್—ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸದಿರುವವನೂ | ದೇವಃ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಮರ್ತ್ಯೇಷು ಅನ್ತಃ—ಮಾನವರ ನಡುವೆ (ನಿರವೇರುವ) | ವಿದಥಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ದೋತಾ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಹ್ನಿಃ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವ ನೀನು | ಸಾವಕೆಯಾ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವೂ | ಆಸಾ—ದೇವತೆಗಳ ವ್ಯಖರೂಪವೂ ಆದ | ಜುಹ್ವಾ—ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯ ಮೂಲಕ | ತವ—ನಿನ್ನ | ಸ್ವಾ ತನ್ವಂ—ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೈಃ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು | ಯಜಸ್ವ—ಪೂಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯನೂ, ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸದಿರುವವನೂ ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ನೀನು ಮಾನವರ ನಡುವೆ ನಿರವೇರತಕ್ಕ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವ ನೀನು ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖರೂಪವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೈಃ ಶರೀರವನ್ನು ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

You are amidst mortals at the celebration (of sacrifice), the invoker of the gods (you who are) most deserving of praise, a divinity doing us no harm ; the bearer (of the oblation) offers (the gods), Agni your own body with purifying flame as if with their mouth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧನ್ಯಾ ಚಿದ್ಧಿ ತ್ವೇ ಧಿಷಣಾ ವಸ್ವಿ ಪ್ರ ದೇವಾಣ್ವನ್ನ ಗೃಣತೇ ಯಜಧ್ಯೈ |
 ವೇಸಿಷ್ಯೋ ಅಂಗಿರಸಾಂ ಯದ್ಧ ವಿಪ್ರೋ ಮಧು ಚ್ಛಂದೋ ಭನತಿ ರೇಭ
 ಇಷ್ವಾ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧನ್ಯಾ | ಚಿತ್ | ಹಿ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಧಿಷಣಾ | ವಸ್ವಿ | ಪ್ರ | ದೇವಾನ್ | ಜನ್ | ಗೃಣತೇ | ಯಜಧ್ಯೈ |
 ವೇಸಿಷ್ಯಃ | ಅಂಗಿರಸಾಂ | ಯತ್ | ಹ | ವಿಪ್ರಃ | ಮಧು | ಛಂದಃ | ಭನತಿ | ರೇಭಃ | ಇಷ್ವಾ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಧನ್ಯಾ ಧನಮಿಚ್ಛಂತೀ ಧನದೇತುಭೂತಾ ಧಿಷಣಾ ಸ್ತುತೀರ್ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವೇ ಶ್ವಾಂ ವಪ್ಪಿ |
ಕಾಮಯತೇ | ಚಿದಿತ್ಯೇತಶ್ವಾದಪೂರಣಂ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ದೇವಾನ್ಯಪ್ಯವ್ಯಾನಿಂದ್ರಾದೀನ್ ಪ್ರ ಯಜಥ್ಯೈ
ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಯಶ್ಚುಂ ತ್ವದೀಯಂ ಜನ್ಮ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಂ ಗೃಣತೇ ಸ್ತುವತೇ ಯಜಮಾನಾಯೇದ್ಯ-
ಗ್ನೂತಯಜಮಾನಾರ್ಥಂ | ಯದ್ಧ ಯದಾ ಖಲ್ವಂಗಿರಸಾಮ್ಯುಷೀಣಾಂ ಮಥ್ಯೇ ವೇಪಿಸ್ತೋಽತಿಯೇನ
ಸ್ತುತೇಃ ಪ್ರೇರಯಿತಾ ನಿಪ್ರೇರ ಮೇಧಾವೀ ರೇಭಃ ಸ್ತೋತಾ ಭರದ್ವಾಜ ಇಷ್ಟ್ವಾ ಯಜ್ಜೇ ಮಧು
ಮಧುಮನ್ಮದಕರಂ ಭಂದಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಭನತಿ ಉಚ್ಚಾರಯತಿ ತದಾ ಧಿಷಣಾ ವಪ್ಪೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಸ್ತುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಯದ್ಧ—ಯಾವಾಗ | ಅಂಗಿರಸಾಂ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ ನಡುವೆ | ವೇಪಿಸ್ಯಃ—
ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವನೂ | ನಿಪ್ರೇಃ—ಮೇಧಾವಿಯೂ | ರೇಭಃ—ಸ್ತೋತ್ರವೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನು |
ಇಷ್ಟ್ವಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮಧು—ಸಂತೋಷಕರವಾದ | ಭಂದಃ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಭನತಿ—ಪಠಿಸು
ವನೋ (ಆಗ) | ದೇವಾನ್—ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಪ್ರ ಯಜಥ್ಯೈ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲು |
ಜನ್ಮ—ನಿನ್ನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವನ್ನು | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ | ಧನ್ಯಾ—ಧನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ
ಪಠಿಸಲ್ಪಡುವ | ಧಿಷಣಾ—ಸ್ತೋತ್ರವು | ತ್ವೇ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಪ್ಪಿ—ಇಚ್ಛಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳ ನಡುವೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವನೂ, ಮೇಧಾವಿಯೂ, ಸ್ತೋತ್ರವೂ
ಆದ ಭರದ್ವಾಜನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಕರವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳನ್ನು
ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ ಧನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ
ಪಠಿಸುವ ಸ್ತುತಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Praise, solicitous of wealth, is ever addressed, Agni, to you inasmuch
as your manifestation (enables) the worshipper to sacrifice to the gods when
the pious sage, the most earnest adorer amongst the Angirases, the reciter
(of the hymn), repeats at the ceremony, the gratifying measure.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅದಿದ್ಯುತತ್ಪ್ವಸಾಕೋ ವಿಭಾವಾಗ್ನೇ ಯಜಸ್ವ ರೋದಸೀ ಉರೂಚೀ |

ಆಯುಂ ನ ಯಂ ನಮಸಾ ರಾತಹವ್ಯಾ ಅಂಜಂತಿ ಸುಪ್ರಯಸಂ ಪಂಚ
ಜನಾಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅದಿದ್ಯುತತ್ | ಸು | ಅಸಾಕಃ | ವಿಭಾವಾ | ಅಗ್ನೇ | ಯಜಸ್ವ | ರೋದಸೀ ಇತಿ | ಉರೂಚೀ ಇತಿ |
ಆಯುಂ | ನ | ಯಂ | ನಮಸಾ | ರಾತಹವ್ಯಾಃ | ಅಂಜಂತಿ | ಸುಪ್ರಯಸಂ | ಪಂಚ | ಜನಾಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆಯಮಗ್ನಿಃ ಸ್ವದಿದ್ಯುತತ್ | ಸುಷ್ಕು ದ್ಯೋತತೇ | ದೀಪ್ಯತೇ | ಕಥಂಭೂತಃ | ಅಸಾಕಃ |
ಸಾಕಃ ಪಕ್ವವೈಪ್ರಜ್ಞೋ ಮೂರ್ಖಃ | ತದ್ವಿಲಕ್ಷಣೋಽಸಾಕಃ | ವಿಭಾವಾ ದೀಪ್ತಮಾನಃ | ಶೇಷಃ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ಹೇ | ಅಗ್ನೇ ಸ ತಮುರೂಚೀ ಉರು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಂಜಂತ್ಯೌ ವಿಪ್ರತೇ ರೋದಸೀ
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಯಜಸ್ವ | ಹವಿಷಾ ಪೂಜಯ | ಆಯುಂ ನ ನಮಸ್ಯಮತಿಥಿವಿವ ಯಂ ಪಂಚ
ಜನಾ ಮನುಷ್ಯಾ ಋತ್ವಿಗೃಜಮಾನಲಕ್ಷಣಾ ರಾತಹವ್ಯಾ ದತ್ತಹವಿವ್ಯಾಃ ಸಂತಃ ಸುಪ್ರಯಸಂ
ರೋಭನಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮಗ್ನಿಂ ನಮಸಾನ್ | ನ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣೇನಾಂಜಂತಿ ಸಿಂಚಂತಿ ತರ್ಹಯಂತಿ ಸ ತ್ವಂ
ಯಜಸ್ವೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಾರ್ಥ ||

ಅಸಾಕಃ—ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ | ವಿಭಾವಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಸು—
ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಅದಿದ್ಯುತತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ | ಸುಪ್ರಯಸಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳ | ಯಂ—
ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು | ಪಂಚಜನಾಃ—ಋತ್ವಿಗೃಜಮಾನಾದಿ ಮಾನಸರೆಲ್ಲರೂ | ರಾತಹವ್ಯಾಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ
ಸುತ್ತಾ | ಆಯುಂ ನ—ಮಾನವನಾದ ಅತಿಥಿಯಂತೆ | ನಮಸಾ—ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ | ಅಂಜಂತಿ—
ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ (ಅಂತಹ) | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೆ, ಅಗ್ನಿ ಯೇ (ನೀನು) | ಉರೂಚೀ—ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದ |
ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಯಜಸ್ವ—ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳ ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಕಲ ಮಾನವರೂ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ
ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಅಂತಹ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

The brilliant Agni, mature in wisdom, has shone resplendently; offer worship to the wide-spread heaven and earth, you whom well-fed, the five races of men, bearing oblations, propitiate, with (sacrificial) food, as if you were a mortal guest.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ||

ವೃಂಜೀ ಹ ಯನ್ನ ನಮಸಾ ಬರ್ಹಿರಗ್ನಾ ನಯಾಮಿ ಸ್ತುಗ್ಧೃತವತೀ ಸುವೃಕ್ತಿಃ |
ಅಮೃಕ್ತಿ ಸದ್ನ ಸದನೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಅಶ್ರಾಯಿ ಯಜ್ಞಃ ಸೂರ್ಯೇ ನ ಚಕ್ಷುಃ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ವೃಂಜೀ | ಹ | ಯತ್ | ನಮಸಾ | ಬರ್ಹಿಃ | ಅಗ್ನಾ | ಅಯಾಮಿ | ಸ್ತುಕ್ | ಘೃತವತೀ | ಸ್ತುವೃಕ್ತಿಃ |
ಅಮೃಕ್ತಿ | ಸದ್ನ | ಸದನೇ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಅಶ್ರಾಯಿ | ಯಜ್ಞಃ | ಸೂರ್ಯೇ | ನ | ಚಕ್ಷುಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಧ ಯದಾ ಖಲು ನಮಸಾ ಹವಿಷಾ ಸಹಾಗ್ನಾವಗ್ನಿಸಮಾಪೇ ಬರ್ಹಿವ್ಯಂಜೀ || ವೃಜಿಕ್ವೇ-
ದಿನಾರ್ಥಃ || ಛಿದ್ಯತೇ | ಆಹಿಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸುವೃಕ್ತಿಃ ಸುಷ್ಯ ದೋಷೈರ್ವರ್ಜಿತಾ ಘೃತವತೀ
ಘೃತಪೂರ್ಣಾ ಸ್ತುಗಯಾಮಿ | ನಿಯಮ್ಯತೇ | ಬರ್ಹಿಷ್ಯಾಸಾದ್ಯತೇ | ತಥಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭೂಮೀಃ ಸದನೇ
ಸ್ಥಾನೇ ಸದ್ನ ಹವಿರಾಸಾದನಾರ್ಥಾ ವೇದಿರಮೃಕ್ತಿ | ಮೃಪ್ತತಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ || ಗಮ್ಯತೇ | ಪರಿಗೃಹ್ಯತೇ |
ತದಾನೀಂ ಯಜ್ಞೋಽಶ್ರಾಯಿ | ಯಜಮಾನ ಆಶ್ರಿತೋ ಭವತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸೂರ್ಯೇ ನ
ಚಕ್ಷುಃ | ಯಥಾ ಸೂರ್ಯೇ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕ ಆದಿತೈ ಪ್ರಕಾಶಕಂ ತೇಜಃ ಸಮವೃತಿ ತದ್ಭತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯತ್ ಹ—ಯಾವಾಗ | ನಮಸಾ—ಹವಿಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ಅಗ್ನಾ—ಆಗ್ನಿಯ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ | ಬರ್ಹಿಃ—
ಆಸನಾರ್ಥವಾದ ದರ್ಭವು | ವೃಂಜೀ—ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡುವುದೋ (ಯಾವಾಗ) | ಸುವೃಕ್ತಿಃ—ದೋಷವರ್ಜಿತ
ವಾದುದು | ಘೃತವತೀ—ಘೃತಪೂರ್ಣವಾದುದು ಆದ | ಸ್ತುಕ್—ಹವಿಷ್ಪ್ರತಿಯು | ಅಯಾಮಿ—
ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಇಡಲ್ಪಡುವುದೋ (ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ) | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—ಭೂಮಿಯು | ಸದನೇ—
ಋಷಿವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ಸದ್ನ—ಯಜ್ಞವೇದಿಯು | ಅಮೃಕ್ತಿ—ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುವುದೋ (ಆ ಒಡನೆಯೇ) |

ಸೂರ್ಯೇ—ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ | ಚಕ್ಷುಃ ಸ—ಪ್ರಕಾಶವು ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ | ಯಜ್ಞಃ—ಯಜ್ಞವು | ಅಶ್ರಾಯಿ—ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹವಿಸ್ಸಿನ ಸನೇತರಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ಆಸನಾರ್ಥವಾದ ದರ್ಭವು ಯಾವಾಗ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡುವುದೋ ಯಾವಾಗ ದೋಷವರ್ಜಿತವಾದುದೂ, ಘೃತವೂರ್ಣವಾದುದೂ ಆದ ಹವಿಷ್ಪಾತ್ರೆಯು ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಇಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಭೂಮಿಯ ಕ್ಷುಪ್ತವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೇದಿಯು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುವುದೋ ಆ ಒಡನೆಯೇ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶವು ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಯಜ್ಞವು ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ ಅಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

English Translation.

When the holy grass has been cut, (to be presented) to Agni, with the oblation, when the well-trimmed ladle, filled with butter, has been lifted up, then your receptacle (the alter) has been prepared on the surface of the earth, and the sacred rite is had recourse to as light (concentrates) in the sun.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದಶಸ್ಯಾ ನಃ ಪುರ್ವಣೀಕ ಹೋತರ್ದೇವೇಭಿರಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿ ಭಿರಿಧಾನಃ |

ರಾಯಃ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ನಾವಸಾನಾ ಅತಿ ಸ್ತಸೇಮು ವ್ಯಜನಂ ನಾಂಹಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದಶಸ್ಯ | ನಃ | ಪುರ್ವಾಽನೀಕ | ಹೋತಃ | ದೇವೇಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ | ಇಧಾನಃ |

ರಾಯಃ | ಸೂನೋ | ಅತಿ | ಸಹಸಃ | ನಾವಸಾನಾಃ | ಅತಿ | ಸ್ತಸೇಮು | ವ್ಯಜನಂ | ನ | ಅಂಹಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರ್ವಣೀಕ ಬದುಜ್ವಾಲ ಹೋತರ್ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾರಗ್ನೇ ದೇವೇಭಿರ್ದೇವೈರ್ದ್ಯೋತಮಾನೈರಸ್ತೃರಗ್ನಿಭಿಃ ಸ್ತೃದ್ವಿಭೂತಿಭೂತೈಃ ಸಾರ್ಥಮಿಧಾನ ಇಹ್ಯಮಾನೋ ದೀಪ್ಯಮಾನಃ ಸನ್

ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಂ ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ದಶಸ್ಯ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ
ವಾವಸಾನಾ ಹವಿಷಾ ತ್ವಾಮಾಚ್ಛಾದಯಂತೋ ವಯಂ ವೃಜನಂ ನ ಶತ್ರುಮಿವಾಂಹಃ ಪಾಪಮತಿ
ಸ್ತಸೇಮ | ಅತಿಗಚ್ಛೇಮ | ಅತಿಕ್ರಮೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ |

|| ಸಂಭಾಷಣೆ ||

ಪುರ್ವಣೇಕೆ—ಅನೇಕ ಜ್ವಾಲೆಗಳುಳ್ಳವನೂ | ಹೋತಃ—ಹೋತೃರೂಪನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೇವೇಭಿಃ—ಪ್ರಕಾರಮಾನವೂ (ನಿನ್ನ ಅ ಯುಗಲೇನಗಳೂ ಆವು) | ಅಗ್ನಿಭಿಃ—ಇತರ
ಅಗ್ನಿಗಳೊಡನೆ | ಇಧಾನಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳನ್ನು | ದಶಸ್ಯ—
ಕೊಡು | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ (ನಮಗನು) —ಹವಿಷಂವ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊದಿಸುವ
ನಾವು | ವೃಜನಂ ನ—ಶತ್ರುವಿನಂತೆ | ಅಂಹಃ—ಪಾಪಮತಿ | ಅತಿಕ್ರಮೇ—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಧಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ಜ್ವಾಲೆಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಹೋತೃರೂಪನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾರಮಾನವೂ ನಿನ್ನ ಅವಯವ
ವಿಶೇಷಗಳೂ ಆವ ಇತರ ಅಗ್ನಿಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡು. ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ,
ಹವಿಷ್ಠಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊದಿಸುವ ನಾವು ಶತ್ರುವಿನಂತೆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Agni, many-rayed, invoker of the gods, blazing with brilliant fires
bestow upon us riches; and may we, Son of strength clothing you with
oblations, overcome iniquity (like) a foe.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

1 ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಮಧ್ಯೇ ಹೋತೇತಿ ಷಡ್ವಚಿಂ ದ್ವಾದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಕ್ಕಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ |
ಮಧ್ಯ ಇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರೂಪಕೋಽ ವಿವಿಯೋಗಃ ||

ಅನುವಾದವು— ಮಧ್ಯೇ ಹೋತಾ—ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು. ಇವರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು;
ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪಾಠಂದಕ್ಕೂ, ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಮಧ್ಯೇ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು
ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರನುಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತವೆ ವಿವಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೧೨

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೨ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೪ ||

|| ಸೂಕ್ತ ದರ್ಶಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||

|| ಛಂದಃ—ಶ್ರಿಪ್ಪುರ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಧ್ಯೇ ಹೋತಾ ದುರೋಣೇ ಬರ್ಹಿಷೋ ರಾಳಗ್ನಿಸ್ತೋದಸ್ಯ ರೋದಸೀ
ಯಜಧ್ಯೈ |

ಅಯಂ ಸ ಸೂನುಃ ಸಹಸ ಋತಾವಾ ದೂರಾತ್ಸೂರ್ಯೋ ನ ಶೋಚಿಷಾ
ತತಾನ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಧ್ಯೇ | ಹೋತಾ | ದುರೋಣೇ | ಬರ್ಹಿಷಃ | ರಾಟ್ | ಅಗ್ನಿಃ | ಶೋದಸ್ಯ | ರೋದಸೀ ಇತಿ |
ಯಜಧ್ಯೈ |

ಅಯಂ | ಸಃ | ಸೂನುಃ | ಸಹಸಃ | ಋತಾವಾ | ದೂರಾತ್ | ಸೂರ್ಯಃ | ನ | ಶೋಚಿಷಾ | ತತಾನ ||

|| ಸಾಯಂಜಃ ||

ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾ ಬರ್ಹಿಷೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ರಾಟ್ ರಾಜಾಗ್ನಿಸ್ತೋದಸ್ಯ | ತುದ್ಯತೇ
ತಸಸಾ ಪೀಡ್ಯತ ಇತಿ ತೋದೋ ಯಜಮಾನಃ | ತಸ್ಯ ದುರೋಣೇ ಗೃಹೇ ಮಧ್ಯೇ ನಿಸೀದತಿತಿ
ತೇಷಃ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಯಜಧ್ಯೈ ಯಷ್ಟುಂ | ಸ ತಾಡ್ಯಶೋದಯಂ
ಸಹಸಃ ಸೂನುಃ ಸಹಸಸ್ಪುತ್ರ ಋತಾವಾ ಸತ್ಯವಾನ್ಯಜ್ಞವಾನ್ಸಾಗ್ನಿಃ ಸೂರ್ಯೋ ನ ಸೂರ್ಯ ಇವ
ದೂರಾದ್ಧೂರತ ಏವ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ತತಾನ | ಆತನೋತಿ | ವಿಸ್ತಾರಯತಿ | ದೂರದೇಶೇ ವರ್ತ-
ಮಾನೋದ್ಯಪಿ ಸೂರ್ಯ ಇವ ಸರ್ವಂ ಜಗದ್ಯಾಸಯತಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಹೋತಾ—ಹೋತೃರೂಪನೂ | ಬರ್ಹಿಷಃ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ರಾಟ್—ಪ್ರಭುವೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—
ಅಗ್ನಿಯು | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು | ಯಜಧ್ಯೈ—ಪೂಜಿಸಲು | ಶೋದಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನ |

ಮರೋಣೇ—ಯಜ್ಞಗೃಹದ | ಮಧ್ಯೇ—ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ) | ಋತಾವಾ—ಸತ್ಯವಂತನೂ | ಸಹಸಃ ಸೂನುಃ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ | ಸ ಅಯಂ—ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಸೂರೋ ನ—ದೂರಸ್ಥನಾದ ಸೂರ್ಯನು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ | ದೂರಾತ್—ಬಹುದೂರದಿಂದಲೇ | ಶೋಚಿಷಾ—ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ತತಾನ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೋತೃರೂಪನೂ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞಗೃಹದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸೂರ್ಯನು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ, ಸತ್ಯವಂತನೂ, ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಬಹುದೂರದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni, the inovker of the gods, the lord of sacrifice, abides in the dwelling of the institutor of the rite, to offer sacrifice to heaven and earth ; he the Son of strength, the observer of truth, has overspread (the world) from afar, like the sun, with light.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಯಸ್ಮಿನ್ನೇ ಸ್ವಪಾಕೇ ಯಜತ್ರ ಯಕ್ಷದ್ರಾಜನ್ವರ್ವತಾತೇವ ನು ದ್ಯೌಃ |
ತ್ರಿಷಧಸ್ತತರುಷೋ ನ ಜಂಹೋ ಹನ್ಯಾ ಮುಘಾನಿ ಮಾನುಷಾ ಯಜ-
ಧ್ಯೈ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಯಸ್ಮಿನ್ | ತ್ವೇ ಇತಿ | ಸು | ಅಪಾಕೇ | ಯಜತ್ರ | ಯಕ್ಷತ್ | ರಾಜನ್ | ಸರ್ವತಾತಾ ಇವ |
ನು | ದ್ಯೌಃ |
ತ್ರಿಷಧಸ್ತಃ | ತತರುಷಃ | ನ | ಜಂಹಃ | ಹನ್ಯಾ | ಮುಘಾನಿ | ಮಾನುಷಾ | ಯಜಧ್ಯೈ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ಯೌಃ ಸ್ತೋತಾ ಸರ್ವತಾತೇವ | ಇವತಬ್ಧಃ ಪೂರಕಃ | ಯಜ್ಞನಾಮೈತತ್ | ಸರ್ವತಾತಾ ಸರ್ವೈಸ್ತಾಯಮಾನೇ ಯಜ್ಞೇ | ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವಶಬ್ದಾತ್ಸಾರ್ಥಿಕಸ್ತಾತಿಲ್ಪತ್ಯಯಃ | ಸರ್ವಃ ಸ್ತೋತಾ

ಹೇ ಯಜತ್ರ ಯಷ್ಟವ್ಯ ರಾಜನ್ ರಾಜಮಾನಾಗ್ನೇ ಅಪಾಕೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೇ ತ್ವೇ ಯಸ್ಮಿಂಸ್ತ್ವೇ ತ್ವಯಿ ಸು
 ಅತ್ಯಂತಂ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾ ಯಜ್ಞತ್ ಆಯಜತಿ ಹವೀಂಃ ಜುಹೋತಿ ತ್ರಿಷಧಸ್ತ ಸ್ತ್ರೀಷು ಲೋಕೇಷು ಸಹ
 ಸ್ಥಿತಃ | ಯದ್ವಾ | ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದಿರೂಪೇಣ ತ್ರಿಧಾವಸ್ಥಿತಃ | ತಾದೃಶಸ್ತೃಷ್ಣಂ ತತರುಷೋ ನ ತರಿತಾ ಸೂರ್ಯ
 ಇವ ಜಂಹಃ ಶೀಘ್ರಂ ಗಂತಾ ಭವ || ಜಂಹ ಇತಿ ಹಂತೇರ್ಗತಿಕರ್ಮಣೋ ರೂಪಂ || ಯದ್ವಾ || ತ್ವಾ
 ಪ್ಲವನತರಣಯೋರಿತ್ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಸೌ ರೂಪಂ ತತರ್ವಾನಿತಿ | ತಸ್ಯ ವಷ್ಯಾಂ ರೂಪಮೇತತ್ತತರುಷ ಇತಿ ||
 ತರಿತುಃ ಸೂರ್ಯಸ್ಯೇವ ಜಂಹೋ ವೇಗಸ್ತವ ಭವತ್ರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಮಘಾನಿ ಮಂಹನೀಯಾನಿ
 ಪ್ರಶಸ್ಯಾನಿ ಮಾನುಷಾ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸಂಬಂಧೀನಿ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಃ ಯಜಧ್ಯೈ ಯಷ್ಟುಂ
 ದೇವೇಭ್ಯೋ ದಾತುಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಜತ್ರ—ಪೂಜ್ಯನೂ | ರಾಜನ್—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸರ್ವತಾತೇವ—
 ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ದ್ಯಾಃ—ಸ್ತ್ರೋತೃವು | ಅಪಾಕೇ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ | ಯಸ್ಮಿನ್ ತ್ವೇ—ಯಾವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ |
 ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿಯೂ | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿಯೂ | ಆ ಯಜ್ಞತ್—ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ | ತ್ರಿಷಧಸ್ಥಃ—
 ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಅಂತಹ ನೀನು | ಮಾನುಷಾ—ಮಾನವರಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದವೂ |
 ಮಘಾನಿ—ಪೂಜ್ಯವಾದವೂ ಆದ | ಹವ್ಯಾ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಯಜಧ್ಯೈ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿ ಹಂಚಲು |
 ತತರುಷೋ ನ—ಸೂರ್ಯನಂತೆ | ಜಂಹಃ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾಗು |

|| ಛಾಂದೋ ||

ಪೂಜ್ಯನೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೋತೃವು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಯಾವ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ
 ಅತಿಶಯವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿಯೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನರ್ಪಿಸುವನೋ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಅಂತಹ
 ನೀನು ಮಾನವರಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದವೂ ಪೂಜ್ಯವಾದವೂ ಆದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಂಚಲು
 ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾಗು.

English Translation.

Adorable and resplendent Agni, to whom, mature in wisdom, the
 worshipper offers oblations at every sacred rite, you who are present in
 the three (worlds) move with the speed of the traverser (of the sky, the sun)
 to convey the valuable oblations of men (to the gods).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೇಜಿಷ್ಠಾ ಯಸ್ಯಾರತಿರ್ವನೇರಾಟ್ ತೋದೋ ಅಧ್ವನ್ನ ವೃಧಸಾನೋ
ಅದ್ಯೌತ್ |

ಅದ್ರೋಘೋ ನ ದ್ರವಿತಾ ಚೇತತಿ ತ್ವನ್ನಮತೋಽನ್ವತ್ರ ಓಷಧೀಷು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇಜಿಷ್ಠಾ | ಯಸ್ಯ | ಅರತಿಃ | ವನೇರಾಟ್ | ತೋದಃ | ಅಧ್ವನ್ | ನ | ವೃಧಸಾನಃ | ಅದ್ಯೌತ್ |
ಅದ್ರೋಘಃ | ನ | ದ್ರವಿತಾ | ಚೇತತಿ | ತ್ವನ್ | ಅಮತಃ | ಅನ್ವತ್ರಃ | ಓಷಧೀಷು || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಸ್ಯಾಗ್ನೇರರತಿರ್ಗಂತ್ರೀ ಜ್ವಾಲಾ ತೇಜಿಷ್ಠಾತಿಶಯೇನ ತೇಜಸ್ವಿನೀ ಸತೀ ವನೇರಾಟ್ ದಾವ-
ರೂಪೇಷಾರಣ್ಯೇ ರಾಜಮಾನಾ ವರ್ತತೇ ವೃಧಸಾನೋ ವರ್ಧಮಾನಃ ಸೋಽಗ್ನಿಸ್ತೋದೋ ಅಧ್ವನ್ ನ |
ತೋದಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಃ ಸೂರ್ಯಃ | ಸ ಇವಾಧ್ವನಿ ಸ್ವಮಾರ್ಗೇಽಂತರಿಕ್ಷೇಽದ್ಯೌತ್ | ಪ್ರಕಾಶತೇ |
ಅಪಿ ಚಾದ್ರೋಘೋ ನ ಅದ್ರೋಗ್ಯವ್ಯಃ | ಯದ್ವಾ | ಪ್ರಾಣರೂಪೇಣ ಸರ್ವೇಷಾಮದ್ರೋಗ್ಯಾ
ನಾಯುರಿವ ತಾದ್ವಶೋಽಮತೋಽ ಮರಣರಹಿತಃ ಸೋಽಗ್ನಿರೋಪಧೀಷು | ಓಷಃ ಪಾಕ ಏಷು
ಧೀಯತ ಇತ್ಯೋಪಧಯೋ ವನಾನಿ | ತೇಷು ದ್ರವಿತಾ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಾ ಸನ್ ಅವತ್ರಃ ಕೇನಾಪ್ಯವಾರ-
ಣೀಯಶ್ಚ ಭವನ್ ತ್ವನ್ನಾತ್ಮನಾ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶೇನೈವ ಚೇತತಿ | ಚೇತಯತಿ | ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ ಜ್ಞಾಪಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಅರತಿಃ—ಪ್ರಸರಿಸುವ ಜ್ವಾಲೆಯು | ತೇಜಿಷ್ಠಾ—ಅತಿಶಯವಾದ
ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ | ವನೇರಾಟ್—ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾವಾನಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೋ | ವೃಧಸಾನಃ—
ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ತೋದಃ—ಸೂರ್ಯನು | ಅಧ್ವನ್ನ—ತನ್ನ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವಾದ
ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ | ಅದ್ಯೌತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅದ್ರೋಘೋ ನ—ವಾಯುವಿನಂತೆ |
ಅಮತೈಃ—ಮರಣಧನುರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಓಷಧೀಷು—ಓಷಧಿಗಳಲ್ಲಿ | ದ್ರವಿತಾ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿ
ಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು | ಅವತ್ರಃ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಪ್ರಸರಣವನಾಗಿ | ತ್ವನ್—ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೇ |
ಚೇತತಿ—ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ವಾಲೆಯು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಾ ಅತಿಶಯವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ
ದಾವಾನಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೋ, ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗವಾದ

ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ವಾಯುವಿನಂತೆ ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಓಸಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರಪ್ರಸರಣವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He whose pure and spreading flame blazes in the forest, shines with increasing intensity, like the sun on his (celestial) path : rushing like the innoxious (wind) amongst the plants, immortal, unimpeded, he lights up (all things) by his own (lustre).

|| ಸಂಹಿತಾವಾರಃ ||

ಸಾಸ್ಮಾಕೇಭಿರೇತರೀ ನ ಶೂಷೈರಗ್ನಿಃ ಸ್ವವೇ ದಮು ಆ ಜಾತವೇದಾಃ |
 ದ್ವನ್ನೋ ವಸ್ವನ್ ಕೃತ್ವಾ ನಾವ್ರೋಸ್ರಃ ಪಿತೇವ ಜಾರಯಾಯಿ
 ಯಜ್ಞೈಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಅಸ್ಮಾಕೇಭಿಃ | ಏತರೀ | ನ | ಶೂಷೈಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ಸ್ವವೇ | ದಮು | ಆ | ಜಾತವೇದಾಃ |
 ದ್ವನ್ನೋಃ | ವಸ್ವನ್ | ಕೃತ್ವಾ | ನ | ಅವ್ರೋ | ಉಸ್ರಃ | ಪಿತಾವ | ಜಾರಯಾಯಿ | ಯಜ್ಞೈಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಜಾತವೇದಾ ಜಾತಧನೋ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞೋ ವಾ ಸೋಽಗ್ನಿರಸ್ಮಾಕೇಭಿರಸ್ಮದೀಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ-
 ರೇತರೇ ನ | ಏತರಿ ಗಂತರಿ ಯಾಚಮಾನೇ ಪುರುಷೇ ವಿದ್ಯಮಾನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಯಥಾತ್ಯಂತಂ
 ಸುಖಕರಾಣಿ ತಥಾ ಶೂಷೈಃ ಸುಖಕರೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ದಮೋಽಗ್ನಿದೀಯೇ ಯಜ್ಞಗೃಹ ಆ ಭಿಮುಖ್ಯೇನ
 ಸ್ವವೇ | ಸ್ತೋಯತೇ | ಆಪಿ ಚ ದ್ವನ್ನೋಃ | ದ್ವುದ್ವುರಮಃ | ಸ ಏವಾನ್ಮಂ ಯಸ್ಯ ಸ ತಥೋಕ್ತಃ | ಅತಃ
 ಏವ ವಸ್ವನ್ ವನಾನಿ ಸಂಭಜನ್ ಕೃತ್ವಾ ನ ಕೃತುನಾತ್ತೀಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಖಾರ್ವಾ ಗಂತಾ ಚ ಭವತಿ |
 ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಉಸ್ರಃ ಪಿತೇವ | ಪಿತಾ ಪಾಲಯಿತಾ ವತ್ಸಾನಾಂ ಜನಕೋ ವೋಸ್ತೋ ವ್ಯವಥ ಇವ |
 ಸ ಯಥಾ ನೈಘನಾರ್ಥಂ ಶೀಘ್ರಂ ಗಚ್ಛತಿ ತದ್ವತ್ | ಯಜ್ಞೈರ್ಯಜ್ಞವದ್ವಿಯೋಜಮಾನ್ಯಕ್ತು
 ಜಾರಯಾಯಿ | ಸ್ತೋಯತೇ || ಜರತೇಃ ಸ್ತುತಿಕರ್ಮಣ ಏತದ್ವೂಪಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದಾಃ—ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾದ | ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಅಸ್ಮಾಕೇಭಿಃ—
ಸೋತ್ರೈಗಳಾದ ನಮ್ಮಿಂದ | ಏತರಿ ನ—ಯಾಚಕನಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಂತೆ | ತೂಷೈಃ—ಸುಖಕರ
ಗಳಾದ ಸೋತ್ರಗಳಿಂದ | ದಮೇ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಆ ಸ್ತವೇ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡು
ತ್ತಾನೆ | ದ್ವೈನ್ನೈಃ—ವೃಕ್ಷಭಕ್ಷಕನೂ | ವನ್ನನ್—ವನದಾಹಕನೂ ಆಗಿ | ಉಸ್ರಃ ಪಿತೇವ—ವೃಷಭದಂತೆ |
ಕೃತ್ವಾ ನ—ತನ್ನ ಕರ್ಮನಿರತನಾಗಿ | ಅರ್ವಾ—ಶೀಘ್ರಗಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜನಾನಂದ |
ಜಾರಯಾಯಿ—(ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ) ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

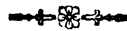
ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾಚಕನಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಂತೆ ಸುಖಕರಗಳಾದ
ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ನಮ್ಮಿಂದ ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ವೃಕ್ಷಗಳೇ ಅನ್ನವಾಗಿ
ಉಳ್ಳವನೂ, ವನಭಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿ ವೃಷಭದಂತೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮನಿರತನಾಗಿ ಶೀಘ್ರಗಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು
ಯಜ್ಞಕರ್ತರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni, who knows all that exists, is propitiated in our dwelling by our praises, like those gratifying (commendations which proceed) from one soliciting (a favour) : feeder upon trees, consumer of forests, impetuous in act as bull, the (progenitor of calves), he is glorified by the celebration of sacrifices.

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು !

ಜಾರಯಾಯಿ—ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಯರು— ಉಸ್ರ ಇವ ಗೋಪಿತಾಜಾಯಿ ಯಜ್ಞೈಃ (ನಿ. ೬-೧೫)
ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಜಾರಯಾಯಿ ಎಂದರೆ ಅಜಾಯಿ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರ್ಥವು.
ವೃಷಭವು ತನ್ನ ಗೋವುಗಳ ಹಿಂಡನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ರಕ್ಷಿಸುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ
ಪೂಜಿಸುವವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಅಧ¹ ಸ್ಮಾ¹ ಸ್ಯ¹ ಪನಯಂತಿ¹ ಭಾಸೋ¹ ವೃಥಾ¹ ಯತ್ತ¹ ಕ್ಷದನುಯಾತಿ¹ ಪೃಥ್ವೀಂ¹ |

ಸದ್ಯೋ¹ ಯಃ¹ ಸ್ಯಂದ್ರೋ¹ ವಿಸಿತೋ¹ ಧವೀಯಾನ್ಪಣೋ¹ ನ ತಾಯುರತಿ¹

ಧನ್ವಾ¹ ರಾಟ್ || ೫ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಅಥ | ಸ್ತು | ಅಸ್ಯ | ಪನಯಂತಿ | ಭಾಸಃ | ವೃಥಾ | ಯತ್ | ತಕ್ಷತ್ | ಅನುಯಾತಿ | ಪೃಥ್ವೀಂ |
 ಸದ್ಯಃ | ಯಃ | ಸ್ಯಂದ್ರಃ | ವಿಸಿತಃ | ಧವೀಯಾನ್ | ಋಣಃ | ನ | ತಾಯುಃ | ಅತಿ | ಧನ್ವ | ರಾಟ್ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಧಾಸ್ಮಿಂಲ್ಲೋಕೇ | ಸ್ತೋತಿ ಪೂರಕಃ | ಅಸ್ಯಾಗ್ನೇರ್ಭಾಸೋ ರಶ್ಮೀನ್ ಪನಯಂತಿ | ಸ್ತೋತಾರಃ
 ಸ್ತುವಂತಿ | ಯದ್ಯದಾ ವೃಥಾನಾಯಾಸೇನ ತಕ್ಷತ್ ತಕ್ಷನ್ ತನೂಕುರ್ವನ್ ವನಾನಿ ಸಮ್ಯಗ್ಗೃಹನ್
 ಪೃಥ್ವೀಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮರಣ್ಯಭುವಮನುಯಾತ್ಯನುಗಚ್ಛತಿ ತದಾನೀಂ ಪನಯಂತೀತ್ಯನ್ವಯಃ |
 ಯೋಽಗ್ನಿಃ ಸ್ಯಂದ್ರಃ ಸ್ಯಂದನವಾನ್ ವಿಸಿತೋ ವಿಮುಕ್ತಃ ಪ್ರತಿಬಂಧರಹಿತಃ ಅತ ಏವ ಸದ್ಯಃ ಶೀಘ್ರಂ
 ಧವೀಯಾನ್ ಗಂತ್ಯತನೋ ಭವತಿ | ಕ ಇವ | ಋಣೋ ನ ತಾಯುಃ || ಋಣೋತಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ ||
 ತಾಯುರಿತಿ ಸ್ತೇನನಾಮ | ಯಥಾ ಸ್ತೇನಃ ಶೀಘ್ರಂ ಗಂತಾ ಭವತಿ ತದ್ವತ್ಸೋಽಯಮಗ್ನಿಧ್ವಂಸ
 ಮರುಭೂಮಿಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ರಾಟ್ | ರಾಜತೇ | ಯದ್ವಾ | ಭನ್ವಂತೈಸ್ಯಾದಾಪ ಇತಿ ಧನ್ವಂತರಿಕ್ಷಂ |
 ಅತಿಶಯೇನಾಂತರಿಕ್ಷಮಾಕ್ರಮ್ಯ ರಾಜತೇ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ವೃಥಾ—ಕೊಂಚವೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೇ | ತಕ್ಷತ್—ವನಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
 ದಹಿಸುತ್ತಾ | ಪೃಥ್ವೀಂ—ವನಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು | ಅನುಯಾತಿ—ಆಕ್ರಮಿಸುವನೋ (ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) | ಅಥ—
 ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಯ—ಈ ಅಗ್ನಿಯು | ಭಾಸಃ—ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು | ಪನಯಂತಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ |
 ಯಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಸ್ಯಂದ್ರಃ—ಕಂಪನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ವಿಸಿತಃ—ಪ್ರತಿಬಂಧರಹಿತನಾಗಿಯೂ |
 ಋಣೋ ನ ತಾಯುಃ—ಜೋರನು ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡುವಂತೆ | ಸದ್ಯಃ—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ |
 ಧವೀಯಾನ್—ಓಡುತ್ತಾ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸುವನು | ಧನ್ವ—ಮರುಭೂಮಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಕ್ರಮಿಸಿ | ಅತಿ
 ರಾಟ್—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಅಗ್ನಿಯು ಕೊಂಚವೂ ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೇ ವನಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಹಿಸುತ್ತಾ ವನಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು
 ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದ ಜನಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಗ್ನಿಯ ರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು
 ಕಂಪನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಪ್ರತಿಬಂಧರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಜೋರನು ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡುವಂತೆ ಶೀಘ್ರ
 ವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸುವನು. ಮತ್ತು ಮರುಭೂಮಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Th y glorify his flames in this world: when, easily thinning the
 woods, they spread over the earth: he, who glides along unarrested, and
 rapid in movement as a fast flying thief, shines over the desert.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ತ್ವಂ ನೋ ಅವನ್ನಿದಾಯಾ ವಿಶ್ವೇಭಿರಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿಭಿರಿಧಾನಃ |

ವೇಷಿ ರಾಯೋ ವಿ ಯಾಸಿ ದುಚ್ಛುನಾ ಮದೇಮ ಶತಹಿಮಾಃ ಸುವೀರಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ತ್ವಂ | ನಃ | ಅವನ್ | ನಿದಾಯಾಃ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ಅಗ್ನೇ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ | ಇಧಾನಃ |

ವೇಷಿ | ರಾಯಃ | ವಿ | ಯಾಸಿ | ದುಚ್ಛುನಾಃ | ಮದೇಮ | ಶತಹಿಮಾಃ | ಸುವೀರಾಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಅವನ್ ಗಂತರಗ್ನೇ ಸ ತಾದ್ಯಶಸ್ತ್ವಂ ನಿದಾಯಾ ನಂದಿಶ್ಚಾಃ ಪ್ರಜಾಯಾ ನಿಂದಾಯಾ ಏವ ನಾ ಸಾಹೀತಿ ಶೇಷಃ | ಕಥಂಭೂತಃ ಸನ್ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸರ್ವೈರಗ್ನಿಭಿಸ್ತುಖಾಭೂತೈರಿಧಾನ ಇಧ್ಯಮಾನಃ ಸನ್ | ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಚಾಸ್ಮಾನ್ ವೇಷಿ | ಗಮಯ | ಯದ್ವಾ | ಹವಿರ್ಹವ್ಯಾಸಿ ಧನಾನಿ ವೇಷಿ | ಕಾಮಯಸೇ | ದುಚ್ಛುನಾ ದುಃಖಕಾರಿಣೀಃ ಶತ್ರುಸೇನಾ ವಿ ಯಾಸಿ ಚ | ವಿವಿಧಂ ಗಮಯಸಿ ಚ | ವಯಂ ಚ ಸುವೀರಾಃ ಶೋಭನಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಃ ಸಂತಃ ಶತಹಿಮಾಃ ಶತಂ ಸಂವತ್ಸರಾನ್ಮದೇಮ | ನೋದೇಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅವನ್—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಃ—ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತರೂ ಸಿನ್ನ ಶಾಖಾರೂಪರೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಭಿಃ—ಅಗ್ನಿಗಳೊಂದಿಗಲ್ಲಾ | ಇಧಾನಃ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ನಿದಾಯಾಃ—ನಂದೆಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸು | ರಾಯಃ—ಧನಗಳನ್ನು | ವೇಷಿ—ಒದಗಿಸು | ದುಚ್ಛುನಾಃ—ದುಃಖಕಾರಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ವಿ ಯಾಸಿ—ದೂರಕ್ಕೆ ಚದುರಿಸು | (ವಯಂ—ನಾವು) | ಸುವೀರಾಃ—ವೀರಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ | ಶತಹಿಮಾಃ—ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳು | ಮದೇಮ—ಹರ್ಷದಿಂದಿರುವಂತಾಗಲಿ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನೀನು ನಿನ್ನ ಶಾಖಾರೂಪರಾದ (ಆಹವನೀಯ, ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ ವೊದಲಾದ) ಸಮಸ್ತ ಅಗ್ನಿಗಳೊಂದಿಗೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ನಂದೆಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸು ಮತ್ತು ನಮಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡು. ದುಃಖಕಾರಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಚದುರಿಸು. ನಾವು ವೀರಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ನೂರುಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ ಹರ್ಷದಿಂದಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Quick-moving Agni, kindled with all (your) fires, (guard) us from reproach : you bestow riches, you scatter adversaries : may we, blessed with excellent male descendants, enjoy happiness for a hundred winters.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ತ್ವದ್ವಿಶ್ವೇತಿ ವದ್ಯಚಿಂ ತ್ರಯೋದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮಾಗ್ನೇಯಂ ।
 ತ್ವದ್ವಿಶ್ವೇತ್ಯನುಕ್ರಾಂತಂ ॥ ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರುಕ್ತೋ ವಿನಿಯೋಗಃ ॥

ಅನುವಾದವು—ತ್ವದ್ವಿಶ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತ್ವದ್ವಿಶ್ವಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸೂಕ್ತ—೧೩

ಮಂದಲ—೬ ॥ ಅನುವಾಕ—೧ ॥ ಸೂಕ್ತ—೧೩ ॥

ಅಷ್ಟಕ—೪ ॥ ಅಧ್ಯಾಯ—೫ ॥ ವರ್ಗ—೧೫ ॥

॥ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಶ್ಚ—೬ ॥

। ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ।

। ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ।

। ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ।

॥ ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ॥

ತ್ವದ್ವಿಶ್ವಾ ಸುಭಗ ಸೌಭಗಾನ್ಯಗ್ನೇ ವಿ ಯಂತಿ ವನಿನೋ ನ ವಯಾಃ ।

ಶ್ರುಷ್ಟೀ ರಯಿವಾರ್ಜೋ ನೃತ್ರತೂರ್ಯೇ ದಿವೋ ನೃಷ್ಟೀರೀಡ್ಯೋ ರೀತಿ-
 ರಪಾಂ ॥ ೧ ॥

|| ಪದಸಾಠಃ ||

ತ್ವತ್ | ವಿಶ್ವಾ | ಸ್ತುಭಗ | ಸೌಭಗಾನಿ | ಅಗ್ನೇ | ವಿ | ಯಂತಿ | ವನಿನಃ | ನ | ವಯಾಃ |

ಶ್ರುಷ್ಟೀ | ರಯಿಃ | ವಾಜಃ | ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ | ದಿವಃ | ವೃಷ್ಟಿಃ | ಈಡ್ಯಃ | ರೀತಿಃ | ಆಸಾಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸುಭಗ ಶೋಭನಧನಾಗ್ನೇ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಸೌಭಗಾನಿ ಧನಾನಿ ತ್ವತ್ತೂರ್ಯೇ ವಿ ಯಂತಿ | ವಿವಿಧಂ ನಿರ್ಗಚ್ಯಂತಿ | ಹಿರಣ್ಯಮೂಲಶ್ವಾತ್ಸರ್ವೇಷಾಂ ಧನಾನಾಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಚಾಗ್ನೇಃ ಸಕಾಶಾ- ದುತ್ತನ್ನಂ | ತಸ್ಯ ರೇತಃ ಪರಾಸತತ್ತದ್ಧಿರಣ್ಯಮುಭವತ್ | ತೈ. ಜ್ರಾ. ೧-೧-೩-೮ | ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ನಿರ್ಗಮನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ವನಿನೋ ನ ವಯಾಃ | ಯಥಾ ವೃಕ್ಷಾಚ್ಛಾಖಾ ವಿವಿಧಂ ನಿರ್ಗಚ್ಯಂತಿ ತದ್ವತ್ | ತಥಾ ರಯಿಃ ಪಶುಸಂಘಕ್ಲ ತ್ವತ್ಸಕಾಶಾದೇವ ಶ್ರುಷ್ಟೀ ಹಿಸ್ತಂ ವ್ಯೇತಿ | ನಿರ್ಗಚ್ಯತಿ | ಪಶವೋ ವೈ ರಯಿಃ ಪಶೂನೇನಾವರುಂಧ ಇತಿ ತೈತ್ತಿರೀಯಕಂ | ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ ವೃತ್ತಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕೇ ಸಂಗ್ರಾಣೇ ಶತ್ರುಣ್ ಜೇತುಂ ವಾಜೋ ಬಲಂ ಚ ತ್ವತ್ತೂರ್ಯೇ ವ್ಯೇತಿ | ದಿವೋಽಂತರಿಕ್ಷಾದ್ಯಾ ವೃಷ್ಟಿಃ ಸಾಸಿ ತ್ವತ್ತ ಏವ ವ್ಯೇತಿ | ಅಗ್ನೌ ಪ್ರಾಸ್ತಾಯತಿಃ ಸಮ್ಯಗಾದಿತ್ಯಮುಪತಿಷ್ಯತೇ | ಆದಿತ್ಯಾಚ್ಚ ಯತೇ ವೃಷ್ಟಿವ್ಯವ್ಯೇರನ್ನಂ ತತಃ ಪ್ರಜಾ ಇತಿ ಸ್ಮರಣಾತ್ | ಅತಸ್ತುಮಿಾದ್ಯಃ ಸವ್ಯಃ ಸ್ತುತೃಃ ಸನ್ ಆಪಾಮಾದಕಾನಾಂ ರೀತಿರ್ಗಮಯಿತಾ ಭವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ಸುಭಗ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವುಳ್ಳ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸೌಭಗಾನಿ—ಧನಗಳೂ ಸಹ | ವಯಾಃ—ಪಕ್ಷಿಗಳು | ವನಿನಃ ನ—ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಂತೆ | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನಿಂದಲೇ | ವಿ ಯಂತಿ—ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತವೆ | ರಯಿಃ—ಪಶ್ವಾದಿಧನವೂ | ಶ್ರುಷ್ಟೀ—ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು | ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ—ವೃತ್ತನಾಶಕವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ವಾಜಃ—ಬಲವೂ | ದಿವಃ—ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ | ವೃಷ್ಟಿಃ—ವೃಷ್ಟಿಯೂ (ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗತಕ್ಕವು) | ಆಸಾಂ—ಉದಕಗಳಿಗೆ | ರೀತಿಃ—ಪ್ರೇರಕನಾದ ನೀನು | ಈಡ್ಯಃ—ಸ್ತುತೃನಾಗದ್ದೀಯೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಂತೆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಧನ ಗಳೂ ಸಹ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ | ಪಶ್ವಾದಿಧನಗಳೂ, ವೃತ್ತನಾಶಕವಾದ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಬಲವೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ವೃಷ್ಟಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗತಕ್ಕವು. ಉದಕಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕನಾದ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತೃನಾಗದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

Auspicious Agni, all good things proceed from you, like branches (from the trunk) of a tree, renowned riches, vigour for the destruction of foes, the rain of heaven : you are to be glorified, the sender of the waters.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಭಗೋ ನ ಆ ಹಿ ರತ್ನ ಮಿಷೇ ಪರಿಜ್ಞೇವ ಕ್ಷಯಸಿ ದಸ್ಯವರ್ಚಾಃ |

ಅಗ್ನೇ ಮಿತ್ರೋ ನ ಬೃಹತ ಯತಸ್ಯಾಸಿ ಕ್ಷತ್ತಾ ವಾಮಸ್ಯ ದೇವ ಭೂರೇಃ || ೨ ||

|| ಪವನಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಭಗಃ | ನಃ | ಆ | ಹಿ | ರತ್ನಂ | ಇಷೇ | ಪರಿಜ್ಞಾನವ | ಕ್ಷಯಸಿ | ದಸ್ಯವರ್ಚಾಃ |

ಅಗ್ನೇ | ಮಿತ್ರಃ | ನ | ಬೃಹತಃ | ಯತಸ್ಯ | ಅಸಿ | ಕ್ಷತ್ತಾ | ವಾಮಸ್ಯ | ದೇವ | ಭೂರೇಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಭಗೋ ಭವನೀಯಸ್ತ್ವಂ ನೋವ್ಯಸ್ಯಭ್ಯಂ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಧನಮೇಷೇ | ಅಗಮಯ | ಪ್ರಯಚ್ಛ || ಇಹ ಗತಾನಿತ್ಯಸ್ಯೈತದ್ಭೂಪಂ | ಹೀತಿ ಪೂರಕಃ || ದಸ್ಯವರ್ಚಾ ದರ್ಶನೀಯದೀಪ್ತಿತ್ವಂ ಪರಿಜ್ಞೇವ ಪರಿತೋ ಗಂತಾ ವಾಯುರಿವ ಕ್ಷಯಸಿ | ಸರ್ವತ್ರ ನಿವಸಸಿ | ಯದ್ವಾ | ಕ್ಷಯತಿರೈಶ್ಚಯಕರ್ಮಾ | ಸರ್ವಸ್ಯೇತಿಷೇ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮಿತ್ರೋ ನ ಪ್ರಮಿತೇಸ್ತ್ರಾಯಿಕೋ ದೇವ ಇವ ಬೃಹತೋ ಮಹತ ಯತಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ಯಚ್ಛಸ್ಯ ವಾ ಕ್ಷತ್ತಾಸಿ || ಕ್ಷದತಿರತ್ರ ದಾನಕರ್ಮಾ || ದಾತಾ ಭವಸಿ | ತಥಾ ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ಭೂರೇರ್ಬಹುಲಸ್ಯ ವಾಮಸ್ಯ ವನನೀಯಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಚ ದಾತಾ ಭವಸೀತ್ಯನುಷಂಗಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಭಗಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ರತ್ನಂ—ರಮಣೀಯವಾದ ಧನವನ್ನು | ಆ ಇಷೇ—ದಯಪಾಲಿಸು | ದಸ್ಯವರ್ಚಾಃ—ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ನೀನು | ಪರಿಜ್ಞೇವ—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆ | ಕ್ಷಯಸಿ—(ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ) ವಾಸಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಿತ್ರೋ ನ—ಮಿತ್ರಪೀವನಂತೆ | ಬೃಹತಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ಯತಸ್ಯ—ಉದಕಕ್ಕೆ | ಕ್ಷತ್ತಾ ಅಸಿ—ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಭೂರೇಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದು | ವಾಮಸ್ಯ—ಆಕರ್ಷಕವಾದುದು ಆದ ಧನಕ್ಕೆ (ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ).

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪೋಷ್ಯನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ರಮಣೀಯವಾದ ಧನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು. ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ನೀನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ವಾಸಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಿತ್ರದೇವನಂತೆ ನೀನು ಮಹತ್ತಾದ ಉದಕಕ್ಕೆ ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದುದೂ, ಅಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನಕ್ಕೆ ನೀನು ದಾತೃವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You are adorable ; bestow upon us precious wealth : beautiful with radiance, you pass (around) like the circumambient (wind) : you, divine Agni, are like Mitra, the giver of abundant water and ample wealth.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ ||

ಸ ಸತ್ಪತಿಃ ಶವಸಾ ಹಂತಿ ವೃತ್ರಮಗ್ನೇ ವಿಪ್ರೋ ವಿ ಸರ್ಣೇರ್ಭರ್ತಿ ನಾಜಂ |
ಯಂ ತ್ವಂ ಪ್ರಚೇತ ಋತಜಾತ ರಾಯಾ ಸಜೋಷಾ ನಪ್ರಾಪಾಂ ಹಿನೋ-
ಷಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಸತ್ಪತಿಃ | ಶವಸಾ | ಹಂತಿ | ವೃತ್ರಂ | ಅಗ್ನೇ | ವಿಪ್ರಃ | ವಿ | ಸರ್ಣೇಃ | ಭರ್ತಿ | ನಾಜಂ |
ಯಂ | ತ್ವಂ | ಪ್ರಚೇತಃ | ಋತಜಾತಃ | ರಾಯಾ | ಸಜೋಷಾಃ | ನಪ್ರಾಪಾಂ | ಹಿನೋಷಿ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸತ್ಪತಿಃ ಸತಾಂ ಸಾಲಯಿತಾ ಸ ಪುರುಷೋ ವೃತ್ರಮಾವರಕಂ ಶತ್ರುಂ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಹಂತಿ | ಸ ಚ ವಿಪ್ರೋ ಮೇಧಾವೀ ಸನ್ ಸರ್ಣೇರ್ವಣಿಃ ಏತನ್ನಾನ್ನೋಽಸುರಸ್ಯ ವಾಜಮನ್ಯಂ ಬಲಂ ನಾ ವಿ ಭರ್ತಿ | ವಿಯುಜ್ಯ ಹರತಿ || ಹ್ಯಗ್ನಿಹೋರ್ಭ ಇತಿ ಭತ್ವಂ || ಹೇ ಪ್ರಚೇತಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಯಜ್ಞಾನ ಋತಜಾತ | ಋತಮಿತಿ ಯಜ್ಞನಾಮ | ತದರ್ಥಂ ಜಾತಾಗ್ನೇ ಅಪಾಂ ನಪ್ರಾಪ ನ ಪಾತಯಿತ್ವಾ ಪುತ್ರೇಣ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನೇನ ವ್ಯದ್ಯತಾಗ್ನಿನಾ ಸಜೋಷಾಃ ಸಂಗತಸ್ತ್ವಂ ಯಂ ಪುರುಷಂ ರಾಯಾ || ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥೇ ತ್ವತೀಯಾ || ಧನಾರ್ಥಂ ಹಿನೋಷಿ ಪ್ರೇರಯಿಸಿ ಸ ಹಂತೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಚೇತಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ | ಋತೇಜಾತೆ—ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅಪಾಂ ನಸ್ಮಾ—ಉದಕಗಳ ಪಾಲಕನಾದ ವೈದ್ಯತಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ | ಸಜೋಷಾಃ—ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ಯಂ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ರಾಯಾ - ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಹಿನ್ನೋಷಿ—ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತೀಯೋ | ಸತ್ಪತಿಃ—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನಾದ | ಸಃ—ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ವೃತ್ರಂ—ತನ್ನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಶತ್ರುವನ್ನು | ಶವಸಾ—ಬಲದಿಂದ | ಹಂತಿ—ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ | ವಿಪ್ರಃ—ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ | ಪನೇಃ—ಅಸುರನ | ವಾಚಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ವಿ ಭರ್ತಿ—ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

• ಛಾಂದಸ್ •

ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಉದಕಗಳ ಪಾಲಕನಾದ ವೈದ್ಯತಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ನೀನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತೀಯೋ ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನಾದ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ತನ್ನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಶತ್ರುವನ್ನು ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ ಅಸುರನ ಅನ್ನವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

English Translation

That man, the protector of the virtuous, destroys, Agni, his enemy by his strength, and baffles, intelligent, the might of (the Asura) Pani, whom you, the wise, the parent of sacrifice, consentient with the grandson of the waters, encourage (in the hope) of riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ತೇ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ಗೀರ್ಭಿರುಕ್ಚೈರ್ಯಜ್ಞೈರ್ಮರ್ತುರ್ನಿಶಿತಂ
ವೇದ್ಯಾನೆಟ್ |

ವಿಶ್ವಂ ಸ ದೇವ ಪ್ರತಿ ವಾರಮಗ್ನೇ ಧತ್ತೇ ಧಾನ್ಯಂ ಪತ್ಯತೇ ವಸವ್ಯೈಃ || ೪ ||

• ಪದಪಾಠಃ •

ಯಃ | ತೇ | ಸೂನೋ | ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಗೀಃಽಭಿಃ | ಉಕ್ಚೈಃ | ಯಜ್ಞೈಃ | ಮರ್ತುಃ | ನಿಶಿತಂ |
ವೇದ್ಯಾ | ಅನೆಟ್ |

ವಿಶ್ವಂ | ಸಃ | ದೇವ | ಪ್ರತಿ | ವಾ | ಅರಂ | ಅಗ್ನೇ | ಧತ್ತೇ | ಧಾನ್ಯಂ | ಪತ್ಯತೇ | ವಸವ್ಯೈಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ತೇ ತವ ನಿಶಿತಿಂ ತೈಕ್ಷ್ಣ್ಯಂ ಯೋ ಮತೋಽ
ಮನುಷ್ಯೋ ಯಜಮಾನೋ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರುಕ್ತೈಃ ಶಸ್ತ್ರೈರ್ಯಜ್ಞೈರ್ಯಜಮಾನಸಾಧನೈರ್ಹವಿ-
ರ್ಭಿಶ್ಚ ವೇದ್ಯಾ ವೇದ್ಯಾಯಾಂ ಯಜ್ಞ ಭೂಮಾವಾನರ್ಹಿ ಪ್ರಾಪಯತಿ ಸ ಮತೋಽ ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತ-
ಮಾನಾಗ್ನೇ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವವರಂ ಸರ್ಯಾಶ್ವಂ | ವಾಶಬ್ದಶ್ಚಾರ್ಥೇ | ಧಾನ್ಯಂ ಚ ಪ್ರತಿ ಧತ್ತೇ |
ಪ್ರತಿಧಾರಯತಿ | ವಸನ್ಯೈರ್ವಸುಭಿಶ್ಚ ಪತ್ಯತೇ | ಸಂಗಚ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನೂ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ,
ತೇ—ನಿನ್ನ | ನಿಶಿತಿಂ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಯಃ ಮರ್ತಃ—ಯಾವ ಮಾನವನು | ಗೀರ್ಭಿಃ—
ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಉಕ್ತೈಃ—ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞ ಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ |
ವೇದ್ಯಾ—ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಗೆ | ಅನರ್ಹಿ—ಬರವಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ | ಸಃ—ಆ ಮಾನವನು (ಯಜಮಾನನು) |
ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ | ಅರಂ—ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದುದೂ ಆದ | ಧಾನ್ಯಂ—ಧಾನ್ಯವನ್ನು | ಪ್ರತಿ ಧತ್ತೇ—
ಹೊಂದುವನು | ವಸನ್ಯೈಃ—ಧನಗಳೊಂದಿಗೂ | ಪತ್ಯತೇ—ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನೂ, ದೇವಾತ್ಮನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಯಾವ ಮಾನವನು
ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಯಜ್ಞ ಸಾಧನಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ ಯಜ್ಞ ಭೂಮಿಗೆ ಬರವಾಡಿ
ಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆ ಮಾನವನು ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದುದೂ ಆದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನು
ಧನಗಳೊಂದಿಗೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವನು.

English Translation.

The mortal who by praise, by prayers, by sacrifices, attracts, Son of
strength, your heightened (radiance) to the altar, enjoys all-sufficiency and
corn, and abounds in wealth.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ತಾ ನೃಭ್ಯ ಆ ಸೌಶ್ರವಸಾ ಸುವೀರಾಗ್ನೇ ಸೂನೋ ಸಹಸಃ ಪುಷ್ಯಸೇ ಧಾಃ |
ಕೃಣೋಷಿ ಯಚ್ಚವಸಾ ಭೂರಿ ಪಶ್ವೋ ವಯೋ ವೃಕಾಯಾರಯೇ ಜಸು-
ರಯೇ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ಸ್ವಭ್ಯಃ | ಅ | ಸೌತ್ರವಸಾ | ಸುವೀರಾ | ಅಗ್ನೇ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಪುಷ್ಯಸೇ | ಧಾಃ |
 ಕೃಣೋಷಿ | ಯೇತ್ | ಶವಸಾ | ಭೂರಿ | ಪಶ್ಯಃ | ವಯಃ | ವ್ಯಕಾಯ | ಅರಯೇ | ಜಸುರಯೇ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಸಹಸಸ್ತುತ್ಯಾಗ್ನೇ ಸುವೀರಾ ಶೋಭನೈಃ ಪುತ್ರೈರುಪೇತಾನಿ ಸೌತ್ರವಸಾ ಸುತ್ರವಾಂಸಿ ಶೋಭನಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ತಾ ತಾನಿ ನೃಭ್ಯಃ ಶಕ್ತುಜನೇಭ್ಯ ಅಹೃತ್ಯ ಧಾಃ | ಅಸ್ಮಾಸು ಧೇಹಿ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ಪುಷ್ಯಸೇ ಪೋಷಾರ್ಥಂ | ಯದ್ವಾ | ನೃಭ್ಯಃ ಸ್ತುತೀನಾಂ ನೇತ್ಯಭ್ಯೋಽಸ್ತುಭ್ಯಮಾಧೇಹಿ | ಅಭಿಮುಖ್ಯೇನ ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಯುಕ್ತಸ್ತ್ವಂ ಭೂರಿ ಬಹುಲಂ ಪಶ್ಯಃ ಪಶೋಃ ಸಂಬಂಧಿ ದಧ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣಂ ಯದ್ವಯೋಽನ್ನಂ ವ್ಯಕಾಯಾದಾತ್ಮೇ ಜಸುರಯೇ ಉಪಕ್ಷಪಯಿತ್ವ ಅರಯೇ ಶತ್ವನೇ ಕೃಣೋಷಿ ಕರೋಷಿ ತದನ್ನ ಮಾಹೃತ್ಯ ಪ್ರಯಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸುವೀರಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪುತ್ರರಿಂದೊಡಗೂಡಿದುದೂ | ಸೌತ್ರವಸಾ—ಉತ್ತಮನಾದ ಅನ್ನ ಯುಕ್ತನಾದುದೂ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದುದೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು | ನೃಭ್ಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗಾಗಿ | ಅ ಧಾಃ—ತುಂಬಿಡು | ಶವಸಾ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನೀನು | ಭೂರಿ—ಪ್ರಭೂತನಾದುದೂ | ಪಶ್ಯಃ—ಪಶುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿರೂಪನಾದುದೂ ಆದ | ಯೇತ್ ವಯಃ—ಯಾವ ಅನ್ನವನ್ನು | ವ್ಯಕಾಯ—ದಾನರಹಿತನೂ | ಜಸುರಯೇ—ಹಿಂಸಕನೂ ಆದ | ಅರಯೇ—ಶತ್ರುವಿಗಾಗಿ | ಕೃಣೋಷಿ—ಉಪ್ಪನ್ನಮಾಡುವೆಯೋ (ಆ ಅನ್ನವನ್ನೂ ನಮಗಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು).

|| ಛಾನಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪುತ್ರರಿಂದೊಡಗೂಡಿದುದೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಅನ್ನ ಯುಕ್ತನಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾದ ನಮಗಾಗಿ ತುಂಬಿಡು ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ನೀನು ಪ್ರಭೂತನಾದುದೂ ಪಶುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕ್ಷೀರಾದಿರೂಪನಾದುದೂ ಆದ ಯಾವ ಅನ್ನವನ್ನು ದಾನರಹಿತನೂ ಹಿಂಸಕನೂ ಆದ ಶತ್ರುವಿಗಾಗಿ ಉಪ್ಪನ್ನಮಾಡುವೆಯೋ ಆ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು.

English Translation.

Grant, Son of strength, to men (who praise you), those abundant viands and excellent descendants, (that may contribute) to their prosperity : grant also that copious sustenance from cattle, which by your strength you take away from a churlish and malignant adversary.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವದ್ಮಾ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ನೋ ವಿಹಾಯಾ ಅಗ್ನೇ ತೋಕಂ ತನಯಂ
ವಾಜಿ ನೋ ದಾಃ |

ವಿಶ್ವಾಭಿಗೀರ್ಭಿರಭಿ ಪೂರ್ತಿವಶ್ಯಾಂ ಮದೇಮ ಶತಹಿಮಾಃ ಸುವೀರಾಃ ||

|| ಪದಪ.೮. ||

ವದ್ಮಾ | ಸೂನೋ | ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ನಃ | ವಿಹಾಯಾಃ | ಅಗ್ನೇ | ತೋಕಂ | ತನಯಂ | ವಾಜಿ | ನಃ |
ದಾಃ |

ವಿಶ್ವಾಭಿಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಅಭಿ | ಪೂರ್ತಿಂ | ಅಶ್ಯಾಂ | ಮದೇಮ | ಶತಹಿಮಾಃ | ಸುವೀರಾಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋಽಗ್ನೇ ವಿಹಾಯಾಃ | ಮಹನ್ನಾಮೈತತ್ | ಮಹಾಂಸ್ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ತಾಕಂ
ವದ್ಮಾವದಿತಾ ಹಿತೋಪದೇಷ್ವಾ ಭವ | ಅಪಿ ಚ ತೋಕಂ ಪುತ್ರಂ ತನಯಂ ತತ್ಪುತ್ರಂ ಚ ವಾಜಿ
ಅನ್ನಯುಕ್ತಂ ನೋಽಸ್ತಭ್ಯಂ ದಾಃ | ದೇಹಿ | ಅಹಂ ಸ್ತೋತಾ ವಿಶ್ವಾಭಿಃ ಸರ್ವಾಭಿಗೀರ್ಭಿಶ್ಚದ್ವಿಷ-
ಯಾಭಿಃ ಪೂರ್ತಿಂ ಕಾಮಾನಾಂ ಪೂರ್ತಿಮಭ್ಯಶ್ಯಾಂ | ಅಭಿಸ್ಪ್ರಾಪ್ಸುಯಾಂ | ಅನ್ಯದ್ಗತಂ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವಿಹಾಯಾಃ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ
ನೀನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವದ್ಮಾ—ಹಿತೋಪದೇಶಕನಾಗಿರು | ತೋಕಂ—ಪುತ್ರನನ್ನೂ | ತನಯಂ—
ಪೌತ್ರನನ್ನೂ | ವಾಜಿ—ಅನ್ನವನ್ನೂ | ನಃ—ನಮಗೆ | ದಾಃ—ಕೊಡು | ವಿಶ್ವಾಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ |
ಗೀರ್ಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳ ಮೂಲಕ | ಪೂರ್ತಿಂ—ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು | ಅಭಿ ಅಶ್ಯಾಂ—ನಾನು ಹೊಂದು
ವಂತಾಗಲಿ | ಸುವೀರಾಃ—ಉತ್ತಮರಾದ ಪುತ್ರರಿದೊಡಗೂಡಿದವರಾಗಿ | ಶತಹಿಮಾಃ—ನೂರುಸಂವತ್ಸರಗಳು |
ಮದೇಮ—ನಾವು ಸಂತೋಷಪಡುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶಕನಾಗಿರು. ಪುತ್ರನನ್ನೂ
ಪೌತ್ರನನ್ನೂ ಅನ್ನವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಕೊಡು. ಸಮಸ್ತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾನು
ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ. ಉತ್ತಮರಾದ ಪುತ್ರರಿದೊಡಗೂಡಿದವರಾಗಿ ನಾವು ನೂರುಶತಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೆ ಸಂತೋಷ
ಪಡುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Agni, Son of strength, you are mighty, be our councillor : give us sons and grandsons, together with food : may I, by all my praises, obtain the fulfilment of my desires : may we, blessed with excellent male descendants, enjoy happiness for a hundred winters

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಾ ಯ ಇತಿ ಪದ್ಯಚಿಂ ಚಿತುರ್ದಶಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಪಷ್ಕೀ ಶಕ್ವರೀ ಶಿಷ್ಠಾಃ ಸಂಜಾನುಷ್ವಭಃ | ತಥಾ ಜಾನುಕ್ತಾಂತಂ | ಅಗ್ನಾ ಯ ಅನುಷ್ವಭಂ ಶಕ್ವಯಂತಂ ಮಿತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಆಗ್ನೇಯೇ ಕೃತಾವಾಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರೇ ಚೇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಾ ಯೋ ದೋತಾಜನಿಷ್ವ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ || ಅಶ್ವೇಶ್ವತುರ್ವೀರಾಭ್ಯೇ ಚತೂರಾಶ್ವೇರಾಹೀನೇ ತ್ವತೀಯೇದನೀದಂ ಸೂಕ್ತವಾಜ್ಞಶಸ್ತ್ರಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಾ ಯೋ ಮತರ್ಯೋ ದುವ ಇತಿ ತ್ವತೀಯೇ | ಅ. ೧೦-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಅಗ್ನಾ ಯಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಶಕ್ವರೀಭಂದಸ್ಯವು. ಉಳಿದ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳು ಅನುಷ್ವಪ್ಪಾಭಂದಸ್ಯವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನಾ ಯ ಅನುಷ್ವಭಂ ಶಕ್ವಯಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನಾ ಯೋ ದೋತಾಜನಿಷ್ವ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿಋಷಿಯು ನೆರವೇರಿಸಿದ ಚತುರ್ವೀರವೆಂಬ ಚತೂರಾಶ್ವ (ನಾಲ್ಕು ದಿನಸಗಳವರೆಗೆ ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞ) ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಹೀನಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಮೂರನೆಯ ದಿನಸದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಅಜ್ಞಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನಾ ಯೋ ಮತರ್ಯೋ ದುವ ಇತಿ ತ್ವತೀಯೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೧೦-೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೪

- ಮಂಡಲ— ೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೪ ||
- ಆವ್ಯಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೬ ||
- || ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೬ ||
- || ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಷಪ್ತಕ್ಕಃ ||
- || ದೇವತಾ—ಅಗ್ನಿಃ ||
- || ಛಂದಃ—೧. ಅನುಷ್ವಪ್ಪಃ ೬. ಶಕ್ವರೀಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಾ ಯೋ ಮತ್ಯೋ ದುವೋ ಧಿಯಂ ಜುಜೋಷ್ ಧೀತಿಭಿಃ |

ಭಸನ್ನು ಸ ಪ್ರ ಪೂರ್ವ್ಯ ಇಷಂ ವುರಿತಾವಸೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಾ | ಯಃ | ಮತ್ಯಃ | ದುವಃ | ಧಿಯಂ | ಜುಜೋಷ್ | ಧೀತಿಭಿಃ |

ಭಸತ್ | ನು | ಸಃ | ಪ್ರ | ಪೂರ್ವ್ಯಃ | ಇಷಂ | ವುರಿತ | ಅವಸೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಮತ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೋಽಗ್ನಾ ವಗ್ನಿವಿಷಯಂ ದುವಃ ಪರಿಚರಣಂ ಧಿಯಂ ಕರ್ಮ ಚ ಯಜ್ಞಾದಿಲಕ್ಷಣಂ ಧೀತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸಾರ್ಥಂ ಜುಜೋಷ ಸೇವತೇ ಆಚರತಿ ಸ ಮತ್ಯಃ ಪೂರ್ವ್ಯಃ ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ಮುಖ್ಯಃ ಸನ್ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಪ್ರ ಭಸತ್ | ಪ್ರಭಾಸೇತ | ಪ್ರಕೃಷ್ಯಪ್ರಕಾಶವಾನ್ ಭವೇತ್ | ಅವಸೇ ಪುತ್ರಾದೀನಾಂ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಿಷಮನ್ನಂ ಚ ವುರಿತ | ವ್ಯಣೇತ | ಸಂಭಜೇತ | ತತ್ರಸಕಾಶಾಲ್ಪಭೇತೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ | ಮತ್ಯಃ—ಮಾನವನು | ಅಗ್ನಾ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿದ | ದುವಃ—ಪೂಜೆಯನ್ನೂ | ಧಿಯಂ—ಯಾಗಾದಿಕರ್ಮವನ್ನೂ | ಧೀತಿಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ | ಜುಜೋಷ್—ಆಚರಿಸುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಮಾನವನು | ಪೂರ್ವ್ಯಃ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ | ನು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿಯೂ | ಪ್ರ ಭಸತ್—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ | ಅವಸೇ—ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಇಷಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ವುರಿತ—ಹೊಂದುವನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಮಾನವನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಆಚರಿಸುವನೋ ಅದೇ ಮಾನವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

English Translation.

May the mortal who propitiates Agni by devotion and worship, together with praises, quickly become distinguished as first (amongst men), and acquire ample food for the support (of his children).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿರಿಧ್ವಿ ಪ್ರಚೇತಾ ಅಗ್ನಿವೇಧಸ್ತಮ ಯುಷೀಃ |

ಅಗ್ನಿಂ ಹೋತಾರಮಿಾಳತೇ ಯಜ್ಞೇಷು ಮನುಷೋ ವಿಶಃ || ೨ ||

|| ಪದಗಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ಇತ್ | ಹಿ | ಪ್ರಚೇತಾಃ | ಅಗ್ನಿಃ | ವೇಧಃ | ತಮಃ | ಯುಷೀಃ |

ಅಗ್ನಿಂ | ಹೋತಾರಂ | ಈಳತೇ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಮನುಷಃ | ವಿಶಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿರಿದಗ್ನಿರೇವ ಪ್ರಚೇತಾಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಪಜ್ಞಾನವಾನ್ ನಾನ್ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾದ್ವೇಧಸ್ತನೋ ವಿಧಾತ್ಯತನೋಽತಿಶಯೇನ ಹವಿರ್ವಹನಾದೀನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾ ಯುಷೀಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ದ್ರಷ್ಟಾ ಚ ಭವತಿ | ಮನುಷೋ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾ ಯತ್ಸಿಗ್ಲಕ್ಷಣಾ ಹೋತಾರಂ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾರಂ ತಾದೃಶಮಗ್ನಿಂ ಯಜ್ಞೇಷು ಯಾಗೇಷ್ಟೀಳತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿರಿತ್—ಅಗ್ನಿ ಯೊಬ್ಬನೇ | ಪ್ರಚೇತಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು | ಹಿ—ಆದುದರಿಂದಲೇ | ವೇಧಸ್ತಮಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನು | ಯುಷೀಃ—ಸಕಲವನ್ನೂ ದರ್ಶನಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು | ಮನುಷಃ—ಮಾನವನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ | ವಿಶಃ—ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ | ಹೋತಾರಂ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಯಜ್ಞೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಈಳತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿ ಯೊಬ್ಬನೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನು. ಸಕಲವನ್ನೂ ದರ್ಶನಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಮಾನವನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಕರೆಯತಕ್ಕ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Agni verily is most wise ; he is the chief performer of religious rites a holy sage : the progeny of men glorify Agni as the invoker of the gods at sacrifices.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಖಾ ||

ನಾನಾ ಹ್ಯಂ ಗ್ನೇವಸೇ ಸ್ವರ್ಧಂತೇ ರಾಯೋ ಅರ್ಯಃ |

ತೂರ್ವಂತೋ ದಸ್ಯುನಾಯವೋ ವ್ರತೈಃ ಸೀಕ್ಷಂತೋ ಅವ್ರತಂ || ೩ ||

|| ಪದಶಾಖಾ ||

ನಾನಾ | ಹಿ | ಅಗ್ನೇ | ಅವಸೇ | ಸ್ವರ್ಧಂತೇ | ರಾಯಃ | ಅರ್ಯಃ |

ತೂರ್ವಂತಃ | ದಸ್ಯುಂ | ಆಯವಃ | ವ್ರತೈಃ | ಸೀಕ್ಷಂತಃ | ಅವ್ರತಂ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅರ್ಯೋರೇಶತೋ ರಾಯೋ ಧನಾನ್ಯವಸೇ ತ್ವತ್ತೋತ್ಪ್ರಾಣಾಂ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ನಾನಾ ಶತ್ರುಸಕಾಶಾಪ್ತೃಘ್ನಾಶಾಃ ಸ್ವರ್ಧಂತೇ | ಅಹಮೇವ ಪಾಲಯಾನ್ಯಹಮೇವ ಪಾಲಯಾನೀತಿ ಸ್ವರ್ಧಾಂ ಕುರ್ವಂತಿ | ಆಯವೋ ಮನುಷ್ಯಾಸ್ತೇ ಚ ಸ್ತೋತಾರೋ ದಸ್ಯುಮುಪಕ್ಷಪಯಿತಾರಂ ಶತ್ರುಂ ತೂರ್ವಂತೋ ಹಿಂಸಂತೋ ವ್ರತೈಶ್ಚೈವೈವತ್ಯೈರ್ಯಾಗ್ಯೈರವ್ರತಂ ವ್ರತವಿರೋಧಿನಂ ಚ ಪುರುಷಂ ಸೀಕ್ಷಂತಃ ಸೋಧುಮಭಿಭವಿತುಮಿಚ್ಛಂತೋ ಭವಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅವಸೇ—ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು | ಅರ್ಯಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ | ನಾನಾ—ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿ ಅಪಹೃತವಾದ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳು | ಸ್ವರ್ಧಂತೇ—ಯಜಮಾನನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ | ಆಯವಃ—ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ಮಾನವರು | ದಸ್ಯುಂ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು | ತೂರ್ವಂತಃ—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ | ವ್ರತೈಃ—ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ಅವ್ರತಂ—ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನನ್ನು | ಸೀಕ್ಷಂತಃ—ಎದುರಿಸಲು ಶಕ್ತರಾಗುವರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧನಗಳು ಯಜಮಾನನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ತಾನೆಂದು ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ. ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ ಮಾನವರು ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಶಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The manifold treasures of the enemy (detached from them) are emulous, Agni, for the preservation (of your worshippers): men who worship

you, triumphing over the spoiler, seek to shame him who celebrates no sacred rite by (their) observances.

! ಸಂಹಿತಾವಾಃ !

ಅಗ್ನಿ ರಸ್ನಾನ್ಯತೀಷಹಂ ವೀರಂ ದದಾತಿ ಸತ್ವತಿಂ |

ಯಸ್ಯ ತ್ರಸಂತಿ ಶವಸಃ ಸಂಚಕ್ಷಿ ಶತ್ವನೋ ಭಿಯಾ || ೪ ||

! ಪದವಾಃ !

ಅಗ್ನಿಃ | ಅಸ್ನಾಂ | ಯತೀಷಹಂ | ವೀರಂ | ದದಾತಿ | ಸತ್ವತಿಂ |

ಯಸ್ಯ | ತ್ರಸಂತಿ | ಶವಸಃ | ಸಂಚಕ್ಷಿ | ಶತ್ವನಃ | ಭಿಯಾ || ೪ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಗ್ನಿವೀರಂ ಪುತ್ರಂ ದದಾತಿ | ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ಕೀದೃಶಂ ಪುತ್ರಂ | ಅಸ್ನಾಮಸಾಮಾಪ್ತವ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಸನಿತಾರಂ ಸಂಭಕ್ತಾರಮೃತೀಷಹಮೃತೀನಾಮರಾತೀನಾಂ ಸೋಧಾರಮುಭಿಭವಿತಾರಂ ಸತ್ವತಿಂ ಸತಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಪಾಲಯಿತಾರಂ | ಯಸ್ಯ ವೀರಸ್ಯ ಸಂಚಕ್ಷಿ ಸಂದರ್ಶನೇ ಸತಿ ಶವಸೋ ಬಲಾತ್ ಭಿಯಾ ಭೀತ್ಯಾ ಶತ್ವನಸ್ಯ ಸಂತಿ ಉದ್ವಿಜಂತೇ ತಂ ವೀರಮಿತ್ಯನ್ವಯಃ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ವೀರಪುತ್ರನ | ಸಂ ಚಕ್ಷಿ—ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ | ಶವಸಃ—ಅವನ ಬಲದ | ಭಿಯಾ—ಭೀತಿಯಿಂದ | ಶತ್ವನಃ—ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ | ತ್ರಸಂತಿ—ಬೆದರಿ ಓಡುವರೋ ಅಂತಹ | ಅಸ್ನಾಂ—ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ | ಯತೀಷಹಂ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ | ಸತ್ವತಿಂ—ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ ಆದ | ವೀರಂ—ವೀರಪುತ್ರನನ್ನು | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ದದಾತಿ—ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

! ಛಾಂದೋಗ್ಯ |

ಯಾವ ವೀರಪುತ್ರನ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವನ ಬಲದ ಭೀತಿಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬೆದರಿ ಓಡುವರೋ ಅಂತಹ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ವೀರಪುತ್ರನನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Agni bestows (upon his worshippers) a male descendant, (the performer of good) works, the subduer of foes, the protector of the virtuous, at whose appearance his enemies tremble through fear of his prowess.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಂ ಹಿ ವಿದ್ಮನಾ ನಿದೋ ದೇವೋ ಮರ್ತಮುರುಷ್ಯತಿ |

ಸಹಾವಾ ಯಸ್ಯಾವೃತೋ ರಯಿರ್ವಾಜೇಷ್ವವೃತಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ಹಿ | ವಿದ್ಮನಾ | ನಿದಃ | ದೇವಃ | ಮರ್ತಂ | ಉರುಷ್ಯತಿ |

ಸಹವಾ | ಯಸ್ಯ | ಅವೃತಃ | ರಯಿಃ | ವಾಜೇಷು | ಅವೃತಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಹಾವಾ | ಸಹೋ ಬಲಂ | ತದ್ವಾನ್ ದೇವೋ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೋಽಗ್ನಿವಿದ್ಮನಾ ಜ್ಞಾನೇನ ಯುಕ್ತಃ ಸನ್ ತಂ ಮರ್ತಂ ಮನುಷ್ಯಂ ಯಜಮಾನಂ ನಿದೋ ನಿಂದಕಾದುರುಷ್ಯತಿ | ರಕ್ಷತಿ | ಹೀತಿ ಪುರಕಃ | ಯಸ್ಯ ಮರ್ತಸ್ಯ ರಯಿರ್ವಿರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಧನಮವೃತೋ ರಕ್ಷಃಪ್ರಭೃತಿಭಿರನಾಜ್ಞಾದಿತಂ ವಾಜೇಷು ಯಜ್ಜೇಷ್ವವೃತೋಽನ್ಯೈರ್ಯಜಮಾನೈರಸಂಭಕ್ತಂ ತಂ ಹವಿಸ್ತಂತಂ ಯಜಮಾನಮುರುಷ್ಯತೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಮಾನವನ (ಯಜಮಾನನ) | ರಯಿಃ—ಧನವು | ಅವೃತಃ—ಅಸುರರಿಂದ ಅಪಹೃತವಾಗದೆ | ವಾಜೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಅವೃತಃ—ಇತರ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ (ಅಂತಹ) | ಮರ್ತಂ—ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಸಹಾವಾ—ಶಕ್ತಿವಂತನೂ | ದೇವಃ—ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವಿದ್ಮನಾ—ಜ್ಞಾನಯುಕ್ತನಾಗಿ | ನಿದಃ—ನಿಂದಕರಿಂದ | ಉರುಷ್ಯತಿ—ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಯಾವ ಯಜಮಾನನ ಧನವು ಅಸುರರಿಂದಲೂ ಅಪಹೃತವಾಗದೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇತರ ಯಜಮಾನರಿಂದಲೂ ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಶಕ್ತಿವಂತನೂ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಜ್ಞಾನಯುಕ್ತನಾಗಿ ನಿಂದಕರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The mighty and divine Agni, endowed with knowledge, protects the mortal from reproach whose rich (offerings) are unobstructed (by evil spirits), and unshared by other (offerers) at sacrifices.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಅಚ್ಯಾ ನೋ ಮಿತ್ರಮಹೋ ದೇವ ದೇವಾನಗ್ನೇ ವೋಚಃ ಸುಮತಿಂ

ರೋದಸ್ಯೋಃ |

ವೀಹಿ ಸ್ವಸ್ತಿಂ ಸುಕ್ಷಿತಿಂ ದಿವೋ ನ್ಯೂನ್ದ್ರಿಷೋ ಅಂಹಾಂಸಿ ದುರಿತಾ ತರೇನು

ತಾ ತರೇನು ತವಾವಸಾ ತರೇನು || ೬ ||

|| ಪದವಾಃ ||

ಅಚ್ಯ | ನಃ | ಮಿತ್ರಮಹಃ | ದೇವ | ದೇವಾನ್ | ಅಗ್ನೇ | ವೋಚಃ | ಸುಮತಿಂ | ರೋದಸ್ಯೋಃ |

ವೀಹಿ | ಸ್ವಸ್ತಿಂ | ಸುಕ್ಷಿತಿಂ | ದಿವಃ | ನ್ಯೂನ್ | ದ್ರಿಷಃ | ಅಂಹಾಂಸಿ | ದುರಿತಾ | ತರೇನು | ತಾ |

ತರೇನು | ತವ | ಅವಸಾ | ತರೇನು || ೬ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೇಯಂ || ಅಕ್ಷರಾರ್ಥಸ್ತು | ಅನುಕೂಲದೀಪ್ತೇ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಾಗ್ನೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರಭಿಗತಸ್ತಮಸ್ಮದೀಯಾಂ ಸುಷ್ಪುತಿಂ ಯಷ್ಟವ್ಯಾನ್ ದೇವಾಸ್ತ್ರತಿ ವೋಚಃ | ಪ್ರಬ್ರೂಹಿ | ಸ್ತುತೇರ್ನೇತ್ಯನಸ್ಮಾಂಕ್ಲ ಸುನಿವಾಸಮವಿನಾಶಂ ಗಮಯ | ವಯಂ ಚ ತ್ವತ್ರಸಾದಾ-
ದ್ವಿಷ್ಟ್ಯಾನ್ ಸಾಸಾನಿ ತತ್ಪಲಾನಿ ದುರ್ಗಮನಾನಿ ಚಾತಿಕ್ರಾಮೇವ | ವ್ಯವಹಿತಾನಿ ಜನ್ಮಾಂತರಕೃತಾನಿ ಚ ತಾನ್ಯತಿಕ್ರಾಮೇವ | ತ್ವದೀಯೇನ ರಕ್ಷಣೀನಾತ್ಯಂತಮತಿಕ್ರಾಮೇನುತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಿತ್ರಮಹಃ—ಅನುಕೂಲಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಿಯುಳ್ಳವನೂ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ರೋದಸ್ಯೋಃ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ (ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ನೀನು) | ದೇವಾನ್ ಅಚ್ಯ—
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸುಮತಿಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ವೋಚಃ—ಪಠಿಸು (ಅರ್ಪಿಸು) |
ದಿವಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ | ನ್ಯೂನ್—ನಿರ್ಮಾಪಕರಾದ ನಮ್ಮನ್ನು | ಸುಕ್ಷಿತಿಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗೃಹಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ

ದುದೂ | ಸ್ತೃಸ್ತಿಂ—ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ವಿಠಿಂ—ಸೇರಿಸು | ವಯಂ—ನಾವು | ದ್ವಿಷಃ—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ಅಂಹಾಂಸಿ—ಪಾಪಗಳನ್ನೂ | ದುರಿತಾ—ದುಃಖಕಾರಕಗಳಾದ ಪಾಪದ ಫಲಗಳನ್ನೂ | ತರೇಮು—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ | ತಾ—ಜನ್ಮಾಂತರದ ಪಾಪಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ | ತರೇಮು—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ (ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) | ತವ—ನಿನ್ನ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ | ತರೇಮು—ಆ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನುಕೂಲಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳವನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥಿವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸು. ಸ್ತುತಿ ನಿರ್ವಾಹಕರೂ ಪಾಠಕರೂ ಆದ ನಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗೃಹಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಸು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ದುಃಖಕಾರಕಗಳಾದ ಪಾಪಫಲಗಳನ್ನೂ ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ನಾವು ಆ ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Divine Agni, revered as a friend, who, abiding in heaven and earth communicates our praise to the gods, conduct the offerer of adoration to domestic felicity, and may we overcome our adversaries, our difficulties : may we overcome them by your protection.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಇಮಮೂ ಷು ವ ಇತ್ಯೇಕೋನವಿಂಶತ್ಯುಚಂ ಪಂಚಿದಶಂ ಸೂಕ್ತವಾಂಗಿರಸಸ್ಯ ವೀತಹವ್ಯಸ್ಯ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯ ನಾರ್ಷಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಆದೌ ನವ ಜಗತ್ಯೆಸ್ತೃತೀಯಾಪಸ್ಯಾ ತು ಶಕ್ವಯೌತಿಶಕ್ವಯೌಃ ಸಂಚಿದಶೀ ಶಕ್ವರೀ ಸಪ್ತದಶ್ಯನುಷ್ಪುಬಿಷ್ಪಾದಶೀ ಬ್ರಹ್ಮತೀ ದಶಮ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಪಂಚಿ ಮೋದಶ್ಯೇಕೋನ-ವಿಂಶೀ ಚೇತಿ ಸಪ್ತ ತ್ರಿಷ್ಪುಭಃ | ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಇಮಮೂ ಷ್ಯೇಕೋನಾ ವೀತಹವ್ಯ ಋಷಿರ್ವಾ ಜಾಗತಂ ಸ್ವಾಗ್ಧತಮ್ಯಾಸ್ತೃತೀಯಾಪಂಚಿದಶ್ಯೌ ಶಕ್ವಯೌಃ ಪಸ್ಯೌತಿಶಕ್ವಯೌನುಷ್ಪುಬಿಷ್ಪುಹತ್ಯಾ ಉಪಾಂತ್ಯೇ ಇತಿ || ಸ್ವಾತರನುವಾಕ ಅಗ್ನೇಯೇ ಕೃತಾನಾಪ್ತಿಸತಸ್ತ್ರೇ ಚಾದಿತೋ ನವರ್ಚಃ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ | ಇಮಮೂ ಷು ವೋ ಅತಿಥಿಮುಷರ್ಬುಧಮಿತಿ ನವ | ಅ. ೪-೧೩ || ಇತಿ || ದಶರಾತ್ರೇ ಸಂಚಿಮೇಽದನಿ ನವರ್ಚವಾಚ್ಯುತಸ್ತ್ರಂ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ | ಇಮಮೂ ಷು ವೋ ಅತಿಥಿಮುಷರ್ಬುಧಮಿತಿ ನವಾಚ್ಯಂ | ಅ. ೨-೧೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಮಮೂ ಷು ವೋ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಅಂಗಿರಸಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನನಾದ ವೀತಹವ್ಯ ನೆಂಬುವನು ಅಥವಾ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಆಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಮೊದಲಿನ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ಥವು. ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಶಕ್ತರೀ ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅತಿಶಕ್ತರೀಭಂದಸ್ಥವು. ಹದಿನೈದನೆಯ ಋಕ್ಕು ಶಕ್ತರೀ, ಹದಿನೇಳನೆಯ ಋಕ್ಕು ಅನುಷ್ಟುಪ್, ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕು ಬೃಹತೀ, ಹತ್ತರಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕರವರೆಗಿನ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳೂ, ಹದಿನಾರನೆಯದೂ, ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಕೂ ಒಟ್ಟು ಏಳು ಋಕ್ಕುಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಥವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಇಮಮೂ ವ್ಯೇಕೋನಾ ವೀತಹವ್ಯ ಋಷಿರ್ವಾ ಜಾಗತಂ ಪ್ರಾಗ್ಧತಮ್ಯಾಸ್ತೃತೀಯಾಸಂಚಿದಶ್ಯಾ ಶಕ್ತರ್ಯೋ ವ್ಯಷ್ಯತಿಶಕ್ತರ್ಯೋನುಷ್ಟುಪ್ಪುಹತ್ಯಾ ಉಪಾಂತ್ಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕ ಮಂತ್ರ ಪಠನದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೀಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಮಮೂ ಷು ವೋ ಅತಿಥಿಮುಷರ್ಬುಧಮಿತಿ ನವ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ೪-೧೩) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಐದನೆಯ ದಿವಸ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆಚ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಇಮಮೂ ಷು ವೋ ಅತಿಥಿಮುಷರ್ಬುಧಮಿತಿ ನವಾಜ್ಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ೭-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೧ || ಸೂಕ್ತ—೧೫ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೧೭, ೧೮, ೧೯, ೨೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕಂಖ್ಯೆ—೧೯ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತೀ ವೀತಹವ್ಯೋ ನಾ ||

|| ದೇವತಾ—ಆಗ್ನಿ ||

|| ಛಂದಃ—೧, ೨, ೪, ೫, ೭-೯. ಜಗತೀ | ೩, ೧೫. ಶಕ್ತರೀ | ೬. ಅತಿಶಕ್ತರೀ ೧೦-೧೪, ೧೬, ೧೯. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೧೭. ಅನುಷ್ಟುಪ್ | ೧೮. ಬೃಹತೀ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮಮೂ ಷು ವೋ ಅತಿಥಿಮುಷರ್ಬುಧಂ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ವಿಶಾಂ ಪತಿವ್ಯಂ-
ಜಸೇ ಗಿರಾ |

ವೇತೀದ್ವಿವೋ ಜನುಷ್ವಾ ಕಚ್ಚಿದಾ ಶುಚಿಚೋಕ್ವಿದತ್ತಿ ಗರ್ಭೋ ಯದ-
ಚ್ಯುತಂ || ೧ ||

|| ಪದಸಾಃ ||

ಇಮಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಸು | ವಃ | ಅತಿಥಿಂ | ಉಷಃಽಬುಧಂ | ವಿಶ್ವಾಸಾಂ | ವಿಶಾಂ | ಪತಿಂ | ಋಂಜಸೇ |
ಗಿರಾ |

ನೇತಿ | ಇತ್ | ದಿವಃ | ಜನುಷಾ | ಕತ್ | ಚಿತ್ | ಅ | ಶುಚಿಃ | ಜ್ಯೋಕ್ | ಚಿತ್ | ಅತ್ತಿ | ಗರ್ಭಃ |
ಯತ್ | ಅಚ್ಯುತಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೀತಕವ್ಯ ಋಷೇ ಭರದ್ವಾಜ ನಾ ವಸ್ತುಂ || ವಿಭಕ್ತಿವಚನಯೋರ್ವ್ಯತ್ಯಯಃ || ಇಮಮು
ಇಮನೋನಾಗ್ನಿಂ ಗಿರಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಸ್ವಂಜಸೇ ಸುಷ್ಕು ಪ್ರಸಾಧಯ || ಋಂಜತಿಃ ಪ್ರಸಾಧನಕರ್ನೂತಿ
ಯಾಶ್ಚಃ || ಕೀದ್ರಕಂ | ಅತಿಥಿಂ ಸತತಂ ಗಂಶಾರಂ | ಯದ್ವಾ | ಅತಿಥಿವತ್ಸೃಜ್ಯಂ | ಉಷಬುಧಮುಷಸಿ
ಪ್ರಬುದ್ಧಂ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಸರ್ವಾಸಾಂ ವಿಶಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಿಂ ಪಾಲಯಿಶಾರಂ | ಜನುಷಾ ಜನ್ಮನಾ
ಸ್ತತ ಏವ ಶುಚಿಃ ಶುದ್ಧೋ ನಿರ್ಮಲೋ ನಾಗ್ನಿಃ ಕಚ್ಚಿತ್ ಕದಾಚಿತ್ ಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿದ್ಯಾಗಕಾಲೇ ದಿವೋ
ದ್ಯುಲೋಕಾದಾ ನೇತಿ | ಅಗಚ್ಚತಿ | ತದಾನೀಂ ಪ್ರಸಾಧಯೇತ್ಯನ್ವಯಃ | ಏವಂ ಪ್ರಸಾಧಿತೋಽಗ್ನಿ-
ರ್ಗರ್ಭೋರ್ಗಣ್ಯೋರ್ನರ್ಮಧ್ಯೇ ಗರ್ಭವದ್ವರ್ತಮಾನಃ | ಯದ್ವಾ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ಗರ್ಭೂತಃ ಸನ್
ಯದ್ವಿರಚ್ಯುತಂ ಚ್ಯುತಿರಹಿತಂ ನಿತ್ಯಮಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಸಾಧನಭೂತಂ ಸಯಃಪ್ರಭೃತಿಕಂ ತತ್
ಜ್ಯೋಕ್ತಿತ್ ಚಿರಕಾಲಮತ್ತಿ | ಭಕ್ತಯತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಋಷಿಯೇ) ಜನುಷಾ—ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ | ಶುಚಿಃ—ಶುದ್ಧನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ಕಚ್ಚಿತ್—
ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ ಅ ನೇತಿ—ಬರುತ್ತಾನೆ (ಇಂತಹ) | ಅತಿಥಿಃ—ಅತಿಥಿ
ಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನೂ | ಉಷಬುಧಂ—ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವವನೂ | ವಿಶ್ವಾಸಾಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ |
ವಿಶಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ | ಪತಿಂ—ಪಾಲಕನೂ ಆದ | ಇಮಮು—ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ | ವಃ—ನೀನು |
ಗಿರಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಋಂಜಸೇ—ಆರಾಧಿಸು | ಗರ್ಭಃ—ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭ
ರೂಪನಾಗಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು | ಯತ್—ಯಾವ ಹವಿಸ್ಸು | ಅಚ್ಯುತಂ—ನಾಶರಹಿತವಾಗಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು |
ಜ್ಯೋಕ್ತಿತ್—ಚಿರಕಾಲ | ಅತ್ತಿ—ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಋಷಿಯೇ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಜನ್ಮತಃ ಶುದ್ಧನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ಯುಲೋಕದಿಂದ
ಬರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನೂ ಉಷಃಕಾಲದಲ್ಲೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವವನೂ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ
ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ನೀನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸು. ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭರೂಪನಾಗಿರುವ
ಅಗ್ನಿಯು ನಾಶರಹಿತವಾಗಿರುವ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಚಿರಕಾಲ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭಕ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Propitiate by praises this guest who wakes at dawn, the cherisher of all people, who on every occasion descends, pure of origin, from heaven, and, present as the embryo (in the wood of attrition), consumes immediately the offered (oblation).

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆಗಳು ||

ವಃ—ತ್ವಂ | ತ್ವಂ—ನೀನು ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ವಃ ಎಂಬ ಯುಷ್ಮತ್ಪ್ರಭೃದ ದ್ವಿತೀಯಾ ಬಹುವಚನದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ವಿಭಕ್ತವಚನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕಡೆಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಋಂಜತಿಃ—ಋಂಜತಿಃ ಪ್ರಸಾಧನಕರ್ಮಾ | ಸಂತೋಷಪಡಿಸು, ಆರಾಧಿಸು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಋಂಜತಿ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆಯೆಂದು ಯಾಸ್ಯರು ಹೇಳಿ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಆ ವ ಋಂಜಸೇ ಊರ್ಜಾಂ ವ್ಯುಷ್ಟಿಸು ಇತ್ಯಸಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅತಿಥಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜಿಸೆಂದು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆ. ಯಾಸ್ಯರು ಈ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ—

ಋಷ್ಯೋ ದಮೂನಾ ಅತಿಥಿರ್ಮರೋಣ ಇವಂ ನೋ ಯಜ್ಞಮುಪ ಯಾಹಿ ವಿಧ್ಯಾನ್ |

(ಋ.ಸಂ. ೫-೪-೭)

ಎಂಬ ಋಕ್ಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ—ಅತಿಥಿರಭ್ಯತಿತೋ ಗೃಹಾನ್ ಭವತಿ ಅಭ್ಯೇತಿ ತಿಥಿಸು ಪರಕುಲಾನೀತಿ ವಾ ಪರಗೃಹಾಣೀತಿ ವಾ ಆಯಮಪೀತರೋ ಅತಿಥಿರೇತಸ್ಮಾದೇವ (ನಿ. ೪-೪) ಅತಿಥಿ ಎಂದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಹೋಗುವವನು ಅಥವಾ ಇಂತಹ ದಿನವೇ ಬರಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ (ಅ+ತಿಥಿ) ಎಂದರೆ ವಿಧಿನಿಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಬರುವವನು ಎಂದು ಅರ್ಥವು. ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಶಬ್ದದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು—ಇವನು (ಅತಿಥಿಯು) ಮನೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುವವನಾದ ಕಾರಣ ಅತಿಥಿಯೆನಿಸುವನು. ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣಮಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಮಾಡುವವರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರುವನು. ಈ ಅರ್ಥವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಗೇ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು.

ಗರ್ಭಃ—ಅರಣ್ಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಗರ್ಭವದ್ವರ್ತಮಾನಃ | ಯದ್ವಾ | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ಗರ್ಭ-ಭೂತಃ | ಅರಣ್ಯಗಳೆಂಬ ಮರದ ತುಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕಡೆದು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗರ್ಭರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ಅರ್ಥವು. ಅಥವಾ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ನಡುವೆ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಹವನೀಯಾದ್ಯಗ್ನಿ ಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವವನು ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಿತ್ರಂ ನ ಯಂ ಸುಧಿತಂ ಭೃಗವೋ ದಧುರ್ವನಸ್ತತಾವೀಡ್ಯಮೂರ್ಧ್ವ-
ಶೋಚಿಷಂ |

ಸ ತ್ವಂ ಸುಪ್ರೀತೋ ವೀತಹನ್ಯೇ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಶಸ್ತಿಭಿರ್ವಹಯಸೇ ದಿವೇ-
ದಿವೇ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಿತ್ರಂ | ನ | ಯಂ | ಸುಧಿತಂ | ಭೃಗವಃ | ದಧುಃ | ವನಸ್ತತಾ | ಆಡ್ಯಂ | ಊರ್ಧ್ವಶೋಚಿಷಂ |
ಸ | ತ್ವಂ | ಸುಪ್ರೀತಃ | ವೀತಹನ್ಯೇ | ಅದ್ಭುತ | ಪ್ರಶಸ್ತಿಭಿಃ | ಮಹಯಸೇ | ದಿವೇದಿವೇ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವನಸ್ತತಾವರಣ್ಯಂ ಸುಧಿತಂ ಸುಷ್ಮು ನಿಹಿತಮಿಾಡ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಮೂರ್ಧ್ವಶೋಚಿಷಮುಚ್ಚ್ರಿತ-
ತೇಜಸ್ವಂ ಯಮಗ್ನಿಂ ತ್ವಾಂ ಮಿತ್ರಂ ನ ಮಿತ್ರಮಿವ ಸಖಿಭೂತಮಿವ ಭೃಗವೋ ಮಹರ್ಷಯೋ ದಧುಃ |
ಅದಧುಃ ಗೃಹೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಂತಃ ಹೇ ಅದ್ಭುತ ಮಹನ್ನಗ್ನೇ ಸ ತಾದೃಶಸ್ತ್ವಂ ವೀತಹನ್ಯೇ ಏತತ್ಸಂಜ್ಞ
ಋಷೌ ಸುಪ್ರೀತಃ ಸುಷ್ಮು ಪ್ರೀಯಮಾಣೋ ಭವ | ಯತೋ ದಿವೇ ದಿವೇ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಪ್ರಶಸ್ತಿಭಿಃ
ಪ್ರಶಸ್ತೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ಮಹಯಸೇ ಪೂಜ್ಯಸೇ | ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಶ್ಲೇಷ್ ವೀತಹನ್ಯೇ ದತ್ತಹನಿಷ್ಠೇ
ಭರದ್ವಾಜ ಇತಿ ಯೋಜನೀಯಂ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅದ್ಭುತ—ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವನಸ್ತತಾ—ಆರಣಿಯಲ್ಲಿ | ಸುಧಿತಂ—ಸುಪ್ರ-
ನಾಗದವನೂ | ಆಡ್ಯಂ—ಸ್ತುತ್ಯನೂ | ಊರ್ಧ್ವಶೋಚಿಷಂ—ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಹರಡಿದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ
ವನೂ ಆದ | ಯಂ—ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಿತ್ರಂ ನ—ಸುಹೃತ್ತಿನಂತೆ | ಭೃಗವಃ—ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು |
ದಧುಃ—ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವೀತಹನ್ಯೇ—ವೀತಹವ್ಯನೆಂಬ ಋಷಿಯ
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ | ಸುಪ್ರೀತಃ—ಅನುಗ್ರಹಪರನಾಗು (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ದಿವೇದಿವೇ—ಪ್ರತಿದಿನವೂ | ಪ್ರಶಸ್ತಿಭಿಃ-
ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ | ಮಹಯಸೇ—ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಆರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರನಾಗದವನೂ ಸ್ತುತ್ಯನೂ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಉನ್ನತ
ವಾಗಿ ಹರಡಿದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಹೃತ್ತಿನಂತೆ ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೋ ಅಂತಹ

ನೀನು ವೀತಹವ್ಯನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಋಷಿಯ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಪರನಾಗಿರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Wonderful Agni, whom, adorable and upward flaming, the Bhrigus regard as a friend, deposited in the wood of (attrition), be pleased with Vitahavya, since you are glorified by (his) praise every day.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವನಸ್ಪತೌ ಸುಧಿತಂ—ವನಸ್ಪತಿಯೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷವು. ಇಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷವಿಹಾರವಾದ (ಮರದ) ತುಂಡುಗಳು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಅರಣಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅರಣಿಗಳು ಎರಡು, ಕೆಳಗಡೆ ದೊಡ್ಡದೂ ಅಗಲವೂ ಆಗಿರುವುದು ಒಂದು, ಅದರಮೇಲೆ ಕೋಲಿನಂತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮರದ ತುಂಡನ್ನಿಟ್ಟು ಕಡೆದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವರು. ಇದು ಎರಡನೆಯ ಮರದ ತುಂಡು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅರಣಿಯೆಂಬ ಮರದ ತುಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಗೂಢವಾಗಿ ಇರುವನೆಂದೂ ಕಡೆದನಂತನರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಆವಿರ್ಭೂತನಾಗುವನೆಂದೂ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಭೃಗವಃ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಯರು—**ಅರ್ಚಿಸಿ ಭೃಗುಃ ಸಂಬಭೂವ್ | ಭೃಗುಭ್ಯಃ ಪೂಜಾಮಾನೋ ನ ದೇಹೇ** (ನಿ. ೩-೧೭) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಎಂದರೆ ಭೃಗು ಎಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನು. ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ದಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಅವನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಉಂಟಾಗದೆ ಇದ್ದನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರುಕ್ತವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರರಾದ ದುರ್ಗಾಚಾರ್ಯರು **ಪ್ರಜಾಪತಿನಾ ಕಿಲ ತುಕ್ರೈನಾತ್ಮೀಯಮಾದಾಯ ಅಗ್ನೌ ದುತಂ | ತತಃ ಅರ್ಚಿಸಿ ಜ್ವಾಲಾಯಾಂ ಭೃಗುರ್ನಾಮ ಮಹರ್ಷಿಃ ಸಂಬಭೂವ**—ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತನ್ನ ರೇತಸ್ಸನ್ನು ಋಗ್ವಿಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡಿದನು. |ಆಗ ಅದರಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯುಂಟಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಭೃಗುಋಷಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಇವನು ದಹಿಸಲ್ಪಡದಿರುವ ಕಾರಣ ಇವನಿಗೆ ಭೃಗುವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವೀತಹವ್ಯೇ—ವೀತಹವ್ಯ ಎಂಬುವನು ಈ ಸೂಕ್ತದ ದ್ರಷ್ಟೃವಾದ ಋಷಿಯು. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದತ್ತಹವ್ಯೇ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರುವ ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ವೀತಹವ್ಯ ಅಥವಾ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಋಷಿಯು ದ್ರಷ್ಟೃವಾಗಿರುವನು ಎಂದು ಹಿಂದಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ವೀತಹವ್ಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಭರದ್ವಾಜಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅರ್ಥವು ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಅಂಗಿರಸಗೋತ್ರೋತ್ಪನ್ನರು. ಭರದ್ವಾಜಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಯರು—**ಭರಣಾದ್ಭರದ್ವಾಜಃ |** (ನಿ. ೩-೧೭) ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹವಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿರುವ ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಾಯಣರು ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿಭರದ್ವಾಜಾಯೆ—**ಸಂಭೃತಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನಾಯೆ** ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವರು. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ತ್ವಂ ದಕ್ಷಸ್ಯಾವ್ಯಕೋ ವೃಧೋ ಭೂರಯಃ ಪರಸ್ಯಾಂತರಸ್ಯ ತರುಷಃ |
ರಾಯಃ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ಮುರ್ತ್ಯೇಷ್ವಾ ಭರ್ದಿರ್ಯಚ್ಚ ವೀತಹನ್ಯಾಯ
ಸಪ್ರಥೋ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಸಪ್ರಥಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ತ್ವಂ | ದಕ್ಷಸ್ಯ | ಅವ್ಯಕಃ | ವೃಧಃ | ಭೂಃ | ಅಯಃ | ಪರಸ್ಯ | ಅಂತರಸ್ಯ | ತರುಷಃ |
ರಾಯಃ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಮುರ್ತ್ಯೇಷು | ಆ | ಭರ್ದಿಃ | ಯಚ್ಚ | ವೀತಹನ್ಯಾಯ |
ಸಪ್ರಥಃ | ಭರತ್ವಾಜಾಯ | ಸಪ್ರಥಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸ ತಾದ್ರಶೂವ್ಯಕೋ ಬಾಧಕರಹಿತಸ್ತ್ವಂ ದಕ್ಷಸ್ಯಾನುಷ್ಠಾನಸಮರ್ಥಸ್ಯ ವೃಧೋ
ವರ್ಧಯಿತಾ ಭೂಃ | ಭವಸಿ | ತಥಾ ಪರಸ್ಯ ವಿಪ್ರಕೃಷ್ಣಸ್ಯಾಯೋರ್ಧರೇಃ ಶತೋರಂತರಸ್ಯಾತಿಕತರಸ್ಯ
ಸಂನಿಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಶತೋಸ್ತರುಷಸ್ತರಿತಾ ಭವಸಿ | ಆತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಸಪ್ರಥಃ
ಸರ್ವತಃ ಸ್ವಭುಸ್ತ್ವಂ ಮುರ್ತ್ಯೇಷು ಮನುಷ್ಯೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಸಂಭೃತಹವಿರ್ವಕ್ಷಣಾನ್ಯಾಯ
ವೀತಹನ್ಯಾಯ | ವೀತಂ ಗಮಿತಂ ಹವ್ಯಂ ಹವಿಯೇನ ತಾದ್ರಶಾಯ ಭಾರದ್ವಾಜಾಯೇತಿ ವಾಯೋಜ್ಯಂ |
ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಭರ್ದಿಗೃಹವಾ ಯಚ್ಚ | ಪ್ರಯಚ್ಚ | ಸಪ್ರಥ ಇತಿ ಪುನರುಕ್ತಿರಾದರಾರ್ಥಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಅವ್ಯಕಃ—ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಸಃ ತ್ವಂ—ಅದೇ ನೀನು | ದಕ್ಷಸ್ಯ—
ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಯಜಮಾನನ | ವರ್ಧಯಿತಾ—ವೃದ್ಧಿ ಕಾರಕನಾಗಿ | ಭೂಃ—ಆಗದ್ದಿಯೆ |
ಪರಸ್ಯ—ದೂರದಲ್ಲರತಕ್ಕ | ಅರೈಃ—ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ | ಅಂತರಸ್ಯ—ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ |
ತರುಷಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ದಾಟಿಸುವವನಾಗು | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಪ್ರಥಃ—
ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನಾದ ನೀನು | ಮುರ್ತ್ಯೇಷು—ಮಾನವರಲ್ಲಿ | ಭರದ್ವಾಜಾಯ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ
ಇಟ್ಟಿರುವ | ವೀತಹನ್ಯಾಯ—ವೀತಹವ್ಯನಿಗೆ (ಆಧವಾ ವೀತಹವ್ಯನಾದ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ) | ರಾಯಃ—
ಧನಗಳನ್ನೂ | ಗೃಹಂ—ಗೃಹವನ್ನೂ | ಆ ಯಚ್ಚ—ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನೀನು ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಕಾರಕನಾಗಿ ಆಗಿದ್ದೀಯೆ. ದೂರದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ದಾಟಿಸುವವನಾಗು. ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನಾದ ನೀನು ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಭರದ್ವಾಜನಿಗೆ ಧನಗಳನ್ನೂ ಗೃಹವನ್ನೂ ಕೊಡು.

English Translation.

Agni, you, who are unresisted, become the benefactor of him who is skilled (in sacred rites), his defender against a near or distant enemy : Son of strength, who are ever renowned, grant wealth and a dwelling to Vitahavya, the offerer of the oblation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದ್ಯುತಾನಂ ವೋ ಅತಿಥಿಂ ಸ್ವರ್ಣರಮುಗ್ನಿಂ ಹೋತಾರಂ ಮನುಷಃ
ಸ್ವಧ್ವರಂ |

ವಿಪ್ರಂ ನ ದ್ಯುಕ್ಷವಚಸಂ ಸುವೃಕ್ತಿಭಿರ್ಹವ್ಯವಾಹಮರತಿಂ ದೇವವ್ಯಂಜಸೇ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ಯುತಾನಂ | ವಃ | ಅತಿಥಿಂ | ಸ್ವರ್ಣನರಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಹೋತಾರಂ | ಮನುಷಃ | ಸ್ವಅಧ್ವರಂ |
ವಿಪ್ರಂ | ನ | ದ್ಯುಕ್ಷವಚಸಂ | ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ | ಹವ್ಯವಾಹಂ | ಅರತಿಂ | ದೇವಂ | ವ್ಯಂಜಸೇ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೀತಹವ್ಯ ಶ್ಲಂ ಸುವೃಕ್ತಿಭಿಃ ಶೋಭನಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಹವ್ಯವಾಹಂ ಹವಿಷಾಂ ವೋಧಾರಂ ದೇವಮುಗ್ನಿ ವ್ಯಂಜಸೇ | ಪ್ರಸಾಧಯ | ಕೀದೃತಂ | ದ್ಯುತಾನಂ ದೀಪ್ಯಮಾನಂ ವೋ ಯಿಷ್ಠಾಕಮತಿಥಿ-ಮತಿಥಿವತ್ಪೂಜ್ಯಂ ಸ್ವರ್ಣರಂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯ ನೇತಾರಂ ಮನುಷೋ ಮನೋಃ ಪ್ರಜಾಪತೇರ್ಯಜ್ಞೇ ಹೋತಾರಂ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾರಂ ಸ್ವಧ್ವರಂ ಶೋಭನಯಿಜ್ಞಂ ವಿಪ್ರಂ ನ ಮೇಧಾವಿನಂ ವಿಶ್ವೈತಮಿವ ದ್ಯುಕ್ಷವಚಸಂ | ದೀಪ್ತೇರ್ನಿವಾಸಭೂತಂ ದ್ಯುಕ್ಷಂ | ತಾದೈಕವಾಕ್ಯೋಪೇತಮರತಿಮರ್ಯಂ ಸ್ಯಾಮಿನಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

(ಎಲೈ ವೀತಹವ್ಯನೇ) ದ್ಯುತಾನಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ವಃ—ನಿಮಗೆ | ಆತಿಥಿಂ—ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನೂ | ಸ್ವರ್ಣರಂ—ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವವನೂ | ಮನುಷಃ—ಮನುವಿನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಹೋತಾರಂ—ಹೋತೃವಾದವನೂ | ಸ್ವಧ್ವರಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ | ವಿಪ್ರಂ ನ—ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಂತೆ | ದ್ಯುಪ್ಪವಚಿಸಂ—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ | ಅರತಿಂ—ಪೂಜ್ಯನೂ | ಹವ್ಯವಾಹಂ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ | ದೇವಂ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಸುವ್ಯಕ್ತಿಭಿಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಋಂಜಸೇ—ಅಲಂಕರಿಸು.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ವೀತಹವ್ಯನೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ನಿಮಗೆ ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನೂ, ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವವನೂ, ಮನುವಿನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವಾದವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ, ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ವಾಕ್ಯುಳ್ಳವನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸು (ಸೋತ್ರಮಾಡು)

English Translation.

Propitiate with pious praises the radiant Agni, your guest, the guide to heaven, the invoker of the gods (at the sacrifice) of Manu, the celebrator of holy rites, the speaker of brilliant words like a learned sage, the bearer of oblations (to the gods), the lord, the divine.

| ಸಂಹಿತಾರ್ಥ |

ಸಾವಕಯಾ ಯತ್ತಿತಯಂತ್ಯಾ ಕೃಸಾ ಕ್ವಾಮುನ್ಪುರುಚಿ ಉಷಸೋ ನ
ಭಾನುನಾ |

ತೂರ್ವನ್ಯ ಯಾಮುನ್ನೇತಶಸ್ಯ ನೂ ರಣ ಆ ಯೋ ಘೃಣೇ ನತತ್ಪ್ರಸಾಣೋ
ಅಜರಃ || ೫ ||

। ಸದಸಾಃ ।

ಸಾವಕಯಾ | ಯಾಃ | ಚಿತಯಂತ್ಯಾ | ಕೃಪಾ | ಋಮನ್ | ರುರುಚೇ | ಉಷಸಃ | ನ | ಭಾನುನಾ |
 ತೂರ್ವನ್ | ನ | ಯಾಮನ್ | ಏತಶಸ್ಯ | ನು | ರಣೇ | ಆ | ಯಾಃ | ಘೃಣೇ | ನ | ತತ್ಪ್ರಾಣಃ |
 ಅಜರಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋಽಗ್ನಿಃ ಸಾವಕಯಾ ಶೋಧಯಿತ್ರಾ ಚಿತಯಂತ್ಯಾ ಚೇತಯಂತ್ಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಾಪಯಂತ್ಯಾ ಕೃಪಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ಋಮನ್ ಭೂವ್ಯಾಂ ರುರುಚೇ ದೀಪ್ಯತೇ | ಉಷಸೋ ನ ಭಾನುನಾ | ಯಥೋಷಸಃ ಪ್ರಕಾಶೇನ ಭಾಸಂತೇ ತದ್ಭತ್ | ಅಹಿ ಚ ಯಾಮನ್ ಯಾಮನಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ತೂರ್ವನ್ ತತ್ಪೂನ್ ಹಿಂಸನ್ ಪುರುಷ ಇವ್ಯತಶಸ್ಯತಕ್ಷಂಜ್ಞಸ್ಯ ಯುಷೇ ರಣೇ ಸೂರ್ಯೇಣ ಸಹ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಸಹಾಯಾರ್ಥಂ ಯೋಽಗ್ನಿರ್ನು ಪ್ರೀಪ್ರವಾ ಘೃಣೇ ಆದೀಪ್ಯತೇ | ಪ್ರೈತತಂ ಸೂರ್ಯೇ ಪಸ್ತುಧಾನಂ | ಯುಗ್ವೇ. ೧-೬೧-೧೫ | ಇತಿ ನಿಗಮಾಂತರಂ | ನೂನಂ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಸ್ತಸ್ಯ ಸಾಹಾಯ್ಯಮಕಾರ್ಪುಃ | ಯಕ್ಷ ತತ್ಪ್ರಾಣಸ್ತುಷಿತಃ ಪ್ರಭಾವೇನ ಸರ್ವಭಕ್ಷಣಶೀಲೋಽಪಿರೋ ಜರಾರಹಿತಶ್ಚ ಭವತಿ ತಂ ದೇವವ್ಯಂಜಸ ಇತಿ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾವೃಚಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಭಾನುನಾ—ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ಉಷಸೋ ನ—ಉಷಸ್ಸು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ | ಯಾಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಸಾವಕಯಾ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕವಾದುದು | ಚಿತಯಂತ್ಯಾ—ಚೈತನ್ಯದಾಯಿಯಾದುದು ಆದ | ಕೃಪಾ—ಪ್ರಭೆಯಿಂದ | ಋಮನ್—ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ | ರುರುಚೇ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ | ಯಾಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ನು—ಕ್ಷೀಪ್ರವಾಗಿ | ಯಾಮನ್—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ತೂರ್ವನ್—ಹಿಂಸಕನಾದ ಪುರುಷನಂತೆ | ಏತಶಸ್ಯ—ಏತಶನು ನಡೆಸುವ | ರಣೇ—ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ | ಆ ಘೃಣೇ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ | (ಯಾಃ—ಯಾರು) | ತತ್ಪ್ರಾಣಃ—ಸಕಲವನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ಅಜರಃ—ಜರಾರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುವನೋ (ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸು).

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಉಷಸ್ಸು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕವಾದುದು, ಚೈತನ್ಯದಾಯಿಯಾದುದು ಆದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ, ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿರೂಪ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವಂತೆ ಏತಶನ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಏತಶನ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಕ್ಷೀಪ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನೋ, ಯಾರು ಸಕಲವನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಜರಾರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುವನೋ, ಅಂತಹ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸು.

English Translation

(Propitiate him) who shines upon the earth with purifying and enlightening lustre, as the dawns with light; him, who like (a warrior) discomfiting (his foes) quickly blazed forth in the contest in defence of Etasha; him, who is satiated (with food). exempt from decay.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಏತಶಸ್ಯ—ಏತಶ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡುವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವಿರುವುದು ಸೂರ್ಯಾಶ್ವಕ್ಕೆ ಏತಶನೆಂದು ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ಏತಶನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಏತಶನೆಂಬ ಋಷಿಯೊಡನೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಂಟರ್ಥವಿರುವುದು. ಋ. ಸಂ. ೧-೬೧-೧೫ ಮತ್ತು ಋ ಸಂ. ೧-೧೨೧-೧೩ ನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಿಕಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ.

ಸ್ವಶ್ವನಾಮಾ ಕಶ್ಚಿದ್ರಾಜಾ | ಸ ಚ ಪುತ್ರಾರ್ಥಂ ಸೂರ್ಯಮುಪಾಸ್ತೇ | ಸ ಚ ಸೂರ್ಯಃ ಪುತ್ರ-
ರೂಪೇಣ ಸ್ವಯಮೇವ ತತ್ರೋತ್ಪನ್ನಃ ಸನ್ ಏತಶಾಖ್ಯೇನ ಮಹರ್ಷಿಣಾ ಸಾರ್ಥಂ ಯುದ್ಧಂ
ಚಿಕಾರ | ತದಾನೀಂ ಸ ಋಷಿಃ ಯುದ್ಧೇ ಜಯಾರ್ಥಮಿಂದ್ರಂ ತುಷ್ಪಾವ | ಸ ಇಂದ್ರಃ ತೇನ
ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಸನ್ ಸ್ವಶ್ವಪುತ್ರಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನಃ ಸಂಗ್ರಾಮಾತ್ ಏನಮುಪಾಲ
ಯಾದಿತಿ ||
(ಸಾ. ಭಾ. ೧-೬೧-೧೫)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಶ್ವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿದ್ದನು ಅವನು ತನಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸೂರ್ಯನು ತಾನೇ ಅವನಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಈ ಪುತ್ರನು ಏತಶ ಎಂಬ ಋಷಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆ ಏತಶನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಜಯವು ಲಭಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಅವನ ಸ್ತುತಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಸ್ವಶ್ವಪುತ್ರನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಏತಶ ಋಷಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಏತಶ ಋಷಿಯು ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು ಎಂದಿದೆ. ವೃತ್ರಹನನವೇ ನೊದಲಾದ ಇಂದ್ರನ ಅನೇಕ ಸಾಹಸ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಆರೋಪಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು ಮುಗ್ಧೀದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಮುಗ್ನಿಂ ವಃ ಸಮಿಥಾ ದುವಸ್ಯತ ಪ್ರಿಯಂಪ್ರಿಯಂ ವೋ ಅತಿಥಿಂ
ಗೃಣೇಷಣಿ |

ಉಪ್ ನೋ ಗೀರ್ಭಿರನ್ಯುತಂ ವಿವಾಸತ ದೇವೋ ದೇವೇಷು ವನತೇ ಹಿ
 ವಾಯುಂ ದೇವೋ ದೇವೇಷು ವನತೇ ಹಿ ನೋ ದುವಃ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಂಽಅಗ್ನಿಂ | ವಃ | ಸಂಽಇಧಾ | ದುವಸ್ಯತ | ಪ್ರಿಯಂಽಪ್ರಿಯಂ | ವಃ | ಅತಿಥಿಂ | ಗೃಣೇಷಣಿ |
 ಉಪ್ | ವಃ | ಗೀರ್ಽಭಿಃ | ಅನ್ಯುತಂ | ವಿವಾಸತ | ದೇವಃ | ದೇವೇಷು | ವನತೇ | ಹಿ | ವಾಯುಂ |
 ದೇವಃ | ದೇವೇಷು | ವನತೇ | ಹಿ | ನಃ | ದುವಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ವೋ ಯೋಯಂ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಿಯಮತ್ಯಂತಂ ಪ್ರಿಯಂ ವೋ
 ಯುಷ್ಮಾಕಮತಿಥಿಮತಿಥಿವತ್ಸೂಚ್ಯಂ ಗೃಣೇಷಣಿ ಕಬ್ಜನೀಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಮಗ್ನಿಮಗ್ನಿಮಗ್ನಿಮೇವ |
 ನಾನ್ಯಂ ದೇವಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಮಿಧಾ ಸಮಿಂಧನೇನ ಸಮಿದ್ಧಿವಾ ದುವಸ್ಯತ | ಪರಿಚರತ | ಯದ್ವಾ |
 ಗೃಣೇಷಣತಿ ಸಪ್ತಮ್ಯಂತಂ | ಗೃಣೇಷಣಿ ಸ್ತೋತ್ರೇ ವಿಷಯತಯಾ ವರ್ತಮಾನಂ | ಅಸಿ ಚ ವೋ
 ಯೋಯಮವ್ಯತಮವರಣಮಗ್ನಿಂ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರುಪೇತ್ಯ ವಿವಾಸತ ಪರಿಚರತ | ಹಿ ಯುಷ್ಮಾಕ್
 ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯೇ ದೇವೋ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತೋಽಗ್ನಿವಾಯುಂ ವರಣೇಯಂ ಸಮಿದಾದಿಕಂ
 ವನತೇ ಸಂಭಜತೇ | ಹಿ ಯುಷ್ಮಾಚ್ಚ ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯೇ ದೇವೋಽಗ್ನಿನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ದುವಃ
 ಪರಿಚರಣಂ ವನತೇ ಸಂಭಜತೇ ತಸ್ಮಾದ್ಧುವಸ್ಯತೇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ) ವಃ—ನೀವು | ಪ್ರಿಯಂಪ್ರಿಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾದವನೂ | ವಃ—ನಿಮಗೆ |
 ಅತಿಥಿಂ—ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನಾದವನೂ | ಗೃಣೇಷಣಿ—ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಮಗ್ನಿಂ—
 ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ | ಸಮಿಧಾ—ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಪಿಸುವುದರಿಂದ | ದುವಸ್ಯತ—ಪೂಜಿಸಿ | ಹಿ—ಯಾವ
 ಕಾರಣದಿಂದ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ | ದೇವಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ವಾರ್ಯಂ—ಅಪೇಕ್ಷಿತ
 ವಾದ ಸಮಿತ್ತನ್ನು | ವನತೇ—ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೋ | ಹಿ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ದೇವೇಷು—ದೇವತೆಗಳ
 ನಡುವೆ | ದೇವಃ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯು | ನಃ ದುವಃ—ನಮ್ಮ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು | ವನತೇ—ಸ್ವೀಕರಿಸು
 ವನೋ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ವಃ—ನೀವು | ಅವ್ಯತಂ—ವರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಗೀರ್ಭಿಃ—
 ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಉಪ ವಿವಾಸತ—ಉಪಚರಿಸಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನಾದವನೂ, ನಿನಗೆ ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನಾದವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತುತ್ಯನೂ ಆದ; ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ, ಸಮಿದಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿರಿ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನಿಂದ ಅವೇಕ್ಷಿತವಾದ ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಸೇವೆಗಳನ್ನೂ ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೋ, ಆದುದರಿಂದಲೇ, ನೀವು ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿರಿ.

English Translation.

Worship repeatedly the adorable Agni with fuel; (him) who is ever your dear friend, your guest: approach the immortal Agni with praises, for he, a god among gods, accepts our homage.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಮಿ॑ದ್ಧಮ॑ಗ್ನಿಂ ಸಮಿ॑ಧಾ ಗಿ॒ರಾ ಗೃ॑ಣೇ ಶುಚಿ॑ಂ ಪಾವ॑ಕಂ ಪು॒ರೋ ಅ॑ಧ್ವರೇ
ಧ್ರುವಂ॑ |

ವಿಪ್ರಂ॑ ಹೋ॒ತಾರಂ॑ ಪು॒ರುನಾರ॑ನುದ್ರುಹಂ॑ ಕ॒ವಿಂ ಸು॒ನ್ಮೈರೀ॑ಮಹೇ
ಜಾತ॑ನೇದಸಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಂ॒ವ॑ದ್ಧಂ | ಅ॒ಗ್ನಿಂ | ಸಂ॒ವ॑ಧಾ | ಗಿ॒ರಾ | ಗೃ॑ಣೇ | ಶು॒ಚಿ॑ಂ | ಪಾವ॑ಕಂ | ಪು॒ರಃ | ಅ॒ಧ್ವ॑ರೇ | ಧ್ರುವಂ॑ |
ವಿ॒ಪ್ರಂ॑ | ಹೋ॒ತಾರಂ॑ | ಪು॒ರು॒ನಾರಂ॑ | ಅ॒ದ್ರು॒ಹಂ॑ | ಕ॒ವಿಂ | ಸು॒ನ್ಮೈ॑ರೀ | ಈ॒ಮಹೇ॑ | ಜಾತ॑ನೇದಸಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದಶನೇಽಠನ್ಯಾಗ್ನಿಮಾರುತೇ ಸಮಿದ್ಧಮಿತಿ ತ್ವಚೋ ಜಾತನೇದಸ್ಯನಿವಿದ್ಧಾನಾರ್ಥಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸಮಿದ್ಧಮಗ್ನಿಂ ಸಮಿಧಾ ಗಿರಾ ಗೃಣ ಇತಿ ತ್ವಚಕ್ಷ | ಅ. ೪-೧೨ | ಇತಿ ||

ಸಮಿದ್ಧಂ ಸಮ್ಯಗ್ನೀಪ್ತಮಗ್ನಿಂ ಸಮಿಧಾ ಸಮಿಂಧನಹೇತುಭೂತಯಾ ಗಿರಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಗೃಣೇ | ಸ್ತೌಮಿ | ಯದ್ವಾ | ಸಮಿಧಾ ಸಮಿದ್ಧಿರ್ವಾರುಭಿಃ ಸಮಿದ್ಧಂ ಸಮ್ಯಗಿದ್ಧಂ | ಅಸಿ ಚ ಶುಚಿಂ ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಂ ಪಾವಕಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಶೋಧಕಂ ಧ್ರುವಂ ನಿಕ್ಷಲಂ ತಮಗ್ನಿಮಧ್ವರೇ ಯಜ್ಞೇ ಪುರಸ್ಕರೋಮಾತಿ

ಶೇಷಃ | ತಥಾ ವಿಪ್ರಂ ಮೇಧಾವಿನಂ ಹೋತಾರಂ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾರಂ ಪುರುವಾರಂ ಬಹು-
ಭಿರ್ವರಣೀಯಮದ್ಭುಹಮದ್ರೋಗ್ಧಾರಂ ಸರ್ವೇಷಾಮನುಕೂಲಂ ಕವಿಂ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿನಂ ಜಾತವೇದಸಂ
ಜಾತಾನಾಂ ವೇದಿತಾರಮಗ್ನಿಂ ಸುಮ್ನೈಃ ಸುಖಕರೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರೀಮಹೇ | ಸಂಭಜಾಮಹೇ | ಯದ್ವಾ
ದ್ವಿತ್ತೀಯಾರ್ಥೇ ತ್ವತ್ತೀಯಾ | ಸುಮ್ನಾನಿ ಧನಾನೀಮಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಸಮಿಧಾ—ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ | ಸಮಿಧ್ಧಂ—ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಗಿರಾ—
ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಗೃಣೀ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಶುಚಿಂ—ಸ್ವಯಂಶುದ್ಧನೂ | ಪಾವಕಂ—ಶುದ್ಧಿ ಕಾರಕನೂ |
ಧ್ರುವಂ—ಸ್ಥಿರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಅಧ್ವರೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಪುರಃ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ವಿಪ್ರಂ—
ಮೇಧಾವಿಯೂ | ಹೋತಾರಾಂ—ಹೋತೃರೂಪನೂ | ಪುರುವಾರಂ—ಅನೇಕರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತನೂ | ಅದ್ಭುಹಂ—
ದ್ರೋಹರಹಿತನೂ | ಕವಿಂ—ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ | ಜಾತವೇದಸಂ—ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು |
ಸುಮ್ನೈಃ—ಸುಖಕಾರಕಗಳಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಈಮಹೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸ್ವಯಂಶುದ್ಧನೂ,
ಇತರರನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವವನೂ ಸ್ಥಿರನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಾನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮೇಧಾವಿಯೂ
ಹೋತೃರೂಪನೂ ಅನೇಕರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತನೂ ದ್ರೋಹರಹಿತನೂ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು
ಸುಖಕಾರಕಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I glorify with praise the kindled Agni, pure, purifying, permanent,
(placed) before (us) at the sacrifice : let us celebrate with pleasant (hymns)
the wise Agni, the invoker of the gods, the adored of many, the benevolent
the far-seeing, him who knows all that exists.

। ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ।

ಯಜ್ಞದ ಹತ್ತನೆಯ ದಿವಸ ಅಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಿಧ್ಧಮಗ್ನಿಂ ಎಂದು ಮೊದ
ಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೭-೯ ಎಂಬ ಮೂರು ಪುಕ್ತಗಳನ್ನು ಜಾತವೇದಸ್ ಎಂಬ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನಿದ್ಧಾ
ನೀಯ ಸೂಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ಸಮಿಧ್ಧಮಗ್ನಿಂ ಸಮಿಧಾ
ಗಿರಾ ಗೃಣ ಇತಿ ತೈಚಿತ್ಲ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೧೨) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ ದೂತಮಗ್ನೇ ಅಮೃತಂ ಯುಗೇಯುಗೇ ಹವ್ಯವಾಹಂ ದಧಿರೇ
ಪಾಯುಮಿಾಡ್ಯಂ |

ದೇವಾಸಶ್ಚ ಮರ್ತಾಸಶ್ಚ ಜಾಗ್ಯವಿಂ ವಿಭುಂ ವಿಶ್ವತಿಂ ನಮಸಾ ನಿ ಷೇದಿರೇ ||

|| ೯ದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ದೂತಂ | ಅಗ್ನೇ | ಅಮೃತಂ | ಯುಗೇಯುಗೇ | ಹವ್ಯವಾಹಂ | ದಧಿರೇ | ಪಾಯುಂ |
ಈಡ್ಯಂ |

ದೇವಾಸಃ | ಚ | ಮರ್ತಾಸಃ | ಚ | ಜಾಗ್ಯವಿಂ | ವಿಭುಂ | ವಿಶ್ವತಿಂ | ನಮಸಾ | ನಿ | ಷೇದಿರೇ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಾಂ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾಶ್ಚ ಮರ್ತಾಸೋ ಮನುಷ್ಯಾಶ್ಚ ದೂತಂ ದಧಿರೇ |
ವಿದಧಿರೇ | ಕೃತವಂತಃ | ಕೀದೃಶಂ ತ್ವಾಂ | ಅಮೃತಮಮರಣಂ ಯುಗೇ ಯುಗೇ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ
ತತ್ತದ್ಯಾಗಾನುಷ್ಠಾನಸಮಯೇ ಹವ್ಯವಾಹಂ ಹವ್ಯಾನಾಂ ಹವಿಷಾಂ ವೋಧಾರಂ ಪಾಯುಂ ಪಾಲಯಿ-
ತಾರಮಿಾಡ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ | ಅಪಿ ಚ ತ ಉಭಯವಿಧಾ ಜಾಗ್ಯವಿಂ ಜಾಗರಣಶೀಲಂ ವಿಭುಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ
ವಿಶ್ವತಿಂ ವಿಶಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪಾಲಯಿತಾರಂ ತಮಗ್ನಿಂ ನಮಸಾ ನಮಸ್ಕಾರೇಣ ಹವಿರ್ವಕ್ಷಣಾನ್ನೇನ ವಾ
ನಿ ಷೇದಿರೇ | ಉಪಸೇದಿರೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

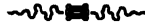
ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಮೃತಂ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಯುಗೇ
ಯುಗೇ—ಪ್ರತಿಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ | ದೇವಾಸಃ—ದೇವತೆಗಳೂ | ಮರ್ತಾಸಃ—ಮಾನವರೂ |
ದೂತಂ—ದೂತನನ್ನಾಗಿ | ದಧಿರೇ—ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ | ಹವ್ಯವಾಹಂ—ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ | ಪಾಯುಂ—
ಪಾಲಕನೂ | ಈಡ್ಯಂ—ಸ್ತುತೃನೂ | ಜಾಗ್ಯವಿಂ—ಪ್ರಬುದ್ಧನೂ | ವಿಭುಂ—ವ್ಯಾಪಕನೂ | ವಿಶ್ವತಿಂ—
ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ನಮಸಾ—ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ | ನಿಷೇದಿರೇ—ಸಮಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದೇವತೆಗಳೂ, ಮಾನವರೂ
ದೂತನನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅವರು ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ, ಪಾಲಕನೂ, ಸ್ತುತೃನೂ, ಪ್ರಬುದ್ಧನೂ,
ವ್ಯಾಪಕನೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಸಮಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದರು.

English Translation.

You, Agni, have gods and men in every age retained as their messenger, immortal bearer of oblations, beneficent, adorable : they have placed him with reverence (upon the altar), vigilant, prevailing, the proteeter of mankind,

|| ಸಂಹಿತಾವಾತಃ ||

ವಿಭೂಷಣ್ಣ ಗ್ನ ಉಭಯಾ ಅನು ವ್ರತಾ ದೂತೋ ದೇವಾನಾಂ ರಜಸೀ
ಸಮಾಯಸೇ |

ಯತೇ ಧೀತಿಂ ಸುಮತಿಮಾವೃಣೇಮಹೇಽಥ ಸ್ತಾ ನಪ್ತೀವರೂಘಃ ಶಿವೋ
ಭವ || ೯ ||

|| ಪದವಾತಃ ||

ವಿಭೂಷಣ್ | ಅಗ್ನೇ | ಉಭಯಾನ್ | ಅನು | ವ್ರತಾ | ದೂತಃ | ದೇವಾನಾಂ | ರಜಸೀ | ಅತಿ | ಸಂ |
ಈಯಸೇ |

ಯತ್ | ತೇ | ಧೀತಿಂ | ಸುಮತಿಂ | ಆವೃಣೇಮಹೇ | ಅಥ | ಸ್ತಾ | ನಪ್ತೀ | ಶಿವೋ | ಶಿವಃ |
ಭವ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಉಭಯಾನುಭಯವಿಧಾನ್ ದೇವಾನ್ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ವಿಭೂಷಣ್ ವಿಶೇಷೇಣ
ಭೂಷಯನ್ ಅಲಂಕಾರವನ್ ತ್ವಮನು ವ್ರತಾ ವ್ರತಾನ್ಯನು ವ್ರತೇಷು ಕರ್ಮಸು ಯಾಗೇಷು ದೇವಾನಾಂ
ದೂತಃ ಸನ್ ರಜಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ ಸಮಾಯಸೇ | ಸಂಚರಸಿ | ದೇವಾನಾನೇತುಂ ದ್ಯುಲೋಕಂ
ಗಚ್ಛಿಸಿ ಹವೀಂಷಿ ಚ ನೇತುಮಿಮಂ ಲೋಕಂ | ಕಿಂಚ ಯದ್ಯೌಸ್ತಾತ್ರೇ ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಂ ಧೀತಿಂ
ಕರ್ಮ ಸುಮತಿಂ ಶೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಚಾವೃಣೇಮಹೇ ವಯಂ ಸಂಭಜಾಮಹೇ ಅಧಾತಃ ಕಾರಣಾತ್
ಶಿವರೂಘಸ್ತಿಸ್ತಾ ನಪ್ತೀಂ ನೋಽಸ್ತಾಕಂ ಶಿವಃ ಸುಖಕರೋ ಭವ | ಸ್ತೀಶ್ಯೇತಶ್ಚಾದಪೂರಣಂ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಉಭಯಾನ್—ದೇವಮಾನವಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ವಿಭೂಷಣ್—ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ | ಅನು ವ್ರತಾ—ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ | ದೇವಾನಾಂ—ದೇವತೆಗಳಿಗೆ | ದೂತಃ—ದೂತನಾಗದ್ದುಕೊಂಡು | ರಜಸೀ—ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಸಮೀಯಸೇ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಯತ್—ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ | ಧೀತಿಂ—ಕರ್ಮವನ್ನೂ | ಸುಮತಿಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ | ಅವ್ಯಚೇಮಹೇ—ಸಂಪಾದಿಸುವೆನೋ | ಅಥ—ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ | ತ್ರಿವರೂಘಃ—ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವ ನೀನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶಿವಃ—ಸುಖಕರನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗಿರು.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದೇವಮಾನವಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೂತನಾಗದ್ದುಕೊಂಡು ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸುವೆನೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವ ನೀನು ನಮಗೆ ಸುಖಕರನಾಗಿರು

English Translation.

Showing grace, Agni, to both (gods and men), and at each sacred rite the messenger of the gods, you traverse earth and heaven : inasmuch as we offer you worship and praise, therefore you, who are the guardian of the three (regions), be auspicious to us.

|| ವಿವರ ||

ರಜಸೀ ಸಮೀಯಸೇ—ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವ್ಯಾ ಸಂಚರಿಸಿ | ದೇವಾನಾಂನೇತುಂ ದ್ಯುಲೋಕಂ ಗಚ್ಛಸಿ ಹವೀಂಷಿ ಚ ನೇತುಮಿಮಂ—ಲೋಕಂ | ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವ ದೂತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಯಜಮಾನರು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ಕರತರಲು ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೂ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಗೂ ಬರುವನು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

ತ್ರಿವರೂಘಃ—ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವವನು. ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ಅದಿತ್ಯರೂಪದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯುದ್ರೂಪದಿಂದ (ಮಿಂಚು) ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿ (ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿ ಅಥವಾ ಲೌಕಿಕಾಗ್ನಿ) ರೂಪದಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನಾದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವವನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದು ರೂಢಿಯು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಠಃ ||

ತಂ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಸುದೃಶಂ ಸ್ವಂಚಮವಿದ್ವಾಂಸೋ ವಿದುಷ್ಟರಂ ಸಪೇಮು |
ಸ ಯಕ್ಷದ್ವಿಶ್ವಾ ವಯುನಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್ಪ್ರಹವ್ಯಮಗ್ನಿರಮೃತೇಷು ವೋಚತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ | ಸುದೃಶಂ | ಸ್ವಂಚಂ | ಅವಿದ್ವಾಂಸಃ | ವಿದುಃಶರಂ | ಸಪೇಮು |
ಸಃ | ಯಕ್ಷತ್ | ವಿಶ್ವಾ | ವಯುನಾನಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ಪ್ರ | ಹವ್ಯಂ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಮೃತೇಷು | ವೋಚತ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರಾಗ್ನೇಯೇ ಕ್ರತೌ ತ್ರೈಷ್ಟುಭೇ ಛಂದಸಿ ತಂ ಸುಪ್ರತೀಕಮಿ-
ತ್ಯಾದ್ಯಾಃ ಷಡ್ವಚಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತಂ ಸುಪ್ರತೀಕಮಿತಿ ಷಟ್ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ ||

ಅವಿದ್ವಾಂಸೋ ವೈದುಷ್ಯರಹಿತಾ ಅಲ್ಪಮತಯೋ ವಯಂ ವಿದುಷ್ಟರಂ ವಿದ್ವತ್ತರಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ
ತಮಗ್ನಿಂ ಸಪೇಮು | ಪರಿಚರೇಮು | ಕೀದೃಶಂ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಶೋಭನಾಂಗಂ ಸುದೃಶಂ ಶೋಭನದ್ರ-
ಷ್ಟಾರಂ ಸ್ವಂಚಂ ಸುಷ್ಯಂಚಂತಂ ಗಚ್ಚಂತಂ | ಕಿಂಚ ಶ ತಾವ್ಯಶೋಽಗ್ನಿಯಕ್ಷತ್ | ದೇವಾನ್ಯಜತು |
ವಿಶ್ವಾ ಸರ್ವಾಣಿ ವಯುನಾನಿ | ಜ್ಞಾನನಾಮೃತತ್ | ಇಹ ತು ಜ್ಞಾತವ್ಯೇ ವರ್ತತೇ | ಜ್ಞಾತವ್ಯಾನ್ಯರ್ಥ-
ಜಾತಾನಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಜಾನನ್ನಗ್ನಿರಮೃತೇಷು ಮರಣರಹಿತೇಷು ದೇವೇಷು ಹವ್ಯಮಸ್ತದೀಯಂ ಹವಿಃ ಪ್ರ
ವೋಚತ್ | ಪ್ರಬ್ರವೀತು | ಯುಷ್ಮದರ್ಥಂ ಹವಿಃ ಕಲ್ಪಿತಂ ತದರ್ಥಂ ಯೂಯಮಾಗಚ್ಯತೇತ್ಯೇವಂ
ಕಥಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಅವಿದ್ವಾಂಸಃ—ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನಾವು | ವಿದುಷ್ಟರಂ—ಅತ್ಯಂತ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನೂ |
ಸುಪ್ರತೀಕಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಂಗವುಳ್ಳವನೂ | ಸುದೃಶಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ವಂಚಂ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ತಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಸಪೇಮು—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ಸಃ—ಅದೇ
ಅಗ್ನಿಯು | ಯಕ್ಷತ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ವಯುನಾನಿ—ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನೂ |
ವಿದ್ವಾನ್—ತಿಳಿದಿರುವ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಅಮೃತೇಷು—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ |
ಹವ್ಯಂ—ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಪ್ರ ವೋಚತ್—ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನಾವು ಅತ್ಯಂತ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಂಗವುಳ್ಳವನೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ರೂಪ
ವುಳ್ಳವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಗಮನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಗಳನ್ನು
ಪೂಜಿಸಲಿ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಿ.

English Translation.

We of little wisdom adore the most wise Agni, the well-formed, the well-looking, the graceful-moving : may Agni, who knows all things that are to be known, offer the sacrifice : may he announce the oblation to the immortals.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪ್ರಾತರನುನಾಕಮಂತ್ರ ಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್‌ಭಂದಸ್ಥಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ತಂ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಆರು ಋಕ್ಯುಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ—ತಂ ಸುಪ್ರತೀಕಮಿತಿ ಷಟ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೪-೧೩) ವಿದ್ಯತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತನ್ಮಗ್ನೇ ಸಾಸ್ತುತ ತಂ ಸಿಪರ್ಷಿ ಯಸ್ತು ಆನಟ್ಟಿವಯೇ ಶೂರ ಧೀತಿಂ |

ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನಾ ನಿಶಿತಂ ವೋದಿತಿಂ ನಾ ತಮಿತ್ಪುಣಕ್ತಿ ಶವಸೋತ ರಾಯಾ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಅಗ್ನೇ | ಸಾಸಿ | ಉತ | ತಂ | ಸಿಪರ್ಷಿ | ಯಃ | ತೇ | ಆನಟ್ | ಕವಯೇ | ಶೂರ | ಧೀತಿಂ |

ಯಜ್ಞಸ್ಯ | ನಾ | ನಿಶಿತಂ | ನಾ | ಉತ್ಪುಣಕ್ತಿಂ | ನಾ | ತಂ | ಇತ್ | ಪುಣಕ್ತಿ | ಶವಸಾ | ಉತ | ರಾಯಾ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತಂ ಪುರುಷಂ ಸಾಸಿ | ರಕ್ಷಸಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ತಂ ಸಿಪರ್ಷಿ | ಕಾಮ್ಯಃ ಪೂರಯಸಿ | ಯಃ ಪುರುಷೋ ಹೇ ಶೂರ ಶೌರ್ಯವನ್ನಗ್ನೇ ಕವಯೇ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶನಾಯ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಂ ಧೀತಿಂ ಕರ್ಮ ಸ್ತುತಿಂ ನಾನಟ್ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ | ಯದ್ವಾ | ತ್ರಿಯಾಗ್ರಹಣಂ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತಿ ಕರ್ಮಣಃ ಸಂಪ್ರದಾನತ್ವಾಚ್ಚಿತುರ್ಧಿ | ಕವಿಂ ಶ್ವಾಂ ಧೀತಿಮಾನಟ್ ಪ್ರಾಪಯತಿ | ತಂ ಸಾಸೀತ್ಯನ್ವಯಃ | ಅಪಿ ಚ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಯಾಗಸ್ಯ ನಾ ತತ್ಪ್ರಾಧನಭೂತಸ್ಯ ಹವಿಸೋ ನಾ ನಿಶಿತಂ ನಾ | ನಿಶಿತಿಃ ಸಂಸ್ಕಾರಃ | ತಂ ವೋದಿತಿಮುದ್ಧಮನಂ ನಾನಟ್ ಪ್ರಾಪಯತಿ ತಮಿತ್ಪುಣೇವ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಪುಣಕ್ತಿ | ಪೂರಯಸಿ ಉತಾಪಿ ಚ ರಾಯಾ ಧನೇನ ಪೂರಯಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶೂರ - ಶೌರೋಪೇತನಾದ | ಅಗ್ನೇ - ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಕವಯೇ - ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯಾದ |
 ತೇ - ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಯಾಃ - ಯಾವ ಪುರುಷನು | ಧೀತಿಂ - ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಅನರ್ಹ - ಅರ್ಪಿಸುವನೋ |
 ತಂ - ಆ ಪುರುಷನನ್ನು | ಸಾಸಿ - ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಉತ - ಮತ್ತು | ತಂ - ಅವನನ್ನು | ಪಿಪರ್ಷಿ -
 ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಯಜ್ಞಸ್ಯ - ಯಾಗದ | ವಾ - ಅಥವಾ (ಹವಿಸ್ಸುಗಳ) | ನಿಶಿತಂ -
 ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ | ವಾ - ಅಥವಾ | ಉದಿತಂ - ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಪಣೆಯನ್ನಾಗಲಿ (ಯಾವನು
 ಕೈಗೊಳ್ಳುವನೋ) | ತಮಿತ್ - ಅದೇ ಪುರುಷನನ್ನೇ | ಶವಸಾ - ಬಲದೊಡನೆ | ಪೃಣಕ್ತಿ - ತುಂಬುತ್ತೀಯೆ |
 ಉತ - ಮತ್ತು | ರಾಯಾ - ಧನದೊಡನೆ (ತುಂಬುತ್ತೀಯೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶೌರೋಪೇತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಸ್ತುತಿ
 ಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಆ ಪುರುಷನನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಯಾಗದ ಅಥವಾ ಹವಿಸ್ಸುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕಾರಪೂರ್ವವಾದ ಅರ್ಪಣೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಯಾವನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವನೋ ಅದೇ ಪುರುಷನನ್ನೇ ನೀನು ಬಲದೊಡನೆಯೂ ಧನದೊಡನೆಯೂ ತುಂಬುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

You cherish, you protect, Agni, that man who offers worship, hero, to you, the far-seeing : you reward with strength and with riches him (who undertakes) the insititution, (who effects) the accomplishment, of the sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಮುಗ್ನೇ ವನುಷ್ಯತೋ ನಿ ಪಾಹಿ ತ್ವಮು ನಃ ಸಹಸಾವನ್ನವದ್ಯಾತ್ |
 ಸಂ ತ್ವಾ ಧ್ವಸ್ತುನ್ವದಭ್ಯೇತು ಸಾರ್ಥಃ ಸಂ ರಯಿಃ ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ ಸಹಸ್ರೇ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ವನುಷ್ಯತಃ | ನಿ | ಪಾಹಿ | ತ್ವಂ | ಉಂ ಇತಿ | ನಃ | ಸಹಸ್ರಾವನ್ | ಅವದ್ಯಾತ್ |
 ಸಂ | ತ್ವಾ | ಧ್ವಸ್ತುನ್ವದಭ್ಯೇತು | ಸಾರ್ಥಃ | ಸಂ | ರಯಿಃ | ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ | ಸಹಸ್ರೇ||೧೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ವನುಷ್ಯತೋ ಹಿಂಸಕಾಚ್ಛ್ರೇಣಿ ನಿತರಾಮಸ್ಮಾನ್ನಕ್ಷ | ಹೇ ಸಹಸಾವನ್
ಬಲವನ್ನಗ್ನೇ ತ್ವಮು ತ್ವಮೇವ ನೋಽಸ್ಮಾನವದ್ಯಾತ್ಪಾಪಾತ್ ನಿ ಸಾಹಿ | ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಧ್ಯಾನ್ಯತ್ ಧ್ಯಾಂಸ-
ನವತ್ ಧ್ಯಸ್ತದೋಷಂ ಪಾಥೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣವಸ್ಮಾಭಿದ್ವತ್ವಮನ್ನಂ ಸಮಭ್ಯೇತು | ಸಮ್ಯಗಭಿಗಚ್ಛತು |
ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ ಸ್ಪೃಹಣೀಯಃ ಸಹಸ್ರೀ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಯುಕ್ತೋ ರಯಿಸ್ತ್ವಯಾ ದತ್ತಂ ಧನಂ
ಸಮ್ಯಗಭಿಗಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವನುಷ್ಯತಃ—ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ನಿ ಸಾಹಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ರಕ್ಷಿಸು | ಸಹಸಾವನ್—ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಮು—ನೀನೇನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅವಧ್ಯಾತ್—
ಪಾಪಗಳಿಂದ (ತಪ್ಪಿಸು) | ಧ್ಯಾನ್ಯತ್—ದೋಷರಹಿತವಾದುದೂ | ಪಾಥಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ್ದೂ ಆದ
ಅನ್ನವು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಸಮಭ್ಯೇತು—ಬಂದು ಸೇರಲಿ | ಸ್ಪೃಹಯಾಯ್ಯಃ—ಆದ್ಯತವಾದುದೂ |
ಸಹಸ್ರೀ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಃ—ಸಂಪತ್ತು | ಸಂ—ನಿನ್ನಿಂದ ನಮಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು. ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಎಲೈ
ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸು. ದೋಷರಹಿತವಾದುದೂ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ್ದೂ ಆದ ಅನ್ನವು
ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ಆದರಣಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದುದೂ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತು ನಿನ್ನಿಂದ
ನಮಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ.

English Translation.

Protect us, Agni, from the malignant, preserve us, mighty one, from
wickedness : may the offering come to you free from defects : may desirable
riches, by thousands, (reach us).

ಅಗ್ನಿಃ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ರಾಜಾ ವಿಶ್ವಾ ವೇದ ಜನಿನೂ ಜಾತವೇದಾಃ |
ದೇವಾನಾಮುತ ಯೋ ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಯಜಿಷ್ಠಃ ಸ ಪ್ರ ಯಜತಾಮ್ನ-

ತಾನಾ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ಹೋತಾ | ಗೃಹಪತಿಃ | ಸಃ | ರಾಜಾ | ವಿಶ್ವಾ | ವೇದ | ಜನಿಮಾ | ಜಾತವೇದಾಃ |
ದೇವಾನಾಂ | ಉತ | ಯಃ | ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ | ಯಜಿಷ್ಠಃ | ಸಃ | ಪ್ರ | ಯಜತಾಂ | ಯತವಾ ||೧೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವ್ಯಾಕ್ರೇ ದಶರತ್ರೇ ಪಂಚಮೇದಹನ್ಯಾಗ್ನಿ ಮಾರುತೇದಗ್ನಿರ್ಹೋತೇತಿ ತೃಚೋ ಜಾತವೇದಸ-
ನಿವಿದ್ವಾನೀಯಃ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿರ್ಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ರಾಜೇತಿ ತಿಸ್ತಃ | ಅ. ೮-೮ | ಇತಿ ||
ಪತ್ತೀಸಂಯಾಜೇಷು ಗೃಹಪತೇರಾದ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿರ್ಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ
ರಾಜಾ ಹವ್ಯವಾಳಗ್ನಿ ರಜರಃ ಓತಾನ ಇತಿ ಪತ್ತೀಸಂಯಾಜಾಃ | ಅ. ೧-೧೦ | ಇತಿ | ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಸ್ಯೈ-
ವೈವ ಪ್ರತಿಪತ್ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿರ್ಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ರಾಜೇತಿ ಪ್ರತಿಪದೇಕಸಾತಿನೀ ಪಚ್ಯಃ |
ಅ. ೬-೫ | ಇತಿ ||

ಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವತಾ ರಾಜಾ ರಾಜಮಾನಃ ಸೋದ್ಯಗ್ನಿರ್ಗೃಹಪತಿರ್ಗೃಹಾಣಾಂ ಪತಿರಧಿ-
ಪತಿರ್ಭವತಿ | ತಥಾ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಜನಿಮ ಜನ್ಮಾನಿ ಜನ್ಮವಂತಿ ಭೂತಜಾತಾನಿ ಜಾತವೇದಾ
ಜಾತಪ್ರಜ್ಞಃ ಸನ್ ವೇದ | ವೇತ್ತಿ | ಜಾನಾತಿ | ಯೋದ್ಯಗ್ನಿರ್ದೇವಾನಾಮಿಂದ್ರಾದೀನಾಮುತಾಪಿ ಚ
ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಮಧ್ಯೇ ಯಜಿಷ್ಠೋದತಿತಯೇನ ಯಷ್ಟಾ ಭವತಿ ಋತಾನಾ |
ಋತಂ ಸತ್ಯಂ ಯಜಿಷ್ಠೇ ವಾ | ತದ್ವಾನ್ ಸೋದ್ಯಗ್ನಿಃ ಪ್ರ ಯಜತಾಂ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ದೇವಾನ್ಯಜತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಹೋತಾ—ಹೋಮಸಂಪಾದಕನೂ | ರಾಜಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ | ಸಃ ಅಗ್ನಿಃ—ಅದೇ
ಅಗ್ನಿಯು | ಗೃಹಪತಿಃ—ಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ | ಜಾತವೇದಾಃ—ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ ಅಗ್ನಿಯು |
ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಜನಿಮ—ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ | ವೇದ—ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ | ಯಃ—ಯಾವ
ಅಗ್ನಿಯು | ದೇವಾನಾಂ—ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ—ಮಾನವರಿಗೂ |
ಯಜಿಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನೂ | ಋತಾನಾ—ಸತ್ಯಾತ್ಮನೂ ಆಗಿರುವನೋ | ಸಃ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು |
ಪ್ರ ಯಜತಾಂ—(ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ) ನಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹೋಮಸಂಪಾದಕನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಗೃಹಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಾತಪ್ರಜ್ಞನಾದ
ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತವಾದ : ಉತ್ಪನ್ನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ
ಮತ್ತು ಮಾನವರಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯನೂ ಸತ್ಯಾತ್ಮನೂ ಆಗಿರುವನೋ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ
ನಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲಿ.

English Translation.

Agni is the invoker of the gods, the lord of the house, the ruler, who knows all that is, knows all existing beings ; he is the most assiduous worshipper amongst gods or men : let him who is observant of truth offer worship.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವ್ಯೂಹವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರಯಾಗದ ಐದನೆಯ ದಿನಸ ಆಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಪಠನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಹೋತಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಈ ಸೂಕ್ತದ ೧೨-೧೫ ನೆಯ ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು ಜಾತವೇದಸ್ಸಂಬಂಧವಾದ ನಿವಿಧಾ ನೀಯ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋತಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನಿ ಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ರಾಜೇತಿ ತಿಸ್ರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ೮-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಪತ್ನೀಸಂಯಾಜ ಹೋತಾದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು ಗೃಹಪತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಮೊದಲನೇ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋತಸೂತ್ರದ ಅಗ್ನಿ ಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ರಾಜಾ ಹವ್ಯವಾಳಗ್ನಿರಜರಃ ಪಿತಾ ನ ಇತಿ ಪತ್ನೀಸಂಯಾಜಾಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೧-೧೦) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಆಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪನ್ಯಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋತಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನಿ ಹೋತಾ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ರಾಜೇತಿ ಪ್ರತಿಪದೇಕಸಾತಿನೀ ಪಚ್ಯಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೬-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾತಃ ||

ಅಗ್ನೇ ಯದ್ವ್ಯ ವಿಶೋ ಅಧ್ವರಸ್ಯ ಹೋತಃ ಪಾವಕತೋಚೇ ನೇಷ್ಟ್ವಂ ಹಿ
ಯಜ್ಞಾ |
ಋತಾ ಯಜಾಸಿ ಮಹಿನಾ ವಿ ಯದ್ಭೂರ್ಹವ್ಯಾ ವಹ ಯವಿಷ್ಟ ಯಾ ತೇ
ಅದ್ಯ || ೧೪ ||

|| ಪದಸಾತಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ಯತ್ | ಅದ್ಯ | ವಿಶಃ | ಅಧ್ವರಸ್ಯ | ಹೋತಃ | ಪಾವಕತೋಚೇ | ನೇಃ | ತ್ವಂ | ಹಿ |
ಯಜ್ಞಾ |
ಋತಾ | ಯಜಾಸಿ | ಮಹಿನಾ | ವಿ | ಯತ್ | ಭೂಃ | ಹವ್ಯಾ | ವಹ | ಯವಿಷ್ಟ | ಯಾ | ತೇ | ಅದ್ಯ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನೇ ಯದದ್ಯೋತಿ ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಯೋಃ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃತೋ ಯಾಜ್ಞಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
ಅಗ್ನೇ ಯದದ್ಯೌ ವಿಶೋ ಅಧ್ವರಸ್ಯ ಹೋತರಿತ್ಯನನಾನಂ ಯಜತಿ | ಅ. ೧-೬ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಧ್ವರಸ್ಯ ಹೋತರ್ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನಿಷ್ಪಾದಕ ಸಾವಕಶೋಚೇ ಶೋಧಕದೀಪ್ತೇ ಏವಂಭೂತ
ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅದ್ಯಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ವಿಶೋ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಯತ್ಪರ್ತವ್ಯಂ ತದ್ವೇಃ | ಕಾಮಯಸ್ವ |
ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ತೈಂ ಯಜ್ಞಾ ದೇನಾನಾಂ ಯಷ್ಟಾ ಭವಸಿ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವೈವ್ಯುತಾ ಋತೇ ಯಜ್ಞೇ ಯಜಾಸಿ |
ದೇನಾನ್ಯಜ | ಅಸಿ ಚ ಮಹಿನಾ ಮಹಿಮ್ನಾ ಸ್ವನಾಹಾತ್ಮ್ಯೇನ ಯದ್ಯಸ್ಮಾದ್ವಿ ಭೂಃ ವಿಭವಸಿ ವ್ಯಾಪ್ತೇ
ಭವಸಿ ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಯವಿಷ್ಯ ಯುವತಮಾಗ್ನೇ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಮದ್ಯೇದಾನೀಂ ಯಾ
ಯಾನಿ ಹವ್ಯಾನಿ ಜುಹುಮಸ್ತಾನಿ ಹವ್ಯಾ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಸಿ ವಹ | ಸ್ವಕೀಯಾಂ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದಾಖ್ಯಾಂ
ತನುಂ ಪ್ರಾಪಯ ||

|| ಶ್ರುತಿಸವಾರ್ಥ ||

ಅಧ್ವರಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಹೋತಃ—ಸಂಪಾದಕನೂ | ಸಾವಕಶೋಚೇ—ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವಾದ
ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಿಶಃ—ಮಾನವನಾದ
ಯಜಮಾನನ | ಯತ್—ಯಾವ ಕರ್ಮವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು | ವೇಃ—ಇಚ್ಛಿಸು | ಹಿ—ಏತಕ್ಕೆಂದರೆ |
ತ್ವಂ—ನೀನು | ಯಜ್ಞಾ—ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜಕನಾಗದ್ದೀಯೆ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ಋತಾ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ |
ಯಜಾಸಿ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು | ಮಹಿನಾ—ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಕಾರಣ
ದಿಂದ | ವಿ ಭೂಃ—ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವೆಯೋ (ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ) | ಯವಿಷ್ಯ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ
ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ | ಅದ್ಯ—ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಯಾ ಹವ್ಯಾ—ಯಾವ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು
(ಅರ್ಪಿತವಾಗುವುದೋ ಅವುಗಳನ್ನು) | ವಹ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ ವಹಿಸು.

|| ಭಾಸಾರ್ಥ ||

ಯಜ್ಞಸಂಪಾದಕನೂ, ಶುದ್ಧಿಕಾರಕವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಈ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಮಾನವ ಯಜಮಾನನ ಯಾವ ಕರ್ಮವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸು. ನೀನು ದೇವಪೂಜಕನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ
ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ
ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ
ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಹಿಸು, ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸು.

English Translation.

Agni, minister of the sacrifice, bright with purifying lustre, approve
of that (worship) which is this day celebrated by the institutor of the rite :

you verily are the sacrificer, therefore address the worship (to the gods); and since by your greatness you are all-pervading, therefore, youngest (of the gods), accept the oblations which are to-day (presented) to you.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ನೇ ಯದದ್ಯಂ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ದರ್ಶಪೂರ್ಣವಾಸಯಾಗಗಳ ಸ್ವಿಷ್ಟಕೃದ್ಭೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞ್ಯ ಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನೇ ಯದದ್ಯಂ ವಿಶೋ ಅಧ್ವರಸ್ಯ ದೋತರಿತ್ಯನವಾನಂ ಯಜತಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ ೧-೬) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ ಪ್ರಯಾಂಸಿ ಸುಧಿತಾನಿ ಹಿ ಖ್ಯೋ ನಿ ತ್ವಾ ದಧೀತ ರೋದಸೀ ಯಜಧ್ಯೈ |

ಅವಾ ನೋ ಮುಘವನ್ನಾಜಸಾತಾವಗ್ನೇ ವಿಶ್ವಾನಿ ದುರಿತಾ ತರೇಮು ತಾ

ತರೇಮು ತವಾವಸಾ ತರೇಮು || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ | ಪ್ರಯಾಂಸಿ | ಸುಧಿತಾನಿ | ಹಿ | ಖ್ಯೋ | ನಿ | ತ್ವಾ | ದಧೀತ | ರೋದಸೀ | ಇತಿ | ಯಜಧ್ಯೈ |

ಅವ | ನೋ | ಮುಘವನ್ನಾ | ಜಸಾತಾವಗ್ನೇ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ದುಃಖಾಞಾ | ತರೇಮು | ತಾ | ತರೇಮು |

ತವ | ಅವಸಾ | ತರೇಮು || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸುಧಿತಾನಿ ಸುನಿಹಿತಾನಿ ವೇದ್ಯಾನಾಮಾಧಿತಾನಿ ಪ್ರಯಾಂಸ್ಯನ್ನಾನಿ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾ-
ನ್ಯಭಿ ಖ್ಯೋ | ಅಭಿಪತ್ಯಸಿ | ಹಿ ಪೂರಕಃ | ತಾದ್ಯಶಂ ತ್ವಾಂ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾನಾಪೃಥಿವ್ಯಾವೇತಮಪಲಕ್ಷ-
ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ದೇವಾನ್ಯಜಧ್ಯೈ ಯಜ್ಞ್ಯಂ ನಿ ದಧೀತ | ಅಯಂ ಯಜಮಾನೋ ನಿಹಿತವಾನ್ | ಹೇ
ಮುಘವನ್ನಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ಪಾಜಸಾತಾವಗ್ನೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇಽನ್ನಸ್ಯ ಸಂಭವನೇ ವಾ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇಽವ |
ರಕ್ಷ | ವಯಂ ಚ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದುರಿತಾ ದುರಿತಾನಿ ದುಃಖಾಞಾ ತರೇಮು | ಅತಿಕ್ರಾಮೇಮು |
ಅನ್ಯದ್ಧೇತಂ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಸುಧಿತಾನಿ—ವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿತಗಳಾದ | ಪ್ರಯಾಂಸಿ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು | ಅಭಿ ಖ್ಯಾಃ—ಕೃಪೆಯಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸು | ರೋದಸೀ—ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ಯಜಧ್ಯೈ—(ದೇವತೆಗಳನ್ನು) ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪೂಜಿಸಲು | ತ್ವಾ ನಿ ದಧೀತೆ—ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿವೆ | ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ವಾಜಸಾತ್—ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಅವ—ರಕ್ಷಿಸು | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದುರಿತಾ—ದುಃಖಗಳನ್ನೂ | ತರೇಮ—ನಾವು ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡು | ತವ—ನಿನ್ನ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ | ತಾ—ಆ ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ತರೇಮ—ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

! ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿತಗಳಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪೂಜಿಸಲು ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿವೆ. ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮ್ಮನ್ನು ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸು. ಸಮಸ್ತವಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ನಾವು ದಾಟುವಂತೆ ಮಾಡು ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಆ ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಾಟುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Look, Agni, upon the (sacrificial) viands duly deposited (upon the altar): Heaven and Earth detain you to sacrifice (to the gods): opulent Agni, protect us in battle, whereby we may pass safe over all evils: may we pass over those of a prior existence; may we pass over them by your protection.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸ್ವನೀಕ ದೇವೈರೂರ್ಣಾವಂತಂ ಪ್ರಥಮಃ ಸೀದ ಯೋಸಿಂ |
 ಕುಲಾಯಿನಂ ಪೃತ್ಯವಂತಂ ಸವಿತ್ರೇ ಯಜ್ಞಂ ನಯ ಯಜಮಾನಾಯ
 ಸಾಧು || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ಸ್ವನೀಕ | ದೇವೈಃ | ಉರ್ಣಾವಂತಂ | ಪ್ರಥಮಃ | ಸೀದ | ಯೋಸಿಂ |
 ಕುಲಾಯಿನಂ | ಪೃತ್ಯವಂತಂ | ಸವಿತ್ರೇ | ಯಜ್ಞಂ | ನಯ | ಯಜಮಾನಾಯ | ಸಾಧು || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇ ಆಗ್ನೇ ವಿಶ್ವೇಭಿರಿತ್ಯೇಷಾನುವಕ್ತೃವ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಆಗ್ನೇ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸ್ತುನೀಕ ದೇವೈರಿತ್ಯರ್ಥಾರ್ಥ ಅರಮೇತ್ | ಅ ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಸ್ತುನೀಕ ಸುಜ್ವಾಲಾಗ್ನೇ ವಿಶ್ವೇಭಿರ್ವಿಶ್ವೈಃ ಸರ್ವೈಃ ದೇವೈಃ ಸರ್ವೋರ್ಣಾವಂತಮೂರ್ಣಾಸ್ತು-
ಕಾವಂತಂ ಯೋನಿಮುತ್ತರವೇದಿಲಕ್ಷಣಂ ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಥಮಃ ಸರ್ವೇಷು ದೇವೇಷು ಮುಖ್ಯಸ್ತ್ವಂ
ಸೀದ | ಉಪನಿಶ | ಕೇದ್ಯಶಂ ಯೋನಿಂ | ಕುಲಾಯಿನಂ | ಕುಲಾಯೋ ನೀಡಂ | ತತ್ಸದ್ಯಶಂ
ಗುಲ್ಲುಲ್ಲಾದಿಸಂಭರಣೋಪೇತಂ | ತಥಾ ಚ ಶ್ರುಯತೇ | ಕುಲಾಯಿನವ ಹ್ಯೇತದ್ಯಜ್ಞೇ ಕ್ರಿಯತೇ
ಯತ್ಪ್ರೇತುದಾರವಾಃ ಪರಿಧಯೋ ಗುಲ್ಲುಲ್ಲೂರ್ಣಾಸ್ತುಕಾ ಸುಗಂಧಿತೇಜನಾನಿ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೧-೨೮ |
ಇತಿ | ಘೃತವಂತಂ ವ್ಯಾಘಾರಣಾಜ್ಯಯುಕ್ತಂ | ಏವಮುತ್ತರವೇದ್ಯಾಂ ನಿಷಣ್ಣಸ್ತ್ವಂ ಸವಿತ್ರೇ ಹವಿಷಾಂ
ಪ್ರೇರಯಿತ್ರೇ ಯಜಮಾನಾಯ || ಸ್ವಶ್ಯುರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೇಷಾ || ಈದ್ಯಶಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಯಜ್ಞಂ
ಸಾಧ್ವಾರ್ಜವೇನ ನಯ | ದೇವಾನ್ಪ್ರಾಪಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುನೀಕ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳ | ಆಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಉರ್ಣಾವಂತಂ—ಉಣ್ಣೆಯಂತೆ
ವ್ಯುದುವಾದ ಆಸನವುಳ್ಳದ್ದೂ | ಘೃತವಂತಂ—ಆಜ್ಯೋಪೇತವಾದುದೂ | ಕುಲಾಯಿನಂ—ಗೂಡಿನಂತೆ ಅಡಕ
ವಾದುದೂ ಅದ | ಯೋನಿಂ—ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ | ಪ್ರಥಮಃ—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನು |
ವಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ದೇವೈಃ—ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ಸೀದ—ಕುಳಿತುಕೊ | ಸವಿತ್ರೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ಅರ್ಪಿಸುವ | ಯಜಮಾನಾಯ—ಯಜಮಾನನ | ಯಜ್ಞಂ—ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು | ಸಾಧು—ಉತ್ತಮ
ವೀತಿಯಲ್ಲಿ | ನಯ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಕೊಂಡುಹೋಗು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಜ್ವಾಲೆಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಉಣ್ಣೆಯಂತೆ ವ್ಯುದುವಾದ ಆಸನವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಆಜ್ಯೋಪೇತ
ವಾದುದೂ, ಗೂಡಿನಂತೆ ಅಡಕವಾದುದೂ ಅದ ಈ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನು
ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಕುಳಿತುಕೊ. ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ
ವೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಕೊಂಡುಹೋಗು.

English Translation.

Bright-rayed Agni, sit down first with all the gods, upon the altar
lined with wool, a nest (of perfumes) and suffused with ghee, and rightly
convey (to the deities) the sacrifice of the institutor of the rite, of the
presenter of the oblation.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಣಯನವೆಂಬ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ತರವೇದಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಯಜ್ಞಾಂಗ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನೀ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಎಂಬ ಈ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನೀ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸ್ವನೀಕದೇವೈರಿತ್ಯರ್ಥರ್ಚ ಆರಮೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಣಯನವೆಂಬ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೋತೃವು ಒಟ್ಟು ೮ ಬುಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನೀ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಎಂಬ ಈ ಬುಕ್ಕು ಐದನೆಯದು. ಇದರ ವಿನಿಯೋಗದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಐತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (ಐ. ಬ್ರಾ. ೫-೨) ಈ ರೀತಿ ವಿವರಣೆ ಇರುವುದು—

ಅಗ್ನೀ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸ್ವನೀಕದೇವೈರೂರ್ಣಾವಂತಂ ಪ್ರಥಮಾಃ ಸೀದ ಯೋನಿಮಿತಿ ವಿಶ್ವೀರೇವೈನಂ ತದ್ದೇವೈಃ ಸದಾಸಾದಯತಿ | ಕುಲಾಯಿನಂ ಘೃತವಂತಂ ಸವಿತ್ರ ಇತಿ ಕುಲಾಯಿಮಿವ ಹ್ಯೇತದ್ಭ್ಯೋ ಕ್ರಿಯತೇ ಯತ್ಪ್ರೇತುದಾರವಾಃ ಪರಿಧಯೋ ಗುಗ್ಗುಲೂರ್ಣಾಸ್ತುಕಾಃ ಸುಗಂಧಿತೇಜನಾನೀತಿ ಯಜ್ಞಂ ನಯ ಯಜಮಾನಾಯ ಸಾಧ್ವಿತಿ ಯಜ್ಞಮೇವ ತದ್ವಜುಧಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯತಿ ||
(ಐ. ಬ್ರಾ. ೫-೨)

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಜ್ವಾಲಾಖ್ಯವಾದ ಸೇನೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ಈ ಉತ್ತರವೇದಿಯೆಂಬ ನಾಭಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೋ, ಎಂದು ಈ ಬುಕ್ಕಿನ ಪೂರ್ವಾರ್ಥದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಎಂಬ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತನಾಗಿ ಉಣ್ಣೆಯ ದಾರಗಳನ್ನು ಹಾಸಿ ಮತ್ತೆಗೆಮಾಡಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯ ಗೂಡಿನಂತಿರುವ ಉತ್ತರವೇದಿಯಲ್ಲಿ (ಯಜ್ಞಕುಂಡದಲ್ಲಿ) ಕೂಡುವನೆಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಕಾಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ಘೃತಸಿಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಜ್ಞದ ನಾಭಿಪ್ರದೇಶವಾದ ಉತ್ತರವೇದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸು ಎಂದು ಈ ಬುಕ್ಕಿನ ಉತ್ತರಾರ್ಥದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯೂ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕುಲಾಯಿನಂ ಘೃತವಂತಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪಕ್ಷಿಯ ಗೂಡು ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಪಕ್ಷಿಯು ತನ್ನ ಗೂಡನ್ನು ಖದಿರ ಅಥವಾ ದೇವದಾರುವೃಕ್ಷದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಡ್ಡಿಗಳು, ಗುಗ್ಗುಲು (ಅಂಟು) ಉಣ್ಣೆಯ ದಾರಗಳು, ಒಂದುವಿಧ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಹುಲ್ಲುಗಂಕೆ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿಸಿ ಹೆಣೆದು ಗೂಡನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು. ಅಗ್ನಿಯ ನಾಭಿಸ್ಥಾನವೂ (ಯಜ್ಞಕುಂಡ) ಆ ಗೂಡಿನಂತಿರುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಗೂಡನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಪಕ್ಷಿಯು ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದಷ್ಟೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಇಟ್ಟಿರುವ ಪರಿಧಿಯೆಂಬ ಕಾಷ್ಠಗಳೇ ಕಡ್ಡಿಗಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಟಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹೋಮಕಾಕಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಘೃತಾದಿಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯವೂ, ಉಣ್ಣೆಯ ದಾರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅಡು ನೊದಲಾದ ಯಜ್ಞಪಶುಗಳೂ, ಹುಲ್ಲುಗಂಕೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಸಮಿತ್ತುಗಳೂ, ಅಗ್ನಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವ ಉತ್ತರವೇದಿಯನ್ನು (ಅಗ್ನಿಕುಂಡವನ್ನು) ಪಕ್ಷಿಯ ಗೂಡಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಇಂತಹ ಪಕ್ಷಿಯ ಗೂಡಿನಂತಿರುವ ಉತ್ತರವೇದಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜಮಾನನ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಣಯನವೆಂಬ ಯಜ್ಞಾಂಗವಾದ ಕರ್ಮದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಋ.ಸಂ. ಭಾಗ ೧೪, ರಲ್ಲಿ 541-549ನೇ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ ಮು ತ್ಯಮುಫವದಗ್ನಿಂ ಮಂಥಂತಿ ವೇಧಸಃ |

ಯಮಂ ಕೂಯಂತಮಾನಯನ್ಮಮೂರಂ ಶ್ಯಾವ್ಯಾಭ್ಯಃ || ೧೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಮಂ | ಊಂ ಇತಿ | ತ್ಯಂ | ಅಫವದವತ್ | ಅಗ್ನಿಂ | ಮಂಥಂತಿ | ವೇಧಸಃ |

ಯಂ | ಅಂಕ್ರಯಂತಂ | ಆ | ಅನಯನ್ | ಅಮೂರಂ | ಶ್ಯಾವ್ಯಾಭ್ಯಃ || ೧೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವೇಧಸಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ವಿಧಾತಾರ ಋತ್ವಿಜ ಇಮಂ ದೃಶ್ಯಮಾನಂ ತ್ಯಂ ತಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ-
ಗುಣಮಗ್ನಿ ಮುಫವದವತ್ ಯಥಾರ್ಥವಾಫ್ಯ ಋಷಿಃ ಪುರಾಮಥ್ಯಾತ್ವಥಾ ಮಂಥಂತಿ | ಮುಫಂತಿ |
ಅರಣ್ಯೋಃ ಸಕಾಶಾಜ್ಜನಯಂತಿ | ಅಂಕೂಯಂತಂ | ಕುತ್ವಿತಮಂಚನಂ ಗಮನಮಂಕು | ತದಾತ್ಮನ
ಇಚ್ಛಂತಂ ದೇವೇಭ್ಯೋ ನಿರ್ಗತ್ಯೇತಸ್ತತಃ ಪಲಾಯಮಾನಮಮೂರನುಮೂಢಂ ಯಮಗ್ನಿಂ
ಶ್ಯಾವ್ಯಾಭ್ಯಃ | ಶ್ಯಾವೀತಿ ರಾತ್ರಿನಾಮ | ತತ್ರ ಭವಾಸ್ತಮಸಃ ಸಂಹತಯಃ ಶ್ಯಾವ್ಯಾಃ | ತಾಭ್ಯಃ
ಸಕಾಶಾದಾನಯನ್ ಆಗಮಯನ್ ತಂ ಮಂಥಂತೀತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೇಧಸಃ—ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಋತ್ವಿಜ್ಯುಗಳು | ತ್ಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ | ಇಮಂ ಅಗ್ನಿಂ—ಈ ಅಗ್ನಿ
ಯನ್ನು | ಅಫವದವತ್—ಅಥರ್ವಾಂಗಿರಸನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಹಿಂದೆ ಮಧಿಸಿದಂತೆ | ಮಂಥಂತಿ—ಮಧಿಸಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿ
ತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ | ಅಂಕೂಯಂತಂ—ವಕ್ರಗಮನವುಳ್ಳವನೂ | ಅಮೂರಂ—(ಆದರೂ ಸಹ) ವಸಾಂಘ್ಯ
ರಹಿತನೂ ಆದ | ಯಂ—ಯಾವ ಆದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಶ್ಯಾವ್ಯಾಭ್ಯಃ—ರಾತ್ರಿಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳಿಂದ |
ಆ ಅನಯನ್—ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಕರ್ಮಕರ್ತರಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಥರ್ವಾಂಗಿರಸಋಷಿಯು ಹಿಂದೆ ಮಧಿಸಿ ದಂತೆ ಮಧಿಸಿ ಪ್ರಜ್ಜಲಿತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವಕ್ರಗಮನವುಳ್ಳವನೂ ಆದರೂ ಸಹ ಮೌಢ್ಯರಹಿತನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ರಾತ್ರಿಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಲು ಮಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The priests churn you Agni, as was done by Atharvan, and bring him from the glooms of night, wandering deviously, but not bewildered.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಥರ್ವವತ್—ಈ ಋಷಿಯು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸಿದನು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಈ ಋಕ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ತ್ವಾಮಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಿಭ್ಯರ್ಥವರ್ವಾ ನಿರಮಂಥತೇ (ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೧೪) ಎಂಬ ಋಕ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಥರ್ವನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಪುರಾತನ ಋಷಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅಥರ್ವನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಇದೇ ಭಾಗದ ೧೬ ನೆಯ ಸೂಕ್ತದ ೧೩, ೧೪ ನೆಯ ಋಕ್ಯನ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಜನಿಷ್ವಾ ದೇವವೀತಯೇ ಸರ್ವತಾತಾ ಸ್ತಸ್ತಯೇ |

ಆ ದೇವಾನಾಂ ವಕ್ಷ್ಯಮೃತಾ ಋತವ್ಯಧೋ ಯಜ್ಞಂ ದೇವೇಷು ಸಿಸ್ಪುಶಃ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಜನಿಷ್ವ | ದೇವವೀತಯೇ | ಸರ್ವತಾತಾ | ಸ್ತಸ್ತಯೇ |

ಆ | ದೇವಾನ್ | ವಕ್ಷ್ಯ | ಅಮೃತಾನ್ | ಋತವ್ಯಧಃ | ಯಜ್ಞಂ | ದೇವೇಷು | ಸಿಸ್ಪುಶಃ || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸರ್ವತಾತಾ ಸರ್ವೈಸ್ತಾಯಮಾನೇ ಯಜ್ಞೇ ಮಥ್ಯಮಾನಸ್ತಂ ಜನಿಷ್ವಾ ಽಪ್ರಾಡುರ್ಭವ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ದೇವವೀತಯೇ ದೇವಕಾಮಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ || ಪುಷ್ಕರಾರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೇಷಾ || ಅದ್ವೈತಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸ್ತಸ್ತಯೇಽನಿಪಾಶಾರ್ಥಂ | ಜನಿಷ್ವಾ ಚಾಮೃತಾನ್ಮರಣ-

ರಹಿತಾನ್ಯತಾವ್ಯಧೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ವರ್ಧಯಿತ್ಸೇನ್ ದೇವಾನಾ ವಕ್ತಿ | ಅವಹ | ತದನಂತರಂ ತೇಷು
ದೇವೇಷ್ಯಸ್ಮದೀಯಂ ಯಜ್ಞಂ ಪಿಸ್ಪೃಶಃ | ಸ್ವರ್ತಯ | ಪ್ರಾಪಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಸರ್ವತಾತಾ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ದೇವವೀತಿಯೇ—ದೇವತೆಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಈ ಯಜಮಾನನ | ಸ್ಪೃಶ್ಯಯೇ—ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ | ಜನಿಷ್ಯ—ಉತ್ಪನ್ನನಾಗು | ಅಮೃತಾನ್—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರೂ | ಯತಾವ್ಯಧಃ—ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ ಆದ | ದೇವಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಆ ವಕ್ತಿ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ | ದೇವೇಷು—ಆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ | ಯಜ್ಞಂ—ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞಭಾಗವನ್ನು | ಪಿಸ್ಪೃಶಃ—ಸೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಈ ಯಜಮಾನನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗು. ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತರೂ, ಯಜ್ಞವರ್ಧಕರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸು.

English Translation.

Be born, Agni, at the sacrifice, for the welfare of the offerer (of the oblation) to the gods : bring hither the immortal deities, the augmenters of the (sacred) rite : present our sacrifice to the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಯಮು ತ್ವಾ ಗೃಹಪತೇ ಜನಾನ್ವಾಮಗ್ನೇ ಅಕರ್ಮ ಸುಧಾಬ್ರಹಂತಂ |
ಅಸ್ಥೂರಿ ನೋ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾನಿ ಸಂತು ತಿಗ್ಮೇನ ನಸ್ರೇಜಸಾ ಸಂ ಶಿಶ್ರಾಧಿ || ೧೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಯಂ | ಊಂಞತಿ | ತ್ವಾ | ಗೃಹಪತೇ | ಜನಾನ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಅಕರ್ಮ | ಸಂಘ್ರಾಧಾ | ಬ್ರಹಂತಂ |
ಅಸ್ಥೂರಿ | ನಃ | ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾನಿ | ಸಂತು | ತಿಗ್ಮೇನ | ನಃ | ತೇಜಸಾ | ಸಂ | ಶಿಶ್ರಾಧಿ || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಗೃಹಪತೇ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಸಾಲಕಾಗ್ನೇ ಜನಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ವಯಮು ವಯಮೇವ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಸಮಿಧಾ ಸಮಿಂಧನೇನ ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾಂತಮಕರ್ಮ | ಕೃತವಂತಃ ಸ್ತುಃ | ಅತಃ ಕಾರಣಾತ್ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾನಿ ಗೃಹಪತಿಶ್ಯಾನೈಸ್ಸೂರ್ಯಸ್ಥೂರೀಣಿ | ಏಕಾಶ್ವಯುಕ್ತಃ ಶಕಟಃ ಸ್ಥೂರಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ತದ್ವಿಪರೀತೋ ಬಹುಭಿರಶ್ವೈರುಪೇತಃ ಶಕಟೋಽಸ್ಮೂರಿಃ | ತೇನ ಚ ಸಂಪೂರ್ಣತಾ ಲಶ್ಚ್ಯತೇ | ಅಸ್ಥೂರೀಣಿ ಪುತ್ರಪಶುಧನಾದಿಭಿಃ ಸಂಪೂರ್ಣಾನಿ ಭವಂತು | ಅಸಿ ಚ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ತಿಗ್ವೇನ ತೀಕ್ಷ್ಣೇಣ ತೇಜಸಾ ಸಂ ಶಿಶಾಧಿ | ಸಮೃಚ್ಚಿತ್ಯ | ಸಮೃಕ್ ತೀಕ್ಷ್ಣೇಕುರು | ಸಂಯೋಜಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗೃಹಪತೇ—ಯಜ್ಞ ಸಾಲಕನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಜನಾನಾಂ—ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಡುವೆ | ವಯಮು—ನಾವೇನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನ ನ್ನು | ಸಮಿಧಾ—ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ | ಬೃಹಂತಂ—ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ | ಅಕರ್ಮ—ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾನಿ—ಗೃಹಸ್ವಾಮ್ಯತ್ವವನ್ನು | ಅಸ್ಥೂರಿ—ಪುತ್ರ ಪಶಾದಿಸಕಲ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವನ್ನಾಗಿಮಾಡು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ತಿಗ್ವೇನ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತೇಜಸಾ—ಕಾಂತಿಯಿಂದ | ಸಂ ಶಿಶಾಧಿ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು (ಶುದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು).

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಯಜ್ಞ ಸಾಲಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಡುವೆ ನಾವೇ ನಿನ್ನ ನ್ನು ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮ ಗೃಹದ ಸ್ವಾಮ್ಯತ್ವವನ್ನು ಪುತ್ರ ಪಶಾದಿಸಕಲಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ನಮ್ಮನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಪ್ರಚೋದಿತರೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Lord of the house, Agni, we, amongst men, promote your increase by fuel : may our domestic fires be supplied with all that is essential : enliven us with brilliant radiance.

ಅಸ್ಥೂರಿ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು—ಅಸ್ಥೂರಿ ಅಸ್ಥೂರೀಣಿ | ಏಕಾಶ್ವಯುಕ್ತಃ ಶಕಟಃ ಸ್ಥೂರಿರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ತದ್ವಿಪರೀತೋ ಬಹುಭಿರಶ್ವೈರುಪೇತಃ ಶಕಟೋಽಸ್ಮೂರಿಃ | ತೇನ ಚ ಸಂಪೂರ್ಣತಾ ಲಶ್ಚ್ಯತೇ | ಅಸ್ಥೂರೀಣಿ ಪುತ್ರ ಪಶುಧನಾದಿಭಿಃ ಸಂಪೂರ್ಣಾನಿ ಭವಂತು | ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಒಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೂಡಿರುವ ಗಾಡಿಗೆ ಸ್ಥೂರಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಇಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥೂರಿ ಎಂದು ಇರುವುದರಿಂದ

ಅನೇಕ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ರಥನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಅಂತಹ ರಥವಿದ್ದಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಪಶುವುತ್ರಾದಿಗಳು ಇರಲೇಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಅಶ್ವಗಳು, ರಥಗಳು, ಪಶುಗಳು ಇತರ ಸಂಪತ್ತು ಇವುಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ದ್ವಿತೀಯೋಽನುವಾಕೋಽಷ್ಟ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತತ್ರ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತೈಷ್ಟ್ವಾಚಿತ್ತಾರಿಂಶದ್ವಚಿಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಪಮಾಗ್ನೇಯಂ | ಆದ್ಯಾ ಪಷ್ಠೀ ಚಿ ವರ್ಧಮಾನಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಪಟ್ಟಿ ಸಪ್ತಕಾಷ್ಟಕಾಃ ಸಾ ವರ್ಧಮಾನೇತ್ಯುಕ್ತಲಕ್ಷಣೋಪೇತತ್ವಾತ್ | ಸಪ್ತವಿಂಶನುಷ್ಟಪ್ | ಆ ತೇ ಅಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿಂ ದೇವಾಸ ಇತ್ಯೇತೇ ಋಚಾನುಷ್ಟುಭಾ | ತಯೋಃ ಪೂರ್ವಾ ವೀತೀ ಯೋ ದೇವಮಿತಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ಶಿಷ್ಟಾ ದ್ವಾಚಿತ್ತಾರಿಂಶದ್ವಚೋ ಗಾಯತ್ರೈಃ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ತ್ವಮಗ್ನೇಽಷ್ಟಾಚಿತ್ತಾರಿಂಶದ್ವಾಯತ್ರಂ ವರ್ಧಮಾನಾದ್ಯಾ ಪಷ್ಠೀ ಚಿ ಸಪ್ತವಿಂಶನುಷ್ಟಪ್ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪೂರ್ವೇ ಚಾಂತ್ಯೇ ಇತಿ || ಪ್ರಾತರನುವಾಕಾಶ್ಚಿನಶಸ್ತ್ರಯೋರಾಗ್ನೇಯೇ ಕ್ರತೌ ಗಾಯತ್ರೇ ಛಂದಸೀದಂ ಸೂಕ್ತಮುಚ್ಯತೇ | ತತ್ಪಾಂಶ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತ ಋಚಿ ಉದ್ಧರ್ತವ್ಯಾಃ | ಸೂತ್ರೈತೇ ಹಿ | ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ತಿಸ್ತ ಉತ್ತಮಾ ಉದ್ಧರೇತ್ | ಅ. ೪-೧೩ | ಇತಿ || ವಿಶ್ವಚಿತ್ತಾಗ್ನಿಮಾರುತೇ ಬೃಹತ್ಪಾನಮ ಯದ್ಯಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಸಾಮ ಸ್ಯಾತ್ರದಾನೀಮಾದ್ಯಾಃ ಪದ್ಯಚಿಃ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾರ್ಥಾಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಹಿ | ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೪-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯು; ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಋಕ್ಯುಗಳು ವರ್ಧಮಾನಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನದು. ಈ ವರ್ಧಮಾನಾ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದಗಳಿರುವವು. ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಆರು ಅಕ್ಷರಗಳೂ, ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಏಳು ಅಕ್ಷರಗಳೂ, ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಇರುವವು ಎಂದು ಈ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಋಕ್ಯೂ ಆ ತೇ ಅಗ್ನೇ, ಅಗ್ನಿಂ ದೇವಾಸಃ ಎಂಬ ನಲವತ್ತೇಳ ಮತ್ತು ನಲವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಋಕ್ಯುಗಳೂ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ವೀತೀ ಯೋ ದೇವಂ ಎಂಬ ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಋಕ್ಯು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು. ಉಳಿದ ನಲವತ್ತೆರಡು ಋಕ್ಯುಗಳೂ ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ತ್ವಮಗ್ನೇಽಷ್ಟಾಚಿತ್ತಾರಿಂಶದ್ವಾಯತ್ರಂ ವರ್ಧಮಾನಾದ್ಯಾ ಪಷ್ಠೀ ಚಿ ಸಪ್ತವಿಂಶನುಷ್ಟಪ್ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ಪೂರ್ವೇ ಚಾಂತ್ಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪ್ರಾತರನುವಾಕಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರ ಪಠನದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನೇಯಕ್ರತುಸಂಬಂಧವಾದ ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸಿನ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಸ್ತಾರವಿರುವುದೆಂದು

ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೊನೆಯ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯವು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ— ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ತಿಸ್ತ ಉತ್ತಮಾಮುಧೈರೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೧೩) ವಿದ್ಯತವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಜಿತ್ ಎಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಮಾರುತಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವಾಗ ಬೃಹತ್ಸಾಮ ಮಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಸಾಮಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರದ ನೊಡಲಿನ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶೌತಸೂತ್ರದ— ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಮಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೨) ವಿದ್ಯತವಾಗುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೬

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೧೬ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೫ || ವರ್ಗ—೨೨, ೨೨, ೨೩, ೨೪, ೨೫, ೨೬, ೨೭, ೨೮, ೨೯, ೩೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೪೮ ||

! ಮುನಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತಿಃ !

! ದೇವತಾ—ಆಗ್ನಿಃ !

! ಛಂದಃ—೧, ೩. ವರ್ಧಮಾನಾ | ೨-೫, ೭-೨೬, ೨೮-೪೫. ಗಾಯತ್ರೀ | ೪೬. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೨೭, ೪೭, ೪೮. ಅನುಷ್ಟುಪ್ |

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಮಗ್ನೇ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಹೋತಾ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಹಿತಃ |

ದೇವೇಭಿರ್ಮಾನುಷೇ ಜನೇ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಅಗ್ನೇ | ಯಜ್ಞಾನಾಂ | ಹೋತಾ | ವಿಶ್ವೇಷಾಂ | ಹಿತಃ |

ದೇವೇಭಿಃ | ಮಾನುಷೇ | ಜನೇ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಪ್ತಸಂಸ್ಕಾರೂಪೇಣ ಭಿನ್ನಾನಾಂ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಹೋತಾ ಹೋಮನಿಷ್ಪಾದಕೋಽಸಿ | ಯದ್ವಾ | ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಸಂಬಂಧೀ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾ ಭವಸಿ | ಕುತ ಇತ್ಯಂತ ಆಹ | ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಮಾನುಷೇ ಮನೋಃ ಸಂಬಂಧಿನಿ ಮನುಷ್ಯೇ ಜನೇ ಯಜಮಾನೇ ದೇವೇಭಿರ್ದೇವೈರ್ಹಿತೋ ಹೋತೃತ್ವೇನ ನಿಹಿತೋಽಸಿ ತಸ್ಮಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

। ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಸ್ಮಾತ್—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಮಾನುಷೇ—ಮನುಸಂಬಂಧಿ
ಯಾದವನೂ | ಜನೇ—ಯಜಮಾನನೂ ಆದ ವಾನವನಲ್ಲಿ | ದೇವೇಭಿಃ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ | ಹಿತಃ—
ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದೀಯೋ (ಆದುದರಿಂದಲೇ) | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವಿಶ್ವೇಷಾಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಯಜ್ಞಾನಾಂ—
ಯಜ್ಞಗಳಿಗೂ | ದೋತಾ—ನಿಷ್ಪಾದಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

। ಛಾಂದಸ್ ।

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮನುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಈ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.
ಆದುದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೂ ನಿಷ್ಪಾದಕನಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You, Agni, have been appointed by the gods, the ministrant for
men, the descendants of Manu, at all sacrifices.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ವಿಶ್ವೇಷಾಂ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ದೋತಾ—ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸಪ್ತಸಂಸ್ಥಾ-
ರೂಪೇಣ ಭಿನ್ನಾನಾಂ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ದೋಮನಿಷ್ಪಾದಕೋಽಸಿ | ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಸಪ್ತಸಂಸ್ಥಾ
ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ವಿಧವಿಧವಾದ ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಮನಿಷ್ಪಾದಕನಾಗಿಯೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನ
ಮಾಡುವ ಹೋತ್ರವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಆ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ ಎಂದಭಿ
ಪ್ರಾಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೇನು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವು. ಸೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ
ಏಳು ಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಪ್ತಸೋಮ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ—

ಅಗ್ನಿಷ್ವೋಮ, ಅತ್ಯಗ್ನಿಷ್ವೋಮ, ಉಕ್ಥ, ಸೋಡಶೀ, ಅಶಿರಾತ್ರ, ಅಶ್ವೋರ್ಯಾಮ,
ವಾಜಪೇಯಿ ಎಂದು ಹೆಸರುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಷ್ವೋಮಯಾಗವು: ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ
ಈ ಯಾಗವು ಉಳಿದ ಸೋಮಯಾಗಗಳಿಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿರುವುದು (Base) ಇದು ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು
ಹೊಂದಿ ಉಳಿದ ಆರು ಸೋಮಯಾಗಗಳಾಗುವವು.

~*~*~*~*~

। ಸಂಹಿತಾಭಾಷೆ ।

ಸ ನೋ ಮಂದ್ರಾಭಿರಧ್ವರೇ ಜಿಹ್ವಾಭಿಯರ್ಜಾ ನುಹಃ |

ಆ ದೇವಾನ್ವಕ್ತಿ ಯಕ್ತಿ ಚ || ೨ ||

|| ಪದನಾಶಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ಮಂದ್ರಾಭಿಃ | ಅಧ್ವರೇ | ಜಿಹ್ವಾಭಿಃ | ಯಜ | ಮಹಃ |

ಅ | ದೇನಾನ್ | ವಕ್ತ್ರಿ | ಯಕ್ತ್ರಿ | ಚ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಆಗ್ನೇ ಸ ತ್ವಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮಧ್ವರೇ ಯಜ್ಞೇ ಮಂದ್ರಾಭಿರ್ಮದಕರೀಭಿಃ ಸ್ತುತ್ಯಾಭಿರ್ವಾ ಜಿಹ್ವಾಭಿರ್ವಾಲಾಭಿರ್ಮದೋ ಮಹತೋ ದೇನಾನ್ಯಜ | ಹವಿರ್ಭಿಶ್ಚರ್ಪಯ | ಕಥಂ ತದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ದೇನಾನ್ಯಷ್ಟವ್ಯಾನಿಂದ್ರಾದೀನಾ ವಕ್ತ್ರಿ | ಅವಹ | ತತೋ ಯಕ್ತ್ರಿ ಚ | ಯಜ ಚ | ಹವೀಂಷಿ ತೇಭ್ಯೋ ದೇಹೀತೈರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ) ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದೇ ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಅಧ್ವರೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ಮಂದ್ರಾಭಿಃ—ಸುಖಕಾರಕಗಳಾದ | ಜಿಹ್ವಾಭಿಃ—ಜ್ವಾಲೆಗಳೊಡನೆ | ಮಹಃ—ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ದೇನಾನ್—ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಯಜ—ಪೂಜಿಸು | ದೇನಾನ್—ಅ ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಅ ವಕ್ತ್ರಿ—ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಾ | ಯಕ್ತ್ರಿ ಚ—ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಆಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸುಖಕಾರಕಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಗಳೊಡನೆ ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

Therefore at our sacrifice offer oblations to the great deities with exhilarating flames : bring hither the gods : offer them worship.

|| ಸಂಹಿತಾನಾಶಃ ||

ನೇತ್ಥಾ ಹಿ ನೇಧೋ ಅಧ್ವನಃ ಪಥಶ್ಚ ದೇನಾಂಜಸಾ |

ಅಗ್ನೇ ಯಜ್ಞೇಷು ಸುಕ್ರತೋ || ೨ ||

! ಪದಸಾತಃ ||

ವೇತ್ಥ | ಹಿ | ವೇಧಃ | ಅಧ್ವನಃ | ಪಥಃ | ಚ | ದೇವ | ಅಂಜಸಾ |

ಅಗ್ನೇ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಸುಕ್ರತೋ ಇತಿ ಸುಕ್ರತೋ || ೩ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಪಾಥಿಕೃತ್ಯಾಮಗ್ನೇಃ ಪಥಿಕೃತೋಽನುನಾಕಾ ವೇತ್ಥೇತ್ಯೇಷಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ವೇತ್ಥಾ ಹಿ ವೇಧೋ ಅಧ್ವನ ಆ ದೇವಾನಾಮುಪಿ ಪಂಥಾಮಗನ್ತು | ಅ. ೩-೧೦ | ಇತಿ ||

ಹೇ ವೇಧೋ ವಿಧಾತಃ ಸುಕ್ರತೋ ಶೋಭನಕರ್ಮನ್ನೇವ ದಾನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಯಜ್ಞೇಷು ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಾದಿಯಾಗೇಷ್ಟಧ್ವನೋ ಮಹಾಮಾರ್ಗಾನ್ ಪಥಕ್ಶ್ವ ಜ್ವುದ್ರಮಾರ್ಗಾಂ-ಶ್ಶಾಂಜಸಾರ್ಜವೇನ ವೇತ್ಥ | ಜಾನಾಸಿ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾದ್ಯಜ್ಞಮಾರ್ಗದ್ಭ್ರಷ್ಟಂ ಯಜಮಾನಂ ಪುನಶ್ಚಂ ಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರಾಪಯೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೇಧಃ—ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ | ಸುಕ್ರತೋ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ | ದೇವ—ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಜ್ಞೇಷು—ನಮ್ಮ ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಾದಿ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ | ಅಧ್ವನೇ—ಮಹಾಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ | ಪಥಕ್ಶ್ವ—ಸಣ್ಣ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ | ಅಂಜಸಾ—ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭ್ರಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ | ವೇತ್ಥ ಹಿ—ನೀನು ತಿಳಿಯುತ್ತೀಯಲ್ಲವೇ !

! ಛಾಂದಾರ್ಥ !

ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನೂ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ ನಮ್ಮ ದರ್ಶಪೂರ್ಣ ಮಾಸಾದಿ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಹಾಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಸಣ್ಣ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ (ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಸಮಸ್ತ ವಿಧಾನಗಳನ್ನೂ) ನಿನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಭ್ರಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದೀಯಲ್ಲವೇ.

English Translation.

Agni, doer of great deeds, creator, you know (how to travel over) with speed (great) roads and (little) paths at sacrifices.

|| ವಿಕೀರ್ಷವಪಯಗಳ್ ||

ಅಗ್ನಿಯೇ ಪಥಿಕೃತೇ—ಎಂದು ಪಥಿಕೃದಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ವೇತ್ಥಾ ಎಂಬ ಈ ಪುಕ್ತನ್ನು ಅನುನಾಕಾಮಂತ್ರವನ್ನೂ ಗಿ ಪರಿಷದೇಶೇಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ವೇತ್ಥಾ ಹಿ ವೇಧೋ ಅಧ್ವನ ಆ ದೇವಾನಾಮುಪಿ ಪಂಥಾಮಗನ್ತು ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೩-೧೦) ವಿವೃತವಾಗುವುದು.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಮೀಳೇ ಅಧ ದ್ವಿತಾ ಭರತೋ ವಾಜಿಭಿಃ ಶುನಂ |
 ಈಜೀ ಯಜ್ಞೇಷು ಯಜ್ಞಿಯಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶ್ವಾಂ | ಈಳೇ | ಅಧ | ದ್ವಿತಾ | ಭರತಃ | ವಾಜಿಭಿಃ | ಶುನಂ |
 ಈಜೀ | ಯಜ್ಞೇಷು | ಯಜ್ಞಿಯಂ || ೪ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾವಃ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಶ್ವಾಂ ಭರತೋ ದಾಸ್ಯಂತಿರೇತತ್ಸಂಜ್ಞೋ ರಾಜಾ ವಾಜಿಭಿಃ | ವಾಜೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷ-
 ಣಮನ್ನಂ | ತದ್ವದ್ಭಿರ್ಯತ್ಸಿಗ್ಗಿಃ ಸಹ ದ್ವಿತಾ ದ್ವಿವಿಧಮಿಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತೃನಿಷ್ಟಪರಿಹಾರರೂಪೇಣ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ನಂ
 ಶುನಂ ಸುಖಮುದ್ವಿಶ್ಯೇಳೇ | ಸ್ತುತನಾನ್ | ಸ್ತುತ್ವಾ ಚ ಯಜ್ಞಿಯಂ ಯಜ್ಞಾರ್ಹಂ ಶ್ವಾಂ ಯಜ್ಞೇಷು ||
 ತ್ವತೀಯಾರ್ಥೇ ಸಪ್ತಮಾ || ಯಜ್ಞೈರೀಜೀ | ಇಷ್ಟವಾನ್ | ತಸ್ಮೈ ತ್ವಮುಭಯವಿಧಂ ಸುಖಂ ಪ್ರಾದಾ
 ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಶ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿ | ಭರತಃ—ದುಷ್ಯಂತಪುತ್ರನಾದ ಭರತನು | ವಾಜಿಭಿಃ—
 ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆ | ದ್ವಿತಾ ಶುನಂ—ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಎರಡು
 ವಿಧವಾದ ಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ | ಈಳೇ—ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ | ಯಜ್ಞಿಯಂ—ಯಜ್ಞಾರ್ಹನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು | ಯಜ್ಞೇಷು—
 ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ | ಈಜೀ—ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದುಷ್ಯಂತಪುತ್ರನಾದ ಭರತನು ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳೊಡನೆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು
 ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯಜ್ಞಾರ್ಹನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ
 ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation.

Bharata, with the presenters of the oblation, has joyfully praised you in your (two-fold capacity), and has worshiped you, the adorable with sacrifices.

| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು |

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಭರತನೆಂಬ ರಾಜನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ, ಇವನು ದುಷ್ಯಂತನ ಪುತ್ರನೆಂದು ಸಾಯಣರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭರತನೆಂಬ ರಾಜನು ಮುಗ್ಧೇಡಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಭರತರೆಂಬ ಅರ್ಯಜನಾಂಗದ ಜನರಿಗೆ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ರಾಜನಿಂದಲೇ ಆ ಜನಾಂಗದವರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮುಷಿಯು ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಅಥವಾ ಇವನ ಸಂತತಿಯವರಿಗೆ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಈ ಭರತ ಜನಾಂಗದವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಬಹಳ ಸ್ನೇಹವಿಶ್ವಾಸಗಳಿದ್ದವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಮ. ಸಂ. ೩-೩೩-೧೧, ೧೨ ನೆಯ ಋಕ್ವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಾಟ್ಕುತುದ್ರಿ ನದಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಭರತಕುಲದ ರಾಜರು ಅಥವಾ ಅವರ ಅನುವರ್ತಿಗಳು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಲನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ತಮ್ಮ ನೀರನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆ ನದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭರತಜನಾಂಗದ ವಿವರಣೆಯೂ, ಇವರೊಡನೆ ಭರದ್ರಾಜಮುಷಿಗಿರುವ ಸಂಬಂಧವೂ ವಿಷ್ಣುರವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಭರತರಾಜನು ದುಷ್ಯಂತನ ಪುತ್ರನೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಐತರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆ ಇದೆ. ಇಂದ್ರನ ಮಹಾಭಿಷೇಕಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಅನೇಕ ರಾಜರುಗಳ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಯಂತಪುತ್ರನಾದ ಭರತನೆಂಬ ರಾಜನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇದೆ. ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವೆವು.

**ವಿತೇನ ಹ ವಾ ಐಂದ್ರೇಣ ಮಹಾಭಿಷೇಕೇಣ ದೀರ್ಘತಮಾ ಮಾಮತೇಯೋ ಭರತಂ ದೌಷ್ಟಂ-
ತಿಮುಭಿಸೇಚ ತಸ್ಮಾದು ಭರತೋ ದೌಷ್ಟಂತಿಃ ಸಮಂತಂ ಸರ್ವತಃ ಸ್ಯುಧಿವೀಂ ಜಯಂತೀರಿ-
ಯಾಯಾಶ್ವಿರು ಚ ಮುಧ್ಯುರೀಚೇ ||**

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೩೯-೨೩)

ಇಂದ್ರನ ಮಹಾಭಿಷೇಕ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಅವನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ನೆರವೇರಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಯಷ್ಟೆ. ಆ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತರಾದ ರಾಜರುಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಯಂತಪುತ್ರನಾದ ಭರತನೆಂಬ ರಾಜನೂ ಒಬ್ಬನು. ಮಮತಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪುತ್ರನಾದ ದೀರ್ಘತಮಾಃ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮುಷಿಯು ಈ ಭರತರಾಜನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಭರತನು ದ್ವಿಗುಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟು ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ನಾನಾ ದೇಶಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಉತ್ತಮವೂ, ಯಜ್ಞಾರ್ಹವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ತದವ್ಯೇತೇ ಶ್ಲೋಕಾ ಅಭಿಗೀತಾಃ |

ಈ ಭರತಾಭಿಷೇಕದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವರು. ಅವುಗಳ ವಿವರಣೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ—

ಹಿರಣ್ಮೇನ ಪರೀವೃತಾನ್ಯೈಷ್ಠಾನ್ ಶುಕ್ಲದೇಶೋ ಮೃಗಾನ್ |

ಮಷ್ಟಾರೇ ಭರತೋಽದದಾಚ್ಚತಂ ಬದ್ಧಾನಿ ಸಪ್ತ ಚ || ೧ ||

ಈ ಭರತನೆಂಬ ರಾಜನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಷ್ಟಾರವೆಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ್ದೂ, ಬೆಳ್ಳಗಿರುವ ಕೋಂಬು ಗಳ್ಳುಳ್ಳದ್ದೂ ಸುವರ್ಣಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತನಾದದ್ದೂ ಆದ ಒಂದನೂರು ಏಳು ಅನೆಗಳ ಹಿಂಡನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನು.

ಭರತಸ್ಯೈವ ದಾಷ್ಟಂ ತೇರಗ್ನಿಃ ಸಾಚೀಗುಣೇ ಟಿತಃ |

ಯಸ್ಮಿನ್ನಹಸ್ರಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಬದ್ಯಶೋ ಗಾ ವಿಭೇಚಿರೀ || ೨ ||

ದುಷ್ಕಂಠಪುತ್ರನಾದ ಈ ಭರತರಾಜನು ಸಾಚೀಗುಣವೆಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಚಯನವೆಂಬ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದಾಗ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟನು.

ಅಷ್ಟಾಸಪ್ತತಿಂ ಭರತೋ ದಾಷ್ಟಂ ತಿಯೋಮುನಾಮನು |

ಗಂಗಾಯಾಂ ವೃಶ್ವಘ್ನೇಽಬಧ್ನಾ ತ್ವಂಚಿಪಂಚಾಶತಂ ಹಯಾನ್ || ೩ ||

ದುಷ್ಕಂಠಪುತ್ರನಾದ ಈ ಭರತರಾಜನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಮುನಾ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದ ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಉತ್ತಮಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ವೃಶ್ವಘ್ನವೆಂಬ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಐವತ್ತೈದು ಅಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದನು. (ಎಂದರೆ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನು)

ತ್ರಯಸ್ತಿಂಶಚ್ಚತಂ ರಾಜಾಶ್ವಾನ್ ಬಧ್ನಾಯಂ ಮೇಧ್ಯಾನ್ |

ದಾಷ್ಟಂ ತಿರತ್ಯಗಾದ್ರಾಜ್ಞೋ ಮಾಯಾಂ ಮಾಯವತ್ತರಃ || ೪ ||

ದುಷ್ಕಂಠಪುತ್ರನಾದ ಈ ರಾಜನು ಗಂಗಾ ಯಮುನಾತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ನೂರಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಅರಿತಿ ಯಜ್ಞಾರ್ಹವಾಗಿ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನಂತರ ಈ ರಾಜನು ತನ್ನ ಶತ್ರುರಾಜರುಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಉಪಾಯಗಳಿಂದಲೂ, ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಜಯಿಸಿದನು.

ಮಹಾಕರ್ಮ ಭರತಸ್ಯ ನ ಪೂರ್ವೇ ನಾಪರೇ ಜನಾಃ |

ದಿವಂ ಮರ್ತ್ಯ ಇವ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ನೋದಾಪುಃ ಪಂಚಿ ಮಾನನಾ ಇತಿ ||

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೩೯-೨೩)

ಇಂತಹ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಭರತವಂಶದವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಯಾರೂ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ಪಂಚಜನರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಾದವನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಮುಟ್ಟಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಭರತರಾಜನು ನೆರವೇರಿಸಿದ ಇಂತಹ ಅಗಾಧಕರ್ಮವನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡಲಾರರು.

ಇನ್ನೆಲ್ಲವೂ ಭರತನ ಗುಣಪ್ರಶಂಸೆಯು. ಚಾರಿತ್ರಿಕಸಂಬಂಧವಾದ ಈ ರಾಜನ ವಿಷಯವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವೆವು.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತ್ವಮಿನೂ ನಾರ್ಯಾ ಪುರು ದಿವೋದಾಸಾಯ ಸುನ್ದತೇ |

ಭ್ರರದ್ವಾಜಾಯ ದಾಶುಷೇ || ೫ ||

‡ ಪದಪಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಇಮಾ | ವಾರ್ಯಾ | ಪುರು | ದಿವೋದಾಸಾಯ | ಸುಸ್ತತೇ |

ಭರತ್ವನಾಜಾಯ | ದಾಶುಷೇ || ೫ ||

‡ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಮಿಮಾ ಇಮಾನಿ ದೈತ್ಯಮಾನಾನಿ ಪುರು ಪುರೂಣಿ ಬಹೂನಿ ವಾರ್ಯಾ ವಾರ್ಯಾಣಿ ವರಣೀಯಾನಿ ಸಂಭಜನೀಯಾನಿ ಧನಾನಿ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಸುಸ್ತತೇ | ಲುಪ್ತೋಶವನೋಕತ್ | ಯಥಾ ಸೋಮಾಭಿಷವಂ ಕುರ್ವತೇ ದಿವೋದಾಸಾಖ್ಯಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಪ್ರಾದಾಸ್ತಥಾ ದಾಶುಷೇ ಹನೀಂಸಿ ದತ್ತವತೇ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಯಷಯೇ ದೇಹೀತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತ್ವಂ—ನೀನು | ಇಮಾ—ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ | ಪುರು—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದವೂ | ವಾರ್ಯಾ—ಎಲ್ಲರ ಆದರಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು | ಸುಸ್ತತೇ—ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ | ದಿವೋದಾಸಾಯ—ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ (ಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆಯೇ) | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವ | ಭರದ್ವಾಜಾಯ—ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನಗೂ ಸಹ (ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸು).

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದವೂ ಎಲ್ಲರ ಆದರಣೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾದವೂ ಆದ ಧನಗಳನ್ನು ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನ ಪಿಸುವ ನನಗೂ ಸಹ ಕೊಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

English Translation.

As you have conferred these many blessings upon Divodasa when presenting libations, (so now grant them) to the actual offerer, Bharadwaja.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ದಿವೋದಾಸಾಯ—ದಿವೋದಾಸ ಅಥವಾ ದಿವೋದಾಸ ಅತಿಧಿಗ್ನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜನು ವೇದಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ಇವನು ವಧ್ಯಶ್ವ ಎಂಬುವನ ಪುತ್ರನು ಮತ್ತು ಸುದಾಸ ನೆಂಬುವನಿಗೆ ತಂದೆಯು. ಈ ಸುದಾಸನು ಭರತಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ತ್ರಿತ್ವ ಎಂಬ ವಂಶದ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಆದುದರಿಂದ ದಿವೋದಾಸನೂ ಸಹ ಭರತನೆಂದೂ (ಋ. ಸಂ. ೬-೬-೪, ೫, ೧೯) ಸುದಾಸನೆಂತೆ ಇವನೂ ಸಹ ತುರ್ವಶರಿಗೂ, ಯದುಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾದ ಶತ್ರುರಾಜನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಋ. ಸಂ. ೬-೯-೮ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನ ಮುಖ್ಯ ಶತ್ರುವೆಂದರೆ ಶಂಬರನೆಂಬ ಆಸುರನು, ಅಥವಾ ದಾಸನು. ಈ ಶಂಬರನು ಬಿಟ್ಟಿಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ದೇಶದ ಪೂರ್ವನಿವಾಸಿಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನೆಂದೂ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೩೦-೨;

೨-೧೨-೧೧; ೬-೨೬-೫; ೭-೧೮-೨೦) ಇವನನ್ನು ದಿವೋದಾಸನು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಸೋಲಿಸಿದನೆಂದೂ ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೧೪; ೧-೧೧೬-೧೮; ೧-೧೧೯-೪; ೧-೧೨೦-೭ ರಿಂದ ೧೦; ೨-೧೯-೬; ೪-೨೬-೩; ೪-೩೦-೨೦; ೬-೨೬-೩; ೬-೨೬-೫; ೬-೪೩-೧; ೬-೪೭-೨೧, ೨೨; ೯-೬೧-೨ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೯-೪ ರಲ್ಲಿ ಈ ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಶಂಬರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಅವನ ಯಜ್ಞವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಅವನಿಗೂ ಆಪಾಯವು ಉಂಟಾಗುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳು ಶಂಬರಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ದಿವೋದಾಸನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು ಎಂದು ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಇವನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಋ. ಸಂ. ೮-೩೨-೨ ಎಂಬ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇವನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಕರೆದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಋ. ಸಂ. ೬-೬೧-೧ ಎಂಬ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಮುಂದಿನ ಕೆಲವು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದಿವೋದಾಸನು ಪಣಿಗಳು, ಪಾರಾವತರು, ಬೃಸಯರು ಎಂಬುವನೊಡನೆ ಸರಸ್ವತೀನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಡಿದ ವರ್ಣನೆ ಇರುವುದು. ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೨-೧೩, ೧೪; ೧-೧೧೬-೧೮; ೬-೧೬-೫; ೬-೩೧-೪ ನೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರು ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಯ ಅಥವಾ ಆ ಋಷಿಯ ವಂಶಸ್ಥರ ಹೆಸರಿನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಋ. ಸಂ. ೧-೧೩೦-೧೦ ರಲ್ಲಿ ದಿವೋದಾಸನ ವಂಶಸ್ಥರೆಂದು ಅಥವಾ ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ದಿವೋದಾಸೇಭಿಃ ಎಂಬ ಬಹುವಚನಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು. ದಿವೋದಾಸನ ಹೆಸರು ೩, ೫, ೮, ೧೦ ನೆಯ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ದೂತೋ ಅಮುರ್ತ್ಯ ಆ ವಹಾ ದೈವ್ಯಂ ಜನಂ |

ಶ್ವಣ್ವನ್ ವಿಪ್ರೈಸ್ತು ಸುಸ್ತುತಿಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ದೂತಃ | ಅಮುರ್ತ್ಯಃ | ಆ | ವಹ | ದೈವ್ಯಂ | ಜನಂ |

ಶ್ವಣ್ವನ್ | ವಿಪ್ರೈಸ್ತು | ಸುಸ್ತುತಿಂ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಮುರ್ತ್ಯೋಽಮರಣಧರ್ಮಸ್ತ್ವಂ ದೂತೋ ಭೂತ್ಯಾ ದೈವ್ಯಂ ದೇವಸಂಬಂಧಿನಂ ಜನಮಾ ವಹ | ಅಸ್ಮದೈಜ್ಞ ಅನಯ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ವಿಪ್ರೈಸ್ತು ಮೇಧಾವಿನೋ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯ ಸುಸ್ತುತಿಂ ತೋಭನಾಂ ಸ್ತುತಿಂ ಶ್ವಣ್ವನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಅಮರ್ತ್ಯಃ—ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ದೂತಃ—ದೇವ ದೂತನಾಗಿದ್ದು | ವಿಪ್ರಸ್ಯ—ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಭರದ್ವಾಜನ | ಸುಷ್ಪೃತಿಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ತೃಣ್ಯನ್—ಕೇಳುತ್ತಾ | ದೈವ್ಯಂ—ದೇವಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ | ಜನಂ—ಜನರನ್ನು ಎಂದರೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಆ ವಹ—ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮರಣಧರ್ಮರಹಿತನಾದ ನೀನು ದೇವದೂತನಾಗಿದ್ದು ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಭರದ್ವಾಜನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾಯಜ್ಞಾರ್ಹರಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation.

Hearing the adoration of the sage, you, who are the immortal messenger, bring hither the celestial people.

—॥—

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾ॑ಮ॒ಗ್ನೇ॑ ಸ್ವಾ॒ಧ್ಯೋ॑ಽ॒ಮರ್ತಾ॑ಸೋ ದೇ॒ವವೀ॑ತಯೇ |

ಯ॒ಜ್ಞೇ॑ಷು ದೇ॒ವಮೀ॑ತೇ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಅ॒ಗ್ನೇ | ಸ್ವ॒ಅ॒ಧ್ಯಃ | ಮರ್ತಾ॑ಸಃ | ದೇ॒ವವೀ॑ತಯೇ |

ಯ॒ಜ್ಞೇ॑ಷು | ದೇ॒ವಂ | ಅ॒ಳತೇ॑ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಅಗ್ನೇ ದೇವಂ ದ್ಯೋತಮಾನಂ ತ್ವಾಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಃ ಶೋಭನಾಧ್ಯಾನಾ ಮರ್ತಾಸೋ ಮನುಷ್ಯಾ ದೇವವೀತಯೇ ದೇವಾನಾಂ ತರ್ಪಣಾರ್ಥಂ ಯಜ್ಞೇಷ್ವೀಳತೇ | ಸ್ತುವಂತಿ ಯಾಜಂತೇ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದೇವಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಸ್ವಾಧ್ಯಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುವ | ಮರ್ತಾಸಃ—ಮಾನವರು | ಯಜ್ಞೇಷು—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ದೇವವೀತಯೇ—ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು | ಅಳತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಾನವರು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Pious mortals invoke you, divine Agni, at sacrifices to convey their (sacrificial) food to the gods.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತವ ಪ್ರ ಯಕ್ತಿ ಸಂದೈಶಮುತ ಕ್ರತುಂ ಸುದಾನವಃ |

ವಿಶ್ವೇ ಜುಷಂತ ಕಾಮಿನಃ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತವ | ಪ್ರ | ಯಕ್ತಿ | ಸಂದೈಶಂ | ಉತ | ಕ್ರತುಂ | ಸುದಾನವಃ |

ವಿಶ್ವೇ | ಜುಷಂತ | ಕಾಮಿನಃ || ೮ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷಣಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತವ ಸಂದೈಶಂ ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಮನೀಯಂ ಯದ್ವಾ ಸಮ್ಯಗ್ಧ್ರ್ವಾರಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭಾಸಕಂ ತೇಜಃ ಪ್ರ ಯಕ್ತಿ | ಪ್ರಯೇಷೇ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಪೂಜಯಾಮಿ | ಉಶಾಚಿ ಚ ಸುದಾನವಃ ಸುದಾನೋಃ ಶೋಭನದಾಸಸ್ಯ ತವ ಕ್ರತುಂ ಕರ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ನಾ ಪೂಜಯಾಮಿ | ನ ಕೇವಲಮಹಮೇವ ಕಿಂತ್ಯನೈ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇಷು ಯಜಮಾನಾಃ ಕಾಮಿನಸ್ತದನುಗ್ರಹಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತೈಃ ಕಾನ್ಯುರುಪೇತಾಃ ಸಂತೋ ಜುಷಂತ | ತ್ವದೀಯಂ ಸಂದೈಶಂ ಕ್ರತುಂ ಚಿ ಸೇವಂತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತವ—ನಿನ್ನ | ಸಂದೈಶಂ—ಅರ್ಪಣವಾದ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು | ಪ್ರ ಯಕ್ತಿ—ಚಿನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಸುದಾನವಃ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಧನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ನಿನ್ನ | ಕ್ರತುಂ—ಕರ್ಮವನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು | ವಿಶ್ವೇ—ಸಮಸ್ತ ಯಜಮಾನರೂ | ಕಾಮಿನಃ—ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿ | ಜುಷಂತ—ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವ ನಿನ್ನ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನಾನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ಧನಪ್ರದನಾದ ನಿನ್ನ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವ ಯಜಮಾನರು ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನೂ ನಿನ್ನ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation

I glorify your splendour, and the acts of you, the liberal giver : all who (through your favour) enjoy their desires, glorify you.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಹೋತಾ ಮನುಹೀತೋ ವಹ್ನಿರಾಸಾ ವಿದುಷ್ಟರಃ |

ಅಗ್ನೇ ಯಕ್ಷಿ ದಿವೋ ವಿತಃ || ೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಹೋತಾ | ಮನುಹೀತಃ | ವಹ್ನಿಃ | ಅಸಾ | ವಿದುಷ್ಟರಃ |

ಅಗ್ನೇ | ಯಕ್ಷಿ | ದಿವಃ | ವಿತಃ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವಂ ಹೋತಾ ಹೋತೃತ್ವೇನ ಮನುಹೀತೋ ಮನುನಾಹಿತೋಽಸಿ | ಅಸಾಸ್ಯೇನಾ-
ಸ್ಯಭೂತಯಾ ಜ್ವಾಲಯಾ ವಹ್ನೀರ್ವಿಷಾಂ ವೋಧಾ ವಿದುಷ್ಟರೋಽತಿಶಯೇನ ವಿದ್ವಾನ್ | ಅತಃ
ಕಾರಣಾತ್ತ್ವಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಸಂಬಂಧಿನೀರ್ವಿತೋ ದೈವೀಃ ಪ್ರಜಾ ಯಕ್ಷಿ | ಯಜ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಹೋತಾ—ಹೋಮಸಂಪಾದಕನಾಗಿ | ಮನುಹೀತಃ—
ಮನುವಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದೀಯೆ | ಅಸಾ—ಜ್ವಾಲಾರೂಪವಾದ ನಿನ್ನ ಮುಬದಿಂದ | ವಹ್ನಿಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು
ವಹಿಸುವವನೂ | ವಿದುಷ್ಟರಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನೀನು | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಸಂಬಂಧಿ
ಗಳಾದ | ವಿತಃ—ದೇವತಾರೂಪರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಯಕ್ಷಿ—ಪೂಜಿಸು.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಹೋತೃವಿನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮನುವಿನಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಜ್ಞಾಲಾರೂಪವಾದ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವನೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ನೀನು ದ್ಯುಲೋಕಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ದೇವತಾರೂಪರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

You have been appointed by Manu, the invoker of the gods, the most wise, bearer of oblations (to them) by your mouth : worship, Agni, the people of heaven.

। ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ।

ಮನುರ್ಹಿತಃ — ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮನುವಿನ ಹೆಸರು ಅನೇಕಕಡೆ ಪಠಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿನರಣೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುವು ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂದೂ ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾಗರ್ಹರ್ಷಕನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಈ ಮನುವಿನ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿವರಣೆಯು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೯ ಪುಟ 107-108 ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಅಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ಗೃಣಾನೋ ಹವ್ಯದಾತಯೇ ।

ನಿ ಹೋತಾ ಸತ್ನಿ ಬರ್ಹಿಷಿ || ೧೦ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಅಗ್ನೇ | ಆ | ಯಾಹಿ | ವೀತಯೇ | ಗೃಣಾನಃ | ಹವ್ಯದಾತಯೇ |

ನಿ | ಹೋತಾ | ಸತ್ನಿ | ಬರ್ಹಿಷಿ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಯೋಃ ಸಾಮಿಧೇನೀಪ್ಸಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹೀತ್ಯಾದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತಃ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ಗೃಣಾನ ಈಳೇನ್ಯೋ ನಮಸ್ಯೆಸ್ತೀಃ | ಅ. ೧-೨ | ಇತಿ || ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಹ-ವನೀಯಯೋರ್ನಿರ್ವಾಹಃ ಸಂಸರ್ಗೇತ್ಯಗ್ನಿಯೇ ವೀತಯೇತ್ಯಪ್ಯಾಳಪಾಲಃ ಪುರೋದಾತಃ | ತಸ್ಯಾಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹೀತ್ಯೇಷಾನುನಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ಯೋ ಅಗ್ನಿಂ ದೇವವೀತಯೇ | ಅ. ೨-೧೨ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವನಾ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ವೀತಯೇ ಹವಿಷಾಂ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ |
ಕಿಂಚಿ ಹವ್ಯದಾತಯೇ ಹವ್ಯಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ದೇವೇಭ್ಯೋ ದಾತುಂ | ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತ್ವಂ
ಬರ್ಹಿಷ್ಯಾಸ್ತ್ರೀರ್ಣೇ ದರ್ಭೇ ಹೋತಾ ಸನ್ ನಿ ಪತ್ನಿ | ನಿಷೀದ | ಉಪವಿಶ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ವೀತಯೇ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಹವ್ಯದಾತಯೇ—
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಂಚುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಗೃಣಾನಃ—ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ
ನೀನು | ಬರ್ಹಿಷಿ—ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ | ಹೋತಾ—ಹೋಮನುಮಾಡಕನಾಗಿ | ನಿ ಪತ್ನಿ—ಕುಳಿತುಕೊ.

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹಂಚುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ
ದಯಮಾಡು. ಸ್ತುತನಾಗತಕ್ಕ ನೀನು ದರ್ಭಾಸನದಮೇಲೆ ಹೋಮನುಮಾಡಕನಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊ.

English Translation.

Come, Agni, to the (sacrificial) food : being lauded, (come) to convey
the oblation, (to the gods) : sit down as the ministrant priest upon the
sacred grass.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ದಶಪೂರ್ಣವಾಸಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ—ಅಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು
(ಈ ಸೂತ್ರದ ೧೦-೧೨ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು) ಸಾಮಿಧೇನೀಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ
ಅಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ಗೃಣಾನಃ ಈಳೀನ್ಯೋ ನಮಸ್ಯಸ್ತ್ರೀಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೧-೨) ವಿವೃತ
ವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯೆ, ಆಹವನೀಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳ ಸಂಸರ್ಗವಾದರೆ
ಆಗ ಅಗ್ನಿಯೇ ವೀತಯೇತ್ಯಷ್ಟಾಕಸಾಲಃ ಪುರೋಡಾಶಃ ಎಂದು ಹೋಮಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಅಗ್ನಿ
ಆ ಯಾಹಿ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ಚಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—
ಅಗ್ನಿ ಆ ಯಾಹಿ ವೀತಯೇ ಯೋ ಅಗ್ನಿಂ ದೇವವೀತಯೇ—ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ೩-೧೩)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ತ್ವಾ ಸಮಿದ್ಧಿರಂಗಿರೋ ಘೃತೇನ ವರ್ಧಯಾಮುಸಿ |

ಬೃಹಚ್ಛೋಚಿಕಾ ಯವಿಷ್ಯ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ತ್ವಾ | ಸಮಿತ್ಫಽಭಿಃ | ಅಂಗಿರಃ | ಘೃತೇನ | ವರ್ಧಯಾಮಸಿ |
 ಬೃಹತ್ | ಶೋಚ | ಯವಿಷ್ಯತಿ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಂಗಿರೋಽಂಗನಾದಿಗುಣಯುಕ್ತ ಅಂಗಾರರೂಪ ವಾಂಗಿರಸಃ ಪುತ್ರೈ ವಾಗ್ಧೇ ತಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗುಣಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಸಮಿದ್ಧಿಃ ಸಮಿಂಧನಹೇತುಭಿರ್ವಾರುಭಿಃಘೃತೇನಾಚ್ಛೇನ ಚ ವರ್ಧಯಾಮಸಿ | ವರ್ಧಯಾಮಃ | ಅಶೋ ಹೇ ಯವಿಷ್ಯತಿ ಯುವತಮಾಗ್ಧೇ ಬೃಹನ್ಮಹದತ್ಯಂತಂ ಶೋಚ | ದೀಪ್ಯತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಂಗಿರಃ—ಅಂಗಿರನಾಮಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಸಮಿದ್ಧಿಃ—ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ | ಘೃತೇನ—ಅಜ್ಜ್ಯಾರ್ಪಣೆಯಿಂದಲೂ | ವರ್ಧಯಾಮಸಿ—ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ | ಯವಿಷ್ಯತಿ—ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಬೃಹತ್—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಶೋಚ—ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಅಂಗಿರನಾಮಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮಿತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ, ಅಜ್ಜ್ಯಾಹುತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅತ್ಯಂತ ಯುವಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation.

We augment you, Angiras, with fuel and with butter : blaze fiercely, youngest (of the gods).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಂಗಿರಃ—ಇಲ್ಲಿ ಅಂಗಿರಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಿರಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು. ಋ. ಸಂ. ೧-೧-೬; ೧-೩೧-೧; ೧-೩೧-೧೬; ೪-೩-೧೫; ೪-೯-೬; ೫-೮-೪; ೫-೧೦-೬; ೫-೧೧-೬; ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಮುಕ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಂಗಿರಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆದಿದೆ. ಅಗ್ನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಅಗ್ನಿಗೂ ಅಂಗಿರಾ ಮುಷಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೧, ಪುಟ 640-641; ಭಾಗ ೩ ಪುಟ 520; ಭಾಗ ೫ ಪುಟ 672; ಭಾಗ ೬ ಪುಟ 442; ಭಾಗ ೧೦ ಪುಟ 269 ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನಃ ಪೃಥು ಶ್ರವಾಯ್ಯನುಚ್ಛಾ ದೇವ ವಿವಾಸಸಿ |

ಬೃಹದಗ್ನೇ ಸುವೀರ್ಯಂ || ೧೨ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ಪೃಥು | ಶ್ರವಾಯ್ಯಂ | ಅಚ್ಛ | ದೇವ | ವಿವಾಸಸಿ |

ಬೃಹತ್ | ಅಗ್ನೇ | ಸುವೀರ್ಯಂ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ಸ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗುಣಶ್ಚೈವ ಪೃಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಶ್ರವಾಯ್ಯಂ ಶ್ರವಣೀಯಂ ಪ್ರತಸ್ಯಂ ಬೃಹನ್ನಹತ್ಸುವೀರ್ಯಂ ಶೋಭನವೀರ್ಯೋಪೇತಂ ಧನಂ 'ನೋಽಸ್ಮಾನಚ್ಛ' | ವಿವಾಸಸಿ | ಅಭಿಗಮಯ | ಅತ್ರ ವಾಜಸನೇಯಕಂ | ಅಚ್ಛಾ ದೇವ ವಿವಾಸಸೀತಿ ತನ್ನೋ ಗಮಯೇತ್ಯೇನೈತದಾಹೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ-ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ | ಅಗ್ನೇ-ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸಃ-ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತನಾದ ನೀನು | ಪೃಥು-ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ | ಶ್ರವಾಯ್ಯಂ-ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ | ಬೃಹತ್-ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಸುವೀರ್ಯಂ-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವೀರ್ಯೋಪೇತವಾದುದೂ ಅದ ಧನವನ್ನು | ನಃ-ನಮ್ಮ | ಅಚ್ಛ-ಅಭಿಮುಖವಾಗುವಂತೆ | ವಿವಾಸಸಿ-ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತನಾದ ನೀನು ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದೂ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವೀರ್ಯೋಪೇತವಾದುದೂ ಅದ ಧನವನ್ನು ನಮಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Divine Agni, bestow upon us (wealth), excellent, great, and (comprehending) worthy male descendants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಮುಗ್ಧೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧ್ಯಥರ್ವಾ ನಿರಮಂಥತ |

ಮೂರ್ಧ್ನೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ನಾಘತಃ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಾಂ | ಅಗ್ನೇ | ಪುಷ್ಕರಾತ್ | ಅಧಿ | ಅಥರ್ವಾ | ನಿಃ | ಅಮಂಥತ |

ಮೂರ್ಧ್ನಃ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ | ನಾಘತಃ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿ ಮಂಥನೇ ತ್ವಾಮುಗ್ಧೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧೀತ್ಯಾ ದ್ಯಾಸ್ತಿ ಸ್ಯ ಋಚೋಽನೂಚ್ಯಾಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ತ್ವಾಮುಗ್ಧೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧೀತಿ ತಿಸೃಣಾಮರ್ಧರ್ಚಂ ಶಿಷ್ಟ್ವಾರನೇತ್ | ಅ. ೨-೧೩ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅಥರ್ವತತ್ಸಂಜ್ಞಕ ಋಷಿಸ್ತ್ವಾಂ ಪುಷ್ಕರಾದಧಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣೇ ನಿರಮಂಥತ | ಅರಣ್ಯೋಃ ಸಕಾಶಾದವನಯತ್ | ಕೀದೃಶಾತ್ಪುಷ್ಕರಾತ್ | ಮೂರ್ಧ್ನೋ ಮೂರ್ಧವದ್ಧಾರಕಾದ್ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತೋ ನಾಘತೋ ವಾದಕಾತ್ | ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣೇ ಹಿ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಭೂಮಿಮಪ್ರಥಯತ್ ತತ್ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣೇಽಪ್ರಥಯತ್ | ತೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೧-೩-೬ | ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಭೂಮಿಶ್ಚ ಸರ್ವಜಗತ ಅಧಾರಭೂತೇತಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಸ್ಯ ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾರಕತ್ವಂ | ಅತ್ರ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದೇನ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಮಭಿಧೀಯತ ಇತಿ | ಏತಚ್ಚ ತೈತ್ತಿರೀಯಕೇ ವಿಸ್ವಸ್ಯಮಾಮ್ನಾತಂ | ತ್ವಾಮುಗ್ಧೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧೀತ್ಯಾಹ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣೇ ಹ್ಯೇನಮುಪಶ್ಚಿತಮವಿಂದತ್ | ತೈ. ಸಂ. ಖ-೧-೪-೪ | ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಅಥರ್ವಾ—ಅಥರ್ವಸಂಜ್ಞಕನಾದ ಋಷಿಯು | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮೂರ್ಧ್ನಃ—ಶಿರೋರೂಪವಾದುದೂ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ—ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ | ನಾಘತಃ—ನಾಹಕವಾದುದೂ ಆದ | ಪುಷ್ಕರಾತ್ ಅಧಿ—ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಮೇಲೆ | ನಿರಮಂಥತ—ಮಧಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

|| ಛಾನಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅಥರ್ವಸಂಜ್ಞನಾದ ಋಷಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಶಿರೋರೂಪವಾದುದೂ, ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಾಹಕವಾದುದೂ ಆದ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಮೇಲೆ ಮಧಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನ ನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

The sage, Atharvan, extracted you from upon the lotus-leaf, the head, the support of the universe.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಶ್ವಾಮಿಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧಿ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಮಧನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪವಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ— **ಶ್ವಾಮಿಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧೀತಿ ತಿಸ್ವಣಾಮರ್ಧಚೇಂ ಶಿಷ್ಟ್ವಾರಮೇತ್** ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು ಐತರೀಯಬ್ರಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಗ್ನಿ ಮಧನವಿಷಯವಾದ ವಿನವನೆಯನ್ನು ನಾನು ಇದೇ ಸೂತ್ರದ ೪೦, ೪೧, ೪೨ ನೇ ಋಕ್ಕುಗಳ ವಿಶೇಷ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೇನೆ. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪವಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಮತ್ತು ಈ ಋಕ್ಕಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇತರ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವು ಋಷಿಯು ಪುಷ್ಕರದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಧಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ಪುಷ್ಕರವು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಧವೆಂದೂ, ಸಕಲ ಜಗದ್ಭಾಷಕವೆಂದೂ ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಜಗದ್ಧಾರಕ ಮತ್ತು ಜಗದ್ಭಾಷಕರೂಪವಾದ ಪುಷ್ಕರದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಅರ್ಧವುಋಷಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿತು ಎಂಬುದು ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಈ ವರ್ಣನವು ಲೌಕಿಕವಾದ ಪುಷ್ಕರಪತ್ರದ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಕರಪುಷ್ಪದ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪುಷ್ಕರಪದವು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದುದೂ ವಿಶ್ವಾಧಾರವಾದುದೂ ಆದ ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತೆ ಅಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧರಿಸಿರುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಏಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು, **ಪುಷ್ಕರ** ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೇನು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಯಣರು ಈ ಮಂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದಕ್ಕೆ **ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣ** ವೆಂದರ್ಥಮಾಡಿ, ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಕ್ಕೂ ಪೃಥ್ವಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವು ಪೃಥ್ವಿಗೂ ಜಗದ್ಧಾರಕತ್ವವಿದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ರೂಘಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಅರ್ಥಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಸಕಲ ರೋಕಗಳೂ ಪೃಥ್ವಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಈ ವಿಷ್ಣುತವಾದ ಅರ್ಥವಿರಬೇಕಾದರೆ, ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪಂಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವೇನು ?

ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಪೋಷಿಸುವ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ **ಪುಷ್** ಧಾತುವಿನಿಂದ ಈ ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (**ಪುಷಃ ಕಿತ್ | ಪುಷ್ಯತೇಃ ಕರಃ** ಎಂಬ ಉಣಾದಿಸೂತ್ರವಿರುತ್ತದೆ. ಉ. ಸೂ. ೪-೪) ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ **ಪೋಷಿಸುವುದರಿಂದ** ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದವು ರೂಪವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿರುಕ್ತಕಾರರ ಮತ. (ನಿ. ೧-೧೪). ಯಾಸ್ಕರು ಋಕ್ಕುಂಹಿತಾವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಈ ಪದದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಬ್ದವು—**ಅಂಬರಂ, ವಿಯೆತ್, ವ್ಯೋಮಂ.....ಪುಷ್ಕರಂ, ಸಗರಃ** ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂತರಿಕ್ಷನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿತವಾಗಿದೆ. (ನಿ. ೨-೧೦). ಅನಂತರ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಉಶಾಸಿ ಮೃತ್ಯಾವರೂಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋರ್ವಶ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನನಸೋಽಧಿಜಾತಃ |

ದ್ವೈಶ್ವಂ ಸ್ವನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದಿದಂತ ||

(ಮು. ಸಂ. ೭-೨೩-೧೧)

ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ನಸಿಸ್ಸನ ಜನನವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. (ಈ ಮಂತ್ರದ ಪೂರ್ಣವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ) ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರ ಶಬ್ದದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಈ ಶಬ್ದದ ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನೂ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ ಪುಷ್ಕರಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಪೋಷತಿ ಭೂತಾನ್ಯುದಕಂ | ಪುಷ್ಕರಂ ಪೂಜಾಕರಂ ಪೂಜಯಿಶವ್ಯಂ
ನಾ | ಇದಮುಪೀತರತ್ ಪುಷ್ಕರಮೇತಸ್ಮಾದೇವ ಪುಷ್ಕರಂ ವಪುಷ್ಕರಂ ನಾ | ಪುಷ್ಕಂ
ಪುಷ್ಕತೇಃ ||
(೧೫-೧೪)

(ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ) ಪುಷ್ಕ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಪೂಜಾಕರನಾದುದರಿಂದಲೂ ಈ ಹೆಸರು. ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಮಲಪುಷ್ಪವೂ ಸಹ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಎಂದರೆ ಪೂಜಾಸಾಧನವಾದುದರಿಂದಲೇ ಪುಷ್ಕರ ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಅಂತರಿಕ್ಷವೆಂದೇ ಅರ್ಥ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಸಂಹಿತಾದಿಗಳೆಲ್ಲಾ; ಈ ಪದದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ, ಈ ವಿವರಣೆಯು ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿವರಣಿಗಿಂತಲೂ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ (೬-೧೬-೧೩) ಸಾಯಣರು ಪುಷ್ಕರಕ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದವು ಸೃಷ್ಟೀತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದೇ ಅಥವಾ ಅಂತರಿಕ್ಷತತ್ವವನ್ನೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈ ರೀತಿ, ಒಂದು ಸಲ ಸೃಷ್ಟಿಗೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಎಂದು ಅರ್ಥನಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಿರುದ್ಧಾಂಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭೂಭಾಗಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಈ ಪದದಿಂದಲೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ ಅನೇಕವಿರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ,

ಪರಃ ಸೋ ಅಸ್ತು ತನ್ನಾ ೩ ತನಾ ಚ ತಿಸ್ರಃ ಸೃಥಿವೀರಥೋ ಅಸ್ತು ವಿಶ್ವಾಃ |
ಪ್ರತಿ ಶುಷ್ಯತು ಯಶೋ ಅಸ್ಯ ದೇವಾ ಯೋ ನೋ ದಿನಾ ದಿಸ್ತತಿ ಯುಕ್ತ ನತ್ತಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೭-೧-೪-೧೧)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶನಾಡಬೇಕೆಂದು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆ. ಅಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರಲೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೃಥಿವೀ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಯಣರು ಇಲ್ಲಿ ಸೃಥಿವೀ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಲೋಕತ್ರಯವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಹಿಂದೆ, ಯಾದಿಂಧ್ರಾಗ್ನೀ ಅವಮಸ್ಯಾಂ ಸೃಥಿವ್ಯಾಂ (ಋ. ಸಂ. ೧-೧೦೪ ೯) ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗಲೂ ಸಹ ಸೃಥಿವೀ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ಎಂಬರ್ಥವುಂಟೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರ ಪದಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದರ್ಥನಾಡಿದರೆ, ಕೇವಲ ಭೂಮಿಯಿಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಲೋಕತ್ರಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಮಹತ್ತತ್ವವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕು. ಅಂತಹ ವಿಶ್ವತವಾದ ಅರ್ಥವಿದ್ದರೆ, ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಮಥನವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿದನು, ವಸಿಸ್ಸನು ಉದ್ಭವಿಸಿದನು ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲವೂ, ವಿಶ್ವಾಧಾರವೂ, ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವೂ ಆದ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷವೆಂಬ ಮಹತ್ತತ್ವವು ಸಂಹತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಅದೇ ಮಹತ್ತತ್ವವು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳೂ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಅಂಶವೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿದೆಯೇ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವಿರಾಸಾದ ವಿನವನನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಿಂ ಸಿದ್ಧವನಂ ಕ ಉ ಸ ವೃಕ್ಷ ಆಸ ಯತೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ನಿಷ್ಪತಕ್ಷುಃ |

ಮನೀಷಿಣೋ ಮನಸಾ ಪೃಚ್ಛತೇದು ತದ್ಯದಧ್ಯತಿಷ್ಠದ್ಭುವನಾನಿ ಧಾರಯನ್ ||

(ಋ ಸಂ. ೧೦-೮೧-೪)

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಾವ ಉಪಕರಣ ಮತ್ತು ನಿಮಿತ್ತಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದವೋ ಆ (ಬ್ರಹ್ಮ) ವೃಕ್ಷವಾವುದು? ಆ ವನವಾವುದು? ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ, ಭುವನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧರಿಸಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ (ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷರ) ಸ್ಥಾನವಾವುದಾಗಿದ್ದಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಅರಿಯಿರಿ ಎಂಬ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ತ್ರೈಪೀಠಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ,

“ ಬ್ರಹ್ಮವನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ ವೃಕ್ಷ ಆಸೀತ್ | ಯತೋ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ನಿಷ್ಪತಕ್ಷುಃ | ಮನೀಷಿಣೋ

ಮನಸಾ ವಿಬ್ರವೀಮಿ ವಃ | ಬ್ರಹ್ಮಾಧ್ಯತಿಷ್ಠದ್ಭುವನಾನಿ ಧಾರಯನ್ ||

(ತೈ. ಬ್ರಾ. ೨-೮-೯-೬)

ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಈ ವನವು, ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಈ ವೃಕ್ಷವು. ಮೂಲದಿಂದಲೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಸೃಷ್ಟವಾದವು. ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ, ಈ ವೃಕ್ಷವೇ ವಿಶ್ವಧಾರಕವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ವೃಕ್ಷವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರವೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಕ್ಷೀರಾರಣ್ಯವದಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಮೂಲದೇವನ ನಾಭಿಯಿಂದ ಈ ವೃಕ್ಷವು ಹೊರಟು ವಿಶ್ವವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವಂತೆಯೇ, ಅದೇ ನಾಭಿಯಿಂದ ಈ ಪುಷ್ಕರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಇದೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿಗೂ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯವು ತನ್ನ ವಿಕಸಿತವಾದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ಧರಿಸುತ್ತದೆ ನಾಭಿಃ, ಅಬ್ಜಃ, ಅಬ್ಜಯೋನಿ, ಕಮಲಾಸನ, ಪದ್ಮಾಸನ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಣವಸ್ಥನಾದ ನಾರಾಯಣನು, ಪದ್ಮನಾಭ, ಪುಷ್ಕರನಾಭ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾಗಿಯೂ ಸಹ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಸನವಾದ ಪದ್ಮ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಸಹ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷವು ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಸನವಾದ ಈ ಪುಷ್ಕರವು ಸಕಲ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಪೋಷಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಧಾರವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಭೌತಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದರ ವ್ಯಾಪಕತ್ವವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಯಾವ ಈ ಪುಷ್ಕರವನ್ನು ಹೃತ್ತಂಢರೇಕವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆಯೋ. ಅದನ್ನೇ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಮಹಾತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

**ಅಥ ಯದಿದಮಸ್ತಿಸ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಪುರೇ ದಹರಂ ಪುಂಡರೀರಂ ನೇಶ್ಚ ದಹರೋಽಸ್ತಿಸ್ತಂ ತರಾಕಾಶಸ್ತು-
ಸ್ತಿಸ್ತು ಯದಂತಸ್ತದನ್ನೇಷ್ವವ್ಯಂ ತದ್ವಾ ವ ವಿಜಿಜ್ಞಾ ಸಿತವ್ಯಂ |**

(ಛಾ. ಉ. ೮-೧-೧)

ಬ್ರಹ್ಮಪುರವೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪುಂಡರೀಕರೂಪವಾದ ಒಂದು ವಸತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಭೌತಿಕರೂಪವು ಅಲ್ಪವಾದುದು. ಇದರ ಒಳಗಡೆ ಒಂದು ಅಲ್ಪವಾದ ಅನಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನೇ ಅನ್ವೇಷಣಮಾಡಿ ಅದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ದಹರಾಕಾಶದ ಆಧಾರವಾದ ಯಾವ ಹೃತ್ಪುಂಡರೀಕವುಂಟೋ ಅದೇ ಪುಂಡರೀಕವು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯೆಂದೂ ಸಹ ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ

**ಯಾನಾನ್ಯಾ ಅಯಮಾಕಾಶಸ್ತಾನಾನೇಷೋಽಂತರ್ಯದಯ ಆಕಾಶ ಉಭೇ ಅಸ್ತಿಸ್ತು ದ್ಯಾವಾ
ಪೃಥಿವೀ ಅಂತರೇವ ಸಮಾಹಿತೇ ಉಭಾವಗ್ನಿಕ್ಷ ನಾಯುಕ್ಷ ಸೂರ್ಯಾ ಚಂದ್ರಮಸಾವುಭಾ
ವಿದ್ಯುನ್ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ ಯಚ್ಚಾಸ್ಯೇದಾಸ್ತಿ ಯಚ್ಚ ನಾಸ್ತಿ ಸರ್ವಂ ತದಸ್ತಿಸ್ತು ಸಮಾಹಿತಮಿತಿ |**

(ಛಾಂ. ಉ. ೮-೧-೨)

ಯಾವ ಈ ದಹರಾಕಾಶವಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಇದರಲ್ಲೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ, ಅಗ್ನಿಯೂ, ನಾಯುವೂ, ಸೂರ್ಯಾ; ಚಂದ್ರಮಸೂ, ವಿದ್ಯುತ್ತೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ, ಭಾವರೂಪ ಮತ್ತು ಅಭಾವರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲವೂ ಅಡಗಿವೆ.

**ಅಥ ಯ ಏಷೋಽಂತರೇ ಹೃತ್ಪುಷ್ಕರ ಏನಾಶ್ರಿತೋಽನ್ನಮತ್ತಿ ಸ ಏಷೋಽಗ್ನಿದಿವಿ ಶ್ರಿತ-
ಸಾರಃ ಕಾಲಾಖ್ಯೋಽದ್ಯಶ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನ್ಯನ್ನಮತ್ತೀತಿ ||**

(ಮೈತ್ರೈಪನಿಷತ್ ೬-೨)

ಈ ಹೃತ್ಪುಂಡರೀಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಜಿಸುವನೋ ಅವನೇ ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಖ್ಯನೂ, ಅದೃಶ್ಯನೂ, ಸಕಲವನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವವನೂ ಆದ ಸೂರ್ಯರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ

**ಈ ಪುಷ್ಕರಃ ಕಿಂ ಮಯೋ ನೇತಿ | ಇದಂ ನಾವ ತತ್ಪುಷ್ಕರಂ ಯೋಽಯಮಾಕಾಶೋಽಸ್ಯೇ
ಮಾಕ್ಷತಸ್ಯೋ ದಿಶಕ್ಷತಸ್ರ ಉಪದಿಶೋದಲಸಂಸ್ಥಾ ಆಸಂ | ಅವಾಗ್ನಿಚರತ ಏತೌ ಪ್ರಾಣಾ-
ದಿಶ್ಯಾ ಏತಾ ಉಪಾಸೀತೋಮಿತೈತದಕ್ಷರೇಣ ವ್ಯಾಹೃತಿಭಿಃ ಸಾವಿತ್ರೈ ಚೇತಿ ||**

(ಮೈತ್ರೈಪನಿಷತ್ ೬-೨)

ಈ ಪುಷ್ಕರವಾವುದು ? ಇದರ ಸ್ವರೂಪವೇನು ? ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ತತ್ತ್ವವೇನು ? ಎಂದರೆ ಈ ಪುಷ್ಕರವೇ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶವು. ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶವ್ಯಾಪಕವಾದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಅವಾಂತರ ದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಸಹ ಈ ಪುಷ್ಕರದ ಪರ್ಣಿಗಳು. ಹೃದಯಸ್ಥವಾದುದೂ ಪ್ರಾಣರೂಪವಾದುದೂ ಆದ ಈ ಹೃತ್ಪುಂಡರೀಕಾಕಾಶವೂ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಆದಿತ್ಯನೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಆಕೃಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಓಂಕಾರರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಹೃತಿಗಳಿಂದಲೂ, ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಇದರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಪುಷ್ಕರವೇ ಪೃಥ್ವಿಯು ಮತ್ತು ಇದೇ ಅಗ್ನಿಯು. (ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷೀರಸಾಗರವೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅ) ಅರ್ಣವನೇ

ಈ ಪುಷ್ಕರವು. ಎಂದರೆ, ವಿಶ್ವತತ್ತ್ವವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಸ್ತುವು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನೇ ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಸತ್ಯಕ್ಕೂ ಪುಷ್ಕರಕ್ಕೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುಷ್ಕರವನ್ನು ಸತ್ಯ ಯೋನಿಯೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋನಿಯು ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿನಾನಾರೂಪಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರವೂ ಒಂದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಪೃಥಿವೀಪುಷ್ಕರಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುವು ಎಂದಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲದರ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಅಥ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಮುಪದಧಾತಿ | ಯೋನಿರ್ವೈ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಂ | ಯೋನಿಮೇವೈತದುಪದಧಾತಿ |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೩-೪-೧-೩)

ಆನಂತರ ವೇದಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವು ಇಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಕರವೇ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಯೋನಿಯಾದುದರಿಂದ, ಪುಷ್ಕರ ರೂಪವಾದ ಯೋನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯದ್ವೇವ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಮುಪದಧಾತಿ ಈ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವು ಈ ರೀತಿಯಿರುತ್ತದೆ.

**ಅಪೋ ವೈ ಪುಷ್ಕರಂ ತಾಸಾಮಿಯಂ ಪರ್ಣಂ ಯಥಾ ಹ ವಾ ಇದಂ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಮಪ್ಸ್ಯಧ್ಯಾ-
ಹಿತನೋವಮಿಯಮಪ್ಸ್ಯಧ್ಯಾಹಿತಾ ಸೇಯಂ ಯೋನಿರಗ್ನೇರಿಯಗ್ನಿರಗ್ನಿರಸ್ಯಾಹಿ
ಸರ್ವೋಽಗ್ನಿಶ್ಚೀಯತ ಇನಾನೋವೈತದುಪದಧಾತಿ ತಾಮನಂತರ್ಹಿತಾಗ್ಂ ಸತ್ಯಾಹವಸದ-
ಧಾತೀವಾಂ ತತ್ಸತ್ಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯತಿ ತಸ್ಮಾದಿಯಗ್ಂ ಸತ್ಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಂ.....||**

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೩-೪-೧-೪)

ಪುಷ್ಕರವೆಂದರೆ, ಅಪ್ಪತ್ತನೆಂದರ್ಥ. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಒಂದು ವರ್ಣವು. ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರವರ್ಣವು ಉದಕದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಸಹ ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪವಾದ ಉದಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಯಜ್ಞವೇದಿಯೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಇದೇ ಯೋನಿಯೆಂದೂ ಅರಿಯಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಸತ್ಯದಿಂದ ಬಾಹ್ಯವಾಗದಿರಲೆಂಬುದೇ ಈ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದಿಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರದ ಸ್ಥಾಪನೆಯು, ಈ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಸತ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

**ಅಸಾಂ ಪ್ಸ್ಯಷಮಸಿ | ಯೋನಿರಗ್ನೇರಿತಿ | ಅಸಾಗ್ಂಹೀಯಂ ಪ್ಸ್ಯಷಂ ಯೋನಿರ್ಹೀಯಮಗ್ನೇಃ
ಸಮುದ್ರಮುಭಿತಃ ಪಿನ್ನಮಾನುಮಿತಿ ಸಮುದ್ರೋ ಹೀನಾಮುಭಿತಃ ಪಿನ್ನತೇ ವರ್ಧಮಾನೋ
ಮಹಾಗ್ಂ.....ಪುಷ್ಕರ ಇತಿ ವರ್ಧಮಾನೋ ಮಹೀಯಸ್ವ ಪುಷ್ಕರ ಇತ್ಯೇತದ್ದಿವೋ ಮಾತ್ರಯಾ
ವರಿವ್ನಾ ಸ್ತೇತ್ಯನುಮಿವಾಷ್ಕರ್ಯಾ ನಾ ಅದಿತ್ಯೇ ಏನೋಽಗ್ನಿನೋ ಹೈತಮನೋ ದಿವೋ
ವರಿವಾ ||**

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೩-೪-೧-೫)

ಎಲೈ ಪುಷ್ಕರವೇ, ನೀನು ಅಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಕರೂಪನಾಗಿದ್ದೀಯೆ. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಪಾತ್ರವೇ, ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಅಪ್ಪುಗಳ ಪುಷ್ಕವೂ ಅಗ್ನಿಯ ಯೋನಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ಸಮುದ್ರವು (ಅಂತರಿಕ್ಷವು) ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯವೇ, ಪುಷ್ಕರದಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗು ಅಂತ ರಿಕ್ಷದ ನ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಅದೇ ವಿಸ್ತೃತಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಸರಿಸು. ಈ ಅಗ್ನಿಯೇ ಅದಿತ್ಯನ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಅದಿತ್ಯನನ್ನು ಧರಿಸಲು ಯಾವರೀತಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೋ, ಅದೇರೀತಿ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಧರಿಸಲು ತದಾಶ್ರಯವು. ಅಗ್ನಿ ರೂಪಿಯಾದ ಅದಿತ್ಯನನ್ನು ಧರಿಸಲು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷರೂಪವನ್ನೇ ಹೊಂದಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಧರಿಸು ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯೋನಿಯಾದ ಪುಷ್ಕರವು ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರದ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪುಷ್ಕರವು ಅಗ್ನಿಯ ಹೋನಿಯು, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಪುಷ್ಕರವು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ವಿಸ್ತೃತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯವಾದ ಪುಷ್ಕರವು ಹೃದಯಾಂತರ್ಗತವಾದ ಪುಷ್ಕರದ (ಹೃತ್ತುಂಡರೀಕದ) ಪ್ರತಿರೋಧವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ವಿಸ್ತೃತಿಯು ಹೃತ್ತುಂಡರೀಕದ್ದೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲೇ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಶರೀರಾಂತರ್ಗತವಾದ ಹೃತ್ತುಂಡರೀಕದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಪುಷ್ಕರವೆಂಬ ರೂಪ ಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕು.

ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರದ ರೂಪಕವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಕರಣವೇ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೂ ಅದೇರೀತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ವಸಿಷ್ಠನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವು ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಉತಾಸಿ ಮೈತ್ರಾವರುಣೋ ವಸಿಷ್ಠೋವರ್ಶಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನನಸೋಽಧಿಜಾತಃ |

ದ್ರವ್ಯಂ ಸ್ಯನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೈವ್ಯೇನ ನಿಶ್ಚೇ ದೇವಾಃ ಪುಷ್ಕರೇ ತ್ವಾದಿದಂತ ||

(೭-೩೩-೧೧)

ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಎಲೈ ವಸಿಷ್ಠನೇ, ಮೈತ್ರಾವರುಣರ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ ಉರ್ವಶಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಜನಿಸಿದವನು. ಪವಿತ್ರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ದೈವಿಕವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದರು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಬೃಹದ್ದೇವತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ತಯೋರಾದಿತ್ಯಯೋಃ ಸತ್ತೇ ದೈಷ್ಟ್ಯಾಪ್ಸರಸಮುವರ್ಶೀಂ |

ರೇತಶ್ಚ ಸ್ಯಂದ ತತ್ಪುಂಭೇ ನೃಪತದ್ವಾಸತೀವರೇ ||

ತೇನ್ಯವ ತು ಮುಹೂರ್ತೇನ ನೀರೈವಂತೌ ತಪಸ್ವಿನೌ |

ಅಗಸ್ಯಶ್ಚ ವಸಿಷ್ಠಶ್ಚ ತತ್ರೇಸೀ ಸಂಬಭೂವತೀಃ ||

ಬಹುಧಾ ಸತಿತೇ ಶುಕ್ರೇ ಕಲಶೇಽಥ ಏಲೇ ಸ್ಥಲೇ |

ಸ್ಥಲೇ ವಸಿಷ್ಠಸ್ತು ಮುನಿಃ ಸಂಭೂತ ಯಸಿಸತ್ತಮಾಃ ||
 ಕುಂಭೇಶ್ವರಗಸ್ತ್ಯಃ ಸಂಭೂತೋ ಜಲೇ ಮತ್ಸ್ಯೋ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ |
 ಉದಿಯಾಯ ತತೋಽಗಸ್ತ್ಯಃ ಶಮ್ಯಾಮಾತ್ಸೋ ಮಹಾಯಶಾಃ ||
 ಮಾನೇನ ಸಂಮಿತೋ ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಮಾನ್ಮಾನ್ಯ ಇಹೋಚ್ಯತೇ |
 ಯದ್ವಾ ಕುಂಭಾದ್ಯುಷಿರ್ಜಾತಃ ಕುಂಭೇನಾಪಿ ಹಿ ಮೀಯತೇ ||
 ಕುಂಭ ಇತ್ಯಭಿಧಾನಂ ತು ಪರಿಮಾಣಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ |
 ತತೋಽಪ್ನು ಗೃಹ್ಯಮಾಣಾಸು ವಸಿಷ್ಠಃ ಪುಷ್ಕರೇ ಸ್ಥಿತಃ ||
 ಸರ್ವತ್ರ ಪುಷ್ಕರಂ ತತ್ರ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾ ಆಧಾರಯನ್ |
 ಉತ್ಪಾಯ ಸಲಿಲಾತ್ಸಸ್ಮಾದಭ ತೇವೇ ಮಹತ್ತಪಃ ||

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೯ ರಿಂದ ೧೫೫)

ಆದಿತ್ಯರಾದ ಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ವರುಣರಿಬ್ಬರೂ ಸಹ ಸತ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉರ್ವಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆಗ ಒಡನೆಯೇ
 ಕಾಮಮೋಹಿತರಾದುದರಿಂದ ಅವರ ವೀರ್ಯಸ್ಥಲನಾಯಿತು. ಆಗ ಅದು ವಸತಿವರಿಯೆಂಬ ಪಾತ್ರೆಯೊಳಗೆ
 ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಒಡನೆಯೇ ವೀರ್ಯವಂತರೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಅಗಸ್ತ್ಯನೂ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠನೂ ಸಹ ಅದರಿಂದ
 ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಸ್ವಲಿತವಾದ ಆ ವೀರ್ಯವು ಕುಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಉದಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೂ ಬಿದ್ದಿತು.
 ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಭಾಗದಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು. ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಭಾಗದಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯನೂ,
 ಅಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಭಾಗದಿಂದ ಶ್ರುತಶರ್ಮನಾದನು. ತಪಸ್ಸು ಉತ್ಪನ್ನನಾದವು ಅಗಸ್ತ್ಯನು ಮಾತ್ರ ಶಮ್ಯಾಪರಿಮಿತಿ
 ಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮಾನದಿಂದ (ಕುಂಭ) ಸಂಭೂತನಾದುದರಿಂದ ಮಾನ್ಯನೆಂದು ಇವನ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಆದ
 ರಿಂದಲೇ ಕುಂಭಸಂಭವನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಅನಂತಂ ಉದಕಗ್ರಹಣವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ
 ಸ್ಥಿತನಾಗಿರತಕ್ಕ ವಿಷಯವು ಗೋಚರವಾಯಿತು ಆಗ ಪುಷ್ಕರಸ್ಥಿತನಾದ ವಸಿಷ್ಠನನ್ನು ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ
 ಪರಿಗೃಹಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿದರು. ಉದಕದಿಂದ ಒಹರ್ಗತನಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು.

ನಾಮಾಸ್ಯ ಗುಣತೋ ಜ್ಞೇ ವಸತೇಃ ಶ್ರೇಷ್ಠ್ಯಕರ್ಮಣಃ |

(ಬೃ. ದೇ. ೫-೧೫೬)

ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳೆಂದಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಗಳೆಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.
 ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವಸತ್ ಧಾತುವಿನಿಂದ ವಸಿಷ್ಠ ಎಂಬ ನಾಮವು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಬೃಹದ್ದೇವತಾ
 ವಾಕ್ಯದ ವಿವರಣೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಧನದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ
 ಕ್ರಮವೂ ವರ್ಣಿತವಾದಿ. ಆರ್ಪಣವೇದದಲ್ಲೂ ಸಹ ಇದೇ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಸಲಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ
 ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ. (- ವೇ. ೧೦-೮-೫೪) ಈ ರೀತಿ, ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ತ್ರಿತ್ವದ ನಿರ್ದೇಶವು
 ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಪಿಶ್ಯ=ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ದ್ಯೌಃ | ಮಾತೃ=ಉರ್ವಶೀ, ಪೃಥ್ವೀ | ಪುತ್ರ=ವಸಿಷ್ಠ, ಅಗ್ನಿ, ಆಯು |

ಈ ರೀತಿ ದೇವಸಿತ್ಯತ್ವ, ದೇವಮಾತೃತ್ವ ಮತ್ತು ದೇವಪುತ್ರತ್ವ ಎಂಬ ತ್ರಿತ್ವವು ಸಂಹಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಅಗ್ನಿ, ವಸಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಆಯು ಈ ಮೂರು ದೇವಪುತ್ರರಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಏಕಾಯಾರಗ್ನೇ, ವಿಶ ಅವಿನಾಸಸಿ (೧-೩೧-೫) ವಿಶ್ವಾಯುರಗ್ನೇ ಗುಹಾ ಗುಹಂ ಗಾಃ (೧-೬೭-೬) ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ,

“ ಆ ಯಶ್ನೇ ಅಗ್ನ ಇಧತೇ ಅನೀಕಂ ವಸಿಷ್ಠ ತುಕ್ರ ದೀದಿವಃ ಪಾವಕ |

(ಋ. ಸಂ. ೭-೧-೮)

ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಯು, ವಸಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಪದಗಳು ಅಗ್ನಿಯೆ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ವಿಶೇಷಣಪದಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಪುಷ್ಕರ ದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದನು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ, ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದನು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಭೇದವುಂಟೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದೂ ಒಂದಂಶ. ಮೊದಲು ಪುಷ್ಕರೇ ಸ್ಥಿತಃ ಎಂದಿರುವಾಗ ಸ್ಥಿತಃ ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಪೃಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸ್ಥಿತಃ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸ್ಥಿತಃ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವರೂಪತಃ ಅವಿಭೂತನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು ಎಂದರ್ಥ. ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಿಾಶಂ ಕಮಲಾಸನಸಂ (ಭ. ಗೀ. ೧೧-೧೫) ಎಂಬ ಗೀತಾವಾಕ್ಯದಲ್ಲೂ “ಸ್ಥಿತಂ ಚ ಯಚ್ಚ ಸಚ್ಚ ತ್ಯಚ್ಚ” (ಬೃ. ಉ. ೨-೩-೧) ಇತ್ಯಾದ್ಯುಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಸ್ಥಿತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅವಿಭೂತವಾಗಿರುವುದು, ನ್ಯಾಸಿಸಿರುವುದು ಎಂಬರ್ಥವಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಪುಷ್ಕರಸ್ಥನಾದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ, ಪುಷ್ಕರೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಗ್ನಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವೊಂದು ಕಡೆ; ಅಲ್ಲದೇ, ಪುಷ್ಕರ, ಪೃಥ್ವೀ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಅಪ್ಸು ಇವುಗಳ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವೊಂದು ಕಡೆ; ಹೀಗೆ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ವರ್ಣನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಅಂಶದ ವರ್ಣನೆಯೇ ಆಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿಷ್ಪೃಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪುಷ್ಕರಸ್ಥನೆಂದು ಯಾವ ತತ್ತ್ವವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದೇ ಪೃಥಿವೀಸ್ಥನೆಂದೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಕದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಕಲ ವಸ್ತುವೂ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ಥಿತವಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಪೃಥ್ವೀ ರೂಪವಾದ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರತಕ್ಕವನೇ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನು.

“ಪ್ರಂದರೀಕಂ ನವದ್ವಾರಂ..... ತಸ್ಮಿನ್ ಯದ್ಯಕ್ಷಮಾತ್ಮಸ್ತತ್ ತದ್ವೈ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ವಿಮಃ |

(ಅ. ನೇ. ೧೦-೮-೪೩)

ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ ಯಶ್ವನು ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುವುದೂ, ಆತ್ಮನಂತವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಾಸನರೂಪವಾಗಿರುವುದೂ, ಭವದ್ವಾರವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಆದ ಪುಂಡರೀಕದ ದರ್ಶನವೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿತ್ತುಗಳ ಅನ್ವೇಷಣದ ಗುರಿ ಎಂಬ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರನು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆಯೋ, ಅದನ್ನೇ ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ,

ಯಾ ವೈ ಸಾ ಪೃಥಿವೀಯಂ ನಾವ ಸಾ ಯದಿದಿಮಸ್ಮಿನ್ ಪುರುಷೇ ಶರೀರಮಸ್ಮಿನ್ ಹೀನೋ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ಏತದೇವ ನಾತಿಶೀಯಂತೇ ||

(ಛಾ. ಉ. ೩-೧೨ ೩)

ಯಾವ ಪೃಥ್ವೀರೂಪವಾದ ತತ್ತ್ವವುಂಟೋ ಅದೇ ತತ್ತ್ವವು ಪುರುಷಶರೀರರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೇ ಈ ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಡಗಿವೆ. ಅವು ಆ ಶರೀರವನ್ನು ವಿಾರಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಸಾಯಣರು ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರದ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ (೬-೧೬-೧೩) ವಿವರಿಸುವಾಗ ಇದೇ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ ಭೂಮಿಕ್ವ ಸರ್ವಜಗತ ಆಧಾರಭೂತೇತಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಸ್ಯ ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾರಕತ್ವಂ || ”

(ಸಾ. ಭಾ)

ಪುಷ್ಕರವೆಂದರೆ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವೆಂದರ್ಥ. ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಪೃಥ್ವಿಯು ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾರಕವಾದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವೂ ಸರ್ವಜಗದ್ಧಾರಕವೆಂದು ಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ತ್ರೈತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ,

ಸೋಽಸತ್ಯತ್ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಂ ತಿಷ್ಠತ್ | ಸೋಽವನೃತ |..... ಸ ಪೃಥಿವೀಮಧ ಆರ್ಭತ್ | ತಸ್ಯಾ ಉಪಹತ್ಯೋದಮಜ್ಜತ್ | ತತ್ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣೇಪ್ರಥಯತ್ | ಯದಪ್ರಥಯತ್ | ತತ್ಪೃಥಿವ್ಯೈ ಪೃಥಿವಿತ್ವಂ || (ತೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೧-೩ ೬)

ಜಗತ್ಪೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಜಗತ್ಪೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಕಲವೂ ಉದಕರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಭೂತಜಾತಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಲ್ಲದ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಯೋಜನೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅದೇ ಸಲದಲ್ಲಿ ಉರ್ಧ್ವಮೋಹೋರೇಫ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವನ್ನು ಕಂಡನು. ಆಗ, ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಸಕಲಜಗತ್ತಿಗೂ ಇದೇ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವು ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಭೂತಾಧಾರವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಉದಕದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದ ಸಮಾಪದಲ್ಲೇ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದನು. ಆಗ ಮೃದ್ರುಪವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ವಿಷ್ಣುತನಾಗಿ ಹರಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಅದೇ ಜಗದಾಧಾರವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯಾಯಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಸಲಿಲ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಪುಷ್ಕರ, ಪೃಥ್ವೀ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇಮೂಲದ ರೂಪಾಂತರಗಳಾದುವು, ಎಂಬುದೂ ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಪುಷ್ಕರವೇ ಪೃಥ್ವೀರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತವಾಯಿತು ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ತಾನುಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧೀಶ್ಯಾಹ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣೇ ಹೇನಮುಪಾಶ್ರಿತಮುವಿದತ್ |

(ತೈ. ಸಂ, ೫-೧-೪-೪)

ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಂಗರಸ್ಸುಗಳು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದರು ಎಂಬ ತ್ರೈತ್ತೀಯ ಸಂಹಿತಾ ವಾಕ್ಯವೂ ಸಾಯಣರಿಂದ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೂ ಕೂಡ ಪೃಥ್ವಿಗೂ ಪುಷ್ಕರಕ್ಕೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದೇ ಉದ್ದಿಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಪಾಂಸಪಾತ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಲಿಲದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವೂ ಸಹ ಅವೇ ಮಹತ್ಕಲಿಲಾವಯವವಾದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದಲ್ಲಿ ಉಪಾಶ್ರಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯೂ ಅಪಾಂಸಪಾತ್ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದಲೇ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದಾನೆ ಆದರೆ, ಅಗ್ನಿಯು ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ವಸಿಷ್ಠನು ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದನು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ, ಅವೆರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೇರಿಸಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವೇನು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ವಸಿಷ್ಠನೂ ಸಹ ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪಾಂತರವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಗ್ನಿಗೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳೂ ಅನೇಕವಿರುತ್ತವೆ.

“ ಅದಭ್ವವ್ರತಪ್ರಮತಿವರ್ಸಿಷ್ಯ ಇತ್ಯಗ್ನಿವೈ ದೇವಾನಾಂ ವಸಿಷ್ಠಃ ”

(ಐ ಬ್ರಾ ೧-೨೮)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಋಕ್ಸಂಹಿತಾ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ (೨-೯-೧) ಚಿಶಯವಾಗಿ ನಿವಾಸಹೇತುವಾದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೇ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಎಂಬ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಅದೇ ಅಲ್ಲದೇ ಯಾವ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಸಲಿಲಾಂವೃತವಾಗಿದ್ದ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದನಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ ಅದೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ ವಸಿಷ್ಠನೆಂದೂ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ಹ ವಾ ಏತೇನಾಗ್ರೇ ಯಜ್ಞೇನೇಜೇ |.....ಸ ವೈ ದಕ್ಷೋ ನಾಮ | ತದ್ಯದೇ-
ನೇನ ಸೋಽಗ್ರೇಽಯಂಜತ ತಸ್ಮಾದ್ವಾಪ್ರಾಯಣಯಿಜ್ಞೋ ನಾಮೋತ್ಪನ್ನಮೇಕೇ ವಸಿಷ್ಠಯಿಜ್ಞ-
ಇತ್ಯಾಚ್ಛತ ಏಸ ವೈ ವಸಿಷ್ಠ ಏತಮೇವ ತದನ್ವಾ ಚ್ಛತೇ ಸ ಏತೇನ ಯಜ್ಞೇನೇಜೇ |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೨-೪-೪-೨)

ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಪ್ರಥಮತಃ ಸಂತಾನೇಚ್ಛೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಯಜ್ಞವಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದನು. ಅವನೇ ದಕ್ಷಾಪ್ತನು ಆ ಯಜ್ಞವೇ ದಾಕ್ಷಾಯಣಿಯಜ್ಞವೆಂದು ಸ್ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ ವಸಿಷ್ಠನೆಂದೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ವಸಿಷ್ಠಯಜ್ಞವೆಂದೂ ಕರೆಯುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ, ಎಂದು ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಗೂ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ವಸಿಷ್ಠರೂಪನಾದ ಈ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ ಪುಷ್ಕರದ ಅಧಾರದಮೇಲೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು ಎಂಬ ವರ್ಣನವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ತಸ್ಯ ನಾಭೇರಭೂತ್ವದ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಾರ್ಕೋರುದೀಧಿತಿ |
ಸರ್ವಜೀವನಿಕಾಯೈಕೋ ಯತ್ರ ಸ್ವಯಮುಭೂತ್ಸ್ರಾರಾಟ್ ||
ಸೋಽನುವಿಷ್ಟೋ ಭಗವತಾ ಯಃ ಶೇತೇ ಸಲಿಲಾಶಯೇ |
ಲೋಕಸಂಸ್ಥಾಂ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ನಿರ್ಮಮೇ ಸಂಸ್ಥಯಾ ಸ್ವಯಾ ||

(ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಂ ೩-೨೦-೧೫, ೧೬)

ಯಜ್ಞವೇದಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವನ್ನು ಏತಕ್ಕೆಡಬೇಕು? ಎಂದರೆ, ಪುಷ್ಕರವೇ ಸಲಿಲವು ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಒಂದು ದಳವು. ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವು ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವಂತೆಯೇ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೂ ಅಂತರಕ್ಷರೂಪವಾದ ಸಲಿಲದಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ಅಗ್ನಿಯೋನಿಯು. ಇದರಲ್ಲೇ ಯಜ್ಞವೇದಿಯೂ ನಿರ್ಮಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಯಜ್ಞವೇದಿಯು ಇದುವೆ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವನ್ನು ಹುವುದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಸತ್ಯದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಾಪನವು ಪುಷ್ಕರರೂಪಿಯಾದ ಪೃಥ್ವಿಗೂ ಸತ್ಯಕ್ಕೂ ತಾದಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

**ಅಸಾಂ ಪೃಷ್ಠಮಸಿ | ಯೋನಿರಗ್ನೇರಿತಿ | ಅಸಾಂ ಹೀಯಂ ಪೃಷ್ಠಂ ಯೋನಿಹೀಯಮಗ್ನೇಃ
ಸಮುದ್ರಮುಭಿತಃ ಪಿನ್ನಮಾನಮಿತಿ ಸಮುದ್ರೋ ಹೀಮಾಮುಭಿತಃ ಪಿನ್ನತೇ.....**

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೭-೪-೧-೯)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಲಿಲಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯ ವರ್ಣನವಿದೆ. ಈ ವಿವರಣವನ್ನು ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅನಂತರ,

**ಯದ್ವೇವ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣ ಉಪದಧಾಠತಿ | ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ವೈ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣಮಿಯಂ ವೈ ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣ-
ಮಿಯಮು ವೈ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಯೋ ವಾ ಅಸ್ಯಾಮಪ್ರತಿಷ್ಠಿತೋಽಪಿ ದೂರೇ ಸನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ
ಏವ ಸ ರಶ್ಮಿಭಿರ್ವಾ ಏಸೋಽಸ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತೋಽಸ್ಯಾನೇನೈನಮೇತಸ್ತ್ರತಿಷ್ಠಾಯಾಂ
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಯತಿ ||**

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೭-೪-೧-೧೨)

ಪುಷ್ಕರಪರ್ಣವನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಪುಷ್ಕರವೇ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯು. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯು ಸಕಲಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಪುಷ್ಕರವೂ, ಸಕಲಕ್ಕೂ ಧಾರಕವೂ, ಆಧಾರವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಅದಿತ್ಯನೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಪುಷ್ಕರವನ್ನು ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆ, ಅಗ್ನಿಗೂ ಸಹ ಪೃಥ್ವೀ ರೂಪವಾದ ಆಚಾರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು ಎಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಕರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

**ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಗಂಹತ್ಯಾ ನಾಸ್ತ್ಪೀತಿ ಮನ್ಯಮಾನೋಽಪಃ ಪ್ರಾವಿತತ್ತಾ ಅಬ್ರವೀದ್ವಿಭೇಮಿ
ವೈ ಪುರಂ ಮೇ ಕುರುತೇತಿ ಸ ಯೋಽಸ್ಯಾಗಂ ರಸ ಅಸೀತ್ತಮೂರ್ಧ್ವಗಂ ಸಮುದ್ರ-
ಹಂಸ್ತಾಮಸ್ತೈ ಪುರಮಕುರ್ವಂಸ್ತದ್ಯದಸ್ತೈ ಪುರಮಕುರ್ವಂಸ್ತಸ್ಮಾತ್ಪೂಷ್ಕರಂ ಪೂಷ್ಕರಂ
ದ ವೈ ತತ್ಪುಷ್ಕರಮಿತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ ಪರೋಕ್ಷಂ ಪರೋಕ್ಷಕಾಮಾ ಹಿ ದೇವಾಃ ||**

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೭-೪-೧-೧೩)

ఇంద్రుని వృత్తాసురనన్న వజ్రాయుధధింద జూడిదనంతరమూ ఇన్నూ ఆనన పతనవాగిల్లవేందు తిళిదు భితియింద సలిలదోళగే ప్రవేరిసిదను. ఆగ దేవతేగళన్ను కురితు, “ననగే భితియాగుత్తిదే. ననగే రక్షణీగాగ ఒందు పురవన్ను కల్పిసిరి” ఎందు ప్రార్థిసిదను. ఆగ సలిలద రసవన్ను సంగ్రహిసి అదరింద ఒందు రక్షణాయుతవంద పురవన్ను కల్పిసిదరు. పురద కరణవన్ను మూడిదుదరింద (పూటా కేర) అదక్కే పుష్కరవేంబు జేసరాయితు. దేవతేగళు పరీక్షకామరందుదరింద పుష్కరవన్ను పూష్కరవేంబు జేసరిసింద కరేదరు ఎంబు ఈ పుష్కరద ఆధారత్వమూ, దృఢతేయూ వణితవಾಗಿరుత్తిదే. విభాధారవంద యావ సలిలదల్లి విభ్రవస్థిగే పూర్వభావియొగి స్థితనాగిద్దనోగి అదే సలిలద రసవే ఈ పుష్కరవేంబుదూ, ఇదే పుష్కరవే పృథ్విరూపవల్లి విస్తృతవగాదేయెంబుదూ స్వచ్ఛవగాదే.

(ఇవే పుష్కరవమేలే అదిత్యమండలవన్ను ప్రతిబింబిసువ హిరణ్యపాత్రేయన్ని డుత్తారే. ఈ అదిత్య మండలద ప్రతినిధియంద హిరణ్యపాత్రేయ పరమపురుషవన్ను ప్రతిబింబిసుత్తవే.)

ఈ రితి సకల విభ్రకళ్యా ఆధారభూతవేందు వణితవಾಗಿరువ ఈ పుష్కరపు జగన్మూలవంద సలిలద సారవగాదే. ఈ సలిలత్వత్వపు విభ్రవ్యాపకవగాయూ, విభ్రపూర్వకవగాయూ ఇరుత్తిదే. వారుణాల్ప వేందు ప్రసిద్ధవంద అదిత్యత్వత్వపు అంతరిక్షరూపవంద అస్మిన్లీ స్థిరవంద ఆశ్రయ పడేదిరువనను ఎందు ఓందే కేలవేడిగళల్లి వివరిసిరువంతే (మ. సం. భాగ ౧౨ పేజు 233) కృత్యకదల్లియూ సద ఈ పుష్కరద ఆశ్రయవన్ను పడేదవరేల్లరూ స్థిరవంద స్థితియన్ను పడేయెత్తారేందు తాప్త్యవు. వారుణాల్పద ఆశ్రయ వంద యావ అంతరిక్షరూపవంద సలిలద వణినేయూ ఓందే స్వప్నవగాదేయోగి, అదే రితియ వణినపు పుష్కరరూపవంద ఆశ్రయ మత్తు ఆధారద విషయదల్లూ ఇుత్తిదే. ఈ వివరణదల్లి అగ్నియ మూర్త్యంతరవంద వసిష్ఠన నౌకారూపవంద పుష్కరపు వణితవగాదే.

ఆ యద్విహావ వరుణశ్చ నావం ప్ర యత్కముద్రమిరయావ ముద్యం |

అధి యదశాం శ్శుభిత్కరావ ప్రే ప్రేంబు ఈంబుయావద్యే తుభిగే కం ||

(మ. సం. ౬. ఆ. ౨)

నానూ (వసిష్ఠ) మత్తు వరుణను ఒట్టిగే నౌకేయన్ను జెత్తి అంతరిక్షరూపవంద సముద్రకే యావొగ ప్రవేరిసువేవోగి యావొగ సలిలమధ్యకే ప్రవేరిసువేవోగి ఆగ నావిద్బరీ దోలాయమానవమదుదూ సుఖకరనాదుదూ ఆద యాత్రేయన్న మభవిసుత్తేవే.

వసిష్ఠం ద వరుణోగి నాన్యాధాద్యేషిం జేకార శ్శుపా ముజోగిభిః |

శ్శ్రోతారం విప్రైః సుదిన్వితే అహ్నాం యాన్ను ద్యావస్తృతసన్యాదుషాశః ||

(మ. సం. ౬-ఆ. ౪)

యావొగ వసిష్ఠవన్ను వరుణను నౌకేయల్లి అంతరిక్షయాత్రేగాగి కార్యరిసిదనోగి మత్తు యావొగ తన్ను రక్షణీగొళగాద అవనన్ను సత్కమకారకనన్నాగి మూడిదనోగి ఆగ విభ్రవంద వసిష్ఠను తన్ను పూజకళగి సుఖకరమూ, దిగిభ్రమూ ఆద అహోరాత్రగళన్ను కల్పిసిదను. ఈ వసిష్ఠన నౌకేయూ జేవయాత్రేయన్ను నడిసువ జేతనద యానవన్ను ప్రతిబింబిసుత్తిదే. పుష్కరవే ఈ యానపు

ಪುಷ್ಕರರೂಪವಾದ ಈ ಯಾನವು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪೃಥ್ವೀ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನತತ್ತ್ವಗಳೆಂಬರ್ಥವಲ್ಲ. ಪೃಥ್ವಿಯು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಅಪಾಂ ಪೈಷ್ಯಮುಸಿ ಸಪ್ತಥಾ ಉರ್ವಗ್ನಿಂ ಭರಿಷ್ಯದಪರಾವಸಿಷಂ |

ವರ್ಧಮಾನಂ ಮಹ ಆ ಚ ಪುಷ್ಕರಂ ದಿವೋ ಮಾತ್ರಯಾ ವರಿಷಾ ಪುಷ್ಯಸ್ಯ ||

(ತೈ. ಸಂ. ೪-೧-೩-೧)

ಎಲೈ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ನೀನು ನೀರುಗಳಿಗೆ ಪೃಷ್ಠರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದೀಯೆ. ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಹಿಮವ ವಿಷ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಪುಷ್ಕರದ ದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದ ವಿಷ್ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದು ಎಂದು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಸಮಾನ ಧರ್ಮತ್ವವು ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಅಂಶವನ್ನು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಅಸ್ಯ ವೈ ಲೋಕಸ್ಯಾಸೌ ಲೋಕೋಽನುರೂಪೋಽಮುಷ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯಾಯಂ ಲೋಕೋಽನು ರೂಪಃ |

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೮-೨)

ಪೃಥಿವ್ಯಂತರಿಕ್ಷಲೋಕಗಳೆರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಅನುರೂಪಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಇನ್ನೊಂದೆಂದರ್ಥ. ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅಥವಾ ಇವನ್ನೇ ಪರಸಲಿಲ ಮತ್ತು ಅಪರಸಲಿಲವೆಂದೂ ಕರೆಯ ಬಹುದು. ಇದನ್ನೇ ಪೃಥಿವೀಶ್ವವಾದ ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ್ಷಸ್ಥವಾದ ಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಎರಡು ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಕರೆದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರುಕ್ತಕಾರರ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆಯ ಸಹಜವಾಗಿ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದೆ. (ಹಿಂದೆ ಸಮುದ್ರ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ). ಇದನ್ನೇ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ,

“ಅಗ್ನೇ ದಿವೋ ಅರ್ಣಮಚ್ಚಾ ಜಿಗಾಸೀತಿ | ಆಪೋ ನಾ ಅಸ್ಯ ದಿವೋ ಅರ್ಣಃ”

(ಶ ಬ್ರಾ. ೭-೧-೧-೨೪)

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಧೂಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಸಮುದ್ರದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೀಯೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ,

“ತೌ ಹೋಚೇತುಃ | ಮುಖ್ಯೌ ನಾ ಆನಾಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸ್ತೋ ಯಾವಧ್ಯರೂಢೌ ಇಹ ನಾವಿಮಂ ಪುರಸ್ತಾ ದ್ಧ್ರಂ ಪರ್ಮಾಹರತಾಭಿ ದ್ವಿದೇವತ್ಯಾನೀತಿ ತಾಭ್ಯಾನೋತಂ..... ತ್ವತೀಯಂ ಏವ ವಸಟ್ಕೀಯತೀಽಥ ಯದತ್ತಿನಾವಿತೀನೋ ಹೀದರ್ಗಂ ಸರ್ವಮಾತ್ಮನಾಶಾಂ ಪುಷ್ಕರಸೃಜಾವಿತ್ಯೆಗ್ನಿರೇನಾಸ್ಯೈ ಪುಷ್ಕರಮಾದಿತ್ಯೋಽಮುಷ್ಯೈ ||

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೪-೧-೫-೧೬)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರಸೃಜಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಶಂಸೆಯಲ್ಲಿ, ಅಗ್ನಿಯು ಪೃಥ್ವಿಯು ಪುಷ್ಕರವೆಂದೂ, ಸೂರ್ಯನು ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಪುಷ್ಕರವೆಂದೂ ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪುಷ್ಕರರೂಪವಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದನು ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯು ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜಗದ್ಧಾರಕವೂ ಜಗದ್ವಾಹಕವೂ ಆದ ಪುಷ್ಕರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವವಾಹಕವೂ, ವಿಶ್ವಾಧಾರಕವೂ ಆದ ಈ ಪುಷ್ಕರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವರ್ಷುಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಧಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಧವರ್ಷುಷಿಯಾರು ? ಇವನು ದೈವಾಂಶ ಸಂಭೂತನೇ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಮಾನವರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವನೇ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಪಠ್ಯಾಲೋಚಿಸಬ್ಬಡಬೇಕಾದುದಾಗಿದೆ. ಅರ್ಧವರ್ಷುಷಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ತ್ರೈಲೋಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದೆ —

ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿವರ್ಷ ಅರ್ಧವರ್ಷಗ್ನಿರೇವ ದಧ್ಯಜ್ಞಾರ್ಥವರ್ಷಸ್ತಸ್ಯೇಷ್ಟಕಾ |

(ತ್ರೈ. ಸಂ. ೫-೬-೬-೨)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವರ್ಷೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆಂದೂ ತತ್ಪುತ್ರನಾದ ದಧೀಚಿಯೇ ಅಗ್ನಿಯೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಕರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದಾಗ ವಿಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಯಾವ ರೀತಿ ಸಲಿಲಪ್ತನಾಗಿ ಪುಷ್ಕರವನ್ನು ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ ಅರ್ಧವರ್ಷ ಸಂಜ್ಞಿತನಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಧಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದ ವಿವರಣೆಯಿರುತ್ತದೆ ಇದೇ ಅರ್ಧವರ್ಷ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಧಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನೇ ಪಠಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. (ತ್ರೈ. ಸಂ. ೩-೫-೧೧-೩). ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅರ್ಧವರ್ಷ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಥಮಃ ಸಂಬಭೂವ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಭುವನಸ್ಯ ಗೋಪ್ತಾ |

ಸ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಂಪ್ರತಿಷ್ಠಾಮರ್ಥವರ್ಷಯ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರಾಯ ಪ್ರಾಹ ||

ಅರ್ಧವರ್ಷೇ ಯಾಂ ಪ್ರವದೇತ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಥವರ್ಷ ತಾಂ ಪುರೋವಾಚಾಂಗಿರೀ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಂ ||

(ಮು. ಉ. ೧-೧-೧)

ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಥಮತಃ ಉದ್ಭವಿಸಿದನು. ಅವನೇ ಸಕಲ ಏಶ್ವಕ್ಯಾ ಕರ್ತನಾಗಿಯೂ ಗೋಪ್ತುನಾಗಿಯೂ ಆದನು. ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಜೇಷ್ಠಪುತ್ರನಾದ ಅರ್ಧವರ್ಷಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಅರ್ಧವರ್ಷ ಅವನು ಅಂಗಿರಾ ಋಷಿಗೆ ಅನಂತರ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು, ಎಂದು ಮಾನವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಲಾಭಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಅರ್ಧವರ್ಷೇ ಮೂಲಪ್ರಾಯನೆಂದು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವರ್ಷ ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತವಾದ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಅಂಶವನ್ನು ಶತಪಥದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಅರ್ಥವರ್ಷ ತ್ವಾ ಪ್ರಥಮೋ ನಿರವಂಥದಿಗ್ನು ಇತಿ ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಅರ್ಥವರ್ಷ ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಏಕಮಗ್ನೇ ನಿರವಂಥತದ್ಯೋಽಸಾವಗ್ರೇಽಗ್ನಿರಸ್ಯ ಜ್ಯುತ |

ತ್ವಾಮಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾರ್ಥವರ್ಷ ನಿರವಂಥತೇತ್ಯಾಪೋ ವೈ ಪುಷ್ಕರಂ... .. ವಾಘತಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ವ ಇತ್ಯೇತತ್ |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೬-೪-೨-೧, ೨)

ಅಗ್ನಿಯೇ ಸರ್ವಾಧಾರಕನು. ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅರ್ಧವರ್ಷೇ ಪ್ರಥಮಃಃ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಅರ್ಧವರ್ಷು ಪ್ರಾಣರೂಪನು. ಈ ಪ್ರಾಣವೇ ಅಗ್ನಿಮಧನದ ಸಾಧಕವಾಯಿತು. ಪುಷ್ಕರದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಯಾವ ಪುಷ್ಕರದ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿದೆಯೋ ಅದೇ ಸಲಿಲವು. ಪ್ರಾಣರೂಪನಾದ ಅರ್ಧವರ್ಷು

ಸಲಿಲದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕರಹಸ್ಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಿವರವು ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು. “ನಾಭಾತಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಮೂರ್ಧ್ನ ಇತ್ಯೇತತ್” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯಜಮಾನನ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವದ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂದಿದೆ.

ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದನಂತರ ಪ್ರಥಮತಃ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನೇ ಕಾರಣನಾದುದರಿಂದ ಯಜ್ಞ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ಅರ್ಥವನು ಆಚರಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಮಮು ತೈವರ್ಥವದಗ್ನಿಂ ಮಂಥಂತಿ ವೇಧಸಃ |

ಯಮಂಕೂಯಂತಮಾನಯನ್ನಮೂರಂ ಶ್ಯಾವ್ಯಾಭ್ಯಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೫-೧೭)

ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ, ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆದ ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅರ್ಥವನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಥಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಋತ್ವಿಕೃಗಳೂ ಅದೇ ನಿಯಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅಗ್ನಿಮಥನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿತ್ವವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಅಗ್ನಿರ್ಜಾತೋ ಅರ್ಥವಣಾ ವಿದದ್ವಿಶ್ವಾನಿ ಕಾವ್ಯಾ |

ಭುವದ್ಗೂತೋ ವಿವಸ್ತತೋ ವಿ ವೋ ಮದೇ ಪ್ರಿಯೋ ಯಮಸ್ಯ ಕಾನೋ ವಿವಕ್ಷಸೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೨೧-೫)

ಅರ್ಥವನ ಮಥನ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತ ಸ್ತೋತ್ರಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಸಕಲ ಯಜಮಾನರಿಗೂ ದೂತನಾಗಿ ಲೋಕೋಪಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ, ಈ ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನೇ ಕಾರಣನಾದನೆಂದು; ಅರ್ಥವಮುಷಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಲೋಕದ ಸತ್ಯಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತನಕ್ಕೂ ಸಹ ಈ ಅರ್ಥವನೇ ಕಾರಣನೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೂ ಆದನು ಎಂದು “ಯಜ್ಞೈರರ್ಥವಾ ಪ್ರಥಮೋ ವಿಧಾರಯದ್ದೇವಾ ದಕ್ಷೈರ್ಭೃಗವಃ ಸಂಚಿಕಿತ್ತಿರೇ” (ಋ. ಸಂ. ೧೦-೯೨-೧೦) ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಅದೇ ಅಲ್ಲದೇ,

ಯಜ್ಞೈರರ್ಥವಾ ಪ್ರಥಮಃ ಸಥಸ್ತತೇ ತತಃ ಸೂರೋ ವ್ರತಪಾ ವೇನ ಆಜನಿ |

ಆ ಗಾ ಆಜದುಶನಾ ಕಾವ್ಯಃ ಸಚಾ ಯಮಸ್ಯ ಜಾತಮಮೃತಂ ಯಜಾನುಹೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೮೩-೫)

ಪಣಿಗಳು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದಾಗ ಅರ್ಥವನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಯಜ್ಞಮಾಡಿದನು. ಆ ಯಜ್ಞದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗೋವುಗಳು ಅಪಹೃತವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಕಂಡು ಹಿಡಿದನು. ಆಮೇಲೆ ವ್ರತಗಳ ಪಾಲಕನೂ, ಕಾಂತಿಯುತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಲು ಅವಿಭೂತನಾದನು. ಅರ್ಥವನು ಈ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಹೊಂದಿದನು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಸಹ ಅರ್ಥವನ ಲೋಕೋಪಕಾರವು ಪ್ರಶಂಸಿತವಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಅರ್ಥವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಖನಾಗಿ ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಅರ್ಥವೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. (ಅ. ವೇ. ೪-೧-೨) ಅರ್ಥವನಿಗೆ ಇಂತಹ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ, ಅವನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಯಜ್ಞಾನ್ನಿಯೂ ಸಹ ಈ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಅ ಸೂನಮಶ್ವಿನೋರ್ಬುಃ ಸೋಮಂ ಚಿಕೇತ ವಾಮಯಾ |

ಅ ಸೋಮಂ ಮಧುಮತ್ತಮಂ ಘರ್ವಂ ಸಿಂಚಾದರ್ಥವಣಿ ||

(ಮ. ಸ. ೮-೯-೨)

ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಿತನಾದುದರಿಂದ ಅನ್ನಿಯೂ ಸಹ ಅರ್ಥವನ್ ಎಂದೇ ಸ್ತುತನಾಗಿ ದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಅರ್ಥವನ್ ಶಬ್ದವ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ ಅರ್ಥವಾಣೋಽಥನವಂತಃ | ಧರ್ವತಿಶ್ಚ ರತಿಕರ್ಮಾ ತಪ್ತೈತಿಷೇಧಃ ”

(ನಿ. ೧೧-೧೯)

ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಚಾರಕ್ರಮವಿಲ್ಲದವರು ಎಂದರೆ ಸ್ಥಿರಪ್ರಕೃತಿಗಳು, ಚಂಚಲಸ್ವಭಾವದವರಲ್ಲ, ಆತ್ಮೇಶ್ವರರು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದು ಅರ್ಥವನ ಮತ್ತು ತಪ್ಪಂತೀಯರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ಮಹರ್ಷಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

ತತಃ ಸ ಭಗವಾಂಸ್ತತ್ರ ಅಂಗಿರಾಃ ಸಮದೃಶ್ಯತ |

ಅರ್ಥವೇದಮಂತ್ರೈಶ್ಚ ದೇವೇಂದ್ರಂ ಸಮಪೂಜಯಿತ್ ||

ತತಸ್ತು ಭಗವಾನಿದ್ರಃ ಸಂಹೃಷ್ಟಃ ಸಮಸದೃಶ |

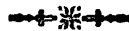
ವರಂ ಚ ಪ್ರದದೌ ತಸ್ಮೈ ಅರ್ಥವಾಂಗಿರಸೇ ತದಾ ||

ಅರ್ಥವಾಂಗಿರಸಂ ನಾಮ ವೇದೇಽಸ್ತಿಸ್ತೈ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

ಉದಾಹರಣಮೇತದ್ಧಿ ಯಜ್ಞಭಾಗಂ ಚ ಲಭ್ಯಸೇ ||

(ಮಹಾಭಾರತಂ. ಉ. ಪ. ೧೮-೫ ರಿಂದ ೭)

ಅನಂತರ ಅಂಗಿರಸನು ಇಂದ್ರನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಅರ್ಥವೇದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದನು. ಇವರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಅರ್ಥವೇದದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾಂಗಿರಸವೆಂಬ ಭಾಗವೊಂದುಂಟಾಗಿ ಆ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಋಷಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಲಿ. ನೀನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ ಎಂದನು. ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆ.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತಮು ತ್ವಾ ದಧ್ಯಜ್ಞ್ಯಸಿಃ ಪುತ್ರ ಈಧೇ ಅರ್ಥವಣಃ |

ವ್ರತ್ರಹಣಂ ಪುರಂದರಂ || ೧೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ದಧ್ಯಚ್ | ಋಷಿಃ | ಪುತ್ರೇಃ | ಈಧೀ | ಅಥರ್ವಣಃ |

ವೃತ್ತ್ರಹನಂ | ಪುರಂದರಂ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯ ಉಕ್ತಗುಣಸ್ತಮು ತನೇವ ತ್ವಾಮುಥರ್ವಣಃ ಪುತ್ರೋ ದಧ್ಯಚ್ ಏತತ್ಯಂಜ್ಞ
ಋಷಿರೀಧೀ | ದೀಪಿತನಾನ್ | ಕೀದ್ಯಶಂ | ವೃತ್ತ್ರಹಣಮಾವರಕಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತಾರಂ ಪುರಂ-
ದರಮಸುರಪುರಾಣಾಂ ದಾರಯಿತಾರಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ವೃತ್ತ್ರಹಣಂ—ವೃತ್ರಾಸುರನ ಹಂತಕನೂ | ಪುರಂದರಂ—ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳ
ನಾಶಕನೂ ಆದ | ತಮು ತ್ವಾ—ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು | ಅಥರ್ವಣಃ—ಅಥರ್ವಮುಷಿಯ | ಪುತ್ರೇಃ—ಪುತ್ರನಾದ |
ದಧ್ಯಚ್—ದಧೀಚಿಯೆಂಬ | ಋಷಿಃ—ಋಷಿಯು | ಈಧೀ—ಪ್ರಜ್ಜಲಿತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ವೃತ್ರಾಸುರನ ಹಂತಕನೂ, ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳ ನಾಶಕನೂ ಆದ ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಥರ್ವ
ಮುಷಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ದಧೀಚಿಮುಷಿಯು ಪ್ರಜ್ಜಲಿತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

The Rishi, Dadhyanch, the son of Atharavan, kindled the slayer of
Vritra, the destroyer of the cities of the Asuras.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದಧ್ಯಚ್ ಋಷಿಃ—ದಧ್ಯಂಚ್ ಅಥವಾ ದಧೀಚಿ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು.
ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು—ಅಥರ್ವನೆಂಬುವನ ಪುತ್ರನಾದ ದಧ್ಯಂಚ್ ಎಂಬ
ಋಷಿಯು ಜೀವಿಸಿದ್ದಾಗ ಅವನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆಸುರರು ಭೀತರಾಗಿ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವನು ಮೃತನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಹೋದ ಬಳಿಕ ಅಸುರರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನು ಈ ಅಸುರರೊಡನೆ
ಯುದ್ಧಮಾಡಲಶಕ್ತನಾಗಿ ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿದನು. ಋಷಿಯು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಂದಿತು.
ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಆ ಋಷಿಯ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಅವಶೇಷವಿದೆಯೇ
ಎಂದು ಕೇಳಲು ಆಗ ಅವರು—ದಧೀಚಿಮುಷಿಯು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಧುವಿದ್ಯವನ್ನು
ಕಲಿಸಿದ ಕುದುರೆಯ ತಲೆಬುರುಡೆಯ ನಾತ್ರ ಇರುವುದೆಂದೂ, ಅದು ಸಹ ಎಲ್ಲಿರುವುದೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು.
ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಲು, ಅವರು ಅದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವ

ಶರ್ಯಣಾವತ್ ಎಂಬ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇಂದ್ರನು ಆ ತಲೆ ಬುರುಡೆಯ ಮೂಳೆಗಳಿಂದ ಅಸುರರನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಎಂದರೆ, ಒಂಭತ್ತುಸಲ ಎಂದರೆ ಎಂಟನೂರು ಹತ್ತಾವರ್ತಿ ಅಸುರರ ಮಾಯಾಜಾಲವನ್ನು ವಿಫಲಗೊಳಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತುಸಲ ತೊಂಭತ್ತು ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು—ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಮೊದಲು ಅಸುರರಿಗೆ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಮಾಯಾಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ವರ್ತಮಾನ ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಒಂಭತ್ತು ವಿಧಗಳಾದವು. ಮತ್ತೆ ಆ ಒಂಭತ್ತು ಮಾಯೆಗಳು ಉತ್ಪಾಹಾದಿ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ $9 \times 3 = 27$ ಆದುವು. ಮತ್ತೆ ಅವು ಸಾತ್ವಿಕಾದಿ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ $27 \times 3 = 81$ ಆದುವು. ಈ ಎಂಭತ್ತೊಂದು ಮಾಯೆಗಳು ದಶದಿಕ್ಪುಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು $81 \times 80 = 6480$ ಅಥವಾ ಒಂಭತ್ತುಸಲ ತೊಂಭತ್ತು $9 \times 80 = 720$ ಆದುವು. ಈ ವಿಧವಾದ ವೃತ್ತರೂಪವಾದ ಅಸುರರ ಮಾಯಾಜಾಲಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು ನಿರರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿದನು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿರುವರು (ಋ. ಸಂ. ೧-೮೦-೧೬).

ಸ್ವಂದಸ್ವಾಮಿಯು ಬೇರೊಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು—ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಂಜರೇಂಬ ಅಸುರರಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಈ ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಲು ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಬ್ರಹ್ಮನು—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ದಧ್ಯಬ್ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಇರುವನು. ನೀವು ಅವನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ, ಅವನು ಅಸುರರ ಸಂಹಾರವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು ಎಂದನು. ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾತಿನಂತೆ ದಧೀಚಿ ಋಷಿಯ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನೆಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡಿದರು. ಆ ಋಷಿಯು ಯೋಗ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಯೋಗಸಮಾಧಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ವಿವರ್ಜಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಋಷಿಯು ಮೂಳೆಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಅಸುರರನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದನು. ಈ ವಿಷಯವೇ ಈ ಋಷ್ಯಿನಲ್ಲಿ (ಋ. ಸಂ. ೧-೮೦-೧೬) ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದು ಸ್ವಂದಸ್ವಾಮಿಯು ವಿವರಿಸಿರುವರು.

ದಧೀಚಿಋಷಿಯು ತಲೆಯು ಕುದುರೆಯ ತಲೆಯಹಾಗಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಅದು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಪ್ರತಿತಿ ಇರುವುದು. ದಧೀಚಿಋಷಿಯು ಮೃತನಾದವೇಲೆ ಕುದುರೆ ತಲೆಯಂತಿದ್ದ ಅವನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಹುಡುಕಿದನು. ಅದು ಒಂದು ಪರ್ವತದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ರ್ಯಣಾವತಿಯೆಂಬ ಒಂದು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಋ. ಸಂ. ೧-೮೪-೧೩ ರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುವುದು.

ದಧೀಚಿಋಷಿಗೆ ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂದಸ್ವಾಮಿಯು ಒಂದು ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು—ಅರ್ಧಮಾಣ ಪುತ್ರನಾದ ದಧೀಚಿಋಷಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಮಧುವೆಂಬ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಇದನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಕೂಡದೆಂದೂ ಹಾಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನ ತಲೆಯು ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದೆಂದೂ ಹೇಳಿದನು. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಆ ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇಂದ್ರನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸೆನಲು, ದಧೀಚಿಋಷಿಯು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಲೆಯು ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದೆಂದು ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿರುವನು. ಆ ಭಯದಿಂದ

ನಾನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆನ್ನಲು, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಡ, ನಿನ್ನ ತಲೆಯಬಿದ್ದುಹೋದರೆ ಬೇರೆ ತಲೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುವುವೆಂದರು. ದಧೀಚಿಯು ಅವಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದರಿಂದ ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಶಿರಸ್ಸು ಬಿದ್ದುಹೋಗಲು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಒಂದು ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಂದು ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ದಧೀಚಿಋಷಿಯ ಶಿರಸ್ಸು ಕುದುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸಿನಂತಿರುವುದು ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಕ್ಷೀನಾನ್ ಎಂಬ ಋಷಿಯು ಋ. ಸಂ. ೧-೧೧೬-೧೨ ಮತ್ತು ೧-೧೧೭-೨೨ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು.

ಈ ಋಷಿಯ ಹೆಸರು ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ೧-೮೦-೧೬ ; ೧-೮೪-೧೩ ; ೧-೮೪-೧೪ ; ೧-೧೧೬-೧೨ ; ೧-೧೧೭-೨೨ ; ೧-೧೧೯-೯ ಮೊದಲಾದ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತಾ. ೫-೧-೪-೪ ; ೫-೬-೬-೩ ಕಾಲಕ ಸಂಹಿತಾ ೧೯-೪ ; ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೪-೧-೫-೧೮ ; ೬-೪-೨೩ ; ೧೪-೧-೧-೧೮ ; ೧೪-೧-೧-೨೦ ; ೧೪-೧-೧-೨೫ ; ೧೪-೧-೪-೧೩ ; ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ ೨-೫-೨೨ ; ೪-೫-೨೮ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮು ತ್ವಾ ಸ್ವಾಘ್ಯೋ ವೃಷಾ ಸಮಿಧೇ ದಸ್ಯುಹಂತಮಂ |

ಧನಂಜಯಂ ರಣೇರಣೇ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ತ್ವಾಂ | ಸ್ವಾಘ್ಯಃ | ವೃಷಾ | ಸಂ | ಈಧೇ | ದಸ್ಯುಹನ್ತಮಂ |

ಧನಂಜಯಂ | ರಣೇರಣೇ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ವಾಘ್ಯೋ ವೃಷಾ ನಾಮ ಕಶ್ಚಿದ್ಭುಷಿಃ ತಮು ತಮೇವ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಸಮಿಧೇ | ಸಸ್ಯಂಧ | ಸಮದೀಪಯತ್ | ಕೀದೃತಂ | ದಸ್ಯುಹಂತಮಮತಿಶಯೇನ ದಸ್ಯೂನಾಮುಪಕ್ಷಪಯಿ-ತ್ಯಾಣಾಂ ತತ್ರಾಣಾಂ ಹಂತಾರಂ ರಣೇ ರಣೇ ಯುದ್ಧೇ ಯುದ್ಧೇ ಧನಂಜಯಂ ಧನಾನಾಂ ಜೇತಾರಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ) ದಸ್ಯುಹಂತಮಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ | ರಣೇರಣೇ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ | ಧನಂಜಯಂ—ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವವನೂ ಆದ | ತಮು ತ್ವಾ—ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು | ಸ್ವಾಘ್ಯಃ—ಪಥ್ಯ ಪುತ್ರನಾದ | ವೃಷಾ—ವೃಷನೆಂಬ ಋಷಿಯು | ಸಮಿಧೇ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಜಲಿತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವವನೂ ಆದ ಅದೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಥ್ಯಪುತ್ರನಾದ ವೃಷನೇಂಬ ಋಷಿಯು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಜಲಿತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

(The Rishi) Pathya, the showerer, kindled you, the destroyer of the Dasyu, the winner of spoil in battle.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪಾಥ್ಯಃ ವೃಷಾ—ಪಥ್ಯ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಹೆಸರು ಈ ಋಷ್ಯನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ವೃಷಾ ಎಂಬ ಋಷಿಯ ಹೆಸರು ಈ ಋಷ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ, ಋ. ಸಂ. ೧-೩೬-೧೦ ಎಂಬ ಋಷ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ನಾತ್ರವಿರುವುದು. ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳಿಸುವ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೇ ಇದೆ. ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಷಿಯ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏನನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏಹ್ಯಾ ಷು ಬ್ರವಾಣಿ ತೇಽಗ್ನಿ ಇತ್ಥೇತರಾ ಗಿರಃ |

ಏಭಿರ್ವರ್ಧಾಸ ಇಂದುಭಿಃ || ೧೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಇಹಿ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ಬ್ರವಾಣಿ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಇತ್ತ್ವಾ | ಇತರಾಃ | ಗಿರಃ |

ಏಭಿಃ | ವರ್ಧಾಸೇ | ಇಂದುಭಿಃ || ೧೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಕ್ತೇ ಕೃತೌ ತೈತೀಯಸವನೇ ನೈತ್ರಾವರುಣಸ್ಯಹ್ಯೂ ಸ್ವಿತ್ಯಾದಿಕೌ ತೃಚ್ಛಾ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾ-
ನುರೂಪಾ | ಅ. ೬-೧ || ಅಭಿಶ್ವವಿಕೇಷೂಕ್ತೇಷು ತೈತೌ ನೈಕಲ್ಪಿಕೌ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ |
ಅಭಿಶ್ವವಿಕೇಷೂಕ್ತೇಷು ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಏಹ್ಯಾ ಷು ಬ್ರವಾಣಿ ತ ಅಗ್ನಿರಗಾಮಿ ಭಾರತಃ | ಅ. ೭-೮ |
ಇತಿ || ಪೌನರಾಧೇಯಿಕಾಮಿಪ್ರಾವೃತ್ತರಾಜ್ಯಭಾಗಸ್ಯಹ್ಯೂ ಸ್ವಿತ್ಯನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಏಹ್ಯಾ
ಷು ಬ್ರವಾಣಿ ತ ಇತ್ಯಾಗ್ನೇಯಾನಾಜ್ಯಭಾಗಾ | ಅ. ೨-೮ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಗ್ನಿ ಏಹಿ | ಆಗಚ್ಛಿ | ತೇ ತ್ವಂಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಂ ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀರಿತ್ಯೇತ್ಥಮಾನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ
 ಸು ಸುಷ್ವಾ ಬ್ರವಾಣೇತ್ಯಾಶಾಸ್ಯತೇ | ತಾಃ ಸ್ತುತೀಃ ಶ್ರುಣ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಉ ಇತ್ಯೇತಶ್ಚೂರಕಂ | ಇತರಾ
 ಅಸುರೈಃ ಕೃತಾಃ ಸ್ತುತೀಃ ಶ್ರುಣ್ವತಿ ಶೇಷಃ | ತಥಾ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಅಗ್ನಿ ಇತ್ಯೇತರಾ ಗಿರ ಇತ್ಯಸುರ್ಯಾ
 ದ ನಾ ಇತರಾ ಗಿರಃ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೪೯ | ಇತಿ | ಅಪಿ ಚಾಗತಸ್ತನ್ನೋಭಿರೇತ್ಯೇರಿಂದುಭಿಃ ಸೋಮೈವರ್ವ-
 ಧಾರ್ಸೇ | ವರ್ಧಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಏಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಇತರಾಃ—ಇತರರಿಂದ ಪಠಿತವಾದ | ಗಿರಃ—
 ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ | ಇತ್ಯಾ—ಈ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೂ | ಸು—ಅತಿಶಯ
 ವಾಗಿಯೂ | ಬ್ರವಾಣಿ—ಪಠಿಸುವೆನು | ಏಭಿಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಇಂದುಭಿಃ—ಈ ಸೋಮಗಳಿಂದಲೂ |
 ವರ್ಧಾರ್ಸೇ—ನೀನು ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದಯಮಾಡು. ಇತರರಿಂದ ಪಠಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ ನಿನ್ನನ್ನು ದೈಶಿಸಿ ಈ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ
 ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಅತಿಶಯವಾಗಿಯೂ ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಈ ಸೋಮಗಳಿಂದಲೂ
 ನೀನು ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Come, Agni, that I may address to you other praises in this manner :
 augment with these libations.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಉಕ್ತ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈತ್ರಾವರೂಣನೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಏಹ್ಯಾ ಸು ಎಂದು
 ನೊದಲಾಗುವನು. ಎರಡು ತೃಚಗಳನ್ನು (ಈ ಸೂಕ್ತದ ೧೬-೨೧ ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು) ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ
 ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಅದರಂತೆ ಅಭಿಪ್ಲವಸಂಬಂಧವಾದ ಉಕ್ತ್ಯಯಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ
 ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಏಹ್ಯಾ ಸು
 ಬ್ರವಾಣಿ ತ ಅಗ್ನಿರಗಾಸಿ ಭಾರತಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೭-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಪುನರಾಧೇಯ
 ವೆಂಬ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಏಹ್ಯಾ ಸು ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು ಅಜ್ಞಭಾಗದ ಅನುವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
 ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶೌತಸೂತ್ರದ—ಏಹ್ಯಾ ಸು ಬ್ರವಾಣಿ ತ ಇತ್ಯಾಗ್ನೇಯಾವಾಜ್ಯಭಾಗಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ
 (ಆ. ೨-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಚಃ |

ಯತ್ರ ಕ್ಷ ಚ ತೇ ಮನೋ ದಕ್ಷಂ ದಧಸ ಉತ್ತರಂ |
ತತ್ರ ಸದಃ ಕೃಣವಸೇ || ೧೭ ||

| ಸದವಾಚಃ |

ಯತ್ರ | ಕ್ಷ | ಚ | ತೇ | ಮನಃ | ದಕ್ಷಂ | ದಧಸೇ | ಉತ್ತರಂ |
ತತ್ರ | ಸದಃ | ಕೃಣವಸೇ || ೧೭ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತವ ಮನೋಽನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕಮಂತಃಕರಣಂ ಯತ್ರ ಯಸ್ಮಿನ್ನೇಶೇ ಕ್ಷ ಚ ಕಸ್ತಿದ್ವಿ ದ್ಯುಜಮಾನೇ ವರ್ತತೇ ತತ್ರ ತಸ್ಮಿನ್ಯಜಮಾನ ಉತ್ತರಮುದ್ದತತರಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ದಕ್ಷಂ ಬಲಕರ-
ಮನ್ನಂ ವಾ ದಧಸೇ | ಧಾರಯಸಿ | ತಥಾ ಸದಃ ಸ್ಥಾನಂ ಚ ಕೃಣವಸೇ | ತಸ್ಮಿನ್ಯಜಮಾನೇ ಕರೋಷಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮನಃ—ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಮನಸ್ಸು | ಯತ್ರ—ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ | ಕ್ಷ ಚ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಾಗಲಿ (ಪ್ರೇರಿತವಾಗುವುದೋ) | ತತ್ರ—ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಆ ಯಜಮಾನನಲ್ಲೂ | ಉತ್ತರಂ—ಅಧಿಕತರವಾದುದೂ | ದಕ್ಷಂ—ಬಲಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು | ದಧಸೇ—ಹೊಂದಿಸುತ್ತೀಯೆ | ಸದಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ | ಕೃಣವಸೇ—ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಾತ್ಮಕವಾದ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಯಾವ ಯಜಮಾನನಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರೇರಿತವಾದರೂ ಸಹ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೂ, ಆ ಯಜಮಾನನಲ್ಲೂ ಅಧಿಕತರವಾದುದೂ, ಮತ್ತು ಬಲಯುತವಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನವನ್ನು ನೀನು ಹೊಂದಿಸುತ್ತೀಯೆ. ಮತ್ತು ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

Wherever, and upon whatever your mind is directed, you bestow uncommon vigour, and there you make your abode.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಹಿ ತೇ ಪೂರ್ತಮುಕ್ತಿಸದ್ಭವನ್ನೇಮಾನಾಂ ವಸೋ |

ಅಥಾ ದುವೋ ವನವಸೇ || ೧೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಹಿ | ತೇ | ಪೂರ್ತಂ | ಅಕ್ಷಿಪತ್ | ಭುವತ್ | ನೇಮಾನಾಂ | ವಸೋ ಇತಿ |

ಅಥ | ದುವಃ | ವನವಸೇ || ೧೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ಪೂರ್ತಂ ಪೂರಕಂ ತೇಜೋವ್ಯಕ್ತಿಸದ್ಭವೋಃ ಪಾತಕಂ ವಿನಾಶಕಂ ನಹಿ ಭುವತ್ | ನ ಭವತು | ಸರ್ವದಾಸ್ವಾಕಂ ದರ್ಶನಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಕರೋತು | ಹೇ ನೇಮಾನಾಂ ವಸೋ | ನೇಮಶಬ್ದೋಲ್ಪವಾಚೀ | ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕತಿಪಯಾನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ವಾಸಕ | ಅಥಾತಃ ಕಾರಣಾತ್ ದುವೋವ್ಯಕ್ತಾಭಿಯೌಜಮಾನ್ಯಃ ಕೃತಂ ಪರಿಚರಣಂ ವನವಸೇ | ಸಂಭವಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥಃ ||

ನೇಮಾನಾಃ—ನಮ್ಮರಾದ ಕೆಲವು ಯಜಮಾನರಿಗೆ | ವಸೋ—ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಪೂರ್ತಂ—ಪೂರಕವಾದ ತೇಜಸ್ಸು | ಅಕ್ಷಿಪತ್—ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯುವ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ | ನಹಿ ಭುವತ್—ಆಗದಿರಲಿ | ಅಥ—ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ | ದುವಃ—ನಮ್ಮ ಸೇವೆಗಳನ್ನು | ವನವಸೇ—ಸೇವಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ನಮ್ಮರಾದ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪೂರ್ಣವಾದ ತೇಜಸ್ಸು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯುವ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಆಗದಿರಲಿ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸು.

English Translation.

Let not your full (blaze) be distressing to the eye, giver of dwellings, to your humble votaries, and therefore accept our worship.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿರಗಾಮಿ ಭಾರತೋ ವೃತ್ತ್ರಹಾ ಪುರುಚೇತನಃ |

ದಿವೋದಾಸಸ್ಯ ಸತ್ಪತಿಃ || ೧೯ |

|| ಪದಪಾಠಃ : ||

ಅ | ಅಗ್ನಿಃ | ಅಗಾಮಿ | ಭಾರತಃ | ವೃತ್ತ್ರಹಾ | ಪುರುಚೇತನಃ ||

ದಿವೋದಾಸಸ್ಯ | ಸತ್ಪತಿಃ || ೧೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಗ್ನಿರಾಗಾಮಿ | ಅಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರಭ್ಯಗಮ್ಯತೇ | ಕೀದ್ರೇತಃ | ಭಾರತೋ ದವಿಷಾಂ
ಭರ್ತಾ ದಿವೋದಾಸಸ್ಯ ತತ್ಸಂಜ್ಞಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ವೃತ್ತ್ರಹಾ ವೃತ್ತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತಾ ಪುರುಚೇತನಃ
ಪುರೂಷಾಂ ಬದೂನಾಂ ಚೇತಯಿತಾ ಜ್ಞಾತಾ | ಸರ್ವಜ್ಞ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸತ್ಪತಿಃ ಸತಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ
ಪಾಲಯಿತಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಭಾರತಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭರಿಸುವವನೂ | ದಿವೋದಾಸಾಯ—ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನ | ವೃತ್ತ್ರಹಾ—
ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ | ಪುರುಚೇತನಃ—ಸರ್ವಜ್ಞನೂ | ಸತ್ಪತಿಃ—ಸಜ್ಜನರಾದ ಯಜಮಾನರ ಪಾಲಕನೂ ಆದ |
ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ಅ ಅಗಾಮಿ—(ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ) ಬರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭರಿಸುವವನೂ, ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನ ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಸಜ್ಜನರಾದ ಯಜ
ಮಾನರ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ |

English Translation.

Agni, the bearer (of oblations), the destroyer of the enemies of Divodasa, the cognizant of many, the protector of the good, has been brought hither (by our praises).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದಿವೋದಾಸಾಯ—ದಿವೋದಾಸನ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು 570-571 ನೇ ಪೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ.

। ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ ।

ಸ ಹಿ ವಿಶ್ವಾತಿ ಸಾರ್ಥಿವಾ ರಯಿಂ ದಾಶನ್ಮಹಿತ್ವನಾ ।

ವನ್ವನ್ನನಾತೋ ಅಸ್ತ್ಯತಃ ॥ ೨೦ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಸಃ | ಹಿ | ವಿಶ್ವಾ | ಅತಿ | ಸಾರ್ಥಿವಾ | ರಯಿಂ | ದಾಶತ್ | ಮುಹಿತ್ವನಾ |

ವನ್ವನ್ | ಅನಾತಃ | ಅಸ್ತ್ಯತಃ ॥ ೨೦ ॥

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಸ ಹಿ ಖಲ್ವಗ್ನಿರ್ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಸಾರ್ಥಿವಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭವಾನಿ ಭೂತಜಾತಾನಿ ಮಹಿತ್ವನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ಸ್ವಮಹಿಮ್ನಾತಿಕ್ರಾಮನ್ ರಯಿಂ ಧನಂ ದಾಶತ್ | ಆಸ್ತಭ್ಯಂ ದದಾತು | ಯದ್ವಾ | ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಂ ಸಾರ್ಥಿವಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವಿದ್ಯಮಾನಂ ರಯಿಂ ಧನಮತಿ ಅತಿತಯೇನ ದಾಶತ್ | ದದಾತು | ಕೀದೃಶೋಽಗ್ನಿಃ | ಮಹಿತ್ವನಾ ಮಹತ್ತ್ವೇನ ತೇಜಸಾ ವನ್ವನ್ ಕಾಷ್ಠಾನಿ ತತ್ಪ್ರಾನ್ಯಾ ಹಿಂಸನ್ ಅನಾತೋಽಸ್ಯೈಃ ಶತ್ರುಭಿರಪ್ರತಿಗತೋಽಸ್ತ್ಯತಃ ಕೇನಾಪ್ಯಹಿಂಸಿತಃ ॥

॥ ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

ವನ್ವನ್—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ | ಅನಾತಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತನೂ | ಅಸ್ತ್ಯತಃ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದವನೂ ಆದ | ಸ ಹಿ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸಾರ್ಥಿವಾ—ಪೃಥ್ವಿಯ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ | ಮಹಿತ್ವನಾ—ತನ್ನ ಅಧಿಕೃದಿಂದ ಮೀರಿಸುವ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ದಾಶತ್—ನಮಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತನೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದವನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ಸಮಸ್ತವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ತನ್ನ ಅಧಿಕೃದಿಂದ ಮೀರಿಸುವ ಧನವನ್ನೂ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

Surpassing all earthly things, may he bestow upon us riches, destroying his enemies by his greatness, unresisted, unassailed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಪ್ರತ್ನವನ್ನವೀಯಸಾಗ್ನೇ ದ್ಯುಮ್ನೇನ ಸಂಯತಾ |
ಬೃಹತ್ತತಂಥ ಭಾನುನಾ || ೨೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಪ್ರತ್ನವತ್ | ನವೀಯಸಾ | ಅಗ್ನೇ | ದ್ಯುಮ್ನೇನ | ಸಂಯತಾ |
ಬೃಹತ್ | ತತಂಥ | ಭಾನುನಾ || ೨೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಯಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಗುಣಿಶಿಷ್ಟಃ ಸ ತಾದ್ಯತಸ್ತೃಪ್ತ ಪ್ರತ್ನವತ್ ಪ್ರತ್ನೇನ ಪುರಾಣೇನ ನವೀಯಸಾ ನವತರೇಣ ದ್ಯುಮ್ನೇನ ದ್ಯೋತಮಾನೇನ ಸಂಯತಾ ಸಂಗಚ್ಛತಾ ಸಮ್ಯಗ್ಯಾಪ್ತವತಾ ಭಾನುನಾ ತೇಜಸಾ ಬೃಹನ್ನಹದಂತರಿಕ್ಷಂ ತತಂಥ | ವಿಸ್ತಾರಯಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | | ಸಃ—ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣಿತನಾದ ನೀನು | ಪ್ರತ್ನವತ್—ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದಂತೆ ಈಗಲೂ ಇರತಕ್ಕ | ನವೀಯಸಾ—ನೂತನವಾದುದೂ | ದ್ಯುಮ್ನೇನ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ | ಸಂಯತಾ—ಸಂಘಾತರೂಪದಲ್ಲರತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ | ಭಾನುನಾ—ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ಬೃಹತ್—ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು | ತತಂಥ—ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣಿತನಾದ ನೀನು, ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದಂತೆ ಈಗಲೂ ಇರುವ ನೂತನವಾದುದೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದುದೂ, ಸಂಘಾತರೂಪದಲ್ಲರತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You have overspread, Agni, this vast (firmament) with radiant concentrated lustre, recent like that of old.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ವಃ ಸಖಾಯೋ ಅಗ್ನಯೇ ಸ್ತೋಮಂ ಯಜ್ಞಂ ಚ ಧೃಷ್ಟಯಾ |
ಅರ್ಚ ಗಾಯ ಚ ವೇಧಸೇ || ೨೨ ||

|| ಪದಸಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ವಃ | ಸಖಾಯಃ | ಅಗ್ನಯೇ | ಸ್ತೋಮಂ | ಯಜ್ಞಂ | ಚ | ಧೃಷ್ಟಯಾ |
ಅರ್ಚ | ಗಾಯ | ಚ | ವೇಧಸೇ || ೨೨ ||

|| ಸಾಯಂಜಘಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಖಾಯಃ ಸಮಾನಖ್ಯಾನಾ ಋತ್ವಿಜೋ ವೋ ಯೂಯಂ ಧೃಷ್ಟಯಾ ಶತ್ರುಣಾಂ
ಧರ್ಷಕಾಯ ವೇಧಸೇ ವಿಧಾತ್ರೇಽಗ್ನಯೇ ಸ್ತೋಮಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಗಾಯ | ಗಾಯತ | ತಥಾ ಯಜ್ಞಂ
ಯಂಜನಸಾಧನಂ ಹವಿಶ್ಚ ಸ್ಪಾರ್ಚ | ಪ್ರಯಚ್ಛ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಖಾಯಃ—ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೇ | ವಃ—ನೀವು | ಧೃಷ್ಟಯಾ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ |
ವೇಧಸೇ—ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಯೇ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೈವಿಸಿ | ಸ್ತೋಮಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು |
ಗಾಯ—ಪಠಿಸಿರಿ | ಯಜ್ಞಂ ಚ—ಯಜ್ಞಸಾಧನವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನೂ | ಪ್ರ ಅರ್ಚ—ಆರ್ಪಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಖರಾದ (ಸ್ನೇಹಿತರಾದ) ಎಲೈ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳೇ, ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೈವಿಸಿ
ತಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿರಿ. ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಸಾಧನವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನೂ ಆರ್ಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

Sing praise and offer sacrifice, my friends, to the foe-diseomfiting,
the creator, Agni.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸಖಾಯಃ—ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಯಜಮಾನನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ
ಋತ್ವಿಗ್ವನರನ್ನು ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯು. ಋತ್ವಿಜೋ ವಾ
ಅಸ್ಯ ಸಖಾಯಃ ಎಂದು ತ್ರೈತ್ತರೀಯ ಸಂಹಿತಾ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಹಿ ಯೋ ಮಾನುಷಾ ಯುಗಾ ಸೀದದ್ಧೋತಾ ಕವಿಕ್ರತುಃ |

ದೂತಶ್ಚ ಹವ್ಯವಾಹನಃ || ೨೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಹಿ | ಯಃ | ಮಾನುಷಾ | ಯುಗಾ | ಸೀದತ್ | ಹೋತಾ | ಕವಿಕ್ರತುಃ |

ದೂತಃ | ಚ | ಹವ್ಯವಾಹನಃ || ೨೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಹಿ ಸ ಖಲ್ವಗ್ನಿಃ ಸೀದತ್ | ಸೀದತು | ಅಸ್ಮದೀಯೇ ಯಜ್ಞೇ ಬರ್ಹಿಷ್ಯುಪವಿತತು | ಯೋಽಗ್ನಿಹೋತಾ ದೇವಾನಾಮಾಹ್ವಾತಾ ಕವಿಕ್ರತುಃ ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞೋ ಮಾನುಷಾ ಯುಗಾ ಮಾನುಷಾಣಿ ಯುಗಾನಿ ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿನೋ ಯಜ್ಞಾಹಾರ್ಣಾಽವಿಶೇಷಾನ್ ಯೇಷು ಯಾಗಾ ಅನುಷ್ಠೀಯಂತೇ || ಆತ್ಯಂತಸಂಯೋಗೇ ದ್ವಿತೀಯಾ || ಏತಾವಂತಂ ಕಾಲಂ ದೇವಾನಾಂ ದೂತಃ | ಸ ಹವ್ಯವಾಹನೋ ಹವಿಷಾಂ ವೋಧಾ ಚ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯು | ಹೋತಾ—ಹೋಮಸಂಪಾದಕನೂ | ಕವಿಕ್ರತುಃ—ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನೂ | ಮಾನುಷಾ ಯುಗಾ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾನವರ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ | ದೂತಃ—ದೇವದೂತನಾಗಿರುವವನೂ | ಹವ್ಯವಾಹನಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ ಆಗಿರುವನೂ | ಸ ಹಿ—ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು | ಸೀದತ್—(ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ) ಸ್ಥಾಪಿತನಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಹೋಮಸಂಪಾದಕನೂ, ಕ್ರಾಂತಪ್ರಜ್ಞನೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾನವರ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವದೂತನಾಗಿ ರುವವನೂ ಮತ್ತು ಹವಿರ್ವಾಹಕನೂ ಆದ ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ (ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ) ಸ್ಥಾಪಿತ ನಾಗಿರಲಿ.

English Translation.

May that Agni indeed sit down (at our sacrifice), who in every age of man has been the invoker the of gods, the doer of wise deeds, the messenger of the gods, the bearer of oblations

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಾ ರಾಜಾನಾ ಶುಚಿವ್ರತಾದಿತ್ಯಾನ್ಮಾರುತಂ ಗಣಂ |
ವಸೋ ಯಕ್ತ್ವೀಹ ರೋದಸೀ || ೨೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಾ | ರಾಜಾನಾ | ಶುಚಿವ್ರತಾ | ಅದಿತ್ಯಾನ್ | ಮಾರುತಂ | ಗಣಂ |
ವಸೋ ಇತಿ | ಯಕ್ತ್ವಿ | ಇಹ | ರೋದಸೀ ಇತಿ || ೨೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಾ ಶೌ ಪ್ರಸಿದ್ಧೌ ರಾಜಾನಾ ರಾಜಮಾನೌ ಶುಚಿವ್ರತಾ ಶುಚಿಕರ್ಮಾಣೌ ಮಿತ್ರಾವರುಣಾನಾದಿ-
ತ್ಯಾನದಿತೇಃ ಪುತ್ರಾನ್ ಧಾತ್ರಾದೀನ್ಮಾರುತಂ ಗಣಂ ಮರುತಾಂ ಸಂಘಂ ಚ ರೋದಸೀ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೌ
ಚ ಏತಾನ್ದೇವಾನ್ ಹೇ ವಸೋ ವಾಸಕಾಗ್ನು ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ಮಜ್ಜೇ ಯಕ್ತ್ವಿ | ಯಜ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಸೋ—ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರೂ |
ರಾಜಾನಾ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನರಾದವರೂ | ಶುಚಿವ್ರತಾ—ಶುದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಅದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನೂ |
ಅದಿತ್ಯಾನ್—ಅದಿತ್ಯರನ್ನೂ | ಮಾರುತಂ ಗಣಂ—ಮರುದ್ಗಣವನ್ನೂ | ರೋದಸೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ |
ಯಕ್ತ್ವಿ—ಪೂಜಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಸತಿದಾಯಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನರೂ, ಶುದ್ಧವಾದ
ಕರ್ಮವುಳ್ಳವರೂ ಅದ ಮಿತ್ರಾವರುಣರನ್ನೂ ಅದಿತ್ಯರನ್ನೂ ಮರುದ್ಗಣವನ್ನೂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸು.

English Translation.

Giver of dwellings, worship on this occasion the two regal divinities, Mitra and Varuna, whos acts are holy, the Adityas, the company of the Maruts, and heaven and earth.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ವಸ್ತ್ರೀ ತೇ ಅಗ್ನೇ ಸಂದೃಷ್ಟಿರಿಷಯತೇ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ।

ಊರ್ಜೋ ನಪಾದಮೃತಸ್ಯ ॥ ೨೫ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ॥

ವಸ್ತ್ರೀ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಸಂದೃಷ್ಟಿಃ | ಇಷಯತೇ | ಮರ್ತ್ಯಾಯ |

ಊರ್ಜಃ | ನಪಾತ್ | ಅಮೃತಸ್ಯ ॥ ೨೫ ॥

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಊರ್ಜೋ ನಪಾದ್ವಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಗ್ನೇ ಅಮೃತಸ್ಯ ಮರಣರಹಿತಸ್ಯ ತೇ ತವ ಸಂದೃಷ್ಟಿ-
ರ್ವಿಷಯತೇ ವಾಸಯಿತ್ರೀ | ಪ್ರಶಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಾ ಮರ್ತ್ಯಾಯ ಮನುಷ್ಯಾಯ ಯಜಮಾನಾ-
ಯೇಷಯತೇ | ಇಷಮನ್ನಮಿಚ್ಛತಿ | ದದಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ॥

ಊರ್ಜಃ ನಪಾತ್—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿ ಯೇ | ಅಮೃತಸ್ಯ—ಮರಣರಹಿತನಾದ |
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಂದೃಷ್ಟಿಃ—ಪ್ರಭೆಯು | ವಸ್ತ್ರೀ—ಪ್ರಶಸ್ಯವಾಗಿದ್ದು | ಮರ್ತ್ಯಾಯ—ಮಾನವನಾದ
ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಇಷಯತೇ—ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಮರಣರಹಿತನಾದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಭೆಯು ಪ್ರಶಸ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಮಾನವನಾದ
ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Son of strength, Agni, the glorious radiance of you who are
immortal, bestows food upon (your) mortal worshipper.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಕ್ರತ್ವಾ ದಾ ಅಸ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠೋಽದ್ಯ ತ್ವಾ ವನ್ನಸ್ತುರೇಕ್ಷಾಃ ।

ಮರ್ತ ಆನಾಶ ಸುವೃಕ್ತಿಂ ॥ ೨೬ ॥

|| ಪದನಾಶಃ ||

ಕ್ರೈತ್ಯಾ | ದಾಃ | ಅಸ್ತು | ಶ್ರೇಷ್ಠಃ | ಅದ್ಯೈ | ತ್ವಾ | ವಸ್ತನ್ | ಸ್ತುರೀಕ್ಷಾಃ |

ಮರ್ತಃ | ಅನಾಶ | ಸ್ತುವ್ಯಕ್ತಿಂ || ೨೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಅದ್ಯೇದಾನೀಂ ಕ್ರೈತ್ಯಾ ಕರ್ಮಣಾ ಪರಿಚರಣಾತ್ಯನಾ ತ್ವಾಂ ವಸ್ತನ್ ಸಂಭಜನ್ ದಾ ಹವೀಂಷಿ ದಾಶಾ ಯಜಮಾನಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೋಽತಿಶಯೇನ ಪ್ರಶಸ್ಯೋಽಸ್ತು | ಸುರೀಕ್ಷಾಃ ಶೋಭನಧನಶ್ಚಾಸ್ತು | ತಥಾ ಸ ಮರ್ತೋ ಮನುಷ್ಯಃ ಸುವ್ಯಕ್ತಿಂ ತ್ವದ್ವಿಷಯಾಂ ಸುಷ್ಪ್ವತಿಂ ಚಾನಾಶ | ವ್ಯಾಪ್ನೋತು | ತವ ಸರ್ವದಾ ಸ್ತೋತಾ ಭವತ್ಪ್ರಿಯಾರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ಅದ್ಯೈ—ಈಗ | ಕ್ರೈತ್ಯಾ—ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ವಸ್ತನ್—ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನೂ | ದಾಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು | ಶ್ರೇಷ್ಠಃ—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗರಲಿ | ಸುರೀಕ್ಷಾಃ—ಅತಿಶಯವಾದ ಧನವಂತನೂ ಆಗರಲಿ | ಮರ್ತಃ—ಮಾನವನಾದ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು | ಸುವ್ಯಕ್ತಿಂ—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಅನಾಶ—ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವವನಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಈಗ ಯಾಗಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನೂ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನ ಪಿಸುವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಶಸ್ತನಾಗಿ ಆಗರಲಿ. ಅತಿಶಯವಾದ ಧನವಂತನೂ ಆಗರಲಿ. ಮಾನವನಾದ ಅದೇ ಯಜಮಾನನು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವವನಾಗಲಿ.

English Translation

May the donor (of the oblation), propitiating you by his acts to-day, be exalted, and (rendered) very opulent: may (such) mortal be diligent in (your) praise.

|| ಸಂಹಿತಾನಾಶಃ ||

ತೇ ತೇ ಅಗ್ನೇ ತ್ವೋತಾ ಇಷಯಂತೋ ವಿಶ್ವಮಾಯುಃ |

ತರಂತೋ ಅರ್ಯೋ ಅರಾತೀರ್ವನ್ವಂತೋ ಅರ್ಯೋ ಅರಾತೀಃ || ೨೭ ||

। ಸದಪಾಠಃ ।

ತೇ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ತ್ವಾಲ್ಮಾತಾಃ | ಇಷಯಂತಃ | ವಿಶ್ವಂ | ಆಯುಃ |

ತರಂತಃ | ಅರ್ಯಃ | ಅರಾತೀಃ | ವನ್ಶಂತಃ | ಅರ್ಯಃ | ಅರಾತೀಃ || ೨೭ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ ತ್ವದೀಯಾ ಯೇ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುವಂತಿ ತೇ ಸ್ತೋತಾರಸ್ತೋತಾಸ್ತೈಯೋತಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಅತ ಏವೇಷಯಂತ ಇಷಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛಂತಃ ಸಂತೋ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಮಾಯುರನ್ನಂ ಲಭಂತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಆಯುರೇವ ವಾ ಶತವರ್ಷಲಕ್ಷಣವಿಸಯಂತ ಇಚ್ಛಂತಃ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತೀತಿ ಶೇಷಃ | ತಥಾ-ಯೋಽರೀನಭಿಗಂತ್ರೀರರಾತೀಃ ಕಾಶ್ಚಿ ಚೈತೃಸೇನಾಸ್ತರಂತೋಽತಿಕ್ರಾಮಂತೋಽಯೋಽರೀಭಿಗಂತ್ರೀರ-ರಾತೀಃ ಕಾಶ್ಚ ನ ಶತೃಸೇನಾ ವನ್ಶಂತೋ ಹಿಂಸಂತಶ್ಚ ಭವಂತೀತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಇಷಯಂತಃ—ಅನ್ನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿದವರಾಗಿ | ತೇ—ಯಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ | ತೇ—ಅಂತಹ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ತ್ವೋತಾಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿಯೂ | ಅರ್ಯಃ—ತಮ್ಮೆದುರು ಬೀಳುವ | ಅರಾತೀಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ತರಂತಃ—ಸೋಲಿಸುತ್ತಲೂ | ಅರ್ಯಃ—ಎದುರುಬೀಳುವ | ಅರಾತೀಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ವನ್ಶಂತಃ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಆಯುಃ—ಅನ್ನವನ್ನೂ (ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಅನ್ನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿದವರಾಗಿ ಯಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ, ಅಂತಹ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮೆದುರು ಬೀಳುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತಲೂ ಮತ್ತು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ ಸಮಸ್ತ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

English Translation.

Those, Agni, who are protected by you, wishing for the whole (term of) life (obtain it), overcoming hostile assailants, destroying hostile assailants.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಅಗ್ನಿಸ್ತೇನ ತೋಚಿಷಾ ಯಾ ಸದ್ವಿಶ್ವಂ ನ್ಯಂ ತ್ರಿಣಂ |

ಅಗ್ನಿನೋ ವನತೇ ರಯಿಂ || ೨೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ತಿಗ್ವೇನ | ಶೋಚಿಷಾ | ಯಾಸತ್ | ವಿಶ್ವಂ | ನಿ | ಅತ್ರಿಣಂ |
 ಅಗ್ನಿಃ | ನಃ | ವನತೇ | ರಯಿಂ || ೨೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಗ್ನಿಸ್ತಿಗ್ವೇನ ತೀಕ್ಷ್ಣೇನ ಶೋಚಿಷಾ ತೇಜಸಾ ವಿಶ್ವಂ ಸರ್ವಮತ್ರಿಣಮುಕ್ತಾರಂ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಕಂ ನಿ ಯಾಸತ್ | ನಿಹಂತು | ಅಪಿ ಚಿ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಗ್ನೀ ರಯಿಂ ಧನಂ ವನತೇ | ದದಾತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ತಿಗ್ವೇನ—ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ | ಶೋಚಿಷಾ—ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಅತ್ರಿಣಂ—ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನೂ | ನಿ ಯಾಸತ್—ನಾಶಮಾಡಲಿ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ವನತೇ—ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಅಗ್ನಿಯು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಲಿ. ನಮಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ಧನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

English Translation.

May Agni, with his sharp flame, demolish the devourer (of the oblation): may Agni grant us riches.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುವೀರಂ | ರಯಿಮಾ ಭರ | ಜಾತವೇದೋ | ವಿಚರ್ಷಣೇ |
 ಜಹಿ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ | ಸುಕ್ರತೋ || ೨೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುವೀರಂ | ರಯಿಂ | ಅ | ಭರ | ಜಾತವೇದಃ | ವಿಚರ್ಷಣೇ |
 ಜಹಿ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ | ಸುಕ್ರತೋ | ಇತಿ ಸುಕ್ರತೋ || ೨೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತನೇದೋ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞಾನ ಜಾತಧನ ವಾ ವಿಚರ್ಷಣೇ ವಿಶೇಷೇಣ ದ್ರಷ್ಟರಗ್ನೇ ಸುವೀರಂ ಶೋಭನ್ಯವೀರ್ಯೈಃ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಭಿರುಪೇತಂ ರಯಿಂ ಧನಮಾ ಭರ | ಅಹರ | ತಥಾ ಹೇ ಸುಕ್ರತೋ ಸುಕರ್ಮನ್ನಗ್ನೇ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ಚಿ ಚಿಂ | ವಿನಾಶಯಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾತನೇದಃ—ಜಾತನೇದೋರೂಪನೂ | ವಿಚರ್ಷಣೇ—ಅತಿಶಯವಾದ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಸುವೀರಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವೀರರಿಂದ ಕೂಡಿದ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಅ ಭರ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು | ಸುಕ್ರತೋ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ—ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನು | ಚಿಂ—ನಾಶಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಾತನೇದೋರೂಪನೂ, ಅಥವಾ ಸಕಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೂ ಅತಿಶಯವಾದ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವೀರರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡು. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

Jatavedas, all-beholder, bring us wealth with good posterity : doer of good deeds, destroy the Rakshasas.

—ॐ—

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ನಃ ಸಾಹ್ಯಂದಸೋ ಜಾತನೇದೋ ಅಘಾಯತಃ |

ರಕ್ಷಾಣೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತನೇ || ೩೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ನಃ | ಸಾಹಿ | ಅಂದಸಃ | ಜಾತನೇದಃ | ಅಘಾಯತಃ |

ರಕ್ಷ | ನಃ | ಬ್ರಹ್ಮಣಃ | ತನೇ || ೩೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತನೇದಸ್ತುಂ ನೋಽಸ್ಮಾನಂದಸಃ ಸಾಸಾತ್ಪಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ತಥಾ ಹೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತನೇ ಸ್ತುತಿರೂಪಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಕನೇ ಕಾವಯಿತಃ ಶಬ್ದಯಿತರಗ್ನೇ | ಅಗ್ನಿಂ ಶಬ್ದಮುತ್ಪಾದಯತಿ | ತಥಾ

ಚಿ ಸ್ಮಯೇತೇ | ಮನಃ ಕಾಯಾಗ್ನಿಮಾಹಂತಿ ಸ ಪ್ರೇರಯತಿ ಮಾರುತಂ | ಮಾರುತಸ್ತೂರಸಿ ಚರನ್ ಮಂದ್ರಂ ಜನಯತಿ ಸ್ವರಮಿತಿ | ತಾದ್ಯಶಾಗ್ನೇಽಘಾಯತೋಽಘಮನರ್ಥಮಸ್ಥಾಕಮಿಚ್ಛತಃ ಶತ್ಪ್ರೋಕ್ತ ನೋಽಸ್ಥಾನೃಕ್ಷ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದಃ—ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಂಹಃ—ಪಾಪದಿಂದ | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಕವೇ—ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಆಘಾಯತಃ—ನಮಗೆ ಕೆಡಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ರಕ್ಷ—ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಜಾತವೇದೋರೂಪನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು. ಸ್ತುತಿಪಾಠಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಮಗೆ ಕೆಡಕನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Preserve us, Jatavedas, from sin: enunciator of prayer, protect us from the malevolent.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಕವೇ—ಸ್ತುತಿರೂಪಸ್ಯ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಕವೇ ಕಾವಯಿತಃ ಶಬ್ದಯಿತರಗ್ನೇ | ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಕವೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿದೆ. ಅಗ್ನಿ ಹಿ ತಬ್ಬಮುತ್ಪಾದಯತಿ—

ಮನಃ ಕಾಯಾಗ್ನಿಮಾಹಂತಿ ಸ ಪ್ರೇರಯತಿ ಮಾರುತಂ |

ಮಾರುತಸ್ತೂರಸಿ ಚರನ್ ಮಂದ್ರಂ ಜನಯತಿ ಸ್ವರಂ ||

(ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷಾ ೬-೭)

ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಶಬ್ದಪ್ರೇರಕನು ಎಂದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಭಾವಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲಿ (ಜಾತರಾಗ್ನಿ ರೂಪದಿಂದ) ನೆಲೆಸಿರುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವವು. ಆ ಅಗ್ನಿಯು ಶರೀರದ ಹೃದಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದು. ಆ ವಾಯುವು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸ್ವರವನ್ನು ಅಥವಾ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಾಯಿನಿಂದ ಹೊರಡಿಸುವುದು ಎಂದು ಪಾಣಿನೀಯ ಶಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಭಾವಗಳನ್ನು ವಾಕ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆಡವಬೇಕಾದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಸಹಾಯವು ಅವಶ್ಯಕವು. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕವಿಯೆಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯೋ ನೋ ಅಗ್ನೇ ದುರೇವ ಆ ಮರ್ತೋ ವಧಾಯ ದಾಶತಿ |

ತಸ್ಮಾನ್ನಃ ಪಾಹ್ಯಂಹಸಃ || ೩೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ನಃ | ಅಗ್ನೇ | ದುಃ೮ವಃ | ಆ | ಮರ್ತಃ | ವಧಾಯ | ದಾಶತಿ |

ತಸ್ಮಾತ್ | ನಃ | ಪಾಹಿ | ಅಂಹಸಃ || ೩೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ದುರೇವೋ ದುಷ್ಪಾಭಿಪ್ರಾಯೋ ಯೋ ಮರ್ತೋ ಮನುಷ್ಯೋ ವಧಾಯ ಸ್ವಸ್ಯಾಯುಧಾಯ ನೋ೮ಸ್ಮಾನಾ ದಾಶತಿ ಅಭಿಪ್ರಯಚ್ಛತಿ | ಆಯುಧೇನಾಸ್ಮಾನ್ಲಂಠೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಮಾನ್ನನುಷ್ಯಾದಂಹಸಃ ಪಾಪಾಚ್ಛೇ ನೋ೮ಸ್ಮಾನಾಽಪಿ | ರಕ್ಷ ||

| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದುರೇವಃ—ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ | ಯಃ—ಯಾವ | ಮರ್ತಃ—ಮಾನವನು | ವಧಾಯ—ಕೊಲ್ಲಲು | ನಃ—ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ | ಆ ದಾಶತಿ—ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವನೋ | ತಸ್ಮಾತ್—ಆ ಮಾನವನಿಂದಲೂ | ಅಂಹಸಃ—ಪಾಪದಿಂದಲೂ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಯಾವ ಮಾನವನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಮ್ಮಮೇಲೆ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವನೋ ಆ ಮಾನವನಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಪಾಪದಿಂದಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

The malevolent mortal who threatens us with murderous weapon, from him defend us, and also from sin.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ತಂ ದೇವ ಜಿಹ್ವಯಾ ಪರಿ ಬಾಧಸ್ವ ದುಷ್ಕೃತಂ |

ಮರ್ತೋ ಯೋ ನೋ ಜಿಘಾಂಸತಿ || ೩೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ತಂ | ದೇವ | ಜಿಹ್ವಯಾ | ಪರಿ | ಬಾಧಸ್ವ | ದುಃಕ್ರತಂ ||

ಮರ್ತಃ | ಯಃ | ನಃ | ಜಿಘಾಂಸತಿ || ೩೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ತ್ವಂ ತಂ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಂ ದುಷ್ಕೃತಂ ದುಷ್ಕರ್ಮಕಾರಿಣಂ ಮನುಷ್ಯಂ ಜಿಹ್ವಯಾ ಜ್ವಾಲಯಾ ಪರಿ ಬಾಧಸ್ವ | ಸರ್ವತೋ ಬಹಿ | ಯೋ ಮರ್ತೋ ಮನುಷ್ಯೋ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಜಿಘಾಂಸತಿ ಹಂತುಮಿಚ್ಛತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಃ—ಯಾವ | ಮರ್ತಃ—ಮಾನವನು | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಜಿಘಾಂಸತಿ—ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವನೋ | ತಂ—ಅಂತಹ | ದುಷ್ಕೃತಂ—ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವವನನ್ನು | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಜಿಹ್ವಯಾ—ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ | ಪರಿ ಬಾಧಸ್ವ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಮಾನವನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಚ್ಛಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ದುಷ್ಕರ್ಮಕಾರಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡು.

English Translation.

Scatter, divine Agni, by your flame, that evil-doer, the man who seeks to kill us.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಭ್ರರದ್ವಾ ಜಾಯ ಸಪ್ರಥಃ ಶರ್ಮ ಯಚ್ಛ ಸಹಂತ್ಯ |

ಅಗ್ನೇ ವರೇಣ್ಯಂ ವಸು || ೩೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಭ್ರರತ್ವಾ ಜಾಯ | ಸಪ್ರಥಃ | ಶರ್ಮ | ಯಚ್ಛ | ಸಹಂತ್ಯ |

ಅಗ್ನೇ | ವರೇಣ್ಯಂ | ವಸು || ೩೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಂತ್ಯ ಶತ್ರುಣಾನುಭವಿತಂಗ್ನೇ ಭರದ್ವಾಜಾಯ ಮಹ್ಯಮೃಷಯೇ ಸಪ್ರಥಃ ಸರ್ವತಃ
ಪ್ರಥು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಶರ್ಮ ಸುಖಂ ಗೃಹಂ ವಾ ಯಚ್ಚ | ದೇಹಿ | ತಥಾ ವರೇಣ್ಯಂ ವರಣೀಯಂ ವಸು
ಧನಂ ಚ ದೇಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಂತ್ಯ— ಶತ್ರುಧರ್ಮಕನಾದ | ಅಗ್ನೇ— ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಭರದ್ವಾಜಾಯ— ಭರದ್ವಾಜನಾನುಕನಾದ
ನನಗೆ | ಸಪ್ರಥಃ— ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭೂತವಾದ | ಶರ್ಮ— ಸುಖವನ್ನು | ಯಚ್ಚ— ಕೊಡು | ವರೇಣ್ಯಂ—
ಅತ್ಯಂತ ಆದ್ಯತವಾದ | ವಸು— ಧನವನ್ನೂ ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶತ್ರುಧರ್ಮಕನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಭರದ್ವಾಜನಾನುಕನಾದ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಸುಖವನ್ನು
ಕೊಡು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧನವನ್ನೂ ಕೊಡು.

English Translation.

Subduer of foes, grant to Bharadwaja infinite happiness and
desirable wealth.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿವ್ರತ್ರಾಣಿ ಜಂಘನದ್ವೈವಿಷ್ಯಾನ್ವಿಸನ್ಯಯಾ |

ಸಮಿದ್ಧಃ ಶುಕ್ರ ಆಹುತಃ || ೩೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ವ್ರತ್ರಾಣಿ | ಜಂಘನದ್ | ದ್ವೈವಿಷ್ಯಾನ್ವಿ | ವಿಸನ್ಯಯಾ |

ಸಮಿದ್ಧಃ | ಶುಕ್ರಃ | ಆಹುತಃ || ೩೪ ||

ಪಾರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಮಾಗ್ನೇಯಾಙ್ಗಭಾಗಸ್ಯಾನುನಾಕ್ಯಾಗ್ನಿವ್ರತ್ರಾಣೀತ್ಯೇಷಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ |
ಅಗ್ನಿವ್ರತ್ರಾಣಿ ಜಂಘನದಿತಿ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಙ್ಗಭಾಗಸ್ಯಾನುನಾಕ್ಯಾ | ಅ. ೧-೫ | ಇತಿ || ಇಷ್ಟಿಪತುಸೋ-
ಮೇಷು ಚ ಯತ್ರ ವ್ಯಧನ್ತಂತಾ ಪುಷ್ಪಿಮಂತಾನಿತ್ಯಾದಿವಿಶೇಷವಿಧಿರ್ನ ದೈಶ್ಯತೇ ತತ್ರ ಸರ್ವತ್ರೈಷೈವ

ಪ್ರಥಮಾಜ್ಯಭಾಗಾನುವಾಕ್ಯಾ || ಉಪಸದ್ಯಾಗ್ನೇಯಸ್ತೌಷಾಣುವಾಕ್ಯಾ ಸಾಯಂಕಾಲೀನಸ್ಯ ತ್ವೇಷ್ಟೇವ
ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣಿ ಜಂಘನದ್ಯ ಉಗ್ರ ಇವ ಶರ್ಯಹೇತಿ ವಿಸರ್ಯಾಸೋ
ಯಾಜ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾನಾಂ | ಅ. ೪-೮ | ಇತಿ ||

ವಿಸನ್ಯಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಸ್ತೂಯಮಾನೋ ದ್ರವಿಣಿಸ್ತುರ್ದ್ರವಿಣಂ ಧನಂ ಸ್ತೋತ್ಯಸಾಮಿಚ್ಛನ್
ಯದ್ವಾ ಹವಿರ್ವಿಕ್ಷಣಂ ಧನಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛನ್ನಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣ್ಯಾವರಕಾಣಿ ರಕ್ಷಃಪ್ರಭೃತೀನಿ ತಮಾಸಿ ವಾ
ಜಂಘನತ್ | ಭೃಶಂ ಹಂತು | ಕೀದೃಶೋಽಗ್ನಿಃ | ಸಮಿದ್ಧಃ ಸಮ್ಯಗ್ನಿಪ್ತಃ ಅತ ಏವ ಶುಕ್ರಃ
ಶುಕ್ಲವರ್ಣ ಆಹುತೋ ಹವಿರ್ಭಿರಭಿಯತಃ ||

ಃ ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಸನ್ಯಯಾ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದವನೂ | ದ್ರವಿಣಿಸ್ತುಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧನದಾನಮಾಡ
ಲಿಚ್ಛಿಸುವವನೂ | ಸಮಿದ್ಧಃ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿತನೂ | ಶುಕ್ರಃ—ತೇಜಸ್ವಿಯೂ | ಆಹುತಃ—ಹವಿಸ್ಸುಗಳ
ಆಹುತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಃ—ಅಗ್ನಿಯು | ವ್ಯಕ್ತಾಣಿ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಜಂಘನತ್—
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾದವನೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಲಿಚ್ಛಿಸುವವನೂ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ಪ್ರಜ್ವಲಿತನೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಲಿ.

English Translation.

May Agni, propitiated by praise, desirous of (sacrificial) affluence,
kindled, bright, and fed with burnt offerings, destroy all adversaries.

|| ವಿಶೇಷವಚನಗಳು ||

ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣಿ ಎಂಬ
ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು ಆಜ್ಯಭಾಗಹೋಮದ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—
ಅಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣಿ ಜಂಘನದಿತಿ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾಜ್ಯಭಾಗಸ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೧-೫)
ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಇಷ್ಟಿ, ಪಶುಯಾಗ, ಸೋಮಯಾಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೃಧಸ್ವತೀ. ಪುಷ್ಪಮತೀ
ನೊದಲಾದ ವಿಶೇಷವಿಧಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನೊದಲನೆಯ ಆಜ್ಯಭಾಗದ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ
ಅಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣಿ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಯಭಾಗದ ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಯೂ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಮಾಡುವ :ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಯೂ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—
ಅಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣಿ ಜಂಘನದ್ಯ ಉಗ್ರ ಇವ ಶರ್ಯಹೇತಿ ವಿಸರ್ಯಾಸೋ ಯಾಜ್ಯಾನುವಾಕ್ಯಾನಾಂ ಎಂಬ
ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೪-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ದ್ರವಿಣಸ್ಯುಃ—ಇಲ್ಲಿ ದ್ರವಿಣವೆಂದರೆ ಧನ ಅಥವಾ ಹವಿಸ್ಸು ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಾಷ್ಯ ಕಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಧನವೆಂದರ್ಥಮಾಡಿದರೆ ದ್ರವಿಣಸ್ಯುಃ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿ ಯು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಧನವನ್ನು ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರಿಗೆ ಕೊಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವನು ಎಂದರ್ಥವು. ಹವಿಸ್ಸೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡುವುದಾದರೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರು ಅಥವಾ ಋತ್ವಿಗ್ವನರು ಅರ್ಪಿಸುವ ಹವಿರ್ವಕ್ಷಣರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನು, (ಅನ್ನವನ್ನು) ಅಗ್ನಿ ಯು (ಹೋಮರೂಪದಲ್ಲಿ) ಇಚ್ಛಿಸುವನು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಗರ್ಭೇ ಮಾತುಃ ಪಿತುಸ್ಪಿತಾ ವಿದಿದ್ಯುತಾನೋ ಅಕ್ಷರೇ |

ಸೀದನ್ಮತಸ್ಯ ಯೋನಿಮಾ || ೩೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಗರ್ಭೇ | ಮಾತುಃ | ಪಿತುಃ | ಪಿತಾ | ವಿದಿದ್ಯುತಾನಃ | ಅಕ್ಷರೇ |

ಸೀದನ್ಮ | ಮತಸ್ಯ | ಯೋನಿಂ | ಆ || ೩೫ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಅತ್ರ ಮಾತೃಪಿತೃಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಂ ಭೂದ್ಯೌಶ್ಚಾಭಿಧೀಯೇತೇ | ದ್ಯೌರ್ವಾಃ ಪಿತಾ ಪೃಥಿವೀ ಮಾತಾ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೧೯೧-೬ | ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ಮಾತುರ್ಭೂಮ್ಯಾ ಗರ್ಭೇ ಗರ್ಭಸ್ಥಾನೇ ಮಧ್ಯೇಽಕ್ಷರೇ ಪ್ಷರಣರಹಿತೇ ವೇದ್ಯಾಪ್ಯೇ ಸ್ಥಾನೇ ವಿದಿದ್ಯುತಾನೋ ವಿಶೇಷೇಣ ದೀಪ್ಯಮಾನಃ ಪಿತುಃ ಪಿತಾ ಮ್ಯುಲೋಕಸ್ಯ ಪಾಲಯಿತಾ ಹವಿಷಾಂ ಪ್ರದಾನೇನ | ಏವಂಭೂತೋಽಗ್ನಿರ್ಋತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಯೋನಿಮುತ್ತರವೇದ್ಯಾಪ್ಯಂ ಧಿಷ್ಠ್ಯಂ || ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥೇ ದ್ವಿತೀಯಾ || ಆ ಸೀದನ್ಮ ಉತ್ತರವೇದ್ಯಾ-ಮುಪವಿಶನ್ ಅಗ್ನಿರ್ವೃತ್ತಾಣಿ ಜಂಘನದಿತೈಸ್ತೈಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಾತುಃ—ಪೃಥ್ವಿಯ | ಗರ್ಭೇ—ಮಧ್ಯಭಾಗವಾದುದೂ | ಅಕ್ಷರೇ—ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ವೇದಿಯಲ್ಲಿ | ವಿದಿದ್ಯುತಾನಃ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ | ಪಿತುಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ | ಪಿತಾ—ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು | ಮತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞದ | ಯೋನಿಂ—ಉತ್ತರವೇದಿರೂಪವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ | ಆ ಸೀದನ್ಮ—ಸ್ಮಿತನಾಗಿ (ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪೃಥ್ವಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗವಾದುದೂ, ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಆದ ಯಜ್ಞವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವನೂ, ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞದ ಉತ್ತರವೇದಿರೂಪವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ (ಕುಳಿತು) ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Radiant in the embryo of the maternal (earth), on the imperishable (altar); the cherisher of the paternal (heaven), sitting on the seat of sacrifice.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತುಃ—ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ, ಪಿತುಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದು. ಗರ್ಭವೆಂದರೆ ಈ ದ್ರಾವ್ಯವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶವು. ದ್ರಾವ್ಯವಾಪೃಥಿವಿಗಳು ಅಗ್ನಿಗೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು—

ದ್ಯೌರ್ವಃ ಪಿತಾ ಪೃಥಿವೀ ಮಾತಾ ಸೋಮೋ ಭ್ರಾತಾದಿತಿಃ ಸ್ವಸಾ |
(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೯೧-೬)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದೆಂದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಋತಸ್ಯ ಯೋನಿಂ—ಋತವೆಂದರೆ ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞ. ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಯೋನಿಯೆಂದರೆ—ಉಪ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ನಾಭಿಪ್ರದೇಶ, ಮಧ್ಯಸ್ಥಾನ. ಆದುದರಿಂದ ಋತಸ್ಯ ಯೋನಿಂ ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞದ ನಾಭಿಸ್ಥಾನರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತರವೇದಿಯೆಂದರ್ಥವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಜಾನ್ವದಾ ಭರ ಜಾತವೇದೋ ನಿಚರ್ಷಣೇ |

ಅಗ್ನೇ ಯದ್ವೇದಯದ್ಧಿವಿ || ೩೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮ | ಪ್ರಜಾನ್ವತ್ | ಅ | ಭರ | ಜಾತ್ಯವೇದಃ | ನಿಚರ್ಷಣೇ |

ಅಗ್ನೇ | ಯತ್ | ದೀದಯತ್ | ದಿವಿ || ೩೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಜಾತವೇದೋ ಜಾತಾನಾಂ ವೇದಿತವಿಚರ್ಷಣೇ ವಿಶೇಷೇಣ ದ್ರಷ್ಟೃರಗ್ನೇ ಪ್ರಜಾವತ್ಪುತ್ರೈಃ
ಪೌತ್ರಸಹಿತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ನಮಾ ಭರ | ಆಹರ | ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮ ದಿವಿ ದ್ಯುಲೋಕೇ ದೀದಯದ್ವೀಪ್ಯತೇ
ದೇವೇಷು ಮಧ್ಯೇ ಯತ್ರ ಶಸ್ತಮನ್ನಂ ರಾಜತೇ ತದಾಹರೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದಃ—ಸರ್ವವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೂ | ವಿಚರ್ಷಣೇ—ಅತಿಶಯವಾದ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ
ಆದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಅನ್ನವು | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ | ದೀದಯತ್—
ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ | ಪ್ರಜಾವತ್—ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಅನ್ನವನ್ನು |
ಆ ಭರ—ನಮಗೆ ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಜಾತವೇದೋರೂಪನೂ, ಅತಿಶಯವಾದ ದರ್ಶನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ಅನ್ನವು
ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೋ ಅಂತಹ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Bring to us, Jatavedas, all-beholder, food with progeny ; such (food)
as is brilliant in heaven.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಶ್ವತಃ ||

ಪ್ರಜಾವತ್ ಬ್ರಹ್ಮ—ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ತೋತ್ರವೆಂದೂ, ಅನ್ನವೆಂದೂ ಅರ್ಥವು. ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
ಅನ್ನವೆಂದರೆ ಪುತ್ರಪುತ್ರಾದಿಸಂತತಿಯನ್ನೂ ಅವರ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಪೋಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಹಾರ (ಅನ್ನ) ವನ್ನೂ
ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಶ್ವತಃ ||

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಶ್ವತಃ ||

ಉಪ್ ತ್ವಾ ರಣಸಂದ್ಯಶಂ ಪ್ರಯಸ್ವಂತಃ ಸಹಸೃತ |

ಅಗ್ನೇ ಸಸೃಜ್ವಹೇ ಗಿರಃ || ೩೭ ||

|| ಸದಾಶಃ ||

ಉಪ್ | ತ್ವಾ | ರಣಸಂದ್ಯಶಂ | ಪ್ರಯಸ್ವಂತಃ | ಸಹಸೃತ |

ಅಗ್ನೇ | ಸಸೃಜ್ವಹೇ | ಗಿರಃ || ೩೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಹಸ್ಯುತ ಸಹಸಾ ಬಲೇನೋಪೈನ್ನಾಗ್ನೇ ಪ್ರಯಸ್ತಂತೋ ಹವಿರ್ಹವಾನ್ವವಂತೋ ವಯಂ ರಣ್ಯಸಂದ್ಯಶಂ ರಮಣೀಯಸಂದರ್ಶನಂ ಸ್ತೋತವ್ಯಸಂದರ್ಶನಂ ನಾ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮುಪ ಪ್ರತಿ ಗಿರಃ ಸ್ತುತೀಃ ಸಸ್ಯಜ್ಞಹೇ | ವಿಸ್ಯಜಾಮಃ | ಉಚ್ಚಾರಯಾಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಸಹಸ್ಯುತ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಪ್ರಯಸ್ತಂತಃ—(ನಾವು) ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ | ರಣ್ಯಸಂದ್ಯಶಂ—ರಮಣೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ | ತ್ವಾ ಉಪ—ನಿನ್ನನ್ನು ದೈವಿಸಿ | ಗಿರಃ—ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಸಸ್ಯಜ್ಞಹೇ—ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ರಮಣೀಯವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನು ದೈವಿಸಿ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Strength-begotten Agni, we, offering (sacrificial) food, address praises to you who are of pleasing aspect.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉಪಚ್ಛಾಯಾಮಿವ ಘೃಣೇರಗ್ನೈ ಶರ್ಮ ತೇ ವಯಂ |

ಅಗ್ನೇ ಹಿರಣ್ಯಸಂದ್ಯಶಃ || ೨೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉಪ | ಛಾಯಾಮಿವ | ಘೃಣೇಃ | ಅಗ್ನೈ | ಶರ್ಮ | ತೇ | ವಯಂ |

ಅಗ್ನೇ | ಹಿರಣ್ಯಸಂದ್ಯಶಃ || ೨೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಹಿರಣ್ಯಸಂದ್ಯಶೋ ಹಿತರಮಣೀಯತೇಜಸೋ ಹಿರಣ್ಯವದ್ರೋಚಮಾನತೇಜಸೋ ವಾ ಘೃಣೇದೀರ್ಹಪ್ತೈ ತೇ ತವ ಶರ್ಮ ಶರಣಮಾಶ್ರಯಣಮುಪಾಗ್ನೈ | ಉಪಚ್ಛಾಯಾಮಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಛಾಯಾಮಿವ | ಯಥಾ ಘರ್ಷಣಾರ್ಥಃ ಸಂತಪ್ತಾಶ್ಚಾಯಾಮುಪಗಚ್ಛಂತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಛಾಯಾಂ ಇವ—ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬಳಲಿದವನು ನೆರಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ |
ಹಿರಣ್ಯಸಂದ್ಯತಃ—ಹಿರಣ್ಯದಂತೆ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಘೃಣೇ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ |
ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶರ್ಮ—ಆಶ್ರಯವನ್ನು | ಉಪ ಅಗನ್ತ—ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಛಾನಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬಳಲಿದವನು ನೆರಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ ಹಿರಣ್ಯದಂತೆ ಅಕರ್ಷಕವಾದ
ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ.

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥ ||

We have recourse, Agni, to the shelter of you, the lustrous, the golden-feathered, as to the shade (of a tree).

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥ ||

ಯ ಉಗ್ರ ಇವ ಶರ್ಯಹಾ ತಿಗ್ಮಶೃಂಗೋ ನ ವಂಸಗಃ |

ಅಗ್ನೇ ಪುರೋ ರುರೋಜಿಥ || ೩೯ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಉಗ್ರಃ ಇವ | ಶರ್ಯಹಾ | ತಿಗ್ಮಶೃಂಗಃ | ನ | ವಂಸಗಃ |

ಅಗ್ನೇ | ಪುರಃ | ರುರೋಜಿಥ || ೩೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಪಸದಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲೇನ ಸ್ಯಾಗ್ನೇಯಸ್ಯ ಯ ಉಗ್ರ ಇವೇತಿ ಯಾಜ್ಞಾ ಸಾಯಂಕಾಲೇನಸ್ಯ
ತ್ರೇಷೈನಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಅಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಾಣಿ ಜಂಘನದ್ಯ ಉಗ್ರ ಇವ ಶರ್ಯಹಾ |
ಆ. ೪-೮ | ಇತಿ ||

ಯೋಽಗ್ನಿ ರುಗ್ರ ಇವೋದ್ಗೂರ್ಣಬಲೋ ಧನ್ವೀವ ಶರ್ಯಹಾ ಶಯ್ಯಿವಾರ್ಣೈಃ ಶಕ್ರೂಣಾಂ
ಘಂತಾ ತಿಗ್ಮಶೃಂಗೋ ನ ವಂಸಗಸ್ತ್ರೀಶ್ಚ ಶೃಂಗೋ ವನನೀಯಗತಿವ್ಯಪಥ ಇವ ದೇ ಅಗ್ನೇ ಸ ತ್ವಂ ಪುರ
ಆಸುರೀಸ್ತಿಸ್ತಃ ಪುರೀ ರುರೋಜಿಥ | ಭಗ್ನಿನಾನಸಿ | ರುದ್ರೋ ವಾ ಏಷ ಯದಗ್ನಿಃ | ತೈ. ಬ್ರಾ. ೨ ೧-೩-೧ |

ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ | ರುದ್ರಕೃತಮಪಿ ತ್ರಿಪುರದಹನಮಗ್ನಿಕೃತಮೇನೇತ್ಯಗ್ನಿಃ ಸ್ತೂಯತೇ | ಯದ್ವಾ | ತ್ರಿಪುರದಹನಸಾಧನಭೂತೇ ಬಾಣೇಽಗ್ನೇರನೀಕತ್ರೇನಾವಸ್ಥಾನಾದಗ್ನಿಃ ಪುರಾಣಿ ಭಗ್ನವಾನಿತುಚ್ಚತೇ | ದೇವಾಸುರಾ ವಾ ಏಷು ಲೋಕೇಷು ಸಮಯತಂತ | ಐ. ಬ್ರಾ. ೧-೨೩ | ಇತ್ಯಾದಿಕಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮನುಸಂಧೇಯಂ ||

|| ಶ್ರುತಿವಾರ್ತ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಶೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಯಾಃ—ಯಾವ ನೀನು | ಶರ್ಮಹಾ—ಬಾಣಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೂ | ಉಗ್ರ ಇವ—ಭಯಂಕರನೂ ಆದ ಧನ್ವಂತಿಯೂ | ತಿಗ್ಮಶೃಂಗಃ—ತಿಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಳ್ಳ | ವಂಸಗೋನ—ವನವೃಷಭದಂತೆಯೂ ಇರುವೆಯೋ (ಅಂತಹ ನೀನು) | ಪುರಃ—ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ರುರೋಚಿಥ—ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಶೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಯಾವ ನೀನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೂ, ಭಯಂಕರನೂ ಆದ ಧನ್ವಂತಿಯೂ (ಬಿಲ್ಲುಗಾರ) ತಿಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಳ್ಳ ವನವೃಷಭದಂತೆಯೂ ಇರುವೆಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You, Agni, who are like a fierce archer, or like a sharp-horned bull, have destroyed the cities (of the Asuras).

|| ವಿಶೇಷವಚನುಗಳು ||

ಉಪಸತ್ ಎಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮದಲ್ಲಿ ಯ ಉಗ್ರ ಇವ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನವಾಕ್ಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಿಸೂತ್ರದ—ಅಗ್ನಿವ್ಯಾತ್ರಾಣಿ ಚಂಭನದ್ಯ ಉಗ್ರವನ ತರ್ಯದಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ ೪-೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಶತ್ರುಗಳಾದ ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನೆಂಬ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು—ರುದ್ರೋ ವಾ ಏಷ ಯದಗ್ನಿಃ (ಶ್ರೀ. ಬ್ರಾ. ೨-೧-೩-೮) ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ರುದ್ರನು ಎಂಬ ಶ್ರುತಿನಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅಗ್ನಿಯು ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿರೂಪನಾದ ರುದ್ರನೇ ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಇದರ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ದೇವಾಸುರಾ ವಾ ಏಷು ಲೋಕೇಷು ಸಮಯತಂತ ತೇ ವಾ ಅಸುರಾ ಇಮಾನೇವ ಲೋಕಾನ್ಪುರೋಽಕುರ್ವತ ಯಥಾಜೀಯಾಂಸೋ ಬಲೀಯಾಂಸ ಏವಂ ತೇ ವಾ

ಅಯಸ್ಕೆಯಾನೇನೇವಾಮಕುರ್ವತ ರಜತಾಮಂತರಿಕ್ಷಂ ಹರಣೇಂ ದಿವಂ ತೇ ತಥೇ-
ಮಾಂಲ್ಲೋಕಾನ್ಮುರೋಕ್ತಕುರ್ವತ ತೇ ದೇವಾ ಅಬ್ರುವನ್ ಪುರೋ ವಾ ಇಮೇಽಸುರಾ
ಇಮಾಂಲ್ಲೋಕಾನಕ್ರತ ಪುರ ಇಮಾಂಲ್ಲೋಕಾನ್ಪ್ರತಿಕರವಾಮಹಾ ಇತಿ ತಥೇತಿ ||

(ಐ ಬ್ರಾ. ೪-೨೩)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಅಸುರರೂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾದರು. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ
ನಗರಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗದಂತೆ ಮಾಡಲು ಅಭೇದ್ಯವಾದ ದುರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಕೋಟೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜವಷ್ಟೆ.
ಅದರಂತೆ ಅಸುರರು ಬಲವಾದ ಮೂರು ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೋಟೆ
ಯಿಂದಲೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷಲೋಕವನ್ನು ರಜತ (ಬೆಳ್ಳಿಯ) ಪ್ರಾಕಾರ ಅಥವಾ ಕೋಟೆಯಿಂದಲೂ, ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು
ಚಿನ್ನದ ಕೋಟೆಯಿಂದಲೂ ಸುತ್ತಿಟ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾದ ದುರ್ಗಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು. ಯಜುರ್ವೇದದ ತ್ರೈತ್ತೀಯ
ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವು ಈ ರೀತಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ--

ತೇಷಾಮಸುರಾಣಾಂ ತಿಸ್ರಃ ಪುರ ಆಸನ್ನಯಸ್ತಯೈವಮಾಥ ರಜತಾಥ ಹರಿಣೇ ಕಾ ದೇವಾ
ಜೇತುಂ ನಾತಕ್ಕೈವನ್ತಾ ಉಪಸದೈವಾಜಿಗೀಷನ್ ತಸ್ಮಾದಾಯುಕ್ತ್ಯೈವಂ ನೇದ ಯಕ್ಶ
ನೋಪಸದಾ ವೈ ಮಹಾಪುರಂ ಜಯಂತೀತಿ ತ ಇಷುಗ್ಂ ಸಮಸ್ಯುರ್ವತಾಗ್ನಿ ಮನೀಕಗ್ಂ
ಸೋಮಗ್ಂ ಶಲ್ಯಂ ನಿಷ್ಣಂ ತೇಜನಂ ತೇಽಬ್ರುವನ್ ಕ ಇಮಾಮಸಿಷ್ಯತಿತಿ ರುದ್ರ
ಇತ್ಯೆಬ್ರುವನ್ ರುದ್ರೋ ವೈ ಕ್ರೂರಃ ಸೋಽಸ್ಯತ್ಪ್ರತಿ ಸೋಽಬ್ರವೀದ್ವರಂ ವೃಷಾ ಆಹನೇವ
ಪಶೂನಾಮಧಿಪತಿರಸಾನೀತಿ ತಸ್ಮಾದ್ಬುದ್ರಃ ಪಶೂನಾಮಧಿಪತಿಶ್ಚಾನ್ತಗ್ಂ ರುದ್ರೋ ವಾ ಸ್ಯಜತ್
ತಿಸ್ರಃ ಪುರೋ ಭಿಕ್ಷೈಭ್ಯೋ ಲೋಕೇಭ್ಯೋಽಸುರಾನ್ಪ್ರಾಣಾಹತ ||

(ತ್ರೈ. ಸಂ. ೬-೨-೧. ೨)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವಾಸುರರಿಗೆ ಯುದ್ಧವಾದಾಗ ಅಸುರರ ವಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಟ್ಟಣಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು
ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೋಟೆಯಿಂದಲೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕೋಟೆಯಿಂದಲೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಚಿನ್ನದ ಕೋಟೆಯಿಂದಲೂ
ಆವಂಸಲ್ಪಟ್ಟು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆಹಾಕಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲು ದೇವತೆ
ಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಭಿಸೇರಿ ಈ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆಹಾಕಿ ಜಯಿಸುವ
ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಇದನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವರೇ ಎಂದು ದೀರ್ಘಲೋಚನನಾದ ಕೊನೆಗೆ
ಒಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಷ್ಟಬಾಣಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜು
ಗೊಳಿಸಿದರು ಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೂಡಿ ಹೊಡೆಯುವ ಬಾಣವು ಬಹಳ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿಯೂ, ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ
ಇರಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವು. ಆದುದರಿಂದ ಬಾಣವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಅದರ ತುದಿ (ಮೊನೆ)
ಯನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸೋಮವನ್ನು ಶಲ್ಯವನ್ನಾಗಿಯೂ, (ಬಾಣದ ಮೇಲುಭಾಗ) ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಾಣದ ಕಡ್ಡಿ
ಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಬಾಣವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನ ಹೆದ್ದಿಗೇರಿಸಿ
ಹೊಡೆಯಲು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರಕ್ಷರಾವವರು ಯಾರು ಎಂದು ಹುಡುಕಿಸೋಡಿದರು. ಬಳಿಕ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲು
ರುದ್ರನೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು ಏಕೆಂದರೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎಮರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವವನು

ರುದ್ರನು ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ರುದ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ-ಎಲೈ ರುದ್ರನೇ, ನೀನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವ ಈ ಬಾಣವನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಹೂಡಿ ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ರುದ್ರನು-ಒಳ್ಳೇದು, ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ. ಆದರೆ ನಾನು ಈ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ನೀವು ನನಗೆ ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪಶುಗಳಿಗಿಲ್ಲಾ ನಾನೇ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಬೇಕು. ಈ ವರವನ್ನು ನೀವು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದನು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರುದ್ರನು ಪಶುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ರುದ್ರನ ಮಾತಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಒಪ್ಪಲಾಗಿ ರುದ್ರನು ದೇವತೆಗಳು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಹೂಡಿ ಅಸುರಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ಕಥೆಯು ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿಯೂ, ತೈತ್ತಿರೀಯಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಅದರ ಮೊನೆಯನ್ನಾಗಿ (the point of the arrow) ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಹರಿತವಾದ ಆ ಮೊನೆಯೇ ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದಲೂ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಶತ್ರುಗಳಾದ ಅಸುರರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನೆಂಬ ವಿಷಯವು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಆ ಯಂ ಹಸ್ತೇ ನ ಖಾದಿನಂ ಶಿತುಂ ಜಾತಂ ನ ಬಿಭ್ರತಿ ||

ವಿಶಾಮ್ನಿಂ ಸ್ವಧ್ವರಂ || ೪೦ ||

। ಋದಪಾಠಃ ।

ಆ | ಯಂ | ಹಸ್ತೇ | ನ | ಖಾದಿನಂ | ಶಿತುಂ | ಜಾತಂ | ನ | ಬಿಭ್ರತಿ |

ವಿಶಾಂ | ಅಗ್ನಿಂ | ಸ್ವಅಧ್ವರಂ || ೪೦ ||

। ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಗ್ನಿಮಂಥನೇ ಜಾಯಮಾನೇಽಗ್ನಾ ವಾ ಯಂ ಹಸ್ತ ಇತ್ಯೇಷಾನುವಾಕ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಆ ಯಂ ಹಸ್ತೇ ನ ಖಾದಿನಮಿತ್ಯರ್ಥಚ್ಛೇ ಅರಮೇತ್ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ಮಂಥನೋಕ್ತೆನ್ನಂ ಯಮಗ್ನಿಂ ಶಿತುಂ ಜಾತಂ ನ ಜಾತಂ ಪುತ್ರಮಿವ ಹಸ್ತ ಆ ಬಿಭ್ರತಿ ಹಸ್ತೇಷ್ಟಭಿಮುಖಂ ಧಾರಯಂತೈರ್ಧ್ಯರ್ಯವಃ | ಪೂರ್ವೋ ನಶಬ್ಧಃ ಪುರಸ್ತಾದುಪಚಾರೋಽಪ್ಯುಪಮಾ-ರ್ಥೀಯಃ | ಖಾದಿನಂ ನ ಭಕ್ಷಕಂ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಮಿವ | ಯಥಾ ತಂ ಬಿಭ್ರತಃ ಪುರುಷಾ ಅವಹಿತಾಸ್ತಥಾ-ಭೂತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ ಸಂಪ್ರತ್ಯೇರ್ಥೇ | ಸಂಪ್ರತೀದಾನೀಂ ಖಾದಿನಂ ಹವಿಷಾಂ ಭಕ್ಷಕಂ ಯಮಗ್ನಿಂ ಹಸ್ತೇ ಧಾರಯಂತಿ ವಿಶಾಂ ಜನಾನಾಂ ಸ್ವಧ್ವರಂ ಶೋಭನಯಾಗಸ್ಯ ನಿಷ್ಪಾದಕಂ ತಮಗ್ನಿಂ ಹೇ ಋತ್ವಿಜಃ ಪರಿಚರತೇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಖಾದಿನಂ ನೆ—ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಂತೆ | ಯಂ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಜಾತಂ—
ಆಗ ತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ | ಶಿಶುಂ ನೆ—ಶಿಶುವಿನಂತೆ | ಹಸ್ತೇ—ಕೈಯಿನಲ್ಲಿ | ಆ ಬಿಭ್ರತಿ—ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು
ಧರಿಸಿರುವರೋ ಅಂತಹವನೂ (ಮತ್ತು) | ವಿಶಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ಸ್ವಧ್ವರಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಾಗಸಂಪಾದ
ಕನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು (ಪೂಜಿಸಿಂ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನಾದ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಂತೆ ಹರ್ವಭಕ್ಷಕನಾದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಗ ತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ
ಶಿಶುವಿನಂತೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ ಅಂತಹವನೂ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಾಗ
ಸಂಪಾದಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿರಿ.

English Translation.

(Worship) that Agni whom (the priests) bear in their hands like
a new-born babe, the devourer (of the oblation), the (conveyer of the)
holy sacrifices of men.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಗ್ನಿ ಮಂಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದಕೂಡಲೇ ಆ ಯಂ ಹಸ್ತೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಯನ್ನು
ಅನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಆ ಯಂ ಹಸ್ತೇ ನೆ ಖಾದಿನಮಿತ್ಯ-
ರ್ಥರ್ಚ ಆರಮೇತ್ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಈ ಸೂಕ್ತದ ೪೦, ೪೧, ೪೨ ನೆಯ ಋಕ್ಯುಗಳು ಅಗ್ನಿ ಮಂಥನ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರ
ಗಳಾಗಿರುವುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ, ವಿನರಣಿಯೂ ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ
ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ವಿವರಣೆಸಹಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ—

ಅಗ್ನಿ ಮಂಥನಕರ್ಮದ ವಿನರಣೆಯು

(ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆ)

ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವಾಗ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷದ ಅಥವಾ ಶಮಿಷ್ಠವೃಕ್ಷದ ಎರಡು ಮರದ
ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಒಂದರಮೇಲೊಂದನ್ನಿಟ್ಟು ಬಲವಾಗಿ ಕಡೆಯುವರು. ಆದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವನು.
ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ಶಮಿಷ್ಠಾರ್ಥಾಗ್ನಿಂ ಮಂಥತಿ | ಏಷಾ ವಾ ಅಗ್ನೀರ್ಯಜ್ಞಿಯಾ ತನೂಃ | ತಾಮೇನಾಸ್ಮೈ
ಜನಯತಿ ||

(ಶೈ. ಬ್ರಾ. ೧-೧--೯-೧)

ಎಂದು ಕೈತ್ತರೆಯಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ, ಸಂಸ್ಕಾರಸಹಿತವಾಗಿಯೂ ಮಧಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಐತರೀಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೫) ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಥನವಿಚಾರವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕ್ರಮವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮವಿಕ್ರಯಣವೆಂಬ (ಸೋಮಲತೆಯನ್ನು ಸರ್ವತವನಾದಿಗಳಿಂದ ತಂದವರಿಂದ ಕ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸಡಿಯುವುದು) ಕರ್ಮವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅಗ್ನಿಮಥನಕಾರ್ಯವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಆಗ ಅಧ್ವರ್ಯುವೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಹೋತೃವೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವನು—

ಅಗ್ನಿಯೇ ಮಥ್ಯಮಾನಾಯಾನುಬ್ರೂಹಿತ್ಯಾಹಾಧ್ವರ್ಯುರಭಿ ತ್ವಾ ದೇವ ಸವಿತರಿತಿ ಸಾವಿತ್ರೀ-
ಮನ್ನಾಹ ತದಾಹುರ್ಯದಗ್ನಿಯೇ ಮಥ್ಯಮಾನಾಯಾನುವಾಚಾಹಾಥ ಕಸ್ಮಾತ್ಸಾವಿತ್ರೀ-
ಮನ್ನಾಹೇತಿ | ಸವಿತಾ ವೈ ಪ್ರಸವಾನಾಮೀಶೇ ಸವಿತೃಪ್ರಸೂತ ವಿಸ್ತಂಥತಿ
ತಸ್ಮಾತ್ಸಾವಿತ್ರೀಮನ್ನಾಹ |

ಅಧ್ವರ್ಯುವು ಹೋತೃವನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ—ಅಗ್ನಿಯೇ ಮಥ್ಯಮಾನಾಯಾನುಬ್ರೂಹಿತಿ ಎಂಬ ಪ್ರೈಕಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಪ್ರೈಕಮಂತ್ರವೆಂದರೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅಧ್ವರ್ಯುವು ಮೊದಲಾದವರು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಜನರನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಇಂತಿಂತಹ ಕರ್ಮವನ್ನು (ಅಥವಾ ಹೋಮವನ್ನು) ಮಾಡು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾರೂಪವಾಗಿ ನಿಧಿಸುವ ಮಂತ್ರಪಠನವು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೋತೃವು—

ಅಭಿ ತ್ವಾ ದೇವ ಸವಿತರೀಶಾನಂ ನಾರ್ಯಾಣಾಂ | ಸದಾನರ್ ಭಾಗಮೀಮಹೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೪-೩)

ಎಂಬ ಸವಿತೃದೇವತಾಕವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು (ಸಾವಿತ್ರೀ ಋಕ್ಯನ್ನು) ಪಠಿಸುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಶಯವು ತಲೆದೋರುವುದು. ಅಗ್ನಿಮಂಥನಕ್ಕಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅಧ್ವರ್ಯುವು ಹೋತೃನಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಹೋತೃವು ಸವಿತೃದೇವತಾಪಠನವಾದ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಠಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಇದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ ಎಂದರೆ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಸವಿತಾ ವೈ ಪ್ರಸವಾನಾಮೀಶೇ—ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಯಜ್ಞಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಆ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ಸವಿತೃವು ಸ್ವಾಮಿ (ಅಧಿಪತಿ) ಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಥನವೆಂಬ ಅಗ್ನಿತ್ವೈಕ್ತಿಕಾರ್ಯಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಸವಿತೃದೇವತೆಯ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೋತೃವು ಮೊದಲು ಸವಿತೃದೇವತಾಪಠನವಾದ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಠಿಸುವನು.

ಮಹೀ ದ್ಯೌಃ ಸೃಥಿವೀ ಚ ನ ಇತಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಯಾಮನ್ನಾಹ | ತದಾಹುರ್ಯದಗ್ನಿಯೇ
ಮಥ್ಯಮಾನಾಯಾನುವಾಚಾಹಾಥ ಕಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಯಾಮನ್ನಾಹೇತಿ ದ್ಯಾವಾ-
ಪೃಥಿವೀಭ್ಯಾಂ ವಾ ಏತಂ ಜಾತಂ ದೇವಾಃ ಪರೈಗೃಣ್ಣಂಸ್ತಾಭ್ಯಾಮೇವಾದ್ಯಾಸಿ ಪರಿಗೃಹೀತ-
ಸ್ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಯಾಮನ್ನಾಹ ||

ಅನಂತರ ಹೋತೃವು ಮುಂದುವರಿದುದು—

ಮಹೀ ದ್ಯೌಃ ಸೃಥಿವೀ ಚ ನ ಇಮಂ ಯಜ್ಞಂ ಮಿಮಿಕ್ಷತಾಂ |

ಸಿಪ್ಯತಾಂ ನೋ ಭರೀಮಭಿಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೨-೧೩)

ಎಂಬ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀದೇವತಾಕವಾದ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರ ಅಕ್ಷೇಪಣೆಯು—ಅಗ್ನಿ ಮಥನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಪರವಾದ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಈ ಹೋತ್ರವು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀಪರವಾದ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸುವುದೇ ತಕ್ಕದ್ದೇ? ಎಂದರೆ, ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದಾಗ ಅವನನ್ನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ (ಭೂಮಿ ಸ್ವರ್ಗಗಳ) ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವರು. (ಹದಿದರು) ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಪಾನಕನಾಮಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಭೂಮಿಯಿಂದಲೂ, ಸೂರ್ಯರೂಪನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದಲೂ, ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀದೇವತಾಕವಾದ ಬುಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕಾದುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ.

ತ್ವಾಮಾಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧೀತಿ ತೈಚಿಮಾಗ್ನೇಯಂ ಗಾಯತ್ರಮನ್ವಾಹಾಗ್ನಿ ಮುಘ್ಯಮಾನೇ ಸ್ವಯೈವೈನಂ ತದ್ವೇವತಯಾ ಸ್ತೇನ ಛಂದಸಾ ಸಮರ್ಥಯತಿ | ಅರ್ಥವಾ ನಿರಮಂಥತೇತಿ ರೂಪಸಮೃದ್ಧಮೇತದ್ವೈ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಂ ಯದ್ರೂಪಸಮೃದ್ಧಂ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕ್ರಿಯಮಾಣಮ್ನಿಗಳಿವದತಿ ||

ಬಳಿಕ ಹೋತ್ರವು ಅಗ್ನಿ ಮಥನಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾದ—

ತ್ವಾಮಾಗ್ನೇ ಪುಷ್ಕರಾದಧ್ಯರ್ಥವಾ ನಿರಮಂಥತ | ಮೂರ್ಧ್ನೋ ವಿಕೃತ್ಯ ನಾಘತಃ | ತಮು ತ್ವಾ ದಧ್ಯರ್ಜಯಸಿಃ ಪುತ್ರೇ ಈರ್ಥೇ ಅರ್ಥವಣಿಃ | ವೃತ್ತೇವಣಿಂ ಪುರಂದರಂ || ತ ಮು ತ್ವಾ ಪಾರ್ಥೋ ವೃಷಾ ಸಮೀರ್ಥೇ ದಸ್ಯುಹಂತಮಂ | ಧನಂಜಯಂ ರಣೇಶೀ ||
(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೧೨, ೧೪, ೧೫)

ಎಂಬ ಮೂರು ಬುಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಈ ಮೂರು ಬುಕ್ಕುಗಳು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಯನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವು. ಮತ್ತೂ ಅಗ್ನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಥಿನ ಬುಕ್ಕುಗಳೇ ಆಗಿರುವುವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅಗ್ನಿಯೂ, ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಥಿ ಎರಡೂ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಥಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸ್ವಕೀಯಭಂದಸ್ಥೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಈಗ ಮೊದಲನೆಯ ಬುಕ್ಕಿನ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾ ನಿರಮಂಥತ—ಅರ್ಥವಾ ಎಂಬ ಬುಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಥನಮಾಡಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ ಈ ಅರ್ಥವಾ ಎಂಬ ಬುಷಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಧಿಸಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದನು ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಥವಾಣ ಬುಷಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯು ಅರಣಿಗಳಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡು ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿ (ಎಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಗ್ನಿರೂಪದಿಂದ) ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು (ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾ) ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಈ ಬುಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸಿದರೂ ಆ ಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥವು ಆಯಾ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಅವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಂತಿರಬೇಕು ಇದನ್ನು ರೂಪಸಮೃದ್ಧಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಸ ಯದಿ ನ ಜಾಯೇತ ಯದಿ ಚಿರಂ ಜಾಯೇತ ರಾಕ್ಷೋಘ್ನೋ ಗಾಯತ್ರೋಽನೂಚ್ಯಾಃ ಅಗ್ನೇ ಹಂಸಿನ್ಯಂ ತ್ರಿಣಮಿತ್ಯೇತಾಃ ರಕ್ಷಸಾಮಪದತ್ಯೈ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ನಾ ಏನಂ ತರ್ಹಾ ಲಭಂತೇ ಯರ್ಹಿ ನ ಜಾಯತೇ ಯರ್ಹಿ ಚಿರಂ ಜಾಯತೇ ||

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾ ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಂಥನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೂ, ಹೊಗೆ ಮುಂತಾದ್ದು ಬರುತ್ತಾ ನಿಭಾನವಾಗಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದರೆ ಆಗ ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಸನ ರಾಕ್ಷೋಘ್ನವೆಂಬ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು—

ಅಗ್ನೇ ಹಸಿ ನೈಂ ತ್ರಿಣಂ ದೀದ್ಯೈನ್ಮರ್ತೇಷ್ವಾ | ಸ್ವೇ ಪ್ಲಯೇ ಶುಚಿವ್ರತ ||
 ಉತ್ತಿಷ್ಠಸಿ ಸ್ವಾಹುತೋ ಘೃತಾನಿ ಪ್ರತಿನೋದಿಸೇ | ಯತ್ತಾ ಸ್ತುಚಿಃ ಸಮಸ್ಥಿರನ್ ||
 ಸ ಅಹುತೋ ವಿ ರೋಚಿತೇಽಗ್ನಿರೀಳೇನ್ಯೋಗಿರಾ | ಸ್ತುಜಾ ಪ್ರತೀಕಮುಜ್ಯತೇ ||
 ಘೃತೇನಾಗ್ನಿಃ ಸಮುಜ್ಯತೇ ಮಧುಪ್ರತೀಕ ಅಹುತಃ | ರೋಚಮಾನೋ ವಿಭಾವಸುಃ |
 ಜರಮಾಣಃ ಸಮಿಧ್ಯಸೇ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಹವ್ಯನಾಹನ | ತಂ ತ್ವಾ ಹವಂತ ಮರ್ತಾಃ ||
 ತಂ ಮರ್ತಾ ಅಮರ್ತೇಽಘೃತೇನಾಗ್ನಿಂ ಸಪರ್ಯತ | ಅದಾಭ್ಯಂ ಗೃಹಪತಿಂ ||
 ಅದಾಭ್ಯೇನ ಶೋಚಿಷಾಗ್ನೇ ರಕ್ಷಸ್ತ್ವಂ ದಹ | ಗೋಸಾ ಋತಸ್ಯ ದೀದಿಹಿ |
 ಸ ತ್ವಮಗ್ನೇ ಪ್ರತೀಕೇನ ಪ್ರತ್ಯೋಷ ಯಾತುಧಾನ್ಯಃ | ಉರುಪ್ಲಯೇಷು ದೀದ್ಯೈತ್ ||
 ತಂ ತ್ವಾ ಗೀರ್ಭಿರುರುಪ್ಲಯಾ ಹವ್ಯನಾಹಂ ಸಮಾಧಿರೇ | ಯಜಿಸ್ವಂ ಮಾನುಷೇ ಜನೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೧೧೮-೧ ರಿಂದ ೯)

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವುವು. ಇವುಗಳು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರು ನಾಶವಾಗುವರು. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಂಥನಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಿರುವುದೂ ಅಥವಾ ವಿಳಂಬವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೂ ಸಹ ವಿತಕ್ಯಂದರೆ, ಈ ರಾಕ್ಷಸರು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಬಿಡದೆ ತಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಹನನವು ಅವಶ್ಯಕವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳ ರಕ್ಷೋಹನನ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

ಸ ಯದ್ಯೇಕಸ್ಯಾಮೇನಾನೂಕ್ತಾಯಾಂ ಜಾಯೇತ ಯದಿ ದ್ವಯೋರಥೋತ ಬ್ರುವಂತು ಜಂತವ
 ಇತಿ ಜಾತಾಯ ಜಾತವತೀಮುಭಿರೂಸಾಮನುಬ್ಲೂಯಾತ್ ||

ರಕ್ಷೋಘ್ನ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಋಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸಿದಮೇಲೆ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಅಥವಾ ಎರಡು, ಮೂರು ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳ ಪಠನಾನಂತರ ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ,

ಉತ ಬ್ರುವಂತು ಜಂತವ ಉದಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಹಾಜನಿ | ಧನಂಜಯೋ ರಣೇರಣೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೪-೩)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಪಠಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವು ಅಗ್ನಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಾತವತೀಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದು. ಅನಂತರ ಉದಗ್ನಿವ್ಯಕ್ತಹಾಜನಿ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ

ಅವನಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು ಎಂಬ ಜನ್ಮಸೂಚಕವಾದ ಪದವು ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಕೂಡಲೇ ಅವನು ಪದವು ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಆ ಕೂಡಲೇ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

ಯದ್ಯಜ್ಞೇಽಭಿರೂಪಂ ತತ್ಸಮೃದ್ಧಂ ಆ ಯಂ ಹಸ್ತೇನ ಪಾದಿನಮಿತಿ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಹ್ಯೇನಂ ಮಂಥಂತಿ ಶಿಕುಂ ಜಾತಮಿತಿ ಶಿಕುರಿವ ವಾ ಏಷ ಪ್ರಥಮಜಾತೋ ಯದಗ್ನಿಃ ನ ಬಿಭ್ರತಿ ವಿಶಾಮಗ್ನಿಂ ಸ್ವಧ್ವರಮಿತಿ ಯದ್ಯೈ ದೇವಾನಾಂ ನೇತಿ ತದೇಷಾಮೋಽಮಿತಿ ಪ್ರದೇವಂ ದೇವವೀತಯೇ ಭರತಾ ವಸುವಿತ್ತಮಮಿತಿ ಸ್ತುಪ್ರಿಯನಾಣಾಯಾಭಿರೂಪಾ ಯದ್ಯಜ್ಞೇಽಭಿರೂಪತತ್ಸಮೃದ್ಧಂ ಆ ಸ್ತೇ ಯೋನೌ ನಿಷೀದತ್ತಿತಿ ಏಷ ಹ ವಾ ಅಸ್ಮೈ ಸ್ತೋ ಯೋನಿಯರ್ಥದಗ್ನೀಃ ||

ಇದುವರೆಗೆ ಅಗ್ನಿಮಥನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ಅಭಿತ್ತಾ, ಮಹೀದ್ಯಾಂ, ತ್ವಾಮಗ್ನೇ, ತಮುತ್ವಾ, ತಮುತ್ವಾ, ಉತಬ್ರುವಂತು ಎಂಬ ಆರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು) ಹೇಳಿ ಈಗ—

ಆ ಯಂ ಹಸ್ತೇ ನ ಪಾದಿನಂ ಶಿಕುಂ ಜಾತಂ ನ ಬಿಭ್ರತಿ | ವಿಶಾಮಗ್ನಿಂ ಸ್ವಧ್ವರಂ ||

(ಮ. ಸಂ. ೬-೧೬-೪೦)

ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು ಹೋತ್ಯವು ಪಠಿಸುವನು. ಈ ಋಕ್ಕಿನ ಅರ್ಥವು ಈ ರೀತಿ ಇರುವುದು. ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಕ್ಕುಗಳು ಕೈಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಶಿಶುರೂಪದ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪಾತ್ರವಹಿಸುವನು ಸಾಗಿಯೂ ಹವಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು, ಎಂದು ಇದರ ಮುಖ್ಯಭಿಪ್ರಾಯವು. ಹೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು—ಈ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಕ್ಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಮೃದಿಸುವರು. ಅದರಿಂದ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿನ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ನ ಎಂಬ ಪದವು ಓಂ ಎಂಬ ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಲೋಕಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸೀರ್ಷಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸುವುದು. ಆದರೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವು ಸೀರ್ಷಾರ್ಥವನ್ನೂ, ಉಪಮಾರ್ಥವನ್ನೂ, ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಥವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಥ ವೆಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಮತ್ತು ದೇವಾನಾಂ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳೆಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ವರ್ಣವ್ಯತ್ಯಯದಿಂದ ವೇದಾನಾಂ—ವೇದಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ಎಂದಾಗಲಿ ಅರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಇನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಮಥನದ ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು, ಎಂದರೆ—

ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯೇ ಭರತಾ ವಸುವಿತ್ತಮಂ | ಆ ಸ್ತೇ ಯೋನೌ ನಿ ಷೀದತು ||

(ಮ. ಸಂ. ೬-೧೬-೪೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಹೋತ್ಯವು ಪಠಿಸುವನು. ಎಲೈ ಮುತ್ತಿಕ್ಕರೇ, ಈಗ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅವನ ಸ್ವಸ್ಥಾನವಾದ ಆಹವನೀಯಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಇಡೆ. ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ವಸ್ಥಾನವಾದ ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬರ್ಥವಿರುವ ಈ ಋಕ್ಕು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಹವನೀಯಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ

ಪಠಿಸುವ ಪ್ರೈಷಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪೋತೃವು ಆಯಾ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾದುದೂ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದೂ ಅದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದಕೂಡಲೇ ಅಧ್ವರ್ಯವು ಹೋತೃವನ್ನು ಕುರಿತು—**ಜಾತಾಯಾನುಬ್ರೂ ೩ ಹಿ** ಎಂದು ಪ್ರೈಷಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಪೋತೃವು ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಉತ ಬ್ರುವಂತು **ಒಂತವಃ** ಎಂಬ ಋಕ್ವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಹವನೀಯೆಂಬ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಇಡುವಾಗ ಅಧ್ವರ್ಯವು-**ಪ್ರಹ್ರಿಯಮಾಣಾಯಾನುಬ್ರೂ ೩ ಹಿ** ಎಂದು ಪ್ರೈಷಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದಕೂಡಲೇ ಹೋತೃವು ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯೇ ಎಂಬ ಋಕ್ವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಇದರಂತೆ ಪ್ರತಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಜುರ್ವೇದದ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಅಗ್ನಿಯೇ ಮುಘೈವಾನಾಯಾನುಬ್ರೂಹೀಶ್ಯಾಹ ಸಾವಿತ್ರೀಮೃಚಮನ್ನಾಹ ಸವಿತೃಪ್ರಸೂತ ಏವೈನಂ ಮಂಥತಿ ಜಾತಾಯಾನುಬ್ರೂಹಿ ಪ್ರಹ್ರಿಯಮಾಣಾಯಾನುಬ್ರೂಹೀಶ್ಯಾಹ ಕಾಂಡೇಕಾಂಡ ಏವೈನಂ ಕ್ರಿಯಾಮಾಣೇ ಸಮರ್ಥಯತಿ ಗಾಯತ್ರೀಃ ಸರ್ವಾ ಅನ್ಯಾಹ ||

(ತೈ. ಸಂ. ೬-೨-೫-೨, ೩)

ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಯದ್ಯಷ್ಟೇಽಭಿರೂಪಂ ತತ್ಸಮೃದ್ಧಂ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿವರಿಸಿರುವುದು. ಎಂದರೆ ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಗಾಯತ್ರೀಭಂದಸ್ಯವಾಗರಬೇಕು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ **ಆ ಸ್ತೇ ಯೋನೌ ನಿಷೀದತು** ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಹವನೀಯಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆಹವನೀಯಸ್ಥಾನವೇ ದುಠಿತನಾದ (ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದ) ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು.

ಅ ಜಾತಂ ಜಾತವೇದಸೀತಿ ಜಾತ ಇತರೋ ಜಾತವೇದಾ ಇತರಃ ಪ್ರಿಯಂ ಶಿಶೀತಾತಿಥಿಮಿತ್ಯೇಷ ಹ ನಾ ಅಸ್ಯ ಪ್ರಿಯೋಽತಿಥಿಯರ್ಥದಗ್ನಿ ರಗ್ನೀಃ ಸ್ಯೋನ ಆ ಗೃಹಪತಿಮಿತಿ ಶಾಂತ್ಯಾನೇವೈನಂ ತದ್ವಧಾತಿ | ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನೀಃ ಸಮಿದ್ಯತೇ ಕವಿಗೃಹಪತಿಯರ್ಥವಾ | ಹಸ್ಯನಾಡ್ಜಹ್ವಾಸ್ಯ ಇತ್ಯಭಿರೂಪಾ ಯದ್ಯಷ್ಟೇಽಭಿರೂಪಂ ತತ್ಸಮೃದ್ಧಂ | ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿನಾ ವಿಪ್ರೋ ವಿಪ್ರೇಣ ಸನ್ನತೇತಿ ವಿಪ್ರ ಇತರೋ ವಿಪ್ರ ಇತರಃ ಸನ್ನಿತರಃ ಸನ್ನಿತರಃ ಸಖಾ ಸಖ್ಯಾ ಸಮಧ್ಯಸ್ಯ ಇತ್ಯೇಷ ಹ ನಾ ಅಸ್ಯ ಸ್ಯಃ ಸಖಾ ಯದಗ್ನಿ ರಗ್ನೀಃ ||

ಈಗ ಪೋತೃವು ಒಂಭತ್ತನೇ ಋಕ್ವಾದ—

ಅ ಜಾತಂ ಜಾತವೇದಸಿ ಪ್ರಿಯಂ ಶಿಶೀತಾತಿಥಿಂ | ಸ್ಯೋನ ಆ ಗೃಹಪತಿಂ ||

(ಋ. ಸಂ. ೬-೧೬-೪೨)

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಈ ಋಕ್ವಿನ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ—ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. **ಜಾತಂ**—ಎಂದರೆ, ಆಗತಾನೆ ಮಥನವಾದಿ ಉತ್ಪತ್ತಿನಾಡಿರುವ ಅಗ್ನಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯದು; ಆಗತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನನಾದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು **ಜಾತಂ** ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವುದು. ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿ

ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವುದು ಎರಡನೆಯದು. ಇದಕ್ಕೆ ಜಾತವೇದಸಂ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಮಥನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿಗೆ ಜಾತವೇದಸಂ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರಣೆ ಮಾಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಜಾತವೇದಸವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಮಥಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಅತಿಥಿಯಂತಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಿಯನೂ, ಅತಿಥಿಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಈ ಮಥಿತಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸುಖನಿವಾಸಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಅನಂತರ ಹೋತ್ಯವು—

ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧ್ಯತೇ ಕವಿರ್ಗೃಹಪತಿರ್ಯುನಾ | ಹವ್ಯವಾದ್ಜುಹ್ವಾಸ್ಯಃ ||

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೨-೬)

ಎಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಇದರ ಅರ್ಥವು—ಮೊದಲೇ ಆಹವನೀಯ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಮಥಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸೇರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿ ಬೆಳಗುವುದು ಈ ಮಥಿತಾಗ್ನಿಯು ಸರ್ವರನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿಯು, ಗೃಹದ ಅಥವಾ ಯಜಮಾನನ ಪಾಲಕನು, ನಿಕೃತರುಣನು, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವವನು, ಜುಹೂ ಎಂಬ ಹೋಮಸಾಧನವಾದ ಸೌಟನ್ನು ಮುಖದಲ್ಲಿ (ಬಾಯಲ್ಲಿ) ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವನು. (ಎಂದರೆ ಜುಹೂ ಎಂಬ ಸೌಟಿನಿಂದ ಆಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವುದರಿಂದ ಜುಹ್ವಾಸ್ಯಃ ಎಂದು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.) ಈ ರೀತಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪಠಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಹೋತ್ಯವು—

ತ್ವಂ ಹ್ಯಗ್ನೇ ಅಗ್ನಿನಾ ವಿಪ್ರೋ ವಿಪ್ರೇಣ ಸನ್ನತಾ | ಸಖಾ ಸಖ್ಯಾ ಸಮಿಧ್ಯಸೇ ||

(ಋ. ಸಂ. ೮-೪೩-೧೪)

ಎಂಬ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಎಲೈ ನೂತನಾಗ್ನಿಯೇ, ಮೇಧಾವಿಯಾದ ನೀನು ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಸ್ನೇಹಿತನು ಸ್ನೇಹಿತನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸುಖಿಸುವಂತೆ ಸುಖವಾಗಿರು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು.

ತಂ ಮರ್ಜಯಂತ ಸುಕ್ರತುಂ ಪುರೋಯಾನಾನಮಾಚಿಷು | ಸ್ನೇಷು ಕ್ಷಯೇಷು ವಾಚಿನಮಿತಿ ಏಷ ಹ ವಾ ಅಸ್ಯ ಸ್ಯಃ ಕ್ಷಯೋ ಯದಗ್ನಿರಗ್ನೇಃ | ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞ ಮಯಂಜಂತ ದೇವಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಮಯಾ ಪರಿದಧಾತಿ | ಯಜ್ಞೇನ ವೈ ತದ್ಧೇನಾ ಯಜ್ಞ ಮಯಂಜಂತ ಯದಗ್ನಿನಾಗ್ನಿ-ಮಯಂಜಂತ ತೇ ಸ್ವರ್ಗಂ ಲೋಕಮಾಯನ್ ತಾನಿ ಧರ್ಮಾಣಿ ಪ್ರಥಮಾನ್ಯಾಸನ್ | ತೇ ಹ ನಾಕಂ ಮಹಿಮಾಣಃ ಸಚಿಂತ ಯತ್ರ ಪೂರ್ವೇ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಸಂತಿ ದೇವಾ ಇತಿ ಭಂದಾಸಿ ವೈ ಸಾಧ್ಯಾ ದೇವಾಸ್ತೇಽಗ್ನೇಽಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಮಯಂಜಂತ ತೇ ಸ್ವರ್ಗಂ ಲೋಕಮಾಯನ್ ||

ಅನಂತರ ಹೋತ್ಯವು—ತಂ ಮರ್ಜಯಂತ ಸುಕ್ರತುಂ (ಋ. ಸಂ. ೮-೮೫-೮) ಎಂಬ ಋಕ್ಯನ್ನು ಪಠಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ವಕೀಯನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅನಂತರ ಅಗ್ನಿಮಥನದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಯಾದ ಎಂದರೆ ೧೩ನೆಯ ಋಕ್ಯಾದ ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞ ಮಯಂಜಂತ ದೇವಾಃ(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೯೦-೧೬)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನು ಹೋತ್ವು ಪಠಿಸಿ ಅಗ್ನಿಮಥನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಮಧಿತಾಗ್ನಿಯನ್ನು (ಪ್ರಹ್ರಿಯಮಾಣಾಗ್ನಿಯನ್ನು) ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೇ ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಮಯಂಜಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಅಥವಾ ಈ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಂಜಂತೆ ದೇವಾಃ ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗಾಯತ್ರಾತ್ಯದಿ ಭಂದಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಎಂದರ್ಥವು. ಈ ದೇವತೆಗಳು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಧಿತಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದರು

**ಅದಿತ್ಯಾಶ್ಚೈನೇಹಾಸನ್ನಂಗಿರಸಶ್ಚ ತೇಗ್ರೇಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಮಯಂಜಂತೆ ತೇ ಸ್ವರ್ಗಂ ಲೋಕಮಾ-
ಯನ್ ಸೈಷಾ ಸ್ವರ್ಗಾಹುತಿಯೇದಗ್ನಾಹುತಿಯೇದಿಹ ವಾ ಅಪ್ಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಕ್ತೋ ಯದಿ
ದುರುಕ್ತೋಕ್ತೋ ಯಜತೇಽಥ ಹೈಷಾಹುತಿರ್ಗಚ್ಛತ್ಯೇವ ದೇವಾನ್ಮ ಪಾಪ್ಮನಾ ಸಂಸೃಜ್ಯತೇ
ಗಚ್ಛತ್ಯೈಸ್ಯಾಹುತೀರ್ವೇವಾನಾನ್ಮಾಹುತಿಃ ಪಾಪ್ಮನಾ ಸಂಸೃಜ್ಯತೇ ಯ ಏವಂ ವೇದ ||**

ಇದರಂತೆಯೇ ಅದಿತೃರೂ, ಅಂಗಿರಸರೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಈ ಅಗ್ನಿಹುತಿಯು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ನೇರವಾದ ಮಾರ್ಗವು. ಇಂತಹ ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮುಖ್ಯಪುರೋಹಿತನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿಸಲ್ಪಡುವ ಅಗ್ನಿಹುತಿಯು ಮಾತ್ರ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದು. ಪುರೋಹಿತನ ದೋಷಾದಿಗಳು ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೆಡಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವ ಈ ಅಗ್ನಿಹುತಿಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಯಾವನು ತಿಳಿದಿರುವನೋ ಅವನು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೇರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪಾಪದ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಂದು ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಷ್ಟೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವು—ಜನ್ಮನಾತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಯಾಜನಾಧಿಕಾರವನ್ನು (ಯಜ್ಞಮಾಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು) ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ದೋಷಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು ಈ ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಅರು ವಿಧವೆಂದು ಸ್ತೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

**ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ್ತು ಪಟ್ ಪೋಕ್ತಾ ಇತಿ ಶಾತಾತಪೋಽಬ್ರವೀತ್ |
ಅದ್ಯಸ್ತು ರಾಜಭೃತ್ಯಃ ಸ್ಯಾದ್ವಿತ್ತೀಯಃ ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಾ ||
ತ್ವತೀಯೋ ಬಹುಯಾಜ್ಯಾಖ್ಯಶ್ಚ ತುರ್ಧೋಽಶ್ರೌತಯಾಜಕಃ |
ಸಂಚನೋ ಗ್ರಾಮಯಾಜೀ ಚಿ ಸಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುಃ ಸ್ತುತಃ ||**

ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದರೆ ಯಾರು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾತಾತಪರೆಂಬವರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿರುವರು. (೧) ರಾಜಭೃತ್ಯರು, ಎಂದರೆ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅವನ ಸೇವೆಮಾಡುವವರು. (೨) ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯಾದಿಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುವವರು ಅಂಗಡಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾರಿ ಜೀವಿಸುವವರು. (೩) ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಸುಕಾದಪ್ಪು ಪರಮಾನವಿದ್ದರೂ ಓಧಿಕಥನ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ದುರಾಶೆಯಿಂದ ಯಾರಿಗಿಂದರವರಿಗೆ ಯಜ್ಞ

(ಅಥವಾ ಪೌರೋಹಿತೈ) ಮಾಡಿಸುವುದನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿನಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರಿಗೆ ಒಹುಯಾಜಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. (೪) ಅಶ್ರೌತಯಾಜಕರು, ಎಂದರೆ ಶ್ರೌತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ರೀತಿ ಶ್ರೌತಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸದೆ. ಇತರರಿಗೂ ಮಾಡಿಸದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವರಿಗೆ ಅಶ್ರೌತಯಾಜಕರೆಂದು ಹೆಸರು. (೫) ಗ್ರಾಮಯಾಜಕರು, ಎಂದರೆ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ನಗರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಯೋಗ್ಯರಾಗಲಿ, ಅಯೋಗ್ಯರಾಗಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ದ್ರವ್ಯಾಶೆಗಾಗಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸತಕ್ಕವರಿಗೆ ಗ್ರಾಮನಗರಯಾಜಕರೆಂದು ಹೆಸರು. (೬) ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧು ಎಂದರೆ ಸೂರೇಣ್ಯದಯಾಸ್ವಮಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಧ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ ಇರತಕ್ಕವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಆರು ವಿಧವಾದ ಪುರೋಹಿತರು ಮಾಡಿಸುವ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಕ್ತ ಅಥವಾ ದುರುಕ್ತೋಕ್ತ ಎಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವುದು.

ತಾ ಏತಾಸ್ತಯೋದಶಾನ್ವಾಹ ರೂಪಸಮೃದ್ಧಾ ಏತದ್ವೈ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಂ ಯದ್ರೂಪ-
ಸಮೃದ್ಧಂ ಯತೈರ್ಮಾ ಕ್ರಿಯೆಮಾಣಿವ್ಯುಗಭಿವದತಿ | ತಾಸಾಂ ತ್ರಿಸ್ಪ್ರಥಮಾಮನ್ವಾಹ
ತ್ರಿರುತ್ತಮಾಂ ತಾಃ ಸಪ್ತದಶ ಸಂಸದ್ಯಂತೇ ಸಪ್ತದಶೋ ವೈ ಸ್ವಜಾಪತಿರ್ವ್ಯಾಧಶ ಮಾಸಾಃ
ಸಂಚಿರ್ತವಸ್ತಾನಾನ್ಸಂವತ್ಸರಃ ಸಂವತ್ಸರಃ ಸ್ವಜಾಪತಿಃ ಸ್ವಜಾಪತ್ಯಾಯತನಾಭಿರೀನಾಭೀ
ರಾಧ್ಯೋತಿ ಯ ಏವಂ ಸೇವ ತ್ರಿಸ್ಪ್ರಥಮಾಂ ತ್ರಿರುತ್ತಮಾಮನ್ವಾಹ ಯಜ್ಞಸ್ಯೈವ ತದ್ವರ್ಸೌ
ನಹೃತಿ ಸ್ಥೇನ್ನೇ ಬಲಾಯಾವಿಸ್ತ್ರಂಸಾಯ ||

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೩-೫)

ಈ ರೀತಿ ಅಗ್ನಿ ಮುಘನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಋಕ್ಕುಗಳು ಒಟ್ಟು ಹದಿಮೂರು. ರಕ್ಷೋಘೈದೇವತಾಕವಾದ
೯ ಋಕ್ಕುಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹದಿಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವುದರಿಂದ
ಅಗ್ನಿ ಮುಘನ, ಆಗ್ನೈತ್ವತ್ತಿ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಅಹವನೀಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಅಹವನೀ
ಯಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸುವುದು ಎಂಬ ಈ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಋಕ್ಕುಗಳ ಪಠನದಿಂದ ಸಾಂಗವಾಗಿ
ನೇರವೇರುವುದಕ್ಕೆ ರೂಪಸಮೃದ್ಧಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಹದಿಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನು
(ಅಥಿ ತ್ವಾ ದೇವ ಸನಿತೇ ಎಂಬ ಈಋಕ್ಕನ್ನೂ) ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕನ್ನೂ (ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಃ
ಎಂಬ ಋಕ್ಕನ್ನೂ) ಹೋತ್ವವು ಮೂರಾವರ್ತಿ ಪಠಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಈ ಅಗ್ನಿ ಮುಘನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ
ಹದಿನೇಳು ಋಕ್ಕನ್ನು ಪಠಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವಜಾಪತಿಯು ಸಪ್ತದಶಸಂಖ್ಯಾ (ಹದಿನೇಳು) ಸ್ವರೂಪನು. ಏಕೆಂದರೆ
ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳು. ಐದು ಋತುಗಳೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರವಾಗುವುದು ಆ ಸಂವತ್ಸರವೇ ವ್ರಜಾಪತಿಯು.
ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಜಾಪತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಹಿತವಾದ ಈ ಋಕ್ಕುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.
ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮೂರುಮೂರಾವರ್ತಿ ಪಠಿಸುವುದರಿಂದ ಯಜ್ಞದ ಕಟ್ಟುಗಳು
(ಗಂಟುಗಳು) ದೃಢವಾಗಿಯೂ, ಬಿಗುವಾಗಿಯೂ ಆಗಿ ಜಾರಿಹೋಗದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು.
ಎಂದು ಅಗ್ನಿ ಮುಘನಕಾರ್ಯದ ವಿವರಣೆಯು ಐತರೇಯಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (ಐ ಬ್ರಾ. ೩-೫) ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯೇ ಭರತಾ ವಸುವಿತ್ತಮಂ ।

ಆ ಸ್ವೇ ಯೋನೌ ನಿ ಸೀದತು || ೪ . ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ದೇವಂ | ದೇವವೀತಯೇ | ಭರತ | ವಸುವಿತ್ತಮಂ |

ಆ | ಸ್ವೇ | ಯೋನೌ | ನಿ | ಸೀದತು || ೪ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಅಗ್ನಿಮಂಥನೇ ಜಾತಸ್ಯಾಗ್ನೇರಾವವನೀಯೇ ಪ್ರಹರಣಸಮಯೇ ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯ ಇತಿ ದ್ವೈಚೋನುವಕ್ತವ್ಯಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯ ಇತಿ ದ್ವೇ ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧ್ಯತೇ | ಅ. ೨-೧೬ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಅಧ್ವರ್ಯವೋ ದೇವಂ ದ್ಯೋತಮಾನಂ ವಸುವಿತ್ತಮಂ ವಸೂನಾಂ ಧನಾನಾಂ ವೇದಯಿತಾರಂ ಲಂಭಯಿತಾರಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರ ಭರತ | ಪ್ರಹರತ | ಆಹವನೀಯೇಗ್ನೈ ಪ್ರಕ್ಷಿಸತ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ದೇವವೀತಯೇ | ದೇವಾನಾಂ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ | ತಥಾ ಚ ಪ್ರಾಹ್ಮಣಂ | ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯೇ ಭರತಾ ವಸುವಿತ್ತಮಮಿತಿ ಪ್ರಹ್ರಿಯಮಾಣಾಯಾಭಿರೂಪಾ ಯದ್ಯಜ್ಞೇಭಿರೂಪಂ ತತ್ಸವ್ಯದ್ಧಂ | ಐ. ಪ್ರಾ. ೧-೧೬ | ಇತಿ | ಸ ಚಾಗ್ನಿಃ ಸ್ವೇ ಯೋನೌ ಕಾರಣೇ ಸ್ಥಾನೇ ಆಹವನೀಯ ಆ ನಿ ಸೀದತು | ಅಭಿನಿಷಣ್ಣೋ ಭವತು | ಪ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಚ ಭವತಿ | ಏಷ ಹ ವಾ ಅಸ್ಯ ಸ್ತೋ ಯೋನೀರ್ಯಾದಗ್ನಿರಗ್ನೇಃ | ಐ. ಪ್ರಾ. ೧-೧೬ | ಇತಿ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

(ಎತ್ತೆ ಅಧ್ವರ್ಯಗಳೇ) ದೇವಂ--ದೇವತಾತ್ಮನೂ | ವಸುವಿತ್ತಮಂ--ಅಧಿಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೇವವೀತಯೇ--ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲು | ಪ್ರ ಭರತೆ--ಸ್ವಾಪಿಸಿರಿ | (ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು) ಸ್ವೇ ಯೋನೌ--ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವಾದ ಆಹವನೀಯದಲ್ಲ | ಆ ನಿ ಸೀದತು--ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಎತ್ತೆ ಅಧ್ವರ್ಯಗಳೇ, ದೇವತಾತ್ಮನೂ, ಅಧಿಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲು ಸ್ವಾಪಿಸಿರಿ. ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವಾದ ಆಹವನೀಯದಲ್ಲ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿ.

English Translation.

Conduct the divine (Agni), the bestower of infinite wealth, to (receive charge of) the food of the gods: let him sit down on his appropriate seat.

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು !

ಅಗ್ನಿಮಂಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನನಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಹವನೀಯವೆಂಬ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಾಗ—ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯೇ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಮನ್ನಾ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಮನ್ನಾ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ದೇವಂ ದೇವವೀತಯ ಇತಿ ದ್ವೇ ಅಗ್ನಿನಾಗ್ನಿಃ ಸಮಿಧ್ಯತೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೨-೧೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಅಗ್ನಿಮಂಥನಕರ್ಮವನ್ನು ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ಮನ (೪೦ ನೇ ಋಕ್ಮನ) ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಆ ಜಾತಂ ಜಾತವೇದಸಿ ಪ್ರಿಯಂ ಶಿಶೀತಾತಿಥಿಂ |

ಸ್ಯೋನ ಆ ಗೃಹಪತಿಂ || ೪೨ ||

! ಪದಪಾಠಃ !

ಆ | ಜಾತಂ | ಜಾತವೇದಸಿ | ಪ್ರಿಯಂ | ಶಿಶೀತ | ಅತಿಥಿಂ |

ಸ್ಯೋನೇ | ಆ | ಗೃಹಪತಿಂ || ೪೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಅಧ್ವರ್ಯವೋ ಜಾತಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಮತಿಥಿಂ | ಉಪ್ಪೋಷಮನೇತತ್ | ಅತಿಥಿಮಿವ ಪ್ರಿಯಂ ಅತ ಏವ ಗೃಹಪತಿಂ ಗೃಹಾಣಾಂ ಸ್ವಾಮಿನಮಗ್ನಿಂ ಜಾತವೇದಸಿ ಜಾತಪ್ರಜ್ಞೇ ಸ್ಯೋನೇ ಸುಖಕರ ಆಹವನೀಯೇತ್ಯಗ್ನಾ ನಾ ಶಿಶೀತ || ಅಂತರ್ಹೀತಣ್ಯರ್ಥಸ್ಯ ಶೀಘ್ರ ಏತದ್ಭೂತಂ || ಶಾಯಯಿತ | ಸ್ಥಾಪಯಿತ || ಯದ್ವಾ | ಶ್ಯೋಜ್ ಗತಾವಿತ್ಯಸ್ಯ ಛಾಂದಸಂ ರೂಪಂ || ಗಮಯಿತ | ಪ್ರಾಪಯಿತೇತ್ಯರ್ಥಃ || ಶೋ ತನೂಕರಣ ಇತ್ಯಸ್ಯ ನಾ ರೂಪಂ || ಶ್ಯತ | ಶೀಕ್ಷೀತುರುತ | ಸಂಸ್ಕರುತ | ಪ್ರದರತೇತಿ ಯಾವತ್ | ದ್ವಿತೀಯ ಆಕಾರಃ ಪೂರಕಃ | ಜಾತ ಇತರೋ ಜಾತವೇದಾ ಇತರಃ | ಐ. ಐತ್ಯ. ೧-೧೬ | ಇತ್ಯಾದಿಕಂ ಐತ್ಯುಣಮಪ್ರಾನುಸಂಧೇಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಧ್ವರೈಗಳೇ) ಜಾತಂ—ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ | ಅತಿಥಿಃ—ಅತಿಥಿಯಂತೆ | ಪ್ರಿಯಂ—
ಹಿತಕರನೂ | ಗೃಹಪತಿಂ—ಗೃಹದ ಪಾಲಕನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ಜಾತವೇದಸಿ—ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಧಾರ
ವಾದುದೂ | ಸ್ಯೋನೇ—ಸುಖಕರವಾದುದೂ ಆದ ಆಹವನೀಯದಲ್ಲಿ | ಆ ಶಿಶೀತ—ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಧ್ವರೈಗಳೇ, ಉತ್ಪನ್ನನಾದವನೂ, ಅತಿಥಿಯಂತೆ ಹಿತಕರನೂ, ಗೃಹದ ಪಾಲಕನೂ ಆದ
ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದುದೂ ಸುಖಕರವಾದುದೂ ಆದ ಆಹವನೀಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಿ.

English Translation.

(Welcome him) as soon as born, like a beloved guest, and place the
lord of the mansion upon the sacred (altar) whence wisdom is derived.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ವಿನ ವಿಶೇಷವಿಸ್ತಿಯೋಗ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಇದೇ ಸೂಕ್ತದ ೪೧ನೇ ಋಕ್ವಿನ ವಿಶೇಷ
ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಮಂಥನವೆಂಬ ಕರ್ಮದ ವಿವರಣೆಯ ಕೊನೆಯಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನೇ ಯುಕ್ತ್ವಾ ಹಿ ಯೇ ತಾವಾಶ್ವಾಸೋ ದೇವ ಸಾಧವಃ |

ಅರಂ ವಹಂತಿ ಮನ್ಯವೇ || ೪೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ |

ಅಗ್ನೇ | ಯುಕ್ತ್ವಾ | ಹಿ | ಯೇ | ತವ | ಅಶ್ವಾಸಃ | ದೇವ | ಸಾಧವಃ |

ಅರಂ | ವಹಂತಿ | ಮನ್ಯವೇ || ೪೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನಾಗ್ನೇ ತಾನಶ್ವಾಸ್ಯುಕ್ತ್ವಾ | ಅತ್ತೀಯೇ ರಥೇ ಯೋಜಯ | ಯೇ ತವ
ತ್ವದೀಯಾಃ ಸಾಧವಃ ಸಾಧವಾಃ ಸುಶೀಲಾ ವಾಶ್ವಾಸೋಽಶ್ವಾ ಅರಮಲಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಂ ವಹಂತಿ |
ಕಿಮರ್ಥಂ | ಮನ್ಯವೇ | ಮನ್ಯತೇ ಯಶ್ಚವ್ಯತ್ವೇನ ದೇವಾನಶ್ತ್ರೇತಿ ಮನ್ಯುರ್ಯಾಃ | ತದರ್ಥಂ
ತಾನಶ್ವಾಸ್ತಥೇ ಯುಕ್ತ್ವೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಹಿ ಖಲು ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ದೇವ-ದೇವತಾತ್ಮನಾದ | ಅಗ್ನೇ--ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತವ-ನಿನ್ನ ! ಸಾಧವಃ- ಸತ್ಸ್ವಭಾವ
ವೃದ್ಧ | ಯೇ-ಯಾವ | ಆಶ್ವಸಃ--ಅಶ್ವಗಳು | ಅರಂ--ಸುಖಕರವಾಗಿ | ವಹಂತಿ--ವಹಿಸುವವೋ
(ಆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು) | ಮನ್ಯವೇ--ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ | ಯುಕ್ಷ್ವ-ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ದೇವತಾತ್ಮನಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಸತ್ಸ್ವಭಾವವು ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳು ಸುಖಕರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು
ವಹಿಸುವವೋ ಆ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸು

English Translation

Harness, divine Agni, your well-trained horses; they bear you quickly
to the sacrifice.

• ಸಂಹಿತಾರ್ಥ •

ಅಚ್ಛಾ ನೋ ಯಾಹ್ಯಾ ವಹಾಭಿ ಪ್ರಯಾಂಸಿ ವೀತಯೇ |

ಆ ದೇವಾನೋ ಮುಪೀತಯೇ || ೪೪ ||

• ಸದರ್ಶಃ •

ಅಚ್ಛ | ನಃ | ಯಾಹಿ | ಆ | ವಹ | ಅಭಿ | ಪ್ರಯಾಂಸಿ | ವೀತಯೇ |

ಆ | ದೇವಾನ್ | ಸೋಮುಪೀತಯೇ || ೪೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಅಗ್ನೇ ನೋಽಸ್ಮಾನಚ್ಛಾಭಿಮುಪೀತನ ಯಾಹಿ | ಅಚ್ಛ | ತಥಾ ಪ್ರಯಾಂಸಿ ಹವಿರ್ಭಕ್ಷ-
ಣಾನ್ಯನ್ನಾನ್ಯಭಿಪ್ರಕ್ಯ ದೇವಾನಾ ವಹ | ಕಿಮರ್ಥಂ | ವೀತಯೇ ತೇಷಾಂ ಹವಿಷಾಂ ಸ್ವಾದನಾರ್ಥಂ |
ತಥಾ ಸೋಮುಪೀತಯೇ ಸೋಮಸಾನಾರ್ಥಂ ಚ ತಾನ್ದೇವಾನಾ ವಹ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ) ನಃ - ನನಗೆ | ಅಚ್ಛ-ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಯಾಹಿ-ದಯನಾಡು | ವೀತಯೇ-
ಹವಿರ್ಭಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ | ಪ್ರಯಾಂಸಿ-ಹವಿಷ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ದೇವಾನ್-ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಆ ವಹ-
ಕರೆದುಕೊಡು ಬಾ | | ಸೋಮುಪೀತಯೇ-ಸೋಮಸಾನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಆ (ವಹ)-ಆವರನ್ನು
ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನನಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡು. ಹವಿರ್ಭಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿಮುಖರಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

English Translation.

Come, Agni, to our presence ; bring hither the gods to partake of the (sacrificial) viands, to drink the Soma juice.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಉದಗ್ನೇ ಭಾರತ ದ್ಯುಮದಜಸ್ರೇಣ ದವಿದ್ಯುತತ್ |

ಶೋಚಾ ವಿ ಭಾಹ್ಯಜರ || ೪೫ ||

|| ಪದವಾರ್ಥ ||

ಉತ್ | ಅಗ್ನೇ | ಭಾರತ | ದ್ಯುಮತ್ | ಅಜಸ್ರೇಣ | ದವಿದ್ಯುತತ್ |

ಶೋಚ | ವಿ | ಭಾಹಿ | ಅಜರ || ೪೫ ||

|| ನಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಭಾರತ ಹವಿಷಾಂ ಭರ್ತರಗ್ನ ಉಚ್ಯೋಚಿ | ಉದ್ಗತತರಂ ದೀಪ್ಯಸ್ವ | ತದೇವ ವಿವೃಣೋತಿ | ಹೇ ಅಜರ ಜರಾರಹಿತಾಗ್ನೇ ದವಿದ್ಯುತತ್ ಭೃಶಂ ದ್ಯೋತಮಾನಸ್ತ್ವಂ ದ್ಯುಮತ್ ದ್ಯುಮತಾ ದೀಪ್ತಿ-
ಮತಾ || ಸುಪಾಂ ಸುಲುಗಿತಿ ತ್ವತೀಯಾಯಾ ಲುಕ್ || ಅಜಸ್ರೇಣಾವಿಚ್ಛೇದೇನ ತೇಜಸಾ ವಿ ಭಾಹಿ |
ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವ || ಯದ್ವಾ | ಭಾತಿರತ್ರಾಂತರ್ಣೀತಣ್ಯರ್ಥಃ || ತ್ವಂ ಪ್ರಥಮಮುದ್ದೀಪ್ಯಸ್ವ
ಪಶ್ಚಾದಾತ್ತೀಯೇನ ತೇಜಸಾ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ಪ್ರಕಾಶಯೇತಿ ಯೋಜನೀಯಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಭಾರತ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭರಿಸುವ | ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಉತ್ ಶೋಚಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು | ಅಜರ—ನಾಶರಹಿತನಾದ ಅಗ್ನಿಯೇ | ದವಿದ್ಯುತತ್—ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾಯುತನಾಗಿ | ದ್ಯುಮತ್—ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ | ಅಜಸ್ರೇಣ—ನಿರಂತರವಾದುದೂ ಆದ ತೇಜಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ವಿ ಭಾಹಿ—ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭರಿಸತಕ್ಕ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು. ನಾಶರಹಿತವಾದ ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾಯುತನಾಗಿದ್ದು, ಕಾಂತಿಯುತವಾದುದೂ ನಿರಂತರವಾದುದೂ ಆದ ತೇಜಸ್ಸು ನೊಡನೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು.

English Translation

Blaze up, Agni, bearer of oblations : shine, undecaying Agni, radiant with undecaying lustre.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವೀತೀ ಯೋ ದೇವಂ ಮರ್ತೋ ದುವಸ್ಯೇದಗ್ನಿಮಿಳಿತಾಧ್ವರೇ
ಹವಿಷ್ಠಾನ್ |

ಹೋತಾರಂ ಸತ್ಯಯಜಂ ರೋದಸ್ಯೋರುತ್ತಾನಹಸ್ಯೋ ನಮಸಾ ಏವಾ-
ಸೇತ್ || ೪೬ ||

|| ಪವಪಾಠಃ ||

ವೀತೀ | ಯಃ | ದೇವಂ | ಮರ್ತಃ | ದುವಸ್ಯೇತ್ | ಅಗ್ನಿಂ | ಈಳಿತ | ಅಧ್ವರೇ | ಹವಿಷ್ಠಾನ್ |
ಹೋತಾರಂ | ಸತ್ಯಯಜಂ | ರೋದಸ್ಯೋಃ | ಉತ್ತಾನಹಸ್ಯಃ | ನಮಸಾ | ಆ | ಏವಾಸೇತ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ಮರ್ತೋ ಮನುಷ್ಯೋ ಹವಿಷ್ಠಾನ್ತ ವಿಭಿಯುಕ್ತೋ ಯಜಮಾನೋ ವೀತೀ ವೀತ್ಯಾ ಕಾಂತೇನ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣೇನಾನ್ನೇನ ಯಂ ಕಂಬನ ದೇವಂ ದುವಸ್ಯೇತ್ ಪರಿಚರೇತ್ ತಸ್ಮಿನ್ನಧ್ವರೇ ಯಜ್ಞೇಗ್ನಿಮಿಳಿತ | ಸ್ತುವೀತ | ಸರ್ವೇಷು ಯಾಗೇಷ್ವಗ್ನಿಃ ಪೂಜ್ಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಈದ್ಯಶಮಗ್ನಿಂ | ರೋದಸ್ಯೋದಾರ್ಥವಾ ಸ್ತುಥಿವ್ಯೋಲೋಕದ್ವಯೇ ವರ್ತಮಾನಾನಾಂ ಹೋತಾರಮಾಹ್ವಾರಂ ಸತ್ಯಯಜಂ ಸತ್ಯೇನಾವಿತಥೇನ ಹವಿಷಾ ಯಷ್ಟಾರಂ | ಕಿಂಚಾಯಂ ಯಜಮಾನ ಈದ್ಯಶಮಗ್ನಿಮುತ್ತಾನ. ಹಸ್ತಃ ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟಃ ಸನ್ ನಮಸಾ ನಮಸ್ಕಾರೇಣ ಹವಿಷಾ ವಾ ಆ ವಿನಾಸೇತ್ | ಪರಿಚರೇತ್ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಯೇ—ಯಾವ | ಮರ್ತೇ—ಮಾನವನು | ಹವಿಷ್ಣಾನ್—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ | ವೀತೀ—
ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ | ದೇವಂ—ಯಾವುದಾದರೂ ದೇವತೆಯನ್ನು | ದವಸ್ಯೇತ—ಪೂಜಿಸುವನೋ | ಅಧ್ವರೇ—
ಅದೇ .ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಯಜಮಾನನು | ರೋಡಸ್ಯೋಃ—ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗೆ | ಹೋತಾರಂ—
ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನೋ | ಸತ್ಯಯೋಜಂ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ಆಗ್ನಿಂ—
ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ | ಈಳೀತ—ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು | ಉತ್ತಾನದಶ್ವಃ—ಮುಗಿದ ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ | ನಮಸಾ—
ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ಆ ನಿವಾಸೇತ—ಉಪಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

|| ಭಾಸಾರ್ಥ ||

ಹವಿಯುಕ್ತನಾದ ಯಾವ ಮಾನವನು ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಸಹ ತದಂಗ
ವಾಗಿ ಆ ಯಾಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೊಡುವವನೂ ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡು
ವವನೂ ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಮುಗಿದ ಕೈಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ಉಪಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

English Translation.

Whatever mortal, offering oblations, worships a deity with (sacrificial) food, let him at the ceremony also worship Agni, the invoker of heaven and earth, the sacrificer with truth; let him adore (Agni) with uplifted hands.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ತೇ ಅಗ್ನು ಋಚಾ ಹವಿರ್ಹೃದಾ ತಪ್ಪಂ ಭರಾಮಸಿ |

ತೇ ತೇ ಭವಂತೂಕ್ಷಣಿ ಋಷಭಾಸೋ ವಶಾ ಉತ || ೪೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಆ | ತೇ | ಅಗ್ನೇ | ಋಚಾ | ಹವಿಃ | ಹೃದಾ | ತಪ್ಪಂ | ಭರಾಮಸಿ |

ತೇ | ತೇ | ಭವಂತು | ಉಕ್ಷಣಿಃ | ಋಷಭಾಸಃ | ವಶಾಃ | ಉತ || ೪೭ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಸಂ ||

ಅನೆಯಾಧ್ಯಯನಂ ಪ್ರತಸ್ಯತ ಇತ್ಯಾತ್ಮಲಾಯನೋ ವಸ್ಯತೇ | ಗ್ಯ. ೧-೧-೫ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ತೇ
ತುಭ್ಯಂ ಹೃದಾ ಹೃದಯೇನ ತಪ್ಪಂ ಸಂಸ್ಕೃತಮ್ನಚಾ ಋಗ್ವಿಷೇಣ ವರ್ತಮಾನಂ ಹವಿಯುಚಿಮೇವ

ಹವಿಃ ಕೃತ್ವಾ ಆ ಭರಾಮಸಿ | ಆಹರಾಮಃ | ತ ಇತಿ ತಚ್ಚೈದ್ವೇನ ಪ್ರಕೃತಮ್ನುಗ್ರೂಪಂ ಹವಿಃ ಪರಾಮ್ನು-
ಶ್ಯತೇ | ಪ್ರತಿನಿರ್ದಿಶ್ಯಮಾನಾಸೇಕ್ಷಯಾ ಪುಂಸ್ತ್ವಬಹುತ್ವೇ | ಋಗ್ರೂಪಂ ತದ್ವಿವಿಶ್ವೇ ತುಭ್ಯಮುಕ್ಷಣ
ಉಕ್ಷಣಃ ಸೇಚನಸಮರ್ಥಾ ಯಸಭಾಸ ಯಸಭಾ ಉತಾಪಿ ಚಿ ವಶಾಶ್ಚ ಭವಂತು | ಯಸಭವಶಾರೂ-
ಸೇಣ ಪರಿಣತಂ ಸತ್ ತ್ವದ್ವಕ್ಷಣಾಯ ಭವತ್ಪ್ರತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ ನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಹೃದಾ—ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ | ತಸ್ಯಂ—
ಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ | ಯಜಾ—ಋಗ್ರೂಪವಾದುದೂ ಆದ | ಹವಿಃ—ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಆ ಭರಾಮಸಿ—
ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ (ಇದೇ ಹವಿಸ್ಸು) | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಉಕ್ಷಣಃ—ಸೇಚನಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ | ಯಸಭಾಸಃ—
ವೃಷಭಗಳಾಗಿಯೂ | ವಶಾಃ—ಗೋವುಗಳಾಗಿಯೂ | ಭವಂತು—ಆಗರಲಿ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ನಿನ್ನ ನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದುದೂ, ಋಗ್ರೂಪವಾದುದೂ ಆದ
ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದೇ ಹವಿಸ್ಸು ನಿನಗೆ ಸೇಚನಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ವೃಷಭಗಳಂತೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿಯೂ
ಗೋವುಗಳಂತೆ ಹವಿಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಆಗರಲಿ.

English Translation.

We offer to you, Agni, the oblation sanctified by the heart, and
(identified) with the sacred verse : may the vigorous bulls and the cows
be (as such an oblation) to you.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಈ ಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು
ಮಹರ್ಷಿಯ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ. (ಅ. ಗ್ಯ. ೧-೧-೫) ವೇದಾಧ್ಯಯನವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಬುಕ್ಕಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸು
ನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಅಜ್ಞಾದಿಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಗೆ
ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದೂ ಶ್ರೌತಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರಾದಿಗಳ ಕರ್ತೃವಾದ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

—(೩೩)—

|| ಸಂಹಿತಾರ್ಥ ||

ಅಗ್ನಿಂ ದೇವಾಸೋ ಅಗ್ರಿಯಮಿಂಧತೇ ವೃತ್ತಹಂತಮಂ |

ಯೇನಾ ವಸೂನ್ಯಾಭೃತಾ ತ್ವಳ್ಲಾ ರಕ್ವಾಂಸಿ ವಾಜಿನಾ || ೪೮ ||

|| ಸದವಾಃ ||

ಅಗ್ನಿಂ | ದೇವಾಸಃ | ಅಗ್ನಿಯಂ | ಇಂಧತೇ | ವೃತ್ರಹನ್ತಮಂ |
ಯೇನ | ವಸೂನಿ | ಆಭೃತಾ | ತೈಶ್ವಾ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ | ವಾಜಿನಾ || ೪೮ ||

|| ಸಾಯಣಿಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿಯಂ ಮುಖ್ಯಂ ವೃತ್ರಹಂತಮತಿಶಯೇನ ವೃತ್ರಸ್ಯ ಹಂತಾರಮಿಮಮಗ್ನಿಂ ದೇವಾಸೋ ದೇವಾ ಇಂಧತೇ | ದೀಪಯಂತಿ | ಯೇನಾಗ್ನಿನಾ ವಸೂನ್ಯಸುರೈರಪಹೃತಾನಿ ಧನಾನಿ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ಯ-
ನ್ನಾನಿ ನಾಭೃತಾಸುರಸಕಾಶಾದ್ಯಜಮಾನಾದ್ವಾಹೃತಾನಿ | ಯೇನ ಚ ವಾಜಿನಾ ಬಲವತಾಗ್ನಿನಾ ರಕ್ಷಾಂಸಿ
ಯಜ್ಞವಿರೋಧೀನಿ ತೈಶ್ವಾ ತೃಥಾನಿ ಹಿಂಸಿತಾನಿ ತಮಗ್ನಿಮಿಂಧತ ಇತ್ಯನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇನ—ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ | ವಸೂನಿ—ಅಸುರರಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಧನಗಳು | ಆಭೃತಾ—
ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತರಲ್ಪಟ್ಟವೋ | ವಾಜಿನಾ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ | ರಕ್ಷಾಂಸಿ—ಅಸುರರೆಲ್ಲಾ |
ತೈಶ್ವಾ—ಹಿಂಸಿತರಾದರೋ ಅಂತಹ | ಅಗ್ನಿಯಂ—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯನೂ | ವೃತ್ರಹಂತಾರಂ—
ವೃತ್ರನಾಶಕನೂ ಆದ | ಅಗ್ನಿಂ—ಅಗ್ನಿಯನ್ನು | ದೇವಾಸಃ—ದೇವತೆಗಳು | ಇಂಧತೇ—ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅಸುರರಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಧನಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತರಲ್ಪಟ್ಟವೋ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ
ಯಾವ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅಸುರರೆಲ್ಲಾ ಹಿಂಸಿತರಾದರೋ ಅಂತಹ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯನಾದವನೂ ವೃತ್ರನಾಶಕನೂ
ಆದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

The gods kindle Agni as the chief (of them) ; as the special
destroyer of Vritra ; by whom the treasures (of the Asuras) are carried off ;
by whom the Rakshasas are destroyed.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವೃತ್ರಹಂತಾರಂ—ಇಲ್ಲಿ ವೃತ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶತ್ರು ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನು
ನಿಗ್ರಹಿಸುವ (ರಕ್ಷೋಹಗ್ನಿ) ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಸೂನಿ ಆಭೃತಾ ವಾಜಿನಾ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ತೈಶ್ವಾ—ವಸುಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಧನವೆಂದರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು
ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ಯನ್ನಾನಿ ಹವಿರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಆನ್ನಗಳು

ಎಂದೂ ಅಸುರೈರಪಹ್ಯತಾನಿ ಧನಾನಿ—ಅಸುರರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧನಗಳು ಎಂದೂ ಎರಡುವಿಧ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಈ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಾಂಸಿ ತೈಳ್ತಾ—ಅಸುರರು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಹಿಂಸಿತರಾದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವಿರುವುದರಿಂದ ವಸೂನಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಸುರೈರಪಹ್ಯತಾನಿ ಧನಾನಿ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥವೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಮೂಲಕ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುದಂತೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುನರ್ಭಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇತ್ಸರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ವೀರಬುಕ್ಕಭೂಸಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-
ಧುರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ವಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ
ಋಕ್ಸಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ |

! ಓಂ ತತ್ಸತ್ !

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುವಾದಯುತವೂ ಆದ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಯದಕ್ಷರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ವಚೇತ್ |

ತತ್ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನನೋಃಸ್ತುತೇ |

! ತುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

! ಮಂಗಳಂ |

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ ॥

ವಾಗೀಶಾಚ್ಯಾಃ ಸುಮನಸಃ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾಮುಪಶಕ್ರಮೇ |
ಯಂ ನತ್ಯಾ ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಸ್ತುತ್ವಂ ನಮಾಮಿ ಗಜಾನನಂ ||
ಯಸ್ಯ ನಿಸ್ಶಸ್ವಿತಂ ವೇದಾ ಯೋ ವೇದೇಭ್ಯೋಽಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ನಿರ್ಮಮೇ ತಮಹಂ ವಂದೇ ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಂ ||
ವೇದಃ ಶಿವಃ ಶಿವೋ ವೇದೋ ವೇದಾಧ್ಯಾಯಾ ಸದಾಶಿವಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ವೇದಮೇವ ಸದಾ ಒಪೇತ್ ||

ಸಾಯಣಿಭಾಷ್ಯಸಹಿತಾ

ಮುಗ್ಧೇದಸಂಹಿತಾ

॥ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಸೂಕ್ತಗಳು ೧೭—೨೮

ಪೀಠಿಕೆ

ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಪ್ರವಾದ ಈ ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ೧-೧೬ ಸೂಕ್ತಗಳು ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ೧೭-೪೬ ಸೂಕ್ತಗಳು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವು. ಪ್ರಕೃತ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ೧೭-೨೮ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು (ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು) ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸೂಕ್ತಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ೨೮ ನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆರು ಮಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಗೋವುಗಳು ದೇವತೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟು ಸೂಕ್ತವು ಇಂದ್ರದೇವತಾಕವೆಂದೇ ವಿಳಾಸವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂದ್ರನ ವಿಷಯವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೧೬ ರಲ್ಲಿ 631-683 ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಕಬ್ಬದ ರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಆಯಾ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಇಂದ್ರನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಷಯಗಳಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು.

ಇಂದ್ರ—ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಇಂದ್ರಶಬ್ದದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಯಾಸ್ಕರು ಹೇಳಿರುವ ನಿರುಕ್ತವನ್ನೇ ಉದಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಇಂದ್ರ ಇರಾಂ ದೈವಾತೀತಿ ನೇರಾಂ ದದಾತೀತಿ ನೇರಾಂ ದಧಾತೀತಿ ನೇರಾಂ ದಾರಯತೀತಿ ನೇರಾಂ ಧಾರಯತೀತಿ ನೇಂದವೇ ದ್ರವತೀತಿ ನೇಂದೌ ರಮತ ಇತಿ ನೇಂದೇ ಭೂತಾನೀತಿ ನಾ ತದ್ಯದೇನಂ ಪ್ರಾಣೈಃ ಸಮ್ಯಂಧಂಸ್ತದಿಂದ್ರಸ್ಯೇಂದ್ರತ್ವಮಿತಿ ವಿಜ್ಞಾಯತ ಇದಂಕರಣಾದಿ-ತ್ಯಾಗ್ರಾಯಣ ಇದಂದರ್ಶನಾದಿತ್ಯಾಪಮನ್ಯವ ಇಂದತೇರ್ವೈಶ್ಚಯ್ಯಕರ್ಮಣ ಇಂದಯ್ಯಕ್ರೋ-ಷಾಂಧಾರಯತಾ ನಾ ದ್ರಾವಯತಾ ನಾದರಯತಾ ಚ ಯಜ್ಜನಾಂಗೆ ಇತಿ | ನಿ. ೧೦-೮ ||

ಇದರ ಅರ್ಥಾನುವಾದವನ್ನು ಅವರೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ—

- (1) ದ್ವೈವಿದಾರಣ ಇತಿ ಧಾತುಃ | ಇರಾಮನ್ನಮುದ್ದಿಕ್ಯ ತನ್ನಿಷ್ಟಾದಕಜಲಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ದೈವಾತಿ ಮೇಘಂ ವಿದೀರ್ಣಂ ಕರೋತೀತಿಂದ್ರಃ—ದ್ವೈ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಸೀಳುವುದು, ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥವು. ಇರಾ ಎಂದರೆ ಅನ್ನವು (ಆಹಾರವು) ಓಷಧಿವನಸ್ವತಿಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ ಸಸ್ಯವರ್ಗದಿಂದ ನಮಗೆ ಲಭಿಸುವುದು. ಆ ಸಸ್ಯವರ್ಗವು ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಜಲವು ಅವಶ್ಯಕವು. ಆ ಜಲಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದರೆ ಮಳೆ ಹುಯ್ಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಘವನ್ನು (ವಿದ್ಯುತ್, ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ) ಕತ್ತರಿಸುವವನಾದಕಾರಣ ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು.
- (2) ಡುದಾಇ ದಾನ ಇತಿ ಧಾತುಃ | ಇರಾಮನ್ನಂ ವೃಷ್ಟಿನಿಷ್ಟಾದನೇನ ದದಾತೀತಿಂದ್ರಃ || ದಾ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ಎಂದರ್ಥವು. ಇರಾಂ ಎಂದರೆ ಅನ್ನವನ್ನು ವೃಷ್ಟಿ (ಮಳೆಯು) ಮೂಲಕ ಕೊಡುವವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (3) ಧಾಇ ಪೋಷಣಾರ್ಥಃ | ಇರಾಮನ್ನಂ ತೈಷ್ಟಿಕಾರಣಂ ಸಸ್ಯಂ ದಧಾತಿ ಜಲಪ್ರದಾನೇನ ಪುಷ್ಟಾತೀತಿಂದ್ರಃ || ಧಾ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಪೋಷಣೆಮಾಡುವುದು ಎಂದರ್ಥವು. ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಜಲಪ್ರಧಾನದಿಂದ (ಮಳೆಯಿಂದ) ಪೋಷಿಸುವವನಾದ ಕಾರಣ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (4) ಇರಾಮುತ್ಪಾದಯಿತುಂ ಕರ್ಷಕಮುಖೇನ ಭೂಮಿಂ ವಿದಾರಯತೀತಿಂದ್ರಃ | ಆಹಾ ರೋತ್ಪಾದನೇಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಳಬೇಕಷ್ಟೆ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಳುವಾಗ ಅದನ್ನು ನೇಗಲಿನಿಂದ ಸೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಬೆಳೆಗೆ ಅನುಕೂಲಪಡಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರ ನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (5) ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪೋಷಣಮುಖೇನೇರಾಂ ಧಾರಯತಿ ವಿನಾಕರಾಹಿತ್ಯೇನ ಸ್ಥಾಪಯತೀ-ತಿಂದ್ರಃ | ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಣೆಮಾಡಿ ಅವುಗಳು ನಾಶವಾಗದಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.

- (6) ಇಂದ್ರಃ ಸೋಮೋ ವಲ್ಲೀರಸಃ | ತದರ್ಥಂ ಯಾಗಭೂಮೌ ದ್ರವತಿ ಧಾವತೀತಿಂದ್ರಃ | ಇಂದುವೆಂದರೆ ಸೋಮಲತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಸೋಮರಸವು. ಯಜ್ಞಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ (ಬೇಗನೆ ಓಡಿ) ಬರುವವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (7) ಇಂದೌ ಯಥೋಕ್ತೇ ಸೋಮೇ ರಮತೇ ಕ್ರೀಡತೀತಿಂದ್ರಃ | ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸೋಮರಸದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ನಿಹರಿಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (8) ಇಂಇಂಧೀ ದೀಪ್ತಾವಿತಿ ಧಾತುಃ | ಭೂತಾನಿ ಪ್ರಾಣದೇಹಾನಿಂಧೇ ಜೀವಜೈತನ್ಯ-ರೂಪೇಣಾಂತಃಪ್ರವಿಸ್ತೃ ದೀಪಯತೀತಿಂದ್ರಃ || ಇಂಧೌ ಧಾತುವಿಗೆ, ಬೆಳಗುವುದು, ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಜೈತನ್ಯರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವುಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಾ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (9) ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ಪ್ಯಾರಣಾದೇನಂ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪಮಿಂದ್ರಂ ದೇವಂ ಪ್ರಾಣೈರ್ವಾಚಕ್ಷು-ರಾದೀಂದ್ರಿಯೈಃ ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿನಾಯುಭಿಕ್ಷ ಸಹಿತಂ ಸಮ್ಯಂಧನ್ನುಸಾಸಕಾ ಧ್ಯಾನೇನ ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಕಾಶಿತವಂತಸ್ತತ್ಪ್ರಾತ್ಪ್ಯಾರಣಾದಿಂದ್ರನಾಮ ಸಂಸನ್ನಂ | ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಈ ದೇವನನ್ನು ಉಪಾಸಕರು ವಾಕ್ ಚಕ್ಷುರಾದೀಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿ ವಾಯುಗಳಿಂದಲೂ ಸೇರಿಸಿ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸುವವರಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು.
- (10) ಆಗ್ರಾಯಣನಾಮಕೋ ಮುನಿರಿದಂಕರಣಾದಿಂದ್ರ ಇತಿ ನಿರ್ವಚನಂ ಮನ್ಯತೇ | ಇಂದ್ರೋ ಹಿ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪೇಣೇದಂ ಜಗತ್ಪರೋತಿ—ಇದಂಕರಣ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದರಿಂದ) ಈ ದೇವನಿಗೆ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು ಎಂದು ಆಗ್ರಾಯಣನೆಂಬ ಮುನಿಯು ಹೇಳುವನು.
- (11) ಔಪಮನ್ಯವನಾಮಕೋ ಮುನಿರಿದಂದರ್ಶನಾದಿಂದ್ರ ಇತಿ ನಿರ್ವಚನಮಾಹ | ಇದಮಿತ್ಯಾ-ಪರೋಕ್ಷ್ಯಮುಚ್ಯತೇ | ಔಪಮನ್ಯವನೆಂಬ ಮುನಿಯು ಇದನ್ನು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುವವನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಇದಂ ಎಂದರೆ ಆಪರೋಕ್ಷ್ಯ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸದಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದಲೇ, “ಪರೋಕ್ಷಪ್ರಿಯಾ ಇವ ಹಿ ದೇವಾಃ” ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು.
- (12) ಇದಿ ಪರಮ್ಯಶ್ಚರ್ಯ ಇತಿ ಧಾತುಃ | ಸ್ಮಮಾಯಯಾ ಜಗದ್ರೂಪತ್ವಂ ಪರಮ್ಯಶ್ಚರ್ಯಂ | ತದ್ರೋಗಾದಿಂದ್ರಃ | ಇದಿ ಧಾತುವಿಗೆ ಪರಮ್ಯಶ್ಚರ್ಯವೆಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದು. ಈ ದೇವ

ನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಜಗದ್ರೂಪತ್ವನೆಂಬ ಪರಮೈಶ್ವರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು “ ಇಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪುರುರೂಪೇ ಈಯತೇ ” (ಋ. ಸಂ. ೬-೪೭-೧೮) ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯವು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು.

- (13) ಇನಶಬ್ದ ಸ್ಯೇಶ್ವರವಾಚಕಸ್ಯಾ ಕಾರಲೋಪೇ ಸತಿ ನಕಾರಾಂತಮಿನ್ನಿತಿ ಪದಂ ಭವತಿ | ದ್ವ್ಯ ಭಯ ಇತಿ ಧಾತುಃ | ಸ ಚಿ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ದಾರಯಿತಾ ಭೀಷಯತೇ ತೀಂದ್ರಃ || ಇನಶಬ್ದವು ಈಶ್ವರವಾಚಕವು. ಈ ಇನಶಬ್ದದ ನಕಾರದಮೇಲಿರುವ ಅಕಾರವು ಲೋಪವಾದರೆ ಇನ್ ಎಂಬ ಪದವು ನಿಲ್ಲುವುದು. ದ್ವ್ಯ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಭಯವೆಂದರ್ಥವು. ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ಆ ದೇವನು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರ ನೆಂಬ ಹೆಸರು.
- (14) ದ್ವ್ಯ ಗತಾವಿತಿ ಧಾತುಃ | ಶತ್ರುಣಾಂ ದ್ರಾವಯಿತಾ ಪಲಾಯನಂ ಪ್ರಾಪಯತೇತೀಂದ್ರಃ || ದ್ವ್ಯ ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಗತ್ಯರ್ಥ ಎಂದರೆ, ಹೋಗು, ಓಡಿಹೋಗು ಎಂದರ್ಥವು ಈ ದೇವನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಓಡಿಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.
- (15) ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಯಾಗಾನುಷ್ಠಾಯಿನಾಮಾದೇರಯಿತಾ ಭಯಸ್ಯ ಪರಿಹರ್ತಾ—ತನ್ನನ್ನು ಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವವರನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಅವರ ಭಯವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡುವವ ನಾದುದರಿಂದ ಈ ದೇವನಿಗೆ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರು.

ಇದರಂತೆಯೇ ಇಂದ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯೇ ಆರಭ್ಯತೇ || ಷಷ್ಠೇ ಮಂಡಲೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽನುವಾಕೇ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಂ | ತತ್ರ ಸಿಬಾ ಸೋಮಮಿತಿ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಷ್ಠಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ಅಂತ್ಯಾ ದ್ವಿಸದಾ ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಸಿಬ ಪಂಚೋನ್ಯೈಂದ್ರಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ದ್ವಿಸದಾಂತಮಿತಿ || ಅಭಿಜಿತಿ ಮರುತ್ಪತೀಯಶಸ್ತ್ರ ಏತೆನ್ನಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸಿಬಾ ಸೋಮಂ ತಮು ಸ್ಪುಹೀತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಆ. ೮-೫ | ಇತಿ || ಸಮೂರ್ಥೇ ದಶರಾತ್ರೇಽಷ್ಠಮೇಽದಹನಿ ಮರುತ್ಪ- ತೀಯಶಸ್ತ್ರ ಏತೆತ್ತೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸಿಬಾ ಸೋಮಮುಭಿ ತಮಸ್ಯ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ | ಆ. ೮-೭ | ಇತಿ || ಸೂರ್ಯಸ್ತುನ್ನಾನ್ಯೈಸ್ಯೇಕಾಹೇ ಮರುತ್ಪತೀಯ ಏತೆತ್ತೂಕ್ತಂ ನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂಕ್ತ್ರೇ ಹಿ | ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಾ ಯಶಸ್ಯಾಮಃ ಸಿಬಾ ಸೋಮಮುಭಿ | ಆ. ೯-೮ | ಇತಿ | ಮಹಾವ್ರತೇಽಸಿ ಮರುತ್ಪತೀಯ

ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂತ್ರೀತಂ | ಪಿಬಾ ಸೋಮಮುಖಿ ಯಮುಗ್ರ ತರ್ದಃ ಕಯಾ ತುಭಾ ಸವಯಸಃ ಸನೀಲಾಃ | ಐ. ಅ. ೫-೧-೧ | ಇತಿ || ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನ ಅದ್ಯಾಸ್ತಿಸ್ತೋ ಹೋತೃವೈತ್ತಾವರುಣಾದ್ಯಾಚ್ಚಾಚ್ಚೈಸಿನಾಂ ಪ್ರಸ್ಥಿತಯಾಜ್ಞಾಃ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪಿಬಾ ಸೋಮಮುಖಿ ಯಮುಗ್ರ ತರ್ದ ಇತಿ ತಿಸ್ತೋವಾರ್ಣಾಚೀಹಿ ಸೋಮಕಾಮಂ ತ್ವಾಹುಃ | ಅ. ೫-೫ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗುವುದು. ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಪಿಬಾ ಸೋಮಂ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಪದಾಭಂದಸ್ತು; ಕೊನೆಯ ಋಕ್ಕು ಮಾತ್ರ ದ್ವಿಪದಾ ಎಂಬ ಭಂದಸ್ತನದು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ— ಪಿಬ ಪಂಚೋನ್ಮಂದ್ರಂ ತ್ರೈಷ್ಪದಂ ದ್ವಿಪದಾಂತಂ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಜಿಡ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಯಾಗದ ಅಭಿಜಿತ್ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವದಿನಲ್ಲಿ) ಮರುತ್ಪತ್ತಿಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿಡ್ಯಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವತಸೂತ್ರದ—ಪಿಬಾ ಸೋಮಂ ತಮು ಷ್ಪುಹೀತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. (ಆ. ೮-೫) ಸಮೂಹವೆಂಬ ದಶರಾತ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ದಿನವ ಪಠಿಸುವ ಮರುತ್ಪತ್ತಿಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ವತಸೂತ್ರದ—ಪಿಬಾ ಸೋಮಮುಖಿ ತಮಸ್ಯ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯಾ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೮-೭) ವಿವೃತ ವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಸ್ತುತ್ ಎಂಬ ಏಕಾಹಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮರುತ್ಪತ್ತಿಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿಡ್ಯಾನೀಯಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವತಸೂತ್ರದ—ಸೂರ್ಯಸ್ತುತಾಯತಸ್ಯಾಮಃ ಪಿಬಾ ಸೋಮಮುಖಿ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಯಾಗ ದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮರುತ್ಪತ್ತಿಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿ—ಪಿಬಾ ಸೋಮಮುಖಿ ಯಮುಗ್ರ ತರ್ದಃ ಕಯಾ ತುಭಾ ಸವಯಸಃ ಸನೀಲಾಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ. ಅ. ೫-೧-೧) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹೋತೃ, ವೈತ್ತಾವರುಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಚೈಸಿ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯಜರು ಪಠಿಸಬೇಕಾದ ಪುಸ್ಥಿತಯಾಜ್ಞಾಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವತಸೂತ್ರದ—ಪಿಬಾ ಸೋಮಮುಖಿ ಯಮುಗ್ರ ತರ್ದ ಇತಿ ತಿಸ್ತೋವಾರ್ಣಾಚೀಹಿ ಸೋಮಕಾಮಂ ತ್ವಾಹುಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೫-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೭

ಮಂಡಲ— ೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೧೭ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧, ೨, ೩. ||
 | ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಕುಂಪೈ—೧೫ |
 | ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ |
 | ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ |
 | ಭಂದಃ—೧-೧೪, ತ್ರಿಷ್ಪದಾ | ೧೫, ದ್ವಿಪದಾ |

|| ಸಿಂಹಿತಾಶ್ಲೋ ||

ಪಿಬಾ ಸೋಮನುಭಿ ಯಮುಗ್ರ ತರ್ದ ಉರ್ವಂ ಗವ್ಯಂ ಮಹಿ ಗೃಣಾನ
 ಇಂದ್ರ |
 ವಿ ಯೋ ಧೃಷ್ಟೋ ವಧಿಷೋ ವಜ್ರಹಸ್ತ ವಿಶ್ವಾ ವೃತ್ರಮುಮಿತ್ರಿಯಾ
 ಶವೋಭಿಃ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪಿಬ | ಸೋಮಂ | ಅಭಿ | ಯಂ | ಉಗ್ರ | ತರ್ದಃ | ಉರ್ವಂ | ಗವ್ಯಂ | ಮಹಿ | ಗೃಣಾನಃ | ಇಂದ್ರ |
 ವಿ | ಯಃ | ಧೃಷ್ಟೋ ಇತಿ | ವಧಿಷಃ | ವಜ್ರಹಸ್ತ | ವಿಶ್ವಾ | ವೃತ್ರಂ | ಅಮಿತ್ರಿಯಾ | ಶವೋಭಿಃ ||೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೂರ್ಣಬಲೇಂದ್ರ ಗೃಣಾನೋಽಂಗಿರೋಭಿಃ ಸ್ತಾಯಮಾನಸ್ತ್ವಂ ಯಂ ಸೋಮಮಭ್ಯುದ್ದಿಶ್ಯ | ಪಾತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಮಹಿ ಮಹದ್ಗವ್ಯಂ ಗೋಸಂಬಂಧ್ಯಾರ್ವಂ ಪಣಭಿರಾಹೃತಂ ಸಮೂಹಂ ತರ್ದಃ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾನಸಿ || ತೈದಿರ್ಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಾಶನಾರ್ಥಃ || ತಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬಿ ಪಾನಂ ಕುರು | ಹೇ ಧೃಷ್ಟೋ ಶತ್ನೂಣಾಂ ಧರ್ಷಕ ವಜ್ರಹಸ್ತ ವಜ್ರಪಾಣೇ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಸ್ತ್ವಂ ಶವೋಭಿಃಪಿಠ್ಯೈಃ ಸಹಿತಃ ಸನ್ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಂ ವೃತ್ರಮಾವರಕಮುಮಿತ್ರಿಯಾಮಿತ್ರಿಯಂ ಶತ್ರುಂ || ಅಮಿತ್ರ ಶಬ್ದಾತ್ ದ್ವಿತೀಯೈಕವಚನಸ್ಯೇಯಾದೇಶಃ || ವಿ ವಧಿಷಃ ವ್ಯವಧೀಃ ಸ ತ್ವಂ ಸೋಮಂ ಪಿಬೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಗ್ರ-ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ-ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಗೃಣಾನಃ-ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು | ಯಂ ಅಭಿ-ಯಾವ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲುಬಿಡಬೇಡಿ | ಉರ್ವಂ-ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ | ಗವ್ಯಂ-ಗೋಸಮೂಹವನ್ನು | ತರ್ದಃ-ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಬೇಡಿಯೋ | (ತಂ) ಸೋಮಂ-ಆ ಸೋಮವನ್ನೇ | ಪಿಬ-ಪಾನಮಾಡು | ಧೃಷ್ಟೋ-ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ | ವಜ್ರಹಸ್ತ-ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಃ-ಯಾವ ನೀನು | ಶವೋಭಿಃ-ನಿನ್ನ ಬಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು | ವಿಶ್ವಾ-ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ | ವೃತ್ರಂ-ಅನರಕವಾದುದೂ ಆದ | ಅಮಿತ್ರಿಯಾ-ಶತ್ರು ಸಮೂಹವನ್ನು | ವಿ ವಧಿಷಃ-ನಾಶಮಾಡಿದೀಯೋ (ಅಂತಹ ನೀನು ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಭಯಂಕರವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು ಯಾವ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲುಬಿಡಬೇಡಿ ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋಸಮೂಹವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಬೇಡಿಯೋ ಆ ಸೋಮವನ್ನೇ

ಪಾನಮಾಡು. ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನೂ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ, ಆವರಕವಾದುದೂ ಆದ ಶತ್ರುಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ್ದೀಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡು.

English Translation.

Fierce Indra, glorified by us, drink that Soma, (animated) by which you have discovered the vast herd of cattle (stolen by the Panis), and, overcomer of enemies, wielder of the thunderbolt, you have slain, by your, strength all opposing foes.

|| ವರ್ಣನಾಪದಗಳು ||

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಣಿಗಳೆಂಬ ಅಸುರರು ಅಂಗಿರಾಋಷಿಗಳ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾಂಗೂ ಕಾಣದಂತೆ ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಗೋವುಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಅಂಗಿರಾಋಷಿಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೋಮರಸವನ್ನರ್ಪಿಸಿದರು. ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಇಂದ್ರನು ಶಕ್ತಿಯುತನಾಗಲೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸೋಮಪಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರಕೃತ ಮುಕ್ತನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಸ ಈಂ ಸಾಹಿ ಯ ಮುಜೀಷೀ ತರುತ್ರೋ ಯಃ ಶಿಪ್ರವಾನ್ವ್ಯಷಭೋ
ಯೋ ಮತೀನಾಂ |
ಯೋ ಗೋತ್ರಭಿದ್ವಜ್ರಭ್ಯದ್ಯೋ ಹರಿಷ್ಠಾಃ ಸ ಇಂದ್ರ ಚಿತ್ರಾ ಅಭಿ ತ್ವಂಧಿ
ನಾಜಾನ್ || ೨ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಸಃ | ಈಂ | ಸಾಹಿ | ಯಃ | ಮುಜೀಷೀ | ತರುತ್ರಃ | ಯಃ | ಶಿಪ್ರವಾನ್ | ವ್ಯಷಭಃ | ಯಃ | ಮತೀ-
ನಾಂ |
ಯಃ | ಗೋತ್ರಭಿತ್ | ವಜ್ರಭ್ಯತ್ | ಯಃ | ಹರಿಷ್ಠಾಃ | ಸಃ | ಇಂದ್ರ | ಚಿತ್ರಾನ್ | ಅಭಿ | ತ್ವಂಧಿ |
ನಾಜಾನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಋಜೀಷೀ | ಋಜೀಷಕಬ್ಧೀನ ಗತರಸಃ ಸೋಮೋಽಭಿಧೀಯತೇ | ತದ್ವಾನ್ಯಸ್ತ್ವಂ
ತರುತ್ರಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ತಾರಕೋಽಸಿ ಯಸ್ತ್ವಂ ಶಿಪ್ರವಾನ್ ಶೋಭನಹನುರಸಿ ಯಸ್ತ್ವಂ ಮತೀನಾಂ
ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ || ಮನ್ಯತೇಃ ಸ್ತುತಿರ್ವರ್ಮಣಃ ಕರ್ತರಿ ಶ್ರೀಚ್ಛ || ವ್ಯಷಭಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾಸಿ ಸ
ತ್ವಮೀನೇನಂ ಸೋಮಂ ಸಾಹಿ | ಪಿಬ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಸ್ತ್ವಂ ವಜ್ರಭೃದ್ವಜ್ರಧರೋ ಯಸ್ತ್ವಂ
ಗೋತ್ರಭಿದ್ಗೋತ್ರಾಣಾಂ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಮೇಘಾನಾಂ ವಾ ಭೇತ್ತಾಸಿ ಯಸ್ತ್ವಂ ಹರಿಷ್ಠಾ ಹರ್ಯೋಃ
ಸ್ಥಾತಾಸಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ಚಿತ್ತಾನ್ ವಿಚಿತ್ತಾನ್ ವಾಜಾನನ್ನಾನ್ಯಭಿ ತ್ಯಂಧಿ | ಅಸ್ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರಕಾಶಯ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಋಜೀಷೀ—ಗತರಸವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀನು |
ತರುತ್ರಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಾರಿಸಿ ಸೋಲಿಸುವೆಯೋ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀನು | ಶಿಪ್ರವಾನ್—ಉತ್ತಮವಾದ
ಕೆನ್ನೆ ಯುಳ್ಳವನೋ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀನು | ಮತೀನಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ | ವ್ಯಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕ
ನಾಗದ್ವಿಯೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ ನೀನು | ಈಂ—ಈ ಸೋಮವನ್ನು | ಸಾಹಿ—ಕುಡಿ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ
ಇಂದ್ರನೇ | ವಜ್ರಭೃತ್—ವಜ್ರಧರನಾದ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀನು | ಗೋತ್ರಭಿತ್—ಪರ್ವತಗಳ ಭೇದಕ
ನಾಗಿರುವೆಯೋ | ಯೇ—ಯಾವ ನೀನು | ಹರಿಷ್ಠಾಃ—ಅಶ್ವಗಳ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗದ್ವಿಯೋ | ಸಃ—ಅಂತಹ
ನೀನು | ಚಿತ್ತಾನ್—ನಾನಾಬಗೆಯಾದ | ವಾಜಾನ್—ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಅಭಿ ತ್ಯಂಧಿ—ನಮಗೆ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಗತರಸವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಯಾವ ನೀನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಾರಿಸಿ ಸೋಲಿಸು
ವೆಯೋ, ಯಾವ ನೀನು ಉತ್ತಮವಾದ ಕೆನ್ನೆ ಯುಳ್ಳವನೋ, ಯಾವ ನೀನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಾಮವರ್ಷಕನಾಗಿ
ದ್ವಿಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ಈ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಕುಡಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವಜ್ರಧರನಾದ ಯಾವ ನೀನು ಪರ್ವತ
ಗಳ ಭೇದಕನಾಗಿರುವೆಯೋ, ಯಾವ ನೀನು ಅಶ್ವಗಳ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗದ್ವಿಯೋ ಅಂತಹ ನೀನು ನಾನಾ ಬಗೆಯಾದ
ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡು.

English Translation.

Drink it, Indra, you who enjoy the flavourless Soma ; you who
are the preserver, the handsome-chinned, the showerer (of benefits) on those
who praise you ; you are the breaker of the mountains, the wielder
of the thunderbolt, the curber of steeds, bestow us various food.

|| ನಿರೀಪದಯಗಳು ||

ಋಜೀಷೀ—ಋಜೀಷವೆಂದರೆ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ತೆಗೆದಮೇಲೆ ಉಳಿದಿರುವ ಸೋಮಲತೆಯ ಸಿಪ್ಪೆಗಳು.
ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಿಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನೆಯಿಸಿ ಉಳಿದಿರುವ

ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ರಸವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದಾರ್ತ ಚಿನ್ನಾಗಿ ಹಿಂಡಿ ತೆಗೆಯುವರು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಯವಧಾನ್ಯದ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ಯಜ್ಞದ ತೃತೀಯಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವರು. ಇಂತಹ ಋಜೀಷದಲ್ಲಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಋಜೀಷೀ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವುದು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಋಜೀಷಶಬ್ದದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಸೋಮಾಹರಣೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏವಾ ಸಾಹಿ ಪ್ರತ್ನಥಾ ಮಂದತು ತ್ವಾ ಶ್ರುಧಿ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾವೃಧಸ್ತೋತ
ಗೀರ್ಭಿಃ |

ಅವಿಃ ಸೂರ್ಯಂ ಕೃಣುಹಿ ಸೀಸಿಹೀಷೋ ಜಹಿ ಶಕ್ರೂಭಿ ಗಾ ಇಂದ್ರ
ತ್ವಂಧಿ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏವ | ಸಾಹಿ | ಪ್ರತ್ನಥಾ | ಮಂದತು | ತ್ವಾ | ಶ್ರುಧಿ | ಬ್ರಹ್ಮ | ವಾವೃಧಸ್ತ | ಉತ | ಗೀರ್ಭಿಃ |
ಅವಿಃ | ಸೂರ್ಯಂ | ಕೃಣುಹಿ | ಸೀಸಿಹಿ | ಇಷೋ | ಜಹಿ | ಶಕ್ರೂನ್ | ಅಭಿ | ಗಾಃ | ಇಂದ್ರ | ತ್ವಂಧಿ || ೩ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪ್ರತ್ನಥಾ ಪ್ರತ್ನಾನ್ವರಾಣಾನ್ ಸೋಮಾನ್ಯಥಾಪಿಬಸ್ತು ಭೈವೈವಮಿಸ್ತದೀಯಂ ಸೋಮಂ ವಾಹಿ | ವಿಬ | ಸ ಚ ಸೋಮಸ್ತೈಯಾ ವೀತಃ ಸನ್ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಮಂದತು | ಮದಯತು | ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತಾಭಿಃ ಕೃತಂ ಸೋತ್ರಂ ಶ್ರುಧಿ | ಶ್ರುಣು | ಉತಾಪಿ ಚ ಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಭಿರ್ವಾಗ್ನಿರ್ವ-
ವೃಧಸ್ತ | ತ್ವಂ ವರ್ಧಸ್ತ | ಅಪಿ ಚ ಸೂರ್ಯಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಂ ದೇವಮಾಪಿಷ್ಕುಣುಹಿ | ಅವಿಷ್ಕುರು | ವಯಂ ಸೂರ್ಯಂ ಯಥಾ ಸಶ್ಯೇಮ ತಥಾ ಕುರ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಇಷೋಽನ್ನಾನಿ ಚ ಸೀಸಿಹಿ | ಅಸ್ತು ಭ್ಯಂ ಸ್ಯಾಯಯ | ಶಕ್ರೂನಸ್ತು ಶಕ್ರೂನ್ ಜಹಿ | ನಾಶಯ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪಣಿಭಿರಪಹೃತಾ ಗಾ ಅಭಿ ತ್ವಂಧಿ | ಪ್ರಕಾಶಯ ||

! ಶ್ರುತಿಪವಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಪ್ರತ್ನಥಾ—ಹಿಂದಿನ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದಂತೆಯೇ | ಏವ—ಈಗ ಅರ್ಪಿತವಾದ ರಸವನ್ನು | ಸಾಹಿ—ಪಾನಮಾಡು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಂದತು—ಈ ರಸವು ತೃಪ್ತಿ ಗೊಳಿಸಲಿ | ಬ್ರಹ್ಮ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು | ಉತ—ಮತ್ತು | ಗೀರ್ಭಿಃ—ನಮ್ಮ

ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | **ವನ್ವಧಸ್ವ**—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು | **ಸೂರ್ಯಂ**—ಸೂರ್ಯನನ್ನು | **ಆವಿಃ ಕೈಣಿಹಿ**—ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸು | **ಇಷಃ**—ಅನ್ನಗಳನ್ನು | **ಪೀಪಿಹಿ**—ನಮಗೆ ಹೊಂದಿಸು | **ಶತ್ನೂನ್**—ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | **ಜಹಿ**—ನಾಶಪಡಿಸು | **ಇಂದ್ರ**—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | **ಗಾಃ**—ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನು | **ಅಭಿ ತ್ಯಂಧಿ**—ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡು

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂದಿನ ಸೋಮರಸಗಳನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದಂತೆಯೇ, ಈಗ ಅಪಹಿತವಾದ ರಸವನ್ನೂ ಪಾನಮಾಡು. ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ರಸವು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೊಳಿಸಲಿ. ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳು. ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸು ನಮಗೆ ಅನ್ನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸು. ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡು.

English Translation.

Drink it as of old, and may it exhilarate you : hear our prayer, and be exalted by our praises ; make the sun visible, nourish us with food, destory our enemies, rescue the cattle.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಮಪಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಯಾವರೀತಿ ಸೋಮಪಾನಮಾಡಿ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನೋ ಅದರಂತೆ ಈಗಲೂ ಸೋಮಪಾನಮಾಡಿ ಪಣಿಗಳಿಂದ ಅಪಹೃತವಾದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದಮೇಲೆ ಅಂಫಕಾರದಿಂದ ಅವೃತನಾಗಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯವೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ತೇ ತ್ವಾ ಮದಾ ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ್ರ ಸ್ವಧಾವ ಇಮೇ ಸೀತಾ ಉಕ್ಷಯಂತ
ದ್ಯುಮಂತಂ |

ಮಹಾನುನೂನಂ ತವಸಂ ವಿಭೂತಿಂ ಮತ್ಸರಾಸೋ ಜರ್ಘ್ಯಷಂತ ಪ್ರಸಾ-
ಹಂ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೇ | ತ್ವಾ | ಮದಾಃ | ಬೃಹತ್ | ಇಂದ್ರ | ಸ್ವಧ್ವಾಂಃ | ಇಮೇ | ಪೀತಾಃ | ಉಕ್ಷಯಂತೆ | ದ್ಯೌಃ-
ಮಂತಂ |

ಮಹಾಂ | ಅನೂನಂ | ತವಸಂ | ನಿಭೂತಿಂ | ಮತ್ತೈರಾಸಃ | ಜಹ್ಯಸಂತೆ | ಪ್ರೈಸಹಂ || ೪ ||

|| ಸಾಯಂಜಞಾಪ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ವಧಾವೋಽನ್ನವನ್ನಿಂದ್ರ ಮದಾ ಮದಕರಾಸ್ತ ಇಮೇ ಪೀತಾಃ ಸೋಮಾ ದ್ಯೌಮಂತಂ ದೀಪ್ತಿಮಂತಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಬೃಹದತ್ಯಂತಮುಕ್ಷಯಂತೆ | ಸೇಚಿಯಂತು | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾಂ ಮತ್ತೈರಾಸೋ ಮದಕರಾಃ ಸೋಮಾ ಜಹ್ಯಸಂತೆ | ಭೃಶಂ ದರ್ಷಯಂತು | ಶೀದ್ರಶಂ | ಮಹಾಂ ಮಹಾಂತಂ ಪ್ರೈಭೂತಮನೂನಂ ಸರ್ವಗುಣೈರ್ನ್ಯೂನತಾರಹಿತಂ | ಸಂಪೂರ್ಣಗುಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತವಸಂ ಪ್ರೈವೃದ್ಧಂ ನಿಭೂತಿಂ ವಿಭವಂತಂ ಪ್ರೈಸಾಹಂ ಶತ್ಕೂಣಾಮಭಿಭವಿತಾರಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸ್ವಧಾವಾಃ—ಅನ್ನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮದಾಃ—ಮದಕಾರಕಗಳೂ | ಪೀತಾಃ—ಪಾನನೂಡಲ್ಪಟ್ಟವೂ ಆದ | ತೇ ಇಮೇ—ಈ ಸೋಮರಸಗಳು | ದ್ಯೌಮಂತಂ—ಕಾಂತಿಯುತನಾದ | ತ್ವಾಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಬೃಹತ್—ಅತಿಯಾಗಿ | ಉಕ್ಷಯಂತೆ—ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿ | ಮತ್ತೈರಾಸಃ—ಮದಕಾರಕಗಳಾದ ಈ ಸೋಮರಸಗಳು | ಮಹಾಂ—ಮಹಾತ್ಮನೂ | ಅನೂನಂ—ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನೂ | ತವಸಂ—ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ | ನಿಭೂತಿಂ—ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನೂ | ಪ್ರೈಸಾಹಂ—ಶತ್ಪುರ್ವಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು | ಜಹ್ಯಸಂತೆ—ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲಿ.

|| ಛಾನಾರ್ಥಃ ||

ಅನ್ನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮದಕಾರಕಗಳೂ, ಪಾನನೂಡಲ್ಪಟ್ಟವೂ ಆದ ಈ ಸೋಮರಸಗಳು ಕಾಂತಿಯುತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಮದಕಾರಕಗಳಾದ ಈ ಸೋಮರಸಗಳು ಮಹಾತ್ಮನೂ, ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನೂ, ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನೂ, ಶತ್ಪುರ್ವಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲಿ.

English Translation.

Abounding in food, Indra, let these exhilarating draughts copiously bedew you, the resplendent : let the inebriating juices delight you, who are mighty, deficient in no (excellence), powerful, manifold, the overcomer of foes.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಸ್ತ್ರ ||

ಯೇಭಿಃ ಸೂರ್ಯಮುಷಸಂ ಮಂದಸಾನೋನಾಸಯೋನಾಪ ದ್ವಿಷ್ಟಾನಿ
ದದ್ರೆತ್ |

ಮಹಾಂದುದ್ರಿಂ ಪರಿ ಗಾ ಇಂದ್ರ ಸಂತಂ ನುತ್ಥಾ ಅಚ್ಯುತಂ ಸದಸಃ ಪರಿ
ಸ್ವಾತ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೇಭಿಃ | ಸೂರ್ಯಂ | ಉಷಸಂ | ಮಂದಸಾನಃ | ಅನಾಸಯಃ | ಅಪ | ದ್ವಿಷ್ಟಾನಿ | ದದ್ರೆತ್ |

ಮಹಾಂ | ಅದ್ರಿಂ | ಪರಿ | ಗಾಃ | ಇಂದ್ರ | ಸಂತಂ | ನುತ್ಥಾಃ | ಅಚ್ಯುತಂ | ಸದಸಃ | ಪರಿ | ಸ್ವಾತ್ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯೇಭಿಯ್ಯಃ ಸೋಮ್ಯಮಂದಸಾನೋ ಮೋದಮಾನಸ್ತ್ವಂ ಸೂರ್ಯಂ ಸರ್ವಸ್ಯ
ಪ್ರೇರಕಂ ದೇವಮುಷಸಮುಷೋದೇವತಾಂ ಜಾನಾಸಯಃ ಸ್ವಸ್ಥಾನೇ ನೈವಾಸಯಃ | ಅಥವಾ
ಸೂರ್ಯೋಷಸಂ ಯಥಾ ತಮಾಂಸಿ ವಿನಾಸಯತಸ್ತಥಾಕಾಶೀಃ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ದ್ವಿಷ್ಟಾನಿ ದ್ವಿಷ್ಟಾನಿ
ತಮಾಂಸ್ಯ ದದ್ರೆತ್ ಅಪದಾರಯನ್ | ಕಿಂಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪಣಿಭಿರಪದ್ರತಾ ಗಾಃ ಪರಿ ಸಂತಂ
ಪರಿತೋ ವಿದ್ಯಮಾನಂ ಮಹಾಂ ಮಹಾಂತಮದ್ರಿಂ ಪರ್ವತಂ ನುತ್ಥಾಃ | ಅನುದಃ | ಕೀದ್ರತಂ |
ಸ್ವಾತ್ಸೇಕೀಯಾತ್ಪದಸಃ ಸ್ಥಾನಾತ್ಪರಿ ಪರಿತೋನಚ್ಯುತಮವಿಜಾಲಿತಂ ವಿನಾಶರಹಿತಂ | ಸ್ಥಿರಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಯೇಭಿಃ—ಯಾವ ಅದೇ ಸೋಮರಸಗಳಿಂದ | ಮಂದಸಾನಃ—ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು
ಹೊಂದಿದ ನೀನು | ಸೂರ್ಯಂ—ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ | ಉಷಸಂ—ಉಷಸ್ಸನ್ನೂ | ಅನಾಸಯಃ—ಅನವರ
ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಸಿದೆ | ದ್ವಿಷ್ಟಾನಿ—ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು | ಅಪ ದದ್ರೆತ್—ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿದೆ | ಇಂದ್ರ—
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸ್ವಾತ್ ಸದಸಃ ಪರಿ— ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಿಂದ | ಅಚ್ಯುತಂ— ಚಲಿಸದೇ ನಿಂತಿದ್ದುದು |
ಗಾಃ ಪರಿ—ಗೋವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ | ಸಂತಂ—ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದುದು | ಮಹಾಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ |
ಅದ್ರಿಂ—ಪರ್ವತವನ್ನು | ನುತ್ಥಾಃ—ಭೇಧಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಅದೇ ಸೋಮರಸಗಳ ಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ನೀನು ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ
ಮತ್ತು ಉಷಸ್ಸನ್ನೂ ಅನವರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಸಿದೆ. ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಓಡಿಸಿದೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,

ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ಥಾನದಿಂದ ಚಲಿಸದೇ ಅಚಲವಾದುದೂ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ವ್ಯಾಪಿಸಿದುದೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಪರ್ವತವನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿ ಒಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿಹೋದೆ

English Translation.

By which (juices) being exhilarated you have appointed the sun and the dawn (to their offices), driving away the solid (glooms) : you have penetrated, Indra, the mountain, unmoved from its own seat, concealing the cattle.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಮೂರನೆಯ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನು ಪರ್ವತ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನಂತರ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಂಧಕಾರಾವೃತರಾಗಿದ್ದ ಉಷಸ್ಸನ್ನೂ, ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತವ ಕೃತ್ವಾ ತವ ತದ್ಧಂಸನಾಭಿರಾಮಾಸು ಪಕ್ಷಂ ಶಚ್ಯಾ ನಿ ದೀಧಃ |

ಔಣೋರ್ದುರ್ ಉಸ್ರಿಯಾಭ್ಯೋ ವಿ ದ್ಯುಳ್ಲೋದೂರ್ವಾದ್ಗಾ ಅಸೃಜೋ

ಅಂಗಿರಸ್ವಾನ್ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತವ | ಕೃತ್ವಾ | ತವ | ತತ್ | ದಂಸನಾಭಿಃ | ಅಮಾಸು | ಪಕ್ಷಂ | ಶಚ್ಯಾ | ನಿ | ದೀಧರಿತಿ ದೀಧಃ |

ಔಣೋರಃ | ದುರಃ | ಉಸ್ರಿಯಾಭ್ಯಃ | ವಿ | ದ್ಯುಳ್ಲಾ | ಉತ್ | ಊರ್ವಾತ್ | ಗಾಃ | ಅಸೃಜಃ | ಅಂಗಿ-
ರಸ್ವಾನ್ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವ ಕೃತ್ವಾ ತ್ವದೀಯಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ತವ ದಂಸನಾಭಿಸ್ತ್ವದೀಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಶಚ್ಯಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನಾಮಾಸುಪಚ್ಚಾಸು ಗೋಷು ಪಕ್ಷಂ ಪರಿಣತಂ ತತ್ಕ್ರಿಸಿದ್ಧಂ ಪಯೋ ನಿ ದೀಧಃ | ನಿತರಾಂ ಧಾರಯಸಿ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಮುಸ್ರಿಯಾಭ್ಯೋ ಗೋಭ್ಯಃ | ಗಾ ನಿರ್ಗಮಯತುಮಿ-
ತ್ಯರ್ಥಃ | ದ್ಯುಳ್ಲಾ ದ್ಯುಧಾನಿ | ವಲೇನ ಸಾಪಾಣಾದಿಭಿದ್ಯುಧೀಶ್ವತಾನೀತ್ಯರ್ಥಃ | ದುರೋ ದ್ವಾರಾಣಿ

ನ್ಯೋಗೋಃ | ಉದ್ಭಾಟಿತವಾನಸಿ | ಅಂಗಿರಸ್ವಾನಂಗಿರೋಭಿಯುಕ್ತಸ್ತ್ವಮೂರ್ವಾತ್ಸಮೂರ್ವಾತ್ |
ಗೋಷ್ವಾದಿತೈರ್ಭಃ | ಗಾ ಉದಸ್ಯಜಃ | ಉದಗಮಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತವ—ನಿನ್ನ | ಕ್ರೈಶ್ಯಾ—ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೂ | ತವ—ನಿನ್ನ | ದೊಸನಾಭಿ—
ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ಶಚ್ಯಾ—ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ | ಆಮಾಸು—ಅಪಕ್ವವಾದ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ | ಪಕ್ವಂ—
ಪಕ್ವವಾದುದೂ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು | ನಿ ದೀಧಃ—ಧರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ |
ಉಸ್ರಿಯಾಭ್ಯಃ—ಆ ಗೋವುಗಳಿಗೆ (ಪ್ರವೇಶಿಸಲು) | ದ್ವಹ್ಯಾ—ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾದ | ದುರಃ—ದ್ವಾರಗಳನ್ನು |
ಏ ಔರ್ಣೋಃ—ಬಿಡಿಸಿ ತೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ | ಅಂಗಿರಸ್ವಾನ್—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ನೀನು |
ಊರ್ವಾತ್—ಗೋವುಗಳ ಕೊಟ್ಟಿಗಿಯಿಂದ | ಗಾಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಉತ್ ಅಸ್ಯಜಃ—ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಡಿಸಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೂ, ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೂ ಸಹ ಅಪಕ್ವವಾದ
ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ವವಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆ ಗೋವುಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ
ಅತ್ಯಂತ ದೃಢವಾದ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ನೀನು ಗೋವುಗಳ
ಕೊಟ್ಟಿಗಿಯಿಂದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

English Translation.

By your wisdom, by your deeds, through your power, you have developed the mature (milk) in the immature (udders), you have opened the strong doors for the cattle (to come forth): associated with the Angirasas, you have liberated the cows from their fold.

|| ವಿಶೇಷವಚನಗಳು ||

ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತಿಶಯಗಳೂ ಅಗಾಧವಾಗಿವೆ. ಅದುವರಿಗೂ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದ
ಗೋವುಗಳು ಕರುವನ್ನು ಹಾಕಿದ ಕೂಡಲೇ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವವು. ಇಂತಹ ಅಪಕ್ವವಾದ
ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಇಂದ್ರನ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಪರ್ವತ
ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆಗಳು ಕೂಡಿದ್ದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಹೆಯ ದ್ವಾರಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ
ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದು ಗೋವುಗಳು ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
ಇದು ಎರಡನೆಯದು. ಈ ಎರಡನೆಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೂ,
ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ತುಂಬುವುದೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು
ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವಿಷಯವೂ ಸಹ—

ಅನಾಸು ಪಶ್ಚನ್ನೂರಯ ಆ ಸೂರ್ಯಂ ರೋಹಯೋ ದಿವಿ |

(ಋ. ಸಂ. ೮-೮೯-೭)

ಇತ್ಯಾದಿ ಮುಕ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಪ್ರಸ್ರಾಥ ಕ್ಷಾಂ ಮಹಿ ದಂಸೋ ವ್ಯುಗ್ರವೀಮುಪ ದ್ಯಾನ್ಯುಷ್ಟೋ ಬೃಹ-
ದಿಂದ್ರ ಸ್ತಭಾಯಃ |

ಅಧಾರಯೋ ರೋಹಸೀ ದೇವಪುತ್ರೇ ಸ್ತತ್ನೇ ಮಾತರಾ ಯಹ್ನೀ ಋತಸ್ಯಾಃ

| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಸ್ರಾಥ | ಕ್ಷಾಂ | ಮಹಿ | ದಂಸಃ | ವಿ | ಉವೀಂ | ಉಪ | ದ್ಯಾಂ | ಋತ್ಯಃ | ಬೃಹತ್ | ಇಂದ್ರ |
ಸ್ತಭಾಯಃ |

ಅಧಾರಯಃ | ರೋಹಸೀ ಇತಿ | ದೇವಪುತ್ರೇ ಇತಿ ದೇವಪುತ್ರೇ | ಸ್ತತ್ನೇ ಇತಿ | ಮಾತರಾ | ಯಹ್ನೀ
ಇತಿ | ಋತಸ್ಯ || ೭ ||

| ಸಾಯಾಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಮಹಿ ಮಹತಾ ದಂಸೋ ದಂಸಸಾ ಕರ್ಮಣೋರ್ವೀಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಾಂ ಕ್ಷಾಂ
ಭೂಮಿಂ ವಿ ಪಸ್ರಾಥ | ವಿಶೇಷೇಣ ಪೂರಿತವಾನಸಿ || ಪ್ರಾ ಪೂರಣ ಇತಿ ಧಾತುಃ || ಹೇ ಇಂದ್ರ ಋಷೋ
ಮಹಾಂಕ್ಷುಂ ಬೃಹದ್ಬೃಹತೀಂ ದ್ಯಾಂ ದಿವಮುಪ ಸ್ತಭಾಯಃ | ಉಪಸ್ತಭಾಸಿ | ನಿರಾಲಂಬಂವಿತಿಷ್ಯಂತೀ
ದ್ಯೌರ್ಯಥಾ ನ ಪತತೀಂದ್ರಸ್ತಭಾ ಕರೋತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಹಿ ಚ ತ್ವಂ ರೋಹಸೀ ದ್ಯಾನಾಪ್ಯಥಿನ್ಯಾವ-
ಧಾರಯಃ | ಪೋಷಣ್ಯಧಾರಯಸಿ | ಕೀಡ್ಯಶ್ಯಾ | ದೇವಪುತ್ರೇ | ದೇವಾಃ ಪುತ್ರಾ ಯಯೋಸ್ತೇ |
ಸ್ತತ್ನೇ ಪುರಾಣೇ ಮಾತರಾ ಮಾತರಾ ನಿರ್ಮಾತ್ರಾನ್ವತಸ್ಯೋದಕಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನಾ ಯಹ್ನೀ ಯಹ್ನಿ
ಮಹತ್ಯಾ | ಯದ್ವಾ | ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಮಾತರಾವೃತಸ್ಯ ಬೃಹ್ಮಣೋ ಯಹ್ನೀ ಪುತ್ರಾ | ಯಹುರಿತ್ಯಪತ್ಯ-
ನಾನ್ಯುತತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಮಹಿ—ಮಹತ್ವದ | ದಂಸಃ—ಕರ್ಮದಿಂದ | ಉವೀಂ—ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ |
ಕ್ಷಾಂ—ಭೂಮಿಯನ್ನು | ವಿ ಪಸ್ರಾಥ—ನ್ಯಾಸಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಋತ್ಯಃ—

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನೀನು | ಬೃಹತ್—ಅತಿ ಪ್ರಭೂತನಾದ | ದ್ಯಾಂ—ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು | ಉಪ ಸ್ತಭಾಯೀಃ—
ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ | ದೇವಪುತ್ರೇ—ದೇವತೆಗಳೇ ಪುತ್ರರಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ | ಪ್ರತ್ನೇ—ಪುರಾತನರೂ |
ಮಾತರಾ—ಸಕಲಕ್ಕೂ ನಿರ್ಮಾಪಕರೂ | ಯತಸ್ಯ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ | ಯೆಹ್ನೀ—ಮಹತ್ತಾದ ಜನಕರೂ ಆದ |
ರೋದೇಸೀ—ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿವಿಗಳನ್ನು | ಆಧಾರಯೀಃ—ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಹತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ಅತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ಅತಿಪ್ರಭೂತನಾದ ದ್ಯುಲೋಕವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ. ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಪುತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಉಳ್ಳವರೂ, ಪುರಾತನರೂ, ಸಕಲಕ್ಕೂ ನಿರ್ಮಾಪಕರೂ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಮಹತ್ತಾದ ಜನಕರೂ ಆದ ದ್ರಾವ್ಯವಾಪ್ಯಧಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

You have filled the wide earth, Indra, with (the fame of) your deeds : you, the mighty one, have propped up the vast heaven : you have sustained the heaven and earth, whose children are the gods, (and who are) the old and mighty parents of sacrifice.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾಠಃ ||

ಅಥ ತ್ವಾ ವಿಶ್ವೇ ಪುರ ಇಂದ್ರ ದೇವಾಃ ಏಕಂ ತವಸಂ ದಧಿರೇ ಭರಾಯ |

ಅದೇವೋ ಯದಭ್ಯಾಹಿಷ್ಟ ದೇವಾನ್ ಸ್ತೃಷ್ಣತಾ ವೃಣತ ಇಂದ್ರಮತ್ರ | ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಥ | ತ್ವಾ | ವಿಶ್ವೇ | ಪುರಃ | ಇಂದ್ರ | ದೇವಾಃ | ಏಕಂ | ತವಸಂ | ದಧಿರೇ | ಭರಾಯ |

ಅದೇವಃ | ಯತ್ | ಅಭಿ | ಓಹಿಷ್ಟ | ದೇವಾನ್ | ಸ್ತೃಷ್ಣತಾ | ವೃಣತೇ | ಇಂದ್ರಂ | ಅತ್ರ | ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧಾಧುನಾಸ್ಮಿನ್ಕಾಲೇ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸರ್ವೇ ವಹ್ಯಾದಯೋ ದೇ ಇಂದ್ರ ಏಕಂ ಮುಖ್ಯಂ ತವಸಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ಬಲವಂತಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಭರಾಯ ಸಂಗ್ರಾಮಾಯ ಪುರೋ ದಧಿರೇ | ಪುರಸ್ತಾ ಚೈತ್ತಿರೇ | ಯದ್ಭವಾದೇವೋ ವೃತ್ತೋಽಸುರೋ ದೇವಾಸಭ್ಯಾಹಿಷ್ಟ ಸಂಗ್ರಾಮಾರ್ಥಮಭಿಗತವಾನ್ || ಓಹತಿಗಳ-

ತಿಕರ್ಮಾ || ಕಿಂಚಾಸ್ತಿನಾಲ್ಯೇ ಸ್ವರ್ಷಾತಾ ಸ್ವರ್ಷಾತೌ ಸಂಗ್ರಾಮ ಇಂದ್ರಂ ವ್ಯಣಿತೇ | ಸಂಭವಂತೇ ಸ್ತು |
ಮರುತ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಮರುತೋ ಹೀಂದ್ರಂ ದೇವೇಷು ಪಲಾಯಿತೇಷು ಸಮಭವನ್ನಿತೈರ್ಥಃ | ಅಧುನಾ
ಪುರೋ ದಧಿರ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಅದೇವಃ—ವೃತ್ರನು | ದೇವಾನ್—
ದೇವತೆಗಳನ್ನು | ಅಭ್ಯಾಹಿಷ್ಟ—ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದನೋ | ಅಧ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ—ಸಕಲ
ದೇವತೆಗಳೂ | ಏಕಂ—ಮುಖ್ಯನಾದವನೂ | ತವಸಂ—ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೂ ಆದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು |
ಭರಾಯ—ಸಂಗ್ರಾಮಾರ್ಥವಾಗಿ | ಪುರಃ ದಧಿರೇ—ತಮ್ಮ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು | ಅತ್ರ ಸ್ವರ್ಷಾತಾ—
ಇಂತಹ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | (ಮರುತಃ—ಮರುತ್ತುಗಳು) | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವ್ಯಣಿತೇ—ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ವೃತ್ರನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದನೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ
ಮುಖ್ಯನಾದವನೂ, ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಇಂತಹ
ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮರುತ್ತುಗಳು ಇಂದ್ರನ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

All the gods then placed you, Indra, as their mighty chief in front
for battle: when the impious (Asuras) assailed the deities: the Maruts
supported Indra in the conflict.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿ
ಲಾಗಿದೆ. ವೃತ್ರಕನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರುದ್ದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರನ ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ವಿಷಯದ
ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಇದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಧ ದ್ಯೌಶ್ಚಿತ್ತೇ ಅಪ ಸಾ ನು ವಜ್ರದ್ವಿತ್ವಾನಮದ್ವಿಯಸಾ ಸ್ವಸ್ಯ ಮನೋಃ |
ಅಹಿಂ ಯದಿಂದ್ರೋ ಅಭ್ಯೋಹಸಾನಂ ನಿ ಚಿದ್ವಿಶ್ವಾಯುಃ ತಯಥೇ
ಜಘಾನ || ೯ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಅಥ | ದ್ಯೌಃ | ಚಿತ್ | ತೇ | ಅಪ | ಸಾ | ನು | ವಜ್ರತ್ | ದ್ವಿತಾ | ಅನಮತ್ | ಭಿಯಸಾ | ಸ್ತಸ್ಯ |
ಮನೋಃ |

ಅಹಿಂ | ಯತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಅಭಿ | ಹಿತಸಾನಂ | ನಿ | ಚಿತ್ | ವಿಶ್ವತಃ | ಆಯುಃ | ಶಯಥೇ | ಜಘಾನ ||೯||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾ ದೇವಾನಾಮಾತ್ರಯತ್ತೇನ ದ್ಯೌಶ್ಚಿತ್ ದ್ಯುಲೋಕೋಽಪಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಧಾಧು-
ನಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ದ್ವಿತಾ ದ್ವಿಧಾ ದ್ವಿಪ್ರಕಾರಾತ್ತೇ ತ್ವದೀಯಾದ್ವಿಜ್ರಾಕ್ಷಿಸ್ಯಾತ್ಪೀಯಾನ್ಮನೋಃ ಕ್ರೋಧಾಚ್ಛೇ
ಭಿಯಸಾ ಭಯೇನಾಪಾನಮತ್ | ಅಪನನಾಮ | ನು ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ವಿಶ್ವಾಯುರ್ಬಹುನ್ನ ಇಂದ್ರೋ
ಯದ್ಯದಾಭ್ಯೋಽಪಾನಮಭಿಗಚ್ಚಂತಮಹಿಂ ವೃತ್ತಂ ಶಯಥೇ ಶಯನನಿಮಿತ್ತೇ | ಮರಣಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ |
ನಿ ಜಘಾನ ನೈವಧೀತ್ | ಚಿತಿತಿ ಪೂರಣಃ | ಯದಾ ವೃತ್ತಂ ಜಘಾನಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ದ್ಯೌರ್ನನಾಮೇತಿ
ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಿಶ್ವಾಯುಃ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನಾದ ನೀನು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ |
ಅಭ್ಯೋಽಪಾನಂ—ಪ್ರತಿಭಟಿಸತಕ್ಕ | ಅಹಿಂ—ವೃತ್ತನನ್ನು | ಶಯಥೇ—ನಾಶವಾಗಲು | ನಿ ಜಘಾನ—
ಸಂಹರಿಸಿದೆಯೋ | ಅಥ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ದ್ಯೌಶ್ಚಿತ್—ದ್ಯುಲೋಕವೂ ಸಹ | ತೇ—
ನಿನ್ನ | ದ್ವಿತಾ—ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ (ಎಂದರೆ) | ವಜ್ರತ್—ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದಲೂ | ಸ್ತಸ್ಯ—
ನಿನ್ನ | ಮನೋಃ—ಕ್ರೋಧದಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ | ಭಿಯಸಾ—ಭಯದಿಂದ | ಅಪ ಅನಮತ್—ನಮ್ಮತೆ
ಯಿಂದ ಬಾಗಿತು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಭೂತವಾದ ಅನ್ನವುಳ್ಳವನೂ, ಒಡೆಯನೂ ಆದ ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸತಕ್ಕ
ವೃತ್ತನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಯಾವಾಗ ಸಂಹರಿಸಿದೆಯೋ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದ್ಯುಲೋಕವೂ ಸಹ ನಿನ್ನ
ಎರಡುವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ, ಎಂದರೆ, ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ
ಛೇದಿಯಿಂದ ನಮ್ಮವಾಗಿತು.

English Translation.

The heaven bowed down in the two-fold dread of your thunderbolt,
and your individual wrath, when Indra, the giver of food, struck the
sleep (of death) the assailing Ahi.

English Translation.

Fierce Indra, Twashtri constructed for you, the mighty one, the thousand-edged, the hundred-angled thunderbolt, wherewith you have crushed the ambitious, audacious, loud-shouting Ahi.

ಸಹಸ್ರಭೃಷ್ಟಿಂ ಶತಾಶ್ರಿಂ ವಜ್ರಂ ಮಹಃ ತೇ ತ್ವಷ್ಟಾ ಅಧ ವವೃತತ್---ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಈ ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಅಲಗುಗಳೂ ನೂರಾರು ಹರಿತವಾದ ಮೊನೆಗಳು ಇರುವವು. ಇಂತಹ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ದೇವಶಿಲ್ಪಿಯಾದ ತ್ವಷ್ಟುವು ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಅಹನ್ನಹಿಂ ಸರ್ವತೇ ಶಿಶ್ರಿಯಾಣಂ ತ್ವಷ್ಟಾಸ್ತೈ ವಜ್ರಂ ಸ್ವರ್ಯಂ ತತಕ್ಷ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೨೨-೨)

ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಷ್ಟಾ ವಜ್ರಮತಕ್ಷದಾಯಸಂ ಮಯಿ ದೇನಾಸೋಽವೃಜನ್ನಪಿ ಕೃತುಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೪೮-೨)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ವುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ವಷ್ಟುವು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಉಕ್ತಿಸಿಂದ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ವರ್ಧಾನ್ಯಂ ವಿಶ್ವೇ ಮರುತಃ ಸಜೋಷಾಃ ಪಚಚ್ಚತಂ ಮಹಿಷಾ ಇಂದ್ರ
ತುಭ್ಯಂ |

ಪೂಷಾ ವಿಷ್ವಾಸ್ತ್ರೀಣಿ ಸರಾಂಸಿ ಧಾವನ್ವತ್ರಹಣಂ ಮದಿರಮಂಶುಮಸ್ಮೈ ||

! ಪದಪಾಠಃ ||

ವರ್ಧಾನ್ | ಯಂ | ವಿಶ್ವೇ | ಮರುತಃ | ಸಜೋಷಾಃ | ಪಚತ್ | ಶತಂ | ಮಹಿಷಾನ್ | ಇಂದ್ರ |
ತುಭ್ಯಂ |

ಪೂಷಾ | ವಿಷ್ವಾಃ | ಶ್ರೀಣಿ | ಸರಾಂಸಿ | ಧಾವನ್ | ವೃತ್ರಹಣಂ | ಮದಿರಂ | ಅಂಶುಂ | ಅಸ್ಮೈ || ೧೧ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಸಜೋಷಾಃ ಸಹ ಸ್ತ್ರೀಯಮಾಹಾ ವಿಶ್ವೇ ಮರುತಃ ಸರ್ವೇ ದೇನಾ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯಂ ತ್ವಾಂ
ವರ್ಧಾನ್ ಸೋಽಶ್ವೈರ್ವರ್ಧಾಯಂತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಸ್ಮೈ ತುಭ್ಯಂ ಪೂಷೈತನ್ನಾಮಕೋ ದೇವೋ ವಿಷ್ವಾ-

ರೇತೆನ್ನಾ ಮುಕ್ತಂ ಶತಂ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ಮಹಿಷಾನ್ ಪುಂಪಶೂನ್ ಪಚೇತ್ | ಪಚೇತ್ | ಅಸಿ ಚಾಸ್ತೈ ತುಭ್ಯಂ ಸರಾಂಸಿ ದ್ರೋಣಕಲಶಪೂತಭೃದಾಧವನೀಯಾಖ್ಯಾನ್ ಶ್ರೀಣಿ ಸಾತ್ರಾಣ್ಯಂಶುಂ ಸೋಮಂ ಧಾವನ್ | ಅಗಚ್ಛನ್ | ಸೋಮೈಃ ಸಾತ್ರಾಣಿ ಪೂರ್ಯಂತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಶೇದ್ಯಶಂ ಸೋಮಂ | ಮದಿರಂ ಮದಕರಂ ವೃತ್ರಹಣಂ ವೃತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತಾರಂ | ಅತ್ರ ವೃತ್ರಹಚ್ಚಾಬ್ದೇನ ಸೋಮೋಽಭಿಧೀಯತೇ | ಪೀತೇ ಹಿ ಸತಿ ಸೋಮೇ ವೃತ್ರಾಣಿ ಹಂತುಮಿಂದ್ರಃ ಸಮರ್ಥೋ ಭವತೀತಿ ಯಾವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಚೋಷಾ—ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ | ವಿಶ್ವೇ ಮರುತೇ—ಸಕಲಮರುತ್ತುಗಳೂ | ಯಃ—ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು | ವರ್ಧಾನ್—ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೋ | ತುಭ್ಯಂ—ಅಂತಹ ನಿನಗಾಗಿ | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನೂ | ವಿಷ್ಣುಃ—ವಿಷ್ಣುವೂ | ಶತಂ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ | ಮಹಿಷಾನ್—ಪುಂಪಶುಗಳನ್ನು | ಪಚೇತ್—ಪಕ್ವಮಾಡಲಿ | ಅಸ್ಮೈ—ನಿನಗಾಗಿ | ಶ್ರೀಣಿ ಸರಾಂಸಿ—ದ್ರೋಣಕಲಶ, ಪೂತಭೃತ್ ಮತ್ತು ಅಧವನೀಯಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ಸಹ | ಮದಿರಂ—ಮದಕರವಾದುದೂ | ವೃತ್ರಹಣಂ—ವೃತ್ರನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ | ಅಂಶುಂ—ಸೋಮವನ್ನು | ದಾವನ್—ಒದಗಿಸಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಸಕಲ ಮರುತ್ತುಗಳೂ ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೋ ಅಂತಹ ನಿನಗಾಗಿ ಪೂಷದೇವನೂ ವಿಷ್ಣುವೂ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಪುಂಪಶುಗಳನ್ನು ಪಕ್ವಮಾಡಲಿ. ದ್ರೋಣಕಲಶ, ಪೂತಭೃತ್ ಮತ್ತು ಅಧವನೀಯವೆಂಬ ಮೂರು ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ಸಹ ನಿನಗಾಗಿ ಮದಕರವಾದುದೂ, ವೃತ್ರನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ ಸೋಮವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ.

English Translation.

For you, Indra, whom all the Maruts, alike pleased, exalt, may Pushan and Vishnu dress for you a hundred buffaloes, and to him may the three streams flow with the inebriating, foe-destroying Soma.

|| ವಿಕೀರ್ಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪೂಷಾ ವಿಷ್ಣುಃ ಶತಂ ಮಹಿಷಾನ್ ಪಚೇತ್—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ಪೂಷನೆಂಬ ದೇವನೂ, ವಿಷ್ಣುವೂ ನಿನಗಾಗಿ ನೂರು ಪಶುಗಳನ್ನೂ (ಕೋಣಗಳನ್ನೂ) ಪಕ್ವಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ಈ ಪಶುಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವ ವಿಷಯವು ಅನೇಕಕಡೆ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಒಂದೊಂದುಕಡೆ ಒಂದೊಂದು ಸಂಖ್ಯಾ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ—

ಪಚಂತಿ ತೇ ವೃಷಭಾ ಅಶ್ವಿ ತೇಷಾಂ ಪೃಷ್ಠೇಣ ಯನ್ಮಥಾವನ್ ಹೂಯಮಾಣಃ |
(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೨೮-೩)

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಜಮಾನರು ನಿನಗಾಗಿ ವೃಷಭ ಅಥವಾ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಎತ್ತುಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಪಕ್ವಮಾಡುವರು. ಅದನ್ನು ನೀನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತೀಯೆ ಎಂದು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಎತ್ತುಗಳು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯಾನಿರ್ದೇಶವಿಲ್ಲ.

ಅನಾ ತೇ ತುಮ್ನಂ ವೃಷಭಂ ಪಚಾನಿ ತೀವ್ರಂ ಸುತಂ ಪಂಚದಶಂ ನಿ ಸಿಂಚಿಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೨೭-೨)

ಇಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಎತ್ತನ್ನು (ಅದರ ಮಾಂಸವನ್ನು) ಬೇಯಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಹದಿನೈದು ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಋಷಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಘಸತ್ತ ಇಂದ್ರ ಉಕ್ಷಣಃ ಪ್ರಿಯಂ ಕಾಚಿತ್ಕೇರಂ ಹವಿರ್ವಿಶ್ವಸ್ಮಾದಿಂದ್ರ ಉತ್ತರಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೬-೨)

ಇಂದ್ರನು ಎತ್ತಿನ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಲಿ. ಪ್ರಿಯಕರವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಉಕ್ಷೋ ಹಿ ಮೇ ಪಂಚದಶ ಸಾಕಂ ಪಚಂತಿ ವಿಂತತಿಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೮೬-೪)

ಯಜಮಾನರು ನನಗಾಗಿ ಹದಿನೈದು ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತು ವೃಷಭಗಳನ್ನು (ಎತ್ತುಗಳನ್ನು) ಪಕ್ವಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಶತಂ ಮಹಿಷಾನ್ ಕ್ಷೀರಸಾಕನೋದನಂ ವರಾಹಮಿಂದ್ರ ಭುಮುಷಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೮-೭೭-೧೦)

ಇಲ್ಲ ನೂರು ಮಹಿಷಗಳನ್ನು ಪಾಕಮಾಡಿದ ವಿಷಯವೂ

ಸಖಾ ಸಸ್ಯೇ ಅಪತಿತ್ತಾಯಮಗ್ನಿರಸ್ಯ ಕೃತ್ವಾ ಮಹಿಷಾ ತ್ರಿ ಶತಾನಿ |

(ಋ. ಸಂ. ೫-೨೯-೭)

ಇಲ್ಲ ಮುನ್ನೂರು ಮಹಿಷಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಪಕ್ವಮಾಡಿದ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಇದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಕ್ಷೋದೋ ಮಹಿ ನೃತಂ ನದೀನಾಂ ಪಂಷ್ಕಿತಮಸ್ಯಜ ಉರ್ಮಿಮುಷಾಂ |
ತಾಸಾನುನು ಪ್ರವತ ಇಂದ್ರ ಪಂಥಾ ಸ್ಪ್ರಾದ್ವಯೋ ನೀಚೀರಪಸುಃ
ಸಮುದ್ರಂ || ೧೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಕ್ಷೋದಃ | ಮುಹಿ | ವೃತಂ | ನದೀನಾಂ | ಪರಿಸ್ಥಿತಂ | ಅಸೃಜಃ | ಊಮಿಂ | ಅಪಾಂ |
ತಾಸಾಂ | ಅನು | ಪ್ರವತಃ | ಇಂದ್ರ | ಪಂಥಾಂ | ಪ್ರ | ಅರ್ಧಯಃ | ನೀಚೀಃ | ಅಪಸಃ | ಸಮುದ್ರಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಮುಹಿ ಮಹದ್ವೃತಂ ವೃತ್ತೇಣ ಪರಿವೃತಮಾಚ್ಛಾದಿತಂ ಪರಿಸ್ಥಿತಂ ಪರಿತಃ ಸ್ಥಿತಂ ನದೀನಾಂ ಸಿಂಧೂನಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಕ್ಷೋದ ಉದಕಮಾಸೃಜಃ | ಅ ಸಮಂತಾತ್ಸೃಷ್ಟವಾನಸಿ | ಯೇನ ನದ್ಯಃ ಪೂರ್ಣಾಃ ಪ್ರವಹೇಯುಸ್ತದಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಾಮುದಕಾನಾಮೂಮಿಂ ಸಮೂಹಂ ಸೃಷ್ಟವಾನಸಿ | ಪುನರ್ವಚನಮಾದರಾರ್ಥಂ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಾಸಾಂ ನದೀನಾಂ ಸಂಬಂಧಿನಃ ಪಂಥಾಂ ಪಥೋ ಮಾರ್ಗಾನ್ ಪ್ರವತಃ ಪ್ರವಹಾನನ್ಯಕಾರ್ಷೀರಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅನ್ನಿತ್ಯುಪಸರ್ಗಯೋಗ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರಃ | ಕಿಂಚ ನೀಚೀಃ ಪ್ರವಹಾಭಿಮುಖೀಃ | ನೇಗಯುಕ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಸೋಽಪ ಉದಕಾನಿ | ಅಪಸ ಇತ್ಯಪ ಏವಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ಸಮುದ್ರಮುದಧಿಂ ಸ್ವಾರ್ಧಯಃ | ಸ್ವಾಗಮಯಃ | ಅಸ್ವಾರ್ಧಯತಿರ್ನಯನಕರ್ಮಾ ||

| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ |

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಮುಹಿ—ಪ್ರಭೂತನಾದುದೂ | ವೃತಂ—ವೃತ್ತನಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೂ | ಪರಿಸ್ಥಿತಂ—ಸುತ್ತುವರೆದು ನಿಂತಿರುವುದೂ ಆದ | ನದೀನಾಂ ಕ್ಷೋದಃ—ನದಿಗಳ ಉದಕವನ್ನು | ಅ ಅಸೃಜಃ—ಬಿಡಿಸಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತಾಸಾಂ—ಅ ನದಿಗಳ | ಅಪಾಂ—ಉದಕಗಳ | ಊಮಿಂ—ಪ್ರವಾಹಗಳನ್ನು | ಪ್ರವತಃ ಪಂಥಾಂ—ಪ್ರವಾಹಮಾರ್ಗಗಳುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ | ಅನು—ಮಾಡಿದ | ನೀಚೀಃ—ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ | ಅಪಸಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಸಮುದ್ರಂ—ಉದಧಿಗೆ | ಸ್ವಾರ್ಧಯಃ—ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಭೂತನಾದುದೂ, ವೃತ್ತನಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೂ, ಸುತ್ತುವರೆದು ನಿಂತಿರುವುದೂ ಆದ ನದಿಗಳ ಉದಕವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅದೇ ಪ್ರವಾಹಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ತಗ್ಗು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಉದಕಗಳನ್ನು ಉದಧಿಗೆ ಹರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ.

English Translation.

You have set free the greatly obstructed and arrested water of the rivers, the afflux of the waters : you have directed them, Indra, upon their downward paths : you have sent them rapidly down to the ocean.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏ॒ನಾ ತಾ ವಿಶ್ವಾ ಚ॒ಕ್ವ॒ನಾಂ ಸ॒ಮಿದ್ರಂ ಮ॒ಹಾ॒ಮುಗ್ರ॑ಮು॒ಜುಯಂ॑ ಸ॒ಹೋ॒-
ದಾಂ |

ಸು॒ವೀ॒ರಂ ತ್ವಾ ಸಾ॒ಯುಧಂ॑ ಸು॒ವಜ್ರ॑ನಾ ಬ್ರ॒ಹ್ಮ ನ॒ವ್ಯಮ॑ವ॒ಸೇ ವ॒ವೃತ್ಯಾತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏ॒ವ | ತಾ | ವಿಶ್ವಾ | ಚ॒ಕ್ವ॒ನಾಂ ಸಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಮ॒ಹಾ | ಉ॒ಗ್ರಂ | ಅ॒ಜು॒ಯಂ | ಸ॒ಹೋ॒ದಾಂ |

ಸು॒ವೀ॒ರಂ | ತ್ವಾ | ಸು॒ಆ॒ಯುಧಂ | ಸು॒ವಜ್ರಂ | ಆ | ಬ್ರ॒ಹ್ಮ | ನ॒ವ್ಯಂ | ಅವ॒ಸೇ | ವ॒ವೃತ್ಯಾತ್ ||೧೩||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ನವ್ಯಂ ನೂತನಮನ್ಮೈರಕೃತಪೂರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತಾಭಿಃ ಕೃತಂ ಸ್ತೋತ್ರ-
ಮವಸೇತ್ಯಸ್ಮಾಕಂ ರಕ್ಷಣಯಾ ವವೃತ್ಯಾತ್ ಆವರ್ತಯತು | ಕೀದೃಶಂ ತ್ವಾಂ | ಏವೈವಮುಕ್ತಪ್ರಕಾರೇಣ
ತಾ ತಾನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚಕ್ವನಾಂಸಂ ಕೃತವಂತಮಿಂದ್ರವಿಾಶ್ವರಂ
ಮಹಾಂ ಮಹಾಂತಮುಗ್ರಮೋಜಸ್ವಿನಮಜುಯಂವಜರಂ ಸಹೋದಾಂ ಸಹಸೋ ಬಲಸ್ಯ ದಾತಾರಂ
ಸುವೀರಂ ಶೋಭನಾ ವೀರಾ ಮರುತೋ ಯಸ್ಯ ತಂ ಸ್ವಾಯುಧಂ ಶೋಭನಾಯುಧಂ ಸುವಜ್ರಂ
ಶೋಭನವಜ್ರೋಪೇತಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಃ ||

(ಎಷ್ಟಿ ಇಂದ್ರನೇ) ಏವ—ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದಂತೆ | ತಾ ವಿಶ್ವಾ—ಸುಮಸ್ತು ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ |
ಚಕ್ವನಾಂಸಂ—ನೆರವೇರಿಸಿದವನೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಪ್ರಭುವಾದವನೂ | ಮಹಾಂ—ಮಹಾತ್ಮನೂ | ಉಗ್ರಂ—
ಓಜಸ್ವಿಯೂ | ಅಜುಯಂ—ಜರಾರಹಿತನೂ | ಸಹೋದಾಂ—ಬಲಪ್ರದನೂ | ಸುವೀರಂ—ವೀರರಾದ
ಮರುತ್ತುಗಳುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ವಾಯುಧಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಆಯುಧಗಳುಳ್ಳವನೂ | ಸುವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧ
ವಿಶಿಷ್ಟನೂ ಆದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನ | ನವ್ಯಂ—ನೂತನವಾದ | ಬ್ರಹ್ಮ—(ನಮ್ಮ)ಸ್ತೋತ್ರವು | ಅವಸೇ—
ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಆ ವವೃತ್ಯಾತ್—ಕರೆತರಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಷ್ಟಿ ಇಂದ್ರನೇ ಮೇಲೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣಿತವಾದಂತೆ ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದವನೂ, ಪ್ರಭುವಾದವನೂ
ಮಹಾತ್ಮನೂ, ಓಜಸ್ವಿಯೂ, ಜರಾರಹಿತನೂ, ಬಲಪ್ರದನೂ, ವೀರರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನಿರುವವನೂ, ಉತ್ತಮ
ವಾದ ಆಯುಧವುಳ್ಳವನೂ, ವಜ್ರಾಯುಧವಿಶಿಷ್ಟನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನ ನೂತನವಾದ ನಮ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರವು ನಮ್ಮ
ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆತರಲಿ.

English Translation.

May our new prayer bring to our protection you, Indra, who are the maker of all these (things that exist) : who are mighty, fierce, undecaying the giver of strength, having excellent descendants, the Maruts, well-armed, the bearer of the thunderbolt.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೋ ವಾಜಾಯ ಶ್ರವಸ ಇಷೇ ಚ ರಾಯೇ ಧೇಹಿ ದ್ಯುಮತ ಇಂದ್ರ
ವಿಸ್ತ್ರಾನ್ |

ಭರದ್ವಾಜೇ ಸ್ವವತ ಇಂದ್ರ ಸೂರೀನ್ದಿವಿ ಚ ಸ್ತೃಧಿ ಪಾರ್ಯೇ ನ ಇಂದ್ರ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ವಾಜಾಯ | ಶ್ರವಸೇ | ಇಷೇ | ಚ | ರಾಯೇ | ಧೇಹಿ | ದ್ಯುಮತಃ | ಇಂದ್ರ | ವಿಸ್ತ್ರಾನ್ |
ಭರತ್ವಾಜೇ | ಸ್ವವತಃ | ಇಂದ್ರ | ಸೂರೀನ್ | ದಿವಿ | ಚ | ಸ್ತೃ | ಧಿ | ಪಾರ್ಯೇ | ನಃ | ಇಂದ್ರ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಂ ದ್ಯುಮತೋ ದೀಪ್ತಿಮತೋ ವಿಸ್ತ್ರಾನ್ದೇಧಾವಿನೋ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ವಾಜಾಯ
ಬಲಾಯ ಶ್ರವಸೇ ಯಶಸ ಇಷೇ ಜಾನ್ವಾಯ ಚ ರಾಯೇ ಧನಾಯ ಧೇಹಿ | ಧಾರಯ | ಅಸಿ ಚ ಹೇ
ಇಂದ್ರ ಭರದ್ವಾಜೇ ಮಯಿ ಸ್ವವತೋ ಮನುಷ್ಯವತಃ | ಪರಿಚಾರಕಯುಕ್ತಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೂರೀನ್ ತವ
ಸ್ತೋತ್ರಾನ್ ಪುತ್ರಸೌತ್ರಾನ್ ಕುರ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪಾರ್ಯೇ ಸಾರಣೀಯ ಅಗಾಮಿವಿ
ಚ ದಿವಿ ದಿವಸ ಏಧಿ ಸ್ತ ನಃ | ಅಸ್ಮಾಕಂ ರಕ್ಷಿತಾ ಖಲು ಭವೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

! ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ !

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ದ್ಯುಮತಃ—ಕಾಂತಿಯುತರಾದವರೂ |
ವಿಸ್ತ್ರಾನ್—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ವಾಜಾಯ—ಶಕ್ತಿಗಾಗಿಯೂ | ಶ್ರವಸೇ—ಕೀರ್ತಿ
ಗಾಗಿಯೂ | ಇಷೇ—ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ರಾಯೇ ಚ—ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಹ | ಧೇಹಿ—ಧರಿಸು | ಇಂದ್ರ—
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಭರದ್ವಾಜೇ—ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನಗೆ | ಸ್ವವತಃ—ಸೇವಕರೊಡಗೂಡಿದವರೂ | ಸೂರೀನ್—
ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು (ಅನುಗ್ರಹಿಸು) | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪಾರ್ಯೇ ಚ
ದಿವಿ—ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳೂ ಸಹ | ನಃ—ನಮಗೆ | ಏಧಿ ಸ್ತ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಕಾಂತಿಯುತರಾದವರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಆದ ನಮ್ಮನ್ನು ನಮಗೆ ಅನ್ನಲಾಭಾರ್ಥರಾಗಿಯೂ, ಯಶಃಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೂ, ಶಕ್ತಿಲಾಭಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಧನಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪೋಷಿಸು ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನಗೆ ಸೇವಕರೊಡಗೂಡಿದವರೂ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ನಮಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದು.

English Translation.

Resplendent Indra, uphold us who are devout, for (the obtaining of) food, of sustenance, of nourishment, of wealth : bestow upon Bharadwaja pious posterity, with numerous attendants : be with us, Indra, every future day.

|| ನಿಶೇಷವಿಸಯಗಳು ||

ಈ ಸೂಕ್ತದ ಉಪಸಂಹಾರರೂಪವಾದ ಈ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಯೆನಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ಧನಾದಿಗಳನ್ನೂ, ಅನ್ನವನ್ನೂ, ವೀರರಾದ ಪುತ್ರರನ್ನೂ, ದೀರ್ಘವಾದ ಆಯುಷ್ಯನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಭರದ್ವಾಜಮುಷಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಯಾ ವಾಜಂ ದೇವಹಿತಂ ಸನೇಮು ಮದೇಮು ಶತಹಿಮಾಃ ಸುವೀರಾಃ |

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಾ | ವಾಜಂ | ದೇವಹಿತಂ | ಸನೇಮು | ಮದೇಮು | ಶತಹಿಮಾಃ | ಸುವೀರಾಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಷಷ್ಠೇಽಹನಿ ತೃತೀಯಸವನೇ ಐವ್ರಹ್ಮಣಾಚ್ಯಂಸಿಶಸ್ವೀಽನುರೂಪತ್ವಚಿಸ್ಯಾಯಾ ವಾಜಮಿತಿ ತೃತೀಯಾ | ಸೂಕ್ತಿಕಂ ಚ | ಅಯಾ ವಾಜಂ ದೇವಹಿತಂ ಸನೇಮೇತಿ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾನುರೂಪಾ | ಅ. ೮-೩ | ಇತಿ ||

ಅಯಾನಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ದೇವಹಿತಂ ದೇವೇನ ದ್ಯೋತಮಾನೇಂದ್ರೇಣ ದತ್ತಂ ವಾಜಮನ್ನಂ ಸನೇಮು | ವಯಂ ಸಂಭಜೇಮು | ಅಸಿ ಚ ಸುವೀರಾಃ ಶೋಭನಪುತ್ರೋಪೇಕಾ ವಯಂ ಶತಹಿಮಾಃ ತತಂ ಸಂವತ್ಸರಾನ್ ಮದೇಮು | ದೃಷ್ಟ್ಯಾಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಯಾ—ಈ ಸ್ತುತಿಯ ಫಲವಾಗಿ | ದೇವಹಿತಂ—ಇಂದ್ರನಿಂದ ದತ್ತವಾದ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಸನೇಮ—(ನಾವು) ಭುಜಿಸುವಂತಾಗಲಿ | ಸುವೀರಾಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ನಾವು | ಶತಹಿಮಾಃ—ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳು | ಮದೇಮ—ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರೋಣ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಸ್ತುತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ನಾವು ಭುಜಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿದ ನಾವು ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದಿರೋಣ

English Translation.

May we, by this (praise), obtain food granted by the deity: may we, blessed with excellent male descendants, be happy for a hundred wintness.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತಮು ಷ್ವಹೀತಿ ಪಂಚದಶರ್ಚಂ ತೈ ತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭನ್ಯಂದ್ರಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ತಮು ಷ್ವಹೀತಿ || ಅಭಿಜಿತಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತನ್ನಿವಿದ್ವಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತಮು ಷ್ವಹೀತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೮-೫ | ಇತಿ || ಇಂದ್ರಾಗ್ನೋಃ ಕುಲಾಯನಾನ್ಯೈಕಾಹೇಽಸಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏತನ್ನಿವಿದ್ವಾನಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ತಿಷ್ಠಾ ಹರೀ ತಮು ಷ್ವಹೀತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೯-೭ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಸಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯೇ || ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ತಮು ಷ್ವಹಿ ಯೋ ಅಭಿಭೂತೋಜಾಃ ಸುತ ಇತ್ಯಂ ನಿಮಿಶ್ಚ ಇಂದ್ರ ಸೋಮ ಇತಿ ತ್ರೀಣಿ | ಐ. ಅ. ೫-೨-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ತಮು ಷ್ವಹಿ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭದ್ರಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ತಮು ಷ್ವಹಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಜಿತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮು ಷ್ವಹಿ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ವಾನಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ತಮು ಷ್ವಹಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಕುಲಾಯನಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ, ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿಶ್ವಾಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ತಿಷ್ಠಾ ಹರೀ ತಮು ಷ್ವಹೀತಿ

ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೭) ವಿನೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಮಹಾವ್ರತವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಷ್ಟೇನಲ್ಪಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚನಾರಣ್ಯಕದಲ್ಲಿದೆ (ಐ. ಅ. ೫-೨-೨) ತಮು ಷ್ವಹಿ ಯೋ ಅಭಿಭೂತ್ಯೋಜಾಃ ಸುತ ಇತ್ತ್ವಂ ನಿಮಿಶ್ಚ ಇಂದ್ರ ಸೋಮ ಇತಿ ಶ್ರೀಣಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೮

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೧೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೪, ೫, ೬ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಮಂತ್ರ—೧೫ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಶ್ಛುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮು ಷ್ವಹಿ ಯೋ ಅಭಿಭೂತ್ಯೋಜಾ ವನ್ನನ್ನವಾತಃ ಪುರುಹೂತ ಇಂದ್ರಃ |

ಅಷಾಲ್ಹಮುಗ್ರಂ ಸಹಮಾನಮಾಭಿಗೀರ್ಭಿರ್ವರ್ಧ ವೃಷಭಂ ಚರ್ಷಣೀನಾಂ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಉಂ ಇತಿ | ಸ್ವಹಿ | ಯಃ | ಅಭಿಭೂತ್ವಿಂಜಾಃ | ವನ್ನತ್ | ಅವಾತಃ | ಪುರುಹೂತಃ | ಇಂದ್ರಃ |

ಅಷಾಲ್ಹಂ | ಉಗ್ರಂ | ಸಹಮಾನಂ | ಅಭಿಃ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ವರ್ಧ | ವೃಷಭಂ | ಚರ್ಷಣೀನಾಂ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಭಿಭೂತ್ಯೋಜಾ ಅಭಿಭಾವುಕತೇಜಾ ವನ್ನನ್ ಶಕ್ರೋನ್ವಿಸನ್ ಅವಾತಃ ಶತ್ರುಭಿರಹಿಸಿತಃ || ವನೋತೇರ್ನಿಷ್ಕಾಂತಸ್ಯ ನೆಜ್ಜಾವರ್ಷ್ಯ ರೂಪಂ | ಯದ್ವಾ ವಾತೇರ್ವಾತಂ || ಅನಭಿಗತಃ ಪುರುಹೂತೋ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೋ ಯ ಇಂದ್ರೋಽಸ್ತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಹೇ ಭರದ್ವಾಜ ತಮು ಷ್ವಹಿ | ತಮೇವೇದ್ರಂ ಸ್ವಹಿ | ಅಪಿ ಚಾಭಿರ್ವಕ್ಷ್ಯಮಾಜಾಭಿಗೀರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಭಿರ್ವಾಗ್ನಿಪ್ರಿಯಂದ್ರಂ ವರ್ಧ | ವರ್ಧಯ | ಕೀದೃಶಂ | ಅಷಾಲ್ಹಮನಭಿಭೂತಮುಗ್ರಮುದ್ಗೂರ್ಣಮೋಜಸ್ತಿನಂ ವಾ ಸಹಮಾನಂ ಶಕ್ರೋನಭಿಭವಂತಂ ಚರ್ಷಣೀನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಸಂಬಂಧಿನಂ ವೃಷಭಂ ವರ್ಷಿತಾರಂ ||

। ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಅಭಿಭೂತೋ ಜಾಃ—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕವಾದ ಓಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ | ವನ್ತನ್—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ | ಅವಾತಃ—ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದಿರುವವನೂ | ಪುರುಹೂತಃ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರಿಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನಿರುವನೋ | ತಮು—ಅವನನ್ನೇ | ಸ್ವುಹಿ—ಸ್ತುತಿಸು | ಅಪ್ರಾಹ್ಯಂ—ಅಪ್ರತಿಹತನೂ | ಉಗ್ರಂ—ಭಯಂಕರನೂ | ಸಹಮಾನಂ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಚಿರ್ಷಣೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ವ್ಯಷಭಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಭಿಃ ಗೀರ್ಭಿಃ—ಇದೇ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ವರ್ಧ—ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಶತ್ರುಧರ್ಷಕವಾದ ಓಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡದಿರುವವನೂ, ಅನೇಕರಿಂದ ಕರಿಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನಿರುವನೋ ಅವನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸು. ಅಪ್ರತಿಹತನೂ, ಭಯಂಕರನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಇದೇ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Praise him who is Indra, the invoked of many, endowed with overpowering vigour, the destroyer (of foes), unharmed by them; exalt with these praises the irresistible, fierce, victorious Indra, the showerer (of benefits) upon mankind.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಸ ಯುಧ್ಧಃ | ಸತ್ವಾ ಖಜಕೃತ್ಸಮದ್ವಾ ತುವಿಮ್ರಕ್ಷೋ ನದನುಮಾ ಯುಜೀಷೀ |
ಬ್ರಹದ್ರೇಣುಶ್ಚೈವನೋ ಮಾನುಷೀಣಾಮೇಕಃ ಕೃಷ್ಣೀನಾಮುಭವತ್ಸಹಾವಾ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಸ | ಯುಧ್ಧಃ | ಸತ್ವಾ | ಖಜಕೃತ್ | ಸಮತ್ವಾ | ತುವಿಮ್ರಕ್ಷೋ | ನದನುಮಾನ್ | ಯುಜೀಷೀ |
ಬ್ರಹದ್ರೇಣುಃ | ಚೈವನಃ | ಮಾನುಷೀಣಾಂ | ಏಕಃ | ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ | ಅಭವತ್ | ಸಹಾವಾ || ೨ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಬೃಹದ್ರೇಣುಬೃಹದತೋ ಮಹತೋ ರೇಣೋಃ ಸಾಂಸೋರುತ್ಥಾಪಕಃ | ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ಟಿತಿ ಯಾವತ್ | ಏಕೋ ಮುಖ್ಯಃ ಸಹಾವಾ ಬಲವಾನ್ ಸ ಇಂದ್ರೋ ಮಾನುಷೀಣಾಂ ಮನೋಃ ಸಂಬಂಧಿನೀನಾಂ ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಯಜಮಾನಾನಾಂ ಚ್ಯವನೋಽಭಿಗಂತಾಭವತ್ | ಅಸೀತ್ | ಕೀದೃಶಃ | ಯುಧೋ ಯೋದ್ಧಾ ಸತ್ವಾ ದಾತಾ || ಸನೋತೇರಿದಂ ರೂಪಂ || ಖಜಕೃತ್ ಖಜಾನಾಂ ಸಂಗ್ರಾಮಾಣಾಂ ಕರ್ತಾ || ಖಜ ಇತಿ ಸಂಗ್ರಾಮನಾಮೈತತ್ || ಸಮದ್ವಾ | ಯಜಮಾನೈಃ ಸಹ ಮದಃ ಸಮತ್ ತದ್ವಾನ್ | ತುವಿಮೃಕ್ಷಃ | ಮೃಕ್ಷತಿಃ ಸಂಸ್ತೇಹನಕರ್ಮಾ || ತುವೀನಾಂ ಬಹೂನಾಂ ವರ್ಷಣೀನ ಸಂಸ್ತೇಹನಕರ್ತಾ ನದನುಮಾನ್ ತಬ್ಧವಾನ್ಯಜೇಷೀ | ಯಜೇಷಶಬ್ದೇನ ಸವನದ್ವಯಾಭಿಷುತಃ ಪುನಸ್ತೃತೀಯ-ಸವನೇಽಪ್ಯಭಿಷುತಃ ಸೋಮ ಉಚ್ಯತೇ | ತದ್ವಾನ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯುದ್ಧಃ—ಯೋಧನೂ | ಸತ್ವಾ—ಉದಾರವಾದ ದಾನ್ವಿಯೂ | ಖಜಕೃತ್— ಸಂಗ್ರಾಮಗಳ ಕರ್ತನೂ | ಸಮದ್ವಾ—ಯಜಮಾನರೊಂದಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುವವನೂ | ತುವಿಮೃಕ್ಷಃ—ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಕರ್ತನೂ | ನದನುಮಾನ್—ಶಬ್ದವಂತನೂ | ಯಜೇಷೀಃ—ಗತರಸವಾದ ಸೋಮವುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಸಃ—ಆ ಇಂದ್ರನು | ಬೃಹದ್ರೇಣುಃ—(ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ) ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಧೂಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವವನೂ | ಏಕಃ—ಅತಿ ಮುಖ್ಯನೂ | ಸಹಾವಾ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ಮಾನುಷೀಣಾಂ—ಮನುಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ | ಕೃಷ್ಣೀನಾಂ—ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ | ಚ್ಯವನಃ—ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ | ಅಭವತ್—ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಯೋಧನೂ, ಉದಾರವಾದ ದಾನ್ವಿಯೂ, ಯುದ್ಧಗಳ ಕರ್ತನೂ ಯಜಮಾನರೊಂದಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುವವನೂ, ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರ್ತನೂ, ಶಬ್ದವಂತನೂ, ಋಜೇಷವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಧೂಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವವನೂ ಅತಿಮುಖ್ಯನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಮತ್ತು ಮನುಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

English Translation

He is ever the combatant, the donor, the engaged in battle, the sympathizer (with the sacrificer), the benefactor of many, the loud-sounding, the partaker of the stale libation, the stirrer up of dust (in strife), the chief protector of men, the descendants of Manu, the endowed with strength.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಹ ನು ತ್ಯದದನಾಯೋ ದಸ್ಯೂರೇಕಃ ಕೃಷ್ಣೀರವನೋರಾರ್ಯಾಯ |
ಅಸ್ತಿ ಸ್ವಿನ್ನು ವೀರ್ಯಂ ತತ್ ಇಂದ್ರ ನ ಸ್ವಿದಸ್ತಿ ತದ್ವತುಥಾ ವಿ ವೋಚಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಹ | ನು | ತ್ಯತ್ | ಅದಮಯಃ | ದಸ್ಯೂನ್ | ಏಕಃ | ಕೃಷ್ಣೀಃ | ಅವನೋಃ | ಆರ್ಯಾಯ |
ಅಸ್ತಿ | ಸ್ವಿತ್ | ನು | ವೀರ್ಯಂ | ತತ್ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ನ | ಸ್ವಿತ್ | ಅಸ್ತಿ | ತತ್ | ಋತುತ್ಯಥಾ |
ವಿ | ವೋಚಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ಯತ್ಯ ಸ ತ್ವಂ | ತ್ಯದಿತಿ ತಚ್ಚಬ್ಧಪರ್ಯಾಯಃ | ಅತ್ರ ಲಿಂಗವ್ಯತ್ಯಯಃ | ದಸ್ಯೂನ್ ಕರ್ಮಹೀನಾನ್ ಜನಾನ್ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಮದಮಯಃ | ದಾಂತಾನಕರೋಃ | ಹತಬ್ಧಃ ಪುರಣಾರ್ಥಃ | ಅಸಿ ಚೈಕೋ ಮುಖ್ಯತ್ವಂ ಕೃಷ್ಣೀಃ ಪುತ್ರದಾಸಾದೀನಾರ್ಯಾಯ ಕರ್ಮಕೃತೇ ಜನಾಯಾವನೋಃ | ಅದದಾಃ | ಏವಂ ಸ್ತವನ್ನೈಶ್ಯುಷಿರಿದ್ರಂ ಯದಾ ನಾದ್ರಾಕ್ಷೀತ್ತದಾ ತಸ್ಯ ವೀರ್ಯಸದ್ಭಾವೇ ವಿಚಿ-
ಕಿತ್ಸಮಾನಃ ಪರಾರ್ಥರ್ಚಮಾಹ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತವ ಯತ್ಪೂರ್ವಮುಕ್ತಂ ತದ್ವೀರ್ಯಂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಸ್ವಿನ್ನೈಸ್ತಿ | ಕಿಂಸ್ವಿದ್ವತತಿ | ಸ್ವಿನ್ನೈತಿ ವಿಚಿಕಿತ್ನಾಯಾಂ | ಯದ್ವಾ ನಾಸ್ತಿ ಸ್ವಿತ್ | ತದ್ವಲಮ್ವತುಥಾ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇ ವಿ ವೋಚಃ | ವಿಶೇಷೇಣ ಬ್ರೂಹಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತ್ಯತ್—ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು | ತ್ವಂ ಹಿ ನು—ನೀನೇ ಅಲ್ಲವೇ? ದಸ್ಯೂನ್—ಕರ್ಮರಹಿತರಾದ ದಸ್ಯುಜನರನ್ನು | ಅದಮಯಃ—ಶಮನಮಾಡಿರುವೆ | ಏಕಃ—ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನೇ | ಆರ್ಯಾಯ—ಕರ್ಮನಿರತನಾದ ಆರ್ಯನಿಗೆ | ಕೃಷ್ಣೀಃ—ಪುತ್ರಾದಿಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು | ಅವನೋಃ—ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ತತ್ ವೀರ್ಯಂ—ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು | ಸ್ವಿನ್ನು ಅಸ್ತಿ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೇ? | ನಾಸ್ತಿ ಸ್ವಿತ್—ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ? | ತತ್—(ಒಂದು ನೇಳೆ ಇದ್ದರೆ) ಆ ಬಲವನ್ನು | ಋತುತ್ಯಥಾ—ಆಯಾ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ | ವಿ ವೋಚಃ—ಪ್ರಕಟಪಡಿಸು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹರಡಿದೆ. ನೀನು ಕರ್ಮರಹಿತರಾದ ದಸ್ಯುಜನರನ್ನು ಶಮನಮಾಡಿರುವೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಖ್ಯನಾದ ನೀನೇ ಕರ್ಮನಿರತನಾದ ಆರ್ಯನಿಗೆ ಪುತ್ರಾದಿಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣಿತವಾದ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ? ಒಂದು ನೇಳೆ ಇದ್ದರೆ, ಆ ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಆಯಾ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸು.

English Translation.

You are he who has quickly humbled the Dasyus ; you are the chief one who has given posterity to the Arya; but Indra, is not verily your power such ? if it be not, then in due season confess.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸದಿದ್ಧಿ ತೇ ತುವಿಜಾತಸ್ಯ ಮನ್ಯೇ ಸಹಃ ಸಹಿಷ್ಠ ತುರತಸ್ತುರಸ್ಯ |

ಉಗ್ರಮುಗ್ರಸ್ಯ ತವಸ್ತವೀಯೋಽರಧ್ರಸ್ಯ ರಧ್ರತುರೋ ಬಭೂವ || ೪ ||

|| ಪವಪಾಠಃ ||

ಸತ್ | ಇತ್ | ಹಿ | ತೇ | ತುವಿಜಾತಸ್ಯ | ಮನ್ಯೇ | ಸಹಃ | ಸಹಿಷ್ಠ | ತುರತಃ | ತುರಸ್ಯ |

ಉಗ್ರಂ | ಉಗ್ರಸ್ಯ | ತವಃ | ತವೀಯಃ | ಅರಧ್ರಸ್ಯ | ರಧ್ರತುರಃ | ಬಭೂವ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂರ್ವಮಂತ್ರ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಬಲಸದಸದ್ಭಾವಂ ಸಂದಿಹ್ಯಾನಯಾ ಬಲಮಸ್ಮೀನೇತ್ಯವಧಾರಯಿ-
ನ್ನಾಹ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾದರ್ಥೇ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಸಹಿಷ್ಠ ಬಲವತ್ತಮೇಂದ್ರ ತುವಿಜಾತಸ್ಯ
ಬಹುಯಜ್ಞೇಷು ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಸ್ಯ ತುರತೋಽಸ್ಮಾನ್ ಹಿಂಸತಸ್ತುರಸ್ಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಿತುರ್ಬಲ-
ವತೋ ವಾ ತೇ ತವ ಸಹೋ ಬಲಂ ಸದಿದ್ಧಿದ್ಯಮಾನಮೇನಾಹಂ ಮನ್ಯೇ | ಉಗ್ರಸ್ಯೋಜಸ್ವಿನಸ್ತವಸಃ
ಪ್ರವೃದ್ಧಸ್ಯಾರಧ್ರಸ್ಯ ಶತ್ರುಭಿರ್ವಶೀಕರ್ತುಮಶಕ್ಯಸ್ಯ || ರಥೇರ್ವಶೀಕರಣಾರ್ಥಸ್ಯ ರೂಪಂ || ರಧ್ರತುರೋ
ವಶೀಕರಣೇಯಾನಾಂ ಸಪತ್ನಾ ನಾಂ ಹಿಂಸಕಸ್ಯ ತವ ಬಲಂ ಬಭೂವ | ಭವತ್ಯೇವ | ಕೇದೃಶಂ |
ಉಗ್ರಮುದೂರ್ಣಂ ತವೀಯಃ ಪ್ರವೃದ್ಧತೆರಂ | ಯತಸ್ತ್ವಂ ವ್ಯತ್ಪಾದೀನ್ ಶತ್ರುನ್ ಹಂಸ್ಯತಸ್ತೇ ಬಲಂ
ವಿದ್ಯತ ಏವೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಹಿಷ್ಠ — ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತುವಿಜಾತಸ್ಯ — ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿ-
ಸುವವನೂ | ತುರತಃ — ನಮ್ಮ ಹಿಂಸಕನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ | ತುರಸ್ಯ — ಹಿಂಸಾಕಾರಕನೂ ಆದ | ತೇ — ನಿನ್ನ |
ಸಹಃ — ಬಲವು | ಸದಿತ್ — ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವೆಂದೇ | ಮನ್ಯೇ — ನಂಬಿದ್ದೇನೆ | ಉಗ್ರಸ್ಯ — ಭಯಂಕರನೂ |

ತವಸಃ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | **ಅರಧ್ರಸ್ಯ**—ಅಪ್ರತಿಹತನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯು | **ಉಗ್ರಂ**—ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ | **ತವೀಯಃ**—ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ | **ರಧ್ರತುರಃ**—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವಾಗಿಯೂ | **ಬಭೂವ**—ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತನಾಗುವವನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಹಿಂಸಾಕಾರಕನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಬಲವು ಸತ್ಯಾತ್ಮಕವೆಂದೇ ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಭಯಂಕರನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ಅಪ್ರತಿಹತನೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯು ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದುದೂ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕವಾಗಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

English Translation.

Yet, most mighty one, I believe that power is verily always in you who are manifest at many rites, and are the enemy of (our) enemies; (the power) that is fierce in the fierce one, most mighty in the mighty one, most unassailable in the subduer (of foes).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತನ್ನಃ ಪುತ್ನಂ ಸಖ್ಯಮಸ್ತು ಯುಷ್ಮೇ ಇತ್ಥಾ ವದದ್ವಿವ್ರಲಮಂಗಳಿರೋಭಿಃ |
 ಹನ್ ಚ್ಯುತಚ್ಯುದ್ವಸ್ಯೇಷಯಂತಮ್ಪಣೋಃ ಪುರೋ ವಿ ದುರೋ ಅಸ್ಯ
 ವಿಶ್ವಾಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತನ್ | ನಃ | ಪುತ್ನಂ | ಸಖ್ಯಂ | ಅಸ್ತು | ಯುಷ್ಮೇ ಇತಿ | ಇತ್ಥಾ | ವದದ್ವಾಃ | ವಿವ್ರಲಂ | ಅಂಗಳಿಃ |
 ಹನ್ | ಅಚ್ಯುತಚ್ಯುತ್ | ದ್ವಸ್ಯ | ಇಷಯಂತಂ | ಮ್ಪಣೋಃ | ಪುರಃ | ವಿ | ದುರಃ | ಅಸ್ಯ | ವಿಶ್ವಾಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುತ್ನಂ ಪುರಾಣಂ | ಚಿರಕಾಲಾನುವರ್ತಿತೃರ್ಥಃ | ತಪ್ತಸಿದ್ಧಂ ನೋಽಸ್ಯದೀಯಂ ಸಖ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಸ್ಮೋತ್ಪಲಕ್ಷಣಂ ಸಖಿತ್ವಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯುಷ್ಮೇ ಯುಷ್ಮಾಸ್ತು | ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಬಹುವಚನಂ |

ದೇ ಅಚ್ಯುತಚ್ಯುತಚ್ಯುತಾನಾನುವಿಚಲಿತಾನಾಂ ಚ್ಯಾವಕ ದೇ ದಸ್ಮ ದರ್ಶನೀಯೇಂದ್ರ ತ್ವಮಿಷಯಂತೆ-
ಮಾಯುಧಾನಿ ಪ್ರೇರಯಂತೆಂ ವಲನೇತನ್ನಮಾನಮಸುರಮಿತ್ಥಾ ಸತ್ಯನೇವ ವದದ್ವಿಷ್ಟಾಂ
ಸ್ತುವದ್ವಿರಂಗಿರೋಭಿಃ ಸಹ ಹನ್ | ಹತವಾನಸಿ | ಅಪಿ ಚಾಸ್ಯ ವಲಸ್ಯ ಪುರೋ ನಗರಾಣಿ ವ್ಯುಹೋಃ |
ವ್ಯಗಮಯೇ | ವಿಯುಕ್ತಾನೈಕಾರ್ಷೀರೀತೈರ್ಥಃ | ವಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ದುರಃ ಪುರೀಣಾಂ ದ್ವಾರಕೈ
ವ್ಯುಹೋಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಪತ್ನೇಂ—ಪುರಾತನವಾದುದೂ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ | ನಃ ಸಖ್ಯಂ—
ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವು | ಯುಷ್ಮೇ—ನಿನ್ನೊಡನೆ | ಅಸ್ತು—ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರಲಿ | ಅಚ್ಯುತಚ್ಯುತ—ಅಚಲವಾದ
ಸರ್ವತಾದಿಗಳನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ | ದಸ್ಮ—ಆಕರ್ಷಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಇಸಯಂತೆಂ—
ಆಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ | ವಲಂ—ವಲನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ಇತ್ಥಾ—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | ವದದ್ವಿ—
ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದ | ಅಂಗಿರೋಭಿಃ—ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ | ದನ್—ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ | ಅಸ್ಯ—
ಇದೇ ವಲನ | ಪುರಃ—ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು | ವಿ ಯುಹೋಃ—ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ | ವಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ |
ದುರಃ—ಪಟ್ಟಣದ ದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ (ಸೀಳಿದ್ದೀಯೆ)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನವಾದುದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಶಾಶ್ವತ
ವಾಗಿರಲಿ. ಅಚಲವಾದ ಸರ್ವತಾದಿಗಳನ್ನೂ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನೂ, ಆಕರ್ಷಕನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,
ಆಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಲನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ
ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಕೊಂದಿದ್ದೀಯೆ. ಇದೇ ವಲನಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ್ದೀಯೆ. ಸಮಸ್ತವಾದ ಪಟ್ಟಣದ
ದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ ಸೀಳಿಹಾಕಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

May that our ancient friendship with you ever endure, as when
along with the Angirases, celebrating your praises, you beautiful Indra,
caster down of the immoveable (rocks), slew Vala hurling (his darts against
you), and forced open his cities, and all his gates.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವಲನೆಂಬ ಅಸುರನು ದೇವತೆಗಳ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆಗ
ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಸಹಾಯದಿಂದ ಆ ಗುಹೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು ಎಂಬ,
ಈ ವಿಷಯವು ಯಜುರ್ವೇದದ ತ್ರೈ. ಸಂ ೨-೧-೧-೧ ರಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು—

ಇಂದ್ರೋ ವಲಸ್ಯೆ ಬಿಲಮಪಾಣೋತ್ಪ್ತಯ ಉತ್ತಮಃ ಪಶುರಾಸೀತ್ತಂ ಪೃಷ್ಠಂ ಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ಯ-
ಹ್ಯೋದಕಿವದತ್ತಗಂ ಸಹಸ್ರಂ ಪಶವೋನೊದಾಯಂತೈ ಉನ್ನತೋಽಭವದ್ಯಃ ಪಶುಕಾಮಃ
ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರ ವತಮೈಂದ್ರಮುನ್ನತಮಾ ಲಭೇತೇಂದ್ರಮೇವ ಸ್ಯೇನ ಭಾಗಧೇಯೋನೋಪ ಧಾವತಿ
ಸ ಏನಾಸ್ಮೈ ಪಶೂನ್ವಯಚ್ಚೈತಿ ಪಶುಮಾನೇವ ಭವತ್ಯುನ್ನತೋ ಭವತಿ ||

ಈ ವಿಷಯವು ಋಗ್ವೇದದ ಇತರ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇತರ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ವಲನ ವಿಷಯವು—ಋ. ಸಂ. ೧-೬೨-೪, ೨-೧೧-೨೦; ೨-೧೪-೩; ೨-೧೫-೮; ೨-೧೨-೩; ೨-೨೪-೩; ೩-೩೦-೧೦; ೩-೩೪-೧೦; ೪-೫೦-೫; ೬-೧೮-೫; ೬-೩೯-೨; ೮-೧೪-೨; ೮-೨೪-೩೦; ೧೦-೬೨-೨; ೧೦-೬೬-೬; ೧೦-೬೮-೫; ೧೦-೬೮-೬; ೧೦-೬೮-೯; ೧೦-೬೮-೧೦; ೧೦-೧೩೮-೧ ಎಂಬ ಮುಕ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಲನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಪಡೆಗಳೆಂದು ಹೇಳುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಇವರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪಠೆ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಧನಿಕರೆಂದು ಅರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಅವನು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣೆ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡದಿರುವ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೂ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅವನು ಗೌರವಾರ್ಹನಲ್ಲದವನೆಂದೂ, ನೀಚಮನುಷ್ಯನೆಂದೂ ಮುಷಿಗಳು ಭಾವಿಸಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪಠೆ ಎಂಬುವನು ಒಬ್ಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಾದರೂ ಈ ಶಬ್ದದ ಬಹುವಚನ ಪ್ರಯೋಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪಠೆ ಎಂದು ಒಂದು ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪಠೆ ಎಂಬುವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಉದಹರಿಸಿರುವರು. ಪಠೆ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸರು ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಸುಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸರ್ಪತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಸರಮಾ ಎಂಬ ದೇವಶುನಿ (ದೇವಲೋಕದ ಹೆಣ್ಣುನಾಯಿ) ಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಶುನಿಯು ಪಠೆಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮಿತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹಸುಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿತು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಆ ಸರ್ಪತಗುಹೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹಸುಗಳನ್ನು ತಂದನೆಂದು ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ಕತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲ ೧೦೮ ನೆಯ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸರಮಾ ಎಂಬ ದೇವಶುನಿಗೂ ಪಠೆಗಳೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಏಸ್ವರವಾಗಿ ಇರುವುದು.

ಈ ಪಠೆಗಳೆಂಬುವರು ಈ ದೇವರ ಪೂರ್ವನಿವಾಸಿಗಳೆಂದೂ ಇವರು ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಕೆಲವರ ಅಭಿಮತವು. ಇವರು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಯಾವ ಸತ್ಯವಾರ್ತನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನ್ಯಾಯ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯಸಂಪಾದನೆಯೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಆಯುರರು ದಸ್ಯುಗಳೆಂತಲೂ, ನೀಚವೃತ್ತಿಯ ಮನುಷ್ಯರೆಂತಲೂ ಭಾವಿಸಿ ಆ ವಿಧವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಗಡೆಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಅಂತೂ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಪಠೆಗಳೆಂಬವರನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಪಠೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮುಕ್ತುಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ—

ಪಣಿಯಾಃ— ಎಂಬ ಶಬ್ದವು—ಋ. ಸಂ. ೧-೧೨೪-೧೦; ೧-೧೫೧-೯; ೪-೫೧-೩; ೬-೨೦-೪; ೧೦-೧೦೮-೬; ೧೦-೧೦೮-೮; ೧೦-೧೦೮-೨; ೧೦-೧೦೮-೪; ೧೦-೧೦೮-೬; ೧೦ ೧೦೮-೧೦; ೧೦-೧೦೮-೧೧ ಎಂಬ ಮುಕ್ತಗಲ್ಲಿಯೂ

ಪಣಿಃ—ಋ. ಸಂ. ೧-೩೩-೩; ೧-೧೮೦-೬; ೫-೬೧-೮;

ಪಣಿನಾ—ಋ. ಸಂ. ೪-೨೫-೬;

ಪಣಿನಾ ಇವ—ಋ. ಸಂ ೧-೩೨-೧೧;

ಪಣ್ಯಭಿಃ—ಋ. ಸಂ. ೪-೫೮-೪;

ಪಣಿಭ್ಯಃ—ಋ. ಸಂ. ೯-೨೨-೬;

ಪಣಿಂ—ಋ. ಸಂ. ೧-೯೩-೪; ೬-೪೪-೨೨; ೬-೫೧-೧೪; ೬-೬೧-೧; ೮-೪೫-೧೪; ೮-೬೫-೬; ೧೦-೬೬-೬; ೧೦-೧೫೬-೩;

ಪಣೀನ್—ಋ. ಸಂ ೧-೧೮೪-೨; ೬-೩೩-೨; ೬-೩೯-೨; ೭-೬-೩; ೭-೧೯-೯; ೮-೨೬-೧೦; ೮-೬೪-೨; ೮-೬೬-೧೦; ೧೦-೬೦-೬;

ಪಣೀನಾಂ—ಋ. ಸಂ. ೨-೨೪-೬; ೬-೪೫-೩೧; ೬-೫೩-೫; ೬-೫೩-೬; ೭-೯-೨; ೯-೩-೨;

ಪಣೀಃ—ಋ. ಸಂ. ೧-೮೩-೪; ೧-೧೮೨-೩; ೩-೫೮-೨; ೫-೩೪-೬; ೬-೧೩-೩; ೬-೫೩-೩; ೬-೫೩-೬; ೧೦-೯೨-೯೩;

ಪಣಾಃ—ಋ. ಸಂ. ೮-೯೭-೨.

ಎಂಬ ಮುಕ್ತಗಲ್ಲ ಪಠಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಪಠಗಳೆಂಬುವವು ವಲನೆಂಬ ಅಸುರನ ಸೈನಿಕರೆಂದು ಹೇಳುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಇವರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಷಯವು ಅನೇಕ ಮುಕ್ತಗಲ್ಲ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಹಿ ಧೀಭಿರ್ಹವ್ಯೋ ಅಸ್ತೃಗ್ರ ಈಶಾನಕೃತ್ ಹತಿ ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ |

ಸ ತೋಕಸಾತಾ ತನಯೇ ಸ ವಜ್ರೇ ವಿತಂತಸಾಯ್ಯೋ ಅಭವತ್ಸನುತ್ಸು ||೬||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಹಿ | ಧೀಭಿಃ | ಹವ್ಯಃ | ಅಸ್ತೃಃ | ಉಗ್ರಃ | ಈಶಾನಕೃತ್ | ಮಹತಿ | ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ |

ಸಃ | ತೋಕಸಾತಾ | ತನಯೇ | ಸಃ | ವಜ್ರೇ | ವಿತಂತಸಾಯ್ಯಃ | ಅಭವತ್ | ಸಮತ್ಸನುತ್ಸು || ೬ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಉಗ್ರ ಓಜಸ್ವೀಶಾನಕೃತ್ | ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾನಾನಾನ್ ಸಮರ್ಥಾನ್ಯರೋತೀತೀಶಾನಕೃತ್ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ಮಹತಿ ಪ್ರಭೂತೇ ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ | ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ ಇತಿ ಸಂಗ್ರಾಮಾನುಷ್ಯತತ್ | ಧೀಭಿಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವಾ ಹವ್ಯೋ ಜಯಾರ್ಥಿಭಿರಾಹ್ವಾತವ್ಯೋಽಸ್ತಿ | ಭವತಿ | ಹಿಶಬ್ಧಃ ಪಾದಪೂರಣಃ | ತೋಕಸಾತಾ ತೋಕಸ್ಯ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಸಾತಾ ಲಾಭೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ತನಯೇ ತತ್ಪುತ್ರೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ಸತಿ ಸ ಇಂದ್ರ ಅಹ್ವಾತವ್ಯೋಽಸ್ತಿ | ವಜ್ರೀ ವಜ್ರವಾನ್ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ವಿತಂತಸಾಯ್ಯೋಃ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿಸ್ತಾಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಂದನೀಯೋಽಭವತ್ | ಭವತಿ | ಯದ್ವಾ | ವಿತಂತಸಾಯ್ಯೋಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕಃ || ತಂತಸ ಇತಿ ಧಾತುರ್ಹಿಂಸಾಕರ್ಮಾ | ತಸ್ಯ ಕರ್ತರಿ ರೂಪಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಗ್ರಃ—ಓಜಸ್ವಿಯೂ | ಈಶಾನಕೃತ್—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವವನೂ ಆದ | ಸಃ ಹಿ—ಅವೇ ಇಂದ್ರನು | ಮಹತಿ—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ವೃತ್ತತೂರ್ಯೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಧೀಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ | ಹವ್ಯಃ—ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ | ಅಸ್ತಿ—ಆಗುತ್ತಾನೆ | ತೋಕಸಾತಾ—ಪುತ್ರಲಾಭದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ | ತನಯೇ—ಪೌತ್ರಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ | ಸಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಆಹೂತನಾಗುತ್ತಾನೆ | ವಜ್ರೀ—ವಜ್ರಾಯುಧಯುಕ್ತನಾದ | ಸಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸಮತ್ಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ವಿತಂತಸಾಯ್ಯೋಃ—ಅತಿಶಯ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ | ಅಭವತ್—ಆಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಓಜಸ್ವಿಯೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿದಾಯಕನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಭೂತವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪುತ್ರಲಾಭದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ, ಪೌತ್ರಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಆಹೂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಜ್ರಯುಕ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Fierce Indra, maker of rulers, you are he who is to be invoked with praises in a great conflict; you are he (who is to be invoked) for sons and grandsons, he, the wielder of the thunderbolt, who is to be especially glorified in battles.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಸ ಮಜ್ಜನಾ ಜನಿಮು ಮಾನುಷಾಣಾಮುತ್ಕೇನ ನಾನ್ಮಾತಿ ಪ್ರ ಸರ್ಪೇ |
 ಸ ದ್ವ್ಯಮ್ನೇನ ಸ ಶವಸೋತ ರಾಯಾ ಸ ವೀರ್ಯೇಣ ನೃತಮಃ ಸಮೋಕಾಃ ||

। ಪದವಾಹಃ ।

ಸಃ | ಮುಜ್ಜನಾ | ಜನಿಮು | ಮಾನುಷಾಣಾಂ | ಅಮರ್ತ್ಯೇನ | ನಾಮ್ನಾ | ಅತಿ | ಪ್ರ | ಸರ್ವೇ |

ಸಃ | ದ್ಯುಮ್ನೇನ | ಸಃ | ಶವಸಾ | ಉತ | ರಾಯಾ | ಸಃ | ವೀರ್ಯೇಣ | ಸ್ವತಮಃ | ಸಂಘಕಾಃ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಸ ಇಂದ್ರೋಽಮರ್ತ್ಯೇನ ವಿನಾಶರಹಿತೇನ ನಾಮ್ನಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ನಮಯಿತ್ವಾ ಮಜ್ಜನಾ ಬಲೇನ | ಮಜ್ಜನೇತಿ ಬಲನಾಮೃತತ್ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಜನಿಮು ಜನ್ಮ | ಸಂಘ-ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತಿ ಪ್ರ ಸರ್ವೇ | ಅತಿಪ್ರಪೇದೇ | ಸ ಇಂದ್ರೋ ದ್ಯುಮ್ನೇನ ಯಶಸಾ ಸಮೋಕಾಃ ಸಮಾನಸ್ಥಾನೋ ಭವತಿ | ಕಂಚಿ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಸಮೋಕಾ ಭವತಿ | ಉತಾಪಿ ಚ ಸ್ವತಮೋ ನೇತ್ಯತಮಃ ಸ ಇಂದ್ರೋ ರಾಯಾ ಧನೇನ ವೀರ್ಯೇಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಚಿ ಸಮೋಕಾ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅಮರ್ತ್ಯೇನ—ಮರಣರಹಿತವಾದುದೂ | ನಾಮ್ನಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೂ ಆದ | ಮಜ್ಜನಾ—ಬಲದಿಂದ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ—ಮಾನವರ | ಜನಿಮು—ಸಂತತಿಯನ್ನು | ಅತಿ ಪ್ರ ಸರ್ವೇ—ಅತಿಯಾಗಿ ವಿಶ್ವರಿಸಿದನು | ಸಃ—ಇಂದ್ರನು | ದ್ಯುಮ್ನೇನ—ಯಶಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ | ಸಮೋಕಾಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ಸಃ—ಅವನು | ಶವಸಾ—ಬಲದೊಂದಿಗೆ (ಒಟ್ಟಿಗಿರುತ್ತಾನೆ) | ಉತ—ಮತ್ತು | ಸ್ವತಮಃ—ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ | ಸಃ—ಇಂದ್ರನು | ರಾಯಾ—ಧನದೊಂದಿಗೂ | ವೀರ್ಯೇಣ—ಸಾಮರ್ಥ್ಯದೊಂದಿಗೂ (ಒಟ್ಟಿಗಿರುತ್ತಾನೆ).

। ಛಾಂದೋಃ ।

ಇಂದ್ರನು ಮರಣರಹಿತವಾದುದೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೂ ಆದ ಬಲದಿಂದ ಮಾನವರ ಸಂತತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಯಶಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೂ, ಬಲದೊಂದಿಗೂ, ಧನದೊಂದಿಗೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದೊಂದಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಧನಬಲಾದಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಇರುತ್ತವೆ.

English Translation.

With immortal, foe-humiliating might, he has promoted the (multiplied) birth of mankind ; he, the chief of leaders, dwells in the same dwelling with fame, with strength, with riches, with heroism.

ಅಮರ್ತ್ಯೇನ

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಸ ಯೋ ನ ಮುಹೇ ನ ಮಿಥೂ ಜನೋ ಭೂತ್ಸುಮಂತುನಾಮಾ ಚು-
ಮುರಿಂ ಧುನಿಂ ಚ ।

ವೃಣಕ್ವಿಪುಂ ಶಂಬರಂ ಶುಷ್ಣಮಿಂದ್ರಃ ಪುರಾಂ ಚ್ಯೌತ್ನಾಯ ಶಯಥಾಯ
ನೂ ಚಿತ್ ॥ ೮ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಸಃ | ಯಃ | ನ | ಮುಹೇ | ನ | ಮಿಥು | ಜನಃ | ಭೂತ್ | ಸುಮಂತುನಾಮಾ | ಚುಮುರಿಂ |
ಧುನಿಂ | ಚ |

ವೃಣಕ್ | ಪಿಪುಂ | ಶಂಬರಂ | ಶುಷ್ಣಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಪುರಾಂ | ಚ್ಯೌತ್ನಾಯ | ಶಯಥಾಯ | ನು | ಚಿತ್ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಯ ಇಂದ್ರೋ ನ ಮುಹೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಕದಾಪಿ ನ ಮುಹ್ಯತಿ | ಯಕ್ಲ ಮಿಥು ಮಿಥ್ಯಾ ವೃಥಾ
ಜನೋ ಜನಯಿತಾ ನ ಭೂತ್ ನ ಭವತಿ ಕಿಂತು ಸುಮಂತುನಾಮಾ ಪ್ರಜ್ಞಾನನಾಮಾ | ಪ್ರಖ್ಯಾತ-
ನಾಮೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ ಇಂದ್ರಃ ಪುರಾಂ ಶತ್ರುಸಂಬಂಧಿನೀನಾಂ ಪುರೀಣಾಂ ಚ್ಯೌತ್ನಾಯ ಚೈವನಾಯ
ನಾಶನಾಯ ಶಯಥಾಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ಮರಣಾಯ ಚ ನೂ ಚಿತ್ ಶೀಘ್ರಮೇವ ಕರ್ಮ ಕುರುತ ಇತಿ
ಶೇಷಃ | ತಥಾ ಚುಮುರಿಂ ಧುನಿಂ ಚೈತನ್ನಾಮಕಾವಸುರೌ ವೃಣಕ್ | ಅವೃಣಕ್ | ಹಂಸಿತವಾನಸಿ ||
ವೃಣಕ್ಪಿಪುಂಸಾಕರ್ಮಾಃ || ಅಪಿ ಚ ಪಿಪುಂ ಶಂಬರಂ ಶುಷ್ಣಮೇತನ್ನಾಮಕಾನ್ ತ್ರೀನಸುರಾನ್
ಹಂಸಿತವಾನಸಿ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ನ ಮುಹೇ—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ | ಮಿಥು—
ವ್ಯರ್ಥವಾದ | ಜನಃ—ಉತ್ಪಾದಕನಾಗಿ | ನ ಭೂತ್—ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ | ಸುಮಂತುನಾಮಾ—
ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಸಃ ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಪುರಾಂ—ಶತ್ರು ಪಟ್ಟಣಗಳ | ಚ್ಯೌತ್ನಾಯ—
ನಾಶಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ | ಶಯಥಾಯ—ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ | ನೂ ಚಿತ್—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿಯೇ (ಪ್ರಯತ್ನ
ಸುವನು) | ಚುಮುರಿಂ—ಚುಮುರಿಯೆಂಬುವನನ್ನೂ | ಧುನಿಂ ಚಿ—ಧುನಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ | ವೃಣಕ್—
ನಾಶಪಡಿಸಿದನು | ಪಿಪುಂ—ಪಿಪುವನ್ನೂ | ಶಂಬರಂ—ಶಂಬರನನ್ನೂ | ಶುಷ್ಣಂ—ಶುಷ್ಣನನ್ನೂ
(ಸಂಹರಿಸಿದನು)

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಯಾವನ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಯಾವುದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳ ನಾಶ ಕ್ರಾಂತಿಯೂ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹಾರಕ್ರಾಂತಿಯೂ ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಚುಮುರಿ, ಧುನಿ, ಪಿಪ್ರು, ಶಂಬರ ಮತ್ತು ಶುಷ್ಣ ಎಂಬ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು.

English Translation.

He who is never perplexed, who is no engenderer of that which is in vain, whose name is renowned, who promptly (exerts himself) for the overturning of the cities (of the Asuras), and for the destruction (of his foes); you (Indra), have indeed slain Chumuri, Dhuni, Pipru, Sambara and Sushna.

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು !

ಶುಷ್ಣ—ಇವನ ಹೆಸರು ಸುಮಾರು ೪೦ ಸಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಕುತ್ಸನ ಮುಖ್ಯ ಶತ್ರು. ಈ ಕುತ್ಸನಿಗೋಸ್ಕರ ಅಥವಾ ಕುತ್ಸನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರನು ಶುಷ್ಣನನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೪-೧೬-೧೨, ೫-೨೯-೯, ಇತ್ಯಾದಿ) ಅವನಿಗೆ ಕೊಂಬುಗಳಿವೆ (೧-೩೩-೧೨). ಮೊಟ್ಟೆಗಳಿವೆ (೬-೧೦-೧೦, ೧೧) ಅಂದರೆ ಮೊಟ್ಟೆಗಳಿಂದಾದ ಮರಿಗಳು (೧೦-೧೨-೧೧ನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ), ಇದರಿಂದ ಶುಷ್ಣನೂ ಒಂದು ಸರ್ಪವೆನ್ನಬಹುದು. ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ (ಶ್ರುತನಃ ೧-೫೪-೫). ಆರುಸಲ ಇವನಿಗೆ ಅಶುಷ (ನುಂಗುವ) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಅಗ್ನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಬಲವಾದ ಕೋಟೆಗಳು (೧-೫೧-೧೧) ಅಥವಾ ಕೋಟೆ (೪-೩೦-೧೩) ಇದೆ, ಇವು ಚಲಿಸುವ ಕೋಟೆಗಳು (೮-೧-೨೮). ಇಂದ್ರನು ಶುಷ್ಣನ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ನೀರುಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ (೧-೫೧-೧೧), ಶುಷ್ಣನನ್ನು ಬಡಿದು ಜಲಧಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. (ವಾಲ ೩-೮) ಅಥವಾ ಶುಷ್ಣನ ವಂಶವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗೀಯೋದಕವನ್ನು (ಸ್ವರ್ವತೀಃ) ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆ (೮-೪೦-೧೦) ನಾಲ್ಕುಸಲ ಶುಷ್ಣನಿಗೆ “ಕುಯವ” (ಕೆಟ್ಟ ಧಾನ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ ಕುಯವ ಎಂಬುದೇ ಎರಡು ಸಲ ಪ್ರಾಯಶಃ ಶುಷ್ಣನಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವಂತೆ ಇದೆ. (೧-೧೦೩-೮, ೧-೧೦೪-೩). ಇಂದ್ರ ಶುಷ್ಣರ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವು ಜಲವಿವೋಚನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಗೋವುಗಳ ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೂ ಅಗಬಹುದು. (೮-೮೫-೧೬). ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ, ಶುಷ್ಣನು ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿಮದ ಮಗ ಮತ್ತು ದಾನವನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (೫-೩೨-೪). ಶುಷ್ಣನು ಅವ್ಯತವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ದಾನವನು (ಕಾಶಕ).

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಶುಷ್ಣನು ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಕಾರಕನೆನ್ನಬಹುದು. ‘ಶುಷ್ಣ’ ಪದದ ಮೂಲವಾದ ಶುಷ್ ಧಾತುನಿಗೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟು ಅಥವಾ ಒಣಗಿಸು ಎಂದರ್ಥ. ಇದೂ ಅನಾವೃಷ್ಟಿ ಕಾರಕನೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ

ಶಂಬರರು—ಈ ಹೆಸರು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಇತರ ಪಿಶಾಚಿಗಳೊಡನೆಯೇ ಶಂಬರನು ಪ್ರಸಕ್ತನಾಗಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶುಷ್ಕ, ಪಿಪ್ಪು (೧-೧೦೧-೨, ೧-೧೦೩-೮, ೨-೧೯-೬, ೬-೧೮-೮) ಮತ್ತು ವರ್ಷಿಗಳೊಡನೆ; ಅಹಿ ಮತ್ತು ಶಂಬರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವಾಡುವಾಗ, ಮರುತ್ತುಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದವೆ. (೨ ೪೬ ೪), ಶಂಬರನನ್ನು ಭೇದಿಸಿದಾಗ, ಇಂದ್ರನು ಆಕಾಶಮನ್ನೇ ನಡುಗಿಸಿದನು. (೧-೫೪-೪). ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಂಬರನನ್ನು ಹುಡುಕಿ (೨-೧೨-೧೧) ಪರ್ವತದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿಸಿದನು (೧-೨೦-೭; ೬-೨೬-೫) ಕುಲಿತರನ ಪುತ್ರನಾದ ಶಂಬರನೆಂಬ ದಾಸನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತದಿಂದ ಉರುಳಿಸಿದನು. (೪-೩೦-೧೪). ತಾನೊಬ್ಬ ಪಣ್ಣ ದೇವತೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಶಂಬರನನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಉನ್ನತ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬೀಳಿಸಿದನು. (೭ ೧೮-೨) ತೊಂಭತ್ತು (೧-೧೩೦-೭), ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು (೨-೧೯-೬ ಇತ್ಯಾದಿ) ಅಥವಾ ನೂರು (೨-೧೪ ೬ ಇತ್ಯಾದಿ) ದುರ್ಗಗಳು ಅವನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿವೆ. ಒಂದು ಸಲ ನವುಂಸಕಾಂತವಾದ ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಶಂಬರನ ಕೋಟಿಗಳು ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಭೇದಿಸಿ, ನಿಧಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು (೨-೨೪-೨). ಅಧಿತಿಗ್ನ (೧-೫೧-೬), ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದಿವೋದಾಸ (೨-೧೯-೬, ಇತ್ಯಾದಿ) ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಇಬ್ಬರೂ (೧-೧೩೦-೭, ೨-೨೬-೩), ಇವರುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ, ಇಂದ್ರನು ಶಂಬರನನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಪಿಪ್ಪು—ಇಂದ್ರನ ಆಶ್ರಿತನಾದ (ವಾಲ. ೧-೧೦) ಋಜಿಶ್ವನ ಶತ್ರು; ಈ ಋಜಿಶ್ವನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸೋಮರಸ ವನ್ನರ್ಪಿಸಿ, ಪಿಪ್ಪುವಿನಮೇಲೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಸಹಾಯಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. (೫-೨೯-೧೧; ೧೦-೯೯-೧೧). ಇಂದ್ರನು ಋಜಿಶ್ವನಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿ (೧-೧೦೧-೧, ೨; ೧೦-೧೩೮-೩) ಅಥವಾ ಅವನಿಗೋಸ್ಕರ (೪-೧೬-೧೩; ೬-೨೦-೭) ಪಿಪ್ಪುವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಅಹಿಯ ಮಾಯೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಪಿಪ್ಪುವಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೋಟಿಗಳಿವೆ. ಇಂದ್ರನು ಇವುಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಾನೆ (೧-೫೧-೫, ೬-೨೦-೭). ಪಿಪ್ಪುವೆಂಬ ದಾಸ ಮತ್ತು ಕೆಲವರನ್ನು ಇಂದ್ರನು ವಧಿಸಿ, ನೀರುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು (೮-೩೬-೨). ಸೂರ್ಯನು ಆಕಾಶಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದಾಗ, ಪಿಪ್ಪುವಿಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ಯೋಧನನ್ನು ಆರೈಕೆ ಕಂಡನು. ಋಜಿಶ್ವಯುಕ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು, ಮಾಯೆಯಾದ ಪಿಪ್ಪು ಎಂಬ ಆಸುರನ ಬಲವಾದ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನು (೧೦-೧೩೮-೩). ಕಾಡುಮೃಗರೂಪನಾದ ಪಿಪ್ಪುವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಋಜಿಶ್ವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಕಪ್ಪುಜನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದನು (೪-೧೬-೧೩). ಋಜಿಶ್ವನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನು ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದವರ ಸಂತತಿಯನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡಿದನು. (೧೧೧-೧). ಇವನಿಗೆ ಅಸುರ. ದಾಸ ಎಂಬ ಎರಡೂ ವಿಶೇಷಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಶತ್ರುವೂ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಧಾನಿ ಮತ್ತು ಚುಮುರಿ—ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಸಲ ಚುಮುರಿಯೊಂದೇ ಬಂದಿದೆ. ಒಂದು ಸಲ ದ್ವಂದ್ವವಾಗಿಯೂ (೬-೨೦-೧೩) ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ, ಇದರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರದೂ ಸಂಬಂಧ ಎಷ್ಟು ನಿಕಟವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ನಿವ್ರಾಮಗ್ನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು (೨-೧೧-೯, ೬-೨೦-೧೩, ೭-೧೯-೪), ಚುಮುರಿ ಒಬ್ಬನಿಗೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಆಗಿದೆ (೬-೨೬-೬). ಶಂಬರ, ಪಿಪ್ಪು, ಶುಷ್ಕ ಮೊದಲಾದವರೊಡನೆ, ಇವರನ್ನೂ ಇಂದ್ರನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ, ಅವರ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು.

(೬-೧೮-೮). ತನಗೋಷ್ಠರ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ (೬-೨೦-೧೩) ದಭೀತಿಗೋಷ್ಠರ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಇಂದ್ರನು ನಾಶಮಾಡಿದನು, ಅಥವಾ ನಿಧಿತರಾಗಿ ಮಾಡಿದನು (೧೦-೧೧೩-೯), ಮತ್ತು ದಭೀತಿಯು ಅವನ ಭಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪಡೆದನು (೬-೨೬-೬). ಇಂದ್ರನು ದಭೀತಿಗೋಷ್ಠರ ಮೂವತ್ತಾಸಾವಿರ ದಸ್ಯುಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ (೪-೩೦-೨೧), ಅವನಿಗೋಷ್ಠರ ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು ಹಗ್ಗವಿಲ್ಲದೆ ಬಂಧಿಸಿದನು (೨-೧೩-೯). ಇತ್ಯಾದಿ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಉದಾವತಾ ತ್ವಕ್ಷಸಾ ಪನ್ಯಸಾ ಚ ವೃತ್ರಹತ್ಯಾಯ ರಥಮಿಂದ್ರ ತಿಷ್ಠ |

ಧಿಷ್ಠ ವಜ್ರಂ ಹಸ್ತ ಆ ದಕ್ಷಿಣತ್ರಾಭಿ ಪ್ರ ಮಂದ ಪುರುದತ್ರ ಮಾಯಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಉತ್ ಅವತಾ | ತ್ವಕ್ಷಸಾ | ಪನ್ಯಸಾ | ಚ | ವೃತ್ರಹತ್ಯಾಯ | ರಥಂ | ಇಂದ್ರ | ತಿಷ್ಠ |

ಧಿಷ್ಠ | ವಜ್ರಂ | ಹಸ್ತೇ | ಆ | ದಕ್ಷಿಣತ್ರಾ | ಅಭಿ | ಪ್ರ | ಮಂದ | ಪುರುದತ್ರ | ಮಾಯಾಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಉದವತೋದ್ಗಚ್ಛತಾ || ಅವತಿರಕ್ತ ಗತಿಕರ್ಮಾ || ತ್ವಕ್ಷಸಾ ಶತ್ರುಣಾಂ ತನೂಕರ್ತೃ ಪನ್ಯಸಾ ಸ್ತುತ್ಯತರೇಣ ಬಲೇನ ಯುಕ್ತಸ್ಯಂ ವೃತ್ರಹತ್ಯಾಯ ಶತ್ರುಹನನಾಯ ಸ್ವಕೀಯಂ ರಥಂ ಚ ತಿಷ್ಠ | ಆರೋಹ | ತಥಾ ದಕ್ಷಿಣತ್ರಾ ದಕ್ಷಿಣೇ ಹಸ್ತೇ ಪಾಣಾ ವಜ್ರಂ ಸ್ವಕೀಯಮಾಯುಧಮಾ ಧಿಷ್ಠ | ಅಧಕ್ಷಾ | ತದನಂತರಂ ಹೇ ಪುರುದತ್ರ ಬಹುಧನೇಂದ್ರ ತ್ವಮಾಸುರೀರ್ಮಾಯಾ ಅಭ್ಯಭಿಗಮ್ಯ ಪ್ರ ಮಂದ | ಪ್ರಕರ್ಷೇಣ ಜಹಿ | ಅತ್ರ ಮಂದತಿರ್ವಧಕರ್ಮಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಉದವತಾ—ಏರುತ್ತಿರುವ ವೇಗವುಳ್ಳುದ್ದೂ | ತ್ವಕ್ಷಸಾ—ಶತ್ರುನಾಶಕ ವಾದುದೂ | ಪನ್ಯಸಾ—ಸ್ತುತ್ಯರ್ಹವಾದುದೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ನೀನು | ವೃತ್ರಹತ್ಯಾಯ—ವೃತ್ರನಾಶಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ | ರಥಂ ಚ—ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು | ತಿಷ್ಠ—ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊ | ದಕ್ಷಿಣತ್ರಾ—ಬಲಭಾಗದ | ಹಸ್ತೇ—ಕೈಯಿನಲ್ಲಿ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ಆ ಧಿಷ್ಠ—ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿ | ಪುರುದತ್ರ—ಬಹುಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಾಯಾಃ ಅಭಿ—ಶತ್ರುಗಳ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ | ಪ್ರ ಮಂದ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಯಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, (ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ) ಏರುತ್ತಿರುವ ವೇಗವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ, ಸ್ವತ್ಯರ್ಹವಾದುದೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ ನೀನು ವೃತ್ರನಾಶಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊ. ಬಲಭಾಗದ ಕೈಯಿನಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿ. ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳ ವಂಚನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎದರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಯಿಸು.

English Translation.

(Endownd) with upward-rising, foe-thinning, and glorified (vigour), ascend your car for the destruction of Vritra : take the thunderbolt in your right hand, and baffle, giver of wealth, the devices (of the Asuras).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿರ್ನಾ ಶುಷ್ಕಂ ವನಮಿಂದ್ರ ಹೇತೀ ರಕ್ಷೋ ನೀ ಧಕ್ಷ್ಯಶನಿರ್ನ ಭೀಮಾ |
 ಗಂಭೀರಯಾ ಋಷ್ವಯಾ ಯೋ ರುರೋಜಾಧ್ವಾನಯದ್ಧುರಿತಾ ದಂಭ-
 ಯಚ್ಚ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಗ್ನಿಃ | ನ | ಶುಷ್ಕಂ | ವನಂ | ಇಂದ್ರ | ಹೇತೀಃ | ರಕ್ಷಃ | ನಿ | ಧಕ್ಷಿ | ಅಶನಿಃ | ನ | ಭೀಮಾ |
 ಗಂಭೀರಯಾ | ಋಷ್ವಯಾ | ಯಃ | ರುರೋಜ | ಅಧ್ವಾನಯತ್ | ದುಃಽಇತಾ | ದಂಭಯತ್ | ಚ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಗ್ನಿರ್ನಾಗ್ನಿರಿವ | ನಶಬ್ಧ ಉಪಮಾರ್ಥೀಯಃ | ಯಥಾಗ್ನಿಃ ಶುಷ್ಕಂ ನೀರಸಂ ವನಂ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಂ ದಹತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಹೇತಿಶ್ಚಂದೀಯಂ ವಜ್ರಂ ತದ್ವಚ್ಚೈತ್ಯುನ್ಮಾಶಯತಿ | ತದೇವಾಹ | ಅಶನಿರ್ನ ಭೀಮಾ | ಯಥಾಶನಿರ್ಭೀಮಾ ಭವತಿ ತದ್ವದ್ಭಯಂಕರಸ್ತ್ವಂ ರಕ್ಷೋ ರಾಕ್ಷಸಂ ನಿ ಧಕ್ಷಿ | ವಜ್ರೇಣ ನಿತರಾಂ ದಹ | ಯ ಇಂದ್ರೋ ಗಂಭೀರಯಾ ಶತ್ರುಭಿರಧರ್ಷಣೀಯಯಾ ಋಷ್ವಯಾ ಮಹತ್ಯಾ || ಋಷ್ವ ಇತಿ ಮಹನ್ನಾಮೈತತ್ || ಹೇತ್ಯಾ ರುರೋಜ ಶತ್ರುನ್ನಭಂಜ | ಅಧ್ವಾನಯತ್ ಯೌದ್ಧೇ ಗರ್ಜನಲಕ್ಷಣಂ ಶಬ್ದಂ ಕರೋತಿ | ತಥಾ ಚ ದುರಿತಾ ದುರಿತಾನಿ ದಂಭಯಚ್ಚ ಭಿನತ್ತಿ ಚ | ಸ ತ್ವಂ ರಕ್ಷೋ ನಿ ಧಕ್ಷೀತಿ ಪೂರ್ವೇಣಾನ್ವಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶುಷ್ಕಂ—ಒಣಗಿಹೋದ | ವನಂ—ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳನ್ನು | ಅಗ್ನಿನಃ—
ಅಗ್ನಿಯು ದಹಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ | ದೇಶಿಃ—ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ | ಯಃ—
ಯಾವ ನೀನು | ಗಂಭೀರಯಾ—ಮಹಚ್ಛಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ | ಋಷ್ಯಯಾ—ಅತಿಯವಾದುದೂ ಆದ ಆಯುಧ
ದಿಂದ | ರುರೋಜ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೀಳಿದೆಯೋ | ಅಧ್ವನಯತ್—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯೋ
ದುರಿತಾ—ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ದಂಭಯಚ್ಛ—ನಾಶಪಡಿಸಿದೆಯೋ (ಅಂತಹ) | ಅಶನಿಃ ನ ಭೀನಾ—
ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆಯೇ ಭಯಂಕರವಾದ ನೀನು | ರಕ್ಷಾಃ—ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು | ನಿ ಧಕ್ಷಿ—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ನಾಶಗೊಳಿಸು

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಒಣಗಿಹೋದ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ದಹಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವೂ
ಸಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ಪ್ರಭೂತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ
ಆದ ಆಯುಧದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೀಳಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ
ನಾಶಪಡಿಸಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆಯೇ ಭಯಂಕರನಾದ ನೀನು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ನಾಶಗೊಳಿಸು.

English Translation.

In like manner as Agni consumes the dry forest, so, Indra, your
weapon (destroys your enemies) as (formidable as your) fearful shaft,
consume the Rakshasas : you who have crushed them with your resistless
and mighty (weapon), have shouted aloud (in the combat) and demolished
all evil things.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ಸಹಸ್ರಂ ಪಥಿಭಿರಿಂದ್ರ ರಾಯಾ ತುವಿದ್ಯುಮ್ಮ ತುವಿನಾಜೇಭಿರರ್ವಾಕ್ |
ಯಾಹಿ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ಯಸ್ಯ ನೂ ಚಿದದೇವ ಈಶೇ ಪುರುಹೂತ
ಯೋತೋಃ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಸಹಸ್ರಂ | ಪಥಿಭಿಃ | ಇಂದ್ರ | ರಾಯಾ | ತುವಿದ್ಯಮ್ನು | ತುವಿದ್ಯನಾಜೇಭಿಃ | ಅರ್ವಾಕ್ |
ಯಾಹಿ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ಯಸ್ಯ | ನು | ಚಿತ್ | ಅದೇವಃ | ಈಶೇ | ಪುರುಹೂತ |
ಯೋತೋಃ || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ತುವಿದ್ಯಮ್ನು ಬಹುಧನ ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರೇಂದ್ರ | ಓಜಸೋ ಜಾತಮುತ ಮನ್ಯ ಏನಂ | ಯುಗ್ಧೇ ೧೦-೭೩-೧೦ | ಇತಿ ನಿಗಮಾಂತರೇ ಬಲಪುತ್ರತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಂ | ರಾಯಾ ಧನೇನ ಯುಕ್ತಸ್ತ್ವಂ ಸಹಸ್ರಂ ಸಹಸ್ರೇಣ | ಬಹುಭಿರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತುವಿನಾಜೇಭಿರ್ಬಹುಬಲೈಃ ಪಥಿಭಿಃ | ಪತಂತಿ ಗಚ್ಚಂತೈವಿಾಭಿರಿತಿ ಸಂಘಾನೋ ವಾಹಾಃ | ತೈರ್ವಾರ್ವಾಕ್ ಮದಭಿಮುಖಃ :ಸನ್ ಆ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ಯಸ್ಯ ತವ ಯೋತೋರ್ಬಲಾದಿಭಿಃ ಪೃಥಕ್ತೈವಮದೇವಃ ಕಶ್ಚಿದಸುರೋ ನೂ ಚಿದೀಶೇ ನೇಷ್ಟೇ | ಅತ್ರ ನೂ ಚಿದಿತಿ ನಿಷೇಧಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ ||

| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ |

ತುವಿದ್ಯಮ್ನು—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ | ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ— ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ರಾಯಾ—ಧನಯುತನಾದ ನೀನು | ಸಹಸ್ರಂ—ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ | ತುವಿನಾ ಜೇಭಿಃ—ಬಹು ಬಲವುಳ್ಳವೂ ಆದ | ಪಥಿಭಿಃ—ಅಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ | ಅರ್ವಾಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು | ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ನಿನ್ನನ್ನು | ಯೋತೋಃ—ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಲು | ಅದೇವಃ—ಅಸುರನು | ನೂ ಚಿತ್ ಈಶೇ—ಕೊಂಚವೂ ಶಕ್ತನಾಗಲಾರನು.

| ಛಾಂದೋಃ |

ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ, ಶಕ್ತಿ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ಧನಯುತನಾದ ನೀನು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕ ವಾದುದೂ ಬಹುಬಲವುಳ್ಳವೂ ಆದ ವಾಹನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ದಯಮಾಡು. ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಬೇರೆಮಾಡಲು ಅಸುರನು ಕೊಂಚವೂ ಶಕ್ತನಾಗಲಾರನು.

English Translation.

Opulent Indra, Son of strength, the invoked of many, whose union (with energy) the impious is unable to disjoin, come down to us with thousands of riches by very powerful conveyances.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಪ್ರ ತುವಿದ್ಯುಮ್ಮ ಸ್ಯ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ಘೃಷ್ಟೇ ದಿವೋ ರರಪ್ಯೇ ಮಹಿಮಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ |
ನಾಸ್ಯ ಶತ್ರುರ್ನ ಪ್ರತಿಮಾನಮಸ್ತಿ ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಃ ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ ಸಹ್ಯೋಃ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯ ||

ಪ್ರ | ತುವಿದ್ಯುಮ್ಮ ಸ್ಯ | ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ | ಘೃಷ್ಟೇಃ | ದಿವಃ | ರರಪ್ಯೇ | ಮಹಿಮಾ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ |
ನ | ಅಸ್ಯ | ಶತ್ರುಃ | ನ | ಪ್ರತಿಮಾನಂ | ಅಸ್ತಿ | ನ | ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಃ | ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ | ಸಹ್ಯೋಃ ||೧೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ತುವಿದ್ಯುಮ್ಮ ಸ್ಯ ಬಹುಯಶಸೋ ಬಹುಧನಸ್ಯ ನಾ ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ ಪ್ರವೃದ್ಧಸ್ಯ ಘೃಷ್ಟೇಃ ಶತ್ರುಣಾಂ
ಘರ್ಷಕಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಹಿಮಾ ಮಹತ್ತ್ವಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾತ್ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭೂಮೀಶ್ಚ ಪ್ರ ರರಪ್ಯೇ |
ಪ್ರರಿಚೀ | ವಿರಸ್ಯೀತಿ ಮಹನ್ನಾಮಸು ಸಾಠಾತ್ ನಾಮ್ನಾಂ ಚೆ ಪ್ರಾಯೇಣ ಧಾತುಜನ್ಯತ್ವಾತ್
ರಪ್ಯೇತಿರತ್ಯಾತಿಶಯವಾಚೀ | ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ ಬಹುಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯ ಸಹ್ಯೋಃ ಶತ್ರುಣಾವಾಭಿಭವಿತುರಸ್ಯೇಂ-
ದ್ರಸ್ಯ ಶತ್ರುಃ ಶಾತಯಿತಾ ನಾಸ್ತಿ | ಪ್ರತಿಮಾನಂ ಪ್ರತಿನಿಧಿರ್ನಾಸ್ತಿ | ಅಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಶ್ರಯೋ
ನಾಸ್ತಿ | ಸ ಏವ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ತುವಿದ್ಯುಮ್ಮ ಸ್ಯ—ಪ್ರ ಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ | ಸ್ಥವಿರಸ್ಯ—ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ | ಘೃಷ್ಟೇಃ—
ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನ | ಮಹಿಮಾ—ಪ್ರಭಾವವು | ದಿವಃ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ—
ಭೂಮಿಗಿಂತಲೂ | ಪ್ರ ರರಪ್ಯೇ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ವಿತ್ತರಿಸಿದೆ | ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ—ಬಹುಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ |
ಸಹ್ಯೋಃ—ರತ್ನವನ್ನು ಸೋಲಿಸುವವನೂ ಆದ | ಅಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಶತ್ರುಃ—ಹಿಂಸಕನು | ನ—
ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ | ಪ್ರತಿಮಾನಂ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದವನೂ | ನ ಅಸ್ತಿ—ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ | ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಃ—
ಅಧಿಕನೂ (ಆಶ್ರಯದಾತನೂ) | ನ—ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

|| ಭವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಭೂತವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಭಾವವು ದ್ಯುಲೋಕ
ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮತ್ತು ಪೃಥಿವ್ಯಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ವಿತ್ತರಿಸಿದೆ. ಬಹು ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಶತ್ರುವನ್ನು ಸೋಲಿಸು
ವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಗುಣದಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನೇ ಆತ್ಯಧಿಕನು ಸಕಲರಿಗೂ ಆಶ್ರಯದಾತನು.

English Translation.

The vastness of the affluent, ancient (Indra), the demolisher (of foes), exceeds that of the heaven and earth : there is no antagonist, no counterpart, no recipient of him abounding in wisdom, victorious (in war).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ ತತ್ರೇ ಅದ್ಯಾ ಕರಣಂ ಕೃತಂ ಭೂತೃತ್ವಂ ಯದಾಯುಮತಿಥಿಗ್ವ-
ಮುಷ್ಕೈಃ |

ಪುರೂ ಸಹಸ್ರಾ ನಿ ಶಿಶಾ ಅಭಿ ಕ್ಷಾಮುತೂರ್ವಯಾಣಂ ಧೃಷತಾ ನಿನೇಥ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರ | ತತ್ | ತೇ | ಅದ್ಯ | ಕರಣಂ | ಕೃತಂ | ಭೂತ್ | ಕುತ್ಸಂ | ಯತ್ | ಆಯುಂ | ಅತಿಥಿಗ್ವಂ |
ಅಮುಷ್ಕೈಃ |

ಪುರು | ಸಹಸ್ರಾ | ನಿ | ಶಿಶಾಃ | ಅಭಿ | ಕ್ಷಾಂ | ಉತ್ | ತೂರ್ವಯಾಣಂ | ಧೃಷತಾ | ನಿನೇಥ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅದ್ಯೇದಾನೀಮಪಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವಯಾ. ಕೃತಂ ಕರಣಂ ತತ್ಕರ್ಮ ಪ್ರ ಭೂತ್ | ಪ್ರಭವತಿ | ಪ್ರಕಾಶತೇ | ಕಿಂ ತದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಕುತ್ಸಂ ಶುಷ್ಣಾ ದ್ರಾಕ್ಷಸಾದೇತನ್ನಾಮಾನಮ್ನಸಿಂ ಚಾಯುಂ ಶತ್ರುಭ್ಯಃ ಸಕಾಶಾದೇತತ್ಸಂಕ್ಷಕಂ ಪೂರೂರವಸಮತಿಥಿಗ್ವಮತಿಥೀನಾಮಭಿಗಂತಾರಂ ದಿವೋದಾಸಂ ಚಿ ಶಂಬರಾದ್ರರಕ್ಷಿಥೇತಿ ಯತ್ಕರಣಂ ತತ್ರ ಭವತೀತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ | ರರಕ್ಷಿಥೇತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ರುತೇರುಚಿತ-
ಕ್ರಿಯಾಧ್ಯಾಹಾರಃ | ಅಪಿ ಚಾಸ್ಮಾ ಅನಂತರೋಕ್ತಾಯಾತಿಥಿಗ್ವಾಯ ಪುರು ಪುರೂಣ ಬಹೂನಿ ಸಹಸ್ರಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಶಂಬರಸ್ಯ ಧನಾನಿ ನಿ ಶಿಶಾಃ | ಅದದಾಃ | ಇಂದ್ರಃ ಶಂಬರಂ ಹತ್ವಾ ತಸ್ಯ ಧನಾನಿ ದಿವೋದಾಸಾಯ ದದಾವಿತ್ಕಥಃ | ತಥಾ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಧೃಷತಾ ಧರ್ಷಣೇನ ತ್ವದೀಯೇನ ವಜ್ರೇಣ ಶಂಬರಂ ಹತ್ವಾ ಕ್ಷಾಂ ಪೃಥಿವೀಮಭಿ ಅಭಿಲಕ್ಷ್ಯ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ವರ್ತಮಾನಂ ತೂರ್ವಯಾಣಂ ತ್ವರಿತಗಮನಂ ದಿವೋದಾಸಮುನ್ನಿನೇಥ | ಅಪದ್ಯುಃ ಉದಗಮಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಕುತ್ಸಂ—ಕುತ್ಸನನ್ನೂ | ಆಯುಂ—ಆಯುನನ್ನೂ | ಅತಿಥಿಗ್ವಂ—ಅತಿಥಿಗ್ವನನ್ನೂ (ಅವರವರ ಶ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು) | ಯತ್—ಯಾವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯೋ | ತೇ—ನಿನ್ನ |

ತರ್—ಅಂತಹ | **ಕೃತಂ ಕರಣಂ**—ಕರ್ಮವು | **ಅದ್ಯ**—ಈಗಲೂ ಕೂಡ | **ಪ್ರ ಭೂತ್**—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ | **ಅಸ್ಮೈ**—ಈ ಅತಿಥಿಗನಿಗೆ | **ಪುರು**—ಅಧಿಕವಾದುದೂ | **ಸಹಸ್ರಾ**—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು | **ನಿ ಶಿಶಾಃ**—ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ | **ಧೃವತಾ**—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | **ಪ್ಲಾಂ ಅಭಿ**—ಪೃಥ್ವಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ | **ತೂರ್ವಯಾಣಂ**—ತ್ವರಿತಗಮನವುಳ್ಳ (ದಿವೋದಾಸನನ್ನು) | **ಉತ್ ನಿನೇಥ**—ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿರುವೆ (ಕಾಪಾಡಿರುವೆ).

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕುತ್ಸನನ್ನೂ, ಆಯುವನ್ನೂ ಅಧಿತ್ವಿಗನನ್ನೂ ಸಹ ಅವರವರ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಯಾವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯೋ ನಿನ್ನ ಅಂತಹ ಕರ್ಮವು ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಅತಿಥಿಗನಿಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ. ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ತ್ವರಿತಗಮನವುಳ್ಳ ದಿವೋದಾಸನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಕಾಪಾಡಿರುವೆ.

English Translation.

That exploit is celebrated in the present day (which you have) achieved for Kutsa, for Ayu, for Atithigvan : to him you have given many thousands (of riches), and you have quickly elevated Turvayana over the earth by your power.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಕುತ್ಸಂ ಆಯುಂ ಅತಿಥಿಗ್ನಂ—ಇಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಜನರ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಇಲ್ಲಿ **ಕುತ್ಸಶಬ್ದಕ್ಕೆ** ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ಸಾಯಣರ ವಿವರಣೆಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, **ಕುತ್ಸಂ**—**ಕರ್ತನಸಾಧನಂ** ಕತ್ತರಿಸುವ ಸಾಧನವಾದ ಎಂದು ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿಯೂ ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, **ಕುತ್ಸಂ ಕುತ್ಸನಾಮಾನಂ ಋಷಿಂ** | ಕುತ್ಸನೇಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಋಷಿಯೆಂದರ್ಥಮಾಡಿದರೆ ಶುಷ್ಕನೇಬ ಅಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನೆಂದು ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಶಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುತ್ಸನಿಗೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಇಂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವು ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವಾದುದೆಂದು ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಅರ್ಜುನನೇಯ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಅರ್ಜುನನೇಯ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ **ಅರ್ಜುನೀ** ಎಂಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಮಗನೆಂದಾಗಬಹುದು. ಅಥವಾ **ಅರ್ಜುನ ಇತಿಂದ್ರಸ್ಯ ನಾಮ** | **ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಃ** ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಜುನನೆಂದು ಹೆಸರು. ಕುತ್ಸನು ಇವನ ಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನೇಯನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಹಜವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ **ಅರ್ಜುನ** ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟು ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಾಯಣರು, ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ,

ಏತೆದ್ವಾ ಇಂದ್ರಸ್ಯ ಗುಹ್ಯಂ ನಾಮ ಯದರ್ಜುನಃ |

ಎಂಬ ವಾಜನೇಯಸಂಹಿತಾಮಂತ್ರವನ್ನು ದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ,

ಅಹಂ ಕುತ್ಸವಾರ್ಜುನೇಯಂ ನ್ಯುಂಜೇದ್ರಹಂ ಕವಿರುಶನಾ ಪಶ್ಯತಾ ವಾ |

(ಋ. ಸಂ. ೪-೨೬-೧)

ದಾಸಂ ಯಚ್ಚುಷ್ಣಂ ಕುಯವಂ ನ್ಯಸ್ಮಾ ಅರಂಧಯ ಆರ್ಜುನೇಯಾಯ ಶಿಕ್ಷನ್ |

(ಋ ಸಂ. ೭-೧೯-೨)

ವಹತ್ಕುತ್ಸವಾರ್ಜುನೇಯಂ ಶತಕ್ರತೇಃ ತ್ಸರದ್ಧಂಧರ್ವಮಸ್ತೃತಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೮-೧-೧೧)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಆರ್ಜುನೇಯ ಪದಗಳಿಗಿಲ್ಲಾ ಸಾಯಣರೂ ಸಹ ಅರ್ಜುನ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಂ ಕುತ್ಸಂ | ಆರ್ಜುನೀ ಎಂಬ ಹೆಂಗಸಿನ ಪುತ್ರನಾದ ಕುತ್ಸನೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡಿಿದ್ದಾರೆ. ಆರ್ಜುನ, ಆರ್ಜುನೀ ಎಂಬ ಪದಗಳೂ ಇಂದ್ರಸಂಬಂಧವಾದವು ಎಂದು ಶ್ರುತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ವಿವರಣೆಗಳೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಫಲ್ಲನೀಷ್ವಗ್ನೀ ಆದಧೀತ | ಏತಾ ವಾ ಇಂದ್ರನಕ್ಷತ್ರಂ ಯತ್ಫಲ್ಲನ್ಯೋದ್ರಸ್ಯ ಸ್ಯತಿ-
ನಾಮ್ನೋದ್ರಾರ್ಜುನೋ ಹ ವೈ ನಾಮೋಂದ್ರೋ ಯದಸ್ಯ ಗುಹ್ಯಂ ನಾಮಾರ್ಜುನೋ ವೈ
ನಾಮ್ಯುತಾಸ್ತಾ ಏತತ್ಪರೋಕ್ಷಮಾಚಕ್ಷತೇ ಫಲ್ಲನ್ಯ ಇತಿ ಕೋ ದೇತಸ್ಯಾರ್ಹತಿ ಗುಹ್ಯಂ
ನಾಮು..... |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೨-೧-೨-೧೧)

ಇಂದ್ರೋ ಭವತಿ ಯಚ್ಚ್ಚಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಯದು ಚ ಯಜಮಾನಸ್ತಸ್ಮಾದಾಹಾರಿಷ್ಟೋದ್ರಾರ್ಜುನ
ಇತಿ |

(ಶ. ಬ್ರಾ. ೫-೪-೩-೭)

ಫಲ್ಲನಿಗಳು ಐಂದ್ರನಕ್ಷತ್ರಗಳು. ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಿದೆ. ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಅರ್ಜುನನೆಂಬ ಹೆಸರು. ಫಲ್ಲನಿಗಳಿಗೂ ಅರ್ಜುನಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಕುತ್ಸನನ್ನು ಇಂದ್ರಪುತ್ರ, ಅರ್ಜುನೀಪುತ್ರ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಕರೆಯಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುತ್ಸನು ಇಂದ್ರನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಇಂದ್ರಕುತ್ಸರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ.

ತ್ಸಂ ಕುಷ್ಣಂ ವೃಜನೇ ಪೃಕ್ಷ ಆಣೌ ಯೂನೇ ಕುತ್ಸಾಯ ದ್ಯುಮತೇ ಸಚಾಹ್ನ್ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೬೩-೩)

ಕುತ್ಸಾಯ ಯತ್ರ ಪುರೂಹೂತ ವನ್ಯಚ್ಚಾಷ್ಣಮನಂಕೈಃ ಸರಿಯಾಸಿ ವಧೈಃ |

(ಋ. ಸಂ ೧-೧೨೧-೯)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರನು ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಲು ಶುಷ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದನು ಎಂಬ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಮತ್ತು,

ಅಹಂ ಪಿತೇವ ವೇತಸೋರಭಿಷ್ಟಯೇ ತುಗ್ರಂ ಕುತ್ಸಾಯ ಸ್ತದಿಭಂ ಚ ರಂಧಯಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೪೯-೪)

ಕುತ್ಸಸಿಗಾಗಿ ನಾನು ವೇತಸು, ತುಗ್ರ, ಸ್ತದಿಭ ಇತ್ಯಾದಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸೋಲಿಸಿ, ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದೆನು ಎಂದು ಇಂದ್ರನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ,

ತ್ವಮಸ್ತೈ ಕುತ್ಸಮತಿಥಿಗ್ಯಮಾಯುಂ ಮಹೇ ರಾಜ್ಜೇ ಯೂನೇ ಅರಂಧನಾಯಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೫೩-೧೦)

ಯು ಆಯುಂ ಕುತ್ಸಮತಿಥಿಗ್ಯಮರ್ಧಯೋ ನಾವ್ಯಧಾನೋ ದಿವೇದಿನೇ |

(ಋ. ಸಂ. ೮-೫೩-೧೦)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಕುತ್ಸಾದಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದುದಾಯೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಅನು ತ್ವಾಹಿಷ್ಟೇ ಅಥ ದೇವ ದೇವಾ ನುದನ್ವಿಶ್ವೇ ಕವಿತಮಂ ಕವೀನಾಂ |
ಕರೋ ಯತ್ರ ವರಿವೋ ಬಾಧಿತಾಯ ದಿನೇ ಜನಾಯ ತನ್ವೇ ಗೃಣಾನಃ ||

! ಪದಪಾಠಃ |

ಅನು | ತ್ವಾ | ಅಹಿಷ್ಟೇ | ಅಥ | ದೇವ | ದೇವಾಃ | ನುದನ್ | ವಿಶ್ವೇ | ಕವಿತಮಂ | ಕವೀನಾಂ |
ಕರಃ | ಯತ್ರ | ವರಿವಃ | ಬಾಧಿತಾಯ | ದಿನೇ | ಜನಾಯ | ತನ್ವೇ | ಗೃಣಾನಃ || ೧೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅನುಕ್ರೀನಾಮ್ನೋಕಾಹೇ ಮರುತ್ವತೀಯಶಸ್ತ್ರೇನು ತ್ವಾಹಿಷ್ಟೇ ಇತಿ ಸೂಕ್ತಮುಖೀಯಾ | ಸೂಕ್ರೀತಂ ಚ | ಅನು ತ್ವಾಹಿಷ್ಟೇ ಅಥ ದೇವ ದೇವಾ ಅನು ತೇ ದಾಯಿ ಮಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಯ | ಅ. ೯-೫ | ಇತಿ ||

ಹೇ ದೇವ ದ್ಯೋತಮಾನೇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮಧಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸ್ತೋತಾ-
ರೋಽಹಿಷ್ಟೇ ಮೇಘಹನನಾಯ | ವ್ಯಸ್ಥಿಪ್ರದಾನಾಯೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅನು ಮದನ್ | ಅನುಮದಂತಿ |
ಅನುಸ್ತುವಂತಿ | ಕೀದೃಶಂ ತ್ವಾಂ | ಕವೀನಾಂ ಮೇಧಾವಿನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕವಿತಮಮತ್ಯಂತಂ ಕವಿಂ |
ಯತ್ರ ಯಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ಗೃಣಾನಃ ಸ್ತೋತೃಭಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಶ್ಚ್ಚಂ ಬಾಧಿತಾಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದಿಭಿಃ

ಸೀಡಿತಾಯ ದಿನೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಜನಾಯ ತನ್ನೇ ಸ್ತೋತ್ಸ್ಯಾಣಾಂ ತನಯಾಯ ಚಿ ವರಿವೋ ಧನಂ ಕರಃ
 ಅಕರೋಃ ಅದದಾಃ | ಅಥವಾ ಹೇ ದೇವೇಂದ್ರ ಅಧಾಸ್ತಿನ್ಯಾಲೇ ವಿಶ್ವೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸುರಾಃ |
 ಅಹಿವ್ಯಕ್ತ ಏವೋಚ್ಯತೇ | ತಸ್ಯ ಹನನಾಯ ಕವೀನಾಂ ಕವಿತಮಂ ತ್ವಾಮನುಮದಂತಿ | ಯತ್ರ
 ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಸತಿ ಬಾಧಿತಾಯಾಸುಕೈಃ ಸೀಡಿತಾಯ ದಿನೇ ದ್ಯುಲೋಕನಿವಾಸಾಯ ಜನಾಯ
 ತನ್ನೇ ಶೋಭಾಯೈ ವ್ಯಕ್ತನನೇನ ತವ ಶೋಭಾರ್ಥಂ ವರಿವಕ್ಷ್ಯ ಕರ್ಥಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ದೇವ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್ರ—ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ | ಗೃಣಾನಃ—ಸ್ತುತನಾದ
 ನೀನು | ಬಾಧಿತಾಯ—ದಾಂದ್ರ್ಯದಿಂದ ಹಿಂಸಿತನಾದ | ದಿನೇ ಜನಾಯ—ಸ್ತೋತ್ರಜನಕ್ಕಾಗಿ | ತನ್ನೇ—
 ಅವನ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ | ವರಿವಃ—ಧನವನ್ನು | ಕರಃ—ದಾನಮಾಡಿದೆಯೋ | ಅಥ—ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ |
 ಕವಿನಾಂ—ಮೇಧಾವಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ | ಕವಿತಮಂ—ಅತ್ಯಂತ ಮೇಧಾವಿಯಾದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ವಿಶ್ವೇ
 ದೇವಾಃ—ಸಕಲ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ | ಅಹಿಘ್ನೇ—ವ್ಯಕ್ತನಾಶಕ್ಕಾಗಿ | ಅನು ಮದನ್—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು
 ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು ದಾಂದ್ರ್ಯದಿಂದ
 ಹಿಂಸಿತರಾದ ಸ್ತೋತ್ರಜನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಧನವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವೆಯೋ ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಕವಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮಕವಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಕಲ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಸಹ ವ್ಯಕ್ತನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು
 ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Divine Indra, all the gods have glorified you, the wisest of the wise,
 for the destruction of Ahi: when propitiated, you have given wealth to
 the distressed worshipper, and to his posterity.

|| ಸಂಹಿತಾಸಾರಃ ||

ಅನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ತತ್ರ ಓಜೋಽಮರ್ತ್ಯಾ ಜಿಹತ ಇಂದ್ರ ದೇವಾಃ |

ಕೃಷ್ಣಾ ಕೃತ್ನೋ ಅಕೃತಂ ಯತ್ರೇ ಅಸ್ತೃಕ್ಥಂ ನನೀಯೋ ಜನಯಸ್ಕ
 ಯಜ್ಞೈಃ || ೧೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅನು | ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಇತಿ | ತತ್ | ತೇ | ಓಜಃ | ಅಮರ್ತ್ಯಾಃ | ಜಿಹತೇ | ಇಂದ್ರ | ದೇವಾಃ |
 ಕೃಷ್ಯ | ಕೃತ್ನೋ ಇತಿ | ಅಕೃತಂ | ಯತ್ | ತೇ | ಅಸ್ತಿ | ಉಕ್ಥಂ | ನವೀಯಾಃ | ಜನಯಸ್ವ |
 ಯಜ್ಞೈಃ || ೧೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ತತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧನೋಜೋ ಬಲಂ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವೀ ಅನು ಜಿಹತೇ |
 ಅಮರ್ತ್ಯಾ ಅಮರಣಧರ್ಮಾಣೋ ದೇವಾಸ್ತ್ವದೀಯಂ ಬಲಮನು ಜಿಹತೇ | ಅನುಗಚ್ಛಂತಿ | ಹೇ
 ಕೃತ್ನೋ ಬಹೂನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತೃತೇ ತ್ವದೀಯಮಕೃತಂ ಯತ್ಕರ್ಮಾಸ್ತಿ ತತ್ಕೃಷ್ಯ | ಕುರುಷ್ಯ |
 ತದನಂತರಂ ಯಜ್ಞೈರ್ಯಜ್ಞೇಷು ನವೀಯೋ ನವತರಮುಕ್ಥಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಜನಯಸ್ವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ತತ್—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಓಜಃ—ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ದ್ಯಾವಾ
 ಪೃಥಿವೀ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳು | ಅನು ಜಿಹತೇ—ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ | ಅಮರ್ತ್ಯಾಃ—ಮರಣರಹಿತರಾದ |
 ದೇವಾಃ—ದೇವತೆಗಳೂ | ಅನು—ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ | ಕೃತ್ನೋ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
 ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅಕೃತಂ—ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾಡದಿರುವ | ಯತ್—ಯಾವ ಕರ್ಮವು | ಅಸ್ತಿ—ಇದೆಯೇ |
 ಕೃಷ್ಯ ಅದನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ನವೀಯಾಃ—ನೂತನವಾದ | ಉಕ್ಥಂ—
 ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಜನಯಸ್ವ—ನಿರ್ಮಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ
 ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮಾಡದಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈಗ ನೆರವೇರಿಸು.
 ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನೂತನವಾದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸು.

English Translation.

The heaven and earth, and the immortal gods acknowledge your
 might : doer of many deeds, do that which is yet undone by you, give
 birth to a new hymn at (your) sacrificés.

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಹಾ ಇಂದ್ರ ಇತಿ ತ್ರಯೋದಶಚರ್ಚಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ಠುಭ-
ವ್ಯಂದ್ರಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತಂ ಚ | ಮಹಾನ್ವೈಶ್ವೋನೇತಿ || ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನೇ ಸೋಮಾತಿರೇಕೇ
ಶಸ್ತ್ರಂ ಭವತಿ | ತತ್ರೇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ ಚ | ಮಹಾ ಇಂದ್ರೋ ನೈವದ್ವಿಷ್ಣೋರ್ನು ಕಂ |
ಅ. ೬-೭ | ಇತಿ || ಸಮೂಲ್ಹೇ ದ್ವಿತೀಯೇ ಛಂದೋನೇ ಮರುತ್ವತೀಯಶಸ್ತ್ರ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರಿತಂ
ಚ | ಮಹಾ ಇಂದ್ರೋ ನೈವದಿತಿ ಮರುತ್ವತೀಯಂ | ಅ. ೮-೯ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಮಹಾ ಇಂದ್ರಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು. ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು.
ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು;
ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್ಪಂಚಮಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಮಹಾನ್ವೈಶ್ವೋನಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋಮಾತಿರೇಕಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—
ಮಹಾ ಇಂದ್ರೋ ನೈವದ್ವಿಷ್ಣೋರ್ನು ಕಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೬-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು
ಸಮೂಲ್ಹವೆಂಬ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಛಂದೋಮಾಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಪಠಿಸುವ ಮರುತ್ವತೀಯಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ
ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಅಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಮಹಾ ಇಂದ್ರೋ ನೈವದಿತಿ ಮರುತ್ವತೀಯಂ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೯) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೧೯

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೧೯ ||
ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೭, ೮ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಖ್ಯೆ—೧೩	
	ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ	
	ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಠುಪ್	

| ಸಂಹಿತಾಶಾಹಃ |

ಮಹಾ ಇಂದ್ರೋ ನೈವದಾ ಚರ್ಷಣಿಪ್ರಾ ಉತ ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ಅಮಿನಃ
ಸಹೋಭಿಃ |
ಅಸ್ತದ್ಯುಗ್ವಾವಧೇ ವೀರ್ಯಾಯೋರಃ ಪೃಥುಃ ಸುಕ್ಯತಃ ಕರ್ತೃಭಿರ್ಭೂತಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹಾನ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಸ್ವವತ್ | ಆ | ಚರ್ಷಣೈಪ್ರಾಃ | ಉತ | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ | ಅಮಿನಃ | ಸಹ್ಯೈಭಿಃ |
ಅಸ್ತದ್ವೈಕ್ | ವವಧೇ | ವೀರ್ಯಾಯ | ಉರುಃ | ಪೃಥುಃ | ಸುಕ್ತೈಃ | ಕರ್ತೃಭಿಃ | ಭೂತ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ವವತ್ ಯಥಾ ನೇತಾ ರಾಜಾ ಭೂತ್ಯಾದೀನಾಂ ಕಾಮಾನಾಂ ಪೂರಯಿತಾ ತದ್ವತ್ ಚರ್ಷಣೈ-
ಪ್ರಾಕ್ಚರ್ಷಣೇನಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಜನಾನಾಂ ಕಾಮಾನಾಂ ಪೂರಕೋ ಮಹಾನ್ ಭೂತ ಇಂದ್ರ ಆ ಗಚ್ಛತು |
ಆ ಇತ್ಯುಪಸರ್ಗದರ್ಶನಾದ್ಭಕ್ತಿಸ್ತಾಖ್ಯಾತಸ್ಯಾಧ್ಯಾಹಾರಃ | ಉತಾಪಿ ಚ ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ದ್ವಯೋರ್ಲೋಕ-
ಯೋಃ ಪರಿವೃಥಃ ಸಹೋಭಿಃ ಶತ್ರುಬಲ್ಯರಮಿನೋಽಹಿಂಸನೀಯ ಇಂದ್ರೋಽಸ್ತದ್ವೈಕ್ಯಗತ್ಯಭಿಮುಖಂ
ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ವೀರ್ಯಾಯ ವೀರಕರ್ಮಕರಣಾಯ ವವಧೇ | ವರ್ಧತೇ | ಉರುಃ ಶರೀರೇಣ
ವಿಸ್ತೀರ್ಣಃ ಪೃಥುರ್ಗುಣೈಃ ಪ್ರಥಿತಃ ಕರ್ತೃಭಿಯೇವಮಾನ್ಯಃ ಸುಕ್ತೈಕೋ ಭೂತ್ | ಸುಷ್ಕು
ಪರಿಚರಿತೋ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸ್ವವತ್—ದೊರೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವಂತೆ | ಚರ್ಷಣೈಪ್ರಾಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ
ಕಾಮಪೂರಕನಾಗಿಯೂ | ಮಹಾನ್—ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಆ (ಗಚ್ಛತು)—
ದಯಮಾಡಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ—ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ |
ಸಹೋಭಿಃ—ಶತ್ರುಬಲಗಳಿಂದ | ಅಮಿನಃ—ಅಹಿಂಸಿತನಾಗಿಯೂ ಸಹ | ಅಸ್ತದ್ವೈಕ್—ನನುಗಭಿಮುಖ
ವಾಗಿ | ವೀರ್ಯಾಯ—ನಮ್ಮ ವೀರ್ಯವನ್ನು (ಶಕ್ತಿಯನ್ನು) ಅಧಿಕಮಾಡಲು | ವವಧೇ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ | ಉರುಃ—ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಪೃಥುಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಗುಣವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ |
ಕರ್ತೃಭಿಃ—ಯಜಮಾನರಿಂದ | ಸುಕ್ತೈಃ ಭೂತ್—ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ದೊರೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವಂತೆ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಕಾಮಪೂರಕನಾಗಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮ
ನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂದ್ರನು ದಯಮಾಡಲಿ. ದ್ವಿಬರ್ಹಾಧಿವಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಶತ್ರುಬಲಗಳಿಂದ
ಅಹಿಂಸಿತನಾಗಿಯೂ ನನುಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಮಾಡಲು ತಾನು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು
ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ವಿಸ್ತೃತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಗುಣವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಯಜಮಾನರಿಂದ
ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

May the great Indra, who is as a monarch, the fulfiller (of the desires) of men, come hither: may he who is mighty over the two (realms

of space), uninjurable by (hostile) efforts, increase (in capacity) for heroism in our presence : may he who is great (in body), eminent (in qualities), be honoured by the performers (of pious acts).

! ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು !

ಅಮಿನಃ—ಅಹಿಂಸಿತನಾದವನು ; ಇಂದ್ರನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಬಹಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುವು ಎಷ್ಟೇ ಬಲಯುತನಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು. ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಶಬ್ದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ—

ಅಮಿನಃ | ಅಮಿನೋಽಮಿತಮಾತ್ರೋ ಮಹಾನ್ ಭವತ್ಯೈಭ್ಯಮಿತೋ ವಾ | ಅಮಿನಃ
ಸಹೋಭಿಃ ಇತ್ಯೈಹಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೧೬)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ **ಅಮಿನಃ** ಎಂಬ ಈ ಶಬ್ದವು ಮಾಜ್ ಮಾನೇ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅಳತೆಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ (immeasurable) ಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ದೊಡ್ಡವನು ಅಥವಾ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದವನು (ಅಹಿಂಸಿತಃ ; invulnerable) ಎಂದೂ ಅರ್ಥವು. ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ—**ಅಮಿನಃ ಸಹೋಭಿಃ** ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಯನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಇಂದ್ರನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಇಷ್ಟೇ ಸರಿ ಎಂದು ಯಾರೂ ಅಳತೆಮಾಡಲು ಎಂದರೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ, ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದಿಗಳು ಅಗಾಧವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಎಂತಹ ಶತ್ರುವೂ ಹಿಂಸಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ—ದ್ವಿ ಎಂದರೆ ಎರಡು, ಬರ್ಹ ಎಂದರೆ ದೊಡ್ಡದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗಾಂತರಿಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾದವನು ಎಂದರ್ಥವು. ಯಾಸ್ಕರು ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ—

ದ್ವಿಬರ್ಹಾಃ ದ್ವಿಯೋಃ ಸ್ಥಾನಯೋಃ ಪರಿವೃದ್ಧೋ ಮಧ್ಯಮೇ ಚ ಸ್ಥಾನ ಉತ್ತಮೇ ಚ | ಉತ
ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ಅಮಿನಃ ಸಹೋಭಿಃ ಇತ್ಯೈಹಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೧೭)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾನವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯುತಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ (ಎಂದರೆ ಮಿಂಚಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ) ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವವನು ಎಂಬಭಿಪ್ರಾಯವು. ಎಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯನೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವ ವೈದ್ಯುತಪ್ರಕಾಶವೂ (ಮಿಂಚೂ) ಸಹ ಇಂದ್ರನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುವುವು ಎಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಉತ ದ್ವಿಬರ್ಹಾ ಅಮಿನಃ ಸಹೋಭಿಃ ಎಂದು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಯನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.

ಮಹಾ ಇಂದ್ರೇ—ಮಹಾನ್ ಇಂದ್ರೇ | ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಹಾನ್ (ದೊಡ್ಡವನು) ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಬಂತೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪೂರ್ವಗತಿಹಾಸವಿದೆ—

ಇಂದ್ರೋ ವೈ ವೃತ್ರಂ ಹತ್ವಾ ಸರ್ವಾ ವಿಜೀರ್ವಿರ್ವಿಜ್ಯಾಬ್ರವೀತ್ತ್ಸ್ರಜಾಪತಿಮಹನುತದಸಾನಿ ಯತ್ತ್ಸಮಹಂ ಮಹಾನಸಾನೀತಿ ಸ ಪ್ರಜಾಪತಿರಬ್ರವೀದಭ ಕೋರಹಮಿತಿ ಯದೈ-
ವ್ಯತದವೋಚ ಇತ್ಯಬ್ರವೀತ್ತತೋ ವೈ ಕೋ ನಾಮ ಪ್ರಜಾಪತಿರಭವತ್ಕೋ ವೈ ನಾಮ
ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ಮಹಾನಿಂದ್ರೋಽಭವತ್ತನ್ಮಹೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಹೇಂದ್ರತ್ವಂ |

(ಐ. ಬ್ರಾ. ೧೨-೨೧)

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದನಂತರ ಭೂಮಂಡಲದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—ಎಲೈ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ, ಈಗ ನೀನು ಮಹತ್ವಾನ್ವಿತನನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿರುವೆವೆಷ್ಟೆ. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಮಹತ್ವದವಿಯು ನನಗೆ ಬೇಕು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ನನ್ನ ಪದವಿಯನ್ನು ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಆಗ ನಾನು ಯಾರು (ಕಃ) ನನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಾನವೇನು ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು—ಎಲೈ ಪ್ರಜಾಪತಿಯೇ, ಈಗ ನೀನೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಕಃ (ಯಾರು) ಎಂದಾಗುವುದು. ಎಂದರೆ ಕ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗುವೆ ಎಂದನು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಕ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದನು. ಈ ವಿಷಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದಾದರೂ ದಾನವನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಪರಿವರ್ಜಿತವಾದ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಎಂದರೆ—ಕ ಇದಂ ಕಸ್ಮಾ ಅದಾದಿತ್ಯಾಹ | ಪ್ರಜಾಪತಿವೈ ಕಃ | ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಏವ ತದ್ವದಾತಿ ಎಂದು ಇತರ ವೇದಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಕ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸುಖವೆಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಸುಖಸ್ವರೂಪನು ಎಂದೇ ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಹಾನ್ ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನವು ಬಂದಿತು. ಎಂದರೆ—ಇಂದ್ರನು ಮಹಾನಿಂದ್ರನಾದನು ಈ ವಿಷಯವು ಇತರ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ—ಇಂದ್ರೋ ವೃತ್ರಮಹನ್ತಂ ದೇವಾ ಅಬ್ರುವನ್ಮಹಾನ್ಯಾ ಅಯಮಭೂದ್ಯೋ ವೃತ್ರಮಧೀದಿತಿ ತನ್ಮಹೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಹೇಂದ್ರತ್ವಂ | ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಈ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಮಹೇಂದ್ರನಾದನು. (ಮಹತ್ವದವಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು) ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದನು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಹೇಂದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಇದೇ ಕಾರಣವು—ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಸ ಮಹೂನ್ನೂತ್ವಾ ದೇವತಾ ಅಬ್ರವೀದುದ್ಧಾರಂ ಮ ಉದ್ಧರತೇತಿ ಯಥಾಪ್ರೋತರ್ಹೀಚ್ಛತಿ ಯೋ ವೈ ಭವತಿ ಯಃ ಶ್ರೇಷ್ಠತಾಮಶ್ನತೇ ಸ ಮಹಾನ್ಯವತಿ ತಂ ದೇವಾ ಅಬ್ರುವನ್ ಸ್ವಯಮೇವ ಬ್ರೂಷ್ಟ ಯತ್ತೇ ಭವಿಸ್ಯತಿೀತಿ ಸ ಏತಂ ಮಾಹೇಂದ್ರಂ ಗೃಹಮಬ್ರೂತ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಂ ಸವನಾನಾಂ ನಿಷ್ಪೇವಲ್ಯಮುಕ್ತಾನಾಂ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಂ ಛಂದಸಾಂ ಪೃಷ್ಠಂ ಸಾಮ್ನಾಂ ತಮಸ್ತಾ ಉದ್ಧಾರಮುದಹರನ್ ಉದಸ್ಮಾ ಉದ್ಧಾರಂ ಹರಂತಿ ಯಃ ಏವಂ ವೇದ |

ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಹತ್ವದವಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಇಂತೆಂದನು—ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳೇ, ನಾನು ಮಹತ್ವದವಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಸಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಎಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೌರವಸೂಚಕವಾದ ಸತ್ಕಾರವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಎಂದನು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ಆತುಳ್ಳೈರ್ಪೂಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ, ವಿದ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಾಗಲಿ, ರಾಜಸನ್ಮಾನವಾಗಲಿ, ಲಭಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಪುರುಷನು ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ಗಣ್ಯನಾದವನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜನರು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಂತಹ ಪುರುಷನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಲು ಸತ್ಕಾರಕೂಟವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಷ್ಟೆ. ಅದರಂತೆ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು. ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನ ಮಾತನ್ನನುಮೋದಿಸಿ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಸತ್ಕಾರಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕು? ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದು? ಅದನ್ನು ನೀನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ನಾವು ಅದರಂತೆ ನಡೆಸುವೆವು ಎನ್ನಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು—ಗ್ರಹಗಳ (ಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ಪಾತ್ರವಿಶೇಷ) ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರ ಗ್ರಹವು (ಮಹೇಂದ್ರನಾದ ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಸೋಮಪಾನ ಪಾತ್ರೆಯು) ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಹಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರಂತೆಯೇ, ಪ್ರಾತಃಸವನ, ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸವನ, ತೃತೀಯಸವನಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಸವನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನವೂ, ಅಶ್ವಿನಶಸ್ತ್ರ, ಮರುತ್ಪತೀಯ ನೊದಲಾದ ಶಸ್ತ್ರ (ಮಂತ್ರ) ಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇನಲ್ಪಶಸ್ತ್ರವೂ, ಗಾಯತ್ರಾದಿಭಂದಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಷ್ಟುಭಂದಸ್ತೂ ಸಾಮಗಾನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿಸ್ತೋತ್ರಸಿಷ್ಟಾದಕವಾವ ಬೃಹದ್ರಥಂತರಸಾಮವೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರುವುದೆಂದು ನೀವು ಅನುಮೋದಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವವು. ಇಡೀ ನೀವು ನನಗೆ ಮಾಡುವ ಸತ್ಕಾರವು ಎಂದನು. ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದೊಪ್ಪಿ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರಗ್ರಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು. ಈ ವಿಷಯವು ಇತರ ನೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ—

೧ ಏತಂ ಮಾಹೇಂದ್ರಮುಪದಕರತ ವೃತ್ತಂ
 ಹತ್ವಾನ್ಯಾಸು ದೇವತಾಸ್ತಧೀತಿ ಯನ್ಮಾಹೇಂದ್ರೋ ಗೃಹ್ಯತ ಉದ್ಧಾರಮೇವ ತಂ ಯಜಮಾನ ಉದ್ಧರತೇ
 ನ ಪ್ರಜಾಸ್ತಧಿ | ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಜ್ಞಮಾಡುವ ಯಾವ ಯಜಮಾನನು ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನು ಜನರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನೂ, ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರಮೇವ ಧಿಷಣಾ ಸಾತಯೇ ಧಾಧ್ವ್ಯಹಂತಮೃಷ್ಯಮುಜರಂ ಯುನಾನಂ |
 ಅಷಾಳ್ಲೇನ ಶವಸಾ ಶೂಶುನಾಂಸಂ ಸದ್ಯತ್ಪಿದ್ಯೋ ನಾವೃಥೇ ಅಸಾಮಿ ||೨೫||

|| ೨೫೩೩ ||

ಇಂದ್ರಂ | ಏವ | ಧಿಷಣಾ | ಸಾತಯೇ | ಧಾತ್ | ಬೃಹಂತಂ | ಋಷ್ಯಂ | ಅಜರಂ | ಯುನಾನಂ |
 ಅಷಾಳ್ಲೇನ | ಶವಸಾ | ಶೂಶುನಾಂಸಂ | ಸದ್ಯತ್ | ಪಿದ್ಯೋ | ನಾವೃಥೇ | ಅಸಾಮಿ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಧಿಷಣಾಸ್ತದೀಯಾ ಸ್ತುತಿಃ ಸಾತಯೇ ದಾನಾಯೇಂದ್ರನೇವ ಧಾತ್ | ಧಾರಯತಿ | ಕೀದೈತಂ | ಬೃಹಂತಂ ಮಹಾರಹಿತವ್ಯಷ್ಟಂ ಗಂತಾರಮಜರಂ ಜರಾರಹಿತಂ ಯುವಾನಂ ನಿತ್ಯತರುಣಮಷಾಳ್ವೀನ ತತ್ತುಭಿರನಭಿಭೂತೇನ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಶೂಶುವಾಂಸಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ || ಶ್ವಯತೇರಿದಂ ರೂಪಂ || ಯ ಇಂದ್ರಃ ಸದ್ಯಕ್ಷಿತ್ಸದ್ಯ ಏವ ಜಾತವಾಶ್ರಃ ಸನ್ ಅಸಾಮ್ಯನಲ್ಪಮಧಿಕಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ವವ್ಯಥೇ ವರ್ಧತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯೇ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಸದ್ಯಕ್ಷಿತ್—ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ | ಅಸಾಮಿ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ | ವವ್ಯಥೇ—ಬೆಳೆದನೋ (ಅಂತಹ) | ಬೃಹಂತಂ—ಮಹದ್ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಯುಷ್ಠಂ—ವೇಗಗಾಮಿಯೂ | ಅಜರಂ—ಜರಾರಹಿತನೂ | ಯುವಾನಂ—ನಿತ್ಯತರುಣನೂ | ಅಷಾಡ್ವೇನ—ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ | ಶವಸಾ—ಬಲದಿಂದ | ಶೂಶುವಾಂಸಂ—ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರನೇವ—ಇಂದ್ರನನ್ನೇ | ಧಿಷಣಾ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು | ಸಾತಯೇ—ದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ | ಧಾತ್—ಧರಿಸುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು, ಉತ್ಪನ್ನನಾದೊಡನೆಯೇ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದನೋ ಅಂತಹ ಮಹದ್ರೂಪವುಳ್ಳವನೂ ವೇಗಗಾಮಿಯೂ ಜರಾರಹಿತನೂ ನಿತ್ಯತರುಣನೂ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಬಲದಿಂದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯು ದಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಮಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

English Translation.

Our praise encourages Indra to munificence, the vast, quick-moving, undecaying, ever-youthful Indra, mighty with unsurpassable strength, who rapidly grows to greatness.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪೃಥ್ನಾ ಕರಸ್ನಾ ಬಹುಲಾ ಗಭಸ್ತೀ ಅಸ್ತದ್ಯುಗ್ನಿ ಕ್ಸಂ ಮಿಮಾಹಿ ಶ್ರವಾಂಸಿ |
ಯೂಥೇನ ಸಶ್ರಃ ಸಶುಪಾ ದನೂನಾ ಅಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಭ್ಯಾ ವವ್ಯತ್ಸಾ ಜಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಥೂ ಇತಿ | ಕರಸ್ಮಾ | ಬಹುಲಾ | ಗಭಸ್ತೀ ಇತಿ | ಅಸ್ಮದ್ಯೈಕ್ | ಸಂ | ಮಿಮೀಹಿ | ಶ್ರವಾಂಸಿ |
ಯೋಥ್ಯಾ ಇವ | ಪಶ್ಯಃ | ಪಶ್ಯುಪಾಃ | ದಮೂನಾಃ | ಅಸ್ಮಾನ್ | ಇಂದ್ರ | ಅಭಿ | ಆ | ವವ್ಯಕ್ಷೈಃ |
ಆಜೌ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪ್ರಥೂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೌ ಕರಸ್ಮಾ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತಾರೌ ಬಹುಲಾ ಬಹುಶ್ರುದೌ ಗಭಸ್ತೀ ತ್ವದೀಯೌ ಬಾಹೂ ಶ್ರವಾಂಸ್ಯನ್ನಾನಿ | ದಾತುಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಸ್ಮದ್ಯೈಕ್ ಗಸ್ಮದಭಿಮುಖಂ ಸಂ ಮಿಮೀಹಿ | ಕುರು | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ದಮೂನಾ ದಾಂತಮನಾಸ್ತ್ವಮಾಜೌ ಸಂಗ್ರಾಮೇಽಸ್ಮಾನಭ್ಯಾ ವವ್ಯಕ್ಷೈಃ | ಅಭ್ಯಾವರ್ತಸ್ಯ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಪಶುಪಾಃ ಪಶೂನಾಂ ಪಾಲಕಃ ಪಶ್ಯಃ ಪಶೂನಾಂ ಯೋಥೇವ ಯೋಥಾನಿ ಯೋಥಾವರ್ತಯತಿ ತದ್ಯತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಪ್ರಥೂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದವೂ | ಕರಸ್ಮಾ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವೂ | ಬಹುಲಾ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ದಾನಮಾಡತಕ್ಕವೂ ಆದ | ಗಭಸ್ತೀ—ನಿನ್ನ ಎರಡು ಬಾಹುಗಳನ್ನೂ | ಶ್ರವಾಂಸಿ—ಅನ್ನಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ದಾನಮಾಡಲು | ಅಸ್ಮದ್ಯೈಕ್—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಸಂ ಮಿಮೀಹಿ—ಪ್ರಸರಿಸು | ಪಶುಪಾಃ—ಗೋಪಾಲಕನು | ಪಶ್ಯಃ—ಪಶುಗಳ | ಯೋಥೇವ—ಮಂದೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದಮೂನಾಃ—ದಾಂತಮನನಾನಾ ನಮನು | ಆಜೌ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ಮಾನ್—ನಮ್ಮನ್ನು | ಅಭಿ ಆ ವವ್ಯಕ್ಷೈಃ—ಸುತ್ತುವರೆದು ನಿಂತು ರಕ್ಷಿಸು.

೨೦೦

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವಿಸ್ತೃತವಾದವೂ ಕರ್ಮಕಾರವೂ ಆದ್ದು ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ದಾನಮಾಡತಕ್ಕವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಎರಡು ಬಾಹುಗಳನ್ನೂ ನಮಗೆ ಅನ್ನದಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸು. (ನೀಡು) ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಗೋಪಾಲಕನು ಪಶುಗಳ ಮಂದೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ದಾಂತಮನಸ್ಯನಾದ ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ನಿಂತು ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Extend towards us your long arms and bountiful hands, (to bring us) food : be about us, lowly-minded in us, in battle, as a herdsman (tends) the herds of cattle.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ತಂ ನ ಇಂದ್ರಂ ಚ ತಿನಮಸ್ಯ ಶಾಕೈರಿಹ ನೂನಂ ನಾಜಯಂತೋ ಹುವೇಮು |
ಯಥಾ ಚಿತ್ಪೂರ್ವೇ ಜರಿತಾರ ಆಸುರನೇದ್ಯಾ ಅನವದ್ಯಾ ಅರಿಷ್ಟಾಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ನಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಚ ತಿನಂ | ಅಸ್ಯ | ಶಾಕೈಃ | ಇಹ | ನೂನಂ | ನಾಜಯಂತಃ | ಹುವೇಮು |
ಯಥಾ | ಚಿತ್ | ಪೂರ್ವೇ | ಜರಿತಾರಃ | ಆಸುಃ | ಅನೇದ್ಯಾಃ | ಅನವದ್ಯಾಃ | ಅರಿಷ್ಟಾಃ || ೪ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ನೂನಮದ್ಯೇಹಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇ ನಾಜಯಂತೋಽನ್ಯಮಿಚ್ಛಂತೋ ವಯಂ ಸ್ತೋತಾರಃ ಶಾಕೈಃ
ತಕ್ತ್ಯಃ ಸಮರ್ಥೈರಸ್ಯ ತವ ಸಹಾಯೈರ್ಮುರದ್ಭಿಃ ಸಹಿತಂ ಚ ತಿನಂ ಶತ್ರುಜಾಂ ಚಾತಕಂ | ನಾಶಕ-
ಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಇಂದ್ರಂ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ತಂ ನಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ತ್ವಾಂ ಹುವೇಮು | ಸ್ತುವಃ | ಯಥಾ ಚಿದ್ಯಥೈವ
ಪೂರ್ವೇ ಪುರಾತನಾ ಜರಿತಾರಃ ಸ್ತೋತಾರೋಽನೇದ್ಯಾ ಅನಿಂದ್ಯಾ ಅನವದ್ಯಾಃ ಪಾಪರಹಿತಾ ಅರಿಷ್ಟಾ
ಅಹಿಂಸಿತಾಶ್ಚಾಸುಃ ಬಭೂವುಃ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್ವಯಮಪಿ ಶಘೈವ ಭವೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ |

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ | ನಾಜಯಂತಃ—ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಾವು | ಅಸ್ಯ ಶಾಕೈಃ—ಇಂದ್ರನ
ಸಹಾಯಕರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿ | ಚ ತಿನಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾಗಿಯೂ | ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ
ಇರುವ | ನಃ ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನಾದ ನನ್ನನ್ನು | ಹುವೇಮು—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ | ಯಥಾ ಚಿತ್—ಯಾವ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಪೂರ್ವೇ—ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು | ಜರಿತಾರಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ | ಅನೇದ್ಯಾಃ—ಅನಿಂದ್ಯ
ರಾಗಿಯೂ | ಅನವದ್ಯಾಃ—ಪಾಪರಹಿತರಾಗಿಯೂ | ಅರಿಷ್ಟಾಃ—ಅಹಿಂಸಕರರಾಗಿಯೂ | ಆಸುಃ—
ಇದ್ದರೋ (ಆದರಂತೆಯೇ ನಾವೂ ಇರುವಂತಾಗಲಿ).

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಾವು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕರಾದ ಮರುತ್ತುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಶತ್ರುನಾಶಕ
ನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಚ್ಚಿ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಪುರಾತನರು ಯಾವ
ರೀತಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗಾಗಿಯೂ, ಅನಿಂದ್ಯರೂ, ಪಾಪರಹಿತರೂ, ಅಹಿಂಸಕರೂ ಆಗಿದ್ದರೋ ಆದರಂತೆಯೇ ನಾವೂ
ಆಗಿರುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation

Desiring sustenance, we invoke you, the renowned Indra, on this occasion, the destroyer (of enemies), together with his powerful allies (the Maruts): as his ancient adorers have been, (may we be), exempt from blame, irreproachable, unharmed.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಧೃತವ್ರತೋ ಧನದಾಃ ಸೋಮವೃದ್ಧಃ | ಸ ಹಿ ನಾಮಸ್ಯ ವಸುನಃ ಪುರುಕ್ಷುಃ |
 ಸಂ ಜಗ್ಮಿರೇ ಪಥ್ಯಾ ರಾಯೋ ಅಸ್ಮಿನ್ಸಮುದ್ರೇ ನ ಸಿಂಧವೋ
 ಯಾದಮಾನಾಃ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಧೃತವ್ರತಃ | ಧನದಾಃ | ಸೋಮವೃದ್ಧಃ | ಸಃ | ಹಿ | ನಾಮಸ್ಯ | ವಸುನಃ | ಪುರುಕ್ಷುಃ |
 ಸಂ | ಜಗ್ಮಿರೇ | ಪಥ್ಯಾಃ | ರಾಯಃ | ಅಸ್ಮಿನ್ | ಸಮುದ್ರೇ | ನ | ಸಿಂಧವಃ | ಯಾದಮಾನಾಃ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಹಿ ಸ ಬಲ್ಯಿಂದ್ರೋ ಧೃತವ್ರತೋ ಧೃತಕರ್ಮಾ | ಧನದಾಃ ಸ ಏವ ಧನಪ್ರದಃ | ಕೀದೃತಸ್ಯ ಧನಸ್ಯೇತ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷಾಯಾಮುಪಸರ್ಜನೀಭೂತಸ್ಯಾಪಿ ಧನಸ್ಯ ವಿಶೇಷಣೇ ನಾಮಸ್ಯ ವಸುನ ಇತಿ | ನಾಮಸ್ಯ ವನನೀಯಸ್ಯ ವಸುನಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಯ | ಯದ್ವಾ | ವಸುನೋ ಧನಸ್ಯ ಸ್ವಾಮೀತಿ ಶೇಷಃ | ಸೋಮವೃದ್ಧಃ ಸ ಏವ ಸೋಮೇನ ಪ್ರವೃದ್ಧಃ | ಪುರುಕ್ಷುರ್ಬಹುಜ್ಞಃ ಸ ಏವ | ಅಸ್ಮಿನ್ನಿಂದ್ರ ಏವ ಪಥ್ಯಾಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಶ್ಚಾಂ ಹಿತಾನಿ ರಾಯೋ ಧನಾನಿ ಸಂ ಜಗ್ಮಿರೇ | ಸಂಗಚ್ಯಂತೇ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸಿಂಧವೋ ನದ್ಯಃ ಸಮುದ್ರೇ ನ ಯಥಾ ಸಮುದ್ರೇ ಯಾದಮಾನಾ ಅಭಿಗಚ್ಯಂತೈಶ್ಚ ತ್ವದ್ಭಿಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ ಹಿ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಆ ಇಂದ್ರನೇ | ಧೃತವ್ರತಃ—ನಿಯತವಾಗಿ ವಹಿಸಿದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ | ನಾಮಸ್ಯ—ಆಕರ್ಮಕರನು | ವಸುನಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠನು ಆದ | ಧನದಾಃ—ಧನಪ್ರದನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ | ಸೋಮವೃದ್ಧಃ—ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ | ಪುರುಕ್ಷುಃ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಅನ್ನವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ |

ಸಮುದ್ರೇ—ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ | ಯಾದಮಾನಾಃ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರುವ | ಸಿಂಧವಃ ನೆ—ನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ | ಅಸ್ಮಿನ್—ಈ ಇಂದ್ರನಲ್ಲೇ | ಪಥ್ಯಾಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ | ರಾಯಃ—ಧನಗಳು | ಸಂ ಜಗ್ಗಿರೇ—ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಆ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿಯತವಾಗಿ ವಹಿಸಿದ ಕರ್ಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಆಕರ್ಷಕವೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಆದ ಧನಪ್ರದನಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ, ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಅನ್ನವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುವ ನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಒಂದಾಗುವಂತೆ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರಗಳಾದ ಧನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ಇಂದ್ರನಲ್ಲೇ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

English Translation.

In him who is observant of pious rites, who is a giver of wealth, who is exalted by the Soma beverage, the (lord) of desirable riches, the distributor of food, (in him) the treasures fit (for his worshippers) congregate like rivers flowing into the ocean.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಃ ||

ಶವಿಷ್ಯಂ ನ ಆ ಭರ ಶೂರ ಶವ ಓಜಿಷ್ಯಮೋಜೋ ಅಭಿಭೂತ ಉಗ್ರಂ |

ವಿಶ್ವಾ ದ್ಯುಮ್ನಾ ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ಮಾನುಷಾಣಾಮಸ್ಮಭ್ಯಂ ದಾ ಹರಿವೋ

ಮಾದಯಧ್ಯೈ || ೬ ||

|| ಪದವಾಠಃ ||

ಶವಿಷ್ಯಂ | ನಃ | ಆ | ಭರ | ಶೂರ | ಶವಃ | ಓಜಿಷ್ಯಂ | ಓಜಃ | ಅಭಿಭೂತೇ | ಉಗ್ರಂ |

ವಿಶ್ವಾ | ದ್ಯುಮ್ನಾ | ವೃಷ್ಟ್ಯಾ | ಮಾನುಷಾಣಾಂ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ | ದಾಃ | ಹರಿವಃ | ಮಾದಯಧ್ಯೈ || ೬ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಶೂರ ವಿಶ್ವಾಂತೇಂದ್ರ ಶವಿಷ್ಯಂ ಬಲವತ್ತಮಂ ತವೋ ಬಲಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಾ ಭರ | ಆಹರ | ಹೇ ಅಭಿಭೂತೇ ಶತ್ರುಣಾಮಭಿಭಾವುಕೇಂದ್ರ ಉಗ್ರಮಪ್ರಸಹ್ಯಮೋಜಿಷ್ಯಮೋಜಿಸ್ವಿತಮ-ಮೋಜೋ ದೀಪ್ತಿಮಸ್ಮಭ್ಯಮಾ ಭರ | ವಿಶ್ವಾ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ವೃಷ್ಟ್ಯಾನಿ ಸೇಚನಸಮರ್ಥಾನಿ

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸೃತನಾಷಾಟ್ ಶತು ಸೇನಾನಾಮುಭಿಭವಿತಾವ್ಯಧ್ರೋಽಹಿಂಸಿತೋ ಯೋ ಮದೋ ಹರ್ಷೋಽ
ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವಯಾ ದೇಯಾಃ ಶೂಶುನಾಂಸಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ತಂ ಮದಂ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಾ ಭರ | ಆಹರ |
ತೋಽಶಾಸ್ತ್ರಯಾ ರಕ್ಷಿತಾ ಜಿಗೀವಾಂಸೋ ಜಿತವಂತೋ ವಯಂ ತೋಕಸ್ಯ ಪುತ್ರಸ್ಯ ತನಯಸ್ಯ
ತತ್ಪುತ್ರಸ್ಯ ಚ ಸಾಶೌ ಲಾಭೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ಸತಿ ಯೇನ ಹರ್ಷೇಣ ಮಂಸೀಮಹಿ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುವೀಮಹಿ
ತಮಾ ಭರೇತಿ ಪೂರ್ವೇಣಾನ್ವಯಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸೃತನಾಷಾಟ್—ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನಾದುದೂ | ಅಮೃಧ್ರಃ—ಶತ್ರುವಿನಿಂದ
ಅಹಿಂಸಿತನಾದುದೂ ಆದ | ಯಾಃ ಮದಃ—ಯಾವ ಹರ್ಷವಿದೆಯೋ | (ಮತ್ತು) ತೋಽಶಾಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತ
ರಾದವರೂ | ಜಿಗೀವಾಂಸಃ—ಜಯಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ ಆದ ನಾವು | ತೋಕಸ್ಯ ಸಾಶೌ—ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ |
ತನಯಸ್ಯ—ಪೌತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಯೇನ—ಯಾವ ಹರ್ಷದಿಂದ | ಮಂಸೀಮಹಿ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸು
ವೆನೋ (ಅಂತಹ) | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾಗುವುದೂ | ಶೂಶುನಾಂಸಂ—ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದೂ
ಆದ | ತಂ—ಅದೇ ಹರ್ಷವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೂ | ಆ ಭರ—ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಧರ್ಷಕನಾದುದೂ, ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಅಹಿಂಸಿತನಾದುದೂ ಆದ ಯಾವ ಹರ್ಷ
ವಿದೆಯೋ ಮತ್ತು ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿಯೂ ಜಯಾಪೇಕ್ಷಿಗಳೂ ಆದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪೌತ್ರಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ
ಯಾವ ಹರ್ಷದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆನೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾಗಿರುವುದೂ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಪ್ರಮಾಣ
ವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಅದೇ ಹರ್ಷವನ್ನು ನಮಗೂ ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Impart to us, Indra, that your invigorating exultation which
overcomes enemies, and is irresistible, whereby, protected by you,
triumphant we may glorify you for the sake of (obtaining) sons and
grandsons.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಠಃ ||

ಆ ನೋ ಭರ ವೃಷಣಂ ಶುಷ್ಮಮಿಂದ್ರ ಧನಸ್ಪೃತಂ ಶೂಶುನಾಂಸಂ ಸುದಕ್ಷಂ |
ಯೇನ ವಂಸಾಮು ಸೃತನಾಸು ಶಕ್ರೋನ್ತವೋತಿಭಿರುತ ಜಾಮೀರಜಾ-
ಮೀನಾ || ೮ ||

|| ಪದಸಾರಃ ||

ಅ | ನಃ | ಭರ | ವೃಷಣಂ | ಶುಷ್ಕಂ | ಇಂದ್ರ | ಧನಸ್ತೃತಂ | ಶೂಶುವಾಂಸಂ | ಸುದದಕ್ಷಂ |

ಯೇನ | ವಂಸಾಮು | ಸೃತನಾಸು | ಶತ್ರುನ್ | ತವ | ಊತಿಭಿಃ | ಉತ | ಜಾಮಿನ್ | ಅಜಾ-
ಮಿನ್ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ವೃಷಣಂ ವರ್ಷಿತಾರಂ ಶುಷ್ಕಂ ಸೇನಾಲಕ್ಷಣಂ ಬಲಂ ನೋದ್ರಸ್ಯೈಭ್ಯಮಾ ಭರ |
ಅಹರ | ಕೀದೃಶಂ | ಧನಸ್ತೃತಂ ಧನಸ್ಯ ಪಾಲಕಂ ಶೂಶುವಾಂಸಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ಸುದಕ್ಷಂ ಶೋಭನಬಲಂ |
ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವೋತಿಭಿಷ್ಟ್ಯದೀಯಾಭೀ ರಕ್ಷಾಭಿಃ ಸೃತನಾಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು || ಸೃತನಾ ಇತಿ ಸಂಗ್ರಾಮ-
ನಾಮ || ಯೇನ ಬಲೇನ ಶತ್ರುನ್ವಂಸಾಮು ಹನಾಮು | ಉತೇತೃತ್ರೈ ಭಿನ್ನ ಕ್ರಮಃ | ಜಾಮಿನ್ವಂಧೂನುತಾಪಿ
ಜಾಮಿನ್ ಶತ್ರುಂಶ್ಚ ಯೇನ ಶುಷ್ಕೇಣ ವಂಸಾಮು ತಂ ಶುಷ್ಕಮಾ ಭರೇತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತವ ಊತಿಭಿಃ—ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ | ಸೃತನಾಸು—ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ |
ಯೇನ—ಯಾವ ಬಲದಿಂದ | ಜಾಮಿನ್—ಬಂಧುರೂಪದಲ್ಲಿರಲಿ | ಉತ—ಅಥವಾ | ಅಜಾಮಿನ್—
ಬಂಧುವಲ್ಲದೆ ಇರಲಿ | ಶತ್ರುನ್—(ಎಲ್ಲಾ ರೂಪದ) ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ವಂಸಾಮು—ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನೋ
ಅಂತಹುದೂ | ಧನಸ್ತೃತಂ—ನಮ್ಮ ಧನಕ್ಕೆ ಪಾಲಕನಾದುದೂ | ಶೂಶುವಾಂಸಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದ
ತಕ್ಕದ್ದೂ | ಸುದಕ್ಷಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಳ್ಳದ್ದೂ | ವೃಷಣಂ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದವಾದದ್ದೂ ಆದ |
ಶುಷ್ಕಂ—ಬಲವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಅ ಭರ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಕಲ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ
ಎಂದರೆ ಅವರು ಬಂಧುರೂಪದಲ್ಲಿರಲಿ ಅಥವಾ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲದಿರಲಿ, ಸಕಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನೋ ಅಂತಹುದೂ, ನಮ್ಮ
ಧನವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲುದೂ, ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಳ್ಳದ್ದೂ ಮತ್ತು
ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದಾಯಕವಾದದ್ದೂ ಆದ ಬಲವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Bestow upon us, Indra, vigorous strength, the realizer of wealth,
great and propitious, wherewith, through your protection, we may destroy
our enemies in battles, whether they be kinsmen or strangers.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಆ ತೇ ಶುಷ್ಕೋ ವೃಷಭಃ ಏತು ಸಶ್ವಾದೋತ್ತರಾದಧರಾದಾ ಪುರಸ್ತಾತ್ |
ಆ ವಿಶ್ವತೋ ಅಭಿ ಸಮೇತ್ಸರ್ವಾಣಾಂ ದ್ರ ದ್ಯುನ್ಮಂ ಸ್ವರ್ವಧೇಹ್ಯಸ್ಮೇ ||೯||

! ಪದಪಾಠಃ |

ಆ | ತೇ | ಶುಷ್ಕಃ | ವೃಷಭಃ | ಏತು | ಸಶ್ವಾತ್ | ಆ | ಉತ್ತರಾತ್ | ಅಧರಾತ್ | ಆ | ಪುರಸ್ತಾತ್ |
ಆ | ವಿಶ್ವತಃ | ಅಭಿ | ಸಂ | ಏತು | ಅರ್ವಾಣಾಂ | ಇಂದ್ರ | ದ್ಯುನ್ಮಂ | ಸ್ವರ್ವತ್ | ಧೇಹಿ | ಅಸ್ಮೇ
ಇತಿ || ೯ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವೃಷಭೋ ವರ್ಷಿತಾ ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ಶುಷ್ಕೋ ಬಲಮರ್ವಾಣಸ್ಯದಭಿಮುಖಃ ಸನ್
ಸಶ್ವಾತ್ಸಕ್ತಿಮಭಾಗಾದೈತು | ಅಗಚ್ಛತು | ಉತ್ತರಾದುತ್ತರಭಾಗಾದಾಗಚ್ಛತು | ಅಧರಾದ್ಧಕ್ಷಿಣಾಚ್ಛತು |
ಪುರಸ್ತಾತ್ಸರ್ವಭಾಗಾಚ್ಛಾಗಚ್ಛತು | ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವಸ್ಮಾದ್ಧಿಗ್ವಾಗಾಭಿ ಅಸ್ಮಾನಭಿಲಪ್ಯಾ ಸಮೇತು |
ಸಮ್ಯಗಾಗಚ್ಛತು | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಸ್ವರ್ವತ್ಸುಖಯುಕ್ತಂ ದ್ಯುನ್ಮಂ ಧನಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ ಧೇಹಿ |
ಪ್ರಯಚ್ಛ ||

! ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಃ |

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ವೃಷಭಃ—ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದುದೂ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ ಆದ |
ಶುಷ್ಕಃ—ಬಲವು | ಅರ್ವಾಣಾಂ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಸಶ್ವಾತ್—ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಿಂದ | ಆ ಏತು—
ಬರಲಿ | ಉತ್ತರಾತ್—ಉತ್ತರಭಾಗದಿಂದ | ಆ (ಏತು)—ಬರಲಿ | ಅಧರಾತ್—ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ |
ಆ (ಏತು)—ಬರಲಿ | ಪುರಸ್ತಾತ್—ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಿಂದ | ಆ (ಏತು)—ಬಂದು ಸೇರಲಿ | ವಿಶ್ವತಃ—
ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ | ಅಭಿ—ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಸಮೇತು—ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ |
ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸ್ವರ್ವತ್—ಸುಖಯುಕ್ತವಾದ | ದ್ಯುನ್ಮಂ—ಧನವನ್ನು | ಅಸ್ಮೇ—ನಮಗೆ |
ಧೇಹಿ—ಕೊಡು.

! ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕಾಮವರ್ಷಕವಾದುದೂ, ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದುದೂ ಆದ ಬಲವು ನಮಗಭಿಮುಖವಾಗಿ
ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಿಂದಲೂ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಬರಲಿ. ಸಮಸ್ತ
ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಬಲವು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮಗೆ ಸುಖಯುಕ್ತವೂ ಮತ್ತು
ಸುಖಕಾರಕವೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation.

May your invigorating strength come from the west, from the north, from the south, from the east; may it come to us from every quarter : grant us riches combined with felicity.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೈವತ್ತ ಇಂದ್ರ ನೈತಮಾಭಿರೂತೀ ವಂಸೀಮಹಿ ವಾಮಂ ಶ್ರೋಮತೇಭಿಃ |
 ಈಕ್ಷೇ ಹಿ ವಸ್ತು ಉಭಯಸ್ಯ ರಾಜನ್ ರತ್ನಂ ಮಹಿ ಸ್ಥೂರಂ ಬೃಹಂತಂ ||

! ಪದಪಾಠಃ ||

ನೈವತ್ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ನೈತಮಾಭಿಃ | ಊತೀ | ವಂಸೀಮಹಿ | ವಾಮಂ | ಶ್ರೋಮತೇಭಿಃ |
 ಈಕ್ಷೇ | ಹಿ | ವಸ್ತುಃ | ಉಭಯಸ್ಯ | ರಾಜನ್ | ಧಾಃ | ರತ್ನಂ | ಮಹಿ | ಸ್ಥೂರಂ | ಬೃಹಂತಂ || ೧೦ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನೈವತ್ತನುಷ್ಠ್ಯಃ ಪರಿಚಾರಕಚನ್ವಯುಕ್ತಂ ಶ್ರೋಮತೇಭಿಃ ಶ್ರೋತವ್ಯೈರ್ಯಶೋಭಿಃ ಸಹಿತಂ ವಾಮಂ ವನನೀಯಂ ಧನಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವತ್ತೋ ನೈತಮಾಭಿರ್ನೇತ್ರೈತಮಾಭಿರೂತೀ ಊತೀಭೀ ರಕ್ಷಾಭಿವರ್ತಿಸೀಮಹಿ | ವಯಂ ಸಂಭಜೇಮಹಿ | ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ರಾಜನ್ ರಾಜಮಾನೇಂದ್ರ ತ್ವಮುಭಯಸ್ಯ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ಚಿ ವಸ್ತೋ ಧನಸ್ಯೇಕ್ಷೇ ಈಶೀಷೇ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾನ್ಮಹಿ ಮಹಾಂತಂ ಸ್ಥೂರಂ ವಿಪುಲಂ ಬೃಹಂತಂ ಗುಣೈಃ ಪರಿವೃಥಂ ರತ್ನಂ ರಮಣೀಯಂ ಧನಂ || ಅತ್ರ ರತ್ನ ಕಬ್ಜಃ ಪುಲ್ಲಿಂಗಃ || ಧಾಃ | ಛೇಹಿ ||

! ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ | ನೈತಮಾಭಿಃ—ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಗಳಾದ | ಊತೀ—ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದುದೂ | ನೈವತ್—ಪ್ರತಾದಿಯುಕ್ತವಾದುದೂ | ಶ್ರೋಮತೇಭಿಃ—ಯಶಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ವಾಮಂ—ಅರ್ಕವರ್ತವಾದುದೂ ಅದ | ಧನಂ—ಧನವನ್ನು | ವಂಸೀಮಹಿ—(ನಾವು) ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ | ರಾಜನ್—ಪ್ರಭುವಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಹಿ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಉಭಯಸ್ಯ—ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ | ವಸ್ತುಃ—ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ | ಈಕ್ಷೇ—ನೀನು ಒಡೆಯ ನಾಗಿದ್ದೀಯೋ (ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ) | ಮಹಿ—ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಸ್ಥೂರಂ—ವಿಶ್ವತವಾದುದೂ | ಬೃಹಂತಂ—ಅಧಿಕಗುಣವುಳ್ಳದ್ದೂ | ರತ್ನಂ—ರಮಣೀಯವಾದುದೂ ಅದ ಧನವನ್ನು | ಧಾಃ—ಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದುದೂ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಗಳಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವುದೂ, ಪುತ್ರಾದಿಯುಕ್ತವಾದುದೂ, ಯಶಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೂ, ಅಕರ್ಷಕವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ನಾವು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ ಪ್ರಭುವಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ ಧನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದೀಯೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ, ಅಧಿಕಗುಣವುಳ್ಳದ್ದೂ, ರಮಣೀಯವಾದುದೂ ಆದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡು.

English Translation.

We enjoy, Indra, through your guiding protection, desirable affluence along with descendants and reputation: grant us, sovereign, you rule over (earthly and heavenly) riches, vast, desirable, and infinite treasure.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈರ್ಷೇ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು—ಈರ್ಷೇ ಈಶಿಷೇ | ಈರ್ಷೇ ಹಿ ವಸ್ತು ಉಭಯಸ್ಯ ರಾಜನ್ ಇತ್ಯೆಸಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ (ನಿ. ೬-೭) ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ. ಈರ್ಷೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಈಶಿಷೇ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವೇ ಎಂದರೆ ನೀನು ಪ್ರಭುತ್ವಮಾಡುತ್ತೀಯೇ, ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತೀಯೆ ಎಂದರ್ಥವಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕನ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಎಲೈ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಧನಕ್ಕೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿರುವೆ ಎಂದು ಈ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮರುತ್ವಂತಂ ವ್ಯಷಭಂ ವಾವ್ಯಧಾನಮಕನಾರಿಂ ದಿವ್ಯಂ ಶಾಸಮಿಂದ್ರಂ |

ವಿಶ್ವಾಸಾಹಮವಸೇ ನೂತನಾಯೋಗ್ರಂ ಸಹೋದಾಮಿಹ ತಂ ಹುವೇನು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮರುತ್ವಂತಂ | ವ್ಯಷಭಂ | ವಾವ್ಯಧಾನಂ | ಅಕವ್ರಆರಿಂ | ದಿವ್ಯಂ | ಶಾಸಂ | ಇಂದ್ರಂ |

ವಿಶ್ವಾಸಹಂ | ಅವಸೇ | ನೂತನಾಯ | ಉಗ್ರಂ | ಸಹೋದಾಂ | ಇಹ | ತಂ | ಹುವೇನು || ೧೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಹಾಸ್ಮಿನ್ಯಜ್ಞೇ ನೂತನಾಯಾಭಿನವಾಯಾವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಿಂದ್ರಂ ಹುವೇನು | ಸ್ತುಮಃ | ಅಹ್ವಯಾನೋ ನಾ | ಕೀದೃಶಂ | ಮರುತ್ವಂತಂ ಮರುದ್ವಿಯುರ್ಕಂ ವ್ಯಷಭಂ ಕಾಮಾನಾಂ

ವರ್ಷಿತಾರಂ ವವ್ಯಧಾನಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಮಕವಾರಿಮಕುತ್ಸಿತಶಶತ್ರುಂ ದಿವ್ಯಂ ದ್ಯೋತಮಾನಂ ಶಾಸಂ
ಶಾಸಿತಾರಂ ವಿಶ್ವಸಹಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯಾಭಿಭವಿತಾರಮುಗ್ರನೋಜಸ್ವಿನಂ ಸಹೋದಾಂ ಬಲಪ್ರದಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮರುತ್ವಂತೆಂ—ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವವನೂ | ವ್ಯಷಭಂ—ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ | ವವ್ಯಧಾನಂ—
ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ | ಅಕವಾರಿಂ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅದೂಷ್ಯನೂ | ದಿವ್ಯಂ—ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ | ಶಾಸಂ—ಪ್ರಭುವೂ |
ವಿಶ್ವಸಹಂ—ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿಯಮಿಸುವವನೂ | ಉಗ್ರಂ—ಭಯಂಕರನೂ | ಸಹೋದಾಂ—ಬಲಪ್ರದನೂ |
ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಇಹ—ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ನೊತನಾಯಂ—ನೂತನ
ವಾದ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಹುವೇಮು—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಮರುತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವವನೂ, ಕಾಮವರ್ಷಕನೂ, ಪ್ರವೃದ್ಧನೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅದೂಷ್ಯನೂ,
ಪ್ರಕಾಶಮಾನನೂ, ಪ್ರಭುವೂ, ಲೋಕನಿಯಾಮಕನೂ, ಭಯಂಕರನೂ. ಬಲಪ್ರದನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು
ಈ ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೂತನವಾದ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ.

English Translation.

We invoke on this occasion for his present protection, that Indra who is attended by the Maruts; who is the showerer (of benefits); augmenting (in power); the unreviled of foes, radiant, ruling, all-subduing, fierce, the giver of strength.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಜನಂ ವಜ್ರಿನ್ಮಹಿ ಚಿನ್ಮನ್ಯಮಾನಮೇಭ್ಯೋ ನೃಭ್ಯೋ ರಂಧಯಾ ಯೇಷ್ಟಸ್ಮಿ |
ಅಥಾ ಹಿ ತ್ವಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಶೂರಸಾತೌ ಹವಾಮುಹೇ ತನಯೇ ಗೋಷ್ಟಪು ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಜನಂ | ವಜ್ರಿನ್ | ಮಹಿ | ಚಿತ್ | ಮನ್ಯಮಾನಂ | ಏಭ್ಯಃ | ನೃಭ್ಯಃ | ರಂಧಯ | ಯೇಷು | ಅಸ್ಮಿ |
ಅಥ | ಹಿ | ತ್ವಾ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ | ಶೂರಸಾತೌ | ಹವಾಮುಹೇ | ತನಯೇ | ಗೋಷ್ಟು | ಅಪ್ತಸು ||೧೨||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೇಷು ಯೇಷಾಂ ನೃಣಾಂ ಮಧ್ಯೇಽಹಮಸ್ಮಿ ಏಕೋ ಭವಾಮಿ ಹೇ ವಜ್ರಿನ್ ವಜ್ರವನ್ನಿಂದ್ರ
ತ್ವಮೇಭ್ಯೋ ನೃಭ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯೇಭ್ಯೋ ಮಹಿ ಮಹದತ್ಯಂತಮಾತ್ಮಾನಂ ಮನ್ಯಮಾನಂ ಜನಂ |
ಬಹುಮನ್ಯಮಾನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ರಂಧಯ | ವತೀಕುರು | ಚಿದಿತಿ ಪಾಡಪೂರಣಃ | ಅಧಾಧುನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ
ಭೂಮ್ಯಾಂ ಶೂರಸಾತ್ಯ ಯುದ್ಧೇ ಸ್ತವೃತ್ತೇ ಸತಿ ತನಯೇ ಪುತ್ರೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ಚ ಗೋಷು ಪಶುಷ್ಯಪ್ಸೂ-
ದಕೇಷು ಚ ನಿಮಿತ್ತೇಷು ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ದ್ಯುಲೋಕೇ ಸ್ಥಿತಂ ಶ್ವಾಂತಂ ಹವಾಮಹೇ | ವಯಮಾಹ್ನ-
ಯಾಮಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಿನ್—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇಷು—ಯಾವ ಮಾನವರ ನಡುವೆ; ಅಸ್ಮಿ—
ನಾನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಇದ್ದೇನೆಯೋ | ಏಭ್ಯಃ ನೃಭ್ಯಃ—ಅಂತಹ ಮಾನವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ | ಮಹಿ ಮನ್ಯಮಾನಂ—
ತನ್ನನ್ನೇ ಅಧಿಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಹಂಕಾರಪಡತಕ್ಕ | ಜನಂ—ಪುರುಷನನ್ನು | ರಂಧಯ—ದಮನಮಾಡು |
ಅಧ—ಈಗ | ಸೃಥಿವ್ಯಾಂ—ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ | ಶೂರಸಾತ್ಯ—ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ | ತನಯೇ—
ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಗೋಷು—ಪಶುನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ | ಅಪ್ಸು—ಉದಕನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ | ಶ್ವಾ-
ನಿನ್ನನ್ನು | ಹವಾಮಹೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಧರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಮಾನವರ ನಡುವೆ ನಾನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದೇನೆಯೋ, ಅಂತಹ
ಮಾನವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಅಧಿಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಹಂಕಾರ ಪಡತಕ್ಕ ಪುರುಷನನ್ನು ನೀನು ದಮನಮಾಡು.
ಈಗ : ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಪಶುನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ, ಉದಕನಿಮಿತ್ತ
ವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Wielder of the thunderbolt, humble that man who looks upon himself
as the greatest amongst those men of whom I am: we invoke you now to
(descend) upon the earth at the time of battle, and for (the sake of obtaining)
sons and grandsons.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಯಂ ತ ಏಭಿಃ ಪುರುಹೂತ ಸಖ್ಯೈಃ ಶತ್ರೋಃಶತ್ರೋರುತ್ತರ ಇತ್ಸ್ಯಾಮು |
ಘ್ನಂತೋ ವೃತ್ರಾಣ್ಯುಭಯಾನಿ ಶೂರ ರಾಯಾ ಮುದೇನು ಬೃಹತಾ ತ್ವೋ-

ತಾಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಯಂ | ತೇ | ಏಭಿಃ | ಪುರುಹೂತ | ಸಖ್ಯೈಃ | ಶತ್ರುಃಶತ್ರುಃ | ಉತ್ಸರೇ | ಇತ್ | ಸ್ಯಾಮ |
ಘ್ನಂತಃ | ವೃತ್ತಾಣಿ | ಉಭಯಾನಿ | ಶೂರ | ರಾಯಾ | ಮದೇಮ | ಬೃಹತಾ | ತ್ಯಾಘಾತಾಃ || ೧೩ ||

|| ಸಾಯಂಘಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಪುರುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ಏಭಿಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸಖ್ಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರಲಕ್ಷಣೈಃ ಸಖಿ-
ಕರ್ಮಭಿಷ್ಟೇ ತ್ವಯಾ ಸಹ ವಯಮುಭಯಾನಿ ಜಾಮಿರೂಪಾಣ್ಯಜಾಮಿರೂಪಾಣಿ ವೃತ್ತಾಣಿ ಮಿತ್ತಾಣಿ
ಘ್ನಂತೋ ಹಿಂಸಂತಃ ಶತ್ರುಃ ಶತ್ರುಃ ಸರ್ವಸ್ಯಾಚ್ಛತ್ರುರುತ್ತರ ಇತ್ಯಾಮ್ | ಅಧಿಕಾ ಏವ
ಭವೇಮ | ಹೇ ಶೂರ ವಿಕ್ರಾಂತೇಂದ್ರ ತ್ವೋಪಾ ವಯಂ ತ್ವಯಾ ರಕ್ಷಿತಾಃ ಸಂತೋ ಬೃಹತಾ ಮಹತಾ
ರಾಯಾ ಧನೇನ ಮದೇಮ | ಹೃಷ್ಯಾಮ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏಭಿಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ | ಸಖ್ಯೈಃ—
ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಕರ್ಮಗಳಿಂದ | ತೇ—ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿದ್ದು | ವಯಂ—ನಾವು | ಉಭಯಾನಿ—ಬಂಧು ಮತ್ತು
ಅಬಂಧುರೂಪವಾದ | ವೃತ್ತಾಣಿ—ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ | ಘ್ನಂತಃ—ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ | ಶತ್ರುಃ—
ಸಕಲ ಶತ್ರುವಿಗಿಂತಲೂ | ಉತ್ತರೇ ಇತ್—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ | ಸ್ಯಾಮ—ಇರುವಂತಾಗಲಿ | ಶೂರ—
ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವೋಪಾಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿ | ಬೃಹತಾ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ರಾಯಾ—
ಧನದೊಡನೆ | ಮದೇಮ—ಹರ್ಷಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿನ್ನೊಡ
ಗೂಡಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಬಂಧು ಮತ್ತು ಅಬಂಧುರೂಪವಾದ ಎಲ್ಲಾ ರೂಪದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾ ಸಕಲ ಶತ್ರುಗಳ
ಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿ ನಾವು
ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನದೊಡನೆ ಹರ್ಷಿತರಾಗುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Invoked of many, may we, through these your friendly (praises),
ever be superior to successive foes, destroying, oh hero, both (classes of)
enemies, (kindred or unallied); and may we, protected by you, be happy
with abundant riches.

ಇವ್ಯತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತಿ ತ್ರಯೋದಶಚರ್ಚಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಪಮ್ಯಂದ್ರಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ | ವಿ ಪಿಶ್ವೋರಿತ್ಯೇಷಾ ಸಪ್ತಮಿಾ ದಶಾಕ್ಷರಚತುಷ್ಟಯಯುಕ್ತಾ ವಿರಾಟ್ | ಅನುಕ್ರಮ್ಯತೇ ಚ | ದ್ಯೌರ್ನ ವಿ ಪಿಶ್ವೋರ್ವಿರಾಡಿತಿ || ಸ್ಪಷ್ಟ್ಯಷಡಹಸ್ಯ ಪಷ್ಠೇದನಿ ತ್ವತೀಯಸವನ ಉಕ್ಲೈಸ್ತೋತ್ಪಾಣಿಯದಿ ದ್ವಿಪದಾಸು ಸ್ತುವೀರನ್ ಯದಿ ನಾಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಸಂಸ್ಥಃ ಸ್ಯಾತ್ತದಾನೀಂ ಮಾಧ್ಯಂದಿನೇ ಸವನೇತ್ಯಚ್ಛಾವಾಕಃ ಸ್ವತಸ್ತ್ವ ಆರಂಭಣೀಯಾಭ್ಯ ಊರ್ಧ್ವಮೇತತ್ಸೂಕ್ತಂ ಶಂಸೇತ್ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತ್ಯಚ್ಛಾವಾಕಃ | ಅ. ೮-೪ | ಇತಿ || ಇದಮೇವ ಸೂಕ್ತಮಿಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೋರುಕ್ತ್ಯಾಂ-ತಿ ನಾನ್ಯೋಕ್ತಾಹೇ ನಿಷ್ಕೇವಲೃನಿವಿದ್ವಾನಂ | ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತಿ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೯-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುವ್ ಭಂದಸ್ತು. ವಿ ಪಿಶ್ವೋಃ ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಋಕ್ಯು ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಅಕ್ಷರಗಳ ನಾಲ್ಕುಪಾದಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ವಿರಾಟ್ ಭಂದಸ್ತವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ದ್ಯೌರ್ನ ವಿ ಪಿಶ್ವೋರ್ವಿರಾಟ್ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸ್ಪಷ್ಟ್ಯಷಡಹವೆಂಬ ಯಾಗದ ಆರನೆಯ ದಿವಸ ತ್ವತೀಯ ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಲೈಸ್ತೋತ್ಪಗಳನ್ನು ದ್ವಿಪದಾವಿರಾಟ್ ಭಂದಸ್ತಿನ ಋಕ್ಯುಗಳಿಂದ ಪಠಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಾದರೆ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಛಾವಾಕನೆಂಬ ಮುತ್ಪಿಜನು ತನ್ನ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನಂತರ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೌತಸೂತ್ರದ—ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತ್ಯಚ್ಛಾವಾಕಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೪) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟುದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡುವ ಉತ್ಪಾಂತಿಯೆಂಬ ಏಕಾಹೆಯಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿಷ್ಕೇವಲೃಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿವಿದ್ವಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ಲೌತಸೂತ್ರದ—ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೦

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೦ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೯, ೧೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಶ್ಯು—೧೩ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—೧-೬, ೮-೧೩, ತ್ರೈಷ್ಟುವ್ | ೭. ವಿರಾಟ್ |

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದ್ವೈರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರಾಭಿ ಭೂಮಾಯಸ್ತಸ್ಥಾ ರಯಿಃ ಶವಸಾ ಪೃತ್ನು
ಜನಾನ್ |

ತಂ ನಃ ಸಹಸ್ರಭರಮುರ್ವರಾಸಾಂ ದದ್ಧಿ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ ವೃತ್ರತುರಂ ||
|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದ್ವೈಃ ನ ಯಃ ಇಂದ್ರ | ಅಭಿ | ಭೂಮ | ಅರ್ಯಃ | ತಸ್ಥಾ | ರಯಿಃ | ಶವಸಾ | ಪೃತ್ನುಸು |
ಜನಾನ್ |

ತಂ ನಃ | ಸಹಸ್ರಭರಂ | ಉರ್ವರಾಸಾಂ | ದದ್ಧಿ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ | ವೃತ್ರತುರಂ || ೧ ||
|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯೋ ರಯಿಃ ಪುತ್ರರೂಪಂ ಧನಂ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ಪೃತ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವಯೋರೀನ ಶತ್ರುನ್ ಜನಾನಭಿ ತಸ್ಥಾ ಆಕ್ರಮೇತ್ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ದ್ವೈರ್ನ ದ್ಯೋತಮಾನಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯಥಾ ಭೂಮ ಭೂತಾನ್ಯಾಕ್ರಮತಿ ತದ್ವತ್ | ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ತಂ ಪುತ್ರಂ ನೋಸ್ಯಭ್ಯಂ ದದ್ಧಿ | ದೇಹಿ | ಕೀದೃಶಂ | ಸಹಸ್ರಭರಂ ಸಹಸ್ರಸ್ಯ ಧನಸ್ಯ ಭರ್ತಾರಮುರ್ವರಾಸಾಮುರ್ವರಾಣಾಂ ಸಸ್ಯಾಧ್ಯಾನಾಂ ಭೂಮಿನಾಂ ಸನಿತಾರಂ ಸಂಭಕ್ತಾರಂ ವೃತ್ರತುರಂ ವೃತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ತರಿತಾರಂ ತುರ್ವಿತಾರಂ ವಾ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥ ||

ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಭೂಮ—ಸಕಲ ಭೂತಜಾತಗಳನ್ನೂ | ದ್ವೈಃ ನ—ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ | ಯಃ ರಯಿಃ—ಯಾವ ಪುತ್ರರೂಪವಾದ ಧನವು | ಶವಸಾ—ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ | ಪೃತ್ನು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಅರ್ಯಃ ಜನಾನ್—ಶತ್ರು ಜನರನ್ನೆ ಲ್ಲಾ | ಅಭಿ-ತಸ್ಥಾ—ಆಕ್ರಮಿಸುವುದೋ | ತಂ—ಅಂತಹುದೂ | ಸಹಸ್ರಭರಂ—ಸಹಸ್ರರೂಪವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಭರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ | ಉರ್ವರಾಸಾಂ—ಸಕಲ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಭರಿತವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ | ವೃತ್ರತುರಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ ಪುತ್ರಸಂಪತ್ತನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ದದ್ಧಿ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಕಲ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ಪುತ್ರರೂಪವಾದ ಧನವು ತನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಜನರನ್ನೆ ಲ್ಲಾ ಆಕ್ರಮಿಸುವುದೋ ಅಂತಹುದೂ ಸಹಸ್ರರೂಪವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಭರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಸಕಲ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಭರಿತವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ ಪುತ್ರಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡು.

English Translation.

Indra, Son of strength, grant us (a son), the possessor of thousands, the owner of cultivated lands, the subduer of foes, the riches that may overcome men in battles by strength, as the radiant (sun) overspreads the earth by his rays.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂಯಾದ ಕರ್ತೃಪದವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ರಯಿಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಧನವೆಂದರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪುತ್ರರೂಪವಾದ ಧನವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಅದನ್ನೇ ಕರ್ತೃಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿರುವರು. ಪುತ್ರನೆಂದು ವಿವರಿಸುವ ಗುಣಗಳು ಯಾವುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತತುರೇ—ರತ್ನುನಾಶಕವಾದುದು. ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ದಿವೋ ನ ತುಭ್ಯಮಸ್ತಿದ್ರ ಸತ್ರಾಸುರ್ಯಂ ದೇವೇಭಿದರ್ಯಿ ವಿಶ್ವಂ |

ಸುಂ ಯದ್ವೃತ್ರಮಪೋ ವಪ್ರಿವಾಂಸಂ ಹನ್ ಜೀಷಿನ್ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಚಾಸುಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ದಿವ ಉಭ್ಯಂ | ಅನು | ಇಂದ್ರ | ಸತ್ರಾ | ಅಸುರ್ಯಂ | ದೇವೇಭಿಃ | ಧಾರ್ಯಿ | ವಿಶ್ವಂ |

ಅಹಿಂ ವೃತ್ರಂ | ಅಪಃ | ವಪ್ರಿವಾಂಸಂ | ಹನ್ | ಜೀಷಿನ್ | ವಿಷ್ಣುನಾ | ಸಚಾಸುಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇವೇ ನ ಸೂರ್ಯಾಯೇವ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಸತ್ರಾ ಸತ್ಯಮೇವ ವಿಶ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ತುಂ ಸು-
ಯಂ ರತ್ನಂ ಬಲಂ ದೇವೇಭಿದೇವೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಭಿರನು ಧಾರ್ಯಿ | ವ್ಯಧಾರ್ಯಿ | ಅಕಾರಿ | ಸ್ತೋತ್ರೈಃ
ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ನಾ ದೇವತಾ ಬಲವತೀ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಯಜೀಷನ್ ವಿಗತರಸೋವೇದೋ ದ್ರ
ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಂಗಚ್ಛಮಾಸಸ್ತ್ವಂ || ಪಚಿ ಸಮವಾಯಿ ಇತಿ ಧಾತೋ ರೂಪಂ || ಯದ್ವೃತ್ರಮ-
ಸುಯಂ ಪದಕಾನಿ ವಪ್ರಿವಾಂಸಂ ಪರಿವೃಣ್ಣಂತಮಹಿಮಾಗತ್ಯ ಹಂತಾರಂ ವೃತ್ರಮಸುರಂ ಪಚಿನ್
ಅವಧಿ ಸುಂ ವ್ಯಧಾರ್ಯಾತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಋಜೀಷಿನ್ ಇಂದ್ರ—ಋಜೀಷಸಂಕ್ಷಕವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | **ವಿಷ್ಣುನಾ-**ವಿಷ್ಣುವಿನೊಂದಿಗೆ | **ಸಚಾನಃ**—ಕೂಡಿಕೊಂಡು | **ಯಿತ್**—ಯಾವ ಬಲದಿಂದ | **ಅಪಃ**—ಉದಕಗಳನ್ನು **ವಪ್ನಿವಾಂಸಂ**—ತಡೆಯತಕ್ಕ | **ಅಹಿಂ**—ಶತ್ರುವಾದ | **ವೃತ್ರಂ**—ವೃತ್ರನನ್ನು | **ಹನ್**—ಕೊಂದಿಯೋ ಅಂತಹ | **ವಿಶ್ವಂ**—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ | **ಅಸುರೈಃ**—ಬಲವು | **ದಿವೋ ನ**—ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಸಕಲಶಕ್ತಿಗಳೂ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿರುವಂತೆ | **ದೇವೇಭಿಃ**—ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ | **ಸತ್ಯಾ**—ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ | **ತುಭ್ಯಂ**—ನಿನಗೆ | **ಅನು ಧಾಯಿ**—ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಋಜೀಷಸಂಕ್ಷಕವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವಿಷ್ಣುವಿನೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಯಾವ ಬಲದಿಂದ ನೀನು ಉದಕಗಳನ್ನು ತಡೆಯತಕ್ಕ ವೃತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದಿಯೋ ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ.

English Translation.

To you, Indra, as to the sun, all strength has verily been given by the gods; so that, drinker of the stale Soma, associated with Vishnu, you might slay the hostile Ahi obstructing waters.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಋಜೀಷಿನ್—ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಸೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಜಜ್ಜಿ ರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಮೇಲೆ ಉಳಿಯುವ ಸಿಪ್ಪೆಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಋಜೀಷವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ರಸವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದಾವರ್ತಿ ಹಿಂಡಿ ತೆಗೆದು ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಯವಧಾನ್ಯದ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ತೃತೀಯ ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಎಂದರೆ ಋಜೀಷದಲ್ಲಿರುವ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಋಜೀಷಿನ್ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತೂರ್ವನೋಜೀಯಾನ್ತವಸ್ತವೀಯಾನ್ತುತಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರೋ ವೃದ್ಧ-
ನುಹಾಃ |

ರಾಜಾಭವನ್ತುಧುನಃ ಸೋನ್ಯಸ್ಯವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಯತ್ಪುರಾಂ ದತ್ತುಮಾನಾತ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತೋರ್ವನ್ | ಓಜೀಯಾನ್ | ತವಸಃ | ತವೀಯಾನ್ | ಕೃತಬ್ರಹ್ಮಾ | ಇಂದ್ರಃ | ವೃದ್ಧಮಹಾಃ |
ರಾಜಾ | ಅಭವತ್ | ಮಧುನಃ | ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ | ವಿಶ್ವಾಸಾಂ | ಯತ್ | ಪುರಾಂ | ದತ್ತೌಫಂ |
ಅವತ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯದೇಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾಸಾಂ ಸರ್ವಾಸಾಂ ಪುರಾಂ ಪುರೀಜಾಂ ದತ್ತೌಫಂ ದಾರಕಂ ವಜ್ರಮಾ-
ವತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್ ತದಾ ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ ಸೋಮಮಯಸ್ಯ ಮಧುನೋ ಮಧುರರಸಸ್ಯ ರಾಜಾಭವತ್ |
ಸ್ವಾಮ್ಯಾಸೀತ್ | ಕೀದೃಶಃ | ತೋರ್ವನ್ ಹಿಂಸಕಾನ್ ಹಿಂಸನ್ನೋಜೀಯಾನತಿಶಯೇನಾಜಸ್ಮೀ
ತವಸೋ ಬಲವತಸ್ತವೀಯಾನ್ವಲವತ್ತರಃ ಕೃತಬ್ರಹ್ಮಾ | ಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಯಸ್ಮೈ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ
ಸಃ | ಅಥನಾ ಕೃತಂ ದತ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾನ್ನಂ ಯೇನ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಃ | ವೃದ್ಧಮಹಾ ವೃದ್ಧತೇಜಾಃ |
ಏವಂಭೂತ ಇಂದ್ರೋ ರಾಜಾಭವದಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ತೋರ್ವನ್ — ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ | ಓಜೀಯಾನ್—ಓಜಸ್ವಿಯೂ | ತವಸಃ—ಶಕ್ತಿವಂತರಿಗಿಂತಲೂ |
ತವೀಯಾನ್—ಅಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಕೃತಬ್ರಹ್ಮಾ—ತನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತುತಿಯುಳ್ಳ
ವನೂ | ವೃದ್ಧಮಹಾಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ |
ವಿಶ್ವಾಸಾಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಪುರಾಂ—ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳ | ದತ್ತೌಫಂ—ದಾರಕವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು |
ಅವತ್—ಹಿಡಿದನೋ (ಆಗಲೇ) | ಮಧುನಃ—ಮಧುರವಾದ | ಸೋಮ್ಯಸ್ಯ—ಸೋಮರಸಕ್ಕೆ | ರಾಜಾ—
ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ | ಅಭವತ್—ಆದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ, ಓಜಸ್ವಿಯೂ, ಶಕ್ತರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ತನ್ನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ
ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವುಳ್ಳವನೂ ಪ್ರವೃದ್ಧವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಯಾವಾಗ ಸಮಸ್ತವಾದ
ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾಶಪಡಿಸತಕ್ಕ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದನೋ ಆಗಲೇ, ಮಧುರವಾದ
ಸೋಮರಸಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದನು.

English Translation.

When Indra, the destroyer, the most mighty, the strongest of the strong, the giver of food, the possessor of vast splendour, received (the thunderbolt), the shatterer of all the cities (of the Asuras), he became the lord of the sweet Soma beverage.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶತ್ಯೈರಪದ್ರವ್ನಣಿಯ ಇಂದ್ರಾತ್ರ ದಶೋಣಯೇ ಕವಯೇರ್ಕಸಾತೌ |

ವಧೈಃ ಶುಷ್ಣಸ್ಯ ಶುಷ್ಣಸ್ಯ ಮಾಯಾಃ ಪಿತ್ತೋ ನಾರಿರೇಚೀತ್ಕಿಂ ಚನ ಪ್ರ ||೪||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶತ್ಯೈಃ | ಅಪದ್ರವ್ನ | ಪಣಿಯಃ | ಇಂದ್ರ | ಅತ್ರ | ದಶೋಣಯೇ | ಕವಯೇ | ಅರ್ಕಸಾತೌ |

ವಧೈಃ | ಶುಷ್ಣಸ್ಯ | ಅಶುಷ್ಣಸ್ಯ | ಮಾಯಾಃ | ಪಿತ್ತೈಃ | ನ | ಅರಿರೇಚೀತ್ | ಕಿಂ | ಚನ | ಪ್ರ || ೪ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಅತ್ರಾಸ್ತಿಸ್ತು ಕರ್ಕಸಾತೌ | ಅರ್ಕೋಽನ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇಽಸ್ತಿಸ್ತು ತ್ವೈತ್ಯ ಕರ್ಕಸಾತಿಯುಧಂ | ತಸ್ತಿಸ್ತಶೋ-
ಣಯೇ ಬಹುಹವಿಷ್ಣಾತ್ಕವಯೇ ಮೇಧಾವಿನಃ || ಪಂಚಿಮ್ಯರ್ಥೇ ಚಿತುರ್ಥೇ || ಹೇ ಇಂದ್ರ ತತ್ಪ್ರಹಾ-
ಯಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾನ್ದಿಭ್ಯತಃ ಪಣಿಯ ಏತನ್ನಾಮಕಾಸುರಾಃ ಶತ್ಯೈಃ ಶತಸಂಖ್ಯಾಕೈರ್ಬಲೇಃ ಸಾರ್ಥಮಪದ್ರವ್ನ
ಅಪಾದ್ರವನ್ | ಅಪಲಾಯಂತೆ | ಅಪಿ ಚೇಂದ್ರೋಶುಷ್ಣಸ್ಯ ಶುಷ್ಣಸ್ಯ | ಸಂಪೂರ್ಣಬಲಸ್ಯೇತ್ಯರ್ಥಃ |
ಶುಷ್ಣಸ್ಯೈತನ್ನಾಮಕಾಸುರಸ್ಯ ಕ್ಷುಷ್ಣಸ್ಯ ಶತ್ವೋರ್ಮಾಯಾಃ ಕಪಟಾನ್ವಧೈರನನಸಾಧನೈರಾಯುಧೈರ್ನ
ಪ್ರಾರಿರೇಚೀತ್ | ಪ್ರರಿಕ್ತಾನತಿಕ್ತಾನ್ನಾಕರೋತ್ | ಪಿತ್ತೋಽನ್ಯಸ್ಯ | ಪಿತುರಿತ್ಯನ್ವನಾಮೃತತ್ | ಕಿಂಚನ
ಕಿಂಚಿದಪಿ ನ ಪ್ರಾರಿರೇಚೀತ್ | ತದೀಯಮನ್ನಂ ಸರ್ವಮಪ್ಯಪಾಹಾರಯತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅತ್ರ ಅರ್ಕಸಾತೌ—ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದಶೋ-
ಣಯೇ—ಪ್ರಭೂತವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ | ಕವಯೇ—ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆದ ಕುತ್ಸನಿಂದ | ಪಣಿಯಃ—ಪಣಿಗಳು
(ನಿನ್ನ ಬಲಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ) | ಶತ್ಯೈಃ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ | ಅಪದ್ರವ್ನ—ಓಡಿಹೋದರು |
(ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು) | ಅಶುಷ್ಣಸ್ಯ—ಪೂರ್ಣವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ | ಶುಷ್ಣಸ್ಯ—ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನ
ಮಾಯಾಃ—ವಂಚನೆಗಳನ್ನು | ವಧೈಃ—ವಧಸಾಧನವಾದ ತನ್ನ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ತಡೆದು | ನ ಪ್ರ ಅರಿರೇ-
ಚೀತ್—ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಲನಕಾಶಕೊಡದೆ ನಾಶಪಡಿಸಿದನು | ಪಿತ್ತೈಃ—ಅವನ ಅನ್ನಕ್ಕೆ | ಕಿಂಚನ
ಪ್ರ—ಕೊಂಚವೂ ಉಳಿವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅನ್ನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಮೇಧಾ
ವಿಯೂ ಆದ ಕುತ್ಸನಿಂದ ಪಣಿಗಳು ಬೆದರಿ ಓಡಿಹೋದರು. ಆವರ ಪಲಾಯನಕ್ಕೆ, ಕುತ್ಸನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ನಿನ್ನ ಬಲವೇ

ಕಾರಣವು. ಇಂದ್ರನು ಪೂರ್ಣವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಶುಷ್ಕನೆಂಬ ಅಸುರನ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ವಧಸಾಧನವಾದ ತನ್ನ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ತಡೆದು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವನು ಮೀರದಿರುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನು. ಅವನ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಕೊಂಚವೂ ಉಳಿವಿಲ್ಲದೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದನು.

English Translation.

The Panis, Indra, fled, with hundreds (of Asuras), from the sage, your worshipper (and ally) in battle: neither did he, (Indra), suffer the deceptions of the powerful Sushna to prevail over his weapons, nor did he (leave him) any of his sustenance.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶುಷ್ಕನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಕೊಂದು ಅವನ ಸೈನಿಕರಾದ ಪಣಿಗಳೆಂಬ ಅಸುರರನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚದುರಿಸಿ ಓಡಿಸಿದ ವಿಷಯವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದು. ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಂದ್ರನು ಶುಷ್ಕನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಅನೇಕ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಶ್ಲೋಕ ಶುಷ್ಕಂ ವೃಜನೇ ಪೃಷ್ಠ ಆಣೌ ಯೋನೇ ಕುತ್ಸಾಯ ದ್ಯುಮತೇ ಸಚಾಹನ್ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೬೩-೩)

ಕುತ್ಸಾಯ ಯತ್ರ ಪುರುಹೂತ ವನ್ನೆಚ್ಚುಷ್ಕ ಮನಂಶೈಃ ಪರಿಯಾಸಿ ವಧೈಃ |

(ಋ. ಸಂ. ೧-೧೨೧-೯)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಋ. ಸಂ. ೧-೧೬೪-೫; ೧-೧೭೫-೪ ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನು ಕುತ್ಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶುಷ್ಕನನ್ನು ಕೊಂದನು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು—

ಅಹಂ ಪಿತೇವ ವೇತಸೂರಭಿಷ್ಟಯೇ ತುಗ್ರಂ ಕುತ್ಸಾಯ ಸ್ಯದಿಭಂ ಚ ರಂಧಯಂ |

(ಋ. ಸಂ. ೧೦-೪೯-೪)

ಕುತ್ಸನಿಗಾಗಿ ನಾನು ವೇತಸು, ತುಗ್ರ, ಸ್ಯದಿಭ ಎಂಬವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು ಎಂದು ಇಂದ್ರನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಮಹೋ ದ್ರುಹೋ ಅಸ ವಿಶ್ವಾಯು ಧಾಯಿ ವಜ್ರಸ್ಯ ಯತ್ಪತನೇ ಪಾದಿ

ಶುಷ್ಕಃ |

ಉರು ಷ ಸರಥಂ ಸಾರಥಯೇ ಕರಿಂದ್ರಃ ಕುತ್ಸಾಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಾತಾ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಮಹಃ | ದ್ವುಹಃ | ಅಪಃ | ವಿಶ್ವಸ್ರವಯು | ಧಾಯಿ | ವಜ್ರಸ್ಯ | ಯತ್ | ಪತನೇ | ಸಾದಿ | ಶುಷ್ಣಃ |
 ಉರು | ಸಃ | ಸ್ವರಥಂ | ಸಾರಥಯೇ | ಕಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಕುತ್ಸಾಯ | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ | ಸಾತಾ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯದ್ಯದಾ ಸ ಶುಷ್ಣೋಽಸುರೋ ವಜ್ರಸ್ಯ ಪತನೇ ಸಾತೇ ಸಾದಿ ಅಗಚ್ಛತ್ | ಅಮ್ನಿಯತೇ-
 ತ್ಯೈರ್ಥಃ | ತದಾ ಮಹೋ ಮಹತೋ ದ್ವುಹೋ ದ್ವೋಗ್ನಿಃ ಶುಷ್ಣಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ವಿಶ್ವಾಯು ಸರ್ವಗತಂ |
 ಬಲಮಿತಿ ಶೇಷಃ | ಅಪ ಧಾಯಿ | ಅಪಹಿತಮಕಾರಿ | ತಿರಸ್ಕೃತಮಿತೈರ್ಥಃ | ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸಾರಥಯೇ
 ಸಾರಥಿಭೂತಾಯ ಕುತ್ಸಾಯ ಸರಥಂ ಸಮಾನರಥಂ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಾತಾ ಭಜನೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತ ಉರು
 ನಿಷ್ಪೀರ್ಣಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಕಃ | ಅಕರೋತ್ | ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ | ಕುತ್ಸಾಯೇಂದ್ರೋಽಸುರಂ
 ಶುಷ್ಣಂ ಜಿಘಾಂಸುಃ ಕುತ್ಸಮಾತ್ಮನಃ ಸಾರಥಿಂ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ | ಅಸ್ಯ ಶತ್ರುಂ ಶುಷ್ಣಮಹಂಸ್ತತಶ್ಚ ಕುತ್ಸಸ್ಯ
 ರಕ್ಷಾಂ ಬಹುಲಾಂ ಚಕಾರೇತ್ಯನಯೋಚ್ಯತ ಇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಶುಷ್ಣಃ—ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನು | ವಜ್ರಸ್ಯ—ವಜ್ರಾಯುಧದ | ಪತನೇ—
 ಪ್ರಹಾರದ ಫಲವಾಗಿ | ಸಾದಿ—ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನೋ (ಆಗ) | ಮಹಃ—ಮಹಚ್ಛಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ |
 ದ್ವುಹಃ—ವೋಸಗಾರನೂ ಆದ ಅವನ | ವಿಶ್ವಾಯು—ಸರ್ವಗಾಮಿಯಾದ ಶಕ್ತಿಯು | ಅಪ ಧಾಯಿ—ಮರೆ
 ಯಾಯಿತು | ಸಃ ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಸಾರಥಯೇ—ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾದ | ಕುತ್ಸಾಯ —
 ಕುತ್ಸನಿಗಾಗಿ | ಸರಥಂ—ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದೇ ರಥವನ್ನು | ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಸಾತಾ—ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜಾ
 ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ | ಉರು—ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವತವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ಕಃ—ಮಾಡಿದನು.

|| ಧಾಪಾರ್ಥ ||

ಯಾವಾಗ ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನು ವಜ್ರಾಯುಧದ ಪ್ರಹಾರದ ಫಲವಾಗಿ ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನೋ ಆಗ
 ಮಹಚ್ಛಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ವೋಸಗಾರನೂ ಆದ ಅವನ ಸರ್ವಗಾಮಿಯಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಮರೆಯಾಯಿತು. ಅದೇ
 ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಕುತ್ಸನಿಗಾಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದೇ ರಥವನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಪೂಜಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ
 ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

— ೧೧೩೪ —

೧೧೩

When Sushna passed away upon the falling of the thunderbolt, then the universal strength of the great oppressor was annihilated; and Indra enlarged their common car for (the use of) his charioteer Kutsa, for (the sake of) the worship of the sun.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಪ್ರ ಶೈನೋ ನ ಮದಿರಮಂತುಮಸ್ತೈ ಶಿರೋ ದಾಸಸ್ಯ ನಮುಚೇರ್ಮಫಾ-
ಯನ್ ।

ಪ್ರಾವನ್ನಮಿಾಂ ಸಾಪ್ಯಂ ಸಸಂತಂ ಪೃಣಿಗ್ರಾಯಾ ಸಮಿಷಾ ಸಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ॥ ೬ ॥

॥ ಪದಪಾಠಃ ॥

ಪ್ರ | ಶೈನಃ | ನ | ಮದಿರಂ | ಅಂತುಂ | ಅಸ್ತೈ | ಶಿರಃ | ದಾಸಸ್ಯ | ನಮುಚೇಃ | ಮಫಾಯನ್ |

ಪ್ರ | ಅವತ್ | ನಮಿಾಂ | ಸಾಪ್ಯಂ | ಸಸಂತಂ | ಪೃಣಿಕ್ | ರಾಯಾ | ಸಂ | ಇಷಾ | ಸಂ | ಸ್ವಸ್ತಿ ॥ ೬ ॥

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಶೈನಃ ಸುಪರ್ಣಶ್ಚ | ನೇತ್ಯಯಂ ಶಬ್ದಃ ಸಮುಚ್ಚಯೇ ವರ್ತತೇ | ಅಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಮದಿರಂ ಮದಕರಮಂತುಂ ಸೋಮಂ | ಪ್ರೇತಿ ಆ ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ಅಹರತ್ | ಉಪಸರ್ಗ- ದರ್ಶನಾಚ್ಚಾಖ್ಯಾತಮಧ್ಯಾಹ್ನಿಯತೇ | ಕಿಂಚಾಯಮಿಂದ್ರೋಽಸಿ ದಾಸಸ್ಯ ಪ್ರಾಣನಾಮುಪಕ್ಷಪಯಿತು- ನ್ನಮುಚೇರೇತನ್ನಾವ್ನೋಽಸುರಸ್ಯ ಶಿರಃ ಶೀರ್ಷಂ ಮಫಾಯನ್ ಮಂಥನಂ ಕುರ್ವನ್ ಸಾಪ್ಯಂ ಸಪಸ್ಯ ಪುತ್ರಂ ಸಸಂತಂ ಸ್ಯಸಂತಂ ನಮೀಮೇತತ್ಸಂಜ್ಞಕಮ್ನುಷಿಂ ಪ್ರಾವತ್ | ಪ್ರಾರಕ್ಷತ್ | ಸ್ವಸ್ತೃವಿನಾಶೀನ ರಾಯಾ ಪಶ್ಚಾದಿಧನೇನೇಷಾನ್ನೇನ ಚ ತಮ್ನುಷಿಂ ಸಂ ಪೃಣಿಕ್ | ಸಮಯೋಜಯತ್ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ಶೈನಃ ಶೈನಪಕ್ಷಿಯು | ಅಸ್ತೈ—ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಮದಿರಂ—ಮದಕಾರಕವಾದ | ಅಂತುಂ— ಸೋಮವನ್ನು | ಪ್ರ—ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು | ದಾಸಸ್ಯ—ಹಿಂಸಕನಾದ | ನಮುಚೇಃ—ನಮುಚಿಯು | ಶಿರಃ— ಶಿರಸ್ಸನ್ನು | ಮಫಾಯನ್—ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾ | ಸಾಪ್ಯಂ—ಸಪನಪುತ್ರನೂ | ಸಸಂತಂ—ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದವನೂ ಆದ | ನಮಿಯೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು | ಪ್ರಾವತ್—ರಕ್ಷಿಸಿದನು | ಸ್ವಸ್ತಿ—ನಾಶರಹಿತವಾದ | ರಾಯಾ—ಧನದಿಂದಲೂ | ಇಷಾ—ಅನ್ನದಿಂದಲೂ | ಸಂ ಪೃಣಿಕ್—ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿದನು.

॥ ಭಾವಾರ್ಥಃ ॥

ಸುಪರ್ಣಪಕ್ಷಿಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಮದಕಾರಕವಾದ ಸೋಮವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಹಿಂಸಕನಾದ ನಮುಚಿಯು ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಸಪನಪುತ್ರನೂ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದವನೂ ಆದ ನಮಿಯೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ನಾಶರಹಿತವಾದ ಧನದಿಂದಲೂ ಅನ್ನದಿಂದಲೂ ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು.

English Translation.

And the hawk bore to Indra the exhilarating Soma, when bruising the head of the oppressor Namachi, and protecting the slumbering Nami, the son of Saya, he provided, for the well-being (of the sage), riches and food.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸುಪರ್ಣ ಅಥವಾ ಶ್ರೇಣಿಪಕ್ಷಿಯು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೋಮವನ್ನು ತಂದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ, ಇಂದ್ರನು ನಮುಚಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನೂ ನಾವು ಇದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಮುಚಿಯ ವಿಷಯವು ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ ೧೦ ಪುಟ 550 ರಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ವಿ ಸಿಪ್ರೋರಹಿಮಾಯ್ ದ್ವಿಷ್ಟಾಃ ಪುರೋ ವಜ್ರಿಣ್ಣವಸಾ ನ ದರ್ಧಃ |

ಸುದಾಮನ್ ತದ್ರೇಕ್ಲೋ ಅಪ್ರಮೃಷ್ಯಮೃಜಿತ್ವನೇ ದಾತ್ರಂ ದಾಶುಷೇ ದಾಃ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯ ||

ವಿ | ಸಿಪ್ರೋಃ | ಅಹಿಮಾಯಸ್ಯ | ದ್ವಿಷ್ಟಾಃ | ಪುರಃ | ವಜ್ರಿಣ್ | ಶವಸಾ | ನ | ದರ್ಧರಿತಿ ದರ್ಧಃ |

ಸುದಾಮನ್ | ತತ್ | ರೇಕ್ಲಃ | ಅಪ್ರಮೃಷ್ಯಂ | ಮೃಜಿತ್ವನೇ | ದಾತ್ರಂ | ದಾಶುಷೇ | ದಾಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವಜ್ರಿಣ್ ವಜ್ರವನ್ನಿಂದ್ರ ತ್ವಮಹಿಮಾಯಸ್ಯಾಹಂತ್ಯೋ ಮಾಯಾ ಯಸ್ಯ ಸಿಪ್ರೋರೇಶನ್ಮಾಮ್ನೋಽಸುರಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೀದ್ಯಷ್ಟಾ ದ್ವಿಷ್ಟಾನಿ ಪುರಃ ಪ್ರಾಕಾರಾದೀನಿ ದುರ್ಗಾಣಿ ಶವಸಾ ಬಲೇನ ವಿ ದರ್ಧಃ | ವಿದಾರಿತವಾನಸಿ | ನೇತಿ ಪಾದಪೂರಣಃ | ತ್ವಂ ಸಿಪ್ರೋನ್ಯಮುಣಃ ಪ್ರಾರುಜಃ ಪುರಃ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೫೧-೫ | ಶತಂ ಪೂರ್ಣಿರಾಯಸೀರ್ಭಿಸಿ ಸಾಹಿ | ಋಗ್ವೇ. ೭-೩-೭ | ಇತಿ ದರ್ಶನಾತ್ | ಅಹಿ ಚ ಹೇ ಸುದಾಮನ್ ಶೋಭನದಾನೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದಾತ್ರಂ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಂ ಧನಂ ದಾಶುಷೇ ದತ್ತವತ ಮೃಜಿತ್ವನ ಏತನ್ನಾಮಕಾಯ ರಾಜರ್ಷಯೇಽಪ್ರಮೃಷ್ಯಂ ಕೇನಾಸ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ತತ್ಸ್ಯ ಸ್ವಭೂತಂ ರೇಕ್ಲೋ ಧನಂ ದಾಃ | ಅದಾಃ | ದತ್ತವಾನಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಿನ್—ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | **ಅಹಿಮಾಯಸ್ಯ**—ನಾಶಕರನಾದ ಮಾಯಾ ಕಾರ್ಯಗಳುಳ್ಳ | **ಪಿಪ್ಪ್ರೋಃ**—ಪಿಪ್ಪ್ರನಾಮಕನಾದ ಅಸುರನ | **ದೃಘ್ಣಾಃ**—ದೃಢವಾದ | **ಪುರಃ**—ದುರ್ಗಗಳನ್ನು | **ಶವಸಾ**—ನಿನ್ನ ಬಲದಿಂದ | **ವಿ ದರ್ಬಃ**—ಸೀಳಿರುವೆ | **ಸುದಾಮನ್**—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | **ದಾತ್ರಂ**—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನು | **ದಾಶುಷೇ**—ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ | **ಋಜಿಶ್ವನೇ**—ಋಜಿಶ್ವನಾಮಕನಾದ ರಾಜರ್ಷಿಗೆ | **ಅಪ್ರವೃಷ್ಯಂ**—ಯಾರಿಂದಲೂ ನಾಶಪಡಿಸಲಾಗದ | **ತತ್ ರೇಕ್ಷ್ಯಃ**—ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಧನವನ್ನು | **ದಾಃ**—ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಾಶಕರವಾದ ಮಾಯಾಕಾರ್ಯಗಳುಳ್ಳವನೂ, ಪಿಪ್ಪ್ರನಾಮಕನೂ ಅದ್ವೈತಾಸುರನ ದೃಢವಾದ ದುರ್ಗಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಸೀಳಿರುವೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾದ ಧನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ಋಜಿಶ್ವನಾಮಕನಾದ ರಾಜರ್ಷಿಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ನಾಶಪಡಿಸಲಾಗದ ನಿನ್ನ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ.

English Translation.

You have scattered by force, wielder of the thunderbolt, the strong cities of the deadly-deluding Pipru : you have given, bountiful Indra, uninjurable wealth to Rijiswat, the donor of sacrificial gifts.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪಿಪ್ಪ್ರ ಮತ್ತು ಋಜಿಶ್ವನ್—ಪಿಪ್ಪ್ರ ಎಂಬ ಅಸುರನು ಇಂದ್ರನ ಶತ್ರುವು. ಋಜಿಶ್ವ ಎಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಈ ಅಸುರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನೆಂದು ಮುಗ್ಧೇದದ ಅನೇಕ ಮುಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ ಮು. ಸಂ. ೧-೧೦೧-೨; ೪-೧೬-೧೩; ೫-೨೯-೧೧; ೬-೨೦-೨; ೮-೪೯-೧೦; ೧೦-೯೯-೧೧; ೧೦-೧೩೮-೩; ೧-೧೦೩-೮, ೨-೧೪-೫; ೬-೧೮-೮ ಎಂಬ ಮುಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮತ್ತು ಮು. ಸಂ. ೧-೫೧-೫; ೬-೨೦-೨ ನೆಯ ಮುಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಪ್ಪ್ರವಿನ ಪಟ್ಟಣದ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಮು. ಸಂ. ೮-೩೨-೨; ೧೦-೧೩೮-೩ ನೆಯ ಮುಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ದಾಸ ಮತ್ತು ಅಸುರ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಮು. ಸಂ. ೧-೧೦೧-೧; ೪-೬-೧೩ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಈ ದೇಶದ ಪೂರ್ವನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಕಪ್ಪುಜನರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಭಾಸವಾಗುವುದು.

ಋಜಿಶ್ವನ್ ಎಂಬುವನ ಹೆಸರು ಮುಗ್ಧೇದದಲ್ಲಿ ಮು. ಸಂ. ೧-೫೧-೫; ೧-೫೩-೮; ೧-೧೦೧-೧; ೬-೨೦-೨; ೮-೯೯-೧೧; ೧೦-೯೯-೧೧; ೧೦-೧೩೮-೩ ಎಂಬ ಮುಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗತಿಗಳೇನೂ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಪಿಪ್ಪ್ರ ಎಂಬ ಅಸುರನೊಡನೆ ಇಂದ್ರನು ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಇವನು ಸಹಾಯಮಾಡಿದ ವಿಷಯವು ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಮು. ಸಂ. ೪-೬-೧೩; ೫-೨೯-೧೧ ಎಂಬ ಮುಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ವಿಧಾನ ಎಂಬುವನ ಪುತ್ರನಾದ ವೈದಧಿನ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ವೇತಸುಂ ದಶಮಾಯಂ ದಶೋಣಿಂ ತೂತುಜಿನಿಂದ್ರಃ ಸ್ವಭಿಷ್ಟಿಸುಮ್ಮಃ |
ಆ ತುಗ್ರಂ ಶಶ್ವದಿಭಂ ದ್ಯೋತನಾಯ ಮಾತುರ್ನ ಸೀಮುಪ ಸೃಜಾ
ಇಯಧ್ಯೈ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ವೇತಸುಂ | ದಶಮಾಯಂ | ದಶೋಣಿಂ | ತೂತುಜಿಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಸ್ವಭಿಷ್ಟಿಸುಮ್ಮಃ |
ಆ | ತುಗ್ರಂ | ಶಶ್ವತ್ | ಇಭಂ | ದ್ಯೋತನಾಯ | ಮಾತುಃ | ನ | ಸೀಂ | ಉಪ | ಸೃಜ | ಇಯಧ್ಯೈ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ್ವಭಿಷ್ಟಿಸುಮ್ಮಃ ಸುಷ್ಕಂಭ್ಯೇಷಣೀಯಾನ್ಯಭಿಗಮ್ಯಾನಿ ಸುಮಾನಿ ಸುಖಾನಿ ಯೇನ ದೇಯಾನಿ
ಸ ಇಂದ್ರೋ ದಶಮಾಯಂ ಬರುವಂಚನಂ ವೇತಸುಂ ವೇತಸುನಾಮಾನಮಸುರಂ ದಶೋಣಿಮೇತನ್ನಾ-
ಮಕಂ ಚ ತೂತುಜಿಂ ತೂತುಜಿನಾಮಕಂ ಚ ಆ ಅಪಿ ಚ ತುಗ್ರಂ ತುಗ್ರನಾಮಕಮಸುರಂ ತಥೇಭಮೇ-
ತನ್ನಾಮಕಮಸುರಂ ಚೇಯಧ್ಯಾ ಏತುಂ ದ್ಯೋತನಾಯೈತತ್ಸಂಜ್ಞಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಶಶ್ವದುಪ ಸೃಜ |
ಉಪಾಸೃಜತ್ | ವಶೀಚಿಕಾರ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಮಾತುರ್ನ ಮಾತುರ್ಜನನ್ಯಾ ಇವ ಪುತ್ರಂ | ಯಥಾ
ಮಾತ್ರೇ ಪುತ್ರೋ ವಶೀಭವತಿ ತದ್ವದ್ವಶಂಚಿಕಾರೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೀಮಿತಿ ಸಾವಪೂರಣಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಾತುಃ ನ—ತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಪುತ್ರನು ವಿಧೇಯನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ | ಸ್ವಭಿಷ್ಟಿಸುಮ್ಮಃ—
ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ | ಸಃ ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ದಶಮಾಯಂ—ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ವಂಚಕನಾದ | ವೇತಸುಂ—ವೇತಸು ನಾಮಕನಾದ ಅಸುರನನ್ನೂ | ದಶೋಣಿಂ—ದಶೋಣಿಯನ್ನೂ |
ತೂತುಜಿಂ—ತೂತುಜಿಂಬುವನನ್ನೂ | ಆ—ಮತ್ತು | ತುಗ್ರಂ—ತುಗ್ರನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ | ಇಭಂ—
ಇಭನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನೂ | ದ್ಯೋತನಾಯಿ—ದ್ಯೋತನನೆಂಬ ರಾಜನ ಎದುರಿಗೆ | ಇಯಧ್ಯೈ—ನಮ್ಮತೆ
ಯಿಂದ ಬರಲು | ಶಶ್ವತ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಧೇಯರಾಗಿರುವಂತೆ | ಉಪ ಸೃಜ—ಅವನ ವಶಮಾಡಿದನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಂಚಕನಾದ ವೇತಸುನಾಮಕ
ನಾದ ಅಸುರನನ್ನೂ, ಹಾಗೆಯೇ, ದಶೋಣಿ, ತೂತುಜಿ, ತುಗ್ರ ಮತ್ತು ಇಭ ಎಂಬ ಅಸುರರನ್ನೂ ಸಹ ತಾಯಿಯ
ಮುಂದೆ ಪುತ್ರನು ವಿಧೇಯನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ದ್ಯೋತನನೆಂಬ ರಾಜನ ಎದುರಿಗೆ ನಮ್ಮತೆಯಿಂದ ಬರಲು
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಧೇಯರಾಗಿರುವಂತೆ ಅವನ ವಶಮಾಡಿದನು.

English Translation.

Indra, the granter of wished-for felicity, compelled the many-fraudulent Vetasu and Dasoni, Tutuji, Tugra, and Ibha, always to come submissively to (the Raja) Dyotana, as a son (comes before a mother.)

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವೇತಸು, ದಶೋಣಿ, ತೂತುಜಿ, ತುಗ್ರ, ಇಭ ಎಂಬ ಅಸುರರನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಸೋಲಿಸಿ ದ್ಯೋತನ ಎಂಬ ರಾಜನವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ

ವೇತಸು ಎಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಸೋಲಿಸಿದ ವಿಷಯವು—

ಅಹಂ ಸಿತೇವ ವೇತಸೂರಭಿಷ್ಟಯೇ ತುಗ್ರಂ ಕುತ್ಸಾಯ ಸ್ತುಧಿಭಂ ಚ ರಂಧಯಂ |

(ಮ. ಸಂ. ೧೦-೪೯-೪)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮ. ಸಂ. ೪-೫೮-೫; ೬-೨೬-೪; ೬-೨೦-೮; ೧೦-೪೯-೪ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ತುಗ್ರ ಎಂಬುದು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ೧೦-೪೯-೪ ರಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಅಸುರನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಗ್ರ ಎಂಬುದು ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಜನೆಂದೂ ಇವನ ಮಗನಾದ ಭುಜ್ಯವನ್ನು ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದರೆಂದೂ ಅನೇಕಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜನಾದ ತುಗ್ರ ಎಂಬುವನೇ ಬೇರೆ ಅಸುರನಾದ ತುಗ್ರ ಎಂಬುವನೇ ಬೇರೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಕ್ಕನುಕೂಲವಿಲ್ಲ.

ದಶೋಣಿಂ—ಇವನ ಹೆಸರು ಮ. ಸಂ. ೬-೨೦-೪; ೬-೨೦-೮; ೧೦-೯೬-೧೨; ೮-೫೨-೨ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ,

ತೂತುಜಿಂ—ಮ. ಸಂ. ೪-೨೨-೨; ೬-೨೮-೩; ೬-೨೦-೮; ೧೦-೨೨-೩; ೧೦-೩೫-೬ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ,

ಇಭಂ—ಮ. ಸಂ. ೯-೫೭-೩; ೬-೨೦-೮; ೧-೮೪-೧೬; ೪-೪-೧ ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಠಿತವಾಗಿದೆ. ಇವರ ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಈಂ ಸ್ಪೃಧೋ ವನತೇ ಅಪ್ರತೀತೋ ಬಿಭ್ರದ್ವಜ್ರಂ ವೃತ್ರಹಣಂ ಗಭಸ್ತೌ |

ತಿಷ್ಠದ್ಧರೀ ಅಧ್ಯಸ್ತೇವ ಗರ್ತೇ ವಚೋಯುಜಂ ವಹತ ಇಂದ್ರವ್ಯುಷ್ಠಂ ||೯||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಈಂ | ಸ್ಪೃಧಃ | ವನತೇ | ಅಪ್ರತೀಠತಃ | ಬಿಭ್ರತ್ | ವಜ್ರಂ | ವೃತ್ತ್ರಹನಂ | ಗಭಸ್ತೌ ||
 ತ್ರಿಷ್ಠತ್ | ಹರೀ ಇತಿ | ಅಧಿ ಅಸ್ತ್ರಾಇವ | ಗರ್ತೇ | ವಚಃಽಯುಜಾ | ವಹತಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಋಷ್ಯಂ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಗಭಸ್ತೌ ಹಸ್ತೇ ವೃತ್ತ್ರಹಣಂ ವೃತ್ತ್ರಾಣಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತಾರಂ ವಜ್ರಂ ಸ್ವಕೀಯಮಾಯುಧಂ ಬಿಭ್ರದ್ಧಾರಯನ್ ಅಪ್ರತೀತಃ ಶತ್ರುಭಿರಪ್ರತಿಗತಃ ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸ್ಪೃಧಃ ಸ್ಪರ್ಧಮಾನಾನೀಮಿಮಾನ್ಸ್ಪೃಶ್ವಪ್ರೈಪ್ರತೀನ್ ಶತ್ರುನ್ ವನತೇ | ಹಂತಿ | ಹರೀ ಸ್ವಕೀಯಾವಶ್ರಾವಧಿ ತಿಷ್ಠತ್ | ಆರೋಹತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಅಸ್ತೇವ ಗರ್ತೇ | ಯಥಾ ಸ್ವೇಷ್ಟಾ ಶೂರೋ ರಥೇಽಧಿತಿಷ್ಠತಿ ತದ್ವತ್ | ತಥಾ ವಚೋಯುಜಾ ವಚೋಮಾಶ್ರೇಣ ಯುಜ್ಯಮಾನಾ | ಯದ್ವಾ | ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಾಂ ಸ್ತುತಿಭಿಯ್ಯಜ್ಯಮಾನಾ ತಾ ಹರೀ ಚ ಋಷ್ಯಂ ಮಹಾಂತಮಿಂದ್ರಂ ವಹತಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗಭಸ್ತೌ—ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ | ವೃತ್ತ್ರಹಣಂ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ಬಿಭ್ರತ್—ಧರಿಸಿ | ಅಪ್ರತೀತಃ—ಅಪ್ರತಿಹತನಾಗಿ | ಸಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಸ್ಪೃಧಃ—ತನ್ನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ | ಈಂ—ವೃತ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು | ವನತೇ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ | ಗರ್ತೇ—ರಥದಲ್ಲಿ | ಅಸ್ತೇವ—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಶೂರನು ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ | ಹರೀ—ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ಅಧಿ ತಿಷ್ಠತ್—ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ | ವಚೋಯುಜಾ—ಕೇವಲ ವಾಕ್ಯಿನ ಆದೇಶದಿಂದಲೇ ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಆ ಅಶ್ವಗಳು | ಋಷ್ಯಂ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ವಹತಃ—ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

|| ಧಾನಾರ್ಥ ||

ಅಪ್ರತಿಹತನಾದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ವೃತ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಶೂರನು ರಥದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು (ಕಟ್ಟಿದ ರಥದಲ್ಲಿ) ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೇವಲ ವಾಕ್ಯಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೇ ರಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಆ ಅಶ್ವಗಳು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

English Translation.

Bearing in his hand the foe-destroying thunderbolt, Indra, unresisted, demolishing these his adversaries ; he mounts his two-horse (car), as warrior (ascends) his chariot ; harnessed at a word, his steeds convey the mitgty Indra.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸನೇಮು ತೇವಸಾ ನವ್ಯ ಇಂದ್ರ ಪ್ರ ಪೂರವಃ ಸ್ತವಂತ ಏನಾ ಯಜ್ಞೈಃ |

ಸಪ್ತ ಯತ್ಪುರಃ ಶರ್ಮ ಶಾರದೀ ದರ್ಧನ್ದಾಸೀಃ ಪುರುಕುತ್ಸಾಯ ಶಿಕ್ಷನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸನೇಮು | ತೇ | ಅವಸಾ | ನವ್ಯಃ | ಇಂದ್ರ | ಪ್ರ | ಪೂರವಃ | ಸ್ತವಂತೇ | ಏನಾ | ಯಜ್ಞೈಃ |

ಸಪ್ತ | ಯತ್ | ಪುರಃ | ಶರ್ಮ | ಶಾರದೀಃ | ದರ್ಧನ್ | ದಾಸೀಃ | ಪುರುಕುತ್ಸಾಯ | ಶಿಕ್ಷನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯೇನಾವಸಾ ರಕ್ಷಣೇನ ನವ್ಯೋ ನವೀಯೋ ನವತರಂ ತ್ವಯಾ ದೀಯಮಾನಂ ಧನಂ ಸನೇಮು | ವಯಂ ಸ್ತೋತಾರೋ ಭಜೇಮಹಿ | ಪೂರವೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಸ್ತೋತಾರ ಏನಾನೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಯುಕ್ತ್ಯರ್ಯಜ್ಞೈಃ ಪ್ರ ಸ್ತವಂತೇ | ತ್ವಾಂ ಸ್ತುವಂತಿ | ಯದ್ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾ-
ದ್ವಾಸೀಃ ಕರ್ಮಣಾಮುಪಕ್ಷಪಯಿತ್ರೀಃ ಶತ್ರುಪ್ರಜಾ ಹನ್ ಘ್ನನ್ ಹಿಂಸನ್ ಪುರುಕುತ್ಸಾಯೈತನ್ನಾಮ-
ಕಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಶಿಕ್ಷನ್ ಧನಾನಿ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಶಾರದೀಃ ಶರನ್ನಾಮೋಽಸುರಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೀಃ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾಕಾಃ ಪುರಃ ಪುರೀಃ ಶರ್ಮ ಶರ್ಮಣಾ ವಜ್ರೇಣ ದರ್ಧನ್ದಾಸೀಃ ವಿವಾರಿತವಾನಸಿ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ತ್ವಾಂ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸ್ತುವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಅವಸಾ—ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ (ಅನುಗೃಹೀತರಾಗಿ) | ನವ್ಯಃ—
ನೂತನವಾದ ಧನವನ್ನು | ಸನೇಮು—ನಾವು ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ಯತ್—ಯಾವ ನಿನ್ನ
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ | ದಾಸೀಃ—ಹಿಂಸಕರಾದ ಅಸುರರನ್ನು | ಹನ್—ನಾಶಪಡಿಸಿದೆಯೋ | ಪುರುಕುತ್ಸಾಯ—
ಪುರುಕುತ್ಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಶಿಕ್ಷನ್—ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ | ಶಾರದೀಃ—ಶರನ್ನಾ ಮಕನಾದ ಅಸುರನಿಗೆ
ಸೇರಿದ | ಸಪ್ತ ಪುರಃ—ಏಳು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ | ಶರ್ಮ—ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ | ದರ್ಧನ್—ಸೀಳಿದೆಯೋ
(ಅದೇ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ) | ಪೂರವಃ—ಮಾನವರಾದ ಸ್ತೋತೃಗಳು | ಏನಾ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ | ಪ್ರ ಸ್ತವಂತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ನಾವು ಅನುಗೃಹೀತರಾಗಿ ನೂತನವಾದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದು
ವಂತಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಹಿಂಸಕರಾದ ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದೆಯೋ,
ಮತ್ತು ಪುರುಕುತ್ಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಶರನ್ನಾ ಮಕನಾದ ಅಸುರನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಏಳು ಪಟ್ಟಣ

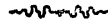
ಗಳನ್ನೂ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಸೀಳಿದೆಯೋ ಅದೇ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಮಾನವರಾದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

(Favoured) by your protection, Indra, we solicit new (wealth) : by this adoration men glorify you at sacrifices, for that you have shattered with your bolt the seven cities of Sharat, killing the opponents (of sacred rites), and giving (their spoils) to Purukutsa.

|| ವಿಶೇಷವಯಗಳು ||

ಪುರುಕುತ್ಸನ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದೇವೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತ್ವಂ ವೃಥ ಇಂದ್ರ ಪೂರ್ವ್ಯೋ ಭೂವೃಣಿವಸ್ಯನ್ನ ಶನೇ ಕಾವ್ಯಾಯ |

ಪರಾ ನವನಾಸ್ತ್ವಮನುದೇಯಂ ಮಹೇ ಪಿತ್ರೇ ದದಾಥ ಸ್ವಂ ನಸಾತಂ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ವೃಥಃ | ಇಂದ್ರ | ಪೂರ್ವ್ಯಃ | ಭೂಃ | ವರಿವಸ್ಯನ್ | ಉಶನೇ | ಕಾವ್ಯಾಯ |

ಪರಾ | ನವನಾಸ್ತ್ವಂ | ಅನುದೇಯಂ | ಮಹೇ | ಪಿತ್ರೇ | ದದಾಥ | ಸ್ವಂ | ನಸಾತಂ || ೧೧ ||

| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪೂರ್ವ್ಯಃ ಪುರಾತನಸ್ತ್ವಂ ಕಾವ್ಯಾಯ ಕವಿಪುತ್ರಾಯೋತನ ಉಶನೇ ಭಾರ್ಗವಾಯ ವರಿವಸ್ಯನ್ ಧನಮಿಚ್ಛೇ ವೃಥೋ ಭೂಃ | ಸ್ತೋತ್ರೇಣಾಂ ವರ್ಧಕೋ ಭವಸಿ | ಅನುದೇಯಮನುದೇಯಂ ಧನಂ ನವನಾಸ್ತ್ವಮೇತನ್ನಾಮಕಮಸುರಂ ಪರಾಹತ್ಯ ಸ್ವಂ ಸ್ಯಕೀಯಮೌತನಸಂ ನಸಾತಂ ಯುದ್ಧೇ ಶತ್ರುಭಿರ್ಗೃಹೀತಂ ಪುತ್ರಂ ಮಹೇ ಮಹತೇ ಪಿತ್ರೇ ಸಾಲಯಿತವ್ಯಾಯೋತನೇ ಪರಾ ದದಾಥ | ತಸ್ಯ ಶತ್ರುಂ ಹತ್ವಾ ಪ್ರಕರ್ಷೇಣೈದತ್ತವಾನಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪೂರ್ವ್ಯಃ ತ್ವಂ—ಪುರಾತನನಾದ ನೀನು | ಕಾವ್ಯಾಯ—ಕವಿಪುತ್ರನಾದ | ಉಶನೇ—ಉಶನಸ್ಸಿಗಾಗಿ | ವರಿವಸ್ಯನ್—ಧನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ | ವೃಥಃ ಭೂಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ

ವೃದ್ಧಿ ಕಾರಕನಾಗದ್ದೀಯೆ | ನವವಾಸ್ತುಂ—ನವವಾಸ್ತುನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ಪರಾ (ಹತ್ಯೆ)—ನಾಶಪಡಿಸಿ | ಅನುದೇಯಂ—ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ | ಸ್ವಂ ನಸಾತಂ—ಉಶನಸ್ಸಿನ ಪುತ್ರನನ್ನು | ಮದೇ ಪಿತ್ರೇ—ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪಿತೃವಿಗೆ ಎಂದರೆ ಉಶನಸ್ಸಿಗೆ | (ಪರಾ) ದದಾಥ—ಹಂತಿರುಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ.

|| ಭಾಷಾ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನನಾದ ನೀನು ಕವಿಪುತ್ರನಾದ ಉಶನಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ವೃದ್ಧಿ ಕಾರಕನಾಗದ್ದೀಯೆ | ನವವಾಸ್ತುನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ ಪುತ್ರನನ್ನು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಉಶನಸ್ಸಿಗೆ ಹಂತಿರುಗಿಸಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆ.

English Translation.

Desirous of opulence, you, Indra, have been an ancient benefactor of Ushanas, the son of Kavi : having slain Navavastwa, you have given back his own grandson, who was (fit) to be restored to the grandfather.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ನವವಾಸ್ತುಂ—ನವವಾಸ್ತುನೆಂಬುವನ ಹೆಸರು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಡೆ ನಾತ್ರ ಇದೆ. ಋ. ಸಂ. ೧-೨೬-೧೮ ರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನೆಂದೂ ಋ. ಸಂ. ೬-೨೦-೧೧ ರಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಸೋಲಿಸಿ ಇವನ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಉಶನಸ್ ಎಂಬುವನ ಪುತ್ರನನ್ನು ಅವನ ತಂದೆಯ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ ಋ. ಸಂ. ೧೦-೪೯-೬ ರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಇವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನೆಂಬ ವಿಷಯದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇದೆ. ಇವನನ್ನು ಎರಡು ಕಡೆ ಬೃಹದ್ರಥನೆಂದೂ ಕರೆದಿದೆ.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಧುನಿಂ ದ್ರಃ ಧುನಿಮತೀರ್ಯುಣೋರಪಃ ಸೀರಾ ನ ಸ್ರವಂತೀಃ |

ಸ್ರಯತ್ಸಮುದ್ರಮತಿ ಶೂರ ಪರ್ಷಿ ಪಾರಯಾ ತುರ್ವಶಂ ಯದಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಧುನಿಃ | ಇಂದ್ರ | ಧುನಿಮತೀಃ | ಯುಣೋಃ | ಅಪಃ | ಸೀರಾಃ | ನ | ಸ್ರವಂತೀಃ |

ಸ್ರ | ಯತ್ | ಸಮುದ್ರಂ | ಅತಿ | ಶೂರ | ಪರ್ಷಿ | ಪಾರಯಾ | ತುರ್ವಶಂ | ಯದಂ | ಸ್ವಸ್ತಿ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಧುನಿಃ ಶತ್ಕೂಷಾಂ ಕಂಪಯಿತಾ ತ್ವಂ ಧುನಿಮತೀರ್ಧುನಿರ್ನಾಮಾಸುರೋ ಯಾಸು ನಿರೋಧಕತೆಯಾ ವಿದ್ಯತೇ ತಾ ಅಪ ಉದಕಾನಿ ಸೀರಾ ನ ನದಿರೀವ ಸ್ವವಂತೀಃ ಪ್ರವಹಂತೀರ್ಯುಗೋಃ | ಅಗಮಯಃ | ಧುನಿಂ ಹತ್ವಾ ತೇನ ನಿರೋಧಿತಾನ್ಯುದಕಾನಿ ಪ್ರವಾಹಯಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಹೇ ಶೂರ ನಿರೀಂದ್ರ ಯದ್ಯದಾ ಸಮುದ್ರಮತಿ ಅತಿಕ್ರಮ್ಯ ಪ್ರ ಪರ್ಷಿ ಪ್ರತೀರ್ಣೋ ಭವಸಿ ತದಾ ಸಮುದ್ರಪಾರೇ ತಿಸ್ಯಂತ್ ತುರ್ವಶಂ ಯದುಂ ಚ ಸ್ತಸ್ಮಿ ಕ್ಷೇಮೇಣ ಸಾರಯ | ಅಸಾರಯಃ | ಸಮುದ್ರಮತಾರಯಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಧುನಿಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಡುಗಿಸುವ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಧುನಿಮತೀಃ— ಧುನಿಯೆಂಬ ಅಸುರನಿಂದ ಪ್ರತಿಬಂಧಿತವಾದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಸೀರಾ ನ—ನದಿಗಳಂತೆ | ಸ್ವವಂತೀಃ— ಹರಿಯುವ ಪ್ರವಾಹಗಳುಳ್ಳವನ್ನಾಗಿ | ಯುಗೋಃ-ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವೆ | ಶೂರ-ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಸಮುದ್ರಂ—ಸಮುದ್ರವನ್ನು | ಅತಿ ಪ್ರ ಪರ್ಷಿ—ದಾಟಿ ದಡವನ್ನು ಸೇರುವೆಯೋ (ಅಗ) | ತುರ್ವಶಂ—ತುರ್ವಶನನ್ನೂ | ಯದುಂ—ಯದುವನ್ನೂ | ಸ್ತಸ್ಮಿ—ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ | ಸಾರಯೆ— ದಾಟಿಸುತ್ತೀಯೆ.

|| ಭ.ವ.ಧ. ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಡುಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ನೀನು ಧುನಿಯೆಂಬ ಅಸುರನಿಂದ ಪ್ರತಿಬಂಧಿತವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು ನದಿಗಳಂತೆ ಹರಿಯುವ ಪ್ರವಾಹಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವೆ. ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ನೀನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ದಡವನ್ನು ಸೇರುವೆಯೋ ಅಗ ತುರ್ವಶನನ್ನೂ, ಯದುವನ್ನೂ ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ದಾಟಿಸುತ್ತೀಯೆ.

English Translation.

You, Indra, who make (your enemies) tremble, have caused the waters, detained by Dhuni, to flow like rushing rivers : so, hero, when, having crossed the ocean, you have reached the shore, you have brought over in safety Turvasa and Yadu.

|| ವಕೀಸನವಚನಗಳು ||

ಧುನಿ ಎಂಬ ಅಸುರನ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ.

ತುರ್ವಶಂ, ಯದುಂ—ಯದು ಮತ್ತು ತುರ್ವಶ ಎಂಬ ಎರಡು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರು ಬರುವ ಕಡೆ ಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಜರ್ಷಿಗಳೆಂದೂ ಇಂದ್ರಾನ್ನಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯದುಷು ತುರ್ವಶೇಷು ಎಂದು ಬಹುವಚನಗಳು ಈ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು. ಋಕ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಇದೊಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಗ್ನಿನಾ ತುರ್ವತಂ ಯದುದಂ ಪರಾವತ ಉಗ್ರಾದೇವಂ ಹವಾಮಹೇ |

(ಮು. ಸಂ. ೧-೩೬-೧೮)

ತ್ವಮಾನಿಧ ನರೈಂ ತುರ್ವತಂ ಯದುದಂ ತ್ವಂ ತುರ್ವೀತಿಂ ವಯ್ಯಂ ಶತಕೃತೋ |

(ಮು ಸಂ. ೧-೫೪-೬)

ಇತ್ಯಾದಿ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಅಗ್ನಿಯ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರನ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ತುರ್ವತನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಹಸಕೃತ್ಯವು ಸುದಾಸನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದುದು.

ಪುರೋಳಾ ಇತ್ವುರ್ವತೋ ಯಪ್ಪುರಾಸೀದ್ರಾಯೇ ಮತ್ಸ್ಯಾಸೋ ನಿಶಿತಾ ಅಸೀವ |

ತೃಷ್ಟಿಂ ಚಿಕ್ವುರ್ಭೃಗವೋ ದ್ವಹ್ಯವಕ್ಶ ಸಖಾ ಸಖಾಯಮತರದ್ವಿಷ್ಣುಚೋಃ |

(ಮು. ಸಂ. ೨-೧೮-೬)

ಎಂಬ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ತುರ್ವತನ ಯುದ್ಧವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತುರ್ವತನು ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದನೇ ಅಥವಾ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದನೇ ಎಂಬುದೇ ವಿಶದವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಯಣರು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೊದಲನೆಯದಾಗಿ ತುರ್ವತನು ಇಂದ್ರನ ಸಖನಾದ ಸುದಾಸನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಇಂದ್ರನು ತುರ್ವತನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು ಎಂದೂ, ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ತುರ್ವತನಿಗೂ ಅವನ ವಿರೋಧಿಗಳಿಗೂ ಯುದ್ಧವು ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಸಖನಾದ ತುರ್ವತನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಋಕ್ಯಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ವಿಶದವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿ ಯದು ಮತ್ತು ತುರ್ವತ ಇಬ್ಬರೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಪಡೆದುದಾಗಿ,

ಪುರಃ ಸದ್ಯ ಇತ್ಸಾಧಿಯೇ ದಿನೋದಾಸಾಯ ಕಂಬರಂ |

ಅಥ ತೈಂ ತುರ್ವತಂ ಯದುದಂ ||

(ಮು. ಸಂ ೯-೬೧-೨)

ಎಂಬ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸಖನಾದ ದಿನೋದಾಸನಿಗಾಗಿ ಯದುವನ್ನೂ ತುರ್ವತನನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ,

ಪ್ರಿಯತ್ನಮುದ್ರಮತಿ ಶೂರ ಪರ್ಷಿ ಸಾರಯಾ ತುರ್ವತಂ ಯದುದಂ ಸ್ವಸ್ತಿ |

(ಮು. ಸಂ. ೧-೧೭೪-೯)

ಉತ ತ್ಯಾ ತುರ್ವಶಾಯಿದೂ ಅಸ್ತಾತಾರಾ ಶಚೀಪತಿಃ |

ಇಂದ್ರೋ ವಿದ್ವಾ ಅನಾರಯತ್ |

(ಮು. ಸಂ. ೪-೩೦-೧೭)

ತ್ವಮಪೋ ಯದನೇ ತುರ್ವಶಾಯಾರಮಯಃ ಸುದುಘಾಃ ಪಾರ ಇಂದ್ರ |

(ಮು. ಸಂ ೫-೩೧-೮)

ಮದತ್ತೇ ವ್ಯಷ್ಣೋ ಅಭಿಚಿಕ್ಷ್ಯಂ ಕೃತಂ ಪಶ್ಯೇಮ ತುರ್ವತಂ ಯದುದಂ |

(ಮು. ಸಂ. ೮-೪-೭)

ಇತ್ಯಾಭ್ಯನೇಕ ಋಕ್ಯುಗಳಲ್ಲಿ ಯದು ಮತ್ತು ತುರ್ವತರಿಬ್ಬರೂ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದ ವಿಷಯವು ಹೇಳಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತವ ಹ ತ್ಯದಿಂದ್ರ ವಿಶ್ವಮಾಜೌ ಸಸ್ಮೋ ಧುನೀಚುಮುರೀ ಯಾ ಹ ಸಿಸ್ವಪ್ |
 ದೀದಯದಿತ್ತುಭ್ಯಂ ಸೋಮೇಭಿಃ ಸುನ್ವನ್ತಭೀತಿರಿಧ್ಯಾಭ್ಯತಿಃ ಪಕ್ವೇ-
 ಅರ್ಕೈಃ || ೧೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತವ | ಹ | ತ್ಯತ್ | ಇಂದ್ರ | ವಿಶ್ವಂ | ಅಜೌ | ಸಸ್ಮಃ | ಧುನೀಚುಮುರೀ | ಇತಿ | ಯಾ | ಹ | ಸಿಸ್ವಪ್ |
 ದೀದಯತ್ | ಇತ್ | ತುಭ್ಯಂ | ಸೋಮೇಭಿಃ | ಸುನ್ವನ್ | ದಿಭೀತಿಃ | ಇಧ್ಯಾಭ್ಯತಿಃ | ಪಕ್ವೇ | ಅರ್ಕೈಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅಜೌ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ತವ ಹ ತವೈವ ವಿಶ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ಯಕ್ತಾದ್ಯಶಂ ಕರ್ಮ ಭವತಿ |
 ಕೀದೃಶಮಿತಿ ತದುಚ್ಯತೇ | ಯಾ ಯೌ ಧುನೀಚುಮುರೀ | ಧುನಿಕ್ವ ಚುಮುರಿಕ್ವೇತ್ಯೇತನ್ನಾಮಕಾವಸುರೌ
 ಸಿಸ್ವಪ್ ಶ್ವಮಸ್ವಾಪಯಃ ತಾವಸುರೌ ಸಸ್ಮಃ | ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಸುಪ್ತವಂತೌ ಮೃತಾವಿತ್ಯರ್ಥಃ ||
 ಭೂತಾರ್ಥೇ ವ್ಯತ್ಯಯೇನ ಲಟ್ | ದ್ವಿತೀಯೋ ಹಶಬ್ದಃ ಪಾದಪೂರಣಃ || ತದನಂತರಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ
 ತುಭ್ಯಂ ತ್ವದರ್ಥಂ ಸುನ್ವನ್ ಸೋಮಾನಭಿಷುಣ್ಣನ್ ಪಕ್ವೇ ಪಕ್ವವಾನ್ ಹವೀಂಷಿ ಪಕ್ವವಾನಿಧ್ಯಾಭ್ಯತಿ-
 ರಿಧ್ಯಾನಾಂ ಭರ್ತಾರ್ಥಾ ವಾ ದಿಭೀತಿನಾಮ ರಾಜರ್ಷಿಃ ಸೋಮೇಭಿಃ ಸೋಮೈರರ್ಕೈರ್ಹವಿಲಕ್ಷಣೈ-
 ರನ್ನೈದೀದಯದಿತ್ | ದೀದೃಶ್ಯತ ಏವ | ಧುನಿಂ ಚುಮುರಿಂ ತಸ್ಮೈ ಏಷಾಂಥೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತ್ವಂ ನಿ ದಸ್ಮಂ
 ಚುಮುರಿಂ ಧುನಿಂ ಚ | ಋಗ್ವೇ. ೭-೧೯-೪ | ಇತಿ ಹಿ ದರ್ಶನಾತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ--ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಜೌ--ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ವಿಶ್ವಂ--ಸಮಸ್ತವಾದುದು | ತ್ಯಕ್ತ--
 ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಆದ ಯಾವ ಕರ್ಮವುಂಟೋ ಆದು | ತವ ಹ--ನಿನ್ನ ಕರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ | ಯಾ--ಯಾವ |
 ಧುನೀಚುಮುರೀ--ಧುನಿ ಮತ್ತು ಚುಮುರೀ ಎಂಬ ಅಸುರರನ್ನು | ಸಿಸ್ವಪ್--ಅಲಸರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆಯೋ
 ಅವರು | ಸಸ್ಮಃ--ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದರು (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ತುಭ್ಯಂ--ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ | ಸುನ್ವನ್--
 ಸೋಮನನ್ನು ಹಿಂಡುವವನೂ | ಪಕ್ವೇ--ಹವಿಷ್ಯಗಳನ್ನು ಪಕ್ವಮಾಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವವನೂ | ಇಧ್ಯಾ ಭ್ಯತಿಃ--
 ಇಧ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವನೂ ಆದ | ದಿಭೀತಿಃ--ದಿಭೀತಿಯೆಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಯು | ಸೋಮೇಭಿಃ--ಸೋಮ
 ಗಳಿಂದಲೂ | ಅರ್ಕೈಃ--ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳಿಂದಲೂ | ದೀದಯದಿತ್--ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ
 ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ ಯಾವ ಕರ್ಮವುಂಟೋ ಅದು ನಿನ್ನ ಕರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಯಾವ ಧನಿ ಮತ್ತು ಚುಮುರಿ ಎಂಬ ಅಸುರರನ್ನು ಅಲಸರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಅವರು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದರು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡುವವನೂ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪಶ್ಚವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವವನೂ, ಇಧ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವನೂ ಆದ ದಭೀತಿಯೆಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಸೋಮಗಳಿಂದಲೂ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನಗಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೆ)

English Translation.

All this, Indra, has been your work in war : you have put to sleep, (in death), the slumbering Dhuni and Chumuri : and thereupon Dabhiti, pouring the libation, preparing the oblation, and supplying the fuel, has glorified you with Soma offerings.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದಭೀತಿಂ—ದಭೀತಿಯು ಯೋಧನೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆಯೂ ಋಷಿಯೆಂದು ಕೆಲವುಕಡೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಇಂದ್ರೋ ಧನಿಂ ಚ ಚುಮುರಿಂ ಚ ದಂಭಯಿಷ್ಟ್ರಾದ್ಧಾಮನಸ್ಯಾ ತೃಣಾಣೀ ದಭೀತಯೇ |

(ಮು. ಸಂ. ೧೦-೧೧೩-೯)

ಸ್ವಪ್ನೇನಾಭ್ಯುಷ್ಯಾ ಚುಮುರಿಂ ಧನಿಂ ಚ ಜಘಂಥ ದಸ್ಯಂ ಪ್ರ ದಭೀತಿಮಾವಃ |

(ಮು. ಸಂ. ೨-೧೫-೯)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ದಭೀತಿಯನ್ನು ರಾಜರ್ಷಿಯೆಂದೂ ಅವನಿಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಚುಮರಿ ಮತ್ತು ಧನಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಸ್ಯಾಸಯದ್ಧಭೀತಯೇ ಸಹಸ್ರಾ ತ್ರಿಂಶತಂ ಹಭೈಃ | ದಾಸಾನಾನಿಂದುದ್ರೋ ಮಾಯಯಾ |

(ಮು. ಸಂ. ೪-೩೦-೨೧)

ಅರಹ್ಣಾ ದಸ್ಯೋನ್ವಮುನಬ್ಧಭೀತಯೇ ಸುಪ್ರಾವ್ಯೋ ಅಭವಃ ಸಾಸ್ಯುಕ್ತೈಃ |

(ಮು. ಸಂ. ೨-೧೫-೯)

ಎಂಬ ಋಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ದಭೀತಿಗಾಗಿ ಮುವತ್ತುಸಹಸ್ರ ದಾಸರುಗಳನ್ನು (ಕಪ್ಪು ಜನರನ್ನು) ನಿದ್ರಾವಶರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದೂ, ದಸ್ಯುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಗ್ಗವಿಲ್ಲದೇ ಬಂಧಿಸಿದುದೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಮಾ ಉ ತ್ವೇತಿ ದ್ವಾದಶಚ್ಛಂ ಪಷಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ | ನವಮ್ಯೇಕಾದಶೀ ಚಿ ವೈಶ್ವದೇವ್ಯಾ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ | ಇಮಾ ಉ ದ್ವಾದಶ ನವಮ್ಯೇಕಾದಶ್ಯಾ ವೈಶ್ವದೇವ್ಯಾವಿತಿ || ಉಪಹವ್ಯನಾಮ್ಯೇಕಾದ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ ಮರುತ್ವತೀಯನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ಯ ಏಕ ಇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೯-೭ | ಇತಿ || ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟೋರೂತ್ಯಾಂತಿ-ನಾಮ್ಯೇಕಾಹೇರಪೀದಂ ಮರುತ್ವತೀಯನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೯-೭ | ಇತಿ || ತ್ವತೀಯೇ ಛಂದೋಮೋಽಪಿ ಮರುತ್ವತೀಯ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಪ್ರ ಮಂದಿನ ಇಮಾ ಉ ತ್ವೇತಿ ಮರುತ್ವತೀಯಂ | ಅ. ೮-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಬುಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭವಸ್ತು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಒಂಭತ್ತು ಮತ್ತು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಬುಕ್ಕುಗಳು ವಿಶ್ವೇದೇವತಾಕವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಇಮಾ ಉ ದ್ವಾದಶ ನವಮ್ಯೇಕಾದಶ್ಯಾ ವೈಶ್ವದೇವ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಉಪಹವ್ಯವೆಂಬ ಏಕಾಹಯಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮರುತ್ವತೀಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿವಿದ್ಧಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಿಸೂತ್ರದ—ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ಯ ಏಕ ಇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೭) ವಿನ್ಯತವಾಗಿರುವುದು. ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟುದೇವತೆಗಳನ್ನು ನ್ಧೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಉತ್ಯಾಂತಿಯೆಂಬ ಏಕಾಹಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮರುತ್ವತೀಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರುತಿಸೂತ್ರದ—ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ದ್ಯೌರ್ನ ಯ ಇಂದ್ರೇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದ (ಅ. ೯-೭) ವಿನ್ಯತವಾಗಿರುವುದು. ತ್ವತೀಯ ಛಂದೋಮಾ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮರುತ್ವತೀಯ ಶ್ವಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗಮಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರುತಿಸೂತ್ರದ—ಪ್ರ ಮಂದಿನ ಇಮಾ ಉ ತ್ವೇತಿ ಮರುತ್ವತೀಯಂ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೭) ವಿನ್ಯತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೧

ಮಂಡಲ— ೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೧ ||

ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧೧, ೧೨ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಬುಕ್ಕಂಪ್ಪೆ—೧೨ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—೧, ೨, ೧೨. ಇಂದ್ರಃ || ೯, ೧೧. ವಿಶ್ವೇದೇವಾಃ ||

|| ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇಮಾ ಉ ತ್ವಾ ಪುರುತಮಸ್ಯ ಕಾರೋಹ್ವಯಂ ವೀರ ಹವ್ಯಾ ಹವಂತೇ |
ಧಿಯೋ ರಥೇಷ್ಠಾನುಜರಂ ನವೀಯೋ ರಯಿರ್ವಿಭೂತಿರೀಯತೇ ವಚಸ್ಯಾ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಇಮಾಃ | ಉಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಪುರುತಮಸ್ಯ | ಕಾರೋಃ | ಹವ್ಯಂ | ವೀರ | ಹವ್ಯಾಃ | ಹವಂತೇ |
ಧಿಯಃ | ರಥೇಷ್ಠಾಂ | ಅಜರಂ | ನವೀಯಃ | ರಯಿಃ | ವಿಭೂತಿಃ | ಈಯತೇ | ವಚಸ್ಯಾ || ೧ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಪುರುತಮಸ್ಯ ಬಹುಲಂ ಕಾನುಂ ಕಾಂಕ್ಷತಃ || ತಮು ಅಭಿಕಾಂಕ್ಷಾಯಾಮಿತಿ ಧಾತುಃ ||
ಕಾರೋಃ ಸ್ತೋತುರ್ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯ ಸಂಬಂಧಿನೋ ಹವ್ಯಾಃ ಸ್ತುತ್ಯಾಃ ಪ್ರಶಸ್ಯಾ ಇಮಾ ಧಿಯಃ
ಸ್ತುತಯೋ ಹೇ ವೀರ ಶೂರೇಂದ್ರ ಹವ್ಯಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹವಂತೇ | ಹೃದಯಂತಿ | ಕೀದೃಶಂ | ರಥೇಷ್ಠಾಂ
ರಥೇ ಸ್ಥಿತಮಜರಂ ಜರಾರಹಿತಂ ನವೀಯೋ ನವೀಯಾಂಸಂ ನವತರಂ | ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಅಪಿ ಚ
ವಚಸ್ಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ವಿಭೂತಿರ್ಜಗತೋ ವಿಭವಹೇತೂ ರಯಿರ್ಹವಿರಕ್ಷಣಂ ಧನಮೀಯತೇ |
ತ್ವಾಮುಭಿಗಚ್ಛತಿ ||

। ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ವೀರ—ಶೂರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪುರುತಮಸ್ಯ—ಅಧಿಕವಾದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನೂ | ಕಾರೋಃ—
ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನ | ಹವ್ಯಾಃ—ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ | ಇಮಾಃ ಧಿಯಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು | ರಥೇ-
ಷ್ಠಾಂ—ರಥಾರೂಢನೂ | ಅಜರಂ—ಜರಾರಹಿತನೂ | ನವೀಯಾಃ—ನೂತನರೂಪವುಳ್ಳವನೂ | ಹವ್ಯಂ—
ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಹವಂತೇ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತವೆ | (ಅಲ್ಲದೇ) ವಚಸ್ಯಾ—
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ | ವಿಭೂತಿಃ—ಜಗತ್ಸಂಪತ್ತಿಹೇತುವಾದುದೂ ಆದ | ರಯಿಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಧನವು |
ಈಯತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ.

। ಛಾಂದಾಭಃ ।

ಶೂರನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಧಿಕವಾದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನ
ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ರಥಾರೂಢನೂ, ಜರಾರಹಿತನೂ, ನೂತನರೂಪವುಳ್ಳವನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೇ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದೂ, ಜಗತ್ಸಂಪತ್ತಿಹೇತುವಾದುದೂ ಆದ ಹವಿಸ್ಸಿನರೂಪದ ಧನವು
ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರುತ್ತದೆ.

English Translation.

These earnest adorations of the much-desiring worshipper glorify you, hero, Indra, who are adorable : mounted on your car, undecaying, ever new, and to whom the wealth (of sacrifice), the most excellent opulence proceeds.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮು ಸ್ತುಷ್ಠ ಇಂದ್ರಂ ಯೋ ವಿದಾನೋ ಗಿರ್ವಾಹಸಂ ಗೀರ್ಭಿಯಜ್ಜ-
ವೃದ್ಧಂ |

ಯಸ್ಯ ದಿವಂತಿ ಮಹ್ನಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ ರಿರಿಚೇ ಮಹಿತ್ವಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಸ್ತುಷ್ಠೇ | ಇಂದ್ರಂ | ಯಃ | ವಿದಾನಃ | ಗಿರ್ವಾಹಸಂ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಯಜ್ಜವೃದ್ಧಂ ||
ಯಸ್ಯ | ದಿವಂ | ಅತಿ | ಮಹ್ನಾ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ | ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ | ರಿರಿಚೇ | ಮಹಿತ್ವಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಇಂದ್ರೋ ವಿದಾನಃ ಸರ್ವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಸರ್ವೈರ್ಜ್ಞಾಯಮಾನೋ ನಾ ಗಿರ್ವಾಹಸಂ ಗೀರ್ಭಿರ್ವಹನೀಯಂ ಯಜ್ಜವೃದ್ಧಂ ಯಜ್ಜ್ಯೈಃ ಪ್ರವೃದ್ಧಂ ತಮು ತಮೇನೇಂದ್ರಂ ಸ್ತುಷ್ಠೇ | ಸ್ತುಷ್ಠೇ | ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ ಬಹುಪ್ರಜ್ಞಸ್ಯ ಬಹುವಂಚನಸ್ಯ ನಾ ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಹಿತ್ವಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ದಿವಂ ದಿವೋ ದ್ಯುಲೋಕಾತ್ || ಸಂಚಿಮ್ಯರ್ಥೇ ದ್ವಿತೀಯಾ || ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭೂಲೋಕಾನ್ಮಹ್ನಾ ಮಹಿಮ್ನಾತಿ ರಿರಿಚೇ ಅತಿರಿಚ್ಯತೇ ತಂ ಸ್ತುವ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪಾಠಃ ||

ಯಃ--ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ವಿದಾನಾ--ಸಕಲವನ್ನೂ ಅರಿತಿರುವನೋ ಅಂತಹ | ಗೀರ್ಭಿಃ--ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಗಿರ್ವಾಹಸಂ--ಪ್ರಶಂಸಿತನು | ಯಜ್ಜವೃದ್ಧಂ--ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವನೂ ಆದ | ತಮು ಇಂದ್ರಂ--ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ | ಸ್ತುಷ್ಠೇ--ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಪುರುಮಾಯಸ್ಯ--ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ | ಯಸ್ಯ--ಯಾವ ಇಂದ್ರನ | ಮಹಿತ್ವಂ--ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು | ದಿವಂ--ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ | ಪೃಥಿವ್ಯಾಃ--ಭೂಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ | ಮಹ್ನಾ--ಸ್ವಮಹಿಮೆಯಿಂದ | ಅತಿ ರಿರಿಚೇ--ಮೀರಿದುದೋ ಅಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು (ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಸಕಲವನ್ನೂ ಅರಿತಿರುವನೋ ಅಂತಹವನೂ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿತನೂ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವು ದ್ರೋಣೀಕವನ್ನೂ, ಭೂಲೋಕವನ್ನೂ ತನ್ನ ಸ್ವಮಹಿಮೆಯಿಂದ ವಿಾರುವುದೋ ಅಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಾನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I glorify that Indra who is the propitiated by praises, exalted by sacrifices, who knows all things ; the magnitude of whom, the possessor of various wisdom, exceeds in vastness (that of) heaven and earth

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಇತ್ತನೋಽವಯುನಂ ತತಸ್ತತ್ಸೂರ್ಯೋಣ ವಯುನವಚ್ಚಕಾರ |

ಕದಾ ತೇ ಮರ್ತಾ ಅಮೃತಸ್ಯ ಧಾಮೋಯಕ್ಷಂತೋ ನ ಮಿನಂತಿ ಸ್ವ-
ಧಾವಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಇತ್ | ತಮಃ | ಅವಯುನಂ | ತತಸ್ತತ್ | ಸೂರ್ಯೋಣ | ವಯುನವಚ್ಚ | ಚಕಾರ |

ಕದಾ | ತೇ | ಮರ್ತಾಃ | ಅಮೃತಸ್ಯ | ಧಾಮ | ಇಯಕ್ಷಂತಃ | ನ | ಮಿನಂತಿ | ಸ್ವಧಾವಃ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸ ಇತ್ಯ ಏವೇಂದ್ರೋಽವಯುನಮಪ್ರಜ್ಞಾನಂ | ಪ್ರಜ್ಞಾನಸಾತನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ತತಸ್ತದ್ಭೂತೋಽಪಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಯವಾಣಂ ತನೋಽಂಧಕಾರಂ ದಿವಿ ಸೂರ್ಯೋಣ ದಿವ್ಯಾರೋಪಿತೇನ ದೇವೇನ ವಯುನವಚ್ಚ ಪ್ರಕಾಶವಚ್ಚಕಾರ | ಕೃತವಾನ್ | ಪರೋಽರ್ಥಚ್ಚಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕೃತಃ | ದೇ ಸ್ವಧಾವೋ ಬಲವನ್ನಿಂಪ್ರ ಮರ್ತಾ ಮನುಷ್ಯಾ ಅಮೃತಸ್ಯ ನಿತ್ಯಸ್ಯ ತೇ ತ್ವದೀಯಂ ಧಾಮ ಸ್ವರ್ಗಾಖ್ಯಂ ಸ್ಥಾನಂ | ತತ್ರೈವಾನ್ವೇನಾನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಇಯಕ್ಷಂತೋ ಯಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಂತಃ ಕದಾ ಕದಾಚಿತ್ | ಸರ್ವದೇಶೈರ್ಥಃ | ನ ಮಿನಂತಿ | ಕಿಮಸಿ ಪ್ರಾಣಿಜಾತಂ ನ ಹಿಂಸಂತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ ಇತ್—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ಅವಯುನಂ—ಪ್ರಕಾಶ (ಪ್ರಬೋಧ) ರಹಿತವಾದುದೂ | ತತನ್ನತ್—
ವೃತ್ತನಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ | ತಮಃ—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು | ಸೂರ್ಯೇಣ—ಸೂರ್ಯನಿಂದ | ವಯುನವತ್—
ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುವಂತೆ (ಜ್ಞಾನಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ) | ಚೆಕಾರ—ಮಾಡಿದನು | ಸ್ವಧಾವಃ—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮರ್ತಾಃ—ಮಾನವರು | ಅವ್ಯತಸ್ಯ—ಮರಣರಹಿತವಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಧಾಮ—
ಸ್ಥಾನವನ್ನು (ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು) | ಇಯಂಜಂತಃ—ಪೂಜಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿ | ಕದಾ—ಯಾವಾಗಲೂ |
ಸ ಮಿನಂತಿ—ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಧಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಕಾಶರಹಿತವಾದುದೂ, ವೃತ್ತನಿಂದ ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು
ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮಾನವರು ಮರಣರಹಿತವಾದ
ನಿನ್ನ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

He who made the indistinct, wide-spreading darkness distinct with the sun : whenever, possessor of strength, mortals are seeking to adore the dwelling of you who are immortal, they harm not (any living being).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸ ಇತ್ ಅವಯುನಂ ತತನ್ನತ್ ತಮಃ ಸೂರ್ಯೇಣ ವಯುನವತ್ ಚೆಕಾರ—ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಕಾಶ
ರಹಿತವಾದುದೂ ವೃತ್ತನಿಂದ ಅಚ್ಚಾದಿತವಾದುದೂ ಆದ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಎಂದರೆ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಮೂಲಕ
ಪ್ರಕಾಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಯುನವತ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು—

ವಯುನಂ ವೇತೇಃ ಕಾಂತಿರ್ವಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ವಾ | ಸ ಇತ್ತಮೋದ್ರವಯುನಂ ತತನ್ನತ್ಸೂರ್ಯೇಣ
ವಯುನವಚ್ಚೆಕಾರ | ತಮೋದ್ರಪ್ರಜ್ಞಾನಂ ತತನ್ನತ್ ಸೂತಂ ಸೂರ್ಯೇಣ ಪ್ರಜ್ಞಾನವಚ್ಚೆಕಾರ ||

(ನಿ. ೫-೧೫)

ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಇದೇ ಋಕ್ಕನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ, ವಯುನಶಬ್ದವು
ವಿ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಕಾಂತಿ (ಪ್ರಕಾಶ) ಅಥವಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ
ಸೂರ್ಯನು ಅಂಧಕಾರಾವೃತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕತ್ತಲೆಯು ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಪ್ರಕಾಶ ಅಥವಾ
ಬೆಳಕಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ನೋಡಲು ಅಥವಾ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ
ಇಂದ್ರನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳೂ
ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಜನರು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುವಂತಾಯಿತು ಎಂದು
ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಶಾಹಿ ||

ಯಸ್ತಾ ಚಕಾರ ಸ ಕುಹ ಸ್ವಿದಿಂದ್ರಃ ಕಮಾ ಜನಂ ಚರತಿ ಕಾಸು ವಿಕ್ಷು |
 ಕಸ್ತೇ ಯಜ್ಞೋ ಮನಸೇ ಶಂ ವರಾಯ ಕೋ ಅರ್ಕ ಇಂದ್ರ ಕತಮಃ ಸ
 ಹೋತಾ || ೪ ||

|| ಪದಶಾಹಿ ||

ಯಃ | ತಾ | ಚಕಾರ | ಸಃ | ಕುಹ | ಸ್ವಿತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಕಂ | ಅ | ಜನಂ | ಚರತಿ | ಕಾಸು | ವಿಕ್ಷು |
 ಕಃ | ತೇ | ಯಜ್ಞಃ | ಮನಸೇ | ಶಂ | ವರಾಯ | ಕಃ | ಅರ್ಕಃ | ಇಂದ್ರ | ಕತಮಃ | ಸ | ಹೋತಾ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಇಂದ್ರಸ್ತಾ ತಾನ್ಯುಕ್ತಪ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ ವೃತ್ರವಧಾದೀನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚಕಾರ ಅಕರೋತ್ ಸ ಇಂದ್ರೋದ್ಯ ಕುಹ ಸ್ವಿತ್ ಕ್ವ ಸ್ವಿದ್ಯರ್ತತೇ ಕಂ ಜನಂ ಕಮಪಿ ದೇವಮಾ ಚರತಿ ಕಾಸು ವಿಕ್ಷು ಪ್ರಜಾಸು ವರ್ತತ ಇತೀಂದ್ರಸ್ಯ ವಿಭೂತಿಮದತ್ತಾನ್ನ ನಿಶ್ಚೇತುಂ ಶಕ್ಯಂ | ಅಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ತುತಿಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಕಃ ಕೀದೃಶೋ ಯಜ್ಞಸ್ಯೇ ತವ ಮನಸೇ ಚೇತಸೇ ಶಂ ಸುಖಕರೋ ಭವತಿ | ವರಾಯ ತವ ವರಣಾಯ ಕಃ ಕೀದೃಶೋದ್ಯಕೋ ಮಂತ್ರಃ ಸಮರ್ಥೋ ಭವತಿ | ಹೋತಾಹ್ವತಾ ತವ ವರಣಾಯ ಯಃ ಸಮರ್ಥೋ ಭವತಿ ಸ ಹೋತಾ ಕತಮಶ್ಚ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ತಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಚಕಾರ—ಮಾಡಿದನೋ | ಸಃ ಇಂದ್ರಃ—ಆ ಇಂದ್ರನು | ಕುಹ ಸ್ವಿತ್—ಈಗ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ? | ಕಂ ಜನಂ—ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ಅ ಚರತಿ—ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಕಾಸು ವಿಕ್ಷು—ಯಾವ ಪ್ರಜೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾನೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಕಃ—ಯಾವ ವಿಧವಾದ | ಯಜ್ಞಃ—ಯಜ್ಞವು | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಮನಸೇ—ಹೃದಯಕ್ಕೆ | ಶಂ—ಸುಖಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ | ವರಾಯ—ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಿಸಿ ಪಡೆಯಲು | ಕಃ ಅರ್ಕಃ—ಯಾವ ಮಂತ್ರವು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ | ಹೋತಾ ಸಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವನು (ಹೋತೃವು) | ಕತಮಃ—ಎಂತಹವನು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೋ ಆ ಇಂದ್ರನು ಈಗ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ? ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ ? ಎಂತಹ ಪ್ರಜೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾನೆ ? ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಯಜ್ಞವು ನಿನ್ನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಸುಖಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ? ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಿಸಿ ಪಡೆಯಲು ಯಾವ ಮಂತ್ರವು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಹೋತೃವು ಎಂತಹವನು ?

English Translation.

What is he, the Indra who has done these deeds ? what region does he frequent ? among what people (does he abide) ? what worship, Indra, gives satisfaction to your mind ? what praise is able to gratify you ? which of your invokers (is most acceptable to you) ?

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಇದಾ ಹಿ ತೇ ನೇವಿಷತಃ ಪುರಾಜಾಃ ಪ್ರತ್ನಾಸ ಆಸುಃ ಪುರುಕೃತ್ಸಖಾಯಃ |
ಯೇ ಮಧ್ಯಮಾಸ ಉತ ನೂತನಾಸ ಉತಾವಮಸ್ಯ ಪುರುಹೂತ ಬೋಧಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇದಾ | ಹಿ | ತೇ | ನೇವಿಷತಃ | ಪುರಾಜಾಃ | ಪ್ರತ್ನಾಸಃ | ಆಸುಃ | ಪುರುಕೃತ್ | ಸಖಾಯಃ ||
ಯೇ | ಮಧ್ಯಮಾಸಃ | ಉತ | ನೂತನಾಸಃ | ಉತ | ಅವಮಸ್ಯ | ಪುರುಹೂತ | ಬೋಧಿ | ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರಾಜಾಃ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿನ್ಮಾಲೇ ಜಾತಾಃ ಪ್ರತ್ನಾಸಃ ಪುರಾಣಾ ಅಂಗಿರಾಪ್ರಭೃತಯ ಇದಾ ಹೀದಾನೀನಿವ | ಹಿಶಬ್ಧ ಉಪಮಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ ನೇವಿಷತಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ತಾಪ್ನುಂತೋ ಹೇ ಪುರುಕೃತ್ ಬಹುನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕರ್ತೃಂದ್ರ ತೇ ತವ ಸಖಾಯಃ ಸ್ತೋತಾರ ಆಸುಃ | ಬಭೂವುಃ | ಯೇ ಮಧ್ಯಮಾಸೋ ಮಧ್ಯಮಕಾಲಜಾ ಉತಾಪಿ ಚ ಯೇ ನೂತನಾಸೋಽದ್ಯತನಾ ಯತಸ್ತೇಽಪಿ ಸರ್ವೇ ತೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ಬಭೂವುಃ ಅತಃ ಕಾರಣಾದುತಾಪಿ ಚಾವಮಸ್ಯಾರ್ವಾಚೀನಸ್ಯ ಮಮಾಪಿ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಬೋಧಿ | ಬುಧ್ಯಸ್ವ ||

। ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥಃ ।

ಪುರುಕೃತ್-ಬಹುಕರ್ಮವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪುರಾಜಾಃ-ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೂ | ಪ್ರತ್ನಾಸಃ-ಪುರಾತನರೂ ಆದ ಅಂಗಿರಃ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು | ಇದಾ ಹಿ-ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ | ನೇವಿಷತಃ-ಕರ್ಮಗಳನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾ | ತೇ-ನಿನ್ನ | ಸಖಾಯಃ-ಸುಹೃತ್ತುಗಳಾಗಿ | ಆಸುಃ-ಆಗಿದ್ದರು | ಯೇ-ಯಾರು | ಮಧ್ಯಮಾಸಃ-ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೋ | ಉತ-ಮತ್ತು | ನೂತನಾಸಃ-ಈಗನ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿರುವರೋ (ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಸುಹೃತ್ತುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ) ಆದುದರಿಂದ | ಅವಮಸ್ಯ—
ಈ ಅವಾಚೀನನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ | ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಬೋಧಿ—ತಿಳಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರೂ, ವೃದ್ಧರೂ ಆದ
ಅಂಗರೇಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆಯೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿನಗೆ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ ಆಗಿದ್ದರು.
ಯಾರು ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಸುಹೃತ್ತುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅವಾಚ
ಚೀನನಾದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿ.

English Translation.

Doer of many deeds, these elders, born former times, engaged in
sacred rites, have been, as they are now, your friends ; so have those of
mediaeval and those of recent (date) : therefore, invoked of many, take
notice of your (present) humble (adorer).

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ತಂ ಪೃಚ್ಛಂತೋಽವರಾಸಃ | ಪರಾಣಿ ಪ್ರತ್ನಾ ತ ಇಂದ್ರ ಶ್ರುತ್ವಾ ನು ಯೇ-
ಮುಃ |

ಅರ್ಚಾಮಸಿ ವೀರ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹೋ ಯಾದೇವ ವಿದ್ಯ ತಾತ್ತ್ವಾ ಮು-

ಹಾಂತಂ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ಪೃಚ್ಛಂತಃ | ಅವರಾಸಃ | ಪರಾಣಿ | ಪ್ರತ್ನಾ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಶ್ರುತ್ವಾ | ಅನು | ಯೇಮುಃ |

ಅರ್ಚಾಮಸಿ | ವೀರ | ಬ್ರಹ್ಮನಾಹಃ | ಯಾತ್ | ಏವ | ವಿದ್ಯ | ತಾತ್ | ತ್ವಾ | ಮುಹಾಂತಂ | ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ವೀರ ಕೂರ ಬ್ರಹ್ಮನಾಹೋ ಬ್ರಹ್ಮಭಿರ್ಮುಂತ್ಸ್ರೈರ್ವಹನೀಯೇಂದ್ರ ಅವರಾಸೋಽರ್ವಾ-
ಚೀನಾ ಮನುಷ್ಯಾಸ್ತಮುಕ್ತಗುಣೋಪೇತಂ ತ್ವಾಂ ಪೃಚ್ಛಂತೋಽರ್ಚಂತಃ || ಪೃಚ್ಛತಿರರ್ಚಿತಕರ್ಮಾ ||

ಪರಾಣಿ ಪ್ರಕೃಷ್ಣಾನಿ ಪ್ರತ್ನಾ ಪ್ರತ್ನಾನಿ ಪುರಾಣಾನಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಶ್ರುತ್ಯಾನಿ ಶ್ರೋತವ್ಯಾನಿ ತೇ ತ್ವದೀಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣುನು ಯೇಮುಃ | ಅನುಯಮನಂ ನಿಬಂಧನಂ | ಸ್ತುತಿರೂಪಾರ್ಥಿವಾಗ್ನಿಗ್ನಿಬಂಧುಃ | ತಥಾ ವಯಮಸಿ ಮಹಾಂತಂ ಪ್ರಭೂತಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮರ್ಚಾಮಸಿ | ಅರ್ಚಾಮಃ | ಸ್ತುಮಃ | ಯಾದೇವ ಯೋನೈವ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿದ್ಮ ಜಾನೀಮಃ ತಾತ್ರೈಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಸ್ತಮ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೀರ—ಶೂರನೂ | ಬ್ರಹ್ಮವಾಹಃ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅವರಾಸಃ—ವಿನೀತರಾದ ಮಾನವರು | ತಂ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಪೃಚ್ಛಂತಃ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ | ಪರಾಣಿ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದೂ | ಪ್ರತ್ನಾ—ಪುರಾತನವಾದುದೂ | ಶ್ರುತ್ಯಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಆದ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಅನು ಯೇಮುಃ—ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) | ಮಹಾಂತಂ—ಪ್ರಭೂತಗುಣಗಳುಳ್ಳ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅರ್ಚಾಮಸಿ—ನಾವೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ | ಯಾದೇವ—ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ವಿದ್ಮಃ—ಅರಿಯುತ್ತೇವೆಯೋ | ತಾತ್—ಆ ಕರ್ಮಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ಶೂರನೂ ಸ್ತುತಿವಾಹ್ಯನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ವಿನೀತರಾದ ಮಾನವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದವೂ, ಪುರಾತನವಾದವೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೂತಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ. ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆ.

English Translation

Humble (worshippers), adoring him, commemorate, Indra, your excellent, ancient, and glorious (deeds): so, hero, who are attracted by prayer, we praise you who are mighty, for those great actions with which we are acquainted.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭಿ ತ್ವಾ ಪಾಜೋ ರಕ್ಷಸೋ ವಿ ತಸ್ಯೇ ಮಹಿ ಜಜ್ಞಾನಮಭಿ ತತ್ಸು ತಿಷ್ಠಃ |
ತವ ಪ್ರತ್ನೇನ ಯುಜ್ಯೇನ ಸಖ್ಯಾ ವಜ್ರೇಣ ಧೃಷ್ಟೋ ಅಪ ತಾ ನುದಸ್ವ ||೨||

|| ಪದಬಾಹಃ ||

ಅಭಿ | ತ್ವಾ | ಪಾಜಃ | ರಕ್ಷಸಃ | ವಿ | ತಸ್ಯೇ | ಮಹಿ | ಜಜ್ಞಾನಂ | ಅಭಿ | ತತ್ | ಸು | ತಿಷ್ಠ |
ತವ | ಪ್ರತ್ನೇನ | ಯುಜ್ಯೇನ | ಸಖ್ಯಾ | ವಜ್ರೇಣ | ಧ್ಯಷ್ಟೋಣತಿ | ಅಪ | ತಾ | ನುದಸ್ತು || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ರಕ್ಷಸೋ ರಕ್ಷಸಾಂ ಸಂಬಂಧಿ ಪಾಜಃ ಸೇನಾಲಕ್ಷಣಂ ಬಲಂ ದೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾಭಿ ತ್ವಾಮುಭಿಮುಖಂ
ವಿ ತಸ್ಯೇ | ಪ್ರತಿಷ್ಠತೇ | ತಥಾ ತ್ವಮಸಿ ಮಹಿ ಮಹಜ್ಞ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಾದುರ್ಭವತ್ತದ್ವಲಮುಭಿ ಅಭಿಮುಖಃ
ಸನ್ ಸು ಸುಷ್ಠು ತಿಷ್ಠ | ಸ್ಥಿರೋ ಭವ | ಸ್ಥಿತ್ವಾ ಚ ದೇ ಧ್ಯಷ್ಟೋಣ ತಕ್ರೋಣಾಂ ಧರ್ಷಕೇಂದ್ರ ತವ
ತ್ವದೀಯೇನ ವಜ್ರೇಣ ತಾ ತದ್ವಲಮಪ ನುದಸ್ತು | ಅಪಗತಂ ಪ್ರೇರಯ | ಭಿಂಧೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಕೀದೃಶೇನ |
ಪ್ರತ್ನೇನ ಪುರಾಣೇನ ಯುಜ್ಯೇನ ಯೋಜ್ಯೇನ ಸಖ್ಯಾ ನಿತ್ಯಸಹಾಯೇನ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ರಕ್ಷಸಃ—ರಾಕ್ಷಸರ | ಪಾಜಃ—ಸೇನಾರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯು | ತ್ವಾ ಅಭಿ—
ನಿನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು | ವಿ ತಸ್ಯೇ—ನಿಂತಿದೆ | ಜಜ್ಞಾನಂ—ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಆವಿರ್ಭೂತವಾದುದೂ | ಮಹಿ—
ಮಹಜ್ಞಕ್ರಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ | ತತ್ ಅಭಿ—ಅದೇ ಬಲವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ | ಸು ತಿಷ್ಠ—ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲು |
ಧ್ಯಷ್ಟೋಣ—ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ ಇಂದ್ರನೇ | ಪ್ರತ್ನೇನ—ಪುರಾತನವಾದುದೂ | ಯುಜ್ಯೇನ—ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ
ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದೂ | ಸಖ್ಯಾ—ಸಖಿಭೂತವಾದುದೂ ಆದ | ತವ ವಜ್ರೇಣ—ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ |
ತಾ—ಆ ಬಲವನ್ನು | ಅಪ ನುದಸ್ತು—ನಾಶಪಡಿಸು.

|| ಛಾಂದೋಃ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ರಾಕ್ಷಸರ ಸೇನಾರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ
ಆವಿರ್ಭೂತವಾದುದೂ, ಮಹಜ್ಞಕ್ರಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಅದೇ ಬಲವನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ನಿಲ್ಲು. ಶತ್ರುನಾಶಕನಾದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪುರಾತನವಾದುದೂ, ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದೂ, ಸಖಿಭೂತವಾದುದೂ ಆದ ನಿನ್ನ
ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಆ ಬಲವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು.

English Translation.

The strength of the Rakshasas is concentrated against you : bear up
well against that mighty manifested (effort) : scatter them, valiant (Indra),
with your old associate, your friend, the thunderbolt.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ತು ಶ್ರುಧೀಂದ್ರ ನೂತನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯತೋ ವೀರ ಕಾರುಧಾಯಃ |

ತ್ವಂ ಹ್ಯಾಪಿಃ ಪ್ರದಿವಿ ಪಿತ್ಯಾಣಾಂ ಶಶ್ವತ್ ಭೂಫ ಸುಹವ ಏಷ್ವಾ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ತು | ಶ್ರುಧಿ | ಇಂದ್ರ | ನೂತನಸ್ಯ | ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯತಃ | ವೀರ | ಕಾರುಧಾಯಃ |

ತ್ವಂ | ಹಿ | ಅಪಿಃ | ಪ್ರದಿವಿ | ಪಿತ್ಯಾಣಾಂ | ಶಶ್ವತ್ | ಬಭೂಫ | ಸುಹವಃ | ಆಽಽಷ್ವಾ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಕಾರುಧಾಯಃ ಕಾರುಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಾಂ ಧಾರಕ ಹೇ ವೀರೇಂದ್ರ ಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ತ್ವಂ ನೂತನಸ್ಯೇದಾನೀಂತನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕರ್ತುಮಿಚ್ಛತೋ ಮಮ ಸ್ತೋತ್ರಂ ತು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಶ್ರುಧಿ ಶ್ರಣುಹಿ | ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾತ್ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವನೇಷ್ವಾನಾಯಜನೇಽಭಿಕಾಮನೇ ವಾ ಸತಿ ಸುಹವಃ ಶೋಭನಾಹ್ವಾನಃ ಸನ್ ಪ್ರದಿವಿ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿನ್ಯಾಲೇ ಪಿತ್ಯಾಣಾಮಂಗಿರಸಾಮಾಪಿಬಂಧುಃ ಶಶ್ವಚ್ಛಿರಶಾಲಂ ಬಭೂಫ ಅಭೂಃ ತಸ್ಮಾತ್ಕಾರಣಾನ್ಯದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರುಧೀತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಕಾರುಧಾಯಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಧಾರಕನೂ | ವೀರ—ಶೂರನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯತ್—ಯಾವ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಏಷ್ವಾ—ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಸುಹವಃ—ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ | ಪ್ರದಿವಿ—ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ | ಪಿತ್ಯಾಣಾಂ—ನಮ್ಮ ಪಿತೃಪಿತೃತನುಹಾದಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಗೆ | ಅಪಿಃ—ಬಂಧುವಾಗಿ | ಶಶ್ವತ್—ಸರ್ಪದಾ | ಬಭೂಫ—(ಸಹಾಯಕನಾಗಿ) ಆಗಿದ್ದೆಯೇ (ಆ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ) | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ನೂತನಸ್ಯ—ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನೂ | ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯತಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವನೂ ಆದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ತು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಧಾರಕನೂ, ಶೂರನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಅನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೀನು ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ನಮ್ಮ ಪಿತೃಪಿತೃತನುಹಾದಿಗಳಾದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಬಂಧುವಾಗಿ ಸರ್ಪದಾ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದೆಯೇ, ಆ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನೂ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವವನೂ ಆದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಕೇಳು.

English Translation.

Supportor of (your) worshipers, hero, Indra, listen (to the praises) of your present adorer, for you have always attended to invocations at sacrifices in ancient times, as the kinsman of our forefathers.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ಪ್ರೋತಯೇ ವರುಣಂ ಮಿತ್ರಮಿಂದ್ರಂ ಮರುತಃ ಕೃಷ್ಣಾವಸೇ ನೋ ಆದ್ಯ |
ಪ್ರ ಪೂಷಣಂ ವಿಷ್ಣುವಗ್ನಿಂ ಪುರಂಧಿಂ ಸವಿತಾರಮೋಷಧೀಃ ಸರ್ವ-
ತಾಂಶ್ಚ || ೯ ||

|| ಸದವಾಣಿ ||

ಪ್ರ | ಊತಯೇ | ವರುಣಂ | ಮಿತ್ರಂ | ಇಂದ್ರಂ | ಮರುತಃ | ಕೃಷ್ಣ | ಅವಸೇ | ನಃ | ಆದ್ಯ |
ಪ್ರ | ಪೂಷಣಂ | ವಿಷ್ಣುಂ | ಆಗ್ನಿಂ | ಪುರಂಧಿಂ | ಸವಿತಾರಂ | ಓಷಧೀಃ | ಸರ್ವತಾಂಶ್ಚ | ಚ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಸ್ಯಾಮೃಚಿ ವಿಶ್ವೇ ದೇವಾಃ ಸ್ತೂಯಂತೇ | ಹೇ ಭರದ್ವಾಜ ಆದ್ಯೇದಾನೀಂ ವರುಣಂ ರಾತ್ರೈಭಿವಾನಿನಂ ಚ ಮಿತ್ರಮಹರಭಿವಾನಿನಂ ಚ ಮಿತ್ರಮಹರಭಿವಾನಿನಂ ಚೇಂದ್ರಂ ಚ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಮರುತೋ ಮರುದ್ಗಣಾಂಶ್ಚ ನೋಽಸ್ಮಾಕಮೂತಯೇ ತರ್ಪಣಾಯಾವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಚ ಪ್ರ ಕೃಷ್ಣ | ಅಭಿಮುಖೀಕುರುಷ್ಯ | ಕಿಂಚ ಪೂಷಣಮೇತಕ್ಷಂಜ್ಞಾಕಂ ಚ ವಿಷ್ಣುಂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿನಂ ದೇವಂ ಚ ಪುರಂಧಿಂ ಪುರುಧಿಯಂ ಪುರುಕರ್ಮಾಣಮಗ್ನಿಂ ಚ ಸವಿತಾರಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರೇರಕಂ ದೇವಮೋಷಧೀ-ರೋಷಧ್ಯಭಿವಾನಿನೋ ದೇವಾನ್ ಸರ್ವತಾಂಶ್ಚಾದ್ವೀನಿತೈತಾನ್ ದೇವಾನಸ್ಮಾಕಂ ತರ್ಪಣಾಯ ರಕ್ಷಣಾಯ ಚ ಪ್ರ ಕೃಷ್ಣ | ಸ್ತುತ್ಯಾಭಿಮುಖೀಕುರು ||

|| ಶ್ರುತಿಸಮರ್ಪ ||

(ಎಲೈ ಭರದ್ವಾಜನೇ) ಆದ್ಯ—ಈಗ | ವರುಣಂ—ವರುಣನನ್ನೂ | ಮಿತ್ರಂ—ಮಿತ್ರನನ್ನೂ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನೂ | ಮರುತಃ—ಮರುದ್ಗಣವನ್ನೂ | ಪೂಷಣಂ—ಪೂಷದೇವನನ್ನೂ | ವಿಷ್ಣುಂ—ವಿಷ್ಣುವನನ್ನೂ | ಪುರಂಧಿಂ—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ | ಆಗ್ನಿಂ—ಆಗ್ನಿಯನ್ನೂ | ಸವಿತಾರಂ—ಸವಿತ್ಯ ದೇವನನ್ನೂ | ಓಷಧೀಃ—ಓಷಧಿಗಳ ಅಭಿಮಾನದೇವತೆಗಳನ್ನೂ | ಸರ್ವತಾಂಶ್ಚ—ಸರ್ವತಾಭಿಮಾನದೇವತೆ

ಗಳನ್ನೂ | ನೆ—ನಮ್ಮ | ಊತಯೇ—ತೃಪ್ತೃರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಅವಸೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ | ಪ್ರ ಕೃಷ್ಣ—ನಮ್ಮ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಭರದ್ವಾಜನೇ, ವರುಣನನ್ನೂ, ಮಿತ್ರನನ್ನೂ, ಇಂದ್ರನನ್ನೂ, ಮರುದ್ಗಣನನ್ನೂ, ಪುಷದೇವನನ್ನೂ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ಅನೇಕ ಕರ್ಮಕರ್ತನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ, ಸವಿತೃದೇವನನ್ನೂ ಓಷಧಿಗಳ ಅಭಿಮಾನದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತಾಭಿಮಾನದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ತೃಪ್ತೃರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Propitiate to-day, for our protection and preservation, Varuna, Mitra, Indra, and the Maruts, Pushan, Vishnu, Agni of many rites, Savitri, the herbs, the mountains.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಗಳು ||

ಈ ಬುಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜಮುನಿಯು ವರುಣನೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನನ್ನೇ ಸಂಬೋಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರೆ ತಾನೇ ಈ ಸೂಕ್ತದ ಬುಹಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇತರರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಪುರುಷದಿಂದಲೇ ತನ್ನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಇನು ಉ ತ್ವಾ ಪುರುಶಾಕ ಪ್ರಯಜ್ಯೋ ಜರಿತಾರೋ ಅಭ್ಯರ್ಚಂತ್ಯರ್ಕೈಃ |
 ಶ್ರುಧೀ ಹವನಾ ಹವತೋ ಹವಾನೋ ನ ತ್ವಾನಾ ಅನೋ ಅಮೃತ
 ತ್ವದಸ್ತಿ || ೧೦ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇನು | ಉಂ ಇತಿ | ತ್ವಾ | ಪುರುಶಾಕ | ಪ್ರಯಜ್ಯೋ ಇತಿ ಪ್ರಯಜ್ಯೋ | ಜರಿತಾರಃ | ಅಭಿ |
 ಅರ್ಚಂತಿ | ಅರ್ಕೈಃ |

ಶ್ರುಧಿ | ಹವಂ | ಅ | ಹವತಃ | ಹವಾನಃ | ನ | ತ್ವಾನಾನ್ | ಅನಃ | ಅಮೃತ | ತ್ವತ್ | ಅಸ್ತಿ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರುಶಾಕ ಬಹುಶಕ್ತೇ ಹೇ ಪ್ರಯಜ್ಞೋ ಪ್ರಕೃಷ್ಟೇನ ಯಜನೀಯೇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಾಮಿಮೇ
ಜರಿತಾರಃ ಸ್ತೋತಾರೋಽರ್ಕೈರರ್ಚನೀಯೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರಭ್ಯರ್ಚಂತಿ | ಅಭಿಷ್ಟವಂತಿ | ತಥಾ ಹೇ
ಅಮೃತ ಅಮರಣೀಲೇಂದ್ರ ಹುವಾನಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತ್ವಮಾ ಹುವತೋಽಭಿಷ್ಟವತೋ ಮಮ ಹವಂ
ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರುಧಿ | ಶೃಣು | ಕಿಂಚಿ ತ್ವಾನಾನ್ ತ್ವತ್ಪದ್ಯತೋ ದೇವಸ್ತ್ವದನ್ಯೋ ನಾಸ್ತಿ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಶಾಕ—ನಾನಾಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಪ್ರಯಜ್ಞೋ—ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯನೂ ಆದ
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಇಮೇ ಜರಿತಾರಃ—ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಅರ್ಕೈಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ |
ಅಭ್ಯರ್ಚಂತಿ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ | ಅಮೃತ—ಮರಣರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಹುವಾನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ್ಲೆ ಸ್ತುತ
ನಾಗುವ ನೀನು | ಅ ಹುವತಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನನ್ನ | ಹವಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು |
ತ್ವಾನಾನ್—ನಿನಗೆ ಸದೃಶನಾದ ದೇವನು | ತ್ವದನ್ಯಃ—ನಿನ್ನನ್ನು ಳದು ಬೇರೆಯಾರೂ | ನ ಅಸ್ತಿ—ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಾನಾವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು
ಈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಮರಣರಹಿತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗುವ ನೀನು
ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳು. ನಿನಗೆ ಸದೃಶನಾದ ದೇವನು ನೀನಲ್ಲದೇ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ.

English Translation.

Indra, of great power, and to be devoutly worshipped, these your
adorers glorify you with hymns : do you, who are invoked, hear the
invocation of (him) invoking you, for there is no other divinity than you,
immortal (Indra), such as you are.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನೂ ಮು ಆ ವಾಚಮುಪ ಯಾಹಿ ವಿದ್ವಾನ್ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸೂನೋ ಸಹಸೋ

ಯಜತ್ಯೈಃ |

ಯೇ ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ಯುತಸಾಪ ಅಸುಯೇ ಮನುಂ ಚಕ್ರುರುಪರಂ

ದಸಾಯ || ೧೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನು | ಮೇ | ಆ | ನಾಚೆಂ | ಉಪ | ಯಾಹಿ | ವಿದ್ವಾನ್ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ | ಸೂನೋ ಇತಿ | ಸಹಸಃ |
ಯಜತ್ಯೈಃ |

ಯೇ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ | ಋತಸಾಪಃ | ಆಸುಃ | ಯೇ | ಮನುಂ | ಚಿಕ್ರುಃ | ಉಪರಂ | ದಸಾಯ ||೧೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಯಂ ಚಿ ವ್ಯಕ್ತದೇವೀಶ್ಯುಕ್ತಂ | ಹೇ ಸಹಸಃ ಸೂನೋ ಬಲಸ್ಯ ಪುತ್ರೇಂದ್ರ ವಿದ್ವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞಸ್ತಂ ಯಜತ್ಯೈರ್ಯಜನೀಯೈರ್ವಿಶ್ವೇಭಿಃ ಸರ್ವೇರ್ದೇವೈಃ ಸಹ ನು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಮೇ ಮದೀಯಾ ನಾಚಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಣಿ ವಚಾಂಸ್ಯುಪಾಭಿ ಆ ಯಾಹಿ | ಆಗಚ್ಛ | ಏವಂಭೂತಮಿಂದ್ರಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಂತ ಐಂದ್ರತ್ವಾತ್ಸೂಕ್ತಸ್ಯ | ಯೇ ದೇವಾ ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಃ | ಅಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾಸ್ತಾನೀಯೋ ಯೇಷಾಂ ತೇ | ಋತಸಾಪ ಋತಂ ಯಜ್ಞಂ ಸ್ವಶಂತ ಅಸುರ್ಭವಂತಿ ಯೇ ಚಿ ದೇವಾ ದಸಾಯ ಶತ್ರುಜಾತುಪ-ಕ್ಷೇಪಜಾಯ ಮನುಂ ರಾಜರ್ಷಿಮುಪರಂ ದಸ್ಯೂನಾಮುಪರಿಭವಂ ಚಿಕ್ರುಃ ಕೃತವಂತಃ ತೈಃ ಸಹಾಗಚ್ಛೇತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

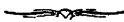
ಸಹಸಃ ಸೂನೋ—ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿದ್ವಾನ್—ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನೀನು | ಯೇ—ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು | ಅಗ್ನಿ ಜಿಹ್ವಾಃ—ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯೇ ಜಿಹ್ವೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ | ಋತಸಾಪಃ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನು ವಹಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಆಸುಃ—ಆಗಿರುವರೋ (ಮತ್ತು) | ಯೇ—ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು | ದಸಾಯ—ಶತ್ರುನಾಶಕ್ಕಾಗಿ | ಮನುಂ—ರಾಜರ್ಷಿಯಾದ ಮನುವನ್ನು | ಉಪರಂ—ಶತ್ರುವಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನನ್ನಾಗಿ | ಚಿಕ್ರುಃ—ಮಾಡಿದರೋ (ಅಂತಹ) | ಯಜತ್ಯೈಃ—ಪೂಜ್ಯರೂ | ವಿಶ್ವೇಭಿಃ—ಸಮಸ್ತರೂ ಆದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ | ನು—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ | ಮೇ ಉಪ—ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಶಕ್ತಿಪುತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನೀನು, ಅಗ್ನಿ ರೂಪವಾದ ಜಿಹ್ವೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವರೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮನುವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವರೂ ಆದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಸಹ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ದಯಮಾಡು.

English Translation.

Come quickly, Son of strength, you who know (all things), upon my prayer; together with all the adorable (divinities): they who, with the tongue of Agni, are partakers of the sacrifice, who rendered Manu (victorious) over his adversaries.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೋ ಬೋಧಿ ಪುರಏತಾ ಸುಗೇಷೂತ ದುರ್ಗೇಷು ಪಥಿಕೃದ್ವಿದಾನಃ |
ಯೇ ಅಶ್ರಮಾಸ ಉರವೋ ವಹಿಷ್ಠಾಸ್ತೇಭಿರ್ನ ಇಂದ್ರಾಭಿ ವಕ್ತೃ ವಾಜಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ಬೋಧಿ | ಪುರಃಏತಾ | ಸುಗೇಷು | ಉತ | ದುರ್ಗೇಷು | ಪಥಿಕೃತ್ | ವಿದಾನಃ |
ಯೇ | ಅಶ್ರಮಾಸಃ | ಉರವಃ | ವಹಿಷ್ಠಾಃ | ತೇಭಿಃ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಅಭಿ | ವಕ್ತೃ | ವಾಜಂ || ೧೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪಥಿಕೃದ್ವರ್ತನಾಂ ಕರ್ತಾ ವಿದಾನಃ ಸರ್ವಂ ವಿದ್ವಾನ್ ಸ ತ್ವಂ ಸುಗೇಷು ಸುಖೇನ ಗಂಠನ್ಯೇಷೂತಾಪಿ ಚ ದುರ್ಗೇಷು ದುಃಖೇನ ಗಂಠನ್ಯೇಷು ಚ ಮಾರ್ಗೇಷು ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಪುರಏತಾ ಪುರೋ ಗಂತಾ ಬೋಧಿ | ಭವ || ಬೋಧೀತಿ ಭವತೇಲೋಗ್ಯಾಧ್ಯಮಪುರುಷೈಕವಚನಸ್ಯ ಛಾಂದಸಂ ರೂಪಂ || ಅಶ್ರಮಾಸಃ ಶ್ರಮರೂಪಾ ಉರವೋ ಮಹಾಂತೋ ವಹಿಷ್ಠಾ ವೋಽಭ್ಯತಮಾಸ್ತವ ಯೇಽಶ್ವಾಃ ಸಂತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇಭಿಸ್ತೀರಶ್ವಿನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಂ ವಾಜಮನ್ನಮುಭಿ ವಕ್ತೃ | ಅಭಿವದ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಪಥಿಕೃತ್—ಮಾರ್ಗಕರ್ತನೂ | ವಿದಾನಃ—ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ |
ಸಃ—ನೀನು | ಸುಗೇಷು—ಸುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ | ಉತ—ಮತ್ತು | ದುರ್ಗೇಷು—ದುಃಖದಿಂದ
ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಪುರ ಏತಾ—ಮುಂಗಾಢಿಯಾಗಿ | ಬೋಧಿ—
ಆಗಿರು | ಯೇ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳು | ಅಶ್ರಮಾಸಃ—ಶ್ರಮರೂಪಗಳಾಗಿಯೂ | ಉರವಃ—ಮಹ
ಚೈತ್ರಿಯುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ | ವಹಿಷ್ಠಾಃ—ವಹನಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇವೆಯೇ | ತೇಭಿಃ—ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ಅಭಿ ವಕ್ತೃ—ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾ.

| ಛಾಂದೋಃ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮಾರ್ಗಕರ್ತನೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ನೀನು ಸುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಅಥವಾ
ದುಃಖದಿಂದ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕದ್ದೂ ಆದ ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಾಗಿರು.
ಶ್ರಮರೂಪವಾದವೂ, ಮಹತ್ವದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವೂ, ವಹನಯೋಗ್ಯವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು
ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾ

English Translation.

Costructor of paths, who are cognizant (of all things), be our preceдер, whether in easy or difficult (ways) : bring to us food, Indra, with those your (steeds), who are unwearied, large, and bearers of great burdens.

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

[ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಏಕ ಇದಿತ್ಯೇಕಾದಶರ್ಚೆಂ ಸಪ್ತಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮ್ನಂದ್ರಂ | ತಥಾ ಜಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯ ಏಕ ಏಕಾದಶೇತಿ || ಅಭಿಪ್ಸವಿಗಳೇ ಪ್ರಥಮೇಽಽದನಿ ದಶರಾತ್ರೈ ಸ್ಯ ಪ್ರಥಮೇಽಽದನಿ ಚ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಶಸ್ತ್ರೇಽಽಹೀನಸೂಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥಾನೇ ತ್ರೀಣಿ ಸಂಪಾತಸೂಕ್ತಾನಿ | ತೇಷ್ಟಿದಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಯ ಏಕ ಇದ್ಯಸ್ತಿಗ್ಗೃತ್ಯಂಗಳಃ | ಅ. ೭-೫ | ಇತಿ || ಉಪಹವ್ಯನಾನ್ಮ್ಯೇಕಾಹೇಽಽಹೀದಂ ನಿಷ್ಯೇವಲ್ಯನಿವಿದ್ಧಾನಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಯ ಏಕ ಇದಿತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೯-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯ ಏಕ ಇತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಪ್ಪಾಘಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯ ಏಕಃಏಕಾದಶ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅಭಿಪ್ಸವಸಂಬಂಧವಾದ ಯಾಗದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸ ಮತ್ತು ದಶರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಾಗದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಚ್ಛಂಸಿಯೆಂಬ ಋತ್ವಿಜನು ಪಠಿಸುವ ಶಪ್ತಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಹೀನಸೂಕ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ಸಂಪಾತಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯದು. ಈ ವಿಷಯವು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯ ಏಕ ಇದ್ಯಸ್ತಿಗ್ಗೃತ್ಯಂಗಳಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಉಪಹವ್ಯ ಎಂಬ ಏಕಾಹಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಯೇವಲ್ಯಶಪ್ತಮಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿದ್ಧಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಯ ಏಕ ಇದಿತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೭) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೨

- ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೨ ||
- ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧೩, ೧೪ ||
- || ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಚ್ಛಂ—೧೦ ||
- || ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||
- || ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||
- || ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯ ಏಕ ಇದ್ಧ ವ್ಯಶ್ಚರ್ಷಣೇನಾಮಿಂದ್ರಂ ತಂ ಗೀರ್ಭಿರಭ್ಯರ್ಚ ಆಭಿಃ |

ಯಃ ಪತ್ಯತೇ ವೃಷಭೋ ವೃಷ್ಣಾನಾನ್ವತ್ಯಃ ಸತ್ವಾ ಪುರುಮಾಯಃ
ಸಹಸ್ವಾನಾನ್ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಃ | ಏಕಃ | ಇತ್ | ಹವ್ಯಃ | ಚರ್ಷಣೇನಾಂ | ಇಂದ್ರಂ | ತಂ | ಗೀರ್ಭಿಃ | ಅಭಿ | ಅರ್ಚೇ | ಆಭಿಃ |
ಯಃ | ಪತ್ಯತೇ | ವೃಷಭಃ | ವೃಷ್ಣಾನಾನ್ | ಸತ್ಯಃ | ಸತ್ವಾ | ಪುರುಮಾಯಃ | ಸಹಸ್ವಾನಾನ್ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯ ಇಂದ್ರಶ್ಚರ್ಷಣೇನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಮಾಪತ್ಸೇವೇಕ ಇದೇಕ ಏವ ಹವ್ಯೋ ಹ್ವಾತವ್ಯ ಅಭಿರ್ಗಿರ್ಭಿಃ ಸ್ತುತಿರೂಪಾಭಿರ್ವಾಗ್ನಿಸ್ತಮಿಂದ್ರಮಭ್ಯರ್ಚೇ | ಅಭಿಷ್ವಾಮಿ | ಯ ಇಂದ್ರಃ ಪತ್ಯತೇ ಸ್ತೋತ್ರಾನಭಿಗಚ್ಛತಿ | ಯದ್ವಾ | ಪತ್ಯತೇ ಲೋಕಾನಾಮಿಷ್ಟೇ | ಕೀದೃತಃ | ವೃಷಭಃ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತಾ ವೃಷ್ಣಾನಾನ್ಪಲನಾನ್ ಸತ್ಯೋಽವಿಸಂವಾದೀ ಸತ್ವಾ ಶತ್ಕೃಣಾಂ ಸಾದಯಿತಾ ಕಾಮಾನಾಂ ದಾತಾ ವಾ || ಸದೇರ್ವಾ ಸನೋತೇರ್ವೇದಂ ರೂಪಂ || ಪುರುಮಾಯೋ ಬಹುಪ್ರಜ್ಞಃ ಸಹಸ್ವಾನಭಿಭವನವಾನ್ ತಮಿಂದ್ರಮಭಿಷ್ವಾಮೀತಿ ಸಂಬಂಧಃ |

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ವೃಷಭಃ—ಕಾಮನರ್ಪಕನೂ | ವೃಷ್ಣಾನಾನ್—ಶಕ್ತಿವಂತನೂ | ಸತ್ಯಃ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನೂ | ಸತ್ವಾ—ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನೂ | ಪುರುಮಾಯಃ—ನಾನಾವಿಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ | ಸಹಸ್ವಾನಾನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಚರ್ಷಣೇನಾಂ—ಮಾನವ ರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ | ಏಕ ಇತ್—ಅದ್ವಿತೀಯನಾದ | ಹವ್ಯಃ—ಪೂಜ್ಯನೋ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ಪತ್ಯತೇ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗುವನೋ | ತಂ ಇಂದ್ರಂ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಅಭಿಃ ಗೀರ್ಭಿಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಅಭ್ಯರ್ಚೇ—ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಕಾಮನರ್ಪಕನೂ, ಶಕ್ತಿವಂತನೂ, ಸತ್ಯಾತ್ಮಕನೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಪ್ರದನೂ, ನಾನಾವಿಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಮಾನವರಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅದ್ವಿತೀಯನಾದ ಪೂಜ್ಯನಾಗುವನೋ, ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮುಖನಾಗುವನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

I glorify with these praises, Indra, who alone is to be invoked by man : who comes (to his worshippers) the showerer (of benefits), the vigorous, the observer of truth, the subduer of foes, the possessor of manifold knowledge, the mighty.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಮು ನಃ ಪೂರ್ವೇ ಪಿತರೋ ನವಗ್ವಾಃ ಸಪ್ತ ವಿಪ್ರಾಸೋ ಅಭಿ ನಾಜ-
ಯಂತಃ |

ನಕ್ಷದ್ವಾಭಂ ತತುರಿಂ ಪರ್ವತೇಷ್ವಾನ್ಮದ್ರೋಘವಾಚಂ ಮುತಿಭಿಃ ಶವಿಷ್ಯಂ ||

|| ಸದಪಾರಃ ||

ತಂ | ಊಂ ಇತಿ | ನಃ | ಪೂರ್ವೇ | ಪಿತರಃ | ನವಗ್ವಾಃ | ಸಪ್ತ | ವಿಪ್ರಾಸಃ | ಅಭಿ | ನಾಜಯಂತಃ |
ನಕ್ಷತ್ವದ್ವಾಭಂ | ತತುರಿಂ | ಪರ್ವತೇಷ್ವಾಂ | ಅದ್ರೋಘವಾಚಂ | ಮುತಿಭಿಃ | ಶವಿಷ್ಯಂ || ೨ ||

|| ಸಾಯಂಘಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂರ್ವೇ ಶ್ರುತ್ವಾ ನವಗ್ವಾ ನವಭಿರ್ಮಾಸ್ಯೈಃ ಸತ್ತಮನುಷ್ಠಿತವಂತಃ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾಕಾ
ವಿಪ್ರಾಸೋ ವಿಪ್ರಾ ಮೇಧಾವಿನೋ ನಾಜಯಂತೋ ನಾಜಮನ್ಯಂ ಹರ್ವಿಲಕ್ಷಣಮಿಂದ್ರಸ್ಯ ಕುರ್ವಂತಃ |
ಇಂದ್ರಂ ನಾ ನಾಜಿನಂ ಬಲಿನಂ ಕುರ್ವಂತಃ || ತತ್ಕರೋತಿತಿ ಚಿಚ್ಛ || ಏವಂಭೂತಾ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ
ಪಿತರೋಽಂಗಿರಸಸ್ತಮು ತಮೇನೇಂದ್ರಂ ಮುತಿಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರಭಿ | ತುಷ್ಪವುರಿತಿ ಶೇಷಃ | ಕೀದೃಶಂ |
ನಕ್ಷದ್ವಾಭಂ || ನಕ್ಷತಿರ್ಗತಿಕರ್ಮಾ || ಅಭಿಗಚ್ಛಂತಂ ತತ್ರೋಷಾಂ ದಂಭಿತಾರಂ ಹಿಂಸಿತಾರಂ ತತುರಿಂ
ತರಿತಾರಂ ಪರ್ವತೇಷ್ವಾಂ ಪರ್ವತೇಷ್ವವಸ್ಥಿತಮದ್ರೋಘವಾಚಂ | ಅದ್ರೋಗ್ದನ್ಯಾನತಿಕ್ರಮಣೇಯಾ
ನಾಗಾಜ್ಞಾರೂಪಾ ಯಸ್ಯ ತಂ | ಶವಿಷ್ಯಂ ಬಲವತ್ತಮಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪೂರ್ವೇ—ಪುರಾತನರೂ | ನವಗ್ವಾಃ—ನವಗ್ನ ಸಂಜ್ಞಕರೂ | ಸಪ್ತ—ಸಪ್ತ ಸಂಖ್ಯಾತರೂ |
ವಿಪ್ರಾಸಃ—ಮೇಧಾವಿಗಳೂ | ನಾಜಯಂತಃ—ಅನ್ನೇಚ್ಛುಗಳೂ ಆದ | ನಃ ಪಿತರಃ—ನಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳಾದ
ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು | ನಕ್ಷದ್ವಾಭಂ—ಎದರುಬೀಳುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವವನೂ | ತತುರಿಂ—ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯೂ |

ಪರ್ವತೇಷಾಂ—ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನೂ | ಅದ್ರೋಘನಾಚಿಂ—ಅನುಲ್ಲಂಘಿತವಾದ ಆಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ | ಶವಿಸ್ತಂ—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ | ತಮು—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಮತಿಭಿಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ | ಅಭಿ (ತುಸ್ತುವುಃ)—ಸ್ತುತಿಸಿದರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪ್ರಾಚೀನರೂ, ನವಗ್ರಸಂಕ್ಷೇಪರೂ, ಸಪ್ತಸಂಖ್ಯಾಕರೂ, ಮೇಧಾವಿಗಳೂ. ಆನ್ನೇಚ್ಛುಗಳೂ, ನಮ್ಮ ಸಿತ್ಯಗಳೂ ಆದ ಅಂಗಿರಸ್ಸುಗಳು ಎದುರುಬೀಳುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವವನೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಯೂ ಪರ್ವತಸ್ಥನೂ, ಅನುಲ್ಲಂಘಿತವಾದ ಆಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನೂ, ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದನು.

English Translation.

To him the seven sages, our ancient, progenitors, performing the nine days' rite, were offerers of (sacrificial) food, celebrating with hymns the very strong (Indra) the humiliator of foes, the traverser of the heavens, the dweller in the clouds, whose commands are not to be disobeyed.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ನಕ್ಷದ್ವಾಭಂ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಕರು ನರುಕ್ತವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ನಕ್ಷದ್ವಾಭಮತ್ತುವಾನದಾಭಮಭ್ಯಶನೇನ ದಭೋತಿತಿತಿ | ನಕ್ಷದ್ವಾಭಂ ತತುರಿಂ ಪರ್ವತೇಷಾಂ ಮಿತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ ೬-೩)

ಎಂದರೆ—ಯೋಽಭ್ಯಶನೇನ ದಭೋತಿತಿ ಹಿನಸ್ತಿ ಸ ನಕ್ಷದ್ವಾಭ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ನಕ್ಷದ್ವಾಭ ಎಂದರೆ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬರಲು ಉದ್ಯಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಾರು ಹಿಂಸಿಸುವನೋ ಎಂದರೆ ಪ್ರಹರಿಸುವನೋ ಅವನಿಗೆ ನಕ್ಷದ್ವಾಭನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ತನ್ನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಎದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಶತ್ರುವನ್ನು ನೇಗದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಆಯುಧದಿಂದ ಹೊಡಿಯುವವನಿಗೆ ನಕ್ಷದ್ವಾಭನೆಂದು ಹೆಸರು. ಮತ್ತು ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವನಿಗೂ ಈ ಹೆಸರು ಅನ್ವಯಿಸುವುದು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷದ್ವಾಭಂ ತತುರಿಂ ಪರ್ವತೇಷಾಂ ಎಂದು ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ನೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ತಮೀನುಹ ಇಂದ್ರನುಸ್ಯ ರಾಯಃ ಪುರುವೀರಸ್ಯ ನವತಃ ಪುರುಕ್ಷೋಃ |

ಯೋ ಅಸ್ಯುಧೋಯುರಜರಃ ಸ್ವರ್ವಾಂತಮಾ ಭರ ಹರಿವೋ ಮಾದ-

ಯುಧ್ಯೈ || ೩ ||

|| ಪದನಾಠಃ ||

ತಂ | ಈಮಹೇ | ಇಂದ್ರಂ | ಅಸ್ಯ | ರಾಯಃ | ಪುರುವೀರಸ್ಯ | ಸ್ವನತಃ | ಪುರುಕ್ಷೋಃ |
ಯಃ | ಅಸ್ಯಧೋಯಃಃ | ಅಜರಃ | ಸ್ವನಾನ್ | ತಂ | ಆ | ಭರ | ಹರಿವಃ | ಮಾದಯಧ್ಯೈ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪುರುವೀರಸ್ಯ ಬಹುಪುತ್ರಪಾತ್ರಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸ್ವನತಃ ಪರಿಚಾರಕಜನಸಹಿತಸ್ಯ ಪುರುಕ್ಷೋರ್ಬಹು-
ಪುತ್ರಸ್ಯ ಬಹುಯಶಸೋ ವಾಸ್ಯ ರಾಯ ಇಂದ್ರಂ ಧನಂ || ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಪಶ್ಯೇ || ತಮಿಂದ್ರಮಿ-
ಮಹೇ | ಯಾಚಾಮಹೇ | ಯೋ ರಯಿರಸ್ಯಧೋಯುರವಿಚ್ಛಿನ್ನೋಽಜರೋ ಜರಾಹಾಸಿರಹಿತಃ
ಸ್ವರ್ವಾನ್ ಸುಖಯುಕ್ತೋ ಹೇ ಹರಿವೋ ಹರಿವನ್ ಸ್ವಕೀಯಾಶ್ನೋಪೇತೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ತಂ ರಯಿಂ
ಮಾದಯಧ್ಯಾ ಅಸ್ಮಾನ್ನಾದಯತುಮಾಭರ | ಆಹರ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುವೀರಸ್ಯ—ಅನೇಕ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ | ಸ್ವನತಃ—ಸೇವಕಜನರಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ |
ಪುರುಕ್ಷೋಃ—ಪಶ್ಚಾದಿಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆದ | ಅಸ್ಯ ರಾಯಃ—ಈ ಸಂಪತ್ತಿಗಾಗಿ | ತಂ ಇಂದ್ರಂ—
ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಈಮಹೇ—ಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆ | ಹರಿವಃ—ಹರಿನಾಮಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
ಯಃ—ಯಾವ ಧನವು | ಅಸ್ಯಧೋಯಃಃ—ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೂ | ಅಜರಃ—ಜರಾಹಿತ
ವಾದುದೂ | ಸ್ವರ್ವಾನ್—ಸುಖಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆಗಿರುವುದೋ | ತಂ—ಆ ಧನನನ್ನು | ಮಾದಯಧ್ಯೈ—
ನಮ್ಮ ಸಂತ್ಯಸ್ತಿಗಾಗಿ | ಆ ಭರ—ತಂದೊದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕ ವೀರಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ಸೇವಕಜನರಿಂದ ತುಂಬಿದುದೂ, ಪಶ್ಚಾದಿಧನಯುಕ್ತವಾದುದೂ
ಆದ ಈ ಸಂಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹರಿನಾಮಕವಾದ ಅಶ್ವಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ
ಧನವು ವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೂ, ಜರಾಹಿತವಾದುದೂ, ಸುಖಯುಕ್ತವಾದುದೂ ಆಗಿರುವುದೋ
ಆ ಧನನನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂತ್ಯಸ್ತಿಗಾಗಿ ತಂದೊದಗಿಸು.

English Translation.

We solicit that Indra for wealth, comprehending numerous descend-
ants, followers, and much cattle, and which is undisturbed, imperishable,
and the source of felicity : such riches, lord of steeds, bestow upon us to
make us happy.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಅಸ್ಯಧೋಯೋಃ—ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ಯರು ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ—

ಅಸ್ಯಧೋಯುರಕೃಧ್ವಾಯೋಃ | ಕೃಧ್ವಿತಿ ಹ್ರಸ್ವನಾಮ ನಿಕ್ಯತ್ತಂ ಭವತಿ | ಯೋ ಅಸ್ಯಧೋ-
ಯುರಜರಃ ಸ್ವರ್ವಾನ್ ಇತ್ಯಪಿ ನಿಗಮೋ ಭವತಿ ||

(ನಿ. ೬-೨)

ಅಸ್ಯಧೋಯೋಃ—ಎಂದರೆ ದೀರ್ಘಾಯುಸ್ಸುಳ್ಳವನು ಎಂದರ್ಥವು. ಕೃಧು ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಕ್ಯತ್ತಂ—
ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಮೊಟಕಾದ ಎಂದರ್ಥವು. ಅಕೃಧವೆಂದರೆ-ಮೊಟಕಲ್ಲದ, ದೀರ್ಘವಾದ, ಆಯುಃ-ಆಯುಸ್ಸುಳ್ಳವನು.
ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸ್ಯಧೋಯೋಃ ಅಥವಾ ಅಕೃಧ್ವಾಯೋಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹ್ರಸ್ವವಲ್ಲದ ಎಂದರೆ ದೀರ್ಘವಾದ
ಆಯುಸ್ಸುಳ್ಳವನು, ಬಹುಕಾಲ ಜೀವಿಸಿರುವವನು ಎಂದಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತ ಋಕ್ಯನ್ನೇ
ನಿರುಕ್ತಕಾರರು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತನ್ನೋ ವಿ ವೋಚೋ ಯದಿ ತೇ ಪುರಾ ಚಿಜ್ಜರಿತಾರ ಆನತುಃ ಸುಮ್ಮ-
ಮಿಂದ್ರ |

ಕಸ್ತೇ ಭಾಗಃ ಕಿಂ ವಯೋ ದುಧ್ರ್ವಿ ಬಿದ್ವಃ ಪುರುಹೂತ ಪುರುವಸೋಃ-
ಸುರಘ್ನಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತತ್ | ನಃ | ವಿ | ವೋಚಃ | ಯದಿ | ತೇ | ಪುರಾ | ಚಿಜ್ | ಜರಿತಾರಃ | ಆನತುಃ | ಸುಮ್ಮಂ | ಇಂದ್ರ |
ಕಃ | ತೇ | ಭಾಗಃ | ಕಿಂ | ವಯಃ | ದುಧ್ರ್ವಿ | ಬಿದ್ವಃ | ಪುರುಹೂತ | ಪುರುವಸೋಃ | ಇತಿ | ಪುರುವಸೋಃ |
ಅಸುರಘ್ನಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯದಿ ತೇ ತವ ಪುರಾ ಚಿತ್ತೋವಸ್ತುನ್ಯಾಲೇ ಜರಿತಾರಃ ಸೋತಾರಃ ಸುಮ್ಮಂ
ಸುಖಮಾನತುಃ ತತ್ತತ್ಪುಖಂ ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ವಿ ವೋಚಃ | ವಿಬ್ರೂಹಿ | ದುಧ್ರ್ವ ದುಧ್ರ್ವರ ಹೇ ಬಿದ್ವಃ
ತತ್ತೋನಾಂ ಪೇದಯಿತರ್ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಹೇ ಪುರುವಸೋಃ ಇಂದ್ರ ಅಸುರಘೋಽಸುರಾಣಾಂ
ಹಂತುಸ್ತೇ ತವ ಯಜ್ಞೇಷು ಕೋ ಭಾಗಃ ಕ್ಲಪ್ತಃ | ವಯೋ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ಯಂ ಕಿಂ ಕ್ಲಪ್ತಂ |

ಯದಿ | ಕೇಚಿಚ್ಚಿ ರಂತನಾಃ ಪೂರ್ವಕಾಲೇಽಪಿ ತ್ವತ್ತೇ ಸಕಾಶಾತ್ಪುಖಂ ಲೇಭಿರೇ ತರ್ಹ್ಯಹಮಪಿ ತತ್ಪುಖಂ
ಲಪ್ಸ್ಯತಿ ಇತಿ ವಿಚಾರ್ಯ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿವಿಲಂಬೋ ಮನಾಸೋಽಧ್ಯೋ ಭವೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ |

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯದಿ—ಒಂದು ವೇಳೆ | ಪುರಾ ಚಿತ್—ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ತೇ—
ನಿನ್ನ | ಜರಿತಾರಃ—ಸ್ಮೋತೃಗಳು | ಸುಮ್ಮಂ—ಸುಖವನ್ನು | ಆನತುಃ—ಹೊಂದಿದ್ದೇ ಆದರೆ | ತತ್—
ಅದೇ ಸುಖವನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೂ ಸಹ | ವಿ ವೋಚೇ—ತಿಳಿಯಪಡಿಸು (ಒದಗಿಸು) | ದುಧ್ವಂ—ಅಪ್ರತಿ
ಹತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ | ಖಿದ್ಯೇ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದುಃಖಗೊಳಿಸುವವನೂ | ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ
ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ | ಪುರುವಸೋ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಸುರಭ್ಯಃ—
ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸತಕ್ಕ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಕಃ ಭಾಗಃ—ಯಜ್ಞದ ಯಾವ ಭಾಗವು ನಿಯಮಿತವಾಗಿದೆ ? |
ವಯಃ ಕಿಂ—ಯಾವ ರೂಪದ ಹವಿಸ್ಸು ನಿಯಮಿತವಾಗಿದೆ ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸ್ಮೋತೃಗಳು ಯಾವುದಾದರೂ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇ ಆದರೆ
ಅದೇ ಸುಖವನ್ನು ನಮಗೂ ಸಹ ಒದಗಿಸು. ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದುಃಖಗೊಳಿಸು
ವವನೂ ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಧನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶ
ಪಡಿಸತಕ್ಕ ನಿನಗೆ ಯಜ್ಞದ ಯಾವ ಭಾಗವು ನಿಯಮಿತವಾಗಿದೆ ? ಯಾವ ರೂಪದ ಹವಿಸ್ಸು ನಿಯಮಿತವಾಗಿದೆ ?

English Translation.

If Indra, your worshippers have formerly obtained felicity, confer that also upon us : irresistible Indra, subduer of foes, invoked of many abounding in wealth, what is the portion, what the offering (due) to you who are the slayer of the Asuras ?

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತಂ ಪೃಚ್ಛಂತೀ ವಜ್ರಹಸ್ತಂ ರಥೇಷ್ವಾಮಿಂದ್ರಂ ವೇಪೀ ವಕ್ಶ್ಯರೀ ಯಸ್ಯ ನೂ
ಗೀಃ |

ತುವಿಗ್ರಾಭಂ ತುವಿಕೂರ್ಮಿಂ ರಭೋದಾಂ ಗಾತುಮಿಷೇ ನಕ್ಷತೇ ತುಮ್ನು-
ಮುಚ್ಛ || ೫ ||

। ಪದಪಾಠಃ ।

ತಂ | ಪೃಚ್ಛಂತೀ | ವಜ್ರಹಸ್ತಂ | ರಥೇಽಸ್ಯಾಂ | ಇಂದ್ರಂ | ವೇಪೀ | ವಕ್ಶ್ಯರೀ | ಯಸ್ಯ | ನು | ಗೀಃ |
ತುವ್ರಿಗ್ರಾಭಂ | ತುವ್ರಿಕೂರ್ಮಿಂ | ರಥೇಽದಾಂ | ಗಾತುಂ | ಇವೇ | ನಕ್ಷತೇ | ತುಮ್ರಂ | ಅಚ್ಚ || ೫ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಪೂರ್ವಯೋಸಾಲಬ್ಧ ಇಂದ್ರ ಋಷಯೇ ಕಾಮಾನ್ವಾಯಚ್ಛತ್ ತತಃ ಸ ಕಾಮಪೂರ್ಣ
ಋಷಿರಾಹ | ವಜ್ರಹಸ್ತಂ ವಜ್ರಪಾಣಂ ರಥೇಽಸ್ಯಾಂ ರಥೇ ಸ್ಥಿತಂ ತಮಿಂದ್ರಂ ಪೃಚ್ಛಂತೈರ್ಚಯಂತೀ ||
ಪೃಚ್ಛಂತಿರಚೇತಿಕರ್ಮಾ || ವೇಪೀ | ವೇಪೋ ಯಾಗಾದಿಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ | ತದ್ವತೀ ವಕ್ಶ್ಯರೀ ಗುಣಾನಾಂ
ವಕ್ಶ್ಯೀ ಗೀರೀದ್ಯತೀ ಸ್ತುತಿಯಸ್ಯ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಭವತಿ | ಕೀದೃಶಮಿಂದ್ರಂ ಪೃಚ್ಛಂತೀ | ತುವ್ರಿಗ್ರಾಭಂ
ತುವ್ರಿನಾಂ ಬಹೂನಾಂ ಗ್ರಹಿತಾರಂ ತುವ್ರಿಕೂರ್ಮಿಂ ಬಹುಕರ್ಮಾಣಂ ರಥೇಽದಾಂ ರಥಸೋ ಬಲಸ್ಯ
ದಾತಾರಂ | ನು ಇತಿ ಪೂರಣಃ | ಸ ಯಜಮಾನೋ ಗಾತುಂ ಸುಖಮಿಷೇ | ಗಚ್ಛತಿ | ಕಿಂಚಿ ತುಮ್ರಂ
ಮ್ಲಾಪಯಿತಾರಂ ಶತ್ರುಮಚ್ಛಾಭಿಮುಖಂ ನಕ್ಷತೇ | ಗಚ್ಛತಿ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ವಜ್ರಹಸ್ತ—ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ | ರಥೇಽಸ್ಯಾಂ—ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರು
ವವನೂ | ತುವ್ರಿಗ್ರಾಭಂ—ಅನೇಕರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೂ | ತುವ್ರಿಕೂರ್ಮಿಂ—ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೂ |
ರಥೇಽದಾಂ—ಶಕ್ತಿದಾಯಕನೂ ಆದ | ತಂ ಇಂದ್ರಂ—ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಪೃಚ್ಛಂತೀ—ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ |
ವೇಪೀ—ಯಾಗಾದಿಕರ್ಮಗಳೂ | ವಕ್ಶ್ಯರೀ—ಗುಣಪ್ರಶಂಸಕವಾದ | ಗೀಃ—ಸ್ತುತಿಯೂ | ಯಸ್ಯ—ಯಾವ
ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಸೇರಿರುವುದೋ (ಆ ಯಜಮಾನನು) | ಗಾತುಂ—ಸುಖವನ್ನು | ಇವೇ—ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ |
ತುಮ್ರಂ—ಶತ್ರುವನ್ನು | ಅಚ್ಚ—ನದುರಿಸಿ | ನಕ್ಷತೇ—ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವವನೂ, ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೂ, ಅನೇಕರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನೂ,
ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೂ, ಶಕ್ತಿದಾಯಕನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಯಾಗಾದಿಕರ್ಮಗಳೂ, ಇಂದ್ರನ ಗುಣ
ಪ್ರಶಂಸಕವಾದ ಸ್ತುತಿಯೂ ಯಾವ ಯಜಮಾನನಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವುದೋ ಆ ಯಜಮಾನನು ಸುಖವನ್ನು
ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ನದುರಿಸಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

He whose ceremonial and eulogistic hymn is commemorating Indra, the holder of the thunderbolt, seated in his car, the acceptor of many, the

doer of many great deeds, the bestower of strength, proceeds promptly to acquire happiness, and encounters (with confidence) the malevolent.

|| ಸಂಹಿತಾಪಠಃ ||

ಅಯಾ ಹ ತ್ಯಂ ಮಾಯಯಾ ವಾವೃಧಾನಂ ಮನೋಜುವಾ ಸ್ವತವಃ
ಪರ್ವತೇನ |

ಅಚ್ಯುತಾ ಚಿದ್ವೀಳಿತಾ ಸ್ತೋಜೋ ರುಜೋ ವಿ ದ್ಯುಳ್ಳಾ ಧೃಷತಾ ವಿರಪ್ತಿನಾ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಯಾ | ಹ | ತ್ಯಂ | ಮಾಯಯಾ | ವಾವೃಧಾನಂ | ಮನೋಜುವಾ | ಸ್ವತವಃ | ಪರ್ವತೇನ |

ಅಚ್ಯುತಾ | ಚಿತ್ | ವೀಳಿತಾ | ಸ್ತುಜೋ | ರುಜಃ | ವಿ | ದ್ಯುಳ್ಳಾ | ಧೃಷತಾ | ವಿರಪ್ತಿನಾ || ೬ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸ್ವತವಃ ಸ್ವಭೂತಬಲೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಮನೋಜುವಾ ಮನೋವದ್ಭೃತಾನೇನ ಪರ್ವತೇನ
ಬಹುಪರ್ವಣಾ ಸ್ವಕೀಯೇನಾಯುಧೇನ ವಜ್ರೇಣ | ವಜ್ರೇಣ ಶತಪರ್ವಣಾ | ಋಗ್ವೇ. ೧-೮೦-೬ | ಇತಿ
ದರ್ಶನಾತ್ | ಅಯಾನಯಾ ಮಾಯಯಾ ವಾವೃಧಾನಂ ವರ್ಧಮಾನಂ ತ್ಯಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಾ ಆದ ವೃತ್ತನನ್ನು |
ವಿಶೇಷೇಣಾಧಾಂಕ್ಷೀಃ | ತಥಾ ಹೇ ಸ್ತೋಜಃ ಶೋಭನತೇಜೋ ಹೇ ವಿರಪ್ತಿನಾ ಹೇ ಮಹನ್ನಿಂದ್ರ
ತ್ವಮಚ್ಯುತಾಚ್ಯುತಾನಿ ಚಿದ್ವಿನಾಶರಹಿತಾನ್ಯಪಿ ವೀಳಿತಾ ವೀಳಿತಾನ್ಯತಿಥಿಲೇಕ್ಯತಾನಿ ದ್ಯುಳ್ಳಾ ದ್ಯುಧಾನಿ
ಪುರಾಣ ಧೃಷತಾ ಧರ್ವಕೇಣ ವಜ್ರೇಣ ವಿ ರುಜಃ | ಭಗ್ನವಾನಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ್ವತವಃ—ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮನೋಜುವಾ—ಮನೋ
ವೇಗದಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳದ್ದು | ಪರ್ವತೇನ—ಅಲಗುಗಳುಳ್ಳದ್ದು ಆದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ | ಅಯಾ ಮಾಯಯಾ—
ಇಂತಹ ಮೋಸಗಳಿಂದ | ವಾವೃಧಾನಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವನು | ತ್ಯಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧಮೂ ಆದ ವೃತ್ತನನ್ನು |
ವಿ ರುಜಃ—ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ವೀಯೆ | ಸ್ತೋಜಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಓಜಸ್ಸುಳ್ಳವನು | ವಿರಪ್ತಿನಾ—ಮಹಾತ್ಮನು
ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಚ್ಯುತಾ—ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದವನು | ವೀಳಿತಾ—ತಿಥಿಲವಲ್ಲದವನು | ದ್ಯುಳ್ಳಾ ಚಿತ್—
ದೃಢವಾಗಿರುವವನು ಅಗದ್ದರೂ ಪವ (ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು) | ಧೃಷತಾ—ಧರ್ವಕವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ
(ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ವೀಯೆ).

ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮನೋವೇಗದಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಹರಿತವಾದ ಅಲಗುಗಳುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಮೋಸಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕ ವೃತ್ತನನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ. ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದವೂ, ಶಿಥಿಲವಲ್ಲದವೂ ಆದ ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳು ಎಷ್ಟೇ ದೃಢವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆ ಶತ್ರುಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಕವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದೀಯೆ.

English translation.

Self-invigorated Indra, you have crushed by your knotted (thunder-bolt), quick as thought, that Vritra, growing in strength by this cunning : very radiant and mighty (Indra), you have demolished by (your) irresistible (shaft) the unyielding, compact, and strong (cities of the Asuras).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ ವೋ ಧಿಯಾ ನವ್ಯಸ್ಯಾ ಶವಿಷ್ಯಂ ಪ್ರತ್ನಂ ಪ್ರತ್ನವತ್ಪರಿತಂಸಯಧ್ಯೈ |

ಸ ನೋ ವಕ್ವದನಿಮಾನಃ ಸುವಹ್ಮೇಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾನೃತಿ ದುರ್ಗಹಾಣಿ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಂ | ವಃ | ಧಿಯಾ | ನವ್ಯಸ್ಯಾ | ಶವಿಷ್ಯಂ | ಪ್ರತ್ನಂ | ಪ್ರತ್ನವತ್ | ಪರಿತಂಸಯಧ್ಯೈ |

ಸಃ | ವಃ | ವಕ್ವತ್ | ಅನಿಮಾನಃ | ಸುವಹ್ಮಾ | ಇಂದ್ರಃ | ವಿಶ್ವಾನಿ | ಅತಿ | ದುರ್ಗಹಾಣಿ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ನವ್ಯಸ್ಯಾ ಸವತರಯಾ ಧಿಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಶವಿಷ್ಯಂ ಬಲವತ್ತಮಂ ಪ್ರತ್ನಂ ಪುರಾಣಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಂ ವಸ್ತ್ರಾಂ ಪ್ರತ್ನವತ್ ಚಿರಂತನಾ ಋಷಯ ಇವ ಪರಿತಂಸಯಧ್ಯೈ ಪರಿತೋ ವಿಸ್ತಾರಯಿತುಂ | ಅದಂ ಪ್ರವತ್ಸೋಽಸ್ತೀತಿ ಶೇಷಃ | ಅನಿಮಾನೋಽಪರಿಮಾಣಃ ಸುವಹ್ಮಾ ಶೋಭನವಹನಃ ಸ ಇಂದ್ರೋ ವಿಶ್ವಾನಿ ಸಮಸ್ತಾನಿ ದುರ್ಗಹಾಣಿ ದುರ್ಗಾಣಿ ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮತಿ ವಕ್ವತ್ | ಅತಿವಹತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ಶವಿಷ್ಯಂ—ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ಪ್ರತ್ನಂ—ಪುರಾತನನೂ | ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ವಃ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಪ್ರತ್ನವತ್—ಪುರಾತನರಾದ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದಂತೆ | ನವ್ಯಸ್ಯಾ—ನೂತನವಾದ | ಧಿಯಾ—ಸ್ತುತಿಯಿಂದ | ಪರಿತಂಸಯಧ್ಯೈ—ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲುಪಕ್ರಮಿ

ಸಿದ್ದೇನೆ | ಅನಿಮಾನೇ—ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನೂ | ಸುವಾಹಾ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ ಆದ | ಸಃ ಇಂದ್ರಃ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ವಿಶ್ವಾನಿ—ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ | ದುರ್ಗಾಣಿ—ಕಠಿಣವಾದುದೂ ಆದ ಜಯಗಳನ್ನೂ | ಆತಿ ವಕ್ಷತ್—ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ (ಕಷ್ಟಗಳಿಂದಲೂ ಪಾಲಿಸಲಿ).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತನೂ, ಪುರಾತನನೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪುರಾತನರಾದ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದಂತೆ ನಾನೂ ನೂತನವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ವಿಪ್ರರಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಹಿಸುವವನೂ ಆದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನು ನಮಗೆ ಸಮಸ್ತವಾದುದೂ ಕಠಿಣವಾದುದೂ ಆದ ಜಯಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲಿ. ನಮ್ಮನ್ನು ಕಷ್ಟಗಳಿಂದಲೂ ದಾಟಿಸಲಿ.

English Translation.

(I have undertaken) to spread around with a new hyma, as it was done of old, (the glory of) you, the ancient and most mighty (Indra): may that Indra, who is illimitable, and is a sure conveyance, bear us over all difficulties.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಅ ಜನಾಯ ದ್ರುಹ್ಯಣೇ ಸಾರ್ಥಿನಾನಿ ದಿನ್ಯಾನಿ ದೀಪಯೇಂತರಿಕ್ಷಾ |

ತಸಾ ವೃಷನ್ವಿಶ್ವತಃ ಶೋಚಿಸ್ವಾ ತಾನ್ವ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ ಶೋಚಯ ಕ್ಷಾನು-

ಪಶ್ವ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅ | ಜನಾಯ | ದ್ರುಹ್ಯಣೇ | ಸಾರ್ಥಿನಾನಿ | ದಿನ್ಯಾನಿ | ದೀಪಯೇ | ಅಂತರಿಕ್ಷಾ |

ತಸಾ | ವೃಷನ್ | ವಿಶ್ವತಃ | ಶೋಚಿಸ್ವಾ | ತಾನ್ | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ | ಶೋಚಯ | ಕ್ಷಾಂ | ಅಪಃ | ಚಿ ||೮||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದ್ರುಹ್ಯಣೇ ಸಾಧುಜನಾನಾಂ ದ್ರೋಗ್ನುರ್ಜನಾಯ ಜನಸ್ಯ ರಾಕ್ಷಸಾದೀಃ || ಷಷ್ಠ್ಯರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೀ || ಸಾರ್ಥಿನಾನಿ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭವಾನಿ ದಿನ್ಯಾನಿ ದಿವಿ ಭವಾನ್ಯಂತರಿಕ್ಷಾಂತರಿಕ್ಷೇ ಭವಾನಿ ಚ ಸ್ವಾನಾನ್ಯಾ ದೀಪಯಃ | ಅ ಸಮಂತಾಶ್ಚಾಪಯಃ | ಹೇ ವೃಷನ್ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಿತರಿದ್ರೈ

ಶ್ವಂ ವಿಶ್ವತಃ ಸರ್ವತೋ ವಿದ್ಯಮಾನಾನ್ ತಾನ್ ರಾಕ್ಷಸಾದೀನ್ ಶೋಚಿಷಾ ಶ್ವದೀಯಯಾ ದೀಪ್ತ್ಯಾ ತಪ |
 ದಪ | ಕಿಂಚಿ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ವೇಷೈ ರಾಕ್ಷಸಾದಯೇ | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷಂ ಪಗ್ನುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ಷಾಂ
 ಪೃಥಿವೀಮಶ್ಶಾಂತರಿಕ್ಷಂ ಶೋಚಿಯ | ದೀಪಯ | ಆಪ ಇತ್ಯಂತರಿಕ್ಷನಾಮೃತತ್ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ದ್ವೈತ್ಯುಷೇ—ದ್ವೋಹವಾಡತಕ್ಕ | ಜನಾಯೆ—ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳಿಗೆ | ಪಾರ್ಥಿವಾನಿ—
 ಪೃಥಿವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವೂ | ದಿವ್ಯಾನಿ—ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವೂ | ಅಂತರಿಕ್ಷಾ—ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ
 ದವೂ ಆದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಆ ದೀಪಯೇ—ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು | ವ್ಯಷನ್—ಕಾಮವರ್ಷಕ
 ನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವಿಶ್ವತಃ—ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ | ತಾನ್—ಆ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನು | ಶೋಚಿಷಾ—
 ನಿನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ | ತಪ—ದಹಿಸು | ಬ್ರಹ್ಮದ್ವಿಷೇ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕರ್ಮವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಿಗೂ |
 ಪ್ಷಾಂ—ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ | ಆಪಶ್ಚ—ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ | ಶೋಚಿಯ—ಉರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ದ್ವೋಹವಾಡತಕ್ಕ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳಿಗೆ ಪೃಥಿವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವೂ, ದ್ಯುಲೋಕಕ್ಕೆ
 ಸಂಬಂಧಿಸಿದವೂ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವೂ ಆದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು. ಕಾಮವರ್ಷಕ
 ನಾದ ಇಂದ್ರನೇ, ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ದಹಿಸು. ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು
 ದ್ವೇಷಿಸುವ ಕರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನಿಗೂ ಸಹ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ಉರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Make hot the regions of earth, of heaven, of mid air, for the
 oppressive race (of the Rakshasas) : showerer (of benefits). consume them
 everywhere with your radiance, make the heaven and the firmament (too)
 hot for the impious,

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಭುವೋ ಜನಸ್ಯ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ರಾಜಾ ಪಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ಜಗತಸ್ತ್ವೇಷಸಂದೃಕ್ |

ಧಿಷ್ಣ ವಜ್ರಂ ದಕ್ಷಿಣ ಇಂದ್ರ ಹಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಾ ಅಜುರ್ಯ ದಯಸೇ ವಿ
 ಮಾಯಾಃ || ೯ ||

। ಸದಸಾಃ ।

ಭುವಃ | ಜನಸ್ಯ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ | ರಾಜಾ | ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ | ಜಗತಃ | ತ್ರೇಷಸಂದ್ಯಕ್ |

ಧಿಷ್ಯ | ವಜ್ರಂ | ದಕ್ಷಿಣೇ | ಇಂದ್ರ | ಹಸ್ತೇ | ನಿಶ್ವಾಃ | ಅಜುರ್ಯ | ದಯಸೇ | ವಿ | ಮಾಯಾಃ || ೯ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ತ್ರೇಷಸಂದ್ಯಕ್ ದೀಪ್ತದರ್ಶನೇಂದ್ರ ದಿವ್ಯಸ್ಯ ದಿವಿ ಭವಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ರಾಜೇಶ್ವರೋ ಭುವಃ ಭವಸಿ | ಜಗತೋ ಜಂಗಮಸ್ಯ ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ಚ ರಾಜಾ ಭವಸಿ | ದಕ್ಷಿಣೇ ಹಸ್ತೇ ವಜ್ರಂ ಧಿಷ್ಯ | ನಿಧೇಹಿ | ತೇನ ಚ ನಿಹಿತೇನ ವಜ್ರೇಣ ನಿಶ್ವಾಃ ಸರ್ವಾ ಆಸುರೀಮಾಯಾ ವಿ ದಯಸೇ | ವಿಜಾಧಸೇ || ದಯ ದಾನಹಿಂಸಾಗತಿರಕ್ಷಣೇಷ್ಠಿ ಧಾತುಃ || ಹೇ ಇಂದ್ರಾಜುರ್ಯ ಜರಯಿತುಮತಕ್ಕೇಂದ್ರ ತ್ವಮಿತಿ ||

। ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ತ್ವೇಷಸಂದ್ಯಕ್—ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದಿವ್ಯಸ್ಯ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ | ಜನಸ್ಯ—ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ | ರಾಜಾ—ಈಶ್ವರನಾಗಿ | ಭುವಃ—ಅಗದ್ವೀಯೆ | ಜಗತಃ—ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ | ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ—ಭೂಲೋಕದ ಜನರಿಗೂ (ರಾಜನಾಗದ್ವೀಯೆ) | ದಕ್ಷಿಣೇ ಹಸ್ತೇ—ನಿನ್ನ ದಕ್ಷಿಣಹಸ್ತದಲ್ಲಿ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ಧಿಷ್ಯ—ಹಿಡಿ | ಅಜುರ್ಯ—ಕುಂದಿಸಲಾಗದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಿಶ್ವಾಃ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಮಾಯಾಃ—ಆಸುರೀಮಾಯೆಗಳನ್ನೂ | ವಿ ದಯಸೇ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತೀಯೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಕಾಂತಿಯುತವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನೇ, ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾದಿಗಳಿಗೂ, ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಭೂಲೋಕದ ಜನರಿಗೂ ನೀನು ರಾಜನಾಗದ್ವೀಯೆ ಕುಂದಿಸಲಾಗದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ನಿನ್ನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಮಸ್ತವಾದ ಆಸುರೀಮಾಯೆಗಳನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸು.

English Translation.

Bright-flaming Indra, you are the king of the people of heaven, and of the moving races of earth : grasp in your right hand the thunderbolt, wherewith, Indra, who are beyond all praise, you baffle all the devices (of the Asuras).

॥ ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ॥

ಆ ಸಂಯತಮಿಂದ್ರ ಣಃ ಸ್ವಸ್ತಿಂ ಶತ್ರುತೂರ್ಯಾಯ ಬೃಹತೀಮಮೃಧ್ರಾಂ
ಯಯಾ ದಾಸಾನ್ಯಾರ್ಯಾಣಿ ವೃತ್ತಾ ಕರೋ ವಜ್ರಿನ್ತುತುಕಾ ನಾಹು-
ಷಾಣಿ || ೧೦ ||

|| ಪದವಾಣಿ ||

ಆ | ಸಂಯತಂ | ಇಂದ್ರ | ನಃ | ಸ್ವಸ್ತಿಂ | ಶತ್ರುತೂರ್ಯಾಯ | ಬೃಹತೀಂ | ಅಮೃಧ್ರಾಂ |
ಯಯಾ | ದಾಸಾನಿ | ಆರ್ಯಾಣಿ | ವೃತ್ತಾ | ಕರಃ | ವಜ್ರಿನ್ | ಸ್ತುತುಕಾ | ನಾಹುಷಾಣಿ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶತ್ರುತೂರ್ಯಾಯ ಶತ್ರುಣಾಂ ತಾರಣಾಯ ಬೃಹತೀಂ ಮಹತೀಮಮೃಧ್ರಾಮ-
ಹಿಸಿತಾಂ ಸಂಯತಂ ಸಂಯತೀಂ ಸಂಗಚ್ಛಮಾನಾಂ ಸ್ವಸ್ತಿಂ ಕ್ಷೇಮಲಕ್ಷಣಾಂ ಸಂಪದಂ ಹೇ ಇಂದ್ರ
ನೋಽಸ್ಮಭ್ಯಮಾ ಭರ | ವಜ್ರಿನ್ವಜ್ರವನ್ನಿಂದ್ರ ಯಯಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ದಾಸಾನಿ ಕರ್ಮಹೀನಾನಿ ಮನುಷ್ಯಜಾ-
ತಾನ್ಯಾರ್ಯಾಣಿ ಕರ್ಮಯುಕ್ತಾನಿ ಕರಃ ಆಕರೋಃ | ನಾಹುಷಾಣಿ ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧೀನಿ | ನಹುಷಾ
ಇತಿ ಮನುಷ್ಯನಾಮೃತತ್ | ವೃತ್ತಾ ವೃತ್ತಾಣಿ ಶತ್ರುನ್ ಸುತುಕಾ ಸುತುಕಾನಿ ಶೋಭನಹಿಂಸೋಪೇ-
ತಾನ್ಯಕರೋಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯಯಾ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ದಾಸಾನಿ—ಕರ್ಮಹೀನರಾದ |
ಜನರನ್ನು | ಆರ್ಯಾಣಿ—ಕರ್ಮಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ | ಕರಃ—ಮಾಡಿದೆಯೋ | ನ. ನುಷಾಣಿ—ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿ
ಯಾದ | ವೃತ್ತಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಸುತುಕಾ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೆಳಗೆಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಅಂತಹ | ಬೃಹತೀಂ—
ಮಹತ್ತಾದುದೂ | ಅಮೃಧ್ರಾಂ—ಅಹಿಸಿತವಾದುದೂ | ಸಂಯತಂ—ನಿಧಿರೂಪವಾದುದೂ | ಸ್ವಸ್ತಿಂ—
ಮಂಗಳಕರವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು | ನಃ—ನಮಗೆ | ಶತ್ರುತೂರ್ಯಾಯ—ಶತ್ರುಜಯಕ್ಕಾಗಿ | ಆ (ಭಗ್ನ)—
ಒದಗಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕರ್ಮಹೀನರಾದ ಜನರನ್ನು ಕರ್ಮಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆಯೋ
ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೆಳಗೆಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ಮಹತ್ತಾದುದೂ
ಅಹಿಸಿತವಾದುದೂ, ನಿಧಿರೂಪವಾದುದೂ, ಮಂಗಳಕರವಾದುದೂ ಆದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನಮಗೆ ಶತ್ರುಜಯಕ್ಕಾಗಿ
ಒದಗಿಸು

English Translation.

Bring to us, Indra, concentrated, vast, and unassailable prosperity beyond the reach of enemies, and by which, wielder of the thunderbolt, you have rendered human enemies, whether Dasas or Aryas, easy to be overcome.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಸ ನೋ ನಿಯುದ್ಧಿಃ ಪುರುಹೂತ ವೇಧೋ ವಿಶ್ವನಾರಾಭಿರಾ ಗಹಿ
ಪ್ರಯಜ್ಯೋ |
ನ ಯಾ ಅದೇವೋ ವರತೇ ನ ದೇವ ಆಭಿಯಾಹಿ ತೂಯಮಾ ಮದ್ವ್ಯ-
ದ್ರಿಕ್ || ೧೦ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಸಃ | ನಃ | ನಿಯುತ್ಯಃ | ಪುರುಹೂತ | ವೇಧಃ | ವಿಶ್ವನಾರಾಭಿಃ | ಆ | ಗಹಿ | ಪ್ರಯಜ್ಯೋ ಇತಿ
ಪ್ರಯಜ್ಯೋ |
ನ | ಯಾಃ | ಅದೇವಃ | ವರತೇ | ನ | ದೇವಃ | ಆ | ಆಭಿಃ | ಯಾಹಿ | ತೂಯಂ | ಆ | ಮದ್ವ್ಯದ್ರಿಕ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಹೇ ವೇಧೋ ವಿಧಾತರ್ಹೇ ಪ್ರಯಜ್ಯೋ ಪ್ರಕೃಷ್ಠೇನ ಯಜನೀಯೇಂದ್ರ ಸ
ತ್ವಂ ವಿಶ್ವನಾರಾಭಿವಿಶ್ವರ್ಹಣೇಯಾಭಿಃ ಸಂಭಜನೀಯಾಭಿವಿವಿಯದ್ವಿರಶ್ವನೋಽಸ್ಮಾನಾ ಗಹಿ |
ಆಗಚ್ಛ | ಅದೇವೋಽಸುರೋ ಯಾ ನಿಯುತೋ ಯಾನಶ್ಚಾನ್ವ ವರತೇ ನ ವಾರಯತಿ ದೇವಶ್ಚ ನ
ವರತೇ ಆಭಿವಿಯದ್ವಿಸ್ತೂಯಮಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ಮದ್ವ್ಯದ್ರಿಕ್ ಮದಭಿಮುಖಃ ಸನ್ ಆ ಯಾಹಿ |
ಆಗಚ್ಛ || ಅದ್ರ್ಯಾಗಮಸ್ಯ ದ್ವಿವರ್ಚನಂ ಛಾಂದಸಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪುರುಹೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ | ವೇಧಃ—ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನೂ | ಪ್ರಯಜ್ಯೋ—
ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜಾರ್ಹನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು | ವಿಶ್ವನಾರಾಭಿಃ—
ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಆರಂಭವಾದ | ನಿಯುದ್ಧಿಃ—ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ನಃ—ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ | ಆ ಗಹಿ—ದಯಮಾಡು |

ಅದೇವಃ—ಅಸುರನು | ಯಾಃ—ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು | ನ ವರತೇ—ತಡೆಯಲಾರನೋ | ದೇವಃ—ದೇವತೆ ಯೂಕೂಡ | ನೆ—ತಡೆಯಲಾರನೋ | ಅಭಿಃ—ಅಂತಹ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ತೂಯಂ ಆ—ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬಾ | ಮದ್ಯೈದ್ರಿಕ್—ನನಗಭಿಮುಖನಾಗಿ | ಆ ಯಾಹಿ—ದಯಮಾಡು.

। ಛಾಂದಸ್ ।

ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಪೂಜಾರ್ಹನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೀನು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಆದರಿಸಲ್ಪಡುವ ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡು. ದೇವತೆ ಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅಸುರನಾಗಲಿ ಯಾವ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲಾರರೋ ಅಂತಹ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ನನಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ದಯಮಾಡು.

English Translation.

Invoked of many, creator, object of sacrifice, come to us with your all-admired steeds, whom neither Asura nor deity arrests : come with them quickly to our presence.

ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸುತ ಇದಿತಿ ದಶರ್ಚಿಮಷ್ಟಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಮೈಂದ್ರಂ | ಸುತ ಇದ್ದ ಶೇತೃನುಕ್ತಾಂತಂ || ವಿಷುವತಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯ ಇದಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಸುತ ಇತ್ಸ್ಮೇಷ ಪ್ರ ಪೂರ್ವೀಃ | ಅ. ೮-೬ | ಇತಿ || ಮಹಾವ್ರತೇಽಸಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯ ಇದಮಾದೀನಿ ತ್ರೀಣಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ | ತಥೈವ ಪಂಚಮಾರಣ್ಯಕೇ ಸೂಕ್ರಿತಂ | ಸುತ ಇತ್ಸ್ಮಂ ನಿಮಿಕ್ಲ ಇಂದ್ರ ಸೋಮ ಇತಿ ತ್ರೀಣಿ | ಐ. ಅ. ೩-೨-೨ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಸುತ ಇತ್ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಎರಡನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಪುಟಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟು ಭಂದಸ್ತು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಸುತ ಇದ್ದ ಶ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿಷುವದ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶ್ವ ಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವತಸೂಕ್ತದ—ಸುತ ಇತ್ಸ್ಮೇಷ ಪ್ರ ಪೂರ್ವೀಃ ಎಂಬ ಸೂಕ್ತದಿಂದ (ಅ. ೮-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಮಹಾವ್ರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯ ಶ್ವಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೂರು ಸೂಕ್ತಗಳ ವಿನಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕದ ಪಂಚಮಾ ರಣ್ಯಕದ—ಸುತ ಇತ್ಸ್ಮಂ ನಿಮಿಕ್ಲ ಇಂದ್ರ ಸೋಮ ಇತಿ ತ್ರೀಣಿ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ (ಐ ಅ. ೩-೨-೨) ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೩

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೩ ||
 ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧೫, ೧೬ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಸಂಖ್ಯೆ—೧೦	
	ಬುಸಿಃ—ಛಂದೋದ್ದೇಶ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ	
	ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಪದಃ	

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸುತ ಇತ್ತ್ವಂ ನಿಮಿಶ್ಲ ಇಂದ್ರ ಸೋಮೇ ಸ್ತೋಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಶಸ್ಯಮಾನ ಉಕ್ಥೇ |

ಯದ್ವಾ ಯುಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಮಘವನ್ಶರಿಭ್ಯಾಂ ಬಿಭ್ರದ್ವಜ್ರಂ ಬಾಹ್ಯೋರಿಂದ್ರ ಯಾಸಿ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸುತೇ | ಇತ್ | ತ್ವಂ | ನಿಮಿಶ್ಲಃ | ಇಂದ್ರ | ಸೋಮೇ | ಸ್ತೋಮೇ | ಬ್ರಹ್ಮಣಿ | ಶಸ್ಯಮಾನೇ | ಉಕ್ಥೇ |
 ಯತ್ | ನಾ | ಯುಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ | ಮಘವನ್ಶ | ಹರಿಭ್ಯಾಂ | ಬಿಭ್ರತ್ | ವಜ್ರಂ | ಬಾಹ್ಯೋಃ | ಇಂದ್ರ |
 ಯಾಸಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಂಛಂದಃ ||

ಸೋಮೇ ಸುತ ಇದಭಿಷುತ ಏವ ಸತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಬ್ರಹ್ಮತಿ ಮಹತಿ ಸ್ತೋಮೇ ಸ್ತೋತ್ರ ಉಚ್ಚಾ-
 ಯಮಾಣೇ ಸತ್ಯುಕ್ಥೇ ಶಸ್ತ್ರೇ ಶಸ್ಯಮಾನೇ ಸತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನಿಮಿಶ್ಲೇ ನಿಮಿಶ್ರಃ ಸನ್ ಹರೀ
 ಸಂಯೋಜಯನ್ ಹೇ ಮಘವನ್ಶನವನ್ನಿಂದ್ರ ತ್ವಂ ಬಾಹ್ಯೋರ್ಹಸ್ತಯೋರ್ವಜ್ರಂ ಸ್ಯಕೀಯಮಾಯುಧಂ
 ಬಿಭ್ರದ್ವಾರಯನ್ ಯುಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ ರಭೇ ನಿಯುಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಹರಿಭ್ಯಾಮಶ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಯಾಸಿ ಯದ್ವಾಗಚ್ಯು-
 ಸೀತಿ ಯಚ್ಚ ತಸ್ತೋಮೇಽಭಿಷುತ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಇಂದ್ರನೇ | ಸೋಮೇ—ಸೋಮರಸವು | ಸುತೇ ಇತ್—
 ಯಾವಾಗ ಹಿಂಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಒಡನೆಯೇ | ಬ್ರಹ್ಮಣಿ—ಮಹತ್ವದ | ಸ್ತೋಮೇ—ಸ್ತೋತ್ರವು (ಪಠಿತ
 ವಾದೊಡನೆಯೇ) | ಉಕ್ಥೇ—ಶಸ್ತ್ರವು | ಶಸ್ಯಮಾನೇ—ಪಠಿತವಾದೊಡನೆಯೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ನಿಮಿಶ್ಲಃ—

ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಿ | ಬಾಹ್ಯೋಃ—ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ | ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು |
ಬಿಭ್ರತ್—ಧರಿಸಿಕೊಂಡು | ಯಾಕ್ತಾಭ್ಯಾಂ—ರಥಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ | ಹರಿಭ್ಯಾಂ—ಆಶ್ವಗಳೊಡನೆ |
ಯದ್ವಾ ಯಾಸಿ—ದಯಮಾಡು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವಾಗ ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಡುವುದೋ, ಯಾವಾಗ ಮಹತ್ತಾದ
ಸ್ತೋತ್ರವು ಪಠಿತವಾಗುವುದೋ, ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಶಸ್ತ್ರನುಂತ್ರವು ಪಠಿತವಾಗುವುದೋ ಆ ಒಡನೆಯೇ ನೀನು
ನಿನ್ನ ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಯೋಜಿಸಿ ನಿನ್ನ ಹಸ್ತಗಳಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ರಥಗಳೊಡನೆ ಯುಕ್ತ
ವಾಗಿರುವ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ದಯಮಾಡು.

English Translation.

When the Soma Juice, Indra, is being effused, the sacred hymn
chanted, the prayer recited, be prepared (to harness your horses), or,
Maghavan, with your horses ready harnessed, come (hither), bearing the
thunderbolt in your hand.

~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ಯದ್ವಾ ದಿವಿ ಪಾರ್ಯೇ ಸುಸ್ವಿಮಿಂದ್ರ ವೃತ್ತಹತ್ಯೇವಸಿ ಶೂರಸಾತ್ |

ಯದ್ವಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ ಬಿಭ್ರತ್ಸೋ ಅಬಿಭ್ರದರಂಧಯಃ ಶರ್ಧತ ಇಂದ್ರ

ದಸ್ಯೂನ್ || ೨ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯಃ ||

ಯತ್ | ನಾ | ದಿವಿ | ಪಾರ್ಯೇ | ಸುಸ್ವಿಂ | ಇಂದ್ರ | ವೃತ್ತಹತ್ಯೇ | ಅವಸಿ | ಶೂರಸಾತ್ |

ಯತ್ | ನಾ | ದಕ್ಷಸ್ಯ | ಬಿಭ್ರತ್ಸಃ | ಅಬಿಭ್ರತ್ | ಅರಂಧಯಃ | ಶರ್ಧತಃ | ಇಂದ್ರ | ದಸ್ಯೂನ್ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದಿವಿ ಮ್ಯಲೋಕೇ ಶೂರಸಾತ್ ಶೂರೈರ್ಭಟ್ಟಿಸಿ ಸಂಭವನೀಯೇ ವೃತ್ತಹತ್ಯೇ
ಯದ್ವೇ ಚ ಪಾರ್ಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇನೇ ಸತಿ ಸುಸ್ವಿಮುಭಿಷೋತಾರಂ ಯಜಮಾನಮವಸಿ ಯದ್ವಾ ರಕ್ಷಸೀತಿ

ಯೆಚ್ಚೆ | ನೇತಿ ಸಮುಚ್ಚೆಯೇ | ದಕ್ಷಸ್ಯ ಯೆಚ್ಚಾದಿಷು ಸಮರ್ಥಸ್ಯ ಬಿಭ್ಯುಷಃ ಶತ್ರುಭ್ಯೋ ಬಿಭ್ಯತೋ
 ಜನಸ್ಯ ಶರ್ಧತಃ ಸಂಗ್ರಾಮ ಉತ್ಸಹಮಾನಾನ್ವಸ್ಯಾನುಸಪ್ತಜಯಿತ್ಯನ್ ಶತ್ರುನ್ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಮು-
 ಬಿಭ್ಯದ್ಭೀತಿರಹಿತಃ ಸನ್ ಅರಂಧಯೋ ಯದ್ವಾ ವಶೀಕರೋಷೀತಿ ಯೆಚ್ಚೆ ತತ್ಸರ್ವಂ ಸೋಮೋಽಭಿಷುತ
 ಇತಿ ಪೂರ್ವೇಣ ಸಂಬಂಧಃ || ತಥಾ ಚೋಕ್ತಂ | ಯದ್ವಾಯೋಧಾರಯಂತಜಂ ಹರಿಭ್ಯಾಂ ಯಾಸಿ
 ವೃತ್ತರನ್ | ಯೆಚ್ಚೆ ರಕ್ಷಸಿ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ನ್ನೋ ಸೋಮಮುಭಿಷುಣ್ಣತಃ || ಯೆಚ್ಚೆ ಕರ್ಮ ಸುದಕ್ಷಸ್ಯ
 ಯಜಮಾನಸ್ಯಾಪಾರಯಃ | ವಶೀಕರೋಷಿ ತಾಂಸ್ತಸ್ಯೈ ಬಿಭ್ಯತೇ ಭೀತಿವರ್ಜಿತಃ || ತತ್ಸೋಮೋಽಭಿ-
 ಷುತೇ ಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಯೋಕ್ತ ಪ್ರವೃತ್ತಯೋಃ | ಇತಿ ದ್ವೈಚೋಽಯಮೇಕಾರ್ಥಃ ಸುತ ಇತ್ಯಮಿತಿ
 ದ್ವಯಮಿತಿ ||

। ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ದಿವಿ—ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ | ಶೂರಸಾಹೌ—ಶೂರರೊಡನೆ ಹೋರಾಡ
 ತಕ್ಕದ್ದು | ವೃತ್ತಹತ್ಯೇ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಪಾರ್ಯೇ—ನಿರತನಾಗದ್ದರೂ | ಸುಷ್ಪಿಂ—
 ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅವಸಿ—ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೆಂಬುದು | ಯದ್ವಾ—ಯಾವು
 ದುಂಟೋ (ಆದೂ) | ದಕ್ಷಸ್ಯ—ಯಾಗವಾಡಲು ಸಮರ್ಥನೂ | ಬಿಭ್ಯುಷಃ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಭೀತನೂ ಆದ
 ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಶರ್ಧತಃ—ಹಿಂಸಕರಾದ | ದಸ್ಯೋನ್—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ |
 ಅಬಿಭ್ಯತ್—ಭೀತಿರಹಿತನಾಗಿ | ಅರಂಧಯಃ—ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಳಿಸಿದೆಯೆಂಬುದು | ಯದ್ವಾ—ಯಾವುದುಂಟೋ
 (ಅನೆಲ್ಲವೂ ಸೋಮಾಭಿಷವನಾದೊಡನೆಯೇ ನೆರವೇರಿದವು.)

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ದ್ಯುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೂರರೊಡನೆ ಹೋರಾಡತಕ್ಕದು ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದುದೂ ಆದ
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗದ್ದರೂ, ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆಯೆಂಬುದು ಯಾವು
 ದುಂಟೋ ಆದೂ, ಯಾಗವಾಡಲು ಸಮರ್ಥನೂ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಭೀತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹಿಂಸಕರಾದ ಶತ್ರು
 ಗಳನ್ನು ಭೀತಿರಹಿತನಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಳಿಸಿದೆಯೆಂಬುದು ಯಾವುದುಂಟೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸೋಮಾಭಿಷವನಾದೊಡನೆಯೇ
 ನೆರವೇರಿದವು.

English Translation.

Or as, although engaged in heaven in the horo-animating conflict with foes, you protect the offerer of the libation, and humble, undaunted Indra, the Dasyus, the disturbers of the pious and terrified worshipper, (so come when the Soma is effused).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಪಾತಾ ಸುತಮಿಂದ್ರೋ ಅಸ್ತು ಸೋಮಂ ಪ್ರಣೇನೀರುಗ್ರೋ ಜರಿತಾರ-
ಮೂತೀ |

ಕರ್ತಾ ವೀರಾಯ ಸುಷ್ವಯ ಉ ಲೋಕಂ ದಾತಾ ವಸು ಸ್ತುವತೇ
ಕೀರಯೇ ಚಿತ್ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಪಾತಾ | ಸುತಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಅಸ್ತುಃ | ಸೋಮಂ | ಪ್ರಣೇನೀಃ | ಉಗ್ರಃ | ಜರಿತಾರಂ | ಊತೀ |
ಕರ್ತಾ | ವೀರಾಯ | ಸುಷ್ವಯೇ | ಊಂ ಇತಿ | ಲೋಕಂ | ದಾತಾ | ವಸು | ಸ್ತುವತೇ | ಕೀರಯೇ |
ಚಿತ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರಃ ಸುತಮಭಿಸುತಂ ಸೋಮಂ ಪಾತಾಸ್ತು | ಪಾನಶೀಲೋ ಭವತು || ತೃನಂತತ್ಯಾನ್
ಲೋಕಾವ್ಯಯನಿಷ್ಕೇತಿ ಪಷ್ವೀಪ್ರತಿಷೇಧಃ || ಕೀದೃಶಃ | ಊತೀ ಊತ್ಯಾ ಮಾರ್ಗಣಿ ಜರಿತಾರಂ
ಸ್ತೋತಾರಂ ಪ್ರಣೇನೀಃ ಪ್ರಕರ್ಷಣಿ ನೇತೋಗ್ರ ಉದ್ಗ್ರಣೋ ವೀರಾಯ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಸು
ದಪ್ತಾಯ ಸುಷ್ವಯೇ ಸೋಮಾಭಿಷವಂ ಕುರ್ವತೇ ಯಜಮಾನಾಯ ಲೋಕಂ ಸ್ಥಾನಂ ಕರ್ತಾ |
ದಾತೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಉ ಇತಿ ಪಾದಪೂರಣಃ | ಸ್ತುವತೇ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುರ್ವತೇ ಕೀರಯೇ ಚಿತ್ || ಚಿದಿತಿ
ಚಾರ್ಥೇ || ಸ್ತೋತ್ರೇ ಚಿ | ಕೀರಿತಿ ಸ್ತೋತ್ರನಾಮೈತ್ | ವಸು ಧನಂ ದಾತಾಸ್ತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಊತೀ—ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ | ಜರಿತಾರಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಪ್ರಣೇನೀಃ—ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ
ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವವನೂ | ವೀರಾಯ—ಸಮರ್ಥನಾದವನೂ | ಸುಷ್ವಯೇ—ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸು
ವವನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಲೋಕಂ—ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಕರ್ತಾ—ನಿರ್ಮಿಸುವವನೂ |
ಸ್ತುವತೇ—ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ | ಕೀರಯೇ ಚಿತ್—ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೂ | ವಸು—ಧನವನ್ನು |
ದಾತಾ—ಕೊಡುವವನೂ | ಉಗ್ರಃ—ಭಯಂಕರನೂ ಆದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸುತಂ ಸೋಮಂ—
ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು | ಪಾತಾ—ಪಾನಮಾಡುವವನಾಗಿ | ಅಸ್ತು—ಆಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವವನೂ, ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥನಾಗಿ
ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವನೂ ಸ್ತುತಿಕರ್ತನಾದ

ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವವನೂ, ಭಯಂಕರನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲಿ.

English Translation

May Indra be the drinker of the effused Soma, he who is the fierce conductor of the worshipper to security : may he be the donor of the world to the presenter of the libation, the giver of wealth to the man who adores him.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಗಂ॒ತೇ॒ಯಾಂ॒ತಿ ಸ॒ವ॒ನಾ ಹರಿ॑ಭ್ಯಾಂ ಬ॒ಭ್ರಿ॒ವೃ॒ತ್ರಂ ಪ॒ಪಿಃ ಸೋ॒ಮಂ
ದದಿ॑ರ್ಗಾಃ |

ಕರ್ತಾ॑ ವಿ॒ರಂ ನ॒ರ್ಯಂ ಸ॒ರ್ವವಿ॑ರಂ ಶ್ರೋ॒ತಾ ಹ॒ವಂ ಗೃ॒ಣತಃ ಸ್ತೋ॒ಮು-
ವಾಹಾಃ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಗಂ॒ತಾ | ಇ॒ಯಂ॒ತಿ | ಸ॒ವ॒ನಾ | ಹರಿ॑ಭ್ಯಾಂ | ಬ॒ಭ್ರಿಃ | ವ॒ಜ್ರಂ | ಪ॒ಪಿಃ | ಸೋ॒ಮಂ | ದದಿಃ | ಗಾಃ |

ಕರ್ತಾ॑ | ವಿ॒ರಂ | ನ॒ರ್ಯಂ | ಸ॒ರ್ವವಿ॑ರಂ | ಶ್ರೋ॒ತಾ | ಹ॒ವಂ | ಗೃ॒ಣತಃ | ಸ್ತೋ॒ಮು॒ವಾಹಾಃ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇಂದ್ರೋ ಹರಿಭ್ಯಾಂ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಾಭ್ಯಾಮಿಯಂತಿ ಹೃದಯಸ್ಥಾನಿ ತ್ರೀಣಿ ಸವನಾ ಸವನಾನಿ ಗಂಠಾ ಗಮನಶೀಲೋ ಭವತು | ಕೀದೃಶಃ | ವಜ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರಿಯಮಾಯುಧಂ ಬಭ್ರಿರ್ಭರ್ತಾ ಧಾರಕಃ ಸೋಮಮಭಿಷುತಂ ಪಪಿಃ ಪಾತಾ ಗಾ ದದಿರ್ಗಾತಾ ನರ್ಯಂ ಮನುಷ್ಯಹಿತಂ ಸರ್ವವೀರಂ ಬಹುಪುತ್ರೋಪೇತಂ ವೀರಂ ಪುತ್ರಂ ಕರ್ತಾ ಯಜಮಾನಾಯ ದಾತಾ ಗೃಣತಃ ಸ್ತುವತಃ ಸ್ತೋತುಃ ಸಂಬಂಧಿ ಹವಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರೋತಾ ಶ್ರಾವಕಃ ಸ್ತೋಮವಾಹಾಃ ಸ್ತೋಮೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರ್ವಹನೀಯಃ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ವಜ್ರಂ—ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು | ಬಭ್ರಿಃ—ಧರಿಸಿರುವವನೂ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮರಸವನ್ನು | ಪಪಿಃ—ಪಾನಮಾಡುವವನೂ | ಗಾಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | ದದಿಃ—ದಾನಮಾಡುವವನೂ | ನೆರೈಂ—ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದವನೂ | ಸರ್ವವೀರಂ—ಸರ್ವಸಮರ್ಥನೂ ಆದ | ವೀರಂ—ವೀರಪುತ್ರನನ್ನು |

ಕರ್ತಾ—(ಯಜಮಾನನಿಗೆ) ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನೂ | ಗೃಣತೇ—ಸ್ತೋತ್ರವಿನ | ದವಂ—ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು |
 ಶ್ರೋತಾ—ಕೇಳತಕ್ಕವನೂ | ಸ್ತೋಮವಾಹಾಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಅದ ಇಂದ್ರನು |
 ಹರಿಭ್ಯಾಂ—ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ | ಇಯಂತಿ—ಅಕರ್ಷಕವಾದ | ಸವನಾ—ಮೂರು ಸವನಗಳಿಗೂ |
 ಗಂತಾ—ಬರುವವನಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವನೂ, ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವವನೂ, ಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನ
 ಮಾಡುವವನೂ ಮತ್ತು ಮಾನವರಿಗೆ ಹಿತಕರನೂ, ಸರ್ವಸಮರ್ಥನೂ ಅದ ವಿರಪುತ್ರನನ್ನು ಯಜಮಾನನಿಗೆ
 ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವನೂ, ಸ್ತೋತ್ರವಿನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವನೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ ವಹಿಸಲ್ಪಡುವವನೂ ಅದ
 ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಅಶ್ವಗಳೊಡನೆ ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಮೂರು ಸವನಗಳಿಗೂ ಬರುವವನಾಗಲಿ.

English Translation.

May Indra, with his steeds, come to as many (daily) rites (as may be celebrated), bearing the thunderbolt, drinking the Soma, bestowing cattle, granting manly and multiplied posterity, hearing the invocation of his adorer, and being the acceptor of (our) praises.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮೈ ನಯಂ ಯದ್ವಾನಾನ ತದ್ವಿವಿಷ್ಯ ಇಂದ್ರಾಯ ಯೋ ನಃ ಪ್ರದಿವೋ
 ಅಪಸ್ವಃ |

ಸುತೇ ಸೋಮೇ ಸ್ತುಮಸಿ ಶಂಸದುಕ್ಲೇಂದ್ರಾಯ ಬ್ರಹ್ಮ ವರ್ಧನಂ
 ಯಥಾಸತ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಸ್ಮೈ | ನಯಂ | ಯತ್ | ವಾನಾನ | ತತ್ | ವಿವಿಷ್ಯಃ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಯಃ | ನಃ | ಪ್ರದಿವಃ | ಅಪಃ |
 ಕರಿತಿ ಕಃ |

ಸುತೇ | ಸೋಮೇ | ಸ್ತುಮಸಿ | ಶಂಸತ್ | ಉಕ್ತಾ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಬ್ರಹ್ಮ | ವರ್ಧನಂ | ಯಥಾ |
 ಅಸತ್ || ೫ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಪ್ರದಿವಃ ಪುರಾಣೋ ಯ ಇಂದ್ರೋ ನೋಸ್ಯದರ್ಥಮಸಃ ಪೋಷಣಾದಿಕಂ ಕರ್ಮ ಕಃ ಕರೋತಿ ಆಯಮಿಂದ್ರೋ ಯತ್ಸೋತ್ರಾದಿಕಂ ವನಾನ ಕಾಮಯತೇತ್ಯಾ ಇಂದ್ರಾಯ ವಯಂ ತದ್ವಿವಿಷ್ಯಃ | ನ್ಯಾಪ್ನುಮಃ | ಕುರ್ಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸೋಮೇ ಸುತೇಭಿಷುತೇ ಸತಿ ಸ್ತುಮಸಿ | ಸ್ತುಮಃ | ಇಂದ್ರಾಯ ಸೋತ್ರಾಣಿ ಕುರ್ಮಃ | ಉಕ್ತೋಕ್ತಾನಿ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಶಂಸತ್ ಶಂಸಂತಃ || ಪ್ರಥಮಾಬದುವ ಚಿನಸ್ಯ ಲುಕ್ || ಬ್ರಹ್ಮ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಮನ್ನ ಮಿಂದ್ರಾಯೇಂದ್ರಾರ್ಥಂ ವರ್ಧನಂ ಯಥಾ ವೃದ್ಧಿ ಕರಮಸತ್ ಸ್ಯಾತ್ ತಥಾ ಕುರ್ಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಪ್ರದಿವಃ—ಪುರಾತನನಾದ | ಯಃ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನು | ನಃ—ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ | ಅಪಃ—ಪೋಷಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಕಃ—ಮಾಡುವನೋ (ಮತ್ತು) | ಯತ್—ಯಾವ ಸೋತ್ರಗಳನ್ನು | ವನಾನ—ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ | ಅಸ್ಮೈ ಇಂದ್ರಾಯ—ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೇಶಿಸಿ | ತದ್ವಿವಿಷ್ಯಃ—ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬು ವಂತೆ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ | ವಯಂ—ನಾವು | ಸೋಮೇ—ಸೋಮರಸವು | ಸುತೇ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಸ್ತುಮಸಿ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ | ಉಕ್ತಾ—ಉಕ್ತ ರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು | ಶಂಸತ್—ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ | ಬ್ರಹ್ಮ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು | ಇಂದ್ರಾಯ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೇಶಿಸಿ | ವರ್ಧನಂ ಯಥಾ—ಅವನ ಶಕ್ತಿಯು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಅಸತ್—ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪುರಾತನನಾದ ಯಾವ ಇಂದ್ರನು ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪೋಷಣಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಚ್ಛಿಸುವನೋ ಅದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೇಶಿಸಿ ನಾವು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೋಡಲು ಸೋಮರಸವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಉಕ್ತ ರೂಪವಾದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೇಶಿಸಿ ಅವನ ಶಕ್ತಿಯು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

To that Indra, who of old has rendered us good offices, we address (the praises) that he is pleased by: we celebrate him when the Soma is effused, repeating the prayer that the (sacrificial) food (offered) to Indra may be for his augmentation.

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಹಿ ಚಕ್ರವೇ ವರ್ಧನಾನಿ ತಾವತ್ ಇಂದ್ರ ಮತಿಭಿರ್ವಿವಿಷ್ಯಃ |

ಸುತೇ ಸೋಮೇ ಸುತಪಾಃ ಶಂತಮಾನಿ ರಾಂದ್ರ್ಯಾ ಕ್ರಿಯಾಸ್ಯ ವಕ್ಷಣಾನಿ
ಯಜ್ಞೈಃ || ೬ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ | ಹಿ | ಚಕ್ರವೇ | ವರ್ಧನಾನಿ | ತಾವತ್ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ಮತಿಭಿಃ | ವಿವಿಷ್ಯಃ |

ಸುತೇ | ಸೋಮೇ | ಸುತಪಾಃ | ಶಂತಮಾನಿ | ರಾಂದ್ರ್ಯಾ | ಕ್ರಿಯಾಸ್ಯ | ವಕ್ಷಣಾನಿ | ಯಜ್ಞೈಃ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶ್ವಂ ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಪಾರಣಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ವರ್ಧನಾನಿ ಸ್ವಯಮೇವ
ವೃದ್ಧಿಕರಾಣಿ ಚಕ್ರವೇ ಕೃತವಾನಸಿ ತಸ್ಮಾತ್ಪಾರಣಾತ್ಪಾವತ್ತಾವಂತಿ ತಾದೃಶಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ತೇ ತುಭ್ಯಂ
ಮತಿಭಿರ್ಬುದ್ಧಿಭಿರ್ವಯಂ ವಿವಿಷ್ಯಃ | ವ್ಯಾಪ್ನುಮಃ | ವರ್ಧನಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಮಮ ಯಥಾ ಭವೇ-
ಯುಸ್ತ್ವಂ ತಾದೃಶಾನಿ ಕಲ್ಪಿತವಾನಸೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಸುತಪಾ ಅಭಿಷುತಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ
ಶಂತಮಾನಿ ಸುಖಕೃತ್ತಮಾನಿ ರಾಂದ್ರ್ಯಾ ರಾಂದ್ರ್ಯಾಣಿ ರಮಣೀಯಾನಿ ಯಜ್ಞೈರ್ಹವಿರ್ಭಿಯುಕ್ತಾನಿ
ವಕ್ಷಣಾನಿ ವಾಹಕಾನಿ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಕ್ರಿಯಾಸ್ಯ | ಕರನಾಮು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಹಿ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ | ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು
ವರ್ಧನಾನಿ—ನಿನ್ನ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೇತುಗಳೆಂದು | ಚಕ್ರವೇ—ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೋ | ತಾವತ್—ಅಂತಹ
ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ | ಮತಿಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ (ಅರ್ಪಿಸಿ) | ವಿವಿಷ್ಯಃ—
ನಿನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವೆವು | ಸುತಪಾಃ—ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸೋಮೇ—
ಸೋಮರಸವು | ಸುತೇ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಶಂತಮಾನಿ—ಸುಖಕರವಾದವೂ | ರಾಂದ್ರ್ಯಾ—ರಮಣೀಯ
ವಾದವೂ | ಯಜ್ಞೈಃ—ಯಜ್ಞಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವೂ | ವಕ್ಷಣಾನಿ—ವಾಹಕವಾದವೂ ಅದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು |
ಕ್ರಿಯಾಸ್ಯ—ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೇತುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೋ
ಅಂತಹ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅರ್ಪಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವೆವು. ಸೋಮ
ರಸವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ, ಸುಖಕರವಾದವೂ, ರಮಣೀಯವಾದವೂ,
ಯಜ್ಞಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವೂ, ವಾಹಕವಾದವೂ ಅದ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

Since, Indra you have made the (sacred) prayers (the means of) your augmentation, we address such to you, along with our praises: may we, drinker of the effused libation, offer gratifying and acceptable eulogies with (our) sacrifices.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ನೋ ಬೋಧಿ ಪುರೋಳಾಶಂ ರರಾಣಃ ಪಿಬಾ ತು ಸೋಮಂ ಗೋ-
ಯಜೀಕಮಿಂದ್ರ |

ಏದಂ ಬರ್ಹಿಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸೀದೋರಂ ಕೃಧಿ ತ್ವಾಯತ ಉ ಲೋಕಂ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ನಃ | ಬೋಧಿ | ಪುರೋಳಾಶಂ | ರರಾಣಃ | ಪಿಬ | ತು | ಸೋಮಂ | ಗೋಯಜೀಕಂ | ಇಂದ್ರ |

ಅ | ಇದಂ | ಬರ್ಹಿಃ | ಯಜಮಾನಸ್ಯ | ಸೀದ | ಉರಂ | ಕೃಧಿ | ತ್ವಾಯತಃ | ಉಂ ಇತಿ | ಲೋಕಂ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ರರಾಣೋ ರಮಮಾಣಃ ಸ ತ್ವಂ ನೋಸ್ಯದೀಯಂ ಪುರೋಡಾಶಮೇತಲ್ಲಕ್ಷಣಂ ಹವಿರ್ಬೋಧಿ | ಬುಧ್ಯಸ್ವ | ಕಿಂಚಿ ಗೋಯಜೀಕಂ ಗೋವಿಶಾರದಧ್ಯಾದಿಭಿಃ ಸಂಸ್ವತಮಭಿಷುತಂ ಸೋಮಂ ತು ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಪಿಬ | ಪಿಬೀಃ | ತದರ್ಥಂ ಚ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಸಂಬಂಧೀದಂ ಬರ್ಹಿರಾ ಸೀದ | ಅಭಿನಿಶ | ತದನಂತರಂ ತ್ವಾಯತಸ್ತ್ವಾಮಿಚ್ಛತೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಲೋಕಂ ಸ್ಥಾನಮುರುಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಂ ಕೃಧಿ | ಕುರು || ಉ ಇತಿ ಪೂರಣಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ರರಾಣಃ—ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ | ಸಃ—ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಆರ್ಪಿತವಾದ | ಪುರೋಡಾಶಂ—ಪುರೋಡಾಶರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು | ಬೋಧಿ—ತಿಳಿ | ಗೋಯಜೀಕಂ—ದಧ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ | ಸೋಮಂ—ಸೋಮರಸವನ್ನು | ತು—ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ | ಪಿಬ—ಪಾನಮಾಡು | ಯಜಮಾನಸ್ಯ—ಯಜಮಾನನಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ | ಇದಂ ಬರ್ಹಿಃ—ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ | ಅ ಸೀದ—ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ತ್ವಾಯತಃ—ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನನ | ಲೋಕಂ—ಸ್ಥಾನವನ್ನು | ಉರುಂ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದನ್ನಾಗಿ | ಕೃಧಿ—ಮಾಡು.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನೀನು ನಮ್ಮಿಂದ ಅರ್ಪಿತವಾದ ಪುರೋಡಾಶರೂಪವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿ. ದಧ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಪಾನಮಾಡು. ಯಜಮಾನನಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಈ ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊ. ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಯಜಮಾನನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾದುದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Accept, Indra, who are condescending, our cakes and butter : drink the Soma mixed with curds : sit down upon this sacred grass (strewn by) the worshipper : grant ample possessions to him who depends upon you.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸ ಮುಂದಸ್ವಾ ಹ್ಯನು ಜೋಷಮುಗ್ರ ಪ್ರ ತ್ವಾ ಯಜ್ಞಾಸ ಇನೋ
ಅಶ್ನುವಂತು |
ಪ್ರೇಮೇ ಹವಾಸಃ ಪುರುಹೂತಮಸ್ಮೇ ಆ ತ್ವೇಯಂ ಧೀರವಸ ಇಂದ್ರ
ಯಮ್ಯಾಃ || ೮ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಸಃ | ಮುಂದಸ್ವ | ಹಿ | ಅನು | ಜೋಷಂ | ಉಗ್ರ | ಪ್ರ | ತ್ವಾ | ಯಜ್ಞಾಸಃ | ಇನೋ | ಅಶ್ನುವಂತು |
ಪ್ರ | ಇನೋ | ಹವಾಸಃ | ಪುರುಹೂತಂ | ಅಸ್ಮೇ ಇತಿ | ಆ | ತ್ವಾ | ಇಯಂ | ಧೀಃ | ಅವಸೇ |
ಇಂದ್ರ | ಯಮ್ಯಾಃ || ೮ ||

| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೋಣಬಲೇಂದ್ರ ಸ ತ್ವಮನು ಜೋಷಂ ಕಾಮಾನುಗುಣಂ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಮುಂದಸ್ವ | ನೋದಸ್ವ || ಹಿಶಬ್ದಃ ಪಾದಪೂರಣಃ | ಹಿಯೋಗೇ ಮುಂದಸ್ವೇತ್ಯಾಖ್ಯಾತಸ್ಯ ವ್ಯತ್ಯಯಾತ್ಸರ್ವಾನುದಾತ್ತತ್ವಂ || ಇನೋ ಯಜ್ಞಾಸೋ ಯಜ್ಞಾಃ ಸೋಮಾಸ್ತಾ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಾಶ್ನುವಂತು | ಪ್ರಾಶ್ನುವಂತು | ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ತ್ವಾಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ತದೀಯಾನೀನೋ ಹವಾಸೋ ಹವಾಃ ಸ್ತೋತ್ರಾಣಿ ಪ್ರಾಶ್ನುವಂತು | ಇಯಂ ಧೀಃ ಸ್ತುತಿಸ್ತಾ ತ್ವಾಮವಸೇತ್ಯಸ್ಮಾಕಂ ರಕ್ಷಣಾಯಾ ಯಮ್ಯಾಃ | ಅಯಚ್ಛತು | ನಿಯಚ್ಛತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಉಗ್ರ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸಃ—ನೀನು | ಅನು ಜೋಷಂ—ನಿನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಷ್ಟು | ಮಂದೆಸ್ತ—ಹರ್ಷವನ್ನನುಭವಿಸು | ಇಮೇ ಯಜ್ಞಾ ಸಃ—ಈ ಸೋಮರಸಗಳು | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಪ್ರ ಅತ್ನುವಂತು—ವ್ಯಾಪಿಸಲಿ | ಪುರುದೂತ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಸ್ಮೀ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾದ | ಇಮೇ ಹವಾಸಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು | ಪ್ರ—ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಲಿ | ಇಯಂ ಧೀಃ—ಈ ಕರ್ಮಗಳೂ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಅವಸೇ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಲು | ಆ ಯಾಮ್ಯಾಃ—ಬಂದು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಬಲವುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಷ್ಟು ಹರ್ಷವನ್ನನುಭವಿಸು. ಈ ಸೋಮರಸಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪಠಿತವಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳು ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಲಿ. ನಿನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಲು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿ.

English Translation.

Rejoice, fierce Indra, according to your pleasure : let these libations reach you : invoked of many, may these our invocations ascend to you : may this praise influence you for protection.

ॐ

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತಂ | ವಃ | ಸಖಾಯಃ | ಸಂ | ಯಥಾ | ಸುತೇಷು | ಸೋಮೇಭಿರೀಂ | ಪೃಣತಾ
ಭೋಜಮಿಂದ್ರಂ |

ಕುವಿತ್ತಸ್ಮಾ ಅಸತಿ ನೋ ಭರಾಯ ನ ಸುಷ್ಪಿಮಿಂದ್ರೋಽವಸೇ ವ್ಯುಧಾತಿ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತಂ | ವಃ | ಸಖಾಯಃ | ಸಂ | ಯಥಾ | ಸುತೇಷು | ಸೋಮೇಭಿಃ | ಈಂ | ಪೃಣತ | ಭೋಜಂ |
ಇಂದ್ರಂ |

ಕುವಿತ್ | ತಸ್ಮೈ | ಅಸತಿ | ನಃ | ಭರಾಯ | ನ | ಸುಷ್ಪಿಂ | ಇಂದ್ರಃ | ಅವಸೇ | ವ್ಯುಧಾತಿ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯ ||

ಹೇ ಸಖಾಯಃ ಸೋಮೋ ವೋ ಯೋಯಂ ಸೋಮೋಷು ಸುತೇಪ್ಯಭಿಷುತೇಷು ಸತ್ಸು
ಭೋಜಂ ದಾತಾರಂ ತಮೀಮೇತಮಿಂದ್ರಂ ಸೋಮೋಭಿಃ ಸೋಮೋರ್ಯಥಾಕಾಮಂ ಸಂ ಪ್ಯಣತ |
ಸಂಪೂರಯತ | ತಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಕುವಿದ್ಭಯೋಪಕರಣಂ | ಕುವಿದಿತಿ ಬಹುನಾನ್ಯತತ್ | ಆಸತಿ |
ಆಸ್ತು | ಕಿಮರ್ಥಂ | ನೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಭರಾಯ ಭರಣಾಯ ಪೋಷಣಾಯ | ಇಂದ್ರಃ ಸುಪ್ತಿಮಭಿಷವಣ-
ಶೀಲಂ ಯಜಮಾನಮವಸೇ ತರ್ಪಣಾಯ ನ ಮೃಧಾತಿ | ನ ಬಾಧತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸಖಾಯಃ—ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ | ವಃ—ನೀವು | ಸುತೇಷು—ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ |
ಭೋಜಂ—ದಾತ್ರವೂ | ತಂ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ | ಈಂ ಇಂದ್ರಂ—ಇದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಸೋಮೋಭಿಃ—
ಸೋಮರಸಗಳಿಂದ | ಸಂ ಪ್ಯಣತ—ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿರಿ | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಭರಾಯ—ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ | ತಸ್ಮೈ—
ಆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಕುವಿತ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಭಾಗವು | ಆಸತಿ—ಇರಲಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸುಪ್ತಿಂ—
ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅವಸೇ—ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ | ನ ಮೃಧಾತಿ—
ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ, ನೀವು ಸೋಮರಸವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಾಗ ದಾತ್ರವೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆದ ಇದೇ ಇಂದ್ರನನ್ನು
ಸೋಮರಸಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿರಿ. ನಮ್ಮ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಭಾಗವು ಕ್ಷಪ್ತವಾಗಿರಲಿ.
ಸೋಮವನ್ನು ಹಿಂಡಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ತನ್ನ ತೃಪ್ತಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

English Translation.

Friends, when the libations are effused, satisfy that liberal Indra
with the Soma juices : let there be plenty for him, that (he may provide)
for our nourishment : Indra never neglects the care of him who presents
copious libations.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಏವೇದಿಂದ್ರಃ ಸುತೇ ಅಸ್ಮಾವಿ ಸೋಮೇ ಭರದ್ವಾಜೇಷು ಕ್ಷಯದಿನ್ತು ಘೋನಃ |
ಅಸದ್ಯಥಾ ಜರಿತ್ರ ಉತ ಸೂರಿಂದ್ರೋ ರಾಯೋ ವಿಶ್ವವಾರಸ್ಯ ದಾತಾ ||

|| ಸವರಃ ||

ಏವ | ಇತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ಸುತೇ | ಅಸ್ತಾವಿ | ಸೋಮೇ | ಭರತಾಜೇಷು | ಕ್ಷಯತ್ | ಇತ್ |
ಮಘೋನಃ |

ಅಸತ್ | ಯಥಾ | ಜರಿತ್ರೇ | ಉತ | ಸೂರಿಃ | ಇಂದ್ರಃ | ರಾಯಃ | ವಿಶ್ವವಾರಸ್ಯ | ದಾತಾ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಮಘೋನೋ ಧನವತೋ ಹವಿಷ್ಮತೋ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಕ್ಷಯದೀಶ್ವರ ಇಂದ್ರಃ ಸೋಮೇ ಸುತೇಽಭಿಷುತೇ ಸತಿ ಭರದ್ವಾಜೇಷು ಭರದ್ವಾಜೇ ಮಯ್ಯೇವೈವಮಸ್ತಾವಿ ಸ್ತುತೋಽಭೂತ್ ಇಂದ್ರೋ ಜರಿತ್ರೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಸೂರಿಃ ಸನ್ಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರೇರಕೋ ಯಥಾಸತ್ ಭವೇತ್ | ಉತಾಪಿ ಚ ವಿಶ್ವವಾರಸ್ಯ ವಿಶ್ವೈರ್ವರಣೀಯಸ್ಯ ರಾಯೋ ಧನಸ್ಯ ದಾತಾ ಯಥಾ ಭವೇತ್ ತಥಾಸ್ತಾವೀತಿ ಸಂಬಂಧಃ || ಇದಿತಿ ದ್ವಯಂ ಪೂರಣಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಯಥಾ—ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಜರಿತ್ರೇ—ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ | ಸೂರಿಃ— ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರೇರಕನಾಗಿ | ಅಸತ್—ಆಗುವನೋ | ಉತ—ಮತ್ತು | ವಿಶ್ವವಾರಾಯ—ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ | ರಾಯಃ—ಧನಕ್ಕೆ (ಧನದ) | ದಾತಾ—ದಾತೃವಾಗಿ (ಆಗುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) | ಮಘೋನಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವಂತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಕ್ಷಯತ್ ಇತ್—ಈಶ್ವರನಾದ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಸೋಮೇ—ಸೋಮರಸವು | ಸುತೇ—ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ | ಭರದ್ವಾಜೇಷು— ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನ್ನಿಂದ | ಏವ ಇತ್—ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ | ಅಸ್ತಾವಿ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

" " "

ಯಾವ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಸ್ತೋತ್ರವಿಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಆಗುವನೋ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನದ ದಾತೃವಾಗಿ ಆಗುವನೋ ಆ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಧನವಂತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಈಶ್ವರನಾದ ಇಂದ್ರನು ಸೋಮರಸವು ಹಿಂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಭರದ್ವಾಜನಾದ ನನ್ನಿಂದ ಈ ವಿಧವಾಗಿಯೇ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

English Translation.

Thus has Indra, the lord of the opulent, been glorified by the Bharadwajas, upon the libation being effused, that he may be the director of his eulogist (to virtue), that Indra may be the giver of all desirable riches.

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶ್ವತೀಯೇನುವಾಕೇ ವಿಂಶತಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ ತತ್ರ ವೃಷಾ ಮದ ಇತಿ ದಶರ್ಚಂ ಪ್ರಥಮಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾಪ್ತಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭನ್ಯಂದ್ರಂ | ವೃಷೇಶೈನುಕ್ತಾಂತಂ || ವಿಷುವತಿ ನಿಷ್ಯೇವಲ್ಯ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂಕ್ತತಂ ಚ | ವೃಷಾ ಮದಃ ಪ್ರ ಮಂಹಿಷ್ಯಾಯ || ಅ. ೮-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆರನೆಯ ಮಂಡಲದ ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸೂಕ್ತಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವೃಷಾ ಮದಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೊದಲನೆಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂದ್ರಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ವೃಷಾ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ವಿಷುವದ್ವಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಯೇವಲ್ಯಶ್ವಮಂತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿಭಿಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯನಶ್ಚಿತಸೂತ್ರದ—ವೃಷಾ ಮದಃ ಪ್ರ ಮಂಹಿಷ್ಯಾಯ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೮-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೪

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೨ || ಸೂಕ್ತ—೨೪ ||
 ಅಪ್ಪಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧೬, ೧೮ ||
	ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಖ್ಯ—೧೦	
	ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ	
	ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ	
	ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪಃ	

|| ಸಂಹಿತಾವಾಣಿ ||

ವೃಷಾ ಮದ ಇಂದ್ರೇ ಶ್ಲೋಕ ಉಕ್ತಾ ಸಚಾ ಸೋಮೇಷು ಸುತ್ತಸಾ
 ಯಜೀಷೀ |
 ಅರ್ಚತ್ರೋ ಮಘನಾ ನೈಭ್ಯ ಉಕ್ಥೈದ್ಯುಕ್ತೋ ರಾಜಾ ಗಿರಾಮುಕ್ತ-
 ತೋತಿಃ || ೧ ||

|| ಪದವಾಣಿ ||

ವೃಷಾ | ಮದಃ | ಇಂದ್ರೇ | ಶ್ಲೋಕಃ | ಉಕ್ತಾ | ಸಚಾ | ಸೋಮೇಷು | ಸುತ್ತಸಾಃ | ಯಜೀಷೀ |
 ಅರ್ಚತ್ರೋಃ | ಮಘನಾ | ನೈಭ್ಯಃ | ಉಕ್ಥೈಃ | ದ್ಯುಕ್ತಃ | ರಾಜಾ | ಗಿರಾಂ | ಅಕ್ಷಿತಃ ಉತಿಃ || ೧ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಸೋಮೋಷು ಸೋಮವತ್ಸು ಯಾಗೇಷ್ವಿಂದ್ರೇ ಸೋಮಪಾನವನಿಶೋ ಮದೋ ವೃಷಾ ಯಜಮಾನಸ್ಯ ಕಾಮಾನಾಂ ವರ್ಷಕೋ ಭವತಿ | ಯದ್ವಾ | ಸರ್ವಜನಾದ್ವಾ ದಕಸ್ಯ ವರ್ಷಣಸ್ಯ ಕರ್ತಾ ಭವತಿ | ಉಕ್ತೋಕ್ತೇನ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ಸಜಾ ಸಹ ಶ್ಲೋಕಃ ಸ್ತೋತ್ರದೂಪಃ ಶಬ್ದೋ ವೃಷಾ ಭವತಿ | ಸುತಸಾ ಅಭಿಷುತಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾತಾ ಯುಜೀಷ್ಯುಜೀಷಂ ಗತರಸಮಪಿ ಸೋಮಂ ನ ಪರಿತ್ಯಜವೈಘನಾ ಧನವಾನ್ ಸ ಚೀಂದ್ರೋ ನೃಭ್ಯಃ ಸ್ತುತೀನಾಂ ನೇತ್ಯಭ್ಯ ಉಕ್ತೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರರ್ಚತೋರ್ಚನೀಯೋ ಭವತಿ | ದ್ಯುಷ್ಟೋ ದ್ಯುಲೋಕನಿವಾಸೋ ಗಿರಾಂ ಸ್ತುತೀನಾಂ ರಾಜೀಶ್ವರ ಇಂದ್ರೋಽಕ್ಷಿತೋತಿರಕ್ಷೀಣ- ರಕ್ಷತ್ವ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸೋಮೋಷು—ಸೋಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ | ಮದಃ—ಹರ್ಷವು | ವೃಷಾ—ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಕಾಮವರ್ಷಕವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ | ಉಕ್ತಾ ಸಜಾ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ | ಶ್ಲೋಕಃ—ಇಂದ್ರಸ್ತುತಿಯೂ ಸಹ (ಕಾಮವರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ) | ಸುತಸಾಃ—ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ | ಯುಜೀಷೀ—ಯುಜೀಷಸಂಜ್ಞ ಕವಾದ ಸೋಮಪಾನಮಾಡುವವನೂ | ಮಘನಾ—ಧನವಂತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು | ನೃಭ್ಯಃ—ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ಮಾನವರಿಗೆ | ಉಕ್ತೈಃ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಪಠನೆಯ ಮೂಲಕ | ಅರ್ಚತೈಃ—ಪೂಜನೀಯನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ | ದ್ಯುಷ್ಟಃ—ದ್ಯುಲೋಕನಿವಾಸಿಯೂ | ಗಿರಾಂ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ | ರಾಜಾ—ಈಶ್ವರನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು | ಅಕ್ಷಿತೋತಿಃ—ನಾಶರಹಿತವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.]

! ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಸೋಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸತಕ್ಕ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಹರ್ಷವು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕಾಮವರ್ಷಕವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಇಂದ್ರಸ್ತುತಿಯೂ ಸಹ ಕಾಮವರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ, ಯುಜೀಷೀಸಂಜ್ಞ ಕವಾದ ಸೋಮವುಳ್ಳವನೂ, ಧನವಂತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಕರ್ತರಾದ ಮಾನವರಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಪಠನೆಯ ಮೂಲಕ ಪೂಜನೀಯನಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ದ್ಯುಲೋಕನಿವಾಸಿಯೂ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ಈಶ್ವರನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ನಾಶರಹಿತವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

At the rites at which the Soma (is offered) the exhilaration (produced) in Indra is a shower (of benefits to the offerer); so is the chaunted hymn with the (recited) prayer : therefore the drinker of the Soma, the partaker of the stale Soma, Maghavan, is to be propitiated by men with praises ; dweller in heaven, he is the lord of sacred songs, unwearied in the protection (of his votaries).

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ತತುರಿವೀರೋ ನಯೋ ವಿಚೇತಾಃ ಶ್ರೋತಾ ಹವಂ ಗೃಣತ ಉವ್ರೂಘತಿಃ ।
ವಸುಃ ಶಂಸೋ ನರಾಂ ಕಾರುಧಾಯಾ ವಾಜೀ ಸ್ತುತೋ ವಿದಥೇ ದಾತಿ
ವಾಜಂ ॥ ೨ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ॥

ತತುರಿಃ | ವೀರಃ | ನಯಃ | ವಿಚೇತಾಃ | ಶ್ರೋತಾ | ಹವಂ | ಗೃಣತಃ | ಉವ್ರೂಘತಿಃ |
ವಸುಃ | ಶಂಸಃ | ನರಾಂ | ಕಾರುಧಾಯಾಃ | ವಾಜೀ | ಸ್ತುತಃ | ವಿದಥೇ | ದಾತಿ | ವಾಜಂ ॥ ೨ ॥

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ವಾಜ್ಯನ್ನವಾನಿಂದ್ರೋ ವಿದಥೇ ಯಜ್ಞೇಽಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತುತಃ ಸನ್ ವಾಜಮನ್ನಂ ದಾತಿ | ಅಸ್ಮಭ್ಯಂ
ದದಾತಿ | ಕೇದ್ರಕ ಇಂದ್ರಃ | ತತುರಿಃ ಶತ್ರುಜಾಂ ಹಿಂಸಕೋ ವೀರೋ ವಿಕ್ರಾಂತೋ ನಯೋ
ನರಹಿತೋ ವಿಚೇತಾ ವಿವಿಕ್ತಜ್ಞಾನೋ ಹವಮಸ್ಮದೀಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶ್ರೋತಾ ಗೃಣತಃ ಸ್ತುವತಃ
ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಂಸೋವೂರ್ಯುತಿರ್ವಿಶ್ವತರಕ್ಷೋ ವಸುರ್ವಾಸಯಿತಾ ನರಾಂ ನೃಣಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಂಸಾಂ
ಶಂಸಃ ಶಂಸನೀಯಃ ಕಾರುಧಾಯಾಃ ಕಾರೂಜಾಂ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಧಾರಯಿತಾ | ಏವಂಭೂತ ಇಂದ್ರೋ
ವಾಜಂ ದದಾತಿತಿ ಸಂಹಂಧಃ ॥

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ।

ತತುರಿಃ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ | ವೀರಃ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ | ನರೈಃ—ನರರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ |
ವಿಚೇತಾಃ—ವಿವೇಕಪೂರಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ | ಹವಂ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರೋತಾ—ಕೇಳ
ತಕ್ಕವನೂ | ಗೃಣತಃ—ಸ್ತುತಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಉವ್ರೂಘತಿಃ—ಅಧಿಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ | ವಸುಃ—
ವಸತಿದಾಯಕನೂ | ನರಾಂ—ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಂಸರಿಗೆ | ಶಂಸಃ—ಪೂಜನೀಯನೂ | ಕಾರುಧಾಯಾಃ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳ
ಧಾರಕನೂ | ವಾಜೀ—ಅನ್ನವಂತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು | ವಿದಥೇ—ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ | ಸ್ತುತಃ (ಸನ್)—
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ | ವಾಜಂ—ಅನ್ನವನ್ನು | ದಾತಿ—ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿ.

। ಭಾವಾರ್ಥಃ ।

ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ನರರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯೂ ವಿವೇಕಪೂರಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ ನಮ್ಮ
ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕವನೂ, ಸ್ತುತಿಸುವ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ, ವಸತಿದಾಯಕನೂ
ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಸಂಸರಿಗೆ ಪೂಜನೀಯನೂ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಧಾರಕನೂ, ಅನ್ನವಂತನೂ ಆದ ಇಂದ್ರನು ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ
ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ನಮಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

English Translation.

The surpasser (of foes), a hero, the friend of man, the discriminator, the hearer of the invocation, the great protector of his adorers, the giver of dwellings, the ruler of man, the cherisher of his worshippers, the bestower of food, grants us, when glorified at the sacrifice, (abundant) sustenance.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಕ್ಷೋ ನ ಚಕ್ರೋಃ ಶೂರ ಬೃಹನ್ವ ತೇ ಮಹ್ನಾ ರಿರಿಚೇ ರೋದಸ್ಯೋಃ |
 ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ನು ತೇ ಪುರುಹೂತ ವಯಾ ವ್ಯೂತಯೋ ರುರುಹುರಿಂದ್ರಪೂ-
 ವೀರ್ಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಕ್ಷಃ | ನ | ಚಕ್ರೋಃ | ಶೂರ | ಬೃಹನ್ | ವ್ರ | ತೇ | ಮಹ್ನಾ | ರಿರಿಚೇ | ರೋದಸ್ಯೋಃ |
 ವೃಕ್ಷಸ್ಯ | ನು | ತೇ | ಪುರುಹೂತ | ವಯಾಃ | ವಿ | ಊತಯಾಃ | ರುರುಹುಃ | ಇಂದ್ರ | ಪೂವೀರ್ಃ ||೩||

|| ಸಾಯಂಘಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶೂರ ವಿಕ್ರಾಂತೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ ಮಹಾನ್ ತೇ ತ್ವದೀಯೋ ಮಹ್ನಾ ಮಹಿಮಾ ರೋದ-
 ಸ್ಯೋದ್ಯಾವಾಪ್ಯಥಿವ್ಯೋಃ ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ | ಅತಿರಿಚ್ಯತೇ | ದ್ಯಾವಾಪ್ಯಥಿವೀಭ್ಯಾಮಿತೃರ್ಥಃ | ಅತ್ರ
 ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಚಕ್ರೋಕ್ತಕ್ರಿಯೋರಕ್ಷೋ ನ | ರಥಸಂಬಂಧ್ಯಕ್ಷೋ ಯಥಾ ಚಕ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಬಹಿರ್ಗತ-
 ಸ್ತದ್ವತ್ | ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ತ್ವದೀಯಾಃ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ಯ ಊತಯೋ ರಕ್ಷಾ ವಿ
 ರುರುಹುಃ | ವಿಶೇಷೇಣ ರೋಹಂತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ನು | ಯಥಾ ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ವಯಾಃ
 ಶಾಖಾ ವಿರೋಹಂತಿ ತದ್ವತ್ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶೂರ—ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಚ್ಚಿ ಇಂದ್ರನೇ | ಚಕ್ರೋಃ—ಚಕ್ರಗಳನ್ನೂ ವಿಾರ್ಕ್ಯ ಪ್ರಸರಿಸಿರುವ |
 ಅಕ್ಷೋ ನ—ಇರಚಿಯಂತೆ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಬೃಹನ್—ಮಹತ್ತಾದ | ಮಹ್ನಾ—ಮಹಿಮೆಯು |
 ರೋದಸ್ಯೋಃ—ದ್ಯಾವಾಪ್ಯಥಿವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ | ಪ್ರ ರಿರಿಚೇ—ವಿಾರ ಪ್ರಸರಿಸಿದೆ | ಪುರುಹೂತ—
 ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ | ಇಂದ್ರ—ಇಂದ್ರನೇ | ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ನು ವಯಾಃ—ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಗಳು ಯಾವ

ರೀತಿ ಊರ್ಧ್ವಮುಖವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆಯೋ ಹಾಗೆ | ಪೂರ್ವೀ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ | ತೇ ಊತಯಾಃ—ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳು | ವಿ ರುರುಹುಃ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸಿವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಚಕ್ರಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಪ್ರಸರಿಸುವ ಇರಚಿಯಂತೆ ನಿನ್ನ ಮಹತ್ತಾದ ಮಹಿಮೆಯು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಸರಿಸಿದೆ. ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಇಂದ್ರನೇ, ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಗಳು ಯಾವರೀತಿ ಸರ್ವಮುಖದಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿವೆ.

English Translation.

Mighty hero, by your magnitude, (the extant) of heaven and earth is exceeded, as the axle by the (circumference of the) wheels : invoked of many, your numerous benefits, Indra, spread out like the branches of a tree.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ—ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ನು ತೇ ಪುರುಹೂತ ವಯಾಃ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾಸ್ವರು ಈ ರೀತಿ ನಿರ್ವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದಾರೆ—

ವೃಕ್ಷಸ್ಯ ನು ತೇ ಪುರುಹೂತ ವಯಾಃ | ವೃಕ್ಷಸ್ಯೇವ ತೇ ಪುರುಹೂತ ಶಾಖಾಃ | ವಯಾಃ ಶಾಖಾಃ ನೇತೇರ್ವಾತಾಯನಾ ಭವಂತಿ | ಶಾಖಾಃ ಖಶಯಾಃ ಶಕ್ನೋತೇರ್ವಾ |

(ನಿ. ೧-೪)

ವಯಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ವಿ ಚಲಿಸು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಪ್ಪನ್ನವಾಗಿ ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಗಳು ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಈ ಶಾಖೆಗಳು ಅಥವಾ ಕೊಂಬೆಗಳು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಚಲಿಸುವವು. ಆದುದರಿಂದ ವಯಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಚಲಿಸುವ (ಅಲ್ಪಾಡುವ) ವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳು ಎಂದರ್ಥವು. ಅಥವಾ ವಯಾಃ ಅಥವಾ ಶಾಖಾಃ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಶಕ್ ನಿಂತಿರು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಲಾದರೂ ನಿಪ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ಶಾಖಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಕ್ತಮಾಡುವುದರಿಂದ ಖಶಾ ಎಂದಾಗುವುದು. ಖ ಎಂದರೆ ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾ ಇರುವವು ಅಥವಾ ನೆಲಿಸಿರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳಿಗೆ ಶಾಖಾಃ ಅಥವಾ ವಯಾಃ ಎಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ನಿರ್ವಚನವಾಕ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶಚೀವತಸ್ತೇ ಪುರುಶಾಕ ಶಾಕಾ ಗವಾಮಿವ ಸ್ತುತಯಃ ಸಂಚರಣೀಃ |

ವತ್ಸಾನಾಂ ನ ತಂತಯಸ್ತ ಇಂದ್ರ ದಾಮನ್ವಂತೋ ಅದಾಮಾನಃ
ಸುದಾಮನ್ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶಚೀವತಃ | ತೇ | ಪುರುಶಾಕ | ಶಾಕಾಃ | ಗವಾಂಇವ | ಸ್ತುತಯಃ | ಸಂಚರಣೀಃ |

ವತ್ಸಾನಾಂ | ನ | ತಂತಯಃ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ದಾಮನ್ವಂತಃ | ಅದಾಮಾನಃ | ಸುದಾಮನ್ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಪುರುಶಾಕ ಬಹುಕರ್ಮನ್ನಿಂದ್ರ ಶಚೀವತಃ ಪ್ರಜ್ಞಾವತಸ್ತೇ ತ್ವದೀಯಾಃ ಶಾಕಾಃ ಶಕ್ತಯಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಾ ಸರ್ವತಃ ಸಂಚರಂತೀತಿ ಶೇಷಃ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಗವಾಮಿವ ಧೇನೂನಾಂ ಸ್ತುತಯೋ ಮಾರ್ಗಾ ಯಥಾ ಸಂಚರಣೀಃ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯೋ ಭವಂತಿ ತದ್ಭಕ್ತಃ | ಅಪಿ ಚ ವತ್ಸಾನಾಂ ನ ತಂತಯಃ | ತಂತಿರ್ನಾಮ ದೀರ್ಘಪ್ರಸಾರಿತಾ ರಜ್ಜುಃ ಯತ್ರ ನಿಯತೈರ್ವಿಶ್ರಾಬದಾಮಭಿರ್ಬಹವೋ ವತ್ಸಾ ಬಧ್ಯಂತೇ | ಯಥಾ ತಂತಯೋ ಬಹೂನಾಂ ವತ್ಸಾನಾಂ ಬಂಧಕಾ ಹೇ ಸುದಾಮನ್ ಶೋಭನದಾನೇಂದ್ರ ತಥಾ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಃ ಶಾಕಾ ದಾಮನ್ವಂತೋ ಬಂಧನವಂತೋ ಬಹೂನಾಂ ತತ್ರಾಶಾಂ ಬಂಧಕಾ ಅದಾಮಾನಃ ಸ್ವಯಮನ್ಮೈರಬದ್ಧಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಪುರುಶಾಕ—ನಾನಾಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶಚೀವತಃ—ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಶಾಕಾಃ—ಶಕ್ತಿಗಳು | ಗವಾಂ—ಗೋವುಗಳ | ಸ್ತುತಯ ಇವ—ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಗಳಂತೆ | ಸಂಚರಣೀಃ—ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ | ವತ್ಸಾನಾಂ—ಕರುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ | ತಂತಯೋ ನ—ಹಗ್ಗಗಳಂತೆ | ಸುದಾಮನ್—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನಿಯಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳು | ದಾಮನ್ವಂತಃ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸತಕ್ಕವಾಗಿಯೂ | ಅದಾಮಾನಃ—ತಾವು ಮಾತ್ರ ಬಂಧಿತವಾಗಿಲ್ಲದೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥಃ ||

ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನೇ, ಗೋವುಗಳ ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಗಳು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಹರಡಿದ್ದರೂ ಪುನಃ ಒಟ್ಟುಗೂಡುವಂತೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾದ ನಿನ್ನ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸರಿಸಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಪುನಃ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದಾನಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸತಕ್ಕವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ತಾವು ಮಾತ್ರ ಬಂಧಿತವಾಗಿಲ್ಲದೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ.

English Translation.

Accomplisher of many acts, the energies of you who are (ever) active (congregate from all directions), like the converging tracks of cattle : they are the bonds (of foes) themselves unfettered, munificent Indra, like the tethers of (many) calves.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅನ್ಯದದ್ಯ ಕರ್ಮರಮನ್ಯದು ತ್ವೋಽಸಚ್ಚ ಸನ್ನುಹುರಾಚಕ್ರಿರಿಂದ್ರಃ |

ಮಿತ್ರೋ ನೋ ಅತ್ರ ವರುಣಶ್ಚ ಪೂಷಾಯೋರ್ವ ವಶಸ್ಯ ಪರ್ಯೇತಾಸ್ತಿ || ೧೦೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅನ್ಯತ್ | ಅದ್ಯ | ಕರ್ಮರಂ | ಅನ್ಯತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಶ್ವಃ | ಅಸತ್ | ಚ | ಸತ್ | ಮುಹುಃ | ಅ-
ಚಕ್ರಿಃ | ಇಂದ್ರಃ |

ಮಿತ್ರಃ | ನಃ | ಅತ್ರ | ವರುಣಃ | ಚ | ಪೂಷಾ | ಅರ್ಯಃ | ವಶಸ್ಯ | ಪರಿದ್ರವತಾ | ಅಸ್ತಿ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯಮಿಂದ್ರೋದ್ಯದ್ಯಾಸ್ತಿದ್ವಿವಸೇದ್ಯನ್ಯತ್ಕರ್ಮರಂ | ಕರ್ಮನಾಮ್ಯತತ್ | ಕರ್ಮ ಕರೋತಿ | ಅನ್ಯದು ಅನ್ಯದೇವೋಕ್ತವಿಲಕ್ಷಣಮೇವ ಕರ್ಮ ಶ್ವಃ ಪರಸ್ತಿದ್ವಿನೇ ಕರೋತಿ | ಏತದೇವ ವಿವ್ರಿಯತೇ | ಅಸಚ್ಚ ತುಭನುಶನಿಸಾತನಾದಿಕಂ ಸತ್ ವರ್ಷಣಾದಿಕಂ ತೋಭನಂ ಕರ್ಮ ಚ | ಯದ್ವಾ | ತ್ರಿತಿರಸೋ ವಿಶ್ವರೂಪಸ್ಯ ವಧಾದಿಕವಸತ್ಕರ್ಮ ಲೋಕೋಪದ್ರವಕಾರಿಣೋ ವೃತ್ತಾದೇರಸರಸ್ಯ ವಧಾದಿರೂಪಂ ಸತ್ಕರ್ಮ ಚ ಮುಹುಃ ಪುನಃ ಪುನರಸಾನಂದ್ರಿ ಅಚಕ್ರಿಃ ಕರ್ತಾ ಭವತಿ | ಏವಂ ಪರಸ್ತವಿಲಕ್ಷಣಂ ಕರ್ಮ ಸ್ವಮುಹುವ್ಯಾ ಪುನಃ ಪುನರಾವರ್ತಯನ್ ಪ್ರತಿದಿವಸಮನ್ಯದೇವ ಪರೇಷಾಮುಪಾಧಾರಣಂ ಕರ್ಮ ಕರೋತಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಏವಂಏಧ ಇಂದ್ರೋದ್ಯತಾಸ್ತಿದ್ಯೋ ನೋದ್ಯಸ್ಮಾಕಂ ವಶಸ್ಯ ಕಾಮಯಿತವ್ಯಸ್ಯ ಫಲಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಗಾದೇಃ ಪರ್ಯೇತಾಸ್ತಿ | ಪರಿಗಮಯಿತಾ ಭವತು || ಅಸ್ತೇರ್ಲೇಟಿ ರೂಪಂ || ಮಿತ್ರೋದ್ರ-ದರಭಿಮಾನೀ ದೇವೋ ವರುಣೋ ರಾತ್ರೈಭಿಮಾನೀ ಪೂಷಾ ಪೋಷಕೋ ದೇವೋದ್ಯರ್ಯಃ ಪ್ರೇರಕಃ ಸವಿತೃತೇ ಚೇಂದ್ರೇಣ ನಿಯಮ್ಯಮಾನಾ ಅಸ್ಮದೀಯಸ್ಯ ಕಾಮಸ್ಯ ಪರಿಗಮಯಿತಾರಃ ಸಂತು | ಯದ್ವಾ |

ಮಿತ್ರಾದಯೋಽಪ್ಯತ್ರ ಸ್ವಸ್ತಧಾನ್ಯೇನಾಭಿಧೀಯಂತೇ | ಮಿತ್ರಾದಯ ಇಂದ್ರಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಸ್ತದೀಯಸ್ಯ
ಕಾಮಸ್ಯ ಪರ್ಯೇತಾಸ್ತು | ತಥಾ ಬೃಹದ್ದೇವತಾಯಾಮುಕ್ತಂ | ಪುತ್ರೇಶಯೇಽನ್ಯದಿತಿ ತ್ರೇತೇ
ವ್ಯತ್ಪದೇವ್ಯಾವೃಚ್ಛಾ ಸ್ತೃತೇ ಇತಿ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ |

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅದ್ಯ—ಈ ದಿನಸ (ಒಂದು ದಿನ) | ಅನ್ಯತ್—ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತಾನೆ | ತ್ರ್ಯ—ನಾಳೆ (ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ) | ಅನ್ಯಥ—ಬೇರೆ ವಿಧವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ |
ಅಸಚ್ಛಿ—ಅಶುಭವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ | ಸತ್—ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನೂ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಮುಹುಃ—
ಪದೇಪದೇ | ಆಚಿಕ್ರಿಃ—ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾನೆ (ಇಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು) | ಅತ್ರ—ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ |
ನಃ—ನಮಗೆ | ವಶಸ್ಯ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಿಗೆ | ಪರೈತಾಸ್ತಿ—ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಲಿ | ಮಿತ್ರಃ—
ಮಿತ್ರನೂ | ವರುಣಃ—ವರುಣನೂ | ಪೂಷಾ—ಪೂಷದೇವನೂ | ಅರ್ಯಃ ಚ—ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸವಿತೃವೂ
(ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಲಿ).

। ಭಾವಾರ್ಥ |

ನಾನಾಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನು ಇಂದು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದು ದಿನ
ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಂದ್ರನು ಪದೇ ಪದೇ
ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಿಗೆ
ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಲಿ. ಮಿತ್ರನೂ, ವರುಣನೂ, ಪೂಷದೇವನೂ ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸವಿತೃವೂ ಸಹ ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ
ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಲಿ.

English Translation.

Indra achieves one act to-day, another to-morrow, evil and good
repeatedly : may he, and Mitra, Varuna, Pushan, Arya, be on this occasion
promoters of the desired result.

। ಸಂಹಿತಾವಾಠಃ |

ವಿ ತ್ವದಾಪೋ ನ ಸರ್ವತಸ್ಯ ಪೃಷ್ಠಾದುಕ್ಘೇಭಿರಿಂದ್ರಾನಯಂತ ಯಜ್ಞೈಃ |
ತಂ ತ್ವಾಭಿಃ ಸುಷ್ಟುತಿಭಿರ್ವಾಜಯಂತ ಆಜಿಂ ನ ಜಗ್ಗುರ್ವಾರ್ಹೋ
ಅಶ್ವಾಃ || ೬ ||

|| ಪವನಾಃ ||

ವಿ | ತ್ವತ್ | ಆಪಃ | ನ | ಪರ್ವತಸ್ಯ | ಸ್ಪಷ್ಟಾತ್ | ಉಕ್ಥೇಭಿಃ | ಇಂದ್ರ | ಅನಯಂತ | ಯಜ್ಞೈಃ |
ತಂ | ತ್ವಾ | ಆಭಿಃ | ಸುಸ್ತುತಿಭಿಃ | ನಾಜಯಂತಃ | ಆಜಿಂ | ನ | ಜಗ್ಮುಃ | ಗಿರ್ವಾಹಃ | ಅಶ್ವಾಃ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವತ್ತತ್ಕಶಾಶಾದುಕ್ಥೇಭಿರುಕ್ಥೈಃ ಶಸ್ತ್ರೈರ್ಯಜ್ಞೈರ್ಹವಿರ್ಭಿಶ್ಚ ಸ್ತೋತಾರಃ
ಕಾಮಾನಾತ್ಮನೋ ವ್ಯನಯಂತ | ವಿವಿಧಂ ಪ್ರಾಪಯಂತಿ | ತತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಪರ್ವತಸ್ಯಾದ್ಯೇಃ
ಸ್ಪಷ್ಟಾದುಪರಿಭಾಗಾದಾಪೋ ನ ಅಪ ಉದಕಾನಿ ಯಥಾ ತದ್ವತ್ | ಅಪಿ ಚ ಹೇ ಗಿರ್ವಾಹೋ ಗೀರ್ಭಿಃ
ಸ್ತುತಿರೂಪಾಭಿರ್ವಾಗ್ನಿರ್ವಹನೀಯೇಂದ್ರ ತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ನಾಜಯಂತೋ ಬಲಿನಂ
ಕುರ್ವಂತಃ | ಯದ್ವಾ | ನಾಜಮನ್ನಮಿಚ್ಛಂತೋ ಭರದ್ವಾಜಾಃ ಸ್ತೋತಾರ ಆಭಿಃ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಭಿಃ
ಸುಸ್ತುತಿಭಿಃ ಶೋಭನಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ಜಗ್ಮುಃ | ಪ್ರಾಪುಃ | ಕ್ಷಿಪ್ರಗಮನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಅಶ್ವಾ ವಾಹಾ
ಆಜಿಂ ನ ಸಂಗ್ರಾಮಂ ಯಥಾ ಶೀಘ್ರಂ ಪ್ರಾಪುಸ್ತದ್ವತ್ ||

। ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ।

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ! ಪರ್ವತಸ್ಯ—ಪರ್ವತದ | ಸ್ಪಷ್ಟಾತ್—ಮೇಲ್ಭಾಗದಿಂದ | ಆಪಃ ನ—
ಉದಕಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹರಿದುಬರುವಂತೆ | ತ್ವತ್—ನಿನ್ನಿಂದ | ಉಕ್ಥೇಭಿಃ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ |
ಯಜ್ಞೈಃ—ಹವಿಸ್ಸಿನ ಅರ್ಪಣೆಗಳಿಂದಲೂ | ವಿ ಅನಯಂತ—(ಯಜ್ಞ ಕರ್ತರು) ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು |
ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ | ಗಿರ್ವಾಹಃ—ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ವಾಹ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಅಶ್ವಾಃ—
ಅಶ್ವಗಳು | ಆಜಿಂ ನ—ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುವಂತೆ | ನಾಜಯಂತಃ—ಅನ್ನಾರ್ಥಿಗಳಾದ
ಋಷಿಗಳು | ತಂ ತ್ವಾ—ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು | ಆಭಿಃ ಸುಸ್ತುತಿಭಿಃ—ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ |
ಜಗ್ಮುಃ—ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಪರ್ವತದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಿಂದ ಉದಕಗಳು ವೇಗವಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹರಿದು ಬರುವಂತೆ,
ಯಜ್ಞಕರ್ತರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು
ಪೂಜಿಸಿ ಸಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ವಾಹ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅಶ್ವಗಳು ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗಿ
ಸೇರುವಂತೆ ಅನ್ನಾರ್ಥಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

By praises and by sacrifices, Indra, (men) bring down (what they desire) from you, as waters (descend) from the top of the mountain :

desirous of food, they approach you, who are accessible by praise, with these their eulogies, as (eagerly as) coursers rush to battle.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ಯಂ ಜರಂತಿ ಶರದೋ ನ ಮಾಸಾ ನ ದ್ಯಾವ ಇಂದ್ರಮವರ್ತಯಂತಿ |
 ವೃದ್ಧಸ್ಯ ಚಿದ್ವರ್ಧತಾಮಸ್ಯ ತನೂಃ ಸ್ತೋಮೇಭಿರುಕ್ಚ್ಯುಶ್ಚ ಶಸ್ಯಮಾನಾ ||೭||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ಯಂ | ಜರಂತಿ | ಶರದಃ | ನ | ಮಾಸಾಃ | ನ | ದ್ಯಾವಃ | ಇಂದ್ರಂ | ಅವರ್ತಯಂತಿ |
 ವೃದ್ಧಸ್ಯ | ಚಿತ್ | ವರ್ಧತಾಂ | ಅಸ್ಯ | ತನೂಃ | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ | ಉಕ್ಚ್ಯುಃ | ಚ | ಶಸ್ಯಮಾನಾ || ೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಶರದಃ ಸಂವತ್ಸರಾ ಯಮಿಂದ್ರಂ ನ ಜರಂತಿ ನ ಜರಯಂತಿ ನಾಪಕ್ಷೀಣಯಂತಿ | ತಥಾ ಮಾಸಾಶ್ಚ ನಾಪಕ್ಷೀಣಯಂತಿ | ತಥಾ ದ್ಯಾವೋ ದಿವಸಾಶ್ಚ ಯಮಿಂದ್ರಂ ನಾವರ್ತಯಂತಿ ನಾಲ್ಪೀ-
 ಭಾವಯಂತಿ ವೃದ್ಧಸ್ಯ ಚಿತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧಸ್ಯಾಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ ತನೂಃ ಶರೀರಂ ಸ್ತೋಮೇಭಿರಸ್ಯದೀಯಃ ಸ್ತೋತ್ರೈರುಕ್ಚ್ಯುಶ್ಚ ಶಸ್ಯಮಾನಾ ಸ್ತೂಯಮಾನಾ ಸತೀ ವರ್ಧತಾಂ | ವ್ರವೃದ್ಧಾ ಭವತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಂ ಇಂದ್ರಂ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಶರದಃ—ಸಂವತ್ಸರಗಳು | ನ ಜರಂತಿ—ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ | ಮಾಸಾಃ—ಮಾಸಗಳೂ (ತಿಥಿಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ) | ದ್ಯಾವಃ—ದಿವಸಗಳೂ ಕೂಡ | ನ ಅವರ್ತಯಂತಿ—ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ (ಅಂತಹ) | ವೃದ್ಧಸ್ಯ ಚಿತ್—ಪ್ರವೃದ್ಧನಾದ | ಅಸ್ಯ—ಇದೇ ಇಂದ್ರನ | ತನೂಃ—ಶರೀರವು | ಸ್ತೋಮೇಭಿಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ | ಉಕ್ಚ್ಯುಶ್ಚ—ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ | ಶಸ್ಯಮಾನಾ—ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟು | ವರ್ಧತಾಂ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಂವತ್ಸರಗಳಾಗಲಿ, ಮಾಸಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ದಿವಸಗಳಾಗಲಿ ತಿಥಿಲನನ್ನಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆಯೂ ಮಾಡಲಾರವೋ ಅಂತಹ ಪ್ರವೃದ್ಧನಾದ ಅದೇ ಇಂದ್ರನ ಶರೀರವು ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದಲೂ, ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿ.

English Translation.

May the person of that vast Indra, celebrated by praises and prayers, ever increase; Indra, whom neither years nor months make old, nor days enfeeble.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ವಿ॒ಳವೇ॑ ನಮ॒ತೇ॑ ನ ಸ್ಥಿ॒ರಾಯ॑ ನ ಶ॒ರ್ಧತೇ॑ ದ॒ಸ್ಯುಜೂತಾಯ॑ ಸ್ತ॒ವಾನ್ |
ಅ॒ಜ್ರಾ ಇಂದ್ರ॑ಸ್ಯ ಗಿ॒ರಿಯ॑ತ್ಪಿ॒ದ್ಯಷ್ಟಾ॑ ಗಂ॒ಭೀರೇ॑ ಚಿ॒ದ್ಭವತಿ॑ ಗ್ರಾ॒ಧನು॑ಸ್ಮೈ || ೮ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನ | ವಿ॒ಳವೇ॑ | ನಮ॒ತೇ॑ | ನ | ಸ್ಥಿ॒ರಾಯ॑ | ನ | ಶ॒ರ್ಧತೇ॑ | ದ॒ಸ್ಯುಜೂತಾಯ॑ | ಸ್ತ॒ವಾನ್ |

ಅ॒ಜ್ರಾಃ | ಇಂದ್ರ॑ಸ್ಯ | ಗಿ॒ರಯಃ॑ | ಚಿ॒ತ್ | ಋ॒ಷ್ಟಾಃ | ಗಂ॒ಭೀರೇ॑ | ಚಿ॒ತ್ | ಭ॒ವತಿ॑ | ಗ್ರಾ॒ಧಂ | ಅ॒ಸ್ಮೈ | ೮ ||

ಸ್ತವಾನಸ್ಮಾಭಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನ ಇಂದ್ರೋ ವಿಳವೇ ದೃಢಗಾತ್ರಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ನ ನಮತೇ | ನ ವಶೀಭವತಿ | ಸ್ಥಿರಾಯ ಯುದ್ಧೇವಿಚಲಿತಾಯ ಚ ನ ನಮತೇ | ಶರ್ಧತೇ ಉತ್ಸಹಮಾನಾಯ ದಸ್ಯುಜೂತಾಯ ಕರ್ಮವರ್ಜಿತೈಃ ಪ್ರೇರಿತಾಯ ಯಜಮಾನಾಯ ನ ವಶೀಭವತಿ | ಯದ್ಯಪಿ ಸ್ತೋತಾರೋ ಬಹುಗುಣಾಃ ಸಂತಿ ತಥಾಪೀಂದ್ರಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದಸ್ಯುಸಹಿತೇಭ್ಯೋ ನ ವಶೀಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಪಿ ಚ ಋಷ್ಟಾ ಮಹಾಂತೋ ಗಿರಯತ್ಪಿತ್ಸರ್ವತಾ ಅಪೀಂದ್ರಸ್ಯಾಜ್ರಾಃ ಸುಗಮನಾಃ ಕ್ಷೇಪಣೀಯಾ ಭವಂತಿ | ಗಂಭೀರೇ ಚಿದಗಾಧೇಽಪಿ ಸ್ಥಾನೇಽಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಾಯ ಗಾಧಮೇವ ಸ್ಥಾನಂ ವಿಷಯೋ ಭವತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಸ್ತವಾನ್—ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು | ವಿಳವೇ—ದೃಢವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಿಗೂ | ನ ನಮತೇ—ವಶನಾಗಿ ನಮನಾಗುವುದಿಲ್ಲ | ಸ್ಥಿರಾಯ—ದೃಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುವಿಗೂ | ನ—ವಶನಾಗುವುದಿಲ್ಲ | ಶರ್ಧತೇ—ಶಕ್ತಿಯಿಂದ | ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ | ದಸ್ಯುಜೂತಾಯ—ಕರ್ಮವರ್ಜಿತನಾದ ಪುರುಷನಿಗೂ | ನ—ವಶನಾಗುವುದಿಲ್ಲ | ಋಷ್ಟಾಃ—ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪಗಳುಳ್ಳ | ಗಿರಯತ್ಪಿತ್—ಫರ್ವತಗಳೂ ಕೂಡ | ಇಂದ್ರಸ್ಯ—ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಅಜ್ರಾಃ—ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಮ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ | ಗಂಭೀರೇ ಚಿತ್—ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ | ಅಸ್ಮೈ—ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ | ಗಾಧಂ—ನೆಲಪ್ರದೇಶವು | ಭವತಿ—ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ನಮ್ಮಿಂದ ಪುತನಾಗುವ ಇಂದ್ರನು ದೃಢವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವನಿಗೂ ವಶನಾಗಿ ನಮ್ರನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೃಢವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುವಿಗೂ ವಶನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹತ್ವಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಪರ್ವತಗಳೂ ಕೂಡ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗಮ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಅಳವಾದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನೆಲದ ಪ್ರದೇಶವು (ತಳವು) ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

English Translation.

Glorified by us, he bows not down to the robust, nor to the resolute, nor the persevering (worshipper) who is instigated by the (irreligious) Dasyus: the lofty mountains are easy of access to Indra; to him there is a bottom in the (lowest) deep.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ಗಂಭೀರೇಣ ನ ಉರುಣಾಮುತ್ರಿನ್ವೇಷೋ ಯಂಧಿ ಸುತಪಾವನ್ನಾಜಾನ್ |
 ಸ್ಥಾ ಊ ಷು ಊರ್ಧ್ವ ಊತೀ ಅರಿಷಣ್ಯನ್ತ ಕ್ರೋವ್ಯುಷ್ವೈ ಪರಿತಕ್ಮ್ಯಾ-
 ಯಾಂ || ೯ ||

|| ಪದವಾಕ್ಯ ||

ಗಂಭೀರೇಣ | ನಃ | ಉರುಣಾ | ಅಮುತ್ರಿನ್ | ಪ್ರ | ಇಷಃ | ಯಂಧಿ | ಸುತಪಾವನ್ | ವಾಜಾನ್ |
 ಸ್ಥಾಃ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ಊರ್ಧ್ವಃ | ಊತೀ | ಅರಿಷಣ್ಯನ್ | ಅಕ್ರೋಃ | ವಿಠುಷ್ವೈ | ಪರಿತ-
 ತಕ್ಮ್ಯಾಯಾಂ || ೯ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಅಮುತ್ರಿನ್ | ಅಮುತ್ರಂ ಬಲಂ | ತದ್ವಿನ್ ಹೇ ಸುತಪಾವನ್ ಸುತಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಪಾತರಿಂದ್ರ ಗಂಭೀರೇಣ ಕೇನಾಪಿ ದುರವಗಾಹೇನೋರುಣಾ ವಿಸ್ತೀರ್ಣೇಶ ಮನಸಾ ನೋಽಸ್ತುಭ್ಯಮಿಷೋಽನ್ತಾ ನಿ ವಾಜಾನ್ಯಲಾನಿ ಚಿ ಪ್ರ ಯಂಧಿ | ಪ್ರಯಚ್ಛ | ಕಿಂಚಾಕ್ರೋ ರಾತ್ರೇವ್ಯುಷ್ವೈ ವಿವಾಸೇಽಹಿ ಪರಿತಕ್ಮ್ಯಾಯಾಂ ರಾತ್ರೌ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಮೂತೀ ಅಸ್ಮಾಕಂ ರಕ್ಷಾಯೈ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಅರಿಷಣ್ಯನ್ಹಿಂಸಂಸ್ತು ಮೂರ್ಧ್ವ ಉದ್ಯುಕ್ತಃ ಸ್ಥಾ ಊ ಷು | ಸುಷು ತಿಷ್ಯೆವ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಮತ್ರಿನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನೂ | ಸುತಸಾವನ್—ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ಗಂಭೀರೇಣ—ಗಹನವಾದುದೂ | ಉರುಣಾ—ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಧೈಯದಿಂದ ನೆ—ನನುಗೆ | ಇಷಃ—ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ | ವಾಜಾನ್—ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ | ಪ್ರಯಂಧಿ—ಒದಗಿಸಿಕೊಡು | ಅಕ್ರೋಃ ವ್ಯೃಷ್ಟೌ—ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದು ಹಗಲಾದಾಗಲೂ | ಪರಿತಕ್ಮ್ಯಾಯಾಂ—ರಾತ್ರಿಯಾದಾಗಲೂ | ಅರಿಷಣ್ಯನ್—ಹಿಂಸಾರಹಿತನಾಗಿ | ಊತೀ—ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ | ಊರ್ಧ್ವಃ—ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿಯೂ | ಸ್ಥಾ ಊಷು—ಸ್ಥಿರನಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲು.

|| ಛಾಂದಸ್ ||

ಶಕ್ತಿಯುತನೂ ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಗಹನವಾದುದೂ, ವಿಸ್ತೃತವಾದುದೂ ಆದ ಧೈಯದಿಂದ ನನುಗೆ ಅನ್ನಗಳನ್ನೂ, ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿಕೊಡು. ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಹಗಲುಕಾಲದಲ್ಲೂ ಹಿಂಸಾರಹಿತನಾಗಿದ್ದು ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗು.

English Translation.

Powerful Indra, drinker of the Soma juice, (actuated) by a profound and comprehensive (purpose), grant us food and strength: be ever diligent, benevolent Indra, for our protection by day and by night.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸಚಿಸ್ವ ನಾಯನುವಸೇ ಅಭೀಕ ಇತೋ ವಾ ತಮಿಂದ್ರ ಸಾಹಿ ರಿಷಃ |

ಅನಾ ಚೈನಮರಣ್ಯೇ ಸಾಹಿ ರಿಷೋ ಮದೇನು ಶತಹಿಮಾಃ ಸುವೀರಾಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸಚಿಸ್ವ | ನಾಯಂ | ಅವಸೇ | ಅಭೀಕೇ | ಇತಃ | ವಾ | ತಂ | ಇಂದ್ರ | ಸಾಹಿ | ರಿಷಃ |

ಅನಾ | ಚ | ಏನಂ | ಅರಣ್ಯೇ | ಸಾಹಿ | ರಿಷಃ | ಮದೇನು | ಶತಹಿಮಾಃ | ಸುವೀರಾಃ || ೧೦ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ನಾಯಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಸ್ತುತೀನಾಂ ಚ ನೇತಾರಮುಭೀಕೇ ಸಂಗ್ರಾಮೇವಸೇ ರಕ್ಷಣಾಯ ಸಚಿಸ್ವ | ಸೇವಸ್ವ | ಇತೋ ವಾಸ್ತು ತ್ವಂನಿಕ್ಯಷ್ಟಾಚ್ಚ ರಿಷಃ ಶತ್ಕೋರಮುತೋ ವಿಪ್ರಕ್ಯಷ್ಟಾ-

ಚೈತ್ರೋಕ್ಷ | ನಾಶಬಿದ್ದೋನ ಕ್ಷೇನ ವಿವಕ್ಷಿತೇನ ಸಮುಚ್ಚಯಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತಂ ಸ್ತೋತಾರಂ ಪಾಹಿ | ರಕ್ಷ | ತಥಾಮಾ ಚಿ ಗೃಹೇ ಚಿ | ಅಮೇತಿ ಗೃಹನಾಮ | ಅರಣ್ಯೇ ಕಾನನೇ ಚಿ ರಿಷಃ ಕತ್ರೋಃ ಪಾಹಿ | ತಂ ರಕ್ಷ | ತದನಂತರಂ ಸುವೀರಾಃ ಶೋಭನಪುತ್ರಾ ವಯಂ ಶತಹಿಮಾಃ ಶತಸಂವತ್ಸರಾನ್ಮದೇಮ | ಹೃಷ್ಯಾಮ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ನಾಯಂ—ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ನೇತೃವಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಅಭೀಕೇ—ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ | ಅವನೇ—ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ | ಸಚಿಸ್ತು—ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ (ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರು) | ಇತೋ ವಾ—ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವವನಾಗಲಿ (ಅಥವಾ ದೂರದಲ್ಲಿರುವವನಾಗಲಿ ಆದ) | ರಿಷಃ—ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ತಂ—ಆ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಅಮಾ ಚಿ—ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ | ಅರಣ್ಯೇ—ಕಾನನದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ | ರಿಷಃ—ಶತ್ರುವಿನಿಂದ | ಏನಂ—ಈ ಯಜಮಾನನನ್ನು | ಪಾಹಿ—ರಕ್ಷಿಸು | ಸುವೀರಾಃ—ಉತ್ತಮವಾದ ವೀರಪುತ್ರ ರೊಡಗೂಡಿದ ನಾವು | ಶತಹಿಮಾಃ—ನೂರು ಸಂವತ್ಸರಗಳವರೆಗೂ | ಮದೇಮ—ಸಂತೋಷವನ್ನ ನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ನೇತೃವಾದ ಯಜಮಾನನನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಅವನ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರುವವನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ದೂರದಲ್ಲಿರುವವನಾಗಲಿ ಆದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಆ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಸಕಲ ಶತ್ರುಗಳಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಉತ್ತಮವಾದ ವೀರಪುತ್ರ ರೊಡಗೂಡಿದ ನಾವು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಹ ಸಂತೋಷವನ್ನ ನುಭವಿಸುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

Accompany, Indra, the leader in battle for his protection ; defend him against a near (or distant) foe ; protect him from an enemy, whether in (his) house or in a forest, and may we, blessed with excellent male descendants, be happy for a hundred winters.

ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಯಾ ತ ಊತಿರಿತಿ ನವರ್ಚಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಠುಭನ್ಯಂಧ್ರಂ | ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಾಂತಂ | ಯಾ ತೇ ನವೇತಿ || ಪೃಷ್ಠ್ಯಾಭಿಪ್ಲವಪದಪಯೋರ್ಧ್ವಿತೀಯೋಽದನೀದಂ ಸೂಕ್ತಂ ನಿಷ್ಪೇವಲ್ಪನಿವಿದಾನ್ | ಸೂತ್ರತಂ ಚ | ಯಾ ತ ಊತಿರವಮೇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ | ಅ. ೭-೭ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಯಾ ತ ಊತಿಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಋಕ್ಕುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಯಾ ತೇ ನವ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಪೃಷ್ಠ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭಿಷ್ಠವ ಸಡಹವೆಂಬ ಯಾಗಗಳ ಎರಡನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುವ ನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಶಸ್ತ್ರನುಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿವಿಧಾನೀಯಸೂಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ವೇತಸೂತ್ರದ—ಯಾ ತ ಊತಿರವಮೇತಿ ಮಧ್ಯಂದಿನಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೭-೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು

ಸೂಕ್ತ—೨೫

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೨೫ ||

ಅಪ್ಸಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೧೯, ೨೦ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಯಕ್ಷಂಚ್ಚ—೯ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ||

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ||

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕಃ ||

ಯಾ ತ ಊತಿರವಮಾ ಯಾ ಸರಮಾ ಯಾ ಮಧ್ಯಮೇಂದ್ರ ಶುಷ್ಠಿನ್ನಸ್ತಿ |
ತಾಭಿರೂ ಷು ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇವೀರ್ನ ಏಭಿಶ್ಚ ವಾಜ್ಞಿರ್ವಹಾನ್ ಉಗ್ರ || ೧ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯಾ | ತೇ | ಊತಿಃ | ಅವಮಾ | ಯಾ | ಸರಮಾ | ಯಾ | ಮಧ್ಯಮಾ | ಇಂದ್ರ | ಶುಷ್ಠಿನ್ | ಅಸ್ತಿ |
ತಾಭಿಃ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇ | ಅವೀಃ | ನಃ | ಏಭಿಃ | ಚ | ವಾಜ್ಞಿಃ | ಮಹಾನ್ | ನಃ |
ಉಗ್ರ || ೧ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಶುಷ್ಠಿನ್ ಬಲವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತೈದೀಯಾ ಯೋತಿರ್ಯಾ ರಕ್ಷಾವಮಾಧಮಾಸ್ತಿ | ಯಾ ಸರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟಾಸ್ತಿ | ಯಾ ಮಧ್ಯಮಾಸ್ತಿ ತಾಭಿರೂತಿಭಿವೃತ್ತ್ರಹತ್ಯೇ ಯುದ್ಧೇ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸು ಅತ್ಯಂತಮವೀಃ | ಪಾಲಯ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಉಗ್ರೋದ್ಗೂರ್ಣೇಂದ್ರ ಮಹಾಂಸ್ತಮೇಭಿಭೋಜ್ಯಸಾಧನೈರ್ವಾಜ್ಞಿರನ್ನೈಕ್ವ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ ಸಂಯೋಜಯೇತಿ ಶೇಷಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಶಾಸ್ತ್ರೀನ್—ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಯಾ ಊತೀ—ಯಾವ ರಕ್ಷಣೆಯು | ಅವಮಾ ಅಸ್ತಿ—ಸಾಧಾರಣದ್ದಾಗಿದೆಯೋ | ಯಾ—ಯಾವುದು | ಪರಮಾ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದದ್ದಾಗಿದೆಯೋ | ಯಾ—ಯಾವುದು | ಮಧ್ಯಮಾ—ಮಧ್ಯಮ ದರ್ಜೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆಯೋ | ತಾಭಿಃ—ಅಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆಯೂ | ವೃತ್ತದತ್ಯೇ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಸು—ಅತಿಶಯವಾಗಿ | ಅವೀಃ—ರಕ್ಷಿಸು | ಉಗ್ರ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಮಹಾನ್—ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ನೀನು | ಏಭಿಃ—ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ | ವಾಚ್ಯಃ—ಈ ಅನ್ನಗಳಿಂದ | ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು (ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು).

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ಎಂದರೆ, ಅವು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದವಾಗಿರಲಿ, ಮಧ್ಯಮದರ್ಜೆಯುಳ್ಳವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಧಾರಣವಾದವಾಗಿರಲಿ, ಅವೆಲ್ಲಾ ರಕ್ಷಣೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಸಹ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸು. ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಮಹತ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ನೀನು ಭೋಗಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ಅನ್ನಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

English Translation.

Powerful Indra, with these (your protections), whether the protection be little, great, or middling, defend us for the destruction of our foes: supply us, fierce Indra, who are mighty, with those viands (that are needed).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಭಿಃ ಸ್ವೃಧೋ ಮಿಥತೀರರಿಷಣ್ಯನ್ಮ ಮಿತ್ರಸ್ಯ ವ್ಯಥಯಾ ಮನ್ಯುಮಿಂದ್ರ |
 ಅಭಿಃ ಶ್ವಾ ಅಭಿಯುಜೋ ವಿಷೂಚಿರಾರ್ಯಾಯ ವಿಶೋನ ತಾರೀ-
 ದಾಸೀಃ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಭಿಃ | ಸ್ವೃಧಃ | ಮಿಥತೀಃ | ಅರಿಷಣ್ಯನ್ | ಅಮಿತ್ರಸ್ಯ | ವ್ಯಥಯ | ಮನ್ಯುಂ | ಇಂದ್ರ |
 ಅಭಿಃ | ವಿಶ್ವಾಃ | ಅಭಿಯುಜಃ | ವಿಷೂಚೀಃ | ಅರ್ಯಾಯ | ವಿಶಃ | ಅವ | ತಾರೀಃ | ದಾಸೀಃ || ೨ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೇ ಇಂದ್ರ ಆಭಿರಸ್ಮದೀಯಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರ್ವಿಭಿಃ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಾನಿ ಹಿಂಸತೀಃ ಸ್ವೈಧೋಽಸ್ಮ-
ದೀಯಾಃ ಸೇನಾ ಅರಿಷಣ್ಯನ್ಮಹಿಂಸನ್ | ಪಾಲಯನ್ನಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಮಿತ್ರಸ್ಯ ಶತ್ರೋರ್ಮನ್ಯಂ
ಸಂಗ್ರಾಮಾದಿಷು ವಿದ್ಯಮಾನಂ ಕೋಪಂ ವ್ಯಥಯ | ನಾಶಯ | ಅಪಿ ಜಾಭಿಃ ಸ್ತುತಿಭಿರೇವಾಭಿಯು-
ಜೋಽಭಿಯೋಕ್ತೀರ್ವಿಷೂಚೀಃ ಸರ್ವತೋ ವಿದ್ಯಮಾನಾ ದಾಸೀಃ ಕರ್ಮಣಾಮಪಕ್ಷಪಯಿತ್ರೀರ್ವಿಶ್ವಾಃ
ಸರ್ವಾ ವಿಶಃ ಪ್ರಜಾ ಆರ್ಯಾಯ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಕೃತೇ ಯಜಮಾನಾಯಾವ ತಾರೀಃ | ವಿನಾಶಯ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ— ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಆಭಿಃ—ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತನಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ | ವಿಭುತೀಃ—
ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಲೂ | ಸ್ವೈಧಃ—ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು | ಅರಿಷಣ್ಯನ್—ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ |
ಅಮಿತ್ರಸ್ಯ—ಶತ್ರುವಿನ | ಮನ್ಯಂ—ಕ್ರೋಧವನ್ನು | ವ್ಯಥಯ—ನಾಶಪಡಿಸು | ಅಪಿಃ—ಈ ಸ್ತುತಿ
ಗಳಿಂದಲೇ (ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ) | ಅಭಿಯುಜಃ—ಎದುರುಬೀಳುವವರೂ | ವಿಷೂಚೀಃ—ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ
ಹರಡಿರುವವರೂ | ದಾಸೀಃ—ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವರೂ ಆದ | ವಿಶ್ವಾ ವಿಶಃ—ಸಕಲ ವಿರೋಧಿ
ಜನರನ್ನೂ | ಆರ್ಯಾಯ—ಯಜ್ಞ ಕರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ | ಅವ ತಾರೀಃ—ನಾಶಪಡಿಸು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಿತನಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಲೂ
ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬೇಡ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ ಶತ್ರುವಿನ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು. ಈ ಸ್ತುತಿಗಳ ಸಹಾಯ
ದಿಂದಲೇ ಎದುರುಬೀಳುವವರೂ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹರಡಿರುವವರೂ, ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಸಕಲ ವಿರೋಧಿ
ಜನರನ್ನೂ ಯಜ್ಞ ಕರ್ತನಾದ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸು.

English Translation.

(Induced) by these (praises), protecting our assailing host, baffle,
Indra, the wrath of the enemy : (induced) by them, overthrow, on the part
of the Arya, all the servile races everywhere abiding.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ಇಂದ್ರ ಜಾಮಯ ಉತ ಯೋಽಜಾಮಯೋರ್ವಾಚೀನಾಸೋ ವನುಷೋ
ಯುಯುಚ್ಛೀ |

ತ್ವಮೇಷಾಂ ವಿಧುರಾ ಶವಾಂಸಿ ಜಹಿ ವೃಷ್ಟ್ವಾನಿ ಕೃಣುಹಿ ಪರಾಚಃ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರ | ಜಾಮಯಃ | ಉತ | ಯೇ | ಅಜಾಮಯಃ | ಅರ್ವಾಚೀನಾಸಃ | ವನುಷಃ | ಯುಯುಜ್ರೇ |
 ತ್ವಂ | ಏಷಾಂ | ವಿಠುರಾ | ಶವಾಂಸಿ | ಜಹಿ | ವೃಷ್ಣಾನ್ನಿ | ಕೃಣುಹಿ | ಪರಾಚಃ || ೩ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಜಾಮಯೋ ಜ್ಞಾತಿರೂಪಾಃ ಸಂನಿಕೃತ್ವಾ ಯೇ ಶತ್ರುವಃ | ಉತಾಪಿ ಜಾಜಾಮಯೋ ದೂರದೇಶೇ ಸ್ಥಿತಾ ಯೇ ಶತ್ರುವೋರ್ವರ್ವಾಚೀನಾಸೋರ್ವಸ್ತದಭಿಮುಖಾ ವನುಷೋ ಹಿಂಸಂತೋ ಯುಯುಜ್ರೇ ಉದ್ಯುಕ್ತಾ ಭವಂತಿ ಏಷಾಮುಭಯವಿಧಾನಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಸಂಬಂಧೀನಿ ಶವಾಂಸಿ ಬಲಾನಿ ವಿಠುರಾ ವಿಠುರಾಣಿ ಹೀನಾನಿ ತ್ವಂ ಕುರ್ವಿತಿ ಶೇಷಃ | ತಥಾ ವೃಷ್ಣಾನ್ಯೇಷಾಂ ವೀರ್ಯಾಣಿ ಜಹಿ | ನಾಶಯ | ಕಿಂಚಿ ಪರಾಚಿ ಉಭಯವಿಧಾನ್ ಶತ್ರುನ್ವರಾಚಃ ಪರಾಜ್ಞುಪಾನ್ ಕೃಣುಹಿ | ಕುರು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಜಾಮಯಃ—ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಾಗಲಿ | ಉತ—ಅಥವಾ | ಅಜಾಮಯಃ—ಬಂಧುಗಳಲ್ಲದಿರಲಿ | ಯೇ—ಯಾವ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು | ಅರ್ವಾಚೀನಾಸಃ—ನಮಗೆ ಎದುರಬೀಳುವವರಾಗಿಯೂ | ವನುಷಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವರಾಗಿಯೂ | ಯುಯುಜ್ರೇ—ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರೋ | ಏಷಾಂ—ಇಂತಹ ಎರಡು ಗುಂಪಿನವರ | ಶವಾಂಸಿ—ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು | ವಿಠುರಾ—ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವಂತೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು (ಮಾಡು) | ವೃಷ್ಣಾನ್ನಿ—ಅವರ ವೀರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಜಹಿ—ನಾಶಪಡಿಸು | ಪರಾಚಃ—ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಾಜ್ಞುಪರಾಗುವಂತೆ | ಕೃಣುಹಿ—ಮಾಡು. .

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲದಿರಲಿ ಯಾವ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ನಮಗೆ ಎದುರು ಬಿಳುವವರಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವರಾಗಿಯೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರೋ ಇಂತಹ ಎರಡು ಗುಂಪಿನವರ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಅವರ ವೀರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾಶಪಡಿಸು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಾಜ್ಞುಪರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು.

English Translation.

Annihilate, Indra, the strength of those who, whether kinsmen or unrelated, present themselves before us, exerting themselves as adversaries: enfeeble their prowess, put them to flight.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಶೂರೋ ವಾ ಶೂರಂ ವನತೇ ಶರೀರೈಸ್ತನೂರುಚಾ ತುರುಷಿ ಯಶ್ಚಕ್ಷ್ಮೈತೇ |
ತೋಕೇ ವಾ ಗೋಷು ತನಯೇ ಯದಪ್ಸು ವಿ ಕ್ರಂದಸೀ ಉರ್ವರಾಸು
ಬ್ರವ್ಯತೇ || ೪ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಶೂರಃ | ವಾ | ಶೂರಂ | ವನತೇ | ಶರೀರೈಃ | ತನೂರುಚಾ | ತುರುಷಿ | ಯಶ್ | ಕ್ಷ್ಮೈತೇ ಇತಿ |
ತೋಕೇ | ವಾ | ಗೋಷು | ತನಯೇ | ಯಶ್ | ಅಪ್ಸು | ವಿ | ಕ್ರಂದಸೀ ಇತಿ | ಉರ್ವರಾಸು |
ಬ್ರವ್ಯತೇ ಇತಿ || ೪ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶೂರಸ್ತದನುಗೃಹೀತೋ ವೀರಃ ಶರೀರೈರಂಗೈಃ ಶೂರಂ ವಾ ವೀರಮಪಿ ವನತೇ | ಹಂತಿ | ವೇತ್ಯಯಮುಪೀತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ಯದ್ವಾ | ವೇತ್ಯನೇನ ವಿಕಲ್ಪಾಭಿಧಾಯಕೇನಾಶೂರೋ ವಾ ತ್ವದನುಗೃಹೀತಃ ಸನ್ ಶೂರಂ ವನತೇ | ಕದಾ ವನತ ಇತ್ಯೇತದಾಹ | ತನೂರುಚಾ ಶರೀರೇಣ ತೋಭಮಾನ್ ಶರಸ್ವರವಿರೋಧಿನೌ ತುರುಷಿ ಯುದ್ಧೇ ಯದ್ಯದಾ ಕ್ಷ್ಮೈತೇ ಸಂಗ್ರಾಮಂ ಕುರ್ವತೇ | ಯದ್ಯದಾ ಚ ತೋಕೇ ವಾ ಪುತ್ರನಿಮಿತ್ತೇ ವಾ ಗೋಷು ನಿಮಿತ್ತಭೂತಾಸು ವಾ ತನಯೇ ಪೌತ್ರೇ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ ವಾಪ್ಸುದಕೇಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷು ವೋರ್ವರಾಸು ಸರ್ವಸ್ಯಾಧ್ಯಾಸು ಭೂಮಿಷು ನಿಮಿತ್ತಾಸು ಕ್ರಂದಸೀ ಕ್ರಂದಮಾನಾವಾಕ್ಪ್ರೇಶಂಶೌ ವಿ ಬ್ರವ್ಯತೇ ವಿವದೇತೇ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಪುತ್ರಾದಿ-ಲಾಭಜಯಸ್ತದನುಗೃಹೀತಸ್ಯ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎತ್ತೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತನೂರುಚಾ—ತಮ್ಮ ಶರೀರಸೌಖ್ಯವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ವಿರೋಧ ಗುಂಪಿನವರು | ತುರುಷಿ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಯಶ್—ಯಾವಾಗ | ಕ್ಷ್ಮೈತೇ—ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವರೋ | ಯಶ್—ಯಾವಾಗ | ತೋಕೇ ವಾ—ಪುತ್ರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ | ಗೋಷು—ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ | ತನಯೇ—ಪೌತ್ರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ | ಅಪ್ಸು—ಉದಕನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ | ಉರ್ವರಾಸು—ಸಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಭೂಮಿಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ | ಕ್ರಂದಸೀ—ಕೋಪದ ಅರ್ಭಟೆದೊಡನೆ | ವಿ ಬ್ರವ್ಯತೇ—ಕಠಿಣವಾದ ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವರೋ (ಅಂತಹ ಸುದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ) | ಶೂರಃ—ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತನಾದ ಶೂರನು | ಶರೀರೈಃ—ತನ್ನ ಅಂಗಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಂದ | ಶೂರಂ ವಾ—ತನ್ನ ಶತ್ರುವು ಶೂರನಾದರೂ ಸಹ ಅವನನ್ನು | ವನತೇ—ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ತಮ್ಮ ಶರೀರಸೌಖ್ಯವದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ವಿರೋಧಗುಂಪಿನವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ, ಯಾವಾಗ ಪುತ್ರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಗೋನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಪೌತ್ರನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಉದಕನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಭೂನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಕೋಪದ ಅರ್ಭಟದೊಡನೆ ಕಠಿಣವಾದ ವಾಗ್ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವರೋ ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಅನುಗೃಹೀತನಾದ ಶೂರನು ತನ್ನ ದೇಹಬಲದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಶತ್ರುವು ಶೂರನಾದರೂ ಸಹ ಅವನನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

The hero, (favoured by you), assuredly slays the (hostile) hero by his bodily prowess, when, both excelling in personal strength, they strive together in conflict, or when, clamorous, they dispute for (the sake of) sons, of grandsons, of cattle, of water, of land.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಹಿ ತ್ವಾ ಶೂರೋ ನ ತುರೋ ನ ಧೃಷ್ಟ್ವನಃ ತ್ವಾ ಯೋಧೋ ಮನ್ಯ-
ಮಾನೋ ಯುಯೋಧ |

ಇಂದ್ರ ನಕಿಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತೇಷಾಂ ವಿಶ್ವಾ ಜಾತಾನ್ಯಭ್ಯಸಿ ತಾನಿ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಹಿ | ತ್ವಾ | ಶೂರಃ | ನಃ | ತುರಃ | ನ | ಧೃಷ್ಟ್ವಃ | ನ | ತ್ವಾ | ಯೋಧಃ | ಮನ್ಯಮಾನಃ | ಯು-
ಯೋಧ |

ಇಂದ್ರ | ನಕಿಃ | ತ್ವಾ | ಪ್ರತಿ | ಅಸ್ತಿ | ವಿಷಾಂ | ವಿಶ್ವಾ | ಜಾತಾನಿ | ಅಭಿ | ಅಸಿ | ತಾನಿ || ೫ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಾ ತ್ವಯಾ ಸಹ ಶೂರೋ ವಿಕ್ರಾಂತಜನೋ ನಹಿ ಯುಯೋಧ | ನ ಯುದ್ಧತೇ | ತಥಾ ತುರೋನ್ಯೇಷಾಂ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕೋನ್ಯತಸ್ತಯಾ ನ ಯುಯೋಧ | ಧೃಷ್ಟ್ವರ್ಧರ್ಷಕೋ

ನ ಯುಯೋಧ | ಮನ್ಯಮಾನೋ ಯುದ್ಧೇ ಕೃಧ್ಯನ್ ಯೋಧೋ ಭಟಸ್ತ್ವಾ ತ್ವಯಾ ನ ಯುಯೋಧ |
ದೇ ಇಂದ್ರ ಏಷಾಂ ಶೂರಾದೀನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕಶ್ಚನ ತ್ವಾ ತವ ನಕಃ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಿ | ಪ್ರತಿನಿಧಿರ್ನಾಸ್ತಿ | ವಿಶ್ವಾ
ವಿಶ್ವಾನಿ ಜಾತಾನಿ ಸ್ವಾದುರ್ಭೂತಾನಿ ತಾನಿ ಶೂರಾದೀನಿ ತ್ವಮುಚ್ಯಸಿ | ಅಭಿಭವಸಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನೊಡನೆ | ಶೂರಃ—ಯಾವ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ! ನಹಿ
ಯುಯೋಧ—ಯುದ್ಧಮಾಡಲಾರನು | ತುರಃ—ಯಾವ ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ ಶತ್ರುವೂ | ನ—ಎದುರಿಸ
ಲಾರನು | ಧೃಷ್ಟಾಃ—ಇತರರನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವವನೂ ಸಹ | ನ—ನಿನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರನು |
ಮನ್ಯಮಾನಃ—ಸ್ವಾಭಿಮಾನದೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ | ಯೋಧಃ—ಯಾವ ಭಟನೂ | ತ್ವಾ—ನಿನ್ನೊಡನೆ |
ನ—ಯುದ್ಧಮಾಡಲಾರನು ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏಷಾಂ—ಈ ಶೂರರ ನಡುವೆ | ತ್ವಾ—ನಿನಗೆ |
ನಕಃ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಿ—ಸಮಾನನಾದ ವೀರನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ | ವಿಶ್ವಾ—ಸಮಸ್ತವಾದವೂ | ಜಾತಾನಿ—ಉತ್ಪನ್ನ
ವಾದವೂ ಆದ | ತಾನಿ—ಅಂತಹ ವೀರ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಅಭ್ಯಸಿ—ನೀನು ಕೆಳಗಾಣಿಸುತ್ತೀಯೆ

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯಾವ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಾರನು ಯಾವ ವೇಗಗಾಮಿ
ಯಾದ ಶತ್ರುವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರನು. ಇತರರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವವನೂ ಸಹ
ನಿನ್ನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರನು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನದೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ಯಾವ ಭಟನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಾರನು.
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ಶೂರರ ನಡುವೆ ನಿನಗೆ ಸಮಾನನಾದ ವೀರನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ
ಸಮಸ್ತವೀರ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ನೀನೇ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದೀಯೆ.

English Translation.

But you (no one) resists, neither the hero, nor the fleet runner nor the resolute, nor the combatant confiding (in his valour); neither of these, Indra. is a match for you : you are superior to all these persons.

|| ಸಂಹಿತಾಶ್ಲೋಕ ||

ಸ ಪತ್ಯತ ಉಭಯೋರ್ವೃವ್ನಮಯೋರ್ಯದೇ ವೇಧಃ ಸಮಿಥೇ
ಹವಂತೇ |

ವೃತ್ರೇ ವಾ ಮಹೋ ನೃವತಿ ಕ್ಷಯೇ ವಾ ವ್ಯಚಸ್ವಂತಾ ಯದಿ ವಿತಂತಸ್ಯತೇ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ಸಃ | ಸತ್ಯತೇ | ಉಭಯೋಃ | ನೃವೃಂ | ಅಯೋಃ | ಯದಿ | ವೇಧಸಃ | ಸ್ವಇಥೇ | ಹವಂತೇ |
 ವೃತ್ತೇ | ನಾ | ಮಹಃ | ಸ್ವವತಿ | ಕ್ಷಯೇ | ನಾ | ವ್ಯಚಸ್ತಂತಾ | ಯದಿ | ವಿತಂತ್ಸ್ಯತೇ ಇತಿ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಯೋರನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಸ ಚನೋ ನೃವೃಂ ಧನಂ ಸತ್ಯತೇ | ಈಷ್ಟೇ |
 ಕಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಕ ಈಷ್ಟ ಇತ್ಯೇತದುಭಯಮಾಹ | ಯದಿ ಯಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ | ಯದೀತಿ ನಿಪಾತೋ
 ಯಸ್ಯಾರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ಸಮಿಥೇ ಯಜ್ಞೇ ವೇಧಸಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ವಿಧಾತಾರ ಬುಕ್ಕಿಣೋ ಹವಂತೇ
 ಇಂದ್ರಂ ಸ್ತುವಂತಿ ಸ ಈಷ್ಟ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಮಹೋ ಮಹತಿ ಪ್ರಭೂತೇ ವೃತ್ತೇ ನಾ ನಿರೋಧೇ
 ನಿಮಿತ್ತೇ ನಾ ನೃವತಿ ಪರಿಚಾರಕಮನುಷ್ಯಯುಕ್ತೇ ಕ್ಷಯೇ ನಾ ಗೃಹನಿಮಿತ್ತೇ ನಾ ವ್ಯಚಸ್ತಂತಾ ಯದಿ
 ಯೌ ಜನೌ | ಯದೀತಿ ಯಾವಿತ್ಯರ್ಥೇ ವರ್ತತೇ | ವಿತಂತ್ಸ್ಯತೇ ವಿಯುಧ್ಯೇತೇ ತಯೋರ್ಮಧ್ಯೆ ಇತಿ
 ಸಂಬಂಧಃ | ತಸೇರಸಕ್ತಯಕರ್ಮಣೋ ವಿಪೂರ್ವಾದ್ವಿತಂತಸ್ಯತೇ ಇತಿ ಭವತಿ | ಯದ್ವಾ | ತಂತಸ
 ಇತಿ ಧಾತುಃ ಕಂಡ್ವಾದಿಸು ಸತ್ಯತೇ ತಸ್ಮಾದಿದಂ ರೂಪಮಿತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಹಃ—ಮಹತ್ತಾದ | ವೃತ್ತೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ನೃವತಿ—ಭೃತ್ಯಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ |
 ಕ್ಷಯೇ ನಾ—ಗೃಹನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ | ಯದಿ—ಯಾವ ಎರಡು ವಿರೋಧಗುಂಪಿನವರು | ವ್ಯಚಸ್ತಂತಾ—
 ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸೋಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ | ವಿತಂತ್ಸ್ಯತೇ—ಹೋರಾಡುವರೋ | ಅಯೋಃ
 ಉಭಯೋಃ—ಈ ಎರಡು ಗುಂಪಿನವರಲ್ಲಿ | ಯದಿ—ಯಾವ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ | ಸಮಿಥೇ—ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ |
 ವೇಧಸಃ—ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು | ಹವಂತೇ—ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ | ಸಃ—ಅವನು ಮಾತ್ರ | ನೃವೃಂ—
 ಧನವನ್ನು | ಸತ್ಯತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಮಹತ್ತಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೃತ್ಯಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಗೃಹನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಯಾವ
 ಎರಡು ವಿರೋಧಗುಂಪಿನವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸೋಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಹೋರಾಡುವರೋ ಈ ಎರಡು
 ಗುಂಪಿನವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ ಅವನು ಮಾತ್ರ
 ಧನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Of both these (disputants), that one acquires wealth whose priests
 invoke (Indra) at the sacrifice, whether they contend emulous for (the
 overthrow of) a powerful enemy, or for a dwelling peopled with dependants.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಅಥ ಸ್ವಾ ತೇ ಚರ್ಷಣಯೋ ಯದೇಜಾನಿಂದ್ರ ತ್ರಾತೋತ ಭವಾ
ವರೂತಾ |

ಅಸ್ವಾಕಾಸೋ ಯೇ ನೈತಮಾಸೋ ಅರ್ಯ ಇಂದ್ರ ಸೂರಯೋ ದಧಿರೇ
ಪುರೋ ನಃ || ೭ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಥ | ಸ್ವ | ತೇ | ಚರ್ಷಣಯೋ | ಯತ್ | ಏಜಾನ್ | ಇಂದ್ರ | ತ್ರಾತಾ | ಉತ | ಭವ | ವರೂತಾ |

ಅಸ್ವಾಕಾಸಃ | ಯೇ | ನೈತಮಾಸಃ | ಅರ್ಯಃ | ಇಂದ್ರ | ಸೂರಯಃ | ದಧಿರೇ | ಪುರಃ | ನಃ || ೭ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಥ ಸ್ವಾಪಿ ಚೇ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯಾಕ್ಷರ್ಷಣಯಃ ಪುರುಷಾ ಯದ್ಯದೈಜಾನ್
ಏಜೇಯುರ್ಭೀಶ್ಯಾ ಕಂಪೇಯುಃ ತ್ವಂ ತೇಷಾಂ ತ್ರಾತಾ ಪಾಲಕೋ ಭವ | ಉತಾಪಿ ಚ ವರೂತಾ
ಸಂಭಕ್ತಾ ಭವ | ಅಸ್ವಾಕಾಸೋಽಸ್ಮದೀಯಾ ನೈತಮಾಸೋ ನೇತೃತಮಾ ಯೇ ಮನುಷ್ಯಾ ಹೇ ಇಂದ್ರ
ತ್ವಾಮಯೋಽರಯೋ | ಪೌಪಯಿತಾರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತೇಷಾಂ ತ್ರಾತಾ ಭವ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸೂರಯೋ
ಯೇ ಸ್ತೋತಾರೋ ನೋಽಸ್ಮಾನ್ನರೋ ದಧಿರೇ ಪುರಕ್ಕೆ ಕ್ರಿರೇ ತೇಷಾಂ ಚ ತ್ರಾತಾ ಭವೇತಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಥ ಸ್ವ—ಆಮದರಿಂದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ | ಚರ್ಷ
ಣಯಃ—ಮಾನವರು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ | ಏಜಾನ್—ಕಂಪಿಸುವರೋ | ತ್ರಾತಾ—(ಅವರಿಗೆ) ರಕ್ಷಕ
ನಾಗಿ | ಭವ—ಆಗು | ಉತ—ಮತ್ತು | ವರೂತಾ—ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗು | ಅಸ್ವಾಕಾಸಃ—
ನಮ್ಮಂತಹ | ನೈತಮಾಸಃ—ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಾನವರಲ್ಲಿ | ಯೇ—ಯಾರು | ಅರ್ಯಃ—ನಿನ್ನನ್ನು
ಸವಾಪಿಸುವರೋ (ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು) | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸೂರಯಃ—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು |
ನಃ—ನಮ್ಮನ್ನು | ಪುರಃ ದಧಿರೇ—ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವರೋ (ಅವರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸು).

|| ಛಾಂದೋ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಮಾನವರು ಯಾವಾಗ ಕಂಪಿಸುವರೋ ಆಗ ಅವರ ಭಯವನ್ನು
ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನಾಗಿರು, ನಮ್ಮಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ
ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ನಿನ್ನನ್ನು ಸವಾಪಿಸುವರೋ ಅವರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು
ನಮ್ಮನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸು.

English Translation.

Therefore, Indra, when your people tremble (with fear), protect them; be to them a defender: may those who are our chief leaders be enjoyers (of your favour), as well as those (your) worshippers who have placed us foremost (to perform the sacrifice).

|| ಸಂಹಿತಾಠಃ ||

ಅನು ತೇ ದಾಯಿ ಮಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಯ ಸತ್ರಾ ತೇ ವಿಶ್ವಮನು ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ |
 ಅನು ಕ್ಷತ್ರಮನು ಸಹೋ ಯಜತ್ರೇಂದ್ರ ದೇವೇಭಿರನು ತೇ ಸೃಷಹ್ಯೇ ||೮||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅನು | ತೇ | ದಾಯಿ | ಮಹೇ | ಇಂದ್ರಿಯಾಯ | ಸತ್ರಾ | ತೇ | ವಿಶ್ವಂ | ಅನು | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ |
 ಅನು | ಕ್ಷತ್ರಂ | ಅನು | ಸಹಃ | ಯಜತ್ರ | ಇಂದ್ರ | ದೇವೇಭಿಃ | ಅನು | ತೇ | ಸೃಷಹ್ಯೇ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಸಾಕಮೇಧೇಷು ಮಾಹೇಂದ್ರ್ಯಾಮಿಷ್ಟಾವಿಂದ್ರ್ಯ ಸೃತ್ರಘ್ನೋ ಯಾಜ್ಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ |
 ಅನು ತೇ ದಾಯಿ ಮಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಯ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಸ್ಥವಿಷಾ ವಾವೃಧಾನಃ | ಅ. ೨-೧೮ | ಇತಿ ||
 ಅನುಕ್ರೀನಾನ್ಮೋಕಾಹೇ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಏವೈವ ಸೂಕ್ತಮುಖೀಯಾ | ಸೂಕ್ರಿತಂ ಚ | ಅನು ತೇ ದಾಯಿ
 ಮಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಯ ಕಘೋ ನು ತೇ ಪರಿ ಚರಾಣಿ ವಿದ್ವಾನಿತಿ ದ್ವೇ | ಅ. ೯-೫ | ಇತಿ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಮಹೇ ಮಹತೇ ತೇ ತುಭ್ಯಮಿಂದ್ರಿಯಾಯೈಶ್ವರ್ಯಾರ್ಥಮನು ದಾಯಿ |
 ಅನ್ನದಾಯಿ | ಅನುದೀಯತೇ ಸ್ತು | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ ವೃತ್ರವಧೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ವಿಶ್ವಂ ಸಮಸ್ತಂ
 ಸತ್ರಾ ಸತ್ಯಮನು ದಾಯಿ | ಕೈಃ ಕಿಮನುದಾಯಿಗಾತಿ ತದ್ಬಲಯಮಾಹ | ಯೇನ ವಿಶ್ವಂ ಬಿಭರ್ತಿ
 ತತ್ಕ್ಷತ್ರಂ ಬಲಮನು ದಾಯಿ | ಯೇನ ಶತ್ರುನಭಿಭವತಿ | ತದ್ಬಲನಿಮಿಷ್ಠಂ ಸಹೋ ಬಲಮನು
 ದಾಯಿ | ಹೇ ಯಜತ್ರ ಯಜನೀಯೇಂದ್ರ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ಸೃಷಹ್ಯೇ ಯುದ್ಧೇ ದೇವೇಭಿಃ ಸರ್ವೈರ್ವೇದೈಃ-
 ರೇತತ್ಸರ್ವಮನು ದಾಯಿ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಮಹೇ—ಮಹಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ | ತೇ—ನಿನಗೆ | ಇಂದ್ರಿಯಾಯ—ಸಕಲ
 ಐಶ್ವರ್ಯಗಳೂ | ಅನು ದಾಯಿ—ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿವೆ | ವೃತ್ರಹತ್ಯೇ—ಶತ್ರುನಾಶಕ್ಕಾಗಿ | ತೇ—

ನಿನಗೆ | ವಿಶ್ವಂ—ಸಮಸ್ತವಾದ | ಸತ್ತಾ—ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವೂ | ಅನು—ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ | ಫಲತ್ರಂ—
ಲೋಕಪಾಲಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಹ | ಅನು—ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ | ಸಹಃ—ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಬಲವೂ ಸಹ |
ಅನು—ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ | ಯಜತ್ರ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನಗೆ |
ನೃಪಹ್ಯೇ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ದೇವೇಭಿಃ—ದೇವತೆಗಳಿಂದ | ಅನು—(ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ) ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ ಮಹತ್ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ನಿನಗೆ ಸಕಲ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳೂ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿವೆ. ಶತ್ರುನಾಶಕ್ಕಾಗಿ
ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಸಕಲ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವೂ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಲೋಕಪಾಲಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯೂ ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಬಲವೂ
ನಿನಗೇ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳೂ
ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟವೆ.

English Translation.

All (power) has been successively conceded verily to you, Indra, who
are mighty, for the destruction of the foe: suitable vigour, suitable strength
in battle (has been given) to you, adorable Indra, by the goods.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸಾಕಮೇಧಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಹೇಂದ್ರ ದೇವತೆಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಇಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ರನನ್ನು ಇಂದ್ರನನ್ನು
ದ್ವೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅನು ತೇ ದಾಯಿ ಎಂಬ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಯಾಜ್ಞಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು
ಆಶ್ವಲಾಯನಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅನು ತೇ ದಾಯಿ ಮಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಯ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ದೇವಿಷಾ ವಾವ್ಯಧಾನಃ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೧೮) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಅನುಕ್ರೀ ಎಂಬ ಏಕಾಹಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ
ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಕನ್ನು ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರಾರಂಭಮಂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ
ಶ್ರೌತಸೂತ್ರದ—ಅನು ತೇ ದಾಯಿ ಮಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಯ ಕಘೋ ನು ತೇ ಪರಿ ಚರಾಣಿ ವಿದ್ವಾಸಿತಿ ದ್ವೇ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಆ. ೨-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏವಾ ನಃ ಸ್ಪೃಧಃ ಸಮಜಾ ಸಮಸ್ತ್ವಿಂದ್ರ ರಾರಂಧಿ ಮಿಥತೀರದೇವೀಃ |

ವಿದ್ಯಾಮ ವಸ್ತೋರವಸಾ ಗೃಣಂತೋ ಭರದ್ವಾಜಾ ಉತ ತ ಇಂದ್ರ
ನೂನಂ || ೯ ||

|| ಪದಸಾಠಃ ||

ಏವ | ನಃ | ಸ್ವೃಧಃ | ಸಂ | ಅಜ | ಸಮತ್ಯಸು | ಇಂದ್ರ | ರರಂಧಿ | ಮಿಥತೀಃ | ಅದೇವೀಃ |

ವಿದ್ಯಾಮು | ವಸೋಃ | ಅವಸಾ | ಗೃಣಂತಃ | ಭರತ್ಯವಾಜಾಃ | ಉತ | ತೇ | ಇಂದ್ರ | ನೂನಂ || ೯ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಏವೈವಂ ಸ್ತುತಸ್ತಂ ನೋಽಸ್ಮದೀಯಾಃ ಸ್ವೃಧಃ ಶತ್ರುಸೇನಾಃ ಸಮತ್ಸು ಸಂಗ್ರಾಮೇಷು ಸಮಜ | ಶತ್ರುವಧಾರ್ಥಂ ಪ್ರೇರಯ | ಕಿಂಚಿ ಮಿಥತೀರ್ಹಿಂಸತೀರದೇವೀರಾಸುರೀಃ ಸೇನಾ ರರಂಧಿ | ಅಸ್ಮದರ್ಥಂ ವಶೀಕುರು | ಉತಾಪಿ ಚಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ಗೃಣಂತಸ್ತಾಂ ಸ್ತುತಂತೋ ಭರದ್ವಾಜಾ ವಯಮವಸಾನ್ನೇನ ಸಹ ವಸೋರ್ವಾಸಸ್ಯ | ನಿವಾಸಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ನೂನಮವತ್ಯಂ ವಿದ್ಯಾಮು | ಅಭೇಮಹಿ ||

|| ಶ್ರುತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಏವ—ಈ ರೀತಿ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು | ನಃ—ನಮ್ಮ | ಸ್ವೃಧಃ—(ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ) ಹೋರಾಡುವ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು | ಸಮತ್ಸು—ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ | ಸಮಜ—ಹುದುಂಬಿಸು | ಮಿಥತೀಃ—ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ | ಅದೇವೀಃ—ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು | ರರಂಧಿ—ನಾಶಪಡಿಸು (ನಮಗೆ) ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು | ಉತ—ಮತ್ತು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಗೃಣಂತಃ—ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವರೂ | ಭರದ್ವಾಜಾಃ—ಭರದ್ವಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆದ ನಾವು | ಅವಸಾ—ಅನ್ನಸಂಪತ್ತಿ ನಿಂದ ಕೂಡಿದ | ವಸೋಃ—ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು | ನೂನಂ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ | ವಿದ್ಯಾಮು—ಹೊಂದು ವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾಷ್ಯಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಈ ರೀತಿ ಸ್ತುತನಾದ ನೀನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಂಬಿಸು. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸು. ಅಥವಾ ನಮಗೆ ವಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸತಕ್ಕವರೂ, ಭರದ್ವಾಜನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆದ ನಾವು ಅನ್ನಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

So (glorified by us), Indra, animate us (to overcome) our enemies in battle : overthrow our impious, malevolent (foes), and may we Bharadwajas, praising you, assuredly possess habitations, with (abundant) food.

ಇಷ್ಟತ್ತಾರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಶ್ರುಧೀ ನ ಇಂದ್ರೇತ್ಯಷ್ಟಚ್ಚೇಂ ತೈತೀಯಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ ತ್ರೈಷ್ಟುಭನ್ಯಂದ್ರಂ ।
ತಥಾ ಚಾನುಕ್ರಮ್ಯತೇ । ಶ್ರುಧೀ ನೋಽಽಪ್ಯಾವಿತಿ । ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ॥

ಅನುವಾದವು—ಶ್ರುಧೀ ನ ಇಂದ್ರ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಸೂಕ್ತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವುವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು ; ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು ; ತ್ರೈಷ್ಟುರ್ ಭಂದಸ್ಸು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಶ್ರುಧೀ ನೋಽಽಪ್ಯಾವಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೨೬

ಮಂಡಲ—೬ ॥ ಅನುವಾಕ—೩ ॥ ಸೂಕ್ತ—೨೬ ॥

ಅಷ್ಟಕ—೪ ॥ ಅಧ್ಯಾಯ—೬ ॥ ವರ್ಗ—೨೧, ೨೨ ॥

॥ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯಂಶೈ—೮ ॥

। ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ।

। ದೇವತಾ—ಇಂದ್ರಃ ।

। ಛಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ।

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಶ್ರುಧೀ ನ ಇಂದ್ರ ಹ್ವಯಾಮಸಿ ತ್ವಾ ಮಹೋ ವಾಚಸ್ಯ ಸಾತೌ ನಾವ್ಯ-
ಷ್ಣಾಣಾಃ ।

ಸಂ ಯದ್ವಿಶೋಽಯಂತ ಶೂರಸಾತಾ ಉಗ್ರಂ ನೋಽವಃಪಾರ್ಯೇ
ಅಹನ್ದಾಃ ॥ ೧ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ।

ಶ್ರುಧಿ | ನಃ | ಇಂದ್ರ | ಹ್ವಯಾಮಸಿ | ತ್ವಾ | ಮಹಃ | ವಾಚಸ್ಯ | ಸಾತೌ | ವ್ಯವ್ಯಷ್ಣಾಣಾಃ |

ಸಂ | ಯತ್ | ವಿಶಃ | ಅಯಂತ | ಶೂರಸಾತೌ | ಉಗ್ರಂ | ನಃ | ಅವಃ | ಪಾರ್ಯೇ | ಅಹನ್ | ದಾಃ ॥

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಇಂದ್ರ ವ್ಯವ್ಯಷ್ಣಾಣಾಃ ಸೋಮೈಸ್ತಾಂ ಸಿಂಚಿತೋ ವಯಂ ಸೋತಾರೋ ಮಹೋ ಮಹತೋ ವಾಚಸ್ಯಾನ್ನೈಸ್ಯ ಸಾತೌ ಲಾಭಾರ್ಥಂ ತ್ವಾ ತ್ವಾಂ ಹ್ವಯಾಮಸಿ | ಅಹ್ವಯಾಮಃ | ಹೇ ಇಂದ್ರ

ತ್ವಂ ನೋತ್ಯಸ್ಮಾಕಂ ತದಾಹ್ವಾನಂ ಶ್ರುಧಿ | ಕೃಣು | ಯದ್ಯದಾ ವಿಶೋ ಜನಾಃ ಶೂರಸಾತ್ಯೌ ಯುದ್ಧೇ
ಸಮಯಂತ ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ ತದಾ ಸಾರ್ಯೇತಂತಿಮೇತ್ಯಹನ್ನಹನಿ ದಿವಸೇ ನೋತ್ಯಸ್ಮಭ್ಯಮುಗ್ರಮುದ್ಗೋ-
ರ್ಣಮವೋ ರಕ್ಷಣಂ ದಾಃ | ಅದಾಃ | ಪ್ರಯಚ್ಛೆ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ವನ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳು—ಸೋಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ನಾವು | ಮಹಾ—ಮಹತ್ವಾದ |
ವಾಚಸ್ಯ—ಅನ್ನದ | ಸಾತ್ಯೌ—ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ | ತ್ಯಾ—ನಿನ್ನನ್ನು | ಹ್ಯಯಾಮಸಿ—ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ |
ನಃ—ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು | ಶ್ರುಧಿ—ಕೇಳು | ಸಾರೀ ಅಹನ್—ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ | ಯಾತ್—ಯಾವಾಗ |
ವಿಶಃ—ಜನರು | ಶೂರಸಾತ್ಯೌ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಸಂ ಅಯಂತೆ—ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರುವರೋ (ಆಗ) | ನಃ—ನಮಗೆ |
ಉಗ್ರಂ—ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು | ಅವಃ—ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ | ದಾಃ—ಒದಗಿಸು.

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸೋಮವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ನಾವು ಮಹತ್ವಾದ ಅನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ಕರೆಯುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳು. ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಜನರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ
ಸೇರುವರೋ ಆಗ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸು.

English Translation.

Hear us, Indra, when, offering libations, we call upon you for
obtaining abundant food : grant us decided protection when on a future day
men are assembling for battle.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ತ್ವಾಂ ವಾಜೀ ಹವತೇ ವಾಜಿನೇಯೋ ಮಹೋ ವಾಚಸ್ಯ ಗಧ್ಯಸ್ಯ ಸಾತ್ಯೌ |
ತ್ವಾಂ ವೃತ್ರೇಷು ದ್ವೈ ಸತ್ಪತಿಂ ತರುತ್ರಂ ತ್ವಾಂ ಚಿಷ್ಟೇ ಮುಷ್ಟ್ರಹಾ ಗೋಷು
ಯುಧ್ಯನ್ || ೨ ||

| ಪದವಾಕ್ಯ |

ತ್ವಾಂ | ವಾಜೀ | ಹವತೇ | ವಾಜಿನೇಯಃ | ಮಹಃ | ವಾಚಸ್ಯ | ಗಧ್ಯಸ್ಯ | ಸಾತ್ಯೌ |
ತ್ವಾಂ | ವೃತ್ರೇಷು | ಇಂದ್ರ | ಸತ್ಪತಿಂ | ತರುತ್ರಂ | ತ್ವಾಂ | ಚಿಷ್ಟೇ | ಮುಷ್ಟ್ರಹಾ | ಗೋಷು |
ಯುಧ್ಯನ್ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ವಾಜೀ ಹವಿರ್ಲಕ್ಷಣಾನ್ನವಾನಾಜಿನೇಯೋ ವಾಜಿನಾಃ ಪುತ್ರೋ ಭರದ್ವಾಜೋ ಹೇ ಇಂದ್ರ
ತ್ವಾಂ ಗರ್ಭಸ್ಯ ಸರ್ವೈಃ ಪ್ರಾಸ್ಯಸ್ಯ ಮಹೋ ಮಹತೋ ವಾಜಸ್ಯಾನ್ನಸ್ಯ ಸಾತೌ ಲಾಭೇ ನಿಮಿತ್ತೇ
ಹವತೇ | ಸ್ತುತಿ | ಅಹಿ ಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ಸತ್ತತಿಂ ಸಜ್ಜನಾನಾಂ ಸಾಲಕಂ ತರುತ್ರಂ ದುರ್ಜನಾನಾಂ
ತಾರಕಂ ತ್ವಾಂ ವೃತ್ರೇಷೂಪದ್ರವೇಷು ನಿಮಿತ್ತೇಷು ಭರದ್ವಾಜೇ ಹವತೇ | ಮುಷ್ಠಿಹಾ ಮುಷ್ಠಿಬಲೇನ
ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಂತಾ ಗೋಷು ನಿಮಿತ್ತಭೂತಾಸು ಯುಧ್ಯನ್ ಶತ್ರುಭಿಃ ಸಹ ಯುದ್ಧಂ ಕುರ್ವನ್
ಭರದ್ವಾಜಸ್ತಾಂ ಚಷ್ಟೇ ಸತ್ಯತಿ | ಪ್ರತಿಸಾಲಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ವಾಜೀ--ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವಂತನೂ | ವಾಜಿನೇಯಃ--ವಾಜಿನೀ
ಎಂಬುವಳ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನು | ತ್ವಾಂ--ನಿನ್ನನ್ನು | ಗರ್ಭಸ್ಯ--ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅರ್ಪಿಸುವುದಾದೂ |
ಮಹಃ--ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ | ವಾಜಸ್ಯ--ಅನ್ನದ | ಸಾತೌ--ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ | ಹವತೇ--ಸ್ತುತಿಸು
ತ್ತಾನೆ (ಮತ್ತು) | ಇಂದ್ರ--ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಸತ್ತತಿಂ--ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ | ತರುತ್ರಂ--ದುರ್ಜನರನ್ನು
ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವನೂ ಆದ | ತ್ವಾಂ--ನಿನ್ನನ್ನು | ವೃತ್ರೇಷು--ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಮುಷ್ಠಿಹಾ--
ಮುಷ್ಠಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೂ | ಗೋಷು ಯುಧ್ಯನ್--ಗೋವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯುದ್ಧ
ಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನು | ತ್ವಾಂ--ನಿನ್ನನ್ನು | ಚಷ್ಟೇ--ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾಷಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಹವಿಸ್ಸಿನ ರೂಪದ ಅನ್ನವಂತನೂ ವಾಜಿನೀ ಎಂಬುವಳ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಭರದ್ವಾಜನು
ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಅರ್ಪಿಸುವುದಾದೂ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ಅನ್ನದ ಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಸಜ್ಜನರ ಪಾಲಕನೂ, ದುರ್ಜನರನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವನೂ ಆದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶತ್ರುನಾಶಕವಾದ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಷ್ಠಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೂ ಗೋವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವನೂ ಆದ
ಭರದ್ವಾಜನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

English Translation. -

The son of Vajini (Bharadwaja), offering (sacrificial) viands, invokes you for (the sake of) acquiring obtainable and abundant food : (he invokes) you, Indra, the preserver of the good, the defender (from the wicked), when enemies (assail him) : he depends upon you when, lifting up his fist, he is fighting for (his) cattle.

•••••

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಕವಿಂ ಚೋದಯೋರ್ಕಸಾತ್ೌ ತ್ವಂ ಕುತ್ಸಾಯ ಶುಷ್ಣಂ ದಾಶುಷೇ
ವರ್ಕ |

ತ್ವಂ ತಿರೋ ಅಮುರ್ಮಣಃ ಪರಾಹನ್ನ ತಿಥಿಗ್ವಾಯ ಶಂಸ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯನ್ || ೩ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಕವಿಂ | ಚೋದಯಃ | ಅರ್ಕಸಾತ್ೌ | ತ್ವಂ | ಕುತ್ಸಾಯ | ಶುಷ್ಣಂ | ದಾಶುಷೇ | ವರ್ಕ |

ತ್ವಂ | ತಿರಃ | ಅಮುರ್ಮಣಃ | ಪರಾ | ಅಹನ್ | ಅತಿಥಿಗ್ವಾಯ | ಶಂಸ್ಯಂ | ಕರಿಷ್ಯನ್ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಮರ್ಕಸಾತಾವನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥಂ ಕವಿಂ ಭಾರ್ಗವಮ್ನುಷಿಂ ಚೋದಯಃ | ಅಚೋದಯಃ | ಪ್ರೇರಯ | ಕಿಂಚ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ದಾಶುಷೇ ಹವಿಸ್ಪತ್ತವತೇ ಕುತ್ಸಾಯ ಶುಷ್ಣಮಸುರಂ ವರ್ಕ | ಛೇದಿತನಾನಸಿ || ವರ್ಗತಿ ವ್ಯಾಕ್ರೇಶ್ವೇದನಾರ್ಥಸ್ಯ ಲುಚ್ಛ ರೂಪಂ || ತಥಾ ತ್ವಮತಿಥಿಗ್ವಾಯಾತಿಥೀನಾಮಭಿಗಂತ್ರೇ ದಿವೋದಾಸಾಯ ಶಂಸ್ಯಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ ಸುಖಂ ಕರಿಷ್ಯನ್ ಅಮುರ್ಮಣೋ ಮುರ್ಮಣೀನಮಾತ್ಮಾನಂ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಶಂಬರಸ್ಯ ತಿರಃ ಶೀರ್ಷಂ ಪರಾಹನ್ | ಅವಧೀಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅರ್ಕಸಾತ್ೌ—ಅನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ | ಕವಿಂ—ಭಾರ್ಗವ ಋಷಿಯನ್ನು | ಚೋದಯಃ—ಹುರುಂಬಿಸಿದೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ದಾಶುಷೇ—ಹವಿಸ್ಪನ್ನ ಸಿರಿಸಿದೆ | ಕುತ್ಸಾಯ—ಕುತ್ತನಿಗೋಸ್ಕರ | ಶುಷ್ಣಂ—ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ವರ್ಕ—ಛೇದಿಸಿದೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಅತಿಥಿಗ್ವಾಯ—ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ | ಶಂಸ್ಯಂ—ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸುಖವನ್ನು | ಕರಿಷ್ಯನ್—ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದಿಚ್ಛಿಸಿ | ಅಮುರ್ಮಣಃ—ತಾನು ಅಪ್ರತಿಹತನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಂಬರಾಸುರನ | ತಿರಃ—ತಿರಸ್ಸನ್ನು | ಪರಾಹನ್—ಕತ್ತರಿಸಿದೆ.

|| ಛಾಂದೋಃ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಅನ್ನ ಲಾಭಾರ್ಥವಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಗವ ಋಷಿಯನ್ನು ಹುರುಂಬಿಸಿದೆ. ಹವಿಸ್ಪನ್ನ ಸಿರಿಸಿದೆ ಕುತ್ತನಿಗಾಗಿ ಶುಷ್ಣನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಛೇದಿಸಿದೆ. ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿ ತಾನು ಅಪ್ರತಿಹತನೆಂಬ ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಂಬರಾಸುರನ ತಿರಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದೆ.

English Translation.

You have animated the sage with (the hope of) obtaining food : you have cut to pieces Sushna for Kutsa, the donor of the oblation : you have struck off the head (of Sambara), imagining himself invulnerable, intending to give pleasure to Atithigvan.

। ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ।

ಕುತ್ಸನ ವಿಷಯವನ್ನು ಇದೇ ಭಾಗದ 694-696 ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶುಷ್ಣ-636 ಮತ್ತು 724 ನೆಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದಿವೋದಾಸ-ಭಾಗ 9 ಪುಟ 467 ರಲ್ಲಿಯೂ, ಶಂಬರ ಇದೇ ಭಾಗದ 687 ಮತ್ತು ಭಾಗ 5-694 ; 8-274 ; 10-550 ರಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ತ್ವಂ ರಥಂ ಪ್ರ ಭರೋ ಯೋಧಮೃಷ್ಟನಾವೋ ಯುಧ್ಯಂತಂ ವೃಷಭಂ
ದಶದ್ಯುಂ ।

ತ್ವಂ ತುಗ್ರಂ ನೇತಸನೇ ಸಚಾಹ್ವನ್ವಂ ತುಜಿಂ ಗ್ರಣಂತಮಿಂದ್ರ ತೂತೋಃ ॥

। ಪದಪಾಠಃ ।

ತ್ವಂ | ರಥಂ | ಪ್ರ | ಭರಃ | ಯೋಧಂ | ಋಷ್ಣಂ | ಅವಃ | ಯುಧ್ಯಂತಂ | ವೃಷಭಂ | ದಶದ್ಯುಂ |
ತ್ವಂ | ತುಗ್ರಂ | ನೇತಸನೇ | ಸಚಾ | ಹ್ವನ್ | ತ್ವಂ | ತುಜಿಂ | ಗ್ರಣಂತಂ | ಇಂದ್ರ | ತೂತೋರಿತಿ
ತೂತೋಃ || ೪ ||

॥ ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ॥

ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ವೃಷಭಸಂಜ್ಞಕಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ಯೋಧಂ ಯುದ್ಧಸಾಧನಮೃಷ್ಟಂ ಮಹಾಂತಂ ರಥಂ ಪ್ರ ಭರಃ | ಪ್ರಾಪಯಃ | ಅಸಿ ಚ ಯುಧ್ಯಂತಂ ತಶ್ಚೈಭಿಃ ಸಹ ಯುದ್ಧಂ ಕುರ್ವಂತಂ ದಶದ್ಯುಂ ದಶ ದಿವಸಾ ಯುಧ್ಯತೋ ಯಸ್ಯ ಗತಾಸ್ತಂ ವೃಷಭಮೇತದಾಖ್ಯಂ ರಾಜಾನಮಾವಃ | ಯುದ್ಧಾದ್ಧು-
ಸಲಃ | ಕಿಂಚಿ ತ್ವಂ ನೇತಸವ ಏತನ್ನಮ್ಮೇ ರಾಜ್ಞೇ ಸಚಾ ಸಹಾಯಭೂತಃ ಸನ್ ತುಗ್ರಮಸುರಮಹನ್ | ಹತವಾನಸಿ | ನೇತಸನಾಮ ಕಶ್ಚಿದಸುರಃ | ಅಶ್ರೈ ತಸ್ಯಾದನೋಽಸಾವುಚ್ಯತೇ | ಯದ್ವಾ | ನೇತಸವ ಇತಿ ತ್ವತೀಯಾರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೇ | ನೇತಸನಾಸುರೇಣ ಸಹಿತಂ ತುಗ್ರಂ ಹತವಾನಸಿ | ತಥಾ ಚ

ಮಂತ್ರಾಂತರೇ ಶ್ರೂಯತೇ | ಅಹಂ ಸಿತೇವ ವೇತಸೂರಭಿಷ್ಟಯೇ ತುಗ್ರಂ ಕುತ್ಸಾಯ ಸ್ತದಿಭಂ ಚ
ರಂಭಯಂ | ಋಗ್ವೇ. ೧೦-೪೯-೪ | ಇತಿ || ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಗೃಣಂತಂ ತ್ವಾಂ ಸ್ತುವಂತಂ ತುಜಮೇ-
ತದಾಖ್ಯಂ ರಾಜಾಸಂ ತೂತೋಃ | ಅವರ್ಧಯಾಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

(ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ತ್ವಂ—ನೀನು | ಯೋಧಂ—ಯುದ್ಧಸಾಧನವಾದುದೂ | ಋಷ್ಯಂ—ಮಹತ್ತಾ
ದುದೂ ಆದ | ರಥಂ—ರಥವನ್ನು | ಸ್ತು ಭರಣಿ—(ವೃಷಭನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ) ಒದಗಿಸಿದೆ | ದಶದ್ಯುಂ—ಹತ್ತು
ದಿನಗಳ ಕಾಲ | ಯುದ್ಧಂತಂ—ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ | ವೃಷಭಂ—ಅದೇ ವೃಷಭನನ್ನು | ಅವೇ—
ರಕ್ಷಿಸಿದೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ವೇತಸವೇ—ವೇತಸುವೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಸಹಾ—ಸಹಾಯಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದು |
ತುಗ್ರಂ—ತುಗ್ರನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ಅಹನ್—ಕೊಂದಿರುವೆ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ವಂ—ನೀನು |
ಗೃಣಂತಂ—ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ | ತುಜಂ—ತುಜನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು | ತೂತೋಃ—ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಯುದ್ಧಸಾಧನವಾದುದೂ, ಮಹತ್ತಾದುದೂ ಆದ ರಥವನ್ನು ವೃಷಭನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ
ಒದಗಿಸಿದೆ. ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅದೇ ವೃಷಭನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದೆ. ನೀನು ವೇತಸುವೆಂಬ
ರಾಜನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದು ಅವನಿಗಾಗಿ ತುಗ್ರನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಕೊಂದಿರುವೆ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ,
ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ತುಜನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರವೃದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

English Translation.

You have brought to Vrishabha a great war-chariot ; you have
protected him warring for ten days : you have slain Tugra along with
Vetasu : you have exalted Tuji glorifying you.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ವೃಷಭಂ—ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ವೃಷಭ ಎಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದಾರೆ ಈ ರಾಜನು ಯಾರು ?
ಇವನ ವಿಷಯವೇನು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿಲ್ಲ.

ತಂಬರಂ—ಇವನ ವಿಷಯವು 687 ನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿಯೂ, 5—694, 8—274, 10—550 ರಲ್ಲಿಯೂ
ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ದಿವೋದಾಸಂ—ಇವನ ವಿಷಯವೂ ಋ. ಸಂ. ಭಾಗ 9 ಪುಟ 467 ರಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿದೆ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ತ್ವಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮಮಿಂದ್ರ ಬರ್ಹಣಾ ಕಃ ಪ್ರ ಯಚ್ಛ್ರೇತಾ ಸಹಸ್ರಾ ಶೂರದರ್ಷಿ |
ಅವ ಗಿರೇದಾಸಂ ಶಂಬರಂ ಹನ್ತಾವೋ ದಿವೋದಾಸಂ ಚಿತ್ರಾಭಿರೂತೀ || ೫ ||

|| ಸದಪಃ ||

ತ್ವಂ | ತತ್ | ಉಕ್ಥಂ | ಇಂದ್ರ | ಬರ್ಹಣಾ | ಕರಿತಿ | ಕಃ | ಪ್ರ | ಯತ್ | ಶತಾ | ಸಹಸ್ರಾ | ಶೂರ | ದರ್ಷಿ |
ಅವ | ಗಿರೇ | ದಾಸಂ | ಶಂಬರಂ | ಹನ್ | ಪ್ರ | ಅವಃ | ದಿವಃಽದಾಸಂ | ಚಿತ್ರಾಭಿಃ | ಊತೀ || ೫ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಬರ್ಹಣಾ ಬರ್ಹಣಃ ಶತ್ರುಣಾಂ ಹಿಂಸಕಸ್ತುಮುಕ್ಥಂ ಪ್ರಶಸ್ಯಂ ತತ್ಕರ್ಮ ಕಃ |
ಅಕರೋ | ಕಿಂ ತತ್ಕರ್ಮತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಹೇ ಶೂರ ನೀರೇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಶತಾ ಶತಾನಿ ಸಹಸ್ರಾ ಸಹಸ್ರಾಣಿ
ಚಿ ಶಂಬರಸ್ಯಾನುಚರಾನ್ ಭಬಾನ್ವ ದರ್ಷಿ | ನಿದಾರಿತನಾನಸಿ | ತಥಾ ಚಿ ನಿಗಮಾಂತರೇ | ಅಧ್ಯರ್ಪಣೋ
ಯಃ ಶತಂ ಶಂಬರಸ್ಯ | ಋಗ್ವೇ. ೨-೧೪-೬ | ಇತಿ || ತಥಾ ತ್ವಂ ದಾಸಂ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಣಾಮುಪ-
ಕ್ಷಪಯಂತಾರಂ ಗಿರೇಃ ಪರ್ವತಾನ್ನಿರ್ಗತಂ ಶಂಬರಮಸುರಮವ ಹನ್ | ಅನಾವಧೀಃ | ತಥಾಪಿ
ಶ್ರುಯಂತೇ | ಯಃ ಶಂಬರಂ ಪರ್ವತೇಷು ಕ್ಷಿಯಂತಂ | ಋಗ್ವೇ. ೨-೧೨-೧೧ | ಇತಿ | ಕಿಂಚಿ
ಚಿತ್ರಾಭಿರ್ಚಿತ್ರಾಭಿರೂತೀ ಊತೀಭಿಃ ರಕ್ಷಾಭಿರ್ವೋದಾಸಂ ರಾಜಾನಂ ಪ್ರಾವಃ | ಪ್ರಕರ್ಷಣ
ಪಾಲಯಿಸಿ ಸ್ತು ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ !

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಬರ್ಹಣಾ—ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನಾದ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಉಕ್ಥಂ—ಪ್ರಶಸ್ಯ
ವಾದ | ತತ್—ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಕಃ—ಮಾಡಿದ್ವೀಯೆ | ಯತ್—ಯಾವುದೆಂದರೆ | ಶೂರ—
ಸರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶತಾ—ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ | ಸಹಸ್ರಾ—ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ ಶಂಬರನ
ಅನುಚರರನ್ನು | ಪ್ರ ದರ್ಷಿ—ಸೀಳಿಹಾಕಿರುವೆ | ದಾಸಂ—ಕರ್ಮಹಿಂಸಕನೂ | ಗಿರೇಃ—ಪರ್ವತದಿಂದ ಹೊರ
ಹೊರಟವನೂ ಆದ | ಶಂಬರಂ—ಶಂಬರನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ಅವಾ ಹನ್—ಕೊಂದಿರುವೆ | ಚಿತ್ರಾಭಿಃ—ಅನೇಕ
ವಿಧವಾದ | ಊತೀ—ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ | ದಿವೋದಾಸಂ—ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು | ಪ್ರಾವಃ—ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥಃ !

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶತ್ರುಹಿಂಸಕನಾದ ನೀನು ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ವೀಯೆ. ಅವು
ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಸರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನೀನು ಶತಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ ಶಂಬರನ
ಅನುಚರರನ್ನು ಸೀಳಿ ಹಾಕಿರುವೆ. ಕರ್ಮಹಿಂಸಕನೂ, ಪರ್ವತದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟವನೂ ಆದ ಶಂಬರನೆಂಬ ಅಸುರ
ನನ್ನು ಕೊಂದಿರುವೆ. ಅನೇಕವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿಂದ ದಿವೋದಾಸನೆಂಬ ರಾಜನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವೆ.

English Translation.

Indra, you are the subduer (of foes), you have achieved a glorious (deed), inasmuch as you have scattered, hero, the hundreds and thousands (of the host of Sambara), have slain the slave Sambara (when issuing) from the mountain, and have protected Divodasa with marvellous protections.

|| ಏಕೀಪವಷಯಗಳು ||

ತಂಬರಂ ದಿವೋದಾಸಂ—ಹಿಂದಿನ ಋಕ್ವನ್ನು ನೋಡಿ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ ಶ್ರದ್ಧಾಭಿರ್ಮಂದಸಾನಃ ಸೋಮೈರ್ದಭೀತಯೇ ಚುಮುರಿಮಿಂದ್ರ
ಸಿಷ್ಯಸ್ವ |

ತ್ವಂ ರಜಿಂ ಪಿಠೀನಸೇ ದಶಸ್ಯನ್ವಷ್ಪಿಂ ಸಹಸ್ರಾ ಶಚ್ಯಾ ಸಚಾಹನ್ || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ವಂ | ಶ್ರದ್ಧಾಭಿಃ | ಮಂದಸಾನಃ | ಸೋಮೈಃ | ದಭೀತಯೇ | ಚುಮುರಿಂ | ಇಂದ್ರ | ಸಿಷ್ಯಸ್ವ |

ತ್ವಂ | ರಜಿಂ | ಪಿಠೀನಸೇ | ದಶಸ್ಯನ್ವ | ಷ್ಪಿಂ | ಸಹಸ್ರಾ | ಶಚ್ಯಾ | ಸಚಾ | ಅಹನ್ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಶ್ರದ್ಧಾಭಿಃ ಶ್ರದ್ಧಾಪುರಃಸರಮಾದರಾತಿಶಯೇನಾನುಷ್ಠಿತೈಃ ಕರ್ಮಭಿರ್ಮಂದಸಾನೋ. ನೋದಮಾನಃ | ಯಚ್ಚ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಂ ಕರ್ಮ ತನ್ನಾರವದ್ಭವತಿ | ತಥಾ ಚ ಕ್ರೂಯತೇ | ಯದೇವ ವಿದ್ಯಯಾ ಕರೋತಿ ಶ್ರದ್ಧಯೋಪನಿಷದಾ ತದೇವ ವೀರ್ಯವತ್ತರಂ ಭವತಿ | ಛಾಂ. ಉ. ೧-೧-೧೦ | ಇತಿ | ಸೋಮೈಃ ಮಂದಸಾನಸ್ತ್ವಂ ದಭೀತಯ ಏತನ್ನಾಮಕಾಯ ರಾಜರ್ಷಯೇ ಚುಮುರಿನೇತದಾಖ್ಯಮಸುರಂ ಸಿಷ್ಯಸ್ವ | ಅಸ್ವಾಪಯಃ | ಅವಧೀರಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಿಂಚಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತ್ವಂ ಪಿಠೀನಸ ಏತನ್ನಾಮಕಾಯ ರಜಿಮೇತದಾಖ್ಯಂ ಕನ್ಯಾಂ ನಾ ರಾಜ್ಯಂ ನಾ ದಶಸ್ಯನ್ವ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ ಶಚ್ಯಾ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಷ್ಪಿಂ ಷ್ಪಿಂಸಂಖ್ಯಾಕಾನಿ ಸಹಸ್ರಾ ಭಟಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸಚಾ ಸಹ ಯುಗಸದೇವಾಹನ್ | ಅವಧೀಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶ್ರದ್ಧಾಭಿಃ—ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ | ಸೋಮೈಃ—ಸೋಮರಸಗಳಿಂದಲೂ | ಮಂದಸಾನಃ—ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡವನಾಗಿ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ದಭೀತಿಯೇ—ದಭೀತಿಯೆಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಗಾಗಿ | ಚುಮುರಿಂ—ಚುಮುರಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು | ಸಿಷ್ಟಪ್—ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ | ತ್ವಂ—ನೀನು | ಪಿಶೀನಸೇ—ಪಿಶೀನಸನೆಂಬುವನಿಗೆ | ರಜಿಂ—ರಜಿಯೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು | ದಶಸ್ಯನ್—ಕೊಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ | ತಚ್ಯಾ—ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ | ಸ್ಪಷ್ಟಿಂ ಸಹಸ್ರಾ—ಅರವತ್ತು ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಯೋಧರನ್ನು | ಸಚಾ—ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಅಹನ್—ನಾಶಪಡಿಸಿದೆ.

! ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಸೋಮರಸಗಳಿಂದಲೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡವನಾಗಿ ನೀನು ದಭೀತಿಯೆಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಗಾಗಿ ಚುಮುರಿಯೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದೆ. ಪಿಶೀನಸನೆಂಬುವನಿಗೆ ರಜಿಯೆಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅರವತ್ತು ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಯೋಧರನ್ನು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶಪಡಿಸಿದೆ

English Translation.

Delighted by libations offered with faith, you have consigned Chumuri to the sleep (of death) on behalf of Dabhiti, and bestowing (the maiden) Raji upon Pithinas, you have, by your contrivance, destroyed sixty thousand (warriors) at once.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ದಭೀತಿ—ಇದೇ ಭಾಗದ 738ನೇ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಚುಮುರಿ—ಇದೇ ಭಾಗದ 687ನೇ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಪಿಶೀನಸೇ ರಜಿಂ—ಈ ಹಸರುಗಳು ಬುಗ್ಗಿದದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ವಿನಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಪಿಶೀನಸ ಎಂಬುವನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸ್ವೇಹಿತನಾದ ಓರ್ವ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೂ ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಜಿ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ ವಿವರಣೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ಅಹಂ ಚನ ತತ್ಸೂರಿಭಿರಾನಶ್ಚಾಂ ತವ ಜ್ಯಾಯ ಇಂದ್ರ ಸುನ್ನುಮೋಜಃ |

ತ್ವಯಾ ಯತ್ ಸ್ತವಂತೇ ಸಧವೀರ ವೀರಾಸ್ತ್ರಿವರೂಥೇನ ನಹುಷಾ ಶವಿಷ್ಠ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಅಹಂ | ಚನ | ತತ್ | ಸೋರಿಫಃ | ಅನಶ್ಯಾಂ | ತವ | ಜ್ಯಾಯಃ | ಇಂದ್ರ | ಸುಮ್ಮಂ | ಓಜಃ |

ತ್ವಯಾ | ಯತ್ | ಸ್ತವಂತೇ | ಸಧವೀರ | ವೀರಾಃ | ತ್ರಿವರೂಢೇನ | ನಹುಷಾ | ತಪಿಷ್ಠ || ೭ ||

|| ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಸಧವೀರ ವೀರೈಃ ಸಹಿತ ತಪಿಷ್ಠ ಬಲವತ್ತಮೇಂದ್ರ ವೀರಾಃ ಸ್ತೋತಾರಸ್ತ್ರಿವರೂಢೇನ | ತ್ರೀಣ ವರೂಢಾನ್ಯಾವರಕಾಣಿ ಭುವನಾನಿ ಯಸ್ಯ ತೇನ | ನಹುಷಾ ತತ್ಪೂಜಾಂ ಬಂಧಕೇನ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಂ ಯತ್ಸುಮ್ಮಂ ಸುಖನೋಜೋ ಬಲಂ ಚ ಸ್ತವಂತೇ ಸ್ತುವಂತಿ ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಂ ಜ್ಯಾಯೋಽತಿಶಯೇನ ಪ್ರಶಸ್ಯಂ ತತ್ಸುಮ್ಮನೋಜೋಽರಂ ಚನಾಹಮಪಿ ಧರದ್ವಾಜೋ ಸೂರಿಭಿರ್ಮದೀಯೈಃ ಸ್ತೋತೃಭಿಃ ಸಹಾನಶ್ಯಾಂ | ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಂ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ ||

ಸಧವೀರ—ವೀರರೊಡನೆ; ಕೂಡಿದವನೂ | ತಪಿಷ್ಠ—ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತ್ರಿವರೂಢೇನ—ತ್ರಿಲೋಕರಕ್ಷಕನೂ | ನಹುಷಾ—ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುವವನೂ ಆದ | ತ್ವಯಾ—ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದ | ಯತ್—ಯಾವ | ಸುಮ್ಮಂ—ಸುಖವನ್ನೂ | ಓಜಃ—ಬಲವನ್ನೂ | ವೀರಾಃ—ಸ್ತೋತೃಗಳು | ಸ್ತವಂತೇ—ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತವ—ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ | ಜ್ಯಾಯಃ—ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದುದೂ ಆದ | ತತ್—ಅದೇ ಸುಖವನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ | ಅಹಂ ಚನ—ನಾನೂ ಸಹ | ಸೂರಿಭಿಃ—ನನ್ನೊಡನಿರುವ ಸ್ತೋತೃಗಳೊಡನೆ | ಅನಶ್ಯಾಂ—ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ವೀರರೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನೂ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ತ್ರಿಲೋಕರಕ್ಷಕನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸುವವನೂ ಆದ ನಿನ್ನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಯಾವ ಸುಖವನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ ಸ್ತೋತೃಗಳು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟುದೂ, ಪ್ರಶಸ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ಅದೇ ಸುಖವನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ ನಾನೂ ಮತ್ತು ನನ್ನೊಡನಿರುವ ಇತರ ಸ್ತೋತೃಗಳೂ ಹೊಂದುವಂತಾಗಲಿ.

English Translation.

May I, with my fellow-worshippers, obtain that your most excellent felicity and vigour, which, most might Indra, associate of heroes, the pious celebrate (as bestowed) by you, who are the humiliator (of foes), the protector of the three (worlds).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ವಯಂ ತೇ ಅಸ್ಯಾ ಮಿಂದ್ರ ದ್ಯುಮ್ನಹೂತೌ ಸಖಾಯಃ ಸ್ಯಾಮು ಮಹಿನ
ಪ್ರೇಷಾಃ |
ಪ್ರಾತರ್ದನಿಃ ಕ್ಷತ್ರಶ್ರೀರಸ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಘನೇ ವೃತ್ರಾಣಾಂ ಸನಯೇ
ಧನಾನಾಂ || ೮ ||

|| ಸದಪಾಠಃ ||

ವಯಂ | ತೇ | ಅಸ್ಯಾಂ | ಇಂದ್ರ | ದ್ಯುಮ್ನಹೂತೌ | ಸಖಾಯಃ | ಸ್ಯಾಮು | ಮಹಿನ | ಪ್ರೇಷಾಃ |
ಪ್ರಾತರ್ದನಿಃ | ಕ್ಷತ್ರಶ್ರೀಃ | ಅಸ್ತು | ಶ್ರೇಷ್ಠಃ | ಘನೇ | ವೃತ್ರಾಣಾಂ | ಸನಯೇ | ಧನಾನಾಂ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಹಿನ ಪೂಜನೀಯೇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದರ್ಥಂ ಸಖಾಯಃ ಸ್ತೋತಾರೋ ವಯಮಸ್ಯಾಂ
ದ್ಯುಮ್ನಹೂತಾವಸ್ತಿಸ್ಥನನಿಮಿತ್ತೇ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಪ್ರೇಷಾ ಅತಿತಯೇನ ಪ್ರಿಯಾಃ ಸ್ಯಾಮು | ಭನೇಮು |
ಪ್ರಾತರ್ದನಿಃ | ಪ್ರತರ್ದನೋ ನಾಮ ರಾಜಾ | ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಃ ಕ್ಷತ್ರಶ್ರೀರೇತನ್ನಾಮಕೋ ಮಮ
ಯಾಜ್ಯೋ ರಾಜಾ ಶ್ರೇಷ್ಠೋಽಸ್ತು | ಸರ್ವೇಷಾಮುತ್ಪ್ರೇಷೋ ಭವತು | ಕಿಮರ್ಥಂ | ವೃತ್ರಾಣಾಂ
ಶತ್ರುಣಾಂ ಘನೇ ವಧಾಯ ಚ ಧನಾನಾಂ ವಸಾನಾಂ ಸನಯೇ ಸಂಭಜನಾಯ ಚ ಶ್ರೇಷ್ಠೋಽಸ್ತಿತಿ
ಸಂಬಂಧಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಹಿನ—ಪೂಜ್ಯನಾದ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಖಾಯಃ—ಸುಹೃತ್ತುಗಳಾದ |
ವಯಂ—ನಾವು | ಅಸ್ಯಾಂ ದ್ಯುಮ್ನಹೂತೌ—ಧನಾರ್ಥವಾದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಕಾಲದಲ್ಲಿ | ಪ್ರೇಷಾಃ—ನಿನಗೆ
ಆತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮರಾಗಿ | ಸ್ಯಾಮು—ಆಗಿರುವಂತಾಗಲಿ | ವೃತ್ರಾಣಾಂ—ಶತ್ರುಗಳ | ಘನೇ—ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ |
ಧನಾನಾಂ—ಧನಗಳ | ಸನಯೇ—ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೂ | ಪ್ರಾತರ್ದನಿಃ—ಪ್ರತರ್ದನನ ಪುತ್ರನಾದ | ಕ್ಷತ್ರಶ್ರೀಃ—
ಕ್ಷತ್ರಶ್ರೀ ಎಂಬ ದೊರೆಯು | ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಅಸ್ತು—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ.

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಪೂಜ್ಯನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ನಾವು ಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಈ ಸ್ತೋತ್ರಕಾಲದಲ್ಲಿ
ನಿನಗೆ ಆತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯತಮರಾಗಿ ಆಗಿರುವಂತಾಗಲಿ. ಶತ್ರುಗಳ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಿಧನಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೂ
ಪ್ರತರ್ದನನ ಪುತ್ರನಾದ ಕ್ಷತ್ರಶ್ರೀ ಎಂಬ ದೊರೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿರಲಿ.

English Translation.

May we, adorable Indra, your friends, at this your worship offered for (the acquirement of) wealth, be held most dear to you : may Kshatrashri, the son of Pratardana, (my patron), be most illustrious through the destruction of foes, and the attainment of riches.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಶ್ರೀಃ—ಪ್ರತರ್ಧನನ ಪುತ್ರನು. ಪ್ರತರ್ಧನನೆಂಬುವನು ದಿವೋದಾಸನ ವಂಶೀಯನೆಂದು ಕೌಶೀತಕೀಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ (ಕೌ. ಬ್ರಾ. ೨೫-೫) ಹೇಳಿದೆ. ಕಾಶಕಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (ಕಾ. ಸಂ. ೨೧-೧೦) ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜಋಷಿಯು ಪುರೋಹಿತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಕೌಶೀತಕೀ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ (ಕೌ. ಉ. ೩-೧) ಈ ರಾಜನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೃತಯನ್ನೈದಿದ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಇವನ ಪುತ್ರನಾದ ವ್ರತಶ್ರೀಃ ಎಂಬುವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗತಿಯೇನೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ.

ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಕಿಮಸ್ಯ ಮದೇ ಇತ್ಯಷ್ಟಚ್ಚೇಂ ಚತುರ್ಥಂ ಸೂಕ್ತಂ ಭರದ್ವಾಜಸ್ಯಾರ್ಷಂ | ಅನುಕ್ರಾಂತೆಂ ಚ | ಕಿಮಸ್ಯಾಂತ್ಯಾ ಚಾಯಮಾನಸ್ಯಾಭ್ಯಾವರ್ತಿನೋ ದಾನಸ್ತುತಿಃ | ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಃ | ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಃ | ಅಂತ್ಯಾಯಾಸ್ತು ದಾನಸ್ತುತಿರೂಪತ್ಯಾದ್ಯಾ ತೇನೋಚ್ಯತ ಇತಿ ನ್ಯಾಯೇನ ದಾನಮೇವ ದೇವತಾ | ವಿನಿಯೋಗೋ ಲೈಂಗಿಕಃ ||

ಅನುವಾದವು—ಕಿಮಸ್ಯ ಮದೇ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಋಕ್ಯುಗಳಿರುವವು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಕಿಮಸ್ಯಾಂತ್ಯಾ ಚಾಯಮಾನಸ್ಯಾಭ್ಯಾವರ್ತಿನೋ ದಾನಸ್ತುತಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಯು; ಎಂಟನೆಯ ಋಕ್ಯಿಗೆ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಚಾಯಮಾನ ಎಂಬ ರಾಜನ ದಾನಸ್ತುತಿಯೇ ದೇವತೆಯು. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ತು. ವಿನಿಯೋಗವು ಲೈಂಗಿಕವು.

ಸೂಕ್ತ—೨೭

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೨೭ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೨೩, ೨೪ ||

|| ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಯುಂಖ್ಯೆ—೮ ||

|| ಋಷಿಃ—ಭರದ್ವಾಜನೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—೧-೬, ಇಂದ್ರಃ | ೮. ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿನಶ್ಚಾಯಮಾನಸ್ಯ ದಾನಸ್ತುತಿಃ |

|| ಭಂದಃ—ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ |

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಕಿಮುಸ್ಯ ಮದೇ ಕಿಮ್ವಸ್ಯ ಸೀತಾವಿಂದ್ರಃ ಕಿಮುಸ್ಯ ಸಖ್ಯೇ ಚಕಾರ |

ರಣಾ ವಾ ಯೇ ನಿಷದಿ ಕಿಂ ತೇ ಅಸ್ಯ ಪುರಾ ವಿವಿದ್ರೇ ಕಿಮು ನೂತನಾಸಃ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಕಿಂ | ಅಸ್ಯ | ಮದೇ | ಕಿಂ | ಊಂ ಇತಿ | ಅಸ್ಯ | ಸೀತಾ | ಇಂದ್ರಃ | ಕಿಂ | ಅಸ್ಯ | ಸಖ್ಯೇ | ಚಕಾರ |
ರಣಾಃ | ವಾ | ಯೇ | ನಿಷದಿ | ಕಿಂ | ತೇ | ಅಸ್ಯ | ಪುರಾ | ವಿವಿದ್ರೇ | ಕಿಂ | ಊಂ ಇತಿ | ನೂತನಾಸಃ ||೧||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಃ ಫಲವಿಲಂಬನಾಸಂಹಿಷ್ಠಃ ಸನ್ ಅನಯೇಂದ್ರಮಾಕ್ಷಿಸತಿ | ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಮದೇ ಸತೀಂದ್ರಃ ಕಿಂ ಚಕಾರ | ಕೃತವಾನ್ | ಕಿಮು ಕಿಂಚಾಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಸೀತಾ ಪಾನೇ ಸತಿ ಕಿಂ ಚಕಾರ | ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಸಖ್ಯೇ ಸಖಿತ್ಯೇ ಕಿಂ ಚಕಾರ | ಪಾನಾತ್ಪೂರ್ವಮಿಂದ್ರಃ ಸೋಮೇನ ಸದ ವಸತೀತೈರ್ಘಃ | ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ನಿಷದಿ ಗೃಹೇ ರಣಾ ವಾ ಯೇ ಸ್ತೋತಾರಕ್ಲ ಸಂತಿ ತೇ ಸ್ತೋತಾರಃ ಪುರಾ ಪೂರ್ವಂ ದೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವತ್ತಃ ಕಿಂ ವಿವಿದ್ರೇ | ಕಿಂ ಲೇಭಿರೇ | ನೂತನಾಸೋ ನೂತನಾ ಇದಾನೀಂತನಾಃ ಸ್ತೋತಾರಕ್ಲ ಕಿಮು ಲೇಭಿರೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮರಸದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ | ಮದೇ—ಹರ್ಷದ ಫಲವಾಗಿ | ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಕಿಂ ಚಕಾರ—ಏನನ್ನು ಮಾಡಿದನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮದ | ಸೀತಾ—ಪಾನದ ಫಲವಾಗಿ | ಕಿ ಮು—ಏನನ್ನು ಮಾಡಿದನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮದ | ನಿಷದಿ—ಗೃಹದಲ್ಲಿ | ರಣಾ—ಸ್ತುತಿಸುವ | ಯೇ ನಾ—ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿರುವರೋ ಅವರಲ್ಲಿ | ಪುರಾ—ಹಿಂದಿದ್ದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ತೇ—ನಿನ್ನಿಂದ | ಕಿಂ ವಿವಿದ್ರೇ—ಏನನ್ನು ಪಡೆದರು | ನೂತನಾಸಃ—ಪ್ರಕೃತ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ಕಿಮು—ಏನನ್ನು ಪಡೆದರು ?

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಈ ಸೋಮರಸದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಹರ್ಷದ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು? ಈ ಸೋಮದ ಪಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಏನನ್ನು ಮಾಡಿದನು? ಈ ಸೋಮದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ (ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ) ಸ್ತುತಿಸುವ ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿರುವರೋ, ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿದ್ದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ನಿನ್ನಿಂದ ಏನನ್ನು ಪಡೆದರು? ಪ್ರಕೃತ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಏನನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದುತಿ ?

English Translation.

What has Indra done in the exhilaration of this (Soma)? what has he done on quaffing this (libation)? what has he done in friendship for this (Soma)? what have former, what have recent adorers obtained from you in the chamber of this (libation)?

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆಗಳು ||

ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಋಷಿಯು, ಇಂದ್ರನ ಸೋಮಪಾನದಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೇನು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದಾನೆ.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಸದಸ್ಯ ನುದೇ ಸದಸ್ಯ ಸೀತಾವಿಂದ್ರಃ ಸದಸ್ಯ ಸಖ್ಯೇ ಚಿಕಾರ |

ರಣಾ ನಾ ಯೇ ನಿಷದಿ ಸತ್ತೇ ಅಸ್ಯ ಪುರಾ ವಿವಿದ್ರೇ ಸದು ನೂತನಾಸಃ ||೨||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಸತ್ | ಅಸ್ಯ | ನುದೇ | ಸತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ಅಸ್ಯ | ಸೀತಾ | ಇಂದ್ರಃ | ಸತ್ | ಅಸ್ಯ | ಸಖ್ಯೇ | ಚಿಕಾರ |
 ರಣಾಃ | ನಾ | ಯೇ | ನಿಷದಿ | ಸತ್ | ತೇ | ಅಸ್ಯ | ಪುರಾ | ವಿವಿದ್ರೇ | ಸತ್ | ಊಂ ಇತಿ | ನೂತ-
 ನಾಸಃ || ೨ ||

|| ಸಾಮಾನ್ಯಭಾಷ್ಯಂ ||

ಏವಮಾಕ್ಷಿಪ್ತ ಇಂದ್ರಸ್ತಸ್ಮಾ ಋಷಯ ಈಷ್ವಿತಂ ಧನಂ ಪ್ರದದಾ | ತದನಂತರಮ್ನುಸಿರಿಂದ್ರ ಸ-
 ಕಾಶಾತ್ಸಂಪೂರ್ಣಕಾಮಃ ಸನ್ ಪುರಾ ಯಾನ್ಯುಪಾಲಂಭಪ್ರತಿಪಾದಕಾನಿ ವಾಕ್ಯಾನ್ಯುನ್ನೋಚೇದಾನೀಂ
 ಶಾನಿ ನಿರಾಕರೋತಿ ಇಂದ್ರೋಽಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಮದೇ ಸತ್ ತುಭಂ ಕರ್ಮ ಚಿಕಾರ | ಅಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ
 ಸೀತಾ ಪಾನೇ ಸತ್ ತುಭಂ ಕರ್ಮ ಚಿಕಾರ | ಅಸ್ಯ ಸಖ್ಯೇ ಸತ್ ತುಭಂ ಚಿಕಾರ | ಯೇ ರಣಾ ನಾ
 ಸ್ತೋತಾರಕ್ಲ ತೇ ನಿಷದಿ ಗೃದೇ | ಯಜ್ಞ ಗೃಹ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪುರಾ ಪೂರ್ವಂ ದೇ ಇಂದ್ರ ತೇ ತ್ವತ್ತಃ
 ಸತ್ ತುಭಂ ಕರ್ಮ ವಿವಿದ್ರೇ | ಲೇಭಿರೇ | ನೂತನಾಸ ಇದಾನೀಂತನಾಃ ಸ್ತೋತಾರಃ ಸದು ತುಭಮೇವ
 ಕರ್ಮ ಲೇಭಿರೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮರಸದ ಪಾನದಿಂದ | ಮದೇ—ತ್ವಪ್ತನಾದಾಗ | ಸತ್—
 ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು | ಚಿಕಾರ—ಮಾಡಿದನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮದ | ಸೀತಾ—ಪಾನದ ಫಲವಾಗಿ | ಸತ್—

ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದನು | ಅಸ್ಯ—ಈ ಸೋಮದ ರಸದೊಂದಿಗಿರುವ | ಸಖ್ಯೇ—ಸ್ನೇಹದ ಫಲವಾಗಿ | ಸತ್—ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದನು | (ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ) ಯೇ—ಯಾವ | ರಣಾ ನಾ—ಸ್ತೋತ್ರಗಳು | ನಿಷದಿ—ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ | ಪುರಾ—ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೋ | ತೇ—ಅವರೆಲ್ಲರೂ | ಸತ್—ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು | ವಿವಿದ್ರೇ—(ನಿನ್ನಿಂದ) ಪಡೆದರು | ನೂತನಾಸಃ—ಈಗರತಕ್ಕ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ | ಸ ದು—ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಸೋಮದ ಪಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾದಾಗ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಸೋಮದ ಪಾನದ ಫಲವಾಗಿ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲದೇ, ಈ ಸೋಮರಸದೊಂದಿಗಿರುವ ಸ್ನೇಹದ ಫಲವಾಗಿಯೂ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡಿದನು. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಯಜ್ಞಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೋ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಪಡೆದರು. ಈಗರತಕ್ಕ ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

English Translation.

Verily, in the exhilaration of this (Soma) Indra has done a good deed; on quaffing the libation (he has done) a good deed; (he has done) a good deed in friendship for this Soma: former as well as recent adorers have obtained good of you in the chamber (of the libation).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನಹಿ ನು ತೇ ಮಹಿಮನಃ ಸಮಸ್ಯ ನ ಮಘವನ್ಮಘವತ್ಸಸ್ಯ ವಿದ್ಧು |

ನ ರಾಧಸೋರಾಧಸೋ ನೂತನಸ್ಯೇಂದ್ರ ನಕರ್ದದೃಶ ಇಂದ್ರಿಯಂ ತೇ ||೩||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ನಹಿ | ನು | ತೇ | ಮಹಿಮನಃ | ಸಮಸ್ಯ | ನ | ಮಘವನ್ | ಮಘವತ್ಸಸ್ಯ | ವಿದ್ಧು ||

ನ | ರಾಧಸೋರಾಧಸಃ | ನೂತನಸ್ಯ | ಇಂದ್ರ | ನಕಃ | ದದೃಶೇ | ಇಂದ್ರಿಯಂ | ತೇ || ೩ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಮಘವನ್ಮನವನ್ನಿಂದ್ರ ತೇ ತ್ವದೀಯಸ್ಯ ಸಮಸ್ಯ ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಿಮನೋ ಮಹಿಮನ್ನೋ ಮಹಿಮಾನಂ ನಹಿ ವಿದ್ಧು | ವಯಂ ನ ಜಾನೀಮಃ || ಮುಶಬ್ಧಃ ಪೂರಣಃ || ತಥಾ ಮಘವತ್ಸಸ್ಯ.

ತ್ವದೀಯಸ್ಯ ಧನಿಕತ್ವಸ್ಯ ಚ ವಯಂ ನ ಜಾನೀಮಃ | ನೂತನಸ್ಯ ಸ್ತುತ್ಯಸ್ಯ ರಾಧಸೋ ರಾಧಸಸ್ತು-
ದೀಯಂ ಸರ್ವಂ ಧನಂ ಚ ನ ಜಾನೀಮಃ || ಸರ್ವತ್ರ ದ್ವಿವೀಯಾರ್ಥೇ ಪ್ಷೀ || ಹೇ ಇಂದ್ರ ತೇ
ತ್ವದೀಯಮಿಂದ್ರಿಯಂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ನಕಿರ್ದದ್ಯಶೇ ಕೇನಾಪಿ ನ ದ್ಯತ್ಯತೇ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಮಘವನ್—ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಸಮಸ್ಯ—ಸಮಶ್ವವಾದ | ಮಹಿಮನಃ—
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು | ನಹಿ ವಿದ್—ನಾವು ಅರಿಯಲಾರೆವು | ಮಘವತ್ವಸ್ಯ—ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಧಿಕೃತವನ್ನು |
ನ—ಅರಿಯಲಾರೆವು | ನೂತನಸ್ಯ—ಸ್ತುತ್ಯವಾದ | ರಾಧಸೋರಾಧಸಃ—ನಿನ್ನ ಅಸರಿಮಿತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ
ವನ್ನು | ನ—ಅರಿಯಲಾರೆವು | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತೇ—ನಿನ್ನ | ಇಂದ್ರಿಯಂ—ಸಾಮರ್ಥ್ಯ
ವನ್ನು | ನಕಿಃ ದದ್ಯಶೇ—ಯಾರೂ ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಧನವಂತನಾದ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯೆವು-
ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಧಿಕೃತವನ್ನೂ ಅರಿಯಲಾರೆವು. ನಿನ್ನ ಅಸರಿಮಿತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವೇನೆಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.
ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

English Translation.

We acknowledge no one, Maghavan, of greatness equal to you, nor
one of like affluence, nor one of equally glorifiable riches, nor has (such as)
your power been ever seen (in any other).

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಏತತ್ತ್ವತ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಮುಚೇತಿ ಯೇನಾವಧೀರ್ವರತಿಖಸ್ಯ ಶೇಷಃ |
ವಜ್ರಸ್ಯ ಯತ್ತೇ ನಿಹತಸ್ಯ ಶುಷ್ಕಾತ್ಸ್ವನಾಚ್ಚಿದಿಂದ್ರ ಪರಮೋ ದದಾರ ||೪||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಏತತ್ | ತ್ಯತ್ | ತೇ | ಇಂದ್ರಿಯಂ | ಅಚೇತಿ | ಯೇನ | ಅವಧೀಃ | ವರತತಿಖಸ್ಯ | ಶೇಷಃ |
ವಜ್ರಸ್ಯ | ಯತ್ | ತೇ | ನಿಹತಸ್ಯ | ಶುಷ್ಕಾತ್ | ಸ್ವನಾತ್ | ಚಿತ್ | ಇಂದ್ರ | ಪರಮಃ | ದದಾರ ||೪||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯೇನ ವೀರ್ಯೇಣ ವರಶಿಖಸ್ಯ | ವರಶಿಖೋ ನಾಮ ಕಶ್ಚಿದಸುರಃ | ತಸ್ಯ ಶೇಷಃ
ಶೇಷಾಂಸಿ ಪುತ್ರಾನ್ | ಶೇಷ ಇತ್ಯಪತ್ಯನಾಮೈತತ್ | ಅವಧೀಃ ಅಹಂಸೀಃ ತೇ ತ್ವದೀಯಮೇತತ್ತತ್ತ್ವ-
ದಿದಮಿಂದ್ರಿಯಂ ವೀರ್ಯಮಚೇತಿ | ಅಸ್ಮಾಭಿರಜ್ಜಾಯಿ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ಯದ್ಯಸ್ಮಾಚ್ಚ್ಛ್ವಾದ್ವಲಾನ್ವಿಹ-
ತಸ್ಯ ಪ್ರೇರಿತಸ್ಯ ತ್ವದೀಯವಜ್ರಸ್ಯ ಸ್ಪನಾಚ್ಚಿತ್ ಧ್ವನೇರೇವ ಪರಮೋ ವರಶಿಖಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ಮಧ್ಯೇ
ಬಲಾದ್ಯಾಧಿಕ್ಯೇನೋತ್ಕೃಷ್ಟಃ ಕಶ್ಚಿತ್ಪತ್ರೋ ದದಾರ ಅದೀರ್ಯತ ||

|| ಪ್ರತಿಪಾದರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಯೇನ—ಯಾವ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ | ವರಶಿಖಸ್ಯ—ವರಶಿಖನೆಂಬ
ಅಸುರನ | ಶೇಷಃ—ಪುತ್ರರನ್ನೆಲ್ಲಾ | ಅವಧೀಃ—ಕೊಂದೆಯೋ | ತೇ ಯತ್ ಶುಷ್ಕಾತ್—ಯಾವ ನಿನ್ನ
ಬಲದಿಂದ | ನಿಹತಸ್ಯ—ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ | ವಜ್ರಸ್ಯ—ವಜ್ರಯುಧದ | ಸ್ಪನಾತ್ ಚಿತ್—ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ |
ಪರಮಃ—ವರಶಿಖನ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಮನು (ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯು) | ದದಾರ—ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟನೋ |
ಏತತ್ತತ್ತ್ವತ್—ಅಂತಹ | ತೇ ಇಂದ್ರಿಯಂ—ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವು | ಅಚೇತಿ—ನಮ್ಮಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಯಾವ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ವರಶಿಖನೆಂಬ ಅಸುರನ ಪುತ್ರರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಂದೆಯೋ, ಯಾವ
ನಿನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವಜ್ರಯುಧದ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ವರಶಿಖನ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಮನು ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲ
ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾಗದ್ದರೂ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟನೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು.

English Translation.

Such as your power (is) it has been comprehended (by us) as
that wherewith you have slain the race of Varasikha, when the boldest
(of them) was demolished by the noise of your thunderbolt hurled with
(all your) force.

|| ವಿಶೇಷವಿವರಣೆ ||

ವರಶಿಖಸ್ಯ, ಪರಮಃ—ವರಶಿಖನೆಂಬುವನು ಒಬ್ಬ ಅಸುರ ರಾಜನು. ಇವನನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಾರ್ಥಿ
ಜಾಯನಾನ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜನು ಸೋಲಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ
ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪರಮ ಎಂಬುವನು ವರಶಿಖನ ಪುತ್ರನು.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ವಧೀದಿಂದ್ರೋ ವರಶಿಖಸ್ಯ ಶೇಷೋಽಭ್ಯಾವರ್ತಿನೇ ಚಾಯಮಾನಾಯ
ಶಿಕ್ಷನ್ |

ವೃಚೀವತೋ ಯದ್ಧರಿಯೂಪೀಯಾಯಾಂ ಹನ್ಪೂರ್ವೇ ಅರ್ಧೇ ಭಿಯ-
ಸಾಪರೋ ದರ್ತ್ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ವಧೀತ್ | ಇಂದ್ರಃ | ವರಶಿಖಸ್ಯ | ಶೇಷಃ | ಅಭ್ಯವರ್ತಿನೇ | ಚಾಯಮಾನಾಯ | ಶಿಕ್ಷನ್ |
ವೃಚೀವತಃ | ಯತ್ | ಹರಿಯೂಪೀಯಾಯಾಂ | ಹನ್ | ಪೂರ್ವೇ | ಅರ್ಧೇ | ಭಿಯಸಾ | ಅಪರಃ |
ದರ್ತ್ || ೫ ||

! ಸಾಯಂಭಾಷ್ಯಂ !

ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವಾರ್ಥಮನಯಾ ವಿವೃಣೋತಿ | ಅಯಮಿಂದ್ರಶ್ಚಾಯಮಾನಾಯ ಚಯಿ-
ಮಾನಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಪುತ್ರಾಯಾಭ್ಯಾವರ್ತಿನಃ ಏತನ್ನಾಮಕಾಯ ರಾಜ್ಞೇಃ ಶಿಕ್ಷನ್ ಈಪ್ಸಿತಾನಿ ವಸೂನಿ
ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ ವರಶಿಖಸ್ಯಾಸುರಸ್ಯ ಶೇಷಃ ಪುತ್ರಾನ್ನಧೀತ್ | ಅವಧೀತ್ | ಅಹಂಸೀತ್ | ವರಶಿಖಸ್ಯ
ಪುತ್ರಾನ್ ಕಥಮವಧೀದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಯದ್ಯದಾಯಮಿಂದ್ರೋ ಹರಿಯೂಪೀಯಾಯಾಂ | ಹರಿಯೂ-
ಪೀಯಾ ನಾಮ ಕಾಚಿನ್ನದೀ ಕಾಚಿನ್ನಗರೀ ವಾ | ತಸ್ಯಾಂ ಪೂರ್ವಾರ್ಧೇ ಪ್ರಾಗ್ಭಾಗೇ ಸ್ಥಿತಾನ್
ವೃಚೀವತಃ | ವೃಚೀವಾನ್ ನಾಮ ವರಶಿಖಸ್ಯ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನಃ ಪೂರ್ವಃ | ತದ್ಗೋತ್ರಜಾನ್ವರಶಿಖಸ್ಯ
ಪುತ್ರಾನ್ ಹನ್ ಅವಧೀತ್ ತದಾಪರೋಽಪರಭಾಗೇ ಸ್ಥಿತೋ ವರಶಿಖಸ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಪುತ್ರೋ ಭಿಯಸಾ
ಭೀತ್ಯಾ ದರ್ತ್ | ದೀರ್ಘೋಽರ್ಧೀತ್ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ !

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಚಾಯಮಾನಾಯ—ಚಯಮಾನನ ಪುತ್ರನಾದ | ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿನೇ—
ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ಶಿಕ್ಷನ್—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು | ವರಶಿಖಸ್ಯ—
ವರಶಿಖನೆಂಬ ಅಸುರನ | ಶೇಷಃ—ಪುತ್ರರನ್ನು | ವಧೀತ್—ಕೊಂದನು | ಯತ್—ಯಾವಾಗ |
ಹರಿಯೂಪೀಯಾಯಾಂ—ಹರಿಯೂಪೀಯಾ ಎಂಬ ನದಿಯ ಅಥವಾ ನಗರಿಯ | ಪೂರ್ವೇ ಅರ್ಧೇ—ಪೂರ್ವ
ಭಾಗದ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದ | ವೃಚೀವತಃ—ವೃಚೀವದ್ವಂಶದ ಎಲ್ಲಾ ಪುತ್ರರನ್ನೂ | ಹನ್—ಕೊಂದನೋ (ಆಗ) |
ಅಪರಃ—ಅಪೇ ನದಿಯ ಬೇರೆ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದ ವರಶಿಖನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುತ್ರನು | ಭಿಯಯಾ—ಭೀತಿಯಿಂದ |
ದರ್ತ್—ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟನು.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಇಂದ್ರನು ಚಯಮಾನನ ಪುತ್ರನಾದ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಧನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವರಶಿಖನೆಂಬ ಅಸುರನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕೊಂದನು. ಯಾವಾಗ ಹರಿಯೂಪಿಯೂ ಎಂಬ ನದಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದ ವೃಚೀವಂಶದ ಎಲ್ಲಾ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಂದನೋ ಆಗ ಅದೇ ನದಿಯ ಬೇರೆ ದಡದಲ್ಲಿದ್ದ ವರಶಿಖನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುತ್ರನು ಭೀತಿಯಿಂದಲೇ ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟನು (ಸತ್ತುಹೋದನು).

English Translation.

Favouring Abhyavartin, the son of Chayamana, Indra destroyed the race of Varasikha, killing the descendants of Vrichivat, (who were stationed) on the Hariyupiya, on the eastern part, whilst the western (troop) was scattered through fear.

|| ಏತೀಪವಿಷಯಗಳು ||

ಹರಿಯೂಪಿಯಾಯಾಂ—ಹರಿಯೂಪಿಯೂ ಎಂಬುದು ಒಂದು ನದಿಯ ಹೆಸರೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಹೆಸರು ಈ ಸೂಕ್ತದ ೫ ಮತ್ತು ೬ನೇ ಋಕ್ಯನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ, ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ನದಿಯ ದಡದ ಮೇಲೆ ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀ ಚಾಯಮಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜನು ವೃಚೀವಂಶರೆಂಬ ಜನಾಂಗದ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಆಫವಾ ಯೋಧರನ್ನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಸಂಹಾರಮಾಡಿರುವ ವಿಷಯವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

—॥॥॥—

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ತ್ರಿಂಶತ್ಕೃತಂ ವರ್ಮಿಣಿ ಇಂದ್ರ ಸಾಕಂ ಯನ್ಯಾವತ್ಯಾಂ ಪುರುಹೂತ ಶ್ರವಸ್ಯಾ |
ವೃಚೀವಂತಃ ಶರವೇ ಸತ್ಯಮಾನಾಃ ಪಾತ್ರಾ ಭಿಂದಾನಾ ನ್ಯರ್ಥಾನ್ಯಾಯನ್ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ತ್ರಿಂಶತ್ಕೃತಂ | ವರ್ಮಿಣಃ | ಇಂದ್ರ | ಸಾಕಂ | ಯನ್ಯಾವತ್ಯಾಂ | ಪುರುಹೂತ | ಶ್ರವಸ್ಯಾ |
ವೃಚೀವಂತಃ | ಶರವೇ | ಸತ್ಯಮಾನಾಃ | ಪಾತ್ರಾ | ಭಿಂದಾನಾಃ | ನ್ಯರ್ಥಾನ್ಯಾಯನ್ || ೬ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಇದಾನೀಮುಕ್ತಮೇವಾರ್ಥಂ ವಿವೃಣೋತಿ | ಹೇ ಪುರುಹೂತ ಬಹುಭಿರಾಹೂತೇಂದ್ರ ಶ್ರವಸ್ಯಾ ಶ್ರವಸ್ಯಯಾ | ಶ್ರವೋನ್ಯಂತಂ ಯಶೋ ವಾ | ತದ್ವಾಂಛಯಾ ಯುದ್ಧೇ ಶ್ಯಾಂ ಜಿತ್ವಾನ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮು

ಯತೋ ವಾ ಸ್ವಾಪ್ನುಯಾನೋತಿ ಕಾಮಯಮಾನಾಃ ಶರವೇ ಹಿಂಸಾಯೈ | ತ್ವಾಂ ಹಿಂಸಿತುಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |
 ಪತ್ಯಮಾನಾ ಅಭಿಪತಂತೋಽಭಿಗಚ್ಛಂತಃ ಸಾತ್ರಾ ಸಾತ್ರಾಣಿ ಯಜ್ಞಸಾಧನಾನಿ ಭಿಂದಾನಾ ಭಿಂದಂತೋ
 ವರ್ಮಿಣಃ ಕವಚಭೃತಪ್ತಿಕಂಶಚ್ಛತಂ ತ್ರಿಂಶದಧಿಕಶತಸಂಖ್ಯಾಕಾ ವೃಚೀವಂತೋ ವರಶಿಖಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ
 ಸಾಕಂ ಯುಗಪದೇವ ಯನ್ಯಾವಶ್ಯಾಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಾಯಾಂ ಹರಿಯೂಪೀಯಾಯಾಂ ನೃರ್ಥಾನೃರ್ಥ-
 ಶೂನ್ಯಾನ್ಯಾಯನ್ | ಅಗಚ್ಛನ್ | ವಿನಾಶಂ ಸ್ವಾಪುರಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

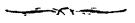
ಪುರುಷೂತೆ—ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ಶ್ರವಸ್ಯಾ—ಅನ್ನೇಚ್ಛೆ
 ಯುಳ್ಳವರೂ | ಶರವೇ—ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು | ಪತ್ಯಮಾನಾಃ—ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದವರೂ | ಸಾತ್ರಾ—
 ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳಾದ ಪಾತ್ರಿಗಳನ್ನು | ಭಿಂದಾನಾಃ—ನಾಶಮಾಡಿದವರೂ | ವರ್ಮಿಣಃ—ಯುದ್ಧಕವಚವನ್ನು
 ಧರಿಸಿದವರೂ | ತ್ರಿಂಶಚ್ಛತಂ—ನೂರನೂವತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ ಅದ | ವೃಚೀವಂತಃ—ವರಶಿಖನ ಪುತ್ರರು |
 ಸಾಕಂ—ಒಟ್ಟಿಗೆ | ಯನ್ಯಾವಶ್ಯಾಂ—ಹರಿಯೂಪೀಯಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ | ನೃರ್ಥಾನಿ—ಅರ್ಥಶೂನ್ಯರಾಗಿ |
 ಆಯನ್—ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಅನೇಕರಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ಅನ್ನೇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲು ಒಟ್ಟು
 ಗೂಡಿದವರೂ, ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳಾದ ಪಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದವರೂ, ಯುದ್ಧಕವಚವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರೂ.
 ನೂರನೂವತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ ಅದ ವರಶಿಖನ ಪುತ್ರರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿಯೂಪೀಯಾ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ
 ಶೂನ್ಯರಾಗಿ ನಾಶವನ್ನೈದಿದರು.

English Translation.

Indra, the invoked of many, thirty hundred mailed warriors (were collected) together on the Yavyavati, to acquire glory, but the Vrichivats advancing hostilely, and breaking the sacrificial vessels, went to (their own) annihilation.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ಯಸ್ಯ ಗಾನಾವರುಷಾ ಸೂಯವಸ್ಯೂ ಅಂತರೂ ಷು ಚರತೋ ರೇರಿಹಾಣಾ |
 ಸ ಸ್ಯಂಜಯಾಯ ತುರ್ವಶಂ ಪರಾದಾಪ್ತ್ಯುಚೀವತೋ ದೈವನಾತಾಯ
 ಶಿಕ್ಷನ್ || ೭ ||

|| ಪದವಾತಃ ||

ಯೈಸ್ಯ | ಗಾವೌ | ಅರುಷಾ | ಸುಯವಸ್ಯೋ ಇತಿ ಸುಯವಸ್ಯೋ | ಅಂತಃ | ಊಂ ಇತಿ | ಸು | ಚರತಃ |
ರೇರಿಹಾಣಾ |

ಸಃ | ಸ್ವಂಜಯಾಯಿ | ತುರ್ವತಂ | ಪರಾ | ಅದಾತ್ | ವೃಚೀವತಃ | ದೈವನಾತಾಯಿ | ಶಿಕ್ಷನ್ || ೬ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಅರುಷಾರುಷೌ ರೋಚಿಮಾನ್ ಸುಯವಸ್ಯೋ ಶೋಭನತ್ವೇನಾನೀಚ್ಛಂತೌ ರೇರಿಹಾಣಾ
ಲೇರಿಹಾನ್ ಪುನಃ ಪುನಃಪುನಃಸಮಾಸ್ತಾದಯಿಂತೌ ಯದ್ವಾ | ಗತಿವಿಶೇಷಂ ಕುರ್ವಂತೌ | ಯಸ್ಯೇಂದ್ರಸ್ಯ
ಸಂಬಂಧಿನೌ ಗಾನಾವಶ್ಯವಂತದ್ಯಾವಾಪ್ಯಥಿವ್ಯೋರ್ಮಧ್ಯೇಽನ್ವರಿಕ್ಷೇ ಚರತೋ ಗಚ್ಛತಃ || ಉ ಸು
ಇತೀನೌ ಪೂರಣೌ || ಸ ಇಂದ್ರಃ ಸ್ವಂಜಯಾಯೈತನ್ನಾಮಕಾಯ ರಾಜ್ಞೇ ತುರ್ವತಂ ರಾಜಾನಾಂ
ಪರಾದಾತ್ | ಪ್ರದದೌ | ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ | ವೃಚೀವತೋ ವಾರಶಿಖಾನ್ ದೈವನಾತಾಯೇದೇವವಾತವಂ-
ಶೋತ್ಸನ್ನಾಯಾಭ್ಯಾವರ್ತಿನೇ ರಾಜ್ಞೇ ಶಿಕ್ಷನ್ ವಶೀಕುರ್ವನ್ | ತೇಷಾಂ ಧನಾನಿ ಪ್ರಯಚ್ಛನ್ನಿತಿ ವಾ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಯಸ್ಯ—ಯಾವ ಇಂದ್ರನ | ಅರುಷಾ—ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ (ಆಕರ್ಷಕವೂ) | ಸುಯವಸ್ಯೋ—
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೃಣವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವೂ | ರೇರಿಹಾಣಾ—ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ಓಡುವವೂ ಆದ | ಗಾವೌ—ಅಶ್ವಗಳು |
ಅಂತಃ—ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ನಡುವೆ | ಚರತಃ—ಸಂಚರಿಸುವವೋ | ಸಃ—ಆ ಇಂದ್ರನು | ವೃಚೀವತಃ—
ವಾರಶಿಖರನ್ನು | ದೈವನಾತಾಯಿ—ದೇವವಾತನೆಂಬುವನ ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಗೆ | ಶಿಕ್ಷನ್—
ವಶಪಡಿಸುತ್ತಾ | ಸ್ವಂಜಯಾಯಿ—ಸ್ವಂಜಯನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ | ತುರ್ವತಂ—ತುರ್ವಶನೆಂಬ ಶತ್ರುರಾಜ
ನನ್ನು | ಪರಾದಾತ್—ವಶಪಡಿಸಿದನು.

|| ಭಾನಾರ್ಥ ||

ಯಾವ ಇಂದ್ರನ ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳವೂ, ಆಕರ್ಷಕವೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೃಣವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವೂ ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ
ಓಡುವವೂ ಆದ ಅಶ್ವಗಳು ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಚರಿಸುವವೋ ಆ ಇಂದ್ರನು ವರಶಿಖನ ಪುತ್ರರನ್ನು
ದೇವವಾತವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಗೆ ವಶಪಡಿಸಿದನು. ಸ್ವಂಜಯನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ತುರ್ವಶನೆಂಬ ಶತ್ರು
ರಾಜನನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿದನು.

English Translation.

He whose bright prancing horses, delighted with choice fodder, proceed between (heaven and earth), gave up Turvasa to Srinjaya, subjecting the Vrichivats to the descendant of Devavata, (Abhyavartin).

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಸ್ವಂಜಯಾಯೆ—ಸ್ವಂಜಯ ಎಂಬ ಜನಾಂಗದ ರಾಜನು. ಇವನು ಬಹಳ ಶ್ರಿಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಅಭ್ಯಾ ವರ್ತಿ ಚಾರ್ಯನಾನ ಎಂಬ ರಾಜನು ವರಶಿಖನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಈ ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿರುವ ಯುದ್ಧವರ್ಣನೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ ಈ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಎಂಬ ರಾಜನು ದೇವನಾತ ಎಂಬುವನ ವಂತೀಕನು. ಸ್ವಂಜಯನೆಂಬುವನೂ ಈ ವಂಶದವನೇ ಆಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವ ರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಪಂಡಿತರು ಸಂಶಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ವೃಷಿವಂತರು ಪ್ರಾಯಶಃ ತುರ್ವಶರೇ ಆಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಅವರ ಮಿತ್ರರಾಗಿರಬಹುದು. ಸ್ವಂಜಯನು ದೇವನಾತ ಎಂಬುವನ ಪುತ್ರನೆಂದು ಋ. ಸಂ. ೪-೧೫-೪ ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಈ ಸ್ವಂಜಯನಿಗೂ ಅಭ್ಯಾ ವರ್ತಿಗೂ ಇಂದ್ರನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ ವಿಷಯವು ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

|| ಸಂಹಿತಾವಾರ್ತಃ ||

ದ್ವಯಾ ಅಗ್ನೇ ರಥಿನೋ ವಿಂತಿಂ ಗಾ ವಧೂಮತೋ ಮುಘವಾ ಮಹ್ಯಂ
ಸಂರಾಟ್ |

ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀ ಚಾಯಮಾನೋ ದದಾತಿ ದೂಣಾಶೇಯಂ ದಕ್ಷಿಣಾ ಸಾರ್ಥ-
ವಾನಾಂ || ೮ ||

| ಪದವಾರ್ತಃ |

ದ್ವಯಾನ್ | ಅಗ್ನೇ | ರಥಿನಃ | ವಿಂತಿಂ | ಗಾಃ | ವಧೂಮತಃ | ಮುಘವಾ | ಮಹ್ಯಂ | ಸಂರಾಟ್ |
ಅಭ್ಯಾವರ್ತೀ | ಚಾಯಮಾನಃ | ದದಾತಿ | ದೂಣಶಾ | ಶೇಯಂ | ದಕ್ಷಿಣಾ | ಸಾರ್ಥವಾನಾಂ || ೮ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಅಧುನಾ ಭರದ್ವಾಜಃ ಸ್ವಸ್ತಾ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿನಾ ದತ್ತಂ ಧನಜಾತಮಾಗ್ನಯೇ ಪ್ರಕಥಯತಿ | ಹೇ ಅಗ್ನೇ ಮುಘವಾ ಧನವಾನ್ ಪ್ರಭೂತದಾನೋ ವಾ ಸಮ್ರಾಟ್ ರಾಜಸೂಯಯಾಜೀ ಚಾಯಮಾನಶ್ಚ-
ಯಮಾನಸ್ಯ ಪುತ್ರೋಽಭ್ಯಾವರ್ತೀತದಾಪ್ತಯೋ ರಾಜಾ ರಥಿನೋ ರಥಸಹಿತಾನ್ವಧೂಮತಃ
ಸ್ತ್ರೀಯುಕ್ತಾನ್ ದ್ವಯಾನ್ನಿಭೂನಭೂತಾನ್ ವಿಂತಿಂ ವಿಂತಿಸಂಖ್ಯಾಕಾನ್ ಗಾಃ ಪತುನ್ಮಹ್ಯಂ ದದಾತಿ |
ಪ್ರಾಯಚ್ಛತ್ | ಸಾರ್ಥವಾನಾಂ ದೃಢೋರ್ವಂಶಜಸ್ಯಾಭ್ಯಾವರ್ತಿನೋ ರಾಜ್ಞಃ ಸಂಬಂಧಿಣೀ ||
ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಬಹುವಚನಂ || ಇಯಂ ದಕ್ಷಿಣಾ ದುರ್ವಶಾ ಕೇನಾಪಿ ನಾಶಯಿತುಮಶಕ್ಯಾ ಭವತಿ ||

| ಪ್ರತಿಜಾರ್ಥ |

ಅಗ್ನೇ—ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ | ಮಘವಾ—ಧನವಂತನೂ | ಸಮ್ರಾಟ್—ಸಾರ್ವಭೌಮನೂ |
 ಚಾಯಮಾನಃ—ಜಯಮಾನನ ಪುತ್ರನೂ ಆದ | ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ—ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೆಂಬ ರಾಜನು | ರಥಿನಃ—
 ರಥಸಹಿತನೂ | ದ್ವಯಾನ್—ಮಿಥುನರೂಪವುಳ್ಳವೂ | ವಧೂಮತಃ—ಪ್ರೀತಿಸಹಿತನೂ | ವಿಂಶತಿಂ—ವಿಂಶತಿ
 (ಇಪ್ಪತ್ತು) ಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ | ಗಾಃ—ಪಶುಗಳನ್ನು | ಮಹ್ಯಂ—ನನಗೆ | ದದಾತಿ—ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ |
 ಸಾರ್ಥವಾನಾಂ—ಪೃಥುವಂತೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಈ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯ | ಇಯಂ ದಕ್ಷಿಣಾ—ಈ ದಕ್ಷಿಣಾರೂಪವಾದ
 ದಾನವು | ದುರ್ನಶಾ—ಯಾರಿಂದಲೂ ನಾಶಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

| ಭಾವಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ, ಧನವಂತನೂ, ಸಾರ್ವಭೌಮನೂ, ಜಯಮಾನನ ಪುತ್ರನೂ ಆದ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯೆಂಬ
 ರಾಜನು ರಥಸಹಿತನೂ, ಮಿಥುನರೂಪವುಳ್ಳವೂ, ಪ್ರೀತಿಸಹಿತನೂ, ವಿಂಶತಿಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ ಪಶುಗಳನ್ನು ನನಗೆ
 ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪೃಥುವಂತೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಈ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿಯ ದಕ್ಷಿಣೆಯು ಯಾರಿಂದಲೂ ನಾಶಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

English Translation.

The opulent supreme sovereign Abhyavartin, the son of Chayamana, presents, Agni, to me two damsels riding in cars, and twenty cows: this donation of the descendent of Prithu cannot be destroyed.

| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು |

ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾವರ್ತಿ ಎಂಬ ರಾಜನು ಪೃಥುವಂತೋತ್ಪನ್ನನೆಂದೂ, ಇವನು ಈ ಸೂಕ್ತದ್ರಷ್ಟೃವಾದ
 ಭರದ್ವಾಜಮುಷಿಗೆ ರಥ, ಗೋವು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ ವಿವರಿಸಿ, ಆ ರಾಜನ ದಾನಸ್ತುತಿಯ
 ಪ್ರಕರಣವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಋಕ್ಯಿನಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜಮುಷಿಯು ಈ ದಾನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸೂಕ್ತವು

ಪೀಠಿಕೆ

ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರೂ, ಋಷಿಗಳೂ ಯಾವ ವಿಧವಾದ
 ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯನ್ನೂ, ಪ್ರೀತ್ಯಾದರ ಗೌರವಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಆತ್ಮ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡು
 ತ್ತಿದ್ದರಿಂದೂ ಈ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಆ ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯೇ
 ಈಗಲೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ (ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ಇಲ್ಲ) ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ-ಅದರಲ್ಲೂ ಆಸ್ತಿಕರಲ್ಲಿ-ಇರುವುದು. ಈ ನಮ್ಮ ಭಾರತ

ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾತ್ರ ಗೋವನ್ನು ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯಿಂದ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ಕ್ರಮೇಣ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಗೋವುಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ನೇರವಾಗಿ ದೊರಕುವವು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಭುಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನ್ನಾದ್ಯಾಹಾರಗಳೂ, ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ವಸ್ತುಗಳೂ (ಬಟ್ಟೆಗಳು) ಅವುಗಳ ಶ್ರಮದ ಫಲವಾಗಿಯೇ ದೊರೆಯುವವು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನೇಕರು ಯೋಚಿಸಿದಿರುವುದು ವಿಷಾದಕರವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ನಮಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬೇಕಾದ ಭತ್ತ ಮತ್ತು ಇತರ ಧಾನ್ಯಗಳು, ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಬೇಕಾಗುವ ಹತ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಸಾಯವು ಅವಶ್ಯಕವು. ಆ ವ್ಯವಸಾಯವು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾದ ಆಹಾರವಸ್ತುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಕಾಣಬೇಕಾದುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಈ ಕರ್ತವ್ಯವು ಈಗ ಎಂದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೂ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ಅತಿ ವಿಷಾದದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಆ ಗಾವ ಇತ್ಯಷ್ಟರ್ಷಿಂ ಪಂಚಮಂ ಸೂಕ್ತಂ | ಅಶ್ವೇಯಮನುಕ್ರಮಣಿಕಾ | ಆ ಗಾವೋ ಗವ್ಯಂ ದ್ವಿತೀಯ್ಯಂದ್ರೀ ನಾಂತ್ಯಕ್ಲ ಸಾದೋಂತ್ಯಾನುಷ್ಪಪ್ ಜಾಗತಸ್ತ್ವಚೋ ದ್ವಿತೀಯಾದಿರಿತಿ | ಭರದ್ವಾಜ ಋಷಿಃ | ಇಂದ್ರೋ ಯಜ್ಞನ ಇತ್ಯಾದ್ಯಸ್ತ್ವಚೋ ಜಾಗತಃ | ಉಪೇದಮಿತ್ಯಂತ್ಯಾನುಷ್ಪಪ್ ಶಿಷ್ಣಾಕ್ಷತಸ್ತ್ವಿಷ್ಟುಭಃ | ಕೃತ್ಸೈಸ್ಯ ಗೌರ್ದೇವತಾ ದ್ವಿತೀಯಾಯಾಃ ಸೂಕ್ತಾಂತ್ಯಪಾದಸ್ಯ ಚ ವಿಕಲ್ಪೇನೇಂದ್ರೋ ದೇವತಾ || ಗನಾಮುಪಸ್ಥಾನ ಏತತ್ಸೂಕ್ತಂ | ಸೂತ್ರೀತಂ ಚ | ಆಗಾವೀಯಮೇಕೇ | ಅ. ಗೃ. ೨-೧೦-೬ | ಇತಿ ||

ಅನುವಾದವು—ಆ ಗಾವಃ ಎಂಬ ಈ ಸೂಕ್ತವು ಮೂರನೆಯ ಅನುವಾಕದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಸೂಕ್ತವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಮುಕ್ಯಗಳಿರುವವು. ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಆ ಗಾವೋ ಗವ್ಯಂ ದ್ವಿತೀಯ್ಯಂದ್ರೀ ನಾಂತ್ಯಕ್ಲ ಸಾದೋಂತ್ಯಾನುಷ್ಪಪ್ ಜಾಗತಸ್ತ್ವಚೋ ದ್ವಿತೀಯಾದಿಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಭರದ್ವಾಜನು ಋಷಿಯು; ಒಟ್ಟು ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ ಲ್ಲಾ ಗೌಃ (ಗೋವು) ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯ ಮುಕ್ಯಗೂ ಕೊನೆಯ ಮುಕ್ಯನ ಕೊನೆಯ ಪಾದಕ್ಕೂ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಇಂದ್ರನೂ ದೇವತೆಯು. ಈ ಸೂಕ್ತದ ಇಂದ್ರೋ ಯಜ್ಞನೇ (ಎರಡನೆಯ ಮುಕ್ಯ) ಎಂದು ನೊದಲಾಗುವ ಮೂರು ಮುಕ್ಯಗಳು ಜಗತೀಭಂದಸ್ಯವು. ಉಪೇದಂ ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಮುಕ್ಯ ಅನುಷ್ಪಪ್ ಭಂದಸ್ಯವು. ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಯಗಳು ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಭಂದಸ್ಯವು. ಗೋದೇವತೆಗಳ ಉಪಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂಕ್ತದ ವಿನ್ಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಗೃಹ್ಯಸೂತ್ರದ ಆಗಾವೀಯಮೇಕೇ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ಗೃ. ೨-೧೦ ೬) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

ಸೂಕ್ತ—೨೮

ಮಂಡಲ—೬ || ಅನುವಾಕ—೩ || ಸೂಕ್ತ—೨೮ ||

ಅಷ್ಟಕ—೪ || ಅಧ್ಯಾಯ—೬ || ವರ್ಗ—೨೫ ||

|| ಸೂಕ್ತ ದಲ್ಲಿರುವ ಋಕ್ಪಂಚೈ—೮ ||

|| ಋಷಿ—ಭರದ್ವಾಜೋ ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯಃ ||

|| ದೇವತಾ—೧, ೩-೭, ೮ ರಲ್ಲಿ ೧, ೨, ೩ ಪಾದಗಳು. ಗಾವಃ | ೨, ೮ ರಲ್ಲಿ ೪ ನೆಯ ಪಾದ. ಗಾವ ಇಂದ್ರೋ ವಾ ||

|| ಭಂದಃ—೧, ೫-೭. ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ | ೨-೪. ಜಗತೀ | ೮. ಅನುಷ್ಟುಪ್ |

| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಆ ಗಾವೋ ಅಗ್ನುನ್ ತ ಭದ್ರಮುಕ್ತೃನ್ದ್ರಿಸ್ತದಂತು ಗೋಷ್ಠೇ ರಣಯಂತೃಷ್ಠೇ |
ಪ್ರಜಾವತೀಃ ಪುರುರೂಪಾ ಇಹ ಸ್ಯುರಿಂದ್ರಾಯ ಪೂರ್ವೀರುಷಸೋ
ದುಹಾನಾಃ || ೧ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ಅ | ಗಾವಃ | ಅಗ್ನುನ್ | ಉತ | ಭದ್ರಂ | ಅಕ್ತುನ್ | ಸೀದಂತು | ಗೋಷ್ಠೇ | ರಣಯಂತು | ಅಷ್ಟೇ
ಇತಿ |

ಪ್ರಜಾವತೀಃ | ಪುರುರೂಪಾಃ | ಇಹ | ಸ್ಯುಃ | ಇಂದ್ರಾಯ | ಪೂರ್ವೀಃ | ಉಷಸಃ | ದುಹಾನಾಃ ||

|| ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ||

ಗಾವ ಅಗ್ನುನ್ | ಅಸ್ಮದೀಯಂ ಗೃಹಮಾಗಚ್ಛಂತು | ಉತಾಪಿ ಚ ಭದ್ರಂ ಭಜನೀಯಂ
ತುಭಮುಕ್ತುನ್ | ಕುರ್ವಂತು | ತಥಾ ಗೋಷ್ಠೇ ಸ್ಮದೀಯೇ ಗವಾಂ ಸ್ಥಾನೇ ಸೀದಂತು | ಉಪವಿಕಂತು |
ತದನಂತರಮಸ್ಮೇ ಅಸ್ಮಾಸು ರಣಯಂತು | ರಮಂತಾಂ | ಅಪಿ ಚೇಹಾಸ್ಮಿನ್ ಗೋಷ್ಠೇ ಪುರುರೂಪಾ
ನಾನಾವರ್ಣಃ ಗಾವಃ ಪ್ರಜಾವತೀಃ ಪ್ರಜಾವತೈಃ ಸಂತತಿಸಹಿತಾಃ ಪೂರ್ವೀರ್ಬಹ್ಯ ಇಂದ್ರಾಯೇಂದ್ರಾ-
ರ್ಥಮುಷಸ ಉಷಃಕಾಲಾನ್ ಪ್ರತಿ ದುಹಾನಾ ದೋಹಮಾನಾಃ ಸ್ಯುಃ | ಭವೇಯುಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳು | ಅ ಅಗ್ನುನ್—ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿ | ಉತ—ಮತ್ತು | ಭದ್ರಂ—ಮಂಗಳನ್ನು |
ಅಕ್ತುನ್—ಉಂಟುಮಾಡಲಿ | ಗೋಷ್ಠೇ—ನಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿಗಿಯಲ್ಲಿ | ಸೀದಂತು—ಬಂದು ಮಲಗಲಿ | ಅಷ್ಟೇ—
ನಮ್ಮಲ್ಲಿ | ರಣಯಂತು—ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವಾಗರಲಿ (ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗರಲಿ) | ಇಹ—ಈ ಕೊಟ್ಟಿಗಿಯಲ್ಲಿ |
ಪುರುರೂಪಾಃ—ನಾನಾವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ | ಪ್ರಜಾವತೀಃ—ಒಳ್ಳೆಯ ಕರುಗಳುಳ್ಳವೂ | ಪೂರ್ವೀಃ—ಬಹು

ಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ ಗೋವುಗಳು | ಇಂದ್ರಾಯೆ—ಇಂದ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ | ಉಷಸಃ—ಉಷಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ |
ಮಹಾನಾಃ—ಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾ | ಸ್ಯುಃ—ಇರಲಿ.

! ಭಾವಾರ್ಥ !

ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಗೋವುಗಳು ಬಂದು ತುಂಬಲಿ. ನಮಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ನಮ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ
ಬಂದು ಮಲಗಲಿ. ಅವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಲಿ. ನಾನಾವರ್ಣವುಳ್ಳವೂ,
ಒಳ್ಳೆಯ ಕರುಗಳುಳ್ಳವೂ, ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕವೂ ಆದ ಗೋವುಗಳು ಇಂದ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಷಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು
ಕರೆಯುತ್ತಿರಲಿ.

English Translation.

May the cows come and bring good fortune: let them lie down in
(our) stalls and be pleased with us: may the many-coloured cows here be
prolific, and yield milk for Indra on many dawns.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಈ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದಿನ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥವಿವರಣೆಯು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ,
ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆಯು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಇಂದ್ರೋ ಯಜ್ಞನೇ ಸ್ಯುಣತೇ ಚ ತಿಕ್ತೈತ್ಯುಷೇದ್ದದಾತಿ ನ ಸ್ಯಂ ಮುಷಾ-
ಯತಿ |

ಭೂಯೋಽಭೂಯೋ ರಯಿಮಿದಸ್ಯ ವರ್ಧಯನ್ಮಭಿನ್ನೇ ಖಿಲ್ಯೇ ನಿ ದಧಾತಿ
ದೇವಯುಂ || ೨ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಇಂದ್ರೇ | ಯಜ್ಞನೇ | ಸ್ಯುಣತೇ | ಚ | ತಿಕ್ತೈತಿ | ಉಷಃ | ಇತ್ | ದದಾತಿ | ನ | ಸ್ಯಂ | ಮುಷಾಯತಿ |
ಭೂಯೋಽಭೂಯೋಃ | ರಯಿಂ | ಇತ್ | ಅಸ್ಯ | ವರ್ಧಯನ್ | ಅಭಿನ್ನೇ | ಖಿಲ್ಯೇ | ನಿ | ದಧಾತಿ |
ದೇವಯುಂ || ೨ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಇಂದ್ರೋ ಯಜ್ಞನೇ ಯಜನಶೀಲಾಯೆ ಸ್ಯುಣತೇ ಚ ಸ್ತುತಿಃ ಪ್ರೀಣಯಿತ್ರೇ ಚ ಸ್ತೋತ್ರೇ
ತಿಕ್ತೈತಿ | ಅಪೇಕ್ಷಿತಂ ಧನಂ ದದಾತಿ | ನ ಕೇವಲಂ ಸಕೃದೇವ ದಾನಮಪಿ ತು ಸರ್ವದೇಶ್ಯಾಃ |

ಉಪೇದ್ದದಾತಿ | ಉಪೇತ್ಯ ಸರ್ವದಾ ದದಾತ್ಯೇವ | ಯಜ್ಞನಃ ಸ್ತೋತುಕ್ತ ಸ್ತಂ ಸ್ವಭೂತಂ ಧನಂ ನ
ಮುಷಾಯತಿ | ಕದಾಚಿದಪಿ ನಾಪರಕತಿ | ಅಪಿ ಚಾಸ್ಯೋಭಯವಿಧಸ್ಯ ರಯಿಂ ಧನಮಾತ್ಮನಾ ದತ್ತಂ
ಭೂಯೋ ಭೂಯಃ ಪುನಃಪುನರ್ವರ್ಧಯನ್ನಿತ್ ವೃದ್ಧಿಂ ಸ್ವಾಸಯನ್ನೇವ ದೇವಯುಂ ದೇವಮಿಂದ್ರ-
ಮಾತ್ಮನ ಇಚ್ಛಂತಂ ತಂ ಜನಮಭಿನ್ನೇ ಶತ್ರುಭಿರಭೇದ್ಯೇ ಖಿಲ್ಯೇ | ಖಿಲಮಪ್ರತಿಹತಂ ಸ್ಥಾನಂ |
ತದೇವ ಖಿಲ್ಯಂ || ಸ್ವಾರ್ಥಿಕೋ ಯತ್ || ಅನ್ಯೈರ್ಗಂಶುಮತಕ್ಯೇ ಸ್ಥಲೇ ನಿ ದಧಾತಿ | ನಿಕ್ಷಿಪತಿ |
ನಿನಾಸಯತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರಃ—ಇಂದ್ರನು | ಯಜ್ಞನೇ—ಯಾಗಮಾಡುವವನೂ | ಪೃಣಿತೇ—ಸ್ತುತಿಸುವವನೂ ಆದ
ಯಜಮಾನನಿಗೆ | ಶಿಕ್ಷತಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಉಪೇತ್—ಅವನನ್ನು ತಾನೇ ಸಮಾಪಿಸಿ |
ದದಾತಿ—ಕೊಡುತ್ತಾನೆ | ಸ್ತಂ—ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಧನವನ್ನು | ನ ಮುಷಾಯತಿ—ಪುನಃ ಅಪಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ |
ಅಸ್ಯ—ಈ ಯಜಮಾನನ | ರಯಿಂ—ಧನವನ್ನು | ಭೂಯೋಭೂಯಃ—ಪುನಃಪುನಃ | ವರ್ಧಯನ್
ಇತ್—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ | ದೇವಯುಂ—ದೇವತಾಪೂಜಕನಾದ ಅವನನ್ನು |
ಅಭಿನ್ನೇ—ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಒಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ | ಖಿಲ್ಯೇ—ರಕ್ಷಣಾಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ | ನಿ ದಧಾತಿ—
ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥ ||

ಇಂದ್ರನು ಯಜ್ಞಕರ್ತನೂ, ಸ್ತುತಿಕರ್ತನೂ ಆದ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.
ಅವನನ್ನು ತಾನೇ ಸಮಾಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಧನವನ್ನು ಪುನಃ ಅಪಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಯಜಮಾನನ
ಧನವನ್ನು ಪುನಃಪುನಃ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ದೇವತಾಪೂಜಕನಾದ ಅವನನ್ನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ
ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ರಕ್ಷಣಾಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

English Translation.

Indra grants the desires of the man who offers to him sacrifice and
praise; he ever bestows upon him wealth, and deprives him not of that
which is his own: again and again increasing his riches, he places the
devout man in an inaccessible fortress.

|| ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ||

ನ ತಾ ನಶಂತಿ ನ ದಭಾತಿ ತಸ್ಯರೋ ನಾಸಾಮಿತ್ರೋ ವ್ಯಥಿರಾ ದಧರ್ಷತಿ |
ದೇನಾಂಶ್ಚ ಯಾಭಿಯಜತೇ ದದಾತಿ ಚ ಜ್ಯೋಗಿತಾಭಿಃ ಸಚತೇ ಗೋಪತಿಃ
ಸದ || ೩ ||

| ಪದಪಾಠಃ |

ನ | ತಾಃ | ನಶಂತಿ | ನ | ದಭಾತಿ | ತಸ್ಯ | ರಃ | ನ | ಆಸಾಂ | ಆಮಿತ್ರೈಃ | ವ್ಯಥಿಃ | ಅ | ದಧರ್ಷತಿ |
ದೇವಾನಾಂ | ಚ | ಯಾಭಿಃ | ಯಜತೇ | ದದಾತಿ | ಚ | ಜ್ಯೋತಿತ್ | ಇತ್ | ತಾಭಿಃ | ಸಚತೇ | ಗೋ-
ಪತಿಃ | ಸಹ || ೩ ||

|| ಸಾಯಜಭಾಷ್ಯಂ ||

ದೈವೀನಾಂ ದವಿಃಷು ನ ತಾ ನಶಂತಿ ನ ತಾ ಅವರ್ತೇತಿ ಗೋದೇವತಾಯಾ ಯಾಜ್ಯಾಪುರೋನು-
ವಾಕ್ಯೇ | ಅ. ೩-೧೪ || ಗೋಸ್ತೋಮೇಽಪಿ ಮರುತ್ವತೀಯನಿಷ್ಠೇವಲ್ಯಯೋರೇತೇ ಸೂಕ್ತಮು-
ಖೀಯೇ | ಸೂಕ್ತಂ ಚ | ನ ತಾ ಅವರ್ತ ರೇಣುಕಕಾಟೋ ಅಪ್ನತೇ ನ ತಾ ನಶಂತಿ ನ ದಭಾತಿ ತಸ್ಯ ರಃ |
ಅ. ೯-೫ | ಇತಿ ||

ತಾ ಗಾವೋ ನ ನಶಂತಿ | ಅಸ್ಮತ್ಸಕಾಶಾನ್ ನಶ್ಯಂತು | ಕಿಂಚಿ ತಸ್ಯ ರಶ್ನೋರೋಽಪಿ ನ ದಭಾತಿ |
ಅಸ್ಮದೀಯಾ ಗಾ ನ ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ | ತಥಾಮಿತ್ರೋಽಮಿತ್ರಸ್ಯ ತಶ್ನೋಃ ಸಂಬಂಧಿ ವ್ಯಥಿಃ ಶಸ್ತ್ರಮಾಸಾ-
ಮಿಮಾ ಗಾ ನಾ ದಧರ್ಷತಿ | ನಾಕ್ರಮತು | ಗೋಪತಿರೇವಂಭೂತಾನಾಂ ಗನಾಂ ಸ್ವಾಮೀ ಯಜಮಾನೋ
ಯಾಭಿಗೋಭಿರ್ವೇದಾನಾಂಶ್ಚೇಂದ್ರಾದೀನುದ್ದಿಶ್ಯ ಯಜತೇ ಯಜನಂ ಕರೋತಿ | ಯಾ ಗಾ ಇಂದ್ರಾರ್ಥಂ
ದದಾತಿ ಚ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ಚ ತಾಭಿಸ್ತದ್ವಿತೀಭಿಗೋಭಿಃ ಸಹ ಜ್ಯೋತಿತ್ ಚಿರಕಾಲಮೇವ ಸಚತೇ |
ಸಂಗಚ್ಛತಾಂ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ತಾಃ—ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳು | ನ ನಶಂತಿ—ನಾಶವಾಗದಿರಲಿ | ತಸ್ಯ ರಃ—ಚೋರನು | ನ ದಭಾತಿ—
ಕದಿಯದಿರಲಿ | ಆಮಿತ್ರೈಃ—ಶತ್ರುಸಂಬಂಧಿಯಾದ | ವ್ಯಥಿಃ—ಶಸ್ತ್ರವು | ಆಸಾಂ—ಈ ಗೋವುಗಳನ್ನು |
ನ ಅ ದಧರ್ಷತಿ—ಅಕ್ರಮಿಸದಿರಲಿ | ಗೋಪತಿಃ—ಈ ಗೋವುಗಳ ಪತಿಯಾದ ಯಜಮಾನನು | ಯಾಭಿಃ—
ಯಾವ ಗೋವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ | ದೇವಾಂಶ್ಚ—ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ | ಯಜತೇ—ಯಜ್ಞ
ವನ್ನು ಚರಿಸುವನೋ | ದದಾತಿ ಚ—ಮತ್ತು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವನೋ | ತಾಭಿಃ ಸಹ—ಆ ಗೋವುಗಳೊಡನೆ |
ಜ್ಯೋತಿತ್—ಚಿರಕಾಲ | ಸಚತೇ—ಸೇರಿಕೊಂಡಿರಲಿ.

| ಭಾವಾರ್ಥಃ |

ನಮ್ಮ ಗೋವುಗಳು ನಾಶವಾಗದಿರಲಿ. ಅವನ್ನು ಚೋರನು ಕದಿಯದಿರಲಿ. ಶತ್ರುಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಶಸ್ತ್ರವು
ಈ ಗೋವುಗಳಮೇಲೆ ಬೀಳದಿರಲಿ. ಈ ಗೋವುಗಳ ಪತಿಯಾದ ಯಜಮಾನನು ಯಾವ ಗೋವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ
ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನಾ ಚರಿಸುವನೋ ಮತ್ತು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವನೋ ಆ ಗೋವುಗಳೊಡನೆ
ಚಿರಕಾಲ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಲಿ.

English Translation.

Let not the Cows be lost: let not thief carry them away: let no hostile weapon fall upon them: may the master of the cattle be long possessed of those with which he sacrifices, and which he presents to the gods.

। ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ।

ದೈವಿಯೆಂಬ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋನುನಾಡುವಾಗ ನ ತಾ ನಶಂತಿ (೩ನೇ ಋಕ್ಯು) ನ ತಾ ಅರ್ನಾ (೪ನೆಯ ಋಕ್ಯು) ಎಂಬ ಎರಡು ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು ಗೋದೇವತೆಯ ಯಾಜ್ಞ ಮತ್ತು ಪುರೋನುವಾಕ್ಯಾಮಂತ್ರಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಅ. ೬-೧೪) ವಿವೃತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಗೋಸ್ತೋಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮರುತ್ಪತ್ತಿಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕೇವಲ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಾರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತದ ಪ್ರಾರಂಭ ಋಕ್ಯುಗಳನ್ನಾಗಿ ಪಠಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶ್ವಲಾಯನ ಶ್ಲೋಕಸೂತ್ರದ—ನ ತಾ ಅರ್ನಾ ರೇಣುಕಕಾಟೋ ಅಶ್ನುತೇ ನ ತಾ ನಶಂತಿ ನ ದಭಾತಿ ತಸ್ಯರಃ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ (ಅ. ೯-೫) ವಿವೃತವಾಗಿರುವುದು.

~*~*~*~

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯ ||

ನ ತಾ ಅರ್ನಾ ರೇಣುಕಕಾಟೋ ಅಶ್ನುತೇ ನ ಸಂಸ್ಕೃತತ್ರಮುಪ ಯಂತಿ
ತಾ ಅಭಿ |

ಉರುಗಾಯಮಭಯಂ ತಸ್ಯ ತಾ ಅನು ಗಾವೋ ಮರ್ತಸ್ಯ ವಿ ಚರಂತಿ
ಯಜ್ಞನಃ || ೪ ||

। ಸದವಾಶಃ ।

ನ | ತಾಃ | ಅರ್ನಾ | ರೇಣುಕಕಾಟಃ | ಅಶ್ನುತೇ | ನ | ಸಂಸ್ಕೃತತ್ರಂ | ಉಪ | ಯಂತಿ | ತಾಃ |
ಅಭಿ |

ಉರುಗಾಯಂ | ಅಭಯಂ | ತಸ್ಯ | ತಾಃ | ಅನು | ಗಾವಃ | ಮರ್ತಸ್ಯ | ವಿ | ಚರಂತಿ | ಯಜ್ಞನಃ ||೪||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ರೇಣುಕಕಾಟೋ ರೇಣೋಃ ಸಾರ್ಥಿವಸ್ಯ ರಜಸ ಉದ್ವೇದಕಃ || ಕಟಿರ್ಭೇದನಕರ್ಮಾ ||
ಅರ್ನಾ ಯುದ್ಧಾರ್ಥಮಾಗತೋಶ್ವೋತಾ ಗಾ ನಾಶ್ನುತೇ | ನ ಸ್ವಾಶ್ನುಯಾತ್ | ತಥಾ ತಾ ಗಾವಃ
ಸಂಸ್ಕೃತತ್ರಂ ವಿಶತನಾದಿಸಂಸ್ಕಾರಂ ನಾಭ್ಯುಪ ಯಂತಿ | ನಾಭಿಗಳ್ಬಂಶು | ಅಪಿ ಚ ತಾ ಗಾವೋ

ಯಜ್ಞನೋ ಯಾಗಶೀಲಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಮರ್ತಸ್ಯ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯೋರುಗಾಯಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗಮನಮಭಯಂ
ಭಯವರ್ಜಿತಂ ಪ್ರದೇಶಮನೊದ್ಧಿತ್ಯ ವಿ ಚರಂತಿ | ವಿಶೇಷೇಣ ಗಚ್ಛಂತು ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ರೇಣುಕಕಾಟಃ—ಧೂಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸತಕ್ಕ | ಅರ್ನಾ—ಅಶ್ವವು | ತಾಃ—ಆ ಗೋವುಗಳನ್ನು |
ನ ಅಶ್ವತೇ—ಎದುರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮುನ್ನುಗ್ಗದಿರಲಿ | ತಾಃ—ಅದೇ ಗೋವುಗಳು | ಸಂಸ್ಕೃತತ್ರಂ—ವಿಶ
ಸನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು (ಯಜ್ಞ ಪಶುತ್ವವನ್ನು) | ನ ಅಭ್ಯುಪಯಂತಿ—ಹೊಂದದಿರಲಿ | ತಾಃ ಗಾವಃ—ಅದೇ
ಗೋವುಗಳು | ಯಜ್ಞನಃ—ಯಾಗಮಾಡುವ | ತಸ್ಯ ಮರ್ತಸ್ಯ—ಮಾನವನ | ಉರುಗಾಯಃ—ವಿಸ್ತೃತ
ವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದುದೂ | ಅಭಯಂ—ಭಯವರ್ಜಿತವಾದುದೂ ಅದ | ಅನು—ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ |
ವಿ ಚರಂತಿ—ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲಿ

|| ಛಾಂದೋ ||

ಧೂಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಗದೂಸಾದ ಅಶ್ವವು ನಮ್ಮ ಆ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳದಿರಲಿ.
ಅದೇ ಗೋವುಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಗಳಾಗದ್ದು ಆ ಭೇದನವನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಇರಲಿ. ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಕರ್ತನ
ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವೂ ಭಯವರ್ಜಿತವೂ ಆದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಲಿ.

English Translation.

Let not the dust-spurning (war)-horse reach them; nor let them fall
in the way of sacrificial consecration: let the cattle of the man who offers
sacrifice wander about at large and without fear.

|| ಸಂಹಿತಾವಾಕ್ಯಃ ||

ಗಾವೋ ಭಗೋ ಗಾವ ಇಂದ್ರೋ ಮೇ ಅಚ್ಛಾನ್ ಗಾವಃ ಸೋಮಸ್ಯ
ಪ್ರಥಮಸ್ಯ ಭಕ್ಷಃ |

ಇನೂ ಯಾ ಗಾವಃ ಸ ಜನಾಸ ಇಂದ್ರ ಇಚ್ಛಾಮಿಾಧ್ಯದಾ ಮನಸಾ
ಚಿದಿಂದ್ರಂ || ೫ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಗಾವಃ | ಭಗಃ | ಗಾವಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಮೇ | ಅಚ್ಛಾನ್ | ಗಾವಃ | ಸೋಮಸ್ಯ | ಪ್ರಥಮಸ್ಯ | ಭಕ್ಷಃ |
ಇನೂಃ | ಯಾಃ | ಗಾವಃ | ಸಃ | ಜನಾಸಃ | ಇಂದ್ರಃ | ಇಚ್ಛಾಮಿ | ಇತ್ | ಧ್ಯದಾ | ಮನಸಾ | ಚಿತ್ |
ಇಂದ್ರಂ || ೫ ||

। ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ ।

ಗಾನ ಏವ ಮಹ್ಯಂ ಭಗೋ ಧನಂ ಭವಂತು | ಇಂದ್ರೈಶ್ಚ ಮೇ ಮಹ್ಯಂ ಗಾವೋ ಗಾ ಅಚ್ಛಾನ್ |
ಯಚ್ಚಿತು | ಗಾವಃ ಪ್ರಥಮಸ್ಯ ಹವಿಷಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಭಕ್ಷೋ ಭಕ್ಷಣಂ ಭವಂತು | ಅಭಿಷು-
ತಸ್ಯ ಹಿ ಸೋಮಸ್ಯ ಗಮ್ಯೇನಾಜ್ಯಾದಿನಾ ಸಂತ್ರಯಣತ್ವಾತ್ | ಹೇ ಜನಾಸೋ ಜನಾ ಇವಾ ಏವಂಭೂತಾ
ಯಾ ಗಾವಃ ಸಂತಿ ಸಃ | ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಾ ಏವ ಗಾವ ಇಂದ್ರೋ ಭವಂತಿ | ದಧಿಘೃತಾದಿರೂಪೇ-
ಣೇಂದ್ರಸ್ಯಾಪ್ಯಾಯನತ್ವಾತ್ | ಏವಂಭೂತಮಿಂದ್ರಂ ಹೃದಾ ಶ್ರದ್ಧಾಯುಕ್ತೇನ ಮನಸಾ ಚಿತ್ ||
ಚಿದಿತ್ಯಪ್ಯರ್ಥೇ || ಇಚ್ಛಾಮಿತ್ | ಕಾಮಯ ಏವ | ಸಾಧನಭೂತಾಭಿಗೋಽಭಿರೇವಂಭೂತಮಿಂದ್ರಂ
ಯಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ ||

ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳು | ಭಗಃ—ನನಗೆ ಧನರೂಪವಾಗವೆ | ಇಂದ್ರೇ—ಇಂದ್ರನು | ಮೇ—
ನನಗೆ | ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳನ್ನು | ಅಚ್ಛಾನ್—ಕೊಡಲಿ | ಗಾವಃ—ಗೋವುಗಳು | ಪ್ರಥಮಸ್ಯ—
ಮೊದಲು ಅರ್ಪಿತವಾಗತಕ್ಕ | ಸೋಮಸ್ಯ—ಸೋಮಕ್ಕೆ | ಭಕ್ಷಃ—ಭಕ್ಷಣವಾಗಿ ಆಗಲಿ | ಜನಾಸಃ—ಎಲೈ
ಮಾನವರೇ | ಇವಾಃ—ಈ ರೀತಿಯಾದ | ಯಾ ಗಾವಃ—ಯಾವ ಗೋವುಗಳಿವೆಯೋ | ಸ ಇಂದ್ರ—ಆವು
ಆ ಇಂದ್ರನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆಗವೆ | ಇಂದ್ರಂ—ಇಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು | ಹೃದಾ—ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾದ |
ಮನಸಾ ಚಿತ್—ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ | ಇಚ್ಛಾಮಿತ್—ಖಂಡಿತ ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

। ಭಾವಾರ್ಥ ।

ಗೋವುಗಳು ನನಗೆ ಧನರೂಪವಾಗವೆ. ಇಂದ್ರನು ನನಗೆ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಗೋವುಗಳು
ಮೊದಲು ಅರ್ಪಿತವಾಗತಕ್ಕ ಸೋಮಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀರಾದಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ. ಎಲೈ ಮಾನವರೇ, ಈ ರೀತಿಯಾದ: ಯಾವ
ಗೋವುಗಳಿವೆಯೋ ಅವು ಆ ಇಂದ್ರನ ಸ್ವರೂಪಗಳೇ ಆಗವೆ. ಇಂತಹ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾದ
ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಖಂಡಿತ ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

English Translation.

May the Cows be (for our) affluence : may Indra grant me cattle :
may the cows yeild the food of the first libation : these Cows, oh men, are
Indra, the Indra whom I desire with heart and mind.

—ॐ—

। ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ ।

ಯೂಯಂ | ಗಾವೋ ಮೇದಯಥಾ ಕೃತಂ | ಚಿದ್ರೀರಂ | ಚಿತ್ಕೃಣುಥಾ
ಸುಪ್ರತೀಕಂ |

ಭದ್ರಂ ಗೃಹಂ ಕೃಣುಥ ಭದ್ರವಾಚೋ ಬೃಹದ್ವೋ ವಯ ಉಚ್ಯತೇ
ಸಭಾಸು || ೬ ||

|| ಪದಪಾಠಃ ||

ಯೋಯಂ | ಗಾವಃ | ಮೇಧಯಥ | ಕೃತಂ | ಚಿತ್ | ಅಶ್ರೀರಂ | ಚಿತ್ | ಕೃಣುಥ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ |
ಭದ್ರಂ | ಗೃಹಂ | ಕೃಣುಥ | ಭದ್ರವಾಚಿಃ | ಬೃಹತ್ | ವಃ | ವಯಃ | ಉಚ್ಯತೇ | ಸಭಾಸು || ೬ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಹೇ ಗಾವೋ ಯೋಯಂ ಮೇಧಯಥ | ಆಸ್ಯಾಯನಂ ಕುರುಭೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಕೃತಂ ಚಿತ್
ಕ್ಷೀಣಮಶ್ರೀರಂ ಚಿದಮಂಗಲಮಪಿ ಸುಪ್ರತೀಕಂ ಶೋಭನಾಂಗಂ ಕೃಣುಥ | ಕುರುಥ | ಹೇ
ಭದ್ರವಾಚಿಃ ಕಲ್ಯಾಣಧ್ವನ್ಯೋಪೇತಾ ಗಾವೋಽಸ್ಮದೀಯಂ ಗೃಹಂ ಭದ್ರಂ ಕಲ್ಯಾಣಂ ಕೃಣುಥ |
ಗೋಭಿರುಪೇತಂ ಕುರುಥ | ಸಭಾಸು ಯಾಗಪರಿಷತ್ಸು ಹೇ ಗಾವೋ ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಬೃಹನ್ನಹದ್ವ-
ಯೋಽನ್ಯಮುಚ್ಯತೇ | ಸರ್ವೈರ್ದೀಯತ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

| ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ |

ಗಾವಃ—ಎಲೈ ಗೋವುಗಳೇ | ಯೋಯಂ—ನೀವು | ಮೇಧಯಥ—ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡಿ | ಕೃತಂ ಚಿತ್—ಪ್ರೀಣವಾಗಿದ್ದರೂ | ಅಶ್ರೀರಂ ಚಿತ್—ಅವಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದರೂ | ಸುಪ್ರತೀಕಂ
ಕೃಣುಥ—ಅಂತಹ ನಮ್ಮ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ | ಭದ್ರವಾಚಿಃ—ಮಂಗಳಕರವಾದ ಧ್ವನಿ
ಗಳುಳ್ಳ ಎಲೈ ಗೋವುಗಳೇ | ಗೃಹಂ—ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು | ಭದ್ರಂ—ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವನ್ನಾಗಿ | ಕೃಣುಥ—
ಮಾಡಿ | ಸಭಾಸು—ಯಜ್ಞ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ | ಬೃಹತ್—ಪ್ರಭೂತವಾದ | ವಯಃ—ಅನ್ನವು | ವಃ—
ನಿಮಗೆ | ಉಚ್ಯತೇ—ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

|| ಭಾವಾರ್ಥಃ ||

ಎಲೈ ಗೋವುಗಳೇ, ನೀವು ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ. ನಮ್ಮ ಅಂಗಗಳು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿದ್ದರೂ
ಅವಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂತಹ ನಮ್ಮ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ. ಮಂಗಳಕರಗಳಾದ ಧ್ವನಿಗಳುಳ್ಳ
ಎಲೈ ಗೋವುಗಳೇ, ನಮ್ಮ ಗೃಹವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣಾತ್ಮಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ. ನಿಮಗೆ ಯಜ್ಞ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೂತವಾದ
ಅನ್ನವು ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

English Translation.

Do you, Cows, give us nourishment : render the emaciated, the
unlovely body the reverse : do you, whose lowing is the auspicious, make
my dwelling prosperous : great is the abundance that is attributed to you
in religious assemblies.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ |

ಪ್ರಜಾವತೀಃ ಸುಯವಸಂ ರಿಶಂತೀಃ ಶುದ್ಧಾ ಅಪಃ ಸುಪ್ರಪಾಣೇ ಪಿಬಂತೀಃ |
ಮಾ ವಃ ಸ್ತೇನ ಈಶತ ಮಾಘಶಂಸಃ ಪರಿ ವೋ ಹೇತೀ ರುದ್ರಸ್ಯ ವೃಜ್ಯಾಃ ||

! ಪದಪಾಠಃ ||

ಪ್ರಜಾವತೀಃ | ಸುಯವಸಂ | ರಿಶಂತೀಃ | ಶುದ್ಧಾಃ | ಅಪಃ | ಸುಪ್ರಪಾಣೇ | ಪಿಬಂತೀಃ |
ಮಾ | ವಃ | ಸ್ತೇನಃ | ಈಶತ | ಮಾ | ಅಘಶಂಸಃ | ಪರಿ | ವಃ | ಹೇತೀಃ | ರುದ್ರಸ್ಯ | ವೃಜ್ಯಾಃ || ೭ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ |

ಹೇ ಗಾವೋ ಯೂಯಂ ಪ್ರಜಾವತೀಃ ಪ್ರಜಾವತ್ಯೋ ವತ್ಸಾಭಿಯುಕ್ತಾ ಭವತೇತಿ ಶ್ಲೇಷಃ |
ಸುಯವಸಂ ಶೋಭನತ್ಯಣಂ ರಿಶಂತೀ ರಿಶಂತ್ಯೋ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ಹಿಂಸಂತ್ಯೋ ಭವತಃ | ಸುಪ್ರಪಾಣೇ
ಸುಖೇನ ಸಾತನ್ಯೇ ತಟಾಕಾದೌ ಶುದ್ಧಾ ನಿರ್ಮಲಾ ಅಪ ಉದಕಾನಿ ಪಿಬಂತೀಃ ಪಿಬಂತ್ಯಕ್ಲ ಭವತಃ |
ವೋ ಯುಷ್ಮಾನ್ ಸ್ತೇನಸ್ತಸ್ಯರೋ ಮೇಶತ | ಮೇಶಿಷ್ಟ | ಈಶ್ವರೋ ಮಾ ಭೂತ್ | ತಥಾಪ್ಯಘಶಂಸೋ
ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಃ ತಶ್ಚುರ್ಮೇಶತ | ಅಪಿ ಚ ವೋ ಯುಷ್ಮಾನ್ರುದ್ರಸ್ಯ ಕಾಲಾತ್ಮಕಸ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ
ಹೇತಿರಾಯುಧಂ ಚ ಪರಿ ವೃಜ್ಯಾಃ | ಪರಿವೃಣಕ್ತು | ಪರಿಹರತು ||

! ಪ್ರತಿಪವಾರ್ಥ |

(ಎಲೈ ಗೋವುಗಳೇ) ಪ್ರಜಾವತೀಃ—ಕರುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಆಗಿರಿ | ಸುಯವಸಂ—ಶ್ರೇಷ್ಠ
ವಾದ ತೃಣವನ್ನು | ರಿಶಂತೀಃ—ಮೇಯುತ್ತಾ ಇರಿ | ಸುಪ್ರಪಾಣೇ—ಸುಖವಾಗಿ ಕುಡಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ
ಕೊಳದಲ್ಲಿ | ಶುದ್ಧಾಃ—ನಿರ್ಮಲವಾದ | ಅಪಃ—ಉದಕಗಳನ್ನು | ಪಿಬಂತೀಃ—ಪಾನಮಾಡುತ್ತಿರಿ | ವಃ—
ನಿಮಗೆ | ಸ್ತೇನಃ—ಚೋರನು | ಮಾ ಈಶತ—ಒಡೆಯನಾಗದಿರಲಿ | ಅಘಶಂಸಃ—ನಿಮಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳು | ಮಾ—ನಿಮಗೆ ಹಿಂಸೆಮಾಡದಿರಲಿ | ವಃ—ನಿಮ್ಮನ್ನು | ರುದ್ರಸ್ಯ—ರುದ್ರನ |
ಹೇತೀಃ—ಆಯುಧವು | ಪರಿ ವೃಜ್ಯಾಃ—ಆವರಿಸದಿರಲಿ (ನಿಮ್ಮಮೇಲೆ ಬೀಳದಿರಲಿ).

! ಛಾನಾರ್ಥ |

ಎಲೈ ಗೋವುಗಳೇ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕರುಗಳೊಡಗೂಡಿದವರಾಗಿ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೃಣವನ್ನು ಮೇಯುತ್ತಿರಿ
ಮುಖವಾಗಿ ಕುಡಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಉದಕಗಳನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಿರಿ. ನಿಮಗೆ
ಚೋರನು ಒಡೆಯನಾಗದಿರಲಿ. ನಿಮಗೆ ಕೇಡನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳು ಹಿಂಸೆಮಾಡದಿರಲಿ. ರುದ್ರನ
ಆಯುಧವು ನಿಮ್ಮಮೇಲೆ ಬೀಳದಿರಲಿ.

English Translation.

May you, Cows, have many calves grazing upon food pasture, and drinking pure water at accessible ponds : may no thief be your master : no beast of prey (assail you), and may the (fatal) weapon of Rudra avoid you.

! ಸಂಹಿತಾಪಾಠಃ !

ಉಪೇದಮುಪಸರ್ಚನಮಾಸು ಗೋಷೂಪ ಪೃಚ್ಛತಾಂ |

ಉಸ ಯುಷಭಸ್ಯ ರೇತಸ್ಯುಪೇಂದ್ರ ತವ ವೀರ್ಯೇ || ೮ ||

! ಪದಪಾಠಃ !

ಉಸ | ಇದಂ | ಉಪ್ತಪರ್ಚನಂ | ಅಸು | ಗೋಷು | ಉಸ | ಪ್ರಚ್ಛತಾಂ |

ಉಸ | ಯುಷಭಸ್ಯ | ರೇತಸಿ | ಉಸ | ಇಂದ್ರ | ತವ | ವೀರ್ಯೇ || ೮ ||

! ಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಂ !

ಅಸು ಗೋಷ್ಠಿದಮುಪಸರ್ಚನಮಾಸ್ಯಾಯನಮುಪ ಪೃಚ್ಛತಾಂ | ಸಂಪೃಚ್ಛತಾಂ | ಹೇ ಇಂದ್ರ ತವ ವೀರ್ಯೇ ತ್ವದೀಯವೀರ್ಯೇ ನಿಮಿತ್ತ ಯುಷಭಸ್ಯ ಗನಾಂ ಗರ್ಭಮಾದಧಾನಸ್ಯ ವೃಷಭಸ್ಯ ರೇತಸೀದಮುಪಸರ್ಚನಮಾಸ್ಯಾಯನಂ | ಗೋಷು ಹ್ಯಾಸ್ಯಾಯಿತಾಸು ಸತೀಷು ತಕ್ಷಂಬಂಧಿಕ್ಷೀರಾದಿ-ಹವಿದ್ಯಾರೇಣೇಂದ್ರ ಅಸ್ಯಾಯಿತೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಉಪೇತಿ ಪುನರ್ವಚನಂ ಸಾದಭೇದಾನಾಂ ಪೂರಣಾರ್ಥಮಿತಿ ||

! ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥಃ !

ಅಸು ಗೋಷು—ಈ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ | ಇದಂ ಉಪಸರ್ಚನಂ—ಈ ವಿಧವಾದ ಪುಷ್ಪಿಯು | ಉಸ ಪೃಚ್ಛತಾಂ—ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಲಿ | ಇಂದ್ರ—ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ | ತವ—ನಿನ್ನ | ವೀರ್ಯೇ—ವೀರ್ಯ ಪ್ರಕಟನೆಗಾಗಿ | ಯುಷಭಸ್ಯ—ವೃಷಭದ | ರೇತಸಿ—ರೇತಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವಿರಲಿ.

! ಛಾಂದಾರ್ಥಃ !

ಈ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ನೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಪುಷ್ಪಿಯಿರಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಲಿ. ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ, ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೃಷಭದ ರೇತಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವಿರಲಿ.

English Translation.

Let the nourishment of Cows be solicited, let the vigour of the bull (be requested), Indra, for your invigoration.

|| ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳು ||

ಪಶುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳು ಹಾಲನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಕರೆಯುವವು. ಹಾಲಿನಿಂದ ದಧಿಘೃತಾದಿಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಘೃತ (ಆಜ್ಯವು) ದೊರೆಯುವುದು. ಆಜ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಹೋವನುಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಯಿರಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳು ಕರುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವುಕಾಲ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯುವುದರಿಂದ ಕರುಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೃಷಭದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವಿರಲಿ ಎಂಬ ವಿಷಯವೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗೋಸಂತತಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೃಷಭದ ರೇತಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯವು ಇರುವುದು ಅವಶ್ಯಕವು. ಅದರಂತೆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಾದಿಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಗೋವುಗಳು ಕರುವನ್ನು ಹಾಕಿ ಪುಷ್ಟಿಯಾಗರಬೇಕಾದುದೂ ಅವಶ್ಯಕವು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವೆಂದೂ ಇವು ಇಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದೂ ಈ ಋಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ನೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶೇನ ತನೋ ಹಾರ್ದಂ ನಿವಾರಯನ್ |

ಪುಮರ್ಥಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ದೇಯಾದ್ವಿದ್ಯಾತಿರ್ಥಮಹೇಶ್ವರಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀನಂದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ವೈದಿಕಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕ ಶ್ರೀ ನೀರಬುಕ್ಕ ಭೂಪಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ-

ಧಾರಂಧರೇಣ ಸಾಯಣಾಚಾರ್ಯೇಣ ನಿರಚಿತೇ ಮಾಧವೀಯೇ ನೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶೇ

ಋಕ್ಕಂಹಿತಾಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಷ್ಟಕೇ ಪನ್ನೋಽಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ |

|| ೬ಂ ಶ್ಲೋಕ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಸಾಯಣಭಾಷ್ಯಸಹಿತವೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾನುಮಾದಯುತವೂ ಆದ

ಋಗ್ವೇದಸಂಹಿತೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಯದಪ್ತರಪದಭ್ರಷ್ಟಂ ಮಾತ್ರಾಹೀನಂ ತು ಯದ್ಧನೇತ್ |

ತತ್ಪರ್ವಂ ಕ್ಷಮ್ಯತಾಂ ದೇವ ವಾಗೀಶ್ವರ ನಮೋಽಸ್ತುತೇ ||

|| ಶುಭಂ ಭೂಯಾತ್ ||

|| ಮಂಗಳಂ ||

